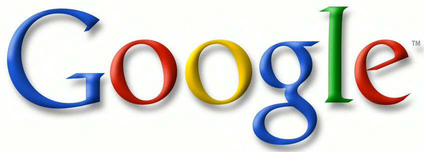

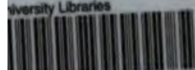
niversity Libraries
024 478 583

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

U.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

VYDÁVÁ

ÚSTŘEDNÍ SPOLEK ČESKÝCH PROFESSORŮ

V PRAZE.

POŘÁDALI

FR. BÍLÝ

(ČÍS. I.—IV.),

VOJT. HULÍK A DR. JAR. JENIŠTA

(ČÍS. V.—X.).

ROČNÍK XV.

V PRAZE 1908.
NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM »UNIE«.

OBSAH.

Klassická filologie:

Moderní filologie:

Zeměpis:

Dějepis:

Mathematika a geometrie:

Přírodopis:

Fysika a chemie:

St. Petíra a Dr. Fr. Nachtikal: Fysika pro školy průmyslové a ústavy příbuzné 250. — Dr. Fr. Nachtikal a St. Petíra: Fysika pro obchodní akademie a ústavy příbuzné 500. — Dr. B. Kučera a j.: Přehled pokroků fysiky za rok 1904—1905 94. — K. Regner: O látkách radioaktivních 251. — Dr. J. Kaván: Úvod do sférické astronomie 350. — Jiří Pelnář: O isomorfismu 502. — Dr. Wilhelm Bahrdt: Physikalische Messungsmethoden 250. — Fritz Deininger: Ueber den Austritt negativer Jonen aus einigen glühenden Metallen und aus glühendem Calciumoxyd 350. — Dr. G. Jäger: Theoretische Physik 350. — E. Grimsehl: Angewandte Potentialtheorie 497. — E. Klupathy: Die magnetische Wirkung der Kathodenstrahlen 500. — Dr. W. Autenrieth: Qualitative chemische Analyse. 352. —

Historie filosofie při vyučování fysikálním a chemickém na školách vyšších 52. — Meteorologická pozorování na školách 397. — Laboranti na středních školách francouzských (lycées de garçons) 397. — Příprava čistého helia 252. — Methoda na elektrolytickou výrobu mědi 252. — Výroba potaše na Kavkaze 252. — Zpracování rašeliny 252. —

Tělocvik a hygiena:

Dr. Emil Fait: Hry mládeže v Makedonii 255. — Ant. Jelínek: Dobročinná zařízení ve prospěch chudých studujících na česk. středních školách v Čechách, na Moravě i ve Slezsku 255. — Problém sexuální výchovy v literatuře 356. — Wegener: My mladí muži 357. — Körper und Geist 254. — Monatschrift für das Turnwesen 255.

Inspektoři tělocviku v Německu 261. — Náklad na vzdělání učitelů tělocviku v Prusku 397. — Kursy pro vzdělání učitelů tělocviku 398. — Kursy pro výcvik ve hrách školních 398. — Seznam kursů pro výcvik ve hrách školních v Německu 398. — Hry na ústavě ku vzdělání učitelů tělocviku v Berlíně 398. — Péče o tělesný rozvoj žactva v Anglii 261. — Tělocvičné a sportovní spolky studentské v Německu 261. — Tělesná výchova v Německu 397. — Alfred Maul (vzpomínka) 261. —

Hygienická reforma školní 53. — Linkování sešitů 53. — Nákazy knihami a časopisy 53. — O vhodné úpravě prázdnin 256. — 45minutové hodiny vyučovací v Sasku 261. — Instituce školního lékaře 399. — První pomoc při úrazech na středních školách 51. — Pohlavní výchova školní mládeže 256. — Rozšíření pohlavních nemocí mezi středoškolským studentstvem 398. — Provolání pro hnutí abstinentní 358. — Poučování o ochraně mládeže před alkoholem, kaffeinem a nikotinem 398. — Sebevraždy žáků 504. —

Kreslení, zpěv a umělecká výchova:

Em. K. Pelant: Dekorativní komposice 93. — Ještě „O školském kreslení v ‚Díle'" 97. — Studie a skizzy a naše středoškolské kreslení (Wil. Morris Hunt) 355. — Dr. O. Hostinský: Umění a příroda v esthetické výchově 502. — Liberty Tadd: Nové methody ve výchově umělecké. Přeložil J. F. Khun 253. — Styl, měsíčník pro architekturu 254. — Internationale Bibliografie der Kunstwissenschaft 260. — Moučka: Zpěvník pro školy střední 101. —

Státní stipendia pro středoškolské učitele kreslení a kandidáty učitelství kreslení 397. — Topičův salon 359. — Vzdělání hudební na střední škole 51. — Poznámka k poslednímu koncertu studentskému 401. —

Těsnopis:

Obchodní školství:

Vysoká škola obchodní v Praze 54. — Studijní stipendia prázdninová pro učitele vyšších obch. škol (akademií) 505. — Ze školství obchodního 258, 400. — Švýcarské obchodní školství v r. 1906—1907 399. — Přijímání absolventů obch. akademií za poštovní praktikanty 259. — Zpráva umisťovacího odboru londýnské obchodní komory 393. — Kurs esperantský na obchodní akademii plzeňské 402.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

ČÍSLO 1—3.

Školy švýcarské a jihofrancouzské.

Sděluje **Josef Kubín.**

Jičín.

Byv vyslán o lonských prázdninách za pomoci c. k. ministeria kultu a vyučování shlédnout školy švýcarské a jihofrancouzské hlavně po stránce *zřízení zdravotních*, shrnuji zde výsledky šetření svého a jen mimochodem přidávám i zajímavější zmínky, které poměrů hygienických nikoliv se netýkají.

A. Umístění škol.

Dávný sen každého paedagoga, aby škola umístěna byla co možná daleko ruchu a hluku městského, poblíže lesů, hájů, rozsáhlých parkův umělých (snad i prostřed nich), namnoze splněn jest u škol, které byly cílem návštěvy mojí. — Ovšem malebná údolí i čarovné kotliny švýcarské a frankosavojské, obemknuté velikány horskými, s tím bohatstvím panenských lesů, jež dýchají krajem přesvěží vzduch; kouzlaplné výhledy na vše strany k modravým jezerům, do horských úbočí a nebetyčných stěn s bělavou čapkou věčného sněhu; výstavná a bohatá města, jež vsazena jsou jako vzácné drahokamy do rámce nevýslovných krás, která tu zápolí takořka o první cenu světa: vše to je také ideálnímu umístění škol valně příznivo.

Něco jako *ústav* (pensionát) p. *Thudichumův* u Ženevy, prostřed rozsáhlého háje stověkých platanův a smrků, nad jezerem stokrát vábným, zdá se zrovna hověti prve vzpomenutému ideálu. Tu stinné procházky lesní vítají chovance jeho, tu zelené palouky radují se z čilého reje mladistvých nohou, tu se na plíce nedotře ani prášek zákeřného mikrobu, tu duše rozlétá se v jásotu až pod oblaky, a každý por její všemi náladami otevřen jest chtivé a bystré vnímavosti . . . Jak sladký to sen vkochati se do přeludu, že's paedagogem na takovémto učilišti!

Cesta mě vedla od Bodamského jezera přes Wil, Curych, Lucern, Bern, Fribourg, Losanu, Ženevu, Grenoble, Valence, Avignon až do Marsilie.

Všimněme si, kde školy v těchto městech jsou umístěny.*)

1. Starý historický *Wil* (5 tisíc ob.) pod Hofbergem a Nieselbergem má překrásnou moderní školu »*Unserer Jugend*« na Hoření třídě nádražní (Obere Bahnhofstrasze). *Sama* zabírá volnou západní prostoru uliční, jsouc pošinuta hluboko za stavební čáru. Z předu je rozsáhlý park platánový se svěžími palouky, kde vesele tryská fontána. Oba boky jsou daleko svobodny. Za školou strou se smaragdové lučiny, a dále kynou temnozelené lesy. Poloha ideální!

Kantonsschule v Curychu.

Na tichém Náměstí kostelním (Kirchplatz) v hořením městě je skrovnější stará budova trojtřídní reálky. Stojí nad viniční terassou, která se malebně kloní k jihu. Chovanci docházívají na školu odbornou do St. Gallen (Gewerbeschule).

2. *Curyšská Kantonsschule* (Gymnasium, Industrieschule, Handelsschule), v třídě dosti živé Rämistrasze, má polohu zcela výhodnou. Jest sice v hoření polovici města, tedy v samém ústředí, při tom však v okrsku domů jen řídkých, nikoliv těsně semknutých: tají se tu všecky v rozlehlých parcích (Platte Sonnenbühl, atd.). Všude svěží vzduch i hojně zelené pastvy pro oko. — Škola sama jest na povýšeném místě zastíněna vysokými stromy; k tomu ještě na jz. části přiléhá k rozměrnému cvičišti (Turnplatz),

*) Města i veliká (Bern, Grenoble, Marseille) mají po *jediné* škole střední, obyčejně kombinované: Kantonsschule; lycée; collège.

zcela stopenému ve stínu obrovitých platánů. Něco výše pod Zürichbergem, na tak zv. Fluntern, vévodí výstavná *Physikschule* (vysoká škola) v samých zahradách a vinicích. Kolkolem krášlí ji umělý park.

3. V *Lucernu* jsou všecky školy vzorně položeny.

Säli-Schulhaus i *Pestalozzi-Schulhaus* stojí blízko sebe na konci široké třídy Pilatusstrasze. Jsou chráněny ode všeho ruchu uličního. Zejména školu Pestalozziho objímá rozsáhlá zahrada. Zrovna tu, na jz., město již se končí, všude dál se začínají lesné stráně Gigeli-Waldu, Gütschwaldu, Sonnenbergu . . ., jež pomalu vybíhají až k nebetyčnému obru Pilatu, jehož skráně zdají se trčeti nad samým městem. Tonou v čistém blankytě, nebo chvílemi je zavalují posupné oblaky. — Mládež těchto škol cítí se jako prostřed čistodechého lesa.

Přes ulici, v Hirschen-Graben, je lucernská *Kantonsschule;* těší se téže poloze.

Nad jezerem, v Mussegstrasze, je jiný *Schulhaus*, značně povýšený, v poloze naprosto tiché. Bohaté stromoví Brambergu a Allenwindenu jímá školu takořka v náručí. Snivá nálada okolní hoví zcela účelům vychovatelským.

4. Ani školy bernské (*Bern*, hlavní město republiky) neodchylují se jáhlou od dosavadního pozorování.

Bernské *Gymnasium* (od r. 1884) stojí na Sirotčím náměstí (Waisenhausplatz) na kraji starého centra městského, v ohbí divoké, zelenomodré Aary, jež se tu řítí propastným korytem. Sev. strana budovy v tichounké Waisenhausstrasze jest zacloněna šumnými platány, akáciemi . . . nad vysokou terassou aarskou. Se strany jižní zaniká do kotvové stavby budovy široký, prostranný dvůr. Za řekou kynou ti vstříc kursaalské Schänzli v moři bujně zelených zahrad.

Naproti gymnasiu je *Neue Mädchenschule;* k oběma druží se přírodovědecké a umělecké museum.

V mladé sv. části města, v Neufeldstrasze, sotva tu tam zastavěné, na volném a rozlehlém bloku vévodí pyšně *Primarschulhaus* bernský. Jižní průčelí vystupuje z bohaté zeleně stromů; oba boky jsou volné, k zadu pak přiléhají dálné zahrady a Bremgartenwald.

Stejně možná chváliti nový *Spitalackerschulhaus*, a j.

Bern vůbec vyniká vzdušnou prostorností, domy (mimo střed města) stojí jen po jednotlivu, na volných blocích, jež prostupuje lahodná zeleň palouků, stromořadí, sadův a hájů. Všude bije do očí něžná záliba v kvítí, kašny i kostely se pestří barevným jeho šatem.

5. *Losana* vystavěna na svahu dosti příkrém nad Lemanem. Mimo část kupící se as kol katedrály ostatek jsou po většině stejně volné bloky domů jako v Bernu. Proto i školy v těchto partiích slynou všude volnou a tichou prostorou i volným znikem vzduchu; honosí se přilehlými sady, z jejichž prostředí mile vynikají.

Jenom *Collège cantonal* (starší budova, ve vzpomenutém právě středu města, v Rue du Valentin), spojená to škola dívčí (École de filles) a střední mužská netěší se této výhodě. Za to ostatní školy, primaires, secondaires i odborná učiliště mají přednosti situačních namnoze až nadbytek!

Jmenuji jen *École primaire de Beaulieu*. Stojí na Avenue des Bergières. Záď její tvoří obrovský dvůr, jenž přiléhá i nadál k širému prostoru zcela

svobodnému. Průčelí hledí do valného rejdiště (Place de Beaulieu) a k blízkému lesíku Bois de Beaulieu. Otevřená příroda neskrblí tu hojným a čistým vzduchem ani zlatou záplavou sluneční.

Z bohaté skupiny stromů vyčnívá *École de la Barre* nedaleko Place du Tunnel. Pne se jako hrdý týnec na místě značně povýšeném. Odtud půvabný výhled na Leman i do Alp. Průčelí zírá na svobodný prostor l'Hermitage (campagne privée), jehož mohutné sady rozbíhají se až před samotnou školu.

Stejné, ne-li tu tam i větší chvály hodno jest položení škol na Avenue de Villamont, na Avenue de Béthusy, atd.

Grenoble. Lycée de garçons.

6. Ženevský *Collège St. Antoine* jest sice budova stará prostřed města, na Promenade St. Antoine, než přes to není nikoliv nepříznivě postavena. Zdejší zákoutí městské je celkem málo rušné, ke škole pak vede široká, značně rozsáhlá promenáda o 4 alejích lipových a kaštanových. Sem hledí i prostorný dvůr školní. Pro vzpomenuté výhody uchýlila se do tohoto sadu na straně protější i nová velenádherná *École secondaire*, hned vedle novostavby musejní, jež tu prováděna v nejčistším slohu řeckém. Žáci mají tak denně příležitost kochati se v bezvadném díle ryzího umění stavitelského.

Vysoká škola ženevská slyne polohou nad jiné znamenitou. Průčelím hledí do procházkového sadu Promenade des Bastions, jehož veliké stromy sejí kol lahodný stín. Tady usedají rádi čtenáři novin, tu tam laškuje drobotina dětská. Budova universitní obklopena líbezným a značným parkem v předu i s obou stran pobočních, jež kryje z leva Musée d'histoire na-

turelle, z prava Bibliothèque publique. Vyniká s jistou velebou z této záplavy zeleně a květů. Na zadě jejím široká Rue de l'Université vede k rozsáhlému lichoběžníku Plainpalais s Avenue de Lancy a naproti Avenue du Mail.

*

Opustivše Ženevu, přecházíme na půdu francouzského Savojska. Můžeme snadno pominouti školy menších měst *Annecy* a *Montélimaru*, jež nevymáhají zvláštní a důkladnější pozornosti. Stavíme se prvně

7. v *Grenoblu*.

Vábný Grenoble omývá špinavě šedá Isèra mohutným tokem. Kotlina

Valence. Collège. Průčelí.

její semknuta se všech stran divoce malebnými horami s přečetnými průhledy do proklaných strání a tu tam lysých stěn. Jsou to na s. Le grand Som (Massif de la grande Chartreuse) s četnými vrcholy: Charmant Som, Pic de Chamechaude, Mont Rochais, Rabot, Mont St. Eynard, Dent de Crolles; na v. Belledone, Pic du Taillefer a j.; na j. Massif du Bourg; na z. Col de l'Arc, Moucherette, Casque de Néron. Hory ty hledí na tebe, kamkoliv se vrtneš. S nich proudí čistý vzduch do vší kotliny, do širokých ulic města, jež samo vyzdobeno přečetnými a vábnými parky.

Mezi mnohými školami zláká pozorovatele imposantní *Lycée de garçons* skoro uprostřed města. Průčelí (na s.) vyplňuje celý Cours Lafontaine. Před ním několik kroků shledáme milý park Place Victor Hugo s pomníkem Hectora Berlioze. Na v. do ulice Square des Postes budova hledí do jiného parku s pomníkem Doudarta de Legrée, prvního zkoumatele konžského. Na jih, do ulice Lesdiguières obklopuje budovu hustá zahrada, jež ji isoluje zcela. Zde umístěna *École primaire* a *École secondaire*. Lycée má osm dvorů mimo ozdobné zahrádky.

Na Cours St. André jsou *Écoles communales*. Široká třída sv. Ondřeje zastíněna je dvěma řadami platánů, s obou stran pak jsou tiché ulice, na j. Rue Billerey, na s. Rue Maréchal Dode. Odtud výhled k hrdému, pod oblaky se traticímu Bastillonu nad Isèrou.

8. *Valence* honosí se překrásným *Collège* v Rue de la Comète, která je proti budově po celé frontě volná. Prostora sama před palácem školním hrazena je v šíři 16 kroků; obmyká ji vkusný park. Všechen protějšek je daleko volný. Okupuje ho Champ de Mars, platánový to lesík s pěkným památníkem poety Galleta. K lesíku přiléhá ještě ohromný park Jouvetův, jenž se kloní až k Rhônu.

Vnitřní stranu budovy prostupují *čtyři* rozsáhlé dvory.

Valence, Collège. Vnitřní nádvoří.

9. *Avignon*, staré město historické, sevřené hradbami, neskýtá přirozeně vhodné situace školám. Zdejší *Collège St. Joseph*, v Rue du Collège, je částí celestinského kláštera z r. 1393. Okolí tvoří chmurné stavby středověké.

10. *Tarascon*, menší město jihofr., celkem málo vkusné, ba nečisté, svábilo mne věhlasem svého Quichota provençalského, p. Tartarina, jehož »hrdinská« dobrodružství tak mistrně zvěčnil romanopisec Alphonse Daudet.

Ale touha moje shlédnouti hrdé Tarasconce, jak s vypiatou hrudí o překot mi budou ukazovati rodný domek svého »bohatýra«, ulice a náměstí po něm nazvaná, museum, kde snesli všecky památky po věhlasném rodáku — byla naprosto zklamána. Tarasconští neznají se k existenci tohoto neohroženého lovce afrických lvů, vše prý jest asi básnický výmysl romanopiscův.

Nuže, snad větší kořist mne čeká ve zdejších školách?

Tarascon má starý, skromný *Collège* z r. 1640 v zastrčené, špinavé uličce. Bývá navštěvován asi 30 chovanci.

Zajímavější jest *École de garçons*, na konci široké a stinné třídy Cours de la République, hlavní tepny tarasconské. Vede celým městem až k výstavnému mostu rhônskému. École zdejší je kotvovitě lomená budova s loubovým ochozem v předu. Postranní křídla kotvy nejsou zahnuta do zadu, nýbrž vpřed, tak že objímají průčelní nádvoří, jež zastíněno dvěma řadami ztepilých platánů.

11. *Marsilie*, rušné přístavní velkoměsto, neposkytuje přirozeně po stránce situační tak vábných poloh školám svým, jako jsme dosud většinou shledali. Zdejší *Lycée*, starší značná budova (v Rue du Lycée), stojí sice v tišším zákoutí nad bulvárem Cours Lieutaud, ale je sevřena v pochmurných a starých velkostavbách.

* * *

Z kratičkých črt těchto dostatečně vysvítá, že situování většiny škol vypsaných hoví plně požadavku, aby učiliště každé chráněno bylo vnějšího *ruchu*, aby volná prostora okolní, ať parková ať lesní, bohatě skýtala *čistého vzduchu*, aby byla prázdna všech *miasmů*, továrního *kouře* etc.; že čítáno při tom i na největšího dobroděje, *slunce*, jehož svobodné záplavě světla takto nikde meze se nekladou, je na bíledni! Povážíme-li dále, jak pečlivě dbá se všude o *čistotu všeho okolí*, chodníkův, ulic, tím více jest nám pochváliti přemnohé z těchto škol. — Ulice jsou všude vysypány tu hrubou drtí obláskovou, tu zase tvoří spodinu asfaltová či thérová mosaika, nebo dláždění hladkých kostek žulových; stále pamatováno na časté a účelné splachování po všem okolí. I nebudeme se diviti, není-li nikde takořka stopy po venkovském *prachu*, tomto zákeřném škůdci všech učilišť špatně opatřených!

I po stránce *výstavní* většině škol těchto vzdáti jest povinnou chválu. Kdož by se zrovna nerozplesal nad lyceem grenobelským nebo městským gymnasiem ve Valenci! *Jednopatrové* budovy tyto vzbudí jistě pravý obdiv každého cizince. Jestliže moderní kasárny pro dospělé, silné muže stavějí se již nověji o *jediném patře*, jak tím spíše chváliti jest snahu tuto u škol!

A což všimneme-li si těch *rozsáhlých oken* té či oné školy! — V učebně takové připadá ti, jakobys dlel ve volném vzduchu, v bohaté záplavě svobodného světla. A čistý, zrovna lesní vzduch, a netlumený znik světla: jaké to vzácné podmínky pro jarost duše mladistvé! Jak chutě plní tu se pozev: Pojď, synu, a uč se moudrým býti! (Příště dále.)

Nové proudy v opravných snahách studií humanitních.

Dr. Jindř. Říha. Čáslav.

Cítíme vanutí nové doby. Množí se stesky na humanitní školu střední v jejím dosavadním složení. Množí se také návrhy opravné. Jedny hledají novou základnu, jiné přejí si opravy v rámci starém.

Po mnohém přemýšlení hlásíme se opětně k projevu, který byl před lety vytištěn v tomto listě:*) »Překážeti novým a oprávněným požadavkům bylo by nemoudré; ale stejně nemoudré, ba přímo škodlivé bylo by počínání, když by veřejní činitelé odhodlali se nynější budovu gymnasijní soustavy bořiti dříve, nežli rozváží, zdali jinou cestou nebylo by lze na pevných a již osvědčených základech dosavadních ji *přestavěti* a dle potřeb časových *obnoviti* tak, aby provedené změny jevily se jen jako *přirozený důsledek zdravého a pokrokového vývoje* studií humanitních.«

Ukázati, že tato myšlenka v nejnovější literatuře školské nabývá půdy, jest cílem těchto řádků, jimiž chci na některé práce upozorniti.

K těm, kdož setrvávajíce při nynějším zřízení, chtěli by humanitní škole střední zjednati více oprav cestou vnitřní a součinností školy a domova doufají nejen zvýšiti, nýbrž také zabezpečiti její úspěch, náleží v prvé řadě dr. *Viktor Thumser*. Zavedení *hovorny*, kde rodiče neb jich zástupci mohou se s každým učitelem svobodně a upřímně poraditi i dohodnouti ve všech věcech svěřenců jejich se týkajících, bylo prvním úspěchem jeho dobré snahy. Získal tím domov i škola. Přiblížili se k sobě. Poznání, že oba ti činitelé nezištně chtějí jen dobru mládeže, má účinky dobré. Při společné snaze té sezná leckdy zkušený učitel mnohem lépe povahu a individualitu svěřencovu i po té stránce, jež jinak by mu zůstala utajena; mnohem více však získává tu žákův domov, neboť pozorování učitelovo o intellektuálných vlastnostech žákových stává se mu cenným pokynem, jak si vésti při posuzování výkonů mladistvého svěřence. Význam hovorny pro paedagogické vedení studující mládeže dnes se uznává obecně a jest si jen přáti, aby se rodiče i jich zástupci často a s plnou důvěrou obraceli ke škole, a aby učitelé v plné blahovůli moudře a s úmysly nejšlechetnějšími dovedli vystihnouti vše, co rodičům i žákům nejlépe prospěje.

Thumser dále uskutečnil myšlenku, o níž vynesení ministerské ze dne 10. května 1901 čís. 13964 (min. věst. č. 24 str. 144) vážně promlouvá, žádajíc si bližších a tím důvěrnějších styků mezi domovem a školou poučnými přednáškami pro žáky i pro rodiče. Ale Thumser dobře postřehl, že účastníci, o nichž mluví vynesení ministerské, musí se rozděliti. Jinak dlužno rozmlouvati s dospělými, jinak s mládeží dospívající; jinak s lidmi, kteří znají život a jeho úskalí, jinak s lidmi, kteří se teprve chystají svobodně projevovati svou vůli. Nehledě k žákům Thumser zavedl občasné porady rodičů a stravovatelů studující mládeže s učitelským sborem svého ústavu, pořádaje výklady o významu a úkolu školy střední za naší doby, o vzájemných povinnostech domova a školy, o řádu kázeňském, o pra-

*) Věstník 1904, str. 385.

vidlech stravovatelských a zdravotních, o zkoušení a klassifikování, o požadavcích žáků vzhledem k jich věku a pod. Pokus jeho se zdařil. Výsledky toho patrny jsou z Thumserovy knihy: »*Erziehung und Unterricht.* Ein Freundeswort an die Eltern«, vydanou ve Vídni a Lipsku r. 1901 (Fr. Deuticke, str. 68).

Nepřikládáme myšlenkám Thumsrovým nijak naprosté původnosti, oboje dobrá jeho novota vznikala a ujímala se *současně také na jiných školách středních*, o obou porůznu také jiní paedagogové se vyslovili (na př. z našich Jan Šulc, druhdy ředitel gymnasia v Táboře, nyní v Plzni, Vavřinec Dušek a j.), ale jeho zásluhou zůstane, že obojí novotu na ústavě svém zavedl, jich účinky pozoroval a zkoumal a svou energií získal pro ně učitele i rodiče svých žáků. On také o reformním tom pokuse samostatně veřejnost zpravil a mistrné přednášky své pro vzor jiným vydal.

Mnohem pronikavější reformy žádá si kniha *Ludvíka Sybela: Gedanken eines Vaters zur Gymnasialsache.* Maribor 1903, str. 64.

Domáhá se jednoty a jednoduchosti v soustavě školské. Humanitní vzdělání není dle něho jen látkové, nýbrž jest také formálné, a to výchovou aesthetickou, logickou a mravní.

Vychovati mládež způsobilou k práci a prací k svobodě pokládá za konečný cíl školského vzdělávání.

V prvém oddíle (Wichtige Nebensachen str. 5—30) Sybel se hlásí k starověké zásadě, aby dbáno bylo výchovy a výuky tělesné i duševní souměrně. Jedná o přiměřeném šatě pro dospívající mládež a snídani žáků (chce na př. volnou nohu, holý krk, aby se nosilo učivo na zádech, pilo mléko, zřizovaly kryté dvorany pro pobyt venku i za deštivého počasí a j.), o hrách a tělocviku (zamítá sport, přimlouvá se za jednotné uspořádání školních prázdnin na školách různých kategorií v místě, aby děti jedné rodiny mohly společně pobýti u rodičů); přeje si zavedení povinného učení zpěvu ve všech třídách a zpívání písní z paměti. Důrazně si žádá výcviku v kreslení a psaní (brojí proti užívání pryžce, proti předmětům kresebným v nesprávném jich rozměru, proti směru umělecko-průmyslovému), ale psáti na »čisto« a »na nečisto« budiž zakázáno, za to dobrého rukopisu budiž dbáno až do nejvyšší třídy, neboť slohová cvičení mají býti kázní ducha, jich napisování kázní ruky. K praktickému, nikoli po školácku založenému naučení se některému jazyku modernímu musí zjednán býti čas; učiteli buďte tu občané akademicky vzdělaní, ale příslušníci té národnosti, jejíž jazyku mají učiti. Tedy francouzsky ať učí se mládež od Francouzů, německy od Němců, česky od Čechů atd.

To vše, co dosud vyloženo, hledí k výchově *praktické*, kterou Sybel odlišuje od výuky naukové (Die Sache, str. 31.—64.). Ta se týká a) jazyků klassických (ve spojení s uměním), b) jazyka mateřského a dějepisu, c) věd přírodních a mathematiky ve spojení s biologií a zeměpisem, d) náboženství a filosofie.

Spisovatel účinně hájí řečtiny, poněvadž antická kultura byla v podstatě své řecká; řečtině náleží přednost před latinou, jako se dává přednost tvůrci před napodobitelem, mistru před epigonem. Když by se žáci učili nazpamět nejen slovíčkům a trochám mluvnice, nýbrž také větám, bájkám, drobnějšímu vypravování atd. a hlasitě vše zpaměti odříkávali, překonaly by se záhy obtíže. Tak se naučil řecky Schliemann. Četba klassiků ve výboru *dle věku* žáků upraveném nechť zabírá ve svůj obsah Ho-

méra (Odysseu pro *mladší*, Iliadu pro *starší* žáky), Herodota, Platona, Sofoklea. Poskytovati žákovi pomoci spisovatel uznává za vhodno, ale radí jen k pomoci nejnutnější: *vlastní prací sílí každý*. Psáti řecké a latinské úkoly Sybel zamítá, za to žádá, by se k četbě klassiků družil výklad historický, z něhož by žáci poznávali, kterak klassikové jsou pramenem studia kulturního; výklad budiž provázen velikými obrazy a uměleckými reliefy. (Při četbě homérské na př. náleží probírati památky doby mykénské, tiryntské, trojské atd.) Zkrátka četba antická měj svým průvodcem starověké umění a jasný obraz antického života.

V jazyce mateřském horuje Sybel za *samostatné slohové úkoly* hned »na čisto« psané. Výcviku v samostatném rozvrhování látky úkolové přisuzuje velikou důležitost pro život.

V učení dějepisném přimlouvá se za čtení z pramenů. Četbou z Herodota, Thukydida, Demosthena, Polybia, Arriana důkladněji se osvítí starý věk, nežli výkladem bůh ví jak upraveným. Podobně nechť se užívá pramenů při středověku a novém věku.

Zeměpis odlučuje Sybel od dějepisu; pokládá jej za bližší naukám přírodním a uznává, že dnes při rozvoji světovém zeměpis nabývá den ode dne větší důležitosti.

K přírodopisu připojuje biologii, *v přírodozpytě* přeje si učiniti jádrem vyučování zákony přírodní, jich vládu a účinky (stroje až v řadě druhé), *v počtech* sledovati jest formální vzdělání a základní pojmy. Obor těchto věd po stránce výchovné má velikou cenu; hlubší a povýšenější pojímání přírody a jejích zákonů zamítá sice pověru, ale nemá a nesmí míti destruktivního účinku na smýšlení a cítění náboženské; pravá věda vštěpuje do mladého srdce, které je vnímavé, radost z krásy, života a zákonnosti. Potvrzení zjevu pokusem, nebo provedení důkazu mathematického, nebo poznání jasné a nevývratné pravdy umlčuje hádky a sváry; v nekonečném prostoru všehomíra badající duch lidský vystihuje svou maličkost, vtiskuje pracím našim pečeť skromnosti, snášenlivosti a mírumilovného společenství na práci osvětové. Výchovná moc těchto nauk povznáší nad všednost a malichernosti životní.

K *náboženství a filosofii* zaujímá Sybel stanovisko zvláštní. Není proti nim, ale také pro ně nehoruje. Víra podle něho není naukou, nýbrž činem, jako věda není věděním, nýbrž jest badáním a tedy také činem. Filosofickou propaedeutiku nepokládá za předmět žádoucí. Logickému výcviku myšlení lidského dobře slouží mluvnické a mathematické učení, z dějin filosofie staré přál by si výkladu o řecké filosofii od Thaleta po sofisty při četbě Platonově, při níž filosofie Sokratova a Platonova obšírněji se probírá; na Kanta a jeho školu dobře lze upozorniti při rozboru literární činnosti Schillerovy a pod.

Sybel zakončuje práci svou zásadou: »Římané si nás podmanili, Řekové nás osvobodí.«

Sybelovo rozlišování předmětů učby gymnasijní na praktické, k nimž čítá tělocvik, zpěv, kreslení, učení se modernímu jazyku, a na předměty naukové, k nimž čítá latinu, řečtinu, mateřský jazyk, dějepis, zeměpis, přírodopis, přírodozpyt, mathematiku a k nimž připouští ještě náboženství a filosofii, není celkem nové; ale v jednotlivostech čtenář najde hojně myšlenek, s nimiž se záhy spřátelí a nabude přesvědčení, že Sybel vážně pracuje o dobro školy střední. Zvláště kde horuje pro volnost methody

učebné, pro volnost ve výběru učiva, kde sice se zastává směru konservativního a není přítelem častých nebo náhlých změn, ale přes to vše jest přítelem pravého pokroku, má čtenáře úplně na své straně.

Specielně opravnými návrhy pro vyučování klassickým jazykům na gymnasiích zabývá se kniha, kterou vydali professoři university v Štyrském Hradci; *R. Kukula, E. Martinak, H. Schenkl:* »*Der Kanon der altsprachlichen Lektüre am österreichischen Gymnasium*« (Vídeň, Graeser 1906, str. 97.).

Ani tito spisovatelé neusilují o překotné opravy; přiznávají sice, že dnes má gymnasium nesnadné postavení, ale právě proto musí širokým vrstvám lidovým podati důkaz, že jest ho nezbytně třeba pro dosažení obecného vzdělání po stránce věcné i formální. Dnes lidé, měřící všecko podle prospěchu a užitku, takového důkazu vymáhají. Ale není nesnadno jej provésti. Neboť právě v tom spočívá hodnota a cena našich vědomostí o antickém životě a jeho všestranných útvarech, jimiž se život ten na venek jeví, že starověk měl a dosud má pevné sdružení věcného i formálního vzdělání v jediném, podnes nepřekonatelném způsobu, že jeho kultura od Hellenů stvořená, od Římanů po jejich světové říši rozšířená nadále dala vznik a zůstala kolébkou naší kultury dnešní. Bez kultury řecké neporozuměli bychom správně vývoji vlastní kultury. Antický spisovatel jest tu povolaným prostředníkem onoho poznání a jeho četba v originálním textu jest k onomu poznání právě tak nezbytná, jako pro studium anatomie nezbytno jest studium dle přírody a nikoli dle umělých modelů.

S toho hlediska posuzují vydavatelé, zdali kanon četby klassické potřebuje změn a časových doplňků. Jako se během doby mění pomůcky v kabinetech a laboratořích, aby na výši nových poznatků lépe sloužily účelu vyučovacímu, podobně mají za to, že změna apparátu filologického vyučování přivodí změnu ve výsledcích vyučovacích nad jiné prospěšnou.

Dr. Eduard Martinak nastiňuje stručně úkol středověkého trivia (grammatika, rhetorika, dialektika) a quadrivia (arithmetika, geometrie, astronomie, musika); potom šíře rozvádí snahy humanistů, u nichž lepost slohu a výmluvnost (elegantia et eloquentia) podle vzoru Ciceronova se pokládala za cíl vyučování. Proti převážnému pěstění krajního verbalismu při vyučování líčí snahy Komenského, jenž usiloval o rozumný soulad učení věcného s učením slovným, probírá snahy novohumanistů Ernestiho, Winckelmanna, Lessinga, Goetha, F. A. Wolfa, kteří kromě aesthetického vzdělání kladli váhu na spojitost života antického s moderní kulturou. Pak probíraje opravy Gratiana Marxa, směry organisačních osnov v Prusku a u nás, vytýká vedle směru aesthetického směr obsahový, historisující, jakožto protivu směru formalistického, jenž jednak mluvnici a sloh, jednak poetiku a rhetoriku činil střediskem všeho vyučování. Hledisko historické přináší vyšší vzdělání, důkladnější pochopení antiky ve všech jejích stránkách, v řeči, umění, literatuře, mythologii, v zřízení státním, právním a společenském. Ať již při výběru četby hovíme osvětovému utilitarismu, aneb ideálnímu humanismu, tolik je jisto, že rozhodovati u nás mají zřetele paedagogicko-didaktické, zřetele na duši a na vnímavost mládeže studující. Především s Quintilianem souhlasíce chceme ve všem povinný ohled na mrav a slušnost, zcela vážný a opravdový; nynější střední cesta, které se držíme, celkem je snesitelná. Dalším požadavkem jest míti zření

na vnímavost a také schopnost žákovu a na harmonické spolupůsobení všech vyučovacích předmětů. Tu nerozhoduje, co se líbí *nám*, nýbrž *co je potřebno nebo prospěšno mladistvé duši v době jejího vývoje.* Proto u každého spisovatele zkoumejme: *a*) co se má čísti, *b*) v jakém rozsahu, *c*) kdy (t. j. v které třídě, na kterém stupni věku), *d*) jak dlouho, při čemž tempo četby budiž hlavní věcí, a stanovme *e*) meze volnosti ve výběru. Výběr sám nechť jest tak upraven, aby obsahoval, α) co čísti se musí, β) co se k četbě doporučuje, γ) co se dovoluje (Muss-Kanon, Soll-Kanon, Kann-Kanon). Úplné volnosti si autor nepřeje; vadila by systematické úpravě četby a s paedagogického hlediska měla by dojista neblahý účinek na žáky. Cílem četby není jen obsah čteného, nýbrž i výcvik po stránce mluvnické a věcné takový, aby žák samostatně i jiného spisovatele slušně ovládl. Proto si Martinak přeje přesného vymezení minimálních požadavků, avšak stanovení hranice maximální ponechává volnému uvážení učitelovu.

K revisi spisovatelů za četbu gymnasijní určených nutí především proud obecného smýšlení; třeba tu mnohý ideál vybledne při nepředpojatém posuzování, avšak to nebude na škodu; budeme starověk posuzovati správněji a poctivěji a také ceny jeho i místa v učebném plánu uhájíme, budeme-li jej vykládati v historickém vývoji a v dějinné spojitosti s naší osvětou, naším vzděláním. K revisi nutí nás dále výsledky badání vědeckého, dle nichž charakteristika a ocenění některých spisovatelů čelných během doby valně se změnilo (dnes o Ciceronovi, Vergiliovi, Demosthenovi, Xenofontovi jinak se smýšlí); ano revise vymáhá též samo přesunutí požadavků vyučovacích. Ježto stilistické ovládání jazyka latinského padlo, nelze na dlouho podržeti překlady do latiny v tom rozsahu jako dosud; na nižším a středním stupni mají svou váhu pro výcvik mluvnický, ale pak jsou překlady ty zbytečny jako řecká pensa. Nelze popříti, že zájem žactva na antické četbě klesá, ano klesá i zájem u učitelů, nutno jej tedy vzkřišovati; stane se to, upustíme-li od hlediska stilisticko-rhetorického a zaměníme-li četbu řečí četbou dějepisnou, četbou listů a statí filosofických a budeme-li při výběru pamatovati na žactvo.

Podle zásad Martinakem stanovených zkoumá dr. *Jindřich Schenkl* dosavadní naši *řeckou* četbu gymnasijní. Také on jest nezvratně o tom přesvědčen, že řečtina musí v učebné osnově gymnasijní na dále setrvati. Co Schenkl vykládá o charakteristice spisovatelů dosud čtených, jest duchaplné a přesvědčivé, ale s jeho výběrem nemůžeme se spřáteliti, poněvadž naprosto nepřihlíží k hlavnímu požadavku, aby přesně byl určen minimálný rozsah povinné četby. Dokud o tom se nevysloví, nemůžeme nijak posouditi jeho návrhů s hlediska školského. Počet týdenních hodin, nyní jen padesátiminutových, nutí nás, abychom trvali na přesném vymezení povinné četby minimálné. Druhé, s čím se nesnášíme, jest, že doporučuje současné čtení Iliady a Odysseje, pak že jako dosud Iliadu navrhuje čísti dříve než Odysseu. Jím navrhovaná četba doplňková má také slabiny. Teprve tehdy mohu vybírati doplněk četby, až nabudu přesvědčení, že v čase mi vyměřeném ukončím četbu povinnou.

Schenkl přeje si též jako Wilamowitz-Moellendorff, aby žák vedle klassiků Homéra, tragiků, Herodota a Platona poznal také řečtinu, když byla nositelkou světové vzdělanosti, ale má za to, že úryvky na př. ze spisů mathematických, grammatických, z Písma sv. Nového zákona a pod.

baví žáky jen chvíli. Souhlasí s odstraněním živlu rhetorického ze školy střední; přeje si omezení četby Homérovy, aby se získalo času pro epos Hesiodovo, pro elegii a idyllu (Tyrtaios, Solon, Theognis, Theokrit). Pro poznání starořecké výmluvnosti stačí řeči u Xenofonta, Herodota, Platonova Apologie; když by se připojil výběr z Lysiových řečí, má za to, že by toho bylo dost. Správně ukazuje na cenu životopisu a přimlouvá se za četbu Plutarchovu; v tragoedii dává učiteli na vůli, aby četl buď Sofoklea nebo Euripida. Se zavedením četby Aischylovy se nesnáší.

Pořad četby Schenklem navrhované jest tento:

α) *Četba hlavní:*

V tř. V.: výbor anabase Xenofontovy *neb* Arrianovy. Xenofontova Kyrupaideia, v 2. běhu: Homérova Ilias, výběr z I. zpěvu a VI. zpěv celý. Jednu hodinu týdně se čte prósa.

Tř. VI.: nejméně tři kratší životopisy Plutarchovy.

v 2. běhu: 3—4 zpěvy Homérovy Iliady, 1—2 zpěvy Odysseje, výběr z Hesioda. Týdně 1 hodina prósa.

Tř. VII: Herodot; v 2. běhu Homér 4—5 zpěvů.

Tř. VIII.: Platon: Apologie, menší dialog, celek z dialogu většího; v 2. běhu: tragoedie Sofokleova *neb* Euripidova.

β) Četba doplňovací:

V tř. V.: začátek a konec Platonova Faidona; z Demosthenovy řeči o věnci »dobytí Elateie«.

Tř. VI.: výběr řečí Lysiových; Aristotelův spis *Ἀθηναίων πολιτεία*, hymnus homérský.

Tř. VII.: Demosthenova řeč o míru, Platonův Kriton, výběr z elegiků, Bakchylida, Theokrita.

Tř. VIII.: při Sofokleovi partie z Euripida a naopak.

Výběr Schenklův hoví rozmanitosti, ale má na sobě znak roztříštěnosti, a to obsahové či látkové i dobové. V tom právě tušíme kámen úrazu.

Jasnější jsou návrhy, které v třetí části podává *dr. R. Kukula* při úvaze *o četbě latinské*. Nesnáší se s četbou Cornelia Nepota, žádá si omezení četby Ciceronovy, vypouští Vergiliovy Eclogy a Georgika, zavrhuje četbu první knihy Liviovy. Stanoví *za četbu povinnou*

v III. a IV. třídě chrestomathii z prosaiků s malým poëtickým přídavkem;

v V. Livia s vyloučením I. knihy, Ovidia, obé dle volného výběru učitelova;

v VI. Sallustiova Catilinu nebo válku s Jugurthou, Ciceronovu jednu řeč proti Catilinovi (*kteroukoli*), z Aeneidy I. zpěv anebo partie z eposu tak volené, aby se poznal obsah celku;

v VII. Ciceronovu řeč in Verrem IV., listy Plinia ml., výběr římských elegiků s ohledem na parallely řecké a v jazyce mateřském;

v VIII. Tacita a Horatia ponechává.

Četby doplňkové neuznává.

Jeho návrhy mají podstatu. Neboť o tom není sporu, že básně, jež složili Catull, Tibull a Propertius, jsou náladě mladistvé mysli bližší pro své čistě lidské vztahy nežli četba na př. VI. zpěvu Aeneidy, která instruk-

cemi se ukládá. Studium Cicerona a Vergilia náleží na universitu; pro jich pochopení a seznání jejich významu v literatuře stačí menší partie.

Před nedávnem zasáhl do reformních návrhů také gymnasijní ředitel *Josef Fuchs*: *Die staatliche Bedeutung der Gymnasien*. Ein Beitrag zur Reform. Vídeň 1907, str. 34. Fuchs se dotýká zprvu obecného mínění, že dosavadní gymnasijní zřízení a v něm stálá péče o vzdělání formální a hlavně grammatické dusí všecek rozumový vývoj a energii žákovu; tím prý se vysvětluje nedostatek mužů praktického rozhledu a činorodé vůle. Ano obecné mínění tak jest zaujato proti gymnasiím, že je viní duševním zabíjením mladých talentů. A v čem spatřuje se důvod k takovým projevům? V učení latině a řečtině! Aby nesprávnost názoru nyní běžného dokázal, dobře ukazuje Fuchs, že na německých gymnasiích při 128 hodinách týdenního vyučování klassickým jazykům (86 hodin mají týdně pro latinu, 42 hodin pro řečtinu, kdežto u nás pro latinu 48—50 hodin, pro řečtinu 28 hodin při téměř stejném učení) nepozbyli ani bystrozraku, ani energie neb samostatnosti. Události let 1866, 1871 mluví tu zřejmě, že duševní samostatnost a zralý úsudek osvědčili mužové, kteří poznali činy Alexandrovy, Hannibalovy a Caesarovy, kteří v praxi životní v duchu jejich jednali. Na pruských kadetkách mají tolik týdenních hodin latiny, kolik jich máme na reálném gymnasiu v Rakousku, a nebyl to nikdo jiný než Bedřich II., jenž tak nařídil. Fuchs ukazuje dále, kterak vzor a příklad starých se uplatnil v obchodní politice Německa. Podle úsudku znalců vidí Angličané vážné nebezpečí pro sebe, že německá mládež, vycházející ze středních škol výtečně organisovaných, daleko předčí jejich dorost rozhledem, samostatností a energií.

V klassických jazycích nevězí podle Fuchsa příčina neúspěchu, nýbrž v *methodě*. Jazyková cvičení musí ustoupiti směru historickému, obsah četby musí se oživiti a osvítiti ne snad mechanickým opakováním nebo exkursemi z antikvit a realií, nýbrž objasňováním příčin a účinků všech jevů starověkých ve směru sociálním, kulturním, politickém a vojenském. Filologie klassická musí se státi podkladem moderní kultury.

Ve směru nyní převládajícím, kdy lidstvo baží jen po blahobytě a bohatství, Fuchs spatřuje vážné nebezpečí. Pohodlí vnějšího života ochromuje símě ušlechtilosti duševní, vede k mravnímu zpustnutí, k omrzelosti a přesycenosti: tu pak oproti směru materialistickému protiváhou čeliti dovede směr idealistický, založený předem na filologii. V latinské literatuře jinoch najde bezpočetné příklady výcviku vůle, v řecké pak pozná, kterak vůle lidská nabývá ušlechtilosti a krásy ve službách vlasti a lidstva. Proto jen *obojí* literaturou možno dosíci duchovního a mravního vzdělání. Četba autorů budiž mladé duši žákově prací; jí vzdělávej rozum, jí cvič svou paměť, šlechti srdce a tuž vůli. Stránka užitková má své místo při volbě *moderních* jazyků. Starým jazykům byla na úkor okázalá snaha po vzdělání formálném. Odtud vznikl neklid a nemístný ruch střídáním spisovatelů; sotva se žáci do spisovatele vžili, sotva se tomu těšili, že překonali obtíže, autor bývá odložen a nové začátky nastávají. Pochopíme pak, že právem se táže obecenstvo: »Proč se tím moříte?« Když toho ani neužijete! Fuchs vidí příčiny neúspěchu a neoblíbenosti gymnasií v tomto faktě. Proto si žádá: *a*) aby se omezil počet čtených spisovatelů, *b*) aby se grammatika postavila do služeb četby, *c*) aby se methoda změnila.

V latině chce, aby se Caesar četl ve III. a IV. třídě, aby se Liviova četba rozhojnila, neboť není druhého spisovatele nad Livia, aby dovedl vznítiti v srdci mládeže vlastenectví; radí vynechati Vergiliova Georgika, omeziti řeči Ciceronovy a dáti více místa spisům filosofickým.

V řečtině konstatuje Fuchs, že hlavní příčinou nechuti rodičů i žáků jest stálý zápas mezi řečtinou Homérovou a řečtinou attickou. Dvěma květinám v jednom květníku se nedaří, podobně dvěma dialektům, mají-li *souběžně* se pěstovati. Tu obětovati nutno jeden. A Fuchs vyslovuje se bez obalu pro vynechání Homéra z programu četby gymnasijní.

Po methodě vyučovací žádá si Fuchs, aby se založila na *konstruování*, aby překlad se zpracoval *ve škole* (nikoli předem doma) a aby stále se udržovalo poznávání, že na kultuře starověké zakládá se kultura naše.

Změna předpisů o způsobilosti učitelské pro akademie obchodní.

JUDr. **Fr. Zachoval.** *Králové Hradec.*

Nařízením minist. kultu a vyučování ze 24. května 1907 č. 135 ř. z. změněny byly dosavadní předpisy o způsobilosti učitelské pro *akademie obchodní* v oboru předmětů dosavadní *I. skupiny obchodních věd* a v oboru *moderních řečí*.

Citovaný předpis žádá po kandidátech učitelského úřadu na obchodních akademiích tuto způsobilost:

1. Pro jazyk *vyučovací*, *zeměpis a dějepis*, *mathematiku a vědy přírodní*: approbaci z těchto předmětů pro *střední školy*. Poněvadž zkušební řád středoškolský nezná pouhé approbace *pro jazyk vyučovací*, mohou arciť pro tento předmět ustanoveni býti na obchodních akademiích jen ti, kdož dosáhli approbace z některé přípustné kombinace (čeština a němčina, čeština a francouzština a pod.). Avšak *takováto* approbace nedodává ještě způsobilosti, vyučovati na akademii *druhému* jazyku, z něhož jest učitel *pro vyšší střední školy* zkoušen (tedy němčině nebo francouzštině), nýbrž bylo by nutno dosíci approbace pro akademie *doplňovací zkouškou z obchodní korrespondence v příslušném jazyku.* Pro zeměpis-dějepis a mathematiku s přírodními vědami sice středoškolská approbace na akademiích *stačí*, možno ji však *doplniti*.

2. Pro *cizí řeči moderní* a pro *obchodní vědy*: approbaci, kterou předepisuje citované nařízení.

Toto stanoví:

A) Pro vědy obchodní:

3 předměty *hlavní* (nauku obchodní, účetnictví s korrespondencí a pracemi kontorními a kupeckou aritmetiku), a *2 vedlejší* (právo obchodní, směnečné a živnostenské a národní hospodářství).

Podmínky připuštění ke zkoušce z obchodních věd: Absolvování *4 tříd střední školy* a *obchodní akademie*, nebo *maturita na střední škole* (gymnasiu, reálce) a *absolvování kursu abiturientského* při některé obchodní

akademii (je-li organisace jeho schválena c. k. ministerstvem), nebo *všeobecného oddělení na videňské exportní akademii*, kromě toho však dále u *všech kandidátů*: **dvouletá kontorní praxe** (pokud možno jak ve velkoobchodě se zbožím v některém větším obchodním místě, tak v obchodě bankovním), a konečně **absolvování dvouletého vysokoškolského studia**.

Studium musí se vztahovati na *hlavní a vedlejší předměty této skupiny*, ale kromě toho též na přednášky *universitní*, nejméně tříhodinové z filosofie, paedagogiky (zejména dějiny paedagogiky od 16. stol.) a literární dějiny; výsledek studií v těchto třech předmětech musí kandidát prokázati kolloquiemi, nebo vysvědčením seminárním.

Z předmětův odborných musí kandidát buď jako *řádný* nebo *mimořádný* posluchač navštěvovati tato kollegia nebo seminární cvičení:

1. *Přednášky resp. cvičení z nauky obchodní* všeobecné a mezinárodní — celkem 8 hodin týdenních během 4 semestrů.

2. *Přednášky, seminární cvičení a praktika z účetnictví, obchodní korrespondence a kontorních prací* (se zřetelem na metodiku kupeckého vyučování) — v úhrnném počtu 12 týdenních hodin.

3. Kollegia *z kupecké arithmetiky* — 4 hodiny týdně.

4. Kollegia *z kupecké mathematiky a národohospodářské arithmetiky*, a to z mathematiky à 3 hodinách ve 2 semestrech, a z národohosp. arithmetiky à 2 hod. ve 2 semestrech *dalších*.

5. Úvodní kollegium o *encyklopaedii věd právních a státních* — 2 hodiny týdně v 1 semestru.

6. Přednášky *z oboru obchodního a směnečného práva* — celkem 5 týdenních hodin.

7. Kollegia resp. seminární cvičení *z oboru národního hospodářství* — celkem 10 hodin týdenních.

8. *Obchodně technické speciální přednášky* a cvičení ze železnictví, celnictví, tarifnictví, námořnictví, bankovnictví a bursovnictví, pojišťování atd., dle výběru — celkem 8 týdenních hodin. Kollegia tato mohou býti nahrazena přednáškami a cvičeními národohospodářskými nebo právními z dotyčných oborů.

Pro tato kollegia a cvičení — pokud není o ně již postaráno na universitách a technikách v Praze a ve Vídni a na exportní akademii ve Vídni — budou učiněna zvláštní opatření, jež se vždy v čas přiměřeně ohlásí.

B) Pro moderní řeči:

Hlavními předměty jsou tu *1 mod. řeč* (italština, francouzština, angličtina, ruština) a *obchodní korrespondence v téže řeči*, vedlejšími pak *základy obchodní nauky a účetnictví.*

Podmínky připuštění:

Čtyřleté řádné studium *oné řeči a řeči vyučovací* na filosofické fakultě, a účast v praktických mluvních cvičeních v kursech a seminářích. Filosofii a paedagogiku musí poslouchati jako kandidáti 1. skupiny po 3 hod. týdenních, kollegia *z řeči vyučovací* a *z dějin literatury* však celkem *nejméně po 5 hodinách* týdně.

Do doby studijní *může* býti *se svolením ministerstva* započítán 1 rok, ztrávený *přiměřeným způsobem v cizině*, aby kandidát se naučil příslušné cizí řeči.

Komise zkušební pak může započísti do quadriennia studijního dobu studijní ztrávenou *na cizích vysokých školách* (týká-li se téže řeči).

Ministerstvo kultu a vyučování může po návrhu zkušební komise od podmínek dispensovati.

Žádosti podávají se ředitelstvu zkušební komise; připojí se curriculum vitae, vysvědčení studijní a indexy, vysvědčení o zachovalosti občanské i mravní.

Požadavky:

A) *V jazyku vyučovacím* (pro obě skupiny):

Zkouška ústní, event. *klausurní*; správnost a obratnost v užívání řeči, porozumění nejdůležitějším gramatickým pravidlům a stilistickým formám, dostatečná znalost hlavních děl literárních.

B) *V odborných předmětech I. skupiny*.

Nařízení obsahuje podrobný výčet látky, kterou musí kandidát ovládati z nauky o obchodu, účetnictví, korrespondence obchodní a prací kontorních, kupeckých počtů a předmětů vedlejších.

C. *V odborných předmětech II. skupiny*:

Způsobilost správně a zběžně bez pomůcek překládati z jazyka vyučovacího do cizího a naopak, napsati správně pojednání v cizím jazyku; znalost gramatiky v historickém vývoji. Zákony a formy starší a novější metriky, důkladná znalost moderní franc. nebo angl. literatury a jejích dějin od počátku 16. století; znalost *celé* literatury italské, ruské od Lomonosova a Děržavina (pro kanditáty způsobilosti z příslušných jazyků). Nezbytno jest ovládati ústně zvolený jazyk správně a jistě, a nutna jest též správná výslovnost; část ústní zkoušky bude proto konána v oné řeči.

Kdo by na českých školách chtěl vyučovati *němčině* (a více versa na německých češtině) na základě approbace z němčiny *pro střední školy*, musí se podrobiti dodatečné zkoušce *z obchodní korrespondence*.

Při zkoušce z korrespondence musí kandidát dokázati, že ovládá látku z korrespondence a prací kontorních předepsanou pro kandidáty I. skupiny, a že zná z účetnictví a z nauky obchodní tolik, kolik jest nutno k řádnému vyučování korrespondenci.

Postup zkoušky:

Připustí-li komise kandidáta ke zkoušce, dá mu práce domácí, a to ve skupině I.:

1. Z nauky obchodní.
2. Z účetnictví, korrespodence a kontorních prací.
3. Z kupecké arithmetiky.

Ve skupině II.:

1. Práci literárně-historickou.
2. Práci z obchodní korrespondence; obě musí býti psány příslušným cizím jazykem.

Lhůta pro každou práci jest 3 měsíce.

Byly-li domácí práce schváleny, komise pozve kandidáta ke zkouškám klausurním.

Domácí práce *mohou* býti prominuty oněm kandidátům z I. skupiny, *kteří vyhovují podmínkám připouštěcím* a nabyli již způsobilosti pro dvoutřídní školy obchodní, jakož i těm, kdož se vykáží dlouholetou a mnohostrannou praxí nebo vytištěnými většími a cennými odbornými pracemi.

Klausurní práce z každého předmětu skládá se z 2 úloh, jež se posuzují jedinou známkou; při tom vztahuje se 1 úkol z účetnictví, korrespondence a kontorních prací na obchod se zbožím, druhý na obchod bankovní.

Klausurní práce z cizího jazyka (jedna všeobecného obsahu, druhá z korrespondence, každá rovněž o 2 úlohách) musí býti napsány příslušným jazykem. K vypracování každé *úlohy* vyměřeny jsou 4 hodiny, tedy pro každou práci 8 hodin.

K ústní zkoušce připuštěn bude kandidát, jestliže všecky práce klausurní byly uznány za dostatečné. Doba zkušební pro každý hlavní předmět 1 hodina, v jazyku vyučovacím $^1/_2$ hod., pro vedlejší předměty dohromady *1 hodina.*

Nařízení zná dále ještě zkoušky

a) *doplňovací*,
b) *rozšiřovací.*

Ad a). K nabytí approbace pro obchodní akademie mohou býti konány zkoušky *doplňovací* z těchto *jednotlivých* předmětů:

1. Z obchodního zeměpisu.
2. Z obchodního dějepisu.
3. Z kupeckých počtů.
4. Z národohospodářské arithmetiky.
5. Ze zbožíznalství mechan. a technologie.
6. Z cizí obchodní korrespondence.

K těmto doplňovacím zkouškám připustí se jen osoby, jež mají *approbaci* **pro střední školy** (a to pro předměty 1. a 2. — ze zeměp. a dějepisu, pro 3. a 4. — z mathematiky jako předmětu hlavního, pro 5. — z chemie a fysiky jakožto předmětů hlavních nebo z chemie hlavní a přírodopisu a fysiky vedlejších, jakož i technikové se 2 státními zkouškami z oboru chemicko-technického, pro 6. — z příslušné moderní řeči). Rozsah nutného vědění jest nařízením podrobně předepsán.

Zkouška doplňovací z předmětů 1., 2. a 5. jest *pouze ústní*, z předmětů 3., 4. a 6. jak *ústní* tak *písemná* (klausurní) z 2 samostatných dílů. Ze zbožíznalství musí kandidát provésti praktickou práci v laboratoři z mikroskopování a určování zboží.

Dále nabýti mohou *doktoři práv* nebo *právníci se 3 státními zkouškami* formální approbace pro národní hospodářství a předměty právní *ústní* doplňovací zkouškou z encyklopaedie nauky obchodní, účetnictví, korrespondence a prací kontorních, v témže rozsahu jako předepsán jest pro kandidáty cizích řečí.

Ad b). Zkoušky *rozšiřovací*:

1. Z národohospodářské arithmetiky.
2. Z práva obchodního, směnečného a živnostenského.
3. Z národního hospodářství.

Jim mohou se podrobiti jen kandidáti, zkoušení z I. skupiny. Komise rozhodne, má-li se zkouška provésti ve všech stadiích, či má-li se kandidátu prominouti zejména práce domácí.

Výnos předpisuje zase podrobně rozsah látky z práva a národohospodářství.

Lekci na zkoušku konati musí pouze kandidát, který doposud nevyučoval.

Taxy: Po připuštění ke zkoušce K 40·—, po předvolání ke zkoušce klausurní dalších K 40·— Totéž pro každou zkoušku opakovanou. Za zkoušky doplňovací a rozšiřovací se platí taxa K 30·—.

Co do postupu při posuzování zkoušky a výsledku jejího, opakování zkoušky, vysvědčení atd. platí analogicky předpisy o zkouškách způsobilosti pro střední školy (min. nař. z 30./8. 1897 č. 220 ř. z.).

Působnost předpisu a přechodná ustanovení.

Učitelé, zkoušení pro vyšší školy obchodní dle předpisu zkušebního ze 14./5 1870, č. 79., a dle řádu z 5./8. 1899, č. 157. ř. z., jsou ovšem od zkoušky další osvobozeni. Kandidáti, kteří se nacházeli v době *prohlášení* tohoto předpisu (t. j. *dne 6. června 1907*) ve stadiu zkoušek dle řádu z 5./8. 1899, a zkoušku tu do 1 roku po prohlášení nového zkušebního řádu *dokončí* (*tedy do 6. června 1908*), rovněž nejsou podrobeni předpisům nového řádu. Až do konce studijního roku 1908/9 mohou se přihlásiti ke zkoušce z I. skupiny i ti, kdož nemohou se sice vykázati potřebným vysokoškolským studiem, ale aspoň 4letou praxí a to jak v oboru obchodu se zbožím, tak v obchodě bankovním.

Ministerstvu jest vyhrazeno, udělovati dispens od zkoušek v případech zvláštního ohledu zasluhujících.

K reformě vyučování mathematice.

Referuje **L. Červenka.**

C. k. zemská školní rada otázala se nedlouho před koncem minulého školního roku několika středoškolských professorů mathematiky, zdali by byli ochotni v šk. roce 1907-8 konati pokusy při vyučování mathematice s osnovou pozměněnou a to ve směru, naznačeném v onom dotazu těmito slovy: Zesílení nazírací schopnosti prostorové, prostoupení celého učiva pojmem funkce jakož i zavedení počátků differencování a integrování za současného omezení abstraktního učiva a takových úloh, za hojnějšího přihlížení k cvičením, hledícím k praktickému životu a jiným oborům vyučovacím, konečně též za intensivnějšího zření ke vztahům mathematiky na předměty jiné, zvláště na fysiku a deskriptivní geometrii.

Někteří z dotázaných kollegů a někteří jiní o věc se zajímající z Prahy a předměstí*) scházeli se v posledních týdnech školního roku a shodli se na těchto schůzích na pokusné učební osnově níže otištěné. Tato osnova

*) Byli to pp. *dr. Bydžovský, dr. Čečka, Červenka, dr. Fabinger, dr. Friedrich, dr. Jeništa, Hrubeš, dr. B. Mašek, Otta, dr. Posejpal, Pour, dr. Suchý* a *Vaňourek.*

*

je jakýmsi kompromissem mezi starou osnovou učebnou a novým směrem učení. Na vhodných místech zařaděny ony nové věci, jichž uvedení na střední školu se jeví býti žádoucím, jednak zase vynecháno to, co se zdálo býti vypustitelným ze staré osnovy. *Nová osnova nemá naprosto býti novým obtížením žactva.*

Ostatně není mým úmyslem glossovati onu osnovu. Bylo mi jenom ve schůzi uloženo, abych ji k otištění ve Věstníku upravil. Jen výslovně připomínám, že to nikterak není nějaký *definitivní* návrh, nýbrž že má to býti jen vodítko při oněch zmíněných pokusech. Osnova sestavena pro reálky; pro gymnasia by ji bylo třeba upraviti.

Osnova je společným dílem jmenovaných kolegů; vedle jiných četných pramenů užito bylo zvláště usnesení meranských pak osnovy vypracované odborem pražské Mittelschule a zvláště osnov francouzských z r. 1902 a 1905, provedených tak skvěle v učebnicích Borelových.

Arithmetika a algebra.

Třída I. Revise a doplnění učiva z obecné školy v oboru numerace a čtyř zákl. druhů početních na číslech celých i desetinných. Rakouské peníze, míry a váhy. Závěr z jednotky na množství a z množství na jednotku. Čísla vícejmenná a počítání jimi. Dělitelnost čísel, znaky dělitelnosti (2, 4, 8, 5, 25, 3, 9, 11). Rozklad. Zkouška devítková. Míra a násobek. Čtyři základní výkony početní se zlomky obyčejnými; výcvik v mechanickém počítání zlomky.

Třída II. Opakování a procvičení nauky o zlomcích obyčejných na příkladech a úlohách slovních. Zaokrouhlování čísel. Úsudek z jednotky na lomené množství a naopak. Metrická soustava měr a vah. Posud užívané staré míry a váhy rakouské. Rakouská soustava mincovní. Nejdůležitější míry a váhy cizozemské jen příležitostně v příkladech. Závislost veličin přímá a nepřímá a řešení úloh sem hledících *závěrem.* Úsudek z množství na jiné množství. Počet procentový, úrokový jednoduchý. Složené úrokování na základě jednoduchého. Hojné příklady z praktického skutečného života dle *látky* sestavené se spojitými výklady národohospodářskými. Poměry a úměry soustavně se zvl. zřetelem upotřebení v geometrii a fysice.

Příležitostné užívání vzorečků; úvahy o změnách veličin závislých na změnách veličin jiných. Vynechati všechny formální úpravy početní.

Třída III. Počátky obecné arithmetiky jako souborné vyjádření výsledků dosavadního učiva arithmetického. Čísla obecná. Čtvero zákl. výkonů početních. Výrazy jednoduché a složené; pravidla o užívání závorek. Hojné dosazování zvl. čísel za čísla obecná do výrazů algebraických; změny hodnot výrazů, závislé na změnách čísel v nich obsažených. Čísla algebraická atd. jako doposud. Řešení jednoduchých rovnic o jedné neznámé budiž při jednotl. výkonech početních připravováno a takové rovnice nechať se řeší. Výkony početní buďtež znázorňovány graficky a změny výrazů graficky objasňovány. Na konec čísla neúplná a počítání s nimi; počítání zkrácené. Posouzení přesnosti výsledků, opřené o faktické měření a vážení. Předběžné vyšetřování nejvyšší a nejnižší řádové hodnoty výsledku.

Všeobecná poznámka. Počítání z paměti buď pěstováno stále ve všech třídách tak, jak toho praxe vyžaduje; při počítání nepsati, co zrovna napsáno býti nemusí.

Třída IV. Revise algebr. učiva ze III. tř. na příkladech složitějších; tedy ne nové soustavné probírání algebry. Uvedení lomených čísel do algebry; nauka o zlomcích. Rovnice lineárné o jedné i více neznámých. Užití na příkladech slovných, braných z oborů co možná praktických (též úl. z počtu směšovacího, spolkového bez uvádění těchto jmen). Diskusse o výsledcích. Grafické znázornění změny dvou na sobě závislých veličin způsobem Cartesiovým. Grafika temperatury, tlaku, železniční atd. Grafické znázornění funkcí $y = ax + b$; grafické řešení lineárných rovnic o jedné a dvou neznámých pomocí průsečíku přímek.

Třída V. Řešení neurčitých rovnic lineárných o 2 neznámých methodou Eulerovou a na základě grafického znázornění. Mocniny a odmocniny s exponenty celistvými i lomenými, kladnými i zápornými. Pojem čísla irracionálného a imaginárného, tohoto jen, pokud je toho potřebí u rovnic kvadratických. Usměrňování jmenovatelů, jaké ve vypočtech opravdu se vyskytují. Užívání tabulek mocninových a odmocninových. Rovnice kvadratické o jedné neznámé. Grafické znázornění funkce $y = ax^2 + bx + c$ s využitkováním tohoto zobrazení k přibližnému grafickému řešení obecné kvadratické rovnice.

Na základě zobrazení výklad derivace mocniny druhé a třetí, funkce lineárné a konstanty a součtu. Maxima a minima kvadrat. a kubických výrazů.

Stručný výklad o řadách arithmetických a geometrických bez vzorců součtových a interpolace těch řad jen jako průprava k počítání logarithmickému.

Co nejrychlejší návod k užívání tabulek logarithmických obyčejných. Doporučuje se zkouška s logarithmy čtyřmístnými.

Třída VI. Opakování a prohloubení nauky o logarithmech. Pravítko logarithmické. Znázornění funkce $y = \log x$. Vyšší rovnice o jedné neznámé i soustavy takových rovnic o více neznámých s vyloučením všech těch, jež vyžadují zvláštních obratů a jež v praxi se nevyskytují. Derivace součinu a podílu, funkcí goniometrických, x^n, x^{-n}, $x^{\frac{1}{n}}$ a integrace jako zvratný úkon derivace. Maxima a minima použitím derivací. Rozšíření nauky o řadách arithmetických, geometrických se zmínkou o vyšších řadách arithmetických a složených.

Třída VII. Soustavné opakování nauky o derivaci a integraci s applikacemi. Finanční arithmetika. Výklad o úrokování jednoduchém, o směnkách, diskontu. Ústavy peněžní a obchodní. Mincovnictví a peněžnictví rakouské a důležité cizí. Cenné papíry. Důležité cizí míry a váhy, a staré, dosud užívané domácí. Knihy pozemkové a katastrové. Dluhy hypoteční, osobní a směnečné. Složené úrokování, renty dočasné a amortisace. První základy kombinatoriky; binom. poučka. Základy nauky o pravděpodobnosti se zvláštním zřetelem na mathematiku pojišťovací. Opakování veškerého učiva algebraického s *prohloubením základů.*

Geometrie.

Při poradách o osnově geometrické především stýskali si všichni na jedinou hodinu týdenní, věnovanou tomuto předmětu v prvních třech třídách Vedle nedostatku času vadí i přílišná přetržitost vyučování; stane se, že měřictví třeba čtyři neděle se vůbec nevyučuje, když prázdninové dny jsou »vhodně« rozloženy.

Smluvena asi tato osnova učebná pro pokusné vyučování za posavadního počtu hodin:

Třída I. *Měřické tvaroznalství.* Názorné vyučování na modelech a předmětech skutečných. Brzké uvedení kružnice a úhlu do učiva. Nauka o užívání jednoho a dvou pravítek a kružítka. Měření úseček a úhlů. Hojné jednoduché konstrukce rovinné i zhotovování těles. Vyměřování skutečných útvarů. I obvod kruhu ($\frac{22}{7}r$). Popis zákl. útvarů prostorových a rovinných, základní terminologie. Vznikání měřických útvarů pohybem. Osová a středová souměrnost v rovině, rovinná a středová v prostoru.

Třída II. Základy planimetrie odvozené nazíráním. Vzájemné polohy přímek; úsečka. Kružnice, úhel. Konstrukce o úhlech. Nauka o trojúhelníku; rozdělení trojúhelníků; úhly v nich. Shodnost na základě jednoznačnosti konstrukce. Změny částí trojúh., závislé na změně jedné části. Čtyřúhelníky.

Při čtverci krychle, při obdélníku rovnoběžnostěn pravoúhlý. Kružnice a kruh, pravidelné mnohoúhelníky. Hranol, jehlan, válec, kužel. Neustálé vyměřování a konstrukce. Změny útvarů, závislé na změnách jich částí.

Rýsování přimykající se k učivu vedle geom. ornamentů. Z počátku snad nerýsovati na prkně, ale jen do sešitů.

Třída III. Měření a vypočítávání obsahů plošných i tělesných. Čtverec, obdélník, rovnoběžník, trojúhelník, lichoběžník, obrazce rovinné vůbec. Krychle, »kvádr«,*) hranol, válec. Věta Pythagorova; užití její i na útvarech prostorových.

Podobnost i prostorová.

Změny délek, ploch i objemů se vzrůstem útvarů měřických při zachování tvaru.

Proměna obrazců. Obvod i obsah kruhu.

Třída IV. Stereometrie jako příprava pro deskriptivní geometrii. Vzájemné polohy prvků měřických odvozeny nazíráním. Opakování stereom. z tříd minulých.

Obsah šikmého hranolu a jehlanu, válce a kužele.

Zobrazování, zhotovování, měření a vypočítávání obsahů, povrchů a vah různých těles.

Povrch a obsah koule.

Hned od počátku zobrazování útvarů prostorových šikmou axonometrií i pravoúhlým promítáním, jejichž základy čistě názorné buďte odvozeny.

---

*) Název »kvádr« navrhován místo dlouhého »rovnoběžnostěn pravoúhlý«.

Fokální geometrie kuželoseček se zvláštním poukazem k tomu, že $y \quad ax^2$ znázorňuje se parabolou a $y = \frac{a}{x}$ hyperbolou (viz algebru ve IV. třídě).

Třída V. *Planimetrie asi v posavadním rozsahu.* Revise a prohloubení učiva z nižších tříd s objasněním methody Euklidovy na charakteristických příkladech. Pokus uspořádati úlohy dle method řešebných (jako je to na př. u Petersena). Při podobnosti měřický stůl a *definovati goniometrické funkce ostrých úhlů* s prvními počátky trigonometrie.

Neopomenouti úvod do projekt. geometrie. Při úlohách zřetel k praktické potřebě, méně úlohy se zvláštními obraty.

Třída VI. *Trigonometrie* jako dosud se zvláštním zřetelem k základním úlohám geodetickým. Dle možnosti jednoduchou úlohu v poli.

Stereometrie. Vynechá se úvod, který v kvartě už musí býti odbaven. Jinak rozsah posavadní. Při trojhranu: sférická trigonometrie trojhranu pravoúhlého. Při volbě příkladů užívati v algebře vyvinuté nauky o maximech a minimech.

Třída VII. Sférická trigonometrie kosoúhlého trojúhelníka. Základní úlohy sférické astronomie.

Analytická geometrie v nynějším rozsahu s přiměřeným použitím derivací.

Dodatek. Začátkem tohoto školního roku bylo povoleno vyučovati novým směrem jen na čtyřech středních školách pražských a je tedy jen málo kolegům dopřáno účastniti se prakticky při těchto velmi zajímavých pokusech. Ovšem ducha osnovy lze vložiti do vyučování i tam, kde pracuje se podle plánů starých. — Reformní osnova mathematiky byla loni a bude co nejdříve i letos předmětem úrad mathematického odboru Ústředního spolku, ve kterém pracují skoro všichni nahoře jmenovaní kollegové; připravujeme ji k jednání sjezdovému. Rozumí se, že již nyní jsou veškeré návrhy, té osnovy se týkající, srdečně vítány.

Nedopatření v učebnicích.

Píše prof. dr. **Fr. Faktor.**

Prohlížejíce učebnice pro školy reálné poznáváme, že jsou uváděna někdy fakta, která patří již minulosti a jimž v historii bude patřičné místo vyhrazeno. Jindy zase nalézáme, že chybějí mnohé údaje, které by neměly v knize scházeti. Takým opomenutím vypustí se někdy zajímavé a charakteristické momenty, čehož dlužno litovati.

Bylo by záhodno, aby se stala v obojím směru náprava, a by hlavně o těch poměrech, které jsou nám nejbližší, bylo vše jasně a určitě vyjádřeno. Pro spisovatele knih bude výhodným ukazovatelem, když se upozorní na poměry skutečné a předejde se uvádění fakt zastaralých a opuštěných. Myslím, že nejvhodnějším místem pro naznačení ukázek sem spadajících jest »Věstník«, v němž by z jednotlivých disciplin páni kollegové

zkušenosti a známosti uveřejňovali a tím celku prospívali. Některé ukázky dovoluji si podati.

V *zeměpise* by měly býti uvedeny mezi minerálními prameny Luhačovice v oddělení iodových a bromovodých vod a dále i ve Slezsku iodovými a bromovými sloučeninami bohaté prameny v Darkově a Zablaču. — V okolí Drohobyče není solných pramenů. Ty jsou zrovna v městě. — V Boryslavi se těží ozokerit, látka pro průmysl důležitá. — Nápadné jest, že zvláštnímu oddělení průmyslu: výrobě fezů, která zaznamenána jest 6 mill. korun, tak malá pozornost se věnuje. Fezy vyrábějí se nejen v Čechách (v Strakonicích a v Písku), nýbrž i na Moravě (Třešť), ve Slezsku (Miklovice-Niklasdorf). — V učebnicích zeměpisných a dějepisných čteme, že u Baku jsou chrámy Parsů. Není tomu tak. Nyní jest v Balachanech pouze jedno opuštěné nádvoří s božištěm, kde stával chrám vyznavačů ohně. — Velkolepý vodopád dělá Pliva v Jajci v Bosně. — Nesprávné jest tvrzení, že v Belvederu ve Vídni jest obrazárna. Přes 10 roků jest již přenesena do císařských museí. — Za upozornění stojí, že u Staré Ršavy jsou osady Čechoslovanů. — V zeměpisných učebnicích pro reálky mělo by se více poukazovati k průmyslu, jemuž se četní absolventi reálek věnují. Tu nemělo by chyběti naznačení, že na Moravě a zvláště na Hané největší díl ječmene se zpracuje ve 44 sladovnách na vyhlášený slad, který se vyváží do Německa, Skandinavie, jižní Ameriky. Bohatství žírné Hané nespočívá v úrodě pšenice, jak se mylně tvrdívá, nýbrž v úrodě výtečného ječmene a cukrovky. — O rozvětvené industrii, zabývající se zpracováváním surového petroleje na Moravě, ve Slezsku i v Čechách, není nikde nejmenší zmínky. Totéž platí o průmyslu chemickém. — Že v Prostějově a okolí zaměstnáno jest na 6000 krejčí v oboru oděvnickém a že odtud jest čilý vývoz i do Orientu, náleží zajisté k věcem pozoruhodným. Na mapách národopisných nemohl jsem najíti potvrzení věty v zeměpisu obsažené, že Litvané žijí v okolí dolní Visly. — Mezi vyhlášená místa lázeňská a prameny minerálné patří Ilidže v Bosně. — Upozornění zasluhuje, že výšky týchž hor a význačných bodů značně se liší, srovnáme-li dvě různé knihy téhož předmětu. Tu zajisté lze dosíci jednoty a shody. — Výslovnost cizích jmen a míst jest mnohdy odchylná. Připomínám výslovnost míst amerických. Chicago vyslovují Čikégo a Čikágo. Správné jest Čikágo.

V *přírodopisu* o magotu bezocasém se neustále píše, že žije na skále Gibraltarské. V odborných, nových spisech se s tím tvrzením nesetkáváme. Přítel prof. Fait upozornil již několikrát na nesprávnost výše naznačeného tvrzení, ale v knihách školních se to dosud uvádí. — Za poznámku stojí, že na Poděbradsku chovají po delší čas v oboře klokany a emu. — O zubru se praví, že žije jen na Litvě v hustých hvozdech tak řečené Bělověžské poušti. Četné stádo zubrů jest i na panství Javorině ve Vysokých Tatrách. — Červený chmel se pěstuje v Čechách na Úštěcku poblíž Litoměřic. — Na Moravě zavedeno rozsáhlé pěstování chmele u Tršic nedaleko Olomouce. — Jako zvláštnost dlužno uvésti, že v Čechách se pěstují na velko mandloně na Loboši, dál broskve a meruňky u Praskovic a kaštan jedlý u Chomútova. — Při kuchyňské soli vyobrazeny jsou gradovny, o nichž se dodává, že v mocnářství našem sou zařízeny v místech Solné komory a Haliče. Podobného zařízení tam

není. — Dále praví se, že v zemích koruny České není soli kuchyňské. Podivno jest opravdu, jak v zapomenutí přišlo dobývání kuchyňské soli ze solné rapy u Orlové ve Slezsku. Tu byly v první polovici 18. století solivarny. Když r. 1772 připojena byla Halič k mocnářství, zasypány prameny solné a místo soli vyvařované přiváděla se na trh sůl kamenná z Věličky. Od té doby se ty poměry udržely. — Při zlaté nesetkáme se s nalezištěm u Louňovic ležícím, kde na Rudném vrchu dobývá se ročně zlata za víc než 160.000 K. — Jiným nalezištěm zlata jest Krásná Hora, kde se těží šlich zlatonosný. — Bohaté jest ložisko rudy antimonové u Příčova nedaleko Selčan, kde se na huti zpracuje ruda na antimonium crudum a antimon. — Lože anthracitu jsou u Čes. Budějovic a u Chobotu poblíž Vlašimě. — Tuha těží se na Moravě u Koldštýna, St. Města a Lukavce. — V Bosně dobývá se hnědého uhlí u Zenice, kuchyňské soli z rapy v Krce a v Siminhanu u Dol. Tuzly. — O lepidolithu se dočítáme, že se vyskytuje u Rožné v západní Moravě. Skutečně patří tu lepidolith k veliké vzácnosti, nebo důl jest zatopen a po ložisku lepidolithu ani stopy. Při tom budiž poznačeno, že místo — naleziště jmenuje se Rožná a ne Rožnov, jak v odborné knize před třemi roky vydané bylo napsáno. — Také kazivec u Mutěnic blíž Strakonic byl vybrán a naleziště patří době minulé. — Rčení: »slídy se užívá ku dělání posejpátka a do oken válečných korábů« nemá již platnosti. — Méně důležitá místa na dolování kuchyňské soli v Uhrách se vyjmenují, neuvede se však Dees-Akna, kde jest nejlepší sůl kamenná, jíž se nejvíce v uvedeném nalezišti vytěží. — O malachitu není naznačeno, že se vyskytuje v Čechách u Dolní Kalné a Českého Brodu, za to však poznamenáno, že vody cementové jsou u Báňské Bystřice v Uhrách. Přesvědčil jsem se, že vody cementové nejsou v Báň. Bystřici, nýbrž ve Smolníku, kde se z nich dobývá mědi.

V *chemii* uvádí se, že kysličník uhličitý prchá z hlubin zemských v Psí jeskyni u Neapole. Bližší rovněž velkolepý úkaz podobný máme u Domašova severně Olomouce. — Při výrobě kyseliny sírové anglické jest naznačeno v nedávno vydané učebnici přivádění vodní páry spodem do komor olověných. Viděl jsem přes 200 komor, ale všude měly přivádění páry stropem. — Česká kyselina sírová dýmavá nevyrábí se v Čechách a to od r. 1888, kdy posledně v Kaznově se vyráběla. — Komory zděné na srážení par rtuťových více než 40 let jsou v Idrii zapomenuty. Byly opuštěny, neb se ukázaly pro výrobu velmi nevýhodnými. — Totéž platí o výrobě stříbra amalgamací ve Freiberku, kde od r. 1858 huť lehla popelem a od té doby od amalgamace upuštěno. To však nevadí, že se o ní pojednává, a že pisatel těchto řádků r. 1884 při skládání zkoušky pro střední školy z toho byl zkoušen a o výrobě stříbra amalgamací ve vysvědčení podrobná zpráva napsána. — Jménem saccharometr míní se v chemii areometr pro stanovení cukru. Ve fysice nazývají saccharometrem přístroj, který zovou chemikové polarimetr. — Při vyjmenování krápníkových jeskyň slyšíme obyčejně jmenovati místa Postojna, Agtelek, Dobšina. Že podobné přírodní úkazy, kde příroda bohatě vyšperkovala podzemní chodby a jeskyně, jsou u Sloupu na Moravě, o tom teprv dovídáme se v druhé řadě. — Při methanu praví se, že uniká ze země v Pennsylvanii a u Baku. Mnoho methanu prchá ze země u Welsu v Hor. Rakousích, kde se ho užívá k osvětlování a topení. — Kyanidu drasel-

natého upotřebí se na vagony při výrobě zlata z rud na Uralu a Transvalu. — Marně pátráme po zprávách, že mnoho síry se dostane zpracováním odpadků obdržených při výrobě sody, vyrobené dle způsobu Leblancova a že žlutá krevní sůl se obdrží jako vedlejší výrobek při výrobě potaše a dále že hlavními dodavateli ammoniaku jsou koksárny. — Elektrolytické výrobě kovů, jež poslední dobou se značně zmohla, dosud jen nepatrné místo v učebnicích jest vyhrazeno. — Jak se dobývá platiny nikde se nedovíme, ačkoliv jest to kov pro chemika velké důležitosti.

Drobnosti z mathematiky.

Poznámka k řešení lineárních rovnic neurčitých o dvou neznámých.

Tomáš Havlíček. *Místek na Moravě.*

Před časem vydal prof. W. Hofmann ve Vídni spisek pod názvem: »Eine neue Methode zur Auflösung der unbestimmten Gleichungen I. Grades«. Řešení ve spisku udané zamlouvá se skutečně svojí jednoduchostí, ale není to žádná *nová* methoda. Podstatou její jest přece jen stará methoda Eulerova, neboť dedukce Hofmannovy plynou přímo ze substitucí Eulerových, jak v následujícím ukázati chceme.

Lineární rovnici neurčitou

$$ax + by = c$$

řešiti lze, jak známo, několika methodami, z nichž nejvíce užívaná jest redukční methoda Eulerova. Avšak u některé rovnice třeba jest, než dojde se k cíli, zavésti při řešení tolik substitucí, že se tím počet značně prodlouží, a celý postup ku předu a pak zase zpět stává se nepohodlným a pro řadu zlomků, jež se tu objevuje, mnohým žákům málo vítaným.

Methodu Eulerovu lze však, jak ukázati se dá, modifikovati tak, že všecko počítání se zlomky odpadne a rychle k cíli se dospěje, jedná-li se nám jen o jednu dvojici celých kořenů x_1, y_1, neboť, jak známo, další celé, po případě i jen kladné kořeny rovnice poskytují relace

$$x = x_1 + bu, \quad y = y_1 - au,$$

kde u jest libovolné číslo celé, kladné nebo záporné.

Celý postup nejlépe příkladem se objasní.

Z rovnice

(1) . . . . $5x + 7y = 31$

plyne především

$$x = \frac{31 - 7y}{5} = 6 - y + \frac{1 - 2y}{5}.$$

Položme

$$\frac{1-2y}{5} = u_1, \text{ z čehož se dostane}$$

(2) . . . . $5u_1 + 2y = 1.$

Dále jest $y = \frac{1-5u_1}{2} = -2u_1 + \frac{1-u_1}{2}$.

Učiňme $\frac{1-u_1}{2} = u_2$, a tedy rozvinutím

(3) . . . . $2u_2 + u_1 = 1.$

Tím jsme se substitucemi hotovi, protože předposlední z nich u_1 má, jakož žádoucno, součinitele $= 1$.

Pro poznání jedné dvojice celých kořenů jsou rozhodujícími jen rovnice (1), (2), (3). Známe-li tudíž zákon, podle kterého jedna rovnice vzniká z předcházející, tvoříme rovnice ty tak dlouho, až v poslední rovnici substituce u_{n-1}, u_{n-1} se objeví s koefficientem $= 1$. Učiníme-li nyní $u_n = 0$, obdržíme, jdouce nazpět, rychle hodnoty u_{n-1}, u_{n-2}, . . ., až $y = y_1$ a $x = x_1$. Tím odpadnou všecky ostatní výkony, jež methoda Eulerova vyžaduje.

Zákon, podle kterého každá rovnice vzniká z předcházející, vysvitne ihned, porovnáme-li na vzájem rovnice ty:

$$5x + 7y = 31$$
$$5u_1 + 2y = 1$$
$$2u_2 + u_1 = 1$$

Viděti ihned, že rovnice následující vzniká z předcházející tím, že od většího koefficientu a členu prostého odečte se násobné koefficientu menšího, ovšem pokud to jde.

A podle tohoto pravidla tvoří W. Hofmann své pomocné rovnice, které, jak z předcházejícího patrno, jsou vlastně rozvinuté substituce Eulerovy.

Jest na snadě, že dovoleno jest odečísti i větší násobné, tak že vznikne zbytek záporný, jen když tím konečného cíle spíše dojdeme. Tím se ovšem může státi, že najdeme jinou dvojici celých kořenů dané rovnice, než když odčítáme násobné menšího koefficientu tak, aby vznikaly zbytky jen kladné; ale to na celkovém řešení ničeho nemění.

Celá věc jasně vysvitne, rozřešíme-li rovnici nějakou napřed methodou Eulerovou, pak udaným zde způsobem tak, aby vycházely zbytky jen kladné a konečně i při zbytcích záporných.

Budiž dána rovnice

$$19x + 31y = 300.$$

a) Řešení methodou Eulerovou:

$$x = 15 - y + \frac{15 - 12y}{19};$$

$$(\alpha) \ldots\ldots \frac{15 - 12y}{19} = u_1,\ y = 1 - u_1 + \frac{3 - 7u_1}{12};$$

$$(\beta) \ldots\ldots \frac{3 - 7u_1}{12} = u_2,\ u_1 = - u_2 + \frac{3 - 5u_2}{7};$$

$$(\gamma) \ldots\ldots \frac{3 - 5u_2}{7} = u_3,\ u_2 = - u_3 + \frac{3 - 2u_3}{5};$$

$$(\delta) \ldots\ldots \frac{3 - 2u_3}{5} = u_4,\ u_3 = 1 - 2u_4 + \frac{1 - u_4}{2};$$

$$(\varepsilon) \ldots\ldots \frac{1 - u_4}{2} = u_5,\ u_4 = 1 - 2u_5.$$

Po zdlouhavém tomto postupu v před dáme se na neméně zdlouhavý pochod zpáteční a najdeme tak konečně

$$x = 6 + 31u_5$$
$$y = 6 - 19u_5.$$

b) Řešení při zbytcích jen kladných.

$$19x + 31y = 300$$
$$19u_1 + 12y = 15$$
$$12u_2 + 7u_1 = 3$$
$$7u_3 + 5u_2 = 3$$
$$5u_4 + 2u_3 = 3$$
$$2u_5 + u_4 = 1.$$

Z toho zpětným postupem:

$$u_5 = 0,\ u_4 = 1,\ u_3 = -1,\ u_2 = 2,\ u_1 = -3,\ y = 6,\ x = 6.$$

Tytéž rovnice plynou však i z Eulerových substitucí (α), (β), (γ), (δ), (ε).

c) Řešení i při záporných zbytcích.

$$19x + 31y = 300$$
$$19u_1 - 7y = -4$$
$$7u_2 - 2u_1 = -4$$
$$2u_3 + u_2 = 0.$$

A z toho:

$$u_3 = 0,\ u_2 = 0,\ u_1 = 2,\ y = 6,\ x = 6.$$

Obsah komolého jehlanu.

Josef Liška. *Ml. Boleslav.*

Rozdělením trojbokého hranolu na tři obsahem rovné jehlany trojboké vyvozuje se pravidlo pro obsah jehlanu trojbokého; rozdělením vícebokého jehlanu na jehlany trojboké přichází se pak ku všeobecnému pravidlu platícímu pro jehlan vůbec.

Podobně lze též rozkládáním komolého jehlanu trojbokého na tři jehlany trojboké vyvoditi pravidlo pro obsah komolého jehlanu trojbokého a pravidlo toto odůvodniti pak pro komolý jehlan víceboký.

I. Obsah komolého jehlanu trojbokého.

Budiž $abc = z$ dolní $a_1 b_1 c_1 = z_1$ horní základnou a vzdálenost obou základen v výškou komolého jehlanu trojbokého (obr. 1.).

Řezem acb_1 rozdělí se komolý jehlan trojboký na trojboký jehlan $(abc)\ b_1$ a čtyřboký jehlan $(acc_1 a_1)\ b_1$ (obrazy 2. a 3.).

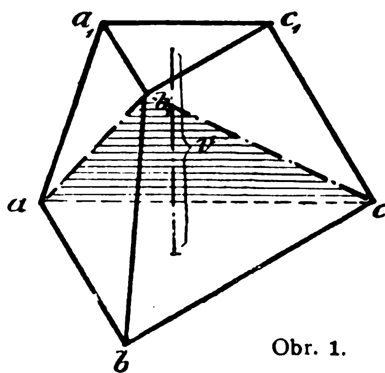

Obr. 1.

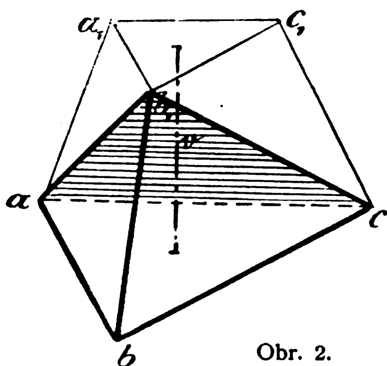

Obr. 2.

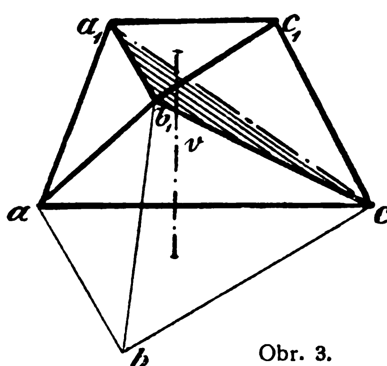

Obr. 3.

Obsah jehlanu trojbokého $(abc)\ b_1$ jest $(abc) \cdot \frac{v}{3}$ čili $z \cdot \frac{v}{3}$.

Řezem $a_1 b_1 c$ rozdělí se jehlan čtyřboký $(acc_1 a_1)\ b_1$ na jehlan trojboký $(ac_1 c)\ b_1$ a jehlan trojboký $(aa_1 c)\ b_1$ (obr. 4. a 5.).

Obsah jehlanu trojbokého $(ac_1 c)\ b_1$ čili $(a_1 b_1 c_1)\ c$ jest $(a_1 b_1 c_1) \cdot \frac{v}{3}$ nebo $z_1 \cdot \frac{v}{3}$.

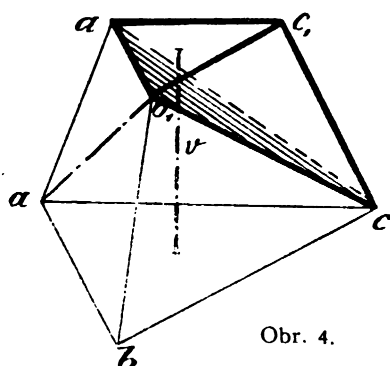

Obr. 4.

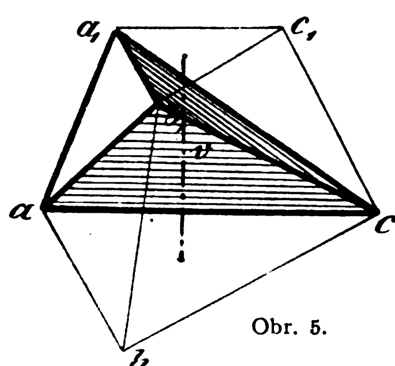

Obr. 5.

Temeno b_1 trojbokého jehlanu $(a c a_1)$ b_1 lze posunouti rovnoběžně s hranou $a a_1$ do bodu b_2 hrany ab dolení základny, tak že se jehlan trojboký $(a c a_1)$ b_1 promění v jehlan trojboký $(a b_2 c)$ a_1, jehož základna $a b_2 c = z_2$ jest částí základny dolní a jehož výška v, jelikož temeno a_1 vrcholem horní základny (obr. 6.);

Obsah tohoto jehlanu trojbokého $(a b_2 c)$ a_1 jest $(a b_2 c) \cdot \frac{v}{3}$ nebo $z_2 \cdot \frac{v}{3}$.

Tudíž jest obsah komolého jehlanu trojbokého, skládajícího se z jehlanů trojbokých

$$(a b c)\ b_1,\ (a_1 b_1 c_1)\ c \text{ a } (a b_2 c)\ a_1$$

$$z \cdot \frac{v}{3} + z_1 \cdot \frac{v}{3} + z_2 \cdot \frac{v}{3}.$$

II Stanovení základny z_2 (obr. 6.).

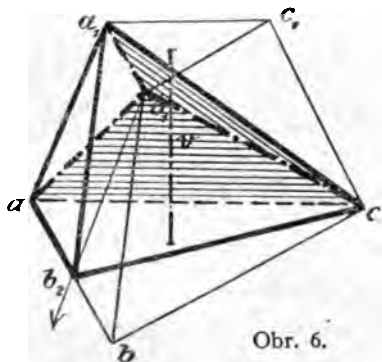

Obr. 6.

1. $\triangle\ a b c = z$ a $\triangle\ a b_2 c = z_2$ jsou $\triangle$ o stejné výšce, proto

$$\triangle\ a b c : \triangle\ a b_2 c = a b : a b_2$$

čili

$$z : z_2 = a b : a b_2$$

jelikož

$$a b_2 = a_1 b_1 \text{ též}$$

$$z : z_2 = a b : a_1 b_1 \qquad \text{I.)}$$

2. $\triangle\ a b_2 c = z_2$ a $\triangle\ a_1 b_1 c_1 = z_1$ jsou $\triangle$ o stejné půdici $a b_2 = a_1 b_1$ proto

$$\triangle\ a b_2 c : \triangle\ a_1 b_1 c_1 = v_{a b_2} : v_{a_1 b_1}.$$

Jelikož výška $v_{a b_2}$ $\triangle\ a b_2 c$ se stotožňuje s výškou v_{ab} $\triangle\ a b c$ a obě základny komolého jehlanu jsou si podobny,

$$\text{jest } v_{a b_2} : v_{a_1 b_1} = a b : a_1 b_1$$

tudíž také

$$\triangle\, a b_2 c : \triangle\, a_1 b_1 c_1 = ab : a_1 b_1$$

nebo

$$z_2 : z_1 = ab : a_1 b_1 \qquad \text{II.)}$$

Srovnáním obou úměr I. a II. plyne

$$z : z_2 = z_2 : z_1$$

$$z_2^2 = z \,.\, z_1 ; \quad z_2 = \sqrt{z \,.\, z_1}$$

základna z_2 střední měřicky úměrnou obou základen z a z_1, tudíž jest obsah komolého jehlanu trojbokého

$$z \,.\, \frac{v}{3} + z_1 \,.\, \frac{v}{3} + \sqrt{z \,.\, z_1} \,.\, \frac{v}{3}$$

III. Obsah komolého jehlanu vícebokého.

Budiž pětiúhelník $abcde = Z$ dolní a pětiúhelník $a_1 b_1 c_1 d_1 e_1 = z$ horní základnou a v výška pětibokého jehlanu komolého (obr. 7.).

Úhlopříčnými řezy $bb_1 c_1 c$ a $bb_1 d_1 d$ rozdělen jest pětiboký jehlan komolý na tři trojboké jehlany komolé o stejné výšce.

Obsahy těchto trojbokých jehlanů komolých jsou:

$$Z_1 \cdot \frac{v}{3} + z_1 \cdot \frac{v}{3} + \sqrt{Z_1 z_1} \cdot \frac{v}{3}$$

$$Z_2 \cdot \frac{v}{3} + z_2 \cdot \frac{v}{3} + \sqrt{Z_2 z_2} \cdot \frac{v}{3}$$

$$Z_3 \cdot \frac{v}{3} + z_3 \cdot \frac{v}{3} + \sqrt{Z_3 z_3} \cdot \frac{v}{3}$$

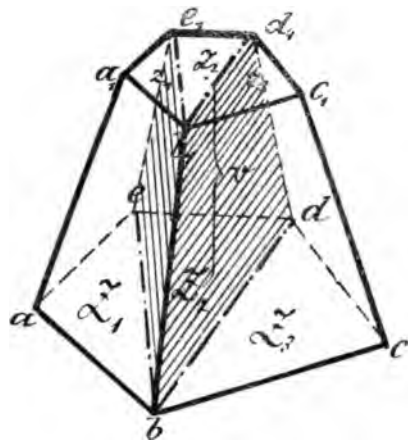

Obr. 7.

tudíž obsah pětibokého jehlanu komolého = součtu obsahů těchto tří trojbokých jehlanů komolých totiž

$$\underbrace{(Z_1 + Z_2 + Z_3)}_{Z} \cdot \frac{v}{3} + \underbrace{(z_1 + z_2 + z_3)}_{z} \cdot \frac{v}{3} + (\sqrt{Z_1 z_1} + \sqrt{Z_2 z_2} + \sqrt{Z_3 z_3}) \cdot \frac{v}{3}$$

čili

$$Z \cdot \frac{v}{3} + z \cdot \frac{v}{3} + (\sqrt{Z_1 \,.\, z_1} + \sqrt{Z_2 \,.\, z_2} + \sqrt{Z_3 \,.\, z_3}) \cdot \frac{v}{3}$$

IV. Určení součtu v závorce.

Jelikož obě podobné základny Z a z jsou stejnolehlými úhlopříčnami be a $b_1 e_1$, bd a $b_1 d_1$ rozděleny na střídavě podobné trojúhelníky, platí úměry

$$Z_1 : z_1 = Z : z$$

$$Z_2 : z_2 = Z : z$$

$$Z_3 : z_3 = Z : z$$

Z prvé úměry jest $Z_1 = \frac{Z}{z} \cdot z_1$

z druhé úměry jest $Z_2 = \frac{Z}{z} \cdot z_2$

a z třetí úměry jest $Z_3 = \frac{Z}{z} \cdot z_3$

dosadíme-li hodnoty pro Z_1, Z_2 a Z_3 do součtu v závorce, obdržíme

$$\sqrt{\frac{Z}{z} \cdot z_1^2} + \sqrt{\frac{Z}{z} \cdot z_2^2} + \sqrt{\frac{Z}{z} \cdot z_3^2}$$

částečným odmocněním

$$z_1 \cdot \sqrt{\frac{Z}{z}} + z_2 \sqrt{\frac{Z}{z}} + z_3 \sqrt{\frac{Z}{z}} = (z_1 + z_2 + z_3) \cdot \sqrt{\frac{Z}{z}} =$$

$$= z \cdot \sqrt{\frac{Z}{z}} = \sqrt{\frac{Z}{z} \cdot z^2} = \sqrt{Z \cdot z}$$

tudíž

$$\sqrt{Z_1 z_1} + \sqrt{Z_2 z_2} + \sqrt{Z_3 z_3} = \sqrt{Z \cdot z}$$

obsah komolého jehlanu pětibokého

$$Z \cdot \frac{v}{3} + z \cdot \frac{v}{3} + \sqrt{Z \cdot z} \cdot \frac{v}{3}$$

nebo $(Z + z + \sqrt{Z \cdot z}) \cdot \frac{v}{3}$.

Školní výchova v Japonsku.

Dr. Emanuel Fait. Žižkov.

Za počátky svého vyššího vzdělání děkují Japonci Číňanům, od nichž přijali všeobecné písmo r. 285, a to za prostřednictví Korejců. Mládež vědychtivá byla nucena v době nejstarší putovati rovněž do Číny, aby tam touhu svou mohla ukojiti. Teprve r. 664 zřízen v říši mikadově první veřejný vychovávací ústav. První japonská universita založena mnohem dříve než všechny středoevropské, bylť k ní položen základ už r. 886, tedy v čase, kdy v zemích rakouských a německých uspokojovali se prostými, klášterními školami. Péče o výchovu svěřována na Hondu podobně jako u nás výhradně stavu kněžskému.

Škola na osnově výchovných myšlenek Konfuciových setrvávala až do r. 1867, kdy změněna dle požadavků moderních, stanovených dílem dle Komenského, dílem Herbartem a Spencerem. Příklady k obnově výchovy vyhledávány nejen v Evropě, než i v Americe. Po mnohých úvahách *prohlášeny všechny školy za světské*, z jejich učebné osnovy vypuštěno úplně vyučování náboženství a nahrazeno prostě mravoukou. Tato zásada provedena důsledně od nejnižšího stupně vyučovacího až do vysokoškolských dvoran. Mravověda však vybudována na nezměněných sloupech národního uvědomění šintoismu čili úcté předků, na hlavních předpisech Konfuciových a buddhismu. Konfucius určil patero povinností pro každého pádného stoupence svého. Za první z nich se prohlašuje láska k rodičům dále věrné přátelství mezi bratry a sestrami, mezi přáteli, mužem a ženou, však také mezi starším a mladším. Vedle toho doporučuje se skromnost, práce, snaha rozšiřovati své vědomosti, podporovati veřejné prospěchy, zachovávati přísně zákony a obětovati se za svou vlast v době válečné. Škola má pěstovati věrnost k císaři a k celému panovnickému rodu. Poslední požadavek není ani potřebí zvláště při výchově vytýkati, neboláska k panující rodině vštěpuje se už od nejútlejšího mládí dětem a cit oddanosti k představiteli státní moci stupňuje se mnohdy až ke zbožňování, neboť mikado se uznává za potomka domácího boha Asutaramiho. Při tom nezapomíná se na hlavní přikázání budhistická, která tolikéž od nejnižších tříd elementárních dlužno žactvu v útlou mysl vštěpovati. 1. Nemá se zabíjeti ani zraňovati žádný živý tvor. 2. Nedotýkati se cizího majetku. 3. Zdržovati se neoprávněného tělesného obcování. 4. Zdržovatt se lži, podvodu a pomluvy. 5. Nepožívati opojných nápojů. Dále se v pokročilejším věku mají snažiti dospěti k větší dokonalosti. 6. Zdržovati s jídla mimo určený čas. 7. Odříkati se světských zábav (tance a j.). 8e Odmítati vše, co podporuje marnivost. Pro mladíky, kteří se hodlají věnovati stavu kněžskému nebo zamýšlejí vstoupiti do nějakého mnišského řádu, žádá se 9. zachovávati úplnou cudnost, 10. dobrovolnou chudobu.

Ostatní předměty vyučovací upraveny jsou obdobně jako na našich obecných školách anebo v Německu.

Školu navštěvovati povinen každý japonský poddaný obojího pohlaví a to po dobu nejméně šesti let. Hoši a dívky od 7ho roku vyučují se společně a většina z nich podrobuje se zkoušce na propuštěnou a vzdělání své ukončuje. Kdo nevyhoví, musí ve škole setrvati, až si zákonem předepsané vědomosti osvojí. Zřídka se takto dítko o dvě léta opozdí

Poslední dobou zřizují se školy i osmitřídní. Ve vyšších třídách dívky od hochů se oddělují.

Z počátku k novému řádu vyučovacímu chovaly se nižší vrstvy nepřátelsky, že se na chudinu uvaluje zbytečné břímě. Zvolna podařilo se vládě odpor utlumiti a předpisům průchod zjednati, tak že dnes nikdo proti povinné návštěvě školy námitek nepronáší. Proto všeobecná vzdělanost utěšeně se vzmáhá. Před 20 roky, napočteno na 60% všeho obyvatelstva analfabetů, r. 1906 klesl počet jejich na 5%. V době pro národy tak krátké pokrok to věru úžasný, máme-li na paměti poměry v Rakousku. V Haliči a Dalmacii i dle posledního sčítání z r. 1900 počet negramotných rovná se skoro onomu z r. 1887 v říši mikadově. Pouze Češi a Němci se mohou honositi zdárnějším úspěchem svého národního školství.

Připomínaje tento potěšitelný zjev, ministr osvěty v Tokiu Makino s pochopitelnou hrdostí uvedl, že jeho otčina lidovou vzdělaností nejen dostihla evropských a amerických států, ale i mezi nimi jedno z prvních míst zaujímá.

Náklad na školství uhrazují obce, čímž se jejich samosprávě ukládá mnohem větší břímě než u nás, kde se vydaje rozvrhují na okres a zemi. Na soukromých ústavech musí se výchova zařizovati dle předpisů, pro veřejné školy platných.

Učebnice se schvalují zvláštní komisí, od vlády jmenovanou, a každá zavedená kniha musí nejméně po čtyři roky býti předpisována.

Učitelstvo pro školy elementární nabývá potřebné průpravy k svému povolání na ústavech normalných, na způsob našich paedagogií upravených. Rozdělují se na dívčí a chlapecká a řadí se k *středním školám*.

Na stejném stupni s nimi nalézají se gymnasia, nazývaná akademiemi. Studium na nich trvá osm let a předměty učebné zavedeny obdobně jako u nás shledáváme. Místo latině ve vyšších třídách studující se učí angličině a němčině, řečtinu zastupuje čínština. Zkouška maturitní není předepsána, za to však na konci každého školního roku ukládá se postupné examen.

Vedle akademií shledáváme jiné ústavy na způsob našich reálek upravené, dále průmyslové, rolnické, obchodní, námořní, vyšší dívčí, konservatoře, ústavy pro hluchoněmé a slepce. Zvláštností pro ostrovní císařství východoasijské jsou školy šlechtické, jako zbytek bývalého feudalismu a všemocného někdy šogunátu, po vnitřních zmatcích r. 1871 nadvlády zbaveného. Synové šlechty daimiů a samurajů učí se v těchto školách nejen předmětům všeobecně vzdělavatelným, ale i jemným společenským způsobům, na které vůbec v zemi veliká váha se klade. Mezi řádnými předměty zaveden tělocvik, zápasy, šerm, jízda koňmo, ale i rozmanité druhy novověkého sportu.

Jinou odchylkou od našich poměrů jeví se četné střední ústavy, na nichž se vykládá pouze jednotlivým předmětům. V některých z nich se vysvětluje výhradně mathematika, jinde se posluchač poučuje o cizích řečech, jmenovitě se mnoho péče věnuje angličině (na 270 šk.), jazyku francouzskému, ruskému a německému. V soukromých kursech se přednáší o literatuře japonské, čínské a sanskrtu, jako pravém základu nauky buddhistické, která dosud ve středních a vyšších vrstvách společnosti pevně zakotvena.

R. 1906 bylo 27.138 obecných a 280 středních škol; máme-li na zřeteli naše poměry, bylo posledních málo, neboť v zemích koruny české r. 1907 zřízeno středních ústavů s vyučovacím jazykem českým, hospodářské v to počítaje, na 200. K tomu se řadí německé školy a ony v druhých zemích Rakouska.

V postupu didaktickém na středních školách zápasily dva směry, kollektivní a individuelní. Oba způsoby mají své přednosti, ale ani jejich slabé stránky nedají se umlčovati. Proto vypracována osnova, v níž obě methody vzaty v náležitou úvahu a to dle spisů prof. Adlera, Goulda a některých francouzských filosofů. Také zásady Kantovy v kategorickém imperativu a vůbec o povinnostech při vyučování k platnosti se přivádějí. Ani novější díla Zillerova nezůstávají nepovšimnuta. Zjev si vysvětlíme tím, že mnoho mladíků japonských dokončilo své universitní studium v Evropě, jmenovitě v Německu a co dobrého za svého pobytu seznali, po návratu v otčině zavádějí.

Jazykem vyučovacím na obecných a středních školách, vyjma cizí řeči, zůstává japonština. Na mluvu tinů, ačkoli představují až dosud jádro lidu na velikém ostrově Jesu, se nikterak nepřihlíží a vůbec povznesení vzdělanosti tohoto praobyvatelstva málo péče se věnuje. *Vysoké školství* rozděluje se ve tři skupiny. Na první místo řadí se ovšem university, které nyní upraveny tři, a to v Tokiu, Kiotě a Nagasaki, což je pro stát tak lidnatý, přirovnáme-li poměry k evropským, zajisté málo. Za vzor se považuje vysoké učení v sídelním městě mikadově, zařízené dle vzoru německého. Základ k němu položen od Hollanďanů, kteří povzbudili vládu, aby otevřela lékařskou kolej a tím zdravotnictví zlepšila. Tokijská universita je ohromná budova, zdí obklíčená. Uvnitř nalézáme rozsáhlé posluchárny, slavnostní dvorany a byty professorů, aby se usnadnil co nejčilejší styk mezi nimi a posluchačstvem. O tělesnou svěžest studující mládeže postaráno rozsáhlými sady, háji a rybníky, jako i na starobylých učilištích v Oxfordě a Cambridgi znamenitě se osvědčilo. Universita se dělí na patero fakult: lékařskou, právnickou, technickou, filosofickou a přírodovědeckou. K fakultě filosofické počítají se odbory nejen čisté filosofie, ale i dějepisectví, slovesnost a filologie. K odboru přírodovědeckému přidružena též fysika a z části lučba. Vedle toho jako samostatný oddíl, přičleněný však ke škole vysoké, otevřena zemědělská škola v Kotobě s pokusnými akklimatisujícími stanicemi a vzornými statky. Cizí učenci, pokud bývají povoláváni na školy buď střední nebo vysoké, vykládají svým mateřským jazykem, tedy anglicky, francouzsky a j. Aby kdo mohl býti na universitu přijat, nucen dříve po absolvování některé ze středních škol připravovati se ještě tři léta na ústavě zvaném »kotogakko«. Takových se počítalo koncem r. 1906 v zemi celkem 7. Přijetí na některé z podobných učilišť závisí na velmi přísné přijímací zkoušce, neboť číslo zadatelných míst je nepatrné. R. 1906 žádalo o zápis na kotogakko 5110 středoškolských absolventů, z nichž však přijato toliko 910, tudíž ani ne $^1/_5$, což se nemůže nazvati výsledkem příznivým. V posledním desítiletí počet středních ústavů musel býti pro nával žactva rozmnožen ze 69 na 280, ježto se však úmyslně zvyšovanými požadavky návštěva vysokoškolská omezuje, dopřáno sotva 10% všech abiturientů, aby vstoupili do řad akademiků. Vláda sama doznává, že poměry takové na dlouho jsou neudržitelné a že mnoho nadějných mladíků ve všedním životě zaniká.

Mnozí z nich obracejí se ke školám odborným, jmenovitě kde se mohou na útraty státní dále pro praktické povolání připravovati. K takovým ústavům se řadí akademie obchodního námořnictva a vojenského generálního štábu, ústav pro službu železniční, rybářský a šlechtický. Také do těchto odborných škol jenom s nemalými obtížemi lze si vybojovati přístup, poněvadž počet žactva omezen a všude přísný řád se uchovává.

Třetí skupinu vyšších škol představují následující ústavy; v závorce uveden počet jednotlivých z nich:

Učitelské (2), hospodářské (2), obchodní (4), lékařských (5), polytechnik (5), cizích jazyků (1), umělecký (1), hudební (1). Přijetí do celé poslední kategorie vysokých škol není znesnadňováno takovými překážkami, jako u prvních dvou jsme pozorovali, a proto se k ní obrací hlavní proud mládeže, jež dokončila své středoškolské vzdělání a více praktickým duchem je vedena. R. 1906 zapsáno na jmenované ústavy 4536 posluchačů ze 18.322, tedy téměř 25%, mnohem více než u druhých odborů zaznamenáno.

Všeobecně se uznává nedostatek vysokých škol a někteří štědří vlastenci, aby pomohli snaživé mládeži, po vědě dychtivé, a vládě, která hlavně branné prostředky země i po skončené válce rozmnožovati usiluje, odkazují velké částky svého majetku na úpravu nových učilišť, universitám na roveň postavených. Obchodník Furukova věnoval k tomu účelu 1·8 mil. jenů, majetník výnosných dolů Jasukava složil u japonské národní banky 3 mil. jenů, aby na jeho rodném ostrově Kiu-siu zřízena byla technika a vyšší obchodní škola.

Nápadno, že ve zprávách o středních a vysokých školách není nejmenší zmínky o náboženském vyznání šintoistů a buddhistů. První vyznavači zastupují původní domácí náboženství, druhé dostalo se do země z Indie prostřednictvím Číňanů. Oboje vyznání společně zastupují jádro všeho lidu. Nejen však o nich není v přehledu školském zmínky, ale ani o pravoslavných, protestantských a katolických, které tolikéž v zemi jsou zastoupeny. Různá tato vyznání vydržují si školství soukromé, v nichž i duchovenstvo se vychovává. Proto si vysvětlíme, že ani na universitě není žádné fakulty, která by naší theologické odpovídala. Náboženská netečnost a lhostejnost u lidu, v otázkách národnostních přímo nadšeného a pokroku dychtivého, každého nestranného posuzovatele musí zaraziti. Ke starým asijským věroukám zůstávají chladnými, jmenovitě vrstvy vzdělané, pro křesťanské řády a zásady nemohou se rozehřáti.

Z mého výletu na Korfu.

Jos. Vlček.

Jičín.

I.

Který klassický filolog nebo historik nezatouží spatřiti místa, o nichž tolik slýchal a čítal od prvých let studentských, a o kterých přes tu chvíli bývá nucen jako učitel žákům vykládati! Zejména Athény a Řím vyvstávají před jeho duševníma očima, kdežto skutečně zočí jen více méně matné vyobrazení. — Tak i ve mně znenáhla vznikalo neurčité přání za-

jeti si tam na jih, jež lety se vzmáhalo, jsouc podněcováno pěknými články našeho Věstníku professorského, zvláště vřelými statěmi páně kol. Korcovými, až konečně v předminulém šk. roce obdržev po 30leté službě pro churavost celoroční dovolenou počátkem dubna, dožil jsem se vrchu svých tužeb a nastoupil výlet, jenž až do posledního skoro okamžiku přece jenom mi připadal jako sen, který se sotva vyplní. Tak jsem si nemohl v hlavě dobře srovnati, že budu promlouvati s obyčejnými lidmi řecky, ne sic úplně tak, jak učím ve škole, ale přece jen celkem tak, ovšem s podivnou výslovností. Rozumí se, že jsem se vyzbrojil novořeckým slovníčkem Mitsotakis-ovým (v Lipsku, Bibliograph. Institut, 4 mky), při němž je vzadu stručná mluvnička, již jsem několikráte pročetl.

Podobně opatřil jsem se slovníčkem Deutsch-Italienisch u Goldschmidta v Berlíně za 1 mku, též s malou mluvničkou, spoléhaje při obou, že jich neúplnou znalost budu doplňovati tu starořečtinou, tu latinou. Že jsem neopominul pilně studovati Baedekra, jak jeho Řecko — na štěstí vyšlo právě nové opravené a rozhojněné vydání — a Italii (3 díly: jižní, střední, severní), netřeba dokládati. Samo studium toto, zabírajíc valnou část zimního času, bylo mi nemalou pochoutkou.

Již jízda Alpami, ještě málem vesměs zasněženými, tak zvaným Gesäuse přes Admont, Selztal, St. Michael, skýtala hojně dojmův úchvatných, jakož zarážela pustým, svérázným Krasem, až při pohledu na velebné moře plnila předtuchou nesčetných rozkoší, jež mi kynuly při skoro čtyrnedělním pobytu blízko sláně neustále činné.

Poněvadž ve Věstníku našem bylo již promluveno o Terstu a božském Miramare, kde mezi vegetací subtropickou poprvé jsem uviděl venku kvésti růže 11. dubna, a protože většina čtenářů nepochybně sama pobyla ve městě tomto, promluvím ihned o další jízdě mořem.

Vstoupil jsem na pohodlnou loď rak. Lloydu, pravý to plovoucí palác, zvanou *Εὐτέρπη*, což jsem arci nemohl nepokládati za blahověstné, když̌tě musa »Dobřebavicí« mě zanášela ve vlast mus samých. Sama jízda po moři jest aspoň mně požitkem velikým. Znal jsem dosud jen Balt, podniknuv dvakráte jízdu 6hodinnou na Rujanu, ale nyní nastávala jízda dvoudenní na Korfu a pak skoro denní na Peloponnes. Všeobecně se tvrdí, že Adria, vůbec jižní moře jsou mnohem krásnější moří severních, ale rozdíl ten po mém soudě není tak veliký. Jen podotýkám, že po celou dobu, co jsme vyjeli z Terstu, až do mého návratu 24. května bylo počasí napořád slunné, teplé, vyjma 3—4 dni jen odpola zamračené. Moře bylo nezvykle klidné, tak že nebylo potuchy o Horatiově »Turbidus Hadria«, jakož i po celou jízdu i návrat ani zdání obávané mořské nemoci u žádného z cestujících.

Z počátku bylo viděti nízkou Istrii po levici, sem tam i město, než záhy země ztratila se s obzoru a do večera a po celý druhý den viděli jsme kolkolem jen a jen nekonečnou hladinu mořskou. Za jízdy po moři nerad mám hovor a pozoruji zaníceně tu zbarvení, tu osvětlení vod, tu tvary a ruch vln, jež tentokrát arci nebyly veliky, ale přece stálou obměnou, ustavičným pohybem skýtaly zraku nám nitrozemcům vzácnou, úchvatnou podívanou. Čas tu plyne na palubě rychle, a již zvon volá k večeři. Ráno, i když si přivstaneš — utíkal jsem z dusné kabiny již o páté hodině ven, abych pozoroval změnu osvětlení a barev při stoupání slunce — již abys šel snídat a záhy i obědvat. Mne hnětlo nemálo, že večeře po-

ložena právě na dobu, kdy slunce zapadalo, a kdy zbarvení bývá nejintensivnější. Člověk se diví, že pasažéři skoro napořád tráví čas v jídelně při planém hovoru, nicotných hrách nebo pitkách. Ještě je tak vzruší, dlí-li na palubě, nějaký pták, usedá-li na loď, nebo pluje-li nějaká loď mimo. Vznešené moře je jim dle všeho obyčejnou vodou, jen že velikou!

Teprve druhého dne v noci Euterpe přistala ku Brindisi. Ráno vstav záhy spěchám na palubu, a tu v mezipalubí vidím novou tvář, spustím italsky, ale ukáže se, že mám před sebou Řeka, skutečného Novořeka, jenž vstoupil na loď v Brindisi. Hned zkouším s Ellinem (tak vyslovují *Ἕλλην*) svou řečtinu a taktak se s ním dorozumívám, a on, když se vracím ke snídani, sám mě již oslovuje *τί ἀγαπᾶτε, κύριε*. Rozrušilo mě to nemálo, ale k dalšímu hovoru jsem se nedostal, protože jednak se změnilo naše okolí: na východ trčely pusté, skalnaté hory albánské, na západ ukazovaly se různé ostrůvky, označované toliko na velkých mapách. A již loď přistane u albánské Santy Quaranty, odkud se přihrnulo několik Turkův a svérázných, hrozivě ozbrojených Albánců. Také se rozkřiklo, že na lodi Turek s haremem! Honem kdosi z pánů běžel se podívat, ale Turek, stoje přede dveřmi kajuty, neposloužil jeho zvědavosti. Za to jedna z našich dvou dam pořídila; avšak přinesla zprávu, že podívaná na dámy haremu není tuze vděčna, což jsme také později stvrdili jednosvorně.

Neuplynulo ani půl hodiny, a již trčila před námi žádoucí **Kerkyra.**

Tak slove nyní zas úředně ostrov zvaný ve středověku Korfu, jak se také skoro napořád označoval a dosud označuje na mapách. Má se vůbec za to, že je to Homerova Scheria, země Faiaků (*τῶν Φαιήκων*), ač vypravování Homérovo je hodně báječno, a střízlivý zeměpisec sotva tomu dá víru. Mohutně strměl na severním výběžku Pantokrator, 914 *m* skoro nad samým mořem, kdežto na protější straně albanské účinně se odrážely hory pokryté sněhem, tvarův a barev rozmanitých. Mimo to na lodi objevil se nový činitel, s nímž se setkáváme v ulicích měst řeckých a italských, zvaný lustro, čidič bot, obyčejně výrostek, jenž čile nabízí své služby.

Jsa četnými dojmy málem omámen, vidím již město Kerkyru (Korfu), o 28.000 obyv., rozložené as uprostřed ostrova na vých. výběžku do moře; zakrývá ji dosud malý ostrůvek karantenní Vido, rozložený na severu. Loď uvolňuje jízdu a skoro o polednách staví u Kerkyry. Houfně připlouvají loďky, zvané bárky, by odvážely pasažéry; barkáři o člověka se zrovna tahají. Oslovují cizince italsky; na mne pohlíželi s podivem, že jsa cizí, táži se *πόσον κοστίζει*. Barkář žádal frank, což jsem ihned přetlumočil na drachmu, jež platí asi 70 hal. Drachmami a drobnými leptami (vyslovují lefta), v kusech po 5 a 10, zvanými *πεντάρα* a *δεκάρα* — drobné věci se prodávají za pentary a dekary — opatřil jsem se již v Terstu. Tázal jsem se barkáře proto, kolik žádá za převoz, že v Řecku a Italii radno s lidmi toho druhu vše napřed umluviti (*συμφωνία!*), neboť jinak jsou v požadavcích neomaleni.

Sotva jsme dojeli na přístaviště, nastal zápas mezi nosiči o moje zavazadlo za ohlušujícího křiku. Vybaviv se ze vřavy, bral jsem se do hotelu, řec. *ξενοδοχεῖον*; sluje *Ἀνατολή* blízko pobřeží; má také nápis italský, francouzský, ano i Gasthaus se tu čte, ač pan hotelier, *ξενόδοχος*, zná francouzsky a německy jen několik slov a obratů. Já arci jsem se s ním

umlouval řecky: pokoj s celým zaopatřením i vínem na den 8 drachem, skoro 6 K. Připomínám, že čistota i pořádek se mi tu zamlouvaly, rovněž i hojná a dobrá strava; mohu tedy vším právem toto xenodochion vřele doporučiti. Nad to pan *ξενόδοχος* dával mi malé lekce v novořečtině, nejvíc ve výslovnosti. Ohlásiv se jako *καθηγητής* (vyslov katijitis = professor) *γλώσσης ἀρχαιοελληνικῆς καὶ λατινικῆς ἐν Αὐστρίᾳ* nadál jsem se, že leckdo z hostí i sám pan hostinský, jenž se zdál obstojně vzdělaným, mi porozumí, budu-li si pomáhati staořečtinou, pohříchu však skoro všude mě vyvedli z omylu: měli velikou úctu ke staré řečtině, zvláště ku božskému Homerovi (slove Omiros!), ale starořeckého nevydobyl jsem z nich tak skoro nic, ani z důstojného popa (*ἱερεύς*), jenž na mé představení řekl lambra (= *λαμπρά* výborně), ale zároveň naznačil, že vůbec nezná starořečtiny. Dodávám, že mi bylo sděleno ředitelem gymnasia kerkyrského, že novější kněži, studujíce na gymnasiu, dovedou starořecky, ač prý si to pletou s novořečtinou.

Panská — jinde všude v Řecku zastávali službu tu mužští — vítala mě slovy: *καλῶς ὁρίσατε, τί κάνετε, κύριε* (buďte vítán, jak se máte, pane?), jaksi důvěrně, což mě pak ani nepřekvapovalo, jakmile jsem poznal demokratické smýšlení Řeků; nemajíť šlechty vůbec a neuznávají ani cizí na svém území, cítíce se mezi sebou více meně rovnými. Tak mluví-li spolu, netitulují se, přidávajíce ke vlastnímu jménu pouhé *κύριε*, byť to byl třeba professor universitní, jak jsem sám toho byl svědkem, nadtož aby paní se oslovovaly, jako u nás: paní professorová, paní radová!

Nemíním popisovati Kerkyry, odkazuje na Baedekra, kde se čtenář dočte dat obšírných, promluvím toliko o význačných dojmech, jaké jsem si odnesl ze šestidenního pobytu na krásném ostrově tomto.

Prvé, po čem jsem se ptal, byla pošta (*ταχυδρόμιον ἐπιγράφιον*), kam se mi měly zasílati dopisy poste restante. Cestou čtu zbožně řecké nápisy, pozoruji kroje venkovské, všímám si typů domácích, a přes tu chvíli dívám se zaníceně tu na moře, tu na hory kerkyrské i albánské, tu na obě pevnosti městské, zvané italsky — z dob vlády benátské — Fortezza nuova a vecchia. Pro rozhled stoupám s dovolením velitelovým, provázen vojínem, s nímž zapřádám hovor, ovšem s výsledkem skrovným, bylť z některého ostrůvka, nejdříve na pevnost novou (severní) a pak hned na starou (jižní), na níž vedle opevnění je pozorovací stanice pro přicházející lodi, s vyhlídkou skvostnou, jakých najdeš jen málo. Zalíbilo se mi na staré tvrzi tak, že jsem tam chodil denně odpoledne, zapřádaje hovory s oběma hlídači a tuže se v novořečtině. Tehdy Kerkyrské velmi zajímala otázka, přijde-li německý císař také k nim, a bylo slyšeti i od zmíněných hlídačů: *ἔρχεται* a brzy zase *δὲν* (= *οὐκ*)*ἔρχεται*. Pozorovací stanice tato byla zdola porostlá stromy a keři již vesměs olistěnými, namnoze již i kvetoucími: tak kvetly keře pepřové, v Řecku valně rozšířené, šířice silnou vůni mně nezvyklou, jakož i pomoranče — květy i plody na keři zároveň! — a rostlinstvo málo mně známé tu bujelo, jako cypřiše, palmy, kaktusy (asi jako naše bodláčí u cest), réva, oliva a hojnost květin právě rozpučelých. Zahrady, jichž je zejména na jihu města plno, skoro u každého domu předměstí, zvaného Kastradhes, kde prý stávala stará řecká Kerkyra, bylo tak bujné, kvetoucí a vonné, že jsem v tu stranu putoval každý den dopoledne mimo neděli.

Časné hodiny ráno před snídaní a večerní při západu slunce věnoval jsem výhradně moři, procházeje se po rozsáhlém nábřeží i sestupuje místy až k samým vlnám, arci nevelkým.

První mou tužbou bylo spatřiti rozhlášené Ἀχίλλειον, dílo to zesnulé císařovny Alžběty. Leží jižně u vesnice Gasturi, tři hodiny od města. Vydal jsem se tam hned druhého dne ráno. Cesta byla rozkošna, vedlať samým bujným, namnoze rozkvetlým stromovím, nejdříve po silnici, pak sráznou, krkolomnou stezkou ku převozu přes záliv mořský, a odtud mezi samými olivami po pěšinkách do kopce. Konečně objeví se bělostný zámek, zakrytý silně stromovím, a již vcházím dovnitř, jsa beze všeho vpuštěn strážci, hláse, že jsem cizinec (εἶμαι ξένος). Prohlížím sady, rozložené na rovné ploše vrchu, s přečetnými sochami a sóškami, z nichž umírající Achilleus, musy, tragičtí básníci řečtí se Shakespearem jsou nejvíce pozoruhodni, dále na stěnách zámku a verandy četné fresky scen ze života antického, namnoze napodobeniny maleb pompejských, tak živých a trefných, že jsem se k některým vracel tři- i čtyřikráte. Nejvíc arci vyniká veliká freska uvnitř, zabírajíc celou stěnu, viditelná sklem zvenčí: triumf Achilleův, jak jede na voze, s četným průvodem. Proslulý je chrámek Heineův, jehož obzvláštní ctitelkou byla zemřelá panovnice. Sama budova lehounká, výzdobná — co tu mramoru a zlata! — vzdušná, chodby, schodiště, skvostná, jediná svého druhu kaple budí údiv návštěvovatelův, a neustále dere se z prsou povzdech: co tu krásy, a ta, jež to budovala s láskou, již po leta hnije, a zde prázdno!

Co dále říci o sadech na svahu jihovýchodním k moři, pěstovaných s péčí věru královskou, do nichž sneseno, možno říci, málem z celého světa, hlavně tropického, co kde krásného a vynikajícího rostlinstva! Co o vyhlídce, nejkrásnější, jakou jsem kdy měl, na usmívavé nádherné dole moře, čisté azurové nebe nahoře a na svérázné fialově zbarvené horstvo albanské na straně protější! Co tu zřízeno teras, altánků na místech příhodných! Mně se tu stále dralo do úst Homérovo θαῦμα ἰδέσθαι, jeť to věru div pro podívanou zrovna pohádkovou, nad niž vzácnější se sotva komu dostane! Než co je všechen popis, všechno líčení proti skutečnosti! Kladu se za šťastna, že jsem to zočil. Až jsem se chvěl rozkoší nevídanou. Ba, ještě dosud při pouhé vzpomínce na ty krásy pociťuju vnitřní slast!

Blížilo se poledne, nezbývalo, než ač nerad, rozloučiti se s tou nádherou a vraceti se do města. Umiňoval jsem si sice, že se tam podívám ještě, ale bohužel nedošlo k tomu. Připadá mi to dosud jako krásný sen, a kouzelným snem mi to zůstane do smrti. — Zpáteční cestu konal jsem na mezku (ἡμιόνιον).

Den na to šel jsem ohledat místa, kde prý přistal Odysseus na Scherii (Kerkyře), k říčce skoro vyschlé, zvané Kresidha, asi hodinku od města, k Homerovu ποταμὸς καλλίρροος, k němuž se modlil Odysseus, nemoha pro příkré břehy dostati se na pevninu Odys. ε, 445 κλῦθι, ἄναξ, a jenž ho také vyslyšel. Poněvadž však údaje o řece té — jméno Homér neudává — jsou jen povšechné, těžko říci, je-li říčka ta onou řekou, či jak jiní tvrdí, na opačném konci ostrova (západním); vždyť celé tvrzení Σχερία = Κέρκυρα je problematické. Nejinak je s ostrůvkem cyprišovým, neobydleným, ale s kapličkou, zvaným Pontokonisi, něco přes hodinu na jih. Dal jsem se tam loďkou přepraviti a pobyl tu hodnou chvíli. Ostrůvek ten prý je zkamenělá loď Faiaků, jež dopravila Odyssea do Ithaky a při návratě roz-

hněvaným Poseidonem byla proměněna v kámen Odys. ν 125 *οὐδ' Ἐνοσίχθων λήθετ' ἀπειλάων* a 163 *ὅς μιν λᾶαν ἔθηκε*, kteréž místo jsem si tu slavnostně četl. I tu v opak domněnce této tvrdil mi ředitel gymnasia městského, že dle jeho názoru a důvodů spisovatele francouzského, — jméno mi vypadlo, — jehož obšírné dílo illustrované mi ukazoval, zkamenělá loď trčí na západě u vsi Palaiokastrizza, a vybídl mě, bych se tam s ním podíval, že na vlastní oči se přesvědčím, že jen tu Odysseus mohl přistati, a tu že stojí zkamenělá loď faiacká. Protože však jsem hodlal druhého dne odjeti, neužil jsem té nabídky — jeť osada ta vzdálena asi pět hodin — pro věc beztak nezávažnou pro báječnost celé události.

Následovala neděle, jejíž celého dopoledne jsem užil ku pozorování bohoslužeb řeckých v kathedralním chrámě sv. Spiridiona, jakož i v kathedrale katolické, kde se káže italsky. Zvláštní úpravou řecký chrám ten nevyniká; kdo viděl jen třeba ruský kostel v Praze, umělecky daleko cennější, učiní si snadno přibližnou představu. Mne nejvíce tu zajímala bohoslužba jazykem starořeckým, jejž jsem tu poprvé slyšel zaznívati v kostele. Dobře bylo rozuměti evangeliu o nevěřícím apoštolu Tomáši. Kromě toho poutaly mou pozornost venkovské kroje ženské, jichž tu bylo hojně. Cizím je nám stálé křižování, klanění a přemrštěné líbání obrazů. Zpěv pak sám mě tu nevábil docela nic. — Pospíším tedy do katolického chrámu, kde začínala právě velká; ale té vážnosti a důstojnosti, jakou vídáme u nás, tam jako vůbec v Italii marně bys hledal. Tak zaráží, že varhany najednou spustí veselé nápěvy světské, celé úryvky z oper a pochody, že se nevhodně chvátá; na př. přezpívá se sotva třetina Creda, Benedictus se na kůře nezpívá, hrají toliko varhany, a za půl hodiny je skoro po velké. Zpěv arci nebyl zlý, zvláště však nevynikal. Za to kázání bylo velice ohnivé a pestré — kazatel začal Alexandrem Velikým, připletl tam Konstantina, každých pět minut s důrazem volal patria, Korfu — a nezvykle dlouhé. Odešel jsem po hodině, nedočkav konce, bylоť už poledne.

Nedělní odpoledne navštívil jsem královské sady při zámku Monrepo, půl hodiny na jih; jsou rozsáhlé a pěkné, ale proti Achilleiu nevelkého významu. — Pondělí a středu dopoledne strávil jsem v sadech olivových nad mořem, na srázu a dole u moře, užívaje na odlehlém místě mořské koupele, ovšem slabé, neboť vlny byly nepatrny. Vraceje se před polednem, usednu ve městském sadě, nevelikém sic, ale položeném u náměstí, částečně nad mořem s pěknou vyhlídkou, a pozoruji obecenstvo. Tu přisedne mladík s haldou kněh. Obrátím se naň s otázkou, je-li žákem gymnasijním. Přisvědčí, že je sekundanem, arci v tom smyslu jako v Německu, kde prima je třídou nejvyšší. Zde to byl náš sextan, ježto v Řecku mají jen sedm tříd. Vybídnu ho, by mi ukázal knihy, že jsem učitelem řečtiny v Rakousku, v Čechách. Podal mi Thukydida. Jmu se ho zkoušeti, by mi tlumočil začátek novořecky, zkouším ho z tvarů, vyptávaje se na jich termini technici, jak říkají jednotlivým pádům, časům a t. d., a dle toho se táži. Pak mi ještě podal Caesarovo Bellum gallicum, jež tam čtou až v šesté; četl a překládal obstojně do řečtiny, ve tvarech však a terminech latinských vázl, což asi třeba přičísti nezvyklosti zkoušky (!), kdyžtě zkoušející neovládal dobře jazyka jemu běžného. Známku na vysvědčení prý měl chvalitebnou, jíž by u nás sotva dostal. — Za té zkoušky nahrnulo se kolem mne jiných studentů tolik, že odcházeje k obědu (v po-

ledne se dává zvonkem znamení navštěvovatelům, aby vyšli, a sad se zavírá), byl jsem obklopen mládeží, jako druhdy Říman klienty, když se procházel! Podobné zábavy dostalo se mi jiného dne s kandidatem theologie (řecké), které lehko poznati po černé klerice a popském kvadrátku, jak se šatí již na gymnasiu.

Zajímavo bylo též pozorovati vojíny, jak se cvičí na velkém náměstí u zmíněného sadu. Co do výcviku vojsko řecké zůstává značně za naším, na mne aspoň dělali dojem tak našich prostředních ostrostřelců. Nehleděno na př. na to, stojí-li všichni přesně v řadě, jde-li vše na vlas: i zde obráží se jejich duch demokratický. Sotva také bylo dobře, že velitel setninu skoro v jednom kuse poučoval souvisle, zatím co mužstvo netečně hledělo sem tam. Nejzajímavějším bylo tu řecké komando, výrazy jako: *ἐπ' ἀριστεράν, ἐπὶ δεξιάν, μέτωπον, πρόσωπόν, ἐπὶ μικράν γωνίαν κ. τ. λ.* Nepřekvapil mě povel mars, ale nechtělo se mi věřiti, že slyším halt či alt, že německý tento výraz opanoval i v Řecku, ale bylo tomu tak.

Poslední má návštěva na Kerkyře učiněna tamnímu obecnému (*δημοτικόν*) gymnasiu, vystavěnému u samého pobřeží s vyhlídkou na moře se dvou stran. Byla zrovna přestávka o desáté hodině, a tu veškeré žactvo vyhrnulo se na ulici a k moři, hlučelo tu a honilo se beze všeho dozoru, aniž si toho kdo všímal. Professoři hověli si ve sborovně (odděleně z niž. a vyš. gymnasia), silně pokuřujíce, třídy byly zotvírány, byl tam notný průvan, a jeden toliko žák dával v každé třídě pozor, aby se nic neztratilo. Ptám se po řediteli (*γυμνασιάρχης*), a přijde mi vstříc ani ne čtyřicátník, tváře velice intelligentní, a na můj řecký pozdrav mě vítá německy, němčinou arci nezvyklou jako u Řeků vůbec, zejmena co se tkne přízvuku. Pochlubil se, že studoval v Mnichově, což mu dopomohlo k ředitelskému místu, neboť byl z professorů, tuším, nejmladší. Ukazoval mi ochotně sborovnu, ředitelnu, knihovnu, v ní starožitné řecké knihy, obrazy, podobizny dobrodincův ústavu, kteří, jak se tam nezřídka stává, odkazy i milionovými zřizuji školy a jiné blahodárné ústavy, jako v Athénách universitu, akademii, stadion, bibliotheku. Jak soudí o Homérově Scherii, vzpomenuto svrchu. Na mou otázku, jaký názor má o podivné výslovnosti novořecké, kde se jinak píše, jinak vyslovuje: *η, ει, οι, ι, υ* vše zní i, *αι* = e krátce. Jaká tu nesnáz, učí-li se děti, jež nemohou se stále neplésti! Nač tolik různých značek pro touž hlásku! Jak nehezky se poslouchá nakupení hlásky i, čte-li se na př. *εἴην, εἰδείην!* Připustil, že výslovnost tato je chybna, majíc původ ve velkém úpadku jazyka vlivem cizích národů, vedravších se do Hellady. — Jsa tázán, jak žáci prospívají ve starořečtině, podotkl, že si silně pletou staré tvary s novými, nemohouce obvyknouti hojnosti tvarů starých. Nemáť na př. novořečtina infinitivu vůbec a participií pramálo, skoro ani neskloňuje, opanovaly skoro napořád předložky atd. Ano intelligentní Athéňan mi později dokládal, že na gymnasiu raději se učil jazyku cizímu i němčině než starořečtině, jak mu byla nesnadna. Proto pak skrovná jen znalost starého jazyka i v samých Athénách.

Byla také řeč, jak jsou tam professoři placeni, a tu vyšlo na jevo, že mnohem méně než my; plat nepřesahuje 2000—3000 drachem, tedy asi tak 1500—2500 K. Sám ředitel nedostává ani tolik, jako u nás starší professoři. Arci peníze tam mají větší cenu. — Žactva je ve třídě více než u nás, třídy samy veliké, nízké s dlouhatánskými lavicemi. Také sbírky

učebnin nerovnají se našim, na všem viděti, že plyne více ze štědrosti soukromé, ze zápalu pro dobrou věc, než z promyšleného, důsledného opatřování potřeb státem neb obcí. Při loučení pan γυμνασιάρχης volal: Na shledanou.

Zbývalo by leccos ještě uvésti o zajímavém ostrově tomto, tak o pomníku Menekratově z 5. století př. K., zvaném krátce jen Menekrates, vykopaném v nové době ze země, kde byl zapomenut, o pomníku velitele Schulenberga z dob benátských, o pomnících generálův anglických z dob jejich nadvlády do r. 1864, o pomníku Kapodistriově, jenž se pěkně představuje u samého gymnasia, jeť Kapodistrios jako rodák kerkyrský a znamenitý diplomat a prvý president osvobozeného Řecka od r. 1827 chloubou Kerkyry, jakož o budově parlamentní, kde se scházeli vyslanci ostrovů jonských před jich vpojením do vlastního Řecka, než o tom jakož i o jiných poměrech, jako klimatických, zeměpisných a jiných lze se dočísti v knihách cestopisných. Zřícenin a památek z dob starých je tu jen po skrovnu.

(Příště dále.)

Drobné zprávy.

Počet žáků na českých školách středních r. 1907—8.

I. V Čechách.

A. Gymnasia, reálná gymnasia a lycea.

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
1. Benešov . . .	261	—	1
2. Budějovice . .	513	—	6
3. Čáslav	227	2	—
4. Chrudim r. g. .	305	1	2
5. Domažlice . .	217	1	—
6. Jičín	323	1	2
7. Jindř. Hradec .	295	3	—
8. Klatovy r. g. .	318	2	2
9. Kolín r. g. . .	332	7	4
10. Král. Dvůr . .	187	—	—
11. Král. Hradec .	323	2	3
12. Litomyšl . . .	166	1	—
13. Ml. Boleslav . .	258	10	—
14. Něm. Brod . .	243	5	1
15. Nový Bydžov r. g.	203	—	—
16. Pelhřimov . .	180	—	—
17. Písek	233	—	—
18. Plzeň	358	5	4
19. Praha akad. g. .	333	8	1
20. » r. g. . .	372	—	4
Snáška . . .	5647	48	30

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
Převedeno . .	5647	48	30
21. Praha Truhl. ul.	304	2	1
22. » Žitná ul.	378	1	4
23. » Malá str.	270	—	1
24. » Akad. hrab. Straky . . .	21	—	—
25. Příbram r. g. .	467	—	6
26. Rokycany . .	162	1	—
27. Roudnice . . .	235	2	—
28. Rychnov . . .	219	4	—
29. Slaný	232	—	—
30. Smíchov r. g. .	284	—	2
31. Tábor	225	2	—
32. Třeboň . . .	207	8	—
33. Vinohrady . .	534	—	6
34. Vys. Mýto . .	203	5	—
35. Žižkov (5tř.) . .	205	1	1
36. Budějovice dívčí lyceum . . .	189	2	—
Snáška . . .	9782	76	51

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček	Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
Převedeno	9782	76	51	Převedeno	10.159	79	54
37. Hradec Kr., dív. lyceum (2tř.)	83	—	1	40. Praha (stř. škola Minerva)	311	3	3
38. Chrudim, dív. lyceum (4tř.)	183	1	2	41. Praha (vyšší dív. škola)	451	—	4
39. Plzeň, dív. lyc.	111	2	—	42. Vinohrady, soukromé dív. gym.	130	—	—
Snáška	10.159	79	54		11.051	82	61

Všech mužských gymnasií českých v Čechách bez akad. hr. Straky jest 34 o 320 třídách (51 poboček) a mají 9594 veř. a 74 priv. žáků; připadá tedy na třídu 30·3 žáků. Dívčí gymnasia (2) mají 441 veř. a 3 priv. žákyně (3 pobočky). Dívčí lycea (4) mají 566 veř. žákyň a 3 priv. (3 pobočky). Vyšší dívčí škola v Praze má 451 žákyni (4 pobočky). Všech žákyň na těchto školách 1007 veř. a 6 priv. + 451 = 1458.

B. Reálky.

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček	Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
1. Budějovice	447	—	5	Převedeno	5504	15	60
2. Jičín	422	—	5	15. Plzeň II. (2tř.)	115	—	2
3. Karlín	547	2	7	16. Praha I.	435	3	7
4. Kladno	362	—	4	17. » II.	580	2	7
5. Kostelec n./O.	218	3	—	18. » III.	572	1	7
6. Král. Hradec	424	—	4	19. » VII. (6tř.)	365	—	3
7. Kutná Hora	346	1	4	20. » VIII. (1tř.)	47	—	—
8. Louny	233	1	1	21. Příbram (4tř.)	335	12	4
9. Ml. Boleslav	477	1	6	22. Rakovník	390	—	5
10. Náchod	282	—	1	23. Sušice (2tř.)	104	—	1
11. Nymburk (5tř.)	292	—	4	24. Tábor	338	1	3
12. Pardubice	474	6	6	25. Vinohrady	651	—	9
13. Písek	485	—	7	26. Žižkov	541	—	7
14. Plzeň I.	495	1	6		9977	35	115
Snáška	5504	15	60				

Všech českých reálek v Cechách jest 26 o 275 tř.; připadá tedy na třídu průměrně 36·4 žáků.

2. Na Moravě.

A. Gymnasia.

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček	Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
1. Boskovice	254	1	—	Převedeno	878	1	8
2. Brno I.	624	—	8	3. Brno II.	237	—	—
Snáška	878	1	8	Snáška	1115	1	8

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček	Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
Převedeno	1115	1	8	Převedeno	3028	10	18
4. Kroměříž	228	—	—	11. Strážnice	163	1	—
5. Kyjov	293	—	3	12. Třebíč	419	3	5
6. Místek	237	—	—	13. Uh. Hradiště	303	—	3
7. Olomouc	368	3	4	14. Val. Meziříčí	326	1	2
8. Mor. Ostrava	212	—	—	15. Vyškov	241	—	—
9. Přerov	299	5	3	16. Zábřeh	219	9	—
10. Prostějov	276	1	—	17. Val. Meziříčí (d.)	22	—	—
Snáška	3028	10	18		4721	24	28

Všech mužských gymnasií českých na Moravě jest 16 o 156 tř.; připadá tedy na třídu 30·2 žáků.

B. Reálky.

Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček	Ústav	Počet žáků veřej.	priv.	Počet poboček
1. Brno I.	507	—	7	Převedeno	2227	9	18
2. Brno II. (4tř.)	207	—	2	10. Mor. Ostrava	250	1	1
3. Bučovice (6tř.)	186	—	—	11. Nové Město	207	2	—
4. Hodonín	210	6	2	12. Olomouc (6tř.)	446	5	6
5. Holešov	193	—	—	13. Příbor (6tř.)	170	—	—
6. Jevíčko	180	—	—	14. Prostějov	451	—	4
7. Kroměříž	289	—	3	15. Telč	348	—	5
8. Lipník	234	3	1	16. Uh. Brod	203	—	—
9. Litovel	221	—	—	17. Vel. Meziříčí	280	1	2
Snáška	2227	9	18		4582	18	33

Všech českých reálek na Moravě jest 17 o 146 tř.; připadá tedy na třídu průměrně 31·5 žáků.

Lyceum Vesny žákyň 295, pob. 0, privat. 0.

3. Ve Slezsku.

	Žáci veřejní	Privatisté	Počet poboček
Opava: c. k. české gymnasium	217	—	—

Všech českých gymnasií bez akademie hr. Straky mužských i dívčích jest **53** s 484 třídami a 14.857 ž. Lyceí českých jest bez vyšší dívčí školy v Praze 5 s 864 žákyněmi. Privatistů a privatistek jest dohromady 106. Proti loňsku přibyla 3 g. a 84 ž.

Všech českých reálek jest **43** s 421 třídami a 14.559 žáky veřejnými a 53 privátními. Proti loňsku přibyly 2 reálky a 15 ž.

Počet poboček na reálkách a gymnasiích jest i letos ohromný: **227**. Co tu je dvojitých ústavů o 1 řediteli a co supplentů, kteří by mohli býti skutečnými, kdyby stálé pobočky jednotlivých ústavů proměněny byly v samostatné školy! Po té stránce profesorstvo české proti německému jest velmi citelně zkráceno, nemluvě ani o tom, že služba zem. inspektorů, ředitelů i professorů při tom množství žáků a poboček jest mnohem namáhavější.

Stará zlatá pravda. V Quintilianově spise „Institutio oratoria" (II. kniha 2. kap.) čteme o vlastnostech a povinnostech učitelových toto: Nechť osvojí si učitel k žákům především otcovské smýšlení a nechť si uvědomí, že jest na místě těch, od nichž mu jsou dítky svěřovány. Sám budiž bez chyb a také jich netrp. Nebudiž zasmušile přísný ani přespříliš laskav, aby odonud nevznikla nenávist, odtud pohrdání ... Hleď se co nejvíce vystříhati hněvu, ale nepřehlížej toho, co jest třeba napraviti; prostě si počínej při vyučování, buď trpěliv při práci, spíše vytrvalý než nemírný. Tážícím se rád odpovídej, mlčících sám se vyptávej. V pochvalách žáků nebudiž ani skoupý ani nemírný, ježto jedno působí nechut ku práci, druhé bezstarostnost. Při opravách nepočínej si příliš přísně, naprosto pak ne urážlivě; neboť to aspoň mnohé od předsevzatého studia odvrací, co někteří tak haněji, jakoby toho nenáviděli. Sám každého dne něco, ba mnoho, pověz, co by posluchači si odnesli. Neboť, třeba bylo dostatek příkladů pro napodobení z četby, přece — jak říkáme — živé slovo mocněji působí, zvláště takového učitele, kterého žáci, jsou-li řádně vzděláni, milují a ctí. Nesnadno však lze pověděti, oč raději napodobíme ty, jimž jsme nakloněni. (W. Münch, Monatschrift für höhere Schulen, 1906, seš. 9. a 10. Volně přeložil z lat. *Vaňura.*)

Děti a hodiny. V německém časopise „Pädagogische Blätter" poukázal F. Weigl z Mnichova na důležitost, jakou má záhy nabyté oceňování času pro výchovu dětí. Vážiti si hodiny, ba minuty — praví — nemůže býti dětem dosti vštípeno. Doporučuje, aby dětem byly záhy na místě mnohých nesmyslných hraček svěřovány hodinky jako drahocenný prostředek k svědomitému sebevychovávání. Průmysl musil by vytvořiti k tomu účelu zvlášť trvanlivý výrobek a tyto žákovské hodinky byly by dle Weigla opatřeny průpovědí z Goetheovy „Ifigenie": „Neužitečný život znamená předčasnou smrt." („Ein unnütz Leben ist ein früher Tod.")

Na tento podnět jistá společnost pro výrobu hodin pojala úmysl zhotoviti jednotné, normální hodinky pro žáky a učinila v této věci dotazy u paedagogů. Veliké množství vynikajících odborníků vyslovilo se pro tento projekt firmy. Prof. dr. Fr. Paulsen v Berlíně poznamenal: „... Beze vší pochyby je dnes pro naši školní mládež náležité orientování se v čase mnohem potřebnější, než tomu bylo u našich otců ..." Prof dr. Max Dessoir z Berlína vyjádřil se mezi jiným: „Dětem musí záhy státi se jasným, že nejkrajnější přesnost jest nejen jistým znamením dobrého vychování, nýbrž že i uprostřed našich tak složitých poměrů životních bez citelného poškození vlastních zájmů naprosto se nelze bez ní obejíti." Co se týče zevnějšku žákovských hodinek, Dessoir klade váhu na stránku *uměleckou*: „Nesmějí nikterak býti opatřeny pošetilými ozdobami, nýbrž musí účelnou formou býti oku příjemny. Totéž platí o řetízku. Celý podnik byl by dobrou příležitostí dopomoci i po stránce krasocitné jednoduchosti k vítězství." Prof. dr. Ludvík Gurlitt z Berlína doporučuje hodinky jako žákovské prémie a k tomu věnování jako: „Využij času!" „Carpe diem!" „Bez práce se nejedí koláče!" Dle ředitele prof. dra Hofmeistra v Charlottenburgu bylo by dobrým mottem: „O nimm die Stunde wahr, eh' sie entflieht!" (Wallenstein). Případným byl by též poslední výrok císaře Viléma I.: „Nemám kdy, abych byl unaven."

Osv. Lidu.

Nové dívčí lyceum zřízeno bylo počátkem školního roku 1907/8 obcí král. města Plzně přeměnou dosavadní vyšší dívčí školy. Otevřena současně I. a IV. třída, do nichž bylo přijato celkem 111 žákyň řádných a 2 mimořádné. V I. tř. jest 44 žákyň, ve IV. 69, tak že tu bylo nutno zříditi pobočku. Ředitelem tohoto nového ústavu, v němž vyučuje se v V. a VI. povinně vychovatelství, jmenován byl professor c. k. reál. a vyššího gymnasia v Chrudimi p Alois Vaňura, provisorním učitelem suppl. učitel c. k. reálky v Žižkově p. Václav Suk a kand. prof. p. Boh. Lázňovský; suppl. učiteli prof. náboženství při měst. paedagogiu p. P. Jos. Kobosil, sl. Alba Míšková, sl. Iréna Schmidová a p. Aug. Němejc. Vedlejším předmětům vyučují: ředitel (latině), def. uč. těl. I. č. reálky p. Molík (těsnopisu), sl. M Fischerová (ručním pracím), sl. Ant. Krsková (zpěvu) a sl. Mil. Purghartová (tělocviku).

Od Nového roku zavedeny budou při tomto ústavě kursy jazyka německého a francouzského, k nimž roku příštího přistoupí i jiné (ručních prací, hospodyňský a malířský).

Školské zprávy. *Právo veřejnosti* na šk. r. 1906/7 bylo propůjčeno I.—VI. třídě českého dívčího lycea v Čes. Budějovicích spolu s právem konati zkoušky maturitní a vydávati státně platná vysvědčení dospělosti.

Nové ústavy. *Dívčí lycea* otevřena byla počátkem škol. roku 1907/8 v Jičíně (opět zrušeno), Hradci Králové a Plzni. *Reálky* v Praze-Libni (s 1 tř.) a II. č. reálka v Brně (se 4 tř.). Sněm království českého pak se usnesl doporučiti vládě zřízení gymnasia v Pardubicích. V rozpočtu pro r. 1908 posléz jest už zařaděna položka pro reálku v Turnově a Vršovicích. *Postátněno* bylo ob. g. v Rokycanech a soukr. g. matiční v *Zábřehu* od 1. září 1907. Zvláště tato poslední zpráva jest nad jiné potěšliva. Kromě opavského českého gymnasia nebylo postátnění žádné české školy střední kladeno tolik překážek jako zábřežskému gymnasiu. Již před 6 lety bylo vládou slíbeno, že bude převzato ve správu státní současně s něm. průmyslovou školou tamější. Ale přes všecko úsilí poslanců a Matice Ústřední i zábřežské nestalo se tak ani v letech příštích. Již z toho jest patrna kulturní důležitost školy té. — Česká obchodní akademie v Brně bude r. 1908 postátněna. Bude to *první* státní obchodní škola česká. — O postátnění českého gymnasia v Mor. Ostravě se právě vyjednává.

Z ruchu studentského. Nové úkazy života studentského překvapily o letošních prázdninách naši veřejnost. Čtyři veliké sjezdy studentské, a to sjezd radikálně pokrokového studentstva v Písku, jihočeského v Budějovicích, severočeského ve Dvoře Králové a pracovní sjezd »Práchně«, uspořádány s velikým zdarem. Na prvých třech mimo jiné otázky jednáno také o školství středním a vysokém, čtvrtý týkal se více práce studentské mezi lidem; o významu university tu přednášel prof. Drtina. Jest viděti, že studentstvu se věnuje zvýšená pozornost politických stran a že je chtějí získati do svých řad. Studentstvo samo nastupuje nové dráhy.

Akademikové svolali letos také sjezdy studentstva *středoškolního*, jeden do Chocně, druhý do Kroměříže. Bude třeba usilovné péče a práce, aby mezi učitelstvem středních škol a jich žactvem nenastalo odcizení, které by jistě nebylo s prospěchem ani škole ani životu národnímu ani našemu stavu.

Ráz reformního gymnasia má osmitřídní česká střední škola „Dívčí akademie“ ve Valašském Meziříčí na Moravě, jež otevřela I. třídu koncem října t. r., nabyvši k tomu povolení výnosem zem. šk. rady mor. ze dne 25. října 1907 č. 25.444. Osnovu vypracovali univ. prof. dr. Drtina a prof. dr. Wagner ještě s jinými předními odborníky školskými. Tato dívčí střední škola bude podávati vyšší vzdělání všeobecné s náležitým zřetelem ke klasickým jazykům i literaturám, jakož i k požadavkům nové doby a bude připravovati pro studium vysokoškolské. Dělí se na oddělení vyšší a nižší jako střední školy mužské. Na nižším oddělení počíná se vyučovati latině ve třídě II., řečtině ve třídě IV. Oddělení vyšší má od sedmé třídy sekci klassickou, která má více latiny, a sekci moderní, která má více věd přírodních. Ústav, jenž tvoří nedílný osmitřídní celek, připravuje v oddělení nižším pro studium oddělení vyššího a podává touž měrou také všeobecné vzdělání, jako nižší oddělení nynější školy střední, takže poskytuje žákyním náležité přípravy ke studiím odborným. Vyšší oddělení probírá látku způsobem vědeckým a připravuje pro studium vysokoškolské, zvláště universitní. Jazyk řecký je alternativně povinným s jazykem francouzským, t. j. žákyně si může voliti místo řečtiny jazyk a literaturu francouzskou. Ředitelem zvolen prof. Vinc. Spiruta z gymn. val.-meziříčského, jenž vyučuje zároveň dějepisu a zeměpisu, učitelský sbor pak se skládá z P. Frant. Růžičky, katechety na obecné, měšťanské škole a dívčím paedagogiu (pro náboženství), sl. Malvíny Smetánkové, kandidátky učitelství na školách lycejních (pro češtinu, němčinu a tělocvik), Karla Nečasa, provis. učitele na c. k. gymnasiu (pro mathematiku), dra Václava Dědiny, prof. na c. k. gymnasiu (pro přírodopis) a Emanuela Pelanta, učitele na umělecko-prům. škole (pro kreslení).

Náhradní záložníci a studující. Mnoho studujících, hlavně vysokoškolských, připadne rok co rok do náhradní zálohy; buď že byli méně schopni, nebo jako živitelé rodin dle § 34. branného zákona, anebo jako přespočetní, na základě vysokého čísla losu, když nereklamovali právo jako jednoroční dobrovolníci.

Kdy mají býti tito náhradní záložníci, ve studiích pokračující, podrobeni osminedělnímu vojenskému výcviku?

Obyčejně se jich nikdo neptá, co a jak; velitelstvo doplňovacího okresu svolá je na nejbližší 3. říjen k vojenskému výcviku, studenti si svých 8 neděl za velmi svízelných okolností odslouží a jdou domů. Inteligent je snad nejindolentnějším v hájení svých práv.

§ 33. branných předpisů díl II. praví však velmi jasně: „Následovní kategorie náhradních záložníků buďtež vojenskému výcviku podrobeny v době školských prázdnin, a to: a) učitelé a podučitelé, kteří se dostali do náhradní zálohy na základě § 32. br. z.: b) ti, kdož jsou na jiných *veřejných učilištích,* pak na učilištích právem veřejnosti nadaných jako učitelé, prefekti a pod. ustanoveni, jakož i *studující na těchto ústavech.*“

Tu jest tedy jasně stanoveno, že *náhradní záložníci* na středních nebo vysokých školách studující (tedy i na střední hospodářské škole roudnické, průmyslové, na akademii táborské nebo obchodní atd.) *mají* býti vojensky vycvičeni o prázdninách, *nemohou, nemají a nesmějí býti tedy zavoláni na podzim.* (*Václav Karhan* v Čase 20. září 1907.)

Věc ta dostala se dotazem posl. Anýže i na sněm, a tu prohlásil vicepresident místodrž. dv. rada Vojáček, že se ihned stanou opatření, aby studenti nebyli povoláním k vojenskému výcviku rušeni ve studiích.

Nový způsob obsazování supplentských míst, nařízený letošním jarním výnosem ministerským, na českých školách se neosvědčil. Supplenti a assistenti nedostali služného již dne 1. října, jak se nadáli, a nedostali je celkem ani dříve než jindy. Není to vůbec možné. Vadí tomu především to, že někteří supplenti přijali místa na Moravě, aniž to oznámili zemské škol. radě pro král. české, kdež se také ucházeli o místa. I byli přiděleni ústavům v Čechách, a když pro ně psáno, ukázalo se, že jsou usazeni již jinde. Tak se protáhlo obsazení supplentských míst na některém ústavě až do konce září. Tu teprv mohlo příslušné ředitelství zadati za poukaz platu pro nového učitele svého. Také účetní oddělení nestačilo vyřizovati vše tak rychle, jak se myslilo. Bylo by tedy třeba pro české školství buď jedné centrály supplentské anebo vzájemného dorozumívání se obou zemských školních rad českých v Čechách a na Moravě, což však už věc zdrží.

Snad by se mohl i u nás zavésti způsob haličský, aby totiž berní úřady byly poukázány na oznámení ředitelovo, že na ústavě je ustanoveno tolik a tolik supplentů, ihned jim vyplatiti po 100 K, které by se pak zúčtovaly podle přidělených hodin.

K reformě přírodovědeckého vyučování podává příspěvek ředitel *A. Maurer* ve článku uveřejněném v „Natur und Schule", 1906, seš. 9. V článku svém vyličuje vady, které má vzdělání kandidátů učitelství na školách vysokých, a ukazuje na to, jak málo se cení vzdělání přírodovědecké. Na školách vyšších mají vědy přírodní v osnově vyučovací místo podřízené, jsouce pouze popelkami proti filologii. Přikládá se vyučování přírodovědeckému malá výchovná hodnota. A přece vyučování fysikální vede žáka přímo k tomu, aby poznal způsob myšlení přírodovědeckého. Podává tedy methodu vědeckou, jako málo která jiná věda, a tím její hodnota vzdělávací značně stoupá. K tomu však jest třeba jistých změn. Při vyučování fysice třeba více *měřiti*, než jak dotud se dělo. Měření ve fysice jest základem induktivní methody, která nalézá empirické zákony, a tyto stávají se podkladem vědeckých theorií. Má-li tedy vyučování vědám přírodním naučiti vědecky mysliti, musí se v něm klásti větší váha na stránku *kvantitativní* než se dálo posud. Bylať stránka kvantitativní zanedbávána proti kvalitě. Sebe krásnější a skvělejší pokus není žákovi tím, čím mu jest pozorování vlastní. Při pokusech právě žáci nepostřehnou často věci nejdůležitější a tím stávají se pokusy pro ně bezcennými. Bylo by ovšem při vyučování vykonati měření jen nejdůležitější, při nichž by žáci vedeni byli methodou heuristickou k součinnosti. Má-li takováto výuka vědám přírodním míti náležitý výsledek, musí nutně býti doplněna vlastními pracemi žáků, při kterých žáci pokusy a měření sami upravují. Vede tedy methoda navrhovaná panem autorem k požadavku *závazných praktických* cvičení žákovských.

Druhý návrh, který spisovatel činí, týká se *koncentrace výuky přírodovědecké* a zakládá se v tom, aby fysika a chemie spojeny byly v předmět jediný — přírodozpyt, jemuž vyučoval by učitel jeden, náležitě kvalifikovaný. K tomu cíli pak doporučuje, aby do zkušebního řádu v Německu byla zařaděna nová skupina zkušebná, fysika a chemie pro vyšší školy. *—ta.*

Oslava 100leté památky obnovení gymnasia jičínského vykonána dne 28.—30. září za přehojné účasti bývalých žáků způsobem vzácně srdečným a jímavým. Z blízka i z daleka dostavili se vděční odchovanci, zaujímající dnes namnoze vynikající místa ve společenském životě národa, aby tu obnovili vzpomínky na krásné mládí. Uvítací i slavnostní řeč měl ředitel gymnasia p. Jan Sommer, jenž ve vylíčení dějin ústavu zvláště uznale se zmínil o zásluhách bývalého ředitele Fr. Lepaře. Nejstarší tu přítomný „abiturient" byl dvor. rada prof. dr. Eiselt. Zemskou školní radu zastupoval pan zemský školní inspektor Fr. Rosický, město Prahu ob. starší, rada zem. soudu p. Schraml. Přátelský večírek, mše, návštěva gymnasia a hřbitova, banket, akademie a národní slavnost vystřídaly se za ty 3 dni k plné spokojenosti přítomných. Spolek náš poslal ke slavnosti srdečný telegram. Ke slavnosti vydán též *„Památník"* s bohatým a cenným obsahem, který zůstane trvalou památkou na významnou slavnost tu, od prof. Štětiny, Pösla a Kasky.

Vyučování jazyku německému na našich středních školách trpí tím, že při velikém množství žáků vyučuje se *po třídách,* takže i mnohý žák od I. třídy v tomto předmětě nedostačující postupuje a jest velikým břemenem v třídách vyšších. Všimněme si na př. poměrů r. 1906/7 jen na ústavech pražských. Němčině učilo se na *gymnasiích*: akademickém z 300 žáků 276, v Křemencové ulici z 365 žáků 349, v Truhlářské ulici z 306 žáků 298, v Žitné ulici z 351 žáků 340, v Praze-III. ze 266 žáků 265 (!), na Smíchově z 311 žáků 309 (!), na Král. Vinohradech z 503 žáků 503 (!); na *reálkách*: v Ječné ulici z 582 žáků 552, v Praze-III. z 518 žáků 512, v Praze-I. z 452 žáků 442, v Karlíně z 581 žáků 560, na Král. Vinohradech z 609 žáků 564, v Žižkově z 537 žáků 522. Jsou tedy třídy přeplněny i při němčině, kde neobligátnost předmětu u velmi mnohých žáků jest na závadu píli a postup žáků nedostačujících ze tříd předešlých činí jim prospěch ve vyšších třídách a priori skoro nemožným. — Oč výhodnější jest *učení jazyku českému* na ústavech *německých!* Na těch pouze na jediném ústavě jest učení po třídách, jest to gymnasium na Malé Straně. Ale jaký rozdíl v učení, když učilo se ze 177 žáků češtině pouze 72! (Dle tříd postupně od I. třídy: 11, 15, 13, 8, 8, 4, 9, 4.) Na ostatních gymnasiích učilo se češtině *v odděleních*, a to v šesti na každém ústavě. Na německých gymnasiích učilo se češtině: na staroměstském ze 142 žáků jen 114 (18, 20, 25, 18, 19, 14), na Příkopech z 207 žáků 110 (25, 23, 25, 13, 19, 5), ve Štěpánské ulici z 220 žáků jen 128 (29, 39, 18, 13, 12, 17), na Smíchově ze 182 žáků jen 128 (42, 18, 25, 13, 19, 11), na Král. Vinohradech ze 194 žáků jen 98 (18, 28, 15, 16, 11, 10). Na německé I. reálce ze 383 žáků učilo se češtině žáků 216 v 8 odděleních, na II. reálce z 275 žáků 164 v 6 odděleních, na III. reálce z 298 žáků 136. Jak by se prospělo z našich žáků těm, kteří mají opravdovou vůli se učiti němčině, kdyby jich bylo v každém oddělení méně, kdyby se odstranili nebo do nižšího oddělení odkázali ti, kteří nedostačili! — Sr. Věstník IX. str. 194 a článek Trnkův tamtéž str. 287 a 343 (jednání o věci té na sjezdu r. 1902); XIV. str. 203.

R.

Koedukace proniká čím dál hojněji na našich středních školách. První byla reálka v Kostelci n. O., kde dívkám-privatistkám povolilo ministerstvo účastniti se vyučování v některých předmětech. Dnes jest tomu tak již na četných gymnasiích a reálkách v Čechách i na Moravě a zdá se, že bude

tento způsob studování brzy četným dívkám náhradou za návštěvu dívčích gymnasií neb lyceí. S několika stran — a to pokrokových — byly nám již vysloveny obavy, aby takto nedošlo k hyperprodukci dívčí intelligence, pro niž však nebude dosti místa ke konečnému dosažení cíle jich studií.

Monatschrift für höhere Schulen přináší v lednovém sešitě VI. roč. článek o návrzích na reformu vyučování mathematického a přírodovědného, vypracovaných školskou komisí Společnosti něm. přírodozpytců a lékařů, z péra prof. dra Bedř. Paulsena. Autor nesouhlasí se zmíněnými návrhy, poněvadž by v tříletém gymn. kursu, který by měl býti k šestitřídnímu společnému podkladu připojen, nemohla býti probrána dosavadní látka z klassických jazyků, a doporučuje, aby se jen hledělo využitkovati na vyšších gymnasiích volnosti, již osnovy z r. 1901 poskytují. *Vň.*

První pomoc při úrazech na středních školách. Doporučovalo by se, aby mládeži studující, než vstoupí do života, sdělena byla řada hygienických vědomostí, které by ji na cestě životem provázely, zejména nemělo by se zapomínati na první pomoc. I mohly by zřízeny býti zvláštní kursy na středních školách, které by studujícím od 17. roku počínaje tyto vědomosti vštěpovaly. Návštěva kursů byla by nezávazná. Vědomostí svých mohli by absolventi kursů užiti i v případě větších neštěstí, která se tu a tam přihází, a kdy přispění dobrých pomocníků lékaři bývá vítáno. Z těchto důvodů doporučuje německý „Samariterbund“ zřizování podobných kursů při školách středních v měsících říjnu a listopadu a žádá, aby kursům věnováno bylo asi 12 hodin večerního vyučování. Počet kursistů nebudiž v jednom kursu větší než 30. Učebný plán, který jmenovaný spolek dal sestaviti, obsahuje dle hodin tuto látku: 1. Nejdůležitější o lidském těle a poloze hlavních orgánů. 2. Nejdůležitější zařízení lidského těla: dýchání a oběh krevní. 3. Nauka o tělesné temperatuře, výživa a zažívání. 4. Nejdůležitější a nejčastěji se vyskytující poranění zevnější: pohmožděnina, boule, rána a j. 5. Otrava krve, nebezpečí, která nastávají při znečištění rány, nauka o prvním obvazu, význam čistoty rukou, ochranná pravidla při nakažlivých nemocech. 6. Podvrtnutí, vyvrtnutí, zlámaniny, pomoc při nehodách tělocvičných; cvičení v zacházení s poraněným. 7. Mdloby, křeče, pomoc při otravách, při uštknutí zmijí a p. 8. Zmrznutí, popáleniny, zadušení kouřem neb jinými plyny, sluneční úpal, cvičení v křišení, methody umělého dýchaní, transport nemocných. 9. Ochranná pravidla při zacházení s hořlavinami a výbušnými látkami; cvičení v obvazování. 10. První pomoc utonulým, transport zraněného na nosítkách. 11. Účinky blesku, ochrana při bouřích, účinky proudů vysokého napětí na tělo lidské; sebeochrana při první pomoci. 12. Opakování látky učebné a závěrečné zkoušky.

Vzdělání hudební na střední škole. V zajímavém článku p. K. Pospíšila „O hudební výchově českého lidu“ v Paedagogických Rozhledech (1906, str. 401) ventiluje se požadavek, by bylo na střední školy zavedeno vzdělání hudební. Zpěv a dějiny hudby (illustrované slyšitelnými ukázkami děl hudebních, po případě zdokonaleným gramofonem) „musí dojíti čestného místa mezi učebnými předměty obligátními“. A proto měli by býti ustanoveni definitivní učitelé hudby jako asi na reálkách učitelé tělocviku. To ovšem by mohla přinésti teprve reforma středních škol. Obává se však, že by „umění školám oktrojované“ mohlo žákům zhořknouti a učiteli sevšedněti.
J. P.

*

Historie filosofie při vyučování fysikálním a chemickém na školách vyšších. Zajímavým tímto thematem zabývá se dr. *P. Groebel* z Hamburku v letošním ročníku „Lehrproben und Lehrgänge" č. 1., pag. 69—95. Ukazuje, že nelze zavésti tuto disciplinu na školy vyšší jako *nový učebný předmět* bez rozmnožení nynějšího počtu hodin vyučovacích. K zvýšení pak jeho odhodlati se nelze, aby žáci na školách vyšších nebyli přetíženi. I navrhuje, aby každý předmět věnoval při každé sebe menší příležitosti pozornost svou filosofii ve vyšších třídách školství vyššího. Zvláště dobře mohou tu posloužiti předměty přírodovědecké, mathematika a řeči. Každý z těchto oborů vědních může osvětliti jinou stránku filosofie, na př.: vyučovací řeč a náboženství může věnovati svou pozornost otázkám psychologickým a ethickým, mathematika může dobře posloužiti k osvětlení problémů logiky, vědy přírodní mohou osvětliti theorii poznání a stránku methodickou, řeči cizí pak vhodně doplní a ucelí četbou spisů filosofických (Plato, Locke, Hume, Mill a j.) obraz historie filosofie na školách vyšších.

V úvaze klade si spisovatel hlavně otázky dvě: 1. *Jsme vůbec oprávněni připínati hsitorii filosofie na výuku přírodovědeckou, a jsme-li, z jakých důvodů?* 2. *Jak lze historii filosofie uvésti v souhlas s výukou přírodovědeckou, aby se stala žákovi srozumitelnou a prohloubila trvale jeho vědění?* K otázce prvé odpovídá kladně a poukazuje na to, že na filosofii měly ostatní discipliny vliv tak mocný, jako na žádný jiný obor vědní. Nejmocnější pak účinek na vytvoření názorů filosofických měly vědy exaktní. To dá se v historii filosofie stopovati od nejstarších dob až na naše časy. Nejpádnějším důkazem toho je, že nová epocha filosofie začíná objevením nové methody přírodovědecké, a čím více se tato methoda rozvíjí, tím více dogmatismus vědecký ustupuje do pozadí (Lotze, Haume, Kant). Odpověď k otázce druhé zní: Historie filosofie obsahuje v sobě vlastně historii přírodovědecké methody. I doporučuje p. autor, aby historicko-filosofická výuka na vyšších školách omezila se ve vědách přírodních na historii vzniku a vývoje methody přírodovědecké. Omezí-li se takto, musí výuka přírodovědecká zejména tři hlavní poznatky zdůrazniti: *a*) bezvýsledné snahy řecké, *b*) nalezení správné methody Galileem, *c*) kritiku methody této Kantem.

V obšírné části následující pak ukazuje spisovatel, jak a při kterých příležitostech dalo by se tak učiniti při vyučování fysikálním a chemickém na vyšších školách. Marné snahy filosofů po výkladě přírody ukazuje na filosofech řeckých, pokud se zabývají problémy přírodovědeckými. Za typický jich příklad volí Thaleta a Demokrita. Při výkladu elementu v chemii vkládá filosofii Thaletovu, který prvý zabýval se otázkou, jak vyložiti původ přírody z jediné látky. Při výkladu atomistické theorie podává nástin theorie Demokritovy a ukazuje, jak tato theorie, která náleží od dob Daltonových k nejdůležitějším theoriím přírodovědeckým, spekulativní cestou Demokritem byla objevena.

Při zákonech pádu volného vysvětluje zásluhu Galileovu, jež spočívá v tom, že objevením nové methody, jedině správné, počala nová epocha vědy fysikální a tím i nová doba lidského myšlení. Na zákonech pak plynů znázorňuje Kantovu theorii poznání, pokud se ovšem znázorniti dá.

Všechny tyto výklady filosofické podává s jednotného hlediska, že historie filosofie jest historií přírodovědecké methody. Nebudou-li výklady podobné spojeny jednotícím hlediskem, stanou se interessantními episodami ve

vyučování školním, které žáky osvěží, nebudou však míti valné ceny; exkurse filosoficko-historické s jednotného hlediska konané budou opravdovým prohloubením a doplněním výuky přírodovědecké, neboť ukáží žákům, jak přítomnost staví na minulosti, naučí je skromnosti a ochrání před přeceňováním přítomnosti. Žák dovede pak nahlédnouti, co práce a námahy stála ta která vymoženost vědecká, a naučí se tím více vážiti si práce vědecké. —*ta.*

Hygienická reforma školní. Pozoruhodné návrhy týkající se doby vyučovací a domácí přípravy na vyšších školách učinili pruští členové hlavního výboru připravujícího II. mezinárodní kongress pro školní hygienu v podání svém pruskému ministru kultu. Navrhují v něm: 1. přeložiti veškeré povinné vyučování na dopoledne, čehož možno docíliti zkrácením dosavadních hodin vyučovacích na 40—50 minut; 2. zrušiti domácí práce písemné ve třídách nižších a středních a omeziti je ve třídách vyšších a 3. zavésti povinné hry školní jednou odpoledne v témdni tak, aby veškerá domácí příprava žákova na druhý den odpadla vůbec.

Linkování sešitů. Lineatura sešitů bývá velmi rozmanitá a to nejen v různých okresích školních, nýbrž často i v okresu témž. Dolnorakouská zemská školní rada vydala před nedávnem vynesení, jímž tuto otázku upravuje. Nařízení zmíněné má nabýti působnosti začátkem školního roku 1908/09. Čtyřlinkové lineatury sešitů byly pozměněny. Kdežto dosud pro prvních pět školních roků byl poměr tento: 1 : 4·5, 1 : 4·7, 1 : 5, 1 : 6, 1 : 7, zavádí se vynesením poměr linkování tento: 1 : 6·2, 1 : 6·3, 1 : 6·6, 1 : 7. Dnes naši nejmenší píší v lineatuře dosti úzké, čímž se jim naučení psaní usnadňuje a teprve postupně rok od roku vzdálenosti svrchní a spodní dotažné se zvětšují. Dle nařízení z. š. r. pro Dolní Rakousy má se již v nejnižší třídě psáti v lineatuře poměrně širší. V kruzích odborných nehledí se k chystané reformě příznivě vstříc, neboť se soudí, že tím psaní nejmenším školákům velmi se znesnadní, nehledě ani k tomu, že písmo v slabikáři a písmo žáčkovo velikostí svou budou v rozporu. Proto doporučují přidržeti se linkování dle poměrů starých.

Nákazy knihami a časopisy. Zdravotní rada Dr. Fürst v Berlíně v obšírném článku opět připomíná, jak veliké nebezpečí nákazy hrozí z užívání starých knih. Četní hygienikové stále na nebezpečí to ukazují a Dr. Mitulescu, který se studiem tím zvláště zabývá, shledal, že 30% všech zkoumaných knih obsahovalo tuberkulosní bacily. Přednosta ústavu pro nemoci infekční, tajný rada prof. Dr. Dönitz shledal značné nebezpečí nákazy a doporučuje, aby jmenovitě knihovny školní všechnu pozornost knihám a snadné přenosnosti nákazy věnovaly. Tajný rada prof. Dr. Flüge ve Vratislavi důtklivě varuje před tak zvanou infekcí kapkovou, která vykašláváním na listy knih vzniká a jejíž bacily obracením listů lehounce se uvolňují, čím nákaza nejsnáze se přenáší. Totéž možno říci i o přenášení spály, spalniček, tyfu, kašle zádušného a jiných nemocí. Lidé, kteří se štítí starých šatů, pečiva, které jiní ohmatali, zábradlí, kterých se jiní drželi, klidně dají miláčkům svým do rukou knihu, které celý rok a mnohdy déle užívalo dítě tuberkulosní nebo skrofulosní, aby uspořili nepatrný obnos, který později stonásobně musí věnovati na záchranu svých nejdražších, ačli vůbec záchrana jest možná. Nikoli desinfekce je prvním příkazem zdravotnictví, *ale přímo úzkostlivá čistota těla a všech předmětů, kterých užíváme.*

Uherské střední školy a lidové vzdělávání. Uherský ministr vyučování hrabě *Apponyi* vydal nařízení, jímž se učitelští sborové škol středních a příbuzných ústavů vyzývají, aby užívali svých vědomostí a sbírek školních v zájmu lidového vzdělávání a tak zakládali v zemi kulturní střediska počtem nejhojnějším. Nejvhodnějšími se k tomu zdají cykly přednášek, počtem nejméně šesti, nejvíce dvanácti, z rozličných oborů vědy, literatury a umění, při čemž se mají konati, pokud možno, demonstrace s projekčními přístroji. Za takový způsob lidového vzdělávání slibuje ministr již napřed své uznání a *ustanovuje za každou přednášku čestný honorář 20 korun.* *Kč.*

Vyučování latině v uherských reálních školách. Ve vyšších třídách osmitřídních uherských reálních škol zavedeno jest, jak známo, fakultativní vyučování latině zdarma, jež se přes stížnosti, s některých stran proti němu se ozývající, neustále rozvíjí a osvědčuje. Dle výročních zpráv za poslední dva školní roky učilo se roku 1904/05 z 2591 žáků, kteří chodili do 26 vyšších reálních škol uherských, 693 žáků, tedy 26·74% latině, kterýžto počet se zvýšil následujícího roku, kdy navštěvovalo ústavy ty 2497 žáků, na 714, t. j. 28·29%. Aby okolnost ta mohla býti náležitě oceněna, jest podotknouti, že reální školy v Uhrách jsou většinou v místech, kde jsou zároveň gymnasia. Ze školních zpráv také zřejmo, kterým povoláním se věnují abiturienti reálních škol. Inženýrství a strojnímu inženýrství se věnovalo z abiturientů řečených školních roků 110, vojenství 48, úřednictví 46, *právnictví* 43, professuře 34, polnímu hospodářství 33, *lékařství* 30, lučebnictví a pharmaceutství 20, *bohosloví* 6 atd. *Kč.*

Nářečí u vyučování. Prof. Dr. *Zschalig* pojednával v drážďanském učitelském spolku o nářečí u vyučování. Nářečí nemá býti při vyučování potíráno jako zkažený spisovný jazyk, nýbrž má ho býti využíváno jako kusu pravého národství u vyučování všech druhů škol. Požadavku tomu se činí zadost: 1. u vyučování jazykovém samostatným probíráním jazykových ukázek nářečím, srovnávacím poukazováním za probírání čítacích článků jazykem spisovným a neustálým prohlédáním k nářečím domova za větosloví a slohu; 2. za vyučování cizím jazykům srovnávacím přibíráním za výkladů hlásek, tvarův a pojmů; 3. za vyučování věcného vykládáním jmen, samostatnými obrazy, pověstmi atd. Za takového využívání možno očekávati nejen povznášení života citového, nýbrž také lásky k otčině a vážnosti k nářečí. *Kč.*

Doplněk k výsledku stát. zkoušek pro učitelství na středních školách. Mezi kandidáty, kteří při stát. zkouškách posledního (letního) období 1907 dosáhli approbace, dlužno zařaditi též p. *Bohuslava Sodomku*, jenž byl approbován z přírodopisu jako předmětu hlavního, mathematiky a fysiky jako předmětů vedlejších pro reálky.

Vysoká škola obchodní v Praze. Na české vysoké škole technické v Praze počátkem školního roku 1907/8 zavedeno dvouleté odborné studium obchodní, které jest *obligatorní* pro absolventy vyšších obchodních škol (akademií), obchodních nebo abiturientských kursů při nich zřízených, kteří se potom hodlají podrobiti zkoušce pro učitelský úřad na vyšších školách obchodních, do nichž mohou však býti zapsáni vůbec všichni absolventi těchto ústavů, kterým jde o zdokonalení a prohloubení jich odborného vzdělání vůbec, nebo v určitých směrech. Toto dvouleté odborné studium obchodní, do

něhož nebo do jednotlivých jeho přednášek a cvičení mohou býti absolventi obchodních akademií a kursů abiturientských zapsáni jakožto *mimořádní*, nebo pokud vyhovují obecným podmínkám přijetí na c. k. českou vysokou školu technickou (t. j. předloží-li maturitní vysvědčení z reálky nebo gymnasia), jakožto řádní posluchači této vysoké školy — bude v sobě zahrnovati: 1. přednášky a cvičení ze všeobecné a mezinárodní nauky obchodní, 2. přednášky, seminární cvičení a praktika z vedení knih, obchodní korrespondence a kontorních prací, 3. čtení o kupecké arithmetice, 4. čtení o mathematice a politické arithmetice, 5. obchodně-technické speciální přednášky a cvičení z oboru celnictví, tarifnictví, bankovnictví a bursovnictví, ekonomiky a techniky pojišťovací a pod. Od školního roku 1907/8 jsou absolventům vyšších škol (akademií) obchodních a kursů abiturientských jakožto mimořádným, resp. řádným posluchačům přístupny též přednášky a semináře z oboru politické ekonomie, jakož i přednášky z oboru práva obchodního a směnečného a o encyklopedii věd právních a státních, které se konají na c. k. české vysoké škole technické nebo na právnické fakultě c. k. české university v Praze, konečně přednášky o filosofii, pedagogice a literární historii na filosofické fakultě c. k. české university v Praze. Pro kandidáty učitelského úřadu na vyšších školách (akademiích) obchodních jsou také všechny tyto přednášky závaznými.

Otázka supplentů. Vídeňský spolek „Mittelschule" porokoval v jedné z posledních schůzí, které se také dvorní rada Dr. Huemer z ministerstva vyučování zúčastnil, o otázce supplentské na základě přípisu, který spolek supplentů zaslal a ve kterém tito své požadavky prohlásili. Požadavky tyto vrcholí v tom, aby supplentům přisouzena byla hodnost státních úředníků bez zařadění v určitou třídu a vyměřeny jim požitky X. třídy diétní, neboť jenom tím lze prý nynější, akademickému stavu nedůstojné poměry odstraniti. Základní zlo spočívá prý v tom, že poměry ustanovení kandidátů učitelství po nabyté způsobilosti jsou neupravené, jakož i to, že další ustanovení supplenta po nějaké době při učitelství strávené, jest nejisté. Veškerá uprázdněná místa supplentská mají ústředním úřadem u ministerstva vyučování dle určitého pořadu býti zadána. Uprázdněná místa supplentská mají se již v červnu rozpisovati. Také se doporučovalo, omeziti přijímací zkoušky žáků středoškolských na období červencové, aby se v tu dobu počet nutných poboček mohl zjistiti. Předseda prof. Dr. z Hoepflingenů podotkl, že se otázka supplentská stala palčivou a že přes požadavky supplentů nemůže se k dennímu pořádku přecházeti. Dvorní rada Dr. Huemer dovozoval, že novým zákonem o úpravě služného byla mnohá přání učitelů středních škol vyplněna, ale že kategorie supplentů přišla při tom zkrátka, pročež lze rozvinutí této otázky jenom vítati. Zákonitá úprava těchto poměrů jest nyní arci vyloučena; musí se tedy šetřiti, čeho lze cestou administrativní dosáhnouti. Provedení přijímacích zkoušek v období červencovém není přípustné, neboť zákon ustanovuje výslovně dvoje období přijímací a obyvatelstvo nedalo by si tuto výhodu vzíti. Přeložení obsazování míst supplentských na 1. červenec poskytuje pro supplenty nevýhodu, jelikož v tu dobu mnohá místa nelze obsaditi. Ostatně musí správa vyučování počítati se všemi supplenty, jichž jest dnes kolem 1800. Požadavek, aby místa supplentská byla rozpisována, jest splnitelný. Právem stěžují si někteří na to, že se často dává přednost nezkoušenému kandidátovi před zkoušeným. Tomuto zlu lze odpomoci zakládáním zvláštních

seznamů a pak mohou tím způsobem ředitelé a zemské škol. rady uděliti místa. Naloží-li se zkušebným kandidátům se strany ředitelů příliš mnoho, mají nárok na remuneraci. Bývalý předseda spolku supplentů prof. z Altů připojil se k vývodům předešlého řečníka. Supplent Ziegler, předseda spolku supplentů, přimlouval se za zřízení ústředního místa, kdežto zemský školdozorce Dr. Scheindler se proti tomu vyslovil. Dvorní rada Dr. Huemer dodal, že třeba učiniti opatření, aby nenastaly poměry jako v letech osmdesátých. Při odborech jest volba mnohem snazší. Prof. Dr. Vojnar vyslovil se pro to, aby se supplenti již v službě jsoucí stabilisovali a aby se jim jakákoli práce na středních školách svěřila. Professor Dr. Tölg navrhl uspořádání písemné ankety u všech supplentů, aby i přání mimo Vídeň působících byla vyslechnuta. Shromáždění se usneslo, svolati o otázce supplentské ještě jednu schůzi spolku „Mittelschule“. *M.*

Rozdělení zemské školní rady moravské nastalo v měsíci srpnu t. r. Dne 24. srpna měla česká sekce první své sedění za předsednictví c. k. dvorního rady Arnošta *Salomona*. Když členové zemské školní rady složili předepsaný slib, zahájil pan předseda schůzi, přivítal pány členy a vyslovil přání, by zemská školní rada i v novém svém složení přispěla ke zdaru a rozvoji školství na Moravě. Potom přikročeno bylo k projednávání denního pořádku. — Český odbor c. k. zemské školní rady jest složen takto: Předseda a jeho náměstek. Referenti pro administrativní a ekonomické záležitosti: František *Navrátil*, c. k. dvorní rada, Josef *Svitavský*, místodržitelský rada. Zemští dozorcové škol: Antonín *Krondl*, Alois *Vlk*, Eduard *Ouředníček*, Dr. Jan *Mayer*. Delegáti zemského výboru: Dr. Jan *Žáček*, zemský a říšský poslanec v Olomouci, P. Tomáš *Šilinger*, zemský a říšský poslanec v Brně, Dr. Jaroslav *Budínský*, zemský poslanec a advokát v Brně, Josef *Mňuk*, zemský poslanec a ředitel měšťanských škol v Zábřehu n. O., Vilém *Šálek*, ředitel měšťanské školy v Přerově. Zástupcové vyznání: Dr. Josef *Pospíšil*, kapitulář při stoličním chrámu v Brně, Dr. František *Ehrmann*, kapitulář při metropolitním stoličním chrámu v Olomouci, Lic. Ferdinand *Císař*, superintendent moravsko-slezské superintendence a farář evangelické církevní obce v Kloboucích u Brna, císařský rada Ludvík *Fuchs*, ředitel cukrovaru v Hrušovanech. Členové stavu učitelského: Vládní rada Ant. *Burjan*, ředitel českého ústavu ku vzdělání učitelek v Brně, Václav *Řehořovský*, professor české vysoké školy technické v Brně, Dr. František *Kameníček*, ředitel prvního českého státního gymnasia v Brně. Zástupce města Brna: Josef *Hybeš*, zemský a říšský poslanec v Brně.

Literární zvláštnůstky. Skoro v každé literatuře, nejvíce však v literatuře francouzské, vlašské, španělské a anglické nalézáme básnické výtvory, jichž původcové provedli v nich zvláštní hříčky jazykové. Již starořecký básník Lasas složil hymnu na bohyni Ceres, kde neužil ani jednou hlásky *s*. Takové zvláštnůstky vyskytují se také v orientální poesii, v makamech a ghaselách, jakož i v nadpisech a epigramech. U Angličanů byla kdysi litera *r* ve veliké neoblibě, takže ji „písmenem psím“ pojmenovali. Ku podivu tento odpor proti *r* vyskytuje se již u Římanů; spojili s tímto písmenem nepěknou představu zvířecího vrčení. Také Shakespeare označuje ve své truchlohře „Romeo a Julie“ písmeno *r* tímto jménem (that is the dog's name). Zajímavý příklad podobného zvláštnůstkářství uvádí nám Wurzbach ve svém

„biografickém slovníku rakouském". Vídeňský spisovatel František Rittler, který žil na počátku předešlého století a který přes velikou svoji plodnost vždy trpěl nedostatkem, takže byl nazýván „chudým poetou", měl kterémusi mecenáši složiti román, ve kterém nesmělo býti hlásky *r* použito. Rittler uvázal se v nesnadný úkol tento a tak vznikl román bez *r* „Blíženci" (Die Zwillinge). Sloh knihy jest hladký a plynný a nikdo nepozoruje při čtení, že spisovatel pracoval pod zmíněným nátlakem. Toliko na počátku proklouzla zapovězená písmena *r* přece jednou a sice užitím slova „Frau"; v pozdějším vydání však bylo nahrazeno cizím výrazem „Madame". Zdá se, že František Rittler nalezl zálibu v tomto více namáhavém než uměleckém způsobu literárního tvoření, neboť vydal brzy po „Blížencích" ještě jiný román bez *r*. „Sláva" ittlerova přiměla jiného spisovatele, Leopolda Kolbe, k tomu, že vydal v Budapešti jiný román bez *r* „Láska bez muk" (Liebe ohne Qualen). Kolbe měl tu výhodu před Rittlerem, že jeho jméno neobsahovalo žádného *r*. Rittler vrhl se nyní na jiné, těžší hračky; napsal novellu „Ottilie z Riesensteinu", ve které neužil ani jednou prvých tří liter abecedy. Ale již před Rittlerem byly známy literární plody bez *r*. Berlínský spisovatel W. Burmann vydal již r. 1788. básně bez této písmeny a on jest vlastně zakladatelem těchto žertů, neboť provedl toto umělůstkářství s různými literami, s *u*, s *g*, s *p* a *j*. Jinou podobnou hračkou bylo, že se v každém slově musila vyskytnouti tatáž litera nebo tatáž slabika. Známý německý spisovatel Karel Maria Öttinger vydal ve svém almanachu básně, ve kterých každé slovo obsahovalo buď *i* nebo *j* nebo *y*. Mám před sebou německou povídku, která obsahuje několik tiskových stran, ve které v každém slově vyskytuje se slabika *„ci"*. Z českých spisovatelů Vinařický se též podobnými zvláštnůstkami zabýval, ač z docela jiných pohnutek. *M.*

Osobní. Sekční chef min. kultu a vyučování Josef *Kaněra* byl povýšen do stavu rytířského. — Řádný prof. čes. university v Praze dr. Em. *Maixner* byl vyznamenán řádem železné koruny III. třídy. — Řádným prof. čes. univ. v Praze dr. Josefu *Reinsbergovi* a dr. Jaromíru *Čelakovskému* udělen titul a charakter dvorních radů s prominutím tax. — Ředitel I. st. r. v Brně Václav *Jeřábek*, ředitel st. r. v Jičíně Václav *Hátle* a ředitel st. g. v Benešově P. Jos. *Kurka* obdrželi při odchodu na trvalý odpočinek titul vládního rady. — Dr. Jiří *Polívka*, mimořádný prof. čes. university pražské s titulem a charakterem řád. professora, byl jmenován řádným professorem slov. filologie na téže vys. škole. — Dr. Karel *Domin* potvrzen za soukr. docenta system. botaniky na filosof. fakultě čes. univ. pražské. — Soukr. docent dr. Stan. *Růžička* byl jmenován mimoř. prof. hygieny a soukr. docent dr. Rud. *Jedlička* mimoř. prof. chirurgie na čes. univ. pražské. — Med. dr. Otakar *Kutwirt* byl potvrzen za soukr. docenta nemocí ušních, nosních a hrtanových a dr. Ant. *Ostrčil* za soukr. docenta porodnictví, oba na med. fakultě čes. univ. pražské. Dr. Jan *Janský* potvrzen za soukr. docenta psychiatrie na témže vys. ústavě. — Mimoř. prof. dr. Alois *Soldát* byl jmenován řád. professorem církevního práva a křesťanské sociologie na theol. fakultě čes. university pražské a mimoř. prof. dr. Richard *Špaček* řád. professorem dogmatiky na theol. fakultě v Olomouci. — Honoř. docentům čes. techniky v Praze Ad. *Liebscherovi* a Ant. *Puppovi* byl udělen titul mimoř. professorů. — Inž. Zd. J. *Král* byl jmenován mimoř. prof. deskr. geometrie a stavitelství na horní akad. v Příbrami. — Řed. obch. akad. v Hradci Králové dr. Jos. *Pazourek* byl potvrzen za soukr. docenta obch. techniky na čes. technice v Praze. — Soukr. doc. všeobecné geografie na čes. univ. pražské dr. Jiří *Daneš* potvrzen za soukr. doc. všeob. geografie se zvl. zřetelem k potřebám techniků na čes. technice v Praze. — Univ. prof. dvor. rada dr. Emil *Ott* byl jmenován předsedou a univ. prof. dr. J. *Singer* místopředsedou komise pro judicielní státní zkoušku. Karel *Špaček*, mimoř. prof. pro stavbu silnic, železnic a tunelů na čes. technice pražské, byl jmenován členem komise pro II.

stát. zkoušku z oboru stav. inženýrství na téže vys. škole. — Dvorní rada Karel *Preis*, řád. prof. české techniky pražské v. v., byl jmenován místopředsedou komise pro II. stát. zkoušku z oboru chemicko-technického. — Stav. rada a stav. ředitel komise pro kanalisaci Vltavy a Labe Václav *Rubín* byl jmenován členem zkuš. komise pro II. stát. zkoušku z oboru stav. inženýrství na čes. technice v Praze. — Univ. prof. dvor. rada dr. Jar. *Hanel* byl jmenován předsedou komise pro st. zkoušku z dějin práva na čes. univ. pražské. Řád. prof. právních a státních věd na čes. technice pražské dr. Jos. *Gruber* byl jmenován členem komise pro II. st. zkoušku z oboru kulturně-technického na této vys. škole. — Okr. škol. inspektorem pro škol. okres přeštický byl jmenován odb. učitel měšť. školy chlap. v Sušici Jan *Taul*.

Noví ředitelé. Ředitelem st. reálky v Praze-Libni byl jmenován škol. rada Frant. *Strér*, prof. reálky v Praze-I., přikázaný službou zem. škol. radě pro král. č. — Ředitelem ústavu ke vzdělání učitelů v Příboře jmenován hlav. učitel paedagogia v Kroměříži Jan *Berák*, ředitelem st. reálky v Olomouci professor tamního st. gymnasia Frant. *Polívka*, ředitelem II. reálky v Brně professor tamního I. st. gymnasia dr. Frant. *Sujan*, ředitelem paedagogia v Hradci Králové ředitel paed. v Soběslavi Jos. *Vojta*, ředitelem st. g. v Rokycanech ředitel tamního, dosud ob. g. Ignác *Sigmond*. — Ředitelem dívčího lycea v Hradci Králové zvolen prof. kladenské st. reálky dr. Oktavian *Wagner*, ředitelem měst. dívč. lycea v Plzni prof. chrudimského r. g. Alois *Vaňura*, ředitelem dívč. lycea v Jičíně prof. tamějšího gymn. dr. J. *Všetečka*. — Ředitelem pedag. v Soběslavi jmenován okr. insp. šk. P. *Vepřek*, řed. r. v Jičíně řed. nymburské r. J. *Materna*.

Povýšení do VII. třídy. Do 7. hodn. třídy byl povýšen Vilém *Čapek* na st. prům. škole na Smíchově.

Povýšení do VIII třídy. Do 8. hodn. třídy byli povýšeni na českých střed. školách tito professoři: Dr. Jan Chloupek na g. v Čes. Budějovicích; dr. Jos. Cvrček na g. na Král. Vinohradech; Frant. Fabinger na reál. a v. g. na Smíchově; dr. Václav Flajšhans na reál. a v. g. v Praze (Křemencová ul.); Jaroslav Franke na r. v Náchodě; Jaroslav Friedrich na r. v Praze na Starém městě; Tomáš Havlíček na g. v Místku; Emanuel Hlavatý na r. v Pardubicích; Jan Hruška na g. v Plzni; Ant. Hudec na r. v Hradci Králové; Jiří Janda na r. v Holešovicích; dr. Vladimír Janků na g. v Přerově; dr. Otakar Kádner na g. v Praze (Truhlářská ul.); Rud. Karras na reál. a v. g. v Novém Bydžově; Jos. Klobouček na r. v Karlíně; Frant. Kohout na g. v Čáslavi; Julius Košnár na r. v Praze na Starém městě; Jan Koza na r. a v g. v Klatovech; Jaroslav Kracík na g. v Benešově; dr. Jan Krejčí na g. v Praze (Žitná ul.); Martin Martan na g. v Strážnici; Jan Matzner na r. v Čes. Budějovicích; Ondřej Menberger na r. na Král. Vinohradech; Jindřich Muk na g. v Žižkově: Frant. Nesvadbík na r. v Brně; Jan Novák na g. v Pelhřimově; Karel Novák na reál. a v. g. v Novém Bydžově; Frant. Novotný na r. v Písku; Jan Oulehla na r. v Moravském Novém Městě; Robert Pašek na r. v Rakovníce; Karel Pešek na g. v Litomyšli; Ant. Petr na r. v Lounech; dr. Jos. Pospíšil na g. v Třeboni; Ferd. Prokš na r. v Kutné Hoře; August Schwarz na g. v Plzni; Frant. Špirek na g. v Jindřichově Hradci; Jos Šprongl na r. na Král. Vinohradech; Josef Staněk na g. v Táboře; Ant. Štěpánek na r. v Písku; Jos. Svědínek na g. v Čáslavi; Emanuel Teplý na r. v Pardubicích; Václav Trojan na g. v Jičíně; Frant. Trnka na g. v Praze (Truhlářská ul.); Ant. Vít na r. v Náchodě; Jos. Voříšek na r. v Mladé Boleslavi;

na *ústavech učitelských*: Antonín Hora na paed. v Praze; Alois Káš na paed. v Soběslavi; Václav Rosický na paed. v Brně; Jan Netolický na paed. v Příboře; Frant. Komárek na žen. paed. v Brně.

Povýšení do IX. třídy *na ústavech učitelských*. Do IX. hodn. třídy byli povýšeni na ústavech učitelských tito učitelé: na paed. v Jičíně cvič. učitelé Alois Honsa, Jan Paťha a učitel hudby Rud. Jelínek; na paed. v Hradci Králové cvič. uč. Jindřich Fiala a Jar. Oehm; na paed. v Kutné Hoře uč. hudby Jan Jandera; na paed. v Plzni cvič. uč. Boh. Beneš, Al. Bílek, Jan Hrdlička a Jan Kupka; na paed. v Praze cvič. uč. Bedř. Halaburt, Karel Mikovec, Václav Viehmann a uč. hudby Stan. Jiránek; na paed. v Příbrami cvič. uč. Erhard Plaňanský, Jan Vašta a uč. hudby Al. Kučera; na paed. v Soběslavi cvič. uč. Karel Müller, Karel Partl a uč. hudby Frant. Novák; na dívčím paed. v Praze učitelka ruč. prací Antonie Mikšová; na paed. v Brně cvič. uč. Ed. Schubert a Jos. Šůstal; na paed. v Pří-

boře cvič. uč. Ignác Drmola a uč. hudby Arn. Praus; na paed. v Kroměříži cvič. uč. Ferd. Bednář, Al. Bouda a Leonard Hrázděra; na dívčím paed. v Brně cvič. uč. Frant. Kumpošt, Ant. Soukup a cvič. učitelka Marie Lazarová.

Povýšení učitelů tělocviku na střed. školách do IX. třídy. Do 9. hodn. třídy byli povýšeni tito učitelé tělocviku na čes. školách středních: Vincenc Holas na r. v Praze na Malé straně; Josef Klenka na r. v Praze na Starém městě; dr. Aug. Krejčí na r. v Karlíně; Alois Krčmář na r. v Hradci Králové; Jan Malkus na r. v Písku; Emanuel Patzelt na r. v Jičíně; Rud. Pavlovský z Rosenfeldu na r. v Táboře; Jar. Pechan na g. na Král. Vinohradech; Jan Svoboda na r. v Brně; Jan Sýkora na r. v Praze-II.

Jmenování. Při *červencovém* jmenování dostali místa: *a) professoři:* Rud. Brejcha z r. v Pardubicích na r. v Karlíně; Ignác Březáček z g. v Čes. Budějovicích na g. v Praze na Malé straně; Jos. Bureš z reál. a v. g. v Kolíně na g. na Král. Vinohradech; Kar. Horský z r. v Rakovnice na II. r. v Plzni; Jiří Janda z r. v Holešovicích na akad. g. v Praze; Jos. Jaroš z g. v Něm. Brodě na g. v Písku; dr. Jan Ježek ze zem. r. v Jihlavě na g. v Roudnici; Jiří Jizba z r. v Kutné Hoře na r. v Pardubicích; dr. Ot. Kádner z g. v Králové Dvoře na g. v Praze (Truhlářská ul.); Václav Kroulík z g. v Pelhřimově na reál. a v. g. v Chrudimi; Jos. Materna z reál. a v. g. v Kolíně na g. v Praze (Žitná ul.); Alois Mazánek z ob. g. v Rokycanech na g. v Mladé Boleslavi; Adolf Mikousek z r. v Kostelci nad Orl. na r. v Mladé Boleslaví; dr. Evžen Muška z reál. a v. gymnasia v Chrudimi na r. na Král. Vinohradech; Gustav Pallas z g. v Místku na g. v Benešově; Anast. Papáček z r. v Jičíně na r. na Král. Vinohradech; Ferd. Pavelek ze st. prům. školy v Brně na g. v Opavě; Karel Pešek z g. v Litomyšli na g. v Žižkově; Ladislav Pirchan z g. v Domažlicích na g. v Písku; dr. Jindřich Racek z r. v Táboře na r. v Holešovicích; Pavel Roubík z g. v Slaném na r. v Praze na Starém městě; Josef Sakař z g. v Třeboni na r. v Pardubicích; Jan Schelle z r. v Náchodě na r. v Karlíně; Ant. Sedláček z r. v Rakovnice na r. v Náchodě; Jindřich Seehák z r. v Hradci Králové na r. v Holešovicích; dr. Emil Sekera z r. v Táboře na r. v Praze na Starém městě; Jan Skákal z g. v Rychnově na g. v Žižkově; Josef Svědínek z g. v Čáslavi na r. v Holešovicích; Jan Svoboda z g. v Opavě na g. v Něm. Brodě; dr. Jan Uzel z r. v Pardubicích na I. r. v Plzni; Ignác Vališ z g. ve Val. Meziříčí na I. g. v Brně; Josef Vaváček ze zem. r. v Bučovicích na g. v Králové Dvoře; Jos. Vinš z r. v Čes. Budějovicích na r. na Král. Vinohradech; Frant. Vyskočil z g. v Příbrami na r. v Praze na Malé Straně; Viktor Zeithammer z r. v Kutné Hoře na r. v Sušici; Jan Zeman z reál. a v. g. v Kolíně na reál. a v. g. v Praze (Křemencová ul.); Frant. Žákavec z r. v Mladé Boleslavi na r. v Karlíně; Jos. Kozlovský z g. v Boskovicích a Kar. Hlavinka z r. v Hodoníně na I. g. v Brně;

b) skutečnými jmenováni provisorní učitelé: Adolf Ambrož z g. v Třebíči pro týž ústav; Rud. Engel z r. v Čes. Budějovicích na r. v Rakovníce; dr. Vincenc Farek z g. v Příbrami na g. v Slaném; dr. Josef Folprecht z I. r. v Plzni na r. v Mladé Boleslavi; Frant. Hrubý z g. v Roudnici na r. v Čes. Budějovicích; Josef Kupec z reál. a v. g. v Klatovech na reál. a v. g. v Kolíně; Jan Pelíšek z g. v Čáslavi na g. v Litomyšli; Karel Peters z g. v Čes. Budějovicích na r. v Písku; Otto Pícha z r. v Rakovníce na r. v Táboře; Frant. Skočdopole z r. v Pardubicích na g. v Třeboni; dr. Rud. Tereba z g. ve Val. Meziříčí na g. v Boskovicích; dr. Karel Titz z r. v Pardubicích na r. v Kutné Hoře; dr. Jos. Podpěra z g. v Olomouci pro týž ústav;

c) skutečnými učiteli jmenováni byli supplenti: Josef Adámek z g. v Třebíči pro týž ústav; Jan Barták z g. v Praze (Křemencová ul.) na g. v Pelhřimově; Frant. Bártovský z g. v Plzni na g. v Čes. Budějovicích; Frant. Beran z g. v Žižkově na g. v Rychnově; Václav Chabr z g. na Král. Vinohradech na g. v Čáslavi; Jan Ferber z r. v Praze na Starém městě na r. v Kladně; Václav Fikejs z r. v Holešovicích na g. v Domažlicích; Dominik Filip z r. v Pardubicích na r. v Hradci Králové; dr. Frant. Hnídek z r. na Král. Vinohradech na reál. a v. g. v Chrudimi; dr. Bohuslav Horák z I. r. v Plzni na g. v Plzni; Karel Hrdina z g. na Král. Vinohradech na reál. a v. g. v Kolíně; zkuš. kandidát Tomáš Hrubý na g. v Králové Dvoře; Michal Hynais z r. v Brně na I. g. v Brně; dr. Jiljí Jahn z g. v Praze (Truhlářská ul.) na g. ve Val. Meziříčí; Viktor Jahn z r. v Praze-II. na r. v Náchodě; Jan Jankovský z g. v Příbrami na g. v Třebíči; dr. Oldřich Košťál

z r. v Mladé Boleslavi na r. v Táboře; Adolf Kroupa z r. v Táboře pro týž ústav; Otakar Lehovec z r. v Náchodě pro týž ústav; Frant. Linhart z II. g. v Brně pro r. v Moravském Novém Městě; Bohumil Matas z ob. r. v Nymburce na r. v Jičíně; dr. Otakar Palán z g. na Král. Vinohradech na reál. a v. g. v Kolině; Frant. Paulus z r. v Karlině na r. v Příbrami; zkuš. kandidát dr. Karel Polesný na g. v Litomyšli; Karel Popelka z r. v Mladé Boleslavi na r. v Kostelci nad Orl.; Bedřich Proředl z r. v Jičíně na r. v Náchodě; Karel Prokeš z r. v Písku na r. v Hradci Králové; Antonín Růžička z r. v Kladně pro týž ústav; dr. Josef Růžička z g. v Žižkově na r. v Příbrami; Jan Schuster z reál. a v. g. na Smíchově na r. v Pardubicích; Richard Sicha ze zem. r. ve Velkém Meziříčí na g. v Kroměříži; Ant. Škorpil z g. v Příbrami na r. v Sušici; Vít Smolík z r. v Praze II. na g. v Příbrami; Emanuel Strejček z reál. a v. g. na Smíchově na g. v Domažlicích; Ant. Svatoš z g. v Žižkově na g. v Něm. Brodě; Václav Valcha z g. v Příbrami na r. v Jičíně; Frant. Volín z g. ve Val. Meziříčí na g. v Boskovicích; Felix Vondruška z reál. a v. g. v Kolině na r. v Rakovnice; dr. Josef Woldřich z g. na Král. Vinohradech na g. v Pelhřimově;

d) provisorními učiteli supplenti: Václav Hromádka z r. v Karlině na r. v Pardubicích; Jan Iserle z I. r. v Plzni na g. v Roudnici; Jaroslav Kroupa z r. v Táboře na r. v Čes. Budějovicích; Karel Michálek z r. v Táboře na reál. a v. g. v Klatovech; Josef Mikeš z g. v Čes. Budějovicích pro týž ústav; Karel Nečas z r. v Brně na g. ve Val. Meziříčí; dr. Vojtěch Pražák z r. v Karlině na g. na Král. Vinohradech; Václav Schüller z r. v Žižkově na I. r. v Plzni; Jaroslav Soukup z r. v Praze na Starém městě na r. v Rakovnice; Václav Špaček z reál. a v. g. v Chrudimi na g. v Roudnici; Břetislav Vyskočil z g. v Něm. Brodě pro týž ústav.

Výpomocný katecheta na r. v Příbrami Frant. Gutwirth jmenován učitelem náboženství pro týž ústav; učitel nábož. při měšť. škole ve Frýdku Albín Halfar učitelem nábož. na paed. v Polské Ostravě.

Při zářijovém jmenování dostali místa *a) professoři:* Rud. Bezděkovský z r. v Kostelci n. Orl. na r. v Praze-Libni; dr. Boh. Bydžovský z r. v Kladně na r. v Karlině; Otokar Hanuš z ob. g. v Kyjově na II. r. v Brně; Tomáš Kalina z g. v Uh. Hradišti na I. g. v Brně; dr. Jaroslav Kastner z I. r. v Plzni na r. v Praze-I.; Vaclav Kmínek z g. v Strážnici na g. ve Val. Meziříčí; Jaromír Knittl z r. v Kostelci n. Orl. na r. v Kutné Hoře; Alois Lisický z g. v Králové Dvoře na r. v Hradci Králové; Aug. Němeček ze zem. r. v Uh. Brodě na II. r. v Brně; Frant. Nepustil ze zem. r. v Hodoníně na r. v Olomouci; Jos. Novák z g. v Slaném na g. v Hradci Králové; dr. Hugo Traub z g. v Prostějově na II. r. v Brně; dr. Jan Vojtěch z r. v Lipníku na II. r. v Brně; Frant. Vrba z r. v Kutné Hoře na r. v Žižkově; Jar. Wenig z r. v Žižkově na g. na Král. Vinohradech; Al. Zavřel z g. v Kroměříži na I. g. v Brně; Jos. Zázvorka ze zem. r. v Lipníku na r. v Hradci Králové; Frat. Žlábek ze zem. r. v Kroměříži na II. r. v Brně; Jos. Holý ze zem. r. ve Vel. Meziříčí na st. prům. školu v Brně;

b) skutečnými učiteli jmenováni prov. učitelé: Rich. Kantor z g. v Přerově na týž ústav a Jos. Plaček z g. v Uh. Hradišti na týž ústav;

c) skutečnými učiteli jmenováni yli supplenti: Oldřich Kotěšovec z reál. a v. g. v Chrudimi na r. v Kostelci n. Orl.; Frant. Machala z akad. g. v Praze na g. ve Vys. Mýtě; dr. Arnošt Novák z r. v Karlině na r. v Kutné Hoře; Jan Pán z g. v Benešově na g. v Králové Dvoře; Jindřich Procházka z I. r. v Brně na g. v Třebíči; Viktor Schwing z r. na Král Vinohradech na r. v Olomouci; Frant. Šimek z g. v Praze (Žitná ul.) na g. v Strážnici; Petr Šimek z r. na Kladně na r. v Jičíně; dr. Jos. Štefan z g v Litomyšli na r. v Kutné Hoře; Šimon Steffal z g. v Čes. Budějovicích na r. v Kladně; Jan Strádal z r. v Karlině na I. r. v Plzni; Em. Svoboda z I. r. v Brně na II. r. tamtež;

d) provisorními učiteli supplenti: Jos. Hrůša z reál. a v. g. v Klatovech na g. na Král. Vinohradech; Zdeněk Kamper z g. v Plzni na r. v Ml. Boleslavi; Jos. Kavka z r. v Praze-II. na g. v Hradci Králové; Frant. Lakomý z g. ve Val. Meziříčí na g. v Místku; Ant. Novák, zkuš. kandidát, na g. v Strážnici; Ambrož Soška z r. v Mor. Novém Městě na g. v Uh. Hradišti; Ant. Bartoš, suppl. uč. nábož. na I. r. v Brně byl jmenován uč. nábož. na II. r. tamtéž.

Professory na postátněném gymn. v Rokycanech byli jmenováni: Alois Bělský, Ot. Smrčka, Julian Svoboda, Bořivoj Müller, Em. Polák, dr. Boh. Horák a skut

učiteli Otto Ottis, Karel Sůsa, Vinc. Koči a Jos. Procházka; professory a skut. učiteli na postátněné reálce *v Olomouci* byli jmenováni: Hubert Doležil, Václav Komberec, Frant. Papírník, Frant. Rempart, Jan Slavík, Ferd. Spišek, Kar. Wellner.

Vzájemná výměna míst byla povolena prof. st. prům. školy v Praze Dr. Oktavianu Wagnerovi a prof. st. reálky v Kladně dr. Janu Fričovi.

Učit. tělocviku na dřív. soukr. reálce v Olomouci Frant. Waic byl jmenován učit. tělocviku na témž ústavě postátněném.

Změny na ústavech učitelských. Hlav. učitel paedagogia v Poličce Jan Huml jmenován hlav. učitelem na paedagogiu v Hradci Králové, hlav. učitel paed. v Poličce Alois Till, hlav. učitelem na paed. v Kutné Hoře, skut. uč. reálky v Hradci Králové Jos. Jirásek hlav. učitelem na paed. v Příbrami, supplent reálky v Pardubicích Frant. Kalous a supplent paed. v Hradci Králové Kar. Topinka hlav. učiteli na paed. v Poličce. — Cvič. učitel paed. v Hradci Králové Jos. Tittelbach jmenován cvič. učitelem dívčího paed. v Praze, cvič. učitel paed. v Poličce Jos. Brtoun cvič. učitelem paed. v Hradci Králové, prov. cvič. učitel paed. v Poličce Václav Hrubý defin. cvič. učitelem na témže ústavě a pomocný uč. hudby na paed. v Soběslavi Ant. Srba prov. cvič. učitelem na paed. v Poličce. Supplent dívčího paed. v Brně Vladimír Krondl byl jmenován hlav. učitelem na témž ústavě. — Cvič. učitelkami na dívčím paed. v Praze byly jmenovány odb. učitelka dívčí měšť. školy ve Vršovicích Emilie Schusterová a odb. učitelka dívčí měšť. školy v Nuslích Božena Dědinová. — Prov. cvič. učitelem na paed. v Polské Ostravě byl jmenován učitel na soukr. škole obecné v Opavě Karel Vinopal. — Skut. uč. z reálky v Příboře Václav Kozel byl jmenován hlav. učitelem na paed. v Příbrami; cvič. učitel paed. v Kroměříži, okr. škol. inspektor Alois Bouda, hlav. učitelem na témže ústavě; suppl. paed. v Polské Ostravě Ludvík Kottik hlav. učitelem na témže ústavě; prov. cvič. učitel na paed. v Příbrami Alois Černý def. cvič. učitelem na témže ústavě;

Osobní změny na školách odborných. Správce odb. pokračovací školy pro klenotníky a zlatníky v Praze Jos. Lad. Němec byl jmenován professorem IX. hodn. tř. na um.-prům. škole v Praze a městský inženýr pražský Jos. Hofmann učitelem téže třídy na st. řemesl. škole v Jaroměři. — Učiteli um.-prům. školy pražské Jan Benešovi byl propůjčen titul professorský. — Inž. chem. Karel Hineis, učitel IX. h. třídy na hrnčířské škole v Bechyni, Frant. Michl a Ant. Rudl, učitelé IX. h. třídy na sochařské a kamenické škole v Hořicích, obdrželi titul professorský.

Approbace pro čes. vyšší školy obchodní nabyli v r. 1906 a v letním termínu r. 1907 kandidáti: Jarosl. David (I. odb.), Rud. Chlup (I. odb.), Alois Jirák (I. odb.), Václav Barach (II. odb.), Václav Vilikovský (II. odb.), pro dvoutřídní školy obchod.: Jos. Filip (I. odb.), Jos. Kerner (I. odb.), Václ. Landa (I. odb.), Kar. Nádeník (I. odb.), Frant. Salavec (I. odb.) Boh. Treybal (I. odb.), Václ. Papoušek (II. odb.), Frant. Šorm (II. odb.), Jos. Vančura (II.).

Václav Royt. Tiše odešel dne 27. května s tohoto světa muž nejušlechtilejší, vysoce zasloužilý, obecně milovaný. Naše doba, zvyklá barnumské reklamě, neoceňuje tiché práce, naše mladá generace, ceníc sice vědeckou práci, nemá dosti porozumění a uznalosti pro práci starých, pro práci t. zv. vlasteneckou. Proto Royt ucházel širší pozornosti za živa a ušel jí i zemřev. A přece byl to učitel, jehož milovali snad všichni žáci bez výjimky, byl to vědec, jehož práce zvláště z oboru kulturních dějin moravských a dějin polabských Slovanů, ceněny za nejlepší, co tu máme, při čemž jen železo, že psal tak málo; byl to zemský inspektor, který obratně organisoval, ba mohlo by se říci vydupával ze země obecné a zvláště měšťanské školy české na Moravě a české řeči úřední tam zjednal platnost u místodržitelství přes všechen odpor nejvyšších osob v zemi. Jako učitel a vědec sklízel lásku a uznání, jako inspektor trpěl a mnoho vytrpěl. Výtky a invekce mlčky snášel — staly se mu i veřejně o vysokém soiréé — a pracoval dále. Neuměl se bíti a brániti jako insp. Slavík, imponoval jen svými vědomostmi a svou povahou. Přes 200 škol obecných a přes 50 škol měšťanských, Němci mo-

ravských nám tuho odpíraných, děkuje jemu za svůj vznik. Nebylo-li to jinde uznáno, národ to vděčně kvitoval. Řada měst, jako Kroměříž, Příbor, Blansko, Jevíčko, Boskovice, Královo Pole a Ivančice u Brna a j. poctila jej čestným měšťanstvím. Bude-li pak zřízena v Jihlavě česká střední škola, bude to zásluhou Roytovou, kterýž tu myšlenku poprvé podepsanému pošeptal a tak první sbírky na jihlavskou reálku před 15 lety podnítil. Jako učitel se zapisoval zlatým písmem v srdce žáků. Uměl vykládati plasticky, vybírati věci nejdůležitější, zkoušeti roztomile a vtipně. Dějiny římské uváděl ve vztah s dobou přítomnou, jakož vůbec kombinační methodě přál. České dějiny a kulturní dějepis kladl do popředí. Při výkladě doby Jiříkovy přinesl s sebou Palackého dějiny a prohlásiv, že nestačí to říci lépe, ba ani tak dobře, předčítal z nich. Chtěl-li, aby žáci odebírali nový časopis neb novou knihu českou, přinášel je s sebou do hodiny, rozřezoval listy tak, aby se viděl titulní list, a my už jsme věděli, co dělati. Za krátko byla třída plna toho časopisu neb té knihy. Doslovné odříkávání naučené lekce neměl rád; chtěl samostatné vypravování, vlastní obraty, aby se vidělo, rozumí-li žák věci. Ale znáti musil svou věc každý, tu nepromíjel nic. U něho se žák styděl neuměti — taková byla úcta k němu. Byl též výborným znatelem lidí. Pro úsudky jeho chodili jsme si do kavárny „u medvěda“ za ním. tam také přijímal návštěvy — doma je viděl nerad. Jako redaktor Časopisu Matice Moravské byl trochu pomalý, rychlá práce redakční mu byla proti srsti; proto se jí brzy vzdal. S Bartošem, Brandlem a Vladimírem Šťastným byl nejsrdečněji spřátelen — dnes jako první dva sloupové vědeckého a národního života moravského i on třetí odešel na vždy, zůstaviv však četné odchovance, jako Kameníčka, Šujana, Rypáčka, Dvořáka, Herbena a j., kteří se k němu hrdě hlásí. Jako Brandla a Bartoše, ani Royta Morava nesmí zapomenouti nikdy, bude-li ctíti ideál práce, ušlechtilé povahy a obětovné lásky k vlasti. (*R.* nar. 1827 v Nové Vsi v Čechách, byl prof. dějepisu na gymn. ve Znojmě a od r. 1869 na gymn. v Brně; r. 1886 stal se ředitelem nově zřízeného II. českého gymn. v Brně, r. 1888 zem. insp. pro ob. školy.) *Bý.*

Úmrtí. Zemřeli: dne 20. února v Praze prof. č. techniky brněnské (od r. 1900) a býv. professor české reálky v Praze Ječná ulice dr. Ant. ***Sucharda***, vynikající mathematik, nar. r. 1854 v Mřičném, skut. od r. 1885; dne 11. března býv. ředitel plzeňské průmyslové školy Václ. ***Šimerka***, nar. 1843 ve Vys. Veselí, od r. 1877 prof. m. a g. na něm. reálce v Plzni, od r. 1885 řed. české průmysl. školy tamtéž; byl též vědecky činný; dne 28. března v Lipníku suppl. uč. gymn. v Boskovicích Josef ***Beneš***, nar. 1880 v Novém Dvoře (h); dne 6. května šk. rada prof. pedagogia příbramského v. v. Jos. ***Vacek***, nar. v Smečicích r. 1841, approb. z Č. h., skut. od r. 1874; dne 16. června prof. reálky v Rakovníku v. v. Ant. ***Sýkora***, nar. v Praze r. 1847, zk. pro M. f., skut. od r. 1872; dne 28. července prof. gymn. jindřichohradeckého v. v. Kar. ***Solpera***, nar. r. 1833 v Jindř. Hradci, approb. pro Př. Fys. r. 1855, skut. od r. 1856; působil na témž ústavě 37 let; dne 24. čce. v Horažďovicích suppl. uč. gymn. benešovského P. Václ. ***Rudda***, nar. r. 1866 v Horažďovicích, appr. z M. F. r. 1905, učící od r. 1900; dne 10. srpna v Sudoměřicích provis. uč. české reálky v Budějovicích Rud. ***Engel***, nar. r. 1870 v Táboře, appr. pro Č. N. r. 1906, učící od r. 1902; téhož dne v Pardubicích býv. ředitel české reálky rakovnické a potom v Praze I. Mikuláš ***Hofmann***, nar. r. 1845 na Horách Matky Boží, appr. pro Ch. př. r. 1873, sk. od. r. 1873, řed. od r. 1894, známý též jako spisovatel učebnice lučby; dne 17. srpna suppl. reálky náchodské Alois ***Beneš***, nar. r. 1882 ve Vys. Mýtě (čn); dne 24. září prof. reálky královéhradecké v. v. Václ. ***Ctibor***, nar. v Táboře r. 1841, appr. pro Č. l. ř. n., skut. od. r. 1872; téhož dne prof. reálky písecké v. v. Tom. ***Drůbek***, nar. r. 1839 v Bisku, appr. pro Č. H., skut. od. r. 1875; působil v Písku od r. 1870 $30^1/_2$ roku; dne 5. října býv. prof. gymn. smíchovského a nyní ředitel g. čáslavského Jos. ***Novák***, nar. r. 1850 v Tá-

boře, appr. po Př. m. t. r. 1876, skut. od téhož roku, řed. od r. 1904; dne 12. října v Praze V. *Freyn*, supp .r. náchodské, nar. r. 1877 v Záboři, nadaný belletrista; dne 17. října ředitel česk. g. v Uh. Hradišti Jos. *Zahradník*, nar. r. 1853 v Batelově, appr. pro Př. m. f. a Ts r. 1877, skut. od r. 1883, řed. od r. 1894, spis. Analyt. tabulek k určování rostlin; dne 19. října profesor g. v Rychnově v. v. P. Ant. *Žák*, kněz řádu piar., nar. r. 1845 v Chocni, approb. pro L. Ř. r. 1879, skut od r. 1877; dne 1. listop. ředitel česk. ústavu ku vzdělání učitelů Ant. *Váňa*, okr. školdozorce pro město Brno, nar. r. 1851 ve Vel. Meziříčí, approb. pro M. F. r. 1877, skut. od r. 1877, řed. od r. 1894, muž vzácně šlechetný, který o české školství v Brně za těžkých poměrů si získal velikých zásluh, které nad hrobem jeho oceněny prof. Fr. Dlouhým. — Též česká universita ztratila dva čelné zástupce, prof. dr. Bohusl. bar. *Riegra* (30. května) a dvor. radu dr. Jos *Stupeckého* (24. srpna). Úmrtí obou znamená též těžkou ztrátu pro českou vědu, pokud se týče prof. Riegra, dokonce na dlouhou dobu ztrátu nenahraditelnou.

Zprávy spolkové.

Protokol o sjezdu říšského svazu všech rakouských spolků středoškolských, konaném ve Lvově dne 1. a 2. listopadu 1907.

Čtvrtý sjezd delegátů všech rakouských spolků učitelstva středoškolského konal se dne 1. a 2. listopadu t. r. v aule starobylé university Františkovy ve Lvově a bylo na něm zastoupeno 16 spolků k svazu náležejících celkem 24 delegáty. Po pozdravu Jeho Magnificence rektora university dv. r. dr. Dembińského zahájil prvý předseda sjezdu vládní rada ředitel Fr. Bílý schůzi krátkou řečí polskou, českou a německou, vyslovující potěšení z toho, že se sešlo tolik delegátů tehdáž na dálném východě v hlavním městě království haličského, jakož i že tak neobyčejný počet hostí, dám a pánů, návštěvou svou oživil sjezd svazu, jehož další činnosti přeje plného zdaru ve prospěch školy a stavu, načež ostatní členové presidia ve své mateřštině pozdravili shromážděné. Po té oslovil dvorní rada Dembowski společnost jménem c. k. ministerstva kultu a vyučování a zemské školní rady haličské, začež mu vládní rada Bílý vyslovil díky právě tak, jako p. rektorovi i všem přítomným členům zemské školní rady haličské, kteří se *skoro do jednoho* dostavili.

Předseda poté přečetl poděkování sekčního chefa ryt. Kaněry a ministerského rady Krappla za blahopřání svazu, projevená za příčinou nejvyššího vyznamenání, omluvu nepřítomnosti spolku kroměřížského a také terstského, který byl zastoupen prof. Mendlem a Twardowskim, načež oznámil, že výbor *pro právní ochranu* učitelů středoškolských, o němž se loni již na sjezdě pražském bylo stalo usnesení, se již ustavil, a že do něho vedle 10 členů vídeňských a pěti náhradníků byl vyslán od Vlachů prof. JUDr. Luigi Candotti, od ostatních pak národností členové presidia, jakož i že v příčině loňských usnesení podány petice ministerstvu, *že však dosud se nedostalo nijaké odpovědi;* dále, že v záležitosti úpravy platů učitelů středoškolských trávila deputace svazu několik dní ve Vídni, kde činila určité kroky v ministerstvech i u vlivných poslanců, začež pak po příznivém vyřízení věci panu ministru vyučování a referentům o středních školách vyslovila vřelý dík. Dále oznamuje vznik nového spolku se sídlem v Celovci, jakož i jeho přistoupení ke svazu. Konečně čte zamítavou odpověď říšsk. ministerstva války na žádost svazu za *právo dobrovolnické pro absolventy škol průmyslových,*

k níž prý se obrátí zřetel teprve při úpravě nového zákona branného, zatím však nelze nic činiti. Konečně pak ještě navrhuje, aby se za příčinou zvláštní důležitosti předem projednala II. část programu, totiž stavovské otázky. Schvaluje se. — Nežli pak se přešlo k jednání, navrhl předseda jménem presidia, aby Jeho Veličenstvu byl odeslán telegram holdovací. Shromáždění povstalo při těch slovech a projevilo jednomyslný souhlas s návrhem presidia.

I. Stavovské otázky.

1. Služební řád a disciplinární předpisy.

Na základě referátu prof. Spitzera (Černovice) a po následující živé debattě činí se konečně toto usnesení:

Říšský svaz uznává za nutné a spravedlivé, aby se právní poměry a disciplinární řízení zákonitě upravily, a žádá, aby se předem tohoto stanoviska obzvláště šetřilo:

a) *Kvalifikace buď veřejná* a měj každý právo ohraditi se proti ní i stěžovati si do ní.

b) Pensijní předpisy buďtež analogické pensijním předpisům v Německu.

c) Přeložiti možno učitele středoškolského toliko buď na vlastní žádost, dále při zrušení ústavu anebo konečně na základě provedeného řízení disciplinárního.

d) O služebním přidělení má rozhodovati zvláštní komise, jejímiž členy mají býti též zástupcové učitelstva středoškolského.

e) Řízení disciplinární jest upraviti dle usnesení německo-rakouského středoškolského sjezdu z r. 1906.

Poté se po návrhu prof. *Ilešiče* (Lublaň) usneslo dodatečně:

Za usnesení spolkového výboru jakož i za provedení jejich smí toliko *výbor spolkový po rozumu spolkového zákona býti stihán*, nikdy však nemohou *jednotlivé osoby ve svém úředním postavení za ně odopovídati.*

Přítomný zemský školní inspektor haličský a říšský poslanec *German* podotýká, že říšská rada podala vládě resoluci, v níž se žádalo za vydání služebního řádu pro státní úřednictvo, při které příležitosti on sám ve své řeči dne 18. července t. r. požadoval, aby se také vztahoval na státní učitelstvo.

2. Jmenování a povyšování.

Na základě referátu ředitele dra Wagnera (Praha, český spolek) se přijímá:

Učitelé středoškolští mají *vesměs* býti povyšováni současně se 2. pětiletým přídavkem do VIII. třídy, s dosažením pak 4. přídavku pětiletého současně do VII. třídy hodnostní.

Ředitelům má býti současně se 4. kvinkvenálkou udělena třída VI., zemským inspektorům pak za týchž podmínek V. třída hodnostní.

Dále se přijímají návrhy ředitelů Gutschera (Štyrský Hradec) a Hintnera (Linec), aby příjmy učitelů VIII. tř. hodnostní úplně se rovnaly platům právnicky vzdělaného úřednictva téže třídy. Po 30 létech má býti udělena ještě 6. kvinkvenálka, ovšem bez ohledu na veliký další závazek služební.

Prof. Váša (Brno, český odbor) ohlašuje, že upouští od svého návrhu, aby se také učitelům škol průmyslových dostalo týchž výhod, ježto si učitelstvo těchto škol zřídilo zvláštní spolek, který bude hájiti zájmů jeho.

3. Povinnost učebná.

Po návrhu ředitele vládního rady Bílého (Praha, český spolek) a dra Rumpa (Černovice) usneseno:

Po 20leté službě smí se professoru uděliti toliko minimální počet hodin povinných, po 25leté službě pak jest ještě snížiti tuto povinnost až o 3 hodiny týdně.

4. Rozepisování míst.

Po referátě ředitele Hintnera (Linec) se přijímá návrh:

a) Uprázdněná místa buďte obsazována koncem dubna a nejpozději v prvých dnech května, potom koncem července a nejpozději počátkem srpna.

b) Konkursy na místa učitelská na reálkách a gymnasiích nechť přísně zachovávají předepsané skupiny odborné.

c) Po návrhu prof. dra Ilešiče (Lublaň) se stanoví: Uprázdněná místa buďtež bezpodmínečně a bezodkladně ihned rozepisována a obsazována.

5. Jmenování učitelů s approbací pro reálky na gymnasiích.

Po referátě vlád. rady Bílého se ukládá žádati, aby učitelé moderní filologie, přírodopisu a mathematiky i fysiky, zkoušení pro reálky, byli ustanovováni také na gymnasiích.

6. Tituly a uniformy.

Po referátech dra Rumpa (Černovice), ředitele dra Gutschera (Štyr. Hradec) a prof. dra Ilešiče (Lublaň) se přijímá:

a) Předpisy o nošení stejnokroje, pro státní úřednictvo platné, *nevztahujtež se na státní učitelstvo.*

b) Na návrh dra Reichelta (Teplice) prohlašuje říšský svaz, že nepokládá za vyznamenání, *udílí-li se titul školního rady professorům VII. tř. dietní, titul pak vládního rady ředitelům VI. třídy.*

Poté se jednomyslně stanoví odeslati telegrafické pozdravy Jeho Excellenci panu ministru kultu a vyučování, dále panu sekčnímu chefovi ryt. Kaněrovi, panu dvornímu radovi dru Huemrovi a ministerskému radovi dru Krapplovi.

II. Úprava poměrů supplentských.

1. Centralisace ustanovování supplentského. Po návrhu prof. Reichelta (Teplice) se žádá, aby bylo zřízeno po zvláštním ústředí pro obsazování supplentských míst na školách německých, vlašských a slovinských *ve Vídni*, míst pak českých *v Praze*, jako takové ústředí již jest *ve Lvově* pro školy haličské.

2.—5. Zkušebný rok, definitivní ustanovení, započítání let, povinnost učebná a příjmy skutečných učitelů se zvláštním ohledem na dorost.

Na základě referátu prof. Mendla (Brno, německý odbor) usneseno znovu žádati:

a) Zkušebný rok buď do služby započítáván.

b) Na nezkoušené supplenty a assistenty budiž pamatováno a buď jim udílena dovolená anebo sníženo učební pensum, aby mohli se podrobiti zkoušce. Takovým pak nezkoušeným, kteří nejméně 15 let sloužili a bez vlastní viny o místo přišli, buď povoleno výslužné anebo jim buď udělen přiměřený úřad ve státní službě.

c) Supplentům jest místo nynější remunerace dle hodin udíleti pevný plat.

d) Supplentům, kteří dodatečně dosáhli úplné approbace, jest *započítati veškerá léta služebná* právě tak, jako i všem nyní sloužícím nezkoušeným supplentům, jakmile vykonají předepsané zkoušky. Příštím supplentům nezkoušeným mají se počítati 2 léta služby za 1 rok.

e) Zkušebné třiletí jest odstraniti a titul professorský jest uděliti ihned při jmenování do IX. tř., jak to již zákonem stanoveno pro paedagogia.

f) Titul professorský má se *pouze od státu* udíleti, a to toliko učitelům *s akademickým vzděláním*, výjimečně pak také mužům, kteří z praxe jsou povoláni na střední neb vysoké školy.

g) Zřizování skutečných míst učitelských pro trvalé pobočky, k čemuž se po návrhu ředitele Hintnera a prof. dra Rumpa připojuje, aby supplenti s pětiletou službou od zkoušky byli jmenováni provisorními učiteli IX. třídy dietní ad personam.

h) Místa hlavních učitelů na paedagogiích buďte obsazována výhradně silami *akademicky vzdělanými*.

i) Po návrhu ředitele dra Gutschera (Štýr. Hradec) jest prominouti zkušebný rok — *bez žádosti* — každému supplentu, jenž sloužil po 2 semestry *s plným počtem hodin ke spokojenosti*.

k) Po návrhu prof. Guttmanna (Vídeň) se prohlašuje svaz z ohledů na zájmy dorostu pro to, aby professoři a ředitelé středních škol po dovršení 60. roku a po 30leté službě odebrali se na zasloužilý odpočinek.

III. Zvláštní příjmy a dovolená.

1. Supplování. Po návrhu prof. Zagajewského (Lvov) se klade požadavek, aby supplování, jež trvá přes 14 dní, se honorovalo, k čemuž se připojuje návrh prof. Löfflera (Praha, něm. spolek), aby supplování, jež pravděpodobně přes 14 dní potrvá, bylo obstaráno *zvláštními silami* (substituty).

2. Třídnictví a správa sbírek. Po referátu prof. dra Nachera (Lvov) se stanoví *roční honorář za třídnictví na 100 K, za správu sbírek na 200 K.*

3. *a*) Odškodnění ředitelů za pobočky se určuje dle návrhu prof. Mendla na osminu výše funkčního přídavku za každou pobočku, aniž by to

mělo vliv na ustanovení výpomocné síly kancelářské. *b*) Ředitelům buď ročně povolována zákonitá dovolená *šestinedělní* a buď provedena úprava jich zastupování.

4. Zkušební taxy. Po referátech ředitelů Gutschera a Hintnera se určuje taxa za přijímací zkoušku do I. tř. v době mimořádné na 24 K, za každou zkoušku privatisty, který mohl do školy choditi, na *40 K*. V ostatních případech nechť trvají poměry posavadní.

Zástupce supplentského spolku dr. Ploy vyslovuje pak vřelý dík za opravdovou péči o stav supplentský.

IV. Středoškolská reforma.

1. Zkouška dospělosti. Po referátech prof. Tesaře (Olomouc, německý spolek) a Kumpa (Černovice), jakož i po důkladné diskusi dospívá se konečně jednotného mínění všech téměř zástupců jednotlivých spolků o *odstranění maturity*. *Devět* spolků je pro úplné zrušení, pět zástupců prohlašuje, že nemá určitého mandátu od svého spolku, ale pro svou osobu jsou pro zrušení maturity, dva se zdržují hlasování.

Na návrh univ. prof. dra Twardowského (Lvov) se činí toto prohlášení vzhledem k době nynější, kdy maturita ještě trvá:

Říšský svaz se vyslovuje pro *značné zjednodušení zkoušky dospělosti* ve smyslu vlastního určení jejího, jakož i aby vysvědčení o zkoušce dospělosti nepodávalo výsledku zkoušek z jednotlivých předmětů, ale výhradně posudek „dospělý" anebo „dospělý s vyznamenáním". Rovněž jest uplatniti princip kompensace.

2. Učebná osnova a domácí práce. Na písemný návrh terstského spolku jest zavésti zeměpis jako samostatný předmět na vyšší školy střední a mateřskému jazyku jest více péče věnovati; počet domácích úkolů jest zmírniti a snížiti.

3. Návrh na odstranění semestrálního rozdělení školního roku nebyl přijat.

4. Instituce školních lékařů se schvaluje dle návrhu prof. dra Vajdy (Lublaň), ovšem s podmínkou, aby do školy ani organicky nenáleželi ani nezasahovali.

5. Stran řádné dotace na učebné pomůcky žádá se po návrhu ředitele Gutschera 50% zvýšení její a pak i to, aby geografie-dějepis a klassická archeologie obdržely po samostatném podíle.

Zajímavým bodem byla také

6. otázka školného. Tu sjednáno:

a) Děti státních učitelů a úředníků, podrobených ministeriu vyučování, mají býti *na všech státních školách od školného osvobozeny*, vyhovují-li zákonitými podmínkám, a to bez vysvědčení nemajetnosti a *bez žádosti*.

b) Vybírání školného má býti odňato škole.

c) Žákům do I. tř. nově přijatým má se povolovati odklad placení školného do konce I. běhu za podmínek pro osvobození předepsaných.

d) Na propůjčení anebo podržení osvobození nemá míti dostatečná známka z pilnosti nijakého vlivu nepříznivého.

*

Po návrhu prof. Mendla (Brno, něm. spolek) se posílá Jeho Excellenci panu ministru vyučování telegram, aby do chystané ankety o reformě střední školy byli povoláni také delegáti v říšském svaze zastoupených spolků professorských.

V. Volba stavovských zástupců do zemské školní rady.

Po příslušných *referátech* (Spitzer, Černovice — Ilešič, Lublaň) se činí usnesení, aby učitelé středoškolští měli právo, voliti své zástupce do zemské školní rady a v každé zemské školní radě má býti po příkladě Haliče zvláštní sekce pro střední školy, v níž většina členů má náležeti učitelstvu středoškolskému.

VI. Soud a škola.

Po návrhu prof. Reichelta (Teplice) svaz se usnáší, aby při vypracování nového zákona trestního poměr učitele a žáka byl náležitě respektován.

Dodatkem k tomu dlužno připojiti návrh ředitele Gutschera, kterým se ukládá presidiu péče o to, aby byla veškerá právní ustanovení týkající se stavu učitelského sestavena a s příslušným výkladem publikována.

Po návrhu univ. prof. Twardowského se prohlašuje jednotné mínění svazu, že je povinností školních úřadů, veřejně učiněným nespravedlivým útokům na stav učitelský i jednotlivé jeho členy všemi oprávněnými prostředky veřejně čeliti.

VII. Záležitosti svazu.

Odmítá se přijímání odborných spolků (prof. Mendl).

Říšský svaz má býti ohlášen úřadům podle smyslu zákona spolkového jako zvláštní jednotné sdružení (statut).

Administrativní záležitosti: Žádá se (řed. Gutscher, Štyr. Hradec), aby se spolkům dala určitá lhůta k úradě o návrzích pro sjezd, po které již návrhy nemají nároku na projednání na sjezdě. Spolky jsou povinny své návrhy všem ostatním spolkům *přímo* poslati. Presidium pak má právo návrhy, neodpovídající zájmům svazovým, nedati vůbec na program.

VIII. Volné návrhy.

Především ohlašuje prof. Reichelt dva návrhy: 1. aby se u ministerstva zakročilo, do jaké míry nutno ručiti za žákovské nehody přihodivší se ve školním životě a 2. aby se legitimace úřednické ponechaly i nadále. Řed. Bílý pak navrhuje, aby se vydávaly také na drahách soukromých, a to na stejnou dobu.

Ředitel Wagner navrhuje, aby se také středoškolským učitelům kreslení a učitelům fysiky poskytovala cestovní stipendia do ciziny, dále aby se zřídilo v ministerstvu vyučování *vědecké studijní bureau* ke studiu *zahraničního školství, domácí literatury odborné a pak lidového vzdělání.*

Prof. Zagajewski žádá, aby se supplentům hradilo cestovné při stěhování štědřeji než se to děje nyní. Všechny návrhy se přijímají jednohlasně.

Po návrhu řed. Wagnera se překládá doba příštích sjezdů na *prázdniny velikonoční.*

Schůze ukončena v sobotu dne 2. listopadu o 6. hodině večerní, načež se sestoupilo presidium ve filosofickém semináři prof. Twardowského, aby připravilo a sepsalo protokol o celém jednání, což trvalo do čtvrt na dvě ráno. O 7. hod. pak se delegáti rozloučili se Lvovem. Příště uvedeme podrobnější zprávy o celém jednání a výtahy z význačnějších řečí.

Na konec několik slov. Náš spolek stihla nehoda, že slovutný odborník školní rada dr. Metelka ochuravěl a tak musil za něho v poslední ještě chvíli povolán býti náhradník řed. dr. Wagner z Hradce Králové. Na sjezdě se snažili oba zástupci spolku, aby vyplnili řádně poslání výborem uložená, podávajíce příslušné referáty i zasahujíce do debatty, kde toho kázala potřeba. Dlužno připomenouti, že čeští zástupcové (Bílý, Váša, Věcovský, Wagner) jediní ze slovanských delegátů zachovávali do krajnosti práva jazyková, mluvíce česky a pak dodatečně z řeči své stručný podávajíce výtah také po německu. Předseda řídil jednání v mateřské řeči jednotlivých delegátů, tak že pestrý národnostní ráz svazu zůstal zachován. Jednání svazu bylo živé a, jak vidno, propracováno značně látky. Jest litovati, že nebyly ode všech odborů stejně připraveny návrhy a že někteří zástupci neměli mandátů o určitých otázkách hlasovati (na př. odstranění maturit). Látku nutno tedy pro sjezdy lépe připravovati. Rovněž je nutno, aby se sjezdy svazu konaly příště v jinou dobu, aby shromážděným delegátům bylo možno také školství dotyčné země poznati a vůbec s místními kulturními poměry se seznámiti. To je důležito. Má-li svaz míti význam, je nutno, aby se učitelstvo ve spolcích zastoupené netoliko scházelo, ale aby se skutečně také studovaly školské poměry jednotlivých národností, aby tak mezi učitelstvem nastalo konečně vzájemné porozumění a dohoda, což by vedlo pak ke společnému a úspěšnému řešení všech otázek stavovských i školských a kulturních. Příští sjezd koná se v bílé Lublani, kdež budeme hostmi bratrského národa slovinského.

Návrh nové organisace českého professorstva. Výboru Ústř. spolku došla žádost za uveřejnění návrhu na reorganisaci Ústř. spolku. I bylo usneseno vzhledem k důležitosti věci splniti ji. Žádost sama zní:

Slavnému výboru

»Ústředního spolku českých professorů« v Praze.

Nedávné události v našich kruzích volají důrazně po řádné organisaci stavu professorského. V Ústředním spolku čes. professorů této organisace spatřovati nelze, poněvadž zde mohou uplatniti svůj vliv pouze členové pražští, kdežto pro kolegy venkovské »Spolek« takřka neexistuje. Odtud nespokojenost a nechuť k práci ve »Spolku«. Proto pokládají podepsaní za nutné, aby se náš spolek reorganisoval takto:

České professorstvo nechť tvoří několik *krajinských spolků*, jež se řídí ve společném rámci vlastními stanovami. Snad by bylo vhodno zříditi tyto krajinské spolky:

1. *Praha* a předměstí (560 professorů).
2. *Plzeň*, Domažlice, Klatovy, Rokycany (149 prof.).
3. *Písek*, Budějovice, Příbram, Sušice (168 prof.).
4. *Tábor*, Benešov, Bechyně, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Třeboň, Soběslav (121 prof.).
5. *Pardubice*, Chrudim, Litomyšl, Polička, Vys. Mýto (128 prof.).
6. *Hradec Králové*, Dvůr Králové, Hořice, Jičín, Kostelec, Náchod, Jaroměř, Nový Bydžov, Rychnov (204 prof.).
7. *Kolín*, Čáslav, Kutná Hora, Mladá Boleslav, Něm. Brod, Nymburk (154 professorů).
8. *Kladno*, Louny, Rakovník, Roudnice, Slaný (111 prof.).
9. *Brno*, Boskovice, Bučovice, Nové Město, Telč, Třebíč, Vel. Meziříčí (253 professorů).
10. *Olomouc*, Lipník, Litovel, Přerov, Zábřeh (108 prof.).
11. *Kroměříž*, Holešov, Jevíčko, Prostějov, Vyškov (119 prof.).
12. *Uh. Hradiště*, Hodonín, Kyjov, Strážnice, Uh. Brod (75 prof.).
13. *Mor. Ostrava*, Místek, Opava, Pol. Ostrava, Příbor, Valašské Meziříčí (97 professorů).

Tyto krajinské spolky tvořily by »*Svaz českých professorů*«, jenž by se scházel řádně jednou za rok a mimořádně dle potřeby *prostřednictvím delegátů*: jednotlivé spolky krajinské volily by vždy za 30 členů jednoho delegáta. Tato »*schůze zastupitelstva*« (rovnající se svou kompetencí valné schůzi dosavadního spolku) by volila část ústředního výboru (7 členů), kdežto ostatní výbor (9 členů) volil by se dle zvlášního volebního řádu v krajinských spolcích. Vzhledem k nynější dislokaci středních škol doporučoval by se snad takovýto volební řád:

Kraj.	spol.	Praha	volí		2	členy	výboru	»Svazu«
»	»	Plzeň + Kladno	»	dohr.	1	člena	»	»
»	»	Písek + Tábor	»	»	1	»	»	»
»	»	Pardubice + Kolín . . .	»	»	1	»	»	»
»	»	Hradec Králové	»		1	»	»	»
»	»	Brno	»		1	»	»	»
»	»	Olomouc + Mor. Ostrava	»	»	1	»	»	»
»	»	Kroměříž + Uh. Hradiště	»	»	1	»	»	»

Schůze zastupitelstva by pak absolvovala ústřední výbor a projednávala záležitosti společné všem krajinským spolkům.

Při této organisaci by hlavní práce byla soustředěna v kraj. spolcích, tyto by zřizovaly pracovní komise, opatřovaly si knihovny atd. Pražský spolek byl by ve svých právech rovnocenným s jinými spolky krajinskými.

Poněvadž podepsaným záleží na tom, aby reorganisace »Ústř. spolku« v naznačeném směru vedla k součinnosti *veškerého* professorstva českého, pokládají za nutné, aby o předloženém návrhu byli včas zpraveni všichni členové »Ústř. spolku«, aby eventuelně mohli svoje námitky neb odchylné návrhy pro valnou hromadu připraviti. Není zajisté snahou podepsaných nové stanovy prostým majorisováním za každou cenu vnutiti; nechtějí slyšeti později výčitky, že několik pražských kolegů odhlasovalo tak dalekosáhlé přetvoření spolku, aniž dali většině členů čas k zralé úvaze. Proto podepsaní předkládají podrobné návrhy stanov »*Svazu českých professorů*« a stanov »*Spolku čes. professorů pro Prahu a okolí*« a zdvořile žádají:

a) oba tyto návrhy i s předloženým odůvodněním nechť slavný výbor laskavě co nejdříve uvede ve známost veškerého členstva buď otištěním ve »Věstníku čes. professorů«, aneb, kdyby nebylo více možno, otištěním zvláštním;

b) oba návrhy stanov buďtež projednány na nejbližší řádné valné schůzi »Ústředního spolku čes. professorů«.

V Praze dne 5. října 1907.

Dr. V. Appelt.	K. Bendl.	Frant. Fabinger.
Dr. Jos. Chlumský.	Jos. Buchar.	Dr. A. Kašík.
Dr. V. Flajšhans.	J. Ferkl.	Jan Loriš.
K. I. Černý.	Dr. Fr. Koláček.	Dr. Jan Jeništa.
Jan Čermák.	O. Mentberger.	Frant. Klapálek.
Dr. F. Slavík.	Vojt. Hulík.	Stanislav Zamastil.
Dr. Václ. Posejpal.	Frant. Žákavec.	Ota Šimák.
Josef Kollmann.	Dr. Fr. Machát.	Václ. Ruth.
Fr. Hýbl.	Dr. St. Nikolau.	V. Kurc.
Dr. Albert Pražák.	Dr. Bydžovský.	Zd. Záhoř.
Dr. Wenig J.	Dr. M. Křepinský.	Dr. Em. Rádl.
Fr. Husák.	Dr. R. Kníže.	Jos. Vinš.

Stanovy „Svazu českých professorů v Praze“ (v královstvi a zemích v říšské radě zastoupených).

I. Jméno a jednací řeč spolku.

§ 1. Jméno spolku jest »Svaz českých professorů«.
Jednací řeč jest česká.

II. Účel spolku.

§ 2. Účelem »Svazu« jest hájiti a podporovati veškeré zájmy středních a jim podobných škol (gymnasií, reálných gymnasií, paedagogií, lyceí, vyšších dívčích škol, škol průmyslových, obchodních, hospodářských, řemeslnických, odborných a akademií) a zájmy jejich učitelstva.

§ 3. Účelu tohoto domáhá se »Svaz«

a) zřizováním krajinských spolků professorských v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených,

b) sjezdy, na kterých professoři rokují o věcech školských i stavovských,

c) spolkovými schůzemi, ve kterých se konají přednášky paedagogicko-didaktické a vědecké jakož i rozpravy o nich, dále úvahy o stavovských, kulturních i občanských potřebách professorstva,

d) pořádáním veřejných přednášek
  α) vědeckých,
  β) o časových otázkách školských a učitelských,

e) peticemi a pamětními spisy úřadům a sborům zákonodárným svědčícími,

f) veřejnými publikacemi, vydáváním časopisů, spisů, školních knih a pod.,
g) výstavami učebných pomůcek,
h) používáním všech zákonem přípustných prostředků, které mohou napomáhati občanskému postavení professorstva, jejich vážnosti a vlivu.

III. Sídlo a správní rok.

§ 4. Sídlo spolku je Praha, avšak mohou se schůze a sjezdy pořádati i mimo Prahu.

§ 5. Správní rok se počíná dnem 16. září.

IV. Členové.

§ 6. Členové »Svazu« jsou: *a*) čestní, *b*) zakládající, *c*) skuteční, *d*) přispívající.

§ 7. *a*) Čestným členem může býti, kdo si získal zvláštní zásluhy o školství, stav neb »Svaz českých professorů«.

b) Zakládajícím členem může býti, kdo výborem byv přijat složí 100 K najednou neb ve dvou lhůtách do roka.

c) Skutečnými členy mohou býti professoři a učitelé škol v § 2. uvedených, dále professoři, docenti, lektoři a assistenti škol vysokých jakož i každý, kdo nabyl pro školy v § 2. uvedené učitelské způsobilosti v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených.

d) Přispívajícím členem může býti každý, kdo nemaje svrchu uvedené způsobilosti, k zájmům školství středního se nese buď povoláním svým neb vědeckou činností (na př. úředníci bibliothek, museí, vedlejší učitelé středních škol a p.).

V. Přijímání členů.

§ 8. *a*) Členy čestné jmenuje dvoutřetinová většina schůze zastupitelstva po návrhu správního výboru.

b) Ostatní členy přijímá správní výbor, který má právo členství odepříti. Odmítnutý může se však odvolati ke schůzi zastupitelstva.

VI. Povinnosti a práva členů.

§ 9. Členové jsou povinni:

a) Starati se všemožně o zdar »Svazu«,
b) pracovati v krajinském spolku, jemuž dle svého bydliště byli přiděleni,
c) podrobovati se usnesení zastupitelstva,
d) roční příspěvek stanovený zastupitelstvem v prvním čtvrtletí každého správního roku složiti,
e) oznamovati správnímu výboru své přesídlení v obvod jiného krajinského spolku.

Členů zakládajících netýká se povinnost sub *d*) uvedená.

§ 10. Členové mají právo:

a) účastniti se schůzí a sjezdů, přednášeti, rokovati, hlasovati, podávati návrhy, voliti a s výminkou členů přispívajících také volenu býti,

b) uváděti hosty, pokud přítomnost nečlenů není vyloučena,

c) dostávati bezplatně výtisk spolkového orgánu.

VII. Vystoupení ze spolku.

§ 11. Členem býti přestává:

a) kdo písemně oznámí výboru svého krajinského spolku své vystoupení; členský příspěvek musí však zaplatiti až do konce správního roku;

b) kdo nezaplatil členského příspěvku za poslední dvě léta, ač byl upomenut;

c) kdo na návrh správního výboru neb na návrh výboru krajinského spolku byl pro poškozování zájmů »Svazu« neb zájmů stavovských dvoutřetinovou většinou zastupitelstva ze »Svazu« vyloučen.

VIII. Správa Svazu.

§ 12. Věci spolkové vyřizují se ve schůzích a výboru krajinských spolků, ve správním výboru a v zastupitelstvu.

A. O schůzích.

§ 13. Schůze jsou: *a*) krajinských spolků, *b*) sjezdy.

§ 14. Schůze krajinských spolků svolávají a řídí se stanovami vlastními.

Sjezd připravuje správní výbor »Svazu« s výborem krajinského spolku, v jehož obvodu místo sjezdu leží; svolává jej správní výbor a řídí starosta »Svazu«. O provedení programu pečuje správní výbor »Svazu«.

B. O zastupitelstvu.

§ 15. Zastupitelstvo volí členové »Svazu« na valných hromadách v krajinských spolcích, k nimž byli přiděleni. Za každých 30 členů a zbytek 15 členů neb větší volí se jeden člen zastupitelstva a jeden náhradník. Zastupitelstvo obnovuje se každoročně volbou. Za člena zastupitelstva odstoupivšího během správního roku aneb za člena, který byl zvolen do správního výboru, nastoupí náhradník. Členové správního výboru »Svazu« jsou po čas svého úřadování členy zastupitelstva.

§ 16. Zastupitelstvo se schází v Praze nejméně jednou v roce, není-li závažných překážek, 1. neb 2. listopadu, nejpozději však do 20. listopadu. Mimořádně musí se sejíti, žádá-li toho 50 členů »Svazu« neb 10 členů zastupitelstva.

§ 17. Schůzi zastupitelstva zvláště přísluší:

a) voliti starostu, jednatele a pokladníka na tři, pak čtyři další členy, 4 náhradníky správního výboru »Svazu« a tři revisory účtů na jeden rok; volby konají se lístky, jenom na základě jednomyslného

usnesení lze k danému návrhu připustiti volbu aklamací. Při volbě rozhoduje prostá většina, při rovnosti hlasů los;

b) schvalovati zprávy a účty správ. výboru;

c) ustanovovati roční příspěvek členů »Svazu« a kvotu, která z něho připadá jednotlivým krajinským spolkům;

d) usnášeti se o čase a o místě sjezdu;

e) rozhodovati o návrzích správního výboru, krajinských spolků neb jednotlivých členů, jež musí býti správnímu výboru předloženy aspoň týden před schůzí zastupitelstva;

f) usnášeti se o jednacím řádě závazném pro všechny členy »Svazu«;

g) upravovati rozdělení »Svazu« v krajinské spolky a seskupení těchto v okresy volební správního výboru;

h) měniti stanovy;

i) voliti čestné členy;

k) vyloučiti ze »Svazu« člena, který zájmy školství, stavu neb spolku vážně poškodil. Vyloučení se projednává na návrh výboru anebo na návrh nejméně 25 členů »Svazu« podanému aspoň měsíc před schůzí zastupitelstva.

§ 18. Usnesení zastupitelstva jsou platna, je-li přítomna kromě výboru polovina všech členů jeho. Nesejde-li se dostatečný počet členů, sejde se za hodinu nová schůze, jež se usnáší bez ohledu na počet přítomných. Rozhoduje nadpoloviční většina. Předsedající nikdy nehlasuje. Při rovnosti hlasů je návrh zamítnut.

Ke změně stanov, k volbě čestných členů a k vyloučení člena ze »Svazu« je třeba, aby byly přítomny aspoň dvě třetiny oprávněných členů zastupitelstva. — Členové čestní volí se jednohlasně, změna stanov a vyloučení člena vyžaduje aspoň dvoutřetinové většiny přítomných.

§ 19. Přespolním členům zastupitelstva hradí se jízdné z pokladny »Svazu«.

§ 20. Schůze zastupitelstva jsou všem členům »Svazu« přístupny, hlasují však toliko členové zastupitelstva.

C. O správním výboru.

§ 21. Správní výbor skládá se ze starosty, jednatele, pokladníka, třinácti členů výboru a 13 náhradníků. Starostu, jednatele, pokladníka, čtyři členy výboru a čtyři náhradníky volí dle § 17. *a*) zastupitelstvo, zbývajících 9 členů výboru a 9 náhradníků volí členstvo »Svazu« v krajinských spolcích, z nichž k tomu účelu zastupitelstvo vytvoří volební skupiny (řídíc se dle možnosti zásadou, aby přibližně stejný počet členů byl vždy zastoupen jedním členem a jedním náhradníkem výboru).

§ 22. Starosta, jednatel a pokladník volí se na tři léta, ostatní členové správního výboru a náhradníci na jeden rok.

§ 23. Správní výbor

a) volí ze svého středu náměstka starostova, zapisovatele, archiváře a tajemníka,

b) spravuje »Svaz« a jeho jmění,

c) vyřizuje běžné záležitosti,

d) přijímá členy zakládající, skutečné a přispívající a oznamuje jich příslušnost výboru dotyčného krajinského spolku,

e) provádí usnesení zastupitelstva,
f) svolává sjezdy,
g) svolává schůze zastupitelstva, jichž program uvede ve známost členstva aspoň tři neděle napřed,
h) odpovídá zastupitelstvu ze své činnosti,
i) přijímá od členů a krajinských spolků písemné návrhy k projednání,
k) pečuje o vydávání spolkového orgánu, volí redakci a stanoví náklad,
l) ustanovuje, které spisy mají býti nákladem »Svazu« vydány, a zařídí příslušné jednání,
m) řídí prostřednictvím výborů krajinských spolků pořádání veřejných přednášek,
n) povolává do výboru i do zastupitelstva náhradníky.

§ 24. Má-li býti správní výbor kompetentní, musí býti přítomno devět členů jeho. Náhradník povolaný za odstoupivšího člena správního výboru má plná práva i povinnosti tohoto, jinak hlasují z přítomných snad náhradníků jen ti, kterými se doplňuje výbor na šestnáct členů. Nadpočetní snad náhradníci vyloučí se z jednání losem.

Veškera usnesení dějí se prostou většinou; předsedající rozhoduje při rovnosti hlasů.

§ 25. Pro vyřizování *neodkladných* věcí spolkových zvolí správní výbor ze sebe užší čtyřčlenné *akční komité*, sídlící v policejním obvodu pražském, které volí svého předsedu a jedná na vlastní odpovědnost. Jeho usnesení vyžadují dodatečného schválení správním výborem.

§ 26. Schůze správního výboru svolává dle potřeby starosta aspoň pětkráte za rok. Jest však povinen tak učiniti kdykoliv na žádost aspoň čtyř členů výboru.

§ 27. Přespolním členům výboru hradí se jízdné z pokladny »Svazu«.

§ 28. Schůze správního výboru jsou všem členům »Svazu« přístupny.

§ 29. Členem výboru býti přestává, kdo dvakrát do schůze výboru se nedostavil, řádně se neomluviv.

D. Činovníci.

§ 30. *a*) *Starosta* zastupuje »Svaz« na venek, svolává i řídí všechny schůze spolkové a sjezdy, odpovídá za provádění všech usnesení a podpisuje s jednatelem listiny spolkové. — Není-li starosta přítomen, předsedá schůzi náměstek, není-li ani tento přítomen, jednatel atd. dle pořadu, který v tomto § je zachován.

b) *Starostův náměstek* zastupuje starostu, je-li tento nepřítomen.

c) *Jednatel* podává ve schůzích zprávu o stavu a řízení spolku, pořizuje všechny písemnosti spolkové (kromě protokolů) a podpisuje se starostou všechny listiny spolkové.

d) *Pokladník* spravuje jmění spolkové, přijímá, vydává a ukládá peníze, pořizuje podrobný účet roční. Poukázky k výplatě deseti korun neb větší musí býti podepsány od starosty a jednatele.

e) *Zapisovatel* vede protokoly o schůzích výboru a zastupitelstva a podává zprávy o činnosti spolku do spolkového orgánu a do denních listů.

f) Archivář vede seznam členů »Svazu« rozdělený dle krajinských spolků, seznam členů zastupitelstva, činovníků, důvěrníků a p.
g) Tajemník obstarává tisk a zasílání publikací spolkových.

E. Revisoři účtů.

§ 31. Revisoři účtů zkoumají kdykoliv stav pokladny a účty, revidují sklad a podávají o revisi za minulý správní rok zprávu výboru i schůzi zastupitelstva.

IX. Krajinské spolky.

§ 32. V mezích těchto stanov zřizují se v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených jakožto podstatná část »Svazu českých professorů« krajinské spolky, které se spravují zvláštními stanovami. — V těchto volí se dle § 15. členové zastupitelstva a dle § 21. devět členů a devět náhradníků správního výboru.

X. Vzájemnost s jinými spolky.

§ 33. »Svaz« může s jinými spolky, jež mají podobný účel, vstupovati ve spojení.

XI. Spory ve věcech spolkových.

§ 34. Spory ve věcech spolkových se vyrovnávají soudem smírčím, do něhož každá strana volí dva rozsudí, tito čtyři pak pátého předsedou. Nemohou-li se o předsedu sjednotiti, rozhodne mezi navrženými los. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedův. Z nálezu smírčího soudu nelze se odvolati.

XII. Zaniknutí »Svazu«.

§ 35. »Svaz« zaniká, není-li sdružením aspoň dvou krajinských spolků. V tomto případě jakož i v případě úředního rozpuštění odevzdá se zbylé jmění »Svatoboru« v Praze, který je bude dále spravovati až do obnovení spolku s týmž účelem, jemuž by jmění opět odevzdal. Úroků po tu dobu může užívati ke svým účelům.

Stanovy spolku čes. professorů pro Prahu a okolí pak mají toto znění:

I. Jméno, sídlo, jednací řeč a správní rok.

§ 1. Jméno spolku jest: »Spolek českých professorů pro Prahu a okolí«.
Sídlem je Praha, mohou se však schůze i jinde konati.
Jednací řeč je česká.
Správní rok počíná 16. září.

II. Poměr spolku k »Svazu čes. professorů«.

§ 2. Spolek jest součástí »Svazu čes. professorů«.

III. Účel spolku.

§ 3. Účelem spolku jest vše, co obsaženo v § 2. stanov »Svazu čes. professorů«.

§ 4. Účelu toho domáhá se spolek:

a) prostředky, jež jsou uvedeny v § 3. odst. *c*, *d*, *g*, *h* stanov »Svazu čes. prof.«;
b) zřizováním pracovních odborů ze svého členstva;
c) podáváním návrhů, týkajících se školství, stavu a p. »Svazu čes. professorů;
d) veřejnými publikacemi.

IV. Členové.

§ 5. Členem spolku je každý člen »Svazu čes. prof.« bydlící v Praze a nejbližším okolí.

§ 6. Členové mají povinnosti a práva vytčená § 9. a 10. stanov »Svazu čes. prof.«.

§ 7. Členem býti přestává vedle případů vyznačených § 11. stanov »Svazu čes. prof.« také ten, kdo přesídlil do okrsku jiného krajinského spolku; tím se stává — zůstal-li členem »Svazu« — členem krajinského spolku, v jehož obvodu se usídlil.

V. Správa spolku.

§ 8. Věci spolkové vyřizují se ve schůzích spolkových, ve výboru a na valné schůzi.

A. Spolkové schůze.

§ 9. Spolkové schůze svolává správní výbor aspoň pětkrát za rok, pak kdykoliv si toho přeje aspoň 10 členů spolku. V působnost jejich spadá vše, co vytčeno v § 3. za účel spolku a co není vyhrazeno valné schůzi.

Spolkové schůze oznamují se prostřednictvím důvěrníků na jednotlivých ústavech a denními listy.

B. Valné schůze.

§ 10. Valná schůze svolává se výborem pravidelmě jednou za rok, a to v říjnu, mimořádně pak, přeje-li si tak 20 členů.

§ 11. Valné schůzi přísluší:

a) voliti starostu, jednatele a pokladníka na tři léta, 8 členů výboru a 8 náhradníků na jeden rok a 2 revisory účtů taktéž na jeden rok;
b) voliti na každých třicet členů a zbytek nejméně patnácti členů jednoho delegáta a jednoho náhradníka pro zastupitelstvo »Svazu čes. professorů«;
c) voliti dle volebního řádu zastupitelstvem »Svazu čes. prof.« stanoveného členy a náhradníky správního výboru »Svazu«.

Všechny volby dějí se lístky, jenom na základě jednomyslného usnesení lze k danému návrhu připustiti volbu aklamací. Při volbě rozhoduje nadpoloviční většina, při rovnosti hlasu los.

d) schvalovati zprávy a účty výboru,

e) rozhodovati o návrzích výboru neb jednotlivých členů, byly-li výboru aspoň týden před valnou schůzí doručeny,

f) usnášeti se o jednacím řádě spolkovém, závazném pro členy,

g) měniti stanovy.

§ 12. Usnesení valné schůze jsou platná, je-li přítomno aspoň 40 členů. Nesejde-li se dostatečný počet členů, usnáší se právoplatně o půl hodiny později nová valná schůze bez ohledu na počet přítomnných.

O změně stanov rozhoduje dvoutřetinová většina, o návrzích ostatních většina prostá. Předsedající nehlasuje nikdy. Při rovnosti hlasů jest návrh zamítnut.

C. Výbor.

§ 13. Výbor skládá se ze starosty, jednatele, pokladníka, osmi členů a osmi náhradníků. Starosta, jednatel a pokladník jsou zvoleni na tři léta, ostatní na jeden rok.

§ 14. Vybor

a) volí ze svého středu náměstka starostova, zapisovatele, archiváře a knihovníka,

b) spravuje spolek a jeho jmění,

c) vyřizuje běžné záležitosti,

d) provádí usnesení valných a spolkových schůzí,

e) ustanovuje čas, přednášky a pořádek rokování na těchto schůzích,

f) odpovídá ze své činnosti valné schůzi, kterou uvede ve známost členstvu aspoň 14 dní napřed,

g) přijímá od členů písemné návrhy k projednání,

h) řídí pořádání veřejných přednášek,

i) opatří důvěrníky na jednotlivých ústavech a zasílá jejich seznam správnímu výboru »Svazu čes. professorů«,

k) povolává do výboru náhradníky.

§ 15. Má-li výbor býti kompetentní, musí býti přítomno aspoň 6 členů jeho. Náhradník povolaný za odstoupivšího člena výboru má plná práva i povinnosti tohoto, jinak hlasují z přítomných snad náhradníků jen ti, kterými se výbor doplňuje na 11 členů. Nadpočetní snad náhradníci vyloučí se z jednání losem.

Veškerá usnesení dějí se prostou většinou; předsedající rozhoduje při rovnosti hlasů.

§ 16. Schůze výboru svolává dle potřeby starosta aspoň pětkráte za rok. Jest však povinen tak učiniti kdykoliv na žádost aspoň tří členů výboru.

§ 17. Schůze výboru jsou všem členům spolku přístupny.

§ 18. Členem výboru býti přestává, kdo dvakráte se do schůze výboru nedostavil, řádně se neomluviv.

D. Činovníci.

§ 19. Povinnosti starosty, jeho náměstka, jednatele, pokladníka a zapisovatele vytčeny jsou § 30. *a*, *b*, *c*, *d*, *e* stanov »Svazu čes. professorů«.

Archivář vede seznam členů spolku, členů zastupitelstva a důvěrníků a spravuje archiv spolkový.

Knihovník pečuje o pořádek v knihovně a navrhuje knihy a časopisy ke koupi.

E. Revisoři účtů.

§ 20. Revisoři účtů zkoumají kdykoliv stav pokladny a účty a podávají zprávu za minulý správní rok výboru a valné schůzi.

VI. Odbory.

§ 21. Pro snazší rozdělení činnosti mohou se členové spolku skupiti v odbory, které si volí svého předsedu a jednatele; tito podávají výboru před valnou schůzi zprávu o činnosti odboru.

VII. Důvěrníci.

§ 22. Na každém ústavě, jehož professoři jsou členy spolku, vyhledá výbor vhodného důvěrníka. Tento prostředkuje mezi členy a výborem spolku, jakož i mezi členy a výborem »Svazu«.

VIII. Spory ve věcech spolkových.

§ 23. Spory ve věcech spolkových vyrovnávají se, jak naznačuje § 34. stanov »Svazu čes. prof.«.

IX. Zaniknutí spolku.

§ 24. Spolek zaniká

a) čítá-li méně než dvacet členů,

b) rozešel-li se dobrovolně, což se může státi usnesením dvou třetin všech členů zakládajících a skutečných,

c) byl-li úředně rozpuštěn.

§ 25. Zanikne-li spolek, připadá jmění jeho bez výhrady »Svazu čes. professorů«.

Poznámka redakce. O věc tuto jeví se v členstvu značný zájem. Páni navrhovatelé uvědomili o ní odbory spolkové a tam se již zaujalo jaksi stanovisko k ní. Redakce došly projevy souhlasu, slibující si od přetvoření spolku na 13 krajinských spolků, spojených v ústř. svaze, značné vzpružení ruchu v našem professorstvě i větší energii a říznost ve všem vystupování, ale na druhé straně zase došly také projevy nesouhlasu, poukazující na pruty Svatoplukovy, na to, že Němci mající už dávno několik samostatných spolků, zkušeností dospěli ke snahám právě opačným, že by se téhož cíle dosáhlo utvořením odborů Ústř. spolku, že je to skok do tmy a pod. Jeden projev je pouze pro 2 neb 3 spolky professorské. Ale bude snad lépe, neuveřejňujeme-li zatím těch projevů, ježto zajisté ve všech sborech bude o návrzích těch rokováno a tam má každý možnost se vysloviti, po případě i minoritním votem. Pan prof. dr. Appelt poslal redakci žádost, *aby pp. členové projevili svůj souhlas nebo své námitky co nejdříve některému z pp. navrhovatelů.*

Z výboru Ústř. spolku českých professorů v Praze.

Občasná schůze dne 15. června 1907 v gymnasiu v Křemencově ulici. U přítomnosti 14 členů zahájil schůzi místopředseda, šk. rada Jar. Zdeněk. Slova ujímá se referent, MUDr. Vítězslav Smutný, praktický lékař, absolvent filosofie, který přesvědčivými slovy se zastává potřeby, zavésti vyučování hygieně na střední škole. Žádá v I. tř. 1. běhu 2 hod. týdně, ve IV. třídě 2 hod. celý rok, v VI. třídě v 1. běhu 1 hod., a konečně v VII. reálce a v VIII. gymn. třídě ve druhém běhu 1 hodinu. Rozvrhuje učivo dle osnovy učebné, aby se přimykalo k učení přírodopisnému, a žádá, aby hodiny, kterých by bylo pro hygienu třeba, především vyučování přírodopisu a potom někde filologie, zejména klassická popustila. Debatty, která se po té rozpřádá, učastnili se: prof. Klenka, dr. Müller, Nejdl, Krátký. Jednání se jmenovitě obrací k nesnázi, získati potřebného času a uvádí se nemožnost, provésti přání pana doktora Smutného hned. Na konec usnášejí se přítomní na požadavcích:

1. Zavésti zdravotní dozor ve školní budově na dvory, zahrady, třídy, cvičiště atd., referentu zdravotnímu budiž přikázáno, činiti návrhy na opravy a buďtež žádány posudky o novostavbách.
2. Zdravotní dozor na žáky i učitele, záznamy o žácích nových.
3. Stanovení vad žáků, osvobozování v tělocviku.
4. Povinnost zdravotního referenta, býti při konferencích a ordinovati ve škole žákům, zejména chudým.
5. Zdravotní evidence bytů, hlavně těch, kde studenti nejsou u rodičů, kontrola bytů.
6. Pravidelné prohlídky žáků, kteří by pak byli v nemoci odkazováni k příslušným odborným nebo soukromým lékařům.
7. Zdravotní referent budiž ve všem podroben řediteli jako člen sboru, žádá se však možnost odvolání k zdravotní radě.

Po čilé debattě schůze po více než dvou hodinách trvání ukončena.

Fr. Krátký, zapisovatel.

Schůze výboru ze dne 12. června. Přítomno 16 členů výboru.

Oznámení starostova: Prof. Drtina děkuje za blahopřejný projev ke zvolení poslancem do říšské rady a ujišťuje, že bude vždy pracovati o pokrok a zdar českého školství a stavu učitelského vůbec. — Došlo poděkování od rodiny zemřelého dvorního rady Gebauera za projevenou soustrast. — Dne 11. května byla schůze, na níž se jednalo o reformách moderní filologie na stř. školách. Do komitétu zvolen: prof. Loriš, Mathesius, Sterzinger, Haškovec, K. Černý, Zeman; 25. května jednáno o reformách vyučování klassickým jazykům; 1. června o reformě vyučování deskriptivě a kreslení; 8. června o reformě vyučování tělocviku; 7. června schůze sekce přírodovědecké o reformě vyučování přírodopisu. — V příčině fysikální příručky sešlo se na dotazy učiněné jednotlivým stř. školám jen 31 odpovědí. Náklad by byl veliký, pročež se zatím od toho upustilo. — Prof. Stýblo podává přehled dosavadního finančního stavu kalendáře a schematismu. —

Sdělení tajemníkova: Index normálií bude co nejdříve dotištěn. Souhlasí se, aby k Věstníku ukázka toho připojena jako příloha. Ustanovuje se náklad (1500 výt.) a honorář autoru.

Schůze výboru ze dne 19. června. Přítomno 13 členů výboru. Místopředseda šk. r. Zdeněk zahajuje schůzi a oznamuje: Prof. K. Černý žádá, aby do 23. t. m. byla svolána občasná schůze s programem: Rozhovor o denunciaci středoškolského professorstva jistou části tisku. Souhlas; stanoven 22. červen.

Jedná se o příspěvku odborů a usneseno, aby jednatel dopsal všem odborům v té věci stejně, aby nebylo různosti mezi jednotlivými odbory. Bude třeba najíti cestu, aby se vyhovělo na obě strany.

Prof. Stýblo navrhuje Severočeské Jednotě v Ervěnicích 20 K. Souhlas.

Tím schůze po projednání některých dalších záležitostí menšího významu skončena.

Schůze výboru ze dne 9. října 1907. Přítomno 17 členů výboru a říšský poslanec prof. Drtina. Starosta oznamuje: Blahopřáno odborovému přednostu Kaněrovi při povýšení do stavu rytířského a sekčnímu radovi Krapplovi k jmenování ministerským radou, začež oba děkují. — Kol. Spálený oznamuje, že vystupuje z komise pro změnu stanov spolkových, jakož i že se vzdává členství ve výboru. — Z odboru plzeňského žádají, aby Ústřední výbor působil na příslušných místech, aby hlavní prázdniny trvaly na školách středních a odborných od 1. července do 15. září. Schvaluje se. — Na důtklivou žádost řed. Bílého za urychlení prací o reformě vyučování ustanoveny občasné schůze, na nichž by referenti jednotlivých odborů přednesli resoluce, na den 16., 19. a 23. října.

Aby pak zprávy o reformách ve vyučování středoškolském mohly býti jako celek uveřejněny ve Věstníku, činí další návrh, aby vyšlo tříarchové číslo za září, říjen a listopad, což bude ohlášeno veřejně v novinách. — Schváleno po krátké debatě. —

Prof. Drtina žádá, aby sekce pro dívčí školství mohla nákladem spolku dáti vytisknouti as 200 exemplářů překladu nástinů a učební osnovy reformní střední školy dívčí ve Valašském Meziříčí z „Čechische Revue". Souhlas.

Tajemník oznamuje: Říšský svaz se sejde 1. a 2. listopadu ve Lvově. Jest nutno zvoliti delegáta. I navrhuje šk. r. Metelku, dr. Drtina ev. řed. Wagnera. Přijato. — Prof. Storch z Tábora žádá, zda by nebylo možno schůze spolkové položiti na sobotu, aby i venkovští členové mohli býti účastni. Vyhoví se po možnosti. — Prof. Rybička z Písku se táže, zda pro ponechání úředních legitimací byla zavedena již akce; dále žádá, aby Ústřední spolek se přičinil o to, aby v dni dušičkové nebylo společných služeb Božích, tak aby též professoři mohli navštíviti hroby svých drahých. I usneseno podati žádost k ministeriu. Uvoluje se ji vypracovati řed. Bílý. — Čte se dále návrh dra. Appelta a soudruhů, aby spolek se přetvořil v 13 krajinských samostatných spolků, které by se řídily vlastními stanovami. Bližší zprávy uveřejněny budou v prvním čísle Věstníku. — V záležitosti p. insp. Vlka výbor vyžádav si dobré zdání obou stran, prohlásil, že není kompetentní o té věci rozhodovati. Usnesení stalo se jednomyslně.

Jednatel dostal celkem 1135 kalendářů, rozeslal jich 1110. — Zprávy z odboru královéhradeckého a brněnského berou se na vědomí.

Po projednání méně důležitých záležitostí schůze o 7. hod. skončena.

Občasná schůze konána dne 16. října v c. k. reálném gymnasiu v Křemencové ul. Schůze se účastnilo 32 členů spolku, jakož i zemský ins. K. Nečásek. Schůzi zahajuje vl. r. Starý.

Na programu jest: 1. Návrh změny učebné osnovy v klassické filologii; referuje prof. Jan Šťastný. Podané návrhy se schvalují jednohlasně.

2. Návrh změny učebné osnovy v kreslení; referuje prof. Sychra. Návrhy se schvalují jednohlasně.

3. Prof. Petr podává návrh změny učebné osnovy v náboženství. Jednomyslně se schvaluje.

Občasná schůze konána dne 19. října 1907 v c. k. reálném gymnasiu v Křemencové ulici.

Přítomno 29 členů spolku a p. zem. insp. K. Nečásek. Vl. rada Starý zahajuje o 5. hod. schůzi. Na programu jest: 1. Návrh změny učebné osnovy v zeměpisu; referuje prof. dr. Machát. — Prof. Barvíř žádá doplnění se stanoviska geologického. Další debaty se účastní: šk. r. Zdeněk, šk. r. Metelka, prof. Krátký, dr. Machát. Celkový návrh změny přijat jednohlasně.

2. Návrh změny učebné osnovy v dějepisu podává prof. dr. Hýbl. Přijat jednohlasně.

3. Návrh změny učebné osnovy v přírodopise podává ředitel dr. Bayer. Přijat rovněž jednohlasně.

4. Návrh změny učebné osnovy v tělocviku podává prof. Klenka. Prof. Vrzáň navrhuje připojiti, aby tělocvik, je-li povinný na reálkách, byl také povinný na gymnasiích, zvláště tam, kde jest již tělocvična. Prof. Klenka: O to spolek již žádal. Prof. Vaňourek: Žáci buďtež aspoň jednu hodinu místo tělocviku vodění do přírody. Žák nebudiž nucen choditi do tělocviku. Prof. Klenka: Nikdy hra ani procházka nenahradí tělocviku, zvlášť ne moderního. Návrh sekce tělocvičné přijat pak jednohlasně. Tím schůze skončena. Dr. *M. Fabiánová*, zapisovatelka.

Občasná schůze dne 23. října v Křemencové ul. Přítomen p. zemský inspektor Nečásek a 35 členů spolku.

Vl. rada Starý zahajuje schůzi o 5. hod. Na programu jest: Návrh změny učebné osnovy:

1. V *mathematice*. Prof. Pour uvádí změny a názory, jimiž se komise řídila. Přijímají se jednomyslně. Podrobnou osnovu pro reálky a gymnasia předčítá prof. Červenka. Prof. Fabinger: Pokud se týče vyšších tříd, ty požadavky, které byly přijaty většinou hlasů v komisi, pokládá za příliš vysoké i prosí pp. kollegů, zvláště starších, aby osnovu prostudovali, zejména v geometrii. On ve svém návrhu pro vyšší třídy se liší od návrhů většiny i co do postupu i co do rozsahu. Další debaty se účastní prof. Pour, Vaňourek, Bydžovský a Pithardt, jenž navrhuje konec debaty. Po té se návrhy schvalují.

2. O fysice referuje prof. Posejpal, 3. o deskriptivě referuje prof. Hrubeš, 4. o chemii referuje prof. Fr. Mašek. Všechny návrhy přijaty jednohlasně.

Pokud se týče hygieny, činí prof. Krátký návrh odročovací, neboť otázka ta není ještě řádně prostudována. Přijato. Potom schůze skončena.

Schůze výboru ze dne 26. října 1907 v Měšť. Besedě. Přítomno 13 členů výboru, z tělocvičné sekce prof. Klenka, z katechetské prof. dr. Petr.

Vl. rada Starý zahájil o 6. hod. schůzi. Podává zprávu o občasných schůzích, na nichž se jednalo o reformách středního školství. Všechny odbory byly projednány až na moderní filologii, kde referenti dílem ještě nejsou s prací hotovi, dílem se referátu vzdali. Bude nyní třeba svolati velikou schůzi, na které by se přednesla celková zpráva. — Valná hromada bude 30. listopadu. — Zprávy z odboru kroměřížského a hradeckého berou se na vědomí.

Vl. rada Bílý referuje o programu říšského Svazu, který bude míti sjezd dne 1. a 2. listopadu ve Lvově. — Všechny body probrány zevrubně a dána mu direktiva. Pokud se týče stanoviska, které zaujímá výbor ve věci přijímání odborných spolků do Svazu, prof. Krátký navrhuje odložiti věc tu a náležitě uvážiti. Je pro zamítnutí, neboť by se mohlo státi, že by do Svazu přišli noví delegáti různorodí a ti by naše požadavky zamítali. Souhlas.

Ve věci služeb Božích v den Všech Svatých a v neděli po Dušičkách následující poslal petici ministru Pacákovi. Tím schůze o $8^1/_2$ hod. skončena.

Dr. *Marie Fabiánová.*

Mimořádná schůze občasná. Výbor „Ústředního spolku česk. professorů" svolal na popud vyšlý z členstva občasnou schůzi členskou na sobotu, dne 22. června t. r. na 5. hod. odp. do budovy c. k. reálného a vyššího gymnasia v Praze v Křemencové ulici s tímto programem: *Rozhovor o denunciaci středoškolského professorstva jistou částí tisku.* Přítomen c. k. policejní komisař. Předsedá p. c. k. školní rada *Jaroslav Zdeněk* (pro neodkladné úřední zaměstnání omluveni pp. starosta, tajemník, jednatel a sl. zapisovatelka). — Zapisovatelství ujímá se dle přání předsedajícího suppl. učitel *Josef Spálený.*

Drem. Appeltem a *drem. Posejpalem* rekapitulováno vše i s doslovnými ukázkami a doklady obšírně a věcně, co se stalo se strany tisku klerikálního, sympaticky přijat projev spolku „*Máje*" a uvedeno, co seriósní pokroková žurnalistika česká na prospěch dobré věci naší učinila. Upozorněno na účel práce klerikální: poštvati proti sobě professory a jich představené a proti oběma veřejnost popuditi; vyvráceny vytáčky p. dr. *Řezníčka* o redaktorství, denunciaci a censuře a přibita znova denunciace jako v „*Máji*", jako spolku nepolitickém. Ukázáno, jak směšné jest při tom při všem oháněti se § 1. zákona ze dne 27. října 1862 o ochraně

osobní svobody a § 20. zákona spolčovacího, osobování si dle formy autority a výkonné moci v některém odvětví zákonodárství. Debatty se súčastnila celá řada řečníků, navrženo podat prohlášení do veřejnosti, na němž v přestávce pracovali pp. *prof. dr. Appelt, prof. K. Černý, dr. Flajšhans, prof. Hulík* a *prof. Kollmann*, jejichž návrh byl přijat. Prohlášení to, pro veřejnost podepsané *náměstkem starostovým Jarosl. Zdeňkem a jednatelem Fr. Krátkým*, zní:

Ústřední spolek českých professorů na občasné schůzi členské dne 22. června 1907 ohrazuje se rozhodně proti pokusu s kterékoli strany omezovati právo veřejného projevu středoškolského učitelstva. — Odsuzuje tudíž denunciace a štvaní proti středoškolskému učitelstvu uveřejněné poslední dobou v časopise „Čechu“ a zejména v „Týdnu“. Volati hrozbami školní úřady na učitelstvo proto, že v mezích zákona a v souhlase se svými povinnostmi veřejně vyslovilo své reformní požadavky, ano i denuncovati nadřízené úřady v domnění, že tím jistěji bude zakročeno, je jednání hodné odsouzení.

V Praze dne 22. června 1907.

Pak prof. *Hulíkem* byl podán podnět k ustavení právního odboru: nesmíme si myslet, že denunciace vyznívají na prázdno. Po návrhu *prof. dra. A. Krause* ustaven stálý komitét, jehož povinností bude upozorniti, kdyby snad někomu mělo býti ukřivděno. Členové jeho jsou pp. *dr. Appelt, K. Černý, dr. Flajšhans, Hulík, Klapálek, Kollmann, dr. Posejpal* a *Spálený*.

Když vyřízeny některé záležitosti interní, schůze byla skončena.

Za zapisovatele: *Jos. Spálený.*

Z odboru plzeňského.

Dne 1. června měl odbor občasnou schůzi v Rokycanech. Členové plzeňští, uvítáni byvše na nádraží p. ředitelem Sigmondem a členy prof. sboru rokycanského, odebrali se do sborovny gymnasia a tam předseda odboru p. prof. Věcovský zahájiv schůzi vřelou vzpomínkou na zesnulého dv. r. dr. J. Gebauera, vyzval přítomné, aby povstáním vzdali čest jeho památce, a oznámil, že na jeho počest pořádána bude v Plzni slavnostní schůze. Po té přednášel prof. dr. Lukavský z Plzně o reformě středního školství. Po přednášce rozvinula se čilá debata o reformě jednotlivých předmětů škol středních, ze které zvláště bylo patrno, že klassičtí filologové neradi by viděli obmezení nebo odstranění řečtiny a že docenti předmětů reálných stěžují si do nedostatku vyměřeného času, jenž neodpovídá nynějšímu pokroku věd přírodních. Debata vyzněla v ten smysl, že je třeba, aby všem sborům učitelským, zastoupeným v odboru plzeňském, poskytnuta byla příležitost seznámiti se s obsahem přednášky dr. Lukavského, aby o návrzích jeho mohlo se dále jednati. Protože však věc tato má důležitost obecnou a není u nás pozorovati příliš čilý zájem o reformu středoškolskou, bylo usneseno, aby podána byla o návrzích dr. Lukavského do Věstníku obšírnější zpráva. — Druhým bodem schůze byly volné návrhy. Přijat jednomyslně návrh prof. Simly, aby požádán byl ústřední výbor o intervenci strany přeložení prázdnin, tak aby se začínaly 1. července. — Po schůzi prohlédli si plzeňští účastníci vkusně a bohatě zařízený ústav rokycanský.

*

Jádro přednášky dr. Lukavského. Dr. L., zmíniv se ve všeobecném úvodě o důležitosti a cílech vzdělávání mládeže vůbec, podal stručný přehled vývoje gymnasia od počátku nového věku až po naši dobu a seznámil nás s osnovami středních škol všech zemí evropských. Poukázal pak na to, že nejvíce reformních pokusů děje se ve Francii a v Německu a že tyto reformy budou pro další vývoj střední školy směrodatné a nezůstanou bez vlivu na školství naše. Na základě těchto reformních snah a svých vlastních pozorování podává pak následující návrh reformy středních škol.

Na nižším stupni, ve čtyřtřídní nižší škole střední, je žádoucno zavésti všude touž osnovu, tak že nebylo by rozdílu mezi nižším gymnasiem a nižší reálkou. Předmětům filologickohistorickým a mathematickopřírodním (k těmto počítá se i kreslení, krasopis a tělocvik) budiž věnováno asi po stejném počtu hodin. Latina budiž předmětem povinným, kromě ní budiž povinný od I. třídy jazyk německý, od III. tř. i francouzský. Na konci čtvrtého roku budiž závěrečná zkouška. Toliko dobrý výsledek její by opravňoval k postupu do tříd vyšších.

Vyšší kurs mějž dvě sekce. V sekci A byl by větší důraz položen na vědy duchové. Vedle povinné latiny, češtiny, němčiny a francouzštiny budiž nepovinná řečtina, povinně buďtež přibrány vědy duchové, t. j. psychologie, logika, základy ethiky a sociologie. Dlužno též zavésti jako povinný předmět hygienu a základy biologie. Vedle fysiky buď zavedena jako povinný předmět chemie. Kromě theorie a experimentálních výkladů z těchto věd bylo by dobře zavésti i praktická cvičení žákovská, která mají nejen význam pro hlubší porozumění dějům přírodním, nýbrž i učí žáka pozorovati, bystří smysly, zvyšují schopnost kombinační atd. Absolvování nepovinné řečtiny nechť se žádá jen pro jisté obory, jako je theologie, studium filologickohistorické. Ti, kteří by se řečtině neučili, seznámili by se s kulturou řeckou v dějepise, kterému by se za tím účelem přidala 1 nebo 2 hodiny.

Sekce B by se lišila od sekce A, že by byl položen větší důraz na vědy mathematickopřírodní. Bylo by nutno zvýšiti počet hodin mathematiky, fysiky, chemie a zavésti deskriptivní geometrii. I zde by se učilo psychologii, logice, ethice a sociologii jako v sekci A. Latina by však byla nepovinná a místo ní, ovšem v menším počtu hodin, nastoupil by jazyk anglický. Psychologie a logika má zde význam veliký. Kolik našich realistů jde na př. na učitelství škol obecných a středních, kdež jim tyto obory činí tolik obtíží! Také nemůže se těmto předmětům, jakož i ethice a sociologii upříti, zvl. za nynější doby, veliká cena vzdělavací. Absolvent sekce B měj přístup k farmacii, k medicině, vykáže-li se, že absolvoval kurs nepovinné latiny, neb podrobí-li se v tom rozsahu zkoušce.

Zařízení toto by mělo mnohé výhody proti stavu nynějšímu. Každý ústav by takto mohl připravovati žáky ke všem oborům vysokoškolským. Absolvent sekce filologickohistorické by beze všeho měl přístup k theologii, právům, medicině, filosofickým oborům filologickohistorickým a po doplnění zkoušky z deskriptivní geometrie i na techniku; ze sekce přírodovědecké na techniku, k oborům přírodovědeckým na filosof. fakultě, po absolvování latiny jako předmětu nepovinného i na medicinu. Než stává se, že mnozí žáci nadaní i v poslední chvíli buď z vnitřní potřeby nebo poměry jsouce nuceni by rádi studovali obor druhý. V takovém případě

budiž vyměřeno summum dodatečného vědění, jímž by bylo před komisí ústavu zkoušku doplniti, aby žáka opravňovala i ke studiu oboru druhého.

I tímto rozdělením by byla zachována žádoucí jednota, jež by založena jsouc na společném studiu nižším byla podepřena společnými předměty na stupni vyšším, a zvláště společnými předměty filosofickými, pro životosprávu člověka tak důležitými.

Zkouška maturitní nebudiž odstraněna, ale dnešní její vady dlužno opraviti. Zkouška maturitní je pro žáka neobvyklá, koná se před více posuzovateli, nutí jej koncentrovati myšlení, jí měří své síly, odhaduje svou odvahu, čerpá z ní důvěru v sebe pro všecky zkoušky příští. Každá zkouška učí člověka vystupovati před jiné a dáti se od nich kritisovati. K řádnému vzdělání, jež má plniti též střední škola, je třeba též vzdělání volného. Je nutno uzpůsobiti žáka, aby dovedl řádně vystupovati na veřejnosti, svých vědomostí a schopností bez bázně užívati. Nebude-li zkoušky maturitní, bude zavedena zkouška přijímací na vysoké školy a ta bude míti daleko více vad, než má nynější vadný systém maturitní. Zkouška maturitní je také vzpružinou žákům, aby nelenošili, jest konečně i jakési memento učitelům samým.

Co se týká dalších podrobností reformy středoškolské, bude nutno usilovati o to, aby studium theoretické ve vědách experimentálních se prohlubovalo praktikami žákovskými. Ale nic více. Nelze schvalovati, co navrhuje dr. H. Kleinpeter ve spise »Die Mittelschule und Gegenwart«, aby zřízeny byly dílny při školách středních. Laboratoře žákovské mají toliko podporovati práci duševní, jež bude vždy činiti nárok na celého člověka, a není možné, aby práce hmotná se dělila o jeho energii s prací duševní. Gymnasia a reálky jsou ústavy připravující pro práci duševní, pro práci hmotnou jsou tu ústavy jiné. Navrhované reformy Kleinpetrovy jsou příliš radikální, dotýkají se i obecných škol a za daných poměrů nelze je provésti. Máme ostatně jiné prostředky, jimiž bychom mohli vésti žáky k ocenění práce hmotné. Kromě praktik jsou to vycházky do průmyslových závodů. To má velký význam jak po stránce všeobecně vzdělavací, tak i mravní. Interes žáků je veliký. Jen by celá ta důležitá otázka měla býti jednou upravena, a to nejen co do času, nýbrž i co do výloh atd.

Vedle intellektu a vůle budiž pěstěn i cit. I za dnešních poměrů dalo by se mnoho vykonati v umělecké výchově žactva. Nejen návštěvy musei, divadel, koncertů a příhodných zábav žákovských mohou tu mnoho vykonati, ale i v budově školní samotné je třeba toho zřetele dbáti při každém kroku. Usilujme o zřízení čítáren žákovských v budově samé, kde kromě časopisů buďte vyloženy slovníky, aby se žáci učili jich užívati, buďte vyloženy reprodukce umělecké z minulosti i přítomnosti, různá alba umělecká, jež máme pěkná i v našich skrovných poměrech.

Co se týče hygienického stavu žactva, dlužno zaříditi hygienické katastry, kam by se školním lékařem o každém žáku učinil zápis a popis jeho, kam by se během studií zapisovaly i všeliké jeho změny zdravotní. Jen na základě bohatého materiálu statistického můžeme dojíti k objektivním resultátům.

Že by na našich školách byli žáci počtem hodin přetěžováni, není prostě správné. Stačí se podívati na ústavy cizí, na jejich počet hodin, na počet jazyků atd. Rovněž je nesprávná výtka, jakoby na našich ústa-

vech proti jiným bylo příliš mnoho písemních prací. Že i v písemních pracích je třeba nějaké nové úpravy, je pochopitelno, ale nelze jen tak beze všeho zaváděti vyučování bez písemních prací. Četli jsme nedávno stesky do takového vyučování, kde bylo zavedeno.

Co se týče reformy vyučování v jednotlivých předmětech, to by byla kapitola nová a nelze se do ní zde pustiti. Škola budiž co možná nejvíce zbavena balastu, jehož ke zdárnému vyučování není potřebí.

Dr. Kleinpeter v uvedeném spise podotýká, že professorům na průmyslových školách dovolí se často veliká soukromá praxe, a přece to nevadí vyučování, naopak je na prospěch. Něco podobného žádá i pro ostatní professory. Oněm professorům, kteří zúčastní se kulturní práce mimo zdi školní, budiž poskytnuta úleva. Je to vskutku zvláštní zjev, že na žádném stavu se už jaksi a priori nežádá tolik kulturní práce jako na učitelích, ač vzdor poslední úpravě platů nejsme ještě na roveň postaveni ostatním kategoriím úřednickým akademicky vzdělaným. Doba nynější a ještě více budoucí ukáže, jak bude třeba, aby učitelé sestupovali ještě více s kathedry mezi lid a jeho duševní úroveň zvyšovali. Nejvyšší zájem národa i státu tak bude kázati. A mělo by to pro školu veliký význam. Poznání života skutečného prospěje škole samé. My učitelé příliš brzo pro katalogy a úlohy nevidíme života okolního, uzavíráme se v představový okruh příslušného předmětu, čímž se rozpor mezi školou a životem ještě více zvyšuje. Škola je pro život a ze života jest čerpati poučení pro školu.

Usilujme o reformu vysokých škol, zejména fakulty filosofické. Domáhejme se toho, aby učitelské knihovny našich ústavů mohly skutečně plniti svůj úkol, t. j. poskytovati nám prostředků vzdělávacích. Dnes jsme od toho ještě bohužel příliš daleko.

Nehledejme ve svém povolání úkol vychovávati odborníky. K tomu se hromadné vyučování za daného přesného plánu učebného a celého systému nejméně hodí. To není úkolem gymnasií a reálek. Základní kameny vzdělání vědeckého a ethického stmeliti v harmonickou, jednotnou stavbu, to budiž naším úkolem. Více žáku prospějeme, pomůžeme-li mu budovati správný názor světový, zdravou životosprávu, než naučíme-li ho všelijakým podrobnostem a kuriositám. Odtud vyplývá pro učitele středoškolského povinnost, míti neustálý zřetel i k vědám jiným, t. j. neustále se vzdělávati, postupovati s duchem doby.

Zmíniv se ještě o přednášce prof. Resche, kterou měl na schůzi německých professorů v Teplicích, o reformě středního školství, a projeviv souhlas s hlavními body této přednášky kromě návrhu na zmírnění klassifikace způsobem kompensačním, skončil p. přednášející slovy Drtinovými: »Kéž naše školy střední rostou počtem a mohutnějí vnitřní silou ducha, kéž odchovávají nám mládež českou, odkojenou myšlenkami velké minulosti české, vznešenými ideami našeho národního obrození, zanícenou pro tužby a snahy vlastního národa, ale zároveň mládež proniknutou hlubokým přesvědčením o jednotnosti kultury všelidské«.

Jan Mašín, t. č. zapisovatel.

Z odboru pro Hradec Králové a okolí.

Druhá výborová schůze konala se dne 19. června. Přítomni vedle předsedy a místopředsedy: sl. Berkovcová, prof. Fr. Granát, Fr. Mejsnar, dr. Q. Hodura, Fr. Prchlík mimo omluvené. Podány zprávy o přípisech, o členech, jichž jest 69; jednáno o podíle z ročního příspěvku, jehož se odbor pro tento rok běžný vzdává, o studentských vzorných představeních, o posílení záliby mládeže v umění, o správě kabinetů a třídnictví, o řešení reform vyučovacích shodném se spolkem, o osnovách na lyceích a nerovném platě sil na lyceích. *J. Mareš*, za jednatele.

Zpráva o III. schůzi výborové, konané dne 7. července 1907. Přítomni všichni členové výboru z města, přespolní omluveni. — Přečten přípis Ústředního výboru o podíle z příspěvku členského, o čemž provedena debatta, která se ukončí v příští schůzi výborové, a podána zpráva pokladní. — Dodatečně schválen přípis poslaný presidiem odboru poslanci prof. dr. Drtinovi, aby jako dříve poslanec dr. Fr. Sláma učinil kroky u ministra financí, aby Hradec Králové byl vřaděn do vyšší třídy aktivních přídavků, při čemž podotčeno, že příslušná petice — výsledek schůze velikonoční státního úřednictva zdejšího — bude nejspíše deputací ve Vídni doručena. — Vzato na vědomí přistoupení dvou nových členův odboru, a to ředitele reálky p. Ant. Libického a učitele odb. školy sochařsko-kamenické Frant. Michla. Členů 71. Na žádost divadelního odboru zdejšího při divadle východočeském stanoven počet vzorných her z české literatury pro studentská představení v příštím údobí. Obrácen zřetel hlavně na hry v městě neprovozované. Jsou to z veseloher: Jeřábkovy „Cesty veřejného mínění“, Svobodův „Jiný vzduch“, Klicperova „Veselohra na mostě“ a Stroupežnického „Naši furianti“; z činohry a dramatu: Stroupežnického „Václav Hrobčický“, Tylův „Jan Hus“, Šubrtův „Jan Výrava“, Hilbertův „Falkenštejn“, „Svět malých lidí“ od Šimáčka a Jiráskovi „Emigranti“, po případě veselohry Bozděchovy: „Z doby kotillonů“ a „Světa pán v županu“, ale teprve v řadě druhé. Představení budou odpoledne. Pro další hry vysloven úmysl vybrati cykly her a kusy dle historického vývoje. Po té schůze ukončena. *Frant. Rejthárek*, t. č. předseda. *Jan Mareš*, zastupce jednatele.

Zpráva o IV. schůzi výborové, konané 13. t. m. o 10. hodině dopolední v místnostech Besedy; přítomni všichni až na koll. Hoduru a Radouše ressistencí omluvených.

V záležitosti příspěvku Ú. Spolkem odboru poskytovaném výbor je za jedno s odbory brněnským a kroměřížským, nemůže se vzdáti 1 K z každého příspěvku členského pro další rok, an jí potřebuje pro svou činnost.

Z odboru vystoupili pp. kollegové: Prell, Hlava, Muška, Schelle, Spal.

Valná hromada odboru položena na 20. t. m. na ½3. hodinu odpolední do místnosti besedy Hradecké. Na programu: 1. Formálie. — 2. Referáty a to: Koll. Granáta: Jak odpomoci stavovské krisi hrozící z množství zkoušených kandidátů různých odborů; — koll. Vrabce: Nebuďtež síly kancelářské, po případě certifikatisté bráni za sekretáře ústavů středních; — sl. dr. Berkovcové: Platy na lyceích buďtež rovny platům na středních stát. ústavech. — 3. Volby a volba delegátů odboru pro valnou hromadu Ústř. Spolku. — 4. Volné návrhy.

Frant. Prchlík, t. č. zapisovatel.

Z odboru brněnského.

Na **členské schůzi** dne 19. ledna 1907 předseda oznamuje vystoupení kol. Gregora z odboru, protože při nové úpravě platů opomenuti byli professoři škol průmyslových. Jednatel a pokladník referuje o své činnosti. Předseda čte dopis odboru kroměřížského, k jehož návrhům se odbor připojuje. Kol. Bezdíček z odboru školského se zmiňuje, že soukromým vyjednáváním s dr. Wagnerem dosáhlo se zlepšení přírodním vědám v osnově učebné reformního dívčího gymnasia. Dr. Nachtikal navrhuje resoluci, v níž vítá novou úpravu platů professorských, trpce však lituje, že při ní nebyl vzat zřetel též na professory průmyslových škol, a vyslovuje přání, aby i jejich spravedlivému požadavku bylo vyhověno. Kol. Dvořák navrhuje požádati některého poslance, aby podal dotaz v té věci na ministra financí. Obé se přijímá. Předseda Váša upozorňuje, že bylo by záhodno zjistiti, zda

deputace zastávala zájmy všech členů Ústředního spolku ve smyslu usnesení delegátů Konstatuje dále, že mezi professory průmyslových škol je hnutí, aby se z Ústředního spolku vystupovalo. Kol. Bezdíček promlouvá o nutnosti a výhodách organisace, vysvětluje vady a nedostatky naší nynější organisace (přílišný centralismus, neporozumění poměrům moravským) a srovnává ji s organisací učitelskou. Poukazuje na úkoly organisace, na potřebu zřízení organisace nové, decentralistické, autonomní, konstituční, nikoliv oligarchické. Podává její nástin, jakož i způsob, jak by ji bylo lze provésti. Po krátké debattě přistupuje schůze v zásadě na návrhy řečníkovy a ponechává mu též jejich provedení.

Výborová schůze dne 13. března 1907. Předseda čte dopis pražského Ústředí. Vzhledem k jasnému ustanovení § 8. stanov odborových výbor setrvává na svém usnesení ze dne 9. ledna 1907, oznámeného ústřednímu výboru dopisem kol. jednatele dne 19. ledna. V záležitosti zemského inspektora Vlka odpoví místo výboru předseda. V záležitosti nové úpravy platů mínil výbor svým dotazem, zdali deputace Ústředního spolku nezasazovala se za projekt přijatý Svazem, podle něhož (viz Věstník 1907, str. 180, řádek 10. zdola) povyšování do VIII. třídy i na průmyslových školách mělo se státi po 10 letech. Od provedení návrhu kol. Bezdíčka ze dne 19. ledna se pro letošek upouští. Ukládá se, aby členové výboru obstarali seznam členů z jednotlivých ústavů a odevzdali jej pokladníkovi.

Výborová schůze dne 3. července 1907. Předseda oznamuje, že o zemském inspektorovi Vlkovi podal Ústřednímu spolku za svou osobu zevrubnou zprávu. Pokladník oznamuje, že divadelní představení měla příznivý výsledek. Jednateli se ukládá, aby přál kol. Pavelkovi a Nečasovi zdaru na novém působišti. Při večírku na rozloučenou s kol. Pavelkem zastupuje výbor jednatel. V záležitosti kol. Appelta a soudruhů připojuje se výbor k prohlášení Ústředního spolku. K manifestaci za českou techniku v Brně poslal předseda písemný projev. Příští schůze bude se konati v říjnu na uvítanou nových členů. Den určí jednatel.

Výborová schůze dne 25. září 1907. Na návrh předsedův stanoví se členská schůze a její program na den 28. září a 9. říjen a valná hromada na 12. říjen.

Na **výborové schůzi** dne 28. září přijati noví čtyři členové.

Členská schůze dne 28. září 1907. — Předseda zahajuje schůzi a vítá nové členy. Dr. Brandstätter čte ministerský výnos týkající se supplentů a zahajuje diskussi o obsazování míst supplentských. Účastní se jí hlavně kol. Bezdíček, kol. Hrabák, dr. Nachtikal a kol. Kozlovský. Kol. Kozlovský navrhuje, aby byl požádán kol. Krátký, přijal-li by do schematismu seznam všech zkoušených a neumístěných supplentu. Dr. Macků a dr. Nachtikal navrhují, aby seznam všech supplentů byl přijat do Věstníku a uveřejněn v denních listech. Kol. Bezdíček navrhuje, aby sestavena byla statistika míst, která mohou být uprázdněna, a kandidátů, kteří na ně reflektují. Přijímá se. Kol. Dvořák appelluje na kol. Bezdíčka, aby pamatoval na provedení své myšlenky o organisaci professorstva na Moravě. Kol. dr. Nachtikal navrhuje, aby odbor náš rozšířen byl v krajinský. Debatty o tom účastní se kol. Bezdíček a kol. Žlábek, který navrhuje, aby na valnou hromadu do Prahy vyslán byl delegát a o té organisaci se domluvil. Ústředí má být požádáno, aby na denní pořad valné hromady dána byla otázka organisační. Kol. dr. Nachtikal navrhuje, aby do Prahy vysláni byli delegáti dva, a sice kol. Žlábek a kol. Váša, a aby i jiné odbory byly vyzvány vyslati své delegáty. Návrh se přijímá. Předseda navrhuje, aby výbor učinil pilný dotaz na Ústředí, co učinilo v affaire Vlkově. Kol. Dvořák navrhuje, aby na valné hromadě bylo projednáno zvýšení příspěvku. Přijímá se.

Výborová schůze dne 9. října 1907. — Předseda oznamuje, že dotaz o affaire Vlkově učinil. Jednatel oznamuje, že odbor nesouhlasí s odváděním celého příspěvku Ústředí. Sdělen souhlas a všem odborům v téže věci dopsáno, jakož i aby na valné hromadě v Praze byla projednána otázka organisační. Jednatel požádá kol. dr. V. Appelta o určitější zprávy ve věci navrhované jím nové organisace Ústředního spolku. Čteny a schváleny zprávy: jednatelská, pokladní a knihovní. Pro valnou hromadu se navrhuje: 1. aby 150 korun z výtěžku studentských představení se věnovalo Brandlu a 150 korun Studentské klinice; 2. aby případné zvýšení příspěvku se týkalo všech členů. *Jiří Jiráček*, t. č. zapisovatel.

Na **výborové schůzi** dne 12. října 1907 přijati tři členové.

Uznání kollegů prof. V. J. Duškovi. Prof. Vavř. J. Dušek potěšen byl tímto dopisem: Sbor professorský c. k. vyššího gymnasia v Rychnově n./Kn. uznávaje s povděkem zásluhy, které jste si získal při jednání o zákonitou úpravu platů professorských, zvláště pak o to, aby i bývalým dlouholetým supplentům odsloužená léta byla spravedlivě započtena, vzdává Vám za Vaši námahu a obětavost upřímné díky. Podepsáni ředitel a všichni členové sboru.

Literatura.

Antal Stašek: **Na rozhraní.** Nejpalčivějším problémem našeho národního úsilí a zápasu za volnost a rovnoprávnost je boj o české menšiny v území uzavřeném a chránění posic na kmenovém rozhraní. Uchvatitel a odpůrce náš vyzbrojen jest k tomuto boji přímo ideálně všemi moderními prostředky výboje, jest tu nesmírná síla německého kapitálu, který jest hlavním a nejdůležitějším činitelem v akci germanisační, jest tu i blahovolnost správních orgánů k akci germanisační a český lid disponuje tu pouze svým charakterem a nezdolnou láskou k rodné hroudě i k povznesení své kulturní úrovně. Není tedy divu, že vzniká i literatura ku podpoře těchto zájmů národních, literatura tendenční, avšak tendence ušlechtilé napomáhající k ochraně nejdražších statků národních. Přirozený a živý zájem vyvolal právě vyšlý román Antala Staška „Na rozhraní“, v němž s celou životností a opravdovostí líčen jest nerovný zápas českých lidí s raçou germánskou na severu Čech, neporozumění české veřejnosti k úpornému zápasu českého podnikavého člověka vůči rozpínavosti kapitálu německého. Jsou to kapitoly, které na mnohých místech jsou velkou výstrahou české netečnosti a důvěřivosti a jinde opět nadšeným povzbuzením k vytrvalému cíle vědomému boji. Dílo vysoce poutavé vychází právě v nakladatelství J. Otty v Praze, v sešitech po 32 hal. Dosud vyšly 2 sešity. Na román ten upozorňujeme veškeré kruhy a doporučujeme jej jako četbu nejvýš vhodnou a k posilení národního vědomí potřebnou!

Geschichte der fremdsprachlichen schriftlichen Arbeiten an den höh. Knabenschulen von 1812 bis auf die Gegenwart von *Gerhard Budde.* Halle 1905. 2 Mk. 80 Pf.

V posledních dobách písemní práce žákovské docházejí zvýšené pozornosti a nikoli nezaslouženě; neboť v nich viděti zřetelně celou methodiku ve vyučování příslušným předmětům i výši požadavků na ně kladených. U nás o potřebě domácích prací žákovských napsal nedávno přehledný článek Dr. Otakar Kádner v Hlídce Času roč. II. č. 14. a 18.

Kniha shora uvedená obsahuje dějiny písemních prací na středních školách pruských a jen mimochodem činí zmínku i o jiných zemích říše německé. Začíná r. 1812, protože téhož roku zavedena byla zkouška maturitní s písemními pracemi. — Rozdělena jest na 2 hlavní části, z nichž prvá, značně rozsáhlejší zabírá str. 1.—155., pojednávajíc o pracích v jazyku latinském a řeckém, druhá str. 156.—172. o cizích jazycích moderních: francouzštině a angličtině.

První hlavní část má 5 oddílů: 1. doba stilistického formalismu (1812—1836), 2. doba grammatického formalismu (1837—1882), 3. doba přechodu od stilistického a grammatického formalismu k principu historickému (1882—1892), 4. doba principu historického (1892—1901), 5. poměry od r. 1901.

Tímto rozdělením je látka příliš roztříštěna. Tak doba první a druhá mohly splynouti v oddíl jeden, poněvadž není mezi těmito periodami valného rozdílu, ani ho nepřipouštěly úřední předpisy. Rozdíl menšího významu týká se jen řečtiny, kde požadoval se zprvu při zkoušce maturitní překlad z němčiny do řečtiny; od něho upuštěno bylo r. 1834 a zaveden překlad z řečtiny do latiny. Znova potom nařízeno řecké scriptum r. 1856 a upuštěno od něho r. 1871. Také účel vyučovací v obou prvých periodách je týž: aby žáci dovedli na nejvyšším stupni ovládati latinu písemně a v přiměřených oborech i ústně. Proto také požaduje se při zkoušce maturitní pojednání latinské. Předpis pro maturitní zkoušky z r. 1834 vedle toho žádal překlad z němčiny do latiny.

Za mezník dvou období pokládal bych spíše konferenci odborníků svolanou ministerstvem r. 1849 do Berlína. Tato konference, ač neměla praktických důsledků okamžitých, přece vyvolala tolik zdravé diskusse, že ona vlastně způsobila reformaci studia klassického. V ní stává se usnesení, aby upuštěno bylo od obligatorních latinských pojednání při pracích písemních, pro překlady do latiny mají se diktáty upravovat. Taktéž se při maturitě latinského pojednání nežádá. Tato usnesení způsobila pravou vojnu, jež vede se v nově založené Zeitschrift für Gymnasien, již také spisovatel béře odtud za hlavní vodítko. V tomto boji, jenž koncentruje se v otázce, mají-li se latinská pojednání odstranit či podržet, nejrozhodnější slova pronesena při 28. sjezdu německých filologů v Lipsku r. 1872. Tu poprvé vyslovena zkušenost, že je vlastně překlad do latiny cennější kriterion žáka než frasovitý, bombastický latinský Aufsatz.

Zastánců směru čistě formálního stále ubývá a brzké vítězství odpůrců dává se tušiti z osnov vydaných r. 1882, na kterých spolupracoval také nám známý Heřman Bonitz, jenž byl od r. 1849 professorem filologie klassické na universitě vídeňské a jenž s Exnerem provedl konečnou redakci našeho organisačního nástinu z r. 1849. A tu naskytá se mi příležitost k vzácnému srovnání. Kdežto u nás podařilo se Bonitzovi uplatniti své správné zásady paedagogické a již r. 1849 v organisačním nástinu čteme v osnově pro třídu VIII.: „alle 14 Tage ein Pensum, *statt dessen zuweilen* ein lateinischer Aufsatz in Beziehung auf die Lectüre“ a pro zkoušku maturitní požadavky dnešní — v Prusku ještě r. 1882 požaduje se při písemní zkoušce maturitní vedle překladu do latiny na prvém místě „ein lateinischer Aufsatz“. Tento starý cár, jenž po rozvoji jazyků národních v literatuře vědecké neměl smyslu, odstraněn v Prusku až r. 1892. To byl by druhý důležitý mezník.

Od tohoto okamžiku počíná boj proti latinské komposici ve třídách vyšších i při zkoušce maturitní a tento boj vede se podnes. Budde jest rozhodným jejím nepřítelem. Souhlasí s Paulsenem, který žádá, aby toto latinské scriptum při maturitě odpadlo a aby vůbec poslední práce toho druhu byla na konci II.b (tedy na konci naší V.).

O části druhé stůj zde jen kratičká zmínka. V Prusku jako u nás vyučovali francouzštině a angličtině zprvu pod vlivem methodiky jazyků klassických. Osnovy učební z r. 1892 a 1901 učinily nápravu. Kde se učí oběma těmto jazykům, požaduje se při písemní zkoušce maturitní v jednom jazyku pojednání, v druhém překlad z mateřštiny.

V doslovu znova spisovatel doporučuje na vyšším stupni výlučně princip historický a ve všech jazycích rozhodně zavrhuje na tomto stupni scripta, totiž písemné překlady z němčiny.

Knihu, která má rozhodnou vadu v rozkouskovanosti a někde ve zbytečné rozvleklosti, lze přece vřele doporučiti zejména těm učitelům, kteří vidí v komposici všecko, zapomínajíce, co psychologických momentů je při ní klidné práci žákově na překážku, a v jak různé míře žáci těmto momentům podléhají; výsledek komposic nemůže proto býti objektivním měřítkem pro klassifikaci. S radostí pochlubil bych se spisovateli, že naše Instrukce na str. 78. v té příčině praví o významu překladů do latiny: „Den Noten der schriftlichen Übersetzung darf eine überwiegende oder gar allein ausschlagende Bedeutung bei der Feststellung der Gesammtnote (Zeugnisnote) nicht eingeräumt werden“ a zejména že řecká scripta v nejvyšších dvou třídách jsou u nás dnes odstraněna.

Rokycany, 31. května 1907. *Alois Bělský.*

V. Spiegelberg, **Die Schrift und Sprache der alten Aegypter.** Z této rozpravy lze se každému snadno a dobře poučiti o aegyptském písmě, jeho jednotlivých druzích, vzájemném poměru jejich k sobě a o aegyptské řeči. Rozprava ta vyšla ve známé sbírce „Der alte Orient“ (Gemeinverständliche Darstellungen hrsg. v. der Vorderasiatischen Gesellschaft) roč. 8. (1907), seš. 2. (Cena 72 h), jejíž úkolem jest obeznamovati intelligenci vůbec s výsledky badání o dějinách a vzdělanosti Orientu. Spisovatel, německý aegyptolog, který vydal též přehledné dějiny umění aegyptského (Geschichte der aegyptischen Kunst bis zum Hellenismus. Lipsko, 1903, neváz. 2 M., váz. 3 M., výborná příručka pro neodborníky), podává v lehké formě dějiny aegyptského písma a řeči. Připojeny všude i ukázky znaků jednotlivých druhů písma i překlady několika kratších textů. Dr. *Ant. Polák.*

Odpověď na referát V. Ertla o mé stati Výr. zpr. II. českého gymn. stát. v Brně za r. 1905—1906, vytisknutý v čís. 6. Věstníku českých professorů.

Nedávno mnou zaslaná redakci Věstníku obrana nebyla přijata pro obšírnost; proto se hodlám hájiti obranou co nejstručnějši. Nedostačuje-li tomu neb onomu laskavému čtenáři, jsem ochoten doplniti ji na požádání podrobnějšími údaji.

Přirovnání mé osoby ku Pohlu, Hronu a pod. odmítám jako nespravedlivé se vši možnou rozhodností, poněvadž jsem jim podobných češtinářů úhlavní nepřítel. Nemohu také neodmítnouti způsobu boje Ertlova, který se zrači tím, že ani neví, proti čemu bojuje, na příkl. při »horšiti se, nabizeti«, pak »ruce, koně, děti«, které staví proti gen. »plazu« atd.

Mezi »narodil se slep« a »strom jest zelený« jest rozdíl, co konstrukce se týká, převeliký, protože roditi, i když je spojeno s akk. »se«, jest původně sloveso přechodné, kdežto sloveso »jest« je podmětné.[1]) Cítím se nemocen (nom.) je něm. ich fühle mich krank, kdež krank se přijalo za nom. do češtiny. — Neohrožený jest, kdo nebyl ohrožen (bedroht), tudyž jen působením latiny (srov. invictus) rovno pojmu »neohrozitelný«.[2]) — Nadati někoho něčím jest neslovanské pro vazbu »dáti někomu něco« a neschopnost předpony »na« učiniti takové sloveso (hledíc k osobě »někomu«) přechodným, jako na př. to činivá předpona »ob«.[3]) — »Mocen něčeho« není slovanské, nýbrž latinské (potens rei) neb něm. mächtig (einer Sache), z jehož derivata »sich bemächtigen« vzniklo české »zmocniti se něčeho«.[4]) — »Horšiti se« = zlobiti se a »lepšiti se, menšiti se« se k sobě ani dost málo nehodí.[5]) — »Zaklinati někoho« znamená obyčejně klnutim někoho v něco proměňovati.[6]) — »Není na tom dosti (es ist nicht genug daran) jest *německé* poctivě.[7]) — Dle mého spisu jest »nabídnouti« zrovna jako »nabízeti« z něm. anbieten.[8]) — Že jest sloveso »obírati někoho« berauben slovanštější než oloupiti, toho důkazem jsou méně než Čechové v království němečtí východní Moravané, Slováci a Rusové, již to slovo maji.[9]) — »Vlámati se do krámu« (einbrechen) vyhovuje pojmu, o nějž tu jde, pro násilí, jehož zloděj užívá, lépe než »vloupati se«.[10]) — Popadnouti jest »poněkud« nebo »něco dále padnouti«.[11]) — »Šetřiti stromy« (7. pád.) jest něm. mit etw. sparsam umgehen a tedy rozlišeno od »šetřiti něčeho« němčinou.[12]) — »Opevniti něco« znamená učiniti něco pevným se všech jakkoli přístupných stran, tedy i shora.[13]) — »Osobovati si«, iter. slovesa »osobiti si«, dá se nejednou vhodně nahraditi kratším trvacím slovesem »sobiti si«.[14]) — Ať je »kýžený« kýmkoli vneseno do češtiny, je to maď. köszönt.[14]) — »Vleže« se nedá leč franc. en étant couché vyložiti.[15]) — Vyčítá-li mi Ertl jako chybu srovnávání jazyků slovanských (sobě příbuzných) a přičítává-li veliký význam srovnavacímu jazykozpytu vůbec, je v tom veliká nesrovnalost.[16]) — Tvary »kosť, milosť«, byť se i vykládaly tím, že jotace vnikla z ostatních pádů do nom. sg., nedají se nijak zamítati pro všeobecný usus českoslov. národu a psaní kost, milost . . . proti píseň (dle staroč. pravopisu piesen) jest nedůsledné a stěžuje zbytečně český pravopis.[17]) — Velikou ignoranci mi imputuje Ertl, odbývaje mě tím, že »z« v českém zkrátiti a »s« v ruském sokratiť jsou zcela různé předpony.[18]) — Posilati uznávám za historické, ale taky za starou hist. chybu.[19]) — Nesmyslnost

---

Poznámky referentovy: [1]) Viz: Brugmann, Kurze vergl. Gram. § 864. — [2]) Tamtéž § 387., 5. — [3]) Kott z ODub., pod. Jg. z Háj.; srv. i říci komu co, nařknouti koho čím. — [4]) Gebauer, Slov. stč. z Jid., Štít. uč. — [5]) Tamt. z Husa. — [6]) Zaklinati = prositi, hojně u Jg. i Kotta z Pass., Husa, Kom. i Br. — [7]) Geb. Sl. (dosti) ze Štít. a j. — [8]) Proč tedy jedno akceptuje, druhé zamítá? Zbytečné není ni jedno (perf.), ni druhé (dur.). Zbytečnosti si odstraňuje jazyk sám. (Paul, Principien c. XIV.) — [9]) Oloupiti i obloupiti má hojné doklady u Kotta i Jg. z Hrad., Žer., Troj., Gest. — [10]) Ve vloupati je též pojem násilí: stč. lúpati = nejen schälen, nýbrž i aufbrechen; srv. v Geb. Sl. loupati zámky, včely. — [11]) Popadnouti = chytiti hojně Kott. i Jg.; pro výklad páně T. není vůbec dokladu. Srv. ostatně posednouti koho. — [12]) Rozlišuje jen usus (Paul, XIV.) a usus jest právo domovské. — [13]) Rozdíl mezi upevniti a o- je živý a patrný: upevniti město netřeba, nýbrž opevniti. — [14]) Sobiti je neživé, nespis., zbytečné, kýžený je z kýž, kéž. — [15]) Výklad absurdní. Přirozený a snadný je výklad z klesání přechodníkových vazeb v jaz. obecném. — [16]) Viz na konci. — [17]) Gebauer, Hist. Mluv. I., § 306. — [18]) Ano. Podle rus. sokratiť nelze čes. zkrátiti opravovati na skrátiti, neboť je ze vzkrátiti. — [19]) Staré hist. chyby (!) jsou vlastně všechny ntv., jichž je v každém

slova »bezsenný« zmizí, přirovná-li se ku tvarům »bezdenný, bezdeštný, bezkrevný a bezsenný (u Fr. Čelak.).[20]) — Gen. (na př. »toho«) u sloves »dovésti, dočiniti« a pod. může býti jen cílový, nikdy předmětný, není tedy správné: dovedl toho, že...[21]) — »Ryzý« uznávám na základě stsl. ryžď za omyl (m. ryzí). — »Ryzí« ve smyslu čistý (ryzí výnos) jest katachrese, prachatrná metafora, pro nesnadnost najíti tertium comparationis bez chybného podkladu »ryzí = čistý, nesmíšený.«[22]) — »Odníti« vedle najmouti vymáhá tvaru »odejmouti«.[23]) — Gen. na »u« jm. plaz jakožto životného jest jen tehda možný, je-li plaz jméno hromadné.[24]) — »Dmychadlo« pochválím, až se splichtí český jazyk tou měrou, že se bude pokládati »jmychati, jmychadlo, přijmychárna« za klassické.[25]) — »Jati« jest starši než »jíti« (jmouti) a trvá na Mor. dosud, je tedy snad v Čechách zastaralé, ale ne monstrum.[26]) — »Jedě« za tvar původní může pokládati jen úplný neznalec věci, o niž tu jde, ale pro odklizení dvojsmyslného »jeda«, fahrend a essend, jest »jedě«, zvláště proto, že se ho ani Adam z Velesl. neštítil, velmi vhodné.[27]) — »Teteliti se« prohlašuji za onomatopoietikon, nenahrazuje ho ničím. — »Dřieti« ve smyslu »chvíti se« vzal jsem z Pelikánova Výb. z lit. České, II. vyd., str. 162, v. 115., kde ani dřieti = dříti, ani dřietiti nedá smyslu.[28]) — Proti odvozování slovesa obaliti od obvaliti mi mluví mimo jiné »vyobaliti« (u Adama z Velesl.); neboť jest to tak divné, jako: vyobmotati.[29]) — »Mnouti« neznamená »práti«, nýbrž »mačkati, tisknouti«, na př. i kroucením, a z toho si vyložiti »vzpomenouti, zapomenouti« jest hříčka.[30]) — Pro »přisám bůh« Geb. nemá ani jednoho dokladu, ač jest obyčejné u Kopaničárů mor., jich sousedů a u Valachů. Omylem jsem sice zamítl »přisámbohu«, ale dokud se nedokáže vznik rčení »přisámbůh« z »přisámbohu«, nelze onoho jinak vykládati než: braň, suď sám Bůh, ἀπολογείσθω ὁ θεός, nikoli »zapírej sám Bůh«, jak to Ertl tlumočí. Διαλογείσθω ve Výr. zprávě jest omyl.[31])

Fr. Tacl.

Doslov referentův. K odpovědi páně Taclově dodávám, že na obsahu svého referátu trvám do poslední litery. Cílem mého referátu bylo dokázati, že p. T. jazyk opravuje bez potřebných vědomostí filologických, a to jsem také — trvám — před forem filologicky vzdělaným dokázal.

Proti čemu jsem bojoval, vím: proti principu, na němž p. T. založil řadu svých oprav, proti dilettantskému srovnávání s jinými jazyky slovanskými, proti lineálu v mluvnici, proti libovůli.

Přesvědčovati filology o podstatnosti svých výtek nemusím, přesvědčovati p. T. nechci, protože bych ho nepřesvědčil. Dnešní věda filologická a p. T. se ve svých názorech o právech a povinnostech filologových rozcházejí v principu. Historie a usus jsou panu T. ničím. Důkaz, že ten neb onen tvar, výraz nebo konstrukce žije v jazyce nepřetržitě od dob Husových, od Apokryfů, ba od dob prajazykových, že ta neb ona forma jest nejen usuelní, nýbrž i theoreticky jedině možná, panu T. neimponuje. Svá theoremata cení výše než staletý vývoj.

Proto jsem také pana T. svým referátem nepřesvědčil; proto také opakuje ve své odpovědi všecky své bludné názory s toutéž bludnou argumentací jako ve svém pojednání. Rozpřádati diskussi znovu do podrobností znamenalo by vypisovati pro pana T. partie z elementárních knih, jako jsou Paulovy Principien, Brugmannova Kurze vergl. Gram., Gebauerova Hist. Mluv. a Stč. slov. Pokud to ve vší stručnosti šlo, posloužil jsem panu T. odkazy pod čarou. Může pak replikovati na adressy citovaných autorů.

V mých názorech o významu srov. jazykozpytu slovanského a »obecného« nesrovnalosti není a býti nemůže; ale jest nesrovnalost v té věci mezi názory

---

jaz. na tisíce. — [20]) Nesmyslnost vynikne z výkladu v Geb. Ml. I., str. 176. — [21]) Četné staré doklady pro gen. předm. v Geb. Sl. sub dovésti, dokázati, dočiniti a p. — [22]) Ryzí dnes = jen čistý; srv. ryzí stříbro a p. Tertium comp. je tedy na snadě. — [23]) Nikoli; viz Geb. Ml. III. 2., § 87. a [1]) — [24]) Geb. Ml. III. 1., § 49., 6. — [25]) Geb. Sl. sub dmýchati. — [26]) Naopak: Geb. Ml. III. 2., § 87. a [1]), ib. § 31., 5 a). — [27]) Tvrdil jsem právě proti p. T., že jeda je starší. — [28]) Geb. Sl. sub dřietiti a držěti 1.; dřieti = třásti se nedoloženo. — [29]) Geb. Ml. I., § 344., § 353., 11. — [30] Geb. Ml. I., § 52. a 83., III. 2. § 132. — [31]) Vznik vyložen v Geb. Ml. III. 2., § 80.; příti = contendere, negare v hojných dokl. u Kotta, Jg., Geb Ml. III. 2., § 132.; význam žádaný panem T. (souditi, brániti) nemá dokladu v češtině. S tím padá i jeho výklad.

mými a páně Taclovými. Pan T. svými parallelami zakrývá svou neznalost historického vývoje spis. češtiny. Ale proto právě jeho srovnavací rozklady a vývody nemají ceny. Srovnavací jazykozpyt konstatuje, srovnává, abstrahuje a vysvětluje, ale nekomanduje a neznásilňuje. Že české tvary kost, milost a p. jsou theoreticky správné, historicky prokázané a v dnešním jazyce běžné, to je panu T. jedno. V jiných slov. jazycích p. T. zjistil změkčení a konec: České kost je chyba.

K takovým výsledkům může dospěti ovšem jen *dilettant*. *V. Ertl.*

Aus deutscher Wissenschaft und Kunst: Dr. Rud. Wessely, Zur Geschichte der deutschen Literatur. Lipsko 1905. B. G. Teubner. Sbírka v čele označená má podávati vědecky významné práce z oborů duchovědných ve výňatcích škole přístupných. Berlínský professor Wessely podává v zmíněném svazečku pěkně učleněný výbor ze spisů germanistům dobře známých, ale ne vždy přístupných v našich knihovnách. Po F. Vogtově charakteristice Helianda sledují krásné úryvky z Uhlandovy charakteristiky Walthera von der Vogelweide, již ovšem co do stránky chronologie básní, na niž Uhland váhy neklade, třeba poopraviti. Škoda, že pro naše čtenáře, místo básní Uhlandem citovaných uvádějí se jen počátky písní s číslováním Lachmannovým. Kapitola třetí knížky uvádí nás už v písemnictví nové H. von Treitschkeovou statí *Die neue Literatur*, načež podrobnější charakteristiky několika autorů vyňaty z Gervina (Lessing), z Hettnera (Herder), z Bielschowského (Goethe a Schiller), z Bellermanna (Schillerův »Don Carlos«), O. Brahma (Kleistova »Hermannsschlacht«), W. Scherera (Grillparzer), Harryho Maynca (Lyrika Mörikeova) a Ericha Schmidta (Gustav Freytag). Prvých 9 stran textu poučuje nás o původcích statí a provenienci jich. Kniha celá zabírá 169 stran, vzorně upravených. Pečlivé poznámky pod textem vysvětlují narážky biografické, věcné a p. Jakožto čítanka hodí se nedrahý spisek nejvyššímu stupni naší školy střední. Stati vybrány jsou rukou pevnou a jemným smyslem. *A. Holk.*

Přehled nauk pro školu a dům. Vydává nakladatelství Krausovo v Táboře. Rediguje *J. Levín.*

Účel těchto přehledů jest poučný a vzdělavací a přihlíží v prvé řadě k potřebám mládeže studující. Do každého čísla vloženy jsou 4—8 stran přehledů jednotlivých nauk. Každý obor označen jest římskou číslicí a jest samostatně stránkován; i lze vždy jednotlivé části z nově vyšlého čísla vyjmouti a sestavovati si v malé příručky, jež jsouce ukončeny, budou tvořiti přehledy té které nauky. Odbory dosud zastoupené jsou: Magnetismus a elektřina (J. Lutovský), mocniny a odmocniny, citáty, mineralogie (A. Stržínek), trigonometrie (J. Lutovský), Herodotos (J. Schücker), sbírka vzorců z algebry (dr. B. Bydžovský), sbírka vzorců z geometrie (dr. B. Bydžovský), rodokmeny a j. Vedle toho obsahuje i rubriky: Rady a pokyny, rozmanitosti, hříčky a zábavy, antikvář, rebusy a j.

Program, který si nakladatelství postavilo, jest příliš široký, a poněvadž sešitky jsou malé, odborů pak mnoho, pokračují jednotlivé odbory velice pomalu, takže dlouho bude třeba čekati, než budou ukončeny. Rubriky, jako hříčky a rebusy, které určeny jsou nejmenším studujícím, mohly by snad býti vypuštěny, aby rychleji probírané odbory pokračovaly. Široký program zaviňuje také, že některé odbory mají věci jednoduché vedle složitějších. I mohly by snad tyto věci základní podávány býti formou koncisnější, aby pro složitější zbylo více místa (magnetismus). Jinak referentovi podnik se zamlouvá, jen měly by odbory rychleji pokračovati, sice příruček nedočkají se ani příští generace studentské. *ta.*

Dekorativní komposice od *Em. K. Pelanta.* Nehorázného plagiátu dopustil se p. Em. K. Pelant, c. k. professor na mistrovské škole, zřízené c. k. ministeriem kultu a vyučování při odborné škole ve Valašském Meziříčí, vydáním knihy: »Dekorativní komposice.«

O tomto plagiátu píše referent ve 4. čísle »*Díla*«:

Kniha páně Pelantova je parafráse, místy i slovný překlad francouzské knihy, kterou téměř před čtvrt stoletím napsal Henri Mayeux pod titulem *La composition décorative.* (Paris. A. Quantin, 8°.) Úplná souhlasnost knihy p. Mayeuxovy a p. Pelantovy jeví se v podrobnostech i v celkovém rozvržení na kapitoly.

Následují doslovné citáty z obou knih, téměř totožné. K tomuto referátu připomínáme ještě tolik: V českém rouše vyšla zmíněná kniha v hektografickém vydání r. 1899 na c. k. umělecko-průmyslové škole v Praze, kdy dekorativní komposici Mayeuxovu přednášel tam nynější ředitel Národního divadla p. Gustav Šmoranz. —*a*—

Přehled pokroků fysiky za rok 1904 a 1905. Napsali doc. dr. Boh. Kučera, dr. Boh. Mašek, dr. Fr. Nachtikal, dr. Vlad. Novák, prof. Stan. Petíra a doc. dr. Fr. Záviška. Praha 1906 a 1907, nákladem vlastním. Str. 293, resp. 308; cena krámská 9 K, při objednávce přímé 6 K 50 h, pro ročník 1905 9 K 60 h, přímo 7 K.

Důležité dílo přehledné, jehož se podjala ve Věstníku České Akademie družina několika odborníků, tak nepatrná vzhledem k rozsahu látky, kterou bylo nutno zpracovati, i vzhledem k počtu spolupracovníků při podobných dílech cizojazyčných, dospělo k ročníku pátému, třetímu ve vydání souborném, k němuž se pp. autoři k zvýšení praktické ceny odhodlali ročníkem 1903. Pole výzkumů fysikálních se šíří, a činnost vědecká stoupá, roste tudíž nutně i rozsah Přehledu, jemuž za cíl vytčena úplnost a přesnost. Stinnou však stránkou tohoto vzrůstu stalo se stoupnutí nákladu na Věstník nad roční rozpočet, překážka, jejíž odstranění jest opět jedním záslužným činem předsedy České Akademie dra Jos. Hlávky, jenž z vlastního popudu se uvolil hraditi zvýšená vydání, a jemuž z vděčnost Přehled za rok 1905 jest věnován.

Celkové uspořádání i podrobné rozdělení látky zůstalo totéž, jak o něm referováno ve XII. ročníku tohoto časopisu na str. 82 a 468. Zdokonalení dostalo se Přehledu v ročníku 1904 indexem auktorů, jichž práce byly do Přehledu pojaty, a jejž sestavil dr. Boh. Mašek, v ročníku pak 1905 kromě toho podrobnějším obsahem, v němž vedle dosud uváděných hlavních oddělení dopřáno místa i všem jednotlivým kapitolám; oba tyto dodatky orientaci značně usnadní. V přidělení referátů za rok 1905 nastala jistá změna; látka připadající dosavadnímu referentu druhé části nauky o elektřině a magnetismu dr. Kučerovi nabyla totiž v poslední době tak velkého rozsahu, že část jeho úkolu (elektromagnetickou indukci, elektrodynamiku, elektrický výboj, paprsky kathodové a kanálové) vzal na se dr. Fr. Záviška, kdežto referát tohoto o akustice připadl referentovi mechaniky dru Fr. Nachtikalovi.

Ježto se pečlivě přihlíží k tomu, aby, kdekoli se vyskytuje souvislost s předcházejícími ročníky, místo dotyčné bylo citováno, přibývá znenáhla takovýchto odkazů, a tím dostává se dílu nové ceny, neboť soubor několika ročníků poskytne časem velmi vítanou historii mnohých problemů; v této příčině vynikne také v míře zvýšené výhoda otisku souborného.

V ročníku posledním poprvé mohl konstatovati recensent, že popřáno bylo aspoň částečně sluchu přání, jež vyslovil v posudcích předcházejících. V oddílu o teple jsou totiž v každém referátu ona slova textu, která vystihují předmět práce, vyznačena tiskem kursivním, což v díle, jež na rozdíl od podobných publikací cizojazyčných volí jako základní formu souvislý text, avšak bez citování nadpisů původních pojednání, nepokládám za věc jen tak bezvýznamnou. Správně je podotčeno v úvodu k ročníku 1904, že Přehled není tak psán, aby mohl býti najednou přečten od začátku do konce, a tu právě dlužno uvážiti, že vedle odborníků, kteří zajímajíce se zvláště o určitou partii, podrobně si ji pročtou, zůstane vždy značné procento čtenářů, kteří by si rádi z tohoto »zhuštěného výtahu celé časopisecké literatury vědecké« zjednali četbou třeba jen zběžnější výběr výsledků důležitějších neb pro ně zajímavějších z oborů všech. Tu však jsem jist, že jakási neprůhlednost textu velmi mnohého zastraší, i bylo by si přáti, aby z tohoto ne malicherného důvodu ostatní pp. autoři následovali prvního kroku učiněného prof. Petírou v referátě o teple. Tím přispěli by nemálo k splnění vlastního zajisté přání, aby Přehled byl nejen kupován a do knihoven ukládán, ale také v celém rozsahu prohlédnut a snadněji čten. *Jar. Friedrich.*

Neusprachliche Reformbibliothek, 14. Band: Daudet, Le petit chose. Pages choisies avec des annotations par S. Alge. Deuxième édition. Lipsko 1906, nákladem Arthura Rossberga. (Cena 1·25 M.)

O svazečcích knihovny této obsahujících výbor z románu XIX. věku ve čtyřech oddílech ve zpracování Glauserově a Grazově podal před nedávnem příznivý posudek A. Bechtel v »Zeitschrift für das Realschulwesen«. Zprávou touto chci upozorniti na výborné vydání oblíbené Daudetovy autobiografie a »básně« od známého švýcarského paedagoga S. Algea. Výborné učebnice Algeovy, jimž se všech stran dostalo se nadšeného přijetí a jež, podle slov H. Morfových, stanuly posledním vydáním na výši, kdy sotva jakých změn se na nich podnikne, jsou i vzorem vydání tohoto. Není tu výkladů jiných krom francouzských, leč nejlepší částí jest právě methodičnost podání těchto výkladů. Slovník odkazem ukazuje vždy k slovu v plné jeho souvislosti větní. Aby bylo možno stanoviti

východisko lexikálního majetku žákova, předesílá vydavatel poznámkám řadu odstavců, kde předpokládaný materiál slovní utříděn v skupiny, jež umožní případné nahlédnutí. Nous supposons, čteme tu, que les élèves qui vont commencer la lecture de ce livre, connaissent déjà beaucoup de mots. Voici ceux dont on ne trouve pas l'explication dans nos annotations: ils sont groupés de manière à en faciliter, en cas de besoin, la revision. Následují pak nejprve slova cizí, v mluvě obvyklá, s frančinou shodná, énergie, pommade, titre atd., pak názvy vztahující se k povrchu zemskému, jména bytostí, části těla, oděvu, obydlí, staveb, nábytku, pokrmů, doby atd. Poznámky vlastní opisují výraz nebo nahrazují jej synonymem. Souhlasně s učebnicí Alge porozhlédá se odstavec po odstavci po látce probrané a připojuje tak na str. 13. Exercice sur les mots précédents (1. Faites les actions suivantes. 2. Synonymes de ... 3. Contraires de ... 4. Qu'est-ceque na př. le couvent, le foulard. 5. Ajoutez un régime aux verbes ... 6. Qui ou qu'est-cequi est vaste, coûteux atd. 7. Dites de quoi chacune des choses suivantes est une partie. 8. Donnez un sujet aux verbes. 9. Quels sont les dérivés de Rome, l'ombre atd. a 10. Mettez les prépositions qui manquent). Shodná cvičení jsou pak i na str. 20., 25., 31., 36., 40., 43., 45., 49., 53., 56. a 60. sešitu poznámkového. Text má 76 stran; tisk jest krásný a úprava velice elegantní. Spis nejen dlužno doporučiti k užívání, ale též za vzor vydávání. Propracování látky tak svědomité nebylo jistě bez námahy. *A. Holk.*

La princesse lointaine par *Edmond Rostand*. Französische und englische Schulbibliothek, herausgegeben von Otto E. A. Dickmann. Reihe A. Band 31 S poznámkami F. Krafta a L. Marchanda. Lipsko 1907. (Rengersche Buchhandlung.

Básník Cyrana z Bergeracu zachytil v díle tomto všecek pel dochovaných písní Jaufre Rudelových. Budoval na legendě, jež opředla starou zprávu biografii troubadourských, jež zní: »Jaufre Rudel z Blaie byl mužem velmi vznešeným, princem z Blaie. A pojal milost k hraběnce tripolisské (hrabství tripolisské v Syrii patřilo ke státům křižáckým), aniž by ji byl spatřil, jen pro dobré zprávy, jichž se o ní doslechl od poutníků přichozích z Antiochie. A složil o ní mnoho krásných písní s krásnými nápěvy a nelíčenými slovy. A z touhy ji zočiti vzal kříž a vydal se na moře. Leč choroba tak těžká ho schvátila na moři, že spoluputovníci jeho myslili, že zemřel; než přes to dovezli ho do Tripolis do domu putovných jako zemřelého. I podána o tom zpráva hraběnce; a ona přišla k němu, k loži jeho a objala jej; i pocítil, že to kněžice jest, nabyl zraku, sluchu a čichu, i chválil Boha a vděčil mu, že tak dlouho zachoval mu život, až ji uzřel. A tak skonal v náručí paní, jež ho se ctí dala pochovati v chrámě templářském. A v týž den stala se jeptiškou z bolesti nad ním a nad jeho smrtí.« (Schultz — Gora, Provenzalisches Elementarbuch, str. 141. — Pohodlnou pomůckou jest: Poesie e vita di Jaufre Rudel [bibliografii] v »Testi romanzi per uso delle scuole« a cura di E. Monaci, Řím, Ermanno Lvescher & Cie, 1903 za 30 centesimů.) Tento prostý děj Rostand obohatil postavou troubadoura Bertranda d'Allamon, dav ho za průvodce Rudelovi dle zprávy Nostradamovy, pak rytířem se zeleným brněním, k němuž mu poskytl pramen Michaud (L'histoire des Croisades), dále postavami lékaře a kněze Rudelova a pestrou řadou námořníků-pirátů, jež píseň obou troubadourů nadchla k hrdinné plavbě za vzdálenou princeznou. Ovzduší středozemního moře krom v janovském kupci Squarciaficovi zobrazil i v nádheře okolí kněžice tripolisské. Ideově vyvršil děj v závěrečná slova bratra Trofima: Oui, les grandes amours travaillent pour le ciel. Básnická mluva Rostandova jest nádherná. Kus kommentován v našem vydání pečlivě, provozen francouzským úvodem, rozčlánkováním děje, výbornými poznámkami, v nichž hlavně klade se důraz na výraz básníkův a jeho vzácné novotvorby slovné, posléze abecedním slovníkem, reformním (jen francouzským). Zajímavo při tomto oddíle, jejž sestavil pařížský professor L. Marchand, že výrazy seřazeny dle své obvyklosti v 10 tříd (označených číslicemi). Třídy 1.—4. předpokládají se.

Ostatní pojaty v slovníček přiložený. Kniha je vzorně vypravena a podává text nakladatelství E. Fasquellova (2 fr.) asi o 300 veršů zkrácený, ale přes to plynný. Báseň možno k četbě vřele doporučiti. Vydavatelův (F. Kraftův) spisek: Rostands Princesse lointaine als Schullektüre. Zur Einführung und Ergänzung der Schulausgabe (Adolf Ebel, Marburg a. Lahn; 1 Mk.) není mi přístupen. Za to jsem sledoval při četbě německý převod Friedricha von Oppeln — Bronikowski (Köln, Alebr Ahn, 2 Mk.) a mohu jej rovněž doporučiti. *Adolf Holk.*

Příroda. (Příroda a škola.) Měsíčník přírodovědecký s přílohou pro vyučování přírodovědné. Vydává a pořádá *Jan Kranich.* Nakladatel R. Promberger v Olomouci. Roční předplatné 8 K. Roč. VI. č. 1. a 2.

Uvedený časopis byl původně založen na podporu vyučování přírodovědného na obecných a měšťanských školách, rychle se však vyvinul ve všeobecnou revui přírodovědeckou a všímal si i přírodovědného vyučování na středních školách, zejména poslední dva ročníky věnovány jsou více potřebám škol středních než škol obecných a měšťanských. — Jak z obsahu prvních dvou čísel nového ročníku patrno, zůstal program a směr časopisu nezměněn: 1. šířiti poučení o důležitých otázkách přírodovědeckých i v širších kruzích české intelligence a 2. sloužiti potřebám přírodovědného vyučování na školách obecných, měšťanských a středních. Část I., všeobecná, nadepsaná »Příroda«, přináší v 1. a 2. čísle tyto články: Některé nové práce a objevy ve hvězdářství (se 16 obr.). — O vzniku rytmických pohybů dýchacích (od doc. dra. E. Babáka). O samovolném zahřívání sena (od Jar. Smoláka). O způsobu a příčinách pathogennosti zooparasitů člověka (s 22 obr. od prof. Jindřicha Seeháka). O vzniku diamantu a jeho umělé výrobě (od J. V. Procházky). V Rozhledech mimo jiné četné zprávy jsou zvláště pozoruhodny: Přehledy chemie anorganické a užité od dra. A. Baťka, Emanace radia a Nové práce o radioaktivitě od Dra. A. Baťka, Konservace hnoje chlévského od ing. A. Ernesta, Spavice, O kvašení methanovém od prof. Fr. Uhra, Chem. koordinace od K. Amerlinga, Přechod Merkurův 14. listopadu (s 2 obr.) od Steinicha, a j. V Literatuře kromě posudků spisů českých a německých podává Dr. Fr. K. Studnička seznam novějších spisů obsahu biologického. V každém čísle je podrobné astronomické kalendarium na nastávající měsíc a zprávy astronomické, dále zprávy časové, spolkové, osobní.

II. část, »Příroda a škola«, věnovaná praktickým potřebám školy, přinášeti bude v tomto ročníku v každém čísle přílohy s biologickými náčrty přírodopisnými; dosud přiloženy byly 4 tabulky s výkladem. Prvé číslo věnuje památce K. H. Amerlinga stručnou vzpomínku a přináší jeho podobiznu. Ze článků uvádíme: Dr. A. Batěk: Návrh na zavedení vědecké hospodárnosti do vyučování přírodním vědám vůbec a chemii zvláště; Ed. Weichet: Biologické sbírky; Fr. Bartoš: Nástin historického vývoje učby a vědy o přírodě (Pokr.); Přírodověda ve střední škole (dle Verworna K. K.); Nové normální učebné osnovy pro měšťanské školy. — V každém čísle jsou tyto rubriky: Zprávy a poznámky. — Pro školu. — Pokusy a demonstrace. — Přístroje. — Akvaristika. — Fotografie a projekce. — Praktické pokyny a návody. — Učebné pomůcky. — Učebnice. — Literatura.

Bude záležeti především na professorstvu českém, bude-li se časopis tento dále tak zdokonalovati, aby plně úkol svůj vykonal. I přispíváním i doporučováním studentstvu může každý platně k udržení a zdokonalení Přírody přispěti. Jest žádoucno, aby pp. odborníci několikráte v roce na časopis tento upozornili a odebírání jeho doporučili, zvláště když nakladatel je ochoten pro studující středních škol vydati kupony, opravňující k odebírání Přírody v ceně snížené za 4·— K (místo K 8·—) i prostřednictvím knihkupců.

Druhé vydání Rousseauova »Emila«. Slavné dílo vychovatelské »Emil čili O vychování« od *Jeana Rousseaua* překladem prof. dra. Ant. Krecara vyšlo v druhém, opraveném a doplněném vydání nákladem Kr. Bayera a Boh. Smutného, odborných učitelů v Přerově na Moravě. Dílo toto má znáti každý vychovatel a vůbec každý, kdož se o vychování dítek zajímá. Jestiť »Emil« ze stežejních děl literatury paedagogické. První vydání jest již rozebráno a proto vydavatelé uspořádali vydání druhé, opravené, doplněné, typy novými v krásné úpravě. Stojí 4 K 50 h (vydání prvé stálo 6 K).

Velká mapa geologická Čech, Moravy a Slezska, rozměr 180 × 104 *cm*, ve 23 odstínech pro školy i praktickou potřebu, vypracovaná dr. *Karlem Absolonem*, docentem, a Zdeňkem Jarošem, assistentem geolog. úst. č. univ., právě se dotiskuje. — Tato mapa bude vítána všem přírodopiscům, ana v těchto velkých rozměrech byla pohřešována, a doporučujeme předem, aby ji páni kollegové již letos k zakupování navrhovali. — Vytištěna bude asi v prosinci a o doporučení ministeriální bude postaráno. Cena K 12, v deskách na plátně K 15·60, na lištách K 16·20. Nakladatel R. Promberger v Olomouci. Další referát si ponecháváme na příště.

Ještě „O školském kreslení v ‚Díle'". Pan prof. Sychra ve 12. čís. V. Č. P. jest nanejvýše překvapen výtkou, že prý vyslovením pochybnosti o originalitě tvorby našich žáků nás obvinil z učitelské nepoctivosti a je ubezpečen, že nikdo kromě p. Papáčka a mne v jeho článku podobného obvinění nenalezl.

Dovoluji si z první jeho recense stručně připomenouti tyto výroky: „A hle, čiperní žáci s podivuhodnou odvahou pouštějí se do nejrozmanitějších úkolů . . . Věru podivuhodná to universálnost, že by těmto žákům . . . leckterý absolvent umělecko-průmyslové školy mohl záviděti . . ."

„Či máte snad nějaké pochybnosti? . . . Nejsou-li naposled tyto práce přece jenom více méně kopiemi? . . . Nepomohla-li tu onde ruka učitelova načrtnouti čtvrtinku, nebo jen osminku? . . . A což, nejsou-li dokonce leckteré z těchto dekorativních návrhů sebrány se všech konců světa, z různých zahraničných revuí, tak že nejsou ani duševním majetkem učitelovým, nerci-li žákovým?"

Ve svém druhém článku praví zase: „Mají-li pak pp. Papáček a Bouda i přes své námitky dekorační návrhy svých žáků za originály, nemohu si to jinak vysvětliti — než jakýmsi jejich sebeklamem, neboť — a to jest jisto — o nějakém tvoření žáků středoškolských, krom vzácných výjimek, jež nepadají na váhu, nemůže býti ani řeči," což pak dopodrobna rozvádí.

Konstatuji, že zprvu naši učitelskou poctivost skutečně podezříval, a nyní, když vzat byl za slovo, vytáčí se tím způsobem, že přisuzuje nám sebeklam.

Dále nechci o věci ztráceti slov, poněvadž spor náš slovy vůbec se rozhodnouti nedá. *Al. Bouda.*

Pöhlmannova příručka pro řecké dějiny (Grundriss der griechischen Geschichte nebst Quellenkunde) ve sbírce „Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft" III. 4. vyšla nedávno ve třetím vydání. Podává v pěkné, stručné formě výsledky badání o řeckých dějinách do r. 1905 (incl.). Jest hlavně pro starší části velice důležita, poněvadž nemáme dosud jiného souborného díla takového. Každý historik, který chce znáti nejnovější názory o dějepisectví řeckém, jest povinen knihu tuto přečísti. Jest obzvláště výbornou příručkou pro ty, kteří přímo dějinami starověkými se neobírají. Dr. *Ant. Polák.*

Současně s dějinami Pöhlmannovými vyšly i dějiny římské od Benedikta Nieseho, které jsou značně přepracovány a rozšířeny. Platí o nich totéž, co o Pöhlmannových. Jsou dnes nejlepší příruční knihou. Mají proti prvějšímu vydání mnohem materiálu více. (Str. VIII a 405.) *P.*

Horák Lad.: **Výklady z českých dějin kulturních.** Velká Čermná-Borohrádek, 1905, str. XII a 252. Za 3 K 30 h. — *Horák Lad.*: **Příruční dějiny národu českého.** Tamtéž, 1906, str. 416. Za 5 K.

V obou uvedených zde pracích p. Horákových dostává se učitelstvu i žactvu velmi dobře orientujících knížek příručních.

Ve „Výkladech" klade se důraz na dějepis kulturní v širším slova smyslu, nevšímá si tedy jenom umění, mravů, kroje a p. Nechce také p. Horák svou knihou látku vyčerpati úplně, ale proto přece, ovšem pouze v hlavních rysech obraz celého kulturního vývoje. Přítomné výklady obsahují v posloupnosti látku z celé minulost národní. Čtenář dovídá se zde o staročeských osadách, o životě na dědině a hradech staroslovanských, o starodávných živnostech a obchodě, o zakládání vsí německých, o pečetech a bullách o husitském bojování, o porobení selského lidu, o zlatém věku literatury české, o květu a úpadku škol městských, o nejhlubší porobě českého lidu, o písmácích a čtenářích, o českých umělcích v době porobě, o českém důmyslu ve vědě a práci, o konstituci a j. Jak patrno, bohatý obsah poměrně v malé knížce. Kniha má řadu pěkných illustrací.

Výše stojí druhá kniha p. Horákova, již spisovatel věnoval „mládeži národa československého", jejímu národnímu uvědomění. Kniha přítomná je psána na základě nejlepších a nejnovějších pramenů a literatury. Účelem „Příručných dějin" jest prohloubení, ucelení a ujednocení dějinného názoru na veškeru minulost národní způsobem pragmatickým. Horák snaží se ve svých dějinách pochopiti minulost, ukázati její význam, a porozuměti našemu národnímu vývoji. Dosud jsme neměli — nemáme-li na mysli Denisovy „Čechy po Bílé Hoře", knihy, která by dovedla dějiny našeho národa až na práh dní posledních, jako se děje v knize

přítomné. Cenu knihy Horákovy zvyšují poznámky a literatura. Obojí je uvedeno v míře nejhojnější. Pěknou knihu Horákovu (i když ve všem s ní souhlasiti nebudeme), možno vřele doporučiti k četbě žákovské. Vyplnilo by se tak mnoho mezer ve vyučování dějepisu na střední škole. V knize této pozorujeme zajímavé novum: náležitá pozornost věnována jest také době praehistorické. *J. P.*

Frant. Pastrnek, **Rusíni jazyka slovenského.** Odpověď panu Vlad. Hnaťjukovi. (**Отдѣльный оттискъ изъ Сборника по славяновѣдѣнію II. С.-Петербургъ. типографія имп. Академіи наукъ 1907.**)

Poslední dobou pronikají do veřejnosti zprávy, že Slováci, jinak pokládaní za chabý kmen slovanský a ve vzdělanosti zanedbaný, mluvu svou rozšiřují na úkor východního pokrevenstva, totiž Rusínů. Byly dokonce činěny návrhy, aby se pomáhalo Slovákům v jejich kulturním zápase, a posílaly se knihy hlavně do východních jejich komitátů u Košice. Tím by známost češtiny se upevňovala a lid by se lépe bránil proti výbojným snahám maďarisace. Opuštěný lid rusínský proti těmto snahám nechová se nijak nepřátelsky a nevidí v tom nijaký projev odnárodňovací, když řeč svých nejbližších příbuzných na západě, do jeho rodiny klestí si cestu. Pochopitelno, že Slováci jsou po stránce národní uvědomělejší než uherští Rusíni, poněvadž tito od příchodu Maďarů byli udržováni v jejich závislosti. Slováci naopak několikráte připoutáni blíže k českému ruchu. Stalo se to za prvních Boleslavů, za Jana Lucemburského podniknuta výprava proti Matěji Trenčanskému (1318), Žižka dvakráte pronikl do údolí slovenských a slavný válečník Jan Jiskra z Brandýsa (1440—1468) pro své bojovníky, stojící ve službách nezletilého Ladislava Pohrobka, po Slovensku zakládal nejen pevnůstky, ale pro přistěhovalce z Moravy a z Čech upravoval malé dědiny, v nichž lid se živil vedle zemědělství také průmyslem a obchodem. Za své sídlo vyvolil si Jan Jiskra Košici, ležící právě na pomezí mezi živlem rusínským a slováckým. Tito čeští přistěhovalci splynuli snadno s původními vlastními Slováky, ale vnukli jim onoho výbojného ducha, kterým sami se z počátku vyznamenávali. Na účet Rusínů počala se šířiti nářečí slovácká a ruch byl povzbuzen z části i vlnou českého hnutí r. 1848. Účinky staršího postupu slováckého do osad rusínských dosvědčují se v nejnovější době i mezi dávnými vystěhovalci ve stolici báč-bodrožské mezi dolní Tisou a Dunajem, kteří se tam přesídlili asi před půl druhým stoletím a celkem uchovávají mluvu svou neporušenou, jak jejich předkové ze své původní otčiny ji přinesli. Nejvíce osadníci rusínští se uchovali v obcích Kerestúru a Kocuře. O jejich národnosti vznikl vědecký spor mezi Vladimírem Hnaťjukem a Frant. Pastrnkem a z toho podnětu vydáno několik podrobných studií o zajímavém národním úlomku a do rozepře zasáhl též prof. Al. Sobolevskij (**Этнографическое Обозрѣніе** 1898, No. 4, str. 147—49). Aby své důvody náležitě podepřel, Hnaťjuk sebral doklady o nářečí ve stolicích: spišské, šaryšské a zemplínské v severních Uhrách.

Ze všeho sneseného dosud materiálu lze odvoditi úsudek, že obyvatelé jmenovaných dvou vesnic Kerestúru a Kocury jsou Rusíni. Sami se nazývají Rusnáky, hlásí se k víře řeckokatolické, ve školách se užívá ruských knih, krojem svým se rovněž různí od Slováků, ale řeč jejich projevuje nepopiratelné příznaky slovenštiny nebo jazyka slováckého. Některá slova vzata z církevního jazyka, jiná však bychom považovali za pravé rusínské archaismy. Obdobu ku genitivu na *och* shledáváme i v prostomluvě české: u soused*ůch*, u Novák*ůch*. Tvary jako *zarno*, *čarni* (černý), *barz* (velmi) vysvětlujeme někdejším stykem s polštinou. Spišská města v nejbližším sousedství se šaryšskou stolicí nalézala se pod správou polskou od r. 1412—1772. Sem počítáme také výrazy *chlopi*, *mloda* a p.

Z blízkého nyní Kerestúrcům jazyka charvátského málo ozvěn shledáváme, uvádí se toliko *opšitina*, ale to by mohlo býti stejně od bulharštiny vypůjčeno, neboť víme, že v Báčce až do r. 1878 kvetlo několik osad bulharských a teprve po míru o sv. Štěpáně osadníci se vystěhovali do osvobozeného knížectví. *Fait.*

Sborník Durdíkův. Díl I. Knih vydávaných Jednotou Filosofickou č. 1. V Praze, 1906. Str. XXXIX + 488. Za K 7·50.

Akt piety vedl Filosofickou Jednotu, by zahájila svou Knihovnu Sborníkem svého zakladatele a protektora. Sborník budou tvořiti dvě části. V prvé obsaženy jsou větší spisy a příspěvky (Soustava filosofie, Darwin und Kant a lyricko-

epická báseň „Večer"), jež mají význam Durdíkův osvětliti, v druhé části budou uloženy práce kratší, neúplné, rozvrhy k pracím, jež provedeny nebyly, a aforistické záznamy a projevy příležitostné, některé Durdíkovy listy a materiál životopisný. Zásluhu o Durdíkův Sborník má Dr. A. Papírník, který Durdíkovu pozůstalost srovnal a k vydání připravil.

Sborník zahajuje výborná studie z péra Dra. Fr. Krejčího „O Durdíkově metafysice". Durdík, jak známo, byl Herbartovec, ale na slova mistrova nepřisahal. Neboť u Durdíka uplatňují se také vlivy filosofů jiných.

V psychologii byl Durdík Herbartovým stoupencem bezpodmínečným, v aesthetice jen v zpracování Zimmermannově, kdežto v ethice jeví se patrný vliv Kantův, jehož mravní princip i s důsledky pro náboženskou filosofii pokouší se uvésti v souhlas s herbartovským formalismem. V metafysice nemá již s Herbartem společného nic, kromě jména realism, pokud jím označuje protivu k manistickému idealismu. Durdík v metafysice je spíše novoleibnicovcem než herbartovcem. Durdíkův a Herbartův realism možno podřaditi pojmu individualistního pluralismu. (II.)

Zásluhou Durdíkovou byl k nám Herbart uveden, ale dnes tuto zásluhu Durdíkovu musíme lišiti od významu Durdíkova jako filosofa, který jeví se ne v přívrženství a v „apoštolování herbartovského směru", nýbrž v samostatném přemýšlení, tedy v tom, v čem se od Herbarta liší.

A to je metafysika. Durdík se svými metafysickými názory nebyl později spokojen, a mluví-li potom o metafysice, nemluví metafysicky. Durdík bojoval za Herbarta, a v letech sedmdesátých i za jeho metafysiku, a přímo za veliké štěstí pro náš národ pokládá, že záhy jsme k směru realistickému se přiklonili. (III.)

Durdíka zajímaly nejen konkretní problémy jednotlivých oborů, ale i otázky současného života národního a společenského. A životní své kredo pronesl Durdík ve své knize „O poesii a povaze lorda Byrona": „Zákon přírody a právo osobnosti." Dnes víme, že byl Durdík prodchnut positivním duchem vědeckým a vědecká exaktnost byla jeho heslem, jež jeví se i v jeho filosofii, jak se vyslovil o něm prof. Hostinský. (Česká Mysl, IV.)

Durdík nezapřel nikdy v sobě přírodopisce. Jeho filosofování — jest to také nutno — bylo závislo na pokroku přírodních věd. A to přirozeně vedlo Durdíka k tomu, že se mu stala metafysika věcí podružnou. V právu osobnosti viděl cíl společenského vývoje a hleděl tento ideál uskutečniti především na sobě. Metafysických svých názorů nepropracoval; oddal se později zcela studiu aesthetiky a psychologie.

Zajímavá je též u Durdíka otázka o podstatě náboženství a poměru jeho k filosofii a otázka determinismu v ethice. (XIV.) Zásadou Durdíkovou bylo uznávati společenskou oprávněnost náboženství, v úctě míti cizí přesvědčení a svoje přesvědčení srovnati s vědou a nikomu nevnucovati; „neboť náboženské představy jsou transcendentní, z oboru, o němž vědění není možné". (XV.)

Durdík neprobral ve svých pracích všech otázek, na které měl nutně odpověděti vzhledem k světovému úplnému názoru. Všímal si pouze některých otázek, o něž se především zajímal, a v každém období své činnosti některou zanedbával. Vzájemný vztah uvědomoval si postupně, proto nebylo u něho celkového názoru určitého, a schéma, jež podával, nebylo ani pravým výrazem jeho přesvědčení. Tak možno zváti Durdíka v první periodě leibnicovcem, v druhé herbartovcem, a novokantovcem na sklonku jeho života. Ale celkový názor jeho nevystihuje žádné z těchto jmen. (XXIII.)

Celkem vystihuje prof. Krejčí význam Durdíkův takto: „Durdík byl eklektik, který k určitému a přesnému názoru metafysickému se nepropracoval, jeho význam pro naši literaturu nespočívá ve spekulaci metafysické, nýbrž v odborné práci esthetické, psychologické a dějepisné a v propagování myšlenek, které odtud život náš duševní osvěžovaly a pokroku otvíraly cestu." (XXIV.)

O Durdíkovi jako kritiku a básníku pojednal Jar. Kamper. Jestliže u Durdíka jako filosofa pozorujeme vývoj, nepozorujeme toho u Durdíka kritika. Durdík přichází již s hotovým, promyšleným, uceleným názorem, neshledává také příčiny a potřeby je opraviti, doplňovati, měniti. Hlediska tata jsou hlediska filosofie Herbartovy.

*

Dle Durdíka podstata krásna je ryze formová, a prohlašuje za základní zákon herbartovské patero esthetických forem.

Kritika má býti věděním a soudem, aby mohla býti nápravou a poučením. Soud esthetický má býti objektivní. Kritik podle díla nemá také posuzovati osobu. Durdík chtěl na těch, kdož psali historická dramata, by dbali historického koloritu, studovali ducha doby a lidí a snažili se jej vystihnouti. Chtěl, by dbali více historické pravdy a nekomolili ji bez vážných básnických důvodův. Aesthetiku a vlastenectví dlužno od sebe odděliti.

Než přes to přistihneme Durdíka v zásadách jeho při nedůslednosti. Zdá se, že D. podceňoval prósu belletristickou.

Durdík neměl pronikavého, neklamného bystrozraku kritického, třeba že kritiky jeho vynikají četnými případnými úvahami a zajímavými myšlenkami, jako na př. o hrách Bozděchových, nebo v knize o Byronovi, kde se také dotýká byronismu Máchova. Podobně zajímavá je předmluva k básním Mayerovým, v nichž však nepostřehl prvků sociálních. Durdík jako Mayer proniknut byl v letech 70tých „bohemismem", t. j. ideou o české zemi a lásce k ní (453).

Předností prací Durdíkových jest snaha po jasnosti a srozumitelnosti. Durdík dovedl říci poctivý svůj soud mužně, a učil obecenstvo hleděti vážně na úkoly umění a poslání kritiky. V tom vidí Kamper zásluhy Durdíkovy kritické práce, třeba že nepřinesla přímého užitku písemnictví. (XXXIV.)

Durdík je též znám jako dramatický spisovatel. Na tomto poli šťasten nebyl. Prohřešoval se proti vlastním zásadám, jež jinak tolik hájil.

Než D. získal si také zásluh o českou literaturu svými překlady Byrona. Jako překladatel dovedl vniknouti v ducha poesie velikého básníka a dovedl šťastně vystihnouti intence originálu. (XXXVIII.) Zde — praví Kamper — ukázal D., že v něm opravdu dřímal poeta natus.*)

Než přes všecky vady a výtky literární význam Durdíkův je značný, zvláště pohlížíme-li naň s hlediska jeho doby. I to je velikou zásluhou Durdíkovou, že seznamoval anglické čtenářstvo v letech 1874—1882 s naší literaturou. „V svém okruhu a dle sil pracoval se zápalem a láskou, čestně a dle nejlepšího vědomí a svědomí. Snil smělý a předčasný sen o životě v kráse, toužil po harmonii života a snu. Chtěl nejen budovati říši literárního krásna, ale snažil se, aby i mluvená řeč stala se krásnou, aby všecky skryté prameny mateřštiny se rozhlaholily, aby řeč naše zazářila v novém jase. Skutečnost byla příliš drsná, život příliš krutý k jeho snům. Dávno ještě, než odešel, vysněná jeho říše byla v troskách . . ."

Po ocenění významu Durdíkova jako filosofa, kritika a básníka, podává Dr. A. Papírník diplomaticky věrně Durdíkovu „Soustavu filosofie" (str. 1—68) „Darwin und Kant. Ein Versuch über das Verhältniss des Darwinismus zur Philosophie" (str. 69—276). K tomu vydavatel připojuje „K historii spisu Darwin und Kant", oceňuje spis tento a přičiňuje dodatky (277—310). Sborník zakončuje „Večer", báseň v devíti zpěvech (311—443). Dr. Papírník vykládá ještě o vzniku jejím, podává obsah, rozbor a ocenění její a přičiňuje své poznámky.

Sborník Durdíkův jest zároveň programovým číslem Knihovny Filosofické Jednoty. A program ten jest jistě vší úcty hoden. Dr. *Jos. Pešek.*

Moravská čítanka. Uspořádal *Fr. Bílý.* Vydala Moravsko-Slezská Beseda v Praze. Kutná Hora, 1907. Str. 528. 7 a 5 K.

Přítomnou knihou splnilo se přání nadšeného národního pracovníka. Z Moravy vyšla celá řada nadaných hlav. Přišly do Prahy, poznaly zde nový život a s radostnými nadějemi odcházely zpět probouzet „dřímající sebevědomí a síly moravského lidu, využíti jeho skvělých darův uměleckých, zachovalosti a svéráznosti jeho jazykové, krojové i povahové k osvěžení a posile celého národa, k oživení svébytnosti jeho, k vypěstění mohutnějšího karakteru českého, za hráz proti rušivým přívalům cizoty."

Výstižně charakterisuje Fr. Bílý poměry na sesterské Moravě v dobách minulých. Smutné doby u nás, smutné doby i tam. Ale vzešli spasitelé i Moravě . . .

---

*) Kallilogie (r. 1872) zůstala v literatuře bez ohlasů, ale obohatila hl. filosofické názvosloví i samu živoucí mluvu celou řadou šťastně utvořených výrazův.

Také na Moravě měla idea národnostní znamenati „vybavení kulturní i hmotné“, měla také na Moravě vésti k samostatnosti. A probouzela kniha, píseň, kroj, škola, divadlo, besedy, slavnosti, politika . . . Dnes slaví Morava své vzkříšení. Znamením jeho i přítomná kniha. Jest to dar celé řady vynikajících moravských rodáků svému národu. Zastoupeni jsou zde také přátelé Moravy z Čech. Řádky své věnují dnešní i bývalé Moravě: K. J. Maška podává obrázky z moravského pravěku, zeměpisný ráz Moravy podává J. Klvaňa, Fr. Pastrnek probírá historii slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje, na dobu tuto navazuje své vypravování R. Dvořák, který líčí dobu pocyrillomethodějskou až do nastoupení Přemysla Otakara I., a V. Houdek vypravuje „O zakládání osad na Moravě“. Sympathický historik český V. Novotný kreslí zajímavou postavu ušlechtilého Jana Miliče z Kroměříže, a náš roztomilý romanopisec Al. Jirásek vrací se k Janu Jiskrovi z Brandýsa, o němž nám tolik vyprávěl již ve svém „Bratrstvu“. Ale pořadatel zařadil do „Moravské čítanky“ i články zesnulých věrných synů Moravy: Vincenc Brandl zastoupen je studií o Ctiboru Tovačovském z Cimburka a Frant. Palacký charakteristikou Viléma z Pernštýna; známý historik Jednoty Bratrské Fr. A. Slavík probírá životní osudy Jana Blahoslava a Jana Amose Komenského, a osvědčený historik moravský Fr. Kameníček pojednal o Karlu starším z Žerotína. Dobu pobělohorskou líčí R. Dvořák, od něhož dostalo se nám nedávno cenných dějin Moravy. Několik pohledů na národní obrození Moravy podává Jan Kabelík. Pěkný životopis Palackého přináší péro skromného pracovníka F. J. Rypáčka, záslužnou činnost Sušilovu vystihuje Pavel Vychodil a Dr. K. Eichler oceňuje zásluhy Pavla Křížkovského o českou národní hudbu. Fr. Bílý v širokých liniích rýsuje literární portrait Brandlův a Sušilův, a Vl. Šťastný seznamuje čtenáře s lidovým povídkářem V. Kosmákem. V pěkné studii probírá M. Wanklová národní vyšívání, domácímu průmyslu věnuje náležitou pozornost F. Mareš, kdežto staveb lidových všímá si Dušan Jurkovič. Umělecký kritik František Táborský v široce založené práci podává nám Moravu uměleckou. O moravské písni lidové rozepisuje se Ad. Piskáček. Leoš Janáček podává nám dětský obrázek nazvaný „Alžběta“, psaný v jeho sběratelských intencích písně lidové. Přítomnou dobu literatury české na Moravě zdařile zachycuje péro Fr. Bílého stať „Nové jaro literární na Moravě“. A čtenář najde zde i příspěvek Fr. Bartoše. Článek jeho „O jazyce českém na Moravě“ jest vyňat z „Národopisu Moravy ve Slovníku Naučném“ a z jeho „Dialektologie moravské“. Následuje Klvaňova studie o kroji moravském. Ráz jednotlivých moravských kmenů vystihuje O. Bystřina (Hanáky), F. Kretz (Slováky), Václavek a M. Jahn (Valachy), Václavek (Lachy), Fr. Autrata (Moravské Horáky).

O ústavních dějinách Moravy do r. 1628 rozepisuje se K. Kadlec, o moravských deskách zemských Jos. Boubela. O Moravě národohospodářské píše Bráf, o dopravních poměrech a potřebách Moravy prof. Smrček. Dějiny moravského školství probírá J. Bartocha článkem „Vzdělání je moc“, kde dokazuje potřebu university na Moravě. Poslední prací je stať Dra. Šramoty, věnovaná politickým poměrům na Moravě. Nadšený doslov z péra Fr. Bílého Moravskou čítanku uzavírá . . .

Původně pomýšlel Fr. Vahalík na lidovou historickou čítanku moravskou. Význam její ocenil ve schůzi výboru Moravsko-Slezské Besedy v Praze, dne 22. ledna 1901. Z různých důvodů od plánu vydati historickou čítanku bylo upuštěno — a obsah její rozšířen. A že jest obsah bohatý, jest z uvedeného patrno, i když někdo bude míti v jednotlivých otázkách mínění jiné, na př. v čl. Maškově. A že jsou zde obsaženy práce cenné, zajišťují již jména autorův, kteří chtěli podati to, co má věděti každý Moravan. Ale nejen Moravan, nýbrž každý Čech. Dnes o Moravě na všech stranách mnoho se mluví a píše. Ale Morava se zná málo, pramálo. A přítomná kniha chce s Moravou seznamovati. — *š.* —

Moučka, **Zpěvník pro školy střední.** 2 díly. Nákl. J. Otty. S mnohých stran bylo na to poukazováno, že pp. učitelé zpěvu na střední škole nemají vhodné příručky, kteráž by jim na základě vydaných osnov vyučování zpěvu v nižších třídách jakož i vyšších třídách usnadňovala a také hojnější cvičebný materiál podávala. Uznávajíc oprávněnost těchto požadavků, vyzvalo nakladatelstvo J. Otty autora několika oblíbených a hojně zavedených zpěvníků pro školy měšťanské

a obecné. řed. Moučku, aby sestavil také Zpěvník pro vyšší i nižší oddělení škol středních. Ředitel Moučka přání to právě splnil a dílo jeho nabylo minist. schválení výnosem ze dne 14. března 1907 č. 7652. Bude jistě rádo přivítáno v našich školách.

Z „Dědictví Komenského". Dne 1. listopadu konal výbor schůzi věnovanou *programu vydavatelskému.*

1. *Pedagogické Rozhledy.* P. prof. dr. Drtina zmiňuje se o doplnění *redakce*, jež koná odpoledne svoji schůzi, a žádá o výměnu názorů a přání, vysvětluje nesnadné stanovisko redakce, která sleduje ovšem vědecký ráz revue, chce však sloužiti i praktické iniciativě učitelské; obtíž působí také stálý nedostatek místa; vzhledem k tomu přimlouvá se za opětné *rozšíření P. R.* dle potřeby o jeden arch. Konečně sděluje, že *Jednota Komenského* žádá, aby si mohla pořiditi 200 otisků z Ankety o učitelském vzdělání, uveřejňované právě v Ped. Rozhl., což výbor ochotně povoluje.

2. *Knihovna pedagogických klassiků.* Prof. dr. Drtina referuje o předloženém vydání *Rabelaisa*, na něž můžeme býti hrdi; nemají takového ani v cizině; výběr i úvod, zpracovaný na základě pramenů, zaslouží zvláštního uznání; autor jeho, prof. Haškovec, žádá, aby si mohl pořiditi asi 100 otisků z úvodu, k čemuž se svoluje. Jako 4. svazek je připraven k tisku další výbor z *Komenského,* o čemž referuje přítomný prof. J. Novák. Svazek bude obsahovati: *a)* Informatorium školy mateřské — dle *vlastního exempláře Komenského,* s původními poznámkami, namnoze lišící se od vydání dosavadních; *b)* Rozpravu k Vratislavským, v níž poprvé naráží se na *vševědné základy; c)* Didaktiku analytickou, s objasněním jejího poměru k Didaktice Veliké. Překlad obou je pořízen od prof. Krejčího se zvláštním zdarem. — Prof. Drtina žádá, aby 4. svazek ihned byl dán do tisku, aby mohly být ročně 2 svazky vydávány, a podává obrysy dalšího programu; zejména odůvodňuje připravované vydání Emila *Rousseauova* (překl. prof. Jar. Novák); pokrok v překládání a vůbec vydávání cizích autorů je dnes takový, že vydání naše je nezbytné; vývody p. professora došly souhlasu a uznání ve výboru.

3. *Encyklopedická knihovna.* (Red. J. Úlehla.) Sv. 9. dra. *Němce*: Dějiny nejdůležitějších rostlin kulturních bude záhy vytištěn, načež dojde na Všeobecnou mineralogii od J. *Šulce*, jež byla s velikou péčí připravena, a konečně na Počátky lidstva od E. *Štorcha*, jež autor ještě tu a tam doplní a zreviduje.

4. *Dítě.* Red. prof. dr. Čáda má připraveny dva rukopisy, jichž vydání D. K. vřele doporučuje; jsou to překlady z nejcennějších prací pedopsychologických: Život dětí *Pavly Lombrosové-Carrarové* (přel. K. Křivý) a Vybrané stati J. A. *Sikorského* (přel. Al. Kozák). Přijímá se.

5. *Časové otázky a rozpravy.* (Red. J. Tůma.) Spis *Dufkův* o Amerlingovi a prof. dra. *Wagnera* O výchově dívčí jsou již v tisku; prof. Drtina označuje zejména tento za velmi cenný a přímo směrodatný v otázce dívčí výchovy; ovšem vzhledem k malé účasti učitelek nemožno jíti v nákladu přes 2100 exemplářů.

6. *Vzdělávací spisy příležitostné. Lichtwarkův* Výcvik v nazírání na díla umělecká bude připraven po Novém roce; *Harapátovy* Rozpravy zeměpisné se expedují. Předkládá orig. ukázky z *Filipiho* moderního díla o kresbě štětcem, 7 tab. barevných a 13 černých; užší výbor navrhuje, aby v příhodné době mohlo býti dáno do tisku jako vděčná pomůcka učitelova; zároveň doporučuje vydání *Götzovy* Metodiky kreslení jako nejlepšího spisku v německé literatuře, což obé s povděkem se přijímá.

7. *Sbírka lidových přednášek.* Konstatováno, že neprávem byly činěny výtky výboru z některých věcí.

8. *Spisy pro mládež* (ref. kol. Kožíšek). D. K. přiřadí o vánočním trhu k starším svým publikacím výbor vesnických motivů *Alšových,* 24 kresby ke 12 měsícům s říkadly („Rok na vsi!"). Zdaří-li se letošní trh vánoční — *čímž apeluje se důtklivě na naše čtenářstvo!* — podnikne D. K. vydání nové obrazové knihy pro mládež v originelní litografii *Laudově.* Kromě toho je připraven *Španělský sborník* redakcí P. Papáčka. — Řed. Úlehla zmiňuje se o svém dřívějším návrhu na *lístkové* vydání národních pohádek od moravských malířů; výbor souhlasí, aby na dnešní schůzi promluvil o úmyslu Dědictví Komenského, čeliti nenákladným takovým vydáním dnešnímu reklamnímu smetí; kol. Petr zvlášť zdů-

razňuje potřebu zušlechťování našeho speciálně raçového smyslu pro barvu a kolorit.

9. *Hudebniny*. D. K. učinilo loni šťastný počátek vydáním Dětských písní od kol. *Vacka;* letos — ještě k době vánoční — přijímá se k vydání L. *Horáka* 14 národních koled českých a moravských v původních nářečích pro 2 hlasy s průvodem harmonia neb varhan.

10. *Stručný slovník pedagogický;* 1—2 sešity jsou již připraveny do tisku.

11. *Výtahy pedagogických klassiků* pro potřebu kandidátů zahájeny budou výtahem z *Komenského*, jejž řed. Šimek má již k tisku připraveny. — *H.*

Právě vyšlo 1. číslo **„Revue moravsko-slezské“** IV. ročníku s následujícím obsahem: Svatopluk Čech: „Z jitřních písní“. Verše při konečném upravení cyklu pro tisk vynechané. Václav Dresler: „Josef Merhaut“. Pokus o literární karakteristiku. Josef Merhaut: „Lyrika“. Z jeho pozůstalosti. E. Sokol: „Hošíček“. Tři episody ze života Karla Rojara. Dr. Richard Fischer: „Moravský sněm“. Jiří Mahen: „Sponka“. M. Jahn: „Soud obce“. St. K. Neumann: „Podzim“. J. Uher: „Ohněm“. Jos. Holý: „Pod bezem“. „Zůstaň!“ „Mrtvá!“ Theodor Uhlíř: „Dějiny z pražského kongresu Volné Myšlenky“. Alois Mrštík: „Parlament“. E. Sokol: „Budoucnost moravského Národního divadla“. Vilém Mrštík: „Bouře“. Z románu Cyrilla Havlíčka v Praze. Ladislav Quis: „Jan Neruda“. Emil Edgar: „Cyrill Mandel“. V. M.: „Komentář“. Obsah tomu nasvědčuje, že vydavatelstvu podařilo se soustřediti nejlepší literární síly naše, které zaručují, že „Revue moravsko-slezská“ stane se jedním z nejlepších našich časopisů. Redigují Alois a Vilém Mrštík (část literární a uměleckou) a Otakar Skýpala (část revuální). Vychází v Mor. Ostravě v měsíčních sešitech velkého kvartového formátu nádherné úpravy. Celoroční předplatné činí 10 K. „Revue moravsko-slezská“ zaslouží, by byla zavedena ve všech rodinách a spolcích našich.

Právě vydané 2. číslo **Přehledu Revuí** jeví pokrok v tom, že všímá si i ostatních důležitých revuí českých, tak že vidíme neustále větší a větší snahu redaktora a vydavatele jeho Př. Ot. Plačka, by připravil svému čtenářstvu četbu skutečně cennou a potřebnou každému jednotlivci. Ke konci ročníku bude připojen důkladný odborný index všeho časopisectva, novinka to v české literatuře dosud neexistující, který bude i knižně vydán, přihlásí-li se dostatečný počet subskribentů. Subskripční cena výtisku onoho bude 1 K. Předplatiti se možno nejdéle do 1. ledna 1908. Po ustanovené lhůtě cena zvýšena bude na 2 K. Index onen obstará znamenitý odborník a znalec p. uč. Lad. J. Živný, redaktor „České Osvěty“. Tím hodnota celého indexu jen vzrůstá. Upozorňujeme již nyní, že příští ročník Přehledu Revuí, který začne vycházeti v lednu, bude nepoměrně rozšířen a zdokonalen. Zatím upozorňujeme na znamenitý tento podnik. Předplatné 2 K 40 h čtvrtletně, do ciziny 3 K čtvrtletně přijímá administrace „Přehledu Revuí“ v Pacově.

Paul Cauer, **Palaestra vitae.** Das Altertum als Quelle praktischer Geistesbildung. Druhé pozměněné vydání, v Berlíně u Weidmannů r. 1907. Cena knihy M 3·60, str. 169.

Autor staví na zásadě, že není dosaženo úkolu vzdělavacího, byly-li žáku podány vědomosti jako hotový material k osvojení, nýbrž že třeba vésti ho k hlubšímu pojímání věci a povzbuzovati jeho tvůrčí fantasii stálým poukazováním, kterak lidstvo došlo těch či oněch poznatků. A právě úkolem učitele klassických jazyků jest, učiti převáděti složité jevy života moderního na jednoduché formy světa antického, poukazovati, kterak jasně pojímány byly starověkem problémy, které dnes pod učeným apparátem mizejí, učiti propracovávati se k jádru věci a z minulosti chápati dobu svou. Příklady, na nichž autor objasňuje svou methodu, činí knihu pro bystrost postřehu a novost hlediska četbou nadmíru zajímavou a spolu i praktickou, ježto brány jsou z obou spisovatelů čtených na gymnasiích — ve vědomém odporu proti všestrannosti čítanky Willamowitzovy — dokazujíce, jak se dá lektura škol-

ská využít a prohloubit. Probrány jsou tu soustavně vědy exaktní, astronomie a geografie, při čemž autor na obrazných příkladech ukazuje mechaničnost*) našeho poměru k přírodě proti přirozenému poměru starých. v záhlavích „hospodářství, život politický, dějepisectví, umění" najde čtenář mnoho moderních parallel, chceme-li tak říci, mnoho poučení a ještě více podnětů. *Hoffm.*

Dr. *Ewald Horn,* **Das höhere Schulwesen der Staaten Europas.** Přednosta bureau pro vyšší školství v Berlíně byl nucen svým úředním zaměstnáním studovati též vyšší školství v cizině. Již dříve byla pociťována všeobecně potřeba knihy, v níž by byly shrnuty učebné osnovy všech středních škol evropských. Dr. Horn sbíral materiál dlouho. Jemu také bylo spíše možno materiál ten sehnati, než někomu jinému. Zjednával si informace úřední i soukromé, a to nejen o učebných osnovách středoškolských, nýbrž i zákonech a nařízeních příslušných. Byv posléze vybídnut drem Norrenbergem z Münsteru, jenž jsa dříve v ministeriu kultu dovedl oceniti význam knihy takové, vydal práci svou pod titulem svrchu uvedeným. Že kniha s takovým obsahem má v nynější době kvasu reformních otázek středoškolských význam velký, neupře nikdo. Je pozoruhodno, že university a jiné vysoké školy jsou přece v jistém internationálním styku duševním, aspoň co se týče výsledků výchovy duševní, avšak střední školství jedné země ví velice málo o středním školství země druhé. Dr. Horn soudí, že je nanejvýš třeba ústředního listu správ vyučovacích všech zemí, v němž by byly registrovány všecky změny a pokroky na poli školství středního a vysokého, odkudž by se mohli správně informovati nejen učitelé, paedagogové, nýbrž i vlády a politikové. Mezinárodní styk, vnikání intelligence z jednoho státu do druhého, čím dál intensivněji nutí vlády, aby se orientovaly o školství cizozemském. Často se to děje soukromými zprávami, často diplomatickou cestou, avšak vždy jen ad hoc. Což nebylo by to v zájmu pokroku národů. aby se jim stavěla stále před oči kulturní bilance, jako se předkládá bilance obchodní? Nemá to aspoň stejný význam? — Horn sebral učebné osnovy, zákony školské a nařízení nejen gymnasií a reálek, nýbrž i obchodních škol, lyceí, škol průmysl. Ovšem práce je nejúplnější v první části své, jež zabírá skoro polovici, kde pojednává o středním školství v říši německé. V ostatních částech z důvodů pochopitelných neshledáváme již té důkladnosti. Tak na př. u rakouského školství pohřešujeme osnovy školy obchodní, průmyslové, lyceí. Co se týká anglického školství, je známo, že není jednotně organisováno, že ani nejsou školy obecné, střední a vysoké od sebe úplně odlišeny, že jednotlivé výchovné ústavy jsou v četných případech spojeny s internáty, jež mají každý svůj vlastní ráz. Zde tedy autor vůbec nepodává zpráv. U některých škol středních jsou podány též ukázky otázek maturitních, aby byl jasný cíl učebný, výše vyspělosti. Kdyby to bylo uvedeno všude, získala by kniha ještě více. Že není vypravena v každém ohledu tak, jak bychom si přáli, omluvíme snadno, že bylo autoru vůbec velice obtížno sbírati zprávy, že je to jako takové dílo prvé svého druhu a pod. Studovati učebné osnovy středoškolské jednotlivých národů, je velice zajímavé. Již

---

*) Učí-li se primán, že je země kulatá, je mu to dlouho a dlouho jen dogmatem, a leckterý septimán žasne, slyší-li výklad, *ἕνη καὶ νέα* nebo homérského *τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δ' ἱσταμένοιο* (s. 307).

z toho pozorujete, jak který národ duševně žije, a pochopíte jeho úroveň kulturní vůbec. Srovnáváme-li učebné osnovy cizí s našimi, počet hodin jinde a u nás, odmítneme ihned mnohou výtku kladenou naší škole, že na př. více přetěžuje žáky než jinde atd. Vítáme knihu tu jako nutný podklad ke studiu reformy středoškolské a přejeme si jen, aby desiderata autorova v úvodu knihy uvedená co nejdříve došla vyplnění. Dr. *Lukavský.*

Dr. *Frant. Krejčí,* **Positivismus a výchova.**

„Dědictví Komenského" vydalo tiskem mezi svými publikacemi osm přednášek, jež konal při učitelských universitních kursech v Turnově univ. prof. Fr. Krejčí. Autor vidí v nynějších reformních zásadách školských jen důsledky positivistického názoru v oboru paedagogickém a chce je svými přednáškami především zdůvodniti. Vyloživ, v čem záleží myšlení positivistické, že je možno na takovém podkladě sestrojiti si celkový názor na svět, přechází k vlastnímu jádru svého thematu, že v paedagogice jde pokrok v duchu positivistickém. Cíl výchovy splývá s ideálem mravním, vychovati člověka k mravnosti (uvědomiti si podmínky života v měnícím se prostředí přírodním a společenském), což je cílem vědecké (positivní) ethiky, o niž se opírá vědecká paedagogika. Na základě přísně positivistického stanoviska přichází pak autor jako k prostému důsledku, k odcírkevnění školy. Odstranění náboženství jako vyučovacího předmětu neznačí odstraniti náboženství z výchovy vůbec, ač positivismus zaujímá proti náboženství stanovisko negativní. Umravňujícího náboženského citu jest užíti pro cíle výchovy. Podrobněji pak rozvádí realisování výchovy chovanců, již přicházejí z náboženského ovzduší rodiny do školy. Dalším důsledkem stanoviska positivistického je, že škola nesmí býti mechanisována, zbyrokratisována. Učitel musí podporovati vývoj jedince směrem k mravnosti způsobem jeho individualitě přiměřeným. Vychovávání k mravnosti musí se díti suggestivním tlakem auktority školy v jejím celku a učitelů zvlášť, celou mravní atmosférou školy, bez odměn a trestů, bez kaprálské kázně. Má-li učitel suggestivně působiti na žáky v dobrém smyslu, musí býti především přísný sám k sobě a organisace školy nesmí na něm vyžadovati obět přesvědčení. Učitel nesmí se octnouti v konfliktu nejen snad s obecně uznanými zásadami mravními, nýbrž musí býti též volný vůči jednotlivým třídám společnosti. A jen vzdělání zajistí mu nezávislost na všecky strany, neboť toto propůjčuje sebevědomí, jehož je především třeba v takovém zápase, v němž se rozhoduje o lepší budoucnosti národa. Aby pak škola netrpěla pod auktoritářstvím, pod byrokratismem ve vlastních řadách učitelských, žádá auktor zautonomisování organisace školní. V poslední kapitole připojuje důsledky positivistického ducha v didaktice. Zde nutno studovati výtěžky didaktiky experimentální, neboť jedině ta může nám poskytnouti nejsprávnější vodítko v nesnázích didaktických. Práce prof. Krejčího vyznačuje se — jako i jiné práce jeho — důsledností, neustálým zřetelem k bezprostřednímu okolí české školy, jest obsahově plna, formálně pěkně rozčleněna a poutavě psána. Nejen učitelstvu škol obecných, nýbrž i škol ostatních dostalo se vytištěním oněch přednášek dobře orientujícího spisku o výchově na podkladě positivistickém. Ostatně jiné spisy prof. Krejčího doplní každému to, co přirozeně ani v oněch zhuštěných osmi přednáškách uvedeno býti nemohlo. Dr. *Lukavský.*

Spolková hovorna.

Dotaz: Chovanec 4. ročníku kadetní školy chce maturovati na reálce jako externista. Musí konati maturitu i z náboženství, přírodopisu a chemie?

Odpověď: Nemůže-li se vykázati příslušným vysvědčením legálním z těchto předmětů na střední škole, nezbývá mu než podrobiti se té zkoušce, jako se jí musí podrobiti každý jiný externista, i takový, který na př. před rokem byl žákem VII. tř. reálné, tu nabyl vysvědčení II. třídy a nechtě opakovati třídu, přihlásí se k maturitním zkouškám jako externista.

Dotaz: Musí-li vykonati na reálce přijímací zkoušku z kreslení žáci přišedší z gymnasií, na nichž jest kreslení relat. obligátní a vyučuje se dle volné methody?

Odpověď: Musí, protože dosud na gymnasiích a reálkách není osnova v kreslení totožná a protože zvláště při volné methodě postup vyučování na všech školách není stejný.

Dotaz: Jak se počítá remunerace za převzaté další učebné hodiny v roce?

Odpověď: Zde pořád rozhoduje minist. vynesení z 29. března 1900 č. 7584 (Šet. Norm. p. 528) a minist. vynesení z 16. srpna 1899 č. 34.559 ex 1898 (Šet. Norm. p. 525).

Že by tato vynesení byla zrušena, není známo. Že však ve zvláštních případech snad osobních a p. může nastati odchylka, dokazuje rozhodnutí zem. šk. rady v hořejším dotaze uvedené, které se však nemůže generalisovati.

Návštěvy musei školními dětmi — a to i konají-li se v průvodu učitelů — zůstávají, jak stěžovaly si právě v poslední době učitelské listy, bez užitku. Výklad dětem, není-li předem připraven, je přirozeně zběžný a pomíjí mnoho důležitého. Proto doporučuje se školním správám, aby vyžádaly si před hromadnou vycházkou svých žáků do musea exemplář musejního průvodce, jenž po pravidlu je dosti obšírný, aby správně informoval inteligentního návštěvníka. Seznámí-li se takto učitel předem a blíže sám s museem, podá potom nejvhodnějším způsobem již žákům potřebný výklad. Společnost Národopisného Musea Československého je proto ochotna poskytnouti školním správám, jež o to požádají k tomuto účelu, pro učitelskou knihovnu po exempláři Průvodce po Národopisném Museu Československém, jenž podává nejen stručný popis sbírek a upozornění na vynikající předměty, nýbrž i krátký theoretický výklad o oborech lidových, jichž materiál jednotlivá oddělení musejní obsahují.

Přátelé humanistního gymnasia upozorňujeme na vídeňský spolek, jenž vytkl si hlavně dvojí úkol, udržeti základní ráz gymnasia zachováním výuky latině a řečtině a vzhledem k těmto disciplinám ujímati se těch časových oprav, jež v zájmu onoho cíle nezbytnými se jeví, a to především dalšího zživotnění výuky jejich. Počtu členů stále přibývá, a to nejen ve Vídni, nýbrž ze všech dílů říše, ba i z Uher. Spolek jest dalek všeho zasahování do ruchu politického a národnostního. Členský příspěvek roční se platí 2 K, pro členy zakládající jednou pro vždy nejméně 100 K. Příspěvky se zasílají na adressu pokladníka spolku, O. Fromme, dvor. knihkupce a nakladatele ve Vídni-II., Glockengasse, 2. Členové dostávají zdarma „Mitteilungen des Vereins der Freunde des humanistischen Gymnasiums", jež vycházejí ve volných sešitech. Obsah sešitů (2. a 3.) r. 1907 vyšlých je tento (seš. 2.): Zpráva o činnosti výboru. — Kustos dr. Frankfurter: Hlasy časopisův o otázce reformy středoškolské. (Přehled.) — Zpráva o mimořádném shromáždění spolku 27. října 1906. — Šk. rada dr. A. z Leclairů: Antická kultura a antické jazyky. (Odpověď.) Interpellace. (Ukázka, jakou zbraní bojují odpůrci.) — (Seš. 3.): Zpráva o činnosti výboru: Základy návrhu oprav gymnasia. — První řádné shromáždění spolku: Výroční zpráva. Zpr. pokladní. Zprávy o některých hlavních bodech programmu reformního. — Leták. (Ukázka, jakou zbraní bojují odpůrci.) — Gymn. řed. dr. G. Hergel: Na obranu. — Dodavek ke hlídce časopisecké v seš. 2. Seznam členů spolku. — *F. L.*

Poslední úpravou slušného státních úředníků a učitelů polepšilo se hmotně poměrně stejně úřednictvu i učitelstvu, ale zapomnělo se úplně snížiti počet služebních let učitelstvu v tom poměru, jako se stalo úřednictvu, ačkoliv jak úřednictvu tak i učitelstvu zvýšena jest povinnost platební do pensijního fondu o ½%. Oprávněnost tohoto zvýšení pro úřednictvo je dosti jasná snížením služebních let ze 40 na 35, ale nelze ji nikterak vysvětliti pro učitelstvo. Jest skutečně s podivením, že poměr služebních let 4 : 3 uznávaný tak dlouho za správný najednou se změnil tak citelně v náš neprospěch v době, kdy na učiteli se žádá čím dále tím více. Proč? Je snad mnoho pensistů-professorů? Snad školská práce jen poněkud svědomitého učitele je stále snazší a snazší? Zajisté nikoli. Jedinci se železným zdravím neodpovídají za celý stav. Správa vyučovací dobře ví, že škola má stále větší požadavky na učiteli, jestiť v tom její přirozený vývoj. Proč tedy se na nás zapomnělo? Zdá se mi, že jest až příliš nutno a spravedlivo, aby se o té věci hodně uvažovalo, mluvilo a ještě více jednalo.

Jednota filosofická vydala právě z pozůstalosti prof. Dra. Durdíka dva spisy: *Darwin u. Kant* za K 4— a báseň *„Večer“* za K 3·50. Zároveň spisek obsahující pojednání prof. *Krejčího* „O Durdíkově metafysice“ a red. *Kampera* „Durdík jako kritik a básník“ za K —·80. Odeberou-li se spisy ty najednou, stojí pouze K 7·50. Objednati lze přímo u Jednoty filosofické (Klementinum) anebo v kterémkoli knihkupectví. Členům Jednoty poskytuje se, při přímém odebrání, sleva 25%.

Došly nás také některé anonymní dotazy a listy. Na ty neodpovídáme — nejen proto, že mohou pocházeti také od nečlenů, nýbrž ze zásady. Jest nemužné a vždy podezřelé, neručí-li někdo za to, co píše, ani redakci, která přece jest povinna zachovávati redakční tajemství.

Výbor Ústř. spolku českých professorů v Praze obrací se na všechny pp. kollegy, aby při nastávajících návrzích knih pro žákovskou knihovnu pamatovali na spisy vydané v České knihovně zábavy a poučení spolkem naším vydávané a zakupovali pro knihovny každého spisu několik výtisků. Právě vycházející *Výbor ze spisů K. Havlíčka*, pořízený Fr. Bílým, jenž bude sešitem 8. ukončen (sešit po 12 kr.), obsahuje nejcennější práce Havlíčkovy a nejlepší životopis Havlíčkův od Václ. Zeleného, r. 1872 v Osvětě uveřejněný, s potřebnými doplňky a poznámkami. Sešit 1., obsahující seznam všech posud vydaných spisů — vesměs děl originálních a trvale cenných — nakladatel p. Otto na požádání ochotně zašle.

Spolek vydal právě též *Index normálií*, pořízený řed. Ant. Šetelíkem, který obsahuje jednak hesla abecedně seřaděná se stručnými výklady a s odkazy ke Sbírce normálií téhož autora, každým ústavem zakoupené, jednak nové zákony, výnosy a pensijní výpočty. Index jest kniha samostatná a není k němu nevyhnutelně třeba hlavní Sbírky. Jednotlivá hesla jsou tak glossována, že čtenář hned ví, oč jde. Index ten však usnadňuje také hledání v hlavní Sbírce — i jest ho každému členu stavu nezbytně třeba. Cena pro členy spolku stanovena na 4 K neváz. a 4 K váz. Objednávky vyřizuje tajemník spolkový řed. Fr. Bílý. Nedojde-li objednávka vyřízení do 4 dnů, račte hned reklamovati.

K reformě vyučování na stř. školách.

Návrhy změn pro jednotlivé nauky.

Usneseny v debatních večírcích »Ústředního spolku českých professorů« v Praze, konaných v měsících květnu, červnu a říjnu 1907.

Návrh úpravy náboženského vyučování na středních školách vypracovaný katechetskou sekcí Ústřed. spolku čes. professorů.

I. Výchovná a ethická stránka budiž v náboženském vyučování zvláště v zřetel vzata.

II. Náboženské vyučování budiž *názornější.* Proto budiž dána přednost učebnicím vhodně illustrovaným a katecheta ve výkladu užívej hojně pomůcek, zvláště ve výkladu liturgickém a v dějinách křesťanského umění a dbej, aby ústav pomůckami těmi s dostatek byl opatřen.

III. Náboženské vyučování středoškolské vycházej z *„Dějin zjevení božího"*, desítileté mládeži přístupnějších, jež položeny buďte do třídy první a druhé.

IV. Vyučování *velkému katechismu* děj se až ve třídě třetí a čtvrté se stálým náležitým zřením k ethickým potřebám žákovým.

V. Spolu s katechismem na vhodných místech vyučováno budiž příslušným částem *liturgie.* Méně na paměť, nýbrž tak, aby žactvo oblíbilo si svou bohoslužbu, aby ocenilo krásu její jak v umění výtvarném, tak v hudbě, ve zpěvu, poesii, ve vznešenosti symbolů jejích.

VI. Na reálkách ve třídě *páté* budiž vyučování *věrouce zvláštní* omezeno na druhý běh a do prvního běhu buď vložen výklad *věrouky všeobecné.* Při článcích věroučných budiž ukázáno i na ethický jejich význam.

VII. Učebnice *mravouky* vedle soustředěného úsilí dovésti žáka k vědomí mravní odpovědnosti a k poměrné mravné dokonalosti, všímej si ve větší míře hygienické stránky výchovy, otázky pohlavního života a otázky sociální.

VIII. Učebnice *církevní historie* měj zření zvlášť ke kulturní, umělecké a výchovné činnosti církve.

IX. Katechetská sekce zkonstituovala ze sebe *anketu,* jíž uložila některé starší učebnice nahraditi novými a v nových učebnicích k reformním požadavkům výše zmíněným přihlížeti.

X. V případě, že by v chystané nové úpravě středního školství rozmnožen byl počet studijních let a tříd, buďtež v nejvyšší třídě žáci seznámeni se *základy filosofie* a s obsahem hlavních *náboženství světových.*

XI. Budiž vydán jako příručka žákovská *výbor* z nejlepších a nejpoetičtějších části Písma sv.

XII. *Exhorta,* jež budiž přednášena, nikoli čtena, zabývej se zvláště těmi stránkami věrouky a mravouky, z nichž žák ve svém věku a stavu může míti praktický užitek, a nepřehlédej také přirozených motivů morálky laické, přirozených násltdků hříchu ae ctanostai. Dr. *Lub. Petr.*

Usnesení komisse zvolené k podání zprávy o reformách ve vyučování jazykům klassickým.

V občasné schůzi „Spolku českých professorů" dne 25. května 1907 přednesl ředitel Jan Šafránek obšírnou rozpravu o reformách ve vyučování jazykům klassickým a podal také podrobné návrhy, jak by se měly reformy provésti. (Viz Věstník Českých Professorů 1907 str. 465 nn.)

Návrhy ty odkázány k prozkoumání komissi, do niž zvoleni: navrhovatel řed. Šafránek, dále univ. prof. dr. Groh a professoři gymnas.: Konůpek, Sládek a Šťastný. Komisse zvolila za předsedu univ. prof. dra Groha a zapisovatele prof. Šťastného a konala dvě schůze, v nichž vzavši za základ elaborat ředitele Šafránka rokovala jak o všeobecných zásadách, tak také o jednotlivostech ve vyučování jazykům klassickým. Komisse dospěla k těmto usnesením:

A. *Všeobecné zásady.*

1. Komisse předem konstatuje, že úkolem jejím jest pouze rokovati o změnách vyučování jazykům klassickým na nynějším humanistickém gymnasiu. Nebylo tedy úkolem jejím rozhodovati, mají-li vedle nynějšího gymnasia zřízeny býti ještě různé jiné typy škol středních.

2. Počet hodin oběma jazykům vyměřený budiž zachován; i v I. a II. budiž, jako dosud, latinských hodin 8; snížiti mohl by se jen tehdy, kdyby i v ostatních předmětech byl počet hodin snížen.

3. Vyučování řečtině počínej jako dosud v III.; v třídě této však nutno probrati nezbytně jen látku až po verba pura (incl.), ostatní budiž ponecháno učiteli na vůli.

B. *Vyučování jazyku latinskému.*

1. V I. zůstaniž při dosavadním rozvrhu, až na deponentia, jež buďtež probrána v II.

2. V II. budiž učivo osnováno na základech syntaktických. Bude záležeti na spisovateli učebné knihy, aby spojil nauku o tvoření perfekt s výkladem základů syntaxe.

3. Gramatické učivo třídy III. a IV. buď tak upraveno, aby učebnice podávala pouze rozdíly mezi latinou a mateřštinou.

4. Grammatické cvičivo v V. a VI. dbej prohloubení a vědeckého třídění syntaktických jevů a doplňuj se nezbytnými pokyny stilistickými.

5. Látka k souvislým článkům budiž dle možnosti spořádána historicky; v II. tř. z doby královské a počátku republiky, v III. a IV. z dějin římských

od decemvirů po války občanské a v V. a VI. z dějin válek občanských a rodu Augustova, v VII. a VIII. z dějin císařských od Flaviovců do Diokletiana.

6. Úkoly buďtež jen školní, maturitní práce z češtiny do latiny odpadniž.

C. *Všeobecná ustanovení o četbě.*

1. Kanon četby budiž nařízen, ale v rámci jeho měj učitel plnou volnost ve výběru.

2. Četba budiž prováděna v rozsahu menším než dosud.

3. Podrobný rozsah četby nebudiž napřed školním úřadům ke schválení předkládán, nýbrž výkaz vykonané četby budiž dodatečně školním úřadem posouzen.

4. Současně nebuďtež čteni dva spisovatelé, a spisovatel, jenž určen pro 2 třídy, budiž čten in continuo.

5. Za zavedení kommentovaných vydání do školy (s poznámkami pod čarou) komisse vřele se přimlouvá.

D. *Rozvrh latinské četby.*

1. III.: Vhodná chrestomathie, pokud jí není, zůstaň při Corneliu Nepotovi.

2. IV.: Caesarovo Bellum Gallicum; začátky Ovidia.

3. V.: V 1. běhu Ovidiovy Metamorfosy a Fasti; v 2. běhu Sallustius.

4. VI.: V 1. běhu Cicero (řeči a výňatky ze spisů filosofických); v 2. běhu Vergiliova Aeneis.

5. VII.: V 1. běhu Vergiliova Aeneis a výběr lyriků římských; v 2. běhu Livius (mimo I. knihu, jež nebudiž čtena).

6. VIII.: V 1. běhu Horatius, v 2. Tacitus.

E. *Vyučování jazyku řeckému.*

1. Komisse nepřidala se k návrhu řed. Šafránka, aby vyučování dálo se na základě nářečí epického, nýbrž vyslovila se pro postup dosavadní.

2. Četba řecká budiž upravena takto:

V.: V 1. běhu lehčí části Anabase, v 2. běhu Homerova Ilias.

VI.: V 1. běhu Homerova Ilias, v 2. běhu Herodot.

VII.: V 1. běhu Odyssea, v 2. běhu jedna tragedie Euripidova a jedna (kratší) řeč Demosthenova.

VIII.: V 1. běhu Sofokles, v 2. běhu Platon.

F.

Komisse konečně uznává za velmi žádoucí, aby v VIII. bylo souborné opakování kulturních dějin řeckých a římských svěřeno filologovi a dána mu k tomu 1 hodina týdně. Dr. *Jarosl. Šťastný,* referent.

Komité pro revisi osnov jazyků moderních, zvolené před prázdninami, pojednávalo dne 20. a 23. října jakož i 5. listopadu o návrzích, jež jednotliví referenti přednesli, zejména pak o osnově jazyka **českého**, kde byly základem elaboráty prof. *J. Loriše* (odbor mluvnický) a *V. Ertla* a *K. I. Černého* (četba, literární historie atd.).

Konstatováno, že dosavadní osnovy jazyka českého jsou často pouhým doslovným překladem toho, co je předepsáno pro školy německé, a že již z té příčiny měly by býti nahrazeny jinými, v nichž by bylo více hleděno ku potřebám našim. Podobně uvažováno o zbytečném nesouladu ve vyučování jazyku mateřskému v nižších odděleních všech tří typů škol středních, kde osnova gymnasií liší se od osnovy reálně-gymnasijní a obě opět od reální, zejména ve III. a IV. třídě. Rovněž tak bylo jednomyslně žádáno, aby i ve vyšším oddělení, kde realisté za 3 léta musí v češtině s horečným kvapem zpracovati touž látku, kterou gymnasisté, filologicky mnohem lépe vyzbrojení, mají rozvrženu na čtyři léta, nastala při očekávaném reformování žádoucí shoda, a to tím, že předc všemi změnami jinými *osmitřídní* reálka byla by postavena na roveň osmitřídnímu gymnasiu. Bez této kardinální změny nelze o náležité úpravě jazykového učiva na vyšších reálkách takřka ani mluviti. Co do počtu hodin, věnovaných jazyku vyučovacímu, žádáno pouze o hodinu více v tertii a kvartě na reálných gymnasiích (dosud po dvou), aby byla shoda s příslušnými třídami na gymnasiích ostatních.

Návrh učebné osnovy pro jazyk český byl by asi tento:

Úkolem nižší střední školy budiž: Nižší střední škola učí žáky správně čísti a mluviti. Vede je k tomu, aby došli jistoty v ústním a písemném užívání jazyka bez chyb proti mluvnici a pravopisu. Grammatickým učením nabudou žáci nejen bezpečné znalosti tvarosloví a skladby, ale probouzí a utvrzuje se v nich také jazykový cit. Memorováním a přednášením osvojí si mládež pevně stanovený počet (kanon) básní a prosaických článků trvalé ceny.

Úkolem vyšší střední školy budiž: Na vyšší střední škole žáci nabývají na základě probuzeného citu jazykového obratnosti a slohové správnosti v písemném i ústním vyjadřování myšlenek o věcech z oboru vyučování i vlastního poznání. Četbou pečlivě volenou poznají vhodný výbor nejlepších vzdělavatelných věcí z české literatury a naučí se na příkladech rozeznávati jednotlivé druhy básnické a prosaické. Na základě četby a výkladů školních jest jim poznati nejdůležitější fakta z dějin literatury české a českého jazyka. Memorování a přednášení.

Osnova grammatického učení: Třída I.: Pravidelné zjevy tvarosloví. Hláskosloví, pokud jest ho potřebí při tvarosloví a při cvičeních pravopisných. Nauky o větě, část obecná: základní význam věty (věta oznam., tázací, přací, podmínečná a zvolací); o členitosti věty (podmět a výrok, věty o podmětě neurčitém); o rozvitosti věty a třídění rozvíjecích výrazů (přívlastek, předmět, doplněk atd.); klad a zápor; shoda podmětu a výroku; vztah podmětu ke gramm. osobě; přízvuk slovný a větný; slovosled; úspora výrazu větného (věty kusé atp.). Rozeznávání souvětí souřadného a podřadného. Praktická cvičení pravopisná s příležitostným uváděním hlavních pravidel jeho. Základy interpunkce v souvislosti grammatického učiva; dělení slabik.

Třída II.: Učivo třídy I. se prohlubuje. Zvláštnosti tvarosloví. Nauka o souslovích souřadných (několik podmětů, předmětů, přívlastků atd.); věta stažená; souvětí souřadné i podřadné; perioda; o pořádku vět a slov; o spojkách. Cvičení pravopisná; znaménka rozdělovací, pokud ještě v I. tř. nebyla probrána.

Třída III.: Nauka o rozvíjecích výrazech jednotlivých druhů slovních (skladba v užším smyslu). Příležitostné opakování tvarosloví a větosloví.

Třída IV.: O významu slov a jeho změnách; synonyma; homonyma; hlavní tropy a figury. Tvoření a skládání slov. Soustavný přehled veškeré mluvnice. Základy metriky.

V sextě nebudiž zapomenuto vedle třídění jazyků slovanských na dějiny českého pravopisu, na výklady o obojím písmu staroslovanském a žáci buďtež náležitě seznámeni s abecedou kyrillskou, jak se děje jinde i v zemích neslovanských.

Co se *písemných prací* českých týče, buďtež ve *vyšších* třídách ukládány pouze úkoly domácí, poněvadž ve škole žák za 35—40 minut, které ze zkrácené hodiny zbývají, nic kloudného nemůže napsati a v životě nikdy bez pomůcek a pramenů nebude koncipovati. Za to v primě a sekundě buďtež odstraněny úkoly *domácí*, jež na tomto stupni jsou zbytečné. Řečnická cvičení tak řečená buďtež na gymnasiích a zejména na reálkách zcela odstraněna.

Četba. Soukromou četbu *souvislou* jest třeba *účelně organisovati* od samého počátku studií. Základy musí býti položeny již na oddělení *nižším*, aby žáci, odcházejíce z nižších tříd do života anebo vstupujíce do kvinty, byli již s lehčí četbou prosaickou (povídky historické, vesnické atp.) hotovi.

Při nákupu knih pro knihovny budiž dbáno těchto zásad: odmítati jest jen četbu s *patrnou* tendencí nemorální a pak četbu *jazykově chatrnou*. Nemístnou pruderií vytlačena jsou z knihoven mnohá díla vysoce morální (uvádíme jen Raisova „Pantátu Bezouška").

Nutno bude jako základ četby pořiditi kanon asi 100 knih, jež v dostatečném počtu exemplářů by byly majetkem každé knihovny.

Četba nesouvislá, obsažená v I.—IV. čítance, ve „Slovesnosti" a ve „Výboru literatury z doby nové", vyžaduje svrchovaně důkladné opravy a úpravy.

Předně třeba dbáti, aby *všecky* tyto chrestomathie byly *v organické souvislosti,* aby se v knihách pro vyšší třídy zbytečně neopakovaly básně nebo prosaické stati, jež žák četl již ve svých čítankách pro I.—IV. třídu, a podobně aby se ve „Výboru" neopakovaly tytéž (často i rozsáhlé) básně, jako ve „Slovesnosti" a naopak.

Je třeba, aby čítanky pro I.—IV. třídu doplňovaly a shrnovaly učivo, dále aby odpovídaly životu (zejména postupu časovému v roce školním) uspořádáním i obsahem, konečně aby obsahovaly věci *pro život* zajímavé a důležité, které nejsou předmětem vyučování (hygiena, poměry státní, národohospodářské a pod.).

Po stránce formální a methodické buďtež články bez obalu *upravovány* ku potřebám *stilistickým* (vzorná osnova a pod.), *jazykově bezvadné a jednotné.*

Probírání jich budiž: *a*) věcné, *b*) jazykové. Jazykovým probíráním nemíní se arci grammatické promrskávání, jež se právem zamítá, nýbrž výklady se zřetelem ku fraseologickým, lexikálním, dialektickým a podobným *jemnostem jazykovým*, pro něž v mluvnici není místa.

Budiž stále hleděno i do budoucnosti; co na př. lze při čtení tolikerých pohádek, bájí, legend atd., obsažených v čítankách vyložiti pro slovesnost, budiž ve třídách těch přiměřeně zužitkováno — v kvintě pak možno podobné druhy básnických skladeb probírati již téměř bez ukázek (nyní hned na počátku tak hojných) na základě známých a částečně i memorovaných legend, pohádek atd.

K čitankám budiž vždy připojen *vzorný návod, jak vykládati* báseň i článek prosaický; na konkretním případě budiž ukázáno, co všechno na kterém stupni je možné a nutné z četby článku vytěžiti.

Články vymykající se přímému názoru buďtež opatřeny případnými *illustracemi* i jednoduchými *mapkami* (na nichž by arci bylo jen to, o čem je v čítance zmínka — na př. Blaník, Vlašim, Sedlčany atp. v Čechách), vůbec vším, co nahrazuje přímý názor.

Memorováno budiž to, co je *cenné* a čeho lze později (k výkladům metrickým, poetickým a vůbec aesthetickým) použíti, a to nejen básně, nýbrž i vhodná prósa (t. j. přednesu schopná a pro přednes psaná).

Učebnice *slovesnosti* vedle čítanek organicky s ni spiatých a vedle „Výboru III." měly by zaujímati, co se *ukázek* týče, postavení zvláštní. Nechť obracejí zřetel hlavně k literatuře obecné a jejím hlavním proudům, nechť obsahují v oddíle prosaickém stati o hlavních proudech ve světové literatuře, zejména o klassicismu, pseudoklassicismu, byronismu, realismu, naturalismu, dekandentství atd. (dosavadní článek v naší „Slovesnosti" o romantismu a romantičnosti je jen slabý pokus toho, čeho by si bylo přáti), jichž by se mohlo při vyučování použíti. Při ukázkách budiž více než dosud čerpáno ze starých *prazdrojů* poesie lidové i umělé, na nichž lze při výkladu jednotlivých druhů poetických skladeb vývoj té neb oné formy nebo změnu terminologie (ballada atd.) lépe poznati, než na výtvorech moderních, zejména jsou-li skoro stále jen z české literatury vybírány. Slovesnost (míní se tu učebnice toho druhu vůbec) má býti, co se ukázek týče, obrazem literatury *světové*, zejména pak i literatur slovanských (Mickiewicz, Puškin), a podávati žákům výhled širší, rozlehlejší. Nejde tu o národní, jde tu o obecné pojmy, a pak o poznání české literatury bude čítankami, „Výborem III." a souvislou četbou povinnou i soukromou postaráno s dostatek.

* * *

Tolik o češtině. K definitivním úradám o dosavadních osnovách jazyka francouzského a německého, jež valných změn celkem nepotřebují, nedošlo pro neodkladné zaměstnání referenta prof. dra Sterzingra v redakci velkého slovníku německého a pro odjezd prof. dra Haškovce do Paříže, čímž komité zatím stalo se kusým. Referát dra V. Mathesia o reformě vyučování jazykům moderním ve *vyšších* třídách vyjde snad brzy jako zvláštní článek. Zde možno podotknouti jen tolik, že z projevů všech účastníků debaty bylo vycítiti přání, aby nesnesitelný stav, v jakém jest dosud vyučování neobligátně obligátní *němčině* zejména ve třídách vyšších, přestal a aby jakýmkoli způsobem stala se náprava, bez níž žádoucí úspěchy jsou nemožné. Bylo

poukazováno na Moravu i na modus německý (učení v odděleních). Zároveň však jeden z účastníků schůze (prof. K. I. Černý) zmínil se — ne bez trpkosti — o tom, že valných naději na nějaké pronikavé reformy vůbec si nedělá; soudil tak z toho, že přes resoluci sjezdovou („Věstník“ 1902, str. 346), přijatou jednomyslně po rokování o návrhu Trnkově, stilisovanou zemským inspektorem a zaslanou pak na vyzvání i ministerstvu do Vídně, za 5 let nestal se ani nejnepatrnější krůček ku předu. Resoluce ta zní: „Neobligatorní vyučování jazyku německému na českých školách středních budiž reorganisováno tak, aby pro žáky na konci IV. třídy v jazyce tom nedostačující byl zřízen — *zatím na zkoušku asi na dvou ústavech* — zvláštní *kurs poboční*, v němž by se látka v nižších třídách probraná soustavně zopakovala!“

Návrh na změnu osnovy učebné pro dějepis na gymnasiích a reálkách.

Vyučování v dvojím stupni budiž ponecháno.

I. Ve třídách nižších *rozvržení* látky na jednotlivé třídy může zůstati. V obsahu učiva pověsti nemající ceny esthetické, kulturní ani paedagogické buďtež vypuštěny. Budiž věnována co největší pozornost dějinám domácím, dějiny německé, které dosud stojí v popředí, buďtež přiměřeně zkráceny. Líčení válek budiž přiměřeně zkráceno na příčiny, hlavní průběh a následky; větší péče za to věnována dějinám kulturním.

II. Ve třídách vyšších budiž věnována větší pozornost pravěku lidstva, zvlášť slovanskému, dějiny klass. starověku buďtež restringovány jen na události význačné a vývoj kulturní. Opětně budiž jako na nižším oddělení větší péče věnována dějinám domácím a pojednáváno o nich samostatněji než dosud bylo pojednáváno v područí dějin německých. Větší měrou budiž přihlíženo k dějinám nejnovějším, hlavně 19. stol., a k jich souvislosti s přítomností.

Podle toho také třeba látku *rozvrhnouti* přiměřeněji:

a) na gymnasiích:

Ve tř. V. budiž probrán celý starověk, ve tř. VI. další dějiny až do r. 1648 příp. 1700, ve tř. VII. ostatek. Třída VIII. mohla by jako dosud býti zůstavena opakování a prohlubování učiva.

b) na reálkách (pokud budou míti 7 tříd):

Ve třídě V. starověk a počátky středního věku až asi do r. 800., ve tř. VI. dějiny další až do r. 1789., ve tř. VII. ostatek a opakování celého učiva.

Návrhy tyto podmíněny jsou novými učebnicemi, které by v duchu jich byly sepsány. Pro reálky buďtež při dosavadním rozdělení aspoň ve vyšších třídách učebnice zvláštní.

Návrh na změnu v učebné osnově pro zeměpis na gymnasiích a reálkách.

1. Rozdělení učiva pro zeměpis nechť zůstane v nižším oddělení tak, jak jest dosud. Jen v prvé třídě doporučovalo by se pro lepší protříbení základních pojmů geografických vycházeti od domova (rodné země), ovšem v rozsahu náležitě omezeném. Za to by se mohlo zredukovati učivo o Evropě (kromě Střední Evropy) a mimoevropských dílech světa, jako to požadují, ač nedosti přesně, instrukce dosavadní.

Při tom jest při veškeré učebné látce ve všech třídách instrukcemi (i učebnicemi) přihlížeti k tomu, aby se probírala po všech stránkách přírodního zeměpisu i anthropogeografie souborně, tak aby vznikaly žákům *jednotné* celkové obrazy krajin a států.

2. V klassifikaci budiž zeměpis ve všech třídách oddělen od dějepisu. Poněvadž se však anthropogeografie má pěstovati v úplném splynutí s fysikálním zeměpisem, jest nutno, aby oba předměty byly spojeny v jediné ruce, a to historikově. Aby se rozdělení všude mohlo provésti, nutno rozmnožiti počet hodin pro zeměpis a dějepis ve III. třídě gymnasialní ze 3 na 4 hodiny týdenní, což se již nyní dopouští fakultativně.

3. Zeměpis budiž zaveden i do všech tříd vyššího oddělení gymnasií a reálek po 2 hodinách týdně s částečnou restrikcí hodin dějepisných.

4. Na gymnasiích v V. třídě budiž souborným způsobem opakováno učivo z nižších tříd o Asii, Africe a Jižní a Západní Evropě (po Dunaj a Rýn), v VI. třídě budiž dokončeno opakování Evropy, Ameriky, Australie a zemí polárních. Při tom budiž opakován mathematický zeměpis a prohloubena při popisu zemí známost o všeobecných pojmech oro- a hydrografických, jich příčinná spojitost, rozčlenění oceánů (hloubky, relief dna, vlastnosti vody, proudy, život a bohatství moří, zalednění, hospodářský význam moří a řek, dopravní cesty), pak přehled základů klimatografie, hospodářského zeměpisu a anthropogeografie.

5. V VII. třídě gymnasijní buďtež shrnuty a doplněny poznatky z fysikální geografie a anthropogeografie nabyté při popisu jednotlivých dílů světa a buďtež uvedeny v soustavu.

6. V VIII. třídě gymnasijní budiž probírána statistika mocnářství rakousko-uherského. Budiž provedeno zhuštění látky dříve probrané ve všeobecné fysikální geografii a anthropogeografii s applikací na přírodní a anthropogeografické poměry našeho mocnářství. Poměry říše rakousko-uherské buďtež stále srovnávány s poměry ostatních států evropských. Na základě vývoje ústavy tohoto státu, jak byl podán v hodinách dějepisných, budiž vylíčena nynější ústava říšská.

7. Na reálkách na vyšším oddělení budiž učivo rozděleno tak, že učebná látka, určená pro VI. třídu gymnasiální, se probéře v I. pololetí, látka pro VII. třídu gymnasiální v II. pololetí a statistika mocnářství rakousko-uherského ve třídě VII.

Dr. *Fr. Hýbl.*

Zpráva komise pro reformu mathematického učiva na středních školách.

Komise se usnesla na těchto názorech:

1. Učební cíl v arithmetice i geometrii na nižším stupni budiž stejný. Na gymnasiu *zavede se rýsování*. Počet hodin zvýšiti jest v nižších třídách o 1 hod. Reálka rozšíří se o *8. třídu*.

2. Za příčinou *pěstování nazírací schopnosti prostorové* má býti ve čtyřech nižších třídách učivo planimetrické s geometrickým spojeno. Konají se *praktická cvičení* v měření délek a úhlů na modelech i na předmětech skutečných. *Náčrty těles* zhotovují se již od prvé třídy způsobem v krystalografii obvyklým.

3. Všeliká změna veličin posuzuje se v algebře i geometrii se stanoviska *funkce*. Tento názor připravuje se již v nižších třídách; soustavně koná se studium funkcí ve třídách vyšších, a to funkce $ax + b$ ve 4. třídě, funkcí $ax^2 + bx + c$ a $\frac{a}{x}$ ve třídě 5., funkce $\log x$ a goniometrických funkcí v 6. třídě a podpírá se *grafickým názorem*. Od třídy 5. vyvinují se postupně *derivace* těchto funkcí. *Počtu infinitesimálního* užije se ve fysice, dále v úlohách o maximech a minimech a v analytické geometrii při *dosavadním* rozsahu učiva.

4. V zájmu žádoucího *zjednodušení učiva* se navrhuje:

a) Upraviti *postup* učení na vyšším stupni tak, aby bylo soustavným *pokračováním*, prohlubováním a doplňováním a aby nebyly věci známé znovu vykládány.

b) Omeziti *nauku o úměrách* a řešení úloh trojčlenkou na nejmenší míru a řešiti tyto úlohy *úsudkem*. *Počet spolkový*, *průměrný* a *směšovací* jako zvláštní druhy početní jest vypustiti.

c) V 1. a 2. tř. docíliti jest *jistoty a zběhlosti* v počítání. Proto jest theoretické výklady omeziti a přeložiti odhadování nejvyšších *řádových jednotek* i se *zkráceným počítáním* do 3. tř. (v souhlase s gymn. osn.).

d) Omeziti nauku *o neurč. rovnicích* na řešení grafické.

e) Omeziti *sferickou trigonometrii* na trojúhelníky pravoúhlé a zákl. věty o kosoúhlém trojúhelníku.

f) Vypustí se *vyšší rovnice*, k jichž řešení třeba jest zvláštních obratů, a odstraní *výrazy příliš složité*; dále abstraktní úlohy a p.

g) Řešení nejjednodušších rovnic položeno již do 3. tř., definice goniometrických funkcí do tř. 5.

5. Požadavku, aby střední škola poskytla žáku nejnutnějších vědomostí *pro život občanský*, pokud podkladem jsou vědy mathematické, vyhověti jest postupným rozšiřováním duševního obzoru žákova, po případě též souvislými výklady, které příslušný obor úkolů objasní. Příležitost k tomu jest jmenovitě ve tř. 2., 4., 7. a 8. *Jos. Pour*, c. k. professor.

Zásady a požadavky pro reformu ve vyučování fysiky.

A. Reálky.

Intensita, s jakou se volá po rozšíření reálky na 8 tříd, a důvody, které toto volání opodstatňují, jsou tak silny, že uskutečnění tohoto požadavku se nedá již dlouho odkládati. Nemá-li pak tímto rozšířením reálka pozbýti svého základního rysu školy moderní, vzdělávající a vychovávající na základě věd přírodních, jichž vysoká cena vzdělávací a výchovná právě v nové době více než kdykoliv jindy se všeobecně uznává a cení, třeba (nepřihlížejíc k ostatním vědám přírodním, o nichž do značné míry bude platiti totéž, co zde bude řečeno o fysice) jednak počet hodin fysiky přiměřeně rozmnožiti, jednak methodu vyučovací, jakož i výběr látky učebné uvésti v plný souhlas jak se zkušenostmi paedagogicko-didaktickými nové doby, tak se změněnými požadavky a cíli, jež na vyučování fysiky dnes nutno klásti.

Předpokládajíce tedy 8třídní reálku, žádají podepsaní celkem 19 hodin pro fysiku, a to s tímto rozdělením: III. 4, IV. 3, VI.—VIII. po 4. Tento počet jest (jak z dalšího výkladu vysvitne) plně opodstatněn jak rázem a vážností cíle, jehož výukou fysiky bude dosáhnouti, tak methodou, jež majíc k dosažení stanoveného cíle bezpečně vésti, bude především vyžadovati více času, než vyžaduje methoda dnešní.

Cílem vyučování fysikálního nemůže nadále býti jako dosud pouhé *receptivní osvojování* vědeckých výsledků fysikálního badání a *suché učení se zákonům* přírodním, ani pouhá slovní reprodukce výkladu učitelova nebo popis jeho pokusů demonstračních. Tyto věci obohacují sice žáka vědomostmi pro život velmi potřebnými a užitečnými, znamenají však velmi málo pro roznícení lásky, zájmu a účasti k přírodě a jejím záhadám a téměř nic pro vypěstění a zušlechtění charakteru, vnitřní obohacení osobnosti a rozvoj i vypěstění duševních i smyslových mohutností.

Žádají tudíž podepsaní v souhlase s předními učiteli fysiky a paedagogy celého světa: Cílem fysiky nebuď pouhé učení se, passivní recepce (byť usnadněná sebe krásnějšími a názornějšími pokusy a dokonalejšími učebnicemi), nýbrž žák *činně* a *přímo* poznávej přírodu a její zákony na základě *vlastní zkušenosti* náležitě vedené a účelně řízené moudrostí učitelovou. Při tom učitel nestav se mezi žáka a přírodu, nýbrž přiváděje ho do přímého styku s ní a naváděje ho prací a přímým názorem základy přírodního poznání získávati, vypěstuj tím v něm nejen *schopnost*, nýbrž i *zájem pozorovací*, vytřib jeho *smysly* a *ostrovtip*, vypěsti v něm *chuť a odvahu k činu, lásku k přírodě, práci a pravdě, pevnou vůli*, zušlechtěnou *trpělivostí* a *skromností*, ale nauč ho též *správně oceňovati síly vlastní*, býti *kritickým* a *střízlivým*. Vedle těchto zdokonalení a vypěstění charakteru, jež poznání fysikální, takto získávané, žákovi přinese, stane se toto proň ne *mrtvým kapitálem*, jak dosud se často stává, nýbrž *živým, trvalým*, s nitrem jeho navždy srostlým *pramenem pro život* užitečných vědomostí.

K dosažení tohoto cíle jest nezbytně nutno *změniti dosavadní methodu vyučovací* a založiti veškeré vyučování fysiky na *žákovském praktiku*. O významu této methody vyučovací pro dosažení svrchu jmenovaného cíle výuky fysikální bylo již tolik a tak krásných slov v novější době řečeno, že pode-

psaní považuji za zbytečné každé další odůvodňování tohoto požadavku, jejž formuluji takto:

Vyučování fysiky budiž methodicky založeno na vlastních pokusech žákovských, a to tak, že na nižší reálce připadne žákovskému praktiku polovina všeho času, na vyšší reálce pak ponecháno bude učiteli použiti z času, fysice vyměřeného, pro praktikum tolik, kolik povaha látky učebné od případu k případu toho žádá.

Kdežto úlohou praktika na nižší reálce bude seznamovati žáka předběžně na základě jeho vlastního názoru s tím, o čem se bude v nejbližší době při výkladu učitelově jednati, bude úlohou praktika na vyšší reálce vedle toho v prvé řadě měření fysikálních veličin, v hodině definovaných, jakož i kvantitativní verifikování vztahů a zákonů fysikálních. Z toho plyne, že ráz pokusů na nižší reálce bude převahou kvalitativní, na vyšší kvantitativní, že praktikum na nižší reálce bude výklad učitelův stále předbíhati a půdu mu připravovati, na vyšší hned předbíhati a připravovati, hned následovati, verifikovati a doplňovati.

Pokud výběru látky se týče, bude se doporučovati učiniti jej co nejpečlivěji s ustavičným zřetelem netoliko k její důležitosti vědecké a významu pro život praktický, nýbrž zvláště k její ceně všeobecně vzdělávací. Při tom budiž stálým heslem: Raději méně látky, ale důkladně, t. j. s dokonalým porozuměním a úplným zažitím. Methodické rozdělení látky na nižším oddělení tak, jak jest dnes, se dosti osvědčilo a mohlo by i v nových poměrech býti podrženo. Pro vyšší reálku by se doporučovalo ponechati nejabstraktnější věci až na nejvyšší třídu. S tohoto hlediska by se snad mohlo následující rozdělení doporučovati:

VI. Základní pojmy mechaniky a jednoduché stroje; hydromechanika, aëromechanika, nauka o teple.

VII. Mechanika (dokončení). Astronomie. Magnetism a elektřina (až na vlny elektrické a výboje v plynech).

VIII. Pohyb vibrační, akustika, optika, energie zářivá.

Vyučování fysiky jest již dnes tak namáhavé, že právem lze žádati, aby hodiny fysiky byly postaveny na roveň hodinám filologickým. Methoda tuto postulovaná bude však tak síly učitelovy vyčerpávati, že nejen splnění tohoto požadavku se musí rozuměti samo sebou, nýbrž bude třeba správcům kabinetů vyjíti ještě jiným způsobem vstříc. Neboť je-li správa sbírek fysikálních a udržování přístrojů a kabinetů v náležitém stavu bez pomocné síly dělnické již dnes možná jen tím, že učitel mlčky koná práce fysické, jež nejen nejsou nikterak přiměřeny jeho postavení, nýbrž zabírajíce jeho volný čas i síly, znechucují mu jednak práci v kabinetě vůbec, jednak znemožňují vyšinouti sebe i sobě svěřený kabinet na ten stupeň, který by době a poměrům plně odpovídal, bude po zavedení praktika toto vedení sbírek, kabinetů, poslucháren a pracoven bez řádného laboranta naprosto nemožným. Poněvadž pak i místnosti učební budou vyžadovati přiměřené úpravy, navrhuji a žádají podepsaní toto: Učiteli budiž vyhrazena vlastní pracovna, posluchárna budiž tam, kde nelze zaříditi samostatnou laboratoř žákovskou, vhodně adaptována (nejlépe vhodnými stolky na způsob kreslíren), v nových ústavech budiž však vždy laboratoř žákovská vedle posluchárny zřízena, učiteli pak k ruce budiž dán řádný laborant (nejlépe vyučený truhlář, strojník a p.). Učebná povinnost učitelova budiž vyměřena stejně, jako se

děje u učitelů filologie, a mimo to správa sbírek fysikálních počitej se za 2 hodiny vyučovací. Pro soustavná pozorování astronomická, jichž všestranná cena a užitečnost všeobecně se uznává, budiž na střeše budovy školní zřízeno vhodné plateau.

Cena veškerých výrobků a potřeb fysikálních zdražila se v posledních letech několikráte tak, že stoupnutí dosáhlo bezmála výše 50%. Mají-li sbírky vyhovovati zvýšeným požadavkům, na ně kladeným, jest třeba zvýšiti jich dotaci rovněž nejméně o 50% obnosů dosud stávajících a to hned. Na zřízení žákovských laboratoří bude arciť třeba mimořádné podpory.

Není od místa podotknouti při této příležitosti, že postup při zakupování pomůcek by se značně zjednodušil, kdyby o něm rozhodoval pouze sbor.

Podepsaní jsouce si plně vědomi dalekosáhlosti toho, čeho tuto žádají, uznávají, že reforma tak pronikavá a po stránce technické tak obtížná nemůže, ba nesmí býti provedena přes noc, rázem, zvláště ne bez předběžných pokusů a důkladných zkušeností. Tyto zkušenosti byly sice již v cizině ve velkém počtu případů a během dlouhé řady let v hojné míře nashromážděny, a to s výsledkem velmi uspokojivým. Nicméně pokládají podepsaní za nutné, aby také na domácí půdě nejen vhodné pokusy se konaly a tím potřebné zkušenosti v míře co nejhojnější předem se nasbíraly, ale aby též jiným vhodným způsobem půda pro pokrok a rozvoj vyučování fysikálního se připravovala. Žádají proto pro nejbližší dobu tohoto:

a) Nepovinné fysikální praktikum žákovské, jež jest dnes zavedeno na zkoušku ojediněle jen na několika málo ústavech a to vesměs ve třídě VII., budiž zavedeno všeobecně jako nepovinný předmět ve třídě VI. a VII. na těch ústavech, kde poměry toho dovolují, zvláště pak, kde učitel si toho přeje. Nicméně k vedení praktika nebudiž žádný učitel nucen proti vlastní vůli.

Mají-li cvičení tato býti korunována zdarem a přinésti cenný příspěvek k řešení reformy svrchu požadované, budiž při jinak úplné svobodě učitelově k tomu hleděno, aby stránka kvantitativní převládala, volba látky byla přiměřená, úlohy ne příliš těžké a obšírné, používání korrekcí omezeno na nejmenší míru a na ty případy, kde podstata věci toho žádá. Současně však budiž se zřetelem k mimořádným obtížím, jež řádné a úspěšné vedení praktika v této zkušební periodě, kdy není nikde dosti pomůcek po ruce, aby všickni žáci mohli současně pracovati touž úlohu, ani pevné osnovy učebné, již by učitel pohodlně sledovati mohl, ani vhodně zařízených místností atd., bude vyžadovati a vyžaduje, učiteli uleveno tím, že 2 hodiny praktika se mu budou počítati za 3 hodiny vyučovací a při tom celkový počet týdenních hodin nepřesáhne 18, nebo že hodiny přes 18 jdoucí se mu budou zvláště obvyklým způsobem remunerovati. Požadavek tento je zcela slušný a spravedlivý a závisí na jeho splnění nejen všeobecné rozšíření praktika vůbec, nýbrž i další úspěšné vedení praktik již zavedených

Praktikum budiž zřízeno, přihlásí-li se aspoň 6 žáků, a při počtu větším než 12 budiž zřízeno paralelní oddělení. Odbývej se jednou týdně po 2 hodiny v každém oddělení.

b) Budiž věnována na zkoušku na několika vhodných ústavech v III. a IV. jedna hodina týdně povinnému praktiku všech žáků tak, že třída mající přes 20 žáků se rozdělí na tu hodinu na 2 oddělení, z nichž prvé bude míti fysiku první hodinu, druhé poslední, počet hodin pak v tomto odpůldni bude buď 8—1, neb 2—5. Tím bude míti učitel sice v té třídě o 1 hodinu fysiky

týdně více, ale žáci stejně jako dnes. K připravě této zkoušky budiž uloženo některému zkušenému a pro věc zaujatému učiteli fysiky, aby vypracoval předem podrobnou osnovu (ve smyslu zásad svrchu vyložených) a sestavil nutný inventář příslušné žákovské laboratoře.

c) S reformou školy musí nutně jíti reforma učitelstva. Na prvém místě buďtež hodiny fysiky postaveny na roveň hodinám filologickým, aby tím přetížení učitelů fysiky bylo zmenšeno a jim dána příležitost své dosavadní vzdělání požadavkům doby v míře náležité přizpůsobovati. V tom je podporujte dále pravidelné kursy vysokoškolské, vybrajíce svou látku s pečlivým zřetelem k jich skutečné potřebě, tedy zvláště co možno prakticky, jakož i vysoké úřady školní poskytováním dobrovolných stipendií cestovních a studijních atd.

Universitní vzdělání kandidátů učitelství budiž též zreformováno, a to hlavně ve smyslu praktickém a s plným zřetelem na jich budoucí povolání. Zvláště potřebným se jeví praktikum v demonstrování a výkladu spojené s následující diskussí. V dílnách universitních budiž pak kandidátům poskytnuta možnost nabýti potřebné zručnosti manuelní.

Vzhledem na potřeby gymnasií jeví se nutným zavedení nové skupiny FCh.

B. Gymnasia.

Pro vyučování fysiky na gymnasiích platí v plném rozsahu tytéž zásady, které vysloveny pro reálky, poněvadž i tam musí fysika býti především vědou výchovnou. Zůstává tudíž v plné platnosti vše, co řečeno o cíli a methodě vyučovací fysiky, zvláště i o praktiku. Toliko počet hodin vyučovacích by mohl býti na vyšším gymn. menší, tak že by bylo v VI.—VIII. po 3. — Chemie na nižším gymnasiu budiž vložena do fysiky, na vyšším buďtež však přidány samostatné 2 hodiny chemie ve třídě VII.

Rozdělení učiva na nižším gymnasiu může zůstati jako dosud, na vyšším budiž obdobné jako na reálce.

Nepovinná cvičení žákovská na vyšším gymnasiu buďtež za týchž modalit jako na reálce zavedena na gymnasiu ve třídě VII. a VIII.

Dr. *V. Posejpal*, referent.

Deskriptivní geometrie.

Zásady reformy:

Omezení složitých úloh rázu čistě theoretického.

Zvýšené pěstování nazírací schopnosti rozmnožením method zobrazovacích.

Zřetel k tvarům vyskytujícím se v technické praxi, krystallografii, malířství.

Třída V. 3 h. Základní úlohy o promítání orthogonálném bodů, přímek a rovin na jednu, pak na dvě průmětny.

Zavedení pomocných průměten.

Otáčení. Zobrazování mnohoúhelníků a kruhu. Affinita.

Ellipsa jako průmět kruhu.

Vlastní a vržené stíny rovinných obrazců.

Třída VI. 3 h. Krychle, hranol, válec, jehlan a kužel v promítání orthogonálném a šikmé axonometrii. Roviny styčné a tečné.

Průseky mnohostěnů, zvláště hranolů a jehlanů s rovinami a přímkami. Kollineace.

Koule; úlohy o ploše kulové. Průseky koule s rovinou a přímkou. Osvětlení zobrazených těles.

Třída VII. 3 h. Rovinné průseky válců a kuželů. Věta Daudelinova. Kuželosečky jako křivky affinní a kollinearné s kružnicí.

Vzájemné proniky mnohostěnů i těles oblých.

Šroubovice.

Plochy rotační; zákl. úlohy.

Základy kartografie: vysvětlení hlavních způsobů zobrazování povrchu zemského.

Třída VIII. 3 h. Promítání centrálné a perspektiva útvarů zobrazených v třídách předešlých se zřetelem k praxi.

Parallelně opakování všeho učiva vhodnými úlohami v různých způsobech zobrazovacích. *V. Hrubeš.*

Návrh na reformu vyučování chemii na školách středních.

A. *Návrh, činěný pro případ, že dosavadní plán a rozvrh hodin ještě potrvá:*

Do učebného plánu třídy V. za první odstavec budiž vsunuta věta: „Nazírání na zjevy chemické jest postaviti na základ energetický."

Instrukce pro třídu IV. a V. buďtež prohlášeny za úplné nezávazné aneb aspoň upraveny tak, aby:

a) *ve třídě IV.*:

soustavy krystallové byly vykládány dle rovin souměrnosti a nikoliv dle os;

reakce chemické aby byly vykládány se zřetelem na změny energitické, při nich nastávající;

soli, kyseliny a zásady vykládány theorií iontovou;

zaveden pojem reakce zvratné;

při užití hypothes přísné vytčení, co jest hypothesa a co faktum;

b) *ve třídě V.*:

energetické nazírání bylo prohloubeno;

byl zaveden pojem chemické rovnováhy, pojem fáse, důkladně vyložen pojem reakce zvratné.

Ve smyslu změn, které se stanou v instrukcích, jest upraviti *praktická cvičení chemická.*

Zvláště nutno by bylo přičiniti práce, jimiž by žákovi byla učiněna zřetelnou přeměna jedné energie ve druhou.

B. *Návrh, činěný pro případ, že změní se pouze učebný plán jak reálek, tak gymnasií.*

1. *Na reálkách.*

Budiž rozděleno učivo a počet hodin ve třídě IV. a V. tak asi, jako jest nyní, za to ve třídě VI. buďtež místo 2 hodin dány hodiny 3, z nichž pří-

růstek 1 hodiny týdenní budiž věnován *užité* chemii organické. Ve třídě VII. buďtež 2 hodiny týdně věnovány opakování poznatků chemie minerálné a chemické technologii na základě historickém.

2. *Na gymnasiích.*

Ve třídě III. a IV. buďtež 2 hodiny týdně po 1 semestr aneb aspoň 1 hodina týdně po celý rok věnována chemii. Ve třídě VII. buďtež chemii minerálné věnovány 2 hodiny týdně po celý rok, ve třídě VIII. chemii organické buď 2 hodiny týdně po zimní semestr, aneb aspoň 1 hodina týdně po celý rok.

3. *Na nižších reálných gymnasiích.*

Budiž chemii vyučováno ve třídě IV. úplně tak jako ve IV. třídě reálky. Musí ovšem pak nastati příslušná změna ve vyučování přírodopisu ve třídě II.

C. *Návrh, činěný pro případ, že reálka bude osmitřídní:*

Ve třídě IV. 2 hodiny týdně: Experimentální chemie, jak minerálná, tak organická v rouše nejjednodušším.

Učivo třídy IV. a V. bude posunuto do třídy V. a VI. a to po 3 hodinách týdenních. Aby bylo zamezeno zbytečné opakování mnohých věcí, budou ve třídě V. probírány nekovy s příslušnými částmi mineralogie, ve třídě VI. kovy opět ve spojení s mineralogií.

Ve třídě VII. budou 2 hodiny týdně dány chemii organické, 1 hodina týdně *užité* chemii organické.

Ve třídě VIII. buďtež 2 hodiny týdně věnovány opakování poznatků chemie minerálné a chemické technologii na základě historickém.

D. *Návrh, činěný pro případ, že zavedena bude jednotná škola střední.*

Bude-li škola úplně jednotnou, budiž vyučováno tak, jak navrhuje návrh C. Bude-li ve třídách vyšších, V. třídou počínaje rozdělení ve 3 oddělení: filologicko-klassické, filologicko-moderní a mathematicko-technické, nastanou změny. V oddělení filologicko-klassickém vynechána bude úplně chemie technická ve třídě VIII. V třídách ostatních nastane redukce počtu hodin, v každé třídě o 1 hodinu.

V oddělení filologicko-moderním bude vyučováno tak, jak navrhuje návrh C. V oddělení mathematicko-technickém vedle vyučování dle návrhu C nastane povinné zúčastnění se na příslušných cvičeních praktických, jichž zavedení by bylo nutno.

Co chemických cvičení se týče, jest úprava jich plně závislá na rozsahu, v jakém chemii na jednotné škole se bude učiti.

V každém případě jest žádati, aby chemii nejen na reálkách, ale i na gymnasiích učili učitelé, mající k tomu potřebnou učitelskou způsobilost.

Co se týče počtu hodin, budiž zredukován na *maximum 17 hodin* týdenních. Tam, kde hodiny zvláště se honorují, buďtež honorovány tak, jako hodiny filologické.

V případě povinných cvičení chemických jest nutno systemisovati místo 1 assistenta chemie a 1 laboranta, určeného společně pro fysiku a chemii.

Fr. Mašek, referent.

Návrhy na změnu úpravy vyučování přírodopisného na gymnasiích i reálkách.

1. Budiž rozmnožen počet vyučovacích hodin přírodopisu v nižším gymnasiu ze dvou na tři týdně.

Pro gymnasia i reálky budiž zavedeno jednotné rozvržení učiva:

Třída I. Obratlovci v prvních 6 měsících, zbytek botanika.

Třída II. Dokončení zoologie v prvních 6 měsících, zbytek botanika. Botanika ve smyslu instrukcí pro reálky.

Pro III. třídu gymnasií určeny buďte tři hodiny týdně vyučování fysice, chemii a mineralogii: V 1. běhu fysika s chemií (dle dosavadní úpravy); ve fysice látka táž, v chemii rozhojněna. V 2. běhu mineralogie.

Rozdělení učiva přírodopisného na reálkách v třídě III. a IV. zůstaň, ale ve tř. IV. ať obdrží chemie s mineralogií *čtyři* místo dosavadních tří hodin. Prof. chemie měli by míti zkoušku z přírodopisu pro nižší střední školy.

Vyšší oddělení gymnasií a reálek mějž tuto společnou úpravu vyučování přírodopisného:

Třída V.: dvě hodiny týdně vyučováno buď botanice;

třída VI.: tři hodiny týdně vyučováno buď zoologii a somatologii;

třída VII. gymnasijní: 2 hodiny týdně mineralogii s geologií;

třída VII. reální: 3 hodiny týdně mineralogii s geologií.

Ve třídě II. budiž na konci zoologie přidán popis nejdůležitějších částí těla lidského (demonstrace s vyloučením podrobností); učitel tu podá žactvu elementární pokyny hygienické. Ve třídě VI. zaveden buď postup vzestupný od buňky k protozoám a ostatními typy k vertebratům. Posledních 8 neděl v VI. třídě vyhrazeno somatologii.

2. Doporučuje se v zásadě zavésti praktická cvičení přírodopisná.

3. Maximum hodin pro přírodopis budiž 17; supplentům buďtež hodiny remunerovány jako filologům.

4. Základní dotace kabinetu přírodopisného pro ústav bez poboček čiň *200 K*; pro každou pobočku zvyšuj se dotace o 20% zákl. obnosu.

5. Každý ústav měj mimo kabinet pracovnu *a*) pro professora, *b*) pro praktická cvičení žáků, *c*) posluchárnu přírodopisnou.

6. Maturitní zkouška z přírodopisu nebuď zaváděna.

7. Doporučuje se, aby státní zkoušky přírodopisců dály se dle skupin: *Přf, Přz, Přch.*

Dr. *Nejdl.*

Kreslení.

Význam a účel vyučování kreslení.

Kreslení jest předmět všeobecně vzdělávající, esteticky výchovný, směřující k tomu, aby smysl žáků pro krásu tvarů, barev a jevů světelných byl zbystřen a schopnost zobrazovací aby byla všestranně vypěstována.

Vycházejíc od nazírání, studování a zobrazování tvarů přírodních, navádí k porozumění pro formy z přírody odvozené i k chápání a ocenění uměleckého díla.

Obory vyučování.

1. Kreslení dle přírodních útvarů plochých a motivů ornamentálných.
2. Kreslení perspektivné a věcné.
3. Kreslení figurálné.

Vyučování děje se podle potřeby hromadně, ve skupinách nebo jednotlivě.

Rozvržení učiva dle tříd.

Třída I. Vyučování budiž započato volnými cvičeními úhlem neb měkkou tužkou, směřujícími k tomu, aby ruka nabyla jistoty, pevnosti a pružnosti a oko učilo se rychle a jistě odhadovati směry, délky, úhly, poměry i tvary. Cvičení záleží v črtání přímek různo položených, v dělení úseček, v odhadování a kreslení úhlů (hlavně pravého), dále v črtání nejdůležitějších tvarů základních, čtverce, obdélníku, kružnice, ellipsy, troj-, pěti- a šestiúhelníku (pokud možno v různých polohách), souměrných tvarů jednoosých a dvojosých, konečně i jednoduchých motivů ornamentálních.

Při těchto cvičeních jest dbáti toho, aby čáry kresleny byly dle možnosti jedním tahem. Vzniklé chyby se nevymazují, nýbrž opravují novým tahem korrigujícím.

Tato důležitá cvičení buďtež pěstována dle potřeby také během školního roku, ale jen do té míry, aby vlastnímu vyučování kreslení nebyla na úkor. K tomu voliti jest náměty hlavně z přírody. Především tvary rázu lineárného, jako jsou stonky, stébla, čárkovité listy travin, úponky rostlinné (křivky volné, vlnovky, spirály), později tvary plošné, listy různých forem, květy (v plochém zobrazení jako rosetty), motýli se zcela jednoduchou kresbou. Všecky tyto tvary buďte kresleny nikoli pomocí geometrické konstrukce, nýbrž jedině pomocí čar obalových.

Výklad o stylisování přírodních forem.

Použití některých procvičených tvarů prostým řaděním k skládání jednoduchých ornamentálných motivů. Na rostlinném ornamentě národním budiž ukázáno, jak i zde forem přírodních bylo použito. Kresby provádějí se tužkou nebo perem a pokládají se barvami.

Pokusy v zachycování jednoduchých tvarů základních nebo zcela snadných forem přírodních přímo štětcem, bez předkreslené kontury. Důležitost těchto cvičení nelze podceňovati. Jednak docílí se jimi zručnosti v zacházení štětcem, jednak navádějí k zachycování jevu celkového, což pro vyučování kreslení má význam nemalý.

Kreslení z paměti snadných forem po předcházejícím procvičení.

Poučení o barvách základních a podvojných.

Kreslení v této třídě jest hromadné, dle kreseb učitelem před očima žáků provedených, aby navykali správnému postupu a navedeni byli k nutnému zjednodušování forem přírodních.

Třída II. Vyučování v této třídě zahrnuje: 1. kreslení perspektivné, 2. kreslení dle přírodních tvarů plochých a motivů ornamentálných.

1. *Kreslení perspektivné.* Vzhledem k novosti a obtížnosti látky se doporučuje, aby s kreslením perspektivným započato bylo počátkem školního roku, dokud síly žáků jsou svěží, a aby se pěstovalo nepřetržitě do poloviny prvního semestru, později střídavě s kreslením dle tvarů plochých a motivů ornamentálných.

Výklady o perspektivě mají býti jasné, stručné, systematicky uspořádané a mají se opírati hlavně o to, co žáci mohou názorem postřehnouti.

Poučením o zorném úhlu vysvětlí se veškeré jevy perspektivné: zmenšování do dálky, zkracování přímek a rovin neprůčelných, sbíhání neprůčelných rovnoběžek. Pojem o rovinách pomocných, horizontálné a vertikálné, jakož i o úběžnících (především bodu hlavním) jest pro snazší odhadování jevů perspektivných prospěšný. Výklady tyto buďtež doprovázeny zřetelnými, přehlednými nákresy schematickými, při nichž pro snazší pochopení a větší instruktivnost jest klásti rovinu obraznou za předmět kreslený.

Souběžně s těmito výklady postupují předběžná cvičení v kreslení perspektivném dle dosud používaných modelů přímky, čtverce a kruhu.

Po těchto výkladech a cvičeních přípravných použije se nejdříve předmětů, při nichž převládá jeden rozměr, jako jsou tyčinky, dráty ku pletení, tenké násadky atd., jež se kreslí v nejrůznějších polohách. Předměty tyto nesmí však býti pojímány a kresleny jako tělesa, žáci buďtež vedeni k tomu, aby zachycovali pouze jejich zdánlivý směr výraznými přímkami.

V druhé řadě použije se předmětů plochých, při nichž tloušťka nepadá na váhu, jako jsou tenké sešity, pravítka, dopisní papíry a obálky atd.

V třetí řadě použije se předmětů prostorových, jako jsou krabičky, knihy, válcovité nádoby, závaží, nálevky atd., při čemž též typických těles geometrických (krychle, rovnoběžnostěnu, kruhové desky, válce, kužele, koule) jako pomůcky užiti.

Při kreslení předmětů jest hned s počátku naváděti žáky k nutnému zjednodušování, při němž bezvýznamný detail se buď úplně přehlíží, buď celkovému jevu podřizuje.

Aby žáci v kreslení perspektivném došli všestranného vycvičení, doporučuje se střídati kreslení předmětů drobných při distanci malé s kreslením předmětů rozměrných při distanci velké. V tomto případě udíli se přiměřeně velké skupině žáků úkol společný. Při kreslení skupinném jmenovitě naskytá se příležitost používati modelů typických, jakož i k výkladům o osvětlení těles.

K stínování budiž v této třídě použito buď měkké tužky (bez roztírání těrkou), buď neutrálných tónů barevných (hlavně při typických modelech). Při kreslení předmětů může býti stínovaná kresba barevným tónem, shodným s předmětem, vhodně oživena (kresba kolorovaná).

2. *Kreslení plochých forem přírodních a motivů ornamentálných.*

Tato cvičení buďtež v patrné spojitosti s cvičeními v I. třídě předsevzatými. S počátku mohou býti hromadná, brzy však udíleti jest každému žáku úkol zvláštní, aby samostatně naučili se nazírati na tvary přírodní a je správně zobrazovati, jak k tomu byli ve třídě I. při vyučování hromadném naváděni.

K těmto cvičením doporučuje se opět použiti listů lisovaných neb svěžích, větévek listových, snazších motýlů a jednoduchých květů (k plošnému zobrazení). Od studie dle přírody přejde se za návodu učitelova k stylisaci těchto útvarů i k případnému použití jich pomocí prostého řadění k motivu ornamentálnému a konečně ke studiu jednoduchého vzorného ornamentu plochého. Při těchto cvičeních dbáti jest toho, aby se nezvrhla v pouhé mechanické a bezduché okreslování, nýbrž aby žáci pracovali vždy s plným porozuměním.

Kresby provádějí se tužkou, po případě pérem a barvou.

Vzhledem k tomu, že v této třídě se žádá samostatné a správné reprodukování nejen tvarů, ale také barev předmětů kreslených, jest další poučení o barvách, hlavně pokud se mišení tónů týče, nezbytné.

Zobrazovací schopnost a obratnost v zacházení štětcem budiž dále pěstěna občasnými cvičeními v napodobování snadných tvarů listových přímo štětcem.

Občasným kreslením z paměti dobře procvičených forem budiž pěstěna a upevňována paměť tvarová.

Třída III. V této třídě jest na čase při kreslení perspektivním a věcném seznámiti žáky s technikou křídovou na barevném papíře. K tomu hodí se pro začátek použiti nádob hliněných, nehlazených, později předmětů lesklých, kovových neb skleněných s ostře ohraničenými světly.

Po těchto cvičeních možno přistoupiti k prvním pokusům v malování dle různě zbarvených krabic, knih a jiných předmětů barvou snadně vystižitelných.

Později budiž přikročeno ke kreslení a malování předmětů přírodních: ovoce, plodů, hlíz, mušlí, svěžích větévek i květin (v provedení plastickém), konečně i těl zvířecích, především ptáků, jako nejsnadnějších. Studie dle pestře zbarvených neb malovaných nádob a jiných plastických výrobků uměleckoprůmyslových tato cvičení vhodně doplňují.

Ke kreslení předmětů rozměrných při větší distanci hodí se hlavně motivy architektonické: patky sloupů, hlavice, římsy a t. p.

Na tomto stupni vyučování buďte žáci naváděni také ke skizzování předmětů tužkou nebo pérem, jichž podstatou jest zachycování znaků hlavních s pominutím všeho vedlejšího a podružného, což vyžaduje ovšem již jakési zručnosti kreslířské. Při těchto důležitých cvičeních budiž návod učitelův vzornými ukázkami doložen.

Vedle kreslení věcného souběžně pokračuje kreslení a malování dle přírodních útvarů plochých. K tomu budiž nyní použito pestře zbarvených listů podzimních, ptačích per, brouků, motýlů atd. a zachovati jest opět postup od studie dle přírody k stylisaci a případnému použití za návodu učitelova. K tomu druží se bezprostředně studium dle ornamentu plochého a plastického. Okreslování více méně nedokonalých předloh budiž však co nejvíce omezeno. Ústřižky tapet, vzorkované látky, malované desky nástěnné, dlaždice, intarsie atd. obezřetně a se vkusem vyvolené poskytnou nepoměrně vhodnější materiál.

Cvičení v zachycování tvarů přímo štětcem buďtež pěstována hlavně při malování pestrých listů, ptačích per, ovoce, hlíz a plodů.

Třída IV. Kreslení, malování a skizzování dle různých předmětů, hlavně přírodních, jako ve třídě předcházející. Na tomto stupni vyučování jest pečovati, aby žáci se všemi pro školní kreslení vhodnými technikami byli obeznámeni. Vedle dosud užívaných technik: kresby tužkou, křídou, pérem, akvarelu, budiž nyní pěstována hlavně uhlokresba, po případě i malba pastelkami nebo barvami temperovými.

Pro cvičení v té oné technice jest vybírati předměty zvláště vhodné. Předměty drobné se zvláště charakteristickým tvarem, jako jsou některé plody (na př. makovice), zvířecí kosti, lebky a rohy, drobnější živočichové atd., poskytnou vhodný materiál pro perokresbu neb skizzu tužkou. K malování

použijeme předmětů krásně zbarvených: malovaných nádob, mis a talířů, nástrojů, zbraní, barevných látek, ovoce, plodů, hliz a květin, mušlí, ptáků atd. K zobrazování předmětů lesklých, na nichž jeví se zajímavá a složitá hra světel, stínů a reflexů, jako jsou na př. nádoby hlazené, kovové a skleněné, bude asi nejvhodnější technika křídová; k zobrazování zvířat srstnatých a předmětů rozměrnějších bude opět nejvhodnějším materiálem uhel a t. p.

Kdežto ve třídě předcházející byly mnohé z uvedených předmětů studovány a kresleny jen jednotlivě (v různých polohách), lze jich nyní použíti k sestavování pěkných malebných skupin. Z ohledů esteticko-výchovných jest nutno, aby takové skupiny sestavovány byly s vkusem i se zřetelem na barevný souzvuk celku. Prvním příkazem vkusu jest ovšem, aby předměty seskupované měly k sobě jakýsi vnitřní vztah, jinými slovy, aby se k sobě hodily.

I v této třídě jest dbáti, aby žáci pracovali s různou distancí, aby tedy kreslení dle předmětů drobných vystřídáno bylo občas kreslením dle předmětů rozměrných, hlavně rázu architektonického.

Kreslení dle přírodních útvarů plochých a motivů ornamentálných přistupuje nyní k úkolům obtížnějším a složitějším.

Příležitostné výklady o nejdůležitějších epochách umění výtvarného.

Třída V. Kreslení figurálné. Kreslení figurálné, jako nejvydatnější prostředek k vycvičení v umění kreslířském, skýtajíc nejvíce momentů uměleckovýchovných, jsouc konečně posledním a nejvyšším cílem kreslení středoškolského, vyžaduje, aby mu byla věnována zvýšená péče a zřetel.

Žáci buďtež připraveni k němu stručnými, systematicky upravenými výklady o plastické anatomii lidské hlavy i těla, o proporcích jednotlivých částí k sobě, o změnách nastávajících v různých fásích věku lidského, konečně i o změnách způsobených různými polohami za pomoci kostry lidské, názorných modelů, schematických nákresů, reprodukcí uměleckých děl i hlavy živé.

Při kreslení jest postupovati od profilu k poloze čelné, dále k poloze třičtvrtní a odtud k obtížnějším polohám zkráceným.

K cvičením těmto použito budiž především cenných odlitků sádrových se zřetelem na postup od snazšího k obtížnějšímu, tedy od reliefu k masce a posléze k hlavě plné. Hlava charakteristická v pojetí realistickém bude nazírání i pochopení žáků bližší než stylisovaná hlava antická.

Střídavě s kreslením dle figurálných modelů budiž použito předloh umělecky cenných.

Počátkem II. běhu budou žáci již dostatečně připraveni, aby s úspěchem mohlo býti přikročeno ke studiu dle modelu živého, jemuž jest zvýšenou péči věnovati.

Ke kreslení figurálnému doporučuje se jako nejlepší a nejvýhodnější materiál prováděcí uhel. Avšak vzhledem k žádoucímu všestrannému vycvičení v různých technikách doporučuje se, aby i jiného materiálu, tužky, rudky a péra bylo občas k provádění používáno.

Racionálný způsob vyučování žádá, aby žáci rozvrhovali dle možnosti mnoho. Proto není prospěšno, jmenovitě při počátečních pokusech, zdržovati se příliš pečlivým prováděním podřízených detailů, hladkým propracováním stínů atd., mnohem spíše se doporučuje, aby kresby, vystihujíce nemnohými prostředky, avšak správně polohu, proporce a karakteristiku hlavy, byly ponechány ve stavu skizzy a novými cvičeními byly vystřídány. Teprve později,

když žáci nabyli již jakési zručnosti v rozvrhování, jest žádati studií podrobněji provedených.

Cvičení v této třídě mohou býti případně oživena a doplněna skizzami zvířat dle modelů sádrových nebo preparátů vycpaných.

Třída VI. Také v této třídě budiž zvláštní zřetel věnován kreslení figurálnému, hlavně dle modelu živého. Na třídu IV. budiž navázáno malováním dle složitějších malebných skupin neb rostlinných motivů, skizzováním zvířat i lidských postav, po případě i motivů architektonických neb ornamentálných. Akvarelovými studiemi krajin dle vzorných předloh buďtež žáci navedeni a povzbuzeni k samostatným pokusům v přírodě.

Se zřetelem k hlavnímu úkolu vyučování, aby totiž smysl žáků pro jevy a krásy přírody byl vypěstován a tím půda pro chápání a ocenění uměleckého díla připravena, jest občasné informativní vycházky do přírody neb uměleckých výstav pokládati pro všecky žáky za závazné; z toho důvodu mohou podnikány býti i za hodin vyučovacích.

Třída VII. Práce v této třídě zhotovené, aby podaly výstižný a všestranný obraz o vyspělosti žáka v kreslení, mají zahrnovati ukázky nejen ze všech hlavních oborů vyučování, ale mají býti také různými technikami provedeny.

Obsahují tedy především kresby figurálné dle modelu živého, sádrového a uměleckých předloh s použitím různého materiálu, ukázky v malování dle malebných skupin nebo motivů rostlinných, akvarelové studie krajin dle vzorných předloh nebo dle přírody, náčrtky zvířat, lidských postav, motivů ornamentálných neb architektonických. *Fr. Sychra,* referent.

O reformě vyučování tělocviku na středních školách.

I. Změny vnější:

1. Tělocvik buď zaveden *povinně na všech středních školách,* tedy i na gymnasiích a školách odborných, i na *dívčích* učilištích a dějž se to rychlejším tempem než dosud.

2. Tělocviku buďtež věnovány *3 hodiny týdně* (v Prusku a ve Švýcarech jsou 3 hod. týdně povinny); z těchto 3 hodin věnuj učitel tělocviku jednu hodinu týdně *vyučování zdravovědě* po celý 2. semestr v III. třídě a 1. semestr v VII. třídě, a v ostatních třídách též několik hodin v semestru.

3. *Hry školní buďtež povinné* po 1 půldni v témdni a trvejtež nejméně 2 hodiny pro každého žáka. Hry buďtež pořadatelům her započteny do povinného počtu týdenních hodin, ale žáci neplaťtež na remuneraci svých učitelů, jak je to dosud při hrách.

4. Prohlížení žáků pro *osvobození* od tělocviku konejž se *jedním lékařem* (*školním*) na celém ústavě.

5. *Známka* z tělocviku *měj platnost jako z ostatních předmětů* a výborně klassifikovaní žáci mějtež výhody ve službě vojenské (jako ve Francii).

6. Budiž zavedena *odborná inspekce* pro tělesnou výchovu jako pro kreslení.

7. Budoucímu učiteli tělocviku budiž poskytnuta možnost stejně důkladného vzdělání v oboru tělesné výchovy na universitě, jako je to u ostatních předmětů.

II. Změna osnov:

1. *Cvičení pořadová* mají býti zjednodušena a účelněji vybrána, umělůstky vypuštěny. V nich buďtež obsaženy toliko prvky vojenských cvičení pořadových, tak že by v nižších třídách dál se výcvik čety, ve vyšších větší útvary ovšem na hřišti a na pochodových cvičeních, jichž by mělo býti nejméně 7 polodenních do roka a jedno až dvě celodenní.

2. *Z prostných cvičení* jest vymýtiti všechny cviky bezúčelné (hlavně namáhání paměti vyžadující); za to rozhojniti cvičení trupu, jimiž by se mělo napravovati to, co se dlouhým seděním ve škole a při učení doma kazí, t. j. přímá postava a rovnost páteře.

3. *Skoky* cvičiti jest jenom ty, jež lze dobře v tělocvičně kryté prováděti, a to bez můstku a bez žíněnky. Skok daleký patří ven, na př. na hřiště, a skok útokem je nepřirozený a nebezpečný, proto třeba jej vymýtiti; za to lze věnovati péči skoku o tyči tam, kde je to možno, hlavně u tříd nejvyšších.

4. *Skoky smíšené* prováděny buďtež ve tvarech toliko jednoduchých. Skoky přes kozu doporučují se jen do výše, ne do dáli, ježto jsou nebezpečné. Na koni je třeba více dbáti na skoky než na mety, které svádějí mladé tělo k špatnému držení.

5. *Z cvičení na nářadích* měly by se přeložiti cviky na bradlech z I. třídy do II., ve IV. třídě pak vynechati ručkování o podporu, ježto není ani pěkné a přesahuje síly žáků, a ve vyšších vůbec vypustiti klik a podpor předloktím. Na hrazdě necvičiti vis předloktím a záloktím a klik v zadu, protože ta cvičení bolí a žáci zvykají špatnému držení těla. Na kruzích lze připustiti jen cviky ve visu. Kolovadla možno docela vynechati, jednak že nepřispívají k pěknému držení těla, jednak že sebe menší chyba učitelova při tomto nářadí (koluje-li se jen na jednu stranu) zaviňuje u žáků zkřivení páteře. Cviky na žebřících je potřebí lépe srovnati, hlavně na vodorovném a šikmém. Při šplhadlech bude dobře věnovati více péče účelným cvikům na 2 šplhadlech.

6. Hry v osnovách nejsou dobře rozděleny dle tříd, některé příliš jednoduché jsou ve třídách vyšších a hoši je neradi hrají.

III. Změny způsobu vyučování:

1. Žáci nesmějí býti *unavováni* při hojnosti cvičení. Toho lze docíci vhodným roztříděním nářadí a cvičení: zaměstnati střídavě nohy, paže, trup atd. Nejlépe šetří se té zásady v tělocviku švédském, nyní i u Francouzů. Hodina tělocvičná musí býti rozdělena nejméně na 4 části, ne jak osnovy doporučují, na tři. Po nastoupení k prostným nejlépe jest provésti cviky nohou, pak cvičení ve visu, dále pochod, pak vložiti ještě jednou prostá, t. cviky trupu, druhé cvičení ve visu, na konec skok a v pořadových oddechnutí.

2. Veškeré tvary cvičební buďtež *účelné a přesně stanoveny a prováděny;* u nás jako u Němců každý cvičí jinak. Každý cvik má jeden tvar nejúčelnější, a takové se mají docela přesně vymeziti; jiné tvary jsou docela bezúčelné a některé dokonce více škodí než prospívají.

J. Klenka. *V. Karas.*

Organisační nástin dívčí střední školy ve Valašském Meziříčí.*)

A. Všeobecná ustanovení.

§ 1. Dívčí střední škola ve Val. Meziříčí má účelem podávati vyšší vzdělání všeobecné s náležitým zřetelem ke klassickým jazykům i literaturám, jakož i k požadavkům nové doby, a má připravovati pro studium vysokoškolské.

§ 2. Ústav vydržuje město a spolek „Dívčí akademie“ v Brně.

§ 3. Ústav skládá se z 8 tříd, z nichž každá trvá rok. Dělí se na oddělení vyšší a nižší,jako střední školy mužské. Na oddělení nižším počíná se však vyučovati latině až ve třídě II., řečtině až ve třídě IV.**)

Na oddělení vyšším jsou třídy V. a VI. společny. Ve třídě VII. a VIII. pak nastává rozdělení, a to na sekci klassickou, která má více latiny, a na sekci moderní, která má více věd přírodních.

§ 4. Oddělení nižší připravuje pro studium oddělení vyššího, podává však touž měrou všeobecné vzdělání, jako nižší oddělení nynější školy střední, tak že i žákyním poskytuje náležité přípravy ke studiím odborným. Vyšší oddělení probírá většinou tutéž látku způsobem vědeckým a připravuje pro studium vysokoškolské, obzvláště universitní.

§ 5. Ústav tvoří nedílný celek pod společnou správou a každý učitel může býti zaměstnán ve kterékoliv třídě.

§ 6. Dívčí škola střední ve Valašském Meziříčí založena jako ústav soukromý. Bude se však snažiti vyhovovati všem požadavkům na střední školy mužské kladeným, aby mohla dosíci práva veřejnosti, státní podpory, práva konati zkoušky dospělosti, přikazování zkušebných kandidátek, ano i postátnění.

§ 7. Školné ustanovuje se na nižším oddělení ročně K a bude splatné ve dvou lhůtách, a to vždy na počátku I. a II. semestru částkou K . Na vyšším oddělení bude se požadovati školné za týchž platebních podmínek v roční výši K .

Žákyně chudé mohou býti za podmínek pro státní školy střední platných, buď od celého anebo od polovičky školného osvobozeny.

---

*) Nástin ten vypracovali v „Odboru pro dívčí vzdělání“ v „Ústředním spolku českých professorů“ v Praze prof. dr. *Fr. Drtina* a dr. *Okt. Wagner* za obětovného přispění pp. škol. r. *A. Adámka*, prof. dr. *V. Appelta*, řed. *Fr. Bílého*, univ. prof. dr. *Fr. Čády*, prof. P. *F. X. Dvořáka*, prof. dr. *M. Fabianové*, univ. prof. dr. *Fr. Groha*, ředitele *Fr. Hansla*, prof. *R. Hartmanna*, prof. dr. *P. M. Haškovce*, prof. dr. *B. Horáka*, doc. dr. *J. Jakubce*, doc. dr. *J. Janka*, doc. dr. *O. Kadnera*, prof. dr. *B. Maška*, prof. *J. Mašína*, škol. r. dr. *J. Metelky*, prof. *Mlady*, prof. *J. Neuderta*, prof. dr. *J. V. Nováka*, doc. dr. *J. Rádla*, prof. *J. Satranského*, prof. *Fr. Táborského*, prof. dr. *J. Vančury*, prof. dr. *J. Vlacha*, prof. *J. Vodáka* a j.

**) Jazyk řecký jest alternativně povinný s francouzštinou, t. j. žákyně si může voliti místo řečtiny jazyk i literaturu francouzskou.

B. Osnovy.

§ 8. Jazykem vyučovacím jest jazyk český.

§ 9. Učebné předměty jsou dílem povinné, dílem nepovinné.

Předměty povinné jsou:

1. Náboženství.
2. Jazyky: *a*) latina,
   b) řečtina anebo francouzština,*)
   c) čeština jako jazyk vyučovací,
   d) němčina jako 2. zemský jazyk.
3. Zeměpis.
4. Dějepis.
5. Mathematika.
6. Přírodopis a hygiena.
7. Chemie.
8. Fysika.
9. Filosofická propaedeutika.
10. Kreslení.

Předměty nepovinné jsou:

1. Tělocvik, sport, hry.
2. Vlastenecké dějiny české, vlastivěda a nauka občanská.
3. Zpěv.
4. Kreslení (od třídy IV. počínaje).

§ 10. Obraz osnovy.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.		VIII.		Součet	
							klass.	moder.	klass.	moder.	klass.	moder.
Náboženství	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	12	12
Latina	—	7	7	6	6	5	7	3	7	3	45	37
Řečtina	—	—	—	5	6	5	4	4	5	5	25	25
Francouzština	—	—	—	5	6	5	4	4	5	5	25	25
Čeština	6	3	3	3	3	3	3	3	3	3	27	27
Němčina	5	4	4	3	3	3	3	3	3	3	28	28
Zeměpis	3	2	2	2	—	—	—	—	—	—	9	9
Dějepis	—	2	2	2	3	3	3	3	3	3	18	18
Mathematika	3	3	3	3	3	4	3	3	2	2	24	24
Přír. hygiena	3	2	—	—	2	4	—	2	—	2	11	15
Chemie	—	—	—	2	3	2	—	2	—	—	7	9
Fysika	—	—	3	2	—	—	3	3	3	6	11	13
Kreslení	4	4	4	—	—	—	—	—	—	—	12	12
Fil. propaedeut.	—	—	—	—	—	—	3	3	3	3	6	6
Součet	26	29	30	30	30	30	30	30	30	30	235	235

*) Řečtina a francouzština jsou alternativně povinny, žákyně mohou voliti kterýkoliv z obou předmětů.

§ 11. Podrobná osnova jednotlivých předmětů.

1. Náboženství.

Třída I. — 2 hodiny týdně.

Velký katechismus: Nauka o víře: výklad apoštolského vyznání víry. Nauka o naději; výklad modlitby vůbec, různé druhy jednotlivě se probírají. Nauka o lásce. Výklad desatera Božích přikázání.

Třída II. — 2 hodiny týdně.

Velký katechismus: Výklad patera církevních přikázání. Nauka o milosti vůbec, o svátostech zvláště, které se jednotlivě probírají. Nauka o křesťanské spravedlivosti; výklad o hříchu vůbec, o různých druzích zvláště. Výklad o ctnostech, o dobrých skutcích, o různých druzích ctnosti a dobrých skutků zvláště. Nauka o posledních věcech člověka.

Třída III. — 2 hodiny týdně.

Liturgika. 1. běh: Výklad o osobách, věcech a výkonech bohoslužebných, zvláště pak v církevním roce. Přihlíží se k umění *církevnímu*.

2. běh: Dějiny zjevení Božího ve Starém zákoně; o původu světa, o původu člověka, o stavu prvých lidí. O pádu lidí a stavu hříchu. Přislíbení Vykupitele a příprava obecná a zvláštní. Vedení a výchova národa vyvoleného. Doba soudců, králů a proroků. Vyvrácení království judského, zajetí babylonské. Návrat ze zajetí. Stav Židů a ostatních národů před příchodem Spasitele.

Třída IV. — 2 hodiny týdně.

Dějiny zjevení Božího v Novém zákoně. Život Pána Ježíše. Narození a mládí. Příprava na veřejné vystoupení Páně. Tříletá činnost Páně učitelská. Umučení a smrt Páně. Jeho oslavení. Činnost apoštolská. Založení a děje prvotní církve.

Třída V. — 1 hodina týdně.

Apologetika. Nutnost náboženství. Rozumové důkazy o jsoucnosti Boží. Nesmrtelnost duše. Nedostatečnost přirozeného náboženství. Potřeba zjevení, jeho známky a rozumnost. Božský původ křesťanství. Věrohodnost Písem svatých. Pravost a neporušenost jejich. Důkazy božství Kristova. Božský původ církve. Její založení a zřízení. Její ústava. Známky její. Církev římsko-katolická jedině pravá církev Kristova. Její neomylnost. Prameny učení. Učitelský úřad. Údové církve.

Třída VI. — 1 hodina týdně.

Věrouka. Pojem víry. Prameny zjevení. Vlastnosti víry. Nauka o Bohu. Nauka o působení Božím. O Bohu Stvořiteli. O nejznamenitějších tvorech, andělích a lidech. Potřeba spásy u lidí. O Bohu Vykupiteli a jeho činnosti učitelské, kněžské a královské. Jeho působení v církvi. O církvi. O svatých svátostech a mši svaté. O Bohu dokonateli. Poslední věci člověka.

Třída VII. — 1 hodina týdně.

Mravouka. Pojem mravouky a rozdíl křesťanské od filosofické. Rozvrh. Mravouka obecná: o měřítku mravnosti a podmínkách předmětných (zákon a věda) a podmětných (rozum, svědomí a vůle). O mravném dobru a zlu vůbec. O ctnosti a hříchu. Mravouka zvláštní o povinnostech křesťana podle jednotlivých přikázání (přikázání lásky, desatero Božích, patero církevních přikázání). O křesťanské spravedlivosti (druhy dobrých skutkův a ctností — druhy hříchů). O křesťanské dokonalosti (jednotlivé rady).

Třída VIII. — 1 hodina týdně.

Dějepis církevní. Přehled dějin církve od založení jejího až po dnešní čas. Její šíření se vnější, rozvoj vnitřní. Blahodárné působení v příčině věd a umění, vliv na život kulturní a společenský, její zásluhy o povznesení ženy, zejména o rozvoj dívčího školství.

Klassická filologie.

Latina a řečtina.

Všeobecné poznámky.

Naproti plánu na dosavadních gymnasiích jeví tento plán tyto odchylky:

1. Počátek vyučování jazyku latinskému i řeckému jest posunut o rok později, kdy žákyně jsou již dospělejší a v grammatice (vlivem grammatiky české i německé) pokročilejší.

2. Žákyním dána volnost, aby si ve IV. třídě volily buď řečtinu nebo francouzštinu; předmět zvolený bude pro ně povinným.

3. Celkový počet hodin poněkud snížen; v latině o 5, v řečtině o 3 hodiny. Nicméně hleděno k tomu, aby bylo dosaženo téhož výsledku, jako na gymnasiích dosavadních.

4. V třídě VII. a VIII. zavedena v latině dvě oddělení: klassické a moderní; v oddělení moderním snížen počet hodin vyučovacích, aby žákyně, které mají více zájmu pro vědy přírodní, mohly se jim více věnovati.

5. Také v četbě latinských a řeckých autorů, jakož i v počtu úkolů navrhují se některé odchylky.

2. Latina.

Nižší gymnasium.

Cíl: Grammatická znalost jazyka latinského a zběhlost v četbě lehkého spisovatele latinského.

II. třída. — 7 hodin týdně.

Grammatika. Pravidelné tvarosloví, t. j. sklonění substantiv a adjektiv, adverbia, důležitější zájmena, číslovky základní a řadové, pravidelné časování, deponencia. Hlavní pravidla skladby.

Četba vhodně sestavených vět i článků souvislých z cvičebné knihy (čítanky); překládání do latiny.

Od listopadu počínaje každý týden školní práce na půl hodiny.

III. třída. — 7 hodin týdně.

Grammatika. Doplnění pravidelného tvarosloví, nejdůležitější výjimky v deklinaci, pravidlech rodových a v časování. Ze skladby nauka o shodě a o akkusativu.

Četba jednotlivých vět i článků souvislých z cvičebné knihy (čítanky); překládání do latiny.

Každých 14 dní školní práce na tři čtvrti hodiny.

IV. třída. — 6 hodin týdně.

Grammatika. Dokončení skladby, zejména nauka o užívání pádů, časů a způsobů a o spojkách. Překládání do latiny z knihy cvičebné.

Četba. Caesar, Bellum Gallicum, vybrané části z celého díla.

Každé tři neděle školní práce na hodinu.

Vyšší gymnasium.

Cíl: Znalost literatury římské v nejznamenitějších zjevech jejích a tím zároveň znalost římského zřízení státního. Vzbuzení smyslu pro stilistickou formu jazyka latinského a tím zároveň pro krásu v literatuře vůbec.

V. třída. — 6 hodin týdně.

Četba. Sallustius, Catillina. Cicero, I. řeč proti Catilinovi. V 2. běhu Ovidius, vybrané části z jeho básní.

Grammatika. 1 hodina týdně. Překládání souvislých článků z cvičebné knihy; poznámky stilistické. Každý běh 5 školních prací, z nichž poslední jest překlad ze čteného autora.

VI. třída. — 5 hodin týdně.

Četba. Livius, výbor z I. nebo III. dekády s vyloučením knihy I. V 2. běhu Vergiliova Aeneis 1. a 2. zpěv.

Grammatika, překládání a úkoly jako v třídě V.

VII. třída. Oddělení humanitní. — 7 hodin týdně.

Četba. Ciceronova řeč soudní, na př. IV. proti Verrovi a výbor vybraných statí z jeho spisů filosofických nebo výbor z jeho listů. V 2. běhu výbor z Vergiliovy Aeneidy, Bukolik a Georgig.

Grammatika. Překládání a úkoly jako v třídě V.

Oddělení reální. — 3 hodiny týdně.

Četba táž, jenže v menším rozsahu. Grammatika: překládání a úkoly jako v oddělení humanitním.

VIII. třída. Oddělení humanitní. — 7 hodin týdně.

Četba vybraných částí Tacitových Annalů neb Historii. V 2. běhu výbor z lyriků římských a četba Horatiových ód, epód a listu k Pisonům. Přehled dějin literatury římské.

Grammatika. Překládání a úkoly jako v třídě V.; po písemných pracích maturitních úlohy odpadají.

Oddělení reální. — 3 hodiny týdně.

Četba táž, jenže v menším rozsahu. Grammatika. Překládání a úkoly jako v oddělení humanitním.

3. Řečtina.

Cíl: Znalost nářečí attického a četba nejdůležitějších plodů literatury řecké.

Třída IV. — 5 hodin týdně.

Pravidelné tvarosloví, vyjímaje slovesa na -mi. Překládání vět a článků z knihy cvičné. Od prosince počínaje každé tři neděle školní práce na hodinu.

Třída V. — 6 hodin týdně.

Slovesa na -mi a slovesa nepravidelná. Hlavní pravidla skladby. Četba Xenofontovy Anabase. V 2. běhu Homérova Iliada, zpěv I. a II.

Každý běh 4 školní práce, z nichž poslední je překlad z právě čteného autora.

Třída VI. — 5 hodin týdně.

Četba. Homérova Iliada, výbor z ostatních zpěvů v rozsahu 5 knih. V 2. běhu vybrané části z Herodota.

Grammatika. Skladba, nauka o pádech. Překládání z knihy cvičebné. Úlohy jako ve třídě V.

Třída VII. — 4 hodiny týdně.

Četba. Demosthenes, jedna z řečí Olyntských; Plutarch, 2—3 životopisy. V 2. běhu Homérova Odysseia, asi 5 zpěvů.

Grammatika. Dokončení skladby, zejména nauka o časech a způsobech větosloví. Překládání z knihy cvičebné. Za semestr 3 školní práce, vesměs z autora buď dříve nebo právě čteného.

Třída VIII. — 5 hodin týdně.

Četba. Platonova Apologie a výbor z dialogů, ve kterých se vykládá nauka o ideálech (Faidros, Symposion, Faidon, Stát). V 2. běhu výbor z řeckých lyriků. Tragedie Sofokleova.

Grammatika. Opakování tvarosloví i skladby. Překládání a úkoly jako v třídě VII.

4. Francouzština.

Připomenutí. V osnově všude postavena v čelo látka a cvičba jazyková tak,, aby již zde grammatika jevila se jen jako doprovod a prostředek. Veškerá látka jazyková od prvého stupně uspořádána v systém, v němž jde se od bližšího a užšího ke vzdálenějšímu a širšímu. Rozumí se, že v jednotlivých třídách látka se obmezuje těsně na to, co vytčeno; toto jest položeno jenom jako jádro učby v příslušné třídě. Látka a cvičba jazyková neopírá se toliko o četbu, nýbrž směřuje k názoru přímému i obrazovému. V grammatice položen důraz na obmezení a cvičbu učiva, soustavná grammatická uvědomělost ponechána vyšším třídám. V četbě hleděno ke stanoviskům praktickým, ke znalosti země, národa a vší jeho kultury. Úkoly mají ukazovati žákovu samostatnou práci jazykovou, pokud možná, již od prvých počátků.

Jazyk francouzský.

Učebný cíl: Uměti s přiměřenou znalostí a obratností užívati francouzštiny slovem i písmem. Znáti úhrnně a přehledně vývoj francouzské kultury a literatury, zejména novější, a býti uveden v četbu novější tvorby.

IV. třída. — 5 hodin týdně.

Učba počne důkladným kursem hláskovacím k výcviku výslovnosti; užije se k němu slov i vět souvisících s vlastním úkolem jazykovým.

Hlavní látka četby jazykové má za předmět učebnu školní: její nábytek a věci žáků, školní osoby, školní úkony, k tomu přistoupí počasí, čas a počítání.

Četbou jsou krátké souvislé články z toho oboru nebo alespoň blížící se jemu svým obsahem. Texty jsou podkladem konversaci. Význačnější z nich se memorují. Rovněž memorují se hojné, příhodné kratší básně, po případě písně.

Látka grammatická se více cvičí, nežli theoreticky vykládá. Nutno ji považovati za výsledek a doprovod cvičby jazykové. Proberou se elementární pojmy o francouzské větě a čtyřmi nejdůležitějšími časy pomocných sloves avoir a être a sloves v -er, -ir, -re (présent, parfait, imparfait, futur simple); mimo to všeobecný význam členů, předložek nejužívanějších (zvláště de, á), tvorba feminina a pluralu u substantiv a adjektiv, nejpotřebnější zjevy náměstkové a příslovcové, vše v nejobmezenější a nejnutnější míře.

Písemné práce se počnou po vánocích. Do konce 1. semestru provedou se čtyři kratičké diktáty z propracované látky. Ve 2. semestru dá se 6 diktátů podobných jako v semestru 1. a 6 školních úloh: buď se napíše zpaměti drobnější článek, nebo se utvoří několik prostinkých vět na daná hesla, nebo se odpoví k několika snadným otázkám z probraného učiva.

V. třída. — 6 hodin týdně.

Hlavní látka cvičby jazykové vztahuje se na člověka, jeho tělo, smysly, pohyby, různé věky, zdraví i nemoci, oděv, oblékání, potravu. Pak se přejde k rodině: dům, jeho vnějšek, vnitřek, okolí, stavba; obyvatelé domu, členové rodiny, služebnictvo; život rodinný v zaměstnání, odpočinku, zábavách i zármutcích; domácí zvířata. Provádějí se různé početní výkony (váhy, mince, míry).

Četba přimyká se opět souvislými články k této látce a hledí se poučiti o tom, čím francouzské prostředí liší se od našeho. U příležitosti možno přibírati příhodné úryvky z francouzských časopisů nebo některý výbor drobnější četby zábavné podporující vytčenou látku. Memorují se jednak lepší kousky prósy a jednak hojné básničky. Konversace při četbě odpoutává se volněji od článků.

V grammatické cvičbě doplní se přehled časů slovesných. Z konjugace v -oir a ze sloves nepravidelných vezmou se toliko nejobyčejnější a nejpotřebnější; ostatní ponechají se příležitostem četby. Passivum. Plurál i femininum substantiv a adjektiv podrobněji. Stupňování a místo adjektiv. Vypouštění členů. Spojky. Znalost náměstek, příslovcí, číslovek se rozšiřuje. Stále nutno pamatovati, že skladba provází tvarosloví.

V písemných pracích jsou čtyři diktáty a čtyři školní úkoly pololetně. Diktát hledí se postupně udělati méně závislým na probrané četbě. Za školní úkoly dávají se kratičké články z četby vždy nějak obměněné nebo drobné volnější práce dle podrobných osnov nebo odpovědi na otázky, jež vyžadují větší samostatnosti.

VI. třída. — 5 hodin týdně.

Hlavní látka cvičby jazykové odnáší se k venkovu a městu. Při venkově mluví se o vsi a jejích obyvatelích, o pracích jarních (vzdělávání rolí, zahradnictví), letních (senosečích, žních), podzimních (osévání, vinobraní) i zimních (mlácení, přástkách a p.), o rostlinách a květinách, o zvířatech užitečných i škodných, o rybolovu, o pěstění lesů, o honbě, o hrách a zábavách venkovských. Při městě hovoří se o vnějším vzezření, o budovách a památnostech, o obchodě a průmyslu, o dopravních prostředcích, o zřízeních administrativních a bezpečnostních. Počítají se úlohy geometrické všeho druhu.

Četba dává k tomu jednak výjevy a příběhy ze života venkovského a městského, jednak hojně praktické články přírodopisné, technologické, cestopisné. Lze čísti některé vybrané, kratší příběhy a novelky z moderní literatury, pokud charakterisují francouzský život venkovský i městský, a rovněž některé zábavně poučné dílko o Paříži. Memoruje se prósa i básně.

V grammatice doplňuje se tvaroslovně znalost nepravidelných sloves a ze skladby cvičí se hlavně slovosled přímý i obrácený, užívání způsobů a časů slovesných (počítajíc v to infinitiv a participia), věty vedlejší a jejich krácení, předmět přímý i předložkový, příslovečná určení, nauka o členu. Opět nezabíhá se do subtilnosti a dbá se více jazykového ducha, jazykového

smyslu v základních zjevech. Francouzská frazeologie (jako i dříve teď zvláště) se sbírá a třídí. K cvičbě grammatické lze užiti též překladů z mateřštiny.

V písemných pracích jest opětně pololetně osm školních úkolů. Dávají se k nim krátká vypravování z probrané četby české nebo dle náčrtku učitelova, popisy a přiměry z konané cvičby jazykové, úhrnné a souborné výtěžky z přečtěných článků a úryvků. Dbá se stále hlavně, aby žák musil v úlohách samostatně po francouzsku mysliti a se vyjadřovati.

VII. třída. — 4 hodiny týdně.

Hlavní cvičba jazyková zabývá se hlavně světem, totiž oblohou a jejími zjevy, složením, útvary a vzezřením země, mořem a životem v něm i na něm, horninami, dolováním a velkým průmyslem, popisem pěti dílů světových. K tomu přistupuje život kulturní, historie, zejména francouzská, literatura a umění. Základy korrespondence: vzory listů rodinných a přátelských.

Četba béře se dle toho ze všech oborů i druhů zeměpisu, z dějepisu kulturního, politického, literárního, z technologie, z význačných korrespondencí. Čtou se (ve škole i soukromě) větší i celistvější části z děl vynikajících historiků z moderní novelistiky a dramatiky některá práce, jež se vztahuje k významnější době francouzských dějin, některé dílko z dějin vynálezů a vynálezců i objevitelů a p., výbor (přiměřený k látce jazykové) z básnictví epického a tendenčního. Memorují se pěkné vzory listů, obsažné kousky jiné prósy a básně.

V grammatice vezme se nyní pro sedmou a osmou třídu některá úplná stručná mluvnice francouzská a ve zvláštních hodinách zopakují se základní věci tvaroslovné i syntaktické, jako *jazyková soustava* v racionálním uspořádání. Ale i tu prohlíží se více ke cvičbě, nežli k theorii a pak k speciálním schopnostem a náklonnostem francouzštiny jakožto národního produktu. Tvorba slov, synonymika a frazeologie. Překládá se po případě z mateřštiny.

Písemných prací jest pololetně osm, nedlouhých, a jsou vesměs školní. Dávají se k nim historická vypravování, ne dle článků, nýbrž o látkách jinak známých a konversačně probraných, podobně popisy a líčeně zeměpisné a technologické, dále rodinné a přátelské listy dle osnovy, pak úhrnná spracování různých výtěžků z četby (básnické).

VIII. třída. — 5 hodin týdně.

Hlavní látku cvičby jazykové činí účelná, promyšlená a doplňující rekapitulace vší získané znalosti a obratnosti. Žák vykoná ještě jednou cestu, kterou vykonal, ale rychleji, po větších kusech a s větším rozhledem. Dávají se rozsáhlejší themata souborná, jež se provedou se zřetelem ke všem různým jich okolnostem a detailům. Cvičba listů doplní se ostatními písemnostmi z praktického života.

Četbou jest menší anthologie podávající historický přehled vývoje francouzské literatury. Přihlíží se nejvíce k tomu, aby žák poznal její zvláštní ráz a její význam mezi literaturami jinojazyčnými. Hlavní autory nechť zná jejich životem a jejich význačnými rysy. Mimo anthologii možno čísti (školně i soukromě) to ono přiměřené dílo z literatury klassické a ovšem i z literatury moderní. Memorují se památné kusy literární.

Grammatika určena pro třídu VII. a VIII. zároveň. Lze dáti některé snazší, zajímavé a prakticky poučné ukázky z historie jazyka (zejména slov a frazeologie).

Úkolů jest pololetně šest, nedlouhých, ale samostatných, školních, podobných jako ve třídě VII., jen se zvýšenými a rozšířenými požadavky.

5. Čeština.

Jazyk vyučovací.

Úkol učebný:

Na stupni nižším (tř. I.—III.) správné čtení a mluvení; jistota v písemném užívání jazyka bez chyb proti pravopisu a mluvnici, bezpečná znalost tvarosloví a skladby. Osvojení a výrazné přednášení básnických i prosaických článků trvalé ceny.

Na stupni vyšším (tř. IV.—VIII.) obratnost a správnost slohová v písemném i ústním užívání jazyka na vyjadřování obsahu myšlenkového, čerpaného z oborů vyučovacích a vlastního poznání žákova; znalost výboru nejušlechtilejších prací z české literatury, získaná četbou, charakteristika uměleckých forem básnických i prosaických, odvozená dle vzorů; znalost nejdůležitějších zpráv životopisných o předních spisovatelích českých.

Vyučování v jazyku tomto nemá za účel jen vzdělání jazykové, nýbrž poskytovati má též bohatou zásobu látky, tříbící ducha i povahu, a to ve formě klassické neb alespoň bezvadné, osvěžovati vyučování v jiných předmětech učebných, sdružovati je a po případě i doplňovati.

A. *Stupeň nižší.*

Třída I. — 6 hodin týdně.

Mluvnice. Skladba věty jednoduché. Druhy slov, tvarosloví pravidelné. Základy souvětí souřadného a podřadného. Pravopis cvičí se způsobem praktickým, hlavní pravidla jeho opakují se příležitostně.

Četba. Cvičení ve čtení správném výslovností a smyslem, výklady slovné i obsahové, jakož i volná reprodukce čtených článků hlavně pomocí otázek. Memorování a přednášení článků básnických i prosaických. Při ústním vyjadřování myšlenek vyžaduje se tu péče zvláštní jakožto příprava pro práce písemné.

Písemné práce. V 1. pololetí, po dvě období šestinedělní, týdně diktát (asi třetinu hodiny vyučovací, t. j. 15—20 minut), jehož účelem jest utvrzení v pravopise, později střídavě diktát a práce, a to jednou domácí, podruhé školní. Reprodukce prostých povídek nevelikého rozsahu, buď vypravovaných nebo předčítaných, jež si žáci opakováním zapamatovali.

Třída II. — 3 hodiny týdně.

Mluvnice. Grammatické učivo třídy první se opakuje a doplňuje zjevy jazykovými méně obvyklými; nauka o větě jednoduché se rozšiřuje a prohlubuje. Věta složená obecně, zevrubněji nauka o větě souřadně složené a stažené.

Četba jako ve třídě I. Vedle správného přízvuku slovného a větného počíná se již dbáti správného rozčleňování věty složené. Memorování a přednášení.

Písemné práce. Měsíčně diktát, jehož účelem jest hlavně vycvičiti se v interpunkci, jedna práce školní a jedna domácí. Reprodukce větších kusů, obměny článkův, obsahy a postupy myšlenek v obšírnějších vypravováních dle daného návodu.

Třída III. — 3 hodiny týdně.

Mluvnice. Souvětí podřadné, věta mnohonásobně složená, obvětí. Nejdůležitější věci z nauky o tvoření slov.

Četba. Články prosaické i poetické probírají se zvláště se zřetelem k účlánkování obsahu, ke spojitosti myšlenkové a výrazu jazykovému. Při výkladě povšimnouti si třeba též spisovatelův a podávati způsobem stručným a pochopitelným životopisy jejich. Krasočtení pěstuje se s větším úsilím také při článcích prosaických. Memorování a přednášení.

Písemné práce. V pololetí po 8—9 střídavě práce školní a úlohy domácí. Popisy předmětů známých ze života i z vyučování; přirovnání; postupy myšlenkové v básních epických; obsahy a výtahy obšírných článků ve škole probraných.

B. *Stupeň vyšší.*

Třída IV. — 3 hodiny týdně.

Mluvnice. Tvarosloví a větosloví opakuje se souborně a sestavuje pomocí žáků v přehledy. Základy prosodiky a metriky.

Četba. Základní tvary prosaické: Vypravování, popis a líčení, přirovnání. Lidové druhy básnictví epického: Báchorka, pověst, báje, bohatýrský zpěv, ballada a romance.

Charakteristika všech těchto druhů slovesných vyvozuje se ze čtených vzorů, jichž výklad se podává po stránce slovné i slohové, věcné i aesthetické.

Písemné práce. V každém pololetí po 8, střídavě práce školní a úkol domácí. Látky třídy III. se rozšiřují na děje a líčení; cvičení ve vytýkání disposic větších článkův a v disponování daných látek. Volné výklady článků z četby německé a latinské.

Třída V. — 3 hodiny týdně.

Mluvnice. Po půl hodině do téhodne hláskosloví a kmenosloví.

Četba. Ze základních tvarů prosaických: Charakteristika, chrie, rozbor (základ a snadnější ukázky). Z epických druhů básnických epos herojský a romantický, báje a epos zvířecí, idylla a epos idyllický, epické básně dějepravné, povídka básnická i prosaická, legenda a epos duchovní, román. Výběr hojné četby soukromé, jenž doplňuje ukázky školní. Memorování a přednášení.

Písemné práce. V pololetích po 6 úkolech, 3 školní a 3 domácí. Ke druhům posavadním, vypravování, popisování, líčení, přistupuje charakteristika a chrie. Obsahy z četby školní a domácí, jakož i z jiných nauk. Při průpravě k úlohám podává se pravidelně i návod ke správnému disponování (na vyšším stupni ve všech třídách).

Třída VI. — 3 hodiny týdně.

Mluvnice. Výklad o rozvětvení jazyků indoevropských a zvláště slovanských. Přehled rozdílů tvarosloví staročeského od novočeského pro potřebu četby.

Četba: *Literatura* staročeská v přehledu se zevrubnější charakteristikou vynikajících zjevů a náležitým zřením ke stránce jazykové.

Slovesnost. Rozbor básnický, rozprava, úvaha. Básnictví tendenční a lyrické. Při básnických plodech novočeských stále budiž přihlíženo k obdobným památkám staročeským.

Výběr četby soukromé, jež doplňuje ukázky ve škole probrané. Memorování a přednášení.

Písemné práce. Počet jako ve třídě V.; k látkám třídy předcházející přistupují rozbory, rozpravy a úvahy.

Třída VII. — 3 hodiny týdně.

Četba: *Literatura* doby střední s podrobnější charakteristikou předních zjevů, zvláště Komenského. Literatura novočeská po Fr. Palackého.

Slovesnost. Prósa vědecká a řečnická. Poesie dramatická vůbec, tragoedie (se školní četbou).

Příslušná četba soukromá. Memorování a přednášení. Pokusy řečnické.

Písemné práce. Po 5 do pololetí, z nich 2 práce školní a 3 úlohy domácí. Látky jako dříve, také řeči. Samostatnost žáků v disposici a ve zpracování látky budiž tu patrnější.

Třída VIII. — 3 hodiny týdně.

Četba: *Literatura* novočeská od Palackého po dobu nejnovější s podrobnější charakteristikou vynikajících zjevů. Soustavný přehled zjevův i směrů literárních ve všech dobách literatury české.

Slovesnost. Veselohra (dle školní četby) a ostatní druhy básnictví dramatického. Soustavný přehled celé slovesnosti.

Soukromá četba doplňuje se v okrouhlý celek. Memorování a přednášení. Cvičení řečnická.

Písemné práce jako ve třídě VII.

6. Němčina.

Úkol učebný pro nižší oddělení.

Základy hláskosloví a znalost tvarosloví i nejdůležitdějších pravidel skladby; čtení snadnějších textů německých; zběhlost v ústním vyjadřování v mezích jazykového učiva se zřetelem k potřebám praktického života a obvyklé konversace; cvik v překládání z jazyka českého.

Úkol učebný pro vyšší oddělení.

Zběhlost v tvarosloví a znalost skladby; přiměřená obratnost v ústním i písemném užívání jazyka získaná četbou a hovorem; stručný přehled vývoje německého písemnictví na základě četby vynikajících ukázek ze všech jeho období, hlavně z doby druhého jeho věku a z doby nejnovější se zvláštním zřetelem k spisovatelům rakouským.

Třída I. — 5 hodin týdně.

Mluvnice. Znalost hlásek, nauka o čtení. Základní nauky o všech částech řeči vyjma praeterita silného slovesa a celé passivum. Oznamovací a tázací způsob věty kladné i záporné.

Postup vyučování jest v třídě této i v třídách dalších v podstatě induktivní.

Četba (cvičivo). Drobné články souvislé hlavně z různých oborů praktického života za methodického postupu grammatického učiva jakožto podklad pro základní cvik v mluvení i psaní.

Memorování procvičených článků. Osvojování účelné zásoby slov.

Učitel užívej v hovoru se žačkami po možnosti již v této třídě jazyka německého.

Písemné práce. Od vánoc až do konce 1. pololetí 4 krátké diktáty s nejtěsnějším připojením k učivu dobře procvičenému. V 2. pololetí 6 diktátů a 6 prací školních přiměřeně se střídajících. Látky diktátů jako v pololetí prvním; pro školní úkoly: napsati z paměti dobře procvičený článek,

odpovědi na jednoduché otázky německé k cvičivu se připínající, grammaticky přetvořiti článek procvičený.

Třída II. — 4 hodiny týdně.

Mluvnice. Opakování a rozšiřování tvarosloví, zejména skloňování adjektiv, passivum a sloveso silné a smíšené. Příležitostně se poukazuje, jak užívati jednotlivých časů a způsobů. Samostatný přehled tvarosloví.

Četba a cvičení jako v třídě I. s požadavky pomalu se zvyšujícími. Memorování procvičených článků. Rozhojňování zásoby slovní. Pozvolný návod k ústnímu překládání z jazyka českého v rozsahu nabytých vědomostí jazykových.

Písemné práce. V každém pololetí 5 diktátů a 5 prací školních. Látka jejich jako v třídě I., jenom že se požadavky poněkud zvyšují.

Třída III. — 4 hodiny týdně.

Mluvnice. Skladba jednoduché věty, zejména vazba slovesa a užívání předložek na základě jazykové látky methodicky uspořádané. Doplňování a opakování tvarosloví ve spojitosti s četbou a s překlady z jazyka českého.

Četba článků prosaických a snadných básní; ve spojení s tím rozhovor o čteném článku. Memorování procvičených článků. Rozhojňování zásoby slovní a fraseologické.

Písemné práce. V každém pololetí 2 diktáty a 4 školní práce. Látka úkolů školních: Odpovědi na německé otázky dle probrané četby, stručné obsahy procvičených článků výpravného obsahu, obměny prostých článků dle daných hledisk, překlady z jazyka českého.

Třída IV. — 3 hodiny týdně.

Mluvnice. Skladba věty složené. Časy a způsoby, zkracování vět, řeč nepřímá. Opakování tvarosloví ve spojitosti s četbou a s překlady z jazyka českého.

Četba a cvičení jako v třídě III.

Písemné práce. V každém pololetí 5 školních prací. Odpovědi na německé otázky, pokusy v reprodukci drobných a snadných povídek, překládání z jazyka českého.

Třída V. — 3 hodiny týdně.

Četba článků prosaických i poetických se zřetelem na jich stránku jazykovou, myšlenkovou spojitost a formu. Stručné poznámky životopisné o nejpřednějších autorech. Ve spojení s četbou cvičení v hovoru nehledaným způsobem obcovací mluvy. Rozhojňování zásoby slov a frásí. Memorování vzorných článků. Domácí příprava.

Mluvnice. Každých 14 dní jednou opakování grammatiky a překládání z jazyka českého.

Písemné práce. V každém pololetí 5 úkolů školních. Volnější reprodukce statí, překlad z jazyka českého.

Třída VI. — 3 hodiny týdně.

Četba jako ve třídě V., z básníků hlavně Schiller a Goethe (ballady). Při četbě básní vytýkají se základy německé metriky. Ukázky ze starší doby písemnictví německého až do války 30tileté ve spisovném jazyce nynějším, k tomu příslušné poznámky literární. Memorování a příprava jako ve třídě V.

Mluvnice jako ve třídě V.

Písemné práce jako ve třídě V., kromě toho obsahy větších článků a dopisy.

Třída VII. — 3 hodiny týdně.

Četba vynikajících ukázek z písemnictví německého od války 30tileté až včetně po Schillera a Goethe. K tomu příslušné poznámky literární. Ve spojení s četbou cvičení v hovoru. Povinná četba domácí obsahem i formou přístupných povídek moderních (Stifter, Storm). Memorování a příprava jako ve třídě V.

Mluvnice. Každý třetí týden jednou opakování grammatické a překládání z jazyka českého.

Písemné práce. V každém pololetí 5 úkolů školních. Látka jako v třídě V. a VI., kromě toho popisy a líčení.

Třída VIII. — 3 hodiny týdně.

Četba vynikajících ukázek německého písemnictví: Schiller a Goethe (dokončení) až do doby nejnovější se zvláštním zřetelem k spisovatelům rakouským. K tomu příslušné poznámky literární. Vedle toho dle možnosti četba některého vhodného díla snadnějšího z doby klassické nebo nejnovější. Ve spojení s četbou cvičení v hovoru. Memorování a příprava jako v třídě V. Povinná četba domácí podobně jako v třídě VII.

Mluvnice jako v třídě VII.

Písemné práce jako v třídě VII., kromě snadnější rozpravy.

7. Zeměpis.

Třída I. — 3 hodiny týdně.

Názorný výklad základních pojmů zeměpisných, pokud jich třeba jest k porozumění mapy. Denní dráhy sluneční vzhledem k učilišti v rozličných časech ročních; potom orientování ve skutečném okolí, na mapě a na globu. Popis a výklad různého osvětlení a oteplení domova průběhem roku, pokud závisí bezprostředně na délce dne a výšce slunce. Hlavní formy souše a vodstva a jich rozdělení na zemi, jakož i poloha nejznamenitějších států a měst jednotlivých zemědílů způsobem přehledným. Úvod ve čtení map a stálé cvičení v něm. Pokusy načrtnouti předměty zeměpisné, jež s mapou souvisejí.

Třída II. — 2 hodiny týdně.

Souhrnné opakování základních pojmů zeměpisu mathematického. Zdánlivý pohyb slunce v rozličných zeměpisných šířkách; vyplývající z toho různé osvětlení a oteplování jakožto základ různých klimat.

Asie a Afrika; poloha a rozloha: horopis, vodopis, národopis, místopis se zřením k poměrům klimatickým, pokud se tyto dají vysvětliti ze zdánlivého pohybu slunečního. Souvislost podnebí s vegetací, s plodinami různých zemí a zaměstnáním národů, dovozena na jednotlivých jasných příkladech.

Evropa; poloha a rozloha, horopis a vodopis. Popis zemí jižní Evropy a říše britské. Jednoduché náčrty map.

Třída III. — 2 hodiny týdně.

Ostatní země evropské (vyjma mocnářství rakousko-uherské), Amerika a Australie. Náčrty map.

Třída IV. — 2 hodiny týdně.

Poloha, fysický a politický zeměpis rakousko-uherského mocnářství vyjma část statistickou, se zvláštním zřetelem k plodinám jednotlivých zemí,

k zaměstnání, k poměrům dopravním a k poměrům kulturním národů. Náčrty map.

8. Dějepis.

A. *Nižší oddělení.*

Učebný cíl.

Pověsti. Nejznamenitější dějinné osobnosti a události, přehled hlavních událostí z dějin rakousko-uherských. Znalost nejdůležitějších letopočtů.

Učebná látka buď podána v prosté formě výpravné.

Rozvrh.

Třída II. — 2 hodiny týdně.

Stará doba. Vypravování dějin a mythologie starých národů, obzvláště Řeků a Římanů.

Třída III. — 2 hodiny týdně.

Střední doba. Hlavní děje středověku se zvláštním zřetelem k zemím nynější říše rakousko-uherské, zejména českým.

Třída IV. — 2 hodiny týdně.

Dějiny novověku se zvláštním zřetelem k osudům říše rakousko-uherské a zemí českých.

B. *Vyšší oddělení.*

Učebný cíl.

Znalost hlavních událostí národů v jejich programatické souvislosti a závislosti na přírodních podmínkách se zvláštním *ohledem na poměry kulturní, jež buďtež podávány v soustavném přehledu a důrazně vytýkány.*

Rozvrh.

Třída V. — 3 hodiny týdně.

Dějiny starého věku, předem Řeků a Římanů do doby stěhování Germánů (r. 375 po Kr.). Soustavný přehled vývoje náboženství, ústav, hospodářských i společenských poměrů. Charakteristika umění antického. *Výklad podstaty i význam římského právnictví.*

Třída VI. — 3 hodiny týdně.

Dějiny věku středního a nového do doby reformace. Přehled kulturního života středověkého, ústavy, poměrů společenských i hospodářských, věd i umění se zvláštním zřetelem ke shodám i rozdílům mezi kulturou starého věku a středního věku.

Počátky novodobé společnosti, charakteristika myšlenkových proudů jejich.

Třída VII. — 3 hodiny týdně.

Nový věk. Dějiny nové doby od reformace po naše časy. Přehled vývoje ústav, zákonodárství, hospodářství, věd a umění.

Třída VIII. — 3 hodiny týdně.*)

*) Mimo to budou se probírati jako zvláštní předmět *vedlejší* od III. třídy počínaje *dějiny české*, jichž ukončením bude statistika česká a *nauka občanská.*

Běh první. Dějiny mocnářství rakousko-uherského se zvláštním zřetelem k zemím českým, zvláště budiž upozorňováno na postavení jeho v dějinách všeobecných a na vztahy jeho k ostatním státům. Nástin nejdůležitějších kulturních proudů a s nimi souvisících domácích zjevů literárních i uměleckých.

Běh druhý. Statistika. Moderní stát, jeho zřízení a úkoly. Obraz dualistické ústavy a správy říše rakousko-uherské. Výklad poměrů zeměpisných, národopisných, hospodářských a kulturních.

9. Mathematika.

Učebný cíl na nižší škole střední i rozdělování látky shoduje se úplně s nynějším gymnasiem. V nižších třídách jsou 3 hodiny týdně.

Třída I., II., III., IV. zcela dle „Učebné osnovy pro gymnasia" z r. 1900. (Šetelík pag. 388, 389.)

Vyšší oddělení. Vyučování sleduje týž cíl jako gymnasium mužské.

Třída V. — 3 hodiny týdně.

a) Arithmetika. Čtyři první početní úkony vědecky osvětleny. Základní poučky o dělitelnosti čísel odvozeny. Nejdůležitější obecné věty o nejvyšší společné míře a nejmenším společném násobku. Nauka o zlomcích v přesném podání a náležitém procvičení. Poměry a úměry s užitím. Rovnice o jedné a více neznámých se zvláštním zřetelem k praksi arithmetické, upotřebení geometrickému, fysikálnímu a p.

b) Geometrie. Zcela dle osnovy Šetel. pag. 389.

Třída VI. — 4 hodiny týdně.

a) Arithmetika. Zcela dle osnovy pro gymnasia. Šet. pag. 3.

b) Geometrie. Trigonometrie rovinná. Pojem goniometrických funkcí. Řešení trojúhelníků pravoúhlých a rovnoramenných. Nejdůležitější vzorce goniometrické. Rovnice goniometrické. Základní věty o řešení trojúhelníků kosoúhlých. Řešení trojúhelníků vůbec s užitím v praksi.

Stereometrie. Opakování nejdůležitějších vět ze stereometrie. Doplnění nauky o trojhranech a mnohohranech, základní vlastnosti těles vůbec a nejdůležitějších těles měřických zvlášť. Základní věty nutné k řešení sferických trojúhelníků pravoúhlých a rovnoramenných s užitím ve stereometrii. Vypočítávání povrchů a obsahů nejdůležitějších těles a jich částí.

Třída VII. — 3 hodiny týdně.

a) Arithmetika. Vyšší rovnice o jedné neznámé, které lze převésti na rovnice kvadratické. Soustavy rovnic 2. stupně nejjednodušší. Řady arithmetické a geometrické. Složený počet úrokový.

b) Geometrie. Řešení sferických trojúhelníků kosoúhlých s užitím v zeměpise, astronomii atd. Počátky analytické geometrie v rovině. Anal. geometrické přímky, paraboly, kružnice, ellipsy a hyperboly s hlavním zřetelem ke geometrické stránce.

Třída VIII. — 2 hodiny týdně.

Opakování veškeré látky vhodně volenými příklady z celé probrané látky.

Písemné práce dle osnovy gymnasijní (viz Šetelík pag. 390).

(Příště dále.)

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

ČÍSLO 4.

Jubilejní vzpomínka.

Fr. Bílý. *Žižkov.*

Slavíme malé jubileum.

Jest tomu právě třicet let, co se počalo professorstvo české organisovati. Údobí od r. 1849, kdy zřízena první novodobá česká škola střední, pražská reálka, do r. 1877 vyplněno jest snahami *o zřizování* českých gymnasií a reálek. Nevídané a bezpříkladné nadšení let šedesátých dalo vznik celé řadě českých ústavů obecních v Čechách a na Moravě — česká gymnasia státní na uherském Slovensku, zřízená hr. Lvem Thunem v letech padesátých, byla pohříchu efemérním zjevem, nepochopeným v plné významnosti ani od nás ani od Slováků. Nebylo litováno obětí hmotných; města je ochotně přinášela vzdělanostním účelům za heslem „Osvětou k svobodě". Po válce r. 1866 přidružovaly se k nim i ústavy státní, jiné postátněny zase. V tom ušlechtilém závodění také učitelé drželi krok s obcemi. Také jich byl nedostatek. Někteří ani neuměli dobře česky. Ale nikdo z nich tehdy nehleděli tak na své postavení hmotné, jako na práci národní a osvětnou.

R. 1877 měli jsme v Čechách již 11 českých gymnasií (v Praze c. k. akad., v Benešově piaristické nižší, v Budějovicích státní, v Jičíně státní, v Jindř. Hradci státní, v Králové Hradci státní, v Litomyšli státní, v Mladé Boleslavi obecní, v Písku státní, v Rychnově obecní, ve Slaném obecní (piaristské nižší), 15 reálných gymnasií (v Praze 1 obecní a 1 státní vyšší, 1 státní nižší, v Domažlicích obecní, v Chrudimi státní, v Klatovech, Něm. Brodě a v Plzni obecní, v Novém Bydžově, Pelhřimově, Příbrami a Rokycanech obecní nižší, na Smíchově státní nižší, v Táboře státní, v Třeboni státní nižší; reálek bylo 10 (a to v Praze státní, v Jičíně obecní nižší, v Karlíně obecní, v Kolíně obecní nižší, v Králové Hradci obecní, v Kutné Hoře státní, v Litomyšli, Pardubicích, Písku a Rakovníku obecní). Na Moravě t. r. jsme měli gymnasia 3 (v Brně, Olomouci a Val. Meziříčí státní, v tomto městě nižší), reálné gymnasium 1 (v Přerově státní s obecními vyššími třídami reál-

nými), reálky pak 2 (v Prostějově matiční nižší a v Telči zemskou vyšší), celkem tedy 14 g., 16 r. g. a 12 reálek.

Tím se vytvořil a vyhranil také stav professorský s určitějšími snahami, jenž domácími spory politickými a rozervaným veřejným životem znechucen úžeji se přivinul ke škole a jejímu životu a z veřejného života, kde do nedávna byl tak značně činný, ustupoval do ústraní. Stal se jaksi školštějším. Ale i škola vstoupila do údobí jiného: bývalá svoboda a volnost administrativní přestávala, normálie a výnosy směřující k větší přesnosti a jednostejnosti školního zřízení se množily.

Roku 1870 zákonem ze dne 9. dubna bylo professorům poprvé od r. 1855, kdy se rozeznávala gymnasia I., II. a III. třídy a professoři o platy se dělili, upraveno základní služné: vyměřeno pro Vídeň na 1000 zl., pro ostatní střední školy na 800 zl. s místním přídavkem 150 zl. a 5 kvinkvenálkami o 200 zl.; zkoušeným supplentům pak ustanoven substituční plat 600 zl., který jim však vyplácen toliko po dobu školního roku a teprv od r. 1873 také přes prázdniny (min. výn. z 24. pros. 1872). Ředitelé měli ve Vídni o 400 zl. více, jinde na úplných gymnasiích a reálkách o 300, na neúplných o 200 zl. více. Také osobní přídavky zavedeny pro učitele vynikající působením na poli literárním neb paedagogicko-didaktickém. Zároveň zařaděni ředitelé do VIII., professoři do IX. tř. diétní. Žáci pak od šk. r. 1870/1 neměli platiti za vyučování volným předmětům, učitelům zase r. 1871 zapověděno udíleti žákům po škole za zvláštní odměnu soukromé vyučování ve třídě.

Než samo ministerium uznávalo, že tato úprava hmotného postavení učitelstva středoškolního není tak důležitému stavu přiměřena a proto při regulaci platů veškerého úřednictva zákonem ze dne 15. dubna r. 1873 upraveno nově také služné professorů. Tu zařaděni především ředitelé do VII. hodn. třídy, professorům umožněn po třetí kvinkvenálce postup do VIII. tř., služné zvýšeno pro Vídeň na 1200 zl., pro ostatní města na 1000 zl., zrušeny místní přídavky a zavedeno aktivitné o 200, 250 a 300 zl. v IX. tř. a pak vždy o 40, 50 neb 60 zl. více ve vyšší třídě. Za to supplentská substituční odměna zůstala nezměněna a také ustanovení ministerské ze dne 3. prosince r. 1869, dle něhož nezkoušený supplent směl zůstati na ústavě jen 2 léta a v další službě jen výjimečně se zvláštním svolením ministerským. Tyto poměry platební zůstaly v působnosti plné čtvrtstoletí a změněny byly teprve r. 1898.

Služné supplentovo, měl-li zkoušku aspoň pro nižší ústavy a úplný počet hodin (jinak odměna byla menší), stačilo té doby sice zcela potřebám jednotlivcovým, ale proto nebylo pokládáno jeho postavení nikterak za náležité. Dostati hned po absolvování místo, a to hned tak dotované, to ovšem nebylo v žádném jiném oboru úřednickém. Ale úřední postavení supplentovo bylo zase horší než všude jinde. Supplent nebyl nic více než každý sluha: byl ustanoven na výpověď libovolnou a služební léta jeho se vůbec neuznávala. Jemu se podle ustanovení minist. ze dne 26. září 1854 vzhledem k nejistému jeho postavení nesměly poskytovati zálohy, které by se pak měsíčně splácely. Nesměl stonati, leda 14 dní, jinak mohl býti hned propuštěn. V poradách učit. sboru nesměl hlasovati podle výnosu minist. z r. 1849, leda týkala-li se věc žáků jeho vlastních. Také o pořádku nějakém při jmenování supplentů skutečnými učiteli nebylo ani potuchy, a tak se stávalo zhusta, že byli ustanoveni třeba nejmladší. To bývalo dokonce pravidlem na ústavech obecních, kde si

nechtěli, nemajíce naděje na sestátnění, „uvazovati na krk staré lidi, kteří by brzo připadli obci jako pensisté za břemeno".

O vážnosti, které supplenti požívali i v politických kruzích, svědčí výmluvně výrok vůdce jedné politické strany, jinak muže vysoce dokonalého, ale patrně znajícího školské poměry už jen z mladých let, který pronesl k deputaci supplentské přišedší ho žádat za přízeň a pomoc (vyslanci byli dr. Aug. Bílý a Jan Štěpánek), že jest nesnadno tu něco dělati, ježto supplenti jsou nedostudovaní lidé, mající jen filosofii (mínil bývalou septimu a oktávu) a nemohou tedy míti nároků na trvalou a právní úpravu svých poměrů, když jsou ustanovováni na mimořádnou výpomoc.

Tento bolestný a ponižující stav způsobil, že supplenti čeští, rozmnoživší se r. 1877 v Praze (bez předměstí) na 39, v ostatních Čechách na 117, na Moravě pak na 49, celkem tedy na 205 osob, jali se pomýšleti na nápravu. Vedení převzali pražští. Sešli se právě před 30 lety poprvé k přátelskému rozhovoru o svém postavení úplně bezprávném, rok co rok závislém na blahovůli ředitelově a inspektorově, a usnesli se podniknouti kroky k jakési aspoň nápravě. Oč tehdy nám nejvíce šlo? *Aby služební léta supplentská všem aspoň od zkoušky byla vpočítávána* **do pense**. To zní dnes zajisté jako neuvěřitelná věc. Pro snadnější dosažení cíle mělo se postupovati společně s Němci. Z každého ústavu pražského vybrán jeden zástupce-důvěrník, aby se takto utvořil jakýsi akční výbor. Byli to z českých škol Müller (z ak. g.), Jar. Sobička (z I. r. g.), Jarosl. Červenka (z II. r. g.), dr. Aug. Bílý (z r.), Frant. Borovský (z úst. učitelů), Ant. Votruba (z ústavu učitelek); z německých pak Theodor Kopetzky, Gust. Effenberger, Kar. Schirek, Jan Houžvička, Kar. Wihlidal a Ant. Benedikt. Tito po dlouhém rokování, při němž někteří mínili, aby žádost zněla toliko pro zkoušené supplenty, druzí však pro všechny, odložili konečné usnesení do další schůze. Uvažováno také o tom, aby se žádalo za zvýšení platu, když se služba supplentská nepokládá za nic a jen výminečně může býti započítána do pense; ale o určité sumě nedosaženo jednoty.

Schůze tyto způsobily veliký rozruch. Bylo to cosi nového a neslýchaného. Všude se o nich mluvilo a hledělo se s napětím vstříc dalšímu vývoji věci.

Ve schůzi akčního výboru dne 20. února r. 1878 usneseno posléz většinou hlasů (7 proti 5), aby při žádosti za vpočítání let se pomlčelo vůbec o zkoušce způsobilosti jakož i aby se žádalo za zvýšení služného bez udání určité sumy. Usneseno také, aby vyslána byla deputace k jednotlivým zemským inspektorům a vlivným mužům a posléz (na návrh Borovského), aby se připravily vhodné odpovědi proti možným námitkám.*) Akční výbor dlouho nesetrval pohromadě; někteří členové odstoupili, jiní odešli — ale zatím opět se rozhojnily řady supplentů a z nich ujali se dalšího zápasu mladší a energické síly nové, zejména dr. Jindř. Metelka. Vystupování supplentů nebylo provázeno přízní všech tehdejších představených, ani ředitelů, ani zem. inspektorů, a se strany těch pociťovali vedoucí osoby jejich nevůli dosti často. Než podle pravdy budiž uznáno, že zase jiní přáli tomuto hnutí a podle možnosti supplentům byli na ruku. Jmenovitě byl upřímným příznivcem jejich tehdejší zemský inspektor školní Jos. Webr.

Když nestačily kroky doposud podniknuté způsobiti nápravu, supplenti se

*) Podrobnosti tyto laskavě se mnou sdělil p. z. šk. insp. vl. r. Jar. Sobička.

r. 1880 rozhodli vyslati deputaci k ministrovi kultu a vyučování Conradovi. Z české strany byl v ní Jarosl. Červenka. Pan ministr vyslechl žádost, ale když poukazovala také na auskultanty, jimž se do pense doba od prvního vstupu v úřad vpočítává, zvolal: „Ale právníci mají státní zkoušky!" Deputace musila tedy objasniti p. ministrovi, že nejsou všichni supplenti nezkoušeni a že se aspoň pro zkoušené žádá odstranění té kruté anomalie, dle níž vychovatelé budoucích občanů státních byli vyloučeni s celou řadou služebních let, právě nejsvěžejších a nejvydatnějších, ze zákonného práva na pensi. Poukázala ovšem i na učitele obecných škol a na všechny ony četné druhy úřednické, které nemají tak dlouhého studia a universitního vzdělání a přece mají nárok na pensi s celou službou svou. Rozumí se, že deputace zakročila také u poslanců. A tentokráte akce supplentská byla korunována plným úspěchem. Zvláštním zákonem o 2 článcích ze dne 20. června r. 1881 byl změněn § 5. zákona ze dne 9. dubna r. 1870 a ustanoveno, že služební doba po nabyté úplné způsobilosti učitelské strávená na veřejné střední škole státní, po případě obecní neb zemské, mající právo reciprocity — neb na takovémtéž ústavě učitelském v působnosti suppl. nebo pomocného učitele s plným počtem hodin, má se započítávati do pense. V případech zvláštního zřetele hodných pak že může také taková služba před nabytím approbace vykonaná nebo doba odsloužená před nezaviněným přerušením služby býti vpočítána.

Nelze si představiti radost, která zavitala do srdcí všech supplentů tehdejších — a už byli mezi nimi dlouholetí! — z tohoto úspěchu čtyřleté houževnaté práce. Nic už nevážen neopatrný výrok býv. ministra Jos. Jirečka o stavu našem pronesený, že bychom mohli býti spokojeni svým postavením, majíce *vedlejší příjmy*, jako nic nevážen jiný výrok téhož pána, učiněný, když k němu jako k říšskému poslanci přišla deputace supplentů (dr. Metelka a dr. Decker) žádat ho za blahovolné zastání na říšské radě, a on uznamenal, že pánové před tím kouřili: Nynější plat 600 zl. prý je pěkný plat a lze s ním vystačovati výborně; on že svého času byl dobře živ se 400 zl. Ale supplenti prý nesmějí marnotratniti, nepotřebují kouřiti a za jiné podobné věci nepotřebné vyhazovati peníze. Nebyly sice přijaty mlčky výroky tyto, stala se náležitá odezva i veřejně, ale byly pojímány a vykládány podobně jako zmíněný svrchu výrok p. ministrův jako důkaz neznalosti poměrů nových.

Tu byl dán příklad, kam vede svorné jednání spojených sil. I uvažováno o tom, nemělo-li by se přikročiti k stálému sdružení členů našeho stavu jednak za účelem hájení zájmů stavovských, jednak za účelem lepšího sebepoznávání a sebepoučování — ke zřízení zvláštního professorského spolku. Tou myšlenkou zabývali se též ředitelé a zejména ředitel malostranské střední školy, Martin Pokorný. Jeho jemnému taktu, jeho obratnosti a oblibě se podařilo uvésti v skutek, co bylo přáním tolika přátel stavu: r. 1883 založen ústřední spolek českých professorů v Praze a v červenci t. r. konala se první schůze výboru nového spolku. Tím sňata práce i odpovědnost s beder jednotlivců; pod záštitou a za opory spolku veseleji a lehčeji se nyní pracovalo dále.

Supplentská otázka zůstala v popředí snah a usilování spolkových. Hned v prvé mimořádné valné hromadě konané dne 1. listopadu r. 1883 předložena a přijata byla žádost supplentů, vypracovaná zvláštním odborem jejich, která se mimo jiné domáhala aspoň jakési úpravy poměrů postupových (jmenovacích) zřízením supplentského statusu, aby nezůstávali staří supplenti seděti (někteří z nich sloužili již 6, 7 i více let) a mladší jim nezabírali všecka

místa. Stávalyť se případy, že některý mladý supplent přímo povolán za ředitele nového ústavu, kdežto jiní po léta a jen s velikými prosbami se udržovali na témž místě jako supplenti. Vzhledem k tomu pak, že mnohým supplentům přibývalo let služebných, ale nikoli platu ani naděje na brzkou definitivu, což vedlo i k zoufalým činům u některých (dr. Aug. Bílý na př. v takovém rozrušení mysli vzal si život), žádáno bylo dále, aby platební poměry supplentů byly zlepšeny a jmenovitě aby zavedeny byly kvinkvenálky pro ně. Žádost tato předložena ministeriu r. 1884, roku příštího poslána nová petice do Vídně a r. 1886 projednávána otázka supplentská již také na prvním obecném sjezdu professorském v Praze a resoluce tu usnesená opětně odeslána do Vídně. Zatím byl se stal ministrem vyučování baron Gautsch, který s výbornou znalostí svého odboru spojoval také nevšední energii. Za jeho úřadování vydáno r. 1885 nařízení, že při ustanovování supplentů jest dávati zkoušeným přednost, r. 1886 vydáno podrobné vynesení ze dne 22. června, jímž zavedeny byly seznamy supplentské ve všech zemích, ustanovení supplenta stabilisováno aspoň na semestr, dovolená pro onemocnění rozšířena na měsíc (po kterouž dobu hodiny supplentovy převzíti musili ostatní členové, další výhody směly se však povolovati jen se schválením ministerstva), zavedena zvláštní vysvědčení o vykonané službě supplentské — a posléz téhož roku zákonem ze dne 8. července zavedeny byly supplentské kvinkvenálky ve výši 200 zl., při nichž služební doba před právoplatností tohoto zákona ztrávená prohlášena za vpočitatelnou.

Tím opět dosažen veliký úspěch: zlepšen plat aspoň po 5leté službě.

Pan ministr tenkrát ovšem vyslovil domnění, že těchto kvinkvenálek — které byly vlastně starobním přídavkem, poněvadž se měly udíleti jen jednou — nebude bohdá třeba hojnější měrou propůjčovati, ale pohříchu nesplnila se jeho slova, naopak došlo i na to, že předkládány žádosti za udělení druhé kvinkvenálky supplentské. Samy t. zv. ordonance Gautschovy, jimiž zrušena část reálných gymnasií, přispěly k tomu nemálo, neboť uvolněním a přeložením značného počtu skutečných učitelů zabrána místa supplentům a zaražen částečně jich postup. A tak rozmnoženo ještě i tím utrpení dlouholetých supplentů, které ke konci let osmdesátých dosáhlo vrcholu. Na jich prospěch však ministr Gautsch na druhé straně také provedl ještě leccos jiného dobrého. Právě hlavně k vůli starým, dlouho let už působícím supplentům nařídil r. 1886, aby místa professorů, jmenovaných okresními inspektory školními, byla obsazována nadále t. zv. *učiteli provisorními*, kteří měli plat skutečných, ale neměli nároku na kvinkvenálky. Teprve když provisorní učitel jmenován skutečným, připočtena mu léta provisorní služby do pětiletých přídavků. Další čin, jímž ministr Gautsch hleděl pomoci dlouholetým supplentům, bylo zřizování *míst extra statum* na ústavech, majících trvalé pobočky. Místa taková se počala zřizovati od r. 1890.

Jen jedné žádosti — ale ze všech snad nejdůležitější — ani tento opravdový přítel supplentů nesplnil: aby t. ustanovování byli definitivně.

Zatím ovšem hnutí supplentské rozvlnilo se po celém Rakousku, byť i nikde nebylo tak palčivé, jako v Čechách a na školách českých. Neboť nikde nebylo obcemi zřizováno tolik středních škol a nikde také nebylo tolik poboček na nich jako u nás, kde se dohánělo, co v duševním a osvětovém vývoji nepříznivými poměry nemohlo býti dříve vykonáváno a dosaženo, a kde proto návštěva škol byla neobyčejně hojná. Supplenti s 10 a více lety služebnými ne-

byli vzácností. A to, co nejistým postavením každoročním, skrovným platem, nemožností založiti si rodinný krb a jinými ještě okolnostmi utrpěli tito, to jim nemohlo býti nahrazeno tím, že konečně jmenováni skutečnými. Proto spolek také věnoval zvláštní pozornost a péči těmto bývalým kollegům, kteří vypili kalich utrpení až na dno. Podávány i zvláštní petice výhradně v jejich prospěch a rozvíjena všemožná agitace, aby se jim připočítala léta supplentská do kvinkvenálek aspoň od zkoušky. To chtěli také Němci a Poláci a postupovalo se dílem odděleně, dílem společně. O tuto součinnost, jakož i o čilé a stálé vystupování a jednání měli té doby největší péči dr. Metelka a nadepsaný. Prvý zjednával všecka potřebná data k peticím, které posléz aspoň částečně splněny při úpravě platů v r. 1898. Budou-li někdy vydány memoiry býv. ministrů dra Kaizla a dra Rezka, vyjde teprve na jevo, kdo měl výhradní zásluhu o uskutečnění této regulace platů. Ještě večer před 19. zářím r. 1898 bylo velmi pochybno, zdali zákon ten říšskou radou usnesený se opravdu stane zákonem. Ale stal se jím, a to výhradně zásluhou českou.

Nový zákon supplentům přinesl jedněm — mladým — radost, druhým — starým — zklamání. Nezapočítána všechna služební léta, nepřipočítán ani větší počet let supplentům sebe déle sloužívším, nýbrž jedním, stejným měřítkem naměřeno všem. Uznána jim jen *tři* léta supplentské služby od zkoušky do kvinkvenálek.

Bývalí dlouholetí supplenti nepokládali nového zákona za zisk *svůj*, nýbrž za zisk všesupplentský, ne za splnění žádostí *svých*, nýbrž za splnění *obecné* žádosti supplentů všech, aby se léta supplentská podobně jako v jiných oborech státní služby (praktikantská, auskultantská a p.) počítala vůbec do služby. Nikoli tedy ze závisti, jak jim bylo vyčítáno, nýbrž z lítosti nad úplným pominutím jejich nároků zvláštních, nad pominutím jakékoli náhrady zvláštní za utrpení, které bylo snášeti jenom jim, vytryskla jejich nespokojenost. Jest ovšem podobno pravdě, že započítání tří let supplentských do stabilisace a kvinkvenálek bylo uzákoněno právě z ohledu na to, že značný počet bývalých supplentů sloužil dvakrát až pětkrát tolik let, než od nynějška se mělo připočítávati, ale zisk z toho největší a nejlepší odnesli ti, kteří supplovali právě jen tré aneb ještě méně let. Než možná také, že novým zákonem mělo stavu středoškolních učitelů býti získáno více kandidátů; zjevilť se v době, kdy jich byl citelný nedostatek. Dřívější poměry totiž způsobily, že se abiturienti professuře vyhýbali jakožto stavu hmotně nejnevýhodnějšímu; nové poměry — zákon pensijní z r. 1896 a zákon o úpravě platů z r. 1898, jímž kromě započítávání 3 let supplentských zvýšen základní plat, zvýšeny kvinkvenálky třetí až pátá, jakož i upraveno povyšování do VIII. až VI. třídy — zase přivodily stavu nadmírný příliv.

Nový zákon však supplentům přinesl ještě jiné nadělení, které splnilo přání jisté části německých supplentů, hlavně vídeňských, ale v důsledcích svých poznáno záhy netušeně škodlivým: totiž odměňování služby podle počtu služebných hodin. Jím značně zvýšen plat supplentský — to jest nesporné, ale jím umožněno také, aby týž učitel měl jeden rok třebas 2400 K (filolog při 17 hodinách) nebo 2000 K (nefilolog při 20 hod týdenních) nebo 1920 K (kreslíř a učitel tělocviku při 24 hod. týd.), druhý rok však o 240, 200 neb 160 K méně, dostal-li o 2 hodiny méně týdenního vyučování. Není pak vyloučena možnost, že učebný úvazek tomu neb onomu by musil býti snížen

některý rok o několik hodin více, a tím i odměna by se snížila. Takto postavení supplentovo nabylo nové kolísavosti a nejistoty. Zároveň otevřeny brány závisti („brotneid"), že ten, kdo vůbec nemůže dostati místa neb jen místo s málo hodinami, prosí, aby druhému bylo ubráno o některou hodinu, protože i takto může míti k existenci své dosti, jemu pak že se značně polepší. Že tím přitíženo i skutečným učitelům, kterým ředitel nemůže poskytovati tak volně zákonných úlev o 1—3 hodiny, jako bývalo dříve, aby nevzrostl příliš náklad za hodiny supplentské, zmíněno budiž jen mimochodem.

Na ubohé assistenty středoškolní nový zákon pak zase úplně zapomněl. Z jejich let, i měli-li úplnou zkoušku, i učili-li při assistentuře samostatně několik hodin, nezapočítávalo se do stabilisace a kvinkvenálek ani do pense nic. A přece někteří z nich sloužili po nabyté úplné způsobilosti učitelské až i 7 let v této vlastnosti.

Mnohem lépe pochodili při novém zákoně z r. 1898 hlavní učitelé paedagogií, kteří se jimi stali z učitelů měšťanských škol. Těm, ač měli kratší studie (jen paedagogium), ač nemusili míti a neměli t. zv. akademického vzdělání a ač jim nebylo skládati těžkých státních zkoušek středoškolních a nikdy okusiti služby supplentské, započítávalo se nyní z předchozí služby na obecných a měšťanských školách až i 14 let. Vypadalo to, jakoby se akademické studium a středoškolní způsobilost byly cenily méně. Bolestně se dotklo professorů paedagogií s approbací středoškolní, že v důsledcích tohoto zákona kollegové jich přišlí z měšťanských škol — někdy i jejich bývalí žáci — rázem postoupili třebas hned do VIII. třídy hodnostní s dvěma kvinkvenálkami, kdežto oni zůstali ve třídě IX., ač se mohli vykázati hojnějšími lety služebními na *střední* škole strávenými.

Jest tedy zjevno, že nový zákon obsahoval četné a trpké nesrovnalosti. To přimělo ústřední spolek českých professorů, aby je sestavil všechny ve zvláštní petici, které připojil jmenovitý výkaz všech bývalých dlouholetých supplentů s podrobným udáním veškeré jejich služby. Vypracoval jej zvláštní komitet jejich, v jehož čele stáli dr. Jindř. Metelka, dr. Eman Fait a prof. Vavř. J. Dušek. Složili se i na zvláštní fond agitační, aby jím mohli podepříti veškery kroky s novým úsilím podnikané se strany spolku. Desítistránková petice, datovaná dne 10. ledna r. 1902, s výkazem vytištěna v hojném počtu exemplářů a rozeslána na všechny možné strany, především ovšem ministeriu, sněmovnám i všem poslancům; u mnohých byla zvláštní deputace (star. Starý, Bílý, Metelka) žádat za podporu. Ale činnost říšské rady byla ochromována obstrukcí a všecko jednání spolku zůstalo bezvýsledným.

R. 1904 Ústř. spolek českých professorů obnovil svou petici. Znění její doplněno, výkaz podle nových poměrů upraven a otázka supplentská postavena v popředí činnosti spolkové. Jednatel prof. Vavř. Dušek rozvinul při ní takovou neobyčejnou, láskyplnou energii, že se zdálo splnění všech tužeb supplentských už jistým. Vynikající poslanci obou sněmoven všech národností byli získáni a poznavše i uznavše křivdu, která se děje bývalým dlouholetým supplentům v plné podstatě, slíbili vynaložiti u vlády i ve sněmovně všechen svůj vliv na odčinění její.

Naděje však má rychlejší křídla než skutečnost. Zůstalo při starém do letošního roku. Zástupcové spolku byli dvakrát ve Vídni znepokojovat, informovat, pomoci tlačiti a aby dodali důrazu, přišli spolu s německými kollegy. Při jedné audienci u pana ministra Hartla, kde podle předchozího roz-

dělení úloh uloženo dru Metelkovi mluviti o starých supplentech, rozpředla se mezi ním a p. ministrem kontroverse tak ostrá, že již ani p. ministr nezůstal klidným a všecek rozčilen odpovídal. Při druhé audienci u p. ministra Bienerta prof. Duškovi připadl, jakožto rovněž postiženému, úkol vylíčiti poměry bývalých dlouholetých supplentů, a deputace naše odnesla si pevné sliby. Také říšský svaz zakročil v téže věci ve Vídni peticí a deputací. Rozumí se, že vždy také český ministr krajan, p. sekční chef Kaněra, p. dvor. rada Villani a Huemer a min. rada dr. Krappel byli podrobně informováni a osobně žádáni za přispění.

Konečně výsledek se objevil v předloze zákona ze dne 24. února 1907. Po tuhém boji mezi zástupci ministeria vyučování a financí, v němž tito stáli odpůrcové úplného splnění našich žádostí přivolili ne sice ke všemu, co druhými žádáno (bylo to m. j. započítávání všech let supplentských od zkoušky), ale aspoň k části petit professorských, dosaženo toho pro supplenty a tehdáž také pro assistenty, že „skutečným učitelům a učitelům náboženství (na středních školách) jest pro stabilisaci a pro přiznání kvinkvenálek započísti do maximální výše *osmi let* onu služební dobu, kterou po dosažené úplné approbaci učitelské pro gymnasia a školy reální strávili ať před počátkem působnosti tohoto zákona nebo po něm buď jako supplenti neb jako assistenti na některé střední škole s vyučovací povinností aspoň 14 týdenních hodin vyučovacích v předmětech jazykových, 20 týdenních hodin vyučovacích v kreslení, 17 týdenních hodin vyučovacích v ostatních světských předmětech povinných, 16 týdenních, po případě při supplování učitelů náboženství, jichž se týče § 4. výše uvedeného zákona, 10 týdenních hodin náboženských, posléz ona služební doba, kterou strávili jako assistenti, po případě konstruktéři na některé vysoké škole ve smyslu § 1. zákona ze dne 31. prosince 1906 č. 8 ex 1897 ř. z."

Obdobné ustanovení obsahuje týž zákon také pro paedagogia.

Vědouce, jak těžko bylo vybojováno aspoň to, delegáti našeho spolku, spolků německých i říšského svazu, meškající v lednu t. r. ve Vídni, s povděkem přijali tento zisk a starali se dále o to, aby návrh zákona nenarazil u žádné strany poslanecké sněmovny na odpor. Byl také hladce přijat a došel Nejvyšší sankce dne 24. února t. r.

Tolik dosáhla naše práce za 30 let.

Zasluhuje zajisté, aby toto malé jubileum bylo oslaveno vděčnou vzpomínkou.

Nejsme sice u cíle, čeká nová a další práce, zejména za dobytí definitivního ustanovování supplentů, za opětné zavedení fixního platu a za vpočítávání aspoň části supplentské doby před nabytím úplné approbace odsloužené: ale kdož by s radostným pohnutím nehleděl zpět na dosažené úspěchy a kdož by pochyboval, že v brzce dosaženo bude i všeho ostatního pro supplenty, zač se žádá, když přece věc jejich jest tak spravedlivá, když za ni stojí již mocná organisace veškerého professorstva říše a když dobyty požadavky mnohem těžší za poměrů nesrovnatelně svízelnějších?

Proto práci vykonané čest, a zdar práci další!

Zprávy spolkové.

Zprávy o valné hromadě správního roku 1906-7,

konané dne 30. listopadu 1907.

I Zpráva jednatelská.

Velectění pánové!

Z minulého správního roku převzali jsme tři důležité úkoly, reformu platů a postavení učitelů středoškolských, úpravu postavení supplentského a reformu středního školství vůbec.

První dílo, *úprava platů našich a započítávání let supplentských až do doby osmi roků,* stalo se zákonem a náš spolek může býti hrdým na úspěch, kterého se dosáhlo neunavným připomínáním, žádáním, peticemi, deputacemi a dopisováním, že se konečně podařilo vymoci po úsilí právě třicetiletém, když ne započítávání všech supplentských let, tedy aspoň započítávání osmi roků.

Druhého úkolu dbá spolek náš s ostatními professorskými spolky ve svazu říšském. Žádáme, aby *supplenti byli ustanovováni na stálo, s fixním platem* asi takovým, jaký má 10. třída úřednická, aby *vpočítávána byla léta supplentská bez ohledu na nezaviněný často nedostatek několika hodin* do minima. Posléze, aby také *nezkoušeným supplentům byla započítávána léta* aspoň z polovice.

Třetí úkol, jímž byl spolek náš pověřen, jest příprava na *reformu střední školy.* Této práci věnována byla řada občasných schůzí, veliký počet schůzí sekčních, komitétů, kdež se podrobné návrhy zpracovávaly, a pak na společných schůzích upravovaly. Bohužel nelze ani dnes nazvati tuto práci ukončenou a bude třeba ještě pilného rovnání, aby bylo lze hojnosti požadavků doby nové, jakož i jednotlivých odborníků a nejrůznějších zájmů vyhověti. Nejtěžším úkolem, jemuž jsme se dosud věnovati nemohli, bude vyšetřiti zlatý klíč, dle něhož by všem předmětům přikázán byl potřebný počet hodin, a žactvu zbylo ještě také dosti času na zotavení. Při nynějších návrzích vychází v některých třídách počet žádaných hodin až na 40, což jest ovšem požadavek nemožný.

Úplnou osnovu pro reformní gymnasium vypracovala sekce spolku našeho pro dívčí vzdělání. Zejména předseda její prof. dr. Drtina a jednatel dr. O. Wagner, za pomoci četných odborníků. Zavdalo k tomu podnět zři-

zení takového ústavu ve Valašském Meziříči na Moravě, chystané tamější obcí ve spojení s Dívčí akademií v Brně. V četných schůzích projednány byly návrhy od jednotlivých referentů vypracované, až nabyly podoby té, která uveřejněna jest v 1. čísle letošního Věstníku. Osnova tato byla předložena c. k. ministeriu, kteréž postoupilo její schválení zemské školní radě moravské. Schválení bylo provedeno vynesením dne 25. října 1907, č. 25.449.

Otázce *práva jednoroční služby vojenské pro abiturienty reálných škol* jest v cestě stále ještě ustanovení posavadního zákona, mluvícího o určitém počtu let střední školy; dokud nebude celý zákon branný přepracován, nelze na změnu počítati. Jeho Excellence pan ministr vojenství polní zbrojmistr bar. Schönaich oznámil na dotaz svazu, že se o novém branném zákoně pracuje již a že bude co nejdříve říšské radě předložen.

Oprava disciplinárního řádu byla vypracována v duchu zcela moderním na podnět výboru našeho zvláštním komitétem a hlavně se nese za tím účelem, aby nebylo učitelstvu ukládáno, čeho nemůže u žáků kontrollovati. Výbor se postaral, aby návrhy naše se dostaly c. k. ministeriu na vědomí.

Ze sjezdu na letošní rok proponovaného sešlo. Přihlášky themat, došlé na dotazník, rozeslaný všem ústavům, byly tak skrovné a themata namnoze tolikrát už propracovaná, aneb tak úzkého oboru, že se nesrovnávala s velikou prací i nákladem, jichž by sjezd vyžadoval; i bylo raději od něho upuštěno a kollegové na venkově byli zároveň s pražskými sekcemi i se spolkovými odbory vyzváni ke společné přípravě na reformu střední školy. Zásadou byl rámec nynější střední školy, pokud lze v něm dosíci nápravy, zlepšení, omezení nebo upravení nauk, a druhým stupněm bylo by řešení nové, budoucí školy, o jejímž tvaru však podnes nelze s určitostí říci, jak bude vypadati; vždyť ani zahraničné reformní střední školy, ač již řadu let trvají, nejsou dosud tvarem ustáleným.

V návrzích učiněných jednotlivými komitéty a přijatých na občasných schůzích jeví se tolik snahy, upraviti školu moderní, praktickým potřebám co nejvíce hovějící, že z osnov předložených celé partie i do moderní školy ať již jednotné nebo rozdělené zcela dobře se hodí. Ukončení těchto nemalých prací musí ovšem nynější výbor z části přenésti na výbor nový.

V posledním správním roce měl *výbor 15 schůzí, dne* 4., 12., 28 prosince, 16. ledna, 13. února, 6. března, 10. dubna, 10. května, 12. a 19. června, 9. a 26. října, 6., 15. a 27. listopadu.

Občasných schůzí, na nichž se jednalo hlavně o nových učebných osnovách reformních pro střední školu, bylo 12, a to: 20. a 27. dubna, 4., 11. a 25. května, 1., 8., 15. a 23. června, 16., 19. a 23. října.

Mimo to byli svoláváni historikové, chemikové, mathematikové, moderní filologové, fysikové, učitelé deskriptivní geometrie a klassičtí filologové, pokud nejsou sdruženi ve zvláštních odborných sekcích našeho spolku, ke schůzím dle potřeby, někdy každý týden.

Z prací výboru minulou valnou hromadou přikázaných bylo vykonáno vše, i *návrh na změnu stanov,* jejž podepsaný přednese při návrzích výboru.

Ve vydávání Věstníku nastala změna; vydáván měsíčně o třech arších, čímž se styk s členy spolku rozhojnil a utužil.

O vydání instrukcí pro český jazyk požádáni byli páni zem. školní inspektoři deputací, jíž se účastnil dr. Jar. Jeništa a jednatel. Pan zem. školní inspektor dr. Edv. Kastner slíbil, věci se ujmouti a v nejbližší době za pomoci přibraných odborníků z členstva spolku práci připraviti.

Hradnímu hejtmanství v Praze podána byla žádost za *usnadnění školních návštěv* historických i novějších částí *král. hradu pražského*. Zůstalo bohužel při starém, jak jest otištěno v kalendáři professorském. Žádost podaná kabinetní kanceláři Jeho Veličenstva panem poslancem škol. radou Jos. Čiperou neměla taktéž jiného výsledku.

Přání kollegů v severovýchodních Čechách o *založení odboru v Hradci Králové*, kde by se soustředila činnost kollegů z Hradce, Chrudimě, Kostelce nad Orl., Náchoda, Králové Dvora, Hořic, Pardubic atd., bylo vyhověno; vypracované stanovy byly zadány a odbor po jich schválení zahájil ještě před prázdninami činnost svou.

O *ponechání legitimací železničních* žádal ústřední spolek ve spojení se svazem úřednickým. Od ministerstva železničního došla odpověď, že se nepomýšlí je zrušiti. Vydání *českých legitimací* ujal se ústřední spolek prostřednictvím přísedícího železniční rady, inženýra dra techn. věd Jana Kaftana, který pak předsednictvu oznámil námitky železničního ministerstva, že prý by totiž členům našeho stavu při cestách mimo české země vznikaly obtíže. Legitimace musily by býti aspoň českoněmecké. Pan dr. Kaftan slíbil, že bude o vydání aspoň těchto legitimací českoněmeckých usilovati.

Na počátku ledna připravována byla osnova *zákona o úpravě úřednických a professorských platů*. Na zprávu o tom svolána byla na rychlo schůze předsednictva, která neprodleně napsala celou řadu dopisů předsedům všech klubů i stran na říšské radě zastoupených, všem vynikajícím poslancům a zprávy do denních listů, načež vypravena byla bez průtahu *deputace do Vídně* a jen energickému a okamžitému osobnímu zakročení výboru a deputace našeho spolku ve Vídni jest děkovati, že bylo dosaženo úpravy ve formě nynější. Dovolte mi při této příležitosti, pánové, vzpomenouti také veliké a neúnavné práce škol. rady dra Jindř. Metelky a předchůdce mého koll. V. J. Duška, kteří řadu let o započítávání supplentské služby se přičiňovali a jimž za neustálou kontrolu seznamů a statistiky, nejcennějšího číselného materiálu při takovém podání, spolek i kollegové staří supplenti mnohým díkem jsou povinováni.

V jarním zasedání sněmu zemského podána byla deputací spolkovou petice zem. sněmu za *snížení* dosavadního maxima *hodin vyučovacích v kreslení a tělocviku* ze 24. na 20. Aby se dělo podání souhlasně také s německými spolky, jednatel požádal předsedu německého spolku „Mittelschule", aby se naší akce zúčastnili. Žádost stejného znění byla také podána c. k. zemské školní radě, aby petici naši u ministeria podporovala.

Jednání o *stížnosti brněnského odboru proti zem. inspektoru Al. Vlkovi* ukončil výbor prohlášením, že není kompetentním, o věci té rozhodovati, když si byl vyžádal také zprávy druhé strany.

Zavedení všeobecného volebního práva v naší zemi podnítilo jako ve všech vrstvách tak i ve stavu našem svěžejší ruch veřejný a snahu, aby také stav náš získal důstojného zastoupení v řadách poslaneckých. Za tím účelem podniknuty byly četné kroky na všech příslušných místech; šlo nám zejména

o to, aby zvoleni byli kromě p. poslance škol. rady Čipery ještě také škol. rada dr. Jindř. Metelka a univ. professor dr. Fr. Drtina. Snaha tato korunována byla dobrým výsledkem, byť ne úplným.

Katechetický spolek moravský podal sem *petici* o úpravu jich postavení, která byla přikázána stálé sekci katechetické našeho spolku.

Tohoto roku stalo se poprvé, že Jeho Veličenstvo král náš zavítal do Prahy, aby tu delší dobu byl sídlem. *Uvítání Jeho Veličenstva* za této radostné příležitosti účastnili se členové spolku, pokud nebyli s ústavy svými na vykázaném místě, blíže Národního divadla, počtem nejhojnějším.

Jednání letošního *sjezdu svazu říšského* dálo se ve Lvově. Předsedou byl tajemník našeho spolku, vládní rada Fr. Bílý, jehož do Lvova místo ochuravělého škol. rady dra Metelky provázel ředitel hradeckého dívčího lycea dr. Okt. Wagner. Podrobné zprávy o bohatém i rozmanitém programu přinesl náš Věstník hned v prvním čísle letošním, a takto nabyli členové našeho spolku dříve než členové všech ostatních spolků obšírných zpráv o všech usneseních.

Poslední stavovský čin výboru byl splněním návrhu předneseného řed. Bílým ve výborce dne 16. listopadu konané, aby totiž použito bylo přítomnosti obou nových českých ministrů v Praze k audienci ve prospěch brzkého zřízení reálky v České Třebové. Deputace skládající se ze starosty, tajemníka, jednatele a prof. Sládka přednesla oběma pánům snažnou žádost, aby náklad na tuto reálku byl pojat ještě do letošního rozpočtu, poukazujíc na to, že letos Němci v Čechách co do středního školství jsou obmyšleni v rozpočtu štědřeji než Češi, jsouce o jednu střední školu ve výhodě. Celá severozápadní Morava a Čechy až do Pardubic jsou bez české reálky. Bylo slíbeno, že oba pp. ministři učiní seč budou pro ten požadavek. Slíbili pak i vůbec stavu našemu všemožnou přízeň a podporu v jeho tužbách.

Literárním podnikům spolkovým dařilo se letos dobře. Věstník přinesl kromě velikého počtu zpráv spolkových a drobných letos 35 článků ze všech oborů středoškolních, rukověť normalií pro učitele škol průmyslových a řemeslnických, četné články stavovské a 51 referátů a kritik literárních. Jest tedy účastenství členstva při Věstníku zajisté potěšlivé a dle zpráv redaktorových ve výboru podávaných mohl by Věstník býti vydáván v rozsahu ještě větším, neboť redakce nestačí vždy nynějšími rozměry časopisu splňovati žádost za rychlé uveřejnění. Žádost redakce za povolení většího počtu archů musila však zůstati výborem oslyšena pro nedostatek finančních prostředků.

Již nyní náklad na Věstník pohlcuje všechny členské příspěvky a ještě část subvence, bez níž by najisto nebylo lze Věstník v tomto rozsahu udržeti. Ježto pak také práce redakční měsíčním vydáváním Věstníku značně vzrostla, byli povoláni na žádost ředitele Fr. Bílého za spolupracovníky prof. M. Otta a dr. O. Wagner.

Česká knihovna zábavy a poučení, pořádaná tajemníkem spolku dospěla v uplynulém roce svazku 22. a vydala v tomto roce spis „Karel Hynek Mácha“ od prof. Jana Vobornika, kterýžto životopis a výbor ze spisů slavného pěvce Máje veškerou kritikou uznán byl za nejlepší. Dále v tomto roce ještě začal vycházeti výbor ze spisů Karla Havlíčka, jejž pořídil ředitel Bílý a k němuž připojil výborný životopis Havlíčkův od zesnulého ředitele malostranské střední školy, V. Zeleného. Jest si jen přáti, aby pp. kollegové Českou knihovnu

naši, vydavší již tolik děl původních trvalé ceny, žactvu co nejvřeleji k odbírání doporučovali. Pro příští rok připraven jest spis MUDra Duchoslava Panýrka „Jedovaté rostliny“, pak překlad Newcombsovy anglické „Astronomie pro každého“ od dra Bohuslava Maška, dále „Katechismus hudby“ od hudeb. skladatele Adolfa Piskáčka.

Jiným literárním podnikem spolku v tomto roce bylo vydání „*Indexu normalií*“, složeného ředitelem Ant. Šetelíkem, který jest důležitým doplňkem k téhož „Sbírce normalií“. Index tento obsahuje všechny dodatky od vydání sbírky normalií až po poslední prázdniny vyhlášené, jakož i nové zákony o služném, pensijní tabulky a j. Index tento jest knihou samostatnou; kde pak pro obšírnost potřebných pokynů autor přestal na pouhém odkaze k hlavní sbírce, není to na újmu všeobecné užitečnosti knihy, poněvadž na každém ústavu sbírka normalií v příruční knihovně sboru jest. Doporučuje se tedy, aby každý pan kollega index si opatřil a jednatel ochotně pošle jej každému na ukázku.

Kalendář i stav osob na rok 1906/7 byl rozprodán ve 3 měsících úplně. Stav osob stává se čím dále tím hledanější pomůckou i v obchodním světě našem a jest si přáti, aby urychleným zasíláním zpráv prvních i dodatků se vydání mohlo uspíšiti. Letošní vydání stavu osob obsahuje také nové započtení let, dle něhož, pokud bylo včas a správně dodáno, byly i sbory přeřaděny dle služebního pořadu, čímž se tak mnohé dřívější nepříjemnosti nyní čelí.

Divadelní představení pořádána byla: dne 6. října 1906 Dvořákova „*Rusalka*, 20. října Nešverův „*Radhošť*“, 24. listopadu Beethovenův „*Fidelio*“, 15. prosince Lotharův „*Král Harlekýn*“, 12. ledna 1907 Gluckova opera „*Orfeus a Eurydika*“, 16. února Čechovovy „*Tři sestry*“, 16. března Schillerova „*Marie Stuartovna*“, 20. dubna Goetheův „*Faust*“, 25. května Verdiho „*Othello*“.

Dne 4. května pořádán byl péčí zábavního odboru spolkového koncert pro studenty v Plodinové bursc s vybraným programem ze Smetanových skladeb. Všechna představení i koncert vydařily se výborně a svědčí o rostoucím zájmu našeho studentstva pro uměleckou výchovu.

K *přátelské schůzce a zábavě* sešla se společnost pražských i četných venkovských kollegů v Měšťanské Besedě pražské dne 11. února, kdež byl za předednictva koll. O. Šimáka zábavním výborem uspořádán oblíbený taneční vínek masopustní.

Smutnou povinností jest mi vzpomenouti také letos těch kollegů a přátel spolku, již naše řady v posledním roce opustili, jsou to: Prof. pražské c. k. vyšší průmyslové školy v. v. *Ant. Kusý*, prof. c. k. reál. a vyššího gymnasia *Lad. Kalousek*, prof. příbram. paedagogia v. v. *Fr. Šlerka*, prof. hradecké reálky *Vl. Milbauer*, prof. c. k. české techniky v Brně, inženýr *G. Červinka*, prof. zemské vyšší reálky v Prostějově *V. Spitzner*, škol. rada, ředitel c. k. gymnasia v Roudnici v. v. *Jos. Černý*, prof. gymnasia v Budějovicích v. v. *Tom. Novák*, prof. akadem. gymnasia v Praze v. v. dr. *Jos. Novák*, prof. paedagogia kutnohorského *Bedř. Kurš*, prof. královéhradecké reálky *Ant. Ringl*, prof. gymn. v Rokycanech *Jos. Fiala*, prof. gymn. v Hradci Králové *Al. Groman*, prof. něm. gymnasia v Č. Budějovicích dr. *Jos. Kubišta*, ředitel čáslavského c. k. gymn. *Jos. Novák*, ředitel c. k. gymn. v Uh. Hradišti *Jos. Zahradník*, výp. katecheta c. k. česk. gymn. v Kroměříži P. *Jos. Berger*, prof.

česk. gymnasia v Olomouci *Jos. Sýtko,* prof. c. k. roudnického gymn. *Lev Scholz,* zem. inspektor moravský *Václ. Royt,* prof. brněnské techniky dr. *Ant. Sucharda,* řed. plzeňské prům. školy *Václav Šimerka,* s. prof. c. k. gymnasia v Boskovicích *Jos. Beneš,* prof. příbramského paedagogia v. v. *Josef Vacek,* prof. rakovnické c. k. reálky v. v. *Ant. Sýkora,* prof. c. k. gymnasia v Jindřichově Hradci v. v. *Kar. Solpera,* prof. c. k. gymn. v Benešově P. *Václ. Rudda,* prof. c. k. české reálky v Budějovicích *Rud. Engel,* řed. c. k. české reálky v Praze na Starém městě v. v. *Mik. Hofmann,* s. prof. náchodské reálky *Al. Beneš,* prof. c. k. reálky v Hradci Králové v. v. *Václav Ctibor,* prof. c. k. reálky v Písku v. v. *Tom. Drůbek,* s. prof. c. k. reálky náchodské *V. Freyn,* prof. c. k. gymn. v Rychnově n. kn. P. *Ant. Žák,* ředitel c. k. ústavu ku vzdělání učitelů v Brně *Ant. Váňa.*

Budiž záslužnému působení jejich učitelskému, literárnímu a společenskému zachována vděčná paměť!

Zbývá nám ještě vzdáti srdečné díky všem, kdož v tomto roce spolku našemu projevili účinnou přízeň a blahovůli. Jest to v první řadě vysoké c. k. ministerium kultu a vyučování, a zejména p. sekční chef rytíř Kaněra i dvor. rada dr. J. Huemer, dále veleslavná c. k. zem. školní rada pro království české a moravská, Jeho Excellence pan ministr dr. Bedřich Pacák, pak páni říšští poslanci školní rada Jos. Čipera, rektor české techniky Fr. Novotný, kníže Bedřich Švarcenberg a jiní. Bez vděčné zmínky nemůžeme ani letos pominouti milého člena spolku našeho vlád. radu Ant. Setunského, který nejenom spolku našemu, nýbrž i jednotlivým členům našeho stavu ve všech potřebách ochotně vždy byl na ruku radou i pomocí.

Vřelým díkem jsme také zavázáni p. řediteli reál. a vyš. gymnasia Janu Šafránkovi, jehož laskavé hostinnosti jsme v tomto školním roce zvláště často užívali, jakož i vůbec všem pp. kollegům, kteří jakkoliv pro dobro našeho spolku neb jeho podniků byli činnými a zájmy naše přátelsky a vlídně podporovali.

Denní listy pražské i v tomto roce ochotně přijímaly a uveřejňovaly naše zprávy a vzdáváme jim za to upřímné díky.

V poslední valné hromadě byli do výboru zvoleni:

Na 3 roky: prof. Kar. Černý, dr. Jar. Jeništa, Jan Honza, Lad. Peprný, Boh. Zelinka, Václav Karras.

Na 2 roky prof. Jan Sládek.

Na 1 rok s. prof. Ot. Šimák.

Za náhradníky zvoleni byli: prof. Fr. Spálený, Rich. Vojáček, Václav Voska a dr. J. Růžička.

Revisory účtů stali se prof. dr. Jak. Čečka, Jos. Pour a Jos. Pithardt.

Během roku z výboru vystoupili: prof. Petr Rada, Lad. Peprný a náhradník dr. Jos. Růžička. Odstupujícím pánům byly vzdány výborem srdečné díky. Za odstouplé členy povoláni byli do výboru kol. Voska, Vojáček a Spálený.

Na konec několik dat z agendy: V uplynulém správním roce bylo vypraveno v celku ke 200 různých přípisů a podání o 1158 kusech jednatelem,

200 čísel asi o 500 kusech tajemníkem, nečítaje korrespondenci starostovu, pokladníkovu, redakční (a to jak Věstníku, tak Kalendáře a stavu osob se týkající).

Jsou to suchá čísla, ale jest z nich patrno, jak obsáhlá jest agenda spolková a jak plnění jednotlivých funkcí spolkových věnována byla oddaná práce, nedbající obětí času ani sil. Přeje spolku, aby na této dráze svého rozvoje setrval a jako organisace spojující příslušníky nejrůznějších stran a směrů za společným dobrem našeho stavu a české školy i na dále se těšil týmž sympatiím a dodělával se podobných úspěchů i v budoucnosti, končím skromnou zprávu svou.

V Praze, dne 30. listopadu 1907.

František Krátký, jednatel.

Kalendář a stav osob českých professorů těší se ročně větší oblibě i odbytu. Kalendáře na r. 1907/8 objednáno bylo 1100 výtisků. Celý náklad byl prodán ve dvou měsících. Prosím, aby přání, týkající se zlepšení a úpravy byla, pokud lze, hned při zjištění nedostatků sdělována s pořadatelstvem, který se přičiní rád, aby, pokud lze, co nejlépe vyhověl.

Stav osob českých professorů na rok 1907/8 spořádán jest letos dle nové úpravy služného a pokud došla data včas, jest u každého pána připojeno na konci řádku datum, od kdy se služba definitivní počítá. Bohužel jest třeba vysloviti stesk na průtah se zasíláním změn a doplňků posledních změn, čímž se vydání této tak toužně žádané knížky zbytečně oddaluje. Korrekturu převzal letos kol. suppl. prof. R. Vojáček, revisi prof. K. Černý, jimž oběma i všem slav. ředitelstvům škol srdečně děkuji.

Stejně srdečný dík vyslovuji všem pánům zemským inspektorům českým i moravským, všem přiděleným pánům professorům s panem škol. radou, ředitelem Fr. Strercm v čele, za ochotné informace a doplňky.

František Krátký.

II. Zpráva pokladní za správní rok 1906—1907.

Příjem:

1.	Zbytek výdajného jmění za správní rok 1905—6 . . .	K	2365·85
2.	Doplatky členských příspěvků za rok 1905—6	»	302·—
3.	Členské příspěvky na správní rok 1906—7	»	5797·—
4.	Doplatek za kalendář a schematismus na rok 1905—6 .	»	18·40
5.	Za kalendář a schematismus na rok 1906—7	»	2279·95
6.	Za Normálie	»	234·90
7.	Za Domácí řády a Pravidla stravovatelům	»	80·60
8.	Doplatky předplatného na starší ročníky Věstníku . . .	»	72·50
9.	Předplatné na XIV. ročník Věstníku (za rok 1906—7) .	»	111·70
10.	Za inseráty ve XIV. ročníku Věstníku	»	60·—
11.	Ministerská subvence na Věstník	»	1000·—
12.	Příspěvky do fondu extensního	»	30·16
13.	Na úhradu výloh deputačních přijato z peněz sebraných bývalými dlouholetými supplenty	»	100·—
14.	Zbytek peněz sebraných bývalými dlouholetými supplenty na hájení zájmů stavovských, věnovaný spolku (zůstává uložen ve vinohr. záložně na kn. č. 548 ai 1901) . .	»	55·13
15.	Úroky z výdajného jmění	»	85·52
16.	Za lístky na studentské divadelní představení z průmyslové školy smíchovské	»	7·80
	Úhrnem . .	K	12.601·51

Výdej:

1.	Za XIV. ročník Věstníku	K	5945·30
2.	Za kalendář a schematismus na rok 1906—7	»	1914·26
3.	Za expedování Normálií	»	11·72
4.	Honorář a tisk Indexu normálií	»	1725·—
5.	Za tisk Domácích řádů a Pravidel stravovatelům . . .	»	103·—
6.	Režijní vydání Sekce tělocvičné za rok 1905—6 . . .	»	5·39
7.	» » Sekce katechetské za sol. rok 1906 . . .	»	22·40
8.	» » Sekce pro dívčí vzdělání za rok 1906—7 .	»	101·40
9.	» » Středoškolské extense	»	10·62
10.	Za přípravná vydání na založení Společnosti českého musea paedagogického	»	44·33
11.	Za přeplacené příspěvky členské vráceno	»	33·—
12.	Administrační vydání spolkových funkcionářů	»	158·57
13.	Paušál na mimořádné práce účetní a pokladní r. 1906—7	»	200·—
14.	Administrační tiskopisy spolkové	»	193·60
15.	Poplatky poštovní spořitelně	»	31·68
16.	Výlohy deputační	»	327·—
	Snáška	K	10.827·27

	Přenáška K	10.827·27
17. Honoráře za stenografování rozhovorů o reformě vyučování	»	30·—
18. Za stálou pololetní legitimaci jízdní po tramwayi pro jednatele	»	71·—
19. Za zvláštní otisk 3000 exempl. tabulek výpočtů pensijních (na reklamní přílohu do Věstníku)	»	132·—
20. Příspěvky čtyřem spolkům jako v léta minulá	»	80·—
21. Za dva telegramy v zájmech supplentských	»	4·38
22. Novoročného	»	14·—
23. Za 1 schematismus objednaný a zaplacený po rozebrání vrácena	»	1·60
24. Za lístky na studentské představení z průmyslové školy smíchovské odvedeno do peněz divadelních	»	7·80
25. Porto	»	14·84
Úhrnem	K	11.182·89
Zbytek přenesený do správního roku 1907—8	K	1.418·62
	K	12.601·51

V Praze, dne 30. září 1907.

Prof. *Fr. Stýblo*, t. č. pokladník.

Při revisi dnes předsevzaté shledali podepsaní revisoři knihu pokladní v dokonalém pořádku, položky vydání řádně doložené a stav pokladny v souhlase s knihou pokladní.

Jmění vykázáno bylo takto:

1. Vkladní knížka vinohradské záložny čís. 1173 ai 96	K	569·47
2. C. k. pošt. spoř. ve Vídni dle 94. z 30. IX.	»	827·53
3. Hotovost pokladní	»	21·62
	K	1418·62

slovy jeden tisíc čtyři sta osmnáct K 62 h.

Předložené výkazy *o fondu věstníkovém* (17.976·10 K) shledali podepsaní revisoři v úplném pořádku.

V Praze, dne 20. listopadu 1907.

Dr. *J. Čečka,* t. č. revisor. *Jos. Pour,* t. č. revisor.

Josef Pithardt, t. č. revisor.

III. Zprávy ze sekcí pražských.

Ze sekce extensní. V tomto roce nastalo jakési splynutí s přednáškovým odborem Osvětového svazu. Nechtěli jsme křižiti práci a snahy tohoto odboru. Ale přes to byli jsme požádáni přímo o hojný počet přednášek a žádosti byly splněny. Velice horlivá činnost přednášková rozvíjela se však mimo Prahu v Čechách i na Moravě; podrobnou zprávu o počtu přednášek konaných z jednotlivých ústavů nelze tehdáž podati, ježto jednatel prof. dr. Prokop Haškovec jest od počátku školního roku na studijních cestách.

Ze sekce katechetské. Sekce konala v uplynulém roce devět schůzí: 11. a 25. ledna, 20. února, 20. března, 16. dubna, 10. května, 20. června, 9. a 23. října. Za referenta thematu „O reformě náboženského vyučování na středních školách", o němž mělo býti pojednáno na chystaném sjezdu Ústředního spolku českých professorů, přihlásil se prof. Em. Žák. Sekce usnesla se připravovati k tomuto thematu zevrubný materiál a ustavila zvláštní komisi, jež by otázku tuto studovala. Zvoleni byli do ní professoři Müller, Žák a Petr. Uznávajíc spolu naléhavost nového spracování některých učebnic náboženských, sekce zřídila k tomu cíli stálou enketu, do níž přihlásili se professoři Müller, Žák, Dvořák, Schneider, Hanuš a Petr.

Na debatním večeru Ústředního spolku českých professorů, dne 27. dubna v Měšťanské Besedě konaném, promluvil o „Reformě náboženského vyučování na středních školách" prof. Petr. Resoluci pana professora Spáleného na témže debatním večeru podanou a katechetskému odboru přikázanou, zabývala se katechetská sekce ve své schůzi dne 20. června a zamítla ji jednohlasně.

Valné hromady Ústředního spolku středoškolských učitelů náboženství se sídlem ve Vídni, dne 11. února 1907 konané, súčastnili se jako delegáti katechetské sekce professoři Müller a Petr.

Ježto v zákoně o úpravě platů professorských ze dne 24. února 1907 vzpomenuto bylo jen nepatrného zlomku středoškolských katechetů, působivších na neúplných ústavech ve smyslu zákona ze dne 19. září 1898, kdežto k velikému počtu katechetů, kteří byli nuceni s úplnou approbací pro střední školy léta vyučovati na školách měšťanských nebo obecných a teprv v pokročilém věku do státních služeb byli přijati, nebylo obráceno zření, zahájila katechetská sekce jednání, aby těmto katechetům některá část z let po approbaci ztracených byla do stability a do quinquenálek započítána na základě § 9. zákona o úpravě platů professorských, jenž tuto možnost připouští.

Dr. *Lub. Petr*, jednatel.

Ze sekce kreslířské. Ve schůzi v lednu 1907 bylo usneseno podati petici zemskému sněmu království českého za změnu § 24. organisačního zákona pro reálky ze dne 13. září 1874, aby učitelům kreslení snížen byl vyučovací úkol ze 24 hod. týdenních na maximum 20 hodin. Přípravné práce vykonalo užší komité (prof. R. Hartman, Fr. Lepš, Fr. Sychra a Jos. Škoda). Návrh i znění petice schváleny byly v občasné schůzi spolku zvl. k tomu svolané. Petici podal v únoru t. r. do rukou předsedy školského odboru, prof. dru Čelakovskému, starosta spolku, řed. V. Starý, se členy deputace prof. Lepšem a Jos.

Škodou. Na sněmu dosud záležitost vyřízena nebyla. Pro vypracování návrhu nové osnovy pro kreslení na školách středních zvolen užší výbor (prof. Hartman, Fr. Lepš, Fr. Sychra a J. Škoda), referentem pak prof. Fr. Sychra. Návrh této osnovy sestavený na základě získaných zkušeností volnějšími methodami byl projednán ve schůzi sekce dne 1. června a přijat s některými změnami a schválen též ve schůzi občasné dne 16. října t. r.

J. Kamelský, zapisovatel.

Ze sekce tělocvičné. Předsedou sekce byl za minulý správní rok kol. Karas a jednatelem kol. Krča a po odchodu jeho z Prahy kol. Krištof. Schůzí sekčních konáno celkem 8, na nichž jednáno: 1. o krocích ke zlepšení postavení učitelů tělocviku, 2. o otázkách týkajících se tělesné výchovy a hygieny školní a 3. o drobných událostech z vyučování tělocviku, při čemž navzájem sdělovány zkušenosti mladším kollegům.

1. *Stavovské otázky*: Udržováno spojení se Spolkem rakouských učitelů tělocviku ve Vídni k hájení zájmů stavovských.

Včasným zakročením svým ve výboru Ústředního spolku získal zástupce náš kol. Karas, že přednáška kol. Klenky „O postavení učitelů tělocviku na středních školách" (zvláště o postupu do vyšších hodnostních tříd a zkrácení doby služební) dána byla na program sjezdu „Říšského svazu professorských spolků rakouských", konaného 18. a 19. listopadu v Praze.

Když bylo jednáno na říšské radě o zvýšení platů úřednických, jel s deputací Ústředního spolku a Říšského svazu kol. Klenka a zástupce zdejších německých kollegů p. Dobrovolný do Vídně, aby tam u ministerstva a pp. poslanců zakročili ve prospěch věci naší; a vskutku konečně zákonem ze 24. února 1907 § 11. a 18. (uveř. na str. 304 a 306 Věstníku) odčiněna dávná nespravedlivost v postavení učitelů tělocviku a jejich požadavkům aspoň z hlavní části vyhověno.

V sekci byla také vypracována petice k zemskému sněmu království Českého o snížení počtu hodin týdenních na 20 na reálkách, již podala deputace Ústředního spolku předsednictvu sněmovny, a při zasedání zemského sněmu navštívili kol. Klenka a Krištof referenta o té věci ve školské komisi p. poslance dra Kotrbelce a některé pp. poslance a podali jim obšírnější odůvodnění své žádosti; sněmem bylo pak uloženo zemskému výboru, aby po dohodě se školskými úřady podal návrh na změnu zákona v nejbližším zasedání sněmovním.

2. *Otázky týkající se tělesné výchovy a hygieny školní.* K projektovanému sjezdu professorstva českého pro rok 1907 připravována byla v sekci přednáška kol. Klenky „O vyšším vzdělání učitelů tělocviku a zařadění tělocviku ve skupinu zkušební pro státní zkoušky s některým předmětem jiným".

Dále byla vypracována a výborem Ústředního spolku vypravena petice o rychlejší zavádění tělocviku do všech škol středních, hlavně do gymnasií (což se u nás protizákonně neděje, ač všechny podmínky jsou splněny, jako na př. na gymnasiu akademickém).

Do výstavy pořádané v Londýně u příležitosti sjezdu hygienického přispěli členové sekce tělocvičné takto: Kol. *Klenka* vystavoval plány a zařízení tělocvičen, pak plány vzorného nářadí a spisy své (Tělocvičné hry pro školy chlapecké a dívčí a Tělocvik pro školy obecné a měšťanské), kol. *Krča* vypracoval přehled výchovy tělesné na českých školách středních za rok 1904/5

a kol. *Krištof* bibliografii všech spisů českých a do češtiny přeložených, jednajících o tělesné výchově a školní hygieně.

Pro debatní večírky Ústředního spolku připraveny sekcí návrhy na změnu osnov pro tělocvik a na reformu tělesné výchovy na školách středních (referentem pro schůzi plenární byl kol. Klenka).

Proschkův systém domácího tělocviku podroben podrobnému rozboru kol. Klenkou a se souhlasem všech přítomných členů sekce byl odsouzen pro hrubé chyby proti fysiologii a neesthetické cviky.

Všichni členové vstoupili do sekce pro tělesnou výchovu Jednoty Komenského, spolku to pro reformu školství, a přispěli k tomu, že si vedla ze všech sekcí za minulý rok nejčileji.

Pro správní rok 1907/8 zvoleni jednohlasně kol. Klenka za předsedu a Krištof za jednatele.

A. Krištof, jednatel.

Sekce přírodopisná konala v uplynulém roce 4 schůze, na nichž pojednáno zevrubně o reformě vyučování přírodopisného, o praktických cvičeních přírodopisných, o otázce dotace na sbírky přírodovědecké. Výsledkem porad byl návrh vytištěný v listopadovém čísle Věstníku.

Dr. *Viktor Nejdl*, jednatel sekce.

Ze sekce pro dívčí vzdělání. Loni ustavil se v „Ústředním spolku českých professorů" zvláštní odbor pro dívčí vzdělání, který si vytkl úkolem organisovati dívčí školství s českou řečí vyučovací v Čechách a na Moravě. Z práce, kterou odbor za necelou dobu půldruhého roku byl vykonal, možno dnes klásti veřejně účty s jistým uspokojením a do jisté míry i s vědomím alespoň částečného vyplnění povinnosti. Práce odboru sledovala dvojí cíl: předně bylo úkolem jejím vypracovati organisační osnovu pro reformní dívčí střední školu, již chtěla zříditi na Moravě dívčí Akademie, a která také skutečně koncem října byla otevřena ve Valašském Meziříčí, potom pečoval spolek o zřizování lyceí v Čechách i na Moravě a skutečně dosáhl toho, že letošního roku otevřely se *4 nové dívčí školy střední*, čili že se počet českých dívčích škol středních v Čechách i na Moravě za jediný rok spolkové činnosti téměř skoro *zdvojnásobil*, dojista pak vzrostl nejméně o 66·66% čili o dvě třetiny. A letos, jak lze doufati, bude výsledek byť ne již tak značný, přece alespoň také uspokojivý. Práce odboru nebyla tedy bezvýslednou.

Dr. *O. Wagner*, jednatel.

Z odboru pro Plzeň a okolí

Valná hromada konala se dne 23. října t. r. za přítomnosti 19 členů. Prof. Řehořovský z Domažlic zaslal pozdravný telegram. Prof. Kebrle z Domažlic oznámil, že pro četné důležité práce nemůže dojížděti na schůze do Plzně a zůstati členem výboru.

Zápis o loňské valné hromadě byl schválen bez čtení, poněvadž byl otištěn ve Věstníku a jest tedy všeobecně znám.

Zpráva jednatelova zněla takto: „Činnost naše v právě minulém správním roce jeví se v přehledu asi takto:

Bylo naší snahou referáty a rozhovory na ně navázanými ujasniti si různé otázky nás zajímající. I jednáno bylo na občasných schůzích o významu a úkolech školních lékařů, o reformě střední školy, odstranění pololetních vysvědčení, přeložení hlavních prázdnin, jednoduché školní docházce, nákupu učebných pomůcek u českých firem.

Nejen těmto čistě školským, nýbrž také stavovským otázkám byla věnována pozornost. Před poslední úpravou platů snažili jsme se podporovati požadavky ÚSČP. a říšského svazu tím, že upozornili jsme na ně posl. Čiperu a žádali ho o součinnost; společně pak s místním klubem stát. úředníků předložili jsme p. poslanci za Plzeň požadavek zdejšího st. úřednictva, aby Plzeň zařaděna byla se zřetelem k drahotním poměrům do vyšší třídy akt. přídavku, než která jí dle posledního sčítání patří. Této žádosti, jak známo, dosud nebylo vyhověno a také úprava platů úplně neuspokojila. Proto stanovili jsme na jedné ze svých schůzí další své postuláty ve příčině postupu i platů a uvažovali jsme zároveň o supplentské otázce, o jejíž upravení by se měly prof. spolky zasaditi dříve, než se ukáží opět její nejčernější stránky. — Zdejším nepříznivým drahotním poměrům má býti čeleno prací t. zv. nákupní komise, sestavené ze zástupců našeho odboru a klubu stát. úředníků, která ovšem za daných podmínek nemůže míti velkého praktického významu.

V Plzni pohřešujeme dosud skoro naprosto veřejně přístupných pramenů k jakékoli duševní práci. Chtějíce využiti aspoň toho, co by nám naše město mohlo skýtati, obrátili jsme se s žádostí ke kuratoriu historického musea, aby nám učinilo přístupnou svou čítárnu. Kuratorium nám vyhovělo a povolilo i užívání knihovny. O značné ceně této poučení jsme byli referátem na schůzi; sbírky hist. musea pak prohlédli jsme si při hromadné vycházce členů odboru.

Pěknou činností může se vykázati náš divadelní komitét. Bylť v uplynulém roce pět studentských představení (z nich 1 opera) a mimo to akademie a turistická přednáška se světelnými obrazy. Při akademii spolupůsobil z ochoty zdejší zpěvácký spolek Hlahol, řízen sbormistrem p. Kubátem. — Jest jen litovati, že vis major nepřála nám při pořádání franc. recitace pro studentstvo a že od uspořádání umělecké výstavky se musilo upustiti pro malou účast povolaných činitelů.

Se zájmem sledovány byly námi důležité podniky stavovské i kulturní. Zastoupeni jsme byli na sjezdu delegátů rak. spolků středoškolských v Praze; městské radě plzeňské podali jsme žádost, aby učinila projev proti zvyšování kolejného; stali jsme se členy místního vzdělávacího sboru i zdejší universitní extense; účastnili jsme se se dvěma delegáty schůzi komitétu pro přípravné práce k založení ped. musea pro záp. Čechy v Plzni a svého zástupce máme v komitétu pro pořádání přednášek a akademie ve prospěch Slovenska.

Konče svou obsahem chudou zprávu podotýkám: Členů jsme měli 102, zemřel řed. prům. školy v. v. pan vl. r. Šimerka; schůzí bylo 11, z nich 7 občasných a 4 výborové.“ (Zpráva se schvaluje.)

Dle *zprávy pokladníkovy* v uplynulém roce přijalo se K 635·44, vydalo se K 187·12 a zbylo tedy K 448·32. S přebytkem z předminulého roku činí jmění odboru K 483·93 a uloženo jest v záložně. Z toho obnosu jest K 453·66 výtěžek divadelních představení studentských; ten byl usnesením valné hro-

mady prohlášen také za spolkové jmění, o jehož upotřebení může rozhodovati jen valná hromada. Když revisorská zpráva, nečinící námitek, byla vzata na vědomí, byla také pokladníkova zpráva schválena.

Na základě výsledku doplňovacích *voleb* po té vykonaných jsou členy výboru a náhradníky pánové: Věcovský (předseda), Březina, Fähnrich, Horský, Hrubý, Kučera, Leiss, Lukavský, Mašín, Mesány, Strejček, Svoboda a Vaňura, revisory účtů pak pánové Košťál a Ledrer.

V odpověď na *přípisy odborů* v Hradci Kr., Brně a Kroměříži usneseno bylo: *a*) požádati ústřední výbor, aby letošní valnou hromadu položil se zřetelem k mimopražským členům spolku na sobotu večer a předmětem jejího jednání učinil také reorganisaci spolku, *b*) vyslati do Prahy na valnou hromadu delegáta, *c*) ponechati ústřed. výboru členské příspěvky za minulý rok a žádati od něho toliko náhradu vydání čistě spolkových v obnosu K 24·—, pro příště však hájiti § 8. stanov odborových (vrácení čtvrtiny příspěvku) a opříti se, aby příspěvek byl zvýšen jen členům odborů, *d*) trvati na tom, aby důvěrníci ústředního výboru v jednotlivých professorských sborech sdružených v plzeňském odboru odváděli příspěvky těch členů ústředního spolku, kteří jsou také členy odboru, pokladníkovi odboru, aby platební poměr v účtech mohl býti vyjádřen.

Ad *a*) O způsobu reorganisace ústředního spolku neučinila valná hromada žádného usnesení; uložila výboru, aby tuto otázku dal na pořad jednání nejbližší členské schůze, pokud možno ještě před valnou hromadou ústředního spolku. V debatě bylo uznáno, že by přeměna ústředního spolku ve svaz krajinských spolků měla výhody každé decentralistické organisace, že však při malém zájmu professorstva o spolkový život by dnes byla ještě předčasnou, že schůze delegátů vyžadovaly by značný peněžní náklad se strany spolků a citelnou ztrátu času delegovaných.

Při *volných návrzích* bylo uloženo výboru, aby ve spojení s místními spolky učitelskými, „ped. museem", které brzy bude ustaveno, a městským historickým museem pokusil se realisovati *pedagogickou čítárnu*. Súčastněnými spolky kupované časopisy vykládaly by se v čítárně histor. musea; časopisy, jež se na jednotlivých ústavech odebírají, by se vedly v evidenci, tak že by nebylo třeba je kupovati. Při rozhovoru o tomto předmětě byla opět akcentována potřeba zříditi v Plzni veřejnou *studijní knihovnu*.

Výboru bylo dále uloženo uvažovati o tom, jak by v Plzni mohla býti zřízena *studentská čítárna;* náklad mohl by se hraditi výtěžkem divadelních představení studentských.

Když byl ještě přečten program zasedání *říšského svazu*, které bude 1. a 2. listopadu t. r. ve Lvově a za delegáta zvolen předseda odboru, byla schůze skončena.

Jan Kučera, t. č. jednatel.

Z odboru pro Hradec Králové a okolí.

Ustavující valná hromada konána byla dne 14. dubna 1907. Na programu byly volby a volné návrhy. Přijaté stanovy byly přečteny. Usneseno pro začátek zvýšiti příspěvek členů odboru o 1 korunu. Rozmlouváno o různých vadách školství středního a usneseno upozorňovati na vady nejen kruhy odborné, ale i časopisy neodborné, abychom získali pro sebe široké vrstvy. Špinavé prádlo ven — bylo heslem řečí.

Utvořeny sekce: osvětová (sem spadají přednášky při členských schůzích a extense), didaktická a supplentsko-provisorní.

Zmínka byla také o zřízení odborné knihovny. Jakási ambulantní knihovna vědecká.

Schůzí výborových bylo celkem čtvero. Ustavující schůze výboru vpadla do doby, kdy jednáno o přeložení event. upravení školních prázdnin hlavních. Proneseno přání, aby prázdniny hlavní trvaly od 1. července do 15. září, čímž by se zároveň odstranil nepoměr školních prázdnin v Praze a j. a na venkově. Školní rok mohl by býti rozdělen na tři hlavní období; do vánoc, velkonoc a konce. Pololetí by odpadlo. Zavedením jednoduché frekvence (aspoň částečné) odpadly by vedřiny a tím opět získalo by se několik dní ubylých.

Usneseno podati projev politování nad liknavostí mladočeské strany, že nerespektovala přání českých professorů, aby do říšské rady volen byl kol. prof. Metelka.

Druhá schůze výborová zabývala se otázkou, má-li se ona 1 K ponechati Ústřednímu spolku, čili nic. Usneseno zaujmouti postavení vyčkávací a dorozuměti se s ostatními odbory.

Jednáno o pořádání divadelních představení pro žáky zdejší společnosti Východočeského divadla a starati se všemožně o uměleckou výchovu žáků na venkově. Různí kollegové slibují, že podniknou patřičné kroky u správy divadla a různých korporací uměleckých, průmysl. musea a j.

Co nejdříve má býti podán návrh, jak zjednodušiti akci třídnickou, správcovství kabinetů a podob., hlavně pokud se týče úpravy hodin.

Rovněž slíbeno propracovati návrh na propracování a zjednodušení osnovy lycea a na úpravu platu.

Členskou schůzi pro pokročilou dobu školního roku konati lze až po prázdninách.

Poslední schůze výboru před prázdninami zjistila počet členů, ustanovila zvolená dramata pro žáky a postaráno o úvod. Otázka totiž řešila se tak, že žákům podá se obrázek vývinu našeho dramatu. Volba kusů budiž dle toho a úvodní krátký proslov ke každému kusu zvláště.

První schůze výboru po prázdninách 13. října 1907. Přečten došlý přípis poslance prof. dra Drtiny, kde oznamuje, jaké kroky učinil, aby Hradec povýšen byl do vyšší třídy dietní. Slibuje ani nadále otázku nepustiti se zřetele. Usneseno zmíněnou 1 K nedati Ústřednímu spolku. Koruna ona je mimořádný příspěvek, na němž se usnesla valná hromada, může býti třeba příští valnou hromadou zrušen. Akceptováno mínění odborů moravských, čtvrtinu příspěvku si ponechati.

Usneseno, aby Ústřední spolek vyjednával s jednotlivými ústavy v odboru zastoupenými jen prostřednictvím odboru, aby tak odbor byl morálně respektován.

Zjištěn počet členů. Ustanoven program valné hromady, která svolána bude 20. října t. r.

1. Formalie.
2. Jak zabrániti hrozící krisi, způsobené množstvím nezkoušených kandidátů různých oborů. Referuje kol. Granát.
3. Místa tajemníků ústavů nebuďtež obsazována certifikatisty. Referuje kol. Vrabec.
4. Platy lycejní buďtež upraveny jako platy na státních ústavech. Referuje sl. dr. Berkovcová.
5. Volby a volba delegátů do valné hromady Ústředního spolku.
6. Volné návrhy. Mnohé již připraveny. Protokoly a jejich vady, projev místní obecné a měšťanské školy se týkající atd.

Zpráva o valné hromadě odboru „Ústředního spolku česk. professorů" pro Hradec Král. a okolí, konané dne 20. října t. r. v místnostech Besedy v Hradci Králové. Přítomno 37 členů. Zastoupeny ústavy: gymn.: Hradec Králové, oml. Dvůr Král., Bydžov, Chrudim, lyceum: Hradec Král., Chrudim, reálka: Hradec Král., Náchod, Kostelec n. O., učit. úst.: Hradec Král., obchod. akad.: Hradec Král., odbor. škola: Hořice.

Zprávy jednatelská a pokladní přečteny a schváleny.

Kol. Granát ve své propracované, přes hodinu trvající přednášce poukázal na možnost řešiti krisi supplentskou. Otázka není nová. Dr. Vágner řešil otázku v Nár. Listech zřízením nových ústavů v záp. Čechách a rozšířením přeplněných ústavů, hlavně v Praze a předměstích. Tím získalo by se 10 gymnasií a 21 reálka. Ovšem při dnešní přízni vládní, jaké se těší české školství, nelze se nadíti, že by vláda byla ochotna něco takového podniknouti. A proto dlužno hledati nové cesty.

Koncem šk. roku 1906/7 bylo 95 kandidátů bez místa. Číslo není úplné, poněvadž referentovi nebyl znám status zemské školní rady moravské. Poměry budou horší a horší. Je na státu, který klade p. kandidátům přísné požadavky při státních zkouškách, aby postaral se o zkoušené kandidáty. Dluh svůj morální mohl by stát splatiti:

1. přibližnou rovností definitivních učitelů,
2. snížením počtu hodin, hlavně pro p. třídní, správce kabinetů atd.

Referent dovolává se nařízení ministerských, kdy lze řediteli — zemské školní radě — snížiti professoru počet hodin. Vypočítává práci, hlavně čas, kterého vyžadují práce třídnické, sekretářské, dozory, korrektury, praktika, správy kabinetů, pojednání do programů atd., a konstatuje, že nepatrným snížením počtu týdenních hodin získala by se na reálce síla definit. realistická (math. s vedl. předm.) a na gymnasiích def. síla filologická. Ředitelé zpravidla neberou si maxima, zneužívají assistentů k různým pracím — nemusí tudíž maxima býti ani pro učitele a supplent může po případě učiti na dvou ústavech.

Tak byly by v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zaměstnány 83 síly a tím zažehnána by byla krise aspoň z velké části. Náklad pro země koruny české

činil by 290.500 K, v celé říši 1, 218.000 K. (Podrobnější referát podán bude Ústřednímu spolku na valné hromadě.)

Na příště bylo by lépe, kdyby místo remunerací za různé práce raději byl snížen dotyčným pánům počet hodin, jako je tomu u chem. praktik, která se započítávají do počtu hodin.

Po dlouhé debatě usneseno: Hodiny buďtež sníženy: filol. na 16, real. na 18, ostat. na 20. Všecka praktika atd. buďtež započítána do plného počtu hodin.

Usneseno poslati odborům, Ústřednímu spolku, konferenci ředitelů příslušné resoluce a výbor pověřen vypracováním.

Kol. Vrabec poukazuje, že tajemník ústavu nebude jen pouhým písařem, že bude něco více, že nahlédne do zákulisí celé agendy školské, a proto je třeba, aby člověk ten byl intelligent. Nehledě k tomu, že certifikatisté špatně by se vyznali v řeckých, francouzských a j. textech (práce pro výroční zprávu), nelze připustiti, aby certifikatista byl tajemníkem z důvodů: 1. ethických a 2. paedagogických.

Tajemník takový rovněž nesmí býti jen absolventem střední školy, nýbrž musí míti dostatečnou znalost životní, dostatečnou praxi školskou.

Požadavky shrnuje: 1. Tajemníkem budiž intelligent, ne certifikatista, 2. budiž zkušeným života a školství znalý, c) budiž mu zaručena slušná existence dle X.—.IX. třídy hodnostní.

Nejlépe hodí se k tomu povolání nezaměstnaný supplent (s praxí školskou bude míti přednost) anebo, není-li jich, professor deficient, schopný toho úřadu. Finanční náklad by nebyl veliký.

Usneseno vypracovati a vypraviti resoluci Ústř. spol.

Sl. dr. Berkovcová shrnuje své vývody takto:

1. Budiž uznána úplná reciprocita ústavů dívčích, čímž se zamezí, že dobré síly nebudou na příště vyhýbati se těmto místům.
2. Budiž postaráno o pensi aspoň na kompl. ústavech.
3. Výhody nabyté na jednom ústavě buďtež uznány na druhém.

Kol. Šimek přeje si, aby uznána byla též reciprocita obchod. akad. a podobných škol odborných. Přijato.

Volby. Vylosováni: sl. Berkovcová, kol. Vrabec, Mareš. Zvoleni všichni opětně aklamací. Náhradníkem za kol. Prella zvolen cvič. učitel Fiala. Revisory: Krch, Doubková. Delegáti do Ústřed. spolku: Mareš, Granát.

Volné návrhy. Sl. Berkovcová přimlouvá se, aby pokladník odboru z různých důvodů technických byl v Hradci Králové.

Jednáno o mimoř. příspěvku 1 K. Zrušením jeho docílilo by se shody s Ústř. spolkem. Nemůže-li dáti Ústř. spolek kvotu ze 4 K, protože mu snad třeba více peněz, nechť zvýší Ústř. spolek příspěvek na 5 K pro všechny členy s příslušnou ovšem kvotou pro odbor.

Potom od příspěvku 1 K pro odbor upustilo by se proto, že mnozí kollegové nechtějí platiti odboru více než Ústřednímu spolku, ačkoli uznávají potřebu peněz.

Frant. Rejthárek, t. č. předseda. *Frant. Prchlík*, t. č. zapisovatel.

Em. Miřiovský, t. č. místopředseda. *J. J. Vrabec*, t. č. jednatel.

V prvé schůzi výborové 26. října 1907 ustavil se výbor jako loni. Výbor bude vyjednávati s poslancem dr. Drtinou, jaké kroky dlužno vykonati ohledně povýšení Hradce Králové do vyšší třídy dietní. Schůze okrsková určena po valné hromadě Ústř. spolku.

Rozvaha příjmů a vydání 1906/7 dne 20. října 1907 zjištěná a ověřená při valné hromadě odboru D. u. s.

Příjem od 68 členů à 1 K	K	68·—
Příjem od 13 členů à 4 K	K	52·—
Celkem . . .	K	120·—
Vydání	K	35·26
	K	84·74
Od p. kol. Z Kostelce n. O. nedodáno ještě	K	16·—
Zbývá na hotovosti	K	68·74
Z toho pro Ústř. spolek za 13 členů . .	K	52·—
V pokladně . . .	K	16·74

J. Fiala, t. č. revisor. Dr. *Anna Berkovcová*, t. č. pokladní.

Krch, t. č. revisor. *Fr. Rejthárek*, t. č. předseda.

Resoluce.

Přítomní členové valné hromady odboru Ústř. spolku česk. professorů pro Hradec Král a okolí, konané dne 20. října 1907, vyslechnuvše referát kol. Granáta „Jak lze zabrániti stavovské krisi, zaviněné přesilou zkoušených kandidátů různých odborů“, usnesli se jednomyslně na této resoluci:

Rok od roku množí se počet zkoušených kandidátů, zvláště oborů realistických a není v dohledné době naděje, že počet ten přirozenou cestou bude zmenšen, pročež usnášejí se přítomní členové odboru, vyslechnuvše ve zmíněném referátě nespravedlivé pověřování některých učitelů různými funkcemi, jako třídnictvím, správcovstvím sbírek, knihovnictvím, uváděním zkušebných kandidátů v úřad učitelský, konáním prakt. cvičení fysikálních, chemických a přírodopisných, psaním vědeckého článku do školního programu, aby:

1. *ne*byly tyto funkce *honorovány*, nýbrž aby byly všem učitelům definitivním bez rozdílu (nejen ve zvláštních případech, o kterých mluví některá min. vynesení), pokud těmito funkcemi nespadajícími ve vyučování jsou pověřeni, poměrně započítávány do týdenního počtu hodin, čímž získá se na každém ústavě jedna nová síla, ať již definitivní nebo supplentská, zažehnávající částečně nastalou krisi;

2. počet hodin týdenních u všech učitelů byl zredukován (a to u filologů na 16, u realistův a ostatních na 18, u tělocvikářův a kreslířů na 20), jakož aby všichni definitivní učitelé byli aspoň poněkud na roveň postaveni u vykonávání svých povinností;

3. aby funkce svrchu uvedené byly přesně vymezeny ve všech případech a nebylo jich provádění ponecháno libovůli pp. ředitelů, kteří ve mnoha pří-

padech tyto funkce ještě ztěžují pracemi často dosti malichernými a pro blaho školy nepotřebnými;

4. aby pp. ředitelé nepřidržovali assistentů k vykonávání kancelářských prací v těch hodinách, kdy tito mají vypomáhati učiteli při rýsování neb kreslení, nýbrž aby hleděli, kde výnos z. š. r. tomu dovoluje, započítati tyto hodiny do týdenního počtu assistentům resp. supplentům, kteří nemají dostatečného počtu hodin. V tom případě však aby opět byla práce přesně vymezena, a sice kolik hodin týdně má býti touto kancelářskou prací zaměstnán onen assistent resp. supplent vzhledem k oněm 2 placeným hodinám.

5. Žádají se všecky odbory, aby požadavky tyto směřující ke zmírnění krise zkoušených kandidátů přijaly za své, a tak aby všechny jednotně žádaly Ústř. spolek česk. professorů, aby se jich okamžitě chopil a co nejrychleji o ukutečnění jejich se postaral všemi po ruce jsoucími prostředky.

6. Žádá se konečně *konference pp. ředitelů*, která v blízkých dnech bude zasedati, aby požadavky tyto přijala do svých referátův a náležitě je ocenila dle své dlouholeté praxe a takto připravené aby je doporučila na příslušných místech jako požadavky jen a jen spravedlivé, neboť neexistuje již veřejnost, která cení práci učitelovu pouze na těch 16—20 hodin školního vyučování, nýbrž uznává jeho přetížení, způsobené různými korrekturami a svědomitou přípravou domácí, která zajisté vyváží ještě jedenkráte 16 až 20 hodin, čímž postavení naše jest určitě obtížnější než jiných úředníků, jichž počet pracovních hodin je přesně vymezen.

Vrabec J. J., t. č. jednatel. *Frant. Rejthárek*, t. č. předseda.

Z odboru brněnského.

Valná hromada dne 12. října. Předseda konstatuje, že o půl osmé hod. není přítomen dostatečný počet členů a že druhá valná hromada se vykoná o půl hodiny později.

O 8. hodině zahajuje předseda valnou hromadu a vítá zvláště nové členy. Čte a schvaluje se protokol předešlé valné hromady, čtou a schvalují se zprávy: jednatelská, pokladní a knihovní. Kol. Žlábek navrhuje, aby o zajímavých věcech z odborných časopisů vždy některý kollega referoval. Souhlas. Dr. Nachtikal, delegát ve Svazu učitelském, referuje o své činnosti. Béře se na vědomí. Kol. Bezdíček vyzývá, aby se kollegové ve svých těžkostech obraceli na člena Svazu, ředitele měšťanské školy V. Šálka, který je zároveň členem zemské školní rady. Předseda Váša referuje o své činnosti ve školské komisi Národní rady. Návrh výboru, aby 150 K věnováno Brandlu a 150 K Studentské klinice, se přijímá. O druhém návrhu výboru, aby případné zvýšení ročního příspěvku členského se stalo pro všecky členy, rozpředla se živá debata. Přijat návrh kol. Bezdíčka, aby se nezvyšoval příspěvek, dokud reorganisace nebude provedena. Dr. Brandstätter navrhuje, aby volba výboru byla odložena, poněvadž někteří členové, kteří z odboru našeho vystoupili, projevili přání vrátiti se, dnes však přijíti nemohli. Živé debaty o návrhu

tomto súčastnili se kollegové: Žlábek, dr. Nachtikal, Syrový, Hrabák, dr. Macků, Bezdíček, Dvořák, Váša a Krča. Návrh dra Brandstättra zamítnut a valná hromada uložila členům nového výboru, aby členům, kteří se chtějí vrátiti do našeho odboru, projevil všecku ochotu.

Volba výboru konala se lístky. Za starostu zvolen F. V. Žlábek. Do výboru: Brandstätter, Kozlovský, Hlavinka, dr. Macků, Lisický, Hrabák. Za náhradníky: Syrový, Krča. Za revisory účtů: řed. Fišara, Zavřel. Všichni zvolení volbu přijímají. Za delegáta říšského Svazu zvolen Žlábek, do Svazu učitelů Žlábek a dr. Nachtikal, do školské komise Národní rady Žlábek, za referenty do Prahy Žlábek a Váša. — Volné návrhy: 1. Aby odbor při korrespondenci užíval národního kolku (Dvořák); 2. aby příští výbor vzal v evidenci úřad archiváře (Bezdíček). Souhlas. — Ke konci valné hromady čten dopis dra Appelta a vl. rady Bílého. Diskusse o tom odkládá se pro pokročilou dobu na členskou schůzi.

Jiří Jiráček, t. č. zapisovatel.

Jednatelská zpráva. Zpráva o činnosti spolku našeho za uplynulý správní rok jest méně obsažná než zpráva mého předchůdce: důvod vězí hlavně v ochabnutí spolkového života, jehož příčiny vysvitnou z této zprávy dále.

Před rokem v našem spolku mraky se honily, bouřilo, až konečně počátkem uplynulého roku uhodilo. Výroční valná hromada svolána byla dne 11. října 1906 za největšího napětí mezi zastanci dnešního a starého směru ve spolku. Smluvena sice tehdy dohoda, ta však po zvolení kol. Váše za předsedu odboru opět rozbita odchodem druhé strany ze schůze. Následoval pak známý přípis p. zem. inspektora Vlka, v němž vybízel professory brněnských středních škol sobě podřízených, aby se spolku našeho vzdalovali. Vyhovujíce tomuto pokynu, vystoupili 52 členové hromadně z odboru (několik pánů oznamovalo své vystoupení, ač ani členy už tehdy nebyli); byli to většinou přívrženci starého směru ve spolku, pak členové, kteří do té doby života spolkového se neúčastnili, bohužel však také někteří kollegové mladší. Vedle toho vystoupilo ještě 6 kollegů, mezi nimi 5 i z ústředního spolku, tak že počet členů klesl ze 110 asi na polovici.

Tehdy ozvaly se hlasy radící rozpustiti odbor, poněvadž se dalo očekávati, že onen přípis p. inspektora ochromí značně činnost spolku. Zvítězil však názor, že lépe bude spolek zachovati, třeba by práce v něm byla méně intensivní; jednalo se hlavně o udržení některých důležitých podniků, jež by byly též, alespoň na čas, se spolkem zanikly, jako studentská představení, jejichž mravní ani hmotný význam nedá se popírati, zastoupení ve Svazu všeho učitelstva moravského, chystaná přeměna odboru v krajinský spolek a j. Spolek zachován; činnost ovšem poněkud klesla, a to hlavně malou účastí na schůzích, jichž účastnili se až na malé výjimky jen kollegové z obchodní a průmyslové školy; ostatní členové (hlavně ze středních škol) se spolkového života skutečně vzdalovali. Přes to hrstka zbylých členů (zejména výbor) nelekla se nastavší depresse a hleděla pokračovati v úkolech po předešlé správě spolku zděděných.

Na výroční valné hromadě dne 11. října 1906 zvolen byl předsedou kol. P. Váša a výbor, jenž ustavil se takto: místopředsedou dr. O. Brandstätter, jednatelem Fr. Dvořák, pokladníkem dr. B. Macků, knihovníkem J. Bezdíček,

zapisovatelem J. Jiráček, bez funkce dr. S. Souček. Náhradníky zvoleni pp. Č. Syrový a Rosický, revisory pp. Janoušek a Veps.

Dne 16. listopadu 1906 na mimořádné valné hromadě se tento výbor vzdal; důvodem bylo jednak uvedené vystoupení značného počtu členstva, jednak výsledek soudního řízení mezi předsedou odboru a tehdejším ředitelem p. Ouředníčkem; obé mohlo totiž na dosavadní vystupování předsedy ve spolku vrhati stín. Avšak jednomyslně akklamací zvolen opět starý výbor, až na dra Součka, jenž se vzdal, a na jeho místo zvolen kol. V. Hrabák. Náhradníky stali se pp. Syrový a dr. Souček, revisory pp. Welzl a Meduna. — Po této satisfakci zvolený výbor setrval až do dnes.

Konáno bylo celkem 16 schůzí, z nichž 10 bylo výborových, jedna valná mimořádná a 5 členských. Na schůzích těchto vedle obvyklých prací spolkových probírány byly záležitosti stavovské, organisační a kulturní.

Na mimoř. valné hromadě a na členské schůzi v listopadu jednáno bylo o sjezdu říšského svazu professorského a učiněna některá usnesení k jeho programu (o služební pragmatice, zastupování ředitelů, přijímání odborných spolků professorských do Svazu a j.). Velice zdařilou byla druhá členská schůze v prosinci, konaná jako anketa o dívčím školství na Moravě; účastnili se všechny přední učitelské korporace z celé Moravy, četní jednotlivci i kruhy poslanecké (dr. Stránský a řed. K. Novák). Přednáškou kol. Bezdíčka a následovavší obšírnou debatou poukázáno na nedostatky dívčího školství, na obtíže se zřízením dívčího paedagogia v Přerově a projeven souhlas s usnesením Dívčí Akademie, jež ve shodě s městem Valašské Meziříčí oznamovala zřízení dívčího gymnasia. (Gymnasium to vstupuje právě v život.) Na třetí členské schůzi referováno bylo o učebné osnově dívčího gymnasia ve Valašském Meziříčí a o úpravě platů professorských; na čtvrté probrán program předloh Ústředního spolku pro sjezd říšského svazu; projeven odpor proti požadavku, aby všichni starší professoři jmenováni byli školními rady; proti návrhu na honorování správců kabinetů a knihoven postaven požadavek snížiti jejich počet vyučovacích hodin a rozvrženo toto snížení dle odborů vyučovacích; podporován návrh na povyšování professorů průmyslových škol do VIII. hodn. třídy již po 10 letech a j. Pátá schůze po prázdninách zabývala se obsazováním míst supplentských podle nového nařízení ministerského; usneseno požádati redakci Věstníku a Kalendáře professorského, aby byl uveřejňován seznam zkoušených a neumístěných supplentů. Na třetí a páté schůzi jednáno též o reorganisaci spolkové a přednesen program jejího provádění.

Odbor náš účastnil se svými delegáty jednání sjezdu říšského svazu v Praze, schůzí svazu všeho učitelstva na Moravě, Dívčí Akademie, školského odboru Národní rady v Brně, ustavujících schůzí spolku státních úředníků, Studentské kliniky a j. Na sjezdu říšského svazu delegát odboru (Váša) při jednání o potřebě právní ochrany professorů dotkl se moravských afér Judy, Holého a Vlkovy, podal veto proti definitivnímu ustanovování okresních inspektorů a na základě určitého případu na Moravě appelloval na ředitele, aby supplentům do vysvědčení o jejich činnosti učitelské nepojímali nepříznivých poznámek o jich chování mimo školu, jestliže nepředcházelo předběžné vyšetřování. Zprávu o činnosti ve svazu všeho učitelstva moravského podá delegát náš dr. Nachtikal.

Nově učiněno usnesení vysílati na valnou hromadu ústředního spolku delegáta za účelem bližšího styku a snadnějšího tlumočení našich přání, a pro-

vedeno s úspěchem již při poslední valné hromadě, na níž bylo dosaženo uznání větší samostatnosti odborů než dosud. Myšlenky této chápou se nyní též odbory ostatní. Letos má vedle toho poslán býti referent o reorganisaci spolkové. — Studentská klinika byla přičiněním našeho odboru v tomto správním roce ustavena a blahodárně působí; působení její uznáváno jest se všech stran.

Přednášky konány byly v Národní Jednotě (kol. Váša, dr. Chudoba, dr. Nachtikal), v Tečicích (kol. Veps), v Pozořicích (učitelský kroužek, Váša), v Brně a Rosicích (učitelské spolky, dr. Nachtikal), v Tišňově a Bzenci (Bezdíček).

V záležitosti úpravy platů učitelů průmyslových škol intervenovala deputace u poslanců dra Stránského a dra Šileného; v téže věci, jakož i v úpravě platů supplentských telegrafováno předsedovi čes. klubu dru Kamářovi. V záležitosti inspektora Vlka jednáno bylo i v ústředním spolku, na jehož žádost kol. Váša podal soukromě informace; co ústř. výbor podnikl v té věci dále, nevíme. Odkaz z předešlého správního roku, rozšířiti odbor náš na krajinský, nebyl bohužel proveden a rovněž nesvolán letos sjezd moravského professorstva do Brna; jednak nechtěl spolek náš ve stavu oslabení pokládati se za dosti přitažlivé středisko, jednak byl zájem po celé Moravě zaujat nastávajícími volbami do říšského sněmu.

Studentských představení konáno 5; Jirásek: Lucerna, Smetana: Tajemství, Dvořák: Jakobín, Stroupežnický: Naši furianti a Vrchlický: Noc na Karlštejně. Návštěva i výsledek mravní i hmotný byl pěkný; o finanční stránce podá zprávu pokladník dr. Macků, jenž jako pořadatel představení zasluhuje všeho uznání; rovněž tak sběratelé na ústavech: pp. Bezdíček, dr. Brandstätter, Jiráček, dr. Nachtikal, dr. Souček, Janouš a Fresl.

S ústředním výborem a s odbory pěstován byl čilý styk. Uvádím zde požadavek ústředního výboru, aby odbory odváděly celý členský příspěvek do Prahy; výbor náš v souhlase s odbory v Králové Hradci a Kroměříži postavil se tomu na odpor a dnešní valná hromada má o této věci rozhodnouti. — Do Kostelce n. Orl. a do Olomouce zaslány na žádost tamějších kollegů stanovy za účelem založení odboru; v Olomouci jeví se značný zájem o zřízení odboru a utužení organisace. — Dosud pohřešovaný seznam členů konečně letos sestaven pokladníkem.

Zprávy spolkové uveřejňovány byly ve Věstníku; bohužel objevily se v něm též zprávy o jednání našeho odboru od nepodepsaného autora, takže byl náš výbor nucen žádati redakci, aby takových zpráv nepřijímala. Oznámení o schůzích zasílána byla důvěrníkům na jednotlivých ústavech a důležitější uveřejňována v Lidových Novinách a Moravské Orlici, jimž vzdáváme dík. V Lidových Novinách uveřejněna byla též zpráva o sjezdu svazu říšského a o členské schůzi 2. prosince. Děkujeme též ředitelství Národního divadla a všem, kdož o zdar spolku se zasloužili.

Tak jeví se činnost odboru za uplynulý rok. Snad méně rozsáhlá, než léta předešlá; příčiny byly uvedeny. Avšak výbor může si snad klásti za zásluhu, že spolek v době tak kritické zachoval a tím nejen zachránil důležité podniky již trvající (studentská představení, zastoupení ve svazu všeho učitelstva moravského, v říšském svazu všeho professorstva atd.), nýbrž také umožnil spolupůsobení brněnského professorstva při chystané změně našich stavovských institucí. Bylo by trpké, kdyby odbor náš, z něhož popud k této reorganisaci

vyšel, zanikl v době, kdy ostatní odbory i členové Ústředního spolku v Praze a po venkově, uznávajíce správnost této myšlenky, o provedení její se zasazují. — Doufáme, že odbor proplul nejnebezpečnějšími skalisky a že jej očekávají dnové lepší; nasvědčuje tomu i ta okolnost, že již dnes můžeme ohlásiti znatelný přírůstek členstva.

Výbor odevzdává své funkce dnešní valné hromadě, poněvadž jest nutno, aby většinu výboru opět tvořili zástupcové středních škol, nikoli odborných; nové osoby ve výboru snad také oslabí protivy mezi oběma směry ve spolku. Přejeme nové správě všeho zdaru.

Fr. Dvořák, jednatel.

Zpráva pokladní.

A. Příjem:	Členský příspěvek za rok 1906—7 od 100 členů po 1 K	K	100·—
B. Vydání:	Schodek z roku minulého	K	20·49
	30. XI. 06. Cestovné delegátovi na sjezd svazu .	»	44·80
	20. XII. 06. » » » valnou hromadu ústř. spolku	»	10·—
	4. X. 07. Účet knihkupce	»	20·40
Výlohy jednatelovy		»	4·—
» starostovy		»	1·60
» knihovníkovy		»	2·60
» pokladníkovy		»	0·70
	Vydání dohromady	K	104·59
	odečte-li se od celkového příjmu . .	»	100·—
	zbývá schodek	K	4·59

Zpráva o studentských představeních.

A. Příjem:	Přebytek z roku minulého: a) uložený na spořitelní knížku . .	K	436·—
	b) na hotovosti . .	»	15·80
	Úrok do 31. XII. 06	»	5·84
	24. X. 06 I. představení vyneslo	»	129·36
	17. XI. 06 II. » »	»	95·32
	15. XII. 06 III. » »	»	19·07
	23. I. 07 IV. » »	»	36·68
	17. IV. 07 V. » »	»	152·40
	Příjem dohromady . . .	K	891·36

B Vydání:

16. X. 06 Studentské klinice vyplaceno	K	150·—
6. XI. 06 Spolku »Brandl« vyplaceno	»	150·—
22. I. 07. Obtisk přihlášek	»	18·76
Divadelní kolek	»	71·02
Režie	»	7·57
Vydání dohromady	K	397·35
odečte-li se od celkového příjmu	»	891·36
zbývá čistého	K	494·01
Z toho uloženo na knížku spořitelní	»	92·73
Hotovost pokladní činí	K	401·28

V Brně, dne 6. října 1907.

Dr. B. Macků, t. č. pokladník.

Z odboru kroměřížského.

Valná schůze odboru konána 9. října t. r. ve sborovně české reálky v Kroměříži. Přítomen 31 člen, z Lipníka 1, z Přerova (g) 2, z Holešova 8, z Kroměříže (g) 4, (r) 16). Předseda řed. Chmelík vítá přítomné. Zapisovatel kol. Malovaný čte zápis o minulé valné schůzi. Jednatel kol. Žlábek referuje o činnosti spolkové, poukazuje na podrobnější zprávy ve Věstníku. Ke schůzi o reformě střední školy nedošlo, ježto prof. Drtina nemohl přijeti.

Zpráva pokladní:

Příjem.

V pokladně zbylo z r. 1905/6	K	52·17
Úroky z nich	»	2·22
Příspěvky od 70 členů	»	280·—
60 exempl. přednášky Krejčího	»	6·—
Ve spořitelně i s úroky do 1./VII. 1907	»	30·39
Celkem	K	370·78

Vydání.

Příspěvky Ústř. spolku od 70 čl.	K	210·—
Cestovné, předplatné, výlohy správní	»	50·35
Ve spořitelně	»	30·39
V pokladně hotově	»	80·04
Celkem	K	370·78

Zprávy schváleny.

Volby provedeny akklamací. Předsedou zvolen řed. Chmelík, do výboru: řed. Jansa, prof.: Mráček, Dula, Friedl, Konečný, Švára, Voženílek, Jedlička, Treybal, Malovaný, Minks, Pajer. Náhradníky zvoleni: Prof. Vejchoda, Jaroš, Srba, řed. Hrubý; revisory: prof. Matoušek, Paul, Hanslián.

Předseda děkuje odstupujícím členům výboru za jich horlivou a obětavou činnost: prof. Žlábkovi, Zázvorkovi, Zavřelovi, řed. Beránkovi.

Návrhy. Valná schůze usnáší se jednomyslně nezaváděti žádného zvláštního příspěvku odborového. Trváme na svém právu ponechávati si 25% příspěvků do Ústředního spolku v každém případě, i v tom, že příspěvek do ústředí bude zvýšen. Výbor Ústředního spolku budiž požádán, aby svolal valnou schůzi v takovou dobu, aby se jí mohli súčastniti také venkovští členové, a aby bylo dosti času na rokování o poměru odborů k ústředí. Odbor náš vyšle ke schůzi té své delegáty. Ostatní návrhy odkázány k projednání a provedení výboru. Delegátem do říšského svazu bude jednatel, náhradníkem kol. Minks. Tím skončena valná schůze.

Ustavující schůze výboru konána ihned po valné schůzi. Zvoleni místopředsedy: řed. Jansa, prof. Dula, Konečný, jednatelem prof. Pajer, pokladníkem prof. Minks, zapisovatelem prof. Malovaný, knihovníkem prof. Treybal.

Chmelík Frant., předseda. *V. Pajer*, jednatel.

Průběh valné hromady.

Valná hromada konala se dne 30. listopadu 1907 v posluchárně přírodovědeckých ústavů c. k. české university na Karlově náměstí. Přítomno bylo asi 250 členů, mezi nimi též četní členové venkovští.

Vlád. r. *Starý* zahajuje o 6. hod. jednání 25. výroční valné hromady u přítomnosti vládního komisaře Kopeckého. Vítá přítomné, těše se, že v tak hojném počtu se sešli. Tato účast svědčí, že spolek je na pravé cestě, že působil i v uplynulém roce správním v mezích stanov domáhaje se účelu mu stanoveného. Byly upraveny platy naše, odčiněna dlouholetá bezpráví, která se stala supplentům. Bylo jednáno o změně osnov učebných na školách středních. Rovněž všeobecnou reformu středního školství má výbor na mysli. Činnost byla toho roku horlivá, i v odborech se pilně pracovalo.

Po té se čte protokol minulé valné hromady ze dne 28. listopadu 1906.

Prof. *Váša* z Brna: Zdá se mi, že v záležitosti p. zem. inspektora Vlka výbor nejednal správně. Předešlá valná hromada přímo stanovila, že se má záležitost tato předložiti valné hromadě. Činí dotaz, zdali, když nebyla svolána zvláštní valná hromada, aspoň dnes bude záležitost ta předložena. Předseda praví, že věc ta se netýká správnosti zápisu o minulé valné hromadě, a odkazuje p. tazatele na zprávu jednatelovu. Po té se zápis schvaluje. Prof. *Friedl* z Přerova činí návrh, aby 8. číslo programu bylo dáno na místo 4., a to vzhledem k důležitosti předmětu, prof. Váša, aby též 7. bod následoval hned za číslem 8. Obé zamítnuto; postupuje se na návrh řed. Šafránka dle tištěného programu. Následují zprávy funkcionářů.

Zpráva jednatelská se po návrhu prof. Klapálka nečte. Předseda věnuje pohrobní vzpomínku všem v roce zemřelým členům spolku a stavu našeho (památka uctěna povstáním); dále vzdává povinný dík škol. úřadům,

c. k. ministerstvu, jednotlivým poslancům, řed. Šafránkovi za propůjčení místností a četným redakcím.

Prof. *Váša* táže se, zda výbor mezi svými návrhy předkládá také svoje šetření v záležitosti p. zem. inspektora Vlka k projednání, jak bylo ustanoveno. *Jednatel* opakuje, co vytištěno ve zprávě, že na základě informací z obou stran celý výbor ustanovil se *jednomyslně* na tom, že není kompetentní o věci té rozhodovati. Navrhuje, aby valná hromada přešla přes tu věc k dennímu pořádku. *Předseda* praví, že si zjednal právní informace o tom, že ani výbor ani valná hromada nejsou kompetentní v celé té záležitosti, nepřipouští ji k hlasování. Nad to kol. Váša není v té věci ani zástupcem brněnského odboru. Činí tedy prof. *Váša* určitý návrh formální, aby se valná hromada vyslovila, že výbor v záležitosti p. zem. insp. Vlka nejednal správně. Řed. *Vařeka* naproti tomu činí návrh zamítavý, aby valná hromada totiž přešla k dennímu pořádku, což i přijato.

Zpráva pokladníkova se rovněž nečte. Prof. *Pour* jménem svým i druhých revisorů účtů prohlašuje, že prohlédli všechny účty, jmění spolkové i sklady a nalezli vše v pořádku. Navrhuje, aby výboru uděleno absolutorium (přijato) a pokladníkovi za jeho neúmornou činnost vzdán dík, hlavně za zařízení členské knihy, která obsahuje přes 1600 jmen a také položky, které vykazují, kdo zaplatil a kdo ne.

Přikročeno k volbám. *Starosta*: Jest třeba voliti starostu, pokladníka, 6 členů výboru na 3 roky, 2 na 2 roky, 3 na rok, 4 náhradníky a 3 revisory účtů.

Vl. r. *Bílý* byv upozorněn, že část přítomných pánů míní jej voliti za předsedu, prohlašuje, že rád věnoval spolku léta života, ale nyní že musí již se soustředití na některé práce jiné; z těch důvodů již se vzdal redakce Věstníka a žádá tedy, aby ho pánové nevolili.

Řed. *Šafránek*: Vl. rada Bílý nás překvapil svým rozhodnutím a litujeme toho, ale uznáváme důvody jeho. Nemůže-li sám přijati kandidatury, tedy doporučuje se zůstati při starém předsedovi, který již 24 let jest ve výboru, 14 roků spravuje spolek a může mnoho při vstupu do nových proudů svojí zkušeností a obezřetností přispěti. (Výborně.)

Vl. r. *Starý*. Úmyslem jeho bylo vzdáti se další činnosti ve spolku. Spolek dosáhl za jeho 14letého starostenství dosti, jak ve věcech stavovských, tak ve věcech školských a vždy skoro po dobrém. Na slovo spolku dalo se velmi mnoho. Slovo Ústř. spolku, který zmohutněl na 1600 členů, platí a platilo ve Vídni více než slovo mnohého německého spolku. Taková sjednocenost imponuje. Rmoutilo by jej, kdyby nyní, když má odejíti, měl nastati nějaký rozkol. Nebylo by to stavu professorskému prospěšné ani jeho důstojné. Přál by si, aby se šlo těmi cestami jako dříve. Prohlašuje, kdyby byl důvěrou poctěn, místo starosty by přijal na krátko, nežli by se věci ve spolku tak upravily, aby nastal žádoucí klid. (Výborně.)

Dr. *Flajšhans* upozorňuje, že druhá kandidátní listina navrhuje za starostu dra Gutha.

Hlasuje se lístky. Za starostu zvolen vl. rada Starý 128 hlasy, dr. Guth dostal 103 hlasy. Nový starosta děkuje za důvěru mu projevenou, ujišťuje, že v tom směru, ve kterém v čele spolku dosud stál, jej řídil a vedl, i na dále pokračovati bude.

Za pokladníka zvolen prof. Stýblo akklamací.

Přistoupeno k volbám dalším. Jsou dvě kandidátní listiny. Prof. *Pour*: Bylo by snad záhodno, aby se učinil pokus o dorozumění. Jsme tu poprvé v utěšenějším postavení, co se nám platy a naše postavení zlepšily, a my to začínáme svárem. Navrhuje, aby se valná hromada odročila na několik chvil, aby obě strany zvolily zástupce, poslaly je do úzkého kroužku, kdež by se tito sjednotili na takovém návrhu, abychom mohli přijmouti jej akklamací. Prof. *Appelt* vyslovuje se proti tomu. Nechť se volí dle těch dvou kandidátních listin, jak dle svého svědomí každý uznává. (Přijato.) Hlasuje se dle jmen. Odevzdáno bylo 233 lístků. Nadpoloviční většina 117.

Starosta žádá, aby pánové neodcházeli ještě.

Byli zvoleni: na 3 roky: prof. F. V. Vykoukal, Jan Satranský, Petr Rada, dr. Vil. Appelt, dr. Jos. Chlumský, Vojt. Hulík; na 2 roky: dr. Stan. Nikolau, dr. Jar. Wenig; na 1 rok: dr. Rud. Kníže, dr. Petr Pelcl, Otak. Šimák. Za náhradníky: dr. Boh. Mašek, Jos. Kollman, Jos. Buchar, dr. Vil. Mathesius. Za revisory: Jos. Pithardt, Jos. Houdek, dr. Václ. Posejpal. Vesměs většinou 2—12 hlasů, jen prof. Vykoukal a Pithardt skoro všemi hlasy.

Na programu jsou dále zprávy sekcí a odborů. Dle návrhu šk. r. Kováře se nečtou.

Přistupuje se k dalším bodům. Dr. *Appelt*: Na programu jest nyní návrh výboru na změnu stanov. My jsme již před tím, než se výbor usnesl o tom projektu, učinili návrh na reorganisaci spolku. Tedy žádám, aby tento návrh náš byl projednáván před návrhem výboru. Návrh výboru jest užší než návrh náš a pak náš návrh jest detailně propracován, všichni členové jsou o něm informováni, kdežto o návrhu výboru nemáme ani tušení.

Řed. *Šafránek*: Mluvím teď za sebe a za všechny kollegy takového rázu, jako jsem já. Co navrhuje výbor, to nevíme. Co navrhují páni s drem Appeltem, to jsme si přečetli před několika dny. Bude tedy zcela správné, když se budeme toho držeti, jak jest to v pořadu a vyslechneme nejprve, co navrhuje výbor a potom, co navrhují páni ostatní. Ostatně myslím, že nebude možno, aby valná hromada rozhodla o jednom neb druhém. Mnohý zajisté řekne: Když máme návrhy oba, dejte čas k úvaze, svolejte pak schůze výborové a spolkové, vyložte vše a potom nás teprve pozvete k osudí, abychom rozhodli. (Hlučný souhlas a bouřlivý odpor.)

Starosta žádá za klid a udílí slovo prof. *Věcovskému* za odbor plzeňský. Tento tlumočí přání odboru, aby valná hromada přijala návrh odročovací jednoho i druhého návrhu (hlučný odpor), a to proto, že mnozí nemají tušení, co jest v jednom, ani v druhém. Reorganisace spolku vyžaduje přípravy a rozvahy, a ty přípravy tu nejsou. Informovati se dokonale dosud nebylo možno. Jejich odbor neměl dosud při nejlepší vůli času důkladně návrhy prohlédnouti. Již při zběžném prohlédnutí poznali, že s mnohými body reorganisačního plánu by souhlasiti nemohli. Jest tedy třeba, aby ta věc se upravila, aby snad byla volena komise ze členů pražských i venkovských, a ti aby věc řádně uvážili, o ní se uradili, svoje usnesení pak oznámili pražskému ústřednímu vedení a pak teprve, až by se vše klidně a s rozvahou uvážilo, aby byla svolána schůze a pak se o té věci pojednalo. (Výborně a odpor. Řečník pro hluk nemůže mluviti dále.) Další debaty se účastní škol. rada *Zdeněk* a dr. *Appelt* (jenž trvá na svém návrhu a žádá, aby nový návrh byl projednán ještě v té schůzi, neboť již v říjnu žádali za uveřejnění ve Věstníku), vl. r.

Bílý (vysvětluje, že vydání Věstníku opozdilo se usnesením, aby tam byly reformní návrhy uveřejněny), prof. *Klapálek* (v návrhu není nic jiného, než aby spolek byl postaven jaksi na živější podstavu a aby se jevila větší účast venkovských pánů. Poněvadž návrh byl do detailů vypracován a včas podán výboru, myslí, že je také znám všem přítomným, kteří se o spolek a jeho prospěch starají. Žádá, aby aspoň zásadní věci byly projednány), dr. *Šrámek* z Nymburka (upozorňuje na podobnost návrhu výboru a Appeltova), prof. *Doležal* z Rakovníka (žádá rovněž za odklad rokování (odpor), aby bylo možno se náležitě informovati, jaká ta reforma má býti, nemůže však pro hluk domluviti), šk. rada *Zdeněk* (činí návrh, aby se z každé strany zvolila pětičlenná komise a vše řádným způsobem připravila), prof. *Žlábek* z Brna (je pro reorganisaci, ale s návrhem Appeltovým brněnský odbor v hlavní věci se neshoduje), dr. *Růžička* z Příbramě (žádá za odklad pro lepší informaci, jsouť v návrhu mnohé věci nemožné). Dr. *Appelt* trvá na tom, aby návrh byl projednán, ovšem napřed v principu a pak v detailech, a sice, poněvadž je širší než reorganisační návrh výboru, tedy dřív. Prof. *Klapálek* činí návrh na konec debaty. Přijato. Starosta dává hlasovati o změně pořadu č. 7 a 8. Přijato většinou.

Napřed se projednávají ostatní návrhy výboru.

Prof. *Stýblo* předkládá návrh výboru, aby se z peněz divadelních, které se daly fondu Věstníkovému, zřídil buď fond nebo nadání na podporu vdov a sirotků po professořích nebo na podporu nemajetných žáků nemocných. Tato částka činí asi 5647 K. Doba k tomu vhodná jest tím, že příštího roku takové nadace by byly prosty tax. Návrh jest přijat skoro jednomyslně. Pokud se týče nadání Komenského, jest summa ta již takovým způsobem doplněna, že se bude moci příštím rokem stipendium aktivovati.

Prof. *Krátký* přednáší návrh výboru, aby také učitelům kreslení udílena byla cestovní stipendia. Přijímá se. Další návrh výboru týkal se ustanovení výše ročního příspěvku. Pro tento rok zůstává dosavadní příspěvek ve výši 4 K, pro rok 1908/9 většina odhlasovala 6 K. Výbor navrhoval 5 K. (Dr. Friedl: To je ta péče o spolek! Odpor. Hlasy: Mlčte!)

Přikročeno k 8. bodu programu, k návrhu na reorganisaci spolku. *Starosta* chce dáti o něm hlasovati, bude-li dvoutřetinovou většinou přijat. (Odpor.) Dr. *Appelt*: Má-li se o něčem jednati, musí se dříve věděti, o co se jedná. Dále debatují řed. *Šafránek*, prof. *Štolovský*, *Šrámek*, řed. dr. *Plašil* (jest nutno, aby valná hromada se zásadně vyslovila jednati o reorganisaci a tím již úkol svůj vykoná. Ale není možno, aby návrh projednala úplně, poněvadž jest to elaborát jedné strany, kdežto druhá do celé věci není zasvěcena. Navrhuje, aby zvoleno od obou stran po 5 důvěrnících, kteří by návrh důkladně propracovali; pak o tom musí jednati mimořádná valná hromada). *Starosta* chce dáti hlasovati o tomto návrhu. Avšak prof. *Appelt* žádá, aby jen stručně mohl objasniti návrh na reorganisaci a připomenouti svoje zásady. Svoluje se (viz Věstník č. 1. roč. XV.). Přimlouvá se pak za uznání návrhu, že reorganisace dle krajinských spolků je jedině možná, že nikdo nemůže býti členem Svazu, než je-li členem spolku krajinského. Dále debatují: prof. *Flajšhans* (činí návrh, aby se o návrhu Appeltově hlasovalo bez debaty), *Šrámek*, řed. *Plašil* (trvá na svém návrhu, zvolení totiž 5tičlenné komise).

Prof. *Krátký*: Spolek na základě této nové organisace přestává úplně existovati, a to z toho důvodu, že je to nová organisace s novými stanovami. To je právnicky nesporno. To znamená, že celý nynější spolek se musí rozejíti, k čemuž je zapotřebí zvláštní valné hromady; jmění musí býti odevzdáno „Svatoboru" a teprve pak je možno, abyste se jako nový spolek ucházeli, by vám mohlo býti vydáno. Dovoluji si zmíniti se o tom, co měl výbor na mysli. Vždycky se staral stejnou měrou o kollegy venkovské jako o pražské. Když na př. jednalo se o úpravu služného, byl to pražský spolek, který se přičinil, že bylo i venkovským kollegům povoleno stejné služné. Kdyby bylo pražskému spolku na venkovských nezáleželo, mohl nechati věc býti, jak se navrhovala vládou a referentem. O každém návrhu z venkova výbor vždy jednal a uvažoval. Přistoupili jsme na novou organisaci, na změnu stanov, ale zastávali jsme vždy celek jako celek. Domáhali jsme se zřízení odborů, ježto dle stanov zřízení odborů je možné. Až dosud přihlásily se jen asi 4 skupiny měst, s nimiž je veliká agenda. Svaz bude jistě těleso těžkopádné a nesnadné. Pokud se týče rychlého vyřízení věcí, ukládá se to 4 pánům akčního komitétu. Nás bylo 20 a přece bylo často nesnadno rozhodnouti, co se má dělati. Zastávám se návrhu výboru, aby se zřídily po přání venkovských kollegů četnější odbory. Navrhujeme, aby se těmto odborům dal třeba název krajských spolků, jakož i aby každý ten krajský spolek byl co možná svéprávný v jednání svém, ale aby zůstal odborem Ústředního spolku. Též navrhujeme, aby Ústřední výbor byl povoláváním delegátů krajských spolků, volených podle určitého klíče (počtu členů) rozšířen. Jest to tedy návrh velmi podobný, jedná se jen o to, podržeti nynější ústředí a tím veliký, imponující celek. Jinak budete pracovati s velikými nesnázemi. Pražští členové výboru každé chvíle se mohou sejíti tak, aby výbor byl kompetentní k usnášení. Ale když pozvete delegáty z venkova, někteří neohlásí vám, že nepřijdou, ostatním pak, kteří přijdou, zaplatíte cestovné, ale přijdou nadarmo, neboť nebude jich dohromady dosti. Dává proto celou věc na dobrou uváženou.

Prof. *Appelt* vyvrací některé vývody prof. Krátkého, poukazuje na Ústřední Jednotu učitelů měšťanských škol, kteráž v letech osmdesátých byla pro celou Cislajtanii, před 4 lety však přišel návrh organisace takové, jakou my chceme. Celá tato organisace byla provedena pouhou změnou stanov a ani ministerstvo ani místodržitelství nečinilo námitek. Jmění zůstalo jměním spolku. Přimlouvá se opětně za svůj návrh.

Šk. r. *Metelka* opponuje v mnohém. Analogie, které uváděl p. dr. Appelt, nejsou případné. Sokolové, učitelé i hasiči měli nejprve jednotlivé spolky, které semkli potom, aby základní účely své uplatnili, ve svazy. My naopak máme jednotný, ústřední spolek, ale chceme jej podle návrhu mladé strany roztříštiti na hromadu spolků tak, že podle návrhu nových stanov není ani členů Ústředního spolku, nýbrž jsou jen členové jednotlivých krajských spolků. Nebude-li tedy shody v členstvu takového krajského spolku, vzniknou zajisté vedle původního spolku jiné, tak jako ti, kdo nejsou spokojeni s Ústřední Jednotou učitelstva obecných škol, zakládají samostatné spolky proti svazové organisaci. Pak se stane, že v krajském spolku svazovém nebude 190 členů, jak p. dr. Appelt počítá, nýbrž třebas jen 19, a ostatní budou v jiném, samostatném spolku — na velikou a zbytečnou škodu naší jednotnosti. Je to zkrátka návrh organisace docela nové, při které náš spolek ústřední načisto přestává. Ale stanovy navržené mají vedle základních změn i plno chyb a

nedopatření drobnějších sic, ale závažných tak, že nelze o nich hlasovati en bloc, nýbrž třeba důkladně je rozebrati a uvážiti jejich dosah.

Dále debatují: vl. r. *Starý*, prof. *Šrámek*, *Mašek*, řed. *Vařeka*, vl. r. *Bílý*, prof. *Žlábek* a *Klapálek*.

Starosta se táže, kdo je pro reorganisaci spolku. Hlučný odpor.

Prof. *Appelt* navrhuje, aby jeho návrh byl přikázán výboru s úkolem, aby jej vypracoval a předložil mimořádné valné hromadě. Přijato většinou.

Poněvadž program byl vyčerpán, skončil starosta v 10 hodin schůzi.

Dr. *M. F.*

Z výboru Ústř. spolku českých professorů v Praze.

Schůze výboru ze dne 6. listopadu. Přítomno 15 členů výboru, ze sekce katechetské dr. Petr.

Vl. r. Starý zahajuje o 5. hod. schůzi. Čtou se zprávy funkcionářů: zprávu jednatelskou prof. Krátký, zprávu pokladniční prof. Stýblo. Seznam členů, kterých je přes 1600, jest již šk. r. Zdeňkem pořízen. Dále se čte zpráva katechetská, odboru brněnského, kroměřížského a hradeckého.

Vl. r. Bílý referuje o jednání v říš. svaze. Dále navrhuje, podati k z. šk. radě české a moravské žádost za úřední doporučení Indexu normálií a požádati p. řed. Šetelíka, aby vypracoval znění petice. Souhlas.

Schůze skončena o 8. hod.

Schůze výboru ze dne 15. listopadu. Přítomno 13 členů výboru, ze sekce katechetské dr. Petr, z kreslířské šk. r. Škoda.

Vl. r. Starý zahajuje o 5. hod. schůzi. Oznamuje, že z výboru letos vystupují vl. r. Starý, prof. Stýblo, Zdeněk, Dušek, Hübner, Zachystal. Dále bude nutno doplniti volbu za prof. Červenku, Karasa, Konůpka, kteří se vzdávají členství ve výboru. Navrhují se od sborů příslušných ústavů: za žižkovské g. prof. J. Mach, za vinohr. g. dr. Hruša, za r. g. smíchovské prof. Neudert, za r. g. v Křemencové ul. dr. Nejdl, za r. holešovickou prof. Satranský. Profess. sbor průmyslové školy smíchovské nereflektuje na místo ve výboru. I místa náhradníků jsou volná. — Dále sděluje předseda: Prof. Papírník z Olomouce navrhuje, aby výbor uspořádal anketu o reformě střed. školství ve způsobě dotazníků. Odkazuje se novému výboru k jednání. — Valná hromada bude 30. listopadu v 6 hod.

Prof. Stýblo činí návrh, aby se nadace Komenského, která dosáhla již výše přes 4000 K, co nejdřív aktivovala. Souhlas. Na návrh prof. Jeništy věnuje se 100 K pro sirotky v Černové. — Dále usneseno po návrhu řed. Bílého poslati 50 K výboru Národní Jednoty pro severní a východní Moravu.

Vl. r. Bílý činí návrh, aby se odebrala deputace (zvoleni do ní Starý, Bílý, Krátký, Sládek) k ministru Práškovi a Fiedlerovi se žádostí, aby zřízení reálky v Čes. Třebové pojato bylo ještě do letošního rozpočtu. Zároveň aby se dopsalo v té věci říšs. poslanci prof. Drtinovi. Jestiť škola tato nejdůležitější ze všech ještě chystaných.

Prof. Stýblo podává další návrh, aby z peněz, které se daly z divadelních peněz do Věstníkového fondu, se zřídila nadace na podporu sirotků a vdov po professořích pražských a předměstských neb na podporu nemocných professorů neb žáků. Částka ta činí 6564·87 K. Odůvodňuje to tak, že se jednomyslně přijímá, přednésti ten návrh ve valné hromadě.

Vl. rada Bílý vzdává se již nadobro redaktorství Věstníka, poněvadž mu nemůže, jak již před dvěma roky byl prohlásil, pro přetížení i jinaké práce, zvláště chystané literární, tolik času věnovati, kolik ho nezbytně redakce vyžaduje. Oznámil svůj úmysl již v květnu a bylo mu tehdy uloženo vyjednávati s prof. Kabelíkem. Ale ani ten nemá potřebné prázdně a nemůže převzíti redakce. Za redaktory Věstníka tedy navrhuje prof. dra. Jeništu a Vojtíška, kteří také zvoleni všemi hlasy.

Dále oznamuje, že p. řed. Setelik vypracoval podání k zemské šk. radě za doporučení Indexu normálií, a předkládá je k opisu a podání.

Schůze skončena o 7. hod.

Schůze výboru ze dne 27. listopadu 1907. Přítomno 15 členů výboru, šk. r. Škoda, dr. Petr, revisoři účtů prof. Pour a Pithardt.

Vl. r. Starý zahajuje o 5. hod. schůzi. Čtou se protokoly ze dne 6. a 21. listopadu a schvalují se.

Předseda oznamuje: Deputace v minulé schůzi zvolená byla u ministra Fiedlera, neboť ministr Prášek dostavil se sám ke starostovi a slíbil, že žádosti pokud možno vyhoví. Ministr Fiedler pak pravil, že letos jest to již nemožno, ale pro příští rok že bude na věc pamatovati. Zná sám z klubu důležitost školy té i jednání o ni. Neví, proč nebyla pojata do rozpočtu již letos, ač to klub žádal.

Revisoři účtů prof. Pour a Pithardt prohlašují, že odevzdali písemné dobré zdání pokladníkovi. Nalezli vše v úplném pořádku. Pohřešovali však zápisy, dle kterých by bylo lze seznati, co je kdo dlužen, zkrátka účetní knihy. Je třeba, aby při každém skladě se vedly denníky a ty aby vedl zvláštní účetní. Dále navrhuje, aby pokladníkova remunerace byla opětně vzata do rozpočtu. Prof. Červenka činí návrh, aby v příštím rozpočtu bylo pamatováno na zvláštní administrativní sílu, která by byla ustanovena pro expedici a administraci skladů spolkových, pro něž by se najala zvláštní místnost. O tom se rozpředla delší debata, kde se poukazovalo na drahotu toho zařízení, na potřebu okamžité expedice Věstníku, kalendáře a schematismu atd.

Prof. Vojtíšek, jenž byl s prof. Jeništou zvolen za redaktora Věstníka, prohlásil, že redakci převezme od Nového roku; prof. Jeništa vyžádal si lhůtu do konstituování nového výboru.

Zpráva z odboru plzeňského béře se na vědomí.

Z Brna došel přípis prof. Váše, kde připomíná, že trvá na svém návrhu pro valnou hromadu vysloveném v dopise, jímž podal informaci o záležitosti z. insp. Vlka. Předseda prohlašuje, že ve valné hromadě nemůže o tom býti jednáno; o věci se definitivně usnesl celý výbor již dne 9. října. To se ovšem oznámí valné hromadě.

Prof. Prošek z Roudnice posílá přípis ve věci vpočítání služ. let svých, dle něhož přichází beze své viny následkem approbace nabyté dle starého zkuš. řádu o 1½ roku služby. — Vl. r. Bílý vysvětluje tu věc, poukazuje na to, že by tu trpěli kollegové za viny nespáchané, a doporučuje, aby každý postižený ihned podal za svou osobu novou žádost k ministerstvu. Z. šk. rada tu není vinna, to může říci.

Šk. r. Zdeněk: Z odboru kroměřížského vyzývají Ú. S. Č. P., aby ihned důrazně odmítl útoky dra. Michala Mayera z Innsbrucku na výchovu středoškolskou, jež staly se na VI. všeobecném sjezdu rakouských katolíků ve Vídni 19. listopadu t. r.

Starosta upozorňuje, že není zřejmo z přípisu, je-li to žádost presidia kroměříž. odboru či celého výboru jeho, že mělo býti uvedeno, ve které schůzi výborové to bylo usneseno. Jinak je pro věc samu.

Po delší debatě přijata odpověď zpracovaná prof. Červenkou, který toto prohlášení přednese ve valné hromadě.

Členský příspěvek bude navržen opětně 4 K. Prof. Stýblo připomíná, aby se ponenáhlu připravovala půda na zvýšení pro příští rok. Navrhne se zvýšení na 5 K. Jednatel přednese návrh na cestovní stipendia pro učitele kreslení.

Tím schůze po projednání menších záležitostí skončena o 8. hod.

Dr. *Marie Fabiánová*, zapisovatelka.

Z odboru pro Plzeň a okolí.

Občasná schůze 2. března 1907. O předmětu jednání *„Úkol a význam lékařů na střední škole"* pojednal za spoluúčasti několika plzeňských lékařů prof. Ciboch.

Stručný obsah jeho obsáhlé přednášky jest: Činnost školního lékaře záležela by 1. v zdravotním dozoru na školní budovu, její zařízení i okolí (stavební místo, plány a látka, zásobování vodou, topení, větrání, osvětlování, lázně, záchody, lavice, blízkost továren, nátěr okolních domů atd.), 2. v kontrole zdravotního stavu žactva (do roka dvojí prohlídka každého žáka, dispensování od kreslení, tělocviku, zpěvu, ochrana od infekcí, chování se za epidemie). Svá pozorování týkající se budovy školní zapisoval by lékař do výkazní knihy, výsledky vyšetřování tělesného i duševního stavu žákova, spolehlivé údaje o jeho domácích, rodinných poměrech, zvláště zdravotních, do žákova zdravotního výkazu. Od lékařské prohlídky na škole mohl by žák býti osvobozen jen na odůvodněnou žádost rodičů; jeho zdravotní výkaz vedl by se na základě písemných výpovědí domácího lékaře. Rodičům chorých žáků uděloval by školní lékař informace a zdravotní pokyny. Ošetřování žáků nebylo by jeho povinností. Pro chudé žáky bylo by ovšem třeba ústavního fondu, z něhož by se kupovaly léky a jiné lékařem předepsané prostředky (brýle). — Školní lékař budiž podřízen řediteli ústavu a zdravotnímu referentu v zemské školní radě, nikoli zeměpanskému lékaři u hejtmanství; svá nařízení a pokyny udělujž jen s vědomím ředitelovým. Ač sbory zavedení školních lékařů si přejí, přece trvati budou na tom, aby lékaři neosobovali si právo dozoru nad učiteli, aby na př. při svých návštěvách ve vyučovacích hodinách, konaných ostatně jen s vědomím ředitelovým a učitelovým, omezili se na tiché hygienické pozorování a nezasahovali nikdy ve vyučování. — Svou způsobilost pro úřad školního lékaře musil by uchazeč náležitě prokázati (na př. návštěvou speciálního kursu). Co do platu postaven by byl středoškolský lékař na roveň professorům, vedle dozoru na jednom, po případě dvou ústavech mohl by mu býti svěřen ještě dohled nad školními lékaři obecných a měšťanských škol. — Instituce školních lékařů se uznává za potřebnou učiteli i lékaři, byla by vítanou rodičům a přinesla by mnohý užitek tělesné i duševní výchově žactva.

Ze živé debaty, která se po přednášce rozvinula, vyjímáme: Městský školní lékař MUDr. *Wieser* má za to, že dvojí podrobná prohlídka každého roku všech žáků na střední škole, jichž konstituce tělesná jest již dosti ustálena, by byla zbytečná, že by stačilo prohlédnouti všechny žáky podrobně při vstupu na ústav a pak prohlížeti jen žáky podezřelé z nějaké nemoci, při čemž by bylo třeba míti zvláštní zření k chorobám ve věku žáků středoškolských se vyskytujícím (tuberkulosa, ochabování zraku, masturbace atd.); výkazy buďtež zařízeny co nejjednodušeji, any podrobnosti by byly zbytečné a vyžadovaly by mnoho času.

Dr. *Lukavský* vyslovuje se pro zdělání podrobného zdravotního výkazu pro každého žáka vstupujícího do ústavu a pro občasné doplňování ho. Slibuje si od toho zajímavé výsledky, na př. pro posouzení vlivu sportu na vývin žactva, pro osvětlení zárodků zločinnosti vyskytnuvší se náhle v pozdějším věku bývalého žáka atd. V otázce poučování o pohlavním životě (onanie) žádá co nejtaktnější působení lékařovo od žáka k žáku. Poměr mezi školním lékařem a učiteli bude třeba přesně vymeziti.

MUDr. *Svoboda* přimlouvá se za zavedení hygienických rozprav (jednou neb dvakrát ve čtrnácti dnech), kterými by lékař žáky vyšších tříd poučoval o zdravotních otázkách. Lékař měl by příležitost dobře poznati žáka a mohl by pak o něm náležitě informovati učitele.

MUDr. *Šimerka* klade váhu na pozorování, která by lékař-psychiatr mohl činiti při prohlídkách a jež by byla učitelům výborným vodítkem při posuzování žáků. Jest proti návštěvám lékařů ve vyučovacích hodinách.

Vrchní okresní lékař MUDr. *Kvasnička* doporučuje „rodičovské" večery o otázkách hygienických.

Prof. *Kostinec* má za to, že je nezbytně třeba prohlížeti žáky dvakráte do roka po celou dobu studií, poněvadž do této doby padá pohlavní vývoj žáků a s ním spojená náchylnost k různým nemocem a poněvadž dále v rodinách rodičů neb stravovatelů našich žáků jest namnoze dosud málo pochopení pro zdravotní vývoj žáků; zvláštní pozornost je věnovati sportu studující mládeže a jest hleděti zabrániti jeho výstřelkům.

Prof. *Hirsch* nepřikládá důležitosti hygienickému katastru školní budovy; školní lékař nechť od případu k případu energicky zakročí o odstranění zpozorovaných vad neb o zavedení potřebných novot. Zdravotní výkazy žáků buďtež co nejjednodušší a vykazujtež jen shledané podstatné vady. Školní lékař budiž důvěrníkem učitelovým i žákovým. Účast lékařů při vyučování, zvláště při tělocviku, krasopisu a kreslení, nelze zavrhovati.

Prof. *Čapek* jest proti návštěvám lékařů při vyučování, ježto by rušily žáky i učitele; mimo to výsledek tichého pozorování žáků lékařem nebyl by valný.

MUDr. *Sutnar* doporučuje na nižším oddělení dvojí prohlídku všech žáků do roka, na vyšším prohlídku každý měsíc, aby včas zpozorovány byly případy venerických nemocí. Pravidelné návštěvy lékaře při vyučování neuznává za dobré.

Řed. *Šulc*: Instituce školních lékařů by působila na žactvo blahodárně. Ředitel i učitel potřebují v otázkách hygienických odborné rady. Konfliktů mezi nimi a lékařem není se třeba obávati. Vlastním představeným lékařovým by byl ředitel; všeobecný dohled zdravotní se strany hejtmanství by zůstal. O zavedení lékařských rozprav hygienických jest se snažiti při příští změně učebných osnov. I do dnešní osnovy daly by se vsouti, na př. do 2. běhu VI. tř. gymnasijní, kdy půda je připravena výklady somatologickými a kdy i žáci chtějící odejíti na př. na farmacii výkladů by ještě účastni byli. Doporučovaly by se hygienické rozpravy školních lékařů s rodiči a odpovědnými dozorci žáků jednou neb dvakrát do roka, ve škole, ve vhodný den a vhodnou dobu. Jest trvati aspoň na jedné důkladné prohlídce do roka. Kdyby prohlídky byly za rok dvě, mohla by druhá býti jen jakousi kontrolou prvé. Návštěvy lékařovy ve třídě — občas a dle potřeby — by byly velmi užitečné. Vyučování by nebylo rušeno, kdyby žák i učitel věděl, proč lékař přichází; konati by se však mohly jen za souhlasu ředitelova i professorova. Honorování odpovídej práci i vzdělání školních lékařů.

Prof. *Ciboch* trvá na požadavku dvojí prohlídky všech žáků. Druhá prohlídka by měla býti na konci školního roku, kdy by se mohly stanoviti účinky celoroční návštěvy na tělesný stav žákův a kdy by se jim mohly udíleti vhodné pokyny na prázdniny. I důkladná prohlídka netrvala by příliš dlouho a zapisování výsledků pozorování by šlo rychle, poněvadž by se používalo k tomu formulářů. Podrobný katastr budovy a podrobné výkazy žáků osvědčily by se zejména při nastoupení nového lékaře; mohly by býti dobrým materiálem pro studium vlivu školy na mládež atd. Periodické výklady hygienické by byly vítány.

Ke konci debaty počalo se mluviti o výhodnosti a nevýhodnosti *jednoduché školní frekvence* a poukázáno také k tomu, že po všechny dni týdne nemůže býti vyučováno na jednu zápřež a že by proto, se zřetelem k pohodlí rodičů i stravovatelů, bylo záhodno, aby ředitelství jednotlivých místních ústavů co rok se shodla na tom, v které dni bude jednoduchá docházka školní a bude tedy vyučováno do jedné hodiny odpolední. Pro pokročilou dobu byl však rozhovor ukončen a usneseno pojednati o nadhozené otázce na zvláštní schůzi pořádané opět za účasti zástupců kruhů lékařských.

Občasná schůze 17. dubna. S díky přijato povolení kuratoria historického musea plzeňského, dle něhož členové odboru „mohou volně užívati vyložených časopisů v kanceláři musea v ty dni, kdy dochází tam jednatel, tedy ve středu a v sobotu odpoledne, aneb v jiné dni kdykoli v úředních hodinách (od 9—12 a od 2—5), když se musejnímu sluhovi řádně legitimují zapsáním svého plného jména a ústavu, kde působí, do předloženého archu."

O vlastním předmětu jednání: *uspořádání umělecké výstavy pro mládež* (za součinnosti všech učitelských jednot zdejších) pojednal kol. *Novotný*, který vyhověl vyzvání předsednictva odboru a za účelem nasbírání zkušeností prohlédl o velikonocích t. r. pořádanou školskou a uměleckou výstavku na Kr. Vinohradech. Referent navrhl, aby v době 2—3 let uspořádáno bylo v zdejším umělecko-průmyslovém museu několik výstavek, kterými by žactvu znázorněn byl po obdobích vývoj t. zv. velkých umění.

Poněvadž však nepatrná účast při schůzi (přítomno 5 členů) ukázala, že pro tuto dobrou myšlenku není v odboru zájmu, bylo usneseno, požádati místní vzdělávací sbor, aby sám pořádal několik retrospektivních uměleckých výstav pro lid, z kterých by pak také žáci mohli čerpati poučení.

Občasná schůze 11. května. Předseda prof. *Věcovský* oceňuje zásluhu dra Lukavského o založení plzeňského lycea. — Předmětem jednání schůze bylo porokovati na základě referátů dra Lukavského a jednatelova z Věstníku německých professorů 1. o úmyslu vyučovací správy odstraniti *pololetní vysvědčení*, 2. *o supplentské otázce*, 3. o dalších tužbách ve příčině *úpravy platů a postupu* středoškolských professorů.

Rozhovor vyzněl v tyto závěry:

1. Pololetní vysvědčení mají praktický význam, poněvadž dávají žákům po půl roce příležitost žádati za osvobození od školného a jsou cenným průkazem pro toho, kdo na konci 1. pololetí chce opustiti ústav; mnohým žákům jsou pobídkou ku práci. Z odstranění jich nevyplynula by výhoda ani učitelům, protože místo nich zavedeny by byly asi podrobné censury, vyžadující rovněž mnoho kancelářské práce; stanovení pak průměrných známek v jednotlivých předmětech za celý rok by bylo věcí obtížnou.

2. Jest pracovati usilovně, aby předpovídané neutěšené poměry supplentské nemohly nastati. I jest se za tím účelem snažiti, aby zákonem se stal požadavek: Každý supplent, jenž po určitém počtu let (3) má úplnou approbaci, budiž jmenován do IX. tř. hodnostní a v úřadě definitivně potvrzen.

3. Ve příčině platů a postupu budiž žádáno: a) stejné postavení professorů VII. hodn. třídy se státními úředníky akademicky vzdělanými téže třídy, b) udělení 6. pětiletého přídavku na konci služební doby a započítávání celého aktivního přídavku do pensijních požitků, c) zařadění zemských inspektorů

do V. hodn. třídy a obsazování míst v V. a IV. tř., souvisících se středním školstvím, professory.

Občasná schůze 1. června. Zprávu viz v 1.—3. čísle letošního ročníku. *Jan Kučera*, t. č. jednatel, za zapisovatele.

Z Příbramě. I letošního roku postaráno bylo členy sborů professorských velice hojně o lidové vzdělání přednáškami a koncerty: 1. Professor vys. školy montanistické dr. *Jos. Theurer* přednášel dne 10., 17., 24. a 25. března o telegrafii bez drátu, 2. ředitel stát. reálky *Jan Štěpánek* 6. července 1907 o Významu husitské doby, 22. září o Jiřím Poděbradském jakožto náčelníku strany podobojí, 11. listopadu o životě a působení Kar. Havlíčka (v Podlesí), 25. listop. o bitvě na Bílé hoře, 2. prosince o Havlíčkovi jako básníku, 8. prosince o Havlíčkovi jako žurnalistovi a politikovi, 24. února o Veřejné mravnosti (v besídkách učednických), 17. března (v *Dobříši*) o Době probuzenské, a 7. a 28. dubna o revoluci francouzské; 14. dubna o Ženě římské a 4. května o Významu konstituce polské ze dne 3. května 1791; 3. *Adolf Piskáček* dne 2. března o Bendlovi (přednáška spojena byla s lidovým koncertem); 4. professor c. k. reálky *Karel Bruderhaus* dne 7. dubna o Molièrovi, jeho době a jeho dílech; 5. prof. c. k. reálky dr. *Gustav Winkler* dne 8. dubna o Ochráncích rostlinstva z říše hmyzu; 6. dr. *J. Rais* 17. března „Jak máme žíti“, kterouž přednášku opakoval též v besídkách učednických, a 7. p. K. *Simon* 16. února o Paříži. (Také tato přednáška opakována byla v učednických besídkách.) *Š.*

Středošk. extense v Prostějově. C. k. gymnasium, zem. reálka a obchodní akademie sdružily se v listopadu 1906 v středoškolskou extensi, v níž vykonány do konce dubna t. r. tyto přednášky: *P. A. Bayer*, R.: „O památnostech Palestiny“, s obrazy (dvakráte), „O památnostech starého a moderního Egypta“, s obrazy, „O společenských poměrech a zvycích v Jerusalemě“ (jednou v místě, po druhé v Myslijovicích). — *F. Czwetler*, R.: „O moři“. — *J. Jeřábek*, R.: „Cestování starých Čechů“. — *J. Konvička*, ob. ak.: „České národní hospodářství“, „O kartelech“ (v Kojetíně), „Statistický přehled Rakouska-Uherska“. — Dr. *H. Traub*, G.: „Počátky křestanství v zemích českých do konce 10. stol.“ (dvakráte), „Dějiny české od konce 12. stol. po vymření Přemyslovců“, „Dějiny české za Lucemburků“, „Jiří Poděbradský“ (dvakráte), „Význam a následky bitvy bělohorské“, „Čechové a rok 1848“ (dvakráte). — *Kl. Urban*, R.: „O stálé přeměně země a na zemi“, s obrazy (dvakráte v místě, jednou v Tlumačově), „Z dějin vývoje naší zeměkoule“, s obrazy (v Zelči), „České dějiny od Boleslavů po Přemysla I.“, „České hnutí náboženské v 14. stol.“ — *J. Vlček*, G.: „Umění v domácnosti“. — *J. Zachoval*, R.: „Přehled literatury české do Štitného“. — *Ed. Zběhlík*, R.: „Česká hudba v 19. stol.“, „Česká píseň lidová“. — Dr. *Traub.*

Čtvrtý sjezd delegátů rakouských spolků středoškolských (říšského svazu) ve Lvově.

Ve dnech 1. a 2. listopadu t. r. zasedal ve Lvově čtvrtý sjezd říšského svazu. Zasedalo se v aule university, kde nálepky na obrazích, některé prázdné rámy a hluboké díry ve stěnách svědčily ještě o prudkých bojích loňských. Delegáti čeští, kteří znají smutné vzezření naší almae matris, poznali na lvovské universitě, že jsou možné ještě žalostnější budovy.

Delegáti sjeli se vesměs již 30. října do Lvova. Někteří potřebovali na cestu až 40 hodin jízdy. Na večer toho dne bylo celé presidium pozváno k p. prof. Twardowskému, kde se projednával celý program dopodrobna a skládány účty.

Prvý den započalo jednání o 10. hod. U předsednického stolu zasedli vládní rada řed. Frant. Bílý, t. č. I. předseda, za Čechy, univ. prof. dr. Kazimir Twardowski, t. č. II. předseda, za Poláky, dr. Ilešič, prof. z Lublaně, za Slovince a prof. Mendl z Brna jako zástupce Vlachů a Němců. Podle praesenční listiny přítomni byli 24 delegáti a to za vídeňskou „Realschule“ Schuscik, za vídeňskou „Mittelschule“ Guttmann, za štyrskohradeckou řed. dr. Gutscher, za korutanskou Lorenzi, za lineckou řed. Hintner, za pražskou Löffler, za severočeskou Reichelt, za brněnskou Mendl, za olomúckou Tesař, za černovickou Rump, Spitzer, řed. Kozak a Lebouton, za „Supplentenverein“ vídeňský dr. Ploy, za „Ústřední spolek čes. prof. v Praze“ vlád. rada Bílý a ředitel dr. Oktáv Wagner z Král. Hradce, za odbor plzeňský prof. Věcovský, za brněnský Váša, za „Towarzystwo“ polské mimo Twardowského dr. T. Nacher, prof. dr. K. Zagajewski a prof. St. Gayczak, za „Društvo slovenskih profesorjev“ v Lublani prof. dr. Ilešič a prof. Vajda.

Jménem hostitelky university uvítal shromáždění rektor prof. dr. *Bronislaw Dembiński* polsky i německy. Že porady sjezdu konají se ve zdech university, není podle něho náhodou, nýbrž důsledkem přátelské shody mezi haličskými professory středoškolskými a universitními, kteří se řídí zásadou, že činnost paedagogická úzce souvisí s vědeckou.

Potom zahajuje sjezd I. předseda, vlád. rada *Bílý* řeči polskou, českou a německou. Vyslovuje potěšení z toho, že sice starší lety, ale se stejným ohněm mladistvým zástupcové svazu tak hojným počtem se sjeli letos na dálném východě, v srdci bratrského království, a že jim poskytnuta možnost zasedati v síních, posvěcených vědě, odchovávajících budoucí učitele středních škol. Touží, aby z letošního sjezdu vyšly nové popudy ke zdaru středního školství. Úspěch, kterého dosáhl letos svaz při úpravě platů, povzbuzuje nás k další práci. Nelze ovšem doufati, že se rázem vše uskuteční, oč usilujeme, ale dlužno říditi se příslovím, které kdysi deputaci svazu připomněl ministr Hartl: „Gutta cavat lapidem“, upozorňuje, že při nejlepší vůli nestačí sám splniti vše, co by rád. Vítá srdečně vedle delegátů také hosty, dámy a pány tak četně se dostavivší a děkuje za účast c. k. zemské školní radě, která se dostavila málem plným počtem. Vzhledem k neobyčejně bohatému programu a vzhledem k tomu, že zde zasedají mužové, kteří mají všechny otázky promyšleny a mají také informace od svých spolků, vybízí referenty, aby své výklady omezili na 10 minut.

Dr. K. *Twardowski* vítá polsky a německy. Omlouvá svolání sjezdu až do dalekého Lvova, ale máme-li se zástupci různých národů sblížiti, musíme se znáti ve všedních šatech a to jest možno jen doma, v domácnosti druhého. Doufá, že hosté nabudou konkretního dojmu o zemi, kde působí jeho spolek, a opraví si mnohé nesprávné pojmy. S hrdostí poukazuje na vydavatelskou činnost Towarzystwa, které jediné v Rakousku soustředilo ve svých rukou vydávání knih pro střední školu.

Když byli promluvili dr. *Ilešič* za Slovince a *Mendl* za Vlachy a Němce, poděkoval vl. r. Bílý rektorovi za propůjčení místností sjezdových a oznámil, že zemskou školní radu haličskou zastupuje officielně dvorní rada dr. *Dembowski*. Tento ujistil sjezd, že zem. školní rada sleduje sjezd s největším

zájmem a že v mezích své kompetence se přičiní, aby sjezdová usnesení byla provedena.

Po té jmenuje předseda rada Bílý zapisovatele: a to prof. *Schuscika* za Němce, *Hommeho* za Poláky a *Vášu* za Čechy, čímž bylo formální zahájení sjezdu ukončeno.

Ze *zprávy praesidia* vyjímáme: usnesení pražského sjezdu byla ministerstvu oznámena. Do svazu vstoupila Mittelschule korutanská. Říšské ministerstvo války oznámilo, že jednalo podrobně o žádosti svazu, aby realistům dána byla táž práva na jednoroční službu jako gymnasistům, ale že nemůže na ten čas vyhověti, ježto by to odporovalo brannému zákonu; ve spojení s blízkou revisí tohoto zákona bude i tato záležitost upravena.

Delegát *Schuscik* oznamuje členy právní komise vídeňské; jsou to za „Mittelschule" Polaschek, Hofmann, Höpflingen, Hüttel; za „Realschule" Gaubak, Sokoll, Reiterer, Schuscik, za „Supplentenverein" Fasching a Ziegler. Kromě toho všichni předsedové jako zástupcové národností. Advokát dosud ustanoven není. Na návrh předsedův jedná se nejprve o IV. části programu: Stavovské otázky.

Del. *Spitzer* z Černovic referuje o *otázce služební pragmatiky*. Připomíná názor dvorního rady Huemra, aby se nežádalo za příliš podrobný disciplinární řád, ježto detaily by nám mohly škoditi. Pragmatiky musíme se domáhati cestou zákona, ježto nařízení jsou příliš elastická. Žádati jest: 1. veřejnou kvalifikaci; 2. záruky při pensionování podle vzoru německé říše; 3. úpravu přeložení ze služebních ohledů tak, aby se dělo *a*) na vlastní žádost, *b*) při zrušení ústavu, *c*) po provedeném disciplinárním řízení; 4. úpravu přikázání na jiný ústav tak, aby o něm rozhodovala smíšená komise, do níž by byli pojati příslušní odborníci; 5. aby kvinkvenálka nemohla býti odepřena bez řádného disciplinárního řízení; 6. úpravu disciplinárního řízení podle návrhu Mittelschultagu z r. 1906.

Del. *Ilešič* přimlouvá se za služební pragmatiku, aby zamezeno bylo libovolné disciplinování, jako se stalo u nich. Dva členové výboru „Društva" byli totiž voláni k odpovědnosti za to, že prováděli usnesení svého spolku.

Del. *Váša* jest proti tomu, abychom se domáhali služební pragmatiky nyní, z důvodů politických a taktických. Poměry politické jsou nevyjasněny, i jest oprávněna obava, že služební pragmatika sdělaná nyní by nevypadla v náš prospěch. Návrhy referentovy přijaty, rovněž resoluce Ilešičova: Za provádění usnesení spolku odpovídá korporativně celý výbor, nikoli jednotliví jeho členové; tito nemohou býti osobně voláni k odpovědnosti.

Del. *Wagner* referuje o ustanovování a povyšování a navrhuje: VIII. třídu udíleti jest *všem* professorům po 10 letech, VII. po 20 l.; ředitelům, kteří jsou ustanoveni po této době, náleží třída VI., zem. inspektorům V.

Del. *Gutscher* žádá 1. úplnou materielní rovnost s juristy v VII. tř., 2. šestou kvinkvenálku po 30 letech započitatelnou do pense a 3. povyšování ředitelů do tř. V.

Del. *Váša* připomíná, že jeho spolek navrhoval úpravu platů prof. prům. škol, ale že od těchto návrhů ustupuje, ježto professoři prům. škol založili si spolek vlastní, jemuž dlužno zůstaviti formulování návrhů a jich hájení.

Del. *Hintner* konstatuje, že prof. prům. škol i nyní mají celkem asi o 500 K více; kdyby se zlepšilo postavení prof. škol průmyslových, žádá totéž zlepšení pro prof. středoškolské. Později však od této resoluce ustoupil.

Přijaty potom návrhy pražské a ze štyrských návrh druhý.

O *učebném úvazku* byly dvojí návrhy: *černovické*, aby se učebný úvazek po 20 letech zmenšil o dvě hodiny, po 25 letech ještě o další hodinu a aby se hodiny přidělené přes tento počet honorovaly, a *pražské*, aby úvazek po 20 letech obsahoval nynější minimum (t. j. filolog 14 h., nefil. 17, kreslíř a tělocvikář 20 h.), po 25 letech pak aby ještě počet hodin o tři klesl: f. 11, nefil. 14 atd. Za důvod uvádí ref. *Wagner* jednak oslabené zdraví starších professorů, jednak nutnost opatřiti práci prof. dorostu. Do uvedeného počtu hodin nebudiž počítáno uvádění supplentů, praktikuje-li se věc tak jako v Čechách, kde do porady musí uvádějící kandidáta navštíviti aspoň jednou. Ref. jest však proti tomu, aby se hodiny přijímané přes minimální počet honorovaly, ježto by to svádělo ku přejímání jich a ustanovení zmírňující práci starších professorů by se uváděla ad absurdum; mimo to by se hodiny ty odnímaly dorostu.

Řed. *Gutscher* žádal všeobecnější pojetí, ježto prý při všeobecném snížení veškerého učiva na některých ústavech nesnadno hodiny obsaditi.

Proti tomu vyslovilo se několik řečníků (Löffler, Mendl, dr. Lebouton, Tesař, dr. Spitzer, Guttmann) a zejm. ovšem ujali se návrhů našeho Ústř. spolku proti řed. Gutscherovi vl. r. Bílý a prof. Věcovský, jenž vhodně odůvodnil žádost automatického postupu do VIII. třídy hodn., a možnost zaměstnati professory i při sníženém počtu hodin, načež návrhy *pražské* přijaty všemi hlasy proti hlasu delegáta štyrského.

Po referátě řed. *Hintnera* přijat návrh na změnu *lhůt jmenování* tak, aby prvé jmenování se stalo koncem dubna nebo první týden květnový, druhé jmenování koncem července nebo první týden srpnový. Tím by bylo dosaženo, aby nově jmenovaný professor nemusil zaplatiti své jmenování dvojí činží. Po návrhu téhož delegáta přijato, aby byla pro gymnasia a reálky rozpisována místa přesně podle skupin stanovených v zákoně, což prý má důležitost zvl. pro něm. ústavy, na nichž se vedle skupin approbačních žádá často ještě jiný předmět (vedle dějepisu němčina a p.). Řed. Gutscher upozornil, že na pedagogiích ten požadavek není splnitelný, leda by se tam brali vesměs učitelé z měšť. škol. Ale namítlo se, že se to pro pedagogia nežádá.

Del. dr. *Ilešič* navrhuje resoluci: Místa rozepsaná nechť se skutečně a bez průtahů obsazují. Neboť leckde místa ředitelů a skut. učitelů rok i déle se supplují, buď z důvodů úsporných neb dokonce osobních. Zná místa ředitelská, která jsou uprázdněna již 2 léta a nikdo neví, proč se neobsazují. Přijato.

Po referátě řed. vl. r. *Bílého* přijat s akklamací návrh, aby professoři zkoušení pro reálky byli ustanovováni i na gymnasiích. Ministerstvo vyučování již v určitém případě (u moderního filologa) připustilo takové jmenování nežádajíc, aby jmenovaný vykonal dodatečně doplňovací zkoušku pro gymnasia, jak navrhla z. šk. rada. Ref. žádá, aby na gymnasiích nebylo ukládáno klassickým filologům vyučovati moderním jazykům, ježto nemohou znáti jich methody vyučovací ani sledovati pokroků v těch oborech dnes rychle nastupujících. Trpí tím učitelé i předmět. Obráceně jistě se nesvěří vyučovati klass. filologii moderním filologům a právem. Dnes každý obor

žádá celého muže. Mateřština pak i němčina jsou tak důležité předměty, že mají býti jen odborníky tradovány — a ti mají dosti práce vpraviti se náležitě do svého úkolu. Proč by mathematik-fysik realista nemohl vyučovati na gymnasiu, nesnadno pochopiti. Je to jen zbytek starých časů, kdy realista byl vůbec žákem méně cenným než gymnasista. Na reálce má mathematika i fysika širší rozsah a větší úkol než na gymnasiu, žáci pak absolvují látku o rok dříve, jsou tedy mladší lety i duchem. Může-li učitel realista za těch okolností zastávati úřad svůj k plné spokojenosti, proč by to nemohl na gymnasiu, kde je práce snadnější?

Podobně jest to u přírodopisu. Jen mathematik-deskriptivář a chemik musí zůstati odkázán toliko na reálku.

Zajímavá byla debatta *o titulech a uniformách*. Černovický prof. dr. Rump pravil: „Titul professora je nám nejvyšší a nejmilejší, ale jsme zařaděni do kategorií úřednických a nesmíme býti proti nim upozaďováni.“ Proto žádá: a) aby se professoři VII. hodnostní třídy nazývali školními rady, ředitelé VI. hodn. tř. vládními rady, b) aby povinnost nositi uniformy byla zrušena. Neboť ji nenosíme kromě 2—3 dnů v roce, jinak visí a překáží ve skříni. Lublanští však požadovali sice, aby předpisy o uniformování byly odstraněny, ale proti titulům se vyslovili naprosto. Všechny hodnostní třídy mají touž práci, proto mají míti také tytéž tituly.

Proti první části návrhu černovického vystoupila řada řečníků (Ilešič, Váša, Tesař, Schuscik, Věcovský, Vajda), kteří kladli důraz na to, že by se novými tituly vnesl do professorstva duch byrokratický, kollegialita že by utrpěla (Věcovský), a prohlásili, že jsou s titulem professora docela spokojeni. Prof. Guttmann navrhuje místo školního rady titul studijního rady. Schuscik upozorňuje, že titul vládního rady je pro VII. tř. vyznamenáním, ale nikoliv pro VI., téže přísluší sám sebou, jako okresním hejtmanům povýšeným do VI. tř. titul místodržit. rady. Dále pak též uvádí, že tituly u nás se neudílejí dle hodnost. tříd, a je tedy proti nim. Pro VI. třídu vládní radovství je takové vyznamenání, jako kdyby hejtman dostal titul rytmistra. Dříve dostávali univ. professoři titul vládních radů, ale vyslovili se proti tomu a tak nyní bývají jmenováni dvor. rady. Řed. Gutscher praví, že jejich spolek se vyslovil pro tituly, a to jak za ministra Hartla byl úmysl je zavésti: studijní rada a vrchní studijní rada. Černovický ředitel Kozak činí prostředkující návrh: aby *po* udělení VIII. tř. udílen byl titul šk. rady a po dosažení VII. třídy titul vl. rady. Prof. Löffler varuje před honbou za tituly; veřejnost nám to vytkne. Ostatně titul šk. rady uděluje se i lidem bez akademického vzdělání a není tedy zvláštním vyznamenáním. Dr. Rump je tedy pro jediný titul: školního rady. Ale ten budiž. Také v Německu nespokojují se titulem professora, dostávají též vyznamenání. Proč my máme býti tak skromni? Řed. Hintner poukázal na zlozvyk, že se titul škol. rady uděluje propadlým kandidátům ředitelství — patrně jako náplast: kdo se nehodí za ředitele, je dobrý za šulráta.

Při hlasování zamítnut návrh a) vůbec, návrh b) pak zavdal příčinu k rozporu. Některé spolky německé totiž proti tomu protestují. I hlasují o tom spolky německé národnosti mezi sebou a většiny nabyl návrh na úplné odstranění uniformy. Jen Černovičtí trvali na svém návrhu, aby jen povinnost nositi uniformu byla zrušena, protože se jím prý vyhovuje oběma stranám. Takto tedy nabylo vrchu usnesení Lublaňskými navržené, žádati úplné od-

straněni uniformy. Za to propadl ostřejši návrh Iliešičův, aby se titul škol. rady vůbec odstranil, pro odpor Němců.

Když tedy návrhy černovické na jmenování professorů škol. rady a ředitelů vlád. rady propadly, učinil prof. Reichelt tento návrh nový: Ve jmenování professorů VII. tř. školními rady a ředitelů VI. tř. vlád. rady nelze spatřovati vyznamenání — což bylo přijato. Také návrh prof. Vajdy z Lublaně na ochranu titulu professorského došel souhlasu.

Při jednání *o úpravu otázky supplentské* Reichelt především vylíčil bídné poměry, které bývaly ve stavu supplentském. O místa skrovně honorovaná bylo třeba se úsilně doprošovati, byl-li nedostatek, i byl-li nadbytek. Již zase uplynuly časy příznivé pro supplenty, aniž to oni zavinili. Jest třeba starati se, aby aspoň nejstarší se dostali pod střechu; nejmladší po případě musí trpěti, jako trpívali starší. Aby i nyní starší trpěli a mladí měli přednost, nebylo by spravedlivé. Ovšem by bylo nejlépe, kdyby všichni mohli býti zaopatřeni. Podle jeho mínění by bylo nejlépe, aby 1) pro ustanovování supplentů se zřídila centrála ve Vídni buď v ministeriu nebo ve spojení s ministeriem, která by měla úplný přehled všech sil a tato aby 2) jednotlivým školním radám státním i obecním supplenty přikazovala. 3) Starala by se radou, varováním, zprávami atd. o dorost. Úkol ten by mohl zastávati úředník se 4—5 supplenty. Žádá pro supplenty definitivní ustanovení v 10. hodn. tř. Řed. Gutscher míní, aby se z. šk. radám ponechala jistá volnost. Professor Gayczak se táže, není-li návrh ten bezpředmětným po novém nařízení min. z května. Snad hledáme jen jméno pro narozené již dítko. Řed. Gutscher: Seznam supplentský pro Štyrsko má pro některé obory nedostatek. Není tedy možno se obmeziti na jednu zemi. Vajda upozorňuje na drahotu dosavadního systému: do kolika zemí se žádá, tolik žádostí nutno podávati. Slovanští delegáti vyslovují se proti jedné centrále ve Vídni. Vl. r. Bílý a dr. Wagner prohlašují, že pro české školství nemohou přistoupiti jménem svého spolku na ústředí ve Vídni. Prof. Věcovský žádá ústředí toto pro Prahu. Prof. Váša prohlásil, že nemá mandátu hlasovati pro ústředí v Praze. Prof. Twardowski upozorňuje, že Halič již má své ústředí ve Lvově a navrhuje pro české školství supplentskou centrálu v Praze, pro ostatní ve Vídni. Slovinci zprvu protestují, ale posléze se přidávají k tomu návrhu, který také přijat.

Referát o ostatních bolestech stavu supplentského podal Mendl. Statisticky ukázal na úžasný vzrůst počtu supplentů. R. 1897-8 bylo v Cislajtanii 277 zkoušených a 525 nezk. supplentů, celkem 802. R. 1898-9 241 + 558 = 799, r. 1899-1900 246 + 662 = 908, r. 1900-1 244 + 743 = 987, r. 1901-2 259 + 867 = 1126, r. 1902-3 281 + 1001 = 1282, r. 1903-4 290 + 1084 = 1374, r. 1904-5 389 + 1220 = 1609, r. 1905-6 441 + 1188 = 1629 a r. 1907 působí již 582 + 1199 = 1781 supplentů, čili plná třetina sil na gymnasiích a reálkách zaměstnaných jest v nejistém poměru služebním jako služka. Takový stav jest nedůstojný státu i professorstva. V žádném oboru úředním není třetina sil v podobném postavení. K zmírnění těchto nesnesitelných poměrů navrhuje, aby odstraněno bylo nedůstojné honorování za určitý počet hodin a aby supplenti byli stabilisováni zařaděním do X. tř. služební. Toho dosíci jest úlohou říšského svazu. Dnes supplenti nejsou než „létaví učitelé". Supplent má míti bezpečné postavení. Na pobočkách mají býti učitelé skuteční. Je smutným úkazem, že je tolik nezkoušených supplentů ve stavě. Říšský svaz ať se stará, aby nezkoušení se vůbec nepřijímali do služby, leda

v nejnutnější potřebě. Ať dostávají dovolenou neb menši počet hodin, aby mohli dělati zkoušky. V Haliči už dostávají za tím účelem dovolenou. Kteří nemohou udělati zkoušku, ať se zaměstnávaji jinak, jako výpomocné síly administrativní nebo ať dostanou pensi, když se stanou nepotřebnými ve škole. Stabilisace podmiňuje však zařadění do určité třídy hodnostní. S tím spojuje neodlučně (junctim), aby uprázdněná místa definitivní v IX. třídě byla do roku obsazována.

Proti X. tř. ozval se však odpor s mnoha stran, zvl. od řed. Bílého a dra Lorenziho (Celovec), ježto by se zaváděla pro náš stav nižší třída hodnostní; po rozmanitých pokusech, jak věc formulovati, byl přijat návrh Bílého, aby remunerování hodin nahrazeno bylo fixem a aby tam, kde parallelky se pravidelně opakují, systemisována byla místa definitivní (provisorní).

O započítávání let bylo přijato po návrhu Mendlově, aby se zkoušeným supplentům započítávala všecka léta služební, nezkoušeným dle návrhu Bílého z minulosti též všecka, ale příště jen v poměru 2 : 1. Prof. Gayczak mluvil ostře *proti* započítávání let beze zkoušky odsloužených. Ředitel Bílý tu věc vysvětluje. Jsou také polozkoušení pokládáni za nezkoušené. Není vždy vinou jejich, že neudělali hned úplnou zkoušku. Prof. Váša poukazuje na to, že na jiných školách se počítají léta i v praxi mimoškolní strávená do služby. Dr. Ilešič míní, aby se polozkoušení považovali jinak, než nezkoušení (odpor): ať se jim léta připočítávají toliko do šesti. Řed. Hintner: Slyšeli jsme slova tvrdá a milosrdná ; nám svědčí lépe *tato*. Někdy se kandidát nedostal ke zkoušce pro přílišnou úzkostlivost, někdy propadl pro náladu zkoušejícího. Řed. Gutscher je pro připočítávání všech let. Prof. Löffler upozorňuje na usnesení pražská a žádá, abychom si zůstali důslednými. Prof. Twardowski čte loňská usnesení. Prof. Věcovský se přimlouvá za supplenty, kteří měli polovici až tři čtvrtiny zkoušky. Praví, že jsou ředitelé, kteří sloužili s poloviční approbací a byli za ředitele potvrzeni. Poloviční zkouška naše přece nemá menší ceny nežli zkouška pro měšťanské školy a s tou byli mnozí jmenováni na učit. ústavy.

Dále přijato: Slouží-li nezkoušený supplent již přes 10 let a musí-li ustoupiti supplentu zkoušenému, nechť jej stát jinak přiměřeně zaměstná nebo ať mu udělí pensi. Dodatek Reicheltův, aby se jim ve zvláštních případech odpouštěla zkouška, jako nebezpečný zamítnut.

Také *rok zkušebný* po návrhu Mendlově se má započítati, protože odpovídá úplně roku praktickému u jiných státních úřadů. Gutscher navrhl, aby byl supplentům, sloužívším 2 semestry ke spokojenosti, úplně odpuštěn a to bez žádosti.

Zkušební triletí učitelů def. dle téhož řečníka jest přežitek z doby, kdy se o místa professorská ucházeli lidé různého předběžného vzdělání: medici, právníci atd., a bylo nutno přesvědčiti se, hodí-li se uchazeč za učitele. Pro odborné professory, kteří mají zkoušku, rok zkušebný a léta supplentská za sebou, jest to ustanovení nesmyslné. Proto nechť se s povýšením do IX. tř. uděluje definitiva a titul professora. Tím zároveň uvolní se název učitele gymn. a reáln. pro supplenty a nepěkný tento název bude moci náležeti minulosti.

Prof. Věcovský navrhl, aby se triennium přeložilo do supplentských let. Dr. Rump s ním souhlasí. Dr. Spitzer upozorňuje, že není zákonného důvodu pro triennium.

Pomýšlelo se také na to, pomoci supplentům zřízením placených míst zástupců ředitele. Návrh ten však odvolán pro rozličné námitky, mezi nimi též tu (Schušcik), že na menším ústavu není tolik práce, aby se nemohl obejíti bez zástupce. Za to přijat návrh Mendlův a dra Rumpa, aby kdo suppleval na ústavě po pět let, byl ad personam jmenován provisorním učitelem, pro pobočky trvalé aby systemisován byl potřebný počet skutečných míst.

Také návrh na zřízení míst místoředitelských potkal se s odporem pro možné neshody mezi ředitelem a náměstkem jeho. Prof. Twardowski by byl pro zvláštní kancelářské síly, Löffler rozhodně se vyslovuje proti nim. Schušcik by byl pro výpomocné síly ze stavu supplentského na silných ústavech. Ve Vídni má taková administrativní síla 600 K.

Stěžováno si pak na to, že starší professoři přesluhují a nechtí dobrovolně jíti do pense, ač právě z kollegiálních ohledů na dorost by tak měli činiti. Někteří starší ředitelé musí býti ze svého úřadu takřka násilím odstraněni.

Po delší debatě, v níž také žádáno (Ilešič), aby professoři po 30leté službě nebyli už ustanovováni za ředitele, přijat tento návrh prof. Gutmanna: Říšský svaz pokládá za věc žádoucí, aby professoři a ředitelé po 60. roce a odsloužení zákonité doby odebírali se do pense, a to v zájmu dorostu.

Při této rozpravě o supplentech, kde presidium jen s napětím všech sil mohlo postihovati všecky protichůdné návrhy a řeči, pronášené německy, polsky a česky, uvedl prof. Twardowski při dotaze, proč se platy supplentské vyplácejí tak pozdě, že u nich, jakmile přijetí supplenta se oznámí zem. školní radě, tato ihned mu poukáže 1400 K, které se později zúčtují.

Prof. Mendl uvedl dále, že na ústavech učitelských ubírají se nám místa ustanovováním učitelů zkoušených pro měšťanky, čím se i vědecká úroveň těchto ústavů snižuje. Přijato proto, aby místa hlavních učitelů obsazována byla jen učiteli s akademickým vzděláním.

Prof. Mendl zmínil se dále o *assistentech*. Počet jich od r. 1897 vzrostl z 60 na 130, z nichž je 13 zkoušených, 117 nezkoušených. Žádal, aby ti z nich, kteří mají maturitní zkoušku, byli ustanoveni definitivně.

Ředitelům navrhl 1) odměnu za správu poboček, 2) šestinedělní dovolenou, zemským inspektorům zvýšení služného a postup do V. tř., což vše přijato jednomyslně.

V závěru svého podrobného referátu prof. Mendl dotkl se také poměrů na školách průmyslových. Uznal těžší práci prof. na těchto školách, vznikající nestejným rozdělením hodin mezi běh zimní a letní, vyučováním nedělním a večerním a hájí vedení Svazu proti výtce nekollegiality při jednání o úpravu platů.

Osobně proti rozdílu platu 800 K mezi prof. škol středních a průmyslových není, ježto nemůže býti proti tomu, aby se členům našeho stavu zavírala vyhlídka na lepší plat.

K tomu poznamenal prof. Váša, že právě těžší práce professorů na školách průmyslových jest důvodem pro vyšší platy, ježto z vnitřních důvodů není možno vyučování jinak upraviti. Vysvětluje, že výtka nekollegiality vznikla proto, že podle zpráv proniklých o jednání výboru Svazu na veřejnost, jednalo se jen o platy prof. na školách středních (g. a r.), kdežto původní návrhy, posledním sjezdem Svazu přijaté, řešily úpravu platů všech

professorů. Souhlas Mendlův s rozdílem 800 K v platě professorů škol středních a průmyslových vděčně kvituje.

O honorování za supplování byly různé návrhy; nejradikálnější brněnský č., aby se každá hodina supplování honorovala, nedošel ohlasu. Prof. Zagajewski ze Lvova odůvodňoval polský návrh, aby se supplování honorovalo, potrvá-li déle než 8 dní. Přijat byl kompromisní návrh praesidia, aby se honorovalo supplování za definitivní síly, překročí-li 14 dní.

V Čechách supplování podle zprávy ř. Bílého supplentům již se honoruje i za dobu krátkou.

K tomu učinil Löffler důležitý dodátek: Předvídá-li se delší supplování než 14denní — při změně sil nebo při těžším onemocnění — ať se opatří substitut (létací supplent). Zřízením míst substitutů pomohlo by se zase dorostu. Po poznámce Vajdově, že na škole obecné substituti jsou již ustanovováni, byl návrh Löfflerův přijat.

Pokud se týče správy tříd, kabinetů a knihoven, přijat všemi hlasy proti českému brněnskému návrh lvovského referenta dra Nachera, aby třídnictví honorováno bylo 100 K, správa kabinetů 200 K. Podle zprávy prof. Twardowského ministerstvo rozkázalo zem. šk. radě haličské, aby správa knihovny počítána byla supplentovi za 2 hodiny vyučovací. Vl. r. Bílý uvádí, že podobný případ také již v Čechách nastal.

O *taxe maturitní* podány rozličné návrhy: Řed. Gutscher a dr. Rump žádali její zvýšení (Gutscher u privatistů 40 K), Hintner, aby každý bez výjimky platil 12 K, Schušcik 15 K, Tesař, Mendl, dr. Rosetti a j. žádali zrušení tax a za to diéty, státem placené členům zk. komise. Löffler uvádí, že u nich za chudé žáky platí taxy maturitní korbona nebo bohatší spolužáci. Prof. Twardowski namítá, že diéty se vyplácejí toliko za práce mimo působiště prováděné. Proti návrhům některých delegátů německých, aby stanoven byl i klíč k rozdělení tax, ohradilo se praesidium, žádajíc, abychom malichernými návrhy a diskusemi vážnost takové korporace, jako jest říšský svaz, nesnižovali ani nahoru ani dolů, nýbrž zachovávali výši a důstojnost ve všem jednání i debatování. Malichernostmi bychom v očích veřejnosti snadno mohli zesměšněti.

Potom návrhy na zvýšení tax odmítnuty; ale ani ostatní návrhy nedosáhly většiny a přijato jen, aby za mimořádné přijímací zkoušky do I. tř. se platilo 24 K a za každou zkoušku privatisty, který měl možnost choditi do školy, 40 K, jinak aby zůstalo při starém. Zvláště důrazně se vyslovil proti jinému zvyšování tax dr. Ilešič z ohledů na veřejnost a na žactvo slovinské.

Tím se skončilo jednání I. dne. Slovo si vyžádal zástupce supplentského spolku vídeňského dr. Ploy, aby poděkoval praesidiu, prof. Mendlovi a Reicheltovi za neúnavné hájení zájmů supplentských.

Z university odebrali se všichni účastníci k přátelské schůzce do Kasyna miejského, kamž se dostavili též všichni zemští inspektoři a posl. prof. Barviňski (Rusín), zástupcové České besedy lvovské, starosta Kasyna a m. j. Srdečné, humorem prodchnuté přípitky pronesli Bílý, Twardowski, Mendl a j. Zábava v jaré živosti se rozvíjela dlouho do noci.

Jednání druhého dne zahájil předseda hned po 9. hodině opět napřed po polsku a udělil pak slovo prof. Tesařovi z něm. reálky v Olomouci k *referátu o zkoušce maturitní*. Tento osobně je pro její zrušení, ale nemaje mandátu k takovému návrhu, podává these svého spolku, jimiž by závady ny-

nější maturity se zmírnily. Trvář toto zřízení 50 let beze změny. Za takovou dobu mění se vše. A přece maturita dnes rozhoduje nejen o žáku, nýbrž i o učiteli. Učitel zrovna aby žáky připravoval k maturitě, ale tak, aby to nepozorovali a zase ne tak, aby nepozorovali nic. Proto „wird ein systematischer Drill geübt", a „der Geist der Lüge zieht in unsere Schule ein". Předsedou by neměl býti zemský inspektor; předseda by neměl zasahovati do zkoušky žákovy; předkládání míst z klassiků dvojmo pro každého žáka jest učitele nedůstojno a neděje se nikde kromě Moravy a snad i Čech. Žáci se připravují v poslední chvíli podle toho, kdo přijde za předsedu.

Po řeči prof. Tesaře přihlásil se o slovo dvor. rada *Dembovski* a oznámil, že byl od právě dojevšího místodržitele na telegrafický rozkaz ministerstva vyučování poukázán zastupovati na sjezdu říšského svazu c. k. ministerstvo, jakož i vysloviti sjezdu přání plného zdaru. (Výborně.)

Potom pronesl prof. Twardowski své názory o maturitní zkoušce. Pravil, že jest tomu právě 5 let, co na tomto místě se mluvilo o téže věci, ale návrhy tehdejší zůstaly nepovšimnuty. Stesky prof. Tesaře na Halič se nemohou vztahovati. Předsedář při maturitách v Haliči většinou jiný nežli člen zem. šk. rady, často i professor university neb techniky. V Haliči slyšeti málo stesků na předsedy. Větším dílem o známkách se hlasuje. Jinak jest pro zrušení maturitní zkoušky. Ale poněvadž zrušení hned tak se neprovede, navrhuje pro dobu nynější: 1. aby byl sproštěn ústní maturitní zkoušky každý abiturient, který neměl v semestrech vyšších tříd nikdy známky nižší než dobrou; 2. vysvědčení maturitní aby dostalo jinou podobu: nemají se klassifikovati zkoušky z jednotlivých předmětů jako doposud, nýbrž prostě vysloviti zralost neb nezralost zkoušencovu. Prof. Twardowski zároveň žádá, aby se nevcházelo tolik do podrobností, jakoby stačilo tu a tam něco přemalovati a professorstvo už bylo spokojeno, nýbrž aby se požadovalo veliké zjednodušení.

Dr. *Rump* navrhuje mimo jiné, aby druhý semestr se končil už dva dni před počátkem ústních maturit. Řed. *Gutscher* z Lubna oznamuje, že návrh na odstranění maturit. zkoušek u nich ve spolku by měl souhlas. Učitelé nemají příčiny zastávati se maturity. Ale olomoucké these nezpůsobí velkých změn, naopak mohou ještě zhoršiti nynější stav. Otázka předsedy je *osobní* otázka; potíže mohou nastati u *každého* předsedy. Je proti předčasnému oznamování doby maturitních zkoušek a vůbec vyvrací these olomoucké.

Za debaty vyšlo na jevo, že některé spolky nemají plné moci usnášeti se o jednotlivých požadavcích na změnu maturitních zkoušek, které nabyly značného rozsahu. Vzhledem k tomu učiněn návrh, přerušiti další rokování a odkázati všecky návrhy jednotlivým spolkům k podrobnému projednání. Prof. *Reichelt* a *Twardowski* míní, že by se delegáti mohli aspoň vysloviti, zdali jsou vůbec pro ponechání maturit. Prof. *Váša* předčítá resoluci, která umožňuje dále jednati o věci. (Resoluce zněla: Říšský svaz spatřuje v úplném odstranění maturitních zkoušek nejlepší rozřešení otázky.) O tomto návrhu rozpředla se nová debata. Prof. Löffler z Prahy se vyslovuje pro zrušení maturit a uvádí pro to dva důvody: 1. naprostou různost návrhů, jak maturitní zkoušky upraviti (zreformovati), 2. nestejnost mezi posudky ústního a písemního výkonu abiturientů. Na písemné práce maturitní neklade se taková váha, jak by měla. Neumí-li žák při ústní zkoušce maturitní, nezachrání ho písemka sebe lepší; naopak vysloví se domnění, že to není práce vlastní.

Prof. *Ilešič* a *Věcovský* obávají se, že by se po zrušení maturit žádala přijímací zkouška na universitu. Ale tam by mohl propadnouti i nejlepší žák. Proto jest lépe, máme-li zkoušku sami ve svých rukou. Univ. professoři jsou střední škole někdy úplně cizí, neznajíce jejího učiva. Prof. *Vajda* je pro podržení maturity; jí má se ukázati, zdali žák to, co zná, dovede v daném okamžiku ukázati a ovládá-li větší obor nějakého předmětu, zkrátka duševní pohotovost a zralost žákova. Prof. *Tesař* naproti tomu míní, že maturita není dnes projevem zralosti duševní, nýbrž důkazem o přeplnění paměti. Také známky semestrálné jsou oceněním zralosti. Prof. *Šušcik* je pro odstranění maturit. Neboť se tu klade zpravidla váha na ten obor vědění, jehož zástupcem jest předseda. Prof. *Guttmann* nebál by se přijímací zkoušky na universitě. Žáci přece musí míti určité vědomosti a pro nás by to bylo úlevou. Prof. *Reichelt* upozorňuje, že hlasování naše pro zrušení maturit, jež pokládá za nejlepší rozřešení, bude působiti na anketu, která se ve Vídni brzy sejde, aby pojednala o reformě středního školství. Pohříchu do té ankety jsou zváni jen páni přes 60 let, jak se zdá. Mluvilo se tu také proti inspektorům; zde ve Lvově však vidíme, jak ti inspektoři podávají si ruce s professory — toť obraz u nás neobvyklý. Budou-li seděti v maturitní komisi *mužové*, pak nejsou možny takové stesky. Netřeba se obávati nesouhlasu mezi inspektorem a komisí; v takovém případě předloží se spor k rozhodnutí ministeriu. Předsedu si děláme my sami. U nich už říká předseda: Já nemohu dělati nic jiného, než dirimovati. Ale pánové musí znáti normálie, pak nemůže ani Pán Bůh nic dělati.

Ježto někteří delegáti neměli mandátu, aby pro zrušení maturity hlasovali za spolek, hlasuje se pouze v zásadě tak, aby se poznalo mínění delegátů. Hlasovalo tak pro zrušení maturity 8 delegátů i za spolky, 5 za svou osobu a za většinu členů svých spolků, 2 (dr. Lorenzi a dr. Rump) nehlasovali, 1 delegát byl nepřítomen, ale přišed později dal votum své pro zrušení (dr. Ploy).

Po návrhu prof. *Twardowského* přijato pak, aby, pokud maturity nebudou zrušeny, byly pronikavě zjednodušeny a aby vysvědčení maturitní nebylo výsledkem jednotlivých zkoušek, nýbrž obsahovalo pouze všeobecný úsudek, zdali abiturient obstál prostě či s vyznamenáním.

Ostatní návrhy, které zahrnuty byly pod pojem reformy středního školství, mají vesměs skrovnější význam. Přijato totiž, aby na vyšších gymnasiích a reálkách zavedeno bylo vyučování zeměpisu, aby se přihlíželo větší měrou k vyučování mateřskému jazyku, aby příspěvek státu na dotace sbírek byl o 50% zvýšen, aby nemajetným žákům v prvých třídách bylo v I. semestru placení školného odloženo až na konec I. běhu a dálo se za týchž podmínek jako osvobozování, dostatečná známka z pilnosti aby nepůsobila na ztrátu osvobození (prof. Gayczak mluvil zevrubně pro odstranění známky z pilnosti), ani nebyla na překážku dosíci osvobození (návrh lvovský, aby školné bylo vůbec zrušeno, odkázán na příští sjezd), a posléz aby vybírání a účtování školného bylo vůbec školám odňato.

Ustanovování školních lékařů referent prof. *Vajda* z Lublaně vítá sympaticky, zejména souhlasí, aby prohlíželi žáky na ústav vstupující a bděli nad jejich zdravím, onemocnělé ošetřovali a za to od státu byli placeni, ale do vnitřního ústrojí školy aby nezasahovali. *Šušcik* je proti každé formě ustanovení školních lékařů. V Německu se také postavili proti nim. Ve Slezsku zkoumají, mají-li žáci zdravé zuby, nenosí-li hmyz do školy a p. Nechceme,

abychom ve školních lékařích dostali nové inspektory. Prof. *Guttmann* míní, abychom se nestavěli tak příkře proti škol. lékařům. Oni sami nechtí nic míti s paedagog. stránkou školy, nýbrž býti jen rádci. Řed. *Hintner* praví, že je to krok k proletarisaci lékařského stavu. Je přítelem hygieny, ale nepřítelem školních lékařů. Řed. *Kozak* zastává se škol. lékařů a diví se, že se páni stavějí proti nim. Ovšem by výkony jejich musily býti bezplatné. Prof. Mendl uvádí, jak mají v Brně stud. pokladnu nemocenskou a jak blahodárně působí. *Bílý* a *Reichelt* uvádějí, jaké stanovisko zaujímají jejich spolky v té věci. (Škol. lékař buď nejvýš učitelem hygieny a pak náležej do učit. sboru, jinak vykonávej jen funkce lékařské, a to bezplatně.) Prof. *Twardowski* poukazuje rovněž na důležitost školních lékařů a uvádí, že jsou u nich zavedeni na soukromém gymnasiu řed. Petelenze ve Lvově a na gymn. v Novém Targu. Návrhy referenta prof. Vajdy přijaty.

Dopoledne ještě přednesl prof. *Mendl* návrh praesidia, aby p. ministru vyučování byla podána telegraf. zpráva, že říš. svaz pokládá účelným, aby byli povoláni do chystané ankety také zástupcové středního školství, což také s potleskem přijato.

Odpoledne po návrhu *Spitzrovu* přijato, aby v zem. šk. radě počet zástupců učitelstva byl rozmnožen (při projednávání odborných otázek zůstávají zemští inspektoři osamělí) a aby byli učitelstvem svobodně voleni. Nechť se při zem. šk. radě zřídí sekce středoškolská, jejíž členové většinou by byli ze stavu učitelského. Právníků jest tam ovšem také třeba. Sekce ty by mohly připravovati materiál pro schůze, mohly by rozličné otázky dostávati k předchozímu projednání, rozebírati otázky reformní atd. (Gayczak).

Zajímavý byl výklad prof. *Reichelta* o thematě *Soud a škola*. Pravil mezi jiným: Nejsem toho mínění, že by škola úplně mohla vychovávati mládež, ani zase, že by nic nedovedla vykonati pro výchovu. Najisto dovedeme důsažně působiti na srdce a povahu mládeže. Tu pak, kde nestačí poučení, nutno sáhnouti k trestu. Paedagogové lásky mezi námi myslí, že jest možno vůbec se obejíti bez trestu; paedagogové bití („die Prügelpaedagogen") naproti tomu míní: Kdo nedovede bíti, nedovede vychovávati, a kdo není bit, nemůže býti vychován. Mohou poukázati na minulou dobu, i na Řeky, kde všude mládež byla trestána. Ale moderní učitelé dnes jistě s tím nesouhlasí, ovšem pak také nemíní, že by bylo lze se obejíti bez trestu. Řečník vypočítává pak různé tresty školní. Důtky, práce z trestu, zbavení svobody používá se všeobecně; o ostatních trestech je mínění rozděleno; pro zlomyslné chlapce řečník sám pokládá bití za nejlepší trest. V Dánsku to zavedli nedávno i pro dospělé. V Německu byly tělesné tresty zapověděny jen v Sasku. Ve všech ostatních „bundeslandech" trvá bití (wird fest geprügelt). I délka hůlky je předepsána i počet ran jest ustanoven. Ale i v Sasku se užívá bití, ač je to zapověděno.

Jak se věci mají v Rakousku? Organ. osnova zná tělesný trest. Od té doby není v našich normaliích nic. Dnes tedy každý může u nás mládež bíti. Průvodní nařízení z r. 1870 odstranila tělesné tresty na obecných školách, ale jen tam. Co by se stalo učiteli, který trestá tělesně? Bude disciplinován pro přestoupení ministerského nařízení. *Nám* se může státi nebezpečným trestní zákonník jen tehdy, má-li trest za následek ublížení tělesné. Učitele kteréhos v Neubergu u Aše zažaloval žák, že mu řekl „hadrlump" a že mu dal pohlavek. Chlapec ten chodil do blízkých lázní elserských a tam žebral.

Okresní soud osvobodil učitele. Kluk se odvolal ke krajskému soudu, a ten odsoudil učitele k pokutě. Neboť žák prý *může* býti uražen od učitele; učitel nemá práva nikoho bíti; to právo není nikde v zákoně. Nejvyšší kassační soud osvobodil ho. Učitel prý jednal nesprávně dav žáku pohlavek, ale nespadá to pod trestní zákonník.

Ale podobný případ stal se i na střední škole. Ve Vídni řekl professor žákovi, který nechodil do školy, toulal se, lhal atd.: ,Z toho bude nebezpečné individuum' a varoval ostatní žáky před stykem s ním. Chlapec učitele zažaloval a učitel byl odsouzen k pokutě 50 K. Takové nálezy mohou hodně poškoditi naše školství. Právě impulsivní učitelé — a to bývají nejlepší učitelé — budou tím trpěti. Co tu dělati? Trestního zákona nelze změniti. Proto navrhuje řečník tuto resoluci, která také jednomyslně přijata:

Říšský svaz pozoruje s obavou rozsudky soudní o poměru mezi učitelem a žákem, ježto se jimi poměr mezi učitelem a žákem ruší; nechť proto min. kultu a vyučování zakročí, aby při opravě trestního řádu stanoven byl pro urážky podobný poměr mezi učiteli a žáky, jako jest již stanoven při trýznění.

Prof. *Twardowski* míní, aby resoluce tato byla poslána ministeriu spravedlnosti a vyučování, s čímž Reichelt i delegáti souhlasí. Řed. *Gutscher* dodává, aby říšský svaz dal podnět k utvoření komise smíšené z učitelů a právníků, která by probrala celý komplex právních otázek, týkajících se učitelů a podala srozumitelné vysvětlení. Postoupeno k dalšímu jednání praesidiu. Prof. *Löffler* žádal, aby právní komise svazu zakročovala i při útocích časopisů na učitele. Prof. *Twardowski* k tomu připomenul, že právní komisi bude nesnadno tu věc přikázati. To spíše ať si vyřídí spolky ve vlastní zemi. U nich Towarzystwo samo si zřídilo tiskovou komisi, která pročítá noviny a učitelům osobně napadeným nabízí pomoc. Teprve když by to nepomohlo, měla by právní komise Svazu zakročiti, a to jen v případech zvláště důležitých. Pokládá však za zpropadenou povinnost úřadů školních, aby v podobných případech učitele se zastaly, jako se vojenské úřady zastanou každého fedvébla a politické každého politického úředníka. Námitka, kam by úřady školní přišly, kdyby se tím měly zabývati, je neplatná, po tom stavu učitelskému nic není. Navrhuje resoluci, jež byla přijata: Říšský svaz vyslovuje přesvědčení, že jest povinností úřadů školních odrážeti všemi právními prostředky, které mají po ruce, veřejné neoprávněné útoky na učitele.

Svaz vyslovil se pak proti přijímání odborných spolků do svazu. V otázce semknutí se spolků v říšském svaze zastoupených v pevnější útvar stanovami chráněný většina delegátů se vyslovila pro to. Věc bude jednotlivým spolkům s návrhem stanov předložena k diskussi.

Při volných návrzích prof. *Reichelt* projevil přání, aby předsednictvo se obrátilo na ministerstvo s dotazem, kdo přejímá odpovědnost (Haftpflicht) za úrazy, které se přihodí žákům na výletech. Dále, aby zažádalo za ponechání legitimací železničních i nadále. Řed. *Bílý* dodává, aby také soukromé dráhy byly ministeriem přiměny k opětnému povolení jízdy na legitimace. Moc k tomu má, jak jest právě viděti z jiných případů. Političtí a soudní úředníci leckde mají volné lístky. Prof. *Šušcik* může sděliti, že spolek státních úředníků ve Vídni zvěděl od ministeria železnic, že legitimace zůstanou. Co se týká soukromých drah, obrátila se víd. Realschule na ředitelství Ferdinandovy dráhy za obnovu legitimací, ale bylo to marné. Jen

berním, soudním a politickým úředníkům to povolila. Navrhuje spojiti se v té věci s úřednickým spolkem.

Řed. *Gutscher* vítá návrh ve příčině soukromých drah a dodává, aby se tu také žádala platnost legitimací na 5 let. Jižní dráha povoluje slevu ochotně, ale vždy jen na určitou cestu.

Dr. *Wagner* předkládá návrh petice Ústř. spolku českých professorů, aby učitelům kreslení byla udílena cestovní stipendia. Přijato. Řed. *Gutscher* připojuje žádost, aby těm professorům, kteří dostávají stipendia do Italie a Řecka, již také na první běh se dostávalo dovolené, by se mohli na cestu náležitě připraviti. Prof. *Šušcik* chce cestovní stipendia také pro učitele fysiky. Rovněž přijato.

Řed. dr. *Wagner* navrhuje zřízení studijní kanceláře v ministeriu kultu a vyučování. Takové ústavy trvají již při ministeriích v Americe. Vykládá podrobně její úkol. Prof. *Twardowski* praví, že také v Paříži při Sorboně jest cosi podobného, jakási ústřední poptavárna. Prof. *Gayczak* upozorňuje na podobný návrh dra Horna.

Prof. *Zagajewski* podává dodatek k jednání o supplentské otázce. Přeje si totiž, aby se supplentům stěhovací útraty hradily štědřeji nežli se doposud děje. Zemský školní inspektor dr. *Dworski* oznamuje, že v Haliči se poskytuje nově jmenovaným supplentům cestovní záloha se závazkem, aby předložili do 14 dnů účet. Tento se pak předloží účetnímu oddělení, které vyměří příslušnou částku. Doporučuje to k napodobení též v jiných zemích, neboť se to osvědčilo.

Řed. *Wagner* posléz přednesl žádost, aby sjezdy říšského svazu se konaly v příhodnější době. Listopad nejméně jest příznivdalekému cestování. Také je žádoucno, aby delegáti mohli si prohlédnouti město, jeho památky a zvláště školy. Ve Lvově to bylo skoro nemožno; zbylo k tomu jen časné ráno a pozdní večer. Poukazuje na velikonoce. Po krátké debatě pro a proti návrh přijat. Dr. *Ilešič* zve příští sjezd do Lublaně, nebudou-li Italové trvati na Terstě. Odkazuje se praesidiu.

Jednání, jak patrno, oplývalo rozmanitými návrhy, takže delegáti musili pilně zasedati a ještě některé věci musily se promrskati. Praesidium musilo vyvinouti značnou energii, aby zamezilo rozplývavé řečnění při některých bodech. Ale bylo mu to počítáno za zásluhu. Řed. *Gutscher* ke konci navrhl, aby předsednictvo bylo zmocněno spolkům určiti lhůtu, do které musí předložiti své návrhy, jež jsou také povinny samy rozeslati ostatním spolkům k projednání. Kdo nepošle návrhy své včas, pozbývá právo na pojetí jich do programu. Předsednictvo ať má také právo předchozí censury. (Přijato.) Prof. *Guttmann* je pro to, aby sjezdy svazu se konaly vždy po 2 letech. *Šušcik* zas pro častější sjezdy. Prof. *Twardowski* míní zasílati každé 2 měsíce zprávy o činnosti Svazu. Po obvyklých děkovacích řečech a přečtení pozdravných telegramů a přípisů sjezd skončen o 6. hodině večer, načež ihned praesidum se odebralo do místností filosofického semináře prof. Twardowského sestavit protokol, což vyžádalo si práce přes půlnoc. *V.*

Výsledek zkoušek kandidátů pro učitelství

na gymnasiích, školách reálných a na dvoutřídních i vyšších školách obchodních.

V zimním období studijního roku 1907/8 přihlásilo se ke zkouškám pro učitelství na **gymnasiích a reálkách** celkem 246 kandidátů. Z těch dosáhlo plné approbace 58 kand., rozšířilo svou approbaci 5 kand., reprobováno bylo 36 kand., ostatních 147 zůstává ve stadiu zkušebním, buď že skládali jen prvou část svých zkoušek anebo dosáhli approbace pro třídy nižší. Dle odborů zkušebních, jak je stanoví článek VI. řádu zkušebního, roztřiďují se kandidáti approbovaní takto:

a) Latina a *řečtina* jako předměty hlavní, čeština jako předmět vedlejší; pp. Bradáč Josef, Dušek Jaroslav, Schubert Jan, Vacek Rudolf.

b) Čeština jako předmět hlavní, latina a řečtina jako předměty vedlejší; p. Mach Josef.

c) Dějepis a *zeměpis* jako předměty hlavní; pp. Dorčič Ivan, Jareš Jiří, sl. Koubová Anna, sl. Kulhánková Růžena, p. Kunz Čestmír, Pospíšil Jaroslav, Schnabel Eduard, Slavík Jan, Šára Jan, Šup Josef, Vančura Vojtěch, Vrzala Bohuš.

d) Mathematika a *fysika* jako předměty hlavní; pp. Honzák Josef, Hrazdil Antonín, Kössler Miloš, Láznička Vilibald (pro reálky), Merten Jan, Mládek Ferdinand, Teissler Viktor.

e) Přírodopis jako předmět hlavní, mathematika a fysika jako předměty vedlejší; pp. Plachý Rudolf, Šavlík Emil, Šmika Rudolf, Zbořil Jan.

i_2) *Mathematika* jako předmět hlavní, geom. rýsování a fysika jako předměty vedlejší; p. Rybák Josef.

g_1) *Čeština* a *němčina* jako předměty hlavní, pro reálky; pp. Bílý Josef, Felix Josef, Horák Jiří, Hortovský Josef, Pavlíček Frant., Písecký Ferdinand, Ptáčník Rudolf, Slupecký Frant. (též pro gymnasia), Wolf Richard (též pro gymnasia), Zapletal Jaroslav.

g_2) *Čeština* a *francouzština* jako předměty hlavní, pro reálky; pp. Karlík Josef, Novotný Milán, Paul Karel.

g_3) *Němčina* a *francouzština* jako předměty hlavní, pro reálky; pp. Bartošek Julius, Měšťan Jan, Novák Jaroslav.

i_1) *Mathematika* a *deskriptiva* jako předměty hlavní, pro reálky; pp. Suchan Karel, Šílený Václav, Šmejkal Jaromír, Vavřinec Josef, Vlk Bohuslav, Znojemský Robert.

k_1) *Chemie* jako předmět hlavní, mathematika a fysika jako předměty vedlejší; pp. Mašek František, Šulc Antonín, Zeman Felix.

k_2) *Chemie* jako předmět hlavní, zeměpis a fysika jako předměty vedlejší; p. Smeykal Vladimír.

k_3) *Přírodopis* jako předmět hlavní, chemie a fysika jako předměty vedlejší; p. Farský Radoslav.

k_4) *Přírodopis* jako předmět hlavní, chemie a zeměpis jako předměty vedlejší; p. Markalous Bohumil.

Approbaci svou z *češtiny* a *němčiny* jako předmětů hlavních pro *reálky* rozšířili též pro *gymnasia* pp. Jankovský Jan, Lakomý František, Reis Josef, Skopal Eduard, Šubert Engelbert, Zoglmann Ant.

Pro **dívčí lycea** složily 2 kandidátky prvou část svých zkoušek s úspěchem.

Pro **vyšší školy obchodní** dosáhli approbace z I. oboru p. Květoň František, z II. oboru p. Černoch Josef.

Pro **dvojtřídní školy obchodní** dosáhli approbace z I. oboru pp. Hackenschmied František, Holsbach Alois, Pánek Jan, z II. oboru p. Zavadil Vilém.

Zkoušky v období letním, ve kterém pravděpodobně se přihlásí počet kandidátů velmi veliký (přes 300), budou se konati (vzhledem k svátkům svatodušním) již v druhé polovici května 1908, a to tak, že zkoušky klausurní začnou již 18. května a potrvají do 23. května, zkoušky ústní pak začnou dne 25. května a potrvají do 2. června. Přihlášky k těmto zkouškám přijímají se hned počátkem dubna až do 2. května. *Termín tento jest nejzazší;* přihlášky, jež by později došly, nebudou přijímány, ježto přípravné práce ke zkouškám, zejména klausurním jsou při tak velikém počtu kandidátů velmi obsáhlé a nutno je vykonati v týdnu od 4. do 9. května, aby pp. examinátoři v týdnu následujícím mohli vydati úkoly klausurní. *S.*

Oprava. Na str. 47. 1.—3. čísla Věstníku letošního je ve zprávě „Nové ústavy" poznamenáno k ohlášení, že v Jičíně otevřeno bylo dívčí lyceum, v závorce „opět zrušeno". Zprávu tu dlužno opraviti; lyceum trvá a vyučuje se na něm. Žádost první byla odvolána jen za účelem doplnění.

Tiskem »Unie« v Praze.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

LEDEN a ÚNOR r. 1908. **ČÍSLO 5. a 6.**

Úvodní slovo nového výboru.

Výbor, doplněný dvanácti novými členy, stoje na počátku nového období činnosti spolkové, především uvádí tuto sobě i členstvu na mysl všechny úkoly, jež jednak přebírá od správy dřívější, jednak sám si nově klade.

První prací naší bude podle usnesení poslední valné hromady *reforma spolku*, jež vyvolána byla nespokojeností členstva venkovského a tím, že mladší generace se vzdalovala spolku. Aby členstvo venkovské účastniti se mohlo práce spolkové, bude nutno zříditi krajinské organisace; aby i mladší generace byla získána, bude třeba činnost spolku postaviti na základy modernější.

Neméně naléhavým úkolem bude propracování návrhů *na reformu středního školství;* práce dosud vykonaná namnoze je marná, poněvadž nebyl poradám jednotlivých odborů položen dříve jednotný podklad.

Příspěvky k rozřešení těchto dvou předních úkolů nové správy přináší již toto číslo.

Vedle těchto dvou předních cilů má činnost spolku se nésti hlavně trojím směrem: chceme předně hájiti všech, hmotných i duševních zájmů svého stavu, chceme dále pracovati ku prospěchu mládeže nám svěřené a pokládáme za povinnost svou přispívati též svou hřivnou k duševnímu rozvoji svého národa.

Z otázek týkajících se *hmotných zájmů* našeho stavu nejpalčivější jest bez odporu *otázka supplentská.* Chceme všemi prostředky pracovati k tomu, aby starým dlouholetým supplentům byla započtena všechna léta supplentská, a to i léta bez approbace a léta assistentská, a žádáme téhož i pro supplenty nynější i budoucí. Uvolí-li se jednotlivci ještě před zkouškou státu v jeho nouzi o síly učitelské vypomoci, byvše často přímo školními úřady k tomu vyzváni, nezasluhují zajisté, aby byli o tato léta připravováni.

Žádáme dále, aby zkoušeni supplenti postaveni byli na roveň X. třídě dietní a aby krisi supplentské, jež v jednotlivých oborech se dostavuje, bylo odpomoženo rozhojněním parallelek, což bude na veliký prospěch i žactvu:

v nižších třídách budiž nejvyšší přípustný počet žáků 40, ve vyšších 30, jak tomu jest také v Německu.

O zkoušené *assistenty* budiž alespoň tou měrou postaráno, aby nebyli nuceni přerušovati službu a hledati si zaměstnání nepřiměřeného.

Místa provisorní buďtež ihned obsazována definitivně, jakmile se místa ta definitivně uprázdní odchodem příslušného okresního inspektora.

Žádáme dále, abychom vzhledem ke svému vysokoškolskému vzdělání nebyli přidržováni *ku pracím písařským*, jež u všech jiných odborů obstarávají síly manipulační. Pro práce takové, jako psaní matrik, seznamů žactva, protokolů, vysvědčení, četby atd., budiž na každém ústavě ustanovena síla manipulační, při čemž zvláštní zřetel budiž brán na nezaměstnané kandidáty professury.

Každá zvláštní *funkce učitelova*, jako správcovství sbírek, třídnictví, uvádění v úřad učitelský, vycházky se žáky atd., budiž zvláště honorována.

Žádáme dále, aby všechny *úřady školské* až do ministerstva byly obsazovány příslušníky našeho stavu, kterýmž by k ruce přidávány byly síly právnické, a nikoliv právníky, kteří pro náš obor nepřinášejí si vždycky žádaného rozhledu.

Z duševních zájmů našich především nám budou na srdci ležeti naše *práva občanská*. Jen dokonalý občan může vychovávati dokonalé občany. Reklamujeme tudíž pro sebe všechna práva občanská, z nichž těší se i nejmenší občan státu. Žádáme, aby poměr státu a nadřízených k nám nebyl řízen právem silnějšího, nýbrž zákony: žádáme veřejnou kvalifikaci, přesně vymezenou služební pragmatiku.

Ku právní ochraně svého členstva zařizujeme *právní odbor*, jenž provede na útraty spolku zejména ony právní pře svých členů, které mají význam pro všechno členstvo, na př. přiznání práva na pensi po $26^1/_2$ letech služebních jakožto tříčtvrtinového aequivalentu z 35 let úřednických a pod. Týž odbor bude se zabývati otázkou supplentskou; bude dále dbáti toho, aby při sestátňování škol českých nebyli našinci zkracováni a aby školám českým nebyly kladeny podmínky těžší než německým.

Domáháme se toho, aby *reformou vysokoškolského studia*, zejména pak *paedagogického semináře*, umožněna byla dokonalá příprava kandidátů professury k jejich úřadu. V semináři seznamujtež se posluchači s historií školství a se zákony školními, s osnovami, instrukcemi a normaliemi; návštěvami vyučovacích hodin na školách středních a samostatnými výstupy vycvičtež se prakticky v methodice svých předmětů, jak tomu jest na zdejší německé universitě. Pak bude možno zkušební rok (po případě uvádění v úřad učit.) zkrátiti, nebo vůbec odstraniti.

Rozmnožením *cestovních stipendií* pro všechny odbory středoškolské budiž umožněno všem příslušníkům stavu, aby se mohli zdokonaliti ve svém oboru.

S pokrokem jednotlivých věd, pokud se z něho dá těžiti pro naši střední školu, bude seznamovati členstvo *spolkový časopis*, který hlavní úkol svůj bude viděti v referátech o nových spisech a článcích z odborných revuí, nebude však proto odmítati ani práce původní, pokud jsou rázu paedagogického nebo didaktického a nepříslušejí spíše do jiných odborných časopisů. Doufáme, že takto žádoucně doplníme *extense universitní*, o něž hodláme se ucházeti jen potud, pokud vyhoví právě naznačenému praktickému účelu. Zvláště

upozorňujeme, že jest potřebí nejen přednášek z oboru fakulty filosofické, ale i, a snad ještě více, přednášek právnických a lékařských. Znalost nejdůležitějších zákonů státních a nařízení jest potřebna každému občanu a dvojnásob středoškolskému učiteli; filologovi i historikovi svědčily by na příklad výklady o rozdílech mezi soudním řízením starořímským a naším, mezi staročeskými „roky“ soudními a soudem nynějším, o příslušnosti soudní, o právu dědickém atd. O prospěšnosti praktických výkladů hygienických pro učitele netřeba šířiti slov. Extense takových potřeb našich si všímající jsou nám vítány.

Spolkový časopis hodlá ve zvláštní rubrice upozorňovati též na *vhodné spisy pro knihovnu žákovskou i professorskou,* čímž by aspoň částečně usnadněna byla práce správcům knihoven.

Hodláme též *vydávati svým nákladem učebnice,* pokud bychom tím nepoškodili vědecké spolky ostatní, na př. Jednotu filologickou, mathematickou atd. Tím bude také spravedlivěji upraven poměr spisovatelů z našich řad k nakladatelům a docílí se tím, aby duševní práce byla výše ceněna. Později bude snad možno též pomýšleti na vydávání *časopisu studentského.*

V zájmu svém i svého žactva zřídíme při spolku *technickou komisi školskou,* která bude dbáti toho, aby nové ústavy ve vhodných místech a v dostatečném počtu byly zřizovány, aby školní budovy nebyly neaestheticky a nehygienicky stavěny, aby závady podobné ve starých budovách byly odstraňovány, aby vzácné zdraví žáků a neméně vzácné zdraví učitelstva v místnostech přeplněných nebylo podkopáváno, aby žáci nebyli zkřivováni nevhodnými lavicemi nebo těžkými břemeny prken a zbytečně objemnými knihami, aby při ústavech byly zřizovány šatny, prostranné dvory, pracovny žákovské, botanické zahrady, ve větších pak městech jedna společná botanická zahrada, odborně spravovaná, atd.

Dosavadní divadelní družstvo rozšíříme na *komisi pro uměleckou výchovu žactva,* jež by pořádala divadla, koncerty, recitace básní, zřizovala čítárny studentské, pořádala přenosné výstavky umělecké s odborným výkladem, dbala aesthetické úpravy knih, vkusné výzdoby síní učebných, vypisovala ceny na nejvkusnější a nejlacinější školní potřeby, jež žák stále má v ruce a jež tedy jeho vkus nejvíce mohou zušlechtiti nebo zkaziti, jako kalamáře, pravítka, tužky, držátka atd.

Táž komise má úkolem sledovati nové plody krásného písemnictví českého i světového a rozhodovati, co by mělo býti zakupováno do žákovských knihoven a čítáren.

Komise tato bude uvažovati také o úpravě žákovských vycházek, aby nebyly pokládány jen za cvik tělesný, nýbrž aby učily také buditi lásku k přírodě a vyvíjely smysl pro krajinné krásy. Komise bude snad moci s podporou pp. členů sestaviti vycházkový program, který by hověl této potřebě.

Spolek bude podporovati oprávněné snahy dívčí mládeže po středoškolském vzdělání a ustavená již *sekce pro dívčí vzdělání* bude působiti k tomu, aby *dívčí školství* korporacemi autonomními, zemí i státem bylo zakládáno a podporováno.

Nákladem spolku bude ke konci každého školního roku vydávána *brožurka pro abiturienty středních škol o volbě povolání.* Zvláštní stálá komise bude pečlivě sbírati po celý rok data, značící spotřebu sil v jednotlivých

oborech, počet zapsaných posluchačů, předpisy universitní a technické o zápise, studiu, oborech zkušebních a zkouškách atd.

Své *povinnosti vůči veřejnosti* chce spolek dostáti extensi středoškolskou, oslavami národních velikánů, pořádáním rodičovských a společenských večírků atd., což přikazujeme *zábavnímu odboru*.

Jest tedy pole činnosti ohromné a prosíme pp. členů našeho spolku, aby společně s námi ujali se práce, ať neplatí o nás: „Žeň sice mnohá, pracovníků však málo."

Z výboru „Ústř. spolku českých professorů".

V Praze, dne 14. prosince 1907.

Reorganisace Ú. S. Č. P.

Z jednání poslední valné schůze Ú. S. Č. P., jakož i ze způsobu, kterým jedna část tisku návrh reorganisace posuzovala, je patrno, že s některých stran byl návrh nesprávně pochopen. Jakkoli jsem se pokusil na valné schůzi základní myšlenky reorganisace vytknouti a od méně podstatných odděliti, přece vyskytly se ještě po valné schůzi ve veřejnosti zprávy, ve kterých byly vedlejší zásady reorganisace na prvé místo kladeny a tak nedorozumění zvyšováno. Krom toho z příčin, o nichž na jiných místech bude promluveno, vynechány byly moje vývody v referátu o valné schůzi v posledním čísle „Věstníku", kdežto námitky nynějších protivníků reorganisace uveřejněny byly takřka doslovně.

Jsem tedy nucen, abych na tomto místě ještě jednou zásady reorganisace vysvětlil; pokusím se zároveň — jak jsem již na valné schůzi učinil — bezpodstatnost některých námitek ukázati, jakož i nastíniti, jak si tu in concreto představuji činnost reorganisovaného spolku.

Před 25 lety, kdy byl Ú. S. Č. P. založen, stačila úplně organisace té formy, jakou máme dosud. Českých professorů bylo málo, nemohlo se tudíž pomýšleti na intensivnější práci spolkovou na venkově; bylo přirozeno, že se soustředila v Praze. Dnes, kdy naše řady vzrostly nad 2000 příslušníků, lze si již těžko představiti jednotnou, centralistickou organisaci. Snahy odstředivé jeví se také zřizováním krajinských odborů, postupně v Brně (1902), v Kroměříži (1904), v Plzni (1906) a v Hradci Králové (1907) a jsou přirozeným důsledkem nespokojenosti s centralistickým zřízením dosavadním. Je příliš dobře známo, že nespokojenost venkova plyne na prvém místě z nedostatku vlivu na správu spolku. Ježto valné schůze mohli se skoro výlučně účastniti jen členové pražští, došlo nutně ke značnému konservatismu v osobách a tím ve směru; výbor volen stále týmž hloučkem členů, kteří většinou náleželi k jednomu přátelskému kruhu a tudíž se navzájem kritikou z pravidelného klidu nevyrušovali.

Odtud nehybnost Ú. S. Č. P. Viděli jsme sice dosti dobré vůle i při této konservativnosti, ale dobrá vůle nepovznesla se takřka nad hmotné zájmy professorstva. Leccos lze snad také vysvětliti skutečně nepříznivými poměry hmotnými, s nimiž mnohému bylo zápasiti.

Druhou příčinou nespokojenosti je znemožnění práce spolkové členům venkovským. V posledních letech, kdy prolomena stará praxe obsazování pražských ústavů a příval mladých sil z venkova síně pražských středních škol zaplavil, pocítil i Ú. S. Č. P. náraz vln a musil konečně tu a tam od starých tradic se uchýliti. Došlo k projednávání záležitosti Judovy, k schůzi o klerikálním tisku a p., ovšem *ne* zásluhou výboru, jak kdesi bylo uvedeno. Zkrátka, v Ú. S. Č. P. počíná se probouzeti život, kterého se venkov účastniti nemůže.

Tyto dvě příčiny: nemožnost ingerence venkova na správu spolkovou a nemožnost účasti venkovských professorů v práci spolkové vedly několik pražských kollegů, mezi nimi podepsaného, k tomu, že na důvěrné schůzi v červnu m. r. byla organisace českého professorstva uvážena, všeobecné principy organisace stanoveny a pětičlenné komisi uloženo, aby podle daných direktiv vypracovala podrobný návrh. Komise předložila v září m. r. příslušné návrhy stanov nové důvěrné schůzi, která je s nepatrnými změnami přijala a ihned výboru Ú. S. Č. P. jako návrh pro valnou schůzi předložila. Návrh byl otištěn v listopadovém čísle Věstníku.

Všeobecné zásady návrhu jsou v krátkosti tyto: české professorstvo má býti seskupeno v krajinské spolky, jež se spravují v společném rámci zvláštními stanovami a tvoří dohromady „Svaz českých professorů". Svaz by se projevoval jako jediné těleso *a*) zastupitelstvem, *b*) správním výborem, *c*) sjezdy a *d*) spolkovým „Věstníkem". *Zastupitelstvo* skládá se z delegátů volených na valných schůzích krajinských spolků v takovém počtu, aby na každých 30 členů a zbytek větší čtrnácti (15—29) připadal jeden delegát a 1 náhradník. Zastupitelstvo schází se jednou v roce řádně a podle potřeby mimořádně, absolvuje správní výbor, volí 7 členů správního výboru, stanoví volební řád pro přímou volbu dalších 9 členů správ. výboru v kraj. spolcích, projednává záležitosti všem kraj. spolkům společné. — *Správní výbor* vyřizuje běžné záležitosti, přijímá členy Svazu a oznamuje jich příslušnost výborům krajinských spolků, pečuje o vydávání „Věstníku" spolkového atd. — Tedy: nikdo nemá býti *prostě* členem „Svazu", nýbrž jen prostřednictvím krajinských spolků. Krajinské spolky byly by místem drobné práce spolkové, jen větší záležitosti obecného rázu by se projednávaly na schůzi zastupitelstva „Svazu" a na sjezdech, jež by bylo žádoucno konati v pravidelných obdobích.

Zbývá ještě, abych se dotkl podrobnosti, jež pro mnohé byla Achillovou patou návrhu a již pak jiní, jako by byla podstatnou částí návrhu, zneužili proti principu samotnému. Míním rozdělení na krajinské spolky. Soudili jsme, že „by *snad* bylo vhodno" zříditi třináct krajinských spolků, a naznačili jsme zároveň, jak si asi podle nynější dislokace středních škol a podle spojení železničního seskupení kraj. spolků představujeme. Chtěli jsme pouze *vlastní* návrh konkretně podepříti, ukázati, že jej lze prakticky provésti. Ani z daleka ovšem jsme nemohli žádati, aby valná schůze, jejímž úkolem bude o návrhu rozhodnouti, již také rozdělení v krajinské spolky upravila. Bude věcí venkovských členů, které středisko si zvolí. Jestliže Kutná Hora raději chce býti členem pražského spolku krajinského, než kolinského, jestliže Telč shledává výhodnějším, aby byla krajinsky spojena s Něm. Brodem než s Brnem, jestliže Rakovničtí si přejí náležeti ke krajinskému spolku pražskému neb plzeňskému, je *pro náš návrh zcela lhostejné*. Jde pouze o to, že žádný professor v Kutné Hoře, Telči, Rakovnice a p. *nemá býti bezprostředním členem*

Svazu, poněvadž by tak byl bezprávným jako dosud, nýbrž *bezvýjimečně musí býti členem prostřednictvím krajinského spolku, který si většina místních professorů zvolí*. V rámci našeho návrhu je na př. zcela možno, že by kollegové z Loun, Slaného, Rakovníka, Kladna a Roudnice, kteří mají celkem dosti dobré železniční spojení s Prahou, byli členy Svazu prostřednictvím pražského spolku krajinského. To bude úplně jejich úvaze ponecháno. — V důsledcích toho je snad zbytečno podotýkati, že je pro náš návrh bezvýznamné, zřídí-li se krajinských spolků pět, neb deset neb i třeba dvacet. — Je tudíž žádoucno, aby při výměně názorů o našem návrhu tato vedlejší stránka byla od principiální přesně odlišována.

Byla vytýkána reorganisaci těžkopádnost. Že výtka tato je vzata ze vzduchu, ukáže nám bedlivější rozbor činnosti Ú. S. Č. P. před konkretními otázkami. V záležitosti Judově výbor Ú. S. Č. P., ovšem teprve na vyzvání, tuším, asi 10 členů, svolal občasnou schůzi, na které usnesena známá resoluce a proklamována nikoli jménem spolku, nýbrž jménem účastníků. — V naší organisaci by svolal touž občasnou schůzi pražský krajinský spolek prof. a výsledek by byl o to lepší, že by tato občasná schůze mohla mluviti s dobrým svědomím jménem celé korporace (Praž. kraj. spolku) — vždyť by všichni neb aspoň valná většina členů měla příležitost se účastniti —, kdežto občasná schůze Ú. S. Č. P. mluvila jen jménem účastněných jednotlivců. Nad to by při nové organisaci jiné krajinské spolky mohly se akce chopiti, resoluci opakovati atd. — beztoho se na podobné aféry u nás příliš brzo zapomíná. — Totéž by se dalo říci o schůzi proti klerikálnímu tisku, kterou pořádal loňského roku Ú. S. Č. P.

V poslední době zabýval se Ú. S. Č. P. otázkou reformy střední školy: na občasných schůzích byly projednány návrhy změn v učebných osnovách jednotlivých předmětů. — Po provedené reorganisaci by správní výbor „Svazu" vyzval jednotlivé krajinské spolky, aby se otázkou reformy střední školy zabývaly a svoje návrhy zaslaly správnímu výboru. Správní výbor by tyto návrhy redigoval, pozoruhodnější spory přivedl k diskussi ve „Věstníku" a pak předložil buď k opětnému projednání spolkům krajinským anebo společné schůzi delegátů (zastupitelstvu) kraj. spolků.

Pro vyřizování skutečně neodkladných záležitosti je v návrhu nové organisace *čtyřčlenné akční komité*, sídlící v policejním obvodě pražském. Že by tímto zřízením se zaváděla nová „oligarchie", netřeba se obávati, poněvadž veškerá opatření akčního komitétu podléhají dodatečné kontrole správního výboru.

Těžko lze si představiti případ, kde by nová organisace selhala. Naopak, krajinským zřízením bude i venkovským kollegům umožněna práce spolková, jaká se již dnes utěšeně jeví v odborech plzeňském, hradeckém, brněnském a kroměřížském, zájem o věci stavovské se podnítí a učiní snad konec apathii, do které tu a tam i mladší generace upadá.

Finanční otázka organisace je ovšem námitkou podstatnější, přece však ne té důležitosti, aby ohrožovala trvání a zdar nového zřízení. Poněvadž přespolním členům zastupitelstva a správního výboru má se dle návrhu hraditi jízdné z pokladny Svazu, bylo by ovšem nutno, členský příspěvek o něco zvýšiti. Následující čísla nás poučí, že toto zvýšení příspěvků bude zcela nepatrné.

Zastupitelstvo má se skládati nejvýš z 80 členů*), z nichž asi 20 bude z pražského krajinského spolku; zbývá 60 venkovských členů zastupitelstva, z nichž na schůzi sotva se jich dostaví více než 40. Průměrné jízdné jednoho činí do Prahy a zpět 15 K, jest tedy náklad na schůzi zastupitelstva 600 K.

Správní výbor skládá se celkem ze 16 členů, z nichž asi 5 bude sídliti v policejním obvodě pražském. Ze zbývajících 11 zajisté možno počítati nejvýše na 8 pravidelných venkovských účastníků výborových schůzí, kterým bude pokladna jízdné průměrně po 15 K za schůzi vypláceti. Pravidelných schůzí výborových má býti pět, krom toho možno ještě připustiti tři schůze mimořádné, celkem tudíž 8 schůzí, při nichž vždy 8 účastníků obdrží průměrem po 15 K cestovného, t. j. dohromady 15 K $\times$ 8 $\times$ 8 = 960 K. Jeví se tudíž celková spotřeba k úhradě cestovného 600 K + 960 K = 1560 K, což značí zvýšení členského příspěvku o 1 K ročně. To je jistě zvýšení tak nepatrné, že nikterak nepadá na váhu.**)

Ostatně by čilým stykem písemním jednak mezi výbory krajinských spolků a výborem „Svazu", jednak mezi akčním komitétem a přespolními členy výboru mnohá věc mohla býti vyřízena a tím jednání zlevněno.

Na valné schůzi plzeňského odboru pronesena také námitka, že by naznačená reorganisace při malém zájmu professorstva o spolkový život dnes ještě byla předčasnou! Námitku tuto vyvrací nejen vlastní existence plzeňského odboru, nýbrž i existence tří dalších odborů, jež vesměs dobře prospívají. —

Námitky o „citelné ztrátě času delegovaných", myslím, že není třeba vážně pojímati. S člověkem, který nedovede ani drobty volného času věnovati prospěchu stavu a školství, nelze ovšem jako s delegátem počítati. Nepochybuji, že jsou tací kollegové mezi námi, ale jistě je jich nepatrná menšina. Že by se v Čechách a na Moravě nenašlo mezi 2000 professorů 60 mužů, kteří by nemohli jednou za rok přijeti do Prahy na schůzi zastupitelstva — prostě nevěřím. —

Vyskytla se také jiná námitka: že prý se takovouto organisací porušuje jednota, že prý se tím rozbíje dosud jednolitý spolek atd. Tato námitka není dosti jasná. Opak zůstává faktem: právě při dnešním zřízení centralistickém množství kollegů pro nespokojenost ze spolku vystoupilo, kdežto žádný z krajinských odborů dosud se od spolku neodtrhl a neodtrhne se také, bude-li centrum šetřiti jejich autonomie. „Rozbití" Ú. S. Č. P. může jen tenkráte nastati, potrvá-li dosavadní stav, kterým jsou členové pražští postaveni nad venkovské. Budou-li míti všichni členové stejná práva a budou-li při tom krajinské spolky tvořiti pevnou organisaci stavu, nebude příčin k nespokojenosti. Stále slyšíme sliby: Až provedete reorganisaci, přistoupím také ke spolku. A tyto sliby nejsou ojedinělé. —

Přes to byly s některých stran vysloveny obavy: Může prý se státi, že leckdo z různých příčin, třeba osobních, nechce býti členem krajinského spolku, pro který se většina místních kollegů vysloví. Poněvadž pak podle našeho návrhu nesmí býti *přímým* členem Svazu *mimo* krajinský spolek, nezbývalo by mu, než aby byl vůbec mimo organisaci. — Snad by někdo, chtěje se vyhnouti takovýmto případům, navrhoval, aby se ponechalo každému jed-

*) Tolik členů by čítalo zastupitelstvo jen tehdy, kdyby ani jediný kollega nestál mimo organisaci.

**) Postačil by pak úplně zvýšený příspěvek členský (6 K), který byl poslední valnou schůzí přijat.

notlivci na vůli, ke kterému z krajinských spolků by se přihlásil. To však není možno pro přílišnou složitost. Evidence členů podle krajinských spolků a práce důvěrníků na ústavech by byla do krajnosti stížena, obtíže na př. se zasíláním členských příspěvků z ústavu, jehož členové by náleželi na př. třem krajinským spolkům, by mařily nejlepší snahy. —

Myslím, že je zbytečno oddávati se tak tragickým obavám. Je pravda, vyskytnou se lidé malicherní, kteří z místních a osobních neshod raději vystoupí ze „Svazu“, než by byli členy krajinského spolku svého působiště. Ale tolik jich jistě nebude, aby jejich abstinence značila vážný úbytek členů. Nelze přece žádati, aby organisace professorů podporovala osobní malichernost několika jednotlivců a aby dokonce řešila otázku, jak jim malichernost učiniti co nejpohodlnější! Naopak, snahou naší musí býti povznášeti všude úroveň spolkového života nad neshody osobní a několik jednotlivců, kteří sami sebe tak povznésti nedovedou, nemůže naši snahu ochromiti. Oni sami zajisté brzy seznají vlastní škodu a v krátké době jich počet klesne na míru nejmenší. —

Valná schůze slyšela také námitku, že reorganisace předpokládá zrušení dosavadního Ú. S. Č. P. a zřízení spolku nového. Jmění nynějšího spolku prý by se musilo odevzdati podle stanov „Svatoboru“ a nový spolek prý by se teprve mohl o vydání jmění ucházeti. — Námitku tuto jsem sice již na valné schůzi vyvrátil (a patrně jen nedopatřením byla také tato odpověď v referátu o valné schůzi ve Věstníku potlačena), nicméně budiž mi pro úplnost dovoleno zde opakovati: Opak je „právnicky nesporný“, reorganisaci lze podle § 10. zákona o právu spolčovacím provésti pouhou změnou stanov, beze zrušení spolku dosavadního. Ústřední jednota učitelstva měšťanských škol v království Českém, jejíž organisace je zcela obdobná s naším návrhem, vznikla před čtyřmi lety *pouhou změnou stanov* právě takového spolku centralistického, jakým je dosavadní Ú. S. Č. P. Nebylo žádného zrušení předcházejícího spolku, žádného odevzdávání jmění a p. Krom toho byla nová organisace učitelstva měšťanských škol znesnadněna tím, že dřívější centralistický spolek učitelů měšť. škol byl jednotným zřízením pro království a země na říšské radě zastoupené a podléhal tudíž ministerstvu vnitra, kdežto nynější Jednota, jejíž členové jsou učitelé měšť. škol v Čechách, podléhá místodržitelství. Byla zde tedy netoliko změna stanov, nýbrž i změna instancí. —

* *
*

Jak si představiti činnost „Svazu“, naznačil jsem z části již výše. Bude zejména nutno zřizovati hojné komise pracovní a po této stránce možno stanovy doplniti. Tak komisi pro reformu střední školy, pro právní ochranu, technicko-školskou komisi atd., jichž program je na jiném místě v tomto čísle podán. Tyto komise by mohly větší krajinské spolky zřizovati pro sebe, krom toho pak by bylo žádoucí voliti komise celého „Svazu“, jichž členové by se jednak scházeli, jednak písemně jednali asi tak, jako lonského roku komise pro učebné osnovy jednotlivých předmětů. Vůbec bude nutno provésti co největší dělení práce; dojde se tak rychlejších výsledků a podnítí se chuť k činnosti.

Žádoucí bude také čilý styk s veřejností. Třeba pořádati veřejné schůze s přednáškami a rozpravami o záležitostech školských i stavovských, buditi

porozumění a zájem pro naše tužby i v kruzích mimoškolských, získávati pro naše požadavky zejména také členy sborů zákonodárných. Časté zprávy o činnosti krajinských spolků zajisté se neminou s ochotou žurnalistiky a budou prospěšny jak nám, tak veřejnosti.

* *
*

Ke konci budiž mi dovoleno, abych se zmínil o dvou návrzích přátel reorganisace, jichž cílem je jednak, aby přechod od staré organisace k nové byl usnadněn, jednak aby nová organisace byla upevněna. Bylo vysloveno přání, aby *dosavadní jméno* Ústř. spolku čes. professorů bylo ponecháno a aby místo krajinských *spolků* se zachovalo označení *odbory*, které již zdomácnělo. Nebude snad nikoho, kdo by váhal tomuto přání vyhověti, nezáležíť na jméně, jde o věc.

Krom toho s některých stran příznivých reorganisaci vyšel podnět, aby do stanov „Svazu" bylo pojato všeobecné *schema stanov* krajinských spolků, aby tak byla přílišná různorodost těchto spolků znemožněna. Snad se najde způsob, kterým bude lze tomuto přání vyhověti bez ujmy žádoucí autonomie krajinských spolků. Nebude snad námitek, jestliže žádané všeobecné schema, závazné pro všechny krajinské spolky, bude obsahovati jen články týkající se poměrů krajinských spolků ke „Svazu", povinnosti voliti delegáty pro zastupitelstvo, odevzdání jmění v případě zániku atd. V interních záležitostech bude ovšem nutno ponechati spolkům krajinským autonomii co největší.

* *
*

Pokusil jsem se naznačiti, jak si představujeme reorganisaci Ú. S. Č. P. Vím, že dosud má náš návrh četné odpůrce, vím však také, že jich ubývá, poněvadž nabývají přesvědčení, že nám běží výlučně o povznesení stavu a školství, a k tomu vede jediná cesta: organisace na základě rovnoprávnosti všech. Vím dále, že mnohým byl boj proti reorganisaci jen záclonou, jíž zakrývali vlastní cíle: boj proti osobám. Že taková neupřímnost není vždy korunována výsledkem, ukázaly právě události posledních dob: reorganisace s osobami nesouvisí, osoby lze i bez reorganisace odstraniti.

Kdo „sine ira et studio" náš návrh promyslil, došel zajisté k poznání, že jedině na tomto základě je obrození možné. (K lidem „sine ira et studio" ovšem nelze čítati ty, kdož souhlasili s našim návrhem, pokud se domnívali, že vychází ze starého výboru Ú. S. Č. P., ale ihned svůj souhlas kajícně odvolali, jakmile se dověděli, kdo vlastně za návrhem stojí!) Jen tak můžeme doufati, že jednou i v našich řadách, spojených v jednotný šik pevné organisace, nastane doba mužného sebevědomí! — *V. Appelt.*

Reformní střední škola v Děčíně.

Alois Vaňura. Plzeň.

V novějších pokusech o reformu středního školství přichází zase ke cti dlouho odsuzovaná jednotná střední škola, jež v našich reálných gymnasiích aspoň na nižším oddělení je provedena. Zajímavým pokusem o jednotnou střední školu i na stupni vyšším je nový německý ústav v Děčíně, s jehož organisací dovolím si české čtenáře seznámiti podle výročních zpráv, jež mi laskavostí ředitelstva byly zaslány.

Ústav je obecní, s právem veřejnosti i reciprocity, a založen byl obcí děčínskou ve školním roce 1899—1900 jako obyčejné reálné gymnasium. Teprve když vybudovány byly nižší čtyři třídy, žádali Děčínští, aby jim bylo dovoleno i ve vyšších třídách zachovati dvojitý směr výučný, gymnasijní a reální, čehož také dosáhli. Ústav nynější jest pak ve svém celku osmitřídní střední škola, jež spojuje gymnasium s reálkou. Nižší čtyři třídy jsou obyčejné reálné gymnasium, vyšší čtyři třídy gymnasijní rovnají se úplně vyššímu gymnasiu, reální však podávají více než pouhá vyšší reálka, poněvadž vyučování náboženství, jazyku mateřskému a dějepisu neděje se v rozsahu osnovy reální, nýbrž ve větším rozsahu osnovy gymnasijní, a poněvadž mimo to společným předmětem jest filosofická propaedeutika, které se na reálkách vůbec nevyučuje. Realisté vyšších tříd jsou tudíž až na latinu a řečtinu úplně rovni gymnasistům, nikterak však nestojí za jinými realisty. Týdenní počet hodin jest ve zmíněných třídách pro žáky obou směrů týž, totiž 26, a tudíž mnohem menší než u žáků obyčejných reálek. O přetížení nemůže tu tedy býti řeči.

Kdežto však vyšší reálka naše má pouze tři ročníky, jest realistovi vyššího reálného gymnasia (tak se obě spojené střední školy nazývají) projíti právě tak čtyřmi ročníky jako gymnasistovi. Tento rozdíl nepotrvá však dlouho, neboť hlasy o zřízení osmé třídy reálné vůbec ozývají se stále hlasitěji a důrazněji.

Poskytuje pak toto vyšší reálné gymnasium několik výhod. Především posunuje se rozhodnutí žáků pro určitý směr studijní o celá dvě léta, v nichž lze jak učiteli tak i rodičům seznati sklon povahy žákovy a podle toho pak voliti. Latina poskytuje i realistům dobrý základ pro francouzštinu. Reální oddělení doporučuje se zvláště těm, kdož zamýšlejí po IV. třídě opustiti střední školu nebo po VIII. třídě nevěnovati se studiu universitnímu. Vyučování na ústavě tomto zařízeno jest však i tak, že lze gymnasistům čtyř vyšších tříd navštěvovati nezávazně povinné vyučování realistů v anglickém jazyku, v kreslení a deskriptivní geometrii. Také praktických cvičení v chemické laboratoři mohou se účastniti. Naopak mohou opět realisté, již si zalíbili latinu, tento jazyk pěstovati nezávazně i dále, navštěvujíce latinské hodiny gymnasijní, vyhrazené četbě klassiků. Tímto zařízením jest umožněn gymnasistům přechod na techniku, realistům pak ulehčen přístup na universitu.

Zařízení ústavu děčínského lze v hlavních rysech seznati z tohoto přehledu:

Předmět	I.	II.	III. G.	III. Spol.	III. R.	IV. G.	IV. Spol.	IV. R.	V. G.	V. Spol.	V. R.	VI. G.	VI. Spol.	VI. R.	VII. G.	VII. Spol.	VII. R.	VIII. G.	VIII. Spol.	VIII. R.	Úhrn G.	Úhrn Spol.	Úhrn R.
Náboženství	2	2	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	16	—
Latina	8	8	—	6	—	—	6	—	6*	—	—	6*	—	—	5*	—	—	5*	—	—	22	28	—
Řečtina	—	—	5	—	—	4	—	—	5	—	—	5	—	—	4	—	—	5	—	—	28	—	—
Němčina jako vyuč. jaz.	4	4	—	3	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	—	26	—
Francouzština	—	—	—	—	5	—	—	4	—	—	3	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	18
Angličtina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3†	—	—	2†	—	—	2†	—	—	2†	—	—	9
Zeměpis a dějepis	3	4	—	3	—	—	4	—	—	3	—	—	4	—	—	3	—	—	3	—	—	27	—
Mathematika: Arithmet.	3	2	—	2	—	—	2	—	—	4	—	—	3	1	—	3	—	—	2	1	—	28	2
Mathematika: Geometrie	1	2	—	2	—	—	2	—	—														
Deskriptivní geometrie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3†	—	—	3†		—	2†	—	—	8
Přírodopis	$2\frac{1}{2}$	3	—	—	—	—		—	—	3	—	—	2	—	—	—	—		—	2	—	$10\frac{1}{2}$	2
Fysika	—	—	—	3	—	—	$1\frac{1}{2}$ [1]	—	—	—	—	—	—	—	—	3 [4]	1	—	3	—	—	$10\frac{1}{2}$	1
Chemie	—	—	—	—	—	—	$1\frac{1}{2}$ [2]			—	3	—	—	2	1 [3]	—	—	—	—	—	1	$1\frac{1}{2}$	5
Filosofická propaedeutika	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4	—
Kreslení	4	4	—	4	—	—	4	—	—		2†	—	—	2†	—	—	2†	—	—	2†	—	16	—
Krasopis	1	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Úhrn	$28\frac{1}{2}$	29	5	25	5	4	26	4	11	15	11	11	14	12	10	16	10	10	15	11	51	168	53
			30		30	30		30	26		26	25		26	26		26	25		26	219		221

* Nepov. pro realisty.
† » » gymnas.

G = Odděl. gymn.
R = » reální.

[1]) Jen v 1. pol. 3 hod. týdně.
[2]) » » 2. » týdně.
[3]) Jen v 2. pol. 2 hod. týdně.
[4]) V 1. pol. 4, ve 2. 2 hod. týdně.

Spojení obou středních škol, gymnasia a reálky, v jedinou — vyšší reálné gymnasium — poskytuje ještě jiných možných způsobů studijních než gymnasijní a reální, a schválení jich se od správy vyučovací v dohledné době očekává. Obec děčínská podala totiž ministerstvu vyučování návrh, aby žákům, vstupujícím do V. tř., bylo dovoleno vyvoliti si kterékoliv dvě cizí řeči. Nemají býti nuceni studovati právě latinu a řečtinu nebo francouzštinu a angličtinu, jako tomu jest dosud, nýbrž mají také míti možnost sloučiti latinu s francouzštinou nebo latinu s angličtinou. Poněvadž však francouzština se začíná již ve III. tř. a přístupna jest v této i v třídě následující pouze realistům, kdežto angličtině se vyučuje od páté třídy a všichni se jí mohou zúčastniti, byla by žákům, kteří byli ve IV. třídě gymnasisty, možna pouze kombinace latiny s řečtinou nebo latiny s angličtinou. Kdyby si ovšem takový žák získal ve francouzštině vědomosti v rozsahu nižší reálky, byly by mu přístupny i kombinace latiny s francouzštinou nebo francouzštiny s angličtinou. Žáci, kteří byli ve IV. tř. realisty, mohli by při vstupu do V. třídy voliti jazyk latinský a francouzský, latinský a anglický nebo francouzský a anglický. Všichni žáci vyšších tříd mají 15 hodin týdně vyučování společného.

Žáky, kteří si zvolili za povinné řeči ve vyšších třídách latinu a řečtinu, nazveme čistými gymnasisty. Jim jest probrati touž učebnou látku jako žákům jiných vyšších gymnasií. Dostává se jim vedle společného vyučování ještě 10—11 hodin týdně zvláštního výcviku v jazycích klassických.

Žáky s povinnou francouzštinou a angličtinou nazveme čistými realisty. Mají vedle společného vyučování ještě 10—12 hod. zvlášť francouzštiny, angličtiny, chemie, kreslení, deskriptivní geometrie atd., a to přesně v rozsahu látky pro vyšší reálky.

Žáci, kteří si zvolili latinu s některým z obou moderních jazyků, mohli by se nazývati reální gymnasisté. U těchto navrhuje se ještě další možnost volby i mezi předměty reálnými, takže by mohli podle své záliby rozhodnouti se pro skupiny: chemie s kreslením, nebo chemie s deskriptivou, nebo deskriptiva s kreslením, nebo konečně i druhá moderní řeč s geologií.

Podle toho byly by možny na vyšším gymnasiu tyto skupiny žáků:

I. Čistí gymnasisté (L, Ř).

II. Reální gymnasisté, a to:

1. L, *Fr.*, Ch, G,	4. L, *Angl.*, Ch, G.
2. L, *Fr.*, G, K,	5. L, *Angl.*, G, K,
3. L, *Fr.*, K, Ch,	6. L, *Angl.*, K, Ch,

7. L, Fr., Angl.,

III. Čistí realisté (Fr., Angl., Ch, G, K atd.)

Všechny skupiny mají 15 hodin týdně společného vyučování; reální gymnasisté mají mimo to s čistými gymnasisty a realisty ještě 5—6 hodin společných. Mimo toto povinné vyučování, jak bylo v předcházejících řádcích uvedeno, může každý žák ústavu, má-li dostatek času a schopností, navštěvovati ještě jiné předměty nezávazně, pokud to ovšem rozvrh hodin připouští. Všeobecně jest to možno při latině, angličtině, kreslení, deskriptivě a chemických cvičeních; jen řečtinu, francouzštinu a chemii nelze každému žáku navštěvovati.

Druhá věc, které obec děčínská u ministerstva se domáhá, jest, aby byly zmíněné skupiny žáků připouštěny ke studiu universitnímu. Pro splnění tohoto požadavku, aspoň v určitých mezích, mluví 8. školní rok, jejž jest všem žákům tohoto ústavu prodělati, a čtyř-, po případě osmileté vyučování latině, jehož požívají. Tak doufá obec děčínská, že čistým realistům jejího ústavu bude přístupen mathematicko-přírodovědecký obor a medicinská studia, reálním gymnasistům pak také obor moderní filologie a studia právnická.

Jak patrno z tohoto náčrtku, pokoušejí se Děčínští o reformu střední školy v rámci dosavadních poměrů a v duchu pruských osnov učebných z r. 1901, jež doporučují v nejvyšších třídách více volnosti, aby žáci mohli se úsilovněji věnovati předmětům, pro něž cítí zvláštní zálibu.

Pro české poměry by bylo ovšem třeba tento typ školy upraviti, tak že by na místo angličtiny nastoupila němčina, které se u nás vyučuje jako předmětu nepovinnému. Tím by se ovšem změnily i skupiny žáků.

Přibližně vypadal by přehled předmětů *vyššího* reálného gymnasia českého s povinným tělocvikem asi takto:

Předmět	V.			VI.			VII.			VIII.			Úhrn		
	G.	Spol.	R.	G.	Spol.	R.	G.	Spol.	R.	G.	Spol.	R.	G.	Spol.	R.
Náboženství . . .		2	.	.	2	.	.	2	.	.	2	.	.	8	.
Čeština jako vyuč. jaz. . .		3			3	.	.	3	.	.	3		.	12	.
Latina	5	.	.	6	.	.	5	.	.	5			21	.	.
Řečtina	5		.	5	.	.	4	.	.	5	.	.	19	.	
Němčina	.	3	.	.	3	.	.	3	.	.	3	.	.	12	.
Francouzština	.	.	3	.	.	3	.	.	3	.	.	3	.		12
Zeměpis a dějepis . . .	.	3			4	.	.	3	.		3	.	.	13	.
Mathematika		4	.	.	3	1	.	3		.	2	1	.	12	2
Deskriptivní geometrie		.	2	.	.	2	.	.	2	.	.	2	.	.	8
Přírodopis	.	3	.	.	2	.	.	.	.	.	.	2		5	2
Fysika		.	.	.	.	.	.	3	1	.	3	1	.	6	2
Chemie		.	3	.	.	2	1	.	.	.	.	.	1	.	5
Filosof. propaed.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	2	.	.	4	.
Kreslení	.		2		.	2	.	.	2	.	.	2	.	.	8
Tělocvik	.	2	.	.	2	.	.	2		.	2	.		8	.
Celkem . . .	10	20	10	11	19	10	10	21	8	10	20	11	41	80	39
	30		30	30		29	31		29	30		31	121		119

Nižší reálné gymnasium mělo by rozvrh a rozsah předmětů takový, jak byl navržen v únorovém čísle tohoto listu ročníku 1907. Patrný rozdíl týdenního počtu hodin jednotlivým předmětům věnovaných na ústavě

děčínském a v návrhu našem vysvětluje se hodinami němčiny a tělocviku, které jsou započítány mezi předměty povinnými, ježto se jim vyučuje po třídách a nikoliv po odděleních, jako češtině na ústavech německých.

Výhodou tohoto zařízení — kromě již uvedených dobrých stránek — by bylo, že by se do reálného oddělení hlásilo více žáků než dosud a že by tudíž bylo rozdělení mnohem přiměřenější než nyní, kdy v oddělení reálním bývá zcela nepatrný počet žáků. Ovšem vyžadoval by tento způsob o několik místností více, tak zejména druhou kreslírnu, rýsovnu, chemickou laboratoř a několik učeben zásobních. Ale náklad ten vyvážen by byl plně výhodami takto zřízeného ústavu a nedosáhl by daleko té výše, jaké by vymáhalo zřízení celé reálky, ježto budova i pomůcky by byly společné a většině předmětů by se vyučovalo také společně, čímž by se počet sil učitelských jen nepatrně rozmnožil.

Statistika paedagogii a jejich maturantů.

Dr. Václav Müller.

Praha.

Nařízením ministerstva kultu a vyučování ze dne 7. března 1906 č. 13.271 stanoveny byly určité normy, podle kterých zemské školní rady mají zpracovávati a tiskem vydávati výroční zprávy o stavu národního školství a ústavů učitelských. Výroční zpráva za r. 1906, jejímž základem jsou data z posledního prosince roku toho, vypravená poprvé v novém rouše tohoto nařízení, podána byla v těchto dnech veřejnosti. Vyjímáme z této zprávy statistiku paedagogií a jejich odchovanců.

Státních ústavů ku vzdělání učitelstva bylo 9 českých a tolikéž německých (po 8 mužských a jednom ženském); učitelských sil bylo na nich 279 (136 čes. + 143 něm.), z toho 18 (9 + 9 ředitelů), 76 (36 + 40) hlavních učitelů, 18 (10 + 8) katechetů, 7 (7 + 0) supplentů, 104 (49 + 55) cvičných učitelů a 1 cvičný podučitel, ostatek učitelstvo výpomocné; žen mezi tím jest: 1 hlavní, 16 cvičných a 5 výpomocných učitelek.

Úhrnný počet žactva byl 2826 (1440 + 1388) chovanců a 579 (314 + 283) chovanek, k čemuž sluší podotknouti, že s oběma ženskými paedagogii jsou spojeny kursy pro ženské ruční práce a pro pěstounky; z mužských ústavů nejvíce měl pražský český 258, nejméně kutnohorský 173. Mateřské řeči bylo 1776 české, 1648 německé, 1 vlašské. Vyznáním 3368 katolíků, 44 evangelíci, 11 israelitů, 2 jinověrci; stipendistů bylo 170.

Maturitní vysvědčení obdrželo toho roku na veřejných ústavech 619 chovanců a 72 chovanky, 175 externistů a 187 externistek; pro ženské ruční práce uznáno způsobilými 257 kandidátek, pro pěstounství 152.

Soukromá paedagogia byla 2 mužská (obě česká, jedno s právem veřejnosti, druhé bez něho), 13 ženských (8 čes., 5 něm., 9 s právem veřejnosti, zbytek bez něho) s 267 učitelskými silami, v tom 14 ředitelů a 1 ředitelka, 51 hlavních učitelů a 39 hlavních učitelek, 13 učitelů náboženství, 10 supplentů a 9 supplentek, 2 cviční učitelé a 38 učitelek, 1 cvič. podučitel a 6 podučitelek; zbytek bylo výpomocné učitelstvo. Počet chovanců byl 126, vesměs Čechů,

80 katolíků, 44 evangelíků, chovanek 1599, v tom 1058 Češek, ostatní Němky, 1570 katoliček, 20 evangeliček, 9 israelitek.

Vysvědčení dospělosti obdrželo na těchto soukromých ústavech 21 chovanců, 194 chovanky, způsobilými učiti ručním pracím stalo se 26 kandidátek, k pěstounství 17.

Komisí pro zkoušky učitelské způsobilosti bylo 16, a to pro každý zemský jazyk 8; zkouškám těm podrobilo se při nich úspěšně 631 učitelů a 259 učitelek pro školy obecné a 149 resp. 68 pro školy měšťanské.

Tyto rubriky o učitelstvu tvoří závěr výroční zprávy; nebude na škodu připojiti k nim několik slov na uváženou! Béře-li se za základ přibytku učitelstva maturita, a není-li náhodou rok 1906 abnormální, jeví hyperprodukci tohoto dorostu, neboť bylo vydáno celkem 1268 vysvědčení dospělosti, což činí jednu sedmnáctinu všeho učitelstva ve zprávě vykázaného; kdyby tento poměr měl býti trvalým, tu by při nepatrné celkem míře, v níž škol přibývá, musilo se v 17 letech všechno učitelstvo národních škol v Čechách vystřídati; tento dohad však neodpovídá skutečnému stavu, průměrná doba služby učitelské jest delší, tak že tu stojíme před otázkou budoucí nadpočetnosti učitelského dorostu, jež ostatně již dnes jest ve školském životě akutní. Ještě příkřejší jest tento poměr při ženských učitelských silách: letošní kontingent 453 maturantek činí celou *devítinu* všech sloužících učitelek! Odkaz na možnost percentuálního přibývání učitelek v souhrnu všeho učitelstva jest špatnou útěchou v této hrozící tísni, neboť v témž poměru musí potom ubývati učitelů! Jest to vážné sociální pozadí v letošní výroční zprávě, a bylo by s hříchem přejíti přes ně k dennímu pořádku!

K otázce vyučování moderním jazykům na českých středních školách.

Dr. Vilém Mathesius. *Praha.*

Články o úpravě vyučování moderním jazykům na českých středních školách nezmizejí tak snadno ze sloupců časopisů odborných i neodborných — pohnutky k novým a novým rozpravám o tomto thematu přicházejí s prarůzných stran. Netoliko reforma středoškolská vůbec, nýbrž i úvahy o úpravě školství obchodního nutí zabývati se touto otázkou a nikdo zajisté neupře důležitý význam, jejž má vyučování druhému zemskému jazyku pro český požadavek dvojjazyčné rovnoprávnosti. Má tedy i krátký článek můj své oprávnění a to tím spíše, že podati chci — vedle právě uveřejňovaných obšírných úvah prof. dra. Sterzingra — stručně jen několik positivních návrhů. Přihlížím tu pouze k českým reálkám, nechtěje předmět svůj komplikovati problémem studia klassického.

I. Otázka nejpřednější je, *kdy a kterým jazykům moderním má se u nás vyučovati?* V první řadě ovšem jde tu o němčinu a franštinu: než pak k otázce času odpovíme, nutno obrátiti zřetel ke dvěma okolnostem, pro řešení její důležitým.

Časté jsou stesky na *nesouměrné rozložení učiva na českých reálkách*: kdežto v prvých dvou třídách obtíže jeho jsou nepatrné, stoupají od třetí

třídy příkře. Následkem toho teprve ve třetí třídě možno s jakousi jistotou rozeznati žáky, jichž nadání pro studium reálné stačí, a raditi ostatním, aby zanechali studií. Okolnost ta pro žáky nenadané znamená při nejmenším značné ztráty peněžní a pozdní dost změnu plánů životních.

A stejně známé jsou *obtíže a nevýhody dosavadního vyučování němčině* na českých středních školách: jakožto předmětu relativně obligátnímu není možno vyučovati němčině s plnou důrazností a na druhé straně počet hodin němčině vyměřených přesahuje daleko poměrný počet hodin předmětu neobligátního. Aby se němčina beze všeho zavedla povinně na českých školách bez reciprocity na školách německých, pokládalo by se — a v našich poměrech snad právem — za přílišnou povolnost požadavkům německým. Na zavedení reciproční pak naděje není.

Myslím, že by se všem důležitým požadavkům — i stejnoměrnějšího rozdělení látky i reformy ve vyučování němčině — vyhověti dalo způsobem tímto: *na českých reálkách budiž vyučováno již od první třídy povinně francštině a němčině, ale tak, že by vyučování oběma jazykům bylo souběžné a každý žák jednou pro vždy mezi oběma jazyky mohl voliti.* Volného času využito budiž na nižší reálce k důkladnějšímu vyučování jazyku mateřskému, na vyšší reálce k *povinnému vyučování angličtině.**)

II. Druhá otázka neméně důležitá je: *které cíle nutno při vyučování moderním jazykům sledovati* a jak vyučování to upraviti? Dosud požadavky z frančtiny pro vyšší reálku stanoveny jsou řadou: znalost tvarosloví a skladby, čtení ukázek z literatury francouzské posledních tří století, jakási obratnost v písemném a ústním užívání francouzského jazyka. Řadu tuto nutno změnit a tím celému vyučování vtisknouti ráz jiný, bližší potřebám životním a myslím, že i paedagogicky případnější. Cílem vyučování moderním jazykům musí být předně *co možno nejvyšší stupeň v praktickém jich ovládání,* v druhé řadě pak musí žáci poznati svéráznost národa řeči tou mluvícího, seznámiti se se zemí, v níž obývá, a s hlavními jejími městy, vniknouti v poměry obchodního a průmyslového rozvoje a posléze stopovati vývoj jeho literatury.

Dvěma námitkám musím ovšem už předem čeliti: *nežádám tím od střední školy mnoho?* Nikoli: vím ze zkušenosti, že při průměrně dobrém materiálu žákovském na konci tercie dobře daří se volné hovory na základě čtených článků, v kvintě pak možno při rozboru článků i při výkladech grammatických užívati skoro veskrze frančtiny a v sextě i obtížné dost analysy stilistického umění čtených autorů nepůsobí nadprůměrných obtíží. A to při nynějších cvičebnicích nepříliš vhodně k tomu cíli uspořádaných!

Námitka druhá týkati se bude asi *grammatiky:* v dnešní osnově je na prvním stále místě a v mé formulaci mizí — však to jen zdánlivě. Rozhodně ovšem nutno grammatickou část umenšit a prakticky uspořádat: grammatika je pouhým prostředkem, aby zběhlost v mluvení a psaní byla na pevném základě, a proto musí se omeziti na věci nejdůležitější a ty podány musí být srozumitelně, prakticky. Na vyšším stupni lépe ji zaměniti stilistikou.

Obě stránky vyučování jazykového, o nichž výše mluveno bylo, jsou ovšem ve stálém vztahu, ale přec možno děliti vyučování na tři stupně,

*) Poukazujeme na zprávu o zavádění angličtiny na berlínských gymnasiích, zařazenou mezi »Drobné zprávy«.

v nichž některý zřetel převládá: na stupni prvním, který obsahoval by první čtyři třídy, je možno položiti pevné základy k celému dalšímu postupu — za dobu tu žáci při methodickém postupu mohou dobře nabýti cviku v hovoru a seznati všecka důležitá pravidla mluvnická. V této době články probírané měly by se vztahovati ke všem denním stránkám života, aby běžnými staly se žákům všecky výrazy nejvšednější.

Rok následující celý věnovati by se měl zeměpisu a hospodářským poměrům země, o jejíž řeč jde: vyučování dálo by se již zúplna v jazyku cizím a žáci seznámili by se tak se základy odborné terminologie. Na třetím pak stupni, v šestém a sedmém roce, dosti času by bylo, aby se žákům objasnil literární a kulturní vývoj cizího národa s četbou různých ukázek belletrie a prosy kritické. Na těchto dvou vyšších stupních stačila by jedna hodina týdně k opakování mluvnice a k výkladu stilistiky — jeť sloh tak rázovitý pro různé jazyky, a na to se u nás tolik zapomíná.

III. Zbývá ještě otázka: *jak zaopatřiti vhodnější cvičebnice a jak připraviti lépe středoškolské učitelstvo k zvýšeným požadavkům?* Je zajisté zřejmo, že obého toho je velmi potřebí, má-li se výsledků lepších dociliti. Ale stejně zřejmo je, že odpověď na obé je těžká — týká se vždy zaopatření volného času a finančních prostředků, což je v našich poměrech tak nesnadné. V příčině učebnic, o jichž pracnosti jako vzdálený účastník na Kadlcově nové něm. čítance předobře vím, mimo hojné povolování dovolených známým pracovníkům bylo by snad dobře remuneracemi chuť k námaze zvyšovati a na druhé straně přísnou odbornou kritikou, zejména vyličováním školních zkušeností s novou knihou, neustále požadavky udržovati na výši doby. Co se týče druhého, myslím, že není možno čekati v dohledné době rozdělení filosofické fakulty na ústav čistě vědecký a paedagogický: nutno o nápravu se ohlížeti i jinde. A tu kladu sem návrh, o jehož trochu utopické povaze sám jsem přesvědčen, který však má analogii na př. u vojenských lékařů a proto snad přec zrnko positivnosti obsahuje: nechť každý zkoušený supplent po dvouletém vyučování na střední škole dostane při plném platu *roční dovolenou*, kterou by nucen byl ztráviti v praxi způsobem svému oboru přiměřeným — moderní filolog v cizí zemi, chemik a fysik v továrnách, zeměpisec a historik v praktické kartografii a archivech atd. Po tomto roce pak nechť každý nějakým způsobem dokumentuje svou schopnost pro praktické vyučování.

Je to jen několik myšlenek, jež jsem zde naznačil: ale chci dáti tím pouze impuls k tomu, aby úvahy o reformě vyučování jazykového vstoupily do stadia positivnějšího. Byl by to snad materiál pro schůze odboru pro moderní filologii, za jehož zřízení se tu znovu přimlouvám, jak jsem již ve všeobecnějším rámci učinil svými články ve školní hlídce Národních Listů ze dne 25. února a 3. března m. r.

K reformě vyučování mathemat. na stř. školách.

V 1. čísle letošního „Věstníku" uvedena byla zpráva komise pro reformu mathematického učiva na středních školách, kde vytčeny byly hlavní zásady, podle nichž by se mělo vyučování mathematice v budoucnu zaříditi. Podrobná

osnova uveřejněna tam nebyla, aby v jednom čísle nebyly současně osnovy dvě (bylať tam již osnova, podle níž by se i za nynějšího stavu dalo celé učivo prostoupiti pojmem funkce a podle níž by bylo možno zavésti bez přetížení žactva aspoň počátky differencování a integrování, což již letos se děje na 4 ústavech na zkoušku), i jest otištěna osnova ta nyní, aby všichni, kdož se o věc zajímají, mohli ji řádně prozkoumati a mohli pak rokovati již na nějakém známém podkladě při občasných schůzích, jež brzy za účelem reformy vyučování budou svolány. *Red.*

Třída I.

Arithmetika. 3 h.

Revise a rozšíření učiva početního z obecné školy v numeraci (i římské číslice) a ve čtyřech základních druzích početních. Rozšíření řady číselné o čísla desetinná (na základě hodnoty místní) a počítání jimi. Úsudek z jednotky na celé množství a naopak. Rakouské míry, váhy a peníze. Počítání čísly vícejmennými. Dělitelnost čísel, rozklad v prvočinitele; míra, násobek.

Zlomky obyčejné jako zvláštní druh čísel pojmenovaných, pak jako čísla lomená (s malými jmenovateli).

Geometrie. 2 h.

Měřické tvaroznalství. Vznik útvarů pohybem. Výcvik v měření délek a úhlů i mimo školu. Užívání pravítek a kružítka v rýsování. Základní úlohy měřické. Souměrnost osová v rovině (na zákl. pohybu).

Výpočet pl. obsahu obdélníka a čtverce, krychl. obsahů kvádru a krychle. Souvislost mezi rozměry, obsahem a vahou.

Třída II.

Arithmetika. 3 h.

Opakování a rozšíření nauky o zlomcích obyčejných a desetinných. Úsudek z jednotky na lomené množství a naopak. Úsudek z množství na množství. Četné úlohy řešené úsudkem.

Postupné zavádění důležitých peněz (příp. i měr) cizích.

Počet procentový a úrokový; počtářství obchodní a národohospodářské prostoupené souvislými výklady.

Vzorce se zkratkami jako příprava k obecné arithmetice. Jak závisí hodnota výrazu na změnách veličin v něm se vyskytujících.

Nauka o poměrech a úměrách (v rozsahu upotřebení v geometrii, fysice a chemii).

Geometrie. 2 hod. + 1 hod.

Přímka, úsečka, kružnice, úhel. Trojúhelníky. Konstruktivní podmínky dokonalého určení trojúhelníka (shodnost). Vzájemná závislost částí trojúhelníka.

Čtyřúhelníky, mnohoúhelníky, kruh. Středová souměrnost.

Současně krychle, kvádr, hranol, válec. Sítě. Souměrnost rovinová.

Konstruktivní úlohy založené přímo na odvozených větách.

V rýsování provádění jednodušších měřických ornamentů jakož i snadnějších úloh konstruktivních.

Třída III.

Arithmetika obecná. 3 h.

Počátky algebry jakožto zevšeobecnění výsledků učiva předchozího. Čtyři základní druhy početní. Zavedení čísel záporných. Mnohočleny.

Hojné zkoušky a substituce zvláštních čísel za čísla obecná. Pozorování přírůstků hodnot výrazů v závislosti na přírůstcích obecných čísel v nich obsažených.

Mocnění a odmocňování (dvěma a třemi) čísel dekadických i jednoduchých výrazů.

Nejjednodušší rovnice o jedné neznámé.

Předběžné určování nejvyšší místní hodnoty výsledků početních. Zkrácené počítání opřeno o výsledky při skutečném měření a vážení.

Měřictví a rýsování. 2 h. + 1 h.

Přímka a kružnice jako geometrická místa.

Proměny a dělení obrazců.

Výpočet jejich obsahů. Znázornění grafické výrazů $(a+b)^2$ a $(a+b).(a-b)$.

Závislost obsahu na rozměrech i při malých změnách (průprava k počtu differ.).

Podobnost obrazců.

Pythagorova věta a její užití i na útvarech prostorových.

Obvod a obsah kruhu.

Obsah hranolu a válce.

Vyučování jest oživiti odhadem, měřením a výpočtem.

Rýsování složitějších ornamentů geometrických i úloh konstruktivních. Náčrty popisovaných těles.

Třída IV.

Algebra. 3 h.

Opakování látky ze III. tř. na složitějších případech.

Čísla soustavy dekadické jako mnohočleny.

Pravidla dělitelnosti. Míra a násobek.

Zlomky obecné.

Rovnice a nerovnosti.

Rovnice lineárné o jedné a více neznámých.

Úměry jako rovnice.

Řešení úloh ze života praktického rovnicemi.

Nauka o grafickém znázornění dvou na sobě závislých veličin v soustavě pravoúhlé: grafika v praxi užívaná (čas, teplota, tlak vzduchu, grafika železniční atd.).

Zobrazení průběhu funkcí

$$ax,\ ax+b.$$

Na tom založené grafické řešení rovnic lineárných o dvou neznámých.

Neurčité rovnice lineárné o dvou nezn. jen graficky na čtvercové mřížce.

*

Geometrie a rýsování. 3 h.

Vzájemná poloha bodů, přímek a rovin.

Orthogonálné průměty a náčrty (axonometrické) těles v jednoduchých polohách. Sítě.

Opakování a užití dosud odvozených vzorců pro povrch, obsah a váhu těles.

Obsah a povrch jehlanu, kužele a koule.

Fokální geometrie kuželoseček.

Cykloidy.

Rýsování doprovází theorii.

Třída V. 5 h.

Algebra.

Nauka o mocninách s kladnými i zápornými, celistvými i lomenými mocniteli.

Čísla irracionálná. Usměrňování jednoduchých jmenovatelů. Čísla imaginárná, pokud jich je třeba při řešení rovnic kvadratických.

Rovnice a nerovnosti kvadratické o jedné neznámé.

Diskusse a zobrazení funkce

$$ax^2,\ ax^2 + b,$$
$$ax^2 + bx + c;$$

grafické řešení kvadratických rovnic na tom založené.

Mezné hodnoty.

Derivace funkcí kvadratických a lineárných i konstant na základě zobrazení. Maxima a minima funkcí kvadratických.

Zobrazení a derivace funkcí

$$\frac{a}{x}\ \left(\text{po případě i } \frac{ax+b}{cx+d}\right).$$

První počátky nauky o řadách arithmetických a geometrických jako průprava k logarithmům.

Interpolace.

Logarithmy (čtyřmístné), hlavně mechanismus.

Geometrie.

Planimetrie: ukázky methody Eukleidovy na charakteristických případech. K nauce o podobnosti připojí se definice funkcí goniometrických úhlu ostrého.

Řešení pravoúhlého trojúhelníka pomocí tabulek funkcí.

Třída VI. 5 h.

Algebra.

Prohloubení nauky o logarithmech. Zobrazení funkce $\log x$. (Pravítko logarithmické.)

Rovnice vyšší (které se dají převésti na kvadratické), exponenciálné a logarithmické.

Rovnice goniometrické.

Zobrazení a derivace funkcí goniometrických.

Derivace složených funkcí.

Pokračování v nauce o řadách arithmetických a geometrických.

Vzorce součtové.

Geometrie.

Trigonometrie pravoúhlého a rovnoramenného trojúhelníka s použitím tabulek logarithmů funkcí. Obecná goniometrie. Trojúhelník kosoúhlý. Základní úlohy nižší geodesie. Jednoduché úlohy v poli (s použitím theodolithu).

Stereometrie: Základní vlastnosti trojhranu a mnohohranu.

Sférická trigonometrie pravoúhlého trojhranu.

Nauka o tělesech, jejich površích a obsazích.

Úlohy stereometrické řešené rovnicemi, trigonometricky a užitím počtu infinitesimálního (maxima a minima; integrace).

Třída VII. 5 h.

Algebra.

Složené úrokování. Počet národohospodářský se zřetelem k praktickým potřebám.

Základy kombinatoriky; binomická poučka.

Základy nauky o pravděpodobnosti.

Statistika a její užití. Grafické znázornění vztahů statistických.

Hlavní úlohy pojišťování.

Geometrie.

Sférická trigonometrie kosoúhlého trojúhelníka (věta sinová a cosinová). Základní úlohy sférické astronomie.

Analytická geometrie bodu, přímky, kružnice, kuželoseček v orthogonálné soustavě souřadné s použitím počtu infinitesimálného. Užití soustavy kosoúhlé a polárné jen při vhodných příležitostech.

Kvadratura.

Třída VIII. 3 h.

Přehledné opakování prohloubením základů a všestranným doplněním a zaokrouhlením. Nacvičení infinitesimálného počtu.

Opakování na příkladech volených ze všech oborů.

Lad. Červenka, referent.

Jednoduchý pokus fysikální.

Dr. Josef Štěpánek. *Praha-VII.*

Všeobecně znám jest pokus, kterým se i na nižším stupni střední školy jednoduše a přesvědčivě ukazuje roztahování plynů teplem. Míním pokus, při němž se vzduch uzavřený v baňce skleněné, dobře vysušené zahřívá v lázni vodní a z baňky vede se rourka do vaničky plynopudné pod kalibrovanou nádobku vyplněnou vodou. V této nádobce zachycuje se nad vodou vzduch unikající při zahřívání z baňky a jeho objem se změří v kalibrované nádobce. Byla-li baňka, jejíž objem vyměřen byl předem, vložena původně do vody 0° C teplé a pak zahřívána, až se vodní lázeň uvede ve var, vidí žáci zřetelně, že objemu vzduchu přibylo přibližně o třetinu.

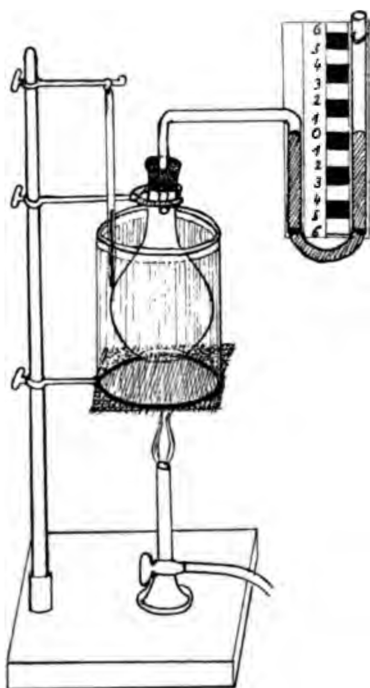

Pokus tento, při němž roztahuje se plyn při stálém tlaku, lze doplniti podobně jednoduchým pokusem, kterým lze pozorovati vzrůstání napětí vzduchu, zahřívá-li se při stálém objemu. Přístroj k pokusu tomu potřebný lze si snadno zhotoviti, neboť součástkami jeho jsou skleněná baňka objemu asi 300 cm^3, těsně uzavírající kaučuková zátka s jedním otvorem a skleněný otevřený manometr rtuťový zapuštěný do otvoru zátky. Při hotovení manometru jest dbáti toho, aby první svislé a hlavně druhé vodorovné rameno jeho bylo dosti dlouhé; jest totiž třeba, aby manometr vyčníval, vloží-li se baňka do vodní lázně. Stupnici lze naznačiti na tuhý papír a připevniti drátky k rource manometrické. Aby mohl současně větší počet žáků z dálky stav manometru pozorovati, jest dobře užíti proužku tak širokého, aby zároveň tvořil pozadí obou ramen manometrických, a naznačiti na něm centimetrové dílky střídavě dvojí barvou, hodně sytou, viditelnou i ze vzdálenosti několika metrů. Uspořádání celého pokusu patrno jest z obrazce, jen jest třeba upozorniti, že jest výhodno zátku s manometrickou rourkou beze rtuti vetknouti pevně do hrdla baňky a pak teprve rtuť opatrně do manometru nalévati, až v obou ramenech stojí u nullového bodu měřítka.

Pozorování samo provede se takto: Teploměrem vloženým do lázně určí se počáteční teplota lázně a na manometru baňky ponořené až po hrdlo do lázně poloha obou hladin rtuti. Zahříváme-li pak pozorně, zvyšuje se teplota lázně i vzduchu v baňce a na manometru jeví se patrný přetlak napětí vnitřního vzduchu, jenž dostoupí přibližně jedné třicetiny tlaku vnějšího vzduchu,

když teplota lázně stoupla o 10° C. Koná-li se pokus tento na př. při tlaku vnějšího vzduchu 75 *cm*, zvětší se napětí zhruba o 2·5 *cm*, přesněji o 2·7 *cm*. Zahřívati výše než o 10° C není radno, poněvadž by zvětšováním vnitřního přetlaku snadno mohla zátka povoliti nebo tenkostěnná baňka prasknouti.

Provedou-li se oba zmíněné pokusy současně, vynikne žákům rozdíl zahřívání vzdušin při stálém tlaku a při stálém objemu zcela zřetelně a vštípí se jim v paměť mnohem trvaleji, než když se jim vykoná jen pokus o změně objemu vzdušin teplem a případ druhý odbude se pouhým výkladem slovným. Jest sice pravda, že při pokuse právě popsaném není stálost objemu přesně zachována, neboť jednak baňka se zahřívá a tím se její objem zvětšuje, jednak rtuť v rameni manometru spojeném s baňkou klesá, čímž se rovněž objem vnitřního vzduchu zvětšuje. Ale změny tyto jsou, hledíme-li k celkovému objemu baňky, nepatrné, tak že nepůsobí rušivě na správný výsledek tohoto školního pokusu. Provedení přesnější, při němž přihlíženo by bylo ke změnám uvedeným a jehož výsledkem by bylo určení koefficientu roztaživosti vzduchu, lze doporučiti jako jeden ze vhodných úkolů pro fysikální praktikum na vyšším stupni střední školy.

Povinný tělocvik na gymnasiích.

Jos. Klenka.

Loni podal výbor Ú. S. Č. P. na podnět tělocvičné sekce petici k ministerstvu o rychlejší postup při zavádění povinného tělocviku na gymnasiích. Petice ta měla na mysli hlavně ústavy, které mají vlastní tělocvičnu a jež mohou povinný tělocvik okamžitě beze všech obtíží na celém ústavě zavésti (na př. akademické gymnasium v Praze, reálné a vyšší gymnasium v Kolíně a j.*).

Nutnost povinné návštěvy tělocviku na všech středních školách, a tedy i na gymnasiích, netřeba dokazovati; u nás tato nutnost se uznává jen v theorii, ale v jiných státech i v praksi. Již dle § 21. organ. osnov z roku *1849*(!) může zemská školní rada na gymnasiích, kde je toho třeba (a ve velkých městech je to opravdu záhodno), na žádost ředitelství prohlásiti tělocvik obligátním předmětem.

Ministerstvo bylo několikrát vybídnuto poslaneckou sněmovnou na říšské radě (27. XI. 1867, 16. XI. 1875 a 8. V. 1889) a samo ve svých výnosech doporučovalo, zaváděti povinný tělocvik i do gymnasií, ale tempo, jakým se to děje hlavně na českých ústavech, jest příliš pomalé; vždyť jsou v Čechách gymnasia, na nichž není ani nepovinného tělocviku, jako na př. v Pelhřimově a v Německém Brodě.

Dosud máme gymnasia s obligátním tělocvikem v Čechách čtyři a na Moravě jedno; jsou to: c. k. vyšší gymnasia v Jičíně a na Král. Vinohra-

*) Pozn. red. Všichni pp. **kolegové na ústavech, kde jest tělocvična ve školní budově**, ale tělocvik povinně **není zaveden, nechť to laskavě co nejdříve oznámí Jos.** Klenkovi, předsedovi **sekce tělocvičné.**

dech, c. k. reálné a vyšší gymnasium v Chrudimi a na Smíchově, a první české vyšší gymnasium v Brně.

Nejdříve by měl býti zaveden tělocvik povinně na reálných gymnasiích, ježto činí povinný tělocvik obtíže žákům, kteří přecházejí z těchto ústavů na reálky; jsou to: c. k. reálné a vyšší gymnasium v Klatovech, v Kolíně, v Novém Bydžově, v Praze v Křemencové ul.; a na gymnasiích, která mají své vlastní tělocvičny, jako c. k. akademické gymnasium v Praze a j.

Jak jsme v této věci daleko za Němci v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ukazuje tato tabulka, sestavená dle statistiky za školní rok 1906/7:

Země	Počet všech gymnasií veřejných		Počet gymnasií s povinným tělocvikem absolutní		percentuálni	
	čes.	něm.	čes.	něm.	č. v %	n. v %
Čechy	35	30	4	8	11	27
Morava	16	14	1	4	6	29
Slezsko	1	5	0	2	0	40
Země českoslov.	52	49	5	14	9	29

A týž poměr zachováván jest též v hlavních městech jednotlivých zemí. *V Praze z 5 českých gymnasií* není *ani na jednom* (!) tělocvik povinný, ale *ze 4 německých má* aspoň *jedno* tělocvik obligátně; *v Brně* na *obou německých* se vyučuje tělocviku povinně, ale *jen na jednom ze 2 českých;* ve Lvově ze 4 polských má jedno obligátní tělocvik; *v Černovicích ze 3 německých* jsou *dvě* s povinným tělocvikem; *ve Vídni* se vyučuje tělocviku povinně *na 6 německých gymnasiích* a ve *Štyrském Hradci* na všech 3 státních gymnasiích německých. Tedy všude jsou na tom lépe než my na českých ústavech a *hlavně* v Praze.

Z těchto řádků jest zřejmo:

O tělesnou výchovu na gymnasiích není postaráno způsobem náležitým přes to, že se vykládá žákům, jak se o ni ve svých gymnasiích starali staří Řekové, a přes to, že se každoročně koná konference věnovaná tělesné výchově a že se o ní vyplňuje stať i ve výroční zprávě.

Myslíme, že tam, kde mají tělocvičnu, vinu nesou ředitelé a sbory, a tam, kde dosud tělocvičen není a kde se jich domáhají ředitelé i sbory, nesou vinu úřady nadřízené, hlavně administrativní a kromě nich také zastupitelstva zákonodárná.

Na ústavech, kde není povinného tělocviku, nebývá též postaráno náležitě a stále ani o ostatní odvětví výchovy tělesné, leda věnuje-li se jim z ochoty nadšený člen sboru.

Zavedení povinného tělocviku na gymnasiích jest nutně potřebno, neboť pak bude na každém ústavě člen sboru, jehož *povinností* bude starati se o tělesnou výchovu žáků.

Kolik míst učitelských mohlo by býti takto zřízeno, na nichž by našli zaopatření mnozí kvalifikovaní absolvovaní filosofové nebo učitelé se státní zkouškou z tělocviku?

Němci i Poláci starají se i v tomto ohledu lépe o své lidi nežli my a proto čiňme totéž podle jejich příkladu a naléhejme na všechny činitele, ať jsou řediteli, vyššími nebo nejvyššími úřadníky, na poslance i sbory zákonodárné, aby splnili požadavek uznaný, nutný a stále slibovaný.

Literatura.

Česká literatura.

Pod tímto záhlavím uveřejní redakce kritické poznámky o české belletrii v pořadě, jak je to či ono nakladatelství zašle. Pro školskou potřebu označí každou knihu, do které kategorie školské knihovny ji zařaditi. Značka *P* značí knihovnu professorskou, *Ž* značí knihovnu vyšší, *ž* nižší střední školy. Knihy indifferentní budou posouzeny, ale neoznačeny.

R. Jesenská: **Legenda ze smutné země.** [*Ž*.] V jubilejním roce Havlíčkově vzpomínalo se také jeho dcery Zdenky. Všecky staré řeči o ní ožily, a všeobecně se usoudilo, že se jí mnoho klepařstvím, národním opatrovnictvím a i národním věnem ublížilo. To, co již Neruda naznačil feuilletonem o její smrti. Nerudovi bylo tenkrát, jako bychom její smrtí byli vinni. „Učinili jsme ji dcerou národa českého, národa nešťastného, připojili osud její ke kletbě svojí — odkud se jí štěstí mělo dostat?" Ta slova dala sankci Růženě Jesenské k její legendě. Sebrala materiál, pohovořila s vrstevníky, procítila Zdenčiny osudy, řešila si její sklonnosti, a tak vytvořila román, jenž měl památku nešťastné rehabilitovat, leccos vysvětlit a leccos zakřiknout.

Zdenka Havlíčkova, jež byla smrtelně raněna osudem rodičův, trpěla dál jako dítě národa. Kde kdo mluvil o jejím velkém otci a chtěl ji bez ohledu na její možnosti vést k velkosti. Nedařilo-li se to, mentoroval. A když národ sebral věno, poručníci ukazovali stále na povinnost k národu. Práva vůle a práva srdce utahují se měřítkem té povinnosti. Nastávají rozpory, láska k polskému šlechtici se zle kritisuje, cizí nepřátelská žurnalistika využívá věci tendenčně a nespravedlivě, a v Čechách se — věří. Český hrabě má se ujmout její cti, ale Zdenka na konec sama přerušuje poměr, poněvadž milující ochránce byl citově mělký a nestálý. Zříká se osobního blaha, řídí se citově již radami cizích, rozbolestněná a ohledy na „povinnost" uštvaná, ale časná smrt ji vysvobozuje a dává jí želaný mír.

Jesenská nesetrvala jen na reální půdě, chtěla podat imaginární obraz duše, jak se jí jevila a jak jasně podle čteného a slyšeného ji viděla. Mnoho ve Zdenku vložila ze svého cítění, romantism a mystika citu leckde tu spíše prozrazuje ji než Zdenku. Chce-li milovat Zdenka mrtvého Chopina a líbat studené jeho rty, je to Wildeovská touha ze Salome, čistě moderní; chce-li umírat s přeťatými tepnami, aby viděla rudou svoji krev ubíhat a zaplavit jí náruč milovaného muže, myslíte hojně na Jesenské „Rudé západy". Chce-li být legendou, napadá vás podobná touha Zeyerova. Ale to vše není důkazem, že Zdenka nemohla cítit podobně. Její dopisy aspoň, jež psala pí. Josefině Brdlíkové (Osvěta 1906), prozrazují dosti podobné sklonnosti. Také, co Jesenská nyní píše o genesi své legendy v Moravsko-slezské revue a co prozrazuje z materiálu, dosvědčuje, že Zdenku nezkreslila a nezbarvila na úkor pravdy. Leccos je tu, pravda, fikcí, ale pravděpodobnou a možnou. Román po té stránce daleko spravedlivěji a s větší noblessou podává obraz Zdenčin, než jak učinil kdys podobný pokus Terezy Novákové.

Název „legenda" je novým dokladem, jak pojem moderní legendy se šíří, po případě také úží a kotví již jen v slovu. Dr. *Albert Pražák.*

J. Rokyta: **Království ticha a smíru.** [*Žž*.] Úmorná a těžká práce literární a publicistická vzdaluje básníka přírody a poesie. Letní byt je jediným vykoupením z velkoměstských všedností, tam přibližuje se znavené a melancho-

lii zesmutněné duši přírodní nádhera. Jak ji neuvítat, jak se k ní nepřimknout a v jejím objetí nezazpívat! Básnický denník roste, radost z návratu k matce zemi jej prohřívá, a když ocúny rozkvetou, básník vrací se utěšen s kyticí zpěvů ve svou velkoměstskou práci a rozechvěně hlásá všem smutným, že smutek života proto tak velký, poněvadž jsme se odcizili přírodě a zdraví života.

To je stále a stále resonující motiv této nové knihy, jej slyšíte, i když duše v nezměrném majestátu přírodním začíná nazývat svou bolest malou, když v království ticha oživá a plní se pokojem a mírem, nebo když oddaně adoruje vřesové zázraky a krajinné prospekty, či zas v měsíční romantice k oblakům vzhlíží a předává jim důvěřivě svůj žal. V takových okamžicích projadřuje se cele básníkova měkká, slovanská duše. Přečtěte si jen báseň „Stromem“: básníkovi se zdá, že stromem vrostl v zem, připial se k ní sterým kořenem, a na větve jeho — ruce — ptáci zpěvní hnízda stavěli, vítr šuměl v jeho haluzích: tu zapomněl, co pláč a co je smích, tu mech zapomnění kůru jeho kryl — on zapomněl, že byl kdys člověkem. Pantheism a přírodní metamorfism má tu vzácný doklad. A je příznačno, že dnes u nás případy podobné se množí: myslím tu na ideově blízké Teichmannovy *Metamorfosy*, myslím na Herbenův teplý vztah k přírodě v *Hostišově* a zas na slovinské *Hory*, kde autoři radostně se vzdávají Rousseauovu povelu: k přírodě! Rokyta si stýská, že teplo jeho duše cizí lidé nepochopí a zhaní. Nevěřím: výkřik duše tu příliš pravdivý a radost z přírody příliš hlaholivá a léčivá, aby ji kdo zakřikoval. Rokyta vyslovil náladu celé řady bezejmenných, podobně trpících a se hojících, a v tom již cena knihy, třeba jinak někde umělecky primitivní. Dr. *Albert Pražák.*

J. S. Machar: **Řím.** (Feuilletonů kniha X.) [*P.*]

Kdyby k nám přišel cizinec studovat naši literaturu za minulý rok, měl by za to, že Macharův Řím znamená epochu. Autor i kritika, ctitelé i odpůrci hovořili o knize až upřílišněně. Parallela s cizími hlasy o Římě by ukázala, že Machar neobjevuje Říma, ale letmo črtá subjektivní svůj dojem, předem již znásilněný závěrem, že antika je maximum, čeho dospělo lidstvo.

Oč klidněji a oč nepředpojatěji jel do Říma na př. *Goethe*! Italienische Reise je dojemnou zpovědí: Goethe očekával mnoho a našel nekonečné moře, na něž by potřeboval staletí, sta životů a sta per, aby je mohl vypovědět. Večer zmámen bohatstvím dojmů s úsměvem své hospodské na pozdrav „Felicissima notte“ odpovídal prací dlouho do noci a přehledem skizz, jež dojmy provázely. V Římě nalezl sebe, naučil se pracovat a pokorně doznal, že nelze slovy postihnout bohatství Říma. Odcházeje, chtěl by teprve přijít. Jak šťastni jsou cizinci, již přijdou, a zase jdou! Goethe nemůže být s nádherou antiky hotov, a na takového Rafaela, na fresky v Andrea della Valle potřeboval by několik měsíců. Papežství jej sice trochu ruší, — papež by se neměl tak kolíbat a mručet, rozžehlé svíce a kadidlo v Sixtinské kapli neměly by zastírat čmoudem slunečného umění, ale Velký pátek, zpěv „Populus meus, quid feci tibi?“ je dojem hluboký a ojedinělý. Obdobně dívá se na Řím *Madame de Staël*. O Winckelmanna opřena a Schleglem vznícena, řeší si rozpor antiky a křesťanství. Přirovnává jich umění a má radost z Rafaela. Toť Racine, a Michelangelo, toť Shakespeare. Sixtinské Miserere ji hluboce vzrušuje, jako snad jen *Konopnickou* po letech vzrušit umělo. Stoupenka *Kantova*, notující si stále jeho mravní zákon v srdci a nádheru hvězdnou,

ku podivu v „Les statues et les tableaux“ dovede uznat možnosti Říma antického a křesťanského. Má leckterou stránku, jež stejně nadšená, jako později *Stendhalovy*.

Lze-li Goetha i paní de Staël mít typem klidných a nestranných pozorovatelů, nelze toho již říci o *Heineovi*. První popěrač křesťanství mezi novoromantiky *theoreticky* si problem křesťanského Říma rozřešil záporně. A jak hluboce, jak odůvodněně! Tak dovedl to v Morgenröthe ještě jen Nietzsche! Páli-li Heinrich Kitzler, magister artium, v Gottinkách dílo o křesťanství „pro vás, krásné sochy a mrtví bohové řečti“, symbolisuje tím Heine svůj odboj. Ne sofisticky, ale ideou, důvodem. Tanhäuser a Venušina hora ukázala přesně protipřirozenost a protilidskost papežství. Pohádka Niels Andersenova o velrybách, jež krysy hryžou a nemají náboženství, protože by se nevešly do chrámů, jež jsou jen pro zvířata prostřední, naznačila rozpor ideový. A událost, již zažil převozník mnichů na ostrově rozkoše, a zase slavnost Dianina ukázaly nesouhlas vůle a činu, nutnost pokrytectví, když pud nelze zapřít. Při těchto závěrech nedivíte se, že Heine v městě Lucce (Reisebilder II.) má z křesťanství dojem lazaretu a že rozhoduje se pro boj, třeba byl uchvácen „božsky krásnou legendou o jinochu, bloudícím Italií s palmami“. *K. Grün* pokračoval (Fragmente aus Italien, 1862) v kritice křesťanského Říma. Ve ville Albani před Orfeem a Eurydikou poznal jemnou něhu antiky, slze Eurydičině nevyrovnala se ani jediná slza v oku Kristově nebo Madonny. Křesťanství mnoho hallucinovalo, mnoho přejalo ze stoicismu, ale nejvíce uškodila mu směs barbarského severu. Renaissance přinesla obrat, co Hus, Luther vykonal ideově, to vykonali Rafael, Michelangelo, Rembrandt, Dyck, Tizian a j. aestheticky. (Die Antike und die neue Welt.) Život tu revoltuje, vášeň a síla lásky vítězí. Rafaelovy fresky přehodnocují názor, tu je epocha, nové obzory.

Ideové a aesthetické poznatky sociálně doplnil *Zola*. Jeho Pierre snil o novém křesťanství soucitu a lásky. Jel do Říma papeže odsvětštit, učinit vládcem ne země, ale lásky, zachráncem světa před sociální katastrofou. Papež Lev XIII. dokázal mu však, že je bezbožnou svatokrádeží Pierrovo nové náboženství. Náboženství římské je svaté, katolické, apoštolské. Pierre má si čísti v Tomáši a „laudabiliter se subicere“. „Pravdou“ dovršil Zola svůj soud, třeba leckde již ne tak věcně a se značnou příchutí tendence.

Nelze vypočítávat tu problemu Říma v cizích literaturách do konce. Tu zmiňuji se o předchůdcích Macharových, již *typicky* podali soud. Něco odstínů lze najít i v české literatuře. Tak na př. *M. Zd. Polákovi* se hnusí, že chrám svatopetrský jest jen domem notáblů a chudina že se smí tísnit jen venku. *Neruda* svým passem Venio iterum crucifigi (Římské elegie) naznačuje, že nejde Římu o Krista tak, jako o vnější existenci. Sociálně a národnostně se vzrušuje Římem až jitřivě. Zcela jiná starost tedy, než měl ethnograf a filolog *Kollár*, jemuž šlo o důkaz, že únos Sabinek je náš dívčí boj a Ambarvale Carmen Enos Lases iuvate metricky se shoduje s Gospodi, pomiluj ny, nebo *Jul. Zeyer*, jenž zbožňoval Campagni, kouzlo liturgie a Římem scenoval si vnitřní žal.

Nepochybuji, že Machar, studuje antiku a pomýšleje na Řím, poznal také tato díla mocných kontur, jež jsem příkladem uvedl. Žádná kniha, ani z těchto ani z jiných nedovedla mu však říci, co je Řím. Proto napsal *svůj* Řím. Navštívil hrob antiky, on, syn Heliův, jak se ve věnovacím passu zove, a nalezl na něm zchátralého a vyvanutého jejího vraha: papežství — a dě-

dice vítězného: nový, královský Řím. Tou návštěvou a tím nálezem intonoval svou knihu: antice a Novému Římu platí láska, papežství nenávist. Bezohledná, ničivá, vyslovená vzníceným temperamentem, subjektivní, a tím již osobní, neobjektivní a někde nekritická, násilná a proto nepůsobivá a nepřesvědčující. Macharovi nejde nikde o malebnost, přírodu, krásu, tak jako o ideu. Projíždí Alpami, Benátkami, Florencií; ale to vše ho nevábí, suchý aforism, vnější dojem s Baedekrovskou stručností zachycený, to postačí mu k závěrům. Nedočkavá touha chce již jen Řím, a když je splněna, tu je to antika, jež především zaujímá. Ty milé dávné lidi, známé z „Jedu z Judeje", staví si na místa, kde žili, a marně jimi si vykládá, co vidí. Zorný úhel tím skloněn k antickému pojetí života. A poněvadž disharmonie tohoto života a všecka nutná všednost vyvanula a zbyla jen harmonie setlelých nádher, mimoděk básník ocitá se v nadšeném optimismu k antice. Subjektivně pak usuzuje a subjektivně uzavírá. Nalézá jenom krásu, harmonii, a připomene-li mu kdo hrůzné obrazy antiky, nevěří jim, — jsou tendenčně vymyšleny a zbarveny. Nevěřte povídačkám o luxu antiky, — Trimalchio Petroniův jest satirou! Nevěřte nestřídmosti, — Lukullské hody byly postem proti klášterním hostinám! Otroctví nebylo tak zlé, a gladiatoři? Naše soudní síň je ještě krvežíznivější! Antika, to je summum bonum, — proto věčný žel, že ji křesťanství překonalo! Nedožila se, netřeba se dovolávat Bonna a jeho raçové theorie. A nelze také říci, že člověk se vyvíjel křesťanstvím dál. Zotročil se jím, zuniformoval duši šedivým rouchem pokání, chudobou ducha, a ztratil tak harmonickou osobnost, jediné štěstí to, jaké dala lidstvu antika. Křesťanství podkopalo tu harmonii, našel se bůh, jejž lze uchlácholit modlitbou, dobrými skutky, na myšlence smrti se založilo náboženství, a po lidstvu rozložila se tma, osvícená jen hranicí revolty a prohřátá jen teplem lidské krve. Kristus sám chodí Vatikánem v Sala Regia a chytá se za hlavu: Co jsem to udělal? O, Petře, jak ta tvoje skála mě rozdrcuje! Machar proto opovrhuje křesťanstvím a vroucně si přeje, aby antické hodnoty obrodily život.

Je škoda, že Machar se dal unést vášní a leckde sofistikou. Po krásných prospektech po antickém Římu, třeba zkrášlených, bez kritiky hromadí vše, co kdo proti křesťanskému Římu řekl. Neválčí ideou proti idei, nedokumentuje svých tvrzení kriticky, ale „kostelnické" povídačky a pověra neuvědomělých jsou mu často usvědčujícím důkazem. Je to chyba taktická, jež pak mimoděk má nádech sensace nebo slepé nenávisti a cíl přestřeluje. Tu chtěli byste mít Nietzscheovskou a Heineovskou hloubku. Označen-li Rafael jako továrník, renaissance odbyta pohrdlivě, litujete toho, protože Grün téměř před půl stoletím hlouběji věc pojal a zdůvodnil. To jsou případy, jež sice sensačně působí v lidu, jenž bez rozmyslu popírá a dá si názor vsuggerovat, ale kritické mysli značí minus, jež se pociťuje u Machara bolestně. A pod dojmem knih o Římu a boje proti Římu v cizině vedeného nemůžete nazvat Macharův Řím událostí, třeba imponoval erudicí.

A ještě jiný moment, smutný: Machar jel podruhé do Říma a shledal, že dílo jeho je velmi dobré. Pronáší to s tvůrčím akcentem, napodobícím tvořícího boha. Proč ta sebechvála? A po tomto akcentu tiskne Machar Nové kapitoly římské. Neruda řekl po Večerních písních cos Hálkovi, nepamatujete se?

A pak, co zarmoutilo nejvíce: Jiří Karásek, psychoromantik, mínil, že *Řím je málo hluboký* a příliš střízlivý. Machar prý mu neodpoví ani pod-

patkem. Machar 1907! Jak jsme měli rádi toho Machara z let podevadesátých, jenž bouřil proti autoritářství a proti kritické nesvobodě! Člověku začíná být líto Machara, — což ocitá se na cestách, proti nimž útočil?

Dr. *Albert Pražák.*

Dr. *J. Jakubec* u. Dr. *A. Novák*: **Geschichte der čechischen Literatur.** (Die Literaturen d. Ostens, V. 1., Lipsko, Amelang, 1907.) [*P.*]

V Čechách stěžujeme si mnoho do nevšímavosti ciziny. Myslím, že jsme tu sami mnoho vinni. Neinformujeme dostatečně cizinu o sobě, nenabízíme klíčů, jimiž by si k nám otevřela cestu. Pamatuji se aspoň na jednu dávnou diskussi ve vídeňských literárních kruzích, kde známý kritik dr. Oskar Ewald těžce postrádal německých dokumentů našeho kulturního vývoje, a dokládaje se Chamberlainovými „Grundideen", mínil, že i doba staré literatury skytla by Němci mnoho cenného. Hlas ten nebyl ojedinělý. Dlouho nepřicházela naň s naší strany odpověď, — Brabcův „Grundriss" byl jen katalogem a ne kritickou pomůckou. Teprve dr. J. Karásek svým hlasem o české literatuře v Göschenově sbírce informoval vědecky a správně. Jeho kniha omezila se malou plochou, ale i tak připravila dobře půdu dalším pokusům o správný názor na nás u Němců.

Podzimní období přineslo literatuře více než pokus: celá kniha, kriticky založená a německým knihkupectvím vyvolaná, vychází Němce poučit o našem literárním žití, bývalém i přítomném. Případ vzácný, jenž se vyskytuje v Čechách téměř po století.

Dříve než v Německu poznámkovaly jej a poznámkují hlasy české. A lze přímo poznamenati, že téměř vesměs nepříznivě. Mám za to, že namnoze neprávem. V Čechách uvykli jsme příliš na superlativy a vysoké hodnocení. Pochopitelně: jsme u věčném ohni zápasů, útisků a nedostatků, proto ta radost z každého literárního zjevu, tím větší, čím naše moc menší a osamocenější. Náš literární život byl odtud až rodinně úzký, a tak, zazáří-li kde talent, nezkoumá se bezohledně a nestranně, zda dovede rozzářit i nezměrné plochy zahraniční, — změří se malou plochou domácího života a zcela podle toho hodnotí. Tímto provinčním měřítkem neměřili samozřejmě českou literaturu Novák a Jakubec, — šloť jim přece o kritický důkaz plodné naší literární existence pro Němce, již dnes nebo zítra o jich závěrech se přesvědčí a vyspělost jich kriticismu posoudí. Vyspělý národ předpokládá vyspělou kritiku. Ten předpoklad Jakubec i Novák splnili a celým tempem své knihy dokázali, že mají dosti odvahy říci Evropě nezkrášlenou pravdu, byť pravda ta doma žádala mírnějšího slovního projádření. Avšak tato přednost právě doma nepokládá se předností, tento rozumný positiv mnohým nestačuje, a proto to rozhořčení u všech, již v evropském rámci cenění provinčně, okresně. Věc je přízrak dlouhé, vleklé národní nemoci, jež léčí se dlouho a těžce. Tím ovšem netvrdím, že celá kniha má pravdu ve všem a námitky že jsou bezpodstatné.

Jakubcova část sahá až k družině Májové. Je podepřena vlastním názorem a pak značnou měrou Dějinami Jar. Vlčka a Laichterovou Literaturou. Cena Jakubcovy práce roste postupem století: nejstarší dějiny zdařily se poměrně nejméně. Jsou pojaty příliš katalogicky, suše, málo životně, důležité nevyniká nad podružné, často čtete studenou, ideově nesouvislou a stručnou nomenklaturu, aniž podtrženo významné. V té části není mnoho nových hledisek, a zase mnohá stará, typická opuštěna. Tak na př. stáří Alexandreidy posunuto na r. 1310, — patrně přilnutí k zajímavé Havlíkově rýmové theorii.

Sociologickou a psychologickou analysou lze přece však posílit Gebauerův názor. Tragedie Přemyslovců mimo to je v Alexandreidě tak živě — třeba zastřeně — podložena, že nutí k domněnce o koncepci bezprostřední. A je-li rým legend méně dokonalý, — což nemohl skladatel Alexandreidy, jistě geniálnější skladatele legend, před legendami psát již pro vrozené nadání básničtěji? Mácha na př. rýmuje daleko hudebněji a snadněji než na př. L. Quis nebo B. Adámek. A jaká tu hranice časová! A jsou-li tu shody, — což nelze jich vyložit jako přímětky ustálené z biblických rčení? O Pekařově duchaplném a přesvědčujícím názoru na Křišťana Jakubec také pomlčel, a přece jeho důvody nevyvráceny. Dalimila nelze nazvat jen tak lehce „osobnosti zaujatou", dobové poměry nutily českou duši revoltovat, tu je vzácný případ raçové obrany, zrovna tušivé bázně budoucích nebezpečí, národní život ochromujících. Při Karlu IV. chtěli byste důrazně slyšet, že universita byla zakládána především pro nás, — kde kdo nám to upírá. Schází tu vůbec často rozhodnost, jež je někde přímo akutní: leckterá památka kladena v německé prostředí a vliv, třeba věc byla sporná a nedořešena. Českobratrstvi, josefinism a doba obrození zpracovány však zdařile. Komenský, Kollár, Erben portraitováni nejskvěleji, — tu všude Jakubec má říci co nového, oprošťuje se z neosobnosti k vědeckému, živému zájmu a tím oživuje kritisované osobnosti čarem jich velkého významu. Škoda, že podobně v stoletích pobělohorských duše česká nepojata, škoda, že často schází kulturní pozadí, že na př. Balbínovi nevěnováno více. Jakubec znovu revidoval rukopisná falsa, — část cenná a významná.

Jakubec pojednával o literárních mrtvých, a proto stanul celkem mimo rozhořčení dneška. Novák mluví převahou o žijících, stanovisko těžké, aby se bez kompromissu dala říci pravda. Novák ji řekl, — leckde snad trochu osobní zálibou veden, — zachoval klid kritika posuzujícího evropsky a pod dohledem zítřka, — a v tom již cena jeho studie.

Novákovi šlo hlavně o literární tvůrce, ne o katalog. Typově zachytil literární proudy, vynechávaje vše podružné, souběžné a variační. Poukaz k německým nebo světovým literárním obdobám má cizinci představu ujasnit. Princip ten nedomyšlen vždy přesně. V konturách ano, v odstínu leckde ne. Novák k typickému mísí podružné (na př. Štech) a zase neuvádí typu. Básnický anarchism Neumannův nebo Tolstojovské novokřesťanství Rokytovo na př. nemá scházet, když neumlčeno Dvořákovo novokatolictví. Jos. Jakubec, O. Mokrý, B. Jelínek, Mužík a F. Kvapil stínovali obraz literárních snah jistě stejně důležitě jako K. Pippich, J. Štolba, A. Klášterský nebo O. Theer, již oceněni. Vědecká literatura obsáhla by také více jmen, cenných a důležitých. Leccos i po jiných stránkách žádá diskusse. Tak J. Vlček dovídá se o nedostatku jemné ironie, vzácného filosofického rozhledu a uměle vybroušeného slohu parallelou s J. Gollem, což nelze říci. Nerudovy ballady let osmdesátých nejsou věrny Erbenovu tempu: tu je zásadní rozdíl. Tomek nesmýšlel jen církevně katolicky a neděsil se vzpoury proti církevní vrchnosti: jinak by neodsuzoval, že se nekatolíkům cpaly násilně hostie do úst. Je sporné, zda je možno Macharovu Magdalenu charakterisovat „satirickým" eposem; je nemožno tvrdit, že typická lyrička Jesenská přejímá mystiku lásky od R. Svobodové. Leckde mám dojem, že Novák přejímá cizí soud, — čemuž ostatně při nepropracované a ohromné látce ani se nedivím: pochybuji na př., že po střízlivém cenění Heydukovy lyriky zval by Dřevorubce výborným. Novák často málo přihlížel k českým možnostem, k literárnímu případu specificky českému,

neobjasnil Němcům dosti snahy dohonit evropské tempo a malými prostředky vyplnit, co zameškáno. Neocenil dosti literatury lidové, jež koná velké poslání, vyrovnávajíc primitivní mezery, co se bojuje v kruzích lidu nepřístupných o kulturní zítřek. Mnohé závěry působí proto dojmem subjektivním a vyžádají si asi korrektury. Přes to vše je práce Novákova cenná, zajímá na každé stránce, byť vždy nepřesvědčovala. Osobní barvitost a svérázné pojetí zlákají cizince dočíst do konce. Na ten čas je i pro Čechy informujícím kommentářem minulého půlstoletí.

Soudní lidé pozdraví práci Jakubcovu a Novákovu v Čechách i za hranicemi jako důležitou informační stanici o nás a zatouží jen po vystižných překladech české literatury, aby ke kritice měli živý doklad. Snad i ta touha se splní, a s ní zahájí cizina předmětnou a doklady opřenou diskussi o nás a leckde napraví křivdu, již, neznajíc, páchala. Dr. *Albert Pražák.*

F. V. Krejčí: **Zrození básníka.** (Úvod do české literatury.) [*Ž.*]

V knize o Smetanovi ukázal Krejčí, jak se nám zrodil první umělec hudební. Nově a psychologicky neobyčejně zajímavě osvětlil podivuhodný ten případ a prozradil mnoho z tvůrčího tajemství národní duše, jež tvoří účelně a včas. Přítomnou knihou podobně vykládá, jak se nám zrodil básník. Prostudoval literární českou historii a shledal, že do devatenáctého věku nebylo u nás básníka v pravém slova smyslu. Básnická literatura předbělohorská je pro skutečný náš život mrtva, díla její nezasahují bezprostředně v naši duševní existenci a není v nich pravých zámyslů uměleckých. Básníci přicházejí teprve v údobí novém. Vše předcházející jest jen dlouhé a pracné uskutečňování pojmu básníka. A neschází momentů tragických. Dvakrát bylo v té staré době již na tom, aby se zrodil básník. Za Václava IV. a Rudolfa II. půda byla prohřáta a připravena. A byl to vždy problem politický a náboženský, jenž příchod básníkův znemožnil. Houževnatě jsme lpěli na víře, dogmatisovali, kosmopolitism biblický nedal nám snít o národních básnických možnostech a vedl nás celkem klidně do exilu, ač země tragicky upadala. A podivno: když z úpadku jsme se probouzeli, když politicky byli jsme ochromeni, tu národní organism viděl oporu jen v národní kultuře a jako z potřeby rodí — básníka. Případ tak pohnutlivý, že tu lze slevit z pýchy neomezeného uměleckého individualismu a že tu nutno i všímat si prací prostředních, protože má vše u nás poslání jedinečné: udržet život národa. S tohoto hlediska nutno pak mluvit o českém literárním životě. Pojem literatury se tím rozšíří: bude tak znamenati vnitřní osudy národa, drama jeho úsilí, jeho sklamání i krise, dobrodružnou pout za ideálem a sen, jejž nesplněný podávají mrtví živoucím a dosud nenarozeným. Literární dějiny budou pak národní básní, plnou vzruchu a života, nedozpívanou a nedožitou, k níž my i příští generace připisují nové sloky a verše.

V tomto pojetí a v tomto nadšeném myšlenkovém taktu hledá Krejčí českými staletími básníka, a nalézá jej až v Máchovi a Nerudovi. Kollár a Čelakovský, to byly jen jeho složky, Mácha byl první básník, Neruda první básnická individualita. A za nimi celá básnická družina. S hlubokým pochopením a teplou láskou zastavuje se Krejčí u tohoto zázraku národní duše a vysvětluje jej hluboce a se vzácným pochopením. Někde snad nesouhlasíte, někde zdá se vám kombinace příliš odvážná nebo závěr subjektivní, ale čtete s planoucím zrakem, protože tu český člověk hluboce procítil národní drama a oživil nově některé sceny, jak toho nedovedl logism kritiků, hledající fakta

a střízlivě uzavírající. Kniha je dokumentem zajímavé literární filosofie, otvírá nové obzory, napovídá řadu nových problemů, takže litujete skoro, že německá literární historie Jakubcova a Novákova nenese se podobným směrem. Řekla by Němcům o nás víc a učila by lépe pochopovat. Krejčí tu pěkně ukázal, proč literární problem je nám tak blízký, jak jsme s ním stále nehotovi a co naději v literární vývoj v nás je pro zítřek. Je to jedna z nejkrašších knih, jež nám dal minulý rok. Krejčího osobnost vystupuje tu leckde nově, dojímavě česky, jako by leccos tu domýšlel a dopovídal, co na př. Nerudovi, o národ ustaranému, zůstalo již jen v duši. Opravdu úvod do české literatury, vzácný a svérázný! Dr. *Albert Pražák.*

Poznámky literárně historické. Podzimní saisona byla bohata literárně-historicky. *P. Haškovec* napsal důležitou a značně novou studii o *Rabelaisovi.* Založil ji kulturně-historicky a filosoficky. Postup italské renaissance k renaissanci ve Francii má cenné, nové, netradované odstiny. Vyložil všecky kulturní, sociální, politické a dobové složky, jež spolupracovaly ke zrození Rabelaisova fenomenálního zjevu. Není hned případu, aby po všech stránkách zhuštěně na základě původních pramenů s ohromným bibliografickým apparátem a s neunavným zřením k Čechám u nás byl portraitován zjev cizí. Kniha překonala materiál a je jakousi synthesí moderních názorů o Rabelaisovi.

Stejně zajímavá je kniha *F. Holečkova* o *F. Pravdovi.* Je výslednicí všeho, co se o Pravdovi u nás psalo. Revidovala cizí závěry, nově rozebrala celé Pravdovo dílo, pracovala na základě nových původních pramenů, staré nesprávnosti opravila a téměř definitivně súčtovala s tvůrcem vesnických obrázků. Holeček vyčerpal své thema tak svědomitě a úplně, že kniha jeho stačí pro každého, kdo se literárně o Pravdu zajímá. Autor zajímá tím, že nezamaskoval kritických cizích method, podle nichž pracoval, pozorujete jej při práci, jak na these jednotlivé sbírá dokumenty a je řadí, a tím pochopitelně kniha je indexem, jak literární historik naší doby asi své práce methodicky začíná.

Laichtrova Literatura XIX. stol. dokončila další díl, jehož předmětem je hlavně generace Nerudova a Hálkova a všechny další zjevy, jež ji doprovázeji. Nereferuji blíže, poněvadž jsem spolupracoval.

Nejbližší literárně-historickou novinkou je uchystaná edice *Gebauerových přednášek o české literatuře.* Gebauer toužil přehlédnout, doplnit a upravit své přednášky sám, termín toho však posunul příliš vzdáleně, a tak, žel, odešel dříve, než i toto dílo dokonáno. Veliké Gebauerovo dílo vydají jeho žáci V. Ertl, O. Hujer a A. Pražák. Není pochyby, že i pro laiky bude pro svůj bohatý, úzkostlivě a svědomitě střádaný a přesně propracovaný materiál literární událostí. Dr. *A. P.*

Josef Váša: **Kritika poesie v příkladech obecných.** Pokus o populární výklad poesie. Pátá výroční zpráva zemské reálky v Příboře 1906/07, str. 18. — Z lidových přednášek universitních vyrostla nám řada dobrých knih poučných. I středoškolské extense, zdá se, nebudou bez výsledků: aspoň článek Vášův plnou měrou to osvědčuje. Kapitoly o podstatě poesie, o tom, že poesie v jádře svém je zdravá, o rytmu a o rozdělení poesie v základní druhy vyplňují jeho obsah. Výstižně charakterisována duševní činnost básnická; dobře obhájena poesie proti výroku Tolstého, jako by člověka podobně jako víno omamovala; zdařile vyložena podstata rytmu a pěkně ozřej-

měn předmět základních druhů poesie. Článek vyniká jasností, příléhavostí příkladů, přístupností a promyšleností; učitel i přednašeči najdou v něm bezpečného a spolehlivého vůdce. *Ant. Beer.*

O národech indoevropských, o původní jejich vlasti, o sídlech jejich nynějších, o národech, s kterými se stýkali, o kultuře Indoevropanů a ostatních kmenův evropských, jakož i o jiných otázkách podobných lze se nyní dobře poučiti z pěkného, obsáhlého díla *Hirtova* **Die Indogermanen.** *Ihre Verbreitung, ihre Urheimat und ihre Kultur.* (Strassburg. K. J. Trübner, I. Band 1905, II. 1907. Cena celého díla 18 marek.) Dílo jest psáno velmi přístupně, apparát vědecký (různé poznámky, literatura, citáty a pod.) je položen do dílu třetího (tu pro Slovany jakožto hlavní pramen poučení uvádí Šafaříkovy Starožitnosti, o nichž praví, že jsou „wegen der Fülle seines Materials noch unentbehrlich", a ovšem Starožitnosti Niederlovy), takže neztěžuje čtení; připojeny jsou i čtyři pěkné mapky: jazyková mapa Evropy, Iran, mapa jazyků románských a mapa znázorňující rozšíření indoevropských jazyků. *H—r.*

Vondrákovy srovnávací mluvnice slovanské, jejíž I. díl, obsahující hláskosloví a kmenosloví, vyšel před rokem (ke sklonku 1906), vyšel právě díl druhý (**Vergleichende slavische Grammatik.** I. Band. Lautlehre und Stammbildungslehre. 1906. II. Band. Formenlehre und Syntax. 1908. Göttingen. Vandenhoek und Ruprecht). V mluvnici této jde podle slov autora samého především o srovnání hlásek, tvarů a vazeb slovanských s hláskami, tvary a vazbami ostatních jazyků indoevropských. Poněvadž pak tu jde o jazyky slovanské jakožto celek proti ostatním jazykům indoevropským, je nutno srovnáváním jazyků slovanských mezi sebou stanoviti hlásky, tvary a vazby tohoto jazykového celku, jež pak se srovnávají s obdobnými věcmi jazyků jiných. A proto vedle srovnání slovanštiny s ostatními jazyky máme tu také srovnávání jednotlivých jazyků slovanských vespolek, čili jinak pověděno, mluvnice Vondrákova je vedle srovnávací mluvnice slovanské (t. j. mluvnice, jež vykládá hláskosloví, tvarosloví a syntax slovanskou se stanoviště jazykozpytu srovnávacího) také srovnávací mluvnicí jazyků slovanských. V příčině prvé je to práce toho druhu první, v příčině druhé je to po Miklosichovi nový pokus o srovnávací mluvnici jazyků slovanských. Ale mluvnice Miklosichova se jí nenahrazuje úplně, požadavek srovnávací mluvnice jazyků slovanských trvá dále: neníť srovnávání jazyků slovanských vespolek hlavním účelem knihy Vondrákovy, nýbrž jen prostředkem. Jest úkolem listů odborných rozebrati a oceniti toto dílo Vondrákovo, zajisté ve slovanské jazykovědě důležité. Z kritik, jež dosud o prvním díle podány, Nehringova (Deutsche Litteraturzeitung 1907, 1815—1818) je pochvalná, také Brückner v obšírném referátě (Archiv für slav. Phil. XXIX, 1907, 110—120) přes celou řadu výtek a poznámek celkem vítá knihu tuto jakožto pěknou příručku a přeje jí hojného rozšíření, klada důraz především na to, že podává poprvé opravdové srovnávání jazyků slovanských. Ze srovnávacích jazykozpytců Francouz A. Meillet posoudil knihu Vondrákovu v Revue critique 1907, I, 248—250; má řadu výtek a píše, že třeba knihy užívati s opatrností a kritikou, ale i on pokládá v celku mluvnici tuto za dobrou pomůcku k uvedení do současného stavu jazykovědy slovanské. *H—r.*

V programových článcích loňských (1906/7) *jazykověda* celkem je zastoupena dosti málo. Velikým problemem obírá se *Proškův* článek **Prvky mluvy lidské** (program roudnický 1905/6 a 1906/7), jenž chce stanoviti zvu-

kové prvky, z nichž se vyvinula lidská řeč; je to problem dosud nerozřešitelný, a že pojednání Proškovo, pilná a pracná, ale nekritická sbírka nejrozmanitějších slov nejrůznějších jazyků, tohoto problemu nerozřešilo, je na bíledni.

V programu druhého gymnasia *brněnského* podává *Fr. Tacl* druhou a poslední část svého **Úryvku ze studie psychologicko-filologické;** je to řada skutečně nebo domněle chybných slov a obratů v pořádku abecedním, proti nimž spisovatel tu vystupuje, tedy zkrátka část jakéhosi „brusu". O první části této studie podán byl referát ve Věstníku XIV, 288 sl., srov. i XV, 91; z toho lze si utvořiti soud i o rázu části této.

Podobně brusičského rázu je **Ukázka z Rádce jazykového** od *Jos. Vycpálka* v programu gymnasia táborského (str. 1—10). Spisovatel právem si stěžuje, jak „porucha" jazyková se čím dále tím více množí, zejména vlivem němčiny. Proto soudí, že je třeba jazykového rádce, jenž by obsahoval také hesla německá, která špatně bývají překládána nebo napodobována; tím doufá odstraniti z jazyka takovéto chybné výrazy a vazby. Jakožto ukázku takového rádce podává heslo *a* — *adressát*. Podle mého soudu sotva by takovýto Rádce jazykový ony „kazimluvy" odstranil. Neboť kdo termin nějaký německý nečesky překládá a tak chyby do jazyka uvádí, činí to, jak spisovatel sám poznamenává, nejčastěji z pohodlnosti, a velmi často — dodal bych — z rychlosti, s jakou pracuje. Kdyby mu šlo o to, aby užil výrazu správného, často zajisté by jej našel sám, kdyby o věci přemýšlel, nebo by se poučil v řádném slovníku německo-českém, jindy by mu spíše prospěla nějaká rukověť, v níž by se dověděl, zda slovo nebo vazba, jíž chce užíti, je v tom případě správná čili nic. Hlavní pramen takovýchto chyb proti duchu jazyka jsou především noviny, tam by bylo třeba nápravy nejdříve, aby se odtud nákaza nešířila; ale také v belletrii i v mluvě vědecké nešetří se dosti často správnosti jazykové. S nápravou počíti jest především ve škole, kde nutno chyby takové důsledně vytýkati a odstraňovati (tu by se doporučovala nějaká knížka, která by žáku byla vodítkem tak, jako v pochybnostech pravopisných a tvaroslovných jsou mu vodítkem Pravidla), dále kritika by měla přísně a neúprosně knihy po jazykové stránce posuzovati, a redakce by měly o to pečovat, aby články k uveřejnění přijaté především jazykově byly bezvadné. Pak bychom nečtli takových věcí, jako: nutno zbaviti ji (= činohru) zápasu s operou, *s kterého není s to* a v němž vždy podlehne (Praž. Lid. Revue 1906, 130).

Pěkné dva příspěvky k české *dialektologii* čteme v programech reálek plzeňské a jevíčské. *J. Folprecht* podává **Příspěvky k mluvě lidu slováckého na morav. Podluží** (reálka v Plzni 1905/6 a 1906/7), pracované podle požadavků moderní dialektologie; omezuje se na území co nejužší (popisuje mluvu v Lanžhotě, při čemž jsou zmínky o některých zjevech v mluvě vesnic sousedních), za to látku úplně vyčerpává, podávaje přesný popis hláskosloví, tvarosloví i hlavních věcí ze skladby. Lexikálního rázu jsou *E. Kolkopa* **Doplňky k Bartošovu Dialektickému slovníku moravskému** (reálka v Jevíčku 1905/6 a 1906/7). Že slovník Bartošův látky nevyčerpává úplně, je patrno. Bartoš sám podle zprávy Bartochovy (Z pamětí a života Fr. Bartoše str. 232) měl dodatků na jeden sešit. Dodatky takovéto z okolí Jevíčka podávají se v této práci Kolkopově. Část první obsahovala dodatky k literám *a—o* (tedy právě k I. dílu Slovníku Bartošova), část druhá (v programu 1906/7) dodává znovu některé dodatky k heslům *a—o* a pokračuje pak dále v *literách p—ž*: viděti tu tedy neurovnanost, vracení se k tomu, co již skon-

čeno. V úvodě k této části druhé podává spisovatel k uvážení své návrhy na reformu českého pravopisu. Hlavní změny proti systemu nynějšímu jsou ty, že zavádějí se některé litery nové místo dosavadních liter opatřených diakritickými značkami: za *ď* chce psáti ϑ, *σ* za *š*, *r* za *ř* (kdežto *r* značí naše r), ʒ za *ž*; *ch* se má psáti *x*, *kv* = *q*; délka se má označovati cédillou: *ą* = *á*, *ę* = *é* atd.; *y* z abecedy zmizelo, protože se má psáti foneticky. Pravopis český se návrhy těmito nezjednodušuje a prospěchu jiného z reformy takové také nevidím; proto myslím, že je to pokus zbytečný, který sotva dojde nějakého ohlasu.

Několik příspěvků k výkladu staročeských textů podal *Fr. Pich* (**Z výkladů staročeských.** Program gymn. v Táboře, str. 11.—14.). Správně asi vykládá Alx. V. 244—246, když připojuje vv. 247—248 k přirovnání ve třech verších předcházejících obsaženému, takže čte: Šlechetný ščěp bývá z pláni, když (= kdežto) sě starý pen oplani: tak z chuzšich bývají páni, když zbožie neb smysla nenie, v šlechtě bude porušenie. Ovšem spojka *když* ve významu ‚kdežto' je v stč. dosud nedoložena; *chrúst, chrústek* v bajce o lišce a džbánu je podle spisovatele ‚chrobák obecný, či koňský n. hnojný' (Geotrupes stercorarius), slovo *niestěj* v téže bajce vykládá s Miklosichem za ‚ohniště'; 80. verš této bajky, který již Pelikán ve Výboru z textu vypustil, Novák však zase do textu přijal, asi právem pokládá spisovatel za interpolaci.

Zde také uvádíme práci **Dr. Zikmund Winter. Několik slov o jeho životě a belletrii** od *V. Syrového* (program zem. reálky v Bučovicích), tedy práci vlastně literárně-historickou. Uvádíme ji také zde proto, že spisovatel na str. 14—21 uposlechnuv pokynu Wintrova (Ze starodávného života, str. 222) vybírá z jeho belletrie materiál slovníkový, příslovnický a pořekadlový. Že materiálu takového je v pracích Wintrových hojnost, ví každý, kdo jeho věci četl. Syrový svou sbírkou pěkných starých slov a úsloví podává příspěvek k naší lexikografii (škoda jen, že nevíme, z které doby to které slovo je). Ale je to jen právě jakási ukázka, co lze ze spisů Wintrových vytěžit; že na šesti stránkách materiál vyčerpán není, je samozřejmo a spisovatel sám doznává, že mnoho, co Wintrovu tvorbu charakterisuje, je vynecháno: vybral patrně jen věci nejnápadnější. Slušná je také řada přísloví a pořekadel, jež Syrový z belletrie Wintrovy vytěžil; zda úplně, nedovedu říci. Kdo z jakékoli příčiny zabývati se bude příslovími českými, ať pro jejich stránku formální nebo jinou, najde i zde zajisté řadu příkladů pro své účely. *H—r.*

Mnemosyne. 1907. XXXV. 1. (45.) I. van Leeuwen, Homerica. De Nestoris aetate. (Nestor líčen jest jako muž 50- až 60tiletý; proto verše Il. I. 250—2 jsou nepravé. „*γέροντα*" Nestorem cecinere poetae epici quinquagenarium vel sexagenarium . . . non malorum maximum senectutem habet Nestor Homericus, sed bonorum maximum senectus ei attulit prudentiam. — Sed facile sentimus tres illos versus clarissimos (totiž Il. I. 250—2) sine contextus detrimento omitti posse meliusque adeo omitti. Et quoniam cum . . . Nestoris imagine minime congruunt, post modo quin fuerint inserti aut mutati non videtur dubium.) — 2. (144.) I. v. Wageningen, Persona. [Slovo *persona* odvozuje od kořene **pers* — radix est **pers*, quae *caput* vel aliquid capitis simile significare videtur —. Od téhož kořene odvozuje i tvar *Persius* (= Capito) a *persillum* (= vasculum quoddam). I soudí, že kdysi v latině bylo slovo **persum*, cuius vestigia remanserunt in persona, Persius, persillum,

quodque cognatum est voci *porrum*, quam proprie *caput* significasse ex loco Moreti (totiž v. 74 hic siser et nomen capiti debentia porra) certo scimus.]

Bdč.

Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Geschichte und deutsche Literatur und Pädagogik. 1907. X. ročník. Str. 1. Pontius Pilatus, der römische Landpfleger in Judäa. Postavení prokuratorovo ke dvoru císařskému, k místodržícímu syrskému a k židovskému synedriu. Zprávy Filonovy, Josefa a synoptiků o jeho osobě, charakteru a úřadování. Zprávy o Pilátovi u evangelistů. Zpráva o Pilátovi v apokryfickém evangeliu Petrově. Justin mučeník o Pilátovi. Acta Pilati. Celsus, Tertullian, Eusebius. Pilát v legendě. — X. 2. str. 81. E. Bethe, Die griechische Tragoedie und die Musik. Podle B. byla tragedie původně zpěv sboru. Thespis byl prý první, jenž zavedl slovo mluvené. K prvnímu herci, jejž zavedl Thespis, přidal Aischylos herce druhého. U Aischyla herci i sbor jsou činní v dramatě, kdežto u Sofoklea jest sbor pouze divákem. Analyse „Oidipa krále“ Sofokleova a „Agamemnona“ Aischylova. — Str. 176. H. Jordan, Aischylos' Choephoren in ihrem dramatischen Aufbau. Rozbor této tragoedie. — X. 4. str. 225. Nestle, Die Weltanschauung des Aischylos. — Str. 247. Apelt, Über Platons Humor. — (375.) Die Hexameter im Anfange der goldenen Bulle. Zlatá bulla Karla IV. má na počátku 14 hexametrů, z nichž většina je vzata z klassických neb pozdějších básníků. Verše jsou pak spojeny v jeden celek. — X. 6. (377.) A. Cornelius Celsus und die Medizin in Rom. — (309.) Methner, Der Modusgebrauch bei antequam und priusquam und sein Verhältnis zum Modusgebrauch bei cum, donec und dum. — X. 7. (457.) Der Schauplatz der Kämpfe vor Troja (s 2 mapami). — X. 8. (571.) Bölte, Rhapsodische Vortragskunst. Ein Beitrag zur Technik des homerischen Epos. — (Charakteristickým znakem rhapsodického přednesu jest mimický výraz. Modulací hlasu, tónem a tempem řeči označovali rhapsodové povahu i duševní náladu jednajících hrdin v básních epických.) — (582.) Corssen, Zur Erklärung der Römeroden des Horaz. (Článek týká se básní Horatiových Carm. III. 2. a 3.) — X. 10. (700.) Birt, Schreibende Gottheiten. *Bdč.*

Rheinisches Museum für Philologie. N. F. LXII. (1907.) 1. str. 102. Blass, Philemon und die Aulularia. Hájí zde své mínění pronesené o fragmentu (uveřejněném Grenfellem a Huntem v „Hibeh Papiri I. 24.“) komedie z III. stol. př. Kr., že autorem zlomku jest Filemon a že zlomek pochází z komoedie řecké, jež byla vzorem Plautově komoedii „Aulularia“. — Str. 108. Marstrander, Bruchstücke einer Sallusthandschrift. Podává 5 zlomků Sallustiových z codexu zv. Nidarosiensis. — Seš. 2. str. 170. Gercke, Die Replik des Isokrates gegen Alkidamas. — Str. 229. Hiemer, Zwei politische Gedichte des Horaz. Probírá zde Horatiovy básně I. 12. a I. 2. a zevrubně je vykládá.

Bdč.

Ferd. Hoffmeister: **Theokrit.** (Výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Pelhřimově za škol. rok 1905/6.) Pan autor pojednává velmi stručně ve dvou kapitolách na třech stranách o životě a spisech řeckého básníka Theokrita, přihlížeje k výsledkům bádání o Theokritovi v době přítomné. V stručnější formě určen byl tento článek pro „Ottův Naučný Slovník“, kdež zařazen (XXV. 343.). V programu rozšířen jest článek o jméno rodičů, o důvody mínění, že Syrakusy na Sicilii jsou rodištěm básnikovým, a o vylíčení pobytu *básníkova na* různých místech, jak poukazují místa některých básní, jichž

obsah jest stručně podán. Sloh jest velmi plynný, leč článku vadí snad právě ta okolnost, že v málu nahromaděno jest mnoho. Bylo by snad bývalo ku prospěchu, kdyby byl pan autor zpracoval tuto látku pro program ve formě poněkud obšírnější; tak na př. obsah aspoň některých básní mohl býti podán ve zvláštní stati pro svou zajímavost, a mohlo býti pojednáno i o závislosti Vergiliově na Theokritovi. Zařazení četných poznámek — jsouť pro některý řádek dvě až tři poznámky — na konci článku jest nepraktické a čtení článku jen ztěžuje. Poznámky mohly býti umístěny pod čáru. Pokud jsou v článku některé nesprávnosti, vytkl již p. Zd. Hujer v recensi tohoto článku v 6. sešitě „Listů Filologických" právě vyšlém, k němuž odkazujeme. *Jos. Bradáč.*

Práce o struktuře **germánského a německého verše** neustále se rozšiřují a prohlubují. Kdežto patriarcha rytmického badání, *Sievers*, applikuje svou methodu na hebrejské texty (Abh. d. sächs. Ges. d. Wiss. 1901, obšírný všeobecný úvod), nebo hledá v německých verších stopy kvalitativního rytmu (Über Sprachmelodisches in der deutschen Dichtung, Rektoratsprogramm, Leipzig 1901), neleni ani pracovníci mladší. Z nich na př. *Heusler*, vedle Sarana nejčilejší a nejbystřejší, pokusil se na loňském shromáždění něm. filologů a učitelů v Basileji (v září 1907) stanoviti to, co nazývá metrickým slohem (Metrischer Stil in stabreimender und endreimender Zeit). K tomu cíli liší tři typy: 1. Typ starogermánský s příkrými rozdíly v přízvuku a velice nestejným rozdělováním délky veršové na jednotlivé slabiky stupňuje vlastně ty rozdíly, které shledáváme v rytmu prosy. 2. Typ iambicko-trochejský naproti tomu, princip to latinsko-románský, znamená vyrovnávání a zmirňování přirozených kontrastů prosy. Princip tento působí na německý verš již v IX. století a tím povstává 3. typ nový, ne snad kompromis pouhý, nýbrž typ samostatný, stojící ovšem mezi oběma předešlými a charakterisovaný na př. knittelversy Hartmanna von Aue nebo Goethovými. *Mts.*

Dr. *Ant. Beer*: **Gotica. I. Skeireins dílo Wulfilovo?** (Program c. k. české reálky v Čes. Budějovicích, 1907.) Kritický přehled dosavadního badání o této památce, vyvolaný spisem Dietrichovým (Die Bruchstücke der Skeireins. Strassburg, 1903) a doplněný jednak již otištěnými studiemi českými (Mourek, Hurtig), jednak vlastním zkoumáním autorovým (negace v Skeireins). Thesi Dietrichovu, že Skeireins je dílo Wulfilovo, pokládá autor za neprokázanou. Methodicky zajímavý je mi v dějinách tohoto badání zejména jeden rys: kdežto staří badatelé (Bernhardt) zvláštní ráz jazyka vysvětlovali neschopností opisovačů, přicházejí badatelé pozdější (Lücke, Dietrich, Nehrismann) k tomu poznání, že Skeireins je dílo sui generis, samostatné, jehož zvláštnosti nutno vysvětlovati stilisticky vlivem řečtiny novozákonní, zvláště Pavlovy. — Drobná poznámka jazyková: důsledné užívání adjektiva „ovlivněný" ve smyslu německého „beeinflusst" nepůsobí příznivě. *Mts.*

Vedle velkých děl, zahrnujících methodiku a didaktiku všech vyučovacích předmětů středních škol (na př. nákladem O. Becka v Mnichově vyšlý Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen, u Teubnera vydaný Handbuch für Lehrer höherer Schulen), vycházejí i šíře rozpracované příručky pro jednotlivé předměty. Chci upozorniti na podnik jmenovaného již nakladatelství Beckova **Handbuch des deutschen Unterrichts an höheren Schulen,** jehož jednotlivé díly právě vycházejí redakcí

Dra A. Matthiase. Není to pouhá methodika: po prvním díle, věnovaném otázkám paedagogickým, následuje pět jiných, kde nejuznávanějšími odborníky jsou zpracovávány ty odbory vědní, které třeba je učiteli němčiny znáti. Tak na př. známý syntaktik Sütterlin zpracuje novohornoněmeckou grammatiku, proslulý badatel v germánské i románské rytmice Saran převzal nauku o německém verši, Michels dějiny německé řeči, Hirt německou etymologii, Panzer německou pověst hrdinskou, E. Elster dějiny německé literatury atd. Ze svazků nejzajímavějších bude však jistě již vydaná **Deutsche Stilistik** od R. M. Meyera (M 5·—). Vědecké otázky, do nichž se ponořit je pravou rozkoší, ale jejichž subtilnost stále ještě vědecké pracovníky odvracuje, byly tu podrobeny zkoumání badatelem nad jiné sčetlým a nad jiné vnímavým pro psychologické jemnosti. Výsledkem nebylo jich plné rozřešení, které by bylo dalo vznik vědecky založenému systému: o tom svědčí až příliš dobře často prolamované rozdělení obsahu a na slovní gymnastice založené členění věd grammatických ve skupinu věd popisných (hláskosloví, tvarosloví, syntax, semasiologie) a jim odpovídajících věd srovnávacích (fysiologie hlásek, etymologie, stilistika, filosofie řeči). Ale přes to přese vše je dílo Meyerovo ve svých úsečných poznámkách pravou studnicí pro informaci a bibliografii otázek, jichž zpracování je rozptýleno jako snad žádné jiné. *Mts.*

Recueil de morceaux choisis d'auteurs français par *H. Bornecque* et *B. Röttgers*, XVI + 514 str., M 5·—. **Commentaire littéraire** du recueil de morceaux choisis d'auteurs français par *H. Bornecque* et *B. Röttgers*, 116 str. M 2·80. Berlin, Weidmann, 1907.

K sestavení uvedené anthologie vedla autory, z nichž prvý je professorem lillské university a druhý ředitelem berlinské Victoriaschule, podle předmluvy tato úvaha: Úsudky, jež si žáci učiní podle učitelových výkladů z francouzské literatury, jsou povrchní, nejsou-li odůvodněny četbou, a způsob jich nabývání může v žácích vzbuditi nesprávné pochopení methody literárních studií a duševní práce vůbec. I jest francouzské literatuře učiti jako jiným předmětům *induktivně*, t. j. žákům jest třeba dáti do ruky tak vybrané texty, aby vlastním studiem mohli si učiniti ucelený obraz vývoje literatury i jednotlivých slovesných druhů a osvojili si tak, z vlastní zkušenosti jaksi, úsudek o přednostech a vadách spisovatelů.

Touto úvahou jest také již dán podstatný znak tohoto výboru. Při volbě ukázek rozhodovala jich význačnost pro spisovatele, dobu, slovesný druh i sloh a nikoliv, jak tomu je obyčejně při výběru pro anthologie, stránka aesthetická a morální.

Rozdělena jest kniha v tyto části: 1. vývoj francouzského jazyka, 2. francouzská metrika, 3. dějiny francouzské literatury do r. 1900, 4. ukázky ze spisovatelů XVI.—XIX. století, 5. vysvětlivky míst obtížných grammaticky, syntakticky i smyslem, 6. tabulka podávající přehled literárních památek XIX. st., vývoje jednotlivých slovesných druhů, událostí politických, vědeckých a uměleckých, jež měly vliv na literaturu, a současných zjevů v evropských literaturách (tableau des synchronismes du XIXe siècle), 6. rejstříky.

Nejdůležitější je ovšem čtvrtá část. Století XVI. je zastoupeno známými ukázkami z Ronsarda. Oddíl věnovaný XVII. století obsahuje skoro jen theorii (na př.: Corneille, Utilité morale du théâtre, L'unité de temps,

L'unité de lieu; Racine, Préface de Bérénice; Molière, La comédie et la tragédie, Sur les règles atd.); není tu scen z tragedií ani komedií, poněvadž se předpokládá, že aspoň jedno klassické drama ve škole důkladně se přečte. V oddělení „XVIII. stol." snaží se autoři seznámiti s politickými a sociálními myšlenkami doby a proto nejvíce čerpali z Voltaira a Rousseaua. Tři čtvrtiny celé části jsou věnovány XIX. stol., období pro nefrancouzské žáky zajisté nejdůležitějšímu; theoretické články (Hugo: Le drame, Contre les unités de temps et lieu atd.) umožňují přirovnání zásad klassiků a romantiků.

Kommentář jest zpracování osobních dojmů sestavovatelů z četby výňatků a příslušných francouzských literárních děl i pojednání; podává návod k rozboru a porozumění ukázek a jest cennou pomůckou učiteli, jenž chce anthologii propracovati se žáky indukčně.

Velice obsažná tato práce, v níž není německého slova, má i pěkné některé detaily, jako na př.: z biografických údajů o zastoupených autorech jsou uvedeny jen nejdůležitější pro porozumění jich díla; v nadpise jednotlivých článků neb skupiny jich je udáno, co se jimi charakterisuje.

Kniha určena jest za čítanku pro vyšší třídy německých středních škol a prokáže zvláště dobré služby tomu, kdo chce si učiniti pojem o francouzské literatuře moderní a současné. *Kučera.*

Honoré de Balzac: **Gobseck.** Vydal Čeněk Syrový, professor. Šolcovy „Školní knihovny děl německých a francouzských" sv. XIV. (Telč, Emil Šolc, 1907) za K 1·50. (66 + 84 str.) Pokládám tento pokus, uvésti do školní četby Balzaka, za nepodařený. Výchovných momentů Gobseck nemá, nepřispívá ani zvláště k poznání kulturní osobitosti francouzského života, má však dosti míst, jež nejeví se mi naprosto nezávadnými. Slohově jest dosti nesnadný, a nevím, zda by se mládeži podařilo bez obtíží pročísti jej i na nejvyšším stupni a s pomůckami, jež vydání samo poskytuje. Slovník je pečlivě pracován, až na maličkosti (‚hochet' tlumočí Sachs též ‚Steckenpferd, Lieblingssache'; schází talus 5,32; přesunuto ratification). Poznámky jsou neúměrné; několikráte jsem nahlížel a nedávaly mi odpovědi. Zvláště by bylo bývalo dobře rekapitulovati chod myšlenkový, ne všude průzračný. Nevidím poznámek k 1,20; 6,20 (smysl jména); 6,24 (rue des Grès); 7,9 (tlumočeno nepřípadně); 7,26 (sentimentální cest*ou*); 7,30 (les faubourgs d'Anvers); 7,31 (Jean-Esther); 14,29 (publikac); m. 15,28 čti 15,23; 16,13 a 14; 20,6 (stydlivý?). Úvod biografický nevyhovuje nikterak. Text tištěn pozorně až na: 11,31 špatně děleno; 22,6 rozmazáno; 26,13: a*t*ermoiements; 34,26 résevant; 49,16; 49,20 a 21; 50,8; 65,16. Označování výslovnosti má se díti způsobem obecně obvyklým, a protože se dobře hodí transkripce Associace fonetické, tedy tím způsobem. Pomůcek jest tu hojnost (Passy, Petite phonétique comparée, Lipsko, Teubner 1907; u nás rukověť Kunstovného, Praha-I., Springer). Vydání naše však zavdává příležitost k poznámkám obecněji důležitým, ke stesku na *nesoustavnost* našich školních vydání. Starší generace (knihovny Storchova a Šimáčkova) vydávala spisy podle svých hledisk skutečně nezbytné. My takových pomůcek dosud nemáme. A má-li nastati zlepšení poměrů pro náš knihkupecký trh, máme-li zbaveni být nezbytnosti kupovati publikace zahraniční, musí se přihlížeti, abychom měli vydáno, co požadují instrukce, k čemu radí Münch, co doporoučí Vollmöllerův Kritischer Jahresbericht a j. Tím neříkám, že by nebylo vůbec vhodných publikací; k účelným edicím řadím Kubínův Výbor poesie (Unie), Vojtíškův Výbor

z novellistiky (Unie) a leckterý svazek knihovny Šolcovy. Vím též, že by nebylo nesnadno nalézti pracovníků. P. prof. Fr. Pover na př. má, pokud vím, pečlivě propracován text Mademoiselle de la Seiglière (text ovšem možno míti jen z Francie). Dále by šlo o to, vyvolati ve spolku našem porady, na nichž by se přizpůsobil pro naše poměry kanon četby moderních filologů německých, jehož požadavky a způsob posuzování bychom mohli prostě přejmouti. V. Dr. R. Kron, Französischer Lektüre-Kanon, separatní otisk z W. Viëtorových „Neuere Sprachen", sv. X., Marburg, Elwert, 1902, M 0·50.) *Adolf Holk.*

Ph. Aug. Becker: **Grundris der altfranzösischen Literatur.** I. Teil. Älteste Denkmäler. Nationale Heldendichtung. (Sammlung romanischer Elementar- und Handbücher, herausgegeben von W. Meyer-Lübke, II. Reihe, I. 1) Heidelberg 1907. C. Winter (144 str.).

Literatuře starofrancouzské dostalo se v krátkém údobí několika znamenitých zpracování. G. Parisův Manuel zahájil řadu, načež následoval velkolepý přehled G. Gröberův v Grundrissu románské filologie, osobité zpracování Suchierovo v literatuře francouzské vyd. společně s Ad. Birch-Hirschfeldem a populárnější a nedosti jednotný, také v jednotlivých oddílech nestejně hodnotný přehled v prvých dvou dílech Jullevilleovy Histoire de la littérature française. Krásně přehlédl G. Paris celé staré písemnictví francouzské po renaissanci ještě před smrtí v malé knížečce Mediaeval french literature (v Dentových The Temple Primers), která teprve po jeho smrti přátelskýma rukama vydána v rouše francouzském (Paris, A. Colin, 3·50 fr.) jako Esquisse historique de la littérature française au moyen âge. (Mám uchystán český překlad této příručky k tisku.) Potřeby studia universitního vyvolaly dvě publikace ve dvou parallelních sbírkách romanistických příruček, vycházejících u Niemeyera (Halle) a u Wintera (Heidelberg): Voretzschovu a svrchupsanou Beckerovu. Známý přísný odvažovatel badání literárně-historických, před tím professor v Budapešti, nyní na universitě vídeňské, Ph. Aug. Becker, předvádí v našem svazečku nejstarší památky a epopeji starofrancouzskou. Po obecné stati o problémech původu kreslí ranné údobí chanson de geste, gestu Vilémovu, gestu královskou, gestu zrádců, eposy ojedinělé, gesty menší a epopeje křižácké. Na to probírá druhý květ básní a jich úpadek. Vlivem na cizinu, prosaickými rozvody básní a prvotisky jich zavírá svůj obraz. Oddíl zakončuje indexem. Kniha dýše svěžím dechem zdravého kriticismu. Krásně vystižena píseň o Rolandu, jejíž obraz provází stesk, že přes spoustu prací báseň dopodrobna analysujících posud není synthetického, plného jejího vystižení. O stanovisku autorově možno krátce opakovati z Voretzschovy knihy (Einführung in das Studium der altfranzösischen Literatur, str. 134), že „nevybudoval theorie samostatné, přivodil však mnohokráte ujasnění problémů kritickým tříbením názorů posavadních; že popírá existenci prvotných eposů (kantilén), zvláště rád dovolává se písemných pramenů epopejí, na př. zápisů kronikářských, a hledí vyložiti básně jako jednotné výtvory jednotlivých básníků." Stanovisko toto sbližuje jej nejvíce s J. Bédierem, jak dosvědčuje nedávná, významná kritika Beckerova v Literaturblatt für germ. u. roman. Philologie (1907, 368 sl.) a s druhé strany rovněž nedávný výrok Bédierův, jejž pro zajímavost uvádím: „Dans l'histoire des légendes, dites populaires, il faut de moins en moins croire à la collaboration instinctive des générations, à l'apport presque inconscient de lignées de con-

teurs anonymes; de plus en plus à l'action réfléchie, individuelle, de quelques écrivains créateurs, et cette vue, moins poétique que l'autre, ou moins romantique, est peut-être plus vraie.“ Stanovisko i jinde se uplatňující.

A. Holk.

Program *Akademického gymnasia* přináší článek *J. Kazimoura*: **Příspěvky k hospodářským poměrům na panství zvíkovsko-orlickém.** (*Část prvá.*) Úvodem je položena stať líčící v hlavních rysech dějiny selského stavu a hospodářství zemědělského u nás až do války třicetileté. Poměry zvíkovsko-orlické mají pak ukázati, jak se v nich obrážejí jednotlivé dějinné etapy. Zevrubnější líčení jest ovšem možno teprve od doby, z níž se zachovaly urbáře zmíněných panství (poč. stol. 17.), udání revisitační rolly (1677) a fassi (18. stol.) pořizovaných za účelem zdanění velkostatků. Podle těchto pramenů jest stanovena rozloha a výnosnost velkostatků, rozvoj panského pivovarství a rybníkářství. Práce, založena jsouc na urbářích dosud nevydaných, přispívá k objasnění našich hospodářských poměrů hlavně ve stol. 17. a 18.. Jen nedopatřením asi se praví, že sedláci podle zákupního práva vysazováni od stol. 15. místo od 13. Část druhá bude pojednávati o poddanských poměrech na Zvíkovsku a Orlicku.

V programu *gymnasia mladoboleslavského* uveřejňuje *F. Bareš* článek: **„Vycházky po Boleslavsku“.** Účel článku a výběr látky stanoví autor hned s počátku: Vybrána místa taková, kam obyčejně studentské výlety se konají, historicky i umělecky zajímavá, památná, vynikající mnohou krásou přírodní k osvěžení těla i ducha. Směr vycházek čelí více k severu do českého ráje, nežli do žírné roviny labské. Putujeme na místa ta, hledáme z těch zachovalých památek a těch trosek starou kulturu, z originálu ji chceme poznati, učiti se. Podávám k tomu návod, vytýkající charakteristické vlastnosti, jak na kterou památku pohlížeti . . . — Jsou to tedy řádky adressované v prvé řadě studentům-turistům, vzbuzující v nich umělecko-historický zájem o památky rodného kraje. Četné zdařilé illustrace historických památek, rozbory jich zvyšují zájem čtenářův. Pro příště slibuje autor, že tyto své „historické“ vycházky po Boleslavsku doplní článkem přítomnosti věnovaným — vycházkami geograficko-národohospodářskými.

Jindřichohradecké gymnasium ve své zprávě má článek Dra *K. Müllera*: **Význam říše byzantské v dějinách lidstva.** (Část prvá.) Práce má za účel vyložiti změněný názor západního světa na dějiny byzantské; vidělo-li se dříve v dějinách říše té pouhé odumírání říše římské, nepřetržité pásmo odporných bojů domácích, palácových revolucí, titěrné servilnosti a jalových hádek theologických, ukazuje se v novější době, že dějiny byzantské vykazují také světlé stránky, pokrok vedle úpadku, doby skvělého rozvoje a že vůbec mají pro kulturu evropskou veliký význam, jmenovitě pro národy slovanské. V první této části podává autor na základě novější literatury velmi svědomitě pracovaný a pěkný přehled vnějších dějin a vývoj vnitřně-politických institucí říše té. V uspořádání bylo by si přáti leckde více přehlednosti. Bylo by také žádoucno, aby česká práce, líčící význam říše byzantské v dějinách lidstva, přihlížela větší měrou k jejímu vlivu na národy slovanské, pro jejichž valnou část byzantský středověk má význam rozhodující. Snad bude tak učiněno v části druhé, která má obsahovati sociální vývoj říše.

V programu *gymnasia v Uh. Hradišti* vyšel článek *J. Plačka*: **O starších klášterech českomoravských, zvláště řehole benediktinské.** Správně

se tu ukazuje, že zakládání klášterů knížaty byla dobrá hospodářská politika dynastie. Kláštery intensivně hospodařily, kolonisovaly, byly oporou moci knížecí i zdrojem příjmů. Z okolnosti, že kláštery 40—60 let po svém založení byly přestavovány, snaží se autor dovoditi, že ona doba od založení do přestavby byla jakousi zkušební periodou kláštera. Teprve, když se ukázalo, že klášter bude míti všecky podmínky pro svůj rozvoj, byl definitivně postaven od kamene, resp. rozšířen. Při opatrnosti, s jakou kláštery postupovaly, je to mínění dosti pravděpodobné. Přehlednosti článku by posloužilo vhodné rozdělení látky, jehož tu však vůbec pohřešujeme.

Jičínské gymnasium, které počátkem letošního roku slavilo stoletou památku svého obnovení (viz Věst. čes. prof. str. 50.), připravovalo se vlastně na tento významný rok články svých programů z let 1902-3, 1905-6, 1906-7. V nich vycházely stati *J. Vítkeho*: **K dějinám gymnasia jičínského.** Počínají se snahami jičínského občanstva o obnovení gymnasia (bylo založeno Albr. z Valdštejna r. 1624 jako kollej jezuitská a zrušeno r. 1777); přičiněním hlavně měšťana jičínského J. K. Kneise po dlouhých supplikách gymnasium obnoveno r. 1807. Dějiny humanitního gymnasia jičínského v letech 1807—1849 jsou obsahem článku programového z r. 1902-3. Programy 1905-6 a 1906-7 líčí osudy gymnasia osmitřídního od r. 1849. Vedle kroniky ústavu, rozvoje sbírek školních, jsou zajímavy partie o vyučování češtině, životopisy učitelů od dob obnoveného gymnasia, statistika žactva, seznamy abiturientů i ukázky z archivu gymnasijního (způsoby klassifikace, vzory katalogů — mezi jiným i vysvědčení F. L. Riegra — provisorní osnovy učebné po r. 1849). Celkem lze říci, že tyto články vhodně doplňují dějiny gymnasia jičínského od K. Štětiny, vyšlé v „Jubilejním památníku".

Programový článek *budějovického gymnasia* od *J. Macháčka*: **Územní a národnostní změny na půdě dnešního mocnářství rakousko-uherského od pádu říše hunské až po rozklad říše avarské** (453—630) je založen hlavně na Šafaříkovi a Šemberovi a běžným způsobem mluví o territoriálních změnách ve zmíněném období. Příchod Slovanů do Čech podle starých theorií klade teprve do století pátého.

J. Harapat, **Rozpravy zeměpisné.** I. Praha, 1907. Nákl. dědictví Komenského, str. 291. Účel knihy naznačuje autor delším titulem: „Rozpravy zeměpisné. Hledě zvláště k cíli a účelu, k obsahu i rozsahu, k osnovám, methodám a pomůckám, jakož i k historickému vývoji vědy a učby zeměpisné." Spis obsahuje kapitoly: Cíl, úkol a rozsah zeměp. vyučování. Vzdělavací hodnota zeměp. učby. Výběr učiva. Osnovy a methody zeměp. vyučování. Geologický a genetický moment zeměpisných zjevů. Srovnávací zeměpis. Zeměp. individua. Tímto rozdělením práce se ovšem značně usnadnila. Jak předmluva praví, spis je psán pro učitele a nechce „poučovati geografů a kartografů z povolání". Tu můžeme hned říci, že p. autor sleduje svědomitě vytčený cíl; všude projevuje ušlechtilou snahu prohloubiti učení zeměpisné a postaviti je na modernější základ. Hojnost příkladů, příměrů, citátů, odkazů na odbornou literaturu, občas i polemický ráz jsou důkazy této snahy. Místy dal se p. autor svésti na scestí k přehnaným názorům ritterovské školy, ač zase na štěstí nutno konstatovati, že výklady takové jsou namnoze přejaty ze spisů neodborníků, jako na př. Bucklea anebo Taina. Tak z posledňejšího Filosofie umění je zbytečně převzat několikastránkový citát. K práci čerpáno bylo hojně a svědomitě z roztroušené literatury české a rovněž množství

prací uvádí se ze záplavy literatury německé. Nebylo by snad lépe uvésti jednu, dvě cenné práce, aby ten, kdo touží po dalším vědění, mohl se bezpečně obrátiti k určitému dílu? K tomu pak nutno uvésti aspoň rok vydání, jenž často mnoho napoví. Při další práci bychom rádi viděli, kdyby p. spisovatel vyplul z toho německého moře dále do světa a podíval se i na jiné literatury, jež chovají mnohá cenná díla, cennější mnohých školometských článků německých. P. autor sám ocenil na př. Geikiea. Německé prameny pak přirozeně prorážejí na povrch místy zbytečně, na př. v uváděných příkladech, když i české máme. Do věcného posudku se zde pouštěti nemíníme s ohledem na účel knihy, ale i po stránce methodické měli bychom chválu i námitky. Tak na př. zdá se nám, že srovnávacího zeměpisu nelze tak snadno a v takových rozměrech použíti při výkladech již na obecné škole, když zeměpisné známosti, tedy podklad sám, chybějí; nad to vyžaduje spousty času, nemluvě ani o nedostatku příslušných map a schemat, o nestejném zájmu a nadání u žáků. Vždyť ani na střední škole, kde jsou poměry mnohem příznivější, podobnou methodou stále se ubírati je přímo nemožno. Nicméně spis tento lze jen vítati jako každý seriosní pokus na úhoru zeměpisu. Můžeme knihu tu s dobrým svědomím doporučiti i našim kollegům, ježto najdou v ní uloženy a srovnány mnohé pěkné pokyny pro zeměpisné výklady. Že by snad kniha znamenala úplný převrat v učení zeměpisném, jak poznamenává referent v Revui pro učebné pomůcky, dokazuje spíše naprostou neznalost věcí dotyčného p. referenta. *Nu.*

Boh. Bauše, **Život a cesty dra Emila Holuba.** Praha, 1907. J. Otto. Světová knihovna č. 612—613. Spisek příležitostný, vydaný na paměť šedesátých narozenin, předcházel zasazení desky péčí České společnosti zeměvědné na domě v Nerudově ulici, kde Holub jeden čas bydlil. Do životopisného líčení vpleteny jsou hojné citáty z Holubových cestopisů, zejména pak líčení slapů Viktoriiných. Pan autor poutavou formou podává obraz těch zápasů muže, jenž ve svých cestách neviděl snad jakýsi druh řemesla či vedlejšího zaměstnání, nýbrž svými cestami upřímně hleděl rozřešiti vědecké poznatky o jihoafrických krajích. Líčení o plánech a strastech cestovatelových vhodně doplněna jsou srovnáváním s dnešními poměry. Ale význam Holubův přece dříve nevynikne, dokud nebudou probrány zároveň dějiny výzkumů Jižní Afriky. Spisek hodí se dobře pro žákovské knihovny. *Nu.*

Jan Macháček, **Stručné dějiny zeměpisu školského.** Telč, s. a.(!), Šolcových příruček pro učitelstvo škol obecných a měšťanských sv. XVI. str. 64. Otisk ve formě knižní z Věstníku spolku česk. professorů. Dějiny sahají do r. 1849, tedy do organisace středních škol. Doufáme, že nejzajímavější dobu od tohoto roku zpracuje p. spisovatel jindy. V líčení rozvoje vědeckého zeměpisu 17. stol. měla býti uvedena klassická Geographia generalis od Bernh. Varenia (I. vyd. Lond. 1650). Edrisi nezhotovil Rogerovi II. globus, nýbrž mapu, ale na základě Ptolomaia. Jinak je to práce pro každého učitele zeměpisu velmi zajímavá. *Nu.*

Mathematische Annalen. Bd. 65. Heft 1. (13. prosince 1907.) *Zermelo*: „Neuer Beweis für die Möglichkeit einer Wohlordnung.“ Theorie množin, založená ve svém nynějším tvaru hlavně G. Cantorem v letech 70tých a 80tých (v. příslušné ročníky Math. Ann.), osvědčila svou plodnost v mnoha směrech. Stačí vzpomenouti základů arithmetiky, pojmu nekonečna, základů differenciálního počtu a theorie funkcí reálné proměnné; v geometrii mimo

jiné zvláště analysis situs byla postavena touto theorií na pevný základ. Dnes stojí v popředí vědeckého zájmu dvě otázky: problém kontinua (t. j. souhrn všech reálných čísel) a problém základů theorie množin. Vyskytly se totiž v theorii množin jisté věty, vedoucí k logickým sporům; jsou nazývány paradoxy theorie množin. Bernstein hledá příčinu těchto paradox právě v nejasnosti základních pojmů, i směřuje snažení mathematiků k jich precisování. Také článek nahoře uvedený dotýká se základních otázek týkajících se této theorie a základů mathematiky vůbec.

Loewy: „Die Rationalitätsgruppe einer linearen homogenen Differentialgleichung." Elementární výklad základů Picard-Vessiotovy theorie řešitelnosti differentiálních rovnic; nepředpokládá znalost Lieových grup a je snadno čitelný. *B.*

L'Enseignement mathématique, roč. IX. V tomto ročníku je pokračování zajímavé ankety (zahájené v roč. VII.) o pracovní methodě mathematiků. Jsou projednávány otázky 14. až 23. Otázka 14., zdali totiž přistupuje mathematik ihned k obecnému řešení daného problému, či zda provádí napřed případy zvláštní, byla zodpověděna od většiny ve smyslu druhé možnosti (od 30, 14 se vyslovilo pro prvou, 16 pro smíšenou methodu). Otázka 19. seznamuje nás se zábavami, jež mathematikové volí pro oddech od své práce; ukazuje se, že je to hlavně hudba, belletrie a pěší procházka. V odpovědech na ot. 22.—23. radí se po stránce hygienické ke střídmosti v práci i v jídle, úplné nebo částečné zdrželivosti od alkoholu (zajisté nic specificky mathematického).

Listopadový sešit (poslední v ročníku) obsahuje studii, již cituji v doplnění zprávy o Fermatovi:

Aubry: Étude élémentaire sur le theorème de Fermat. Všeobecně je zajímavá prvá část, jednající o stavu arithmetiky před F.; pak vynikne plodnost jeho nových idei. *B.*

Weber-Wellstein: **Encyklopädie der Elementar-Mathematik.** III. Band. **Angewandte Elementar-Mathematik.** VIII + 666, 358 obrazců. Leipzig, B. G. Teubner, 1907. Váz. M 16·—.

Třetí díl této encyklopedie*) obsahuje, jak naznačuje název, applikace mathematiky a geometrie, na středních školách buď již zavedené, nebo takové, jež by mohly býti na školu uvedeny, ne-li jako disciplina, alespoň v úlohách. Vedle toho je cílem knihy — jak autoři výslovně vytýkají — vyložiti logicky základy projednávaných disciplin tak, jako se to stalo v prvých dílech pro arithmetiku a geometrii. Obsah: Kniha I., nadepsaná Mechanika, obsahuje: základy geometrie vektorové (od Wellsteina), vrcholící ve větě o summaci *n* vektorů (v čemž přesahuje středoškolskou látku); po stránce axiomatické je zvláště vyložen rovnoběžník vektorů; dále obsahuje analytickou statiku a dynamiku (od R. Webera), v níž zvláštní důraz je položen na pojem práce a energie; připojena stručná historie principu energie. Kniha II., nadepsaná „Elektrické a magnetické silokřivky" (od R. Webera) obsahuje: elektřinu, magnetismus a elektromagnetismus, založené veskrze na představě silokřivek; připojena tabulka el., magn. a elektromagn. jednotek. Kniha III.:

*) O prvých dvou dílech jsem obšírně referoval v XXXVII. ročníku »Časopisu pro pěst. math. a fys.« Bylo by si přáti, aby z kruhu odborníků bylo podáno podrobné ocenění tohoto dílu, z něhož zde podávám jen stručný obsah.

Maxima a minima (od H. Webera) obsahuje několik vhodně volených příkladů z čistě geometrické theorie maxim a minim, pak elementární theorii analytickou s užitím na theorii mnohoúhelníků, ke konci užití na theorii rovnováhy a kapillarity. Kniha IV. „Počet pravděpodobnosti" (od H. Webera) obsahuje filosofické úvahy o příčině a účinku, náhodě a pravděpodobnosti, přeložené do řeči mathematiky na základě pojmu množiny; základní věty o počtu pravděpodobnosti; nauku o chybách v pozorování (methoda nejmenších čtverců). Nejobšírnější kniha V., nadepsaná „Grafika" (od Wellsteina), obsahuje deskriptivní geometrii urovnanou podle method; zvláště pečlivě — praví úvod — byla projednána nauka o křivosti. Následuje grafická statika s některými applikacemi.

Ačkoli nemohu podati úplné ocenění této zajímavé knihy, myslím, že lze ji právem doporučiti pozornosti všech odborníků. *B.*

Užitkové a pamětihodné rostliny cizích zemí. Sepsal *Fr. Polívka*, ředitel č. st. reálky v Olomouci. Nákl. F. Prombergra v Olomouci. Seš. 1.—10. Cena seš. 50 h. — Po velkolepé „Květeně" podává autor nové dílo, a to stejně cenné. Je to vždy hřejivým faktem, když objeví se v naší, bezcennými tisky tak přecpané literatuře kniha, po níž vážný čtenář s nedočkavostí sáhne a již pak umístí si pěkně po ruce, aby znovu a znovu se k ní vracel. „Užitkové a pamětihodné rostliny" jsou takovou knihou. To, co z látek rostlinných z různých končin světa k nám obchod snesl, tu plod, tam tkáň, tu lék, potřebu živnostenskou nebo přepychovou, v těch kusých ukázkách vždy podněcuje zvědavost vzdělancovu a budí otázky: Jak ta či ona rostlina vypadá? Kde roste? Který má význam? A neměli jsme mimo kusé, roztroušené zprávičky v časopisech a slovnících po čem sáhnouti, co by ukojilo naši zvědavost. Kniha Polívkova nám otevřela nový prospekt. Klidně věcným, vědeckým, jasným a poutavým způsobem vykládá nám autor o vlastnostech, podobě a vlasti cizích *stromů ovocných, rostlin kuchyňských, požitkových, kořenných, lékárnických, průmyslových* a vůbec *pamětihodných*. Přesné a názorné obrázky z velké části nové a pro dílo zvlášť zhotovené zaokrouhlují představu a činí dílo pomůckou dokonalou. Nakladatelství p. Prombergrovu lze k novému tomu obohacení vzdělávací literatury gratulovati. Až dílo bude ukončeno, dovolíme si delším rozborem poukázati znovu k velecennému jeho obsahu. *J. J.*

Dr. *Josef Podpěra*: **Vývoj a zeměpisné rozšíření květeny zemí českých ve srovnání s poměry evropskými.** 1907. Knihovna přírody a školy. (272 str.) K 6·—.

Široce založená kniha autora, který přes mnohonásobné úkoly svého středoškolského působení udržuje se na výši vědecké.

Již první kapitola, vyčerpávajíc literaturu odborů příbuzných, přináší četné doklady, jak cenné zprávy podává rostlinná geografie pro všeobecnou zeměvědu. (Význam třetihor pro vývoj naší květeny.) Tak nutno souditi z nálezů třetihorních, že evropské podnebí v miocenu bylo daleko teplejší než nyní a že v celém arktickém pásu byla vysoká teplota. Ráz Evropy byl však daleko méně kontinentální než nyní a klima bylo více méně insulární. Také drobnější rysy konfigurace povrchu zemského možno podle terciérní vegetace odhadnouti, na př. tehdejší rozlohu moře aralsko-kaspického.

Kapitola „Perioda ledová" podává nástin zaledněni za doby glaciální, rozdělení její, příčiny vzniku a klima. Postglaciální vývoj rostlinné pokryvky v Evropě nejlépe znám jest ze severních zemí, v první řadě Skandinavie;

podkladem jsou tu hlavně klassické práce *Nathorstovy* o květenách glaciálních Švédska, Ruska, Dánska a j.; změny pak vegetace dály se v docela zvláštních vegetačních epochách. *Nathorst* provedl také důkaz, hlavně na základě prozkoumání rašelin severoněmeckých, že veškerá střední a severní Evropa v nejstarší době postglaciální pokryta byla jednotnou arktickou florou tundrovou. Přehled nálezů rostlinných pocházejících z doby ledové pro střední a severní Evropu podává autor hlavně podle *Webera*, pro Tyroly podle *Wettsteina*. Nálezy z Francie dokazují, že fík, vavřín a réva byly od terciéru u nás nepřetržitě domácími, že nebyly tedy přineseny z Asie do Středozemí a zvláště ne člověkem. Práce *Sitenského* o českých rašelinách podávají obraz postupu vegetace postglaciální u nás; z Moravy nemáme dosud o složení rašelin nejmenší zprávy.

Následující stati jednají o vzájemných vztazích flor cirkumpolárních. Množství typů, které byly za terciéru rozšířeny po celé severní polokouli, jest roztroušeno nyní jen po severní Americe, demonstrujíc genetickou příbuznost květeny její s florou arktickou (*Taxodium, Libocedrus, Sequoie* atd.). Též příbuzenské vztahy východní Asie a severní Ameriky jeví přečetné druhy. Největšího však významu pro otázky tyto jsou rody, které sahají svým zeměpisným rozšířením od severní Ameriky až na poloostrov Balkánský a spolu známy jsou z třetihorních nalezisk. Dějiny některých rodů (*Acer, Primula* atd.) poskytují tu zajímavých dat z fylogenie dotčených rostlin. Klíč však pro vývoj našeho rostlinstva hledati nutno ve východní Asii, hlavně střední a východní Číně. Horstva Tibetu, střední Číny, východních Himalají nejméně byla z kontinentu zasažena vlivem doby ledové, i mohla se tam zachovati terciérní vegetace původní. V Evropě zůstal tak nedotčen hřeben horstva mediterránního od Pyrenejí po Kavkaz a zvláště poloostrov Balkánský. Když pak jednak vysušením velkých moří miocenových nebo i pliocenových vznikly velké plochy rostlinstvem neosazené, jednak dále doba ledová utvořila v Evropě nové poměry pro nové rostlinstvo, tu nastoupily obyvatelky zmíněných vysokých pohoří asijských cestu na západ: jednak přes stepi sibiřské, uralské a jihoruské osídlily i naše krajiny, jednak horstvy Persie, Kavkazu a poloostrova Balkánského rozmnožily otužilejší zbytky květeny třetihorní. Zde na poloostrově Balkánském (kap. X., Význam květeny poloostrova Balkánského pro vývoj květeny středoevropské) zachovaly se nejlépe poslední zbytky květeny třetihorní, která v jednotném rázu panovala od poloostrova Pyrenejského po Kamčatku a tak úzké vztahy měla ke květeně tropické. Svým rázem praesentuje se flora balkánská jako mediterránní; jelikož pak všechny květeny okolních zemí přispěly k jejímu rozvoji, vychází z toho neobyčejná její rozmanitost. Vylíčiv vznik vysokohorské vegetace středoevropské, autor přechází k nejzajímavější části díla, charakteristice vzniku nynější vegetace v zemích českých. Velké zkušenosti floristicko-geografické daly vznik četným novým pojetím jeho.

Vývoj květeny v Čechách a na Moravě nebyl jednotný a ve všem vždy souhlasný. Příčinou toho jest již otevření zemí těchto na různé strany světové, nad to pak hranice, kterou mezi nimi činí česko-moravská pahorkatina. Tato svým studeným podkladem, jakož i zalesněním tvořila podle *Podpěry* nepřekonatelnou překážku teplomilným rostlinám podunajským, aby postoupily do vnitra Čech. Jediné v poříčí Svitavy, Mor. Sázavy a Loučné mají Čechy možné spojení s řekou Moravou a tím i s Dunajem. Pro Šumavu a Český Les nemohly zase do Čech proniknouti typy západní, jihozápadní a

alpské, které nacházíme v Německu až na Sále. Jelikož však přes to, že flora fanerogamní jeví v Čechách a Porýní značné rozdíly, jeví se ve složení meší vegetace v obou územích podobnost velmi nápadná, soudí autor, že geografické ohraničení květeny mechové bylo hotovo již v té době, kdy u nás východní elementy působily na vegetační pokryvku střední Evropy. Mechy, jichž se to týká, jsou t. zv. mediterránní, t. j. takové, které jsou rozšířeny po celém Středozemí. Autor na základě vlastních nálezů uvádí četné z nich, které znamenitě uchovány jsou dosud na Kavkaze, jenž, jak již řečeno, málo byl dotčen vlivem ledové doby. (Přímým reliktem terciéru jsou i *Grimmaldia fragrans* a *Fimbriaria fragrans*.) Meridionální kapradiny a jevnosnubné v zemích našich dovolily pak již autorovi — třebas že pro všeobecnější ještě závěry bude nutno poohlédnouti se po poměrech i z jiných vegetačních území, na př. na teplomilné zástupce ze suchých prahor jižní Francie — vytknouti příčiny, proč se jmenované rostliny na význačné své okrsky stahují: průteplivost hlavně podkladu. Autor poukazuje na četná stanoviska prahorní s vegetací „thermofylů". Velmi zajímavá jest též vegetace Palavských kopců na Moravě, která obsahuje elementy, jež do Čech již nepronikly, nýbrž nejbližší své příbuzné mají daleko na východě a jihovýchodě. Z rostlin reliktních po době ledové vytýká autor prvky arktické, které obývají na Krkonoších nedosahujíce Alp nebo Karpat, dále prvky tundrové; největší úděl na vytváření naší květeny mají z nich však prvky alpinské — většina našich stromů a keřů sestoupila asi v době ledové do nížiny. Alpinských mechů celou řadu stanovil opět autor pro naši nynější floru na základě vlastního badání. Květena stepní zasáhla ve znamenitém rozvoji i země naše. Jeví však fysiognomika české květeny stepní značné rozdíly oproti stepní květeně moravské: moravská má ráz lučinatý, složena jsouc z pestrého koberce nejrozmanitějších bylin; v Čechách jeví step charakter naprosto xerofilní. Step rázu českého jest domovem v Haliči a na „černé zemi" v jižní Rusi, moravská v Dolních Rakousích a Uhrách. I šířily se podle autora stepní rostliny do obou území cestou podstatně jinou, do Moravy z Dolních Rakous, do Čech, ohraničených s této strany Českomoravskou vysočinou, z jižní Rusi přes Halič a Slezsko, jak se zdá, prorvou labskou nebo údolím Nisy Zhořelecké. Známý nález Podpěrův ovsa *Avena desertorum* u Loun, který posud znám je toliko ze stepi orenburské a z nejvýchodnější Haliče, originální názor autorův zajisté potvrzuje. V původu ovšem obou stepních květen, české i moravské, rozdílu není; obě pocházejí z končin, ležících severně od moře Černého a táhnoucích se ještě dále na východ. Z jiných prvků postglaciálních jmenuje autor elementy doubravní, posammofilní, halofilní a karpatské.

V posledních kapitolách kritisuje autor mimo jiné členění *Kernerovo*, *Paxovo*, *Drudeovo* a *Englerovo* a uvádí zeměpisné rozšíření rostlin květeny zemí českých podle svého roztřídění v rostliny kosmopolitické, cirkumpolární, rostliny starého světa, eurasijské, evropsko-sibiřské, evropské, meridionální, orientální a evropsko-alpinské. Instruktivní mapky, z nichž jedna předvádí rozdělení ledovcových a lössových území po Evropě, druhá t. zv. vegetační provincie středoevropské, uzavírají dílo, jež jistě přispěje ke zvýšení zájmu o geografii rostlinnou a zavede ve vyučování přírodovědné nový prvek užitečný. *J. Peklo.*

Houby české. I. Rezy. Sepsal prof. Dr. *Fr. Bubák*. Archiv pro přírodovědecké prozkoumání Čech. 1907. 226 str. K 14·—.

Na základě více než desetiletého studia podává autor svou souhornou

práci, první v rozsahu takovém z české mykologie vůbec. Z dějinného nástinu mykologického studia v Čechách vysvítá, kterak intensivně pěstěna byla zde mykologie do let padesátých, ale kterak poté zavládlo silentium. Rezy jsou první partií hub, která došla autorova zpracování, dále budou následovati *Phycomyceti, sněti, Basidiomycetes, Ascomycetes* a *Fungi imperfecti*. V části všeobecné vypsány stručně vegetační formy rezů; též různé typy podle počtu druhů výtrusných (eu-typ, opsis-typ, brachy-typ, hemi-typ, micro-typ, lepto-typ, které právě v nejnovější době došly cytologického odůvodnění, jakož vůbec nové práce o rezích vynesly na světlo množství velice zajímavých fakt, na př. o rodozměně u Uredineí atd.) došly zmínky. Na to roztříděno pomocí význačných kriterií 308 českých specií rezů, z nichž autor sám jako nových popsal 20; jen *Puccinií* stanoveno pro Čechy na 200! Všude přičiňuje autor biologické poznámky, jmenovitě o svých infekčních pokusech, jimiž příslušnost nebo odlišnost vegetačních forem hleděl stanoviti a jež i v cizině jsou ceněny. *J. Peklo.*

Dr. *Wilhelm Bahrdt*: **Physikalische Messungsmethoden.** Mit 49 Figuren u. 147 S., Leipzig: G. J. Göschen'sche Verlagshandlung, 1906.

Povahou, prostředky i účelem látky odůvodněn je ráz knihy více elementární. Nicméně pokusy uvedené stojí na stupni moderních požadavků precisní vědy fysikální. Autor především zabývá se obšírně měřením základních veličin fysikálních, a tu zejména povšimnuti zasluhuje § 2. Potom uvádí stručně kvantitativní methody seřazené podle jednotlivých disciplin fysikálních, jak je najdeme ve větších kompendiích toho druhu. Bylo by bývalo dobře, kdyby byl autor uvedl též methody k měření centrifugální síly, jak je najdeme v Poskeho „Z. f. ph. u. ch. U."; v § 11. mohl autor také uvésti methodu k měření rychlosti zvuku resonancí. Knihu tu vřele doporučujeme všem experimentátorům na středních školách, zejména pak těm, kdo mají zavedeno praktikum, poněvadž při nepatrné ceně (80 Pf = 96 h) může býti dílko toto vhodnou příručkou i pro žáky tam pracující. Těšíce se na další svazky „Sammlung Göschen" obsahující hojnost materiálu fysikálního, jehož na středních školách s prospěchem lze užiti, slibujeme, že neopomineme vždy o nově se vyskytnuvších spisech svému čtenářstvu referovati. Dr. *Pecl.*

Fysika pro školy průmyslové a ústavy příbuzné. Sepsali *Stanislav Petíra* a Dr. *František Nachtikal*, professoři při c. k. českých státních průmyslových školách. Nákladem vlastním. Cena 2 K 60 h., váz. 3 K (str. 204).

Konečně objevila se i pro české průmyslové školy učebnice fysiky, jejíž potřeba se sice již dávno pociťovala, ale která přece dosud vydána nebyla. Co toho příčinou, nedovedu pověděti; pracovníci jistě by se byli nalezli, i byla to snad jen obava nakladatelů, že by při malém poměrně počtu škol průmyslových zisk z takové knihy nebyl zaručen. Proto tím většího uznání zasluhují jmenovaní autoři, že nedbajíce toho vydali vlastním nákladem tuto učebnici, jsouce k tomu kvalifikováni i jako pracovníci vědečtí i jako zkušení učitelé škol průmyslových.

Látku, kterou ve své knize zpracovali, rozdělili autoři v kapitoly, nadepsané: Úvod, nauka o teple, nauka o magnetismu, nauka o elektřině (statické a dynamické), mechanika těles tuhých, kapalných, plynných, nauka o zvuku, nauka o světle a chemie. Tímto rozdělením látky přibližuje se kniha dosti mnoho učebnicím pro nižší gymnasia, za to však rozsah látky jest mnohem větší, přibráno dosti mnoho, co se dosud probírá teprve na vyšších středních

školách. Theoretické výklady jsou většinou velmi přesné a jsou doprovázeny řadou obrazců (celkem 262) zdařile provedených podle přístrojů, nyní skutečně při výkladech užívaných, takže v celé knize nenajdeme již různých těch obrázků, jež z učebnice přecházely do učebnice a často znázorňovaly přístroje, jichž nyní nelze již ani spatřiti. Uvádím jen na př. pěkné schematické obrázky elektriky třecí a influenční (spojené se stručným výkladem elektriky Töplerovy a Wimshurstovy), obrázky rheostatů, mikrofonu, mikrometrického šroubu, turbin, vývěvy ventilové i vodní, optické desky Hartlovy, vysoké peci vedle četných jiných. Jako hlavní přednost budiž vytčeno, že velmi hojně je přihlíženo i k praktickému *modernímu* použití různých fysikálních zjevů ve všech oddílech, a to nejen ve vlastním textu, nýbrž i v otázkách a v úlohách (u nichž vždy je v závorce připojeno rozřešení), takže se tu poskytuje žáku vítaná příležitost, aby tříbil samostatně svůj úsudek. Nejvíce snad praktických applikací jest uvedeno v nauce o elektřině — což ostatně při nynějším obrovském rozmachu elektrotechniky je pochopitelno, tak že hlavně zde je velmi mnoho přidáno proti učivu nižší střední školy. Autoři nevyhýbají se tu ani zákonům o elektrickém proudu (zákonu Ohmovu, zákonům Faradayovým a j.), ani jednotkám elektrickým, definujíce je co nejjednodušeji a snažíce se velmi četnými příklady vzájemnou jejich závislost vštípiti v mysl žáků. Zmiňují se i o transformacích proudů, o záření kathodovém, Röntgenovu, o jiskrové telegrafii — krátce o všech nejdůležitějších věcech na praktickém využití elektřiny se zakládajících. Zvlášť však zajímava je kniha v oddíle, jednajícím o motorech a strojích dynamoelektrických, v němž podává dokonce více než učebnice pro vyšší gymnasia. Tam popsána jsou a zobrazena nejen dynama na proudy stejnosměrné (seriová, derivační i kompoundní), nýbrž i na proudy střídavé a třífásové bez dlouhých theoretických výkladů, ale přece tak, že každý může si vytvořiti po přečtení této stati zcela správný obraz tohoto odvětví elektrotechniky. Škoda, že také trochu podrobněji není později vyložen parní stroj a že nejsou aspoň stručně popsány i motory výbušné, jichž důležitost v praksi je všeobecně známa; důvodem toho asi bylo, že tyto věci probírají se na školách průmyslových samostatně a hodně podrobně, leč je-li kniha určena nejen pro školy průmyslové, nýbrž i pro jiné ústavy, mohla tato část snad tam býti též přibrána. Poněkud podrobněji probral jsem zde část o elektřině dynamické, ale tím nemá býti snad řečeno, že ostatní partie chvály nezasluhují. Všude hleděno je značnou měrou k praksi, všude hlavně nové věci jsou uváděny, ovšem leckdy hodně stručně, aby obsah knihy příliš nevzrostl, ale tu připadá již úloha učiteli, aby ke stručným poznámkám přičinil svůj výklad a některé drobnosti též opravil. Celkový úsudek o této knize lze shrnouti ve slovech, že *plně zasluhuje*, aby zavedena byla nejen na školách průmyslových, nýbrž i obchodních, snad i lyceích a p., z čehož cena její nejlépe vysvítá. Ale i kollegům na středních školách doporučuje referent, aby si tuto knihu aspoň pro vlastní potřebu opatřili, neboť najdou tam ledacos, čeho mohou výborně užiti při vlastních výkladech. *J.*

Karel Regner: **O látkách radioaktivních.** (Výr. zpráva c. k. vyšší reálky v Mladé Boleslavi, 1906/7, pag. 21.) Načrtnouti na nepatrném počtu stránek aspoň poněkud úplný a při tom přístupně psaný článek o radioaktivitě, už samo o sobě předpokládá značnou obratnost stylistickou a dobrý rozhled po celém oboru. Množstvím spisů jednajících souborně o tomto zcela novém oddělení fysikálním i chemickém tu obšírněji, tu jen zběžně, jest

volba látky jenom ztížena, nehledě ani k tomu, že souborné spisy proti literatuře časopisecké nutně jeví vždy hysteresi. Obraz aspoň poněkud věrný pro daný okamžik lze sestrojiti jen, je-li příslušná originální literatura po ruce. Pan auktor použil svědomitě přístupných mu některých větších spisů (Soddy, Righi) i menších referátů a nastínil poutavě nejdůležitější pokusná fakta, která bezpečně jsou nyní zaručena, a osvětlil je theoretickými názory, které všeobecně jsou přijaty. Po historickém úvodu, v němž seznamuje se čtenář s látkami radioaktivnými, popisují se hlavní účinky a roztřídění paprsků radioaktivných (α, β, γ), vykládá se určení poměru náboje e ke hmotě m příslušných partikulí, jakož i stanovení rychlosti v. Další odstavec věnován desintegrační theorii Rutherfordově s vylíčením jednotlivých fásí a produktů tohoto důležitého děje, který arci novými pracemi byl důkladněji objasněn. Připomínám jen identifikaci polonia a radia F. Auktor končí svůj článek pokusy, kterými má se dokázati vznik helia z radia. Škoda, že p. auktor nemohl použíti velmi důležitého spisu Rutherfordova „Radioactivity", který doplňuje v četných jednotlivostech spis Soddyův. Některá nedopatření, spíše tiskové chyby (na př. má se čísti $e = 3{\cdot}4 \,.\, 10^{10-}$,Guericke, Wilson) si pozorný čtenář snadno opraví sám. Studium tohoto článku dobře může posloužiti tomu, kdo chtěl by dále sledovati rozvoj tohoto odvětví na základě Pokroků fysiky, v nichž každoročně s úplnou podrobností a přístupně bývají naznačeny všechny důležité výsledky původních badatelů. *B. Mašek.*

Příprava čistého helia. A. Jacquerod a F. L. Perrot referovali v Académie des sciences o přípravě čistého helia. V jistých tepelných mezích křemík nepropouští žádných plynů kromě helia. Plyny, získané žíháním cleveitu, byly diffundovány za malého tlaku křemíkem a daly čisté helium.

Zpracování rašeliny. Švédský inženýr E. Frestadius vypracoval methodu na výrobu alkoholu a ammoniaku z rašeliny. W. Ramsay při kontrolních pokusech obdržel ze 100 *kg* rašelinové sušiny 16·2 litru alkoholu a 2·96 *kg* síranu ammonatého.

Methodu na elektrolytickou výrobu mědi z rud měděných vypracoval Dr. St. Laszcynski a užívá se jí s prospěchem v Medziance v Ruském Polsku. Pražené rudy, obsahující jednak kysličník, jednak síran měďnatý, vyluhují se zředěnou kyselinou sírovou. Vyloužená elektrolysuje se proudem do roztoku uváděným anodami olověnými a dá jednak čistou měď, jednak zředěnou kyselinu sírovou, které použije se k vyluhování nové rudy. Aby přítomný síran železnatý se při elektrolyse neměnil v síran železitý, obaluje se anoda bavlnou, která elektrolyt sice propouští, avšak zabraňuje oxydaci síranu železnatého. (Chem. Ztg. 1907.)

Výroba potaše na Kavkaze. V roce 1907 vyrobilo 24 továren asi 900.000 pudů potaše v ceně 2·2 millionů rublů z popelu, který byl získán spálením lodyh slunečnice. (Chem. Ztg. Repert. 1908.)

V. Jeřábek: **O cirkulárných křivkách stupně čtvrtého a třetího, odvozených promítáním z proniků ploch stupně druhého.** (Program reálky brněnské 1906/7.) Byla lonského šk. roku 1906/7 malá žeň z oboru deskr. geometrie v českých výročních zprávách (však známy jsou příčiny nechuti k článkům programovým); toliko dvě zde uvedená pojednání tam nalézáme.

Za to tento článek vyváží několik jiných svým rozsahem, svou obsažností i všestranností. Rozumí se to vlastně skoro samo sebou u autora, jenž o tomto

svém oblibeném thematě — křivých čarách — se zvláštní zálibou napsal již několik pěkných pojednání. Tak i zde z každého oddílu, ba z každého odstavce vidíme, jak elegantně spisovatel ovládá užívané methody (na př. novější geometrii) a s jakou radostí poukazuje na různé čáry, jež odvozuje jednotným způsobem.

Vyloživ pojem reciproké transformace a ukázav její význam v prostoru, spočívající v tom, že transformací tou obdržíme body průmětu proniku dvou ploch kuželových nebo válcových, pisatel provádí nás celým zástupem čar, sestrojuje u každé z nich zvláštní body a tečny a ukazuje na souvislost s jinou jich definicí neb jiným zákonem výtvarným. Tak potkáváme se tu s čarou Ponceletovou i zvl. jejím případem křivkou Kappa, cissoidálou i kardioidou, strofoidou i strofoidálou, ophiurou, Sluse-ovou konchoidou, s trisektrií Maclaurinovou, s původní cissoidou (Dioclesovou) a s visierou Peanovou, jež odvozeny jsou jako průměty proniku ploch stupně druhého. Výklad je všude jasně zřetelný, takový, že nepovídá sice zbytečné, ale také nepolyká nutné, aby se zdál snad stručným nebo učeným; také hojně odkazů literárních nalézáme. Obrazce (počtem 7) jsou pěkné, ba zanechávají v nás lítost, že jich není více. Jsme přesvědčeni, že kollegové odborníci, kteří sáhnou po tomto článku, proberou jej s radostí a živým zájmem. Zároveň doufáme, že autor (nyní již pensista) tímto článkem rozloučil se jen se svým ústavem, ne ještě s geometrií. — ϑ —

J. Melichar: **O určení obrysu ploch druhého stupně v centrálném promítání.** (Program reálky kroměřížské 1906/7.) Autor vychází z toho, že tři úsečky v jednom bodě se protínající lze pokládati za centrálné průměty tří sdružených průměrů plochy stupně druhého. Ukazuje tři způsoby, jak pro tento případ lze stanoviti sdružené průměry obrysové kuželosečky, užívaje k tomu pozoruhodně volené involuce sdružených pólů a polár a involuce sdružených průměrů. Při tom upozorňuje na zajímavé faktum, že v tomto případě obrys průmětu jest zcela určitý, plocha sama však i po zvolení středu promítání zůstává neurčena. Pojednání jest stručné, ba místy dosti zhuštěné. Litujeme, že nenašli jsme tam též odkazy na příslušnou literaturu a hlavně pěknější obrazce. —ϑ—

Liberty Tadd: **Nové methody ve výchově umělecké.** Vyučování věcné, výcvik ruky a studium přírody. Z anglického přeložil J. F. Khun. Spisů dědictví Komenského č. 74. Seš. 1. a 2. Kniha, již dříve z překladu německého u nás dosti známá a často citovaná, dojde nyní českým překladem ještě většího rozšíření. To lze jenom vítati, již proto, že se stěžejnými ideami díla o nutné reformě vyučování kreslení, o důležitosti jeho (namnoze dotud z neporozumění podceňované) nejen pro potřeby praktického života, nýbrž i pro vzdělání všeobecné a duševní, o výchově aesthetické jako podstatné složce výchovy mravní, o buzení lásky k přírodě a tím i ke kráse, o pěstění smyslu pozorovacího a srovnávacího atd., lze bez výhrady souhlasiti. Pro methodu Taddovu jest charakteristický kategorický požadavek, aby ruka (a nejen pravá, nýbrž i levá) předběžnými a příležitostně se opakujícími cviky nabyla takové obratnosti, že by se stala úplně povolným, nikdy neselhávajícím nástrojem naší vůle a snadno, rychle, ba takřka automaticky dovedla napodobovati nejrozmanitější tvary. Proto zahajuje a proplétá vyučování častými volnými cvičeními, nejraději na školní tabuli ve velkém měřítku, aby se pohybovala celá paže, cvičí obě ruce střídavě, aby obě strany mozku byly za-

městnávány, a zhusta používá i cvičení obouručních. Tomu nesmí se však tak rozuměti, že by tyto cviky měly nahrazovati kreslení podle tvarů přírodních, předmětů perspektivních, malbu atd. Účelem jejich jest pouze podporovati uměleckou práci a především dodati ruce jakožto nástroji základní obratnosti. Jinou charakteristickou vlastností jeho methody jest, že s kreslením bezprostředně sdružuje modelování a řezbu ve dřevě. — Kniha Taddova zvláště v nynější době pokusů a převratů jest hodna pozornosti každého kresliře, pokud se zajímá o nové směry a myšlenky. Třeba že je holou nemožností applikovati jeho methodu do posledních konsekvencí na školu střední (jednak pro pokročilý věk žáků, jednak pro velký počet žactva ve třídách), přináší přece tolik úrodných myšlenek a zdravých náhledů, že její prostudování nebude nikomu bez prospěchu. — Překlad přes to, že některé výrazy nejsou dosti přiléhavé, jest úplně srozumitelný. —*ych*—

„Styl", měsíčník pro architekturu, umělecké řemeslo a úpravu měst. Vydává spolek umělců výtv. Manes. — Jest zajisté velmi lichotivým a příznačným svědectvím o zájmu naší veřejnosti pro věci umění výtvarného, že vyskytla se potřeba již třetí revue umělecké. „Styl" chce pěstovati architekturu monumentální i užitkovou, jejíž úpadek se bolestně pociťuje, přinášeti nové popudy, poukazovati na vady ve svém okolí a raditi k jejich nápravě. Chce bojovati proti šabloně a školometství a proklamuje úplnou nezávislost na určitých školách a směrech. Vedle toho slibuje zahrnouti ve své stránky celý obor uměleckého řemesla. Konečně poukazuje také na praktickou aesthetiku, pokud se výtvarného umění týče, a chce v jejích službách usilovati o krásnou Prahu a krásný český venkov. — Tento krásný program bude se zajisté zamlouvati nejen výtvarníkům, nýbrž i všem milovníkům umění, krásy a dobrého vkusu. První sešit „Stylu" obsahuje články: Zd. Wirth, Mohyla bělohorská, K. Scheffler, Činžák, Villa Tondrova v St. Gilgenu, Titulní list, vše s hojnými a pěknými illustracemi. Podvojné illustrace průčelí domovních, doprovázející článek „Činžák", z nichž jedna vždy ukazuje „dobrý", druhá opět „odstrašující příklad", mohly vypuštěny býti již proto, že příkrý úsudek není kritickým rozborem nijak dovozen a podepřen. Pouhé paušální tvrzení nepřesvědčí nikoho. Není také vyloučeno, že některé z uvedených „dobrých" příkladů budou se mnohým zdáti méně dobrými a snad i „odstrašujícími". Jak vratký jest úsudek lidský ve věcech vkusu, krásy a umění! Není tomu ještě příliš dlouho, kdy nejkrásnější barokní stavby pražské, dnes vysoce ceněné, byly v očích na slovo braných aesthetiků příklady nejvýš odstrašujícími. Ostatně to jen mimochodem. Přejeme „Stylu" mnoho zdaru v jeho chvalitebných snahách a upozorňujeme na tento nový list umělecký hlavně kollegy kresliře, kteří naleznou v něm zajisté mnoho podnětů i příkladů pro práci školní. —*ych*—

Körper und Geist. Časopis věnovaný tělesné výchově školní vůbec a školním hrám zvláště, vydávaný péčí ústředního výboru ku podporování her lidových a mládeže v Německu, přináší ve svém 18. a 19. čísle z měsíce prosince překlad znamenitého článku od ředitele tělocviku Kůre Teilmanna v Kodani „Gymnastik og Svejryg"*) pod názvem „Gymnastik und Hohlrücken" (Tělocvik a „zapadlý kříž"). Pojednání rozděleno jest ve tři části: I. Cvičení, při nichž nemožno zameziti značné prohýbání kříže; II. cvičení, která nezpůsobují žádného prohýbání v kříži; III. cvičení, jež působí proti prohnutí

*) *Vydáno* ve výr. zprávě: Gymnastisk Selskabs Aarsskrift 1905.

v kříži. Přílišné prohnutí kříže jeví se zapadlostí jeho a způsobuje nepěkné držení těla, které se mnohdy stupňuje až ve zkřivení páteře v bederní její části. Jak této vadě při vzrůstu čeliti se má tělocvikem, o tom najde čtenář hojného poučení v článku jmenovaném.

V témž čísle referuje Dr. F. A. Schmidt o tělocvičných soustavách tělocviku domácího. *Kl.*

Monatschrift für das Turnwesen, věnovaný hlavně školskému tělocviku, hrám a tělesné výchově ve škole, přináší ve svém 12. sešitě (roč. 26.) zajímavý článek pod názvem „Rumpfbewegung und Rückenbiegung" od známého pracovníka v oboru fysiologie tělocviku Dra F. A. Schmidta v Bonnu. Článek ten doporučujeme všem těm, kdo chtějí se poučiti o tělocviku švédském, z něhož cviky ty jsou vzaty a vysvětleny. Upozorniti však musíme, že na obrázku 5. a 6. předklony nejsou správně provedeny, poněvadž paže nejsou ve směru trupu, a hlava na obr. 5. jest příliš zdvižena vzhůru; trup, paže i hlava mají býti v předklonu tak drženy jako ve stoji vzpřímeném, poněvadž pohyb konati se má jen v kloubech kyčelních — tak to vyžadují všechny tělocvičné knihy švédské. *Kl.*

Dr. *Emil Fait*: **Hry mládeže v Makedonii.** (Výroční zpráva c. k. vyšší reálky v Žižkově. 1906/7.) Na 10 stránkách uvádí p. spisovatel 34 hry, z nichž jsou tři hry dívčí a ostatní chlapecké. Jsou to vesměs hry dětské, z větší části hodící se pro menší počet hrajících; z těch mnohé jsou též u nás dobře známy, na př. 4., u nás „Na jezdce" zvaná, 7. u nás „Propálená", 16. u nás „Na koťata", 17. u nás „Na nebe", 19. u nás „Na pastýře" („sviňka"), 21. u nás „Na hlídače", 31. u nás „Zajímaná"; 33. jako naše „Zlatá brána". Výpočtem tím jest ukončen též výběr toho, čeho bychom mohli užíti při hrách školních; nového nic tu nemožno najíti, jak se p. spisovatel domnívá, uváděje ke konci: „Učitelé tělocviku snad naleznou tu lecjaký pokyn, aby jím vzpružili, osvěžili hry mládeže naší."

Zajímavý jest veliký počet her, při nichž porobení slouží jako „koně" vítězům a v nichž se skutečně zračí „porobená duše národa" (podobně i ve 34. hře pro dívky), jak p. spisovatel uvádí v předmluvě hned na prvé řádce. *J. Kl.*

Antonín Jelínek: **Dobročinná zařízení ve prospěch chudých studujících na českých středních školách v Čechách, na Moravě i ve Slezsku.** (Výroční zpráva c. k. reál. a vyššího gymnasia v Nov. Bydžově z r. 1906/7.) Dobročinnými zařízeními jsou u nás hlavně spolky „pro podporování chudých studujících". Účel jejich je usnadniti studium žákům nejchudším. Založení prvního spolku hledati dlužno již před r. 1867. V r. 1906 bylo celkem činno asi 66 spolků podporovacích. V některých městech jsou pouze fondy podporovací, spravované řediteli tamních ústavů. Příjmy spolkové jsou: členské příspěvky, různé dary, příjmy ze studentských akademií, koncertů atd. Podpory jsou tohoto druhu: Žákům půjčují se knihy, dostávají obědy, šaty, příspěvky peněžité na byt, školné, za léčení, na výlohy pohřební, na vycházky i na první čas pobytu na vys. škole. Ve článku uvedeny jsou jednotlivé školy s jejich dobročinným zařízením i rokem založení a obnosy fondů. Celkové vydání spolků za dobu jejich trvání je asi 1,332.406 K 45 h, kmenové jmění 358.873 K 13 h. *Vr. F.*

Drobné zprávy.

Cena knihy. První kniha, která učiní v mysl mladíkovu hluboký dojem, obyčejně stanoví rozhraní v životě. Od onoho dne, kdy James Edward Smith darem dostal první knihu rostlinopisnou a sir Josef Banks nalezl Gerardův „Herbal", — od oné doby, kdy Alfieri po prvé četl Plutarcha a Schiller po prvé se seznámil se Shakespearem a Gibbon náruživě četl první svazek „Všeobecných dějin", — od oněch okamžiků každý pocítil první nadšení pro obor svůj a každému se zdálo, jako by teprve od té doby počal opravdu žíti.

Ředitel Menge o V. zasedání ředitelů slezských r. 1879 pravil v referátě svém „O nejvhodnějším zařízení a spravování knihoven žákovských": Špatná kniha z knihovny žákovské mnohem větší škodu způsobí nežli stejně špatná kniha, která se žáku dostala jinou cestou do rukou, ježto autorita učitele, půjčujícího žákovi knihy, v očích žákových obsahu knihy větší dodává platnosti.

(V. *Škola a život 1889, 7.*)

Pohlavní výchova školní mládeže stává se nyní přední starostí nejen škol samých, ale i celých měst. Po Berlíně a Charlottenburgu usnesly se nyní i Drážďany, že budou na svůj náklad pořádati v měsících únoru a březnu (do kteréž doby spadá v Německu sklonek šk. roku) pro abiturienty škol středních přednášky o hygieně mladého muže. Návštěva kursu bude dobrovolná, přístup mají i otcové abiturientů. Naše učitelstvo cítí, že dokonce i na obecných školách je potřeba poučovati již o těchto věcech. Ale na jednu stránku se zapomíná při těchto snahách. Co platno nejlepší poučení, nemá-li žák dosti silné vůle, aby podle poučení toho jednal? *Výchova vůle* je nezbytným doplňkem výchovy pohlavní. Nejlepší vychovatelkou vůle pak je vážná práce. O výchově vůle temperamentně pojednává známý berlínský školský reformátor Ludvík Gurlitt v nejnovějším svém spise: „Erziehung zur Mannhaftigkeit", Berlín, Concordia. *H.*

O vhodné úpravě prázdnin. Na berlínském kongresse hygienickém mluvil o tomto thematě v oddílu pro hygienu dětského věku a školy Dr. Lev Burgerstein, vládní rada z Vídně, a došel k těmto výsledkům: Pro hlavní prázdniny jest v mírném pásu nejvhodnější ta doba, na kterou připadají nejdelší dny spolu s největší teplotou. Avšak stará zkušenost již ukazuje, že hlavní prázdniny samy o sobě naprosto nepostačují. Proto jest výhodno již pro nepříznivé poměry světelné v době nejkratších dnů opět na nějaký čas práci přerušiti. Rovněž tak ke konci března nutno dopřáti mládeži klidu, neboť dle hojného materiálu, jejž Dr. Burgerstein snesl, jest právě v tu dobu mládež ve střední Evropě nejméně schopna klásti odpor zevnějším škodlivým vlivům. Jak dlouhé mají býti tyto jednotlivé prázdniny, nelze dosud přesně stanoviti, poněvadž schází pozorovací materiál, ale prozatím zdá se nejvhodnějším toto: školní rok nechť se počíná na začátku září, pak budiž asi $3\frac{1}{2}$ měsíce vyučování, potom o vánocích 14 dní prázdno, načež zase asi 3 měsíce vyučování, ke konci března 14 dní prázdno a po něm opět skoro tříměsíční vyučování do konce června, tak že hlavní prázdniny by připadly na měsíce červenec a srpen.

Z vysokoškolské statistiky. Zajímavý materiál pro srovnání s našimi poměry poskytuje statistika o roztřídění studujících na fakultách pruských universit v letním sem. 1902 a v zimním sem. 1902—3 podle povolání otcova:

	evang. theol.	kat. theol.	práva	medic.	filosofie
úředníci s akad. vzděláním	25	11	585	104	276
učitelé s akad. vzděláním	40	8	267	95	331
duchovní	343	2	192	146	278
lékaři	10	14	184	257	156
lékárníci	8	3	64	40	115
důstojníci	5	—	136	15	40
obchodníci	98	99	1208	606	1307
průmyslníci	90	235	735	320	1239
velkostatkáři	2	1	140	11	75
jiní zemědělci vůbec	81	272	470	228	756
spisovatelé a umělci	5	2	37	15	72
rentieři	6	6	41	16	34
hostinští	9	27	86	52	142
úředníci bez akad. vzdělání	160	102	621	292	1058
učitelé bez akad. vzdělání	230	106	248	172	734
nižší zřízenci a dělníci	1	7	2	3	9
jiní	17	26	134	80	188
úhrnem	1130	921	5150	2452	6814

(Sozialistische Monatshefte, prosinec 1907.)

Z této statistiky vyzírá hlavně dvojí věc: Synové chudých stavů, zejména dělnického, jsou v Prusku a stejně i v celém Německu ze studií téměř úplně vyloučeni vysokým školním platem městských ústavů (150 M) a nákladností tamního studia vůbec. Dále jest viděti, že na filosofické fakulty v Prusku je právě tak velký nával jako v Rakousku, že však jsou to v Prusku i synové stavů nejzámožnějších, obchodníků, průmyslníků, velkostatkářů, kteří tu hledají vzdělání.

Zvýšení remunerace approbovaných assistentů středních škol. Ministerským vynesením ze dne 30. prosince 1907 č. 18.277 byla zkoušeným assistentům středoškolským zvýšena remunerace roční za každou hodinu týdenní ze 60 K na 70 K, počínajíc dnem 1. ledna 1908.

O služební pragmatice státního úřednictva s krátkým historickým nástinem tohoto důležitého zápasu státního úřednictva se svým zaměstnavatelem pojednává poslední, prosincové číslo »Věstníku klubu státních úředníků v Praze«. Článek jest založen na obšírném historickém vylíčení této otázky v letošním ročníku časopisu »Beamten-Zeitung«. *H.*

O děčínském typu, o němž přinášíme zpředu článek p. řed. Vaňury, zaslaný prý redakci již asi před rokem, vyslovil se p. dv. rada Huemer v nedávné právě anketě vídeňské pro reformu středního školství velmi příznivě. Pravil asi toto: V Děčíně stal se pokus, také na vyšším stupni sloučiti gymnasium a reálku. Typ ten jest sám o sobě velmi pozoruhodný, zejména pro města, která si nemohou dopřáti dvou ústavů. Avšak reálné oddělení tohoto vyššího reálného gymnasia nenabylo dosti obliby, poněvadž se obecenstvo nechce smířiti s osmiletou reálkou. Sněmy se asi také pro zavedení osmého ročníku na reálkách nevysloví. *Přes to bych doporučoval děčínský typ*, ovšem musí býti dříve basis jeho, nynější staré, reálné gymnasium, reformována. Otázka oprávněnosti absolventů reálného oddělení děčínského typu stane se akutní teprve koncem letošního školního roku. Ale doufám, že s ohledem na absolvovaných osm let budou těmto realistům oproti ostatním realistům přiznány určité výhody. *H.*

Při dívčím lyceu král. města Plzně otevřeny byly 1. lednem 1908 praktické jazykové kursy pro paní a dívky škole odrostlé. Do kursu německého přihlásilo se přes 100 účastnic, takže bylo třeba zříditi v začátečním kursu jednu a v pokračovacím dvě pobočky. V kurse francouzském, do něhož se přihlásilo kolem 30 účastnic, vyučuje se letos pouze v jednom oddělení

(začátečním). V kursech vyučuje c. k. gymn. professor p. Fr. Věcovský, professor c. k. II. české reálky p. Karel Horský, c. k. cvič. učitel p. Al. Bílek, professoři obchod. akad. pp. Zd. Černý a Fr. Košťál a prof. c. k. něm. reálky p. Jan Baland. *Vaň.*

Poměry středoškolské v Ruském Polsku. Veřejné vyšší školství v Ruském Polsku je všechno ruské. Poláci sáhli před 3 lety k svépomoci a způsobili převrat, jemuž sotva kde jinde nalezneme rovně. Polští studenti přestali navštěvovati vysoké školy varšavské, takže musily býti zavřeny, a prohlásili, že stávka potrvá, dokud nedostanou vysokých škol polských. Rovněž na středních školách varšavských přestali polští žáci navštěvovati státní ústavy. Matice školská zřídila polské střední školy soukromé, bez práva veřejnosti. Ty byly přeplněny, kdežto ruské ústavy měly až o $^{2}/_{3}$ žáků méně než dříve. O letošních vánocích ruská vláda Matici školskou zrušila a tak zasadila smrtící ránu školám polským.

V Ruském Polsku reálek téměř není. Gymnasia státní jsou dosti primitivně zařízena. Nevyučuje se ani přírodopisu, pomůcky vyučovací pak bývají chatrné. Místy bývají dvéře u tříd skleněné. Učitelé přicházejí do škol v uniformách, rovněž žáci, jak se v Rusku samo sebou rozumí. Řediteli přidělen jest zástupce, t. zv. inspektor, třídním pomocníci, obstarávající dozor. Třídní jsou placeni za své funkce 160 rubly ročně. V Rusku jest minimum vyučovacích hodin 12, v Polsku 15. Učitelé snaží se však dosáhnouti počtu hodin co největšího, neboť základní plat je pouze 750 rublů. Každá další hodina nad minimum honoruje se ročně 60 rubly; celkové maximum jest 30 hodin. Po pětileté službě přistupuje kvinkvenálka 150 r. Na každém ústavu v Polsku jsou systematisována dvě vyšší místa s platem 1250 rublů a jedno pro učitele ruského jazyka s platem 1500 rublů. Učitelé, *rodilí v Rusku*, dostanou mimo to 2 pětiletní přídavky, činící čtvrtinu základního platu. Vláda měla nedostatek ruských professorů a proto přichozím z vlastního Ruska poskytovala zvláštní výhody. Učitel rodilý z Ruska dostane v Polsku plnou pensi již po 20leté službě (ve vlastním Rusku může jíti do výslužby učitel teprve po 25 letech), Rus rodilý v Polsku dostane plnou pensi po 25 letech, Polák teprve po 35 letech! Také ředitel a inspektoři mají v Polsku větší příjmy: ředitel základního platu 2000 rublů a naturální byt, inspektor 1500 rublů a 500 r. přibytečného. Ve vlastním Rusku jsou platy menší. *K. V.*

Drahotní příspěvek supplentům. Prof. Drtina a prof. Masaryk společně zakročili, aby supplentům na středních školách byl povolen jako vloni drahotní příspěvek 120 K, jenž se jeví letos tím nutnějším, že drahotní poměry se zhoršily, platy professorů byly upraveny, ale pro supplenty se nestalo nic. Slíbeno bylo od Českého klubu i od klubu agrárního, že věc bude podporována. (Čas 28./XII. 1907.)

Ze školství obchodního. Při časopiseckých úvahách o podstatě vysokých škol obchodních byla asi před půl rokem dotčena i otázka jazykového výcviku na obchodních akademiích a podobnou otázkou na našich technikách obírá se znovu inž. List v jednom z lednových čísel Přehledu. Jestliže u techniků přes vysloveně praktickou potřebu znalosti řečí možno aspoň trochu poukázati na potřebu i knižní zběhlosti pro odborné studium, mizí u obchodních akademiků i poslední tento důvod knižního studia: na obchodních akademiích, kde cizojazyčná obchodní korrespondence vykázána je hodinám zvlášt-

ním, je jedině možným účelem ostatních hodin přiřčených cizím jazykům, nabýti co možno největší praktické znalosti jazyka v ústním i písemném užívání a doplniti znalost tu seznáním společenských, kulturních a hmotných poměrů země, o níž jde. Přirozeně i učitelé cizích jazyků na středních školách obchodních musí v těchto dvou směrech býti náležitými odborníky, má-li vyučování míti alespoň nějaký výsledek. Předpisy pro zkoušky kandidátů učitelství na vyšších školách obchodních upraveny byly ministerským nařízením ze dne 24. května 1907 (viz Verordnungsblatt z 15. června 1907). Podle nich požaduje se na tom, kdo chce učiti cizímu jazyku jako předmětu hlavnímu, toto: „Die Fähigkeit einen Abschnitt aus einem Texte in der Unterrichtssprache ohne Hilfsmittel korrekt in die fremde Sprache zu übersetzen, sowie einen Aufsatz über ein leichteres literarhistorisches oder historisch-grammatisches Thema und als Hausarbeit eine grössere Abhandlung grammatisch und stilistisch korrekt zu schreiben, ferner die Fähigkeit, vorgelegte Abschnitte aus klassischen Schriftstellern in die Unterrichtssprache zu übersetzen und eingehend und richtig zu interpretieren.

Gründliche Kenntnis der Grammatik der betreffenden modernen Sprache in ihrer historischen Entwickelung. Ferner ist zu verlangen, dass der Kandidat mit den hauptsächlichsten Gesetzen und Formen der älteren und neueren Metrik und mit der modernen französischen oder englischen Literatur und ihrer Geschichte seit dem Beginn des 16. Jahrhunderts gründlich vertraut sei. Für das italienische gilt diese Forderung für den ganzen Umfang der Literatur. Für das Russische wird die Kenntnis der neueren Literatur (seit Lomonosov und Děržawin) sowie ihrer Geschichte verlangt.

Unerlässlich ist endlich Korrektheit und Sicherheit im mündlichen Gebrauche der Sprache sowie gute Aussprache. Zur Ermittlung dieser ist ein Teil der mündlichen Prüfung in der betreffenden Sprache vorzunehmen.“ Čili konkrétně vyjádřeno: ten, kdo má jazykově vyzbrojiti průbojníky našeho obchodu v italském Terstu, musí studovati poměr Danta k dolce stilo nuovo, musí znáti zákony synkopy na přechodu z lidové latiny k italským nářečím a musí si lámati hlavu pravidly o hiatu v italském verši; ten, jehož žák má rozuměti stenografické angličtině bristolských a liverpoolských kupců, musí své universitní studium vyplniti zkoumáním palatalisace samohlásek v anglosaštině, sestavováním veršů v různé typy alliterujícího verše starogermánského a látkovým rozborem renaissančních dramat, ten, kdo má odchovávat pomocníky při získávání Ruska pro náš vývoz, musí znát dopodrobna osudy praslovanských nosovek v ruštině, musí stopovat osudy byzantských legend a číst napodobeniny francouzského osvícenství v ruském rouše z konce osmnáctého století — a praktická znalost jazyka u všech těch učitelů bude uznána za výbornou, dovedou-li hovořit plných patnáct minut slohem literárně-historických příruček o některé literární periodě! A to je v době, kdy obdobné požadavky pro školy reálné a gymnasia dávno platí za přežilé. Věru, je-li to ukázka budoucí organisace našeho vysokého školství obchodního, pravdu měli ti, kdož o něm tvrdili, že našemu obchodu jen uškodí! +

C. k. ministerstvo obchodu nařídilo ředitelství pošt a telegrafu, aby, přijímajíc praktikanty, stavělo absolventy vyšších obchod. škol (obch. akademií) státních neb s právem veřejnosti na roveň abiturientům gymnasií a reálek. *Kčr.*

Náhrada útrat učitelům vedoucím výlety zavedena jest v mnohých městech — v Německu. Magistrát města Halle dal do rozpočtu 6000 marek k témuž účelu. *Kl.*

Internationale Bibliographie der Kunstwissenschaft, vydávaná Arthurem L. Jellinkem v Berlíně, přináší ve svém III. svazku (z roku 1907) také článek z programu reálky kladenské »Architektura a užitá umění v přítomnosti« od Zd. Wirtha.

Zavedení angličtiny na městských gymnasiích v Berlíně. V Berlíně stal se zase krok k tomu, aby gymnasia byla více přiblížena k praktickému životu.

Professorovi Trendlenburgovi, řediteli gymnasia Bedřichova v Berlíně, bylo na jeho žádost městskou radou dovoleno, aby angličtina byla přijata do učebného plánu jako povinný předmět.

Současně bylo toto stanoveno: Až do UII zůstává osnova francouzštiny nezměněna. Od OII počínaje nastává ta změna, že z dosavadních tří hodin francouzských věnují se dvě vyučování angličtině. Zbývající jedna hodina jest určena pro francouzštinu, avšak jen jako vedlejší předmět. Jak se dovídáme, nezůstane jen při tomto jediném pokuse, nýbrž bude táž změna zavedena na více gymnasiích.

Věci té všímají si i kruhy mimoškolní. Spolek berlínských kupců a průmyslníků podal ministerstvu žádost o zavedení angličtiny také na státní gymnasia a doprovodil svou žádost přednáškou ředitele vyšší reálky prof. dra Mellmanna »Die Einführung des Englischen an den Gymnasien«, jež také již vyšla tiskem.

H.

Těžké obvinění. Městský archivář pražský dr. Teige prováděje dr. Zíbrta s jeho posluchači městským archivem pravil mezi jiným:

»Naše nejzajímavější knihy jsou knihy trhové . . . Celá staročeská soudní diň jest v našich záznamech nepřetržitě od polovice patnáctého století až do pozdní sloby nynější. *A jaká jest v těchto záznamech jadrná řeč, jaká úsloví, jaké bohatství mov!* Zapisovalo se tak, jak lidé před soudem mluvili, jak tehdejší doba žila a yslila a se vyjadřovala — *kdo chce psáti slovník anebo kdo obírá se českým jazykozpytem, musí si poseděti u našich knih a listin.* Zde najde pramen vody živé ve starých sežloutlých papírech . . . A, pánové, věc skoro neuvěřitelná: *badatele a literáty, kteří z knih našich čerpali, bys spočítal na prstech jedné ruky . . .*«

Trpká výtka tato padá především na naše hlavy, ale dotýká se částečně i těch, kteří neužitečnými pracemi písařskými a nepotřebnými spoustami korrektur berou nám všechen volný čas i chuť k mimoškolní, kulturně důležité práci. *H.*

Torricelli: letos připadá 300letá památka jeho narozenin. Rodné jeho město Faenza hodlá ji oslaviti úplným vydáním jeho spisů.

Velká poučka Fermatova. Loni zemřelý německý mathematik Wolfskehl z Darmstadtu odkázal gottinské společnosti mathematické obnos 100.000 M jako cenu pro toho, kdo dokáže nemožnost rovnice $x^m + y^m = z^m$ pro x, y, z, m čísla celá a $m > 2$.*) Tuto větu, kterou Kronecker nazval »velkou« (na rozdíl od věty, známé z elementární theorie čísel, že p-tá mocnina čísla je kongruentní s prvou mocninou téhož čísla dle modulu p, je-li p prvočíslo, věty, jež nese rovněž jméno Fermatovo), vyslovil Fermat bez důkazu; vše, co o ní víme v souvislosti s Fermatem, je to, co nám praví marginální glossa, kterou F. připsal do svého exempláře Bachetova vydání Diofanta: »Je zcela nemožno rozložiti kubus ve dva kuby, bikvadrát ve dva bikvadráty, a všeobecně jakoukoliv mocninu, vyjímaje čtverec, rozložiti ve dvě mocniny téhož mocnitele. Pro to jsem odkryl důkaz vskutku podivuhodný, ale okraj jest tak úzký, že by ho neobsáhl.« Přes toto určité tvrzení a přes to, že F. náleží k nejgeniálnějším mathematikům nejen 17. stol. nýbrž všech dob, lze míti jisté pochybnosti o tom, zda F. skutečně měl správný důkaz této věty, které se dosud nepodařilo obecně dokázati. Jednak je známo, že F. měl jistou nechuť k úplnému vypracovávání problémů, tak že při provedení důkazu jen povrchním snadno mohl přehlédnouti nějakou nepřesnost, jednak je podivno, že nemáme jiné zmínky o tomto důkazu. Zvláště však je podivno, že tento důkaz se nepodařil od doby F-ovy ani nejslavnějším arithmetikům, ačkoliv měli k disposici prostředky, kterých F. ještě neznal. Cantor ve svých dějinách math. soudí s naprostou reservou: »Wie es sich mit jenem wirklichen oder vermeintlichen Beweise verhielt, gehört zu den unlösbaren Rätseln.«

Jestliže F. skutečně správný důkaz věty znal, zakládal se jistě na větách elementárních a zajisté byl »podivuhodný«. Doufejme, že vypsaná cena přispěje k brzkému řešení tohoto problému.

---

*) O čemž podaly vedle odborných časopisů zprávu i některé denní listy; zájem veřejnosti je v takovém případě přirozeně úměrný výšce ceny.

Při důkazu stačí omeziti se na m prvočíslo a m = 4. Již Legendre dokázal větu pro m < 197; Mirimanov pro m < 257 (1904). Nejdále došel Kummer, jenž dokázal nemožnost uvedené relace (v souvislosti s theorií jednotlivých kořenů) pro jistou dosti obsáhlou třídu čísel.*) Pro m = 4 a tedy vůbec m = 2^n byl důkaz znám již Eulerovi.**) (Některé české listy mají zprávu, že moravský učitel, jehož jméno uváději, nalezl důkaz F-ovy věty. Zpráva ta je pravdiva. Je ovšem otázka, zdali onen důkaz je správný. Po tom, co v předchozím napsáno, není třeba zdržovati se výkladem důvodů, proč o správnosti nalezeného důkazu máme oprávněné pochybnosti. *B.*

Inspektorem tělocviku pro vyšší školy v Sasku jmenován byl Vilém Frohberg, ředitel ústavu ku vzdělání učitelů tělocviku pro vyšší školy v Drážďanech. V Německu jsou inspektoři tělocviku ve Virtembersku prof. Kessler, v Badensku byl nedávno zemřelý rada A. Maul, v Brunšvicku (Herrman). I v jiných zemích, jako ve Švédsku, Dánsku, Belgii, zavedena jest odborná inspekce pro tělocvik. *Kl.*

Tělocvičné a sportovní spolky studentské jsou ve školách středních v Německu. V samotném Vestfálsku bylo 7 spolků herních, 18 tělocvičných a 3 veslařské. »Monatschr. für das Turnwesen« uvádí, že se tak stalo na doporučení provinciálního školního rady při konferenci ředitelů v r. 1903, aby se tak čelilo zakázanému spolkaření žáků. *Kl.*

45minutové hodiny vyučovací a povinné odpolední hry pro žáky zavedeny byly na některých reálných školách v Sasku na zkoušku a zdá se, že s prospěchem uspokojivým. Jak se proslýchá, mají býti zavedeny též na gymnasiích v příštím školním roce (»Körper u. Geist« č. 17.). *Kl.*

Péče o tělesný rozvoj žactva v Anglii. »National League for Physical Education and Improvement« má ve svém programu též kapitolu požadavků pro tělesnou výchovu a ochranu žactva. Mimo známá hesla lékařské inspekce, systematických tělesných cvičení a vyučování hygieně uvádí i zajímavý návrh na zlepšení lidové výživy: »Nechť vyzvány jsou místní školní úřady postarati se o to, aby každému dítěti dostalo se po dvě poslední léta školní návštěvy vyučování ve vaření a zároveň aby rozšířeno bylo opatření tak osvědčené na několika školách, že školákům poskytuje se laciný oběd, připravovaný žáky kuchařských tříd.« K tomu dlužno připomenouti, že zákonem z r. 1906 školské úřady v Anglii (zákon netýká se Skotska) jsou oprávněny — ne však nuceny — opatřovati pro žáky elementárních škol bezplatně pokrmy. V tom případě jsou rodiče povinni hraditi výlohy a obnos může být na nich úředně vymáhán, není-li prokázána jejich chudoba. Daily Mail Year Book for 1908.

Alfred Maul, ředitel ústavu ku vzdělání učitelů tělocviku v Karlsruhe, zemřel dne 12. října 1907; dožil se stáří $79^1/_2$ roků. Maul byl žákem Spiessovým, avšak jeho methoda vyučování tělocviku byla zcela jiná, než jakou vyučovali a vyučují jiní přívrženci Spiessovi; on dovedl vybrati, co dobrého bylo u Spiesse a vynechati, vše ostatní, co bylo zbytečné, bezcenné. Jeho spisy methodické patří mezi nejlepší toho druhu a měly veliký vliv i při sdělávání osnov učebných pro naše střední školy.

Před sedmi léty hospitoval jsem v jeho hodinách po celý týden a vzpomínám s potěšením na roztomilou kollegiálnost, s jakou jsem byl od něho přijat. Posudek o »tělocviku badenském«, uveřejněný mnou ve »Věstníku čes. prof.« 1901, který jsem mu zaslal, dal si přeložiti, aby věděl, jak o jeho práci soudí cizinci. Maul byl jeden z nejlepších učitelů tělocviku v Německu. Čest budiž památce jeho! *Klenka.*

Ibsenovo maturitní vysvědčení: Stilistická práce z jazyka mateřského — dobře; latinský překlad — dobře; latinský sloh — dosti dobře; latina (ústně) — prostředně; řečtina — špatně; němčina — velmi dobře; frančtina — dobře; náboženství — dobře; dějepis — dobře; zeměpis — dobře; arithmetika — špatně; geometrie — dobře. Výsledek celkový: non contemnendus, česky asi tolik jako ne zrovna špatný. (Zeit z 9. ledna podle Voss. Ztg.) Jak z uvedeného vidno, byl tehda platný systém kompensační.

*) Pro bližší literaturu viz Encyclopédie des sciences mathématiques tome I. vol. 3., fasc. 1, pg. 36.

**) Algebra, díl II., sect. 2., kap. 83., článek 202. atd.

Jmenování na českých zemských středních školách na Moravě. Ředitelem r. v Příboře stal se *Jaroslav Simonides,* professor stát. gymn. v Kroměříži. Skutečnými učiteli jmenováni suppl. učitelé: *Edvard Dvořáček* ze stát. I. r. v Brně na r. v Uh. Brodě, *Frant. Vavroušek* z r. v Prostějově na r. v Bučovicích, *Jos. Kálal* z r. v Příboře na r. v Příboře, *Václav Bozděch* ze stát. I. g. v Brně na r. v Příboře, *Klem. Králík* ze stát. r. v Ml. Boleslavi na r. v Telči, *Meth. Kovář* z r. v Mor. Ostravě na r. v Mor. Ostravě, *Rud. Auerhann* na r. v Litovli. Prozat. učiteli jmenováni *Kvido Vetter* na r. v Lipníku, *Frant. Czwetter* na r. v Prostějově, *Julius Jeřábek,* suppl. uč. reálky v Prostějově na reálce v Prostějově, *J. Nábělek* z reálky v Žižkově a dr. *V. Sukdol* z r. v Litovli na r. v Litovli. Přeložen byl skut. učitel resp. professor *Vojt. Břečka* z r. v Mor. Ostravě na r. v Hodoníně. — Učitel tělocv. Dr. *Vojt. Jakub* z r. v Jevíčku stal se skut. uč. na r. v Prostějově. — Při pozemštění obecní reálky v Litovli přijati do služeb zemských ředitel Dr. *Fr. Nerad* a professoři resp. skut. učitelé dr. *Jos. Fürst, Ot. Lachmann, Fr. Hanus, Fr. Bátěk,* dr. *Václ. Nový* a učitel tělocviku *J. Janele.*

Osobní. Zemskému šk. inspektoru v Praze *Jaroslavu Solnčkovi* udělen byl řád železné kor. III. tř. — Dvornímu radovi a řádn. prof. české techn. v Praze Dr. *Gabr. Blažkovi* udělen byl při jeho odchodu na odpočinek komturský kříž řádu Frant. Josefa a školnímu radovi a prof. akad. gymn. v Praze Dr. *Zikmundu Wintrovi* při téže příležitosti rytířský kříž řádu Frant. Josefa. — Téhož vyznamenání se dostalo prof. na československé obch. akademii v Praze *Janu Ot. Pražákovi.* — Řediteli uměl. prům. školy v Praze *Jiřímu Stibralovi* udělen byl titul vládního rady a professoru na československé obch. akad. v Praze *Karlu Lukášovi* titul školního rady. — Ředitelům gymn. v Litomyšli *Em. Seifertovi,* gymn. v Olomouci *Max. Vrzalovi* a reálky na Kr. Vinohradech *Fr. Wurmovi* udělen byl při jich odchodu na odpočinek titul vládního rady. — Při odchodu na odpočinek obdrželi titul školního rady: *Frant. Bílek* na g. na Král. Vinohradech; *Kar. Himer* na g. v Praze-III.; *P. Frant. Pilný* na g. v Plzni; *Vil. ..abka* na g. v Praze-III.; *Tomáš Záklasník* na r. v Jičíně. —

Mimořádný professor české fak. právn. Dr. *Em. Tilsch* jmenován byl řádným professorem rak. soukromého práva na téže vys. škole a soukr. doc. a ředitel univ. kancel. Dr. *Jan Krčmář* mimoř. prof. téhož oboru. — Mimoř. prof. české fak. filos. Dr. *Boh. Němec* jmenován byl řádným prof. anatomie a fysiologie rostlin na č. univ. v Praze. — Mimoř. prof. č. techn. *Emil Votoček* jmenován byl řádným prof. všeobecné experim. chemie, chef-chemik železáren kladenských *Frant. Wald* řádným prof. theor. a fysik. chemie a metallurgie a adjunkt *Jos. Hanuš* mimoř. prof. analyt. chemie na české technice v Praze. — Mimoř. prof. č. techn. v Brně *Josef Sumec* jmenován byl řádným prof. všeob. a speciální elektrotechniky na téže vys. škole a mimoř. prof. Dr. techn. *Adolf Šťys* jmenován řádným prof. stavby mostů tamtéž. — Soukr. doc. s tit. mim. prof. Dr. *Václav Piťha* jmenován byl mimoř. prof. porodnictví a gynaekol. a soukr. doc. Dr. *Ed. Babák* mimoř. prof. fysiologie na čes. medic. fakultě v Praze. — Vrchní kom. rak. st. drah v Praze *Michal Šlechta* jmenován byl mimoř. prof. pro stavbu železnič. strojů na české techn. v Praze. — Soukr. doc. české techn. v Praze a insp. ústavu pro zkoumání potr. *Jaroslav Formánek* obdržel titul a char. mimoř. prof. — Soukr. doc. balneol. a klimatol. na české medic. fak. Dr. *Vladislav Mladějovský* obdržel titul mimoř. prof. — Soukr. doc. a ass. Dr. techn. *Jar. Milbauer* jmenován byl adjunktem při stolici analyt. chemie na české techn. v Praze. — Soukr. docenty potvrzeni byli: soudní adjunkt Dr. *Václav Hora* pro rakouské civ. řízení na české fak. právn. v Praze a inž. česk. zemsk. výb. Dr. techn. *Ant. Jílek* pro regulaci bystřin na české techn. v Praze.

Členem zkuš. komise pro kreslení na středních školách jmenován byl prof. na um. prům. škole v Praze *Alex. Jakesch* (pro figur. kresl.).

Noví ředitelé: Prof. r. a vyš. gymn. na Smíchově Dr. *Josef Pražák* jmenován byl ředitelem gymn. v Třeboni. — Ředitel zemské reálky v Jevíčku *Adolf Erhart* jmenován byl ředitelem I. české reálky v Brně. — Prof. reálky v Praze na Malé Straně *Frant. Krátký* jmenován byl ředitelem obecní reálky v Nymburce.

Povýšení ředitelů do VI. třídy hodn. Na ústavech státních povýšeni byli do *VI. tř.* ředitelé: *Ant. Decker* na g. v Jindř. Hradci; *Lad. Dolanský* na I. r. v Plzni;

Jan Dvořák na g. v Domažlicích; *Frant. Hansl* na g. v Praze-III.; *Jan Štěpánek* na r. v Příbrami; *Jan Šulc* na g. v Plzni; *Jan Wimmer* na g. v Prostějově.

Povýšeni byli do VII. hodn. tř. professoři: Josef Benhart na g. na Kr. Vinohradech, Jan Čermák na r. a v. g. v Praze (Křemencová ul.), Vojtěch Černý na r. a v. g. v Kolíně, Karel Charvát na g. v Olomouci, Jaroslav Dolenský na r. v Jičíně, Josef Durych na r. a v. g. na Smíchově, Dr. Frant. Dušánek na r a v. g. v Chrudimi, Vavřinec Dušek na g. na Kr. Vinohradech, Václav Dvořáček na g. v Ml. Boleslavi, Rud. Dvořák na II. g. v Brně, Dr. Frant. Faktor na r. v Praze-I., Jindřich Filippi na r. a v. g. v Chrudimi. Karel Franta na g. ve Vys. Mýtě, Ferd. Grňa na II. g. v Brně, Vojtěch Hanačík na g. v Budějovicích (službou přidělen na g. v Jičíně), Jan Hanamann na g. ve Slaném, Václav Hauer na g. v Opavě, Dr. Alois Herout na g. na Kr. Vinohradech, Ignác Hrozek na g. v Uh. Hradišti, Petr Hrubý na g. ve Slaném, Alois Hubka na g. v Ml. Boleslavi, Josef Jäger na g. v Třeboni, Rudolf Jedlička na g. v Praze-II. (Truhlářská ul.), Frant. Jezdinský na g. v Pelhřimově, Václav Jezdinský na r. a v. g. v Praze-II. (Křemencová ul.), Rudolf Kaizl na I. r. v Plzni, Jan Kalivoda na r. v Praze-III., Stanislav Kamenický na r. v Jičíně, Viktorin Karas na g. v Opavě, Vojtěch Kebrle na g. v Domažlicích, Karel Kizlink na g. v Uh. Hradišti, Josef Klvaňa na g. v Kroměříži, Oldřich Kobrle na r. a v. g. v Chrudimi, Jan Kohout na g. v Litomyšli, Václav König na I. g. v Brně, Frant. Kovář na g. v Plzni, Josef Kramář na g. v Písku, Rudolf Kreutz na I. r. v Brně, Jan Laciný na r. na Kr. Vinohradech, Václav Lokvenc na g. v Kroměříži, Jan Mádr na g. v Přerově, Emanuel Markmüller na II. g. v Brně, Fr. Mazal na r. na Kr. Vinohradech, Jakub Mičaník na II. g. v Brně, Frant. Moučka na g. ve Vys. Mýtě, Frant. Nekola na r. a v. g. v Klatovech, Jan Němec na g. ve Val. Meziříčí, Josef Němec na g. v Něm. Brodě, Jan Nepustil na g. v Příbrami, Frant. Novák na g. v Opavě, Dr. Vincenc Öhm na g. v Praze-II. (Žitná ul.), Robert Parma na g. v Opavě, Otakar Paroubek na r. v Praze-VII., Tomáš Pavlů na r. v Kutné Hoře, Jan Petráček na II. g. v Brně, Ladislav Pirchan na g. v Písku, Frant. Procházka na r. a v. g. v Kolíně, Karel Procházka na g. v Roudnici, Petr Rada na g. v Praze-II. (Truhlářská ul.), Frant. Řehoř na g. v Příbrami, Jan Roubal na g. v Budějovicích, Josef Ryneš na g. v Třeboni, Alfons Sauer na g. v Uh. Hradišti, Frant. Schindler na g. v Kroměříži, Jan Skákal na g. v Žižkově, Josef Sloupský na g. v Budějovicích, Václav Šolc na r. na Král. Vinohradech, Jan Štěpán na g. v Třebíči. Jan Stránský na g. v Něm. Brodě, Frant. Stuchlík na r. v Pardubicích, Eduard Svět na g. v Roudnici, Josef Tobiášek na g. v Pelhřimově, Jan Tondl na g. v Kroměříži, Antonín Trnka na g. v Jičíně, Jos. Trubl na g. v Rychnově, Ferdinand Vaněk na r. a v. g. v Klatovech, Otomar Vaňorný na g. ve Vys. Mýtě, Václav Veverka na g. v Praze-II. (Truhlářská ul.), Alois Vlček na g. v Domažlicích, Frant. Vykoukal na g. v Praze-II. (Truhlářská ul.), Zdeněk Vysoký na g. v Jindř. Hradci, Valentin Weinzettl na g. v Roudnici, Karel Životský na r. v Pardubicích.

Jmenováni na zemských ústavech moravských v úřadě potvrzeni byli a titul prof. obrželi: *Kar. Gregor* na st. prům. škole v Pardubicích, *Jos. Pekárek* na řem. šk. v Jaroměři a *Jarosl. Fidler* na prům. šk. na Smíchově.

Uč. na odb. šk. pro broušení a rytí drahokamů v Turnově *Mart. Tolar* přeložen byl ve stejné hodn. na odb. školu pro zpracování dřeva v Chrudimi.

Členy zkušební komise pro učitelství na vyšších *školách obchodních* na dobu 3 let byli jmenováni: Ředitel: dv. rada, un. prof. Dr. *Vinc. Strouhal*. Náměstek: dv. rada, un. prof. Dr. *Alb. Bráf*. Zkušební komisaři: I. pro předměty první skupiny: 1. pro obch. nauku: *Al. Pižl*, prof. č. ak. v Praze a hon. doc. techn., Dr. *Frant. Zachoval*, prof. ak. v Hradci Král.: 2. pro účet., korresp. a práce komptoirové: *Ant. Kolèra*, šk. rada a řed. ak. v. v., Dr. *Jos. Pazourek*, řed. ak. v Hradci Král. a soukr. doc. techn., *Frant. Procházka*, řed. Zemské banky pro král. Čes., *Jos. Řivnáč*, spol. firmy Holeyšovský a Řivnáč v Praze, Dr. *Jan Třebický*, spol. firmy Kratochvíl a spol. v Praze; 3. pro kup. počty: *Jan Ctibor*, šk. rada a řed. ak. v Chrudimi, *Jan Koloušek*, ř. prof. techniky v Brně, *Al. Pižl*; 4. pro právo obchodní, směnečné a prům.: Dr. *Kam. Henner*, univ. prof. v Praze, Dr. *K. Herrmann* šl. Otavský, univ. prof. v Praze, Dr. *Alb. Hausmann*, prof. č. ak. v Praze; 5. pro nár. hospodářství: Dr. *Alb. Bráf*, Dr. *Jos. Gruber*, prof. techn. v Praze, Dr. *Cyr. Horáček*, univ. prof. v Praze.

II. pro předměty druhé skupiny: *a*) pro jazyk a obch. korresp. franc.: Dr. *J. U. Jarník*, univ. prof. v Praze, a *L. Feller*, lektor univ. v Praze, pro jazyk franc. *J. Ol. Pražák*, prof. č. ak. v Praze, pro franc. obch. korresp.; *b*) pro jazyk a obch. korresp. angl.: Dr. *V. Mourek*, univ. prof. v Praze, *Frant. Krupička*, prof. č. ak.

v Praze; c) pro jazyk a obch. korresp. ruskou: *Jos. Kolář*, lektor univ. v Praze, a Dr. *Jan Režábek*, vl. rada a řed. č. ak. v Praze, pro ruský jazyk, *Kar. Štěpánek*, prof. č. ak. v Praze, pro ruskou obch. korresp.

III. pro českou řeč vyučovací: *Fr. Bílý*, vl. rada a řed. reálky v Žižkově, Dr. *Jos. Hanuš*, prof. č. ak. v Praze a soukr. doc.

IV. pro doplňovací zkoušky: 1. pro obch. zeměpis: *K. Fišara*, řed. ak. v Brně, Dr. *Jan Režábek*; 2. pro obch. dějepis: Dr. *Jar. Goll*, dv. rada a univ. prof. v Praze, Dr. *Jos. Šusta*, mimoř. prof. univ. v Praze; 3. pro kup. počty: *Jan Clibor*, *Jan Koloušek*, *Al. Pižl*; 4. pro polit. arithm.: *Jos. Beneš*, hon. doc. techn. v Praze, *Jan Koloušek*; 5. pro zbožíznalství: *Jos. Hanuš*, mimoř. prof. techn. v Praze. *K. Lukáš*, prof. č. ak. v Praze, *Jos. Schneider*, soukr. doc. techn. v Praze; 6. pro cizojaz. obch. korresp.: *J. O. Pražák*, *Fr. Krupička*, *K. Štěpánek*.

V. pro rozš. zkoušky: 1. pro polit. arithm., 2. pro právo obch., směn. a prům. a 3. pro nár. hosp. tíž zkuš. komisaři jako nahoře.

VI. při zkouškách pro učitelství na dvojtřídních šk. obch.: *a*) I. skupina: 1. jednod. a dvoj. účetn., korresp. a práce komptoir.: *Ant. Kotěra*, *R. Fr. Severa*, prof. č. ak. v Praze; 2. pro kup. počty: *Jan Clibor*, *A. Pižl*; 3. pro obch. a směn. nauku: Dr. *K. Herrmann* šl. Otavský, Dr. *Alb. Hausmann*; *b*) II. skupina: 4. pro obch. zeměpis: Dr. *Jan Režábek*, Dr. *Vlad. Pech*, prof. č. ak. v Praze; 5. pro zbožíznalství: *Fr. Kovář*, prof. č. ak. v Praze, *Jan Václavíček*, prof. ak. v Chrudimi; 6. pro přírodozpyt: *V. Starý*, vl. rada a řed. reálky v Praze-II.; 7. pro přírodopis: *Boh. Bauše*, šk. rada a gymn. prof. v. v.; 8. pro českou řeč vyuč.: *Frant. Bílý*, Dr. *Jos. Hanuš*.

Okresními školními inspektory v novém funkčním období jmenováni byli pro české školní okresy na Moravě: pro Boskovice hl. uč. na úst. učit. v Brně *Frant. Fresl*; pro Brno (město) prof. na I. gymn. v Brně *Václav König*; pro Brno (venkov) cv. uč. na úst. učit. v Brně *Frant. Andrle*; pro Uh. Brod řed. měšť. šk tamtéž *Ant. Šicha*; pro Mor. Budějovice řed. měšť. šk. tamtéž *Jan Funtíček*; pro Dačice a Jihlavu (město i venkov) prof. reálky v Telči *Frant. Kouba*; pro Hodonín řed. měšť šk. v Podivíně *Jan Jeřábek*; pro Holešov řed. měšť. šk. v Hulíně *Alois Segeth*; pro Hranice uč. měšť. šk. ve Vyškově *Vinc. Kramoliš*; pro Uh. Hradiště (venkov) cv. uč. úst. učit. v Kroměříži *Leon. Hrazděra*; pro Hustopeč řed. měšť. šk. v Král. Poli *Václ. Vorel*; pro Nový Jičín řed. měšť. šk. v Příboře *Frant. Tutovič*; pro Kroměříž (město) řed. úst. učit. tamtéž *Jan Přecechtěl*; pro Kroměříž (venkov) hl. uč. úst. učit. v Kroměříži *Jos. Jedlička*; pro Mor. Krumlov a Znojmo (město i venkov) řed. měšť. šk. v Husovicích *Frant. Charvát*; pro Kyjov řed. měšť. šk. ve Bzenci *Jos. Okoun*; pro Litovel řed. měšť. šk. tamtéž *Vlad. Novotný*; pro Místek hl. uč. úst. učit. v Příboře *Jos. Hubík*; pro N. Město prof. gymn. v Uh. Hradišti *Václ. Kubelka*; pro Val. Meziříčí prof. gymn. tamtéž *Jan Kroutil*; pro Velké Meziříčí prof. reálky tamtéž *Bol. Dolejšek*; pro Olomouc (město) řed. reálky tamtéž *Frant. Polívka*; pro Olomouc (venkov) řed. měšť. šk. v Hodolanech *Jos. Martiník*; pro Mor. Ostravu řed. měšť. šk. tamtéž *Rud. Ludwig*; pro Prostějov řed. měšť. šk. tamtéž *Frant. Červinka*; pro Přerov prof. gymn. tamtéž Dr. *Vlad. Janků*; pro Tišnov řed. měšť. šk. v N. Městě *Jos. Herzog*; pro Třebíč řed. měšť. šk. v Telči *Jan Tiray*; pro Vyškov řed. měšť. šk. v N. Rousínově *Ant. Kotrlý*; pro Zábřeh a Mor. Třebovou prof. gymn. v Prostějově *Frant. Smyčka*.

Státní zkoušky z těsnopisu. K listopadovému termínu přihlásilo se 16 kandidátů. Z těch 2 odstoupili mezi zkouškou a 1 byl reprobován na rok. Approbováni byli pp.:

1. Dobrovolný Jaroslav, uč. obch. šk. na Mělnice; 2. sl. Galová Marie, odbor. uč. ve Vyškově; 3. Hikl Karel, filosof v Praze; 4. Kalina Josef, uč. m. šk. v Polné; 5. Koloušek Břetislav, uč. v Soběslavi; 6. Lukeš Josef, uč. v Kladně; 7. Martínek Josef, uč. ve Všetatech; 8. Mydlarčík Emil, filosof; 9. Navrátil Alois, filosof 10. Nevrlý Antonín, filosof; 11. Ondřej Augustin, filosof; 12. Vinklhofer Frant. uč. m. šk. v Hostomicích; 13. Voráček Václav, uč. v Milčíně.

Příští zkoušky konají se 29. a 30. května 1908. Žádosti do 15. května 1908. Komise zkušební potvrzena v dosavadním složení: předseda c. k. vládní rada *V. Starý*, komisaři: lektor *J. O. Pražák* a Dr. *Alois Herout*.

Úmrtí. Dne 11. července 1907 zemřel suppl. prof. reálky v Kutné Hoře *Václav Růžička*. Narodil se r. 1882 ve Cvrčovicích. Po vykonaných studiích na c. k. státní reálce v Praze-III. a na vysokých školách technických nabyl výborného vysvědčení způsobilosti pro úřad učitelský na školách středních (Chmf) a působil od 19. prosince 1904 na c. k. reálce v Karlíně a pak po 2 roky v Kutné Hoře. Byl již blízek

ustanoveni skutečným učitelem, když tu rychle pokračujicí choroba plicni náhle učinila konec nadějnému jeho životu. Až do 24. června konal s velikým sebezapřenim své povinnosti ve škole. Krátce před koncem školního roku odjel ke svým rodičům do Volšan u Kladna, kde po krátkém utrpení skonal. —

Dne 16. listop. 1907 zemřel v Přelouči tuberkulosou plic kollega z vinohrad. reálky, dr. *Eugen Muška*. Narodil se r. 1876 ve Světlé na S., vystudoval v Něm. Brodě, načež se oddal na universitě v Praze pilnému studiu zeměpisu. Brzo počal psáti do různých časopisů kratší příležitostné články z tohoto oboru a později pilně referoval zejména o školských programmech do Sborníku čes. společnosti zeměvědné. Láska k rodnému kraji vedla ho k tomu, aby se ucházel o cenu vypsanou touto společností na výzkum Českomoravské vysočiny, z jejíchž končin také čerpal látku k několika článkům. Ochota, s jakou byly redakcemi přijimány jeho články z oboru u nás tak zanedbaného, dodala Muškovi větší chuti k práci, ba poněkud jej svedla k tomu, že ochotně přijal nabídnutí, aby napsal katechismus zeměpisu, nepováživ všech obtíži podobného úkolu po stránce formální, neřku-li věcné. Pustil se s chuti do díla uprostřed příprav k doktorátu. Když však práce vydaná r. 1901 nebyla kritikou odbornou příznivě přijata, pracoval dále ve školské methodice a uveřejnil několik prací v tomto oboru, chtěje postaviti zeměpisné vyučování na modernější podklad. Nicméně i přes to octl se právě v proudu starších zásad (vyd. sešity ke kreslení map, pracoval o rozděleni látky na 120 hodin). Vedle zeměpisného oboru zabočil částečně i na pole historické (Vlaský dvůr v Kutné Hoře), i čistě turistické. Dobře však cítil, co tu prácí čeká, ba volá přímo po pracovniku, kul nové a nové plány, nesčetné myšlenky křižily se mu hlavou, zápisky vzrůstaly — v poslední době chtěl pracovati o monografiich týkajicích se Přelouče a Chrudimě, — ale uprostřed tohoto myšlenkového víru tělo chřadlo, až dopadla smrtící rána právě ve chvíli, když stanul na prahu nových naději a cílů, byv jmenován na Vinohrady. Šel za jinými našimi zeměpisci, maji i v tom společný osud s nimi, že smrt v mladém věku vyrvala jej z pilné práce.

Nu.

Ztráty sboru česko-budějovické reálky v posledním čtvrtletí byly kruté: za Rudolfem Englem, jejž jsme doprovodili za překrásného dne srpnového k věčnému odpočinku, odešli professor Jan Novák a Jaroslav Verner: prvý 29. listopadu ve věku 50 let, druhý 6. prosince v 28. roce svého života. Ztráty ty působily tím hlouběji, čím méně byly očekávány. Vleklá choroba Novákova zdánlivě se zlepšovala, zákeřně ukryté chorobě Vernerově slibovalo vzdorovati jeho mládí. Naděje zmařeny jedním dnem. Dopoledne v pondělí (25. listopadu) odváželi Vernera za známek zánětu mozkových blan do Prahy, večer pak záchvat mrtvice podlomil zbytky sil Novákových. — *Jan Novák*, v Košicích r. 1857 narozený, vystudoval reálku v Kutné Hoře; studoval pak mathematiku s fysikou na pražské technice a fakultě filosofické. Po několik let byl assistentem na technice v Praze, jsa zároveň pomocným učitelem na stát. průmyslové škole. Pak assistoval v Kutné Hoře. Od r. 1886 působil na reálce českobudějovické. Odborné vědomosti Novákovy byly veliké; zvláště pečlivé byly jeho přednášky z fysiky, z nichž žáci jeho těžili i na škole vysoké. V programu na rok 1890 vydal pojednání »O neurčitých rovnicích druhého stupně se dvěma neznámými«. — *Jaroslav Verner* narodil se r. 1879 ve Velvarech. Maturoval na gymnasiu roudnickém. Vynikal neobyčejnou pamětí a na universitu přinášel skvělé nadání filologické. Studoval horlivě jazyky románské a slovanské. Paměť jeho mu dovolovala exkursy i na pole poměrně dosti vzdálená; i v nich vědomostmi překvapoval. Nějaký čas pobyl v Paříži. Suppleval na reálce vinohradské, pak na gymnasiu kolínském; od r. 1904 působil na reálce českobudějovické. Prací vědeckých nezanechal. Lze o něm říci: o mnohém věděl, o ničem nepsal.

Ant. Beer.

Dne 5. ledna 1908 zemřel *Vojtěch Lešetický*, c. k. šk. rada a ředitel paedagogia v Hradci Králové ve v. Narodil se r. 1830 v Netolicích, vykonal propravná studia na gymnasiích v Budějovicích a Písku, universitní v Praze a věnovav se učitelství pobyl jakožto supplent na c. k. české reálné škole v Praze, pak jako professor a ředitel na reálce v Písku, načež r. 1870 dosazen za ředitele c. k. ústavu ku vzdělání učitelů v Hradci Králové, kde téměř tři decennia blahodárně působil. Byl po celou řadu let ředitelem zkušební komise pro školy obecné a měšťanské, jakož i vykonával úřad školního inspektora pro okresy pardubský a městský okres královéhradecký. S Lešetickým odešel velezasloužilý veterán na roli školské. Za mladších let pokusil se také na poli básnickém.

Dne 10. ledna 1908 zemřel *Rudolf Vacek*, suppl. professor gymnasia v Praze na Malé straně. Narodil se r. 1883 ve Velkém Bednárci a po vykonaných studiích ustanoven byl r. 1907 supplentem v Praze, kdež v prosinci podrobil se též s úspěchem státní zkoušce z klassické filologie. Ale netěšil se dlouho ze svého úspěchu ochuravěl tyfem a po krátkém utrpení zemřel ve svém rodišti.

Čtvrtý internacionální sjezd mathematiků bude konán od 6.—11. dubna t. r. v Římě. V. o tom 4. sešit lonského ročníku „Čas. pro p. m. a f". Dodáváme, že o tento sjezd jeví se zvláště značný zájem, ježto má podati přehled math. práce uplynulého století. Osoby referentů (Klein, Darboux, Hilbert a j.) a místo kongressu jistě tento zájem zvýší. Během ledna byl rozeslán druhý cirkulář, který obsahuje program kongressu. Uvádíme některé podrobnosti: Kongressisté budou uvítáni v neděli 5. dubna v půl desáté večer v aule universitní rektorem a kongress bude zahájen v pondělí v 10 hod. dopoledne na Kapitoliu. Přednášeti bude Volterra o mathematice v Italii v druhé polovici XIX. stol. Odpoledne ve 3 hod. první plenární schůze (v Akademii dei Lincei, kde budou konány všechny schůze) a všechny další plenární schůze budou konány v tutéž hodinu po ostatní dny až do soboty. Na každé z nich vyslechnou kongressisté dvě přednášky. Řečníci jsou: Darboux, Forsyth, Hilbert, Klein, Lorentz, Mittag-Leffler, Newcomb, Picard, Poincaré, Veronese. Od úterka počínaje zasedají sekce denně vždy dopoledne. Sekce jsou čtyři: arithmetika, algebra, analysis (řídí Arzela, Capelli, Pascal, Pincherle); geometrie (Bianchi, Segre); mechanika, mathematická fysika, geodesie, rozmanité applikace, mimo jiné mathematika pojišťovací (Levi-Civita, Luiggi, Pizzetti, Toja); otázky filosofické, historické, didaktické (Enriques, Loria, Vailati). — V neděli bude společná vycházka do villy Hadrianovy u Tivoli.

Účastníci kongressu obdrží po zaslání příspěvku 25 fr. osobní legitimaci a legitimaci železniční, jež opravňuje je k zakoupení jízdních lístků na italských drahách se slevou 40—60%.

III. mezinárodní kongress kreslířský bude letos pořádán v Londýně. Vládní rada Josef Langl, ve Vídni II. Vereinsgasse 21, po vyzvání londýnského komitétu projevil ochotu pořiditi výběr prací žáků středoškolských. Lhůta zasílací do konce dubna 1908. Při výběru prací z tříd I. a II. má rozhodovati moment paedagogický (tedy stránka methodická), z tříd vyšších opět spíše moment umělecký, co do technického provedení a vkusného uspořádání. Velmi vítány budou práce, v nichž zrcadliti se bude lokální charakter měst a zemí (tedy náčrtky krajinářské, architektonické, lidových typů a t. p.), nebo také eventuelně umění lidové. Výběrem dle těchto zásad učiněným má býti ukázána vedle jednotné umělecké tendence ve vyučování úplná svoboda vyučování ve volbě látky. *K pracím rázu umělecko-průmyslového nebudiž se přihlížeti.* Vládní rada Langl jest ochoten odpověděti na písemné dotazy. Pečlivě vybrané, ne příliš velké serie výkresů buďtež zaslány pod výše udanou adressou. Výkresy jest zaslati neadjustované, jelikož všem dána bude úprava jednotná. Jest si přáti, aby při této příležitosti také české školy byly čestně zastoupeny. *—ych—*

Chemická sekce (XI.) čtvrtého sjezdu českých přírodozpytců a lékařů vedena jsouc snahou, aby vědecké bádání českých chemiků na sjezdu co nejúplněji se projevilo, žádá, aby chemikové středoškolští jak svou hojnou účastí, tak značným počtem referátů o vlastních pracích vědeckých přispěli k plnému zdaru sjezdu. Přibližný titul přednášky budiž podepsanému tajemníku sekce oznámen *nejdéle do 15. března 1908.*

Na sjezdu tom bude projednávána též otázka vyučování chemii. Ježto pak jest žádoucno, aby výměna názorů byla co nejčilejší, žádá sekce, aby příslušné návrhy odborníků středoškolských rovněž *do 15. března 1908* byly podepsanému tajemníku zaslány.

Za předsednictvo: Prof. *Emil Votoček.*

Tajemník: Fr. Mašek, prof., Smíchov, Kinského tř. 77 (4 nové).

Spolková hovorna.

Dotaz: Jsem povinen platiti taxu jmenovací i taxu z první kvinkvenálky najednou?

Odpověď: Podle naší informace jest současné srážení tax správné a nelze na tom ničeho měniti, ježto odpovídá zákonitým předpisům.

Poněvadž stává se tak jen v mimořádných případech (po nynějším započtení let supplentských jest asi dosti postižených), nelze prý nic dělati ani proti zkrácení vzniklému tím, že ztrácí se 1 rok (nebo méně), po který by se neplatil pensijní příspěvek.

Jediné, co by bylo možné, jest, žádati přímo c. k. zemské fin. ředitelství za povolení, aby taxy směly býti spláceny po dva roky a zkusiti *výslovně při tom požádati*, aby i ten druhý rok nebyl strhován pensijní příspěvek s ohledem na současné placení dvou tax.

Bylo by jistě dobře, kdybyste o vyřízení své žádosti redakci informoval.

—*ϑ*.

Dotaz: Jest slušno a nutno, aby členové sboru professorského, majíce dozírati na žáka trestaného karcerem, meškali u žáka po celou dobu jeho trestu v místnosti sloužící za karcer, byť to i byla školní světnice.

Odpověď: O věci té panují různé mínění a také různá práva na jednotlivých ústavnch. Nějaké přesné nařízení není, jen jest »vedeno, že musí býti postaráno o řádný dozor, pročež skutečně většinou meškají učitelé při žákovi po celou dobu jeho trestu. Lze-li však řádný dozor zaručiti i jiným způsobem, nedá se proti tomu ničeho namítati.

Zprávy spolkové.

Z výboru Ústř. spolku českých professorů v Praze.

Schůze výboru ze dne 14. prosince 1907 v c. k. reálce v Ječné ulici. Přítomni všickni členové výboru, dva náhradníci a jeden revisor.

Starosta zahajuje schůzi o ½7. hod. Uvítav všechny přítomné děkuje pánům z výboru odstupujícím (šk. r. Zdeňkovi, pp. prof. Konůpkovi, Duškovi, Červenkovi, Hübnerovi a Zachystalovi) za jejich činnost ve spolku. Přítomný šk. r. Zdeněk děkuje předsedovi a přeje, aby spolek v novém zrození blahodárně působil. Po té odchází. — Starosta oznamuje výsledek voleb. Všickni zvolení volbu přijímají. Jsou tedy zvoleni, nebo ve výboru zůstávají: na 3 roky: vl. r. Starý, prof. Stýblo, Appelt, Hulík, Chlumský, Rada, Satranský, Vykoukal; na 2 roky: prof. Kar. Černý, Honza, Jeništa, Nikolau, Wenig, Zelinka; na 1 rok: prof. Fabianová, Kníže, Krátký, Pecl, Sládek, Šimák. Za náhradníky: prof. Buchar, Kollman, Mašek, Mathesius. Za revisory: Houdek, Pithardt, Posejpal.

Starosta prosí všech členů výboru, aby společně v souhlase jednali. Slibuje, že jednání říditi bude nestranně a program schůze že bude vždy stanoven předem. — Prof. Appelt připomíná, že poslední valná hromada byla předčasně ukončena, aniž byl program vyčerpán. Toto jednání předsedovo nelze přejíti bez všelikého projevu nelibosti. Čte toto prohlášení:

Prohlášeni.

Podepsaní vstupujíce do výboru Ústředního spolku čes. professorů pokládají za svou povinnost, důrazně se ohraditi proti stranickému způsobu, kterým starosta spolku p. vl. r. Václav Starý jednání valné schůze dne 30. listopadu t. r. řídil. Zejména odsuzují, že pan předseda proti vší spolkové zvyklosti schůzi neprávem ukončil, ačkoli všecky návrhy nebyly dosud projednány, mnoho členů se hlásilo o slovo a proti ukončeni schůze většina protestovala.

Zároveň žádají, aby projev tento byl pojat do protokolu a uveřejněn v nejbližším čísle Věstníku čes. professorů.

V Praze dne 14. prosince 1907.

V. Appelt, J. Chlumský, R. Kníže, S. Nikolau, P. Pecl, J. Satranský, O. Šimák, J. Wenig.

Starosta odmítá tento protest pravě, že jednal podle dobré rozvahy a neměl úmyslu schůzi předčasně skončiti. Osmý článek byl probrán, nebylo pak již dle § 11. stanov volných návrhů, aspoň o jiném návrhu nevěděl. Schůze trvala od 6. hod. do půl 11. Měl tedy příčinu a byl povzbuzován, aby schůzi přerušil, ukončil neb odložil. Jeho úmyslem nebylo násilně schůzi skončiti. Byl tu sice ještě návrh samého výboru, který měl přednésti p. prof. Červenka. Ten se však nepřihlásil a starosta to přehlédl. Pokud se týče návrhu prof. Granáta, možno svoláním nové valné hromady věc napraviti. Ostatně se o tomto návrhu stalo již usnesení ve Svazu letos ve Lvově.

Jednatel prof. Krátký praví, že o jednání královéhradeckého odboru četl, myslil však, že je to návrh pro valnou hromadu tohoto odboru, a proto ho nepřednesl. Návrh měl býti zvlášť poslán.

Prof. Appelt prohlašuje, že nově vstupující členové trvají na svém prohlášení, protože ukončeni valné hromady bylo předčasné. Nebylo-li volných návrhů, měla býti připuštěna přání neb různé poznámky. — Totéž prohlašuje prof. Rada, který prohlášeni nepodepsal. Debattuje se.

Na návrh prof. Honzy přijímá se konec debatty, načež se prohlášeni většinou hlasů přijímá. Pak se čte protokol schůze výborové ze dne 27. listopadu 1907 a schvaluje se s některými dodatky, že totiž v záležitosti zemského inspektora Vlka pravil vl. r. Bílý, že by bylo dobře optati se juristy, má-li spolek vůbec právo v tomto případě vyslovovati nelibost. Jak se starosta informoval, spolek toho práva nemá. Ostatně celá záležitost je nyni platně rozhodnuta usnesením valné hromady. — Vl. r. Bílý ohrazuje se proti zprávám uveřejněným v »Nár. Listech«, jako by spolek šel dělati poklony novým ministrům.

Přikročeno k volbě funkcionářů. Volí se listky. Zvoleni jsou: náměstkem starostovým prof. Vykoukal, jednatelem prof. Appelt, zapisovatelem sl. Fabianová, účetním prof. Pecl, knihovníkem a archivářem prof. Chlumský, předsedou zábavního výboru prof. Šimák.

Starosta sděluje: Národní rada žádá, aby do valného sboru navrženi byli 4 zástupci z professorstva škol středních, průmyslových a učitelských ústavů a 4 náhradníci. Navrženi a zvoleni za reálky prof. Appelt, náhradníkem prof. Fr. Mašek, za gymnasia prof. Rada, náhradníkem prof. Kníže. Učitelským ústavům bude poslán dotaz. Usneseno dopsati Národní radě, aby se na průmyslové školy sama obrátila.

Přistupuje se k volbě redaktorů Věstníku. Z jednání je zřejmo, že není jasno stran dřívější volby redaktorů v poslední schůzi starého výboru, i navrhuje prof. Satranský, aby se volba, byla-li jaká, revotovala a konala se volba nová. Přijato většinou. Zvoleni za redaktory prof. Hulík a Jeništa. Oba volbu přijímají. — Prof. Satranský vzdává díky vl. r. Bílému za dosavadní vedení Věstníku.

Na návrh prof. Nikolaua zvoleno 5členné komité (vl. rada Bílý, prof. Appelt, Krátký, Rada, Satranský), aby vypracovalo návrh na reorganisaci spolku.

Vl. r. Bílý činí dotaz, má-li se podati žádost za subvenci. Přijato jednohlasně. Dále usneseno blahopřáti písemně zems. inspektoru Rosickému ke dni 60tých jeho narozenin. Prof. Hulík předkládá pracovní program, jejž usneseno otisknouti ve Věstníku. Vl. r. Bílý navrhuje ve příčině železničních úředních legitimací, které mají platnost do 1. ledna, aby deputace (Starý, Appelt) odebrala se k prof. Drtinovi, aby v té věci zakročil, rovněž aby se poslala petice neb telegrafická žádost ministerstvu vyučování i železnic. Souhlas.

Dále sděluje vl. r. Bílý, mají-li se povoliti české universitní kursy, které se konají ob rok, že nutno zakročiti již nyní. Projednání té věci odkládá se k návrhu prof. Nikolaua na počátek ledna. — Na návrh prof. Appelta zvolena 3členná kommisse (Hulík, Vykoukal, Wenig), která by provedla stylisaci požadavků reformy středního školství a připravila je pro občasnou schůzi. — Do kommisse pro sestavení jednacího řádu zvoleni prof. Appelt, Kniže, Vykoukal. — Usneseno pořiditi knihu usnesení a zavésti jednací protokol. Schůze skončena o $^{3}/_{4}$9 hod. Dr. *M. Fabianová*, zapisovatelka.

Schůze výboru ze dne 10. ledna 1908 v Měšťanské Besedě v Praze o půl 7. hod. Přítomni všickni členové výboru a jeden náhradník. Starosta vl. r. Starý zahajuje schůzi. Čte se protokol minulé schůze. Prof. Appelt, Černý, Krátký a Satranský žádají o dodatky k protokolu v příčině prohlášení nových členů výboru a návrhu Granátova. Na návrh prof. Appelta zahájena byla po schválení protokolu debatta o volbě redaktorů, protože se stále vyskytují pochybnosti o správnosti protokolu ze dne 15. listopadu 1907. Tuto debattu nesledovala již zapisovatelka prof. Fabianová, protože ji naplňovala rozrušením. Vyslovovány byly pochybnosti, zda byla v této schůzi skutečně provedena volba (což prof. Černý a Jeništa rozhodně popírají), či byli-li pp. Vojtíšek a Jeništa jen navrhováni pro valnou hromadu, ježto vládlo mínění, a to i u jednatele spolku prof. Krátkého, (arci nesprávné), že o volbě redaktorů rozhoduje valná hromada.

Pochybnosti ty byly podporovány hlavně tím faktem, že z knihy protokolů vyříznut byl list a část protokolu jednající o volbě redaktorů přepsána byla na další stránku (63). Zapisovatelka praví, že tak učinila na radu jednoho člena výboru. Ten však se na to nepamatuje. Po té zapisovatelka prohlašuje, že se vzdává zapisovatelství. Na návrh prof. Krátkého zvolen zapisovatelem prof. Kniže.

Prof. Honza navrhuje, aby zvolena byla kommisse, která by vyšetřila, zda volba redaktorů dne 15. listopadu byla provedena či ne. Přijímá se všemi proti jednomu hlasu. Zvoleni: prof. Vykoukal předsedou kommisse, prof. Appelt, Černý, Honza, Jeništa, Sládek, Stýblo.

Prof. Hulík, který během debatty tuto nezaznamenané o slovo se přihlásil, činí toto prohlášení:

»Poněvadž podle čestného prohlášení p. vl. rady Bílého zpráva o volbě p. prof. Vojtíška za redaktora Věstníku, otištěná v posledním čísle Věstníku, je správná, vzdávám se jako redaktor své funkce, poněvadž jsem ji přijal jen v tom domnění, že volba byla sporná.«

Prof. Appelt navrhuje, aby do týdne byla nová výborová schůze, ve které kommisse podá zprávu a do té doby aby funkce redaktora nebyla obsazována a vyjití Věstníku bylo odloženo. Přijímá se.

Předseda sděluje, že došel koncept petice za udělení výstavního přídavku úřednictvu v Praze a předměstích. Prof. Krátký žádá, aby v tu žádost byli pojati professoři z celého království. Vysloveny některé obavy, ale přijímá se 11 hlasy. Prof. Mašek vyslovuje přání, aby pojati byli do žádosti ti z venkovských kollegů, kteří jsou do Prahy přikázáni. Přijímá se jednomyslně. — Čte dopis spolku učitelů měšťanských škol, v němž se žádá o shodu na jednotné praksi přijímacích zkoušek na reálce a gymnasiu. Odpověděno, že se zkouší dle platných předpisů. — Jednatel čte dopis prof. Šimáka, týkající se přídavku 120 K pro supplenty. Podá se žádost a předsednictvo požádá dopisem posl. Maštalku o zakročení.

Prof. Sládek předkládá petici, ve které se žádá, aby v jubilejním roce v cestě milosti dlouholetým supplentům a assistentům byla započtena všecka léta služební po úplné approbaci. Prof. Vykoukal žádá, aby se připsalo jako podporující důvod, že kollegům zaměstnaným na učitelských ústavech počítá se 15 i více let z jejich činnosti na obecné škole. Jednatel čte dopisy prof. Roubala a Dědka týkající se rovněž započtení supplentských let. (Dědek žádá o započtení let mezi I. Ř a č, kde je vina na zkušební kommissi.) Není shody mezi členy výboru, má-li se žádat kumulativně a teprv potom, bude-li žádost všech odmítnuta, doporučiti dotčeným kollegům, aby žádali jednotlivě, či navrhnouti, aby hned žádali jednotlivě. Vytištěním ve Věstníku by se akce zdržela, ale dá se provolání do novin, aby kollegové interessovaní poslali svá data. Usneseno poslati dvě petice, jež obstarají prof. Dědek a Sládek.

Odbor *královéhradecký* vyslovuje nelibost nad odstavením svého návrhu Odbor *kroměřížský* vyslovuje rozhořčení nad nezákonným ukončením valné hromady. Předseda podává vysvětlení svého jednání uváděje tytéž důvody jako

*

v minulé schůzi. Uvoluje se však za svou osobu dopsati oběma odborům. — Prof. Papirnik (Olomouc) navrhuje v dopise již starému výboru adressovaném dotaznikovou akci o zásadách reformy střední školy. Zvolena kommisse pro vypracováni dotazniku (Satranský, B. Mašek, Appelt.)

Zem. insp. Rosický děkuje za blahopřáni k 60tým narozeninám. — Odbor královéhradecký zasílá seznam členů (přijimají se) a zprávy spolkové. Odbor *kroměřížský* podává zprávu o své činnosti. Žádá zprávy, jak jedná výbor o reorganisaci, a ptá se, zda výbor schvaloval zprávu o valné schůzi, otištěnou ve Věstníku. Prof. Vykoukal navrhuje odpověď: »Výbor nikdy takových zpráv neschvaloval, poněvadž mu nebyly předkládány; většina výboru se zněním zprávy nesouhlasí. Stenografické záznamy o průběhu valné hromady jsou po ruce.« Přijimá se většinou. Prof. Appelt navrhuje, aby se ve Věstníku uveřejnilo, že většina výboru se proti stranickému zněni referátu o valné hromadě ohrazuje. Přijimá se 12 hlasy proti 5. Dva nehlasuji, někteři již odešli.

Pokladnik sděluje: členů je 1682, dosud zaplatilo 542. Dále předkládaji pokladnik a redaktor Kalendáře účty za Kalendář a Stav osob. Usneseno, aby i letos nechala se sazba schematismu stát. Index k Normaliím je velice passivni. (Vydáno 2370 K 92 h. — Přijato 978 K 08 h.) Navržené obvyklé novoročné se schvaluje.

Předseda záb. výboru prof. Šimák navrhuje věneček v ponděli o pololetnich prázdninách 17. února. Přijimá se. Rovněž usneseno pořádat koncert pro studentstvo v Plodinové burse. — Redakci se povoluje 50 volných exemplářů Věstniku za účelem reklamnim. Schůze skončena o půl 11. hod.

Dr. *Rudolf Kníže*, zapisovatel.

Schůze výboru ze dne 17. ledna 1908 v Měšťanské Besedě v Praze. Přítomni všickni členové výboru až na 2, kteří se omluvili. Z náhradniků přitomni 2.

Starosta zahajuje schůzi o 7. hod. Přečten protokol předešlé schůze, doplněn a opraven. Jednatel podává zprávu o tom, která z usneseni schůze minulé byla provedena — Deputace (prof. Jeništa a B. Mašek) vyslaná k bibliothekáři univ. knihovny oznamuje, že p. bibliothekář slibil napsati podmínky, za kterých je možno vypůjčovati si knihy z univ. bibl. — Doporučovalo by se dáti je vytisknouti zároveň s podminkami jiných pražských knihoven, na př. technické, a podminky ty připojiti jako zvláštní otisky k některému číslu Věstníku. Přijimá se. — V příčině petice za drahotni přidavek výstavni došel dopis od Úřednické Besedy v Praze-VII., oznamujici, že delegáti všech úřednických spolků v policejním rayonu pražském se usnesli žádat za zmíněný přidavek jen pro úředniky a professory zaměstnané v polic. rayonu pražském; návrh, aby se žádalo o tento přidavek také pro úřednictvo v celém království českém, padl. — Prof. Krátký podotýká, že nechce, aby jeho návrh, který podal v minulé výborové schůzi v této příčině, byl snad celé akci na závadu, a odvolává jej. Prof. Šimák žádá znovu, aby aspoň pro ty, kdož jsou z venkova do Prahy přikázáni, přidavek byl požadován. — Starostovi a jednateli jakožto delegátům spolku dává se plná moc, aby hleděli tato přáni uskutečnit, a jestliže by viděli, že trváni při nich by celou akci mařilo, aby od nich upustili. — Prof. Vykoukal jakožto předseda kommisse pro vyšetření *volby redaktorů* ze dne 15. listopadu 1907 podává zprávu: Kommisse sešla se dne 13. ledna 1908 a záležitost definitivně vyřidila. Našel se vyříznutý list a shledáno, že zapisovatelka prof. Fabianová vyřizla jej jen proto, aby byl protokol lépe napsán. Neučinila tak ze žádného postranniho úmyslu, aby snad jednáni zastřela, nýbrž bona fide. Výborová schůze ze dne 15. listop. 1907 měla část officiálni, která je protokolována, a část neofficiální, důvěrnou, která neni protokolována. Za této neprotokolované části schůze navrhoval vl. r. Bílý za redaktory pp. prof. Vojtíška a Jeništu a tu někteří páni měli dojem, že se provádí volba, a přijali ten návrh po svém zvyku bez formálního hlasování a myslili, že je věc vyřízena; druzi měli dojem, že to byl jen důvěrný, nezávazný rozhovor a že formě nebylo učiněno zadost. Celá věc spočívá na nedorozumění. Prof. Černý, který v této schůzi starého výboru nebyl přítomen, konstatoval v následující výbor. schůzi, že volba nebyla řádně vykonána a že bylo původně zapsáno, že to má býti návrh pro valnou hromadu. Kommisse zjistila, že volba vykonána nebyla, a shodla se jednomyslně, že do Věstníku má býti dána tato oprava.

O p r a v a.

Po odchodu starosty pana vl. r. Václava Starého ze schůze výboru dne 15. listopadu 1907 pojednávalo se v důvěrném jednání mezi jiným o budoucích

redaktorech Věstníku a mluvilo se o prof. Vojtíškovi a Jeništovi. Vzhledem k obecnému souhlasu přítomných s jmenovanými pány byl nedorozuměním asi tento rozhovor pokládán za volbu; ve smyslu tom mylně referováno ve Věstníku čís. 4. str. 182., což se tímto opravuje. O definitivní volbě se nejednalo.

V Praze dne 17. ledna 1908.

O této zprávě kommisse vznikla na popud prof. Zelinky a vl. r. Bílého delší debatta, ve které mimo jiné konstatováno, že oznámení o volbě redaktorů podáno na polic. ředitelství teprve 6. prosince, tedy po valné hromadě, a oznámen jen prof. Vojtíšek jakožto zvolený redaktor. Konečně docíleno dohody v tom smyslu, že v navrženém znění opravy místo slov »v soukromém rozhovoru« má se užiti slov »v důvěrném jednání«. Přijato všemi hlasy proti 1.

Po té prof. Černý navrhuje, aby znovu byl zvolen prof. Hulík za redaktora. K tomu se připojuje prof. Zelinka a navrhuje, aby se volil prof. Hulík za redaktora jednomyslně akklamací, což se též stalo. Zvolený volbu přijímá.

Prof. Satranský, předseda kommisse dotazníkové, předčítá otázky *dotazníku*, jak byly kommissí sestaveny. Celou akci financuje Ústř. spolek čes. professorů. Usneseno, aby bylo vytištěno přes 2000 dotazníků. Ke sčítání třeba zvoliti kommissi, nejlépe 4člennou.

Vl. r. Bílý navrhuje počkati měsíc nebo dva na usnesení vídeňské ankety. Proti tomu mluví více členů výboru. Aby se zabránilo nedorozumění a domněnce, že je dotazník namířen proti náboženství vůbec a katolickému vyznání zvláště, navrhuje prof. Nikolau, aby se na první místo daly otázky všeobecné, čistě paedagogické atd. a potom aby se zachoval týž pořad předmětů, který je na vysvědčení, a žádá, aby se v úvodu na to výslovně poukázalo. Prof. Vykoukal žádá, aby se výslovně uvedlo, že neběží jen o náboženství katolické, nýbrž i o vyznání evangelicko-reform., mojžíšské atd. Prof. Černý žádá, aby se poukázalo, že dotazník není namířen proti žádnému předmětu, že je v něm obsažena celá stupnice od největšího konservatismu k největšímu radikalismu, že je třeba jen se rozhodnouti podle nejlepšího přesvědčení.

Prof. Krátký několikrát rozhodně poukazuje na nemožnost kontroly a možné falšování, kterému prý při naprosté anonymitě nebude se moci zabrániti, a navrhuje, aby každý se na svém dotazníku podepsal. Rozvíjí se debatta o kontrole a zachování anonymity, v níž prof. Appelt prohlašuje, že se hledí dosíci nejvyšší možné anonymity, jíž je z mnoha důvodů třeba. Hlasuje se. Pro návrh prof. Krátkého 3 hlasy. Pro ten způsob, že se podpis sice nevyžaduje, ale býti může, hlasuje 14 členů. Je přijat. Návrh prof. Vykoukala, aby důvěrník dal si na zvláštním listě potvrditi od jednotlivých členů sboru, že od něho přijali dotazník náležitě ověřený razítkem spolku a podpisem onoho důvěrníka, přijímá se všemi hlasy. List tento vrátí důvěrník zároveň s vrácenými dotazníky sčítací kommissi. (Na adresu prof. Satranského.)

Co se týče pořadu otázek, přijat návrh prof. Nikolaua jednomyslně. Jednomyslně stanovena též lhůta vrácení dotazníků, t. j. do 1. března t. r. Odborům se dopíše, na čem se výbor usnesl. Do sčítací kommisse zvoleni akklamací jednomyslně: Prof. Appelt, Honza, Satranský, Zelinka.

Čtou se dopisy: prof. Jizby o započtení veškeré supplentské služby i bez úplné approbace. (Odkazuje se na cestu milosti.) Dopis Jednoty Komenského, která koná 26. ledna t. r. ve velkém sále Měšťanské Besedy v Praze vědeckou schůzi o útocích na svobodu školy, ve které promluví prof. Masaryk. Žádá za vyslání delegáta. Zvolen prof. Appelt. Po té prohlášena schůze za důvěrnou.

Po ukončení důvěrné schůze pokladník se dotazuje, kolik mají zaplatiti někteří členové brněnského odboru, kteří ze spolku vystupují, za 4 sešity Věstníku, které obdrželi. — Zaplatí celý svůj členský příspěvek.

Jednatel čte článek z »Čecha«, jednající o dotazníku prof. Papírníka, a navrhuje opravu, která se má zaslati »Čechu«. Přijímá se všemi hlasy.

Oprava ta zní:

»Ctěné redakci »Čecha« v Praze! Výbor Ústředního spolku českých professorů žádá zdvořile za uveřejnění připojené opravy, přijaté j e d n o m y s l n ě. V. Starý, starosta, dr. V. Appelt, jednatel.

Na základě § 19. tisk. zákona žádá podepsaný výbor Ústředního spolku českých professorů za otištění následující opravy článku »Nový výbor Ústředního spolku českých professorů«, otištěného ve 13. čísle period. časopisu »Čech« ze dne 14. ledna 1908 — a to v nejbližším čísle téhož listu, na témž místě a týmiž literami:

1. Není pravda, že »v poslední výborové schůzi, bohaté na scény polemické, většinou hlasů byl přijat návrh olomouckého professora Papírníka«; naproti tomu jest pravdou, že tento návrh byl přijat jednohlasně.

2. Není pravda, že návrh prof. Papírníka »k projednání valné schůze proto nepřišel, že konservativní strana nechtíc zneklidňovati členstvo novými debatami o reformě náboženského vyučování na pořad jej nedala«; naproti tomu jest pravda, že se vůbec ani se strany navrhovatelovy na projednávání návrhu valnou schůzí nepomýšlelo, že to byl návrh pouze pro výbor určený.

3. Není pravda, že »výbor učiní na všechny professory středoškolské dotazníkovou akci: 1. Má-li býti náboženství na středních školách vyučováno čili nic. 2. Mají-li býti žáci přidržováni k účasti na náboženských cvičeních (mši sv., zpovědi, sv. přijímání). 3. Má-li se strany professorů konán býti dozor«; naproti tomu jest pravda, že v dotazník budou pojaty nejrozmanitější eventuální otázky, týkající se klassické filologie, maturitních zkoušek, nových typů školy střední, nových předmětů vyučovacích, náboženství všech konfessí, náboženských cvičení atd. a že vypracování dotazníku bylo zvláštní kommissi svěřeno.

4. Není pravda, že »všechny debatní večírky o reformě vyučování na středních školách měly směřovati: podporovati školský program strany realistické: vyloučiti náboženství ze školy«; naproti tomu jest pravda, že na debatních večírcích o reformě střední školy se jednalo pouze o žádoucích změnách učebných osnov jednotlivých předmětů bez ohledu na školský program kterékoli strany politické.

V Praze, dne 17. ledna 1908.

Výbor Ústředního spolku českých professorů.

V. Starý, starosta. Dr. V. Appelt, jednatel.

Schůze skončena ve $^3/_4$11 hod. Dr. *Rudolf Kníže*, zapisovatel.

Z odboru pro Hradec Králové a okolí.

První schůze výborová konána 26. října za přítomnosti členů hradeckých a za souhlasu přespolních. Výbor se konstituoval jako předešle: místopředsedou prof. Miřiovský, jednatelem prof. Vrabec, pokladní sl. dr. Berkovcová, zapisovatelem prof. Prchlík. Rozeslány dotazníky stran členů, stanoveny v základě rysy nové petice, aby město Hradec Král. povýšeno bylo do vyšší třídy aktivitních přídavků, a dány pokyny delegátům pro valnou hromadu v Praze, předsedovi a koll. Granátovi. Přijato, aby do této valné hromady nebyla konána schůze občasná.

Druhá schůze výborová za přítomnosti týchž členů zjistila dne 4. prosince 1907 počet členů, doplatek členů kosteleckých za rok minulý a s politováním konstatovala, že málo přibylo členů odboru počátkem nového správního roku. Vyslechnut referát delegátů o valné hromadě v Praze, a přijato *osvědčení* vyslovující nelibost nad odstavením volných návrhů odboru pro náhlé skončení valné hromady v Praze; výbor rozeslal prohlášení to odborům ostatním. Podle ujednání s ředitelstvím východočes. divadelní společnosti určeny za studentská představení Kupec benátský, Emigrant, V. Hrobčický z Hrobčic, Jan Výrava, Jiný vzduch a Potopený zvon; před představením podají krátký výklad o kusu, době a spisovateli pp. koll. Prchlík, což už o prvních dvou se stalo v prosinci, Kavka, Miřiovský a Zábranský. Pro prvou občasnou schůzi vyhlédnuta po domluvě se členy Chrudim.

Tam **první schůze občasná** konána dne 15. prosince 1907 odpoledne v Besedě za vzácné ochoty p. ředitele Reisse. Vyslechnuty od 27 přítomných, mezi nimiž mimo chrudimské byli členové z Hradce Králové, Králové Dvora, Kostelce a Rychnova, referáty o dosavadní činnosti odboru, o valné hromadě v Praze, k níž přijato osvědčení shodné s výborovým ze dne 4. prosince — obé podal předseda odboru, — a referát koll. Granáta, valně rozšířený, o odstranění krise supplentské, kterýžto návrh v Praze k projednání nebyl připuštěn náhlým ukon-

čením valné hromady. Po vzpomínce věnované zemřelému dr. Muškovi rokováno bylo o činnosti spolku dosavadní a příští a byla objasněna navrhovaná reforma spolku. Schůze občasná zakončena po 6. hodině poděkováním p. řediteli Reissovi a přítomným.

Vrabec J. J., t. č. jednatel, *Em. Miřiovský*, t. č. místopředseda,
Frant. Rejthárek, t. č. předseda.

Z odboru kroměřížského.

Občasná schůze odboru, konaná v Holešově 16. listopadu 1907. Přítomno 18 členů, z nich 11 z Holešova, 4 z Kroměříže, 3 z Přerova. Čten zápis o poslední občasné schůzi v Lipníku. Schválen. Čteny došlé dopisy z odboru hradeckého (jak zabrániti supplentské krisi), z odboru brněnského (je pro reorganisaci spolku), z plzeňského (o poměru mezi odborem a ústředím), ze školského odboru Národní rady moravské (žádá se za vyslání delegáta do odboru toho). Delegátem zvolen prof. Friedl z Přerova. Čten dopis prof. Appelta, v němž stručně znázorněn jeho návrh reorganisační. Kga Friedl doporučuje, aby schůze projevila souhlas s podstatou návrhu. Členem Svazu by mohl býti ovšem jen člen některého odboru. Časopis vydával by se jen pro členy, nečlenové platili by krámskou cenu vyšší než příspěvek do odborů. Odborů mohlo by na Moravě býti asi 6: 1. Uherské Hradiště (Uh. Brod, Strážnice, Hodonín, snad i Kyjov), 2. Brno (Bučovice, Vyškov, Boskovice, Nové Město, event. Kyjov), 3. Kroměříž (Holešov, Valaš. Meziříčí), 4. Mor. Ostrava (Příbor, Místek, Pol. Ostrava, Opava), 5. Olomouc (Zábřeh, Litovel, Jevíčko, Prostějov, Přerov, Lipník), 6. Třebíč (Velké Meziříčí, Telč). Po debatě přijata podstata Appeltova návrhu. Na Moravě budiž zřízeno několik odborů. Sbory, v jichž městě není odboru, buďtež vyzvány, aby se vyslovily, ke kterému z odborů chtějí náležeti. Za delegáty na valnou schůzi ústředí zvoleni Friedl, Pajer, Šír, Voženílek.

Resoluci hradeckého odboru budeme podporovati, návrh o počtu hodin musí se však lépe propracovati. Vzaty v úvahu požadavky spolků německých professorů v té příčině a proneseny tyto názory: Maximum budiž sníženo zvláště pro učitele mathematiky a kreslení. Maximum ať zůstane, ale nechť stanoví se nižší normál pro všechny obory a hodiny přes normál nechť se honorují. Domáhejme se toho, ať se počet míst plně obsadí, aby pro každou parallelku vzaly se dvě síly, a pak vyplyne normál, který je pod nynějším maximem. Budiž podniknuta akce, aby systemisované 14. místo při moravských reálkách bylo také všude obsazováno.

Podán dotaz na výbor, jak daleko postoupila akce professorů zemských reálek moravských o zvýšení služného. Usnesením sněmovním byla záležitost ta přikázána zemskému výboru. Ten má »konati šetření, jakým způsobem by se zamezila stálá fluktuace učitelského personálu na zemských školách středních a podati o tom v příštím zasedání sněmovním odůvodněný návrh«. Šetření to se asi nekonalo a návrh v zasedání sněmovním podán nebyl. Ježto sama zemská školní rada zvýšení služného doporučila, chopíme se akce znovu a přizveme k ní veškeré učitelstvo na českých i německých středních školách zemských.

Výborová schůze 7. prosince 1907 v Kroměříži. Přítomno 11 členů výboru. Výbor vyslechl referát delegátů odboru o valné schůzi ústředního spolku ze 30. listopadu a usnesl se *jednomyslně* vysloviti své rozhořčení nad nezákonným ukončením valné hromady, které znemožnilo projednávání volných návrhů včas podaných. Zároveň prohlašuje výbor, že nemůže míti důvěry v objektivnost předsedy, pana c. k. vládního rady V. Starého, při řízení spolku.

Výbor schválil akci presidia odboru, které vyzvalo výbor ústředí, aby podal ohrazení proti útokům dra Mich. Mayera z Innsbrucku na výchovu středoškolskou, které proneseny byly na sjezdu rak. katolíků ve Vídni. Vysloveno *politování*, že výbor ústředí zameškal vhodnou dobu k takovému prohlášení.

Příští občasná schůze bude v Přerově 12. ledna 1908 o půl 10. hod. dopol. v Záloženském domě. Předneseny budou dva referáty — o otázce stavovské

a moravských reálkách. Odbor odbírá dva časopisy: Mittelschule a Mitteilungen. Časopisy ty budou cirkulovati po jednotlivých ústavech, v odboru zastoupených.

Výbor vyslovuje se pro jednotný status supplentů s českou řečí vyučovací a pro jedinou centrálu k ustanovování jich v Praze.

V. Pajer, jednatel. *Frant. Chmelík*, předseda.

Z odboru brněnského.

Prohlášení.

Z Brna. Poněvadž nebylo správně porozuměno mému vyzvání učiněnému v říjnové valné hromadě brněnského odboru, »aby se kollegové ve svých těžkostech obraceli na člena Svazu, ředitele měšťanské školy V. Šálka, který je zároveň členem zemské školní rady« (Věstník, str. 171., ř. 10. zdola), konstatuji, že uvedeným vyzváním, jak ostatně ze zápisu samého jest zřejmo, chtěl jsem vlastně jen upozorniti přítomné kollegy na to, že členům odboru našeho, byť nepřímo, ale přece jen a to prostřednictvím Svazu učitelského — tedy cestou organisace — jest umožněn užší styk s jmenovaným členem zemské školní rady. Konstatuji dále, že na valné hromadě byli přítomni pouze členové odboru a že tudíž moje vyzvání bylo aktem čistě spolkovým. *Josef Bezdíček*, c. k. professor I. českého státního gymnasia. V Brně, dne 7. ledna 1908.

Društvo slovenskih profesorjev v Ljubljani.

Valná hromada »Društva slovenskih profesorjev«. Druhou valnou hromadu slovinského professorského spolku v Lublani dne 22. prosince 1907 zahájil místopředseda p. řed. dr. Požar, vítaje pp. kollegy a zvlášť deputaci »Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora« ze Záhřeba, ve které byli pp. prof. dr. Kučera, předseda spolku, dr. Bazala a dr. Ogrizović. Nejdříve konány doplňovací volby. Místo odstoupivšího předsedy byl zvolen prof. *dr. Jak. Žmavc*. Českým pp. kollegům je nový předseda znám ze sjezdu delegátů všech rak. spolků středoškolských v Praze v listopadu 1906. Zároveň byli zvoleni do výboru dr. Pestotnik (Lublaň) a prof. Pirnat (Kranj).

Ze zprávy výboru podáváme, že spolek měl koncem druhého roku *164 řádné členy*. Výbor staral se, aby zařizovány byly slovinské školy střední — dosud máme *slovinskou vyučovací řeč jenom v nižších třídách gymnasia, a to jen v Krajině* — a zvlášť, aby skládány byly potřebné učebnice pro střední školy. Pro paedagogia vypracoval spolek pamětní spis, ve kterém žádá, aby se paedagogia zařídila podle potřeb a poměrů slovinského národa. *Teď jsou paedagogia úplně německá v Mariboru pro více než 400.000 štyrských Slovinců a v Celovci pro Korutany;* utrakvistická jsou v Lublani a v Přímoří. Spolek též předložil s jinými spolky říšské radě petici pro slovinské střední školy a slovinskou universitu.

O středních školách přijaty byly na valné hromadě tyto resoluce: 1. Každý národ měj školy ve svém jazyku. Toho žádá paedagogika a říšský zákon. Proto žádá spolek slov. prof., aby se tomuto nepopíratelnému požadavku vyhovělo také u Slovinců v plné míře, t. j. ve všech předmětech. 2. Dovolávajíce se důvodů paedagogických i říšského zákona žádáme vedle gymnasií také slovinských reálek, průmyslových a obchodních škol. 3. Poněvadž obývají ve Štyrsku, v Korutanech a Přímoří titíž Slovinci jako v Krajině, nebudiž střední školství v těch zemích zařízeno jinak než v Krajině. Co v Krajině bylo potřebno a národním poměrům přiměřeno, totéž je potřebno a přiměřeno všude, kde bydlí Slovinci. 4. Professoři, kteří mají zkoušky z několika vyučovacích řečí, mohou býti jmenováni na všechny ústavy s příslušnou vyučovací řečí.

V minulém roce spolek šťastně překonal *těžkou krisi*. Šlo o jmenování ředitele pro první státní gymnasium v Lublani, které jest utrakvistické a na kterém studuje asi 500 slovinských žáků. Do terna dostal se prý také žadatel, který slovinsky ani dobře nerozumí, a to prý přičiněním dvou členů našeho

spolku. Proto výbor vyzval tyto dva členy spolku, aby ospravedlnili své jednání, které se příčí § 2. spolkových stanov. Na to oba vinníci (jeden ředitel a jeden zemský školní inspektor) vystoupili ze spolku; předseda a jednatel spolku byli zemskou školní radou vyzváni na zodpovídání. Předseda odprosil a vzdal se předsednictví, však jednatel *dr. Ilešič* si statečně vedl a celý výbor jej podporoval. Valná hromada schválila postup výboru přijavši *resoluci*, ve které se jednání zemské školní rady označuje jako *protizákonné* protože jednotliví členové výboru nemohou býti disciplinováni pro usnesení celého výboru, dále že spolek podléhá jenom svým stanovám a spolkovému zákonu a nikoli školním úřadům.

Při debatě o učebnicích bylo projeveno přání, aby recensenti pro svá tvrzení uváděli prameny, aby spisovatel nemusil dlouho opravy shledávati, čímž se vydání protahuje.

O maturitní zkoušce navrhoval dr. Tominšek tyto these, o kterých rokovati se bude na příští schůzi: 1. Maturitní zkouška je jako závěrek a vrchol středoškolských studií potřebna z praktických, životních a theoretických, paedagogických ohledů. 2. Potřebné přehledy jednotlivých předmětů nechť se připravují už v nejvyšších třídách. 3. Abiturientům buď dána příležitost při maturitě vyniknouti zvláštními vědomostmi z některých dříve oznámených školských partií. 4. Zkušební kommissi buď na vůli ponecháno, aby v některých případech, zasluhujících ohledu dovolila kompensaci z jednoho předmětu. 5. Totéž je platno pro dispense, jež se mohou povoliti hlavně u předmětů, z kterých se skládá písemná zkouška. 6. Celá zkouška buď provedena přesně podle předpisů (§ 84. org. stat.). 7. Maturitní zkouška je závěrečnou středoškolskou a nikoli přijímací vysokoškolskou zkouškou.

O přijímacích zkouškách do první třídy středních škol vyslovila se valná hromada, aby slovinští žáci nemusili skládati zkoušku z němčiny, poněvadž ani nejnadanější žák ze slovinské obecné školy nemůže se vykázati dostatečnou znalostí němčiny, a také ji ani nepotřebuje, je-li vyučovací řeč v příslušné střední škole slovinská. Ale větná analyse v mateřské řeči má se zkoušeti přísně. Výbor navrhoval zařízení odborných sekcí, které by vyhledávaly pracovníky na poli jednotlivých odborů. Návrh byl přijat, provedení však přenecháno výboru.

Zpráva výboru a valná hromada dokázaly, že mladý slovinský spolek energicky a se zdarem chopil se svého úkolu podle vzoru starších podobných spolků: českého, chorvatského a polského. *Fran Vajda.*

Oznámení členům Ú. S. Č. P.

A) Zásilky spolkové. Zásilky peněžité buďtež adressovány pokladníku prof. *Frant. Stýblovi*, Praha-II., Táborská ul. 1876. Pp. důvěrníci nechť si neobtěžují při každé zásilce peněžité současně zaslati účetnímu prof. *Dru P. Pecelovi*, Žižkov, reálka, specifikovaný výkaz o této zásilce. Jest jim ovšem volno účtovati poštovné s tím spojené z peněz od členů přijatých. Zásilky určené pro redakci a administraci Věstníku buďtež adressovány prof. *Dru Jar. Jeništovi*, Praha-I., Akademické gymnasium.

Ostatní zásilky nechť mají adressu »*Ústřední spolek českých professorů v Praze*«.

B) Dotazník. S některých stran byla vyslovena obava, že by anonymita dotazníku o reformě střední školy, jenž byl právě rozeslán, mohla býti různým způsobem porušena. Vzhledem k tomu se *důtklivě* upozorňuje, že *dotazníková kommisse* (prof. Honza, Zelinka, Satranský, Appelt) *ručí za naprostou důvěrnost jednání* i v těch případech, když dotazníky budou podepsány — což je každému na vůli ponecháno — anebo kdyby snad náhodou podle písma některému členu kommisse známého bylo zřejmo, kdo dotazník vyplnil. Táž důvěrnost platí vzhledem k celým ústavům. — Obálky budou otvírány pouze za přítomnosti všech členů kommisse. — Pouze *celkové výsledky číselné* budou s veřejností sděleny.

Výbor.

Výborový návrh spolkových stanov.

Valná schůze dne 30. listopadu 1907 uložila výboru Ú. S. Č. P., aby na základě touto valnou schůzí přijatém vypracoval nový návrh stanov a mimořádné valné schůzi jej předložil. Výbor splnil první část úkolu, vypracoval níže uvedený návrh stanov a *žádá důtklivě, aby pp. členové svoje námitky, pozměňovací návrhy a přání sdělili v nejkratší době jednateli.*

Návrh nynější uchyluje se od původního návrhu 36 členů Ú. S. Č. P. uveřejněného na str. 69 a násl. ve Věstníku č. 1.—3. (1907) jen v méně podstatných bodech. Tak na př. ku přání s mnoha stran projevenému ponecháno nynější označení *„Ústřední spolek českých professorů v Praze"* a zavedeno označení *„Krajinské odbory"* místo původně míněných názvů „Svaz" a „Krajinské spolky", dále výslovně uvedeno, že všichni členové Ú. S. Č. P. mají býti členy jen prostřednictvím krajinských odborů, konečně vyznačeny *společné rysy* stanov všech krajinských odborů a p. Ostatní změny jsou zcela nepatrné, pp. členové nechť si je laskavě sami srovnají se zněním původním.

Výbor veden byl jedině snahou, *umožniti spolkovou činnost v plné míře všem členům bez rozdílu bydliště. Netřeba snad zvlášť podotýkati, že v nové organisaci má býti právě tak, jako ve spolku dosavádním, místo pro všechny příslušníky našeho stavu.*

Výbor Ústředního spolku českých professorů v Praze.

V Praze, dne 1. února 1908.

V. Starý, starosta. Dr. *V. Appelt*, jednatel.

STANOVY

„Ústředního spolku českých professorů v Praze"
(v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených).

I. Jméno, sídlo, jednací řeč a správní rok spolku.

§ 1. Jméno spolku jest „Ústřední spolek českých professorů".

Sídlo spolku je Praha, avšak mohou se schůze a sjezdy pořádati i mimo Prahu.

§ 2. Jednací řeč jest česká.

Správní rok se počíná dne 16. září.

II. Účel spolku.

§ 3. Účelem spolku jest hájiti a podporovati veškeré zájmy středních a jim podobných škol (gymnasií, reálných gymnasií, reálek, paedagogií, lyceí, vyšších dívčích škol, škol průmyslových, obchodních, hospodářských, řemeslnických, odborných a akademií) a zájmy jejich učitelstva.

§ 4. Účelu tohoto domáhá se Ú. S. Č. P.:

a) zřizováním krajinských odborů v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených;
b) sjezdy, na kterých professoři rokují o věcech školských i stavovských;
c) schůzemi, ve kterých se konají přednášky paedagogicko-didaktické a vě-

decké jakož i rozpravy o nich, dále úvahy o stavovských, kulturních i občanských potřebách professorstva;

d) pořádáním veřejných přednášek
  a) vědeckých,
  b) o časových otázkách školských a učitelských;

e) peticemi a pamětními spisy úřadům a sborům zákonodárným svědčícími;

f) veřejnými publikacemi, vydáváním časopisů, spisů, školních knih a pod.;

g) výstavami učebných pomůcek;

h) pořádáním divadelních představení, koncertů a přednášek pro studentstvo;

i) používáním všech zákonem přípustných prostředků, které mohou napomáhati občanskému postavení professorstva, jeho vážnosti a vlivu.

III. Členové.

§ 5. Členové spolku jsou: *a*) čestní, *b*) zakládající, *c*) skuteční, *d*) přispívající.

§ 6. *a*) Čestným členem může býti, kdo si získal zvláštní zásluhy o školství, stav neb „Ústřední spolek českých professorů v Praze".

b) Zakládajícím členem může býti, kdo výborem byv přijat složí 100 K najednou neb ve dvou lhůtách do roka.

c) Skutečnými členy mohou býti professoři a učitelé škol v § 3. uvedených, dále professoři, docenti, lektoři a assistenti škol vysokých jakož i každý, kdo nabyl pro školy v § 3. uvedené učitelské způsobilosti v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených.

d) Přispívajícím členem může býti každý, kdo nemaje svrchu uvedené způsobilosti k zájmům školství středního se nese buď povoláním svým neb vědeckou činností (na př. úředníci bibliothek, museí, vedlejší učitelé středních škol a p.).

§ 7. Všichni členové jsou členy Ú. S. Č. P. jen prostřednictvím svých krajinských odborů.

IV. Přijímání členů.

§ 8. *a*) Členy čestné jmenuje schůze zastupitelstva po návrhu správního výboru.

b) Ostatní členy přijímá správní výbor, který má právo členství odepříti. Odmítnutý může se však odvolati ke schůzi zastupitelstva.

V. Povinnosti a práva členů.

§ 9. Členové jsou povinni:

a) starati se všemožně o zdar spolku;

b) pracovati v krajinském odboru, jemuž podle svého bydliště náležejí;

c) roční příspěvek stanovený zastupitelstvem v prvním čtvrtletí každého správního roku složiti;

d) oznamovati správnímu výboru své přesídlení v obvod jiného krajinského odboru.

Členů zakládajících netýká se povinnost sub *c*) uvedená.

§ 10. Členové mají právo:

a) účastniti se schůzí a sjezdů, přednášeti, rokovati, hlasovati, podávati návrhy, voliti a s výminkou členů přispívajících také volenu býti;

b) uváděti hosty, pokud přítomnost nečlenů není vyloučena;
c) dostávati bezplatně výtisk spolkového orgánu.

VI. Vystoupení ze spolku.

§ 11. Členem býti přestává:

a) kdo písemně oznámí výboru svého krajinského odboru své vystoupení; členský příspěvek musí však zaplatiti až do konce správního roku;
b) kdo nezaplatil členského příspěvku za poslední dvě léta, ač byl písemně upomenut;
c) kdo na návrh správního výboru neb na návrh výboru krajinského odboru byl pro poškozování zájmů Ú. S. Č. P. neb zájmů stavovských dvoutřetinovou většinou zastupitelstva ze spolku vyloučen.

VII. Správa spolku.

§ 12. Věci spolkové vyřizují se v zastupitelstvu a ve správním výboru.

A. *O zastupitelstvu.*

§ 13. Zastupitelstvo volí členové Ú. S. Č. P. na valných hromadách v krajinských odborech, k nimž náležejí. Za každých 30 členů a zbytek 15 členů neb větší volí se jeden člen zastupitelstva a jeden náhradník. Zastupitelstvo obnovuje se každoročně volbou. Za člena zastupitelstva odstoupivšího během správního roku aneb za člena, který byl zvolen do správního výboru, nastoupí náhradník. Členové správního výboru jsou pro čas svého úřadování členy zastupitelstva.

§ 14. Zastupitelstvo se schází v Praze nejméně jednou v roce, není-li závažných překážek, 1. neb 2. listopadu, nejpozději však do 20. listopadu. Mimořádně musí se sejíti, žádá-li toho 50 členů Ú. S. Č. P. neb 10 členů zastupitelstva.

§ 15. Schůzi zastupitelstva zvláště přísluší:

a) voliti starostu, jednatele a pokladníka na tři leta, pak čtyři další členy, 4 náhradníky správního výboru Ú. S. Č. P. a tři revisory na rok; volby konají se lístky, jenom na základě jednomyslného usnesení lze k danému návrhu připustiti volbu aklamací; při volbě rozhoduje prostá většina, při rovnosti hlasů los;
b) schvalovati zprávy a účty správního výboru;
c) ustanovovati roční příspěvek členů Ú. S. Č. P. a kvotu, která z něho připadá jednotlivým krajinským odborům;
d) usnášeti se o čase a o místě sjezdu;
e) rozhodovati o návrzích správního výboru, krajinských odborů neb jednotlivých členů, jež musí býti správnímu výboru předloženy aspoň týden před schůzí zastupitelstva;
f) usnášeti se o jednacím řádě závazném pro všechny členy Ú. S. Č. P.;
g) upravovati změny v rozdělení Ú. S. Č. P. v krajinské odbory a seskupení těchto v okresy volební správního výboru;
h) měniti stanovy;
i) voliti čestné členy;
k) vylučovati z Ú. S. Č. P. člena, který zájmy školství, stavu neb spolku vážně poškodil. Vyloučení se projednává na návrh výboru anebo na návrh

nejméně 25 členů Ú. S. Č. P. podaný aspoň měsíc před schůzí zastupitelstva.

§ 16. Usnesení zastupitelstva jsou platna, je-li přítomna kromě výboru polovina všech členů jeho. Nesejde-li se dostatečný počet členů, sejde se za hodinu nová schůze, jež se usnáší bez ohledu na počet přítomných. Rozhoduje nadpoloviční většina. Předsedající nikdy nehlasuje. Při rovnosti hlasů je návrh zamítnut.

Členové čestní volí se jednohlasně, změna stanov a vyloučení člena vyžaduje aspoň dvoutřetinové většiny přítomných.

§ 17. Přespolním členům zastupitelstva hradí se jízdné z pokladny Ú. S. Č. P.

§ 18. Schůze zastupitelstva jsou všem členům Ú. S. Č. P. přístupny, hlasují však toliko členové zastupitelstva.

B. *O správním výboru.*

§ 19. Správní výbor skládá se ze starosty, jednatele, pokladníka, třinácti členů výboru a 13 náhradníků. Starostu, jednatele, pokladníka, čtyři členy výboru a čtyři náhradníky volí podle § 16. *a*) zastupitelstvo, zbývajících 9 členů výboru a 9 náhradníků volí členstvo Ú. S. Č. P. v krajinských odborech, z nichž k tomu účelu zastupitelstvo vytvoří volební skupiny (řídíc se podle možnosti zásadou, aby přibližně stejný počet členů byl vždy zastoupen jedním členem a jedním náhradníkem výboru).

§ 20. Starosta, jednatel a pokladník volí se na tři léta, ostatní členové správního výboru a náhradníci na jeden rok.

§ 21. Správní výbor

a) volí ze sebe náměstka starostova, účetního, zapisovatele, archiváře a tajemníka,
b) spravuje Ú. S. Č. P. a jeho jmění,
c) vyřizuje běžné záležitosti,
d) přijímá členy zakládající, skutečné a přispívající a oznamuje jich příslušnost výboru dotyčného krajinského odboru,
e) provádí usnesení zastupitelstva,
f) svolává sjezdy,
g) svolává schůze zastupitelstva, jichž program uvede ve známost členstva aspoň tři neděle napřed,
h) odpovídá zastupitelstvu ze své činnosti,
i) přijímá od členů a krajinských odborů písemné návrhy k projednání,
k) pečuje o vydávání spolkového orgánu, volí redakci a stanoví náklad,
l) ustanovuje, které spisy mají býti nákladem Ú. S .Č. P. vydány, a zařídí příslušné jednání,
m) řídí prostřednictvím výborů krajinských odborů pořádání veřejných přednášek,
n) povolává do výboru i do zastupitelstva náhradníky.

§ 22. Má-li býti správní výbor kompetentní, musí býti přítomno devět členů jeho. Náhradník povolaný za odstoupivšího člena správního výboru má plná práva i povinnosti tohoto, jinak hlasují z přítomných snad náhradníků jen ti, kterými se doplňuje výbor na šestnáct členů. Nadpočetní snad náhradníci vyloučí se z jednání losem.

Veškerá usnesení dějí se prostou většinou; předsedající rozhoduje při rovnosti hlasů.

§ 23. Pro vyřizování *neodkladných* věcí spolkových zvolí správní výbor ze sebe čtyřčlenné *akční komité*, sídlící v policejním obvodu pražském, které volí svého předsedu a jedná na vlastní odpovědnost. Jeho usnesení vyžadují dodatečného schválení správním výborem.

§ 24. Schůze správního výboru svolává podle potřeby starosta aspoň pětkráte za rok. Jest však povinen tak učiniti kdykoliv na žádost aspoň čtyř členů výboru.

§ 25. Přespolním členům výboru hradí se jízdné z pokladny Ú. S. Č. P.

§ 26. Členem výboru býti přestává, kdo dvakrát do schůze výboru se nedostavil, řádně se neomluviv.

C. *Činovníci.*

§ 27. *a*) *Starosta* zastupuje spolek na venek, svolává i řídí všechny schůze spolkové a sjezdy, odpovídá za provádění všech usnesení a podpisuje s jednatelem listiny spolkové. — Není-li starosta přítomen, předsedá schůzi náměstek, není-li ani tento přítomen, jednatel.

b) *Starostův náměstek* zastupuje starostu, není-li přítomen.

c) *Jednatel* podává ve schůzích zprávu o stavu a řízení spolku, pořizuje všechny písemnosti spolkové (kromě protokolů) a podpisuje se starostou všechny listiny spolkové.

d) *Pokladník* přijímá, vydává a ukládá peníze, pořizuje podrobný účet roční. Poukázky k výplatě deseti korun neb větší musí býti podepsány od starosty a jednatele.

e) *Účetní* vede účty spolkové a vykládá je s pokladníkem osm dní před schůzí zastupitelstva.

f) *Zapisovatel* vede protokoly o schůzích výboru a zastupitelstva a podává zprávy o činnosti spolku do spolkového orgánu a do denních listů.

g) *Archivář* spravuje archiv spolkový a vede seznam členů Ú. S. Č. P. rozdělený podle krajinských odborů, seznam členů zastupitelstva, činovníků, důvěrníků a p.

h) *Tajemník* obstarává tisk a zasílání publikací spolkových.

D. *Revisoři účtů.*

§ 28. Revisoři účtů zkoumají kdykoliv stav pokladny a účty, revidují sklad a podávají o revisi za minulý správní rok zprávu výboru i schůzi zastupitelstva.

§ 29. Přespolním revisorům účtů hradí se nejvýše třikrát za rok jízdné z pokladny Ú. S. Č. P.

VIII. Sjezdy.

§ 30. Sjezd připravuje správní výbor Ú. S. Č. P. s výborem krajinského odboru, v jehož obvodu místo sjezdu leží; svolává jej správní výbor a řídí starosta Ú. S. Č. P. O provedení programu pečuje správní výbor Ú. S. Č. P.

IX. Krajinské odbory.

§ 31. V mezích těchto stanov zřizují se v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených jakožto podstatná část „Ústředního spolku českých professorů“ krajinské odbory, které se spravují zvláštními stanovami. —

V těchto volí se podle § 13. členové zastupitelstva a podle § 19. devět členů a devět náhradníků správního výboru.

§ 32. Stanovy krajinských odborů obsahují tyto zásady:

a) Krajinský odbor jest součástí „Ústředního spolku českých professorů v Praze“.

b) Účelem krajinského odboru je vše, co obsahuje § 3. stanov Ú. S. Č. P.

c) Členem krajinského odboru jest každý člen Ú. S. Č. P. bydlící v obvodu tohoto odboru.

d) Členové odboru mají povinnosti a práva vytčená §§ 9. a 10. stanov Ú. S. Č. P.

e) Členem odboru býti přestává kromě případů vyznačených v § 11. stanov Ú. S. Č. P. také ten, kdo přesídlil do okrsku jiného krajinského odboru; tím se stává členem krajinského odboru, v jehož obvodu se usídlil.

f) Valné schůzi přísluší voliti na každých třicet členů a zbytek nejméně patnácti členů po jednom delegátu a jednom náhradníku pro zastupitelstvo Ú. S. Č. P. jakož i voliti podle volebního řádu zastupitelstvem Ú. S. Č. P. stanoveného členy a náhradníky správního výboru Ú. S. Č. P.

g) Výbor krajinského odboru opatří na jednotlivých ústavech, kde má své členy, důvěrníky a zasílá jich seznam správnímu výboru Ú. S. Č. P.

h) Výbor krajinského odboru oznamuje vystouplé členy správnímu výboru Ú. S. Č. P.

i) Zanikne-li krajinský odbor a trvá-li Ú. S. Č. P., připadá jeho jmění bez výhrady tomuto. Zaniká-li současně s odborem Ú. S. Č. P., naloží se se jměním, jak naznačeno § 35. stanov Ú. S. Č. P.

k) Valná schůze krajinského odboru může měniti stanovy jen v mezích tímto paragrafem vytčených.

X. Vzájemnost s jinými spolky.

§ 33. Ú. S. Č. P. může s jinými spolky, jež mají podobný účel, vstupovati ve spojení.

XI. Spory ve věcech spolkových.

§ 34. Spory ve věcech spolkových se vyrovnávají soudem smírčím, do něhož každá strana volí dva rozsudí, tito čtyři pak pátého předsedou. Nemohou-li se o předsedu sjednotiti, rozhodne mezi navrženými los. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedův. Z nálezu smírčího soudu nelze se odvolati.

XII. Zaniknutí spolku.

§ 35. Ú. S. Č. P. zaniká, není-li sdružením aspoň dvou krajinských odborů. V tomto případě jakož i v případě úředního rozpuštění odevzdá se zbylé jmění „Svatoboru“ v Praze, který je bude dále spravovati až do obnovení spolku s týmž účelem, jemuž by jmění opět odevzdal. Úroků po tu dobu může užívati ke svým účelům.

Minoritní návrh spolkových stanov.

Velectění kollegové!

Menšina výboru „Ústřed. spolku čes. professorů v Praze“ dovoluje si předložiti Vám vedle návrhu prof. Dra Appelta a soudruhů svůj návrh opravených stanov a žádá zdvořile, aby všeliké návrhy opravné laskavě zaslány byly prof. Janu Sládkovi v Praze v Malé Karlově ulici čís. 23-I. v čase nejkratším.

Hlavní zásady, jimiž se nová osnova stanov řídila, jsou:

1. Zachovati dosavadní ústřední spolek jako jednotný;

2. učiniti rovnoprávnými venkovské odbory s členstvem pražským, a to jak ve valných schůzích, kde se bez souhlasu delegátů nemůže státi žádné platné usnesení (§ 11. *b*), tak i na schůzích výboru, kde se bez delegátů odborů nesmějí projednávati leč věci místní a neodkladné (§ 16.);

3. ponechati členstvu mimo Prahu úplnou volnost jako dosud tvořiti odbory či zůstati jen členy ústřed. spolku;

4. nevydávati při tom nad potřebu peněz spolkových pro pouhé zastoupení odborů ve schůzích.

V Praze, dne 1. února 1908.

Frant. Bílý, Dr. *Marie Fabiánová, Jan Honza, Frant. Krátký, Jan Sládek, V. Starý, Frant. Stýblo, Frant. Vykoukal, Bohdan Zelinka.*

STANOVY
„ÚSTŘEDNÍHO SPOLKU ČESKÝCH PROFESSORŮ V PRAZE“
(v královstvích a v zemích v říšské radě zastoupených).

I. *Jméno, sídlo a jednací řeč spolku.*

§ 1.

Jméno spolku jest: Ústřední spolek českých professorů v Praze. Sídlo spolku jest v Praze.

Jednací řeč jest česká.

II. *Účel spolku.*

§ 2.

Účelem spolku jest podporovati a hájiti veškeré zájmy středních a jim podobných škol (gymnasií, reál. gymnasií, reálných škol, lyceí, učitelských ústavů, vyšších dívčích škol, průmyslových, řemeslnických, hospodářských, obchodních a odborných škol a akademií), jakož i zájmy jejich učitelstva.

§ 3.

Účelu toho se spolek domáhá:

a) zakládáním a zřizováním odborů v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených;

b) občasnými schůzemi, v těchto konají se přednášky odborné jakož i rozpravy o nich;
c) peticemi a pamětními spisy, úřadům a sborům zákonodárným svědčícími;
d) veřejnými publikacemi, vydáváním časopisů, spisů, dobrých a levných knih školních a jich prodáváním;
e) společnými i mimo Prahu pořádanými sjezdy, vycházkami a zábavami;
f) výstavami učebných pomůcek; zakládáním i udržováním sbírek a čítáren;
g) extensí středoškolskou;
h) domáháním se různých výhod pro své členy.

III. *Členové spolku.*

§ 4.

Členové spolku jsou: *a*) čestní, *b*) zakládající, *c*) řádní, *d*) mimořádní.

Ad *a*). Čestným členem může býti zvolen, kdo si o zájmy spolkové nebo školské získal zvláštní zásluhy.

Ad *b*). Zakládajícím členem může býti, kdo, výborem byv přijat, složí 100 K najednou nebo ve dvou lhůtách do roka.

Ad *c*). Řádným členem spolku může býti:

1. Každý člen kteréhokoli sboru professorského škol v § 2. uvedených a vůbec každý, kdo pro ně nabyl učitelské způsobilosti v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených, třebas i z učitelského stavu přestoupil buď do výslužby nebo zaujal jiné povolání, jiný úřad.
2. Professoři, docenti, lektoři a assistenti vysokých škol.

Ad *d*). Mimořádným členem může býti každý, kdo nemaje učitelské způsobilosti, k zájmům školství středního se nese buď povoláním svým, buď vědeckou činností (na př. úředníci bibliothek a museí, vedlejší učitelé na střed. školách, odborní učitelé atd.).

Přijímání členů.

§ 5.

Členové přijímají se:

a) čestní valnou schůzí po návrhu výboru;
b) zakládající, řádní a mimořádní ústředním výborem; o přijetí členů řádných i mimořádných rozhoduje se každoročně.

Ústřední výbor může bez udání důvodů odepříti přijetí do spolku.

IV. *Práva a povinnosti členů.*

§ 6.

A. Všichni členové mají právo:

a) zúčastniti se schůzí a sjezdů spolkových, přednášeti, rokovati, jakož i podávati návrhy k účelům spolkovým se vztahující;
b) zasílati rozpravy a písemné návrhy ku předčítání a hovoru o nich;
c) přiváděti hosty, pokud nejsou schůze omezeny jenom na členy;
d) býti členy kteréhokoliv odboru spolkového;

e) dostávati bezplatně výtisk „Věstníku českých professorů".

B. Členové čestní, zakládající a řádní mají právo hlasovati, do výboru spolkového voliti a volenu býti.

§ 7.

Členové jsou povinni:

a) o zdar spolku všemožně se starati;

b) roční příspěvek výroční valnou schůzí stanovený v 1. čtvrtletí každého správního roku složiti;

c) volbu do výboru nebo do sekce na ně připadající, nemají-li proti tomu podstatných důvodů, aspoň po prvé přijmouti.

Členem spolku přestane býti, kdo své vystoupení ústřednímu výboru oznámí, anebo kdo v čas ustanovený nezapraví ročního příspěvku.

Čestní a zakládající členové prosti jsou povinnosti sub *b*) uvedené.

V. *Správa spolku.*

§ 8.

Věci spolkové vyřizují se ve schůzích Ústředního spolku a jeho odborů, ve zvláštních komitétech, v ústředním výboru správním a na sjezdech.

O schůzích.

§ 9.

Schůze spolku jsou *a*) občasné, *b*) valné, *c*) sjezdy.

Spolkové schůze oznamují se prostřednictvím důvěrníků na jednotlivých ústavech a denními listy.

Občasné schůze.

§ 10.

V občasných schůzích se podává zpráva o všech spolkových věcech a volí zvláštní komitéty. V působnost schůzí občasných spadá vše, co vytčeno v § 3. za účel spolku a co není vyhrazeno schůzi valné. Ujednané v nich petice a spisy pamětní, svědčící úřadům a sborům zákonodárným, odevzdají se valné schůzi k dalšímu jednání.

Valná schůze.

§ 11.

Ve valné schůzi členové:

a) volí ze sebe prostou většinou všech přítomných starostu, pokladníka a 12 členů výboru ústředního vesměs na 3 léta, pak 6 náhradníků a 3 revisory účtů na rok a tajemníka na 6 let; valná schůze však má právo z důležitých příčin učiniti změnu v počtu členů výboru. Všichni činovníci musí bydliti v policejním obvodě pražském. Ze 12 členů výboru třetina po roce odstoupí a nahradí se novou volbou. Kteří členové mají odstoupiti, rozhodne se po prvé a po druhé losem. Vylosovaní členové jsou opět volitelní. Vystoupil-li kdo z výboru, nastoupí na jeho místo náhradník,

který měl při volbě nejvíce hlasů, se všemi právy a povinnostmi člena výboru; při rovnosti hlasů rozhodne se losem;

b) schvalují zprávy výboru a rozpočet na příští správní rok i usnášejí se o návrzích, jež učinil sjezd, občasná schůze, výbor nebo některý odbor, aneb které členové písemně podali ústřednímu výboru.

Veškery návrhy je podati písemně ústřednímu výboru aspoň dva měsíce před valnou hromadou, aby se všechny odbory o nich mohly vysloviti a nejpozději 14 dní před valnou hromadou ústřednímu výboru své rozhodnutí oznámiti.

Návrh jest přijat, buď *a*) je-li pro něj aspoň polovina odborů zastoupených delegáty a většina ostatních přítomných; nebo *b*) je-li pro něj většina odborů zastoupených delegáty a aspoň třetina ostatních přítomných.

V obojím případě mají z těchto ostatních přítomných členové odborů, kteří nejsou delegáty, toliko hlas poradní; není-li však některý odbor zastoupen žádným delegátem, mají přítomní členové jeho plné právo hlasovací.

Návrh se odkládá, nastane-li takový poměr hlasů, že by proň nebo proti němu byly všechny odbory zastoupené delegáty, anebo proti němu anebo proň všichni ostatní přítomní. Při tom opět členové odborů, kteří nejsou delegáty, mají toliko hlas poradní.

Není-li ve valné schůzi žádných delegátů odborů, rozhoduje při ní prostá většina přítomných (třebas i členů odborů).

Jízdné a cestovné pro delegáty k valným schůzím uhradí se z pokladny Ústředního spolku podle klíče ustanoveného valnou hromadou;

c) ustanovují podle potřeby roční příspěvky a jízdné a cestovné pro delegáty (podle § 11 *b*);

d) volí čestné členy (§ 5. a 14.) bez debaty;

e) mění stanovy (§ 14);

f) rozhodují o zrušení spolku ústředního (§ 38) a odborů (§ 35);

g) ustanovují čas a místo sjezdu po návrhu ústředního výboru nebo odborů (§ 11 *b* a 15);

h) berou na vědomí výroční zprávy odborů;

i) rozhodují o mimořádných vydáních spolkových až do 2000 K (§ 11 *b*); o částkách větších rozhoduje se nadpoloviční většinou všech členů spolku ústředního písemním hlasováním.

§ 12.

Valná schůze budiž výborem svolávána pravidelně na počátku správního roku, nejpozději do konce listopadu. V důležitých případech může výbor i mimořádně svolati valnou schůzi a jest povinen tak učiniti, přeje-li si toho aspoň dvacet členův.

§ 13.

Valná schůze se usnáší platně, je-li přítomno aspoň čtyřicet členů. Pakli by se dostatečný počet nesešel, koná se druhá valná schůze s týmž programem o půl hodiny později, která při usnášení svém není vázána počtem členů přítomných.

§ 14.

Usnášení ve valných schůzích děje se podle § 11 *b*). Běží-li o změnu stanov, o zrušení spolku anebo o volbu čestného člena, potřebí dvou třetin hlasů delegátův a ostatních přítomných podle § 11 *b*). — Jde-li o vydání nad 2000 K mimo rozpočet schválený valnou hromadou, rozhoduje se podle § 11 *i*).

Sjezdy.

§ 15.

Sjezdy konají se v některém městě, o němž se usnáší k návrhu ústřed. výboru spolku nebo odborů valná schůze. Pořádá je ústřední výbor spolku, který jest povinen rozděliti se o kompetenci a dohodnouti se o všechny potřeby sjezdové buď s výborem příslušného odboru nebo s komitétem místním. Podrobnou zprávu o rokování a řízení valných schůzí sjezdových obstarati jest povinností ústředního výboru spolku. O každém sjezdu podají se co nejdříve na veřejnost tištěné zprávy, které spořádají jednatelé spolkoví spolu se zapisovatelem a jednatelem odboru nebo místního komitétu.

O ústředním výboru a jeho činnosti.

§ 16.

Ústřední výbor jedná a usnáší se o všech věcech, jež občasným a valným schůzím nejsou vyhrazeny, a radí se o návrzích, které v nich chce učiniti. Schůze jsou řádné s delegáty a mimořádné bez nich.

V mimořádných schůzích projednávají se pouze věci místní, dějí se opatření pro usnesení schůzí řádných a usnášejí se věci neodkladné; vše ostatní je vyhrazeno schůzím řádným, které schvalují dodatečně také usnesení o věcech neodkladných. Řádné schůze konají se aspoň pětkráte do roka.

Jízdné k těmto schůzím pro delegáty ve 3. třídě na státních drahách a ve 2. třídě na soukromých drahách, kde neplatí úřední legitimace, hraditi se bude z pokladny Ústředního spolku.

Zvláště pak ústřední výbor:

a) zve do řádných schůzí svých delegáty nebo jich náhradníky zvolené odbory;
b) přijímá členy, vyjímaje čestné (které pouze navrhuje);
c) zakupuje knihy, předplácí časopisy;
d) navrhuje, které učebnice, knihy a spisy péčí a nákladem „Ústředního spolku českých professorů v Praze“ vydány a které podporovány býti mají;
e) uzavírá se spisovateli smlouvy o honorář a jiné podmínky při vydávání učebnic, knih a spisů a určuje jich cenu prodejnou;
f) pořádá přednášky jak v Praze tak i mimo Prahu;
g) určuje důvěrníky Ústředního spolku na ústavech a místech;
h) volí redakci Věstníku spolkového a stanoví náklad;
i) spravuje spolek a jmění jeho;
j) pořizuje, vykládá a mění všechny řády spolku;
k) povolává za vystouplého člena výboru náhradníka;
l) provádí usnesení valných a jiných spolkových schůzí;
m) přijímá od členů a odborů písemné návrhy k projednání (§ 11 *b*).

Pro jednotlivé potřeby může z členů Ústředního spolku zřizovati dočasné komise, povolávati důvěrníky a voliti potřebné činovníky.

§ 17.

K platnému usnesení výboru jest třeba, aby bylo přítomno aspoň 12 členů jeho; prostá většina hlasů rozhoduje.

Členem výboru býti přestává, kdo dvakráte po sobě do schůze výboru se nedostavil, řádně se neomluviv.

§ 18.

Výbor volí ze sebe: *a*) náměstka starostova, *b*) 2 jednatele, *c*) zapisovatele, *d*) účetního, *e*) knihovníka, *f*) archiváře, *g*) administrátora, *h*) předsedu zábavního výboru.

Starosta a jeho náměstek.

§ 19.

Starosta anebo v jeho zastoupení náměstek ustanovuje podle potřeby nebo na žádost aspoň 6 členů výboru schůze výboru, svolává s výborem sjezdy, občasné a valné schůze, předsedá jim, podpisuje s jednatelem nebo tajemníkem právoplatně všechny spolkové spisy a spolek všude zastupuje. Jde-li o věci peněžní, jest třeba i podpisu pokladníkova.

Pokladník.

§ 20.

Pokladník spravuje seznam členů, přijímá a spravuje jmění spolkové, vydává a ukládá podle ustanovení výboru peníze, pořizuje podrobný účet roční. Poukázky k výplatě nad 20 K musí býti podepsány od starosty.

Jednatelé.

§ 21.

Jednatelé oznamují se starostou programy všech schůzí, pořizují všechny písemnosti spolkové vyjma protokoly. Ke konci správního roku podávají zároveň se zapisovatelem valné schůzi zprávu výroční a po případě sjezdovou: první jednatel chová spolkovou pečeť; druhý podává zprávy o činnosti spolku do denních listů, obstarává přednášky spolkové a vede seznam důvěrníků.

Zapisovatel.

§ 22.

Zapisovatel vede protokol schůzí výborových, občasných i valných; podává zprávy o činnosti spolku do „Věstníku".

Účetní.

§ 23.

Účetní vede účty spolkové a vykládá je s pokladníkem osm dní před valnou hromadou.

Knihovník.

§ 24.

Knihovník pečuje o pořádek v knihovně, navrhuje knihy a časopisy ke koupi, sestavuje a doplňuje katalogy, vede seznam časopisů došlých a dbá o pořádek při vypůjčování knih a časopisů.

Archivář.

§ 25.

Archivář spravuje archiv.

Administrátor.

§ 26.

Administrátor sestavuje seznam členů, obstarává tisk a zasílání publikací spolkových.

Předseda zábavního výboru.

§ 27.

Předseda zábavního výboru stará se o pořádání zábav, vycházek a výletů; sestavuje zábavní výbor.

Revisoři účtů.

§ 28.

Revisoři účtů zkoumají kdykoliv stav pokladny a účty; revidují knihovnu, časopisy a sklad a podávají o revisi za minulý správní rok zprávu výboru i valné schůzi.

Tajemník.

§ 29.

Tajemníku náleží jednati s korporacemi mimospolkovými, udržovati spojitost stálé agendy spolkové; korrespondenci s tím spojenou obstarávají jednatelé v dorozumění s ním; podpisuje potřebné spisy se starostou, po případě i první jednatel.

Redaktoři.

§ 30.

Redaktoři odpovídají výboru a valné hromadě za správné vedení a řízení časopisu spolkového; na různá vydání povoluje jim výbor roční paušál.

O sekcích.

§ 31.

Aby se snáze dosáhlo účelu spolkového, mohou členové v Praze a předměstích bydlící utvořiti zvláštní sekce, v nichž jen členové té které sekce mají právo hlasovací; sekce tyto mohou pořádati přednášky, rokovati o věcech spolku se týkajících a podávati písemné návrhy k ústřednímu výboru zvláštním svým zpravodajem. Tyto sekce volí si svoje předsednictvo a každého roku podávají do výroční zprávy přehled své činnosti.

VI. *O odborech.*

§ 32.

Na základě stanov „Ústř. spolku čes. prof. v Praze“ a zvláštních stanov odborových, schválených valnou schůzí spolkovou mohou se zřizovati zvláštní odbory mimo Prahu. Žádosti za úřední schválení stanov odborů nově utvořených podává ústřední výbor. Odbory „Ústř. spolku čes. professorů v Praze“ mají pro místo a okolí týž účel, jako „Ústř. spolek čes. professorů v Praze“.

§ 33.

Členové v odborech mají veškerá práva členů „Ústř. spolku čes. prof. v Praze“ v § 6. a 7. vytčená.

§ 34.

Každý odbor jest povinen:

1. přijmouti členy, kteří se u ústředního výboru přihásí pro odbor;
2. odváděti ústř. výboru v ustanovený čas (§ 7 *b*) členské příspěvky; členské lístky vydává členům v odborech ústřední výbor a dodává je prostřednictvím odborů;
3. zaslati ústřed. výboru nejdéle do 10. října každého roku výroční zprávy o své činnosti, zejména zprávu pokladní a účetní za uplynulý rok, jak valné hromadě odboru byly předloženy;
4. oznamovati a zasílati ústřed. výboru na počátku správního roku seznam členů, jakož i neodkladně zprávu o každé valné hromadě a výsledek voleb.

§ 35.

Odbor přestává právně trvati, usnesl-li se, že se dobrovolně rozejde, nebo byl-li buď valnou hromadou Ústředního spolku (§ 11 *f*) nebo úředně rozpuštěn.

Důvěrníci.

§ 36.

Důvěrníci (§ 16 *g*) prostředkují spojení členů se spolkem a vůbec starají se o zdar spolku a všech jeho podniků.

VII. *Spory ve věcech spolkových.*

§ 37.

Spory z věcí spolkových vzniklé vyrovnávají se soudem smírčím, do něhož každá strana volí si dva zástupce, tito čtyři pak pátého předsedou. Nemohou-li se o předsedu shodnouti, rozhodne se mezi navrženými losem. Smírčí soud svolává ke každému případu starosta ústředního výboru, pokud se týče odboru. Spory vzniklé mezi odbory a ústředním výborem rozhoduje smírčí soud, zvolený valnou hromadou Ústředního spolku. Smírčí soud tento skládá se z 5 členů, kteří si ze sebe volí předsedu. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedův. Z nálezu smírčího soudu nelze se odvolati.

VIII. *Zaniknutí spolku.*

§ 38.

K platnému usnesení o zaniknutí spolku jest třeba:

1. aby k valné hromadě pozváni byli členové spolku s udáním tohoto předmětu denního pořádku jednání 14 dní napřed;
2. aby přítomna byla polovice všech členů Ústředního spolku v Praze a předměstích bydlících a dvě třetiny delegátů všech odborů, které se usnášejí dvoutřetinovou většinou hlasů jak přítomných, kteří nejsou členy některého odboru, tak i dvoutřetinovou většinou hlasů delegátů přítomných;
3. kdyby se ani druhá tímto způsobem svolaná schůze nesešla, svolá se
4. právě tak valná schůze třetí, která se pak usnáší o rozejití spolku bez ohledu na počet přítomných dvoutřetinovou většinou hlasů přítomných, kteří nejsou členy některého odboru, a dvoutřetinovou většinou hlasů přítomných delegátů.

Není-li v této valné schůzi žádných delegátův odborů, rozhoduje při ní dvoutřetinová většina přítomných (třebas i členův odborů).

§ 39.

Zanikne-li spolek, připadne zbylé jmění spolku „Svatoboru" v Praze, který je bude dále spravovati podle stanov tohoto spolku až do obnovení českého spolku s týmž účelem, jemuž by jmění opět odevzdal. Úroků po tu dobu může užívati ke svým účelům.

IX. *Správní rok.*

§ 40.

Správní rok se počíná dnem 1. října.

X.

§ 41.

Další ustanovení o jednáních a volbách ve schůzích (§ 9.), o poradách výboru, zvláštních komitétů, sekcí a odborů, jakož i pro rozhodčí soud, obsažena jsou v jednacím řádě spolkovém.

Paběrky ze středoškolní ankety vídeňské.*)

Fr. Bílý. *Žižkov.*

Audienční sál ministeria kultu a vyučování sotva byl kdy svědkem tak památné události, jakou bylo a bohdá se teprve ještě stane svolání středoškolní ankety zasedavší tam ve dnech 21.—25. ledna t. r. Kde jindy mrtvé ticho přerušováno bývá jen kroky neb šeptem čekatelů audience, tam rozléhal se za těch dnů hlučný hovor, ba i křik; na místo uctivých a pokorných proseb a žádostí nastoupily příkré žaloby, výtky, místo krátkých výkladů zevrubné rozbory, dlouhé řeči, náplně návrhů reforem. Jako by se byl sem přestěhoval parlament.

*) Jednání ankety vídeňské bude předmětem debatní schůze, kterou svolává Ú. S. Č. P. na den 29. února; debatu zahájí prof. Hulík referátem o výsledcích ankety. Schůze byla položena na sobotu, aby i venkovští pp. kollegové se mohli zúčastniti.

U předsednického stolu zaujal místo pan ministr JUDr. Marchet, maje po boku sekčního šéfa Jos. ryt. Kaněru a dvorního radu dr. Jana Huemra. Dále tu seděli sekční šéfové dr. Cwikliński, dr. hrabě Wickenburg, šl. Fesch a dr. ryt. Hussarek, býv. ministr vyučování a později ministrpresident baron Gautsch, býv. min. železnic svob. pán Czedik, J. E. hr. Stürgh, president zemské školní rady haličské dvor. rada dr. Bobrzyński, dvor. rada Czuber a zástupcové ministeria vnitra, práv, financí, obchodu, železnic. Čeští zástupcové (počtem 7, t. dv. r. Strouhal, prof. Drtina, z. insp. Kastner, ředitelé Starý, Bílý, Jeřábek a dr. Matys) usedli u prostředních stolů vedle sebe, majíce proti sobě dv. radu Bachmanna a tepelského opata Helmera, pak sekč. šéfa společného ministeria financí šl. Thallóczyho, který rád s nimi mluvil po česku, znaje několik slovanských řečí, a býv. sekč. šéfa v ministeriu vyučování za barona Gautsche dr. barona Pidolla. Mezi českými zástupci pohřešován zástupce českých vys. škol technických a leckterá vynikající kapacita jiná, zejména též prof. dr. Konst. Jireček, bývalý ministr vyučování v Bulharsku, a baron Helfert, býv. státní sekretář hr. Lva Thuna, Morava zastoupena byla vl. radou Jeřábkem, ředitelem I. české reálky v Brně, pak členem panské sněmovny, továrníkem Brassem ze Zábřeha. Z professorů středoškolních byli tu dva, prof. Reichelt z Teplice-Šenavy a prof. Kušar z italsk. gymnasia v Zadru. Ze Slovinců povolán byl dvor. rada Šuklje, ale nedostavil se pro nemoc. Zemské školní rady nebyly pozvány, ježto ministr má je vždy k disposici, spolky professorské nebyly pozvány, protože prý petita jejich jsou vesměs ministeriu známa a počet zástupců by se byl příliš rozmnožil. Jen za říšský svaz byl povolán nynější první předseda, univ. prof. dr. Twardowski, který však si právě den před tím vymkl ruku a přijeti nemohl. I převzal tedy zastupování Svazu přítomný též loňský první předseda řed. Bílý. Celkem Poláků bylo pozváno 5, Rusíni 2; tito však se omluvili oba. Že universitních a technických professorů bylo nejvíce, jaksi překvapovalo.

Zahajovací řeč min. Marcheta naladila příznivě celé shromáždění. Bylo v ní dotčeno vývoje gymnasia našeho od vydání organisační osnovy r. 1849 a zejména změn provedených v osnově učební r. 1884, jakož i odstranění překladů z mateřštiny do řečtiny v VII. a VIII. třídě a rozmnožení počtu hodin z fysiky a chemie v VII. tř., rovněž rozvoje reálek od r. 1808 do r. 1898. Slib, že se má vyučování na obou středních školách usnadniti a modernisovati a k nim přidružiti nový typ školní, v chystaných nových osnovách učebních pak že bude přítež vědění všemožně zmenšena, mluvnice klass. jazyků obmezena, četba rozhojněna, dějiny národohospodářské a kulturní že dojdou povšimnutí, zeměpis že se usamostatní, že se dále pamatuje na sociologii, na reformu výuky v mathematice a měřictví, na zavedení deskriptivy na gymnasiích, na biologický podklad přírodopisu a zaokrouhlení jeho všeobecným přírodoznalstvím (Naturkunde), uvítán potleskem, podobně i ujištění, že se pomýšlí na to, usnadniti realistům přístup na universitu a zříditi školy bez řečtiny. Prohlášením, že anketa nemá naprosto nic společného s politikou, ministr ulomil osten možným výtkám proti složení ankety, do níž zastoupení si vymáhaly do poslední chvíle nejrůznější korporace, ústavy a politické strany. Také nečtli jsme pak už nikde stížnost na to, že by ta ona národnost nebyla dostatečně zastoupena.

Každý účastník s pozváním dostal knihu, nákladem c. k. ministeria vydanou: „Mittelschul-Enquete 1908. Referate und Korreferate. Als Manuskript gedruckt". Kniha ta je z nejcennějších spisů, které o celém souboru

otázek reformy středních škol byly vůbec napsány. Výborní mužové vybráni ke zpracování jednotlivých otázek — i ženám dáno slovo — a výborně zastali svůj úkol. Bohatství myšlenek a duchaplných návrhů je tu spojeno s výčtem všech nedostatků a výtek proti škole a učitelstvu. Jako zachováno vůbec ve věci ankety jakési tajemství, tak bylo i při referátech těchto: referent neznal korreferenta, takže nemohli se dohodnouti o svém thematě. Odtud vyprýštilo, že korreferent zaujímá proti referentu zpravidla stanovisko zcela protichůdné; jen dvorní rada dr. Strouhal dospěl při thematě svém týchž skoro návrhů jako spolureferent zem. insp. dr. Tumlirz, což svědčí zajisté o hluboké důvodnosti jejich, ze zkušenosti čerpané.

Byla pak zpracována tato themata: I. Pokud naše školy střední (g. a r.) potřebují zdokonalení? (ref. prof. paedagogiky na univ. štyrskohrad. dr. E. Martinak; korreferent pí. Emilie Exnerová ve Vídni). II. Doporučuje-li se, aby byl utvořen nový typ školní *a*) přeměnou a vystrojením trvajícího v Rakousku reál. gymnasia v 8třídní plný ústav, či *b*) přičleněním vyššího reál. gymnasia k nižší reálce? Ve spojitosti s tím: O přechodu absolventů reálek na studia universitní. (Ref. dr. Jan Huemer, dvorní rada v ministeriu vyučování, a dvor. rada dr. Kaz. šl. Morawski, člen panské sněmovny a univ. prof. v Krakově; korref. Karel Morawitz, president Anglorakouské banky ve Vídni.) III. Má-li se posavadní dvojstupňovitost ve výuce některých předmětů pustiti či za oceněním paedagogických momentů podržeti, ale způsobem od nynějšího odchylným? (Ref. dvor. rada Em. Czuber, prof. vídeňské techniky; korref. dr. A. Höfler, professor paedagogiky na universitě ve Vídni.) IV. Potřebuje-li nynější zkušebný řád maturitní a jeho provádění nějaké změny? (Ref. dr. Jos. Loos, zem. šk. insp. v Linci; korref. prof. dr. P. Hofmann z Wellenhofu, říšský poslanec.) V. Jak by bylo lze zaraziti povážlivý nával na střední školy? Je-li žádoucna revise otázky oprávněnosti škol podle potřeb časových? (Ref. sekční šéf dr. Fr. šl. Juraschek, president Ústř. statistické komise ve Vídni; korref. dr. Eugen Ehrlich, prof. práv. fakulty v Černovcích.) VI. O přechodu z obecné školy na střední, ze střední na vysokou. Ve spojení s tím: Potřebuje-li změny nynější způsob zkoušení a klassifikování jakož i způsob výchovy ustanovený v předpisech disciplinárných? Kterým směrem? (Ref. dr. Karel Tumlirz, zem. šk. insp. v Štyr. Hradci; korref. dvor. rada dr. Vinc. Strouhal, prof. české univ. v Praze.) VII. Je-li třeba rozmnožiti tělesná cvičení? Jak by se jim zjednalo více místa bez podstatného omezení vědeckého vzdělání žáků? (Ref. dr. Ferd. Hueppe, professor zdravovědy na něm. univ. v Praze; korref. vl. rada dr. Vikt. Thumser, gymn. ředitel ve Vídni.) VIII. Volné návrhy týkající se opatření, která se pokládají za žádoucí v zájmu střední školy. Knize připojeny jsou četné statist. tabulky o návštěvě gymnasií a reálek od r. 1849 a 1851, o počtu jejich, o řeči vyučovací a vydržovatelích atd. Ježto bylo usneseno, aby byl vydán stenografický protokol o jednání ankety, zajisté budou mu připojeny i tyto referáty a tak dostane se vzácná kniha ta do rukou také interessentům mimoanketním, což bude jen na prospěch věci; také autoři zasluhují, aby práce jejich nebyly pohřbeny v tak úzkém kruhu.

První tři dni ankety věnovány byly otázce I. a V. a byla již obava, že anketa bude se museti odložiti — tolik řečníků se přihlásilo hned první den. Bylo usneseno, aby každý řečník mluvil jen 15 minut, ale hned první řečník, baron *Pidoll*, mluvil hodinu. A to ještě zkracoval, vynechával, obmezoval se. Ovšem byla řeč jeho obsažná, plná povznětů, na filosofickém podkladě založená a proto p. ministr, který vůbec dlouho osvědčoval krajní ochotu a

shovívavost k řečníkům a až na krátké přestávky sám předsedal, takže zástupce jeho, p. sekční šéf rytíř Kaněra, měl jen málo příležitosti sám vésti otěže jednání, nechal řečníka domluviti bez vyrušení. Z řeči bar. Pidolla mluvilo opravdové porozumění potřebám doby a potřebám žáků. Nezatajil, že všichni horují o výsledcích humanistického studia, ale výsledků těch že neviděti, že se příliš mnoho učí mluvnici a slovkům (Haulerova cvičebnice má přes 2000 slovek, nepravidelných je tam na 500), tvrdil, že přetížení žáků nastalo a trvá, že učitelé mnoho jsou sami vinni (na žáka, který řekl akk. cordem místo cor, učitel zvolal: „Vy skončíte ještě na šibenici!"), upozornil, že překlady se nebrousí vždy cit pro mateřštinu, naopak též kazí, na př. překládáním Tacita, vytkl, že o poznávání antiky na gymnasiu se mluviti nemůže, když největší spisovatelé Aristoteles a Thukydides se nečtou, citoval Schleiermachera, který pravil, že žáci se na gymnasiu mnoho učí in spem oblivionis a že gymnasium vůbec jest vzdáleno od přítomnosti.

Pidoll byl první z řečníků, který žádal, aby na nižším stupni byla škola jednotná s některou moderní řečí od III. tř., ale bez latiny a řečtiny, těmto vykázal místo výhradně na oddělení vyšším (a to latině v V., řečtině v VI.) s dalším differencováním ve tř. VII. a VIII. podle individuálního nadání a zalíbení žákova, který chtěl restrinkci učiva ve všech předmětech, podrobné vědomosti však jen v předmětě libovolně zvoleném, který žádal naučiti všemu podstatnému ve škole, přáti žáku více času na hry, sport a ruční práce, obmeziti zkoušení, odstraniti maturitní zkoušku, tento „Parademarsch der Lehrer und Schüler", a učiteli dáti více svobody v tom, *jak* dosahuje cíle školy (má býti více „Förderer" než „Richter der Schule"). Když uváděl, že by se dozor inspektorů mohl vůbec nahraditi dozorem ředitelovým a že inspekce školdozorců jsou jen „Stichproben", ozvaly se hlasy souhlasu i nesouhlasu. Sami jsme měli dojem, že řečník zabíhá příliš daleko v leccems, zvláště když projevil mínění, že by si rodiče měli voliti zástupce, který by měl právo býti přítomen klassifikaci, zkoušení i poradám, třebas to žádal zavésti jen pokusmo.

Obecné překvapení způsobilo, když potom se ujal slova předseda spolku pro reformu školní, vládní rada JUDr. Schwiedland, prof. víd. techniky, aby přečetl plán onemocnělého ministra dra Gessmanna o jednotné škole, která by nastoupila místo nynějších reálných gymnasií a opravňovala na universitu. Pan ministr Gessmann vypracoval celý podrobný plán té školy a řízně polemisoval proti tomu, aby na některých vyšších reálkách zavedena byla latina (návrh Huemrův), ale zase přimlouval se za to, aby realistům povolen byl přístup na universitu po doplňovací zkoušce z latiny a filosofické propaedeutiky.

Návrh Pidollův, opírající se o § 127. organ. osnovy, aby rodičům byl zjednán přístup do porad a do školy skrze zástupce, došel veliké obliby u pí. *Mar. Hainischové*, která jménem matek školc ještě více vytkla nežli v korreferátě svém pí. Exnerová, a tam je vše shrnuto, co kdo kdy proti nynější střední škole a professorům pronesl. Zvláště si stěžovala na to, že žáci propadají podle škol, ale ne podle svých schopností, na některé že se klassifikuje mírněji, jinde přísněji, dále na t. zv. vybírání lepších žáků (Auslese) tím, že se jich tolik nechává propadat, na brutálnost vídeňských professorů při t. zv. hodinách hovoru, k nimž prý otcové vůbec už nechtí se dostavovati, a posléz i na to, že se nezavádějí místo odborných učitelů třídní.

Jí do noty padl sekretář obchodní komory vid. dr. *Riedl*. Žasli jsme nad smělým tónem, nad příkrostí výrazů a nad prudkostí i hlučností přednesu. Gymnasium nazval „Beamtenzuchtanstalt", školám vytkl zbyrokratisovanost, ministra upozornil na rozhořčení, trvající proti professorstvu v obecenstvu měrou, o které nemá tušení. Učitelé musí inspektorům předváděti Potemkinovy vesnice, závisí na půl hodině jeho inspekce svým osudem celým; nejlepší žáci se ze škol vypuzují — neboť učitel žáků nemůže ani poznati, nerku-li je oceniti. Hodinu klassické filologie na vyšším gymnasiu předvádí jako monstrum směšnosti. Ředitelé jsou byrokratickou prací přetíženi; měli by býti „Studienrektoren". Mluvil proti pracovnímu kalendáři, proti methodě vyučovací a předčítal z učebnice zeměpisné, jak suše tam psáno o Vídni. Na učebnice vůbec zle dotíral. Mělo by býti u nás jako v Anglii; tam propadá někdo sice z řečtiny, ale postupuje z mathematiky. Čtení celých autorů, jako Herodota, odsuzuje a navrhuje místo nich chrestomathii. Vůbec poskytuje střední škola příliš mnoho theoret. vzdělání, jak to poznává na svých úřednících. Universitní monopol gymnasia odmítá.

Řeč dra Riedla provázena byla stálým a hlučným souhlasem některých přívrženců jeho, ale i odporem jiných. Byl to nejkrajnější výkon řečnický celé ankety, o kterém se mnoho mluvilo. Pohříchu mnohé zdravé jádro v jeho řeči utonulo v upřílišenostech, které zase vytryskly patrně z jakéhosi hněvu na gymnasium.

Odpoledne nebylo mnohem klidnější. Ohnivou letorou svou bil do střední školy především říšský poslanec prof. *Erb*. Abiturienti u maturity prý nevědí z rak. státovědy nic, gymnasisté z chemie nic, protože professoři fysiky na gymnasiu neznají z chemie nic, a přece chemie je tak důležita dnes! Přírodním vědám nutno přidati hodin, zeměpis dáti přírodopiscům, od IV. zavésti obligátní stenografii, realistům otevříti universitu (ale reálce nepřidávati 8. ročník), absolventům průmysl. škol techniku. Chce místo pro novější dějiny a mateřštinu. Při novém typu školním se myslí jen na Vídeň a velká města; co z něho budou míti města malá, kde stará reálka a staré gymnasium zůstanou? Není pro nový typ školní Huemrův, t. zv. reálné gymnasium, vlastně osmitřídní reálku s latinou; na nižším stupni ať je jednotná škola, zvláště tam, kde je jen jeden ústav; kde je jich více, ať jest volnost útvarů. „Dejte ostatním středním školám stejnou oprávněnost, a uvidíte, jak se gymnasium vylidní!" Navrhl komisi užší, která by vypracovala návrhy ministerské. Jinak se professorů zastal; jsou také lidé. Kolikrát dojde trpělivost rodičům, a tedy také učitelům.

Také ředitel městského stavebního úřadu *Berger* vyslovil se proti osmitřídní reálce. „Neberte nám rok nejpěknějších studií praktických! V Rakousku se vůbec mnoho studuje!" volal. Sjezd inženýrů celé říše nedávno ve Vídni konaný (as 10.000 inženýrů zastupující) vyslovil se pro jednotnou školu střední a přístup z ní na universitu.

Zcela originální názory pronášel říšský posl. prof. dr. *Steinwender*. Vyvracel napřed výrok, že je gymnasium elitní ústav; tím nebylo nikdy. Učitelé byli, jak je Pán Bůh poslal. Nelze vybírati ani učitele ani žáky. Gymnasium bylo vzdělávací ústav, ale různé výnosy předepsaly gymnas. studie pro různé úřady — a byl konec. Je pro odstranění práva jednoročního dobrovolnictví. Více potřebuje syna doma rolník, než úředník kancelářní. Na vojně nepotřebuje latiny a řečtiny, ale druhé řeči zemské. Gymnasium ať zůstane, jen trochu zdokonaleno, ale s řečtinou až na vyšším oddělení.

Reálka ať zůstane sedmitřídní. Huemrův typ reálného gymnasia nechváli. To by se mohla z gymnasia vynechati řečtina, a reáln. gymnasium je tu. Za to druhý typ Huemrův, t. zv. reformní reálné gymnasium, to jest nižší reálka s vyššími třídami reálnogymnasijními, se mu podobá. Ten ať se zavádí, kde za to obec neb společnost žádá. Ale jen rychle ven ze stadia praeparativního k vlastnímu studiu z povolání. „Demolieren müssen wir, wir wohnen in alten, unbrauchbaren Gebäuden."

Všecky zraky se otočily k bar. Gautschovi, když dvor. rada prof. techn. *Lorbeer*, řečník obratný, zahájil svou řeč politováním jeho výroku učiněného r. 1886, že t. realisté vykonali mnoho vzácného, ale že je škoda, že tito mužové nestudovali gymnasium. I chváli reálku sedmitřídní, pro osmou třídu by byl jen tenkrát, kdyby z ní byl přístup na universitu. Nyní aspoň ať se zjedná realistům úleva pro ten přestup, zkouška doplňovací t. ať se obmezí na latinu a propaedeutiku. Pro zvláštní kursy na universitě pro realisty není. Z reálky by měl býti přímý přístup na universitu aspoň na studia přírodovědná.

Dvorní rada *Huemer* klidným tónem a věcným obsahem svých řečí vždy upoutal pozornost přítomných. Vědělo se, že slova jeho jsou závažná a mají nejblíž ke skutkům. Proto uvítáno s povděkem jeho ujištění, že nový typ školní bude míti práva vzhledem k universitnímu studiu jako gymnasium a že také pro usnadnění přestupu realistů na universitu najisto leccos se stane. Zajímavo bylo slyšeti, že o dobré učebnice německé je nouze a že ani rozpisy cen od ministeria tu nespomohly. Jinak pronesl též několik slov obranných proti dr. Riedlovi.

Skoro bouřlivý průběh měla řeč zástupce lékařské komory dra *Grussa*. Napřed se poslouchalo tiše; pomalu zájem se tříštil, až posléze mluvil za úplného hluku. Vytkl gymnasiu, že mu chybí chemie, kreslení, měřictví a deskriptiva, infinitesimální počet, vývojopis, poučení o pohlavních nemocech, geografie a geologie, právo trestní a civilní — ovšem jen v hlavních, nejstručnějších rysech. Za to se má vynechati náboženství z vyšš. gymnasia a reálky; vychovává jen pochybovače a licoměrníky (Zweifler und Heuchler). Kdyby žák odpovídal učiteli náboženství to, co mu řekl učitel dějepisu, a obráceně, dostal by po dvojce od obou. Realistům ať se otevře možnost také na práva, nejen na medicinu, aby nebyla přeplněna. Je to také žádoucno proto, abychom se mohli dohodnouti s juristy, kteří rozumějí všemu. Dr. Gruss zprvu hájí učitelů, přeje jim nejvýš po 30—35 žácích ve třídě, ale neměli by zapomínat pořekadla: Sunt pueri pueri, puerilia tractant. Pohříchu se to vede jinak, podle latinského: Discipuli sunt canes et canum modo tractantur. Přeplnění tříd dělá učitele neurasthenickým, tito zase žáka a žák matku. Ale někteří učitelé jsou zlí. „Vy jste napovídal, za to dostanete dvojku!" pravil jeden. Tedy za to, že žák umí víc, dostane dvojku. — „Sekera, also Sie haben geraucht, Sie bekommen einen Zweier," hrozil druhý. Kterýsi žák za to, že chtěl na stranu, dostal práci z pilnosti! Který žák měl jednou vyznamenání, už se z něho nedostane; ale kdo měl někdy dvojku, nedostane se už dál, než na „lumpiges genügend". Lékař slyší mnoho a s mnohých stran. Řečtiny se zastával dr. Gruss, rovněž nižší jednotné školy.

Po lékaři mluvil průmyslník, president Anglorak. banky *Morawitz*. Vytkl škole, že odcizuje mládež praktickému životu a plodné činnosti. Mělo by se vše škrtnouti, co je zbytečné. Nenáviděnou maturitu žádá odstraniti. Právo na jednoročnictví přisuzuje už třídě VI., jako jest v Německu, kde mají vý-

borné důstojníky. Z mužů střední školy se dostal první k slovu vl. rada *Thumser*. Neušlo pozornosti, že on ani pozdější řečníci nedovedli se zhostiti jakési sebechvály. Řeč jeho byla spíše polemika s pronesenými útoky: ale nelze ve všem souhlasiti s ní, na př. žádal-li řečník, aby se na střední školu vstupovalo raději dřív než později, že se brzy bude žalovati na latinu víc než na řečtinu, že není *žádné* přetížení byrokratické, že se nemůže rozehřáti pro nový typ. Za to chvály došla žádost, aby osnovy a methoda vyučovací se více spojily s životem, kreslení a tělocvik aby na gymnasiu byly obligátní a jedna moderní řeč na gymnasiu byla relativně obligátní, posléz že reálce (ovšem osmitřídní) přiznal rovnoprávnost s gymnasiem.

Druhý den (22. ledna) ministr upozornil na usnesení, že každá řeč má trvati jen 15 minut. Ale hned první řečník, prof. univ. pražské *Hueppe*, toho nedbal. Výmluvnost jeho jistě i stenografy uváděla v rozpaky. Proň je hlavní otázkou, co dítě snese. Líných dětí není, neviděl ještě takového. Má se využitkovati jich pudu k práci. „S gymnasiem není nikdo spokojen," řekl též Hartl, ale teprv, když už nebyl ministrem. Ale reálka je ještě potřebnější oprav. Ze sta (asi) návrhů reformních týká se jen třetina reálek, ostatní gymnasia. Ale neopisujme zákony z Německa; už se všelicos opsalo špatně; dbejme poměrů *svých*. Maturitu třeba odstraniti. Mnohé střední školy byly zřízeny z důvodů místních nebo politických, a teď nemohou žíti ani umříti. Místo nich ať tedy nastoupí nový typ. Nižší oddělení budiž vůbec jednotné a bez latiny — nahoře ať se škola rozvětvuje. Gymnasium není elitní školou. Důstojníci a technikové neprošli gymnasiem a jací jsou to chlapíci! Podívejme se do Německa, Skandinavie, Švédska, berme si odtamtud příklad, tam se osvědčují nové typy a jsou rovnoprávné s gymnasiem. Latina bez řečtiny není možna. Jakmile připustíme, že postačí místo originálu řeckého překlad, pak to musíme připustiti také pro latinu — a pak škrtněme gymnasia vůbec. Ale počátek výuky těm řečem nutno položiti až na oddělení vyšší. Dole se nenaučí dítě z latiny víc, než co by se papoušek naučil také.

Říšský poslanec prof. *Hofmann v. Wellenhof* především prohlásil, že správa vyučovací není správně informována o hluboké a dalekosáhlé nespokojenosti obyvatelstva. Je větší, než si myslí ministerstvo, zemští inspektoři i ředitelé. Lidé se neobracejí na úřední orgány, nýbrž na poslance své. Nyní pak vyčetl všecky druhy nespokojenosti: s učiteli, kteří přicházejí z university těhotni moudrostí, ale úplně neznalí potřeb střední školy, s universitou, která po té stránce nic nedělá, s těmi, kdož tvrdí, že se učitelé dobří jen rodí, kdežto je to u nás jako u lékařů: geniální lékaři se rodí, ale spousta průměrných lékařů, kteří při nejmenším nic nepokazí, se vychovává, s řediteli, kteří dávají nezkušené učitele do nejnižších tříd, a sami jsou jen potencovanými úředníky přetíženými kancelářskou prací, podobně jako zem. inspektoři, kteří musí zpracovati spoustu aktů, zpráv a statistik, z nichž mnohé se v ministerstvě vůbec ani nečtou, nýbrž jen v policích ukládají; s rak. Notenschmiererei a Vielprüferei (platí prý u nás non vitae, sed notae discimus); s maturitou, tímto kaudinským jhem, které má ztrpčiti mladíku i poslední chvíle na střední škole; s nedostatkem mostu na universitu (jako chybí také z obecné školy na střední); s uniformitou ve školství (ve Francii o čtvrt na dvanáct s pýchou prý prohlásil kdosi: „Teď se ve všech školách čte ta a ta kapitola Livia"); s dvěma hodinami tělocviku (chce míti vůbec více tělesn. výcviku); s řečtinou, bez jejíž znalosti Schiller napsal překrásná dramata a básně; s vyučováním francouzštině na reálkách (u guvernantky

se naučí za 14 dní víc než za 7 let na reálce); s přetížením reálky, pro niž žádá osm let. Také on chce míti jednotnou nižší školu s rozvětvením na vyšším oddělení a vedle toho nový typ Huemrův.

Obecné vzrušení nastalo, když p. ministr udělil slovo baronu *Gautschovi*. Baron Gautsch to byl, který, stav se ministrem vyučování r. 1886, zavedl nynější vnitřní řády školní a do školství uhostil pořádek. Jeho odborná znalost, jeho reformy i přísný režim byly své doby předmětem stálého hovoru. Stanovisko jeho nynější je konservativní v tom, že latina a řečtina má se podržeti na gymnasiu. Ale pro úlevy a reformy jest. Probral všechny otázky už jednotlivými řečníky dotčené s tak vybranou elegancí a poutavou zevrubností, že řeči jeho debata dosáhla rázem úrovně nejvyšší. Obsah jeho řeči bude snad podán na debat. schůzi. Všem se líbilo, že uznal potřebu novějších dějin, vlastivědy, zeměpisu a hlubšího pěstování mateřštiny na gymnasiích, dostatečnost zkoušky z latiny a filos. propaedeutiky u realistů pro přechod na universitu, ale mathematiky zarazil návrh ukončiti mathematiku v sextě a učiti v VII. a VIII. jen fysice, a to praktické, ne mathematické fysice, přítele nového typu pak jeho zdrželivá upiatost vůči němu (dopouštěl jej jen pro ty, kdo nyní abusivně studují na gymnasiu, jen aby dosáhli místa).

Stejně vřelého přímluvce našlo klassické studium v professoru *v. Arnimovi*, jenž prohlásil, že vzdělanost by utrpěla, kdyby gymnasium mělo zahynouti, a odsoudil zejména učení se na paměť, kde má nastoupiti porozumění (jako ve fysice); probráno, zděláno má býti učivo ve škole. Veselost vzbudilo tvrzení, že jeho děti se učily rády latině, ba že jim to bylo požitkem.

S kothurnu filosofického idealismu prof. Arnima octli se posluchači zase v prakt. životě řečí prof. univ. víd. *Wegscheidra*. Mathematika a fysika, přírodní vědy a zeměpis, kreslení a deskr. geometrie, vůbec positivní vědomosti v něm našly horlivého obhájce. Právníkům obzvláště chybí znalost přír. věd; rozhodují o mnohých věcech, kterým nerozumějí, lékaři potřebují znáti differenciální a integrální počet; také fysikální vědění jim schází. Moderní řeči musí dnes vzdělanec znáti, ale ne mluviti — tomu se nenaučí ve škole —, nýbrž aspoň čísti. Stenografie, účetnictví a základní vědomosti právnické měly by býti obligátní. Reálka je dnes horší než gymnasium, málo koná pro formálné vzdělání; moderní jazyky vůbec poskytují méně pro toto než latina. Latině nutno učiti už od I. Zvláště by se měli čísti latinští historikové. Řečtiny není třeba. Voltaira a Byrona nikdo nežádá čísti v originále a oba vykonali větší vliv na poesii německou než klassičtí básníci. Chce jednotnou školu nižší. Ministr nemá se lekati energického převratu. O zkoušení a přetížení má mínění své. Bez zkoušení se neudrží vážnost školy. Přetížením žáků jsou namnoze vinni rodiče, kteří chtí, aby syn měl nejlepší známky, aby se učil hudbě, chodil do zábav atd. Zábavy v městech by se žákům vůbec neměly povolovati. Zdar v životě nezávisí jen na škole, nýbrž na osobních vlastnostech a způsobech, pak na protekci. Lékaři se daří dobře, má-li způsoby, i kdyby nebyl odborníkem zvl. dobrým. Až se vštípí dětem, že ne dlouhé studie, nýbrž praxe prospěje nejvíc, nastane úleva gymnasiím. V Německu nenechávají syny dlouho studovati, nýbrž dají je do obchodu, pošlou do Ameriky. To je to pravé. Absolvované žáky průmyslových škol pouštěti na techniku nemá smyslu. Ani připojení vys. obchod. školy k obch. školám nepřinese gymnasiím žádoucí úlevy. Továrník a velkoobchodník bude radši doktorem práv než obchodním akademikem; u nás bohužel ještě mnoho se dává na

tituly a na čest. Zavedení nové školy pro širší vrstvy bude nejlepší úlevou gymnasia.

Také odpolední debata se udržela na výši. Mluvilo se věcně, ne jako první den namnoze z okna ven. Jména, jako dv. radové Schipper, Bobrzyński nebo hr. Stürgh, člen říšsk. soudu dr. Pattai, dv. rada Bachmann, z. insp. Loos, sama už označují vynikající odborníky. S čím se v řeči *Schipprově* mnozí nemohli srovnati, bylo doporučení, aby se latině učilo na podkladě francouzštiny. Když prý hoch zná le père, snadno si zapamatuje pater. Jinak stanovisko tohoto školského reformníka je stejné s ostatními: společná jednotná škola nižší s francouzštinou neb angličtinou, rozvětvení nahoře; nové typy. Německo má na 80 reform. gymnasií, na 60 reform. reál. gymnasií a as 20 reformních škol; za tím příkladem může se vláda odvážiti reformy škol. — Insp. *Loos* zastával týž návrh. Jen položil živou řeč a to přímo francouzštinu, až do III. tř. a latinu do I., řečtinu do V. Jinak chce rozvětvení na vyšším oddělení na skupinu humanistickou a reálnou. Při tom by se gymnasisté učili fakultativně deskriptivní geometrii, této filosofii mathematiky, realisté zase filos. propaedeutice. Reálka by své učivo rozložilo na osm tříd. Jako jiní řečníci měli některé zvláštní nápady své, neubránil se tomu ani z. i. Loos. Navrhl totiž, aby se řečtí klassikové počali čísti přímo bez předchozí výuky mluvnické. Když pak navrhoval i Sofokla vynechati z četby školní, zahlučelo všeobecné a dlouhotrvající: „Oho! Slyšte!" Tím účin dobrých jinak návrhů jeho citelně utrpěl. Řečník sice hleděl napraviti chybu, omlouval ji, ale už se mu nepodařilo přivésti posluchače do předchozí nálady. — Dv. rada *Bachmann* jaksi nemohl posluchačům trefiti do noty. Stočil celou otázku reformní na princip rovnocennosti. Obecenstvo dává děti studovati, aby jim opatřilo chléb, a úřady také neberou síly, protože umějí francouzsky nebo latinsky, nýbrž že mají vyšší vzdělání. Varuje před přílišným hověním mládeži. I mládež se musí potiti, nemůže se učiti jen tomu, co by chtěla. Žádný z nás se neučil jako žák stejně rád všem předmětům, každý měl rád prázdniny. Učitele máme dobré a slabé. Slabé propustiti nelze, tedy nutno je povznášeti a zdokonaliti. Bachmannovi se nelíbí také, že se pořád mluví o byrokratickém duchu ve škole. Nemá hned tak někdo tolik svobody, jako učitel i nejprostší. Úřad chce zameziti zvůli, proto vydal různé předpisy. Moc inspektorova je veliká, proto musí býti nejvýš objektivní a blahovolný, aby výsledek jeho působení na učitele byl úspěšný. Také v otázce zkoušení varuje před upřílišněním, aby nenastalo: nec notae, nec vitae, aby tedy žáci naposled nepřestali se učiti. Zkoušeti se musí.

Když vstal k řeči své hr. *Stürgh*, vědělo se, že bude rázně brániti klassických jazyků. Jestiť předsedou spolku Přátel human. gymnasia a má tím již určité povinnosti. Projevil také nejméně ochoty k ústupkům ze všech řečníků. Nový typ nazval útokem na gymnasium, „es rast der See und will seine Opfer haben". Boj gymnasia a reálky prý se vede skioptickými obrazy. Chce-li už se zkusiti něco nového, ať se to zkusí, ale bez všelikého nátlaku shůry, jen kde si toho zdola přejí a na to dají prostředky. Reálku sedmitřídní neuznává za rovnoprávnou s gymnasiem (hlasy odporu).

Také pres. *Bobrzyński* nemůže se spřáteliti s navrhovanými typy. Jemu více se zamlouvá šestitřídní lyceum. Dá-li se tomuto právo jednoročnictví, nastane všemi řečníky žádané zmenšení žactva na gymnasiích ihned. Reálka je dnes ještě potřebnější opravy než gymnasium. Z jeho řeči nejpůvodnější byl názor, aby se každému sboru professorskému umožnilo uvnitř rámce

organisační a učebné osnovy propůjčiti výuce zvláštní ráz sebesprávný. Tím by podle mínění řečníkova nastalo mezi ústavy závodění, ve sborech radostivost.

Proti klidné, prosté, až skoro suché a krátké řeči Bobrzyńského mocně se odlišovala řeč křesťanského sociálního předáka dr. *Pattaie*. Mohutná postava jeho, hluboký, silný hlas, schopný každé modulace i affekce, všestranné vědomosti, vroucí tón vlastenecký, to vše se spojovalo, aby dojem z jeho celohodinného řečnického výkonu byl mohutný a všestranný. Sám realista, který teprve později sám vlastní pílí se naučil latině a řečtině, oceňoval důležitost latiny více, než humanisté; pravil dokonce, že logicky brousí se rozum různými vztahy řeči skoro více než mathematikou. Úchvatno bylo poslouchati, jak velebil Sofoklea a hellenismus, jenž obrodil němectví v renaissanci, jak přímo opěval význam humanismu, klada vliv jeho nad vliv křesťanství, v němž také duch neárijský působil. Za to bušil do methody, kterou se podává humanistické vzdělání, a do učitelů. Tacitus by dostal trojku, kdyby dnes byl tázán na pravidla rodová. Při dobré methodě může se počíti s latinou v I. tř. Řečtinu však nechává až do V. Ani francouzsky ani italsky se nikdo nenaučí, kdyby se učil samým výjimkám. Velmi účinně řečník se zastával mluvnice. Když prý chlapec špatně vypadá, hned je tím vinna škola a řečtina, hned je tu otázka, nač je ta řeč, mluví-li se jí kde. Tu se chybuje od rodičů. Neuznává výtky přetížení; on sám nikdy neonemocněl na aorist a baron Pidoll prý také nevypadá, jakoby ho ta řečtina byla umořila. Ani o 1 korunu nebudeme v Rakousku bohatší, vypudí-li se řečtina. Reálku chce míti osmiletou a podklad vzdělání stejný. Nepřidává se k těm, kdož mluvili dnes proti třetímu typu; klassickou filologií souvisíme se všemi ostatními národy. Mnozí však se domnívají, že činí cos pokrokového, když se zbaví nejlepšího, co máme.

Neméně zajímavý byl následující, již třetí den debaty o thematě I. a V. Sám p. ministr toho dne poznamenal, že vše, co se tu pravilo, bylo zajímavé, ale i nejzajímavější věc že musí míti konec. Byl přijat konec debaty a usneseno míti jen čtvrthodinné řeči. Teď že už nebude si moci jinak poraditi, nežli trvati na tom, aby každý pán mluvil jen 15 minut. Což se ani toho dne přes napomínání nezachovávalo.

Změnu přivedl do rokování sekční šéf *Juraschek*, který pokládal za povinnost ujmouti se svého nenarozeného ještě ditka, jím navrhovaného 7—8třídního lycea. Polemisoval s návrhem Huemrovým, který nepřivodí středním školám úlevy, nýbrž ještě větší nával. Bude prý třeba brzy nové ankety o tom, jak zabrániti návalu žáků do škol. Do gymnasií a reálek přihlásilo se as 30.000 žáků; přijde-li jen polovice na vysoké školy, co si s nimi počneme? Je tedy třeba obmeziti nával ten, a to je možno jen školou pro praktický život odchovávající, rozvinutou měšťanskou školou, jeho lyceem. Ovšem bude se musiti říci: pro to či ono povolání žádá se lyceum. Než slova tato vyzněla bez ohlasu většího. Čeští členové usnesli se po úradě nevysloviti se pro ten návrh, obávajíce se z něho většinou nebezpečí pro české střední školství.

Ježto skoro každý řečník se dotkl jednoročního dobrovolnictví, pronášeno podivení, že se halili přítomní hodnostáři vojenští v mlčení. Proto, když pojednou oznámil p. ministr, že přeruší pořad řečníků, aby mohl generálmajor *Meixner* přednésti názory vojenské správy, nastal rázem úplný klid, jenž jinak tu byl dosti vzácný, a vše žádostivě poslouchalo prohlášení p. generálovo. Než temný byl smysl slov a vět jemně vysoustruhovaných a v něko-

lik očíslovaných odstavců rozložených. Byl to mistrovský kus slohové neurčitosti, z níž jen vysvitlo, že otázka jednoročního dobrovolnictví se bude řešiti jen v úplnosti (ne pro jednotlivé případy) a na podkladě dvouleté služby vojenské. Ochotu vyjednávati interministeriálně s povděkem kvitoval p. ministr, jenž zároveň připojil, že nadále bude upozorňovati každého řečníka, který by mluvil přes určený čas.

Kustos univ. knihovny dr. *Frankfurter* obrátil zas jednou zřetel na odchov učitelů na universitě a přimlouval se vřele za šestitřídní školu. Podle vystupování tohoto řečníka přisuzovali jsme mu jakousi mimořádnou důležitost, která se také jevila z jeho povolání do ankety. To se nám později vysvětlilo jeho poměrem k časop. „Zeit", jehož je školským referentem.

Ve vzpomínky na bývalé časy ponořil se J. E. *svob. pán Czedik*, prý rodilý Čech, Nestor anketníků. Milou hovorností obestřel časy přítomné i minulé, vypravoval, jak staré gymnasium mívalo 20 hodin týdně, ve čtvrtek prázdno a doma málo práce. Přes to, či právě proto odchovanci měli větší samostatnost úsudku a lepší povahy než nynější. Líčil radost veškerého obyvatelstva, když hr. Thun r. 1851 císaři předložil návrh nové reálky; myslilť, že to je ta škola, která přivede mládež obchodu, řemeslu, průmyslu. A tak probíraje vývoj gymnasia a reálky i svou účast v něm, dospěl k tomu, aby nižší střední škola byla jednotná, řečtina aby zůstala, ale probírala se až na vyšším oddělení, reálná gymnasia že jsou nezbytná. Dobře se poslouchalo i jeho přání, aby ztížen byl přechod z nižšího oddělení do vyššího, ale naprosto jsme nemohli souhlasiti, aspoň my čeští zástupcové, s tím, aby zvýšením školného a neosvobozováním žáků byl obmezován nával na střední školy. Na ně má právo stejné zajisté boháč jako chuďas. Naše stanovisko je přímo opačné.

Když byl dvor. rada *Huemer* vypověděl vznik děčínského reál. gymnasia (je to staré Křížkovo reál. gymnasium, jen s povinnou latinou na celém ústavě, s čtyřtřídní vyšší reálkou a právem na universitu a bohdá i na jednoroční dobrovolnictví) a ujistil, že nechtěl opsati cizí typ svými návrhy, ale dobré že přijme, byť měl za to i skliditi potupu (obecné Oho!), že názvem reál. gymnasia chtěl zachovati jméno pro typ, který je na celém světě, a rozmnožiti takto rak. střední školy na 4 druhy: t. čisté gymnasium, reálné gymnasium (reálka s latinou od primy), reformní reál. gymnasium (nižší reálka s vyšším reál. gymnasiem) a čistou reálku, když pak dále ředitel víd. gymnasia Žofiina *Wanick* v obraně gymnasia, ředitelů, „rytmu ve vyučování, vzletu ve výkladě klass. autorů", učebnic, hygieny na školách a dostatku volného času pro žáky, takže někdy nemají ani co dělati, zatoulal se trochu daleko, až i mezi Assyřany, a zvonění p. ministrova nedbal, byli jsme svědky prvního zamezení další řeči, které pak zvláště v pátek a sobotu, kdy se smělo mluviti už jen 10 a pak jen 5 minut, častěji se opakovalo.

Na následující řeč sociálně demokratického poslance *Pernerstorfera* jsme byli upozorňováni hned od příjezdu do Vídně. Byltˇ Pernerstorfer krátce před tím v jiné anketě mluvil neobyčejně účinně ve prospěch klassické filologie, takže tu byl překonán jen prof. Masarykem, jenž byl po několik dní hrdinou dne a o jehož řeči středoškolní v kuloarech i úřadovnách ministerských mluveno s velikou chválou.

Pernerstorfer jest bez odporu řečníkem vzácného vtipu, duchaplný, obratný a neodolatelně účinný. Vyslovil hned zpředu údiv, že byl povolán do této ankety; patrně prý jako monstrum, jen pro své postavení politické. Jemu by

šlo víc o reformu obecné a měšťanské školy. Pro střední školství strana jeho nemá programu, ale myslí, že mluví v jejím smyslu. Jde hrůza z aoristů — on se jich nebojí. Škola není kolotoč, učiti se žák musí a dokonce i nazpamět, což dnes už mnozí nechtí. Život, vojna kladou velké požadavky; mladík musí se cvičiti, aby v případě potřeby dovedl vše vykonati. Ovšem předpokládá, že chlapec se vůbec učiti chce. Hýčkání mládeže je škodlivé. Reformovat by se měly i průmyslové pokračovací školy. Chlapec sedící celý den ve smrdutém pokoji musí večer do školy. To je přetížení. Gymnasium prý je školou pro lepší vrstvy. Ale učitelé bývají z vrstev chudých a prostředních, a tedy by podle toho byli antickými otroky. Když ministr četl, co vše se má do gymnasia nově vsouti, bylo prý mu špatně. Úkolem školy není, vpraviti dítěti do hlavy co nejvíc vědomostí, nýbrž vštípiti mu radost k práci, vytříbiti ducha. Latině se učiti je nutno. Žádná řeč na světě, ani živá ani mrtvá, není tak způsobilá bystřiti ducha jako latina. Má-li žák větu s dass, musí přemýšleti, jak se přeloží, zdali s akkus. cum infinitivo, s ut, quod, quin atd. Latina bez řečtiny je šílenství. Ministr pravil, že žáci mají probírati literaturu po Goetheovi až do doby nové. Raději ať čtou a hodně čtou. Ale vlastně ani nemají co čísti. (Bouřlivý odpor.) Po Goetheovi je jen Wagner stejnorodý veleduch. Žák prý se má učiti sociologii. Člověk se chytá za hlavu. Sociologové dnes sami ještě nevědí, co je sociologie. K novému typu nemá důvěry; latina tam nepatří. Typ jednotné školy nám nebyl ani předložen, a všichni o něm mluví. Staré gymnasium vzdělává jako žádný jiný typ, proto je držme. Přírodní vědy mají větší cenu než humaniora, ale tato tisíckrát větší cenu vzdělávací. Bildung ist die Summe dessen, was man vergessen hat, řekl kdosi. Ty brázdy, které vryje učení, to je cenné. Náboženství nechce míti ve škole, ač není atheista ani materialista; sám studoval na kněžském gymnasiu a tam přišel o víru. Za to by se měla zavésti cvičení tělesná, mašírovat, zápasit. Učitelé by měli míti více svobody ve svém království, ve třídě, jako mívali dříve. Tu ředitel a inspektor málokdy strčil nos do třídy. Také budou musit býti lépe placeni, aby nemusili dávati hodiny. Unsere Schüler sind keine Schiller, proto nesluší přirovnávat, že Schiller neuměl řecky a tak krásně psal. Anzengruber také měl nízké vzdělání a byli mnozí velcí mužové, kteří neuměli latinsky. Ale antika by se musila vykopati, tak dosažný je obsah její. Byl jen jednou ve světě národ jako řecký ve své nádheře. A Němci měli podobnou dobu. Ovšem napřed se musí jísti; ale nad praksí jsou dobra vyšší. Kdo nerozumí řeči, poesie, jest barbar.

Takovou řeč slyšeti z úst sociálně demokratického předáka, bylo jistě překvapením. Způsob podání a přednesu, kořeněný humorem a lidovým slohem, pak jen zvýšil účinnost její. Smáli se srdečně všichni, přátelé i odpůrci klassických řečí — ale, kdyby se bylo hned po řeči hlasovalo, byl-li by získal hlasy odpůrců pro řečtinu?

Ve čtvrtek odpoledne dojíti mělo konečně na první projev z řad českých, na řeč prof. dra Drtiny. Všichni jsme byli už den před tím a ovšem ještě více odpoledne vzrušeni. Poznaliť jsme, že jsou v anketě znamenití řečníci, přední odborníci, mužové vynikající ve vědě, školství, politice, ve státě. Celý štáb vysokého úřednictva ze všech ministerií byl stále přítomen — i šlo zajisté o to, aby český řečník nedosáhl toliko t. zv. čestného úspěchu, nýbrž aby cele pronikl a vynikl. Pan professor nás obeznámil s obsahem své řeči už večer před tím a žádal za doplňky, aby takto byl jaksi generálním řečníkem naším; věděli jsme tedy, jaká bude řeč. Ale viděli jsme také již, jak

*

osud řeči závisí na jednom oho!, jak snadno a brzo se pozornost od ní odvrací a jak rychle se pak posluchači vytrácejí do kuloárů zapálit si ministerskou cigaretu.

Tak se stalo hned při řeči prvního řečníka odpoledního, zem. insp. dra *Scheindlera,* jenž ovšem si vzal nevděčný úkol, odmítati výtky, učiněné škole, učitelům a představeným úřadům, ale pro změnu poskytl také odpůrcům cukrátko („nám schází spolukontrola obecenstva, potud budou chyby u professorů — rodiče by měli energicky vystupovati; takto všichni hubují, ale bojí se"). Že by se neměly zřizovati nové ústavy, pokud pro ně není zajištěn dostatečný počet zkoušených sil, pro to asi by se zvedlo málo rukou, třebas by počet nezkoušených supplentů byl dosti povážlivý. Řečník t. počítal, že ze 7000 učitelů středoškolních je 1781 supplentů a z těchto 1199 nezkoušených. Když vyslovil lítost, že p. sekční šéf Juraschek upustil od svého plánu školy, volal tento: „Vždyť jsem od něho neupustil!" Jak si představuje řečník možnost, aby na nižším oddělení byli zavedeni třídní učitelé místo odborných, a to jen dva: jeden humanitní a jeden realistický, nedovedli jsme vypočítati. Musíť býti zajisté ve třídě katecheta, filolog, realista a tělocvikář, ne-li také kreslíř, a to už je jich čtvero, ne-li pět. Pisatel těchto řádků ovšem jest i zásadně proti třídním učitelům, pokládaje za nemožno, aby dnes byli pansofičtí učitelé. Každý má co dělati, aby ovládl svůj odbor a vycvičil se v jeho methodice. Vždyť třídní učitelství bylo zrušeno, právě že se neosvědčilo. Některé obory byly odbývány macešsky. Duševní úroveň školy i žactva by se tím stlačila. Také zasedl-li si učitel na některého žáka, pak mu bylo běda, kdežto nyní větším počtem učitelů se zjednává jakýsi korrektiv. Učitel se zastává žáka, který u něho prospívá a je hodný, proti druhému. Jediná vada odborných učitelů jest možnost přetěžování a časté střídání učitelů; ale tu lze zameziti energickým zasahováním školních úřadů. Co p. zem. insp. Scheindler jinak řekl o sobě a zemské šk. radě dolnorakouské, že t. tolik chválí a tolik pochval vydávají, jak jen vůbec možno, milo bylo poslechnouti.

Sotva pan ministr udělil slovo prof. *Drtinovi* a rozlehl se zvučný hlas řečníkův, hned se počal naplňovati sál a zavládlo ticho. Byly to vesměs nové ideje, které tu prof. Drtina tlumočil: žádost decentralisace a národnostní sebesprávy školství, nezávislost školství na polit. správě, laicisování školy, svobodná volba zástupců školství všech kategorií do školních rad, utvoření studijního úřadu, upozornění na Webrův návrh reál. gymnasia jako předchůdce Huemrova typu, jakož i na to, že už Komenský kladl latinu až do III., řečtinu až do V.; toho a mnohého jiného nebyl se tu ještě nikdo dotkl. Jemná forma, elegantní němčina, vysoké stanovisko, široký rozhled po veškerém školství i cizím získaly řečníku záhy souhlas, který se často opakoval a posléze vyzněl v hlučný potlesk. Česká věc obstála čestně. Charakteristické bylo, že někteří účastníci ankety si vyměnili nyní visitky s prof. Drtinou. Jeden se tázal: „Was ist dieser Dertyna?" a zvěděv, že je professorem university, ptal se dále: „An der deutschen?"

Také následující slovanský řečník, dvor. rada prof. dr. *Morawski*, dodal debatě některá hlediska nová. Nemá řečnického daru účinnosti, mluvil prostě a klidně, ale váha myšlenek nahrazovala, co snad se nedostávalo po stránce jiné. Celé vystoupení jeho bylo sympathické. Spásu vidí jen v nových typech, reálka a gymnasium ať zůstanou státi vedle nich. Mile dojalo akcentování potřeby vroucnějšího poměru mezi učitelem a žákem. Za bolnou stránku *gymnasia* označil četbu v klassické filologii. Caesar nemůže vzbuditi zájem

mládeže, k platnosti musí přijíti Plutarch. Ale jsou celé kategorie lidí, kteří jsou vysoce respektováni a zapomněli neb neumějí vůbec latinsky a řecky. Moderní řeči proto nutno více pěstovati.

Jako mezi prof. Drtinou a dv. r. Morawským mluvil Němec dr. *Scheu*, předseda Kulturněpolitické společnosti, která ve Vídni pořádá proslulé a pověstné ankety středoškolní, na nichž i studenti měli slovo, mladý muž, nepověděvši však nic zvláštního, nežli že obratnost v mluvení má postoupiti do popředí ve škole, tak i nyní mezi Morawským a dalším polským mluvčím, říšským poslancem vl. radou Petelenzem, ředitelem reálky v Krakově, se dostal ke slovu Němec, z. šk. insp. *Wallentin*. Mluvil příjemně ve prospěch přírodních věd a mathematiky na gymnasiích, ve prospěch nových skupin zkušebných (navrhl čtvery: 1. MG, 2. MF, 3. FCh, 4. Př. Zem.), pro lepší přípravu budoucích učitelů na universitě (zvl. experimentovat by se tam měli učiti, a nelze-li tam, tedy ať se tak děje na jednom, zvláště k tomu vybraném ústavě středním), pro revisi osnov, úlevu reálkám, pro oba typy Huemrovy, proti privátní lektuře maturitní a přílišnému počtu klassické filologie.

Vládní rada *Petelenz* rovněž zachoval výši a čest slovanských řečníků tohoto dne. Udeřil na jádro celé otázky — finance. Litoval, že není přítomen finanční ministr, ale aspoň zástupci jeho měli by se vysloviti, budou-li poskytnuty prostředky na zřízení nových škol. Jinak je vše marné. Ale i z nynějších škol by byl úspěch výborný, kdyby bylo ve třídě jen po 30 žácích. Učitelé neradi dávají žáky propadati, raději je dovedou k cíli. Nejen žákům působí škola potíže, ale také žáci škole. Zastává se těžké práce učitelovy — má z nejrůznějších kamenů vytesati budovu — upozorňuje na nesnadné postavení ředitelovo, zvl. když je ústav přeplněn a ve sboru jest i 40—45 učitelů. V otázce klassického studia jest i mnoho neupřímnosti. Poznal okresní hejtmany, kteří horují o jeho ceně, ale když byli na gymnasiu, těžce zápasili se starými jazyky. Žádá změnu osnov, více hodin tělocviku, fakultativní pěstování nových jazyků, 8 let reálky (ale bez latiny) a rovnocennost její s gymnasiem a upozorňuje, že rozvětvení směrů se u Francouzů neosvědčilo.

Prof. *Reichelt* po něm si vzal na mušku stav professorský a jeho bolesti a přání. Neboť reforma školy jest reformou učitelů. Poděkoval býv. ministru Gautschovi — přísnému ministru — za uznání, uštědřené svého času našemu stavu. Ale o dorost učitelský se státní správa nestarala nikdy. Z bývalých dlouholetých supplentů nemohou býti radostiví učitelé. Odsuzuje povolávání supplentů z universitních lavic a nápravu vidí jen v tom, když stát dá správu učební do rukou učitelů. Moci juristů třeba čeliti. Nevyhrajeme nad nimi brzy, ale spolupůsobení techniků, mediků atd. pomůže dosíci cíle. Žádá větší statečnosti a sebevýchovy ve stavě; ovšem řečníka by byla přivedla málem do Suczavy. Posuzuje pak poměr učitelů k řediteli a inspektoru a praví, že v hodině má býti jediný pán: učitel. V hodině nemá ředitel ani inspektor vzíti učiteli knihu a nemá ho poučovati, na to je dost času po hodině. Rčení primus inter pares prý nerozumí; jen zvl. rozumní lidé tomu mohou snad porozuměti. Při volbě představených ministerstvo vybírej muže, kteří to primus inter pares dovedou přeložiti. Škole se vyčítá, že přesouvá učení na dům. Musíme se snažiti, aby se ve škole zpracovalo všecko a doma jen opakovalo. Privátní četba z klass. filologie je šidba; žáci zkoumají vlastně jen, je-li překlad autora správný. My filologové jsme šizeni od žáků i jinak — volá řečník. Překlady z auktorů se prodávají a dědí od žáků na žáky. Praví-li se, že to není pravda, odpovídá Reichelt: Nevidíte to. Odsuzuje mnoho-

pisectví a korrektury. Místo nich by každý rád vykonal jinou práci, užitečnější, na př. populární přednášky. Korrektury by se mohly prováděti ústně ve třídě. Řečník také vytýká, že učitelé málo vychovávají. Vypravují o statečnosti Římanů, ale vejde-li v tom inspektor, třesou se jim nohy. K takovým učitelům žáci nemohou míti úcty. Učitelé jsou světu příliš cizí, mají se mu přiblížiti. Klade důraz na znalost druhého zemského jazyka. Děčínský pokus se mu nelíbí, místo něho navrhuje, když už jiní podali asi 100 návrhů, školu s trojtřídním oddělením nižším s druhou zemskou řečí, bez latiny a řečtiny a pak rozvětvení. Končí žádostí na vyučovací správu, aby toho dbala, by dokonali učitelé přicházeli do stavu a mohli radostně učiti.

Smělost řečníkových myšlenek i obratů s počátku zarážela, ale brzy mu přiklonila posluchače; byl odměněn hlučným potleskem.

Z ostatních řečníků nejoriginálnější byl zástupce Svazu rak. průmyslníků *Oberleitner*. Chce gymnasium nacionalisovati, více hodin němčině, nepřidávati přírodním vědám, ubrati klassickým jazykům a věnovati získané hodiny angličtině, kterou klade nad francouzštinu, protože tato ustupuje do pozadí. Továrník *Brass* rovněž horoval pro angličtinu a Anglii. Tam mají býti vysíláni učitelé na 2 léta, z toho bude zisk pro žáky. Ale kde pak prý by v Rakousku fin. ministr neskrblil a neškrtil. Tomuto věnoval vůbec několik nelichotivých slov, takže p. ministr pokládal za povinnost zastati se svého kollegy. Brassovi by se líbilo přidati měšť. školám několik tříd a *tak* rozřešiti otázku nových typů. Na techniku a do vyšší zemědělské školy by pustil i absolventy průmysl. a hosp. škol. Křiklavý jeho přednes a síla hlasu nečinila řeč tu sympathickou nikomu.

Říšský posl. a z. insp. haličský dr. *German* byl poslední slov. řečník v třídenním turnaji řečnickém o otázku nových škol. Pochybuje, že by nový typ přinesl spásu. Třeba především uleviti osnově učební; ta je přeplněna už nyní a navrhuje se jí ještě plno nových věcí. V Haliči si approbují knihy a pořizují učeb. osnovy sami. Mají už mnoho žádaného v osnově. Ale řečník skoro lituje žáků. Jest otázka, pochodí-li s tím abiturienti nynější lépe nežli dřívější. Není dobře vyzbrojovati někoho zbraněmi, které mu mohou jen překážeti. Odsuzuje zavedení třídních katalogů a mnohá zařízení, usnesená u zeleného stolu. Vůbec byrokratisace školství musí přestati, jinak nedospějeme reformy! — To bylo na divy slyšeti z takových úst. Návalu na střední školy se nezabrání odbornými školami, ty mají jen určitý počet žáků. Souhlasí s Drtinou v požadavku decentralisace školství a přikázání ho zemím.

Vl. rada *Schwiedland* polemisuje s Pattaiem, žádá reálku osmitřídní (60% žáků prý propadá na reálkách ve Vídni), ukazuje, že by mohla sociologie se přiděliti k psychologii, vítá návrh Huemrův, ale není pro mnoho nových typů. Různost škol působí velké potíže rodičům, kteří jsou nuceni se přestěhovati. Nižší oddělení by mělo býti stejné — s tím požadavkem všech řečníků vyzněla třídenní debata souhlasně a souladně.

Jen málo hlasů ozvalo se pro nezměněné ponechání gymnasia a reálky v nynější podobě i na oddělení nižším. Za to na vyšším přálo si zachovati čistou reálku a čisté gymnasium (po případě rozvětvení na oddělení reálné a gymnasijní) skoro všech 38 řečníků prvních tří dnů a většina vedle toho volala po typech nových. Řečtině převážnou většinou, i se strany některých klassických filologů, vykazováno místo až od V. třídy, menší část by jí ráda

měla vůbec fakultativní vedle některé moderní řeči. Změnu učebných osnov prohlásili všichni řečníci za potřebnou i pro případ nezměněného ponechání nynějších typů středních škol.

S výšin nadškolních na konkretní půdu školy snesla se rozprava v pátek dne 24. ledna, kdy se přistoupilo k projednání thematu II. a VI., jež ministr opět vhodně spolu sdružil, jako byl učinil s thematem I. a V. S počátku sice ještě jednotliví řečníci se vraceli k látce minulé a nedostavše se dříve k slovu projevili své názory teprve nyní. Ale celkem stávala se rozprava čím dál věcnější a odbornější, ač se neobešla beze vzrušujících výjevů.

Tak dvor. rada *Czuber*, redaktor Zeitschriftu f. d. Realschulwesen, kdysi též v Praze působivší, znovu upozornil na to, že universita má povinnost budoucím učitelům poskytnouti mnohem víc než doposud toho, čeho budou potřebovati k svému povolání, a varoval ministerstvo, aby při revisi uč. osnov nerozmnožovalo učiva, nýbrž spíše dbalo moudrého obmezení látky. Prof. paedagogiky na vídeňské universitě dr. *Höfler* pak doporučoval, aby učeb. osnova reálek, která je tak špatná, přeplněná a ukvapená, až nechápe, jak se mohla vydati, byla přizpůsobena uč. osnově gymnasií, která jest dobrá. Dovolával se výroku Komenského: Non nisi unum in uno tempore. Dobře charakterisoval posavadní rokování, při němž si udělal poznámky k 70 bodům, že se tu dělal jen rám na obraz, dnes teprve že se hotoví obraz sám. — Zemský insp. štyrský dr. *Tumlirz* dotkl se pak přesně daných otázek: přijímací zkoušky, kterou by podobně jako jeho korreferent dv. r. Strouhal přenesl na obecnou školu, třebas za přítomnosti professora, tak jako je přenesena přijímací zkouška pro vysoké školy na školu střední, dále denního zkoušení, které, jak ví ze zkušenosti na svých dětech, žáky nejvíce tlačí — jestiť rozhodnutí professorovo nenapravitelné, kdežto každý jiný, i ministr, jest odpovědný; otec může posuzovati výkony synovy jen z pís. prací, ústní zkoušky jsou subjektivní — a posléz o disciplinárním řádu řekl, jako jeho korreferent, že jest zastaralý a pochybený a že by měl býti upraven podle věku žákova (dv. r. Strouhal navrhuje jiný pro nižší oddělení a jiný pro vyšší oddělení).

S napětím byla vyslechnuta a mnohým souhlasem, místy bouřlivým, provázena řeč dv. r. *Strouhala*. Jemně a klidně, ale s účinnou přesvědčivostí žádal zavedení začátků vyšší mathematiky do gymnasií a vyloučení zastaralých věcí z fysiky a zbytečných (jako vyvozování třetího kořene z nekonečných čísel) z mathematiky. Zkoušení od lekce k lekci nazval rakovinou středního školství; žák jest ve stálém rozčilení a strachu. Volá-li jej učitel brzy po sobě, myslí, že učitel jej stíhá, vyvolá-li jej později, že proti němu něco má. Žák počítá, kdy naň asi dojde, a učí se ad hoc. Tím vzniká mezerovitost ve vědění. Učitel má vykládati celé cykly, examinando postupovat a zkoušeti větší partie. Upřímně se chce dotknouti choulostivé věci: pís. zkoušky maturitní — ta musí padnouti. Při pís. zkoušce žák myslí, že je ve válečném stavu s professorem, a tu pokládá všechny prostředky za dovoleny. Totéž se opakuje při klausurách. Tyto nemohou prospěti, ale škoditi ano. Neobstojí-li při nich kandidát, jest odmítnut na celé údobí, vykoná-li je dobře a ústní ne, neplatí nic. To jsou účinky demoralisující. (Hlučný souhlas.) Kterýsi kandidát mu řekl, když zvěděl, že při klausurách neobstál: „To jsem osel! Příště

to udělám jak druzi!" Vše by se mělo vymýtiti, co kazí povahu. (Dlouhotrvající potlesk.)

Tepelský opat *Helmer* mluvil pro dvojstupňovitost v některých předmětech a pro lepší pěstění mateřštiny. Myslí, že bylo řečeno jen žertem, když se navrhovalo odstranění náboženství; to je bez vyhlídky. Jiná je věc s návrhem Drtinovým. Zaujímá proti němu stanovisko jiné. Za náboženské vyučování bezkonfesijního rázu by se poděkoval; to raději toho nechati. Prof. Drtina asi přijal návrh na laicisování školy s druhého břehu Rýna. Máme školství tak výborně vybudované, že při reformě jeho netřeba se uchylovati za Rýn, k národu tak dekadentnímu. Výuka náboženská má účel též výchovný.

Min. *Gautsch* podával návrhy některé na ulevení gymnasiím. Přidávati už se nemůže, jen ubírati. Ale moderní řeč musí přistoupiti; tu nepomáhá nic. V tělocviku bude třeba učiti též způsobům (Anstandslehre). Žáku musí zbýti chvíle na procházky, musí míti kdy, aby se mohl věnovati sobě. Znovu doporučuje ukončiti mathematiku sextou, fysiku osvoboditi od mathematiky. Aby pak se nepostupovalo při reformě příliš převratně, předkládá resoluci, dle níž by se na zkoušku dovolily některé úchylky od posavadních uč. plánů. To vzbudilo rozruch; někteří mínili, že se tím má oddáliti celé dílo reformní, aby se neublížilo nynějším gymnasiím. Druzí zase viděli v tom snahu zajistiti aspoň první kroky k reformě.

Řed. *Thumser* hájil přijím. zkoušek jako nezbytnosti; je proti jich převedení na ob. školu. Za to přijímá přednášeti ve větších celcích. Způsob, jak se zkouší, zastává. — Z. insp. *Scheindler* shoduje se s ním celkem, upozorňuje na těžkopádnost postupných zkoušek, při nichž ředitel naprosto nestačí býti všude přítomen, a navrhuje jinou stupnici známek (vel. dobře, dobře, dost., nedost.), protože nynější svádí ku přílišnému zkoušení. — Vl. r. *Petelenz* dvojdílnost přírodopisného vyučování by pustil, ač jest sám přírodopisec, raději s ním počíti později. Na reálkách v Haliči už ji pustili, též v dějepise. Začínají v I. tř. vlastivědou, ve III. teprve s řeckými a římskými dějinami. V jiných předmětech dvojdílnost může zůstati. Zkoušeti se musí. Ale jak je to nesnadné v přeplněných třídách! Byl přítomen zkoušení na soukr. gymnasiu s malým počtem žáků, tu viděl, jak učitel byl mezi žáky jako otcem, konversovali spolu a tak poznával vědění žáků. Maturita je zbytečná. Souhlasí s dvor. radou Strouhalem. Není horší zkoušky, nežli zkouška způsobilosti na universitě. Také kázeňský řád nynější odsuzuje.

Prof. *Drtina* vysvětlil především původ dvojdílnosti učení. Vznikla tím, že původně nižší gymnasium bylo celkem vzdělávacím. Když se vyvinuly odborné školy, odpadla ta příčina. Dnes dvojdílnost se musí přeměniti. Pak polemisoval s opatem Helmerem za obecné pozornosti. Nešel pro vzory do Francie. Tam náboženské vyučování odstranili, on však mluvil o náboženské výchově. Jest jen proti konfesijnímu vyučování náboženství; jinak je chce zachovati; ale obmezil by je na některé obory jenom. Učitelé náboženství a historie nemohou totéž vykládati o Husovi, Wiklifovi, reformaci. Podobně je tomu v přírodních vědách. Náboženské cítění musí býti, jest i v největších dílech básnických, jako ve Faustu, ale to je něco jiného, než náboženské vyučování. Historii by začínal teprve od IV. tř.

Tento myšlenkový a řečnický souboj mezi opatem Helmerem a prof. Drtinou sledován byl se všech stran s velikým zájmem. Pan opat bedlivě poslouchal vývody řečníkovy a ještě druhý den s ním o věci rozpředl hovor. *Tím také zájem* dopoledního rokování byl vyčerpán, zvl. když poslední řeč-

nik, prof *Hueppe*, nových momentů do něho už nevnesl, vyslovuje se pro dvojdílnost vyučování („Německo nám ji závidí") a pro organisaci obecné školy v tom směru, aby nebylo třeba přijím. zkoušky při přechodu z ní na školu střední.

K obecnému překvapení dv. r. *Lorbeer* navrhl konec debaty o těchto thematech, ačkoliv o disciplinárním řádě a četných otázkách vnitřního života školy obecné, střední a vysoké a vzájemného poměru jich k sobě nebylo pověděno buď nic neb jen sem tam učiněna zmínka.

Odpolední řečníci k tomuto thematu už jen se pohybovali na střední čáře. Vl. r. *Schwiedland* trochu střel vyslal ještě do středoškolní „notenjägerei", do těžkosti komposic, po nichž prý žáci dostávají vrhnutí, do klassifikování, které si přeje míti jen třikrát do roka, a navrhl posléz zavésti jen tři známky: velmi dobře, dobře a nedostatečně. Dv. r. *Bachmann* se zastal dvojdílnosti zvl. v dějepise, ale je proti tomu, aby se dějiny podávaly v obrazech, prof. *Wegscheider* vyslovil mínění, že poměr mezi obecnou školou a střední nebude nikdy přátelský, a navrhl pro přípravu do gymnasia obecnou školu pro zámožnější žáky, proti čemuž *Pernerstorfer* se naprosto vyslovil, jako zase *Tumlirz* proti návrhu dra *Riedla*, aby se v první třídě zavedlo zkušebné údobí do vánoc, po kteréž době by se nezralí žáci vyloučili. Právem upozornil z. insp. Tumlirz, že návrhu toho nelze provésti, protože by se tím uvedl zmatek do obecného školství, tam by po příp. nastala potřeba poboček atd.

Večer přikročilo se k thematu IV., *maturitní zkoušce*. Tu se očekávalo mnoho řečí a protichůdných názorů. Ale p. ministr žádal zkráceného rokování a upozornil, že nelze anketu prodlužiti přes sobotu; proto bude neúprosně trvati na tom, aby každý řečník mluvil jen 10 minut.

Z. insp. *Loos* jako referent poukázal na to, jak se při té otázce křižují zřetele paedagogické, administrativní a školněpolitické. Navrhl 14 úlev, jež probírá bod za bodem. Výrok jeho, že ani všichni žáci nejsou proti matur. zkoušce a že mu někteří psali, že by pak mohl každý švec a krejčí na universitu, zavdal posl. *Hofmannovi v. Wellenhof* příležitost potírati tento názor; jako korreferent zaujal úplně zamítavé stanovisko a připustil by jen pís. zkoušku maturitní z mateřštiny. Dr. *Frankfurter* žádal, aby se volba themat k písemné zkoušce maturitní ponechala sborům professorským. Ve shodě s usnesením říšského svazu prof. spolků mluví pro odstranění známek na maturitních vysvědčeních a nahrazení jich obecným posudkem. Bouřlivý odpor vzbudil z. insp. *Scheindler* bezvýjimečnou chválou maturity a zvláště výrokem, že žáci se nebojí tolik maturity, jak se o tom mluví, a ke konci že bývají i veseli, jakož i když pravil, že rozrušení působí ne zkouška sama, nýbrž příprava k ní, a ta tedy že by se měla odstraniti. Odstranění maturity prohlásil za těžké poškození kontrolního práva státu. — Vl. r. *Zivsa*, ředitel gymnasia tereziánského, volal po obmezení látky zkušebné, po přeložení pís. zkoušek až po skončení semestru, aby žáci byli při ní už také s přípravou hotovi, po škrtnutí aspoň dvou písem. prací maturitních, t. mathematické a překladu do latiny, ale jinak pro podržení matur. zkoušky. Za to v tónině zcela opačné se pohybovala řeč dv. r. *Lorbeera*, jenž potíral ostře maturitní zkoušku vůbec i zastance její. Nazval ji zbytečným obtěžováním učitelů i žáků. Dávají prý se při ní mnohdy otázky až nemožné. Úroveň školy se nezvyšuje maturitou, jak míní Loos, nýbrž věděním. Přes matur. zkoušku přicházejí na vys. školy posluchači, kteří neumějí z mathematiky nic, ba neznají ani logarithmů. Měl takové, kteří mu řekli, že s charakteristikou nepracovali a

mantissu neprobírali. Byli by ti žáci věděli méně, kdyby nebyli dělali maturitu? Podobnou notou pokračoval i prof. *Schuhman*, který praví, že výhody z maturitní zkoušky by se musily viděti, kdyby jaké byly. Na stech příkládech prý viděl, že realisté na vysoké škole byli připraveni málo, gymnasisté skoro nic. Stávají prý jako vůl před novými vraty. Vysoké školy by otevřel realistům i všem vůbec beze všeho; ať se starají, jak tam obstojí. Srovnávaje při státních zkouškách vědění kandidátů se známkami maturitními málo kdy nachází shodu. Maturita by vůbec měla cenu jen, kdyby se konala bez přípravy. Pro pís. maturitní zkoušky naprosto není; je-li žák rozčilen, může při ústní zkoušce býti uveden na pravou cestu, při písemné ne. Naše mládež dlouho studuje a studiemi těmi je tak unavena a životu odcizena, že sotva zná mládí.

Jak si řečníci odporovali a jak někteří mluvili jen své domněnky, vysvitlo z řeči prof *Hueppa*, který zase vytýkal mládeži, že příliš se oddává bumlu, a prohlásil to za národní neštěstí Němců.

Bylo již blízko osmi hodin a myslilo se, že vzhledem k zavládnuvšímu už neklidu rokování bude ukončeno. Ale p. ministr přál si přiblížiti debatu co nejvíce jejímu konci, a proto se dostali ještě toho večera ke slovu oba čeští mluvčí o tom thematě, řed. *Bílý* a zem. insp. dr. *Kastner*. Prvý upozornil na to, že nespokojenost je příznakem nové doby a s ní nutno dnes všude počítati, že nejširší vrstvy obecenstva očekávají od ankety aspoň dvojí věc: nový typ škol a reformu maturitní zkoušky. Z navrhovaných druhů škol je nejsnáze, protože bez velkých finančních obětí, uskutečnitelný Huemrův typ reáln. gymnasia. Ty školy tu již jsou a třeba jen změniti učební osnovu jejich. Co se týká maturitní zkoušky, dožaduje se jejího zrušení obecenstvo i professorstvo; na sjezdu říšského svazu ve Lvově skoro všechny spolky prof. se prohlásily pro zrušení její. Ale mohla by se prominouti aspoň těm, kdož nejdou na vysoké školy. Než však dojde na úplné zrušení, přece asi uplyne ještě mnoho vody; proto třeba se starati o úlevy při ní. Jednu navrhl dv. r. Strouhal: odstranění pís. zkoušek. Řečník s ním se shoduje až na to, že by mohla zůstati pís. zkouška z mateřštiny, protože při ní abiturient může nejspíše projeviti svou zralost. Jinou úlevu navrhl řečník již při konferenci ředitelů v listopadu minulého roku konané: aby t. veškero vyučování se skončilo prvním semestrem a druhý aby celý byl věnován soustavnému opakování všeho učiva, které by se probíralo ve větších celcích examinando a také zkoušelo teprv po probrání většího celku. Tím by se žáci naučili pracovati způsobem vysokoškolským, prohloubili by své vědění a s větším klidem by přistupovali k maturitě. Zisk byl by tedy hygienický a scientifický pro žáky i zjednal by se přechod pro vysoké školy. S tím ovšem souvisí změna uč. osnov. Ale ty se budou měniti bez toho, a řečník žádá, aby se při nich pamatovalo také na potřeby škol neněmeckých, zvl. při mateřštině, druhém jazyku zemském a dějinách. Při těchto na př. o slovanském starověku, dnes tak vyspělém, se nyní žáci nedovídají skoro nic. Také instrukce bude třeba vypracovati zvláštní pro jazyky neněmecké. Se změnou učebných osnov souvisí zase změna učebnic. Hodiny vyučovací se nám zkrátily, ale učivo zůstalo neztenčeno. Při schvalování učebnic bude hleděti k tomu, aby obsahovaly jen tolik, co lze ve zkrácených hodinách zpracovati. Ovšem stručnost musí se pojiti s lehkým pochopitelným slohem. Nynější škrtání má mnohé nevýhody při přechodu žáků na jiný ústav nebo při změně učitelů. Každý učitel škrtá něco jiného. Pro maturitu bude nezbytno také

přesně ustanoviti stručnými hesly, co vlastně se pokládá za důležité a nezbytné. Nyní jsou o tom rozpory mezi učiteli i předsedy. Pro všeliké jiné úlevy řečník je rovněž jako pro zmenšení slavnostního rázu zkoušek, pro vyslovení prosté zralosti místo nynějších známek, jak to usnesl též říšský svaz, ale proti cedulovým otázkám, které mohou osudně zmásti zkoušence.

Pan zem. insp. dr. *Kastner* se vyslovil účinně pro zrušení pís. zkoušek na základě dlouholeté zkušenosti své. V návrhu úlev došly ředit. konference pražské, české i německé, stejných výsledků. Pravilo-li se, že právě při math. pracích bývá nejlepší výsledek, vysvětluje se to tím, že tu bývá několik redakcí. Ukazuje, jak nesmyslně se mnohdy opisuje. Také se pís. zkoušky konají příliš záhy. I. pís. zkouška z mateřštiny by mohla odpadnouti: poznáť se stilistická obratnost žákova již v roce. Zvláště však appelluje, aby odstraněno bylo ono Kainovo znamení, jež má žák pro opisování potrestaný na maturitním vysvědčení, kdež se výslovně uvádí, proč musel opakovati maturitní zkoušku.

Vývody obou řečníků vnesly nové momenty do debaty a získaly si tím, jakož i věcností a snad i formou svojí rychlé a obecné pozornosti. Byly provázeny souhlasem a odměněny potleskem. S nejvážnější strany bylo zvláštní návštěvou o polednách v sobotu všem českým zástupcům vysloveno potěšení, že se drželi tak statečně a české jméno že došlo plné cti.

Za řeči posledního mluvčího toho večera dra *Schena*, který opět přeháněl, nazvav maturitu reminiscencí posledního soudu a prohlásiv ne bez odporu, že zrušením maturity Rakousko by provedlo tak velikou věc, jako provedlo zavedením všeobecného volebního práva, který však také stanovisku svému málo posloužil, když přiznal, že kdyby se maturita zrušila, žáci by si dovolovali větší svobody, rozmohl se opět neklid a anketníci také počali se rozcházeti.

V sobotu dopoledne bylo v kuloárech záhy živo. Všichni byli žádostivi, skončí-li se anketa ještě toho dne čili nic, jaké bude slíbené resumé ministrovo atd. Členové ankety se jaksi sdůvěrnili řečmi svými tou měrou, že se stýkali už jako staří známí bez rozdílu stavu a národnosti.

Jakmile sedění bylo zahájeno, projevil sekč. šéf *Juraschek* přání, aby stenografické protokoly o zasedání ankety byly vytištěny. Ministr odpověděl, že chtěl sám učiniti takový dotaz. Klade na to velikou váhu. Po projeveném souhlase optal se dále, zdali by se nechtěli vzdáti slova pánové ještě přihlášení k otázce maturitních zkoušek. Žádá za oběť, ale nemůže jinak. Ale nikdo se nepřihlásil — a tak udělal p. ministr jiné opatření ve prospěch rychlejšího projednání zbývajícího pořadu jednání: navrhl pětiminutové řeči, což bylo přijato a také pak pány předsedy vymáháno.

A tak se nyní střídaly řeči jako v kaleidoskopu. Prof. *v. Arnim* potvrdil, že mezi professory vys. škol nejsou všichni pro zrušení maturity, on sám hned ne, protože je jakýmsi regulátorem stejnoměrného vědění; bez ní úroveň vědění by leckde poklesla. Vl. r. *Schwiedland* přečetl zajímavé prohlášení ministra Gessmanna, který navrhl radikální změny při této zkoušce, které se shodovaly částečně s návrhy českých řečníků, částečně s návrhy říšského Svazu, ale obsahovaly i zcela původní návrhy jeho, jako aby zkoušel hlavně předseda, ten aby se volil bez úzkoprsého obmezování se na kruh mužů školy, aby zkouška měla ráz kollokvia a týkala se jen otázek kulturního života ve škole probíraných a j.

Z. insp. *Tumlirž* postavil se mezi oba tábory; ale když dovozoval nezbytnost matur. zkoušky pro dosažení jednoročního dobrovolnictví, ozval se odpor. Když zase navrhoval žákům ponechati volbu oboru zkoušky: buď historicko-filologického neb realistického, tak že by pak dělali zkoušku jen ze 3 předmětů, nedoznal souhlasu. Mocně zase účinkovala *Reicheltova* řeč. Když pravil, že by byl hned pro ponechání matur. zkoušky, kdyby byla tím, čím ji organ. osnova chtěla míti, souhlasili i odpůrci její. Ale dnes prý není zkouškou zralosti žákovy, nýbrž zkouškou vědění z jednotlivých předmětů. Jiná vada její dnešní jest ta, že jest zkouškou kvalifikace učitelů se strany předsedovy. Žádá tedy jiných předsedů místo zem. inspektorů, neboť harmonie mezi předsedou a professory není taková, jak insp. Scheindler tvrdil. Vzrušení způsobilo, když řečník zvolal, že v professorstvě dlouho bude pamatován výrok Scheindlerův, jako by se bez předsedy a maturity stalo přístupno různým nástrahám; což odmítá. Ústní zkoušku by obmezil na 2 předměty humanitní a 1 reální; písemnou by zrušil. Ale hlavně z jednoho předmětu propadati by se nemělo dovolovati. — Prof. *Höfler* tlumočil právě opačný názor: aby se ústní okázalá zkouška, budící nenávist v obecenstvě, zrušila a ponechala písemní. Že má názor ten málo čáky na uskutečnění (ani v literatuře není o něm psáno), hned připojil.

Baron *Pidoll* statečně hájil svéprávnosti prof. sborů; těm by se měla věnovati důvěra a svěřiti jim, aby samy vyslovily zralost neb nezralost žákovu, a ne kontrolovati *je* zkoušením *žáků*. Obranu maturity pronesl jediný prof. *Hauler* (kromě z. inspektora Scheindlera a řed. Thumsera). Žádal jen učiniti ji snesitelnější tím, že by se nekladla váha na „Gedächtniskram", nýbrž na rozumové vědění, že by se ustanovovali vlídnější předsedové (po příp. přátelé školy za ně), a vůbec se jim odňal *ráz rigoros*. „Volnější vzduch v celém gymnasiu a také v zkušebním sále!" Správně akcentoval také zbytečnost matur. zkoušky pro žáky, nejdoucí na vysoké školy.

Jakmile uděleno bylo slovo zástupci lék. komory dru *Grussovi*, myslilo se, že se povede maturitní zkoušce zle. Než ku podivu všech po krátké a jistě pravdivé poznámce, že nynější maturita zaviňuje nemoci u žáků, projevil se, že maturita se nemůže odstraniti, protože by za ni nastoupila hned jiná zkouška. Bylo by to, jako když umře král. Le roi est mort, vive le roi! Proto raději jest mluviti o tom, jak ji upraviti. A tu mimo jiné navrhuje zrušiti písemné zkoušky vyjma z mateřštiny, z té však aby dostali 10 úkolů na vybranou. Z. insp. *Loos* projevil radost z toho, že se navrhuje tolikeré zlepšení u maturit a tak málo její zrušení.

Před hlasováním dv. r. *Strouhal* pronesl žádost, aby se nedávala jen jedna otázka, nýbrž aspoň tyto čtyři: 1. Má-li se odstraniti celá pís. maturita. 2. Má-li se odstraniti celá až na práci z mateřštiny. 3. Má-li odpadnouti nynější ústní maturita, či 4. má-li býti modifikována na základě koncentračního principu. Upozorňuje, že jakési vysvědčení zralosti abiturient musí dostati do rukou; jestiť to proň legitimace. Také jdouce do ciziny abiturienti ho potřebují.

Ministr dr. *Marchet* navrhl jinou úpravu otázek: 1. Má-li mat. zkouška v nynější podobě zůstati, či 2. má-li zůstati s úlevami. Příslušné úlevy ponechává si ministerstvo provésti samo. 3. Má-li se vůbec zrušiti. Na žádost některých řečníků zaměněny otázky druhá a třetí.

Výsledek hlasování, jehož se pánové z ministerii neúčastnili, sledován byl s všestranným napětím. Když pro ponechání nynější maturity se zvedlo jen

6 rukou, už se ozývalo bravo! Toto zesílilo, když zamítnuto úplné zrušení všemi proti 12 hlasům; čekaloť se hlasů mnohem více. Jednohlasné přijetí podržení maturity s úlevami a zlepšením provázeno bylo pak dlouho trvajícím bouřlivým potleskem.

Ujištění ministrovo, že ještě letos provedeny budou pronikavé opravy maturitní zkoušky, zavdalo podnět k mnohým dotazům, domněnkám a hovorům v kuloárech rychle se naplnivších. Ovšem zapomenul leckdo, že ministerstvo zajisté už delší dobu pracovalo o změnách tu napověděných a že taková věc se nesfoukne jen tak. Také jsme zvěděli bezpečně, že zpracován jest už obsáhlý materiál, že přes rok se konaly studie a úrady a výsledek ankety že jen vzpruží, posilní práci a snad jí dá jen bezpečnější oporu. Domnívá-li se kdo tedy, že anketa dá teprve podnět k práci, mýlí se. Ostatně sám ministr dr. Marchet v úvodní řeči oznámil, že ministerstvo chystá ty a ty reformy. Proto bylo s podivením slyšeti pochybnosti od samých členů ankety o podstatnějším výsledku jejím vůbec a dokonce už letos.

Zatím však pronikla sem zpráva, že promluví zástupce ministeria zemské obrany. I odkládány doutníky a vše spěchalo zase do sálu. Tam zatím byli skončili řeč svou prof. *Hueppe* jako referent o otázce VII. (tělesném výcviku) i korreferent vl. r. *Thumser*, oba vlastně stojící v protivných táborech, an prvý žádal denně aspoň 2 hodin tělesného cviku, a druhý se tázal, kdy se vlastně má pracovati ve škole, když na pondělí nemá býti domácí úloha, po hrách rovněž ne a v sobotu ne písemná práce vzhledem na jiná vyznání a když se pořád doba vyučovací přikrajuje. Jen krátce ještě prof. *Wegscheider* zajel do tělocviku, k němuž by vůbec nikoho nenutil, dokládaje to sám sebou (nechodilť prý do tělocviku a dnes je turistou, že mu to může každý záviděti) a žádaje raději více prázdného času pro mládež, kde by byla úplně volna a sama sobě ponechána, načež již p. sekční šéf ryt. Kaněra udělil slovo plukovníku *Piskáčkovi*, aby přečetl, jaké stanovisko k této otázce zaujímá ministerstvo zemské obrany. Hned jak tento pověděl, že ministerstvo by sice chtělo míti ve škole více času pro tělesný výcvik, ale že uznává potřebu jakési nepřekročitelné meze, sklidil první projevy souhlasu. Podobně když vytkl, že je třeba chrániti žáků od škodlivých vlivů ulice a počíti proto s tělesným výcvikem co možná brzy, už na obecné škole, tak aby nebylo třeba počínati s ním teprve na vojně, jakož i že vojenská správa nepřeje extrémům, nechce vojenské úpravy tělocviku už proto, že z toho vznikají pak karikatury vojenství, ale spokojí se, když aspoň částečně bude při něm pamatováno na potřeby budoucího vojína. Navrhované cvičby v střílení už na nižším oddělení a s ostrými patronami na vyšším, dále výcvik žáků, opouštějících po 14. roce života školy, ve střeleckých spolcích a ochota vojenské správy poskytovati k tomu instruktory, střelnice, pušky a příslušné spisy, náboje pak za mírnou náhradu vzbudily zprvu volání „Slyšte!", jinde úsměv, ale na konec všude hlasitý souhlas.

Z další debaty vynikla výše už toliko promluva prof. *Drtiny*, který proti Scheindlerovi se zastal obligátnosti školních her, ovšem volných, aspoň jednou týdně, doporučil cvičení lidová a započtení hodin herních do učebního úvazku, kdežto Wegscheider žádal, aby hry školní se konaly bez dozoru, aby žáci aspoň někdy byli ponecháni sobě, Thumser pak, aby bez dozoru sami volně docházeli na hřiště, ale tam ovšem byli pod dozorem, neboť prý se hry ve Vídni musí konati i za policejní assistence, ježto uličníci házejí kamením

na hřiště. Drtina ztlumočil také požadavky tělocvičné sekce Ústř. spolku českých professorů, a to: zřízení tělocvičen u všech škol a obecnou obligátnost tělocviku, zvýšení počtu týdenních hodin tělocvičných na tři, přepracování osnovy a instrukcí pro tělocvik, zrušení známek z tělocviku, reformu vzdělání učitelů tělocviku, zvláštní inspektory pro tělocvik, v čemž však nedošel souhlasu zástupce vídeňských učitelů tělocviku k té debatě pozvaného. Tomuto stačí 2 hodiny tělocviku a také odmítl povinnost herní, ponechávaje rodičům, aby konali také své povinnosti v té věci, poučovali dítky o zdravosti pohybu atd., nedovolovali přílišné pěstování sportu, které také odsoudil dr. Gruss jakožto zdraví škodlivé (stejně jako tělocvik v uzavřených místnostech). — Továrník *Brass* doporučoval feriální pobyt na venkově, pro nějž by ministr financí měl povoliti peníze, a velebil kadetní sbory ve Švýcarsku, jichž sám býval za mlada členem a na něž ještě nyní občas si zajede se podívat a okřát radostivostí těch cvičení. Na vyučování školní stačí hodina o 40 minutách, jak tomu jest v Mitterburku a jak se to tam také výborně osvědčuje. — Dr. *Riedl* by chtěl míti také neděli uvolněnu pro výcvik tělesný. Kostel ať odpadne, aby žáci mohli jezditi na výlety. Pro povinnost her je naprosto, mnozí raději prý sedí doma u knihy, nejsou-li povinni se účastniti her. Diví se, že vídeňští učitelé jsou proti rozmnožení hodin tělocviku.

Tím vyčerpán byl o polednách pořad řečníků o této otázce a ministr přikročil k závěrečné řeči své, která shrnula výsledky rokování ankety v mistrný obraz. Pravil, že veškero očekávání bylo překonáno. Debata vynikala vzácnou cenností co do obsahu i formy. Nebylo nedorozumění. Zájem pro věc rostl hodinu co hodinu. Kdo ještě pochyboval o důležitosti této ankety, tady poznal, že byla potřebou. Dnes po anketě otázka reformy stala se nezbytnou. Byla to „edler Wettstreit edler Geister". Byla žádána změna methody vyučovací, vytčeno přílišné zbyrokratisování školy, žádána větší svoboda učitelů, změna učebnic, modernisace zkoušení. Kázeňský řád bude nutno přizpůsobiti věku mládeže. Další zatížení jednomyslně uznáno nemožným, dvojdílnost vyučování celkem se může podržeti. Rovnocennost škol musí býti upravena, maturita pozměněna. Posavadní druhy škol mají zůstati, ale učebné osnovy pro ně býti předělány. Spor o gymnasium rozhodnut v ten smysl, že nynější gymnasium nemá zmizeti, ale osmitřídní reálce má býti poskytnut přístup ke všem fakultám. Nový druh školy s moderní řečí a latinou, ale bez řečtiny zdá se vládě nezbytným. Bude z ní přístup na všecky vysoké školy. Ministr místo díků slibuje rychle a energicky požadavky proměniti ve skutek.

Za řeč svou, v níž také vřele děkoval svým hlavním spolupracovníkům, rytíři Kaněrovi a dv. r. Huemrovi, s nimiž jest odhodlán i dále spolupůsobiti, ministr sklidil obzvláštní pochvalu. Potlesk a volání neměly konce a ministr i jeho pomocníci byli zřejmě dojati, zvl. když ještě baron Gautsch jménem celého shromáždění vzdal ministru díky za svolání ankety. Toto poděkování vyslechli přítomní stojíce a projevili opětným potleskem, že jim mluvil z duše. Potom nastalo loučení po 5denním zasedání, které se utvářilo všestranně velmi srdečným. Účastníci rozcházeli se s vědomím, že nezasedali nadarmo a že jednání ankety stane se podle všeho činem památným v dějinách rozvoje rakouského školství, najisto nejpamátnějším po vydání organisační osnovy. Nyní nechť tedy mluví skutky!

Tiskem »Unie« v Praze.

VĚSTNÍK

ČESKÝCH PROFESSORŮ.

BŘEZEN r. 1908. ČÍSLO 7.

Školy švýcarské a jihofrancouzské.

Sděluje **Josef Kubín**.

Jičín.

B. Větrání. Otápění.

Jako je situování škol důležitou okolností, aby byla budova v obvodu zdravého, čistého vzduchu, dalcka všech škodlivin zevnějších, tak zřízení vnitřní má hověti tomu, aby učebny mohly býti tímto vzduchem co nejvíce zaplavovány. Tomu hoví *zdárné větrání,* zejména po dobu zimních nebo chladných měsíců. Ale větrání nemůže býti nikdy zdárné, není-li podmíněno *účelným otápěním.* Kde se děje otop kamny v učebnách, větrání trpí nadobro. Buď se žádoucně větrá, a pak unikne teplo (i musilo by se topiti aspoň čtyřikrát denně), nebo tepla se šetří, a pak jest seděti žákům i učitelům ve strávenėm vzduchu. Proto nevýhodám těmto spomůže jen otápění centrální, regulované, jež skýtá rovnoměrné teplo učebnám i chodbám. Jak jest nezdravé pro žáky i učitele, vycházejí-li z teplých místností na studené, ledově čišící chodby! Co tu zárodků nemocí různých! Často účinků nepoznáš hned, ale příroda nemilosrdně zapisuje každému do jeho knihy účetní a jednou se přihlásí se svým kontem!

I není divu, že školy zdravotně zřízené věnují otopu přepečlivou pozornost. Teplotu jest udržovati rovnoměrně po celou dobu učební, při tom nesmí býti bráněno stálé výměně čerstvého vzduchu, jejž stravuje často 40—50 plic denně v jediné učebně.

Takové otápění mají zavedeno — až na nepatrné výjimky ve starých budovách — všecky moderní školy zde líčené. A i školy staré, jako jest losanský Collège cantonal, zavádějí si otop ústřední, regulovaný.

Kde pak jest dosud otápění kamnové, dbá se pečlivě toho, aby teploměr (bývá v kovové skřínce na stěně přibité) neklesl pod 17°, ani nevystoupil nad 20° C. Nádoba s vodou stojí vždy na kamnech — řád školní, př. grenobelský, přísně ji nařizuje. Vzniká ť otápěním kamnovým v učebně více plynu uhličitého, nežli otopem př. vodním, ústředním; plyn tento pochodí z proměny vzduchu. Poněvadž pak vzduch se prudce vysouší a zbavuje podstatné součásti, vodních par, jest nutno nahrazovati je, a to děje se *odpařováním z nádoby na kamnech stojící.*

C. Čistota.

K čistému okolí čistá škola! Jestliže vybraná situace budovy školní hoví čistotě zevnější, což teprve dbáti jest úzkostlivé čistoty uvnitř, kde schází se denně na sta chovanců, kde prožijí týdny, měsíce, roky — celé mládí, v němž stavějí se základy zdraví tělesného i duševního. Ale čistý obyt školní podmíněn jest celou řadou rozmanitých zřízení. Všimněme si škol zdejších po této stránce! Přede vchodem školním jest většinou litinový škrabák nad *hlubokou jímkou;* ta pohlcuje všecek náběr zablácené obuvi. Při vstupu do školy žák podléhá prohlídce, je-li s dostatek čist. Po léta zvykne si tak, a vzácná vlastnost tato provodí ho napotom vším životem. Aby možno bylo budovu účelně čistiti, je důležité zřízení chodeb a podlah. *Chodby* jsou tu většinou z kompaktní spodiny, z cementované mosaiky a p. Shledáváme tak v lucernském Pestalozzi-Schulhause, v losanské École de la Barre, v gymnasiu valenském a jinde. Takovéhle chodby možno ovšem lehounce spláchnouti, neuvázne nikde za mák nečistoty či prachu. Stejně *podlahy* třídní. Aby bylo možno čistiti je zcela zdárně, jsou vesměs *parketovány* (tak ve švýc. školách vůbec, stejně v Grenoblu, Valenci, Tarasconu), nebo jsou z úzkých, nebortivých prkének (školy losanské). Účelnosti této hoví i spodina *linoleová* v lucern. Säli-Schulhause, spodina *gummová* v tělocvičně školy Pestalozziho, *korková* (na půl centimetru) v tělocvičně školní na Säli v Lucernu. Že mají tlumiti i nápad nohou, samo ovšem vysvítá. Jen v některých školách starého vydání zbyly podlahy širokoprkenné (gymnasium ženevské, avignonské); v lyceu avignonském vyskytují se ve mnohých učebnách docela ještě dlaždičky hliněné, jak je vídáme u nás ve venkovských chatách. Podlahy toho druhu čistotě školní ovšem nepřidají. Prkenná podlaha po letech se vyšlape, zbudou na ní sukovité hrboly, prkna se rozsednou, vznikají mezi nimi široké spáry — zdárné čištění je nemožné. Uvážíme-li k tomu, že ve všech moderních školách zavedena jest *voda,* nejpotřebnější prostředek čistivý, že je v hojnosti všude po ruce, neužasneme za mák nad salonní takořka čistotou těchto škol.

Všimněme si, pokud a jak se čistí. Na školách lucernských (jsou zvláště nadobro vzorné!) čistí se *denně.* V grenobelském lyceu, kde jsou chovanci zároveň ubytováni, sluhové mají na starosti po třech až čtyřech učebnách, jež denně čistí. Stejně děje se ve Valenci a Avignoně; hoví tomu většinou vlhké piliny, někdy voda. Parkety se potírají po sčištění olejem, aby se zachytil jemný prach. Grenobelský řád školní dbá velmi pečlivě čištění ve školách. Mete se tu denně vlhkými pilinami, prach stírá se všude vlhkou utěrkou. Mimo to jednou týdně myje se vodou nasycenou roztokem antiseptickým (1 *l* cresylu na 25 *l* vody); stojí schystána v kádích. Kabinety myjí se dvakrát týdně tímto roztokem.

V ostatních školách spokojují se čištěním dvakrát téhodně. Stačí to namnoze, hoví-li čistotě celé okolí školní a je-li spodina chodeb i podlah lehce mytelná.

Hledíc k čistotě školy, jest otázka *záchodová* dojista valné důležitosti. Ve všech školách zdejších shledáváme záchody systému splachovacího. Jsou jednak mušlové, jednak klosetové, jež samočinně plní se vodou. Není po nich nečistoty ani nejmenšího zápachu. I starší budovy (jako collège losanský) si je zavádějí. Zvláště účelné jsou *dřepové záchody* na školách francouzských. Mají místo v rozích nádvorních *mimo* budovu školní. Jsou to talířovitě vyhlubně mramorové či porcelánové s rozběžnými tlapkami u samé země; sedá se na ně do dřepu. Hoví nejen přirozeněji potřebě, než i neméně vzácné čistotě. K tomu denně se desinfikují.

Ruku v ruce s čistotou jde pečlivý *pořádek*, účelné zřízení školního nábytku etc. Ve většině škol pamatováno, aby šaty, deštníky . . . odložiti se mohly mimo učebnu. Lucernská škola Pestalozziho má př. před učebnami garderoby drátěnou sítí zahrazené. V tamější škole sälské všechno věší se na chodbách. Jiné školy mají zvláštní světnice vedle učeben, pro šatny určené. Vzduch síní školních ušetřen tak škodných výparů, zejména když šatstvo bylo zmoklé.

Školním lavicím věnován bedlivý zřetel: pevně sedí na podlaze, jsou pohodlné, svědčí po výtce věku mládeže, neskřípají, nevržou; nervy jsou tak chráněny trapného dráždění. Namnoze jsou pracovány s pravým důmyslem! Tak na př. lavice v Kantonsschule curyšské. Vršek je z dubového dřeva, *lomený*. Žák dolení půl odklopí a vloží pohodlně učení své do přihrádky. Též sedadlo a opěradlo je z bytného dřeva dubového. Ostatek jest pevná a *těžká* konstrukce litinová. V lucernské škole Pestalozziho jsou mimo to sedátka otvírací; přední část lavice tvoří uzavřený truhlík, který vrchním víkem se zaklopuje. Pořádku v učebnách hoví namnoze přehojné povinnosti, jež přiděleny jednotlivým žákům.

Jako kuriosum uvedu příklad z Kantonsschule curyšské. Tu mají třídy patero dozorčích a výkonných orgánů:

1. *Zimmerwart*, správce učebny, bdí nade vším pořádkem; opatřuje větrání podle předpisu; pečlivě se stará o školní inventář, každé poškození jeho hlásí učiteli třídnímu. K pomoci má zástupce, jenž hledí si tabule, houby, křídy.

2. *Kastenvogt* do zavřených skřínek ukládá věci, kterých si žák nebéře domů, rozvěšuje mapy, přináší pomůcky a zas odklízí.

3. *Führer des Aufgabenbuches* do úkolového sešitu poznamenává úlohy; vede datum, kdy se uložily a odvedly; sešit ukáže před každou hodinou učiteli a po týdnu ještě třídnímu ke kontrole. Jestliže úlohy se kupí, ohlásí třídnímu.

4. *Führer der Absenzliste* pečuje o seznam absencí; absence hlásí učiteli; ke konci týdne podá seznam třídnímu ke kontrole, když pak Absenzliste byla zcela vyplněna, odvádí ji řediteli.

5. *Führer des Strafnotenbuches* (v 1.—3. třídě) zapisuje tresty udělené žáčkům, a na konci týdne odvádí třídnímu ke kontrole.

Správce učebny i jeho zástupce vyměňují se po čtyřech nedělích; ostatní „úřady“ trvají v platnosti aspoň čtvrt léta.

D. Vodu! vodu!

Čistý, volný vzduch a slunečno jest podmínkou jarosti duševní. Se zdravým vzduchem, jenž zatopen zlatou záplavou sluneční, proudí do duše radost a čilost; dostavuje se chuť k práci a bystrá vnímavost.

Ale přes to dušička mladá třepotala by se jen o jediném křídle, kdybychom odepřeli mládeži vody, koupelí! Teprve voda, tento čarodějný živel, připíná duši také druhé křidélko. A byla by moderní škola ve svém zřízení opravdu kusá, pokud by jí nebylo možno poskytnouti chovancům častých *koupelí* neb aspoň *sprch*. I nebudeme se diviti za mák, že ústavy jako lycée grenobelský nebo collège valenský jsou po té stránce opatřeny nádherně. Na gymnasiu valenském co čtvrtek je koupání všech chovanců. Čtrnáct žáků vstupuje najednou do mytelny nohou, pak se střídají po čtyřech ve vanách a tuších. Sprchy jsou zřízeny tak, že růžice nad hlavou chrlí jemný déšť. V *Primarschulhause bernském* (Neufeldstrasse) jest pět kabin sprchových. K tuši

jde po trubce s vodou horkou a studenou, jež sbíhá se ve trubce hlavní, kde teplota proudu se reguluje. Nad hlavou jest jediná růžice sprchová, za to však kol do kola tělo jest ošleháno sprchou postranní. V losanské École de la Barre jest osmnáct kabin sprchových. Svlékacích kabin jest 36; vždy 18 žáků stojí pohotově do sprchy, ve které každý prodlí dvě minuty. Na gymnasiu avignonském každý čtvrtek a neděli jsou koupele všech chovanců.

Pro sprchy a koupele školní ovšem vydány jsou řády, kterých dbáti jest žáku i učiteli. Všimněme si takového řádu na školách curyšských. Má tato ustanovení:

1. Používati koupelí sprchových možno po celý rok; je to věc dobrovolná, avšak učitelé nechť upozorňují na prospěšnost jejich a pobízejí žáky do koupání. —

2. Zjevně choré či epileptické děti jest z koupelí vyloučiti.

3. Koupání jednotlivých tříd děje se v pravidelném střídání. Každému žáku budiž umožněno, aby se koupal aspoň ve dvou nedělích.

4. Koupelny jest udržeti povždy v čistotě. Před koupelí i po dobu koupací lázně se zavrou a vytopí na 22° C. Po koupeli se dokonale vyvětrají a vysuší.

5. Koupání děje se dopoledne. Počíná půl hodiny po začátém vyučování a musí býti skončeno hodinu před závěrkou školy.

6. Když se žactvo vykoupalo, nesmí opustiti budovu školní leda v létě po půl hodině, v zimě za hodinu.

7. Ve stejném čase nesmí se více žáků koupati, než kolika sprch jest možno použiti.

8. Nad koupelí žáků bdí školník, nad koupelí děvčat jeho žena; tato pomáhá rovněž při koupeli menších chlapců.

9. Při koupeli jest přísně dbáti: aby teplota vody byla správná, aby na konec nezapomnělo se na studené sprchy a aby děti po koupání dobře se osušily.

10. Ke koupeli opatří si hoši plavky, děvčata zástěry a čepce. Není-li toho, škola poskytne zdarma.

11. Regulování teploty lázeňské jest pečlivě dbáti. Teplota vody v nádržce nepřevyšuj 50° C, teplota sprch budiž ca. 35° C a na konci koupele budiž rychle snížena na 20°—22° C.

12. Po koupeli odeberou se žáci co nejrychleji do šaten a tu se dobře osuší; kdo nepřinesl sobě utěradla, dostane je ve škole.

13. Jest naléhati na to, aby svlékání i oblékání dělo se bez hluku, aby po dobu koupele vládl všude klid a pořádek.

14. Mokré prádlo nesmí se přinášeti do školních síní.

15. Zástěry i prostěradla po vykoupání jest vyvařiti a vyprati.

Ke článku 3. podle zvyklosti na školách lucernských budiž připomenuto toto:

Dobu koupele třídní jest udati učiteli o den dříve. Učitel zařídí vyučování tak, aby skupina, která se nekoupe, byla pro sebe zaměstnána. Na cestě do koupele i z koupele budiž zachováno naprosté ticho. Žáci nečistí jsou povinni jíti do koupele bez vyhnutí.

E. Stravování školní. Ubytování. Opatření zdravotní.

Za denního pobytu mohou žáci jídlem se občerstviti. Na různých ústavech shledáš rozmanité zvyklosti. V Grenoblu Écoles primaires mají své *kantiny*. Na gymnasiu ženevském v hlavní pause mohou žáci vycházeti na

pojedení z budovy. Bernská škola v Neufeldstrasse má dvě jídelny pro chudou mládež, která tu prodlí přes poledne (pro chlapce a děvčata). V 11 hodin jsou vyčastováni mlékem a chlebem atd. Na Kantonsschule lucernské zavedeno t. zv. *Milchverpflegung*. Školník prodává denně, v letních pausách o deváté hodině, v zimních o desáté, teplé mléko svařené. Žáci mohou se abonnovati, a taci abonnenti mají při rozdílení před ostatními přednost. Ostatní žáci dostanou se k mléku, jen pokud zbylo, a platí za sklenici 15 ct. Prázdné sklenice odvésti jest v téže pause. Kdyby kdo sklenici rozbil, zaplatí 30 ct; střepiny sám musí pečlivě odklidit. Vyhláška o Milchverpflegung nařizuje bedlivé zacházení s mlékem; nebudiž jmenovitě rozléváno. Kdyby nebylo možno obejíti se při tom bez všelijakých zlořádů, Milchverpflegung přestane, což jistě by prý nebylo v zájmu žáků. Prodávají se ještě housky, ovoce jest vyloučeno.

Ubytování žactva, pokud je mimo ústav, věnuje se dohled nad jiné pečlivý. V Lucerně t. zv. *Kosthäuser* prohlíží a vyšetřuje úřad policejní; jen v těch dovolí studentům bydliti, pokud ve všem hoví zdravotním požadavkům, jak výnosy úřední je předpisují. K tomu ještě městský *Erziehungsrat* podrobuje byty důkladné prohlídce, spolu je schválí neb odkáže žáky jinam. V Losaně samo ředitelství určuje byty soukromé — jen ta pension studenská je povolena, jež hoví docela, pokud jde o čistotu, pořádek, hygienu i všechnu ostatní bezúhonnost.

Zdravotní ochraně žactva hoví zdárně *instituce lékařů školních*. Na proslulých školách v Grenoblu i Valenci jsou lékaři přiděleni ústavu. V Grenoblu médecin-inspecteur měsíčně koná prohlídku všech chovanců. Shledá-li u žáka jakýkoli příznak chorobný, jest posláno o tom sdělení lékaři školnímu, jenž zpravuje zdravotní radu (Direction du Bureau d'hygiène). Médecin-inspecteur stvrzuje, kdy zas nemocný může do školy. Ve Valenci správa gymnasijní věnuje vrchovatou péči zdravotní ochraně žactva. Jídelník stanovený na týden je zkoumán a schvalován lékařem. Lékař jmenovaný státem navštěvuje ústav dvakrát týdně, potřeba-li káže, i vícekrát, a udílí bezplatné porady žákům. K pomoci nejmenších chovanců (při oblékání, v lázních a pod.) jest ustanovena zvláštní posluha ženská.

O epidemických nemocech, jmenovitě o potírání tuberkulosy žáci jsou poučováni četnými vyhláškami, brožurami i výklady školními. Pro školy švýcarské vydala Schweizerische Zentralkommission zur Bekämpfung der Tuberkulose deset výmluvných článků. V 1. a 2. se připomíná, jak jest tuberkulosa nakažliva a že se pacientu spomůže, je-li včas léčena. Ve článku 3. ukazuje se na nebezpečí chrchlů tuberkulosních, které přicházejí prachem do vzduchu. Ve 4. zmínka o tom, že maso a mléko zvířat řídčeji jest příčinou tuberkulosy. V 5., že všeliké oslabování těla přivodí tuberkulosu: špatná strava, nemoci, přepínání, výstřednosti, alkohol. V 6. vystříhá se plivati na zem. Plivati jest do plivátek naplněných vodou nebo tekutinou desinfikovanou. Zavrhují se plivátka plněná popelem, pískem, pilinami. V 7. se přikazuje maso a mléko úplně vařiti. V 8. se stanoví, aby prádlo a šátky tuberkulosního člověka chovány byly v tuhém tlumoku nebo skřínce až do vyprání; sváření jich musí se díti půl hodiny. V 9. přikázáno desinfikovati světnici, šaty i postel tuberkulosního člověka. V 10. doporoučí se tomu, kdo kašle, plivá krev nebo chrchlá, aby povolal rychle lékaře na radu.

Některé bolesti našich moravských zemských reálek a jejich učitelstva.

Napsal **X.**

Kapitola I.

Téměř před rokem bylo poukázáno na tomto místě (v dubnovém čísle min. roč.), že přes velký počet approbovaných supplentů v Čechách zůstalo mnoho míst na moravských reálkách neobsazeno. Supplovaloť počátkem roku 1906/7 na českých ústavech 170 zkoušených učitelů všech oborů a přece zůstalo uprázdněno na 13 zem. reálkách moravských 22 systemisovaných míst skutečných učitelů a z nich skoro polovice, t. j. 10, nebylo ani supplentsky obsazeno. Počátkem letošního školního roku dostoupil počet zkoušených supplentů čísla 266 (nehledě ke klass. filologii); i v oborech pro reálky nejhledanějších suppluje dnes dostatek zkoušených sil. Moderních filologů na př. 31, deskriptivářů 16. V ostatních odborech jest už nadbytek. Zkoušených historiků suppluje 47, mathematiků-fysiků 56, přírodopisců 32 atd. Přes to zůstalo letos 25 systemisovaných definitivních míst uprázdněno (o 3 víc než loni), supplentů pak nedostává se 8 (počítáno podle dosavadního usu: pro lichou pobočku 2, pro sudou 1 síla).

Odkud tento nedostatek učitelstva na Moravě, když v Čechách suppluje přes 200 approbovaných sil?

Jakási informovaná strana prohlašuje v červnovém čís. min. r. v odpovědi na článek „O moravských reálkách“, že jest nedostatek *uchazečů*, a přičítá vinu „nepříznivým poměrům“.

Zajisté, nepříznivým poměrům na zem. reálkách moravských, jak vylíčeny byly podrobně v memorandu všeho — i německého — professorstva zemského, zaslaném přede dvěma lety mor. zem. výboru i sněmu. Opakovány jsou v článcích „Pozoru“ ze dne 15. a 16. září 1907. Sněm tehdy nařídil (16. a 19. ledna 1906) zem. výboru, „aby v nejbližším zasedání sněmovním podal zprávu ohledně udávaného nedostatku sil učitelských — a o prostředcích, jichž by se snad k jeho odstranění mělo použíti“. Zem. výbor žádal zem. škol. radu o dobrozdání. Tato sdělila zem. výboru přípisem ze dne 4. května 1906 č. 6598, v podstatě toto:

1. Nedostatek učitelů jeví se v přítomné době na zem. stř. školách *jen potud*, že jest tíže zjednati úplně zkoušené síly učitelské pro filologii a pro deskriptivu, avšak na českých ústavech jsou tu všude po ruce supplenti buď ve stadiu zkoušek anebo takoví, již v běžném školním roce „očekávají“(?) způsobilost učitelskou.

2. Nedostatek zkoušených sil odstraněn bude asi v době krátké.

4. Jest dále nesprávné, že dosažení míst u státu jest vynikajícím silám učitelským na zem. stř. školách znemožněno, jak dokazují *velice časté příklady* zejména v posledních desítiletích(!). Naproti tomu zůstávají místa ředitelů na zem. stř. školách *vskutku výlučně* učitelům zemských stř. škol vyhrazena, což jest cennou kompensací za dosažení místa na státních středních školách. Zemští školní inspektoři mezi jinými nebyli ovšem dosud bráni ze zemských stř. škol, ačkoliv by to zásadně bylo možno.

5. Nemůže-li c. k. zem. šk. rada vyvoditi z dosud uvedených důvodů *nutnost* zvýšení platů, *musí přece takové zvýšení pokládati za oprávněné*,

účelné a *nezbytně nutné* vzhledem ke všeobecnému zdražení, vzhledem k ústavům nalézajícím se v *malých* místech a konečně vzhledem ke *stabilisaci* sborů učitelských, v zájmu *výchovy* a *vyučování*.

Okolnost totiž, že mnohé ústavy se nalézají v *malých* místech, která *sociálně, vědecky* a ohledně *bytových poměrů málo poskytují*, tu a tam také *klimaticky nepříznivé jsou položena*, působí nepříznivě na ucházení o místa učitelská, zejména v takových místech, a ti, kdož konečně byli jmenováni, hledí mnohdy *co možná nejdříve dostati se z oněch ústavů*.

Dále snaží se veliký počet učitelů vůbec, aby byl převzat do státní služby, jelikož *tím se dostanou do většího statu úředníků* a tím nabudou větší možnosti k volnému stěhování anebo dostanou větší plat (průmyslové šk.), anebo podle okolností *přijdou do příjemnějších poměrů většího města*, kdež *vedlejší výdělek naleznou*, a mnoho pod.

Následkem těchto veškerých poměrů jest často těžko nalézti, i když není nedostatek učitelů, úplně vyhovující síly učitelské pro menší ústavy, kdežto na druhé straně ročně právě několik *nejlepších sil odchází na státní* střední školy anebo na zemské ústavy dolnorakouské (němečtí kollegové).

Tomuto nedostatku může a má býti odpomoženo *přiměřeným* zvýšením platů. Ovšem nezdaří se to úplně, jelikož aspoň touha po vědeckém dalším vzdělání a uplatnění pudí právě nejlepší síly vždy do velkých měst. —

Takovýmto zvýšením dosáhlo by se také té výhody, že *poskytnutím materiálních výhod učitelům jevilo by se dosažení zem. míst a setrvání v zemské službě žádoucnějším*, tak že by zemská místa nebyla pokládána *za pomoc z nouze*, že bude vůbec *možný lepší výběr* při obsazování a že *změna učitelstva*, nehledě k osobním poměrům, přestane anebo *se zmenší* na míru ústavům neškodnou. Že takových výsledků zvýšením platů se dosáhne, *dokazují poměry na dolnorakouských zemských ústavech.*

V tomto smyslu musí c. k. zem. škol. rada žádost učitelů středních škol *podporovati* a jest toho náhledu, aby platy učitelů zemských stř. škol *byly přiměřeně zvýšeny*. —

Tolik z dobrozdání zem. šk. rady. K odstavci 4. třeba však podotknouti, pokud se týče těch „velice častých příkladů dosažení míst u státu v posledních desitiletích“, že r. 1906 byly starší než jedno desítiletí pouze zem. reálky telecká (od r. 71), prostějovská (r. 80) a novoměstská (r. 94).

Časté tyto příklady by však nebyly, ani kdybychom je počítali po celá 4 desítiletí, leč by tu dobrozdání myslilo sbor reálky novoměstské, který byl celý převzat do státní služby. Ba případy takové jsou tuze řídké přese vše ujišťování jak zem. škol. rady tak i ministerstva vyučování, a omezují se zpravidla na děti protekční. Těm také jedině otevřena jest i cesta do království, kdežto jinak jsou zemské šranky nepřekročitelny pro všechny, kdož jednou na Moravu zapadli.

Svědčí o tom každé jmenování i zprávy těch, kdož na Malé straně v Praze hledali informace: „Ne, zásadně ne! Aby se neřeklo, že si chodí páni na Moravu jen pro definitivu.“ Jiný člen zem. škol. rady v Čechách prohlašuje bezohledně: „My se musíme starati především o své supplenty“. Nejblahovolnější ještě je rada, „aby kompetent nejprve přešel na některý ústav obecní v Čechách, pak snad —“.

Mimo to se v odstavci 4. tvrdí, že místa ředitelů na zem. reálkách zůstávají *vskutku výlučně* vyhrazena učitelům zemských středních škol. Tu je si třeba uvědomiti, že ze 13 ředitelů mor. reálek jsou 3 vzati z ústavů státních, což činí 23%. Zvláště křiklavý byl případ příborský, kde se do terna dostal ze zemských

kompetentů jediný, a to nejmladší, jiní zasloužilejší pominuti, jen aby místo obdržel státní professor.

Celkem však dobrozdání zem. šk. rady uznalo téměř všechny důvody, jimiž se professorstvo zemské domáhalo, aby bylo postaveno na roveň zemskému professorstvu dolnorakouskému. Přiznává, že je třeba „přiměřeného zvýšení", aby vyváženy byly nevýhody, jimiž strádají učitelé zem. reálek, položených většinou do malých míst, proti šťastnějším kollegům na ústavech státních většinou ve městech větších, a poukazuje přímo na Dolní Rakousy, kde professorstvo zemské požívajíc vyšších platů cítí se spokojeno, což jest jenom ku prospěchu školy. A odpověď zemského výboru?

„Z řečeného jde na jevo, že *nedostatku učitelů* na zemských středních školách, jak se tvrdilo, *nyní není* a že není třeba žádného opatření, aby se mu odpomohlo."

A dále: „Zem. výbor má za to, že *nesmí* doporučiti, aby učitelský personál na mor. zemských středních školách byl na roveň postaven s učitelským personálem na dolnorakouských zem. stř. školách, nýbrž navrhuje sněmu, upraviti platy zem. professorstva analogicky s předlohou vládní pro učitelstvo na školách státních."

Zem. výboru byla memoranda 26 sborů zem. reálek ničím, ničím mu bylo dobrozdání zem. škol. rady, chytil se jen dost nejasné stylisace o nedostatku zkoušených sil, a nedělajc rozdíl umezi zkoušenými a nezkoušenými, prohlásil kategoricky: „Nedostatku *učitelů není, tedy nic, zhola nic!*"

A následek? Dnes po dvou letech přes očekávání zem. škol. rady je 25 definitivních míst uprázdněno a nedostává se i 8 supplentů, jichž nebylo možno ani beze zkoušky na Moravu přilákati, ačkoliv na některých ústavech v Čechách je supplentů hodně nad obvyklý normál (v Praze), tedy jen s polovičním počtem hodin, a 18 zkušebních bezplatných kandidátů. Z 48 pak supplentů zaměstnaných na moravských reálkách zem. s českou řečí vyuč. je 29 nezkoušených. Na dvou ústavech nedostává se po 3, na jiných dvou dokonce po 4 silách definitivních.

Byl to políček vmetnutý ve tvář 200 učitelům na čes. zem. reálkách a stejnému asi počtu německých kollegů, políček tak prudký, že dodnes nebyl zodpověděn ani náležitě okvalifikován. Zem. výbor postavil se tu na stanovisko bohatého továrníka, jenž při stávce čeká, až nastane mezi dělnictvem krise a hladem dohnaní ubožáci budou nabízeti své služby zpola zadarmo, aby spokojeně mohl říci: „Dobře, že jsem se neukvapil."

Tato krise, zdá se, už u nás nastává. Ke 266 zkoušeným supplentům na počátku letošního škol. roku přibylo po zkouškách prosincových 52 dalších zkoušených (bez klass. filologů), z nichž 29 vůbec nebylo dosud zaměstnáno, a přibude po zkouškách červnových nových asi 60 approbovaných, tak že bude pro škol. rok 1908/9 k disposici ke 400 zkoušených sil. A tak bohdá nastane dlouho očekávaný příliv kompetentů na vypsaná místa na Moravě a dostane se i na nejodlehlejší místa se 2000 a 3000 obyvatelů.

A přece zůstane ještě asi 8 míst systemisovaných neobsazeno, poněvadž — nebudou vůbec vypsána. Dává to tušiti v červnovém čísle m. r. odpověď informované strany na zmíněný už článek „Moravské reálky" v čísle dubnovém min. roč.: „Nehledíc k místům, jež nebude lze obsaditi pro nedostatek uchazečův, zůstane ve škol. r. 1907/8 ze systemisovaných míst uprázdněno pouze asi 8; avšak i na těchto spatřovati jest příčinu namnoze v naprostém nedostatku žadatelův. Podle toho nelze dávati viny ani ředitelům, ani nadřízeným *úřadům*, nýbrž jen nepříznivým poměrům." To však už je našich bolestí.

Kapitola II.

Usnesením mor. sněmu ze dne 4. července 1901 zřízeni při zem. reálkách zvláštní skuteční učitelé tělocviku, tak že k dosavadním 13 definitivním silám měla přibýti nová čtrnáctá, jak toho žádá také zásada o reciprocitě ústavů zemských se státními (Šetelík, Normalie, 306).

Dnes však mají ze 13 reálek zem. jen tři úplný status, na 10 ústavech 14. místo schází a jen na dvou (v Jevíčku a Uh. Brodě) obsazeno aspoň supplentsky. Příčiny, proč se tato místa aspoň nevypisují, jest se těžko dohádati. Důvod, že by nebylo kompetentů, platit nemůže, pak by se nevypisovala vůbec žádná uprázdněná místa. Také nelze připustit, že by místo to nebylo akutní a nezbytně nutné. Vždyť teprve při 14 silách může býti rozdělení předmětů jaks taks normální, jak svědčí připojená tabulka pro ústav bez poboček.

	Odbor	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Celkem
1.	Řed. Č. N.		n. 5	č. 3					8
2.	Č. N.	č. 5	č. 5		n. 3	č. 3			16
3.	Č. N.	n. 6			č. 3		n. 3	č. 4	16
4.	Fr. Č.			fr. 5	fr. 4	fr. 4	č. 3		16
5.	Fr. N.			n. 4		n. 3	fr. 3	fr. 3 n. 3	16
6.	H.	z. 3	d. 2	d. 2	d. 2	d. 3	d. 3	d. 3	18
7.	Ch. z. m.		z. 2	z. 2	z2, ch 3	ch 3 a 2	ch2a2		18
8.	Př. m. f.	p. 2	p2, m3	m. 3		p. 2	p. 2	p. 3	17
9.	M. F.			f. 3	m3, f2			m5. f 4	17
10.	M. F.	m. 4				m. 5	m4, f4		17
11.	G. M.	kp. 1	kp1, g2	g. 2	g. 3	g. 3	g. 3	g. 2	17
12.	Kresl.	kr. 4	kr. 4	kr. 4	kr. 4	kr. 3	kr. 2	kr. 3	24*)
13.	Tělocv.	t. 2	t. 2	t. 2.	t. 2	t. 2	t. 2	t. 2	14
14.	Náb.	2	2	2	2	2	2	2	14 a 2

A tu ještě naměřeno řediteli 8 hodin filologických, ač mezi 13 našimi řediteli je jen *jediný* filolog. (Filologie má na reálkách největší počet hodin — 72!).

Nejspíše se zdá, že aspoň někteří ředitelé domnívají se hověti tak intencím zem. škol. rady. Neprávem, neboť dle zmíněné již odpovědi informované strany na čl. „Moravské reálky" upozornil p. insp. Vlk v rozpočtovém výboru na nutnost, aby všechna systemisovaná místa byla co nejdříve obsazena. Uvádíme tu také výrok jeho, že, „při 13 silách, s nimiž se mnozí ředitelé spokojují, nastávají potíže a nepravidelnosti ve vyučování, onemocní-li- někdo ze sboru"; rovněž „neschvaluje, aby katechetům a tělocvikářům přikazovány byly předměty mimo jejich obor", čemuž ovšem se nelze vyhnouti při neúplném sboru.

Podle soukromých zpráv budou pro příští školní rok jistě vypsána tato místa jen v Kroměříži a Uh. Brodě. Pravděpodobně snad i v Holešově, Příboře a možná i v Hodoníně. Nebudou však asi vypsána v Bučovicích, Jevíčku, Lipníku, Litovli a Vel. Meziříčí. Vinu toho nesou především příslušní ředitelé a částečně i liknavost zem. škol. rady.

Nejpodivnější při tom je, že si zem. výbor rok co rok dává povolovati od sněmu slušnou sumu na tato místa, jež se ani nevypisují, ba namnoze ani supplenty neobsazují.

*) Převzal-li by deskriptivář 4 hod. kreslení, ulevilo by se přetíženému kresliři a všichni nefilologové mohli by míti po 18 hodinách.

Neúplný status, nedostatek supplentů jakož i mnohde nepřiměřené obsazení některých odborů (na některých jednoduchých ústavech jsou dva historikové, za to jen 3 filologové nebo jen jeden mathematik-fysik) vedou nutně k tomu, že se dostávají různé předměty do rukou neodborníků. Pro zajímavost podáváme tu v přehledné tabulce seznam všech předmětů, jimž na jednotlivých zem. reálkách našich vyučují nejrůznější neodborníci. Není tu přihlíženo k tělocvikářům, ježto se nedá zjistit, pokud jsou už dekretem zavázáni učit jakémukoliv předmětu i mimo svůj obor, rovněž tak nehleděno k supplentům, kteří, jsouce placeni „od hodiny", jsou „děvečkami pro všecko".

Ústav	Odborník	Předměty a hodiny supplované mimo odbor					Úhrnem převed. na hod. vědecké	
Bučovice	Ch. m. f.	I.n. 6	I. t. 2				8.65	
	H.	I. č. 5	III. č.3				9.41	
	Kg.Mod.	II. t. 2					1.66	
	Př. m.f.	II. n. 5	III. g. 2				7.88	
	M. F.	I. kp. 1	II.kp.1	IV.g. 3	V. g. 3		7.66	35.26
Hodonín	Fr.N.	I. č. 5					5.88	
	Fr. N.	II. č. 5					5.88	
	Př.m.f.	II. g. 2	II. n. 5				7.88	19.64
Holešov	Př.m.f.	I. č. 5	II. č. 5	III. č. 3			15.3	
	Nb.	IV. d.2					2	
	Ch.m.f.	III.fr. 5					5.88	
	Ch.z.f.	II.m. 3	III.m.3				6	29.18
Jevíčko	Př.m.f.	I.z. 3					3	3
Kroměříž	Nb.	IV.n. 3					3.53	
	Ch.m.f.	I. n. 6					7.05	
	Př.m.f.	I. z. 3	III(a)z2	III(b)z2	IV (a) z2	IV(b) z2	11	21.58
Lipník	MF.	III.g.2					2	
	Ch.z.f.	I(b)m4					4	
	Č. Fr.	III n.4					4.7	
	Př.m.f.	I(a)z. 3					3	13.7
Litovel	Př.m.f.	I. n. 6	I. z. 3				10.05	
	H.	II(b)č5					5.88	15.93
Mor. Ostrava	H.	II. n. 5					5.88	5.88
Příbor	Ch.m.f.	I. kp. 1	II.kp.1	I. t. 2	II. t. 2	III. t.2	6.66	
	Nb.	I. n. 6					7.05	13.71
Telč	M. F.	IV. g.3					3	
	Ch. př.	I.(b)kp1	I.(b)m4				4.83	
	M. F.	I.(a)kp1					0.83	8.66
Uh. Brod	H.	I. č. 5					5.88	
	Ch. Př.	I. n. 6					7.05	
	Č. N.	V. fr. 4	VII.fr.3				8.23	
	H.	II. č. 5	IV.č. 3				9.41	
	Ch.m.f.	I.kp.1	II.kp.1	III.g.2			3.66	34.23
Vel. Meziříčí	M. F.	II(b)g 2					2	
	Př.m.f.	I. z. 3					3	
	Př. Ch.	II.(a)z2	II.(b)z2				4	
	Nb.	III. č.3					3.53	12.53

Jedině v Prostějově neučil nikdo z definitivních předmětům mimo svůj obor.

Celkem bylo vyučováno na těchto ústavech 213 hodinám (filologické i reálné [kr., t., kp.] převedeny pro zjednodušení na hodiny vědecké), nepočítaje v to 25 hodin fil., 8 zd, 4 př., 2 kp., jimž vyučovali tělocvikáři.

Největší počet hodin v rukou neodborníků bylo 113 + 25, filologických, jež supplovali nejen historikové a katechetové, nýbrž i chemikové, přírodopisci

a tělocvikáři; 31 hodinám historickým učili většinou přírodopisci (Přmf.), ba i katechetové (ve kvartě!).

K uvedeným již příčinám, jež zaviňují tyto nepravidelnosti, třeba ještě připomenouti, že ani 4 filologové na 7třídní reálce nemohou obsáhnouti všech 72 fil. hodin, 6—8 hodin tu stále přebývá. Rovněž tak přebývá 6 hodin zeměpisu, nemá-li ani přírodopisec ani chemik pro reálky požadovanou skupinu vedlejší Přchz, Chmz nebo Chfz. (V Bučovicích zaviněno částečně onemocněním.)

Přece však myslíme, že by se škodlivý tento úkaz omezil na míru nejnutnější, kdyby si ředitelé uvědomili a kollegové postižení o to žádali, by jim **každá** hodina taková byla příslušně — 100—120 K — remunerována, podle § 9. zákona ze dne 19./9. 1898 ř. z. č. 173. Ustanovení to zní: „Für Supplierungen erledigter Lehrstellen oder für eine Aushilfe (u Šetelíka, jako obyč., chybně) in den obligaten Fächern der Mittelschulen sind in Hinkunft Remunerationen zuzuerkennen . . .“ To znamená: Kdokoliv učí předmětům mimo svůj odbor, vypomáhá, ať už příčina výpomoci je jakákoliv, a přísluší mu tedy za to remunerace.

Že tu není míněna výpomoc za onemocnělé členy, o tom svědčí další paragrafy téhož zákona. Veškeru však pochybnost o tom, co znamená „für eine Aushilfe“, vylučuje vynesení c. k. min. kultu a vyuč. ze dne 23./XI. 1906, čís. 41.262, rozeslané mor. zem. šk. radou všem i zem. ústavům, v němž se praví, „že skutečným učitelům tělocviku na státních středních školách, kteří dekretem nejsou zavázáni ku převzetí hodin vyučovacích mimo svůj obor, přísluší za vyučování jiným povinným předmětům remunerace po rozumu ustanovení § 9. zák. ze dne 19./IX. 1898 ř. z. čís. 173 a to *i tenkráte, nedosahuje-li počet hodin* tělocvičných příslušného učitele tělocviku *maxima úvazku*“.

Usnesení toto se již ode dvou let provádí i na ústavech zemských, poněvadž jak pro ústavy státní tak i pro ústavy zemské platí v téže zemi stejné normy. Tak na př. učil tělocvikář v L. 16 hodin tělocviku a 5 hodin češtině, i dostal za tuto *výpomoc* 600 K, zatím co jeho kollega v T. uče 24 hod. tělocviku a maje tudíž „jen“ maximum *svých* hodin, nedostal nic.

Co však platí pro učitele tělocviku, platí též pro každého učitele jiného, neboť sotva kdo byl ustanoven se závazkem, vypomáhati i v předmětech mimo svůj obor. I jest tudíž na nás, abychom se rázně domáhali na zem. výboru toho, co nám patří. Žádejme, aby nám zaplaceny byly tyto výpomocné hodiny nejen za tento školní rok, nýbrž i za léta předešlá. Bude to ovšem slušná suma, neboť za jediný škol. rok 1906/7 činí za 213 hod. hodně přes 20.000 K, z níž vyplacena byla jen nepatrná poměrně část za hodiny přespočetné, t. j. supplované přes maximum toho kterého oboru. Zemský výbor vrátí tu však jenom to, co za ta léta na nás ušetřil tím, že místa definitivní byla obsazována jen supplenty, nebo vůbec obsazena nebyla. Zhruba počítáno, ušetřeno bylo z rozpočtu na čes. zem. reálky na rok 1902/06 sněmem povoleného asi 50.000 K. Postavil-li se zemský výbor proti všem našim požadavkům přes doporučení

Poznámka. Článek tento slouží jako replika informovaným stranám čís. I. a II. z červnového čísla min. roč. Věstníku.

Informované straně „čís. III. prozatím odstavec první“ podotýkám, že na brněnské reálce měl skutečně v minulém roce jeden učitel 30 t. j. třicet hodin (viz program!) a že tu měli definitivní učitelé 45 hodin (všechno převedeno na hodiny vědecké s maximem 20 hodin) přespočetných; scházely tudíž ve sboru aspoň 3 síly. Poměry zajisté mimořádné.

S obrácenem pak řádných poměrů na reálkách v království domluvíme se později. X.

zem. šk. rady na odmítavé stanovisko, stůjme i my pevně na tom, co je naším právem.

Budeme-li všichni jednomyslně žádati, musí nám zem. výbor vyhověti, ježto zem. škol. rada nemůže odepříti svého placet.

Věc má ovšem důležitost všeobecnou, ježto tím bude uspíšeno vypsání a obsazení všech uprázdněných dosud míst.

Francouzská konversace na školách středních na základě případné cvičebnice.

Prof. **Josef Veselý.** *Písek.*

Jaký výsledek má naše vyučování francouzštině a němčině na školách středních?

Zeptejme se na to lidí, kteří po absolvování střední školy mohli si v praktickém životě získat již zkušeností dost, aby o věci utvořili si vlastní úsudek; ti jistě v první řadě jsou povoláni, odpověděti nám na naši otázku. Nuže, a co nám řeknou? Ve většině případů asi toto: „Učil jsem se sedm nebo osm let němčině a pět let francouzštině a měl jsem vždy známku dobrou nebo chvalitebnou, ale když pak v praktickém životě měl jsem skutečně německy a francouzsky mluvit, nedovedl jsem říci správně ani zcela jednoduché věty; nezbývalo mi, než abych se začal učit sám."

Totě přece kritika zdrcující, tak zdrcující, že jsme sváděni, pochybovat raději o její správnosti, nežli připustit ji v plném rozsahu!

Avšak řekněme si jen plnou pravdu! Jsme sami snad přesvědčeni, že propouštíme ze střední školy aspoň lepší a nejlepší žáky s takovou znalostí jazyka francouzského a německého, jakou předpokládají i nejmírnější požadavky praktické potřeby? Jistě ne. Toho nejlepším důkazem jsou stále nové a nové články v našich odborných i neodborných časopisech, ukazující na nedostatky nynější vyučovací methody a volající po reformách. Sami cítíme, že není vše v pořádku. Vlastně spíše jen tušíme, trvám. Neboť kdyby nám všechny nedostatky byly úplně jasné, byli bychom dávno již musili sami zjednati si nápravu tam, kde bychom tak byli mohli učiniti.

Přihlédněme jen k věci blíže. Co je hlavní podstatou odsuzující kritiky nynějšího našeho vyučování? Nenaučíme prý svých žáků ani tomu, čeho je třeba i pro nejjednodušší hovor! „Ale jak je to možné?" řekneme, „vždyť přece učíme žáky své cizímu jazyku tolik a tolik let, po tolik a tolik hodin týdně!" Ano, to je pravda, ale učíme je mluvnici, učíme je číst, čtené překládat, reprodukovat a obměňovat, učíme je literatuře — a l e n e u č í m e j e j a z y k e m c i z í m m l u v i t a h o v o ř i t o z á l e ž i t o s t e c h n a š e h o d e n n í h o p r a k t i c k é h o ž i v o t a t a k, j a k o n i c h h o v o ř í m e a p o j e d n á v á m e p ř i r o z e n ě a n e n u c e n ě m a t e ř s k ý m s v ý m j a z y k e m. A což to potřebuje zvláštního cvičení? Zdánlivě ne; cvičení mluvnická, četba, reprodukování a obměňování čteného jsou také zároveň již dostatečným cvičením pro praktický rozhovor. Avšak smutná zkušenost domněnku tuto zřejmě vyvrací. Musí vyvrátiti! Vždyť rozhovor předpokládá dokonalou znalost nesčetných slov a vět, které v četbě vyskytují se *jen velice zřídka*, vyskytují-li se vůbec. Kdy na př. setkáme se při četbě s větami

jako: *X. to je hodný člověk! Mám ho velice rád. Co se s ním stalo? Vypadá špatně. Kdo by to byl řekl? Takový zdravý muž! Co je mu? Nepozoroval jsi nic? Pojďme ho navštívit. Víš, kde bydlí? Ten bude mít radost,* atd.? Kdy? Jistě jen velmi zřídka. Kolikráte však naproti tomu užijeme těchto a podobných vět v denních rozmluvách? Každé chvíle. A má-li někdo věty takového druhu umět vyjádřit správně a plynně cizím jazykem, musí se jim dříve učit právě tak, jako se jim kdysi musil mechanicky učit v jazyce mateřském. Avšak právě žáci naši se jim neučí; pro praktický hovor žáky své nepřipravujeme skoro nic anebo jen měrou zcela nepatrnou. —

Namítne nám snad někdo: „Což ve škole při vyučování neužíváte cizího jazyka?" I užíváme! Ale věty jako *Lesen Sie! Kommen Sie zur Tafel!* nebo *Où en sommes-nous restés? Vous êtes-vous préparé?* nejsou ještě všechno. Jsou naopak jen zcela nepatrnou částí toho, co nazýváme praktickým rozhovorem, a to ještě částí, která právě pro život nejmenší má cenu, poněvadž je omezena na ovzduší čistě školské. „A což rozbor článků otázkami a odpověďmi, jak se nyní ve škole cvičí, je bezvýznamný?" Ne, tento rozbor je dobrým, ba nutným cvičením, ale přípravou pro praktický hovor není.

Zkrátka, musíme sami sobě doznati, že při vyučování živým jazykům cizím přihlížíme jen měrou zcela nedostatečnou k praktickým účelům. Nepřenášíme ve školu poměry skutečného života a tak učíme pro školu, ne pro život. A žáci naši vyjdou ze školy a seznají, že schází jim právě to, čeho nejvíce potřebují, a toto poznání vede je k tomu, že odsuzují pak celé naše vyučování jazykové „en bloc", neuvažujíce již, že něco snad přece jenom je dobré, mnohé pak vůbec potřebné a nutné.

Viděli jsme, které jsou nedostatky nynějšího našeho vyučování; nebude nám nesnadno uvědomiti si, kde je třeba nápravy. Je-li nám jasno, že cvičení žáků v rozhovoru cizím jazykem je věcí nutnou, přímo diktovanou zkušenostmi, pak musí býti také příprava žáků po této stránce naším nejposledním úkolem. Avšak jakými prostředky dosáhneme plně vytčeného cíle? Prostředků je několik. Jest však účelem těchto řádků uvésti toliko ty, jež ze všech jsou nejdůležitější a jež také za nynějších okolností jsou nám přístupny beze změn a reforem, které jsou mimo naši působnost.

Aby však oprávněnost těcho prostředků jasněji vynikla, dovolím si nejdříve uvésti způsob, jakým jsem sám k poznání jich dospěl.

II.

Že jest třeba učit také žáky rozmlouvat cizím jazykem, bylo mi jakožto učiteli francouzštiny a němčiny dávno jasno. Ale nebylo mi naprosto ihned jasno, jakým způsobem se tak má díti.

První mé pokusy byly tyto: Ukládal jsem v nejvyšších třídách žákům, aby zkusili hovořit cizím jazykem o věcech týkajících se našeho praktického života, na př. o cestování, o městě, o škole, o počasí atd. Ale seznal jsem brzy, že nejsem na pravé cestě. Žáci nevěděli vůbec, co mají ve škole říkat o věcech zcela obyčejných, o kterých doma neustále hovoří; a když i věděli, nedovedli vyjádřit myšlenky své cizím jazykem, poněvadž jim scházely patřičné významy a věty. Řekl jsem jim sice některé věty, ale když příště dal jsem opětně o témže předmětě hovořit, nedovedli vět těch náležitě užít. Výsledků nedodělal jsem

se touto cestou žádných; avšak uvědomil jsem si aspoň toto: 1. Žáci nemohou ve škole nepřipraveně cizím jazykem hovořit o poměrech našeho denního života, poněvadž nejsou zvykli hovořit o těchto věcech ve škole ani mateřským svým jazykem. 2. Bez přípravy nedovedou žáci vyjádřiti cizím jazykem ani zcela jednoduché myšlenky, poněvadž věty cizí nejsou vždy jen doslovným překladem vět českých. 3. Učitel sám musí tedy vyhledat věty, které v praktickém rozhovoru se vyskytují, a tyto věty musí si žáci v překladě pro případ potřeby dobře osvojit.

Toto doznání vedlo mne na jinou cestu. Vyskytly-li se při četbě věty, jichž dalo by se užíti také v praktickém rozhovoru, opakoval jsem je zvláště se žáky obyčejně na začátku hodiny, tak že si je časem dobře vštípili v paměť. Byla to věc dobrá, ale naprosto nestačila. Vždyť množství vět, hojně se vyskytujících v rozmluvě, při četbě jen zřídka se vyskytuje.

Přibíral jsem k tomu jiné věty z praktického života a cvičil jsem je se žáky stejným způsobem. Avšak to vyžadovalo mnoho času. Hlavně proto, že žákům nebyly známy potřebné významy, ani ne ty, které měli již znáti z četby, poněvadž je zase již zapomněli. Bylo třeba je opakovat, ale jak? Nová potíž. Něčemu učili se totiž žáci v té, něčemu v oné třídě, ale knih z těchto tříd již neměli. A kdyby i měli, těžko by shledávali, co v knize je rozptýleno na různých místech. Musil jsem tedy potřebné významy shledávat sám.

Připadlo mi konečně na mysl poohlédnouti se po našich „rukovětech" konversace. Ale zle jsem pochodil. Mezi všemi našimi knížkami toho druhu nenalezl jsem žádné, která by účelům školním vyhověla plnou měrou. Všechny tyto knížky jsou buď příliš stručné nebo příliš obšírné. První jejich vadou je, že většinou obsahují jen věty, ne však také přehled potřebných významů. A přece tyto jsou stejně důležitým základem konversace jako věty. Jsou-li pak přece uvedena také jednotlivá slůvka, jsou to jen taková, která jsou méně známa. Ale účelná kniha musí obsahovati všechna slova, jichž v rozhovoru denním se užívá, aby mohla stále a stále býti opakována a tak teprve dokonale utkvěla. Co se pak týče výběru a sestavení vět, není tam jednotného stanoviska. Vedle vět v konversaci často se vyskytujících jsou věty jen zřídka užívané, vedle vět snadných věty těžké, protože nepřirozeně dlouhé. Ale největší chybou je, že mezi větami uvedenými scházejí mnohé, které v rozmluvě velmi často se vyskytují, za to však jsou tu věty, kterých v uvedené formě jakživo v konversaci se neužívá. Uvedu jen několik příkladů. Nalezneme v našich francouzských konversačních knížkách mezi jinými také věty tohoto druhu: *Co jest základem blaha rodinného? Nic jiného nežli pracovitost a spořivost otcova, vlídnost a trpělivost matčina, poslušnost dítek a dobré mravy všech členů rodiny. — Ztrativši chotě, žena vdává se po druhé nebo zůstává vdovou. — Prudké trhnutí větru porazilo boudu vetešníkovu. — Když příbory jsou připraveny, sedáme si ke stolu a podávají se jídla. — Když rozmluva (telefonem) je skončena, zavěsíme opět naušky a stiskneme jednou nebo dvakrát knoflík signálový, abychom oznámili telefonistce, že spojení jest volné.* Mluvíme tak? Vyskytují se někdy věty takového druhu v našich rozmluvách? Nikdy, anebo jen velice zřídka. A takovým větám mají se žáci učit v překladě? Byla by to příprava pro konversaci v cizím jazyku? Ne! Žákům je třeba znáti věty, jakých skutečně v praktické rozmluvě se užívá, a to v té formě právě, v jaké se jich užívá; a poněvadž není možno naučit

se hned všemu najednou, musí nejdříve seznámiti se s větami, jež nejčastěji se vyskytují, a to v nejjednodušší jich formě. Kdy na příklad skutečně užijeme věty: *Prudké trhnutí větru porazilo boudu vetešníkovu?* Není daleko důležitější znáti pro začátek jednoduchou větu: *Je hrozný vítr venku?* A kdy bude třeba, aby Čech řekl francouzsky citovanou větu o telefonování? Jedině v tom případě, že by poučoval Francouze, jak se telefonuje. Jinak však francouzsky této věty neřekne nikdy. Umí-li zacházeti s telefonem, dovede po skončené rozmluvě mechanicky zavěsit „naušky" a stisknout knoflík signálový třeba i ve Francii, aniž k tomu potřeboval jediného slůvka francouzského! A poučovat, jak se s telefonem zachází, není přece úkolem „rukověti" konversace francouzské!! A chtít snad tímto způsobem učit významům, je nepraktické; prostým uvedením potřebných významů těch dosáhneme toho přece mnohem dříve.

Uzná tedy každý, že knížky takto sestavené nemohou býti učiteli jazyků na střední škole vhodnou pomůckou. Knížka taková musila by, jak jsme viděli, obsahovati věty v rozmluvě nejčastěji se vyskytující, ale mimo to i přehled v rozmluvě nejčastěji užívaných slov; musila by míti ráz knihy školní; a musila by konečně býti knihou úplně samostatnou, to jest, nemohlo by jí býti náhradou, kdyby snad čítanka již chtěla také tomuto účelu hovět: čítanka má svůj účel a konversace potřebuje zvláštní cvičebnice.

III.

Po všech pokusech nezbývalo nic jiného, než abych ve smyslu svých zkušeností sbíral si potřebný materiál sám!

Část nasbíraného materialu předkládám nyní veřejnosti pod názvem **„Základy francouzského rozhovoru denního"***), předpokládaje, že přijdu jimi snad vhod i jiným učitelům jazyka francouzského na školách středních, kteří dospěli k stejným úsudkům jako já.

O knize samé dovolím si promluviti několik slov, aby bylo jasno, na jakých základech je sestavena.

Obsah a rozsah knížky dán jest názvem jejím. Práce nebyla snadná. Šlo o to, uvědomit si nejdříve dobře, jakých vět vůbec se užívá v našich rozmluvách a v jaké formě, a pak teprve vybrati z nich slova a věty nejčastěji se vyskytující, tak aby uvedením příslušných francouzských slov a vět dán byl zase první pevný podklad pro konversaci francouzskou. Za základ byly vzaty rozhovory odpovídající obzoru žáků vyšších tříd našich středních škol, ale ze slov a vět nejčastěji se vyskytujících přihlíženo bylo zejména k těm, jež mají cenu trvalou a ne jen dočasnou. Jsou to především slova a věty, jichž předmětem jsou poměry našeho denního života, tedy věci, s nimiž celé naše bytí a žití úzce je spojeno. Co stejných vět užíváme takřka denně na př. o škole, o jídle, o zábavě atd.! Ale stejně důležitou součástkou rozmluvy jsou také věty, jež věty právě uvedeného druhu teprve v souvislý rozhovor spojují. Jsou to otázky (na př.: Co je? Kdo ti to řekl?), věty přisvědčující a záporné (To je pravda. — To není možné.), věty rozkazovací (Přijď brzy! Neříkej mu to!), věty zvolací

---

*) *Premiers éléments de la conversation française quotidienne.* A l'usage de l'enseignement secondaire tchèque. Par J. Veselý, professeur. — Písek. — Th. Kopecký, *imprimeur-éditeur.*

(Dej pozor! To by tak ještě scházelo!), věty podmínečné (Kdybych to byl věděl!) atd. I mezi větami tohoto druhu jsou mnohé ve své formě takřka již ustálené, poněvadž se jich stále a stále užívá.

Další nemenší prací bylo, seřaditi tyto základy konversace podle skupin v celek. Rozdělil jsem knížku na dvě části přihlížeje k uvedenému dvojímu druhu vět. První část obsahuje věty všeobecného významu, jež v rozhovoru proplétají se mezi vlastními větami jako jejich pojítko. Jsou seskupeny podle tvaru svého: **1. ve věty oznamovací, 2. ve věty přisvědčující a záporné, 3. věty tázací, 4. věty rozkazovací, 5. věty zvolací, 6. věty podmínečné.** Věty oznamovací jsou rozděleny podle hesel: **1. Kdo jsem. Čím jsem. 2. Čím je jiný. Jaký je. 3. Co dělám. 4. Co dělají jiní. 5. Kde jsem. Odkud přicházím. Kam jdu. 6. Kde je jiný. Kde byl. 7. Jak se mám. 8. Jak se mají jiní.** Jsou pak v první této části uvedeny také ustálené již zdvořilostní formulky: pozdravy, blahopřání, poděkování atd.

Druhá část knížky obsahuje významy a věty vztahující se k nějakému předmětu; seřazeny jsou podle těchto předmětů a tyto pak tak, že postupuje se od předmětů nejbližších k předmětům vzdálenějším, jak nejlépe ukáže seznam hesel sám: **I. Škola. II. Rodina. III. Obydlí. IV. Tělo lidské. V. Šat. VI. Strava. VII. Povolání. VIII. Zábava. IX. Cestování. X. Město. XI. Krajina. XII. Vesmír. Povětrnost. XIII. Čtvero ročních počasí. XIV. Čas. XV. Míry. Váhy. Peníze. XVI. Zvířata. XVII. Rostliny. XVIII. Nerosty.** (Z tohoto seznamu hesel je zároveň také vidět, jak bylo zásadně přihlíženo toliko k předmětům našich obvyklých denních rozmluv. Zúmyslně vyloučil jsem rozhovory vzdálené našemu dennímu životu, na př. rozhovory o Francii, o Paříži atd., poněvadž mám za to, že takové věci patří v obor četby anebo v konversační knížky vyššího stupně.) Jádrem jednotlivých statí druhé části jsou vždy věty, jednoduché a krátké, ale přece jen skutečně užívané v rozhovoru uvedenou formou. Pod heslem **„Škola"** uvedeny jsou také věty, jichž ve škole užívá učitel v rozhovoru se žáky, aby žák učil se větám těm rozumět a učitel mohl se o tom přesvědčit. Věty předchází v každé stati soustavný slovníček, o jehož důležitosti byla již řeč. Obsahuje právě slova nejobyčejnější, avšak ne snad v abecedním pořadě, nýbrž v přehledném seskupení. Toliko v oddílech **„Rodina"** a **„Povolání"** je výjimka; v onom uveden je abecedně seznam jmen křestních, v tomto rovněž abecedně seznam nejdůležitějších povolání. Stalo se tak proto, že tu nějaké sestavení podle skupin není možné, a přece seznam slov musí právě zde býti obšírnější a proto i přehlednější, poněvadž pojem slova často užívaného nedá se tu přesně určiti; co někomu je v rozhovoru často užívaným slovem, může jinému býti slovem vyskytujícím se jen zřídka. Za větami pak následuje většinou vždy krátký souvislý článek. Účel těchto článků je různý. Buď má býti doplňkem předcházejících vět (na př. články **„A la gare" — „Les quatre saisons")** nebo shrnuje v celek uvedená slůvka a umožňuje tak učiteli, dotazovati se po nich otázkami (**„Notre corps" — „Notre chambre" — „Nos habits" — „Nos repas"**), anebo konečně jsou to jenom vzory, podle nichž skutečné články mají býti teprve sestaveny. (**„Mes études" — „Notre famille" — „Notre maison" — „Notre ville"**).

Jako doplněk přidány jsou k „Základům francouzské rozmluvy" jakožto část samostatná **„Základy francouzského dopisování soukromého".** Zdělány jsou na stejných základech; obsahují v dopisech nejčastěji se vyskytující věty a rčení. Sestaveny jsou podle jednotlivých oddílů dopisu, takže je velice snadno na základě tom složiti dopis kteréhokoli druhu. Na konec přidáno jako vzor několik dopisů souvislých. Že také zde přihlíženo bylo i k po-

třebě školní i k potřebě praktické, je samozřejmo. Zúmyslně bylo vynecháno všechno, co by pro žáka našeho nemělo důležitosti. Tak na př. nebyly sem pojaty skoro žádné dopisy žáků rodičům; rád bych věděl, v kolika případech skutečně by žáci takový dopis psali! Jistě jen výjimkou. Bude-li žák náš chtíti nebo musit snad psáti francouzský dopis, nebo někomu při sestavování francouzského dopisu pomáhat, bude to jistě jen dopis spolužáku, příteli nebo přítelkyni nebo snad dopis učiteli anebo konečně jednoduchý dopis objednací, ale žádný jiný! A nač tedy žáky týrat zbytečnostmi?

Vnější rámec celé knížky, to jest titul, předmluva, nadpisy jednotlivých oddílů a poznámky, tedy vůbec celý ráz knížky je francouzský. Co je českého, to zastupuje toliko myšlenky, jež mají býti vyjádřeny v rozhovoru; proto slova a věty české uvedeny jsou vždy na místě prvém. To musí býti zejména žákům jasno; učitel jim musí připomenouti, aby, učíce se významům a větám, čtli si slova česká a české věty jenom potichu, ale nahlas říkali slova a věty francouzské. U vět, jichž učitel užívá ve škole v rozmluvě se žáky, je poměr obrácený. Francouzské věty říká učitel, od žáka se žádá toliko, aby jim rozuměl. Proto zde výjimkou věty francouzské jsou na prvním místě a věty české až na místě druhém.

IV.

Uvedl jsem, jak moje „Základy francouzské rozmluvy" vznikly a na jakých základech jsou založeny. Zbývá mi ještě promluviti, v kterých třídách a jak má se jich užívati.

Uvedl jsem již dříve, že četba a hovor jsou dvě složky různé, ale stejně důležité v našem vyučování jazykovém; je třeba je přesně rozlišovati právě tak jako na př. počty a měřictví v mathematice. Obě sice těsně vespolek souvisí a nelze si ani představiti jedné bez druhé, avšak obě vyžadují zvláštního cvičení. Ale rozděliti učení v tyto dvě složky je u nás možno, myslím, teprve v kvintě. Tercie a kvarta jsou jenom přípravkou pro oba předměty. Žák musí se teprve orientovati v mluvnici francouzské a musí si získat první zásobu slov. Bez toho nelze si myslit ani účelnou četbu, ani řádné cvičení v rozhovoru. Od kvinty počínajíc však učení musí jíti již zmíněným dvojím směrem, v kvintě tedy také knížka naše má započíti svůj úkol.

A jak má býti knížky používáno? Představuji si věc asi takto: Učitel neprobírá se žáky snad stránku za stránkou, odstavec za odstavcem, nýbrž vybírá pro cvičení jednotlivé části v pořadě a v době, jež sám uzná za vhodné a případné. Jsa asi přesvědčen, že od kvinty počínajíc má býti v hodinách francouzských užíváno již co možná nejvíce francouzštiny i při rozhovoru učitelově se žáky, prodělá s nimi tedy nejdříve stať **„Termes usités en classe dans la conversation entre le professeur et les élèves"**. Na to hned naváže oddíly **„Qui je suis. Ce que je suis"** a **„École"**, aby se žák naučil myslit a mluvit o tom, co je mu nejbližší, o vlastní osobě a škole. — Při volbě dalších částí bude učiteli směrodatná především četba. Četl-li se článek, v němž je řeč o věcech, o nichž promlouvá se také v naší knížce (na př. o cestování, o městě atd.), probéře se přirozeně i tato příslušná část jako doplněk čteného. Bude směrodatná také mluvnice. Byly-li probírány v mluvnici na př. věty tázací nebo věty podmínečné, nacvičí se pak ihned také příslušné věci uvedené v knížce rozhovorů; žák utvrdí se tak v tom, čemu se naučil v mluvnici, a zároveň snadno osvojí si důležitý materiál konversační. Ale postup

může býti také určen zcela vnějšími okolnostmi. Stati jednající o počasí, o ročních dobách a o zábavě neproberou se ihned celé, nýbrž po částech tak, aby byly také ve shodě se skutečností. Nebylo by na místě, aby žáci na př. v době vánoční, tedy v době mrazu a sněhu, učili se větám pojednávajícím o parném létě, o bouřkách, o koupání, nebo zase v květnu a v červnu větám o zimě, mrazu a bruslení. Shoda látky probírané ve škole se skutečným životem budí zájem žáků a zájem žáků pro věc usnadní učiteli práci velice. Je přirozeno, že vše nedá se navázati takto buď na ostatní učivo nebo na okolnosti vnější; to probírá učitel podle vlastního uznání buď pořadem, jehož drží se kniha, nebo postupuje od lehčího k těžšímu střídaje vždy stati z první a z druhé části knihy.

Jednotlivé stati cvičí učitel se žáky takto: Probéře s nimi nejdříve věty jako každou jinou novou látku, to jest říká věty české a žáci pokoušejí se říci příslušné věty francouzské; při tom opakuje se mluvnice a vysvětlují se, pokud jsou nutné, rozdíly francouzštiny od češtiny. Takto probraným větám žáci naučí se na příští hodinu z paměti, tak aby, řekne-li jim učitel věty české, uměli hned plynně a správně říci příslušné věty francouzské, jako by jich užili v hovoru. Kde jsou v knížce uvedeny věty v druhé osobě čísla jednotného, cvičí a zkouší je učitel také se zájmenem druhé osoby čísla množného; první forma je žáku přirozenější a bližší, pokud je ještě na škole, druhé bude potřebovat, až skutečně v praktickém životě bude francouzsky hovořit.

Kde je to možné, učitel zkouší otázkami nacvičené již věty; tak může prozkoušeti skoro celou stať **„Qui je suis. Ce que je suis"** otázkami jako na př.: *Qui êtes-vous? Comment vous appelez-vous? Qu'est-ce que vous êtes?* atd. Kde to není možné, učitel aspoň otázkou zahájí cvičení, na př.: *Quel temps fait-il? Où demeurez-vous?* etc. a na odpověď žákovu pak naváže teprve možné variace.

Probírají-li se věty z druhé části knížky, opakuje učitel se žáky nejdříve slůvka na základě slovníčku a doplní slova již známá slovy ještě neznámými; pak teprve probírá věty. Také slůvka učitel stále zkouší a opakuje; kde je to možno, zase otázkami na základě souvislých článků **(Notre corps. Notre chambre. Nos vêtements. Nos repas).** Na př.: *Quelles sont les trois parties principales de notre corps? Comment s'appelle le devant de la tête?* atd.

Jsou-li probrány i slova i věty, probéře se pak také článek souvislý, kde je uveden, a to nejdříve vždy tak, jak je v knize, a pak teprve v náležité obměně, kde je to ovšem možné. **(Mes études. Notre famille. Notre maison. Notre ville.)**

Svrchovaně důležito však je, aby bylo stále a stále znovu opakováno, co jednou bylo probráno, ať jsou to slůvka nebo věty nebo celé články a to se zvláštním zřetelem na plynnou a správnou výslovnost. Neboť jenom tak osvojí si žák jistě a náležitě, co má býti pro všechny časy jistým základem pro veškerou konversaci francouzskou; osvojil-li si dobře tyto základní elementy, ušetří si práci překládati teprve při rozhovoru množství vět a nemusí se báti, že snad překlad není správný; celý hovor bude tak plynnější, živější a přirozenější.

Promluvil jsem poněkud obšírněji o své knížce základů francouzského hovoru. Knížka ta tím spíše může činiti nárok, státi se skutečnou učebnicí školní, ježto, jak bylo uvedeno, založena je na zkušenostech získaných ve škole. Dodávám, že i pro konečné uspořádání bylo knížky v rukopise ve škole již užíváno a to nejen mnou samým, nýbrž i mými pány kollegy na ústavě. Těmto zejména nemohu býti ani dosti povděčen za veškeru pozornost věnovanou této mé knížce a za všechny jejich přátelské rady a pokyny.

Dovoluji si nyní knížku svou předložiti všem pp. kollegům odborníkům k laskavému povšimnutí a nestrannému posouzení s prosbou o upozornění na eventuální opravy a doplňky, aby knížka v dalším vydání mohla se ještě více přiblížiti vytčenému cíli. —

Veřejné vyučování těsnopisné na českých ústavech učitelských.

Sděluje **Vendelín Honzík.**

Hradec Králové.

Okolnost, že po době delšího usilování nejedněch činitelů povoleno bylo na c. k. ústavu ku vzdělání učitelů v Hradci Králové veřejné vyučování těsnopisu, s nímž letošním školním rokem také započato, vzbudila ve mně jako docentu předmětu toho na ústavu řečeném snahu, pátrati po stavu veřejného vyučování těsnopisného na českých ústavech učitelských vůbec, jak vzhledem k minulosti, tak zvláště přítomnosti, a výsledky šetření v zájmu dobré věci, zejména chystané reorganisace ústavů učitelských, přednésti veřejnosti.

Nemohu při té příležitosti přejíti blahovolnosti sl. ředitelstev a pp. kollegů-učitelů těsnopisu, kteří dotazník můj s nevšední ochotou právě v době perné zkušební práce listopadové vyplnili a jimž vzdávám za to ještě na tomto místě povinný dík.

Těsnopis je na čes. ústavech učitel. dnes ještě popelkou, zvláště na ženských. Na 27 úst. s vyučovací řečí čes. v Čechách (19), na Moravě (7 i s utrakv. kníž. arcib. soukr. úst. ku vzd. učitelek v Olomouci) a ve Slezsku (1) vyučuje se mu

v Čechách:

v Hradci Králové (c. k. úst. ku vzd. učitelů, 22. I. 1907, č. 46198. ai. 1906 MV., 9. II. 1907, č. 6570 ai. 1907 ZŠR.),

v Kutné Hoře (c. k. úst. ku vzd. učitelů, 9. I. 1903, č. 35578. MV., 21. I. 1903, č. 2457. ZŠR.),

v Plzni (c. k. úst. ku vzd. učitelů, 23. III. 1907, č. 244. MV., 8. IV. 1907, č. 17110. ZŠR.),

v Poličce (c. k. úst. ku vzd. učitelů, 12. I. 1906, č. 41754. ai. 1905 MV. 22. I. 1906, č. 3807. ZŠR.),

v Praze (c. k. úst. ku vzd. učitelů, M., 2. V. 1906, č. 11417. MV., 17. V. 1906, č. 22533. ZŠR. a soukr. úst. ku vzd. učitelek u sv. Anny kongr. chud. šk. sester de N. D., Ž., 19. X. 1907, č. 41098. MV., 1. XI. 1907, č. 55581. ZŠR.),

na Moravě:

v Příboře (c. k. úst. ku vzd. učitelů, 7. XII. 1906, č. 41791. MV., 21. XII. 1906, č. 25599. ZŠR.),

ve Slezsku:

v Polské Ostravě (c. k. úst. ku vzd. učitelů, 27. IX. 1906, č. 21435. MV. 15. X. 1906, č. 7390. ZŠR.),

tedy celkem pouze na 8 úst., z nichž 7 je stát. a jen 1 soukr., a k tomu jediný ženský. Krom toho učiněny letos kroky k zavedení veřejného vyučování těsnopisného na c. k. úst. ku vzd. učitelů v Brně, kde již od šk. r. 1901-2 soukromě se vyučuje, podáním k c. k. zemské školní radě v Brně nedávno zesnulým řed. Antonínem Váňou.

Podnět k vyučování zavdala ředitelství, někdy i odborná síla (Praha M., Příbor), v Hradci Králové krom obého místní spolek těsnopisný.

Nejprve začalo se vyučovati v Kutné Hoře (poč. šk. r. 1903-4), potom v Poličce, v Polské Ostravě a v Praze M. (poč. šk. r. 1906-7, v Polské Ostravě poč. list. 1906-7), dále v Příboře (poč. led. 1907), v Hradci Králové, v Plzni (poč. šk. r. 1907-8) a naposled v Praze Ž. (poč. list. r. 1907).

Hradec Králové, Plzeň a Praha Ž. mají zatím odd. jen I. (jednoroč. nižší), Kutná Hora, Polička, Polská Ostrava a Praha M. také odd. II. (jednoroč. vyšší), v Příboře střídá se po r. odd. I. s II. (letos je II.); v Polské Ostravě měli loni 2 odd. I.

Odd. I. mají týd. po 2, odd. II. jen po 1 h.; pouze v Příboru má odd. II. též 2 h.

Vyučovací hodiny připadají letos v I. odd. obyčejně na středu a sobotu po 1 h. (Hradec Králové a Plzeň 12—1, Polská Ostrava 2—3, Kutná Hora 2—4 a Praha M. 3—4), výjimkou též na pondělek (Polička 11—12, Praha Ž. $1^1/_2$—2), čtvrtek (Polička 4—5 a Praha Ž. 8—9) a pátek (Polská Ostrava 5—6), v II. odd. hlavně na středu (Příbor 1—2, Kutná Hora a Praha M. 2—3, Polská Ostrava 3—4), výjimkou též na pondělí (Polička 4—5) a sobotu (Příbor 1—2).

Vyučování účastní se letos chovanci jen II. roč. v Hradci Králové jen III. v Praze Ž., II. a III. v Plzni, v Poličce a v Praze M., II.—IV. v Kutné Hoře, I.—IV. v Polské Ostravě a v Příboře.

Celkem letos vyučováno jest 271 chovancův a chovanek, a to v Poličce 48 (I. odd. 25, II. 23), v Praze M. 41 (I. odd. 25, II. 16), v Hradci Králové 38 (I. odd.), v Plzni 35 (I. odd.), v Polské Ostravě 35 (I. odd. 20, II. 15), v Příboře 30 (II. odd.), v Kutné Hoře 25 (I. odd. 10, II. 15), v Praze Ž. 19 (I. odd.). Největší počet zúčastněných v odd. stanoven je min. vyn. na 40.

Počet v odd. průběhem r. je celkem konstantní, jen výjimkou stává se vyloučení pro neprospěch v předmětech obligátních; min. vyn. akcentují dobrou znalost pravopisu čes. jakožto podmínku účasti na kursech.

Příčiny, které odvracejí chovance od účasti na vyučování těsnopisném, jsou nyní hlavně tyto: přetížení jinými učebnými předměty, zvláště hudbou, okolnost, že těsnopisu vyučuje se v prázdných jinak půldnech, vzdálená docházka, na jednom ústavu též nepříznivá poloha budovy šk., částečná již znalost předmětu, nevalné písmo a spojená s ním nedůvěra v úspěchy.

Pomůcek, jichž se při vyučování nyní užívá, jsou tyto: Ibl-Mach: »*Methodická* učebnice českého těsnopisu«, díl I. (vyd. 5.) a díl II. (vyd. 3.),

Číslo	Jméno	Stav	Způsobilost	Ústav	Odměna
1.	Alois Bílek	cvič. uč. c. k. úst. ku vzd. učitelů v Plzni	Praha, 7. VI. 1903, č. 1.	C. k. úst. ku vzd. učitelů v Plzni	100 K za 1 h. týd., dosud nepoukáz., celkem 200 K roč.
2.	Antonín Brotan	uč. měšť. chlap. šk. v Příboře	Praha, 10. V. 1899, č. 313.	C. k. úst. ku vzd. učitelů v Příboře	100 K za 1 h. týd., měs. předlhůt., celkem 200 K roč.
3.	Vendelín Honzík	prof. c. k. úst. ku vzd. učitelů v Hradci Král.	Praha, 6. VI. 1906, č. 187.	C. k. úst. ku vzd. učitelů v Hradci Král.	100 K za 1 h. týd., pololet., polhůt., celkem 200 K roč.
4.	Filip Kalus	prof. VIII. hod. tř. c. k. úst. ku vzd. učitelů v Pol. Ostravě	Praha, 7. VI. 1904, č. 47.	C. k. úst. ku vzd. učitelů v Pol. Ostravě	100 K za 1 h. týd., měs. předlhůt., celkem 300 K roč.
5.	Ansgara Přibíková	hl. uč. soukr. úst. ku vzd. učitelek u sv. Anny kongr. chud. šk. s. de N. D. v Praze	Praha, 11. VI. 1907, č. 239.	Soukr. úst. ku vzd. učitelek u sv. Anny kongr. chud. šk. s. de N. D. v Praze	Jako člen kongr., jež úst. vydržuje, bez odměny
6.	Josef Svárovský	prof. c. k. úst. ku vzd. učitelů v Poličce	Praha, 9. VI. 1902, č. 426.	C. k. ústav ku vzd. učitelek v Poličce	100 K za 1 h. týd., měs. předlhůt., celkem 300 K roč.
7.	František Švadlenka	prof. c. k. úst. ku vzd. učitelů v Praze	Praha, 15. XII. 1899, č. 329.	C. k. ústav ku vzd. učitelů v Praze	»
8.	Edvard Zoubek	skut. uč. těl. c. k. reál. v Kutné Hoře	Praha, 9. VI. 1902, č. 429.	C. k. úst. ku vzd. učitelů v Kutné Hoře	»

Herout-Pražák-Mach: »Těsnopis český dle soustavy Gabelsbergerovy«, vyd. 10., Pražák: »Česká čítanka těsnopisná pro střední školy«, vyd. 6., v poslední době doporučovaný Machův »Klíč k těsnopisu českému«, Kettnerův »Slovníček samoznaků zkrácenin těsnopisu českého dle soustavy Gabelsbergerovy«, díl I. (vyd. 5.) a díl II. (vyd. 2.), »Těsnopisné zábavy«, »Těsnopisné listy«, »Multum«, tabule plátěná neb dřevěná s přiměřenou

liniaturou, sešity na cvičení, po případě i zvláštní sešity na samoznaky.

Pro knihovnu učitelskou odbírají se dosud pouze v Praze Ž. »Těsnopisné zábavy«, pro čítárnu chovanců v Příboře béře se 1 výtisk téhož časopisu.

Výsledek vyučovací dlužno nazvati dobrý, chvalitebný, někde až výborný.

V umění těsnopisném, jehož důležitost v životě veřejném i soukromém je naprosto nesporná a jehož zavedení samo MV. na všech úplných šk. středních — pokud možná — si přeje, mělo by se díti vyučování na všech úst. uč. pro všechny roč., a to aspoň ve 2 současných odd. jednoroč., nižším a vyšším, aby bylo příležitostnější. Každý, kdo vyučoval těsnopisu po všech jeho stránkách, uzná beze všeho důrazný požadavek, aby i II. odd. mělo po 2 h. týd., neboť tam právě, kde uplatňuje se geniálnost Gabelsbergerova a výhoda psaní těsnopisného v míře největší, v krácení slovném a hlavně větném, má učitel postupovati pomalu, nikoli plnou parou.

I hlasy, aby těsnopis byl předmětem řádným v I.—III. roč. (I. a II. se 2 h., III. s 1 h. týd.), aby zřízeno bylo zvláštní odd. rychlopisné aspoň s 1 h. týd. a aby hodiny těsnopisné umístěny byly co nejvhodněji, zasluhují úvahy.

Vyučování svěřeno je ve smyslu nařízení MV. jen osobám náležitě k tomu kvalifikovaným. Jména jejich se stavem, způsobilost, ústav a nynější odměnu vyučovací udává přehled výše stojící tabulky.

Tělesná výchova na universitě.

Ant. Krištof*).

V dubnovém čísle XIII. ročníku „Věstníku professorského" bylo referováno o universitní schůzi, svolané dne 4. března 1906 „Svazem československého studentstva" do Klementina, na níž přednášel univ. docent Dr. Růžička „O životosprávě studentově" a Ph. St. A. Krištof „O tělesné výchově na universitě". Ve schůzi zvolená komise vypracovala memorandum, jež podal „Svaz českosl. stud." prostřednictvím a doporučením akademického senátu c. k. české university vysokému ministerstvu kultu a vyučování.

V memorandu tom žádají akademikové vedle *reorganisace vzdělávacího kursu* pro budoucí učitele tělocviku u příležitosti novostaveb universitních *řádně vypravené tělocvičny* v universitní budově samé nebo v bezprostřední její blízkosti a *zřízení tělocvičného ústavu universitního*, jaký jest již od r. 1895 v universitě vídeňské.

Během jednoho roku staly se pronikavé změny ve dvouletém vzdělávacím kursu pro učitelství tělocviku: předsedou zkušební komise a ředitelem kursu jmenován byl universitní professor Dr. Janošik místo staříčkého ředitele

*) Oprava k článku „Povinný tělocvik na gymnasiích" na str. 225. Věstníku č. 5. a 6.: Nedopatřením se stalo, že v předešlém čísle autorem článku „*Povinný* tělocvik na gymnasiích" byl uveden Jos. Klenka místo Ant. Krištofa, *který sestavil* statistiku a napsal článek, kdežto Jos. Klenka připojil doslov.

reálky ve výslužbě, zkoušení i přednášky z anatomie a fysiologie svěřeny prof. Dru. K. Weignerovi, a konečně praktický tělocvik (vedený uč. tělocviku z reálky v Ječné ul. Janem Sýkorou) jest oddělen od theoretických přednášek (jež koná uč. tělocviku z učit. ústavu V. Švácha) a oboje jest svěřeno odborníkům, kteří se výhradně a s láskou věnují tělesné výchově.

V měsíci únoru t. r. došlo rektorátu *příznivé vyřízení* i druhého požadavku „Svazu" tímto výnosem: „C. k. ministerstvo kultu a vyučování prohlásilo výnosem ze dne 10. prosince 1907, č. 46.172, k žádosti Svazu československého studentstva v Praze za zřízení universitního ústavu tělocvičného, že vzhledem k okolnosti, že v projektovaných novostavbách universitních má býti postaráno též o vhodné tělocvičné místnosti, nebude svého času závady proti tomu, aby zřízen byl na české universitě tělocvičný ústav universitní za podmínek zavedených při zřízení vídeňského universitního ústavu tělocvičného."

Doufáme, že tato instituce umožní tělesná cvičení velkému množství akademiků, kteří ať z důvodů jakýchkoli nevstupují do spolků tělocvičných a sportovních.

Konečně dlužno zaznamenati ještě jeden krok ku předu na této půdě. Při Svazu stud. ustavila se Komise pro tělesnou výchovu, která na podkladě vědeckém řešiti chce otázku tělesné výchovy hlavně mládeže studující a přednáškami a pod. šířiti u nás zájem o důležitý a dnes tak potřebný obor výchovy. První positivní prací její jest, že letos po prvé budou zavedeny přispěním „Spolku pro pěstování her mládeže v Praze" hry též pro akademickou mládež, která na střední škole měla dobře o hry postaráno, ale přišedši na vysokou školu, nemá žádného občerstvení na zdravém vzduchu a proto přirozeně snadno hledá náhrady v životě hospodském a kavárenském.

Literatura.

SVATOPLUK ČECH
† 23. února 1908.

Tedy i on již je pochován. Poslední buditel, všenárodní básník a nadšený snílek o věčném lidském bratrství a míru. Buditelství zdědil po otci, zmnožil je moderně a pokrokově upravil podle taktu pohnutých dní. Začal básnit v době, kdy zdůraznil se u nás demokratism a odmítlo spojenectví s feudály a klerikály. Vítězná lidovost nazvala jej svým básníkem, a ježto ona tvoří národ, dala mu pyšný přívlastek všenárodní. Bojoval s lidem a pro lid, ve znamení českého vzestupu a uvolnění, nedivno, že se tedy celý národ sešel za jeho rakví. A v zápase denním a na smrt neopomenul nikdy věřit, že přijde chvíle vzájemného porozumění, kdy člověk bude člověku bratrem, a ještě naposled před smrtí podával do širého světa stejně smýšlejícím nadšeně ruku.

V létech počtyřicátých otec Čechův chtěl mravně a národně povznést lid ve svém okrese. Kollárovsky věřil slovanskému slavnému příští. Toto chtění sestupňoval a pro celý národ rozšířil syn Svatopluk. Po krátké dráze právnické členy almanachu „Ruchu" uznáván a Nerudou roznícen oddal se obětavě lite-

ratuře. Neruda, ustupuje od kosmopolitismu k národství, přesvědčil jej o ceně tendenčního umění ve smyslu národním a sociálním. A to přesvědčení obracelo ho stále domů, od snů ryze uměleckých lákalo stále v arenu zápasů malého národa s odvěkým nepřítelem, zneklidnilo mu práci, zakalilo čisté a pyšné sny, rozrušilo lidské i umělecké štěstí, ale na nespokojenou skráň také slavně a bezpečně položilo věčně zelenou ratolest národní lásky a národní nesmrtelnosti.

Svatopluk Čech celým svým dílem řešil si problém svého malého národa a jeho kritickou posici v sousedství velkých a mocných a od staletí nepřátelských. Velmi brzy odmítl sentimentální historism a uvědomoval si vážné skutečno. Znamenal, že historism má výchovné možnosti, ale ty stačily jen pro začátek, pro plné obrození. Obrodili jsme se jím, ale také nepřátelství proti nám se obrodilo. Industrialism, obchod, sociální politika států geometricky nás zas stísní. Bismark již r. 1869 tuto expansi ideálně a přáním naznačil přes Čechy k Adrii. Proto je nutno postavit se uvědoměle na stráž ohrožených hranic. Je marno ptát se, proč nás osud na tak nebezpečné místo postavil, ale pud sebezachování a memento polabských Slovanů, poznaňských Poláků a šlesvických Dánů donucuje se bránit. Nechrání-li nás vláda, nutno se ochránit svou silou. To znamená: nehledět na situaci růžovým sklem přání, ale bezohledným vyšetřením skutečna. Je jisto: historická práva nepomohou. Je proto vší silou počítat s přirozenými, zmnožit a sesílit je. Zvýšenou jakostí národní individuality se posílíme. K té je třeba energicky vzpřímit šíj a sebepoznáním a sebezdokonalením zdůraznit národní nekompromissující pýchu. Neustupovat druhé národnosti, semknutě a svorně chránit sebe a svůj význam. „Semknutě", neznamená šlechtu — ta je lhostejná národnostně —, ale lid, v něm je náš Blaník. Lid znamená zas především rolník, onť hrdina budoucnosti, a neústupný a nezmarný živel, pokud vzdělává svou půdu. Lid se musí uvědomit, musí se mu zachránit jeho svéráznost a odlišnost a musí se v něm lámat sklon k cizí assimilaci. To je práce intelligentů, a Čech jako básník proto rozhoduje se „otloukat bájnou píšťalku ze svěží kůry české vrbiny" a zpívat jen jemu a za jeho ochranu. Přicházejí chvíle, kdy Čech přestává věřit v sílu toho lidu. Nepostupuje mu dosti podle daného směru. Zdá se mu příliš malou hrstkou proti cizí přesile. V takové chvíli, kdy Evropou si uznamenal úpadek Západu, vzpomíná otcova Kollárova snu: pochodeň panslavismu, onu Havlíčkem a Palackým v austroslavism přežžehlou, vrhá v lid a začíná věřit v slovanskou svépomoc a v ochranu bílého ruského orla, jenž sesílí, až Rusko škváry ciziny setřese. Trvalo dosti dlouho, než se Čech smířil s poznáním, že pochodeň ta vyhaslá a že nutno zapálit novou. Sociální uvědomění všedělnické vdechlo mu víru v obnovu lidských řádů a víru v malého člověka. To bylo nové vyznání, nadějné a schvacující. „Pravda" přiložila ruku na tepnu společnosti a seznala, že na lži je založena a zralá k pádu. Nespočetní jedinci byli jařmení hrstkou věčně lačných a tyranských bohatců, kteří je ponižovali lidsky, národně i sociálně. Stav neudržitelný, jenž se dá řešit jen vzpourou a krví. „Písně otroka" spěchaly osvobodit dělníka a pozvat jej k bouři, „Sekáči" rozdmýchali nitro rolníkovo. Dvě vojska postavena proti sobě, vyvýšených a ušlapaných, a naplněna virou ve vítězství otroků. Bouře měla sjednotit všechny, dát jim lidská a národní práva, a pak ze všenárodního bojiště hlas krve měl volat i malé národy k volnému a šťastnějšímu životu, jejž bojovníci velkých národů, právě protože trpěli a za uvolnění se bili, nedovedou popřít a ubíjet. Když parlamentně se tato otázka u nás se zdarem začala řešit, zdá se, že se znovu ozval Čechův optimism a uvěřil, že protivy se vyrovnají smírně. Harmonicky aspoň do širého světa hlásal tu víru.

Pro vřelé řešení českého problému a pro neustálý plamen vzněcujícího

nadšení pro národní zmocnění byl Čech doma tolik milován. Cítil opravdu česky. I tím svým idealismem a vždy ochotným smiřováním se, kde bylo lze doufat v zlepšení. Problémem tím plnil vše, co psal, a v jeho tempu určoval i ke všemu vztah. V umění nade vše cenil tuto vzestupnou národnostní tendenci a rád propadal illusi, že brzy bude vše u nás tak, jak sen touhu rozžíznil. Neváhal pro tu illusi satiricky šlehat vše, co jí bránilo. V přírodě nazíral slovansky, t. j. pantheisticky, české kraje okresloval, a i problém kosmický, jejž si resignovaně a s vírou v ideu věčného návratu řešil, naplňoval národní meditací: Neznámý, jenž je Pravda, Dobro, Krása, Láska, Harmonie, ochrání. Křesťanství chápal česky, t. j. protiřímsky: Václav z Michalovic odlišuje Krista od římských jezovitů přesně a energicky. A i onen sen o věčném míru, zcela shodný s A. Grünem, má zřejmé ohlasy Chelčického a Tolstého. A je zajímavo, že národovec se ozývá i v základním vztahu životním: v lásce. Čech, fiktivní milenec s pyšně nádhernou maskou ženu hledající a nikdy nenalézající, tvůrce nadzemských vidin, uctívaných s Marianskou idolatrií, platonik s neústupnou vírou milostného předurčení a prometheovec milosti k ženě, dá podléhat lásce v jediném případě: když chce milovat národní nepřítel.

A tak je patrno: Svatopluk Čech až na konec uchoval si žárlivě a neustupně princip hájený od počátků: žít národu a jeho šťastnějšímu zítřku. Netřeba uvažovat, jaké vlivy cizí i domácí určovaly kdy jeho umění, netřeba vytýkat někde upřílišený pathetism a sklon k utopické víře: jeho umění stvořilo silný, národně vzestupný a zápalný živel, jenž vždy plodně bude zasahat v českou duši, dokud její existence nebude pevná a plně zajištěná. Je cosi prorocky mohutného v tom živlu. Národ měl symbolicky Čecha uctít, pohřbít jej na Řípu a hledět k pahorku tomu s tajemnou důvěrou, že jeho prorok nezemřel, ale stále vztahuje dlaně jako v protestu a obraně proti severu a že ochraňuje dál zemi svoji, na níž nyní již jen zůstalo jeho veliké a krásné dílo. A že hledí na nás také jako živé svědomí: zda činem, myšlenkou a prací plníme a pokrokově dál formujeme jeho plamenný ideově národní odkaz!

A. Pražák.

W. Ostwald: **Naturwissenschaftliche Forderungen zur Mittelschulreform.** (Schriften des Vereins für Schulreform), Vídeň 1908.

Známý vynikající chemik přednesl 3. prosince 1907 ve vídeňském spolku pro reformu škol řadu pozoruhodných názorů, z nichž mnohé setkaly se s některých stran s rozhodným odporem, mnohé stanou se však předmětem vážného přemýšlení. Především obviňuje střední školy, že ničí zárodky velkých mužů; ukazuje, že vynikající duchové (Liebig, Helmholtz, Davy a j.) byli většinou špatnými žáky na střední škole, vynikli však, poněvadž veliká energie vůle škodlivý vliv střední školy rušila. Jednu z hlavních vad středních škol vidí Ostwald v přílišném přeceňování cizích řečí. Přirozeným jazykům schází naprosto logika a zákonitost, jsou výtvory libovůle a náhody, a následkem toho nejen nemají významu vzdělávacího, nýbrž jsou přímo protichůdny snaze, vychovati lidi logicky a s přesnou zákonitostí myslící. „Historickým vývojem stal se každý jazyk ložiskem fossilií, v němž myšlenky, představy a názory našich předků zkameněly". Již Goethe naříkal: „Was ein Volk zusammen sich gesammelt, soll ewiges Gesetz für Herz und Seele sein." — „Kdo věří v pokrok lidstva, zajisté uzná, že tvoření pojmů je tím hloupější a špatnější, čím je starší. S tímto prostředkem jsme nuceni pracovati; shledáme-li pak náhodou drobet logiky, spráskneme ruce a zvoláme: Jak hluboký smysl tkví v jazyku, čímž vlastně ukazujeme, jak zřídka se to přihází. Jazyk přirozený je nutné zlo."

Že znalost cizích řečí nepřispívá ke zvýšení rozhledu, je známo ze zkušenosti. Je tudíž nutno vyučování řečem — vyjímajíc mateřštinu — co nejvíce omeziti. Vyučování cizím řečem dlužno nahraditi jednak důkladným pěstěním mateřštiny, jednak přírodními vědami.

Ze školy dále nutno odstraniti dva „Molochy", jimž obětujeme své děti a kteří se zovou „*harmonické*" a „*uzavřené*" vzdělání. Snaha po harmonickém vzdělání vychovává lidi průměrné; kdo vynikal všestranně na střední škole, obyčejně nic velkého v životě neprovede. Lidé jednostranní vykonávají znamenité činy, nikoli harmonicky vzdělaní. Jest tudíž povinností školy, nalézti u žáků vždy určitý předmět záliby a učiniti jej střediskem výchovy. Obava před jednostranností není dnes ničím zdůvodněna. Jen kdo se nedívá ani v pravo ani v levo, nýbrž před očima má vytčený cíl, může něco vykonati. Taková *individualisace* školy ovšem předpokládá splnění základní podmínky: málo žáků ve třídě.

Druhý Moloch, „*uzavřené*" vzdělání, projevuje se maturitním vysvědčením. Maturitní vysvědčení nejsou ničím jiným než „vysvědčením chudoby", jež si střední škola sama vystavuje. Zkoušku maturitní nutno co nejdříve odstraniti; horečnou přípravou ztrácí mládež schopnost jednati, radost a lásku k vědecké práci; zrušením maturity docílí se úspory energie, jež ponese zdárné ovoce. Kdo se zastává maturity pod heslem „uzavřeného vzdělání", zapomíná, že vzdělání uzavřené přestává vůbec býti vzděláním, „es ist eine systematisierte Borniertheit. Nicht zugestöpselt und unfähig zur Aufnahme weiteren Wissens soll die Mittelschule ihre Zöglinge entlassen, sondern mit gesundem geistigem Magen, um die schwere Kost der kommenden Jahre zu verdauen und mit dem gesunden Hunger der Jünglingsjahre nach mehr, immer mehr davon."

Th. Gomperz: **Ueber den Bildungswert des Sprachunterrichtes** (Neue Freie Presse 29. XII. 1907).

Autor odpovídá k názorům Ostwaldovým, pokud se týče cizích řečí. Klade váhu na trojí užitek, plynoucí z překládání: 1. Překládajíce, jsme nuceni pojmy přesně vymeziti; poněvadž v řeči cizí velmi často schází přesný ekvivalent pro určité slovo, jsme nuceni od slova v jedné řeči povznésti se k pojmu a od pojmu opětně sestoupiti k slovu nejblíže rovnocennému v řeči druhé. 2. Znalostí cizích řečí odpadávají zdánlivé záhady, s jakými se setkáváme, chtíce postihnouti rozdíl ve významu dvou podobných slov, ku př. „Verstand" a „Vernunft". Pro toho, kdo zná jedině německý jazyk, je mezi oběma slovy nepřeklenutelná propast. Znalec řečí cizích pozná ihned, že jde jen o nepatrný rozdíl stupňový, jejž většina cizích řečí vůbec nevyznačuje. — 3. Znalost cizích řečí rozšiřuje duševní obzor a zamezuje pojmové znetvoření a zakrnění slov. Takovým slovem je ku př. „ctnost", jež má u nás (podobně jako v němčině) „zakrnělý" pojmový obsah u srovnání s řečmi jinými (angl. virtue, lat. virtus).

Je tedy znalost cizích jazyků výborným prostředkem tříbícím pojmy a zamezujícím „tyranství" mateřštiny.

W. Ostwald: **Ueber den Bildungswert des fremdsprachlichen Unterrichtes.** (Neue Freie Presse 5. I. 1908.).

Gomperzův názor o důležitosti překládání není správný. Má-li se překládající od slova v mateřštině povznésti k pojmu a odtud sestoupiti k pojmu v jiné řeči, musí si především ujasniti poměr mezi slovem a pojmem v obou jazycích, a pak ovšem je ona oklika zbytečna. Tento postup předpokládá to, čeho jím teprve má býti dosaženo. Proto je lépe pracovati se žáky o vytříbení *pojmů* v mateřštině a nikoli „opravovati křivé měřítko mateřštiny křivým

měřítkem řeči cizí". — O vzdělávací ceně řečí mluví zřetelně okolnost, že dnes, po tolikaleté vládě filologů na střední škole, se všeobecně uznává nutnost reformovati ji. Proto, že filologové sami zavinili potřebu reformy, odpírá jim Ostwald legitimaci k dílu opravnému.

W. Jerusalem: **Philologie und Naturwissenschaft.** (Neue Freie Presse 18. I. 1908.)

Mohutný rozvoj přírodních věd a techniky v 19. století vzbudil oprávněnou pýchu stoupenců těchto disciplin, a radikální výrok Ostwaldův o bezcennosti vyučování jazykům je přirozeným důsledkem. Moderní paedagogové nemohou neuznávati hlubokého vzdělávacího významu přírodních věd a nesmějí odpírati jim přiměřené místo v učebném plánu střední školy. Zejména sluší vytknouti důležitost věd math.-fysikálních, poněvadž se pohybují na půdě mnohem přístupnější experimentálnímu zkoumání než biologie. Však i biologie methodou vývojovou a srovnávací dospěla již k takovému stupni, že je významným prostředkem k poznání přírodních dějů a tím i důležitým pramenem vzdělání. — Nicméně methody přírodovědecké selhávají, jakmile zrak obrátíme k nejdokonalejšímu výtvoru života, k člověku. Obvyklé pojmy fysikální nestačují, aby vysvětlily duševní život. Podobně jako vývoj jednotlivců, ani vývoj národů není výsledkem slepě vládnoucích sil přírodních; všude pozorujeme podstatný vliv dějů duševních. Z nejdůležitějších prostředků, jimiž vnikáme do duševní dílny člověka, je jazyk; proto je nutno již mládež filologicky vzdělávati. Řeč sice postrádá přesné logiky mathematického písma, ale je nesmírně důležita tím, že se v ní obráží myšlení a cítění národů. Možno ji nazvati zobjektivněným a tím badání přístupným lidským duchem. Filologický výcvik umožňuje rozložiti každý jazykový útvar, odloučiti obsah od formy a poznati hravě stejný obsah v různých způsobech vyjádření.

Filologického výcviku nelze nabýti na mateřštině. Cizí řeč nutí nás srovnávati a uvědomiti si tím přesně vyhraněné pojmy v mateřštině, jež by jinak naší pozornosti unikly. Studium cizích řečí má krom toho veliký význam praktický tím, že nás seznamuje s literaturou a kulturou jiných národů.

Filologie má tudíž na školách právě takovou oprávněnost, jako přírodní vědy. Jen ve vzájemném spolupůsobení obou těchto směrů spočívá záruka vzdělávacích úspěchů střední školy. *V. Appelt.*

Lipský filosof a chemik W. Ostwald pronesl *v příčině reformy maturitní* ve své přednášce o psychologii velikých mužův (7. března t. r. ve Vídni ve dvoraně dolnorakouského Gewerbevereinu): Jsem přesvědčen, že všechen školský život dozná obratu tím, že prohlášena nyní zásada, aby zkouškou vyzvěděno bylo to, co žák umí, a nikoliv to, co neumí. Že takovýto výnos ministerský byl možný, je výsledkem vyspělosti obyvatelstva rakouského. Nynější škola dusila vývoj silných individuí, a bude-li se kdysi psáti exaktní historie vývoje znamenitých mužů, zajisté pro r. 1908 přijde zaznamenati vzestupný obrat křivky. *Zb.*

Dr. Hermann Raschke. **Mindestlehrstoff uud Normallehrstoff** als Grundlagen einer Mittelschulreform (Innsbruck 1908).

Škola dnešní učivo uniformuje, učivem se klade na všechny stejný požadavek, tak jakoby žáci tu byli k vůli učebnému plánu, kterému se musí vyhověti, a ne obráceně, aby učivo bylo upraveno přiměřeně ke vzdělání žactva. Není tu zřetel k individuím a toho lze dosíci jen tím, když se vymezí vedle normálního kvanta požadavků také nejmenší jejich míra (Normallehrstoff a Mindestlehrstoff). Klade pak v té příčině pisatel tyto požadavky: 1. Celho

jest potřebí v životě znáti z toho kterého oboru jen ku všeobecnému vzdělání, to tvořiž ve svém souhrnu míru nejmenších požadavků. 2. Počínaje druhou třídou budiž volno každému žáku některé předměty si vzíti s látkou obmezenou, v jiných musí zůstati při látce normální. Zde vystupuje zásada vedlejších předmětů závazných a pak předmětů hlavních. 3. Vyučování děje se odděleně, v třídách pobočných. Hodiny s látkou normální jsou jiné než s látkou subnormální. 4. Postup do vyšší třídy jest jen tehdy možný, vyhoví-li žák i ve vedlejším svém předmětu závazném.

Je vidno, že tendence spisu poráží nadobro nynější vyučování en masse, psychologicky naprosto nerozlišné a proto také tak málo úspěšné, za druhé, že se zde uplatňuje zavedený již rozdíl předmětů hlavních a vedlejších a za třetí, že umožňuje, aby bylo zvykáno *již záhy* odbornému myšlení, t. j. jistému myšlení co do látky i methody (!) aspoň v něčem, když nemůžeme býti odborníky ve všem. *Zb.*

C. Iulii Caesaris Commentarii de bello Gallico. Für den Schulgebrauch herausgegeben von Ignaz Prammer. 10., neu bearbeitete Aufl. von Alfred Kappelmacher. Mit einem Anhang: Das römische Kriegswesen in Cäsars gallischen Kämpfen von Ernst Kalinka. Mit 47 Textabbildungen und 18 farbigen Karten und Tafeln. Preis geb. 2 M. 50 Pf. = 2 K 80 h. Leipzig G. Freytag. Wien. F. Tempský. 1908.

Hlavní přednost tohoto vydání oproti dřívějšímu spočívá v tom, že K., ač bere za základ kritický apparát Meuselův, věrně se přidržuje rukopisů, tudíž nikde pro t. zv. usnadněné čtení neměni ani nevynechává, pokud toho není nezbytně třeba. I liší se jeho text od vydání 9. na mnoha místech, jichž seznam podává (podle mého soudu ve vydání školském bez potřeby) na 8 str. Jinak místo dřívějších obsahových poznámek na okraji rozhodl se lépe, na těžších místech podle příkladu Friesova a Fügnerova vyznačovati důležitá slova, někdy i celé věty, proloženým tiskem; mimo to rozkládá delší kapitoly v odstavce. Počet barevných map a tabulí rozhojněn o 6 kusů, do seznamu jmen vřazeno 7 nových obrazů; ovšem ne všecky jsou stejně jasné. Mnohé články seznamové byly přepracovány; i jinak všude dbáno přesnějšího výrazu. Veskrze použito nejnovějších literárních pomůcek. Dr. *Osk. Briess*, Hranice.

Dr. Johann Haulers **Lateinische Stilübungen** für die oberen Klassen der Gymnasien. Sechste Auflage neu bearbeitet von *Dr. Josef Dorsch* u. *Dr. Josef Fritsch*. Wien 1907. Alfred Hölder. K 3·20.

Tato cvičebná kniha, určená pro vyšší třídy gymnasijní, obsahuje články ku překladu do latiny. Počet jejich je proti dřívějšku rozmnožen, což bylo umožněno tím, že dřívější předpravná cvičení (Vorübungen) odkázána na nižší gymnasium. Připojen je slovník, který umožňuje překládání článků i bez předchozí četby příslušného autora, podle kterého je článek zpracován, a v přídavku podány jsou stilistické, synonymické a fraseologické poznámky, které jsou číslovány (podle těchto čísel se v knize odkazuje) a urovnány v několik oddílů podobným způsobem jako v Haulerových cvičebnicích pro nižší gymnasium. Material poznámek byl omezen a klade se důraz na to, aby si žák především náležitě osvojil nejdůležitější pravidla stilistická. Leckteré poznámky mohly býti ještě omezeny nebo dokonce vypuštěny, protože se jejich znalost na vyšším gymnasiu nezbytně musí předpokládati. Mnoho je tu arci čistě německého, ale leccos dá se zužitkovati i pro české překlady.

Podle dřívějších vydání této knihy jsou zpracovány **Úkoly ku překladům** *z jazyka českého* na jazyk latinský pro pátou a šestou třídu gymnasijní od

Timotheje Hrubého-Šulce (u Vačleny v Ml. Boleslavi). Avšak podobné jednotné knihy pro celé vyšší gymnasium nemáme, ačkoliv výhody takovéto jednotné knihy jsou značné a vyniknou u nás tím více, když si povšimneme, že na př. v právě uvedené cvičebnici Tim. Hrubého-Šulcově pro tř. V. a VI. není skoro žádných článků týkajících se Cicerona a Vergilia, kterým je přece věnován celý druhý běh v sextě. Něčeho podobného, jako jsou cvičebnice Haulerovy, které vedou žáka jedním směrem po celé gymnasium a nedávají mu potáceti se z jedné methody do druhé, my dosud nemáme, ačkoliv se již zdá, že bude na ně pozdě, když se nyní odstraňuje (arci ke spokojenosti i žactva i učitelů) česko-latinská písemní práce maturitní. Proč po tolika letech samostatného života českých gymnasií stále vidíme, že v cvičebnicích latinských není souladu, že není vidět žádného systemu, že se jen přištipkuje, jak komu napadne? Snad se to časem přece objasní. *Kř.*

Indogermanische Bibliothek, II. Abteilung: Sprachwissenschaftliche Gymnasialbibliothek, herausgegeben von Max Niedermann. 1. svazek: *Max Niedermann*, **Historische Lautlehre des Lateinischen,** přeložil a s autorem poupravil Ed. Hermann (s úvodem J. Wackernagelovým). Heidelberg, 1907, C. Winter (115 str.), za 2 marky.

Spisek, jejž v originále (Paris, C. Klincksieck, 11 rue de Lille) vřele úvodem doprovodil A. Meillet a příznivě posoudil A. Walde (Zeitschr. f. franz. Sprache u. Lit. Band XXX. 156) zahajuje v německém rouše sbírku populárních monografií, k nimž má se přidružiti příručka francouzské stylistiky od Dra. Ch. Baillyho (Ženeva), etymol. slovník novofrančtiny od Dra. J. Juda (Curych), elementární úvod do fonetiky od Dr. Michela (Grimma), historická mluvnice novohornoněmčiny od Dra. W. Scheela (Steglitz) a j. Křišťálově průhledný spisek je krásným přehledem hláskosloví latinského, zbudovaným, pokud možno, jen na latině samé. Německé zpracování je bohatší o několik paragrafů, tabulku latinských autorů, z nichž doklady se uvádějí, a o index. Referát Waldův dlužno míti po ruce, protože jeho poznámek všude nepoužito. Romanistům poslouží k rekapitulaci dále jako pohodlný úvod k studiu Meyer-Lübkovy stati o vulgární latině v Gröberově Grundrisse. *Adolf Holk.*

Mejsnar Fr., **Přehled dějin literatury české s důležitějšími ukázkami.** Pro obchodní akademie a ústavy příbuzné. Doba stará a střední (2. vyd.), doby nové část první a druhá. V Hradci Králové 1906 a 1907. Nákladem spisovatelovým.

V poslední době zavládl velmi čilý ruch u vydávání učebnic pro školy obchodní. Vedle odborných nauk jest to zejména jazyk mateřský, tento důležitý předmět všeobecně vzdělávací, jenž se těší pozornosti učitelstva škol obchodních. Jmenuji jen práce Šlejharovy, Rambouskovy a Tůmovy, jež v nedávné době vyšly. Delší dobu vychází již pěkně založená práce professora obchodní akademie královéhradecké Fr. Mejsnara, jež má býti rukojetí vyučování literárně-historického, Dosud vyšla doba stará a střední (obě ve 2. opr. vydání), z doby nové zpracována první dvě období: přípravné a vlastenecké. Z těchto částí lze již učiniti si zcela jasný úsudek o rázu a ceně díla Mejsnarova. Není to práce původní — původnost není při učebnicích nutna —, nýbrž poctivé a velmi svědomité shrnutí toho, s čím pokládal autor za vhodné seznámiti žactvo obchodních škol.

Jako pramenů užito tu všech téměř přístupných a cenných pomůcek literárně-historických doby starší i novější, všude přihlíženo i k nejnovějším výzkumům na poli literárně-historickém. To, co se tu podává, není pouhá

bibliografie, nýbrž myšlenky a proudy, které v té neb oné době v literatuře se projevovaly. Autor nezachází do podrobností, nýbrž vytýká pouze nejdůležitější zjevy, které však probírá důkladně, snaže se na nich ukázati charakter doby; ostatní důležitější spisovatele kupí kolem těchto typických representantů.

Snaha, aby byly ve stručné formě nejdůležitější zjevy vystiženy, přivodila přirozeně mluvě úsečnost, jíž však autor snaží se čeliti, upravuje tok řeči co nejplynněji.

Ukázky z literatury doby staré a střední přejaty většinou z výborů středoškolských; pro dobu novou přibrána řada vhodných a charakteristických ukázek vlastních.

Úprava spisu jest celkem pěkná; snad by se však výklad stč. tvarů lépe hodil pod čáru než do textu, kde rozhodně ruší. Podobně by úpravě knihy jen prospělo, kdyby tučný tisk byl zaměněn proloženým. —

Pokud ovšem bude lze probrati všecku v Přehledech obsaženou látku při skrovném počtu hodin na školách obchodních, o tom přísluší soud autoru samému.

Středním školám by dobře prospěla tato práce, kdyby autor se odhodlal vydati literárně historickou část zvlášť, bez ukázek, a upraviti ji tak, aby byla mládeži středních škol příručkou, jíž by literárně-historické poznatky ve škole získané rozšiřovala a prohlubovala. Tak nahradila by zastaralou příručku Tieftrunkovu a uvázlé Stručné dějiny Vlčkovy a Smetánkovy, vydávané c. k. skladem školních knih. *Vň.*

Josef Müller: **Sloh v nových proudech vyučovacích.** Vyd. 2., Praha 1907. Za 3 K 80 h.

Bylo zde již jednou (v ročn. XI., 1904, str. 232) obšírně referováno o spise Müllerově a poukázáno plným právem, že celé řady jeho vývodů lze s prospěchem použíti též v nižších třídách škol středních.

Kniha byla v jediném roce rozebrána — jistě nejlepší svědectví její obliby; dodejme hned: právem zasloužené. Proto opět zde upozorňujeme na vydání její druhé tím spíše, čím žádoucnější je souhlas mezi způsobem vyučování předmětu tak důležitému, jako je sloh jazyka mateřského, na školách obecných a středních. A také proto, že kniha, třeba rozsahem zůstala téměř nepozměněna, je obsahem do jisté míry prací novou.

Na ujmu partií některých, jež ve druhém vydání znamenitě zkráceny — zvláště pojednání o slohu volném a ukázky z něho, které tu zcela odpadly —, rozšířeny zase části jiné, jež zdály se spisovateli důležitějšími, všude na základě odborné literatury, kterou spisovatel bedlivě sleduje. Tak šíře zde pojednáno o prvouce, kde nově přidány ukázky Jirsákovy; obšírněji promluveno o zajímavých pokusech Tolstého; za vlivu spisu Prangova, který zatím v českém rouše také u nás zdomácněl, z několika řádků v celou stať rozšířeno pojednání o kreslení a účelném pozorování přírodním; šíře rozvedeno poučení o četbě domácí a povinné a zcela *správně* precisováno (203) postavení autorovo k Schieszlovi a vytčeno, v čem se autor náš od německého odlišuje, v čem je svým. —

Neméně značné změny nastaly také v rozdělení látky. Za doslov nastoupila předmluva; ale ostatních 15 oddílů vyd. 1. kontrahováno v 2. vyd. pouze v 11 a některé partie našly zcela jiné umístění, tušíme, vesměs na prospěch celku. Vzory k reprodukcím došly právem samostatného zahlavení a k nim *dobře přidáno* hned poučení o proměně jejich i napodobě; dopisy posunuty za

popisy atd. A za lepší přehledností přidán nyní vzadu podrobný obsah jednotlivých kapitol, což lze vítati s povděkem, neboť tím právě kniha se stává dokonalejší příručkou. Také stilisticky je spis na svůj prospěch zdokonalen. A tak budiž zlepšené toto vydání pěkné knihy Müllerovy ještě jednou srdečně doporučeno jak jednotlivcům, tak zejména pro učitelské knihovny středních škol. *K.*

Šolcova Školní knihovna děl německých a francouzských. Sv. XIII. Fr. Schiller, Wallenstein.

Zdá se, že knihovna tato díky vytrvalosti p. pořadatele i nakladatele přece se zakotví a časem přinese nejdůležitější plody obou literatur moderních, jež se na školách našich pěstují. Zvolna dochází již k novým vydáním svazků předchozích (zatím 1. Minna v. Barnhelm). 13. její svazek je největší ze všech dosud vydaných; obsahuje Schillerova Wallensteina v úpravě p. pořadatele, ředitele L. Čecha. A třeba toto dílo básníkovo mimo jedinou scénu nevšímá si národních poměrů českých stol. 17. měrou takovou, jak by bylo tužbou českého čtenáře a diváka, přece zůstane srdci jeho vždy velmi blízké a dojme ho jistě nejen látkou, nýbrž i básnickým zpracováním.

V úvodě p. vydavatel upozorňuje na tyto momenty, podává co nejstručnější náčrt, jak dílo vzniklo, a krátký jeho historický podklad, konstatuje úchylky básníkovy od historie jak v charakteristice, tak v ději kusu. Jinak spokojuje se nejnutnějšími jen aesthet. poznámkami. Jak v tomto uskrovnění, tak v přidaných poznámkách vysvětlovacích, i ve slovníčku je viděti zkušeného praktika, který poctivě přihlížeje k daným poměrům nikde neklade požadavků přepiatých, nýbrž spokojuje se s tím, čeho opravdu lze na českých školách dosíci.

Úprava našeho vydání je *nejkrásnější* ze všech školních vydání známých, ale ovšem také cena jeho 2 K 60 h přiměřeně vysoká. Již jednou bylo zde nadhozeno, nebylo-li by s větším prospěchem pro tuto knihovnu, kdyby byla při jednodušší úpravě lacinější. Některé drobnější nesrovnalosti jako: der *D*reissigjährige — *d*reissigjährige Krieg, i chyby tiskové ještě proklouzly. *K.*

Vědeckou cenu Beckova podniku „Handbuch des deutschen Unterrichts an höheren Schulen", o němž minule jsem se zmínil, nanovo potvrzuje *Saranova* **„Deutsche Verslehre"** (München 1907). Známý tento badatel probírá tu systematicky veškeré problémy spojené s rozborem zvukové formy umělecké při řeči vázané. („Verslehre ist also nichts anderes als Aesthetik der Kunstformen der gebundenen Rede, sofern die letztere wesentlich als Schallmasse betrachtet wird.") Materiálem je mu dílo básnické: *sluchem* vnímané odtud bohatství pozorovaných prvků (rytmus, tempo, melodie, timbre atd.) a původnost názorů (na př. nová definice akcentu: Akzent ist, psychologisch gesagt, ein Inbegriff von ausgewählten und übersichtlich geordneten Schwere- und Einheitsbeziehungen). Systematické pak rozdělení v část všeobecnou (221 stran), starogermánskou (13 stran) a německou (120 stran) činí z práce Saranovy knihu, jež ceněna bude jistě i daleko mimo kruh německých filologů. *Mts.*

Prof. *Oskar Hecker*, **Systematisch geordneter deutsch-französischer Wortschatz.** Ins Französische übertragen von P. Besson, Prof. an der Universität Grenoble. Berlin, B. Behr's Verlag 1907.

Lektor berlínské university, Dr. O. Hecker, známý svým příručním slovníkem italsko-německým, zpracováním Kronova Le petit Parisien (Il piccolo Italiano), svou Die italienische Umgangssprache in systematischer Anordnung (1901-2; o 1. vyd. viz Herrigs Archiv XCIX, 228) a j. pomůckami, vyvolal tento

systematický vokabulář, k němuž se druží celá serie dvoj-, troj-, čtyř- i šestijazyčných slovníků soustavných, tlumočených v cizí jazyk spolupracovníkem příslušné národnosti. Index podle pojmů usnadňuje i náhodné nahlédnutí. Spis mohu doporučiti. Stojí ve vydání pro 2 jazyky (312 str.) Mk. 2, pro tři Mk. 2.50, pro čtyři Mk. 3 a pro šest Mk. 3.50. *Adolf Holk.*

Pomůcky při názorném vyučování cizím řečem. — Českých dosud není. Z německých upozorňujeme na lipskou sbírku (nakl. R. Gerhard), *Wilke-Dénervaud*: *Anschauungs-Unterricht im Französischen* (*Englischen*). Jednotlivé sešitky (s obrazy po 45 Pf., bez po 30 Pf.) podávají asi na 20 stránkách vždy slovník daného thematu (obrazu), podrobný popis, konversaci (se vztahem k určitým partiím gramat. a s výslovným poukazem ke gramatice Kühnově). Doplněk tvoří několik přiměřených samostatných článků, částečně veršovaných. Bylo by jich možno arci používat i u nás, poněvadž od začátku jsou sepsány výhradně franc., eventuálně anglicky. Francouzština vesměs je přiměřena začátečníkovi, při tom plynná a správná. O obrazech samých, nutné součásti tohoto cvičení, nemůžeme se bohužel vyslovit, ale podobají-li se obrazům druhé, ve vnitřním spořádání analogické sbírky: Descriptions and Conversations on the Pictures of Hoelzel, by F. H. Hedley, která vychází letos u Hoelzla ve Vídni (cena ill. svazečku o 12 stranách 60 h) byly by bolavou stránkou díla. Tyto vskutku neliší se mnoho od řemeslných strakatin, které dekorují učebny soukromých učitelů. Komu vkus žáků není úplně lhostejným, nepoužije jich bez značných rozpaků.

Doplněk obou sbírek arci je vždy i velký obraz nástěnný. *Č.*

Dr. *G. Lücking*, **Französische Grammatik für den Schulgebrauch.** 3. oprav. vydání. (Berlin, Weidmann, 1907, 362 str.) za 4 marky.

Po dlouhé přestávce vydáno toto známé a ceněné dílo v přepracování. Zejména oddíl o výslovnosti přepracován úplně. Také skladba přisvojila si nové výtěžky badání Toblerových. Kniha vedle výborné mluvnice Plattnerovy nalezne jistě místo v našich knihovnách. *A. Holk.*

Dr. *Kurt Hetzer*, **Die Reichenauer Glossen.** (Beihefte zur Zeitschrift f. romanische Philologie. 7. sešit. (Halle, Niemeyer) 1906 (192 str.), za 6.50 Mk.

Dílo nezbytné k poznání předliterární frančtiny. Vyšlo ze školy Foersterovy a získalo universitní cenu bonnskou. Mladý, vysoce nadaný autor jeho tragicky skončil tyfem jako dobrovolník. Poměr práce k J. Stalzerově edici těchže gloss ve zprávách vídeňské akademie (třída filosof.-histor. CLII. sv., 1905—6) vylíčil W. Foerster v ‚Zeitschrift für romanische Philologie' XXXI., 5 (též samostatně), postaviv se k Stalzerově práci zamítavě. *A. Holk.*

Karl Federn, **Dante.** Die Literatur. Herausgegeben von Georg Brandes. XXVII. sv. (Marquardt u. Cie, Berlin, 1907) (71 str. a 10 obrazových příloh). Překladatel ‚Nového života' (v Hendelově ‚Bibliothek der Gesammtliteratur') a biograf Danteův podává zde krásný essai o Danteově životě a díle, který s Wieseovým nárysem činnosti Danteovy (v ‚Dějinách italského písemnictví' u Laichtera) dobře poslouží v případě potřeby i neodborníkům. Chvály zaslouží si i úryvek bohaté ikonografie Danteovské v přílohách půvabně vypravené knížky. Za to s bibliografickým přídatkem spisku není možno všude souhlasiti. Z vydání Dantea jistě nejraději zvolíme neuvedené vyd. Mooreovo (oxfordské), nesáhneme-li pro laciné svazečky souboru ‚Bibliotheca romanica' (Strassburg, *Heitz*). Také Vosslerova kommentáře k Danteovi (Winter, Heidelberg, dosud

2 sv.) nebudeme směti pominouti. Vší chvály zaslouží doporučení četby starých kronik florentských. V oddíle o překladech zajímá poznovu upozornění na rukopisné přetlumočení ,Ráje' od Sel. Hellera. *Adolf Holk.*

K odstavcům Dra. A. Pražáka o literárních ozvucích cest do Italie připomínám, že v publikacích chicagské university vyšla loni cenná studie příbuzného obsahu: *Klenze,* **The interpretation of Italy during the last two century.** Chicago, 1907. 1 doll. 50. The University of Chicago Press. The Decennial Publications. Second series, XVII. Maje stále zření ke Goethově Italienische Reise, autor stopuje líčení Italie v literatuře francouzské, anglické a německé od Montaigně až po Taina a Viktora Hehna. *Mts.*

Rud. Novotný-Jiří Janda, **Všemi díly světa.** Obrázky zeměpisné. Se 16 barevnými tabulkami a četnými obrázky v textu. Praha (s. a.!), nákladem Zem. ústřed. spolku jednot učitelských v král. Českém. Za 7 K.

Známý spisovatel pěkných přírodopisných prací J. Janda spojil se tu se zeměpiscem, aby napsali jakousi zeměpisnou čítanku, o jejíž potřebě psal již před časem Eug. Muška. Práce tato má asi zvýšiti a prohloubiti zájem o zeměpis zejména u dospělejších žáků a vhodně doplňovati zeměpisné výklady a to formou obrázků. Běželo zde o vybrání typů krajinných. Proto líčeny jsou samostatně: I. Polární kraje, II. Norsko, III. Moře Severní, IV. Balt, V. Nížina středoevropská, VI. Alpy, VII. Středomoří, 1. Italie, 2. Řecko, VIII. Sahara, IX. Ceylon, X. Tibet, XI. Tropická Amerika, XII. Australie, XIII. Národopis. XIV. Výzkumné cesty. Mezi Severním mořem a Baltem bychom nečinili rozdílu, nýbrž lépe by bylo zařaditi tam východní Evropu vůbec. V V. kapitole jedná se pouze o Hollandsku, jež se mohlo posunouti k Sever. moři, které by pak tak hluše nevyznělo. Ceylon se nehodí jako typ, jak také přírodopisec pochopil a líčil celou Indonesii a již. díl oblasti monsumové.

Zeměpisné líčení zejména v prvních částech je velmi názorné, plastické, místy až vzletné. Někdy je znáti, jak vzletnější partie byla později vsazena do klidnějšího toku vypravování (str. 23). Že se vloudila sem tam nedopatření menšího rázu, leccos významného zatlačeno v pozadí, leccos opakováno nebo opomenuto, při rozsáhlosti látky není nemožno. Avšak velmi dávno odbyto jest na př. obviňování Samojedů z lidožroutství (sr. 171), rovněž Turky (které?) nelze čítati k Semitům (174.). Zbytečno jest užívati cizích forem v ruských jménech. Přírodopisné líčení nese se klidným, věcným a pevným tonem a každého dovede zplna upoutati. Poznamenali bychom, že lahvové stromy (str. 159.) mají hojně dokladů i mimo Australii, na př. v již. Americe tvoří celé lesy catingové a v již. Asii charakterisují určité formace. Značná péče věnována obrazům, které tvoří hlavní ozdobu knihy. Zejména některé barevné, jež dopadly lépe než v některých vydáních Seydlitze, jistě vzbudí u mladých čtenářů touhu po slovném líčení. Přejeme knize hojného rozšíření, neboť po přečtení dílka tohoto jistě zase stoupne zájem o zeměpis. Doporučujeme ji tedy vřele koll. knihovníkům pro žákovskou knihovnu. *Nu.*

Italské silhouetty. Napsala *Anna Řeháková.* 306 stran s 13 obrázky v textu. V Praze 1907. Nákladem vlastním. Cena 3 K. Objednati lze přímo na adr. Praha-III.—557.

Obsah: Benátská mosaika. — San Marco ve Florencii. — V římských katakombách. — Vesuv jindy a dnes. — Na Capri. — Při Salernském zálivu. — Syrakusy. — Akragas-Girgenti. — V Taormině. — Palermo. — Celkem 10 obrázků, v nichž spisovatelka líčí poutavým způsobem své příhody a dojmy

z cesty po Italii a Sicilii. Jsou to zápisky turistky nevšední, které nic neujde na klassické půdě italské: umělecké památky, krásné scenerie, soukromý život i národní slavnosti, vše popisuje s náležitým porozuměním a zcela objektivně. Každý pak obrázek, aby byl tím poutavější, zasazen do historického rámce, který spisovatelka pořídila se vzácnou znalostí odborné literatury. Řekneme-li ještě, že kniha vyniká i pěknou úpravou zevnější, jakož i správností jazykovou, dosti jsme ji ocenili a doporučujeme ji zejména pro knihovny žákovské, kde nalezne zajisté hojné a vděčné čtenářstvo. *F. P.*

O množinách. U nás nemáme o této moderní partii mathematiky téměř ani slova (jedinou skrovnou narážku obsahuje článek Lerchův: O soustavách bodů a jich významu v analysi, Čas. Math. a Fys. XV.).

Za hranicemi hlavně Němci a Francouzové pracují zde zvláště v posledním desítiletí intensivně, takže dnes někteří již brojí proti přeceňování této theorie. V mnohých oborech mathematiky (na př. základy arithmetiky, infinitesimálního počtu, theorie funkční, pojem argumentu vůbec), dále geometrie (hlavně analysis situs), jakož i se stanoviska filosofie mathematiky nelze theorii množin upírati důležitý význam a moderní knihy ze jmenovaných oborů musí dnes theorií množin počínati a na ní spočívati.

Se stanoviska věcného a pro ty, kdož by se o tuto partii mathematiky zajímali, chci podati zde přehled příslušných novějších, samostatně vydaných prací sem přímo i nepřímo spadajících. Spousta pojednání je ovšem roztroušena v různých časopisech, hlavně na př. v Math. Annalen.

Zmíněné práce jsou:

É. Borel: **Leçons sur la théorie des fonctions.** (Paříž, Gauthier-Villars, 1898.) Množinám věnovány jsou hlavně kapit. I. a III., částečně II. Obsahují: I. Množiny vůbec, III. Množiny dokonalé a změřitelné. II. Čísla algebraická a přibližné vyjádření čísel irracionálních.

É. Borel: **Leçons sur les fonctions de variables réelles, etc.** (Paříž, G. Villars, 1905.), hlavně kap. 1.

R. Baire: **Leçons sur les fonctions discontinues** (Paříž, Gauthier-Villars, 1905.) Pojednává o množinách bodových a výsledky applikuje hned na základy theorie funkční jedné i více reálných proměnných.

Uvedené knihy vydány jsou vesměs v „Collection de monographies sur la théorie des fonctions". Mohl bych k nim ještě připojiti tamtéž vydanou:

H. Lebesgue: **Leçons sur l'intégration** (Paříž, G. Villars 1905). Množinám jsou však zde věnovány jen dodatky.

Pěkně a soustavně, byť stručně, podány jsou základy této theorie dále v dílech: *Jordan*: **Analyse**, 2. vyd., svaz. I. (Paříž, G. Villars, 1893) a *E. Fouet*: **Leçons élémentaires sur la théorie des fonctions analytiques.** Díl I. (Paříž, G. Villars, 1902) a j.

V Německu, kde theorii množin položen byl *G. Cantorem* vlastně základ, pěstuje dnes nejvíce a soustavně theorii tuto *Arthur Schoenflies*; od něho psána jest stať o množinách v *Encyklopädie der mathem. Wissenschaften* (německé vydání, díl I. p. 184—203), od něho pochází dále největší známé mi dnes dílo o množinách, uveřejněné v *Jahresbericht der deutschen Mathematiker-Vereinigung* a to *Die Entwickelung der Lehre von den Punktmannigfaltigkeiten* (u Teubnera).

I. díl (250 str.) vyd. 1900 obsahuje: 1. kap.: Obecná theorie *nekonečných množin*; 2. kap.: Theorie bodových množin; 3. kap.: Applikace na funkce *reálných* proměnných.

Pokračováním jest *II. díl* (331 str.)˘vyd. 1908: 1. kap.: Obecná nauka množin; 2. kap.: Množiny seřazené; 3. kap.: Obecná theorie množin bodových; 4. kap.: Základní pojmy útvarové; 5. kap.: Geometrické invarianty útvarové; 6. kap.: Křivky spojité; 7. kap.: Množiny křivek a prostor funktionální; 8. kap.: Dodatky a opravy dílu prvého.

Při studiu Schoenfliesova spisu zamlouvá se mi jeho úplnost a četné cenné historické i bibliografické poznámky; obsahuje sice také některá nedopatření, ba i věcné chyby, ale to nelze uváděti; ostatně některé otázky jsou dnes ještě sporné.

Ostatní, na př. *Bernstein, Ze melo* a j., uveřejňují práce své — pokud vím — jen v časopisech. Základní práce G. Cantora, sem spadající, uveřejňovány byly také hlavně jen v časopisech (Math. Annalen, Journal de Crelle atd.), již asi od r. 1870, teprve později vydal něco též samostatně, na př.: *Grundlagen einer allgemeinen Mannigfaltigkeitslehre*, Leipzig 1883. *M. Š.*

V prvém čísle časopisu **„L'enseignement mathématique"** r. 1908 podána je pěkná časová úvaha: *La préparation des candidats à l'enseignement des sciences mathématiques et naturelles.* Podává přehledně nynější stav otázky nutné reformy mathematiky a věd přírodních na universitách jak se stránky vědecké, tak se stránky praktické, aby se budoucím učitelům těchto oborů dostalo postupně uceleného, harmonického vzdělání a přípravy. Předpokládá ovšem reformu těchto oborů již také na středních školách. *M. Š.*

Dr. Marian Haas, **Odvození některých pouček geometrických pomocí úvah mechanických.** XXIV. program c. k. českého gymnasia v Opavě, šk. r. 1906/7.

Článek je určen žákům ze sedmé a osmé třídy; autor užívá mechanické methody Cevovy k odvození známých vět geometrických a má při tom na mysli logickou stránku geometrického důkazu. Praví v doslovu: „Podnět k tomuto pojednání dal mně v logických hodinách výklad o tom, co jest nervus probandi při geometrických důkazech." — V jediné práci tedy spojeny tři cíle: rozšířiti vědomosti žáků; podati nástin jisté partie elementární geometrie; užíti pouček geometrických k objasnění jisté části logiky. Pokud se prvého týče, nutno jen schvalovati, věnuje-li se vědecká část programu někdy také žákům; právě školní programy — vedle přílohy Časopisu pro pěst. m. a fys. — mohly by obsahovati v tom směru mnohou přípravnou práci pro budoucí „re'ormní" učebnice. Látka, zvolená autorem jako vhodná pro rozšíření vědomostí žáků, může se ovšem právem zdáti trochu příliš speciální a odlehlá; avšak tato okolnost mohla by býti zcela dobře vyvážena, kdyby ve smyslu cíle třetího větší důraz se kladl na stránku formální nežli na věcnou. Podnětů lze tu nalézti pro logické úvahy dosti, právě již v užití podkladu zdánlivě cizorodého pro jistou theorii.

Bohužel právě po této stránce práce neuspokojuje: čtenářům nijak nevysvítá, jak je možno, že lze užíti pravd mechanických na odvození pouček geometrických; a bylo by nejen záslužné, nýbrž i velmi zajímavé, vyložiti čtenářům, znajícím středoškolskou mathematiku, styčné body obou oněch oborů. (Jak poučný výklad dal by se připnouti jenom k „základním poučkám" na str. 4.!)

Jestliže se to však nestalo, pak nevím, zdali se autor vůbec neminul svého logického cíle; pak by bylo bývalo lépe zvoliti si předmět čistě geometrický a na něm skutečně ukázati logický postup geometrického důkazu.

Mimo to se obávám, že někde autor zapomněl, pro jaké čtenáře píše; ojedinělé výroky o oborech žákům neznámých (na př. o projektivní geometrii na str. 19.) nebo některé poznámky literární pro žáky se nehodí (a pro odborníky snad jsou zbytečné).

Mnohem více uspokojuje článek, pokud se týče cíle druhého: ne že by byl předmět zcela vyčerpán (o to autorovi také neběželo), ale stručné historické údaje a některé důkazy velmi zajímavě provedené působí dojmem příjemným.

Po stránce formální neuspokojují obrazce; na př. obr. 4. nebo 5. jsou až nápadně nepřesné.

Růžena Pavlenková, **Kterak řešiti rovnice 3. a 4. stupně pomocí funkcí geometrických.** (6. zpráva výroční dívčího lycea „Vesny" v Brně. Šk. r. 1906/7.)

Nadpis dostatečně naznačuje obsah článku. Na objasnění provedené theorie je provedena řada příkladů. Nedosti vhodně je zvolen příklad poslední (str. 14.), který lze mnohem snáze a rychleji řešiti zkusmo. — Výklad je stručný a jasný.

A. Strnad, **Z novější geometrie trojúhelníka.** (Roční zpráva c. k. vyšší reálky v Kutné Hoře r. 1907.)

Autor ukazuje, kterak lze užíti souřadnic homogenních (a to jistého druhu vzniklého specialisací všeobecných souřadnic projektivných) k vyšetřování vztahu dvou trojúhelníků, z nichž jeden je druhému vepsán. Výhoda oněch souřadnic je očividna, když jeden trojúhelník zvolí se za základní trojstran souřadný.

Po několika přípravných poznámkách, týkajících se známých základních vztahů z theorie zmíněných souřadnic, přistupuje autor k odvození jistých dvou vzorců, z nichž vyvozuje řadu dalších vztahů, částečně nových, týkajících se hlavně obsahů trojúhelníků. Autor je osvědčený znalec theorie trojúhelníka; i lze četbu jeho článku co nejlépe doporučiti i těm, kdož chtějí se s onou theorií teprve seznámiti, neboť ve výklad je pojata většina základních útvarů, o nichž tato theorie jedná.

Pro učitele budou příjemny i důležity odkazy k autorově učebnici planimetrie.

Fr. Vosyka, **O konformním zobrazování koule na rovinu.** (Výr. zpráva c. k. gymnasia v Čáslavi, šk. r. 1906/7.)

Po stručném historickém úvodu, jenž se týká jednak zobrazení kartografického, jednak obecného konformního zobrazování, přistupuje autor k odvození známého základního vztahu pro konformní zobrazení plochy na plochu a užívá ho (po zavedení pol. souřadnic) k zobrazení koule na rovinu; jako zvláštní případy provádí projekci Mercatorovu (zobrazující funkce lineárná) a stereografickou (zobrazující funkce exponenciální).

Připojeny jsou údaje literární.

Anders, **Die Strauch- und Blattflechten Nordböhmens.** Lipsko, u Weigela, 1906, str. 92, 2 M.

Jednoduchá knížka ve způsobě klíče popisující v pahorkatině severočeské autorem stanovené druhy lišejníků křovitých a lupenitých. Strupaté a *Collemaceje* neuvedeny, aby prý nebyl odstrašen začátečník, pro něhož spisek určen. Právě naopak na těchto stanoveny byly četné biologické zajímavosti (pohlavní orgány u *Collemacei*, zvláštní reservní orgány u strupatých, podivu-

hodné prorývání tvrdého substrátu kamenného podle prací *Bachmannových* atd.), které jen na venkově usídlení pozorovatelé mohou studovati. Jest svrchovaně na čase, aby zbývající části kryptogamologie české byly zpracovány; lišejníky jistě interessantních dat geografických by poskytly, řas pak vůčihledě s mizením stanovisek ubývá.

Česká Akademie po několik již let vydává příručky přírodních disciplin. Ke **všeobecné botanice** úvod napsal prof. Dr. *Boh. Němec*, v jehož knize (**Anatomie a fysiologie rostlin** 1907, 6 K) vyšla též část anatomie rostlinné; prof. *Velenovský* vydal dosud dva díly srovnávací morfologie.

V úvodu vytýká Němec různé discipliny vědecké botaniky, v něž se rozštěpila. Z nejmodernějších jmenuji jen fylogenetickou anatomii resp. cytologii. I na morfologii (vnější) rostlinnou lze se dívati s různých hledisek. Vedle srovnávací morfologie, jež podle principů, které jí byly podkladem, směrem idealistickým anebo evolučním se brala, organografie třídí rostlinné údy s ohledem na jich funkci, kausální (experimentální) pak morfologie klade si za cíl vyšetřiti příčiny utvoření rostlinného těla. Každá užívá ovšem různých method; v kapitolách o morfologii srovnávací vypisuje autor succus těchto.

V kapitole o abnormitách autor ukazuje, jak různé mohou býti hodnoty od bezvýznamných postupujíce k variacím docela zákonitým, od monstrosit k dědičným abnormním rassám (pětilisté jetele, trikotylní dicotyle dony atd.); v jak značné míře lze experimentálně zasahovati v morfologicky nejdůležitější utváření rostlinného těla (*Klebs* dovedl na př. i plán květní různým způsobem kultur pozměniti). Některé abnormity jeví znaky atavistické. Někdy celé skupiny rostlin sbližují se ve svém utváření, konvergují, aniž ovšem souhlas ten příbuzenskými vztahy jest odůvodněn. Než jsou také znaky, které jsou — oproti adaptovaným, ve spojení s fysiologickou funkcí stojícím — pro systematické postavení rostliny významné (znaky organisační). Morfologové snažili se též fyletický jich vývoj postihnouti.

Zajímavá kapitola jedná o rodozměně, o cytologickém jejím substrátě, rozšíření netušeném i u kryptogam nižších, odchylkách, výkladě fylogenickém i fysiologickém, jiná o orgánech adventivních a obligátních. Poměry symmetrie rostlinného těla mnohdy jsou již nezměnitelné, ale v četných případech již exp. rimentální morfologie objevila závislost jich na podmínkáchh vnějších. V základech systematické botaniky vytýká autor úkoly a methody systematiky rostlinné. Vyšetřením fylogenetického vývoje a příbuzenských forem není úkol její vyčerpán. „Systematika má registrovati speciální poměry morfologické i fysiologické všech forem rostlinných a tím skýtati nezbytný materiál a podklad morfologii a fysiologii všeobecné." Přísluší jí slovo v otázkách objevování se nových druhů, v otázkách korrelací znaků, jež právě v nejnovější době tak důležitými staly se pro methody pěstění kulturních rostlin, v otázkách variability druhů dědičnosti, bastardace atd. Při přehledu architypů rostlinných bije do očí, kterak mikroskopie celou kryptogamologii ovládla a v základech přestavuje.

Vlastní anatomie počíná úvodem, jenž opět odlišuje jednotlivé discipliny její: fylogenetickou, fysiologickou, experimentální, systematickou cytologii atd. Podrobně probírá autor cytologii rostlinnou: velikost a tvar buněk, diskutuje poměry ohromně velkých buněk, methody cytologie (praepaci), struktury cytoplasmatické a jich závislost na různých faktorech, některé zvláštní výtvory plasmatické; jádro buněčné, jeho strukturu a velikost, vztahy této k velikosti buňky i funkci, počet a polohu jeho v buňce, strukturu bakterií a Cyanophyceí, chromatofory, vakuoly a jiné orgány buněčné.

Popisuje morfologii blan buněčných, vzrůst jich, strukturu a chemické složení. Metaplastické součásti protoplasmy reservuje si autor pro díl následující.

Učebnice psána jest neobyčejně průhledně a přesně, všechna téměř hesla byla autorem samým na základě vlastního materiálu zpracována. Četná vyobrazení jsou vesměs původní. *J. Peklo.*

Úvod do sférické astronomie. Část I. a II. Upravil Dr. *Jiří Kaván.* (Tištěno ve výroční zprávě c. k. českého gymnasia v Praze na Malé straně, za školní rok 1905/6 a 1906/7.)

První část „Úvodu" obsahuje základní definice a vzorce sférické trigonometrie, jichž třeba k řešení sférických trojúhelníků pravoúhlých, pravostranných a kosoúhlých. Též odvozeny analogie Napierovy a Delambreovy (zvané často Gaussovými neb Mollweideovými).

Druhá část jedná o základních pojmech sférické astronomie, o denním pohybu oblohy, o ročním pohybu Slunce a o souřadnicích obzorníkových, rovníkových a ekliptikálních. Vše je velmi pečlivě věcně i etymologicky vyloženo. Rozbory zvláštních případů jsou důkladné a velmi poučné.

Co se českých názvů týká, souhlasím úplně s přísným rozeznáváním koulí a polokoulí, kružnic a polokružnic, rovin a polorovin. Jen bych neschvaloval u nás již velmi zobecnělý název polopaprsku, neboť stačí docela názvy: přímka a paprsek. Definovati význam paprsku, k tomu nemá práva geometrie, poněvadž ten pojem historicky dříve vytvořila fysika ve smyslu: paprsek — polopřímka.

Uvedenými dvěma díly není patrně „Úvod do sférické astronomie" ukončen, i můžeme se plným právem těšiti na pokračování. *Nušl.*

Dr. *Gustav Jäger*, **Theoretische Physik.** Dritte verbesserte Auflage: Leipzig: G. J. Göschen'sche Verlagshandlung. 1906.

Již zvučné jméno p. autorovo v oboru theoretické fysiky spis doporučuje, jakož i ta okolnost, že v krátké poměrně době dožil se již třetího vydání. Skládá se ze tří svazků, z nichž prvý obsahuje mechaniku a akustiku, druhý optiku a thermiku a třetí elektřinu a magnetismus. Kniha je založena jen na zaručených, positivních vědomostech fysikálních. Jest to laciná a výborná příručka pro každého, kdo měl jednou příležitost přednášky z oboru theoretické fysiky slyšeti, zejména pak hodí se pro praktické techniky jakož i pro ty odborníky, kteří se ve svém povolání a při svých pracích bez znalosti fysiky jakožto pomocné vědy obejíti nemohou. Dr. *Pecl.*

Über den Austritt negativer Ionen aus einigen glühenden Metallen und aus glühendem Calciumoxyd. Von *Fritz Deininger.* Ann. d. Phys., h. v. W. Wien u. M. Planck. 4 F., 25 B., 2., 1908. S. 285—308.

Již před 200 lety známo bylo, že se vzduch v okolí rozžhaveného drátu stává elektricky vodivým. Zjevy tehdy pozorované byly velice komplikované, takže správné vysvětlení jich nemohlo býti ani podáno. V novější době podařilo se odstraniti tento komplikovaný vliv plynu obklopujícího zahřátý drát. Zahřátý drát nebo uhlík tvoří kathodu v evakuované trubici výbojové. Při vysoké temperatuře kathody i za velmi malých potenciálných differencí prochází trubicí proud; sníží se tedy spád kathodový. Úkaz tento vysvětluje se theorií elektronovou (J. J. Thomson, Phil. Mag. (5) 48, 1899) tím způsobem, že část negativních elektronů vysílaných žhoucí kathodou proudí k anodě. S rostoucí intensitou pole roste též počet elektronů kathodou vyslaných *za sek.* a konečně vyrovná se tento počet počtu negativních iontů v stejné

době vůbec vyvinutých. Proud je nasycen. Vztah mezi nasyceným proudem a temperaturou stanovil a experimentálně na platině a uhlíku stvrdil Richardson (O. W. Richardson, Proc. Cambr., Phil. Soc. 11., 1901 a Phil. Trans. 201, 1903). Též pokusy Wehneltovy s oxydy alkalických zemin (*Ba*, *Sr*, *Ca*) ukázaly se býti v souhlasu s formulí Richardsonovou. (A. Wehnelt, Ann. d. Phys. 14, 1904).

Podle pokusů Deiningerových platina, uhlík, tantal a nikl, čisté i pokryté vrstvou *Ca O*, vysílají zahřáty bylše na vysokou temperaturu negativní ionty. U všech jeví se stejný vztah mezi napětím a intensitou proudu a při všech dosaženo bylo také markantního proudu saturovaného. Nejmenší napětí k tomu potřebné bylo mezi 20—25 Volty. Též zkonstatována správnost Richardsonovy formule. Zahřáté tyto látky liší se počtem vyslaných negat. iontů, tedy intensitou saturovaného proudu, podle toho, jsou-li čisté nebo pokryté *Ca O*. Počet negat. iontů v 1 cm^3 kovu a práce iontem vykonaná při výstupu z kovu jsou pro každý kov charakteristické. Všecky jmenované kovy vysílají stejný počet negat. iontů v stejné době a také práce iontu při všech jest stejná.

Intensita nasyceného proudu u jednoho kovu jest daleko větší, je-li pokryt *Ca O*, než je-li čistý. Vyšší emise není způsobena modifikací *Ca O* negativních iontů z kovu, výběr *Ca O* vysílá sám tyto ionty.

Jest pravděpodobno, že negat. ionty nemohou vystupovati plochou, kde se kov stýká s *Ca O*, do *Ca O*, tak že kvalita kovu jest pro emisi *CaO* bezvýznamná. Emise zahřátých kovů závisí tedy značně na kvalitě povrchu (je-li znečištěna na př. kysličníkem kovu a pod.). Nepravidelná emise u zahřátých kovů závisí patrně na změnách povrchu podmíněných chemickými reakcemi, mechanickou čistotou (zaprášením) a absorpcí plynů. (H. A. Wilson, Proc. Roy. Soc. 72., 1903; O. W. Richardson, Proc. Roy. Soc. 78., 1906.).

Dr. *Pecl.*

Chemie. Řetěz vážných povinností, které na učitele chemie se připínají od okamžiku, kdy vkročí do učebny, a které velmi často i jeho zdraví vážně ohrožují, nekončí posledním úderem na školní zvon.

Po vyučování nastupuje příprava pokusů pro příští vyučování, mnohdy celé hodiny pilné práce a svědomité práce vyžadující.

A doba odpočinku? — Do té spadá sledování odborné literatury.

Chemická literatura vysílá ročně spousty knih, v nichž uloženy výsledky badání jedné z nejmladších, ale rychlými a mílovými kroky ku předu spějící vědy. Cesty včera oblíbené dnes jsou opuštěny a nahrazovány jinými bezpečnějšími, pevnějšími a *přímějšími.*

Učitel středoškolský musí se dnes snažiti upraviti a usměrniti nazírání svých žáků tak, aby poznali vědu, kterou jim vykládá, tak, jakou jest, pokud možno — dnes, aby na vysoké škole zdárně mohli pokračovati.

Kvantita fakt upevněných methodami zastaralými, snad již dnes vyvrácenými, zajisté daleko méně prospěje nastávajícímu techniku než moderní mathematicko-fysicko-chemický názor, který jest jednodušší, elegantnější, žáku imponuje a kromě toho dnes v životě theoretickém i praktickém pravé převraty způsobuje.

Aby učitel vyhověl těmto těžkým požadavkům, musí sledovati vývoj literatury. V odborných časopisech našich českých i jinojazyčných postaráno sice o stručné výtahy z jednotlivých oborů vědy naší, ale ne vše hodí se pro školu — pro nás.

Otázka: které spisy opravdu cenné jest navrhnouti do knihovny učitelské, každoročně se opětující, jest tudíž velmi znesnadněna a palčiva.

Otázku tuto bude možno rozřešiti šťastně. Na naší vysoké škole technické, kde literatura pilně a stále se sledovati musí a sleduje, uvolili se naši mladí a nadšení professoři, dosud zejména prof. E. Votoček a prof. J. Hanuš, že zapůjčí a upozorní na vynikající nejmodernější spisy, které by učiteli středoškolskému měly býti pravou rukou.

Redakce našeho Věstníku podporuje dobrou věc a jedná jen v prospěchu nás chemiků, otvírajíc sloupce Věstníku referátům o spisech právě uvedených.

Jest pak na nás se jen smluviti, aby pokud možno nejvíce vynikajících děl různých směrů dostalo se do našich knihoven a zapůjčováním vzájemným aby se staly všeobecně přístupnými. —

Začínám *chemií analytickou kvalitativnou*, neboť tam najdeme věci upotřebitelné jak při výkladech školních, tak i při cvičeních chemických žáků; jest to doporučená kniha: **Qualitative chemische Analyse** von Dr. *W. Autenrieth*, Tübingen, Verlag von J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1907, cena 6 korun.

Kniha rozpadá se ve 3 části:

I. Systematický chod analytický. II. Reakce kationtů a aniontů. III. Část všecobecná.

Přednost knihy záleží hlavně v tom, že reakce složité jsou rozvedeny a vyjadřovány elementárnými reakcemi, žáku snadno pochopitelnými, a to takovým způsobem, který snadno v paměti uvázne, jak na speciálních případech doleji bude patrno. Všude uvádí se, kdy reakce jde jen jedním směrem a kdy produkty jednosměrného děje v sebe reagují a vyvolávají děj nový protichůdný prvému — reakce zvratné.

To vede mnohdy k snadnému výkladu dějů nových, na př. při estherifikaci. Zvratnost děje tohoto vede nás jednak k methodám snadné přípravy estherů samých, jednak k rozkladu estherů. Snadno dají se pak navázati i základy chemické mechaniky ve formě elementárné: zákon Guldberg-Waageův o rychlostech reakčních a o stavech rovnovážných. Sem spadá všeobecný výklad přípravy těkavých kyselin pomocí kyseliny sírové, ač tato není „nejsilnější".

Další velikou předností knihy jest, že vedle starších chemických rovnic uvádí velice často příslušné moderní iontové rovnice.

Výklady chemie ve smyslu iontovém lze někdy výborně zavésti na vyšším oddělení, ano zejména celá nauka o kovech na podkladu iontovém stává se zajímavější, což však hlavní jest, přehlednější a kratší. Jak mnozí p. kollegové dosvědčí, nečiní to žákům žádných potíží, ano, způsob tento jest vítaným.

Pro slova řečená uvedu několik dokladů.

1. Krásný příklad reakce zvratné a při tom i důkaz, že, zvýší-li se koncentrace jedné látky na jedné straně, vzroste i rychlost reakční na téže straně a reakce jde ve směru rychlosti větší, jest působení kyseliny sírové v jodovodík:

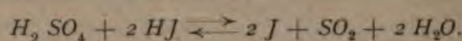

$$H_2SO_4 + 2HJ \rightleftarrows 2J + SO_2 + 2H_2O.$$

Několik cm^3 konc. kyseliny sírové se vpraví do zkoumavky a nad to se umístí KJ neb KBr v roztoku. Na rozhraní vytvoří se černá neb temně hnědá vrstva chovající J neb Br.

Při opatrném pohybu rozšíří se zbarvený pás a po přidání mnoha vody zmizí zabarvení, jelikož nastal děj protichůdný zvýšením koncentrace vody.

2. Najdeme v knize mnoho snadných cest analytických, kterých se výborně *dá upotřebiti* v laboratoři žáků.

Tak na př. zkoušení bílých sublimátů: $Hg\,Cl_2$, $Hg_2\,Cl_2$, ammonaté soli, $As_2\,O_3$, $Sb_2\,O_3$.

Špička rourky, v níž máme bílý sublimát, se uřízne pod sublimátem; sublimát se vpraví na hodinkové sklo a přidá se $Na\,OH$. Na konkávní stranu druhého sklíčka, přiléhajícího dobře k prvému, se připevní navlhčený červený papírek lakmusový.

$Hg\,Cl_2$ se zbarví $NaOH$ žlutě,

$Hg_2\,Cl_2$ se zbarví $NaOH$ černě,

As_2O_3 a Sb_2O_3 se v $NaOH$ prostě rozpustí.

Ammonaté soli dávají čpavek, který, mírným teplem vypuzen, barví papír lakmusový na modro.

Pěkný jest způsob psaní, vyjadřující rozpouštění různých kysličníků kovových v roztaveném boraxu.

Perla boraxová jest boraxové sklo čili bezvodý tetraboran sodnatý $Na_2\,B_4\,O_7$; tento se chová, jako by byl složen z anhydridu kyseliny borové a z metaboranu sodnatého: $Na_2\,B_4\,O_7 = [2\,Na\,BO_2\,.\,B_2O_3]$.

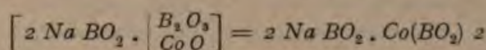

$$\left[2\,Na\,BO_2\,.\left|\begin{matrix}B_2O_3\\ Co\,O\end{matrix}\right.\right] = 2\,Na\,BO_2\,.\,Co(BO_2)\,2$$

4. Laboratorní rozpoznávání brómu od jodu.

$K_2Cr_2O_7$ + zřeď. H_2SO_4 uvolňuje za chladu z jodidu jod, který lze dokázati chloroformem.

$H_2\,SO_4$ uvolňuje z jodidu jodovodík a z dvojchromanu draselnatého kyselinu chromovou; obě kyseliny působí navzájem:

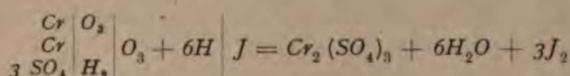

$$\begin{matrix}Cr\\ Cr\\ 3\,SO_4\end{matrix}\left|\begin{matrix}O_3\\ \\ H_2\end{matrix}\right|O_3 + 6H\,\Big|\,J = Cr_2\,(SO_4)_3 + 6H_2O + 3J_2$$

Bromidy *nereagují* za těchto podmínek; chloroform zůstává při třepání směsi bezbarvým.

Velmi zajímavou a pro učitele středoškolského neocenitelnou jest poslední část knihy, kde ve formě elementárné a stručné a zcela jasné jsou uvedeny hlavní partie z chemie všeobecné.

Pojednává na základě moderním o roztocích elektrolytů a o iontech jak jednoduchých tak i komplexních. Pěkná jest stať o elektronech.

Další stati jednají o dissociaci, o zvratných reakcích a o roztocích koloidálních. Dále pojednává o jemnozrných, hrubozrných, amorfních a krystalických sraženinách.

Velmi důležitá jest stať jednající o hydrolytickém štěpení čili o hydrolyse, kde všechny hlavní případy ve škole vykládané uvedeny způsobem velmi názorným:

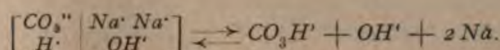

$$\left[\begin{matrix}CO_3''\\ H^{\cdot}\end{matrix}\left|\begin{matrix}Na^{\cdot}\,Na^{\cdot}\\ OH'\end{matrix}\right.\right] \rightleftarrows CO_3H' + OH' + 2\,Na^{\cdot}.$$

Rovněž pozoruhodna jest stať o oxydačních a redukčních látkách; i zde uveden výklad starší i moderní, podle něhož oxydace znamená rozmnožení positivního náboje resp. zmenšení negativního náboje; redukce jest děj zcela protichůdný.

Oxydační mohutnost kyseliny dusičné vyznačuje se

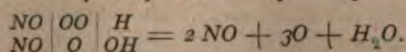

$$\begin{matrix}NO\\ NO\end{matrix}\left|\begin{matrix}OO\\ O\end{matrix}\right|\begin{matrix}H\\ OH\end{matrix} = 2\,NO + 3O + H_2O.$$

Při kyselině manganisté (resp. manganistan dras. + zředěná kyselina sírová)

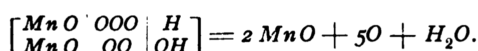

$$\begin{bmatrix} MnO\ OOO & H \\ MnO\ OO & OH \end{bmatrix} = 2\,MnO + 5O + H_2O.$$

Konečnou statí jest krátké, ale pěkné pojednání o spektrálné analyse. Najdeme návod výborný, jak lze upotřebiti spektrálného přístroje při pracích analytických v laboratořích žákovských a jak lze graficky vyznačovati výsledky pozorování a udati délky vln v $\mu\mu$ jednotlivých čar a pasů pozorovaných.

Tabulkou, na níž vyznačena křivka délek vln různých barev pro určitý přístroj, uzavírá se kniha, provanutá nejmodernějším duchem a i formou elegantní se plně zamlouvající. *Němeček.*

V programech německých reálek rakouských nalezli jsme z oboru **deskriptivní geometrie** jen 3 pojednání, z nichž dvě tuto probíráme. O třetím a s ním příbuzné práci pojednáme v čísle příštím.

Jako již česká mezi sebou, tak i německá navzájem a pak od českých zvláště liší se značně způsobem *označování*, které jest v německých skoro libovolné; a přece nelze říci, že by označování bylo malicherností — jeť mluvou obrazců — a způsobuje při takovéto různosti aspoň na počátku každého pojednání zbytečné zdržování, než se čtenář seznámí se způsobem označování autorova.

Viděti z toho, že jest třeba usilovně se přičiniti o zavedení principiálně jednotného označování v deskriptivě a v geometrii vůbec, aby snad libovůle v něm nebyla přenesena i do školy a nepůsobila pak obtíže při přestupu žáků.

V referátech těchto jest šetřeno naskrz označení jednotného, namnoze ovšem odlišného od označení v originále.

Johann Schmidt: **Über eine einheitliche Konstruktion der Kegelschnitte, abgeleitet aus der Zentralbeleuchtung der Kugel.** (Výroční zpráva c. k. reálky v Žatci za r. 1906/7.)

Autor opírá se o větu Dandelinovu o ohnisku průmětu koule a ukazuje napřed, že známé geometrické místo L vrcholů rotačních kuželů, jež možno proložiti danou kuželosečkou K, jest vlastně místem středu zdroje světelného, jímž třeba osvětliti proměnlivé koule, dotýkající se stále dané kuželosečky v ohnisku jejím f, aby měly všechny týž vržený stín v dané kuželosečce K.

Poněvadž délky tečen z vrcholů dané kuželosečky K ke všem proměnlivým koulím jsou stejné, nalézají se dotyčné body na kružnicích z vrcholů opsaných poloměry rovnými vzdálenostem řečeného ohniska f od vrcholů kuželosečky K. Spojnice středu zdroje světelného se středem příslušné osvětlené koule jeví se tečnou čáry L.

Tím odůvodněna jednotná konstrukce všech kuželoseček, jež utváří se pak v podstatě takto jednoduše:

Je-li sestrojiti kuželosečku K (dány vrcholy a, a' a ohnisko f), sestrojme: 1. pomocné kružnice M a N ze středů f resp. f' poloměry fa, $\overline{f'a}$; 2. narýsujme kružnice ${}^1Q$, ${}^2Q$, ${}^3Q$ ... o středech ${}^1o$, ${}^2o$, ${}^3o$ ... poloměry libovolnými tak, aby se dotýkaly osy aa' ve vrcholu a (jakožto ohnisku křivky L); 3. vyšetřme průseky $1, 2, 3$ ... kružnic ${}^1Q$, ${}^2Q$, ${}^3Q$ s kružnicí M, pak průsek I, II, III .... kružnic ${}^1Q$, ${}^2Q$, ${}^3Q$ s kružnicí N; 4. spojnice f_1, $\overline{f_2}$ .... protínají $\overline{fI}$, $\overline{fII}$ ... v bodech m_1, m_2 .... hledané křivky K; 5. $o_1 m_1$, $o_2 m_2$ ... jsou pak tečny kuželosečky K.

K textu připojeny 4 slušné obrazce. —ϑ—

Rudolf Reisenhofer: **Das Apollonische Berührungsproblem in stereographischer Projektion.** (Výroční zpráva c. k. reálky v Bílsku 1906/7.)

Stále poutavý tento problém řešen tuto užitím stereografické projekce. Předpokládá znalost pojmu tohoto promítání a pak vlastnost, že stereografickou projekcí kružnic jsou zase kružnice protínající se pod stejnými úhly jako originály. Toho užito pro úhel o^0, t. j. pro dotyk, a rozřešeno tak 9 případů Apolloniova problému; desátý (dány 3 body) nelze touto methodou řešiti.

Autor volí pomocnou plochu kulovou dotýkající se průmětny, ve které předpokládá dané útvary. Tato průmětna jest pak stereografickou průmětnou, středem promítání pak bod c plochy kulové diametrálný k dotyčnému.

Jsou-li dány na př. 3 kružnice K, L, M v π, obdržíme na kouli průměty K' L' M'. Kužele ${}^1J$ a ${}^2J$ proložené čarami K' L' a K' M' (majíce K' společné) mají společné dvě roviny tečné ϱ a σ. Tyto roviny protínají plochu kulovou v kružnicích P' a Q', jež se dotýkají patrně kružnic K' a L', resp. K' a M'. Průměty jejich P a Q z bodu c na π dotýkají se kružnic K, L, M a řeší tedy danou úlohu.

Toť tresť uvedené práce, provedené pečlivě s příslušnými obměnami pro ostatních 8 případů.

K textu připojena tabulka s 9 obrazci velmi svědomitě a přesně rýsovanými; ba, kdyby nebyly některé tuze drobné, mohly by býti nazvány vzornými.

Doporučovalo by se užíti tohoto způsobu na rysc ve tř. VII. k rozřešení těch úloh Apolloniových, na něž se nedostalo v V. v planimetrii. Jen času kdyby bylo více!! —ϑ—

Studie a skizzy a naše středoškolské kreslení. V 8. a 9. čísle *Díla* referuje nepodepsaný o názorech Williama Morrise Hunta*), které pronášel tento učitel v rozhovoru se svými žačkami.

Názory ty jsou tak krásné, zdravé, svěží, že stojí za to, abychom je zde otiskli. I pro naše moderní kreslení středoškolské dá se z nich těžit. —

Hunt praví mezi jiným:

„Položte důraz na věci hlavní, na proporci, hodnotu tónů, t. j. poměr světla a stínu, a jen na ony podrobnosti, jež celek nekazí.

Nemalujme žádných podrobností, které dojem (první životní dojem) zeslabují.“ —

Vzpomínám na slova našeho nezapomenutelného učitele Em. Lišky, kdysi prof. na umělecko-průmyslové škole v Praze. Jak by on je pronášel: „Vycházejte od celku, od charakteristického, typického, nehrajte si s malichernym detailem, ten ubíjí celek, dělá jej nesrozumitelným, detailem hledíte zamaskovati nedostatky ve formě, jíž nerozumíte.“ —

„Buďme spokojeni,“ praví Hunt dále, „pochopíme-li ducha věci, již malujeme, a snažme se, abychom svůj vlastní cit uplatnili.“

„Náš pojem o tom, co jest „hotovo“, jest uhlazený.“

Většina tak zvaných „hotových“ obrazů působí tvrdě, vypadají prázdně a pustě, jako dům, jehož obyvatelé odešli na venek. Čerstvě vycíděná klika u dveří nás při tom nepřesvědčí o opaku“. —

Zas krásná slova, zdravá.

Doba krásných, na oko krásných, tak zv. „hotových“ výkresů musí přestat. Detailem, vypiplávaním detailu žák mnoho se nenaučí. Celkovou formu, celek, t. j. pohyb, proporce, musí mu opravit učitel, on jen mechanicky vnějšek

*) (1824—1879), zakladatel moderního hnutí uměleckého v Americe.

upraví, vypiplá. A zas nedovede samostatně odhadnouti, kdy práce je „hotova". Učitel zase mu musí ukázati, co je třeba ještě dodělati.

Je nesporné: udělá-li žák 30 rozvrhů samostatně, rozvrhů na první pohled nevzhledných, že více se naučil, než když v téže době udělal jeden tak zv. „provedený výkres".

Pamatujme, že krásný výkres je podle Hunta „*čerstvě vyciděnou klikou*".

„Nemalujme *žádných* podrobností," praví Hunt dále, „které rozkouskují celek; vezmete-li příliš mnoho pepře, nemůžete polévku jísti.

Jen kdybyste provedli „*velké hmoty*", shledali byste, že není třeba žádných podrobností."

Rodin praví něco podobného, že detail kompromittuje hlavní myšlenku, že ji ubíjí. A ono „*provádění velkých hmot*" definuje takto: „sochařství není kopírováním detailu, ale hledáním veliké linie i ve věcech malých. Musíme rozšiřovat, spojovat povrchy ploch se světlem, které je omývá, varovati se, aby v něm nevystoupily suše."*) —

— „Jestliže jste provedli skizzu za 2 hodiny, neříkejte to nikomu, poněvadž by se nelíbila. Lidé více cení práce, na nichž jest viděti námahu dlouhých měsíců." —

Z praktických pokynů Huntových jen jeden citujeme: „Odstoupíme-li od své práce, docílíme za minutu více, než když celou hodinu u stojanu prosedíme." O tom budeme moci hovořiti, až odstraníme ve vyšším oddělení lavice a zavedeme stojany.**) *K. Wellner.*

Problém sexuální výchovy patří také k těm otázkám, které, zdánlivě kompaktní, rozpadají se při bližším zkoumání ve speciálnější úlohy povahy dosti rozdílné.

Podstatou je to problém úzce spiatý s celým souborem otázek životních: jako o vyučování náboženství a morálce, tak také o výchově pohlavní nedá se mluvit, leč má-li poučující otázku tu sám pro sebe rozřešenu. A o tom, jaký názor má být podkladem pohlavní výchovy, začíná se právě šířeji mluvit. Vyvolala to obvyklá výchova rodinná i jednotlivci, jako *F. Bech* v referátu prof. Krause v dánském časopise „Ver Ungdem" (Paed. Rozhl., prosinec 1907): pro toho láska i v manželství má „svou temnou stránku". Proti neblahým následkům takových názorů, které vážně pojaty, končí buď askesí nebo rozvrácenosti, ozývají se zvláště ženy, v cizině i u nás. V zářijovém čísle „Sozialistische Monatshefte" brojí Dr. *Hope Bridges Adams-Lehmannová* proti dosavadní dívčí výchově, v níž o pohlaví již od kolébky se mluví „jako o něčem nečistém, nedůstojném, obtížném, zbytečném, zkrátka jako o něčem, proti čemu se má bojovati": výsledkem je stále stoupající počet žen, jejichž schopnost lásky ani v manželství se neprobouzí — počet jich udávají někteří ženští lékaři až na 75%. S druhé strany zas prohloubenější studie sociálních stránek pohlavního života, na př. práce berlínského lékaře dr. M. Marcusa o nemanželských matkách (viz Přehled z 11. a 18. října 1907.), ukazují ostře, jak stále málo se pociťuje zodpovědnost v pohlavním životě: v statistikách na širokém podkladu založených jeví se lehkomyslnost a bezohlednost pohlavní ve světle strašlivém. Těma dvěma hledisky, myslím, že s dostatek dá se vymeziti base, na níž podle mého názoru stavěti by se mělo při výchově pohlavní: s poznáním vznešeného úkolu a radostného života pohlavního musí se pojiti hluboké vědomí těžké zodpovědnosti při každém jeho uplatnění.

*) Mauclair: Město světla.

**) Kreslírna naše (olomoucká) a litovelská je již tak zařízena.

V tom, že s přesvědčením a proto přesvědčivě mluví o obou těchto stránkách pohlavního života, myslím, že spočívá hlavní cena *Wegenerovy* knihy **„My mladí muži!"**, jejíž český překlad vyšel loni na podzim nákladem E. Šolce v Telči (cena K 2·40). A také se stránky paedagogické myslím, že plně uspokojuje: obsahujeť oba prvky, jichž k trvalému dojmu na čtenáře je potřebí — jímá svou vřelou řečí a přesvědčuje fakty. Proto přál bych si přes některé neobratnosti překladatelovy, aby hojně byla čtena žáky nejvyšších tříd: pro ty se svým rázem jedině hodí.

Máme-li však ve výkladech Wegenerových vítaného pomocníka ve třídách vyšších, kde mladíci vyspívají v muže, zůstává otázka, jak zařiditi sexuální výchovu v létech, kdy z chlapců stávají se mladíci. I k tomuto problému možno zaznamenati několik studií. Dotýkajíc se toho, že v nejnovější době ozývají se hlasy proti časnému poučování pohlavnímu, jež zase lékaři a učitelé houževnatě zastávají, snaží se Henriette Fürth ve svém článku „Der Aufklärungsunterricht" (Social. Monatshefte, 1908. 4. seš.) spor řešiti názorem, který i v jiných studiích se vrací: dítě je podstatou svou amorální, pro ně věci pohlavní jsou jen předmětem zvědavosti, jež má být ukojena v hodinách přírodovědných. Úvahy psychologické a ethické patří na vyšší stupeň stáří: přijdou-li však podobné otázky náhodně, mají se též podle okolností jednotlivě zodpovídávat. Zajímavé konkretní příklady poučování jsou uvedeny ve jmenovaném již referátu prof. Krause. *Mts.*

Drobné zprávy.*)

Děčínský typ reformní střední školy, o němž jest v předešlém čísle zmínka redakční a článek p. řed. Vaňury, není nic tak docela nového a a nebývalého, jak ústav sám se domnívá. Jest to jen pozměněné vydání našich reálných gymnasií, jak je zesnulý řed. Václ. Křížek v Táboře založil a jak se potom rozšířila dále po Čechách, Moravě i německých zemích. Nižší oddělení vůbec je skoro takové, jako bývalo a jest doposud na našich reál. gymnasiích, dvojdílnost vyššího oddělení pak se liší jen tím, že má míti oddělení reálné čtyři ročníky, kdežto na našich reálných gymnasiích neboli „středních školách" mívalo ročníky 3. I u nás se některým předmětům učívalo společně. Na c. k. střední škole v Přerově, na níž podepsaný působil několik let, byla na vyšším oddělení reálném povinná angličtina ve tř. V.—VI. s 3 a 2 hodinami, filos. propaedeutika (formálná logika) ve třídě VII. s 2 hodinami. Lučba byla na celém oddělení vyšším (3+3+2). Náboženství se tu vyučovalo po 1 hod. týdně. Celkový počet hodin vyučovacích činil týdně v V.—VII. třídě po 36, 3 hodiny němčiny v to počítaje. Lví podíl odnášela mathematika, která tu měla 6+4+5 hodin. Možnosti, voliti si jazyky, ovšem nebylo — to jest vymoženost nové doby a ciziny.

Děčínský typ s vyšším oddělením reálným trvá nyní již tři léta. Neušel pozornosti přátel reformy středoškolní, ale vede život celkem tichý. Jen ve výročních programech děčínského ústavu bývá o jeho rozvoji co rok hojně psáno, hlavně také proto, aby se více vžil u obecenstva, u něhož reálné oddělení jeho nepožívá doposud větší přízně (jestiť v reálných třídách vyšších celkem **30** žáků). Ve vídeňské anketě středoškolní zase se ozval se strany professorské hlas

*) Pro nedostatek místa odkládáme všechny ostatní drobné zprávy do příštího čísla. *Red.*

proti tomu typu, přes to, že byl p. dvor. radou Huemrem pochválen; byl to zejména prof. Reichelt, který se rozhodně proti němu vyslovil, znaje jako blízký soused snad i slabiny jeho.*)

Slabá návštěva reálného oddělení vyššího — to přivodilo také smrt našich českých reálných gymnasií Křížkova typu. Ale kdyby nebyl r. 1886 ovládl známý nepřátelský směr proti nim, způsobivší (prý po návrhu býv. min. Jirečka) zrušení většiny jich, zajisté by reformní ruch ciziny byl se dotkl i jich a byly by se zdokonalily a vytvářily zcela moderně. V cizině, neznající českého typu, dlouho hledali a uvažovali, nežli vytvořili svůj útvar školní, Křížkovu tak podobný. Ale i mají-li dnes jinde lepší a dokonalejší způsob reál. gymnasia, přece jen můžeme se chlubiti *my* tím, že prvotvar jeho vznikl u nás a to již před 45 lety, kdy jinde reforma střední školy byla ještě v plenkách aneb se vůbec ještě o ní ani nepsalo. Ba můžeme jíti i ještě dále do minula a najdeme tam prvý krok k proměně tehdejšího gymnasia v jakési reálné gymnasium, t. j. v gymnasium s reálnými též předměty učebnými, učiněný naším Janem Amosem Komenským. *Fr. Bý.*

Ctěnému Ústřednímu spolku čes. professorů v Praze. Dovolujeme si s Vámi sděliti, že právě zahájil svoji činnost **Český Čtenář**, spolek pro šíření laciné a dobré četby lidové. O úkolech a programu Českého Čtenáře informuje prospekt, jejž současně Vám přikládáme. Spolu nabízíme pro Vaše členy při společné objednávce kterékoli z knížek, jež chystáme, režijní cenu, jaká bude přibližně pro členy Českého Čtenáře, to jest jeden svazek (80 stran) za 35 hal. i s portem. K nabídce naší vede nás úvaha, že mnohým z Vašich členů, kteří nejsou stoupenci národní strany svobodomyslné a nebudou se proto chtíti státi členy Českého Čtenáře, přece nejedna z publikací našich byla by vítanou četbou. Neboť přirozeně mnohé ze spisů Českého Čtenáře budou sloužiti propagaci myšlenek, jež jsou společny všem lidem pokrokovým — jak svědčí již ohlášený prvý výbor našich knížek. Proto nadějeme se, že neodmítnete našeho nabídnutí a sdělíte nabídku s jednotlivými svými jednotami (odbory), a píšeme se Vám v dokonalé úctě *Fr. Táborský*, předseda. P. s. Objednávky přijímá administrace Českého Čtenáře (Praha II.), Vladislavova ul. 20.

Akvarium, první spolek přátel akvarií a terrarií v království Českém, jest jméno nově založeného spolku, jehož místnosti spolkové jsou v Praze-II., Jungmannovo nám. „u Pinkasů". Schůze vždy v pondělí. Bližší sdělí B. Žežula, Praha-II., 1014.

(Z a s l á n o.)

S jubilejní výstavou, konanou letošního roku v Kroměříži, spojena bude výstava českého školství na Moravě, o jejíž uskutečnění pracuje výbor složený z delegátů všech škol v Kroměříži a okolí s p. Fr. Přecechtělem, ředitelem c. k. paedagogia, jakožto předsedou v čele. Podepsaný byl pověřen sestavením *vzorné žákovské knihovny středoškolské*; prosí proto pp. kollegů, kteří se o předmět ten zajímají, aby mu své návrhy, pokyny a svá přání laskavě zasílali do 15. dubna. Stejně vděčně budou přijímány též jiné návrhy v obor školské výstavy spadající.

V Kroměříži, dne 22. února 1908.

Rich. Sicha, gymn. professor,
t. č. jednatel Školského výboru jubilejní výstavy v Kroměříži.

Kollegové! Po celém vzdělaném světě šíří se v naší době hnutí proti alkoholu, hnutí abstinentní. Všeobecně se uznává, že bude lepší budoucnost národů, budou-li zbaveni neblahých účinků jedu, dnes tak rozšířeného. Leč budoucnost ta neleží v generacích dnes již dospělých, nýbrž v generaci dospívající, v naší mládeži. Jest tedy povinností všech, jimž záleží na lepším příští lidstva v tomto směru, aby mládeži vštěpovali zásady střízlivosti a varovali je před napodobením alkoholických zlozvyků generací starších. Je to povinností zvláště vychovatelů mládeže, učitelstva a tedy i nás, vychovatelů příští intelligence. Předpokládám, že jednotlivci mezi námi,

*) Pan dvor. rada sám navrhuje jiné typy: vedle čistého gymn. reálné gymnasium (t. j. 8třídní reálku s latinou) a reformní reálné gymnasium (nižší reálku s vyšším oddělením reálnogymnasijním). Tyto typy také těšily se v anketě nejširším *sympathiím*.

kteří sami jsou abstinenty, šíří individuálně mezi žactvem zásady protialkoholické, ale akci takové třeba je usoustavnění, organisace, aby se dodělala žádoucích výsledků. Jiné země, vzpomínám jen Finska, Norska, Spojených států, mohou nám být zářícím vzorem. Bylo by tedy dobře, abychom se my abstinenti stavu našeho navzájem poznali a o společných krocích ve smyslu svých idejí dohodli. Jsem přesvědčen, že práce spočine tu hlavně na nás mladých a nejmladších, a jen tím omlouvám svoji neskromnost, že se chápu iniciativy. Prosím tedy všech pp. kollegů, kteří jsou abstinenty a chtěli by k akci přiložit pomocnou ruku, aby se mi laskavě přihlásili a vyslovili spolu své názory o možnosti a úspěších protialkoholistické propagandy. V Táboře, 6. března 1908. *Dr. Otakar Kunstovný*, supplent reálky.

Topičův salon. Ze závodu p. Topičova bylo sděleno, že žákům středních škol i ústavů učitelských sníženo jest vstupné do občasných i stálých výstav uměleckých na 20 hal. i pro jednotlivé žáky na průkaz legitimace školní. (Upozorňujeme na inserát v tomto čísle.) *J. Škoda.*

Dodatek ke zprávě o III. mezinárodním kreslířském kongressu v Londýně. Ke zvláštnímu dotazu sdělil odborný inspektor vlád. rada J. Langl ve Vídni, že bude při rakouském oddělení výstavy prací žáků středoškolských zřízeno *české oddělení*, přihlásí-li se některé české ústavy. Práce vyloženy budou jen v mapách, na nichž titul školy a země se označí. Elementární postup ze tříd I. a II. všech vídeňských středních škol vystaví pouze dvě školy, aby zamezilo se opakování. Žádají se tudíž hlavně práce od III. třídy počínaje, a to kresby podle přírody různým způsobem provedené i práce zvlášť nadaných žáků — krajinářské a figurální všeho druhu. Výkresy, označené razítkem ústavu, buďtež na kartonech 50 × 66 cm. nalepeny a v mapách uloženy. Výkresy zaslati jest na útraty ústavu do konce dubna t. r. do Vídně, z Vídně pak budou veškeré výstavní věci zaslány do Londýna a zpět na náklad, jenž hradí se z paušálu, k účelu tomu c. k. ministerstvem věnovaného. O cestovné stipendium ke kongressu lze zažádati u c. k. ministeria kultu a vyučování.

Na další dotazy odpoví *Jos. Škoda.*

Osobní: Zemskému šk. inspektoru v Praze *Frant. Wenigovi* udělen byl titul a charakter dvorního rady. — Řediteli gymnasia ve Strážnici *Aloisu Fischerovi* udělen byl titul vládního rady a prof. I. česk. gymn. v Brně *Františku Rypáčkovi* titul školního rady. — Při odchodu na odpočinek obdržel titul vládního rady *Frant. Wurm*, ředitel reálky na Král. Vinohradech. —

Dr. Miloslav Stieber, advokát a soukr. docent, jmenován byl mimoř. prof. německého práva na právnické fak. české univ. v Praze. — Soukr. a honor. docent české techniky v Praze *Josef Schneider* jmenován byl mimoř. prof. zbožíznalství a technické mikroskopie na téže vysoké škole. — Soukr. docent hudební vědy *Dr. Zdeněk Nejedlý* obdržel titul mimoř. prof. na filos. fakultě české univ. v Praze. — Soukr. docenty potvrzeni byli: prof. reál. a v. gymn. v Praze v Křemencově ul. *Dr. Karel Wenig* pro klassickou filologii na filos. fakultě české university v Praze a adjunkt stolice pro geodésii Dr. techn. *Aug. Semerád* pro geodésii na české technice v Brně. —

Noví ředitelé: Ředitel gymn. v Pelhřimově *Josef Frána* jmenován byl ředitelem gymn. v Čáslavi. — Prof. gymn. v Praze v Truhlářské ul. *Rudolf Jedlička* jmenován byl ředitelem gymn. v Benešově. — Prof. gymn. v Praze na Malé Straně *Josef Kubr* jmenován byl ředitelem gymn. v Pelhřimově. — Prof. gymn. v Olomouci *Josef Bartocha* jmenován byl ředitelem gymn. v Uh. Hradišti. — Ředitel reálky v Kladně *Frant. Netuka* jmenován byl ředitelem reálky na Král. Vinohradech a prof. reálky v Budějovicích *Josef Braniš* ředitelem reálky v Kladně. — Ředitel r. a vyš. gymn. v Chrudimi *Frant. Reiss* jmenován byl ředitelem gymn. na Král. Vinohradech a prof. gymn. v Roudnici *Josef Steinhauser* ředitelem gymn. v Chrudimi. — Prof. gymn. v Praze v Truhlářské ul., přidělený službou c. k. zemské šk. radě, *Albert Dohnal* jmenován byl ředitelem akadem. gymn. v Praze. — Prof. r. a v. gymn. v Chrudimi *Dr. Frant. Dušánek* jmenován byl ředitelem gymn. v Litomyšli. — Prof. gymn. v Plzni *Frant. Hladký* jmenován byl ředitelem r. a v. gymn. v Novém Bydžově.

Do VI. hodn. tř. byl povýšen ředitel státní prům. školy v Brně *Vojtěch Dvořák*.

Do VII. hodn. tř. byli povýšeni: prof. na ústavě učitelů v Brně *Frant. Dlouhý*, prof. na ústavě učitelek v Brně *Frant. Janovský*; odb. přednosta st. prům. šk. v Praze *Josef Podhajský*, prof. a insp. pro prům. školy pokračovací v Praze *Antonín Bráf*, ředitel keramické školy v Bechyni *Alois Porges*, ředitel odb. školy kamenické v Hořicích *Václav Weinzettl*, ředitel odb. šk. tkalcovské v Náchodě *Julius Philipp*, professoři na st. prům. šk. v Praze *Vilém Jung* a *Alois Rublič*, professoři na odb. šk. kamenické v Hořicích *Václav Krch* a *Moric Černil*, prof. na řem. šk. v Kladně *Václav Krotký*, prof. na odb. šk. pro zpracování dřeva ve Val. Meziříčí *Josef Steindl*.

Do VIII. hodn. tř. byli povýšeni: professoři st. gymn. v Rokycanech *Al. Bělský*, *Bořivoj Müller* a *Ot. Smrčka*, professoři um.-prům. šk. v Praze *Karel Mádl* a *Em. Novák*, prof. prům. šk. v Praze *Jan Jenáček*, professoři odb. šk. pro zpracování dřeva v Chrudimi *Josef Schmoranz* a *Jindřich Souček*, prof. odb. šk. pro umělé zámečnictví v Hradci Králové *Josef Stránský*, prof. řemeslnické šk. v Jaroměři *Jan Třeštík*, prof. odb. šk. keramické v Bechyni *Frant. Kopecký*, prof. odb. šk. strojnické v Přerově *Em. Čejka*, prof. odb. šk. pro zpracování dřeva ve Val. Meziříčí *Václ. Hofrichter*. —

Definitivně v úřadě potvrzeni byli a titul professora obdrželi: *Dr. Jan Frič* na st. prům. šk. v Praze a *Oldřich Zeman* na řem. šk. v Jaroměři. —

Ve stejné hodnosti přeloženi byli: prof. st. prům. šk. v Plzni *Ant. Kamarád* na st. prům. šk. v Praze a prof. st. prům. šk. v Plzni *Vilém Cvekl* na st. prům. šk. na Smíchově. —

Skutečnými učiteli jmenováni byli: inženýr *Václav Mayer* na st. prům. šk. v Plzni, prov. učitel gymn. v Místku *Frant. Lakomý* na g. v Místku a suppl. uč. gymn. v Kroměříži *Dr. Jos. Zahradníček* na g. v Kroměříži. —

Provisorním učitelem jmenován byl suppl. uč. g. v Praze v Žitné ul. *Frant. Šrajer* na reálce v Praze-III. —

Učitelem v X. hodn. tř. jmenován byl na odb. šk. zlatnické a klenotnické v Turnově *Josef Herbst*, učitel měšť. šk. v Mnich. Hradišti. —

Okresními školními inspektory jmenováni byli: odb. učitel v Bohdanči *Frant. Bažant* pro české školy okresu jilemnického a prof. r. a v. g. v Chrudimi *Václav Hanus* pro české školy okresu chrudimského. —

Zprávy spolkové.

Z výboru Ústř. spolku českých professorů v Praze.

Schůze výboru ze dne 24. ledna 1908 v Měšťanské Besedě v Praze-II. Přítomno 13 členů výboru a jeden náhradník. Nepřítomní členové se omluvili. Místostarosta prof. Vykoukal zahajuje schůzi před 7. hod. Přečten protokol, opraven a schválen. Jednatel podává zprávu a tom, která z usnesení minulé schůze byla provedena. Při zprávě o opravě dané do „Čecha" oznamuje, že byla uveřejněna teprve čtvrtého dne po zaslání opravy a s dodatkem. Usneseno s „Čechem" dále se nezabývati a opravu, která mu byla zaslána, uveřejniti v plném znění ve spolkových zprávách. — Dále čte jednatel došlé dopisy. 1. Dopis prof. Macháně, týkající se kollegů nemajících úplné approbace. Odpoví jednatel. 2. Dopis klubu státních úředníků, ve kterém se Ú. S. Č. P. vybízí, aby se připojil k žádosti za udělení legitimace na drahách. Usneseno tak učiniti. 3. Dopis odboru brněnského, ve kterém se protestuje proti jednání starostovu na valné hromadě. Místopředseda připomíná, že se věc týká nepřítomného starosty, a odkazuje prozatím k jeho odpovědem na jiné projevy téhož druhu. 4. Sjezd českých přírodozpytců a lékařů se dotazuje, zda si spolek přeje, aby byla zřízena sekce pro vyučování přírodovědecké při sjezdu, a žádá, aby byli navrženi dva předsedové a sekretář. Usneseno odpověděti, že spolek zřízení sekce vítá a že předsedové i sekretář budou oznámeni později. 5. Pan M. nabízí se k stálým službám kancelářským. Usneseno, aby funkcionář kteří by snad nějaké výpomoci v kancelářských pracích potřebovali, přibrali si čas o,d *času nějakou* provisorní sílu. S ustanovením stálé výpomocné síly se počká, až bude *zvýšen příspěvek*. — Pokladník prof. Stýblo sděluje, že bude 8. února pořádáno na

oslavu stoletých narozenin Tylových, připadajících na 4. února t. r., studentské představení v Národním divadle. Hráti se bude „Tvrdohlavá žena". Ředitelství Nár. div. souhlasí s tím, aby před hrou byl dvacetiminutový přednes o Tylovi, a uvolilo se poskytnouti k tomu příslušnou dekoraci. Ustanoveno vyjednávati, kdo má o Tylovi přednášeti. Zpráva bude podána v příští výb. schůzi.

Místostarosta oznamuje, že přítomný host prof. A. Jarolímek žádá výbor, aby ve „Věstníku" byl uveřejněn jeho článek „Současný stav rakouského školství (r. 1907), který chce provoditi 4 mapami. Dvě z nich týkají se zemí koruny České. Prof. Jarolímek sám přednáší svou žádost a předkládá výboru jednu z map. Po delší debattě usneseno zjednati si bližší informace v příčině nákladu na vydání těchto map. Prof. Nikolau podá v příští schůzi referát.

Jednatel Appelt chce přednésti referát kommisse pro *reorganisaci* spolku, který dle ustanoveného programu schůze má přijíti na řadu. Tomu odporují někteří členové výboru i usneseno nejednati v této výborové schůzi o reorganisaci hlavně z toho důvodu, aby se nezdálo, že většina chtěla využíti nepřítomnosti členů jiného smýšlení, aby svůj návrh hladce projednala. Poněvadž však takto bylo znemožněno ještě v tomto čísle Věstníku podati zprávu o této věci, usneseno dáti do Věstníku poznámku, že pro nepřítomnost většiny kommisse projednání návrhu na reorganisaci spolku se odkládá do příští schůze výborové. Prof. Appelt navrhuje, aby se referát kommisse otiskl separátně a rozeslal členům jako tiskopis. Přijímá se.

Prof. Nikolau navrhuje, aby se jednání o reorganisaci odložilo na příští schůzi výboru, která musí býti svolána nejdéle za týden, a na té schůzi aby se jednalo jen o tom a v každém případě. Referát pak aby se vytiskl separátně na účet příštího čísla. Přijato jednomyslně. Referent kommisse pro jednací řád prof. Appelt čte *jednací řád*, který se po některých změnách jednomyslně přijímá. —

Volné návrhy. — Prof. Mathesius ptá se po životě v sekcích. Prof. Hulík upozorňuje, že redakce velice potřebuje *právní kommisse*. Prof. Černý navrhuje za členy této kommisse některé kollegy a pak některého zkušeného advokáta. Bude se vyjednávati, byl-li by ochoten někdo činiti tak zdarma.

Sekce pro dívčí školství má se rozšířiti pro reformu středního školství vůbec. Ustanoveno svolati v prvních dnech druhého semestru občasnou schůzi s programem „Reforma středního školství"; na ní bude referovati některý člen dosavadní sekce a pak se ustaví sekce ve své nové podobě. — Prof. Pecl, účetní spolku, činí návrh na přesné vymezení funkce účetního a pokladníkovy. Vyslovuje podivení, že spolek dosud nemá účetních knih. — Dále navrhuje, aby byla zavedena kniha skladní. Přijato. Rovněž se přijímá jednomyslně další jeho návrh, aby byl pokladníkem a účetním sdělán dodatečně rozpočet na tento rok, protože minulý výbor opominul tak učiniti na valné hromadě. Tento rozpočet bude pak otištěn ve Věstníku. Pokladník se za tyto návrhy vřele přimlouvá. Konečně navrhuje prof. Pecl zavedení stálé administrativní síly. Výbor se usnáší, aby se prozatím hledělo vystačiti silami pomocnými přibíranými čas od času. — Při tom bylo od několika členů výboru poukazováno k tomu, že bude nutno, aby si spolek opatřil své vlastní místnosti. —

Archivář a knihovník prof. Chlumský podává zprávu o stavu spolkové knihovny, kterou právě převzal. Oznamuje, že není žádného katalogu ani nějakých záznamů vůbec. Většina knih je brak. Navrhuje, aby se bezvýznamné věci někomu darovaly; vůbec aby se všechen brak odstranil a zbytek řádně zaznamenal do katalogu, který se pořídí. Také třeba vésti inventář knihovny. Usneseno, aby prof. Wenig s knihovníkem knihovnu přehlédli a rozhodli o tom, co má v ní býti ponecháno a co odstraněno. Dále jedná výbor o kommissi pro uměleckou výchovu. Prof. Hulík podotýká, že tato kommisse má míti na starosti též zkoumání knih, které se hodí do knihovny žákovské. Usneseno svolati za tím účelem členskou schůzi. Referent zvolí se příště. — Prof. Mathesius sděluje, že se mezi členstvem projevuje přání, aby zřízen byl odbor pro vyučování moderním jazykům. — Přijímá se návrh prof. Stýbla na odročení schůze. Konec v 10 hodin.

Dr. *Rudolf Kníže*, zap.

Schůze výboru ze dne 1. února 1908 ve sborovně reálky v Ječné ulici v Praze. Čtyři nepřítomní členové výboru omluveni. Starosta zahajuje schůzi o půl šesté hod. Čte se protokol minulé schůze a schvaluje. Starosta čte dopis tajemníka vl. r. Bílého o výsledku akce na prospěch pp. kollegů s dvojí zkouškou t. zv. neúplnou a potom doplněnou dle nového řádu. Všickni tito kollegové, i když byla jejich druhá žádost vyřízena nepříznivě, mají zadati ihned za to, aby jim za dobu mezi původní a doplněnou approbací byl poskytnut osobní přídavek. Přídavek ten bude míti výši, která vyrovná to, co jim ujde z pozdějšího nabytí kvinkvenálky, a potrvá do doby, kdy se jim ta kvinkvenálka udělí, tak že nepozbudou ani haléře. Jinak nežli ve formě osobních přídavků ministerstvo financí nemůže tyto žádosti vyříditi, opírajíc se o znění zákona.

Úřednická beseda v Praze-VII. sděluje, že po přání výboru Ú. S. Č. P. byla petice za udělení výstavního přídavku rozšířena o klausuli, aby professoři z venkovských měst přidělení ústavům v policejním obvodě pražském též drahotního přídavku výstavního dosáhli. — Prof. Jeništa žádá za svolení výboru, aby mohla redakce vydat dvojčíslo ročníku koncem února. Přijímá se jednohlasně.

Přistupuje se k jednání o *reorganisaci* spolku. Předseda sděluje, že jsou tu dva návrhy, a žádá, aby také návrh menšiny byl ve Věstníku otištěn. Prof. Appelt se za to přimlouvá. Prof. Rada výslovně podotýká, že v kommissi pro reorganisaci nebyl žádný minoritní návrh přednesen.

Na to čte jednatel změny, které byly učiněny v návrhu na *reorganisaci* již dříve uveřejněném, připojuje dodatek k návrhu a žádá, aby vše bylo ujištěno ve Věstníku. Přijato. Návrh minority, z něhož starosta čte některé ukázky, rovněž bude vytištěn ve Věstníku. — Prof. Appelt podává některé doplňky k jednacímu řádu, jehož rozmnožení opatří prozatímně, než bude vytištěn. Připojí se k němu též vytčení funkcí účetního.

Prof. Nikolau podává zprávu o nákladu, kterého by vyžadovaly mapy prof. Jarolímka, o kterých bylo jednáno v minulé schůzi. Ustanoveno sečkati s rozhodnutím, až budou všecky mapy hotovy. Občasná schůze o reformě střed. školství stanovena na 29. února. Referentem bude prof. Hulík.

Při studentském představení 8. února bude o Tylovi přednášeti prof. Máchal. — Starosta odchází, předsednictví přejímá prof. Vykoukal. Prof. Appelt podává zprávu o své účasti na schůzi Jednoty Komenského 26. ledna t. r. — Přijato na vědomí. — Schůze skončena ve ³/₄8 hod. Dr. *Rudolf Kníže*, zapisovatel.

Z odboru brněnského.

Výbor ustavil se ve schůzi dne 12. října 1907 tak, že jednatelem zvolen kol. Jar. Lisický, zapisovatelem kol. K. Hlavinka, pokladníkem Dr. B. Macků, místostarostou kol. Dr. O. Brandstätter. Starostou je kol. F. V. Žlábek.

Schůze výboru ze dne 18. října 1907. Přítomni všickni členové výboru, pak kol. Dvořák, Bezdíček, Nachtikal. Starosta čte děkovný přípis spolku Brandla za dar 150 K. — Jednáno o dohodě s bývalými členy spolku a usneseno zahájit jednání cestou osobní, prozatím neoficiální. — Ustanoven program členské schůze na den 29. října t. r.: 1. Jednání o reorganisaci ústředního spolku. 2. Program schůze říšského svazu. 3. Volné návrhy. — Usneseno dotázat se řed. Bílého, kdy bude sjezd svazu, míněno, že doba 1.—3. XI. je nevhodná. — Ustanoveni důvěrníci pro ústavy brněnské.

Schůze výboru ze dne 29. října 1907. Přítomni všichni členové výboru. Jednáno o dohodě na základě referátu prof. Hlavinky, o rozmluvě s řed. Kameníčkem a prof. Rypáčkem. Stilisováno a schváleno pozvání ke společné schůzi, k níž delegováni starosta, místostarosta a zapisovatel.

Členská schůze ze dne 29. října 1907. 1. Po delší debattě, má-li se delegátům na valnou hromadu dáti plná moc či jen direktiva, usneseno rozhodnutí první. (Debatty se účastnili Váša, Bezdíček, Nachtikal, Syrový, Žlábek, Dr. Macků).

2. Starosta sděluje program říšského svazu, zaslaný z Prahy, nepokládá jednání o tolika bodech za úspěšné a resignuje na místo delegáta, navrhuje současně, aby se sjezd delegátem neobesílal. Na návrh prof. Syrového usneseno jednati dříve o programu, pak rozhodnouti o vyslání delegáta.

V debatě o jednotlivých bodech programu usneseno, domáhati se následujících požadavků: 1. Aby se všecka léta supplentská s plným počtem hodin započítala. 2. Vzhledem k současné politické konstellaci není radno spěchat s požadavkem služební pragmatiky. 3. Aby pro všecky definitivní professory platila zásada postupu do 8. tř. po 10 letech. 4. Veškero supplování budiž honorováno. 5. Správa kabinetů, třídnictví a p. budiž spojeno se snížením normálního počtu hodin. 6. Zástupci do zem. š. r. buďtež voleni svobodně. 7. Poměr k svazu: Trváme na nynějším systému svazu proti jednotnému spolku všeho rakouského professorstva.

Rozhodnuto po přijetí těchto resolucí vyslati do Lvova j. delegáta kol. P. Vášu.

Výborová schůze ze dne 22. listopadu 1907. Přítomni všichni členové výboru. Starosta sděluje, že schůze delegátů výboru s delegáty bývalých členů k jednání o dohodě koná se dne 25. listopadu. Tito delegovali řed. Kameníčka, prof. Šilenélio a Nesvadbíka. — Z kroměřížského odboru se sděluje, že valné hromady Ú. S. Č. P. se

zúčastní jako delegát prof. Friedl. Návrh, aby sbory byly odborem vyzvány k souhlasným podpisům na návrh reorganisace ústř. spolku, se zamítá. — Starosta sděluje, že došlo pozvání k valné hromadě Ú. S. Č. P. na 30. listopad. — S popudem kroměř. odboru, aby se intervenovalo stran nespravedlivého obsazování professorských míst, se souhlasí; rovněž s návrhem, aby výbor Ú. S. Č. P. byl vyzván, aby se ohradil proti útokům na výchovu středoškolskou na sjezdu českých katolíků. Za 2. studentské představení určena *Vojnarka*.

Členská schůze ze dne 22. listopadu 1907. Přítomno 14 členů. 1. Prof. P. Váša referuje o sjezdu Svazu ve Lvově v podstatě souhlasně se svým referátem otištěným v Lidových Novinách. 2. Po debatě o valné hromadě přijat návrh prof. Černého: Odbor souhlasí s Appeltovým návrhem na reorganisaci, ale žádá za podrobnější propracování vzhledem k Moravě. — Rovněž přijat návrh Vášův: Věstník budiž reorganisován na časopis čistě stavovský. — Oba návrhy buďtež tlumočeny na valné hromadě ústř. spolku. Delegáty jsou prof. F. V. Žlábek a P. Váša.

Výborová schůze ze dne 29. listopadu 1907 (rozšířená mluvčími ostatního členstva) a ze dne 6. prosince 1907 jednaly o návrhu na smír a o odpovědi na písemné proposice delegátů bývalého členstva, která byla odeslána.

Členská schůze ze dne 20. prosince 1907. Přítomno 12 členů. 1. Starosta sděluje o výsledku smiřovaček toto: Bylo zahájeno jednání o vyrovnání rozporů v brněnském odboru, aby nastala zase pravidelná a svorná práce ve věcech stavovských a školských. Výsledek byl ten, že k vyrovnání nedošlo. Prý založí se nový spolek. Nevěřím tomu. Když v odborech různých bylo mnoho nespokojenosti proti vedení pražskému, byla mínění, abychom utvořili spolek zvláštní — moravský. Byl jsem proti tomu, jsa toho mínění, že možno v rámci stávajících stanov domáhati se lepší instituce, která by vyhovovala přáním odborů. Vrhalo by to špatné světlo, kdyby z okamžité nespokojenosti — ať místné či nemístné — měl se rozbíjeti spolek, kde právě jednati se má o užší spojenství členstva k práci, čelící k reformě středního školství a k uplatnění snah o povznesení stavu professorského. Rozpředla se pak debatta o smiřovačkách a o způsobu, jak by se dala dohoda aspoň s větší částí nečlenů uskutečniti i po prvním nezdaru. Provedení ponecháno výboru.

2. V debatě o valné hromadě Ú. S. Č. P. poukazuje se k nesprávnému znění referátu ve Věstníku, k zaslánu vl. r. Starého v Přehledu ze dne 14. pros. a j. a usnáší se následující *protest*: Brněnský odbor Ú. S. Č. P. usnesl se na členské schůzi dne 20. prosince 1907 všemi hlasy protestovati co nejdůrazněji proti jednání starosty Ú. S. Č. P. vl. r. Starého, který ukončil valnou hromadu o své vůli předčasně, ačkoli program její nebyl vyčerpán. Jednáním starostovým zmařeno bylo řízení o volném návrhu našeho odboru, včas podaném, jakož i o vlastním návrhu člena našeho odboru, prof. P. Váši, ohlášeném již v měsíci březnu a opakovaném v měsíci listopadu 1907. Odbor spatřuje v tomto jednání neváźnost k sobě, která se ho dotýká tím trpčeji, ježto dva členové jeho konali cestu do Prahy především proto, aby hájili těchto volných návrhů. Rovněž protestuje odbor proti zápisu o valné hromadě, uveřejněnému v posledním (4.) čísle Věstníku, ježto sepsán jest nesprávně. Nepravda jest zejména, že kol. starosta F. V. Žlábek prohlásil, že odbor náš v hlavní věci nesouhlasí s návrhem Appeltovým, neboť kol. starosta řídě se usnesením odboru vyslovil se jasně *pro* tento návrh, upozorňuje, že detaily třeba propracovat. Nesprávné jest tvrzení, že předseda ukončil valnou hromadu, poněvadž program její byl vyčerpán. Nepravdu tuto — nehledě k neprojednaným volným návrhům odborů — odhaluje již násl. 183. strana Věstníku, kde čte se o prohlášení uloženém pro valnou hromadu prof. Červinkovi, které však přečteno nebylo.

3. Prof. Jos. Bezdíček odůvodňuje návrh: *Při jmenování do 8. hodn. třídy počítej se platnost jeho nazpět od dosažení druhé kvinkvenálky.* V odůvodnění poukazuje k tomu, že jmenování bývá zpravidla po 2. kvinkvenálce v září, takže má-li někdo 2. kvinkvenálku od 1. října, čeká na jmenování 11 měsíců a jest zkrácen o zvýšený aktivní přídavek za tu dobu; kdo naopak dosáhl 2. kvinkvenálky 1. srpna, bývá jmenován od 1. září. — Návrh jest přijat.

4. Mezi volnými návrhy je návrh na propracování krajinského zřízení odborů pro Moravu (Váša); návrh na podporu žádosti třebíčských supplentů o udělení drahotního příplatku na r. 1908, rozšířený návrh na udělování těchto příplatků každoročně, dokud nebude stanoveno fixum (Krča), návrh na pořádání veřejné schůze o reformě střední školy (Dr. Nachtíkal), návrh na uspořádání přátelského večírku (Váša), návrh, aby se žádalo, aby při vypisování konkursů na zemských středních školách se oznámil a dodržel termín obsazení (Bezdíček). Návrhy přijaty.

Výborová schůze ze dne 24. ledna 1908. Přítomni všichni členové výboru až na kol. Hrabáka. 1. Ustanovena členská schůze na 31. ledna s programem: 1. Referát o vídeňské anketě (kol. starosta). 2. Debatta o svolání širší veřejné schůze o reformě střední školy. 3. Volné návrhy. K schůzi té budou pozvány všechny sbory i s kollegy nečleny. 2. K uspořádání zábavního večírku (v polovici února) zvolen výbor z kollegů starosty, Brandstättera a Kozlovského. 3. Ve středu 22. ledna bylo stud. představení *Hedy* od Fibicha. — Příště bude se asi hráti Bankrot Björnsonův. 4. Pro valnou hromadu Jednoty Komenského požádán prof. Dr. Vlad. Novák, aby zastupoval i odbor. 5. Brněnský odbor Jednoty českých mathematiků zve odbor k večírku na rozloučenou s řed. 1. reálky vl. r. Jeřábkem. Jako deputace se zúčastní starosta a zapisovatel.

Karel Hlavinka, zapisovatel.

Ze sekce pro reformu středního školství.

Dne 29. února t. r. pořádal spolek náš v hotelu „Central" občasnou schůzi členskou, na jejímž programu byla přednáška prof. Hulíka „O reformě středního školství" a dále ustavení se příslušné sekce.

Starosta vl. r. Starý, zahájiv schůzi, pravil: Náš spolek již se zabýval otázkou reformy, byly vypracovány podrobné osnovy i opravy jich v jednotlivých předmětech. O jednání vídeňské ankety měli jste příležitost se informovati z Věstníku Čes. Prof. Ač anketa byla sborem poradním a usnesení její nejsou závazná, přece některé věci se brzy provedou. Na př. v první řadě restrikce učiva ve všech oborech, oprava učebnic, pronikavé úlevy při maturitách, změna řádu kázeňského. Naše spolkové návrhy jsou v ministerstvu a jistě byly uváženy. Bude jistě v zájmu věci, když o této tak důležité otázce budeme podrobněji jednati, a prosím, abyste se po přednášce čile zúčastnili debaty. Prosím p. kol. Hulíka, aby byl tak laskav a zahájil svou přednášku.

*Prof. Hulík**) předpokládá, že obsah jednání ankety vídeňské jest s dostatek pp. členům znám, jednak z referátů ve vídeňských listech a u nás v „Čase", jednak z referátu p. vl. rady Bílého ve „Věstníku" a z přednášky p. vl. rady Starého v mladočeském klubu. Proto obmezí se jen na některé poznámky formálného rázu o anketě a přikročí hned k samotnému řešení prvního a základního problému středoškolské reformy, totiž: „O účelu střední školy". Jiné důležité otázky reformy středoškolské mají býti předmětem dalších schůzí sekce, při čemž má vždy na svém místě býti přihlíženo k jednání a výsledkům ankety vídeňské. V první části své přednášky, o *formální stránce vídeňské ankety*, upozornil p. řečník na čilý ruch, jenž anketou ve veřejnosti, zvláště vídeňské, byl vzbuzen. Široká veřejnost jako by se byla probudila k vědomí povinnosti, aby si všímala náležitě tak důležité instituce státní, jakou je škola. Německé listy otvíraly sloupce své vynikajícím bojovníkům na poli reformy. (Gomperz-Ostwald v Neue Freie Presse.) Jednotlivé spolky pořádaly soukromé ankety, na př. Sociologická společnost, Kulturně politická společnost, Spolek přátel humanistického gymnasia, Spolek pro reformu školskou. Tu pronesl Gessmann své známé návrhy, jež nedávno vydány byly tiskem jako samostatná brožurka nákladem Manzovým ve Vídni pod názvem „Zur Mittelschulreform". Tyto předchozí soukromé ankety byly v mnohém ohledu zajímavější než úřední anketa sama a jest tedy radno v dalším jednání o ref. středoškolské i k nim přihlížeti. V úřední anketě byli zastoupeni většinou přátelé starého gymnasia a mírných reforem, přátelé pronikavé reformy byli v mizivé menšině. Vedle tohoto konservatismu neuspokojuje nás složení ankety ani po stránce stavovské a národní. V celém tom stohlavém shromáždění byli jen dva středoškolští professoři a jen 6 Čechů! Anketa byla postavena před hotové návrhy vládní, měla jen hlas poradní, neuznáváme ji tedy za velkou historickou událost, za mezník v dějinách rakouského školství, jak bylo rozhlašováno, ale přece musíme uznati, že jednotliví řečníci tu pronesli nové myšlenky, schopné raziti další dráhy reformě středoškolské.

Ve druhé části své přednášky *„O účelu střední školy"* shledával p. přednášející úkol školy v tom, aby podporovala vývoj žákův k dokonalosti. Vyvíjeti se pak mají harmonicky všecky stránky žákovy, jeho síly tělesné, rozumové, citové a volní. Kdežto však ostatní stránky mohou se vyvíjeti spíše vlivem rodiny a společnosti, stránka rozumová zůstává výlučnou domainou školy. Toto rozumové vzdělání zase si různí

*) Přednáška prof. Hulíka bude snad uveřejněna na jiném místě v plném znění. Tuto pro nedostatek místa uvádíme jen stručný nástin její.

paedagogové představují různě. Jedni tvrdí, že úkolem střední školy jest jen *formální vzdělání* a toho že se nejlépe dosahuje klassickými jazyky. Avšak tu se zapomíná, že pěstěním jazyků se vycvičí jen určité partie mozkové, kdežto ostatní zůstávají ležeti ladem. Duševní síly jsou vázány na obsah duševního života, paměť vycvičená na př. počítáním je vnímavá zase jen pro čísla. Proto Herbart prohlašuje formální vzdělání za prázdná slova. Jiní vidí úkol stř. školy *v odborném vzdělání*, v přípravě k universitě nebo technice. Avšak universita i technika mají dnes tolik různých oborů, vyžadujících zcela zvláštní přípravy, že by se střední škola musila alespoň na tucet odvětví rozštěpiti, kdyby chtěla pro všechna vysokoškolská odvětví odborně připravovati. Přípravu odbornou je přeložiti tam, kde jedině může býti zaručena náležitá „odbornost", totiž na ony odborné ústavy samy. Podmínkou toho je ovšem rozšíření doby odborného studia. Střední škola může tedy podávati jen *všeobecné vzdělání*. *Centrem tohoto všeobecného vzdělání musí býti člověk* sám po své stránce fysické jakožto nejvznešenější člen organického světa, i po své stránce psychické, jakožto nositel božského ducha, člověk jako individuum i jako člen společnosti se svými právy i povinnostmi vůči tomuto celku. V toto centrum mají padati paprsky všech věd. Předměty humanitní, dávající poznati nitro člověkovo, musí býti na stř. škole v rovnováze s předměty reálnými, obírajícími se světem vnějším. *Cílem všeobecného vzdělání musí býti člověk přítomný, kultura moderní*, kdežto kultury staré, zejména řecká a římská, mají býti předváděny jen potud, pokud vysvětlují kulturu moderní. V souhlase s tím buďte na střední škole pěstovány jen jazyky moderní, kdežto klass. jazyky buďte přeloženy na universitu k těm odborům, při nichž je těchto jazyků třeba. Ze všech kultur moderních pak zvláštní péče zasluhuje *kultura vlastního národa*. Národní literatura, národní historie musí býti dovedeny do nejnovější doby; jako nové předměty buďtež zavedeny sociologie, mravověda, hygiena a propaedeutika práva. Škola podávej tak klíč k pochopení doby přítomné a budoucí. Zmodernisování a znárodnění školy v uvedeném směru je základním úkolem veškeré reformy.

Starosta: Myslím, že budete souhlasiti s návrhem, aby vždy oddíl byl přednesen a pak se o něm debatovalo. První přednesený oddíl byl: „O účelu střední školy" a o tom bychom měli debatovati.

Prof. V. Dušek: Vídeňskou anketu mám za pochybenou, jelikož tam bylo 70 lidí nejrůznějšího druhu věku a vzdělání; v také společnosti nelze řešiti podobných otázek. Mluvilo se o věcech sem nepatřících, zasahoval do ankety vliv politický (Gessmann). Mnohý dobrý znalec jest pro staré; ne vše, co bylo, se může zahoditi. Naše vzdělání jest vývojové. Na starém vidíme chyby, dobrých stránek si méně všímáme, nové musíme teprve utvořiti.

Střední školství se musí reformovati; ale tu se musí reformovati také školství obecné i university. Vzdělání člověka znamená celek, jednotu, v každém školství se musí uplatniti tytéž zásady. Když do středních škol přijdou děti špatně připravené, a z university když přijdou špatně připravení učitelé, tu jest reforma středoškolská illusorní. Dále třeba uvážiti, jakými prostředky, jakou methodou se dojde cíle. Třeba míti na zřeteli sílu žákovu a schopnost učitelovu. Mnozí pánové, kteří se připravují na hodinu, zkoušejí obsah knihy. Vyučování budiž skutečně analysí všeho vědění, a na tom základě dějž se pak synthesa. Tedy ne odříkávání, jako spíše schopnost ze svého vědění něco vytvořiti. Podporujme u žáků fantasii, jež jest jedině plodná. Nynější množství pomůcek při vyučování nepodporuje fantasie žákovy. — Dále jest nezbytna samostatnost učitelova i žákova.

Prof. Hulík upozorňuje řečníka, že vývody jeho se týkají věcí, o nichž teprve se bude jednati, a tu řečník se vzdává slova.

Prof. *Drtina:* Pokud není stenografického protokolu, není možno mluviti podrobněji o jednání ankety. Já dovolím si poukázati na ony hlavní body, o něž při anketě šlo.

Ve Vídni byl již před anketou značný ruch, jehož u nás nebylo. Vycházely články v denních listech (Zeit, Neue Freie Presse), ustavila se řada spolků jako Verein für Schulreform (zde přednášeli Gurlitt, Ostwald), Kulturpolitische Gesellschaft, jejímž předsedou je dr. Scheu (vydala své známé „Schülerbriefe"), Verein der Freunde des humanistischen Gymnasiums (pod předsednictvím hraběte Stürgkha). Botanisch-geologische Gesellschaft měla řadu schůzí, kde se jednalo o vzdělání středoškolského učitelstva na universitách.

Složení ankety nebylo správné. Původně měla míti 200 členů, ale pak vybráno jen 60. Z toho bylo mnoho neodborníků; tak dána příležitost zde veřej-

nosti, by se vyslovila. Neněmecké národnosti byly tu zastoupeny trapnou menšinou. Jest to částečně i vinou naší, neboť naše široké vrstvy nemají o tuto otázku interessu. Aby se budil v nich zájem o školské otázky, proto navrhuji, aby se v ÚSČP utvořila sekce pro reformu středoškolskou, jež by pracovala společně s Jednotou Komenského o probuzení tohoto zájmu ve veřejnosti naší.

Výsledky *ankety* mohou býti značné. Bylo tam dosaženo mezi přívrženci studií klassických a realistických dohody. Jde jen o to, jak se vláda energicky té věci uchopí a jak se tyto výsledky dají realisovati. Stane se tak buď cestou administrativní nebo zákonodárnou. Parlament nynější, lidový, hodně na anketě zastoupený, bude míti o tyto otázky větší zájem a bude chtíti asi, aby se změny v organisaci středoškolské provedly cestou zákonodárnou.

Postup jednání bral se tak, že se spojily otázky 1., 2. a 5. (Viz V. Č. P. str. 292.), pak se jednalo o otázce 3., 4., 6., 7. O poslední otázce se jednalo jen v největším chvatu pro nedostatek času (prof. Hueppe).

V otázce *cíle středního školství* dosaženo celkem shody v tom, že střední škola má podávati vzdělání všeobecné, nikoliv odborné.

Význam naší první středoškolské ankety, přirovnáme-li ji k jiným cizozemským, tkví v tom, že byla věcnější, my máme před očima chyby, jichž se dopustily ankety v Prusku (r. 1890) a ve Francii (r. 1900).

Došlo se souhlasu v některých základních pojmech; tak žádáno znárodnění a zodbornění školství. Naproti myšlence znárodnění zachovávali Němci i ministerstvo reservu (souvisí to se složením celé ankety), za to ve věci druhé žádáno jednomyslně, aby školu vedli vědecky vyškolení odborníci. Hegemonie juristů jest více než dosti. Rakousko ve školství něco znamenalo, když v čele jeho školství stáli odborníci jako Herbartovec Exner. Mělo by se zříditi studijní bureau v ministerstvu vyučování a t. zv. „poradní sbor" (Beirat) při ministerstvu a zemských radách, kamž by byli zváni pravidelně školští odborníci, kde by se opakovaly ankety, kde by se reformy skutečně vyvíjely ze školy samé. Stran reformy učitelského vzdělání na universitě podal jsem návrh, jenž byl všeobecně přijat, aby totiž toto thema bylo předmětem jednání další ankety. Rovněž učiněny projevy na obmezení byrokratismu a ve prospěch větší svobody učitelovy.

Další otázkou jest, zdali anketa přispěla k vytvoření *nového nazírání na úkoly výchovy ve střední škole.* — Střední škola má vzdělávati vůli a cit žákův vedle schopností poznávacích. Nikoliv tedy hromaditi vědomosti, pěstovati paměť, nýbrž podporovati tvořivost, soudnost. Tu stoupne též důležitost paedopsychologického vzdělání učitelova.

Dalším positivním ziskem ankety se jeví shoda všech účastníků v tom, že opuštěno novohumanistické dogma o jedinečně vzdělávajícím privilegiu klassických jazyků, uznána vzdělávací cena moderních jazyků a přírodních věd. To jsou ty tři složky, z nichž můžeme vytvořiti moderního člověka. Já jsem pro udržení monopolu klassických studií, ale jen pro určité obory (theologie, historie a p.).

Z těchto úvah plynou tyto typy nových středních škol: osmileté gymnasium, osmileté reálné gymnasium, osmiletá reálka a šestitřídní střední škola. Rovněž dvojstupňovitost vyučování by zůstala. Poslední typ by byl po způsobu dívčích lyceí, těžiště výchovy by bylo ryze moderní a národní. Poskytovalo by se tu vzdělání pro školy odborné (obchodní, průmyslové), postačilo by tomu, kdo by se chtěl věnovati nižší státní službě (poštovní, telegrafní, železniční,

manipulaci úřední), čímž by se i na vysokých školách obmezil nával posluchačstva. Právo jednoroční služby vojenské by bylo jim přiznáno.

Abiturienti nových reálek mají míti volný přístup na universitu, kdežto abiturienti nynějších budou dělati zkoušku jen z latiny a propaedeutiky. Mají-li býti nové reálky rovnoprávné s gymnasii, tu se doporučuje rozšíření nynější reálky sedmileté v osmiletou, na níž by moderní jazyky, propaedeutika, přírodní vědy byly více pěstovány. Okolnost, že organisace reálek spadá v zákonodárství zemské, by nečinila překážek nepřekonatelných.

Jaké změny lze očekávati na základě porad ankety při *zkoušení, klassifikování,* při *maturitní* zkoušce? Proti nynější soustavě *zkoušení z hodiny na hodinu* byl jednomyslný odpor. Zkoušejž se po partiích, při čemž nechť žák ukáže, jak ovládl látku.

Klassifikování musí býti zjednodušeno. Známka z mravů má býti nahrazena charakterisováním povahy a vlastností žákových, známky z pilnosti se mají odstraniti a známky prospěchové zjednodušiti na tři stupně (výborně, dostatečně, nedostatečně.)

Jednání o *maturitě* bylo velmi obsažné. Odstranění maturitních zkoušek nedosáhlo většiny (též proto, že by to způsobilo nesnáze těm, kdož studují v Německu). Již letos budou některá ulehčení: odstranění překladu z mateřštiny do latiny. Překlady z klas. jazyků do mateřštiny zůstanou, ale bude dovoleno užívati při nich slovníků. Těžiště písemních maturit by se přeložilo ve zkoušku z jazyka mateřského; tu by každý ze žáků dostal na vybranou tři otázky (z přírodopisu, literatury, historie), aby mohl stylisticky osvědčiti svoji dovednost ve věci sobě nejbližší. Zkoušky ústní mají býti v podstatě ulehčeny. Jistě budou odstraněny dispense z fysiky a dějepisu. Důležitý je návrh p. vlád. rady Bílého v důsledku usnesení ředitelů pražských škol, aby byly zavedeny přísnější zkoušky mezi nižšími a vyššími třídami středních škol.

Vojenská zpráva zasáhla do debaty dvakrát, odpovídajíc nejprve neurčitě na naši otázku, zda absolventi šestitřídní školy střední budou míti jednoroční právo, a při tělesných cvičích se staví proti karikování vojenství v dětském věku, ale na druhé straně si přeje cvičení mládeže ve střelbě.

Myslím, že anketa může míti značný význam, nezůstane-li pouhou theorií.

Prof. Demkowu odnímá starosta slovo, jelikož nemluví k věci.

Dr. Bydžovský navrhuje, aby se dnes debatovalo k věci jen o anketě a určil se program pro schůze příští.

Prof. Hulík prohlašuje, že takový plán pro příští schůze má vypracován. (Čte jej.)

Posl. Drtina souhlasí s návrhem Dra. Bydžovského pro dnešní schůzi, pro příště s postupem, navrhovaným prof. Hulíkem, a žádá, by jednání se drželo v náležitých mezích. Návrh p. Demkowa, aby každý mluvil jen pět minut, se zamítá.

Na otázku, zda souhlasí s Děčínským typem střední školy, odpovídá prof. Drtina, že se mu zdá přetížením, kdežto typ ve Valašském Meziříčí je zdařilejší.

Dr. Bydžovský se táže prof. Drtiny, proč středoškolské professorstvo tak málo bylo na anketě zastoupeno, přeje si, aby k projednávání otázky přechodu z obecné školy na střední a ze střední na vysokou přibráni byli lidé, kteří vskutku prošli všemi těmito stupni a sami na sobě tyto vady nejlépe cítí. Že byla anketa tak národnostně nespravedlivá, bylo i vinou naší; tu třeba více působiti na veřejnost i na žurnalistiku se strany naší.

Prof. Drtina malé zastoupení středoškolského učitelstva na anketě vykládá tím, že zamýšlený počet účastníků byl ze 200 restringován na 60, že professorstvo vyjádřilo své mínění již dříve v rozličných návrzích, jichž je nyní v ministerstvu na 350. Kdežto nynější anketa měla zjednati ministerstvu informace širokých nespokojených vrstev, má býti svolána dodatečná anketa, obmezená jen na odborníky, kde se bude jednati jen o speciálních otázkách.

O přechodu ze středních škol na vysoké neučiněno usnesení, jelikož tu přijdou k slovu též filosofické fakulty, jež musí býti reformovány. Ovšem musíme se hlásiti, aby tato budoucí anketa byla národnostně spravedlivější.

Prof. Pithardt se táže, jaký bude poměr mezi osmitřídní reálkou a šestitřídní střední školou, zda nemá býti poslední reservována učitelstvu škol měšťanských, a přimlouvá se za paedagogické vzdělání kandidátů středoškolského učitelství, vyšlých z reálky a z techniky.

Prof. Drtina odpovídá, že na nové, šestitřídní střední škole budou vyučovati učitelé středoškolští, kdežto škola měšťanská jest a zůstane školou lidovou, nikoliv studijní. V paedagogické výchově středoškolských učitelů-techniků bude možna změna, jakmile se provede zrovnoprávnění reálky s gymnasiem.

Prof. Storch (z Tábora) myslí, aby se nezacházelo tak daleko a řečníci drželi se ankety. Má tlumočiti obsah schůze svým táborským kollegům a rád by přišel s positivními výsledky.

Do debaty o této věci zasáhli pp. Dušek, Hulík, Storch, Pour. *Dr. Bydžovský* navrhuje, aby se jednotlivé návrhy reformní projednávaly současně i ve venkovských odborech, jichž organisace by se tím jen uspíšila. *Prof. Pithardt* navrhuje, aby po případě se na venkově o pražském jednání referovalo.

Dr. Appelt odpovídá prof. Storchovi, že nemohl z této schůze očekávati definitivního usnesení; příčinou nedorozumění bylo tu příliš široké pojmenování thematu schůze. V anketě jej překvapilo, že poměrně málo účastníků se vyslovilo pro střední školu v nižších třídách jednotnou, s rozdělením ve třídách vyšších; naproti tomu se sympathického přijetí dostalo gymnasiu bez řečtiny. Co se týče nového typu středních škol, nemůže utajiti některých obav. Bar. Gautsch namítal proti novému typu, že by znamenal smrt gymnasia. Při nynějším rozvětvení věd není možno utvořiti střední školu úplně jednotnou, jež by se stala mělkou a povrchní. Trochu zarazily některé výroky stran přírodních věd. Tak vlád. rada Petelenz chtěl odstraniti přírodopis z primy a sekundy. Dosti opatrně vyzněla otázka vyučování náboženství. Lékař Gross navrhoval, aby aspoň ve vyšších třídách vyučování náboženství odpadlo. Usnesení, jak obmeziti nával na středních školách, bylo konservativní. Prof. Hueppe viděl v tom snížení všeobecného vzdělání.

Dr. Nikolau vzhledem k návrhu Dra. Bydžovského žádá, aby themata dalších přednášek, v nichž se bude o reformě jednati, byla přesně formulována, předem oznámena venkovským kollegům, aby se mohli též účastniti. O anketě se nechce více šířiti, dokud nebude po ruce stenografický protokol.

Prof. Mašek navrhuje, aby se ustavila sekce pro reformu střední školy, určil se pořad příštích přednášek, uveřejnil ve V. Č. P., venkov byl vyzván, aby o těch thematech jednal a včas odevzdal své návrhy pražskému spolku.

Místostarosta *prof. Vykoukal* dává o tom hlasovati a návrh jednomyslně přijat.

Prof. Appelt navrhuje za předsedu *sekce* prof. K. Černého, za místopředs. prof. Hulíka a za jednatele prof. Satranského. Přijímá se.

Prof. Storch bere s uspokojením na vědomí dnešní schůzi a žádá, aby při úlevách, jichž se má dostati žactvu, pamatováno bylo i na učitele (při chemii).

Místopředs. prof. Vykoukal odpovídá, že máme právo ucházeti se o to, aby maximum hodin u jednotlivých pánů bylo sníženo.

Prof. Hulík jako themata rázu všeobecného pro nejbližší příští schůze navrhuje: 1. Obmezení učiva. 2. Roztřídění učiva. 3. Volnost osnov místo dosavadní byrokratické uniformity.

Prof. Bydžovský si přeje, aby schůze následovaly rychle za sebou. Prof. *Pour* navrhuje, aby to bylo zůstaveno předsednictvu sekce nově ustavené, a rovněž třeba čekati, jak se venkov vysloví.

Jelikož program schůze jest vyčerpán, prohlašuje místopředseda prof. Vykoukal schůzi za skončenou.

Schůze skončena o 12. hodině v noci.

Dodatek: Poněvadž maturitní předpisy právě vyšly tiskem a věc jest akutní, uspořádala sekce pro reformu střední školy dne 18. března schůzi v hotelu Gráfové, kde bylo referováno o změnách nového řádu zkušebního a za slušného účastenství členů spolku po živé debatě usnesena resoluce, o níž první zprávu podává „Přehled“ ze dne 20. března a denní listy ze dne 22. března.

Tiskem »Unie« v Praze.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

DUBEN r. 1908. ČÍSLO 8.

Jubilejní vzpomínka.

Podle archivu Ú. S. Č. P. podává **V. Appelt.**

V minulých dnech bylo tomu čtvrt století, co se ustavil Ú. S. Č. P., tenkráte ještě pode jménem „Ústřední spolek středních škol českých". V únoru r. 1883 rozeslalo přípravné komité, skládající se z řed. M. Pokorného a dra E. Hrysa, z prof. J. Dědečka, F. Domorázka, K. Douchy, F. Kotta, F. Patočky, V. Starého a Jar. Zdeňka, po českých středních školách návrh stanov se současným pozváním k ustavující schůzi. Návrh tento v základních rysech shodoval se s nynějším centralistickým zřízením Ú. S. Č. P.: všechna práva a výhody poskytoval členům pražským, kdežto venkov měl býti „misera contribuens plebs". I není nezajímavo zejména v době, kdy jednou z předních snah výboru Ú. S. Č. P. je, provésti reorganisaci spolku na základě federativním, slyšeti, s jakým ohlasem setkal se u českého professorstva zmíněný návrh přípravného komitétu *z r. 1883*.

Budiž mi dovoleno uvésti zde ve známost některé přípisy věci se týkající. —

1. Ředitel gymnasia v Chrudimi *M. Trapl* píše dne 26. února 1883 jménem sboru professorského: „Velectění pánové! Vítáme kroky Vaše, směřující k založení spolku, jenž by hájil prospěchů professorstva středních škol i mládeže mu svěřené. Hodlajíce pak účastniti se zakládací valné hromady, abychom tam hájili zásady, by ve stanovách spolkových ponechána byla členům ústavů venkovských sobě blízkých možnost, zřizovati *uvnitř spolku ústředního spolky krajinské*, žádáme co nejslušněji, aby tato valná hromada položena byla asi o osm dní později, na prvé dni prázdnin velikonočních", atd. —

2. Ředitel gymnasia v Rychnově *Ondř. Franta* uvádí jménem sboru mezi jiným toto: „Jsem úplně přesvědčen, že mezi pp. kollegy, kteří návrh stanov učinili, jsou skoro všichni rozhodní foederalisté*), avšak stanovy ty nesou se *k úplné centralisaci* spolku zamýšleného, ponechávajíce skoro veškerá práva pouze pp. kollegům pražským a přidělujíce venkovským členům hlavně jen povinnosti. Podle toho jsou vlastně pp. kollegové pražští skutečnými členy

*) Ve smyslu politickém. Pozn. red.

spolku, sborové venkovští jsou však pouhý appendix, pouhá přítěž..." „Nelze-li se dopracovati spravedlivějšího zastoupení ve spolku pražském, *nezbývá jiného, leč utvořiti spolky na venkově*, ač bychom se k tomu odhodlali neradi; v tom případu by nutno bylo pojati ve stanovy zvláštní ustanovení, týkající se společného, vzájemného působení spolků venkovských se spolkem pražským;" . . . . „Snad by bylo záhodno a pro vzájemnost spolků výhodno, *aby se utvořila pak z deputací výborů těch kterých spolků venkovských a spolku pražského zvláštní rada spolková*, která jsouc symbolem jednoty spolků jednotlivých o skutečnou jednotu všech spolků by se zasazovala."

3. Jménem professorského sboru gymnasia v Novém Bydžově píše dne 28. února 1883 ředitel *V. O. Slavík*: „Přejíce z té duše zařízení spolku, jenž by měl právo i povinnost dbáti prospěchu škol středních v nejširším slova toho smyslu, máme na mysli ovšem spolek, který by s váhou co možná největší mohl působiti k účelu tomu, tedy spolek ústřední, s organisací však tak hybnou a volnou, by celkem i částmi jeho prouditi mohl život čilý a svěží. — — Tomuto ideálu našemu zdají se nám však vaditi některé kusy stanov Vašich . . . . zejména pak § 7. odst. *d.*, jejž sotva lze srovnati se zásadou o rovných povinnostech i *právích*, tím pak méně *s upřímnou kollegiálností*, bez níž by sotva dařilo se působení spolku."

(Aby bylo jasno, podávám zde znění navrhovaného odst. *d.* § 7.: „Do výboru spolku mohou jen řádní členové v Praze neb okolí pražském bydlící voleni býti.")

4. Pozoruhodný je dále přípis ředitele *J. V. Jahna*, jenž prohlašuje 3. března 1883 jménem sboru professorského reálky v Pardubicích: „Vítáme úmysl Váš založiti ústřední spolek učitelstva všech středních škol českých, ale máme za to, že jen tehdy snaha Vaše může k plné platnosti přijíti, bude-li nám *všem* poskytnuta možnost činnosti i součinnosti. *Jedinou cestou k tomu vidí se nám býti spolky krajinské ve spojení se spolkem ústředním* a v tom směru tudíž míníme pracovati. Nebude věci zajisté na škodu, rozproudí-li se mezi námi ruch čilejší a obecnější, než by mohl býti při pouhém spolku ústředním, při němž bychom byli již předem vyloučeni ze součinnosti. — Nemohouce se zúčastniti schůze Vámi na všední den položené, kde jsme ve škole zaměstnáni, a nemohouce tudíž ústně své mínění k platnosti přivésti, přidáváme se úplně k mínění, projevenému sborem c. k. reálného a vyššího gymnasia ve Chrudimi, a prohlašujeme návrhy jeho též za své. Doufáme, že poštěstí se nalézti modus, jímž by nám byla poskytnuta možnost zúčastniti se *činně* společného díla, jemuž budiž zdar."

5. Nejzajímavějším, a můžeme říci, nejradikálnějším je však stanovisko professorského sboru *gymnasia v Roudnici* (25. února 1883): „. . . . nahlédše do stanov Vámi navržených shledali jsme v nich tak značnou mezeru, že by spolek ten docela jiné nabyl tvářnosti, než jak jsme si jej my představovali. Shledali jsme obzvláště, že by členové venkovští ve spolku téměř žádného neměli zastoupení a že by spolek, jenž se zakládá, spíše spolkem pražského učitelstva českých škol středních byl a nikoli spolkem veškerého učitelstva dotčených škol." V příloze pak podává roudnické gymnasium svůj návrh stanov, z něhož vyjímám jen nejdůležitější: *místo valné hromady členů má býti valná hromada delegátů, jež professorské sbory jednotlivých středních škol českých ze svého středu zvolily, členem výboru pak může býti každý člen spolku bez ohledu na bydliště.* Patrno tudíž, že professorský sbor gymnasia v Roudnici před 25 lety žádal, co dosud se zdá býti některým kollegům nemožností! —

Čtenář čtoucí tyto řádky zajisté se otáže: jak dalece bylo těmto přáním vyhověno? — Odpověď je krátká: jen po té stránce, že mohli býti do výboru voleni také členové venkovští. Tak byl několik let členem výboru ředitel Fr. Fischer z Litomyšle, řed. F. Višňák z Kroměříže a p. Však i toto právo bylo venkovským členům novými stanovami ze dne 12. června 1891 vzato.

A důsledky? — Ještě ve správním roce 1892—93 měl Ú. S. Č. P. toliko 429 členů!

Tři vzpomínky.

I. M. F. Klácel.

Dne 7. t. m. byl den stých narozenin Matouše Františka Klácela (narodil se dne 7. dubna 1808 v České Třebové a zemřel dne 17. března 1882 v Belle Plaine, Jowa, Spoj. státy amer.). Téměř zcela zapomenut je dnes tento muž, kdysi právem mnoho milovaný i vážený.

Máme za svou povinnost také zde aspoň několika řádky vzpomenouti jubilea jeho, protože — jinak jsa knězem, mnichem řádu augustiniánského v Brně — náleží také stavu našemu: bylť v letech 1835—1844 professorem filosofie na filosofickém ústavě v Brně. Vinc. Brandl, jenž, rovněž jako celá řada dalších nejlepších mužů našich na Moravě, jím byl probuzen k vědomí národnímu, slovy nejnadšenějšími ocenil učitelské působení Klácelovo; líčí nám jej jako muže všestranně vzdělaného, smýšlení ideálního, který přes těžký útlak doby působil na milovanou mládež v duchu pravé svobodomyslnosti, chtěje vzdělávati ji v muže osvícené, vroucí vlastence a v pravé světoobčany. Sklon Klácelův k filosofii Heglově neméně nežli toto vlastenecké a svobodomyslné smýšlení jeho způsobily, že složen byl s úřadu professorského.

V literatuře proslul, jsa z prvního hloučku těch mužů, kteří „vědu věd", filosofii, pěstil jazykem českým; z různých spisův a pojednání sem spadajících budiž připomenuta jako první český spis mravovědný jeho *Dobrověda* z r. 1847.

Po rozumu doby tehdejší byla i jemu „filosofie v poesii stříbrem ve zvuku zvonu" a byla to právě myšlenková hodnota jeho prvních básní, jež došla obecného uznání. Z dalších jeho četných veršů, jimiž se stal nejplodnějším českým pěstitelem poesie tendenční, až dosud z obliby se těší jeho zpracování zvířecího eposu Ferina Lišák a starých Bájek Bidpajových.

Mezi buditeli moravskými zaujímal místo z nejpřednějších, jsa prvním starostou nynější Matice Moravské, vůdčím duchem prvního časopisu naučně-zábavného na Moravě (Týdenníku z r. 1848) a hlavním redaktorem prvního českého deníku politického na Moravě, Moravských Novin.

Těžce nesa břímě klášterního života, do něhož se ani povahou ani přesvědčením nehodil, v pozdním již věku r. 1869 opustil vlast, aby na půdě americké uskutečnil svoje sny po zreformování lidské společnosti na základě „osvojeného rozumu". Organisoval tamější svobodomyslné Čechy a vyvinul mezi nimi horlivou činnost žurnalistickou i spisovatelskou, jíž náleží mezi přední pěstitele literatury českoamerické, vše to ne bez těžkých útrap a často za citelného nedostatku.

Záslužné jeho činnosti budiž vděčná paměť.

(Obšírnější vzpomínky čti v Hlídce Času 1908, čís. 14., a ve feuilletonech Času ze dne 7. dubna 1908 a nn.) *J. Kabelík.*

2. Jos. Webr z Pravomilu.

V pátek dne 20. března skončil činorodý a blahodějný život svůj v 77. roce jeho jeden z posledních bolzanistů českých, muž, jenž stál u kolébky našeho novodobého školství středního a reálního zvlášť, Josef rytíř Webr z Pravomilů. Zač mu vděčí české školství, vypsáno bylo zevrubně v tomto časopise v roč. IX. (r. 1901/2), kdy Ústřed. spolek česk. professorů uspořádal oslavu 70. narozenin svého čestného člena, a oceněno znovu srdečně a doplněno vypsáním činnosti jeho další od té doby od řed. dra. Okt. Wagnera a ředitele kanceláře Ústř. Matice Školské Fr. Bělehrádka v školské hlídce „Času" ze dne 8. dubna. Tu jen poznamenáváme, že Webr do poslední chvíle se čile účastnil práce v Museu král. Českého, jehož společnosti byl místopředsedou, a v Ústř. Matici Školské, kde, když už naposled nesměl z rozkazu lékařova vycházeti, aspoň písemně projevoval své názory a rady. Bylť v útlém těle Webrově vzácně silný a neúmorně svěží duch. Reformní hnutí školské do poslední chvíle sledoval a mohl tak činiti — se zadostučiněním. Máť se důsledkem středoškolní ankety, ve Vídni nedávno konané, zříditi nový typus školní, připomínající živě reformní návrh, který *Jos. Webr* jako zemský inspektor školní jménem *všech* inspektorů středoškolských, tedy Jana Maresche, Václava Svobody a M. Achtnera, dne 7. prosince r. 1872 v zemské školní radě české přednesl.

Chceme jej tu pro časovou zajímavost jeho ze zapomenutí archivního vzkřísiti a v novou známost uvésti.

Podnět k němu dal výnos ministerstva k. a v. ze dne 20. ledna 1871, č. 482, aby z. šk. rada se vyslovila o návrzích anketní komise, r. 1870 do Vídně svolané za účelem reformy gymnasijní, jakož i další výnos ministerský ze dne 20. července 1872, nařídivší reformu vyučování na státních reálkách a zejména zavedení francouzštiny jakožto povinného předmětu.

V tomto návrhu Webrově se doporučovalo ministeriu, aby vzhledem k velikému návalu žactva na reálky a ke klesající návštěvě gymnasií nižší gymnasium a nižší reálka splynuly v jednotnou nižší školu střední, která by byla podkladem vyššího gymnasia a vyšší reálky a v níž by latina, kreslení, měřictví a chemie byly povinnými předměty pro všechny žáky, řečtina a francouzština naproti tomu byly posunuty až na oddělení vyšší, a to řečtina na oddělení gymnasijní, francouzština na oddělení reálné.

Návrh ten byl odůvodňován: 1. tím, aby žáci nebyli příliš časně, totiž hned po druhé třídě, nuceni se rozhodovati pro volbu směru gymnasijního neb reálného, 2. tím, že se za 2 léta realista latině nenaučí a věda, že jí nebude od III. třídy potřebovati, zanedbává ji už ve tř. I. a II., což i na ostatní žáky působí nepříznivě, budoucí gymnasista zase náležitě se nevycvičí ve 2 letech v kreslení; 3. pak tím, že pro mladou mysl kumulace čtyř jazyků (českého, německého, latinského a řeckého neb francouzského) se nedoporučuje.

Obavy, že by utrpěla řečtina, kdyby se jí učilo až od V. třídy, rozplašoval navrhovatel poukazem na to, že v V. tř. už je duch žákův vyvinutější, že má pevný podklad mluvnický z latiny a že se navrhuje pro řečtinu od kvinty po 7 hodinách týdně; mínil, že by se už v VI. mohl čísti autor řecký, tak jako by se už na nižším oddělení mohl čísti Caesar, Cicero (listy), Ovid, ba i Sallust.

Realisté zase by měli usnadněno učení francouzské znalostí latiny, takže by se při 5 hod. v V. třídě a při 4 hodinách v ostatních třídách dosáhlo téhož *úspěchu*, jako učí-li se žák méně zralý a méně obrněný francouzštině už od *III. třídy*.

Pro latinu na celém nižším oddělení uváděl Webr také ještě ten důvod, že architekti, inženýři a technikové vůbec želi toho, že neznají latiny tak, jak toho potřebují při studiu svém i v praxi, ba i v obyčejné konversaci vzdělaných kruhů. Gymnasistům zase citelně chybí znalost měřictví a kreslení, jehož stejně potřebuje jurista, medik jako kněz při svém povolání při nejrozmanitějších příležitostech.

Také tu výhodu by měl nový typus školní, že by města měla gymnasia i reálky po ruce, kdežto při trvajícím zřízení měla buď jednu nebo druhou toliko školu.

O tehdejším reálném gymnasiu navrhovatel se vyslovoval příznivě; obce prý si jich přejí více než pouhých gymnasií neb reálek. Ale tímto navrhovaným vytvářením zdokonalila by se reálná gymnasia teprve jak náleží a přinášela by mnohem větší prospěch obyvatelstvu.

Reálky nově zřizovanými měšťanskými a odbornými školami pozbyly svého původního, výhradně praktického rázu a staly se přípravnami pro vysoké studium technické. Nebylo by tedy nic na závadu, proměniti je v nový typus školní.

Trvající tehdy reálná gymnasia měla největší vadu v tom, že počtem učebních hodin (33—36) přetěžovala mládež. Aby se to zamezilo, Webr jménem ostatních inspektorů zemských navrhoval *rozšířiti vyšší reální oddělení o čtvrtý ročník*. Tím by se realisté také stali rovnocennými s gymnasisty.

K návrhu tomu připojil Webr rozvrh hodin pro útvar školy, jím navrhovaný. Byl tento:

I. *Na nižším oddělení společném* (třída I.—IV.):

Náboženství po 4 hod., latina po 4, vyučovací řeč po 3, dějepis a zeměpis po 3, mathematika po 3, přírodopis, fysika a chemie po 3, kreslení (měřické a od ruky) v I. třídě po 5, v II.—IV. tř. měřictví po 2, kreslení po 4, druhý zemský jazyk (nepovinný) po 3 hod., celkem v I. tř. 26 (+ 3), v II.—IV. po 27 (+ 3) hodinách.

II. *Na vyšším oddělení gymnasijním* (tř. V.—VIII.):

Náboženství po 2, latina po 5, řečtina po 7, vyuč. jazyk po 3, dějepis a zeměpis po 3, mathematika v V. a VI. po 4, v VII. a VIII. po 2, fysika v VII. tř. 3, v VIII. 4, filos. propedeutika v VII. a VIII. po 2, druhý zemský jazyk (nepovinný) po 3 hodinách. Tím by v každé třídě vyššího gymnasia bylo bývalo po 27 (+ 3) hodinách vyučovacích týdně.

III. *Na vyšším oddělení reálném* (V.—VIII.):

Náboženství po 2, francouzština po 5 + 4 + 4 + 4, vyuč. jazyk po 3, dějepis a zeměpis po 3, mathematika v V. a VI. po 5, v VII. a VIII. po 4, fysika v VII. 4, v VIII. 5, přírodopis v V. a VI. po 3, chemie v VI.—VIII. po 2, deskriptiva po 3, kreslení v V.—VII. po 4, v VIII. 2, druhý zemský jazyk (nepovinný) po 3 hodinách týdně. Takto by třída V. a VIII. měly po 28 (+ 3), VI. a VII. po 29 (+ 3) hodinách týdně.

Přes 25 let uplynulo od té doby, co podán návrh Webrův, který pohříchu zůstal pochován v archivě vídeňské a pražské správy vyučovací. Ale kdo poslouchal řeči letošní středoškolské ankety vídeňské*), podivil se, co příbuzných myšlenek se tu ozývalo s nejrůznějších stran. Nám se Webrův typus podobá více nežli děčínský, už proto, že tento řečtinu a francouzštinu ponechal ve

*) Stenografický protokol ankety už je dotištěn a bude brzy dán do prodeje. Upozorňujeme naň už napřed, bude to vzácný dokument literatury školské.

tř. III. a tedy dětem velí rozhodovati se pro směr gymnasijní neb reálný ve 12.—13. roce života. Co Webr proti tomu namítal r. 1872, trvá neztenčenou, ne-li zvýšenou měrou ještě dnes. *Fr. Bílý.*

3. Jan Palacký.

Dr. *Jan Palacký*, professor všeobecného zeměpisu na české universitě, zemřel dne 23. března 1908 v požehnaném věku 78 let. Mnozí znali toho starého pána drobnější postavy, s hlavou ku předu zvědavě nachýlenou, ústy pootevřenými, s kloboukem na zad posunutým, v ruce tlustou hůl, postrach pískajících kluků, a knihy nebo papír k balení.

Jako žák Ritterův zabýval se všemi obory zeměpisu, ale když doby universalismu Ritterova, Peschelova minuly a práce žádala si hlubších jednostrannějších studií, věnoval se i on botanogeografii a biogeografii. Drobnějšími pracemi svými z hospodářského a politického zeměpisu chtěl rozšířiti známosti naše o světě; větší české dílo Všeobecný zeměpis nesetkalo se pro nesoustavnost a telegrafickou stručnost s úspěchem, jaký po zásluze této práci náleží. Odborné práce biogeografické jsou spíše kompendiem, neboť pro spousty materiálu nelze je studovat a kontrolovat. Jen jeho ohromná píle, po otci zděděná, a příslovečná paměť pomohly mu v tomto oboru vyniknout, že k jeho pracím musí sáhnouti každý pracovník v tomto oboru. Do poslední doby representoval národ na mezinárodních kongressech a proto ho znali po celém téměř světě.

Jako učitel mohl vychovat celou generaci. Ale k tomuto poslání se nehodil. Netrpělivý, těkavý, často předpojatý, shovívavý jen proto, že předem už podcenil, nemohl si získat mnoho lásky. „Ať každý dělá, co umí," říkal. Proto mladší ho nepochopili, starší, kdož ho oceniti mohli, srážely obtíže s disciplinou zeměpisnou. A když z těch málo pracovníků někteří předčasně zemřeli jako Plischke, Frejlach a j., zdálo se, že skutečně v tomto směru nevykonal svého úkolu, ba nastaly obtíže s obsazením stolice; hlásili se lidé, kteří o zeměpis nezavadili. Nejtíže to pak nesl sám — Palacký.

„Chcete-li vědecky pracovat, chraňte se politiky," říkal, že sám to na sobě mohl nejlépe rozpoznat. K politické činnosti bylo potřebí jiné povahy a jiného — okolí. Jeho slovům: „Berana jsem dělat nemohl, ale ovcí jsem být nedovedl," rádi jsme věřili. „Až jednou umru, uvidíte, ke které straně mne přilepí." Sám se trochu klamal. Rodinné tradice a výhradní styky se starší generací poutaly ho ke straně konservativní. Byl prý klerikál, ale theologové nesměli na jeho přednášky choditi a tomuto klerikálu byl nejmilejší — Heine; pro své snahy v oboru hospodářském mohl být agrárníkem, pro své „Böhmische Skizzen" i realistou. Šel s konservativci, ale ani ti by si jeho úsudky za rámec nedali. Tomka nenáviděl jako tajného klerikála. Třeba mluvil rád německy, byl dobrým Čechem. Ale jinak mnoho slov svých neuvažoval, řekl své mínění otevřeně. V tomto směru snad jeho dědeček Měchura, který se s ním zavíral do pokoje a nechal klučinu volně zuřit na nábytku, v nádobí, ho navykl této volnosti, která někdy z něho činila pravé „l'enfant terrible" ve společnosti. A jeho poznámky o osobách pálily mnohé, že stěží zatajovali své nepřátelství. Proto měl nepřátel dost a snižován byl často neprávem. Velikost jeho otce zastiňuje jeho význam, ale posoudíme-li vědeckou činnost Jana Palackého samostatně, uvidíme, že i Jan Palacký náleží mezi nejlepší učence českého národa. Dr. *St. Nikolau.*

Zpráva komise dotazníkové.

Rozesláno bylo 1984, vrátilo se 1444 dotazníků. Podrobný výkaz následuje.

Ke sčítání scházeli jsme se vždy čtyři členové komise, po dvou z každé strany. — Otevřeli jsme velikou společnou obálku, obsahující dotazníky z jednoho ústavu, spočítali jsme dotazníky a zapsali do výkazu, kolik dotazníků bylo z onoho ústavu ke sčítání vráceno. Potom jsme z jednotlivých obálek vyňali dotazníky a srovnali jsme je ve složky o desíti dotaznících. Každou složku jsme očíslovali a poznamenali datem toho dne, kdy se dotazníky čtly. Dotazníky v jedné složce byly očíslovány 1—10. Pak četl jeden člen komise odpovědi z dotazníku a druhý se díval, že se čte správně, co je v dotazníku napsáno. Dva členové komise zapisovali. Oba zápisy byly po skončeném toho dne čtení kolacionovány, a kde zápisy nesouhlasily, byla odpověď znovu z příslušné složky a dotazníku čtena a chyba v zápise opravena. Zkolacionované zápisné archy byly pak zalepeny do obálky, tak že k nim jednotlivý člen komise bez ostatních členů komise přístupu neměl. Nemohlo-li se kolacionování zápisů provésti téhož dne, kdy sčítáno, byly zápisné archy i s dotazníky toho dne čtenými zalepeny do obálky a otevřeny teprve zase před očima komise ke kolacionování. Ze zápisných archů zkolacionovaných byly pak sčítány odpovědi, kolik *ano*, *o*, *ne* na archu. Poněvadž archy byly dva a dva stejné, dostávali jsme i dva a dva součty, jež byly zase kolacionovány a revidovány, až úplně souhlasily. Z kolacionovaných součtů archových dostali jsme pak součty konečné, jež předkládáme a o nichž jsme přesvědčeni, že se úplně shodují s poslanými odpověďmi, neboť jsme po všechen čas své práce od revise a dohledu ani nejtrapnějšího neupouštěli.

	Místo	Ústav	Posláno kdy	Posláno kolik	Vráceno kolik	Vráceno kdy
1	Benešov	g	30./1.	*17*	*15*	4./3.
2	Budějovice	g	30./1.	*26*	*18*	29./2.
3	»	r	30./1.	*23*	*22*	29./2.
4	Čáslav	g	30./1.	*21*	*20*	4./3.
5	Domažlice	g	30./1.	*15*	*14*	29./2.
6	Chrudim	g	30./1.	*26*	*11*	3./3.
7	Jičín	g	30./1.	*21*	*19*	11./3.
8	»	r	30./1.	*27*	*9*	4./3.
9	»	p	30./1.	*6*	*6*	4./3.
10	Jindřichův Hradec	g	30./1.	*17*	*13*	29./2.
11	Karlín	r	28./1.	*36*	*25*	17./3.
12	Kladno	r	30./1.	*20*	*13*	6./3.
13	Klatovy	g	30./1.	*21*	*10*	5./3.
14	Kolín	g	30./1.	*25*	*19*	9./3.
15	Kostelec	r	30./1.	*15*	*11*	2./3.
16	Králové Dvůr	g	30./1.	*16*	*8*	3./4.
17	Králové Hradec	g	30./1.	*23*	*18*	3./3.
18	»	r	30./1.	*26*	*22*	17./3.
19	»	p	30./1.	*6*	*3*	1./3.
20	Král. Vinohrady	g	28./1.	*32*	20	3./3.

Místo	Ústav	Posláno kdy	Posláno kolik	Vráceno kolik	Vráceno kdy
21 Král. Vinohrady	r	28./1.	38	36	9. 3.
22 Kutná Hora	r	30./1	25	24	6./3.
23 »	p	30./1.	6		
24 Litomyšl	g	30./1.	16	12	31./3.
25 Louny	r	30./1.	16	10	3./3.
26 Mladá Boleslav	g	30./1.	17	10	31./3
27 »	r	30./1.	25	25	29./2.
28 Náchod	r	30./1.	18	7	31./3.
29 Německý Brod	g	30./1.	18	12	27./3.
30 Nový Bydžov	g	30./1.	17	15	1./3.
31 Nymburk	r	30./1.	18	17	4./3.
32 Pardubice	r	30./1.	28	22	1./3.
33 Pelhřimov	g	30 /1.	15	12	1./3.
34 Písek	g	30 /1. 9./3.[1]	13	10	29./3.
35 »	r	30./1.	29	28	2./3.
36 Plzeň	g	30./1.	22	15	2./3.
37 »	r. I.	30./1.	29	17	6./3.
38 »	r. II.	30./1.	7	5	4. 3.
39 »	p	30./1.	6	5	3./3.
40 Polička	p	30./1.	6	5	2./3.
41 Praha	g I.	1./2.	19	13	27./3.
42 »	g II. Kř.	1./2.	26	20	10./3.
43 »	g II. Tr.	1./2.	24	19	6 /3.
44 »	g II. Ž.	1./2.	29	14	16./3.
45 »	g III.	2./2.	20	13	3./3.
46 »	g Min.	1./2.	13	6	9./3.
47 »	r I.	1./2.	32	19	2./3.
48 »	r II.	1./2.	43	32	6./3.
49 »	r III.	2./2.	38	24	11./3.
50 »	r VII.	29./1.	21	18	3./3.
51 »	r VIII.	28./1.	3		
52 »	p. m.	1./2.	7		
53 »	p. ž.	1./2. 9 /3.[1]	7		24./3.
54 Příbram	g	1./2.	27	22	29. 2.
55 »	r	1./2.	16	16	15./2.
56 »	p	1./2.	6		
57 Rakovník	r	1./2.	27	9	4./3.
58 Rokycany	g	1./2.	14		3./4.
59 Roudnice	g	1./2.	19	18	4./3.
60 Rychnov	g	1./2.	13	13	29./2.
61 Slaný	g	1./2.	14	12	29./2.
62 Smíchov	g	1./2.	25	11	3./3.
63 Soběslav	p	1./2.	6	5	1./3.
64 Sušice	r	1./2.	6	6	29./2.
65 Tábor	g	1./2.	15	8	3./3.
66 »	r	1./2.	21	13	1./3.

[1]) *Důvěrník* dotazníky sboru nerozdal a vrátil je; byly poslány podruhé.

	Místo	Ústav	Posláno		Vráceno	
			kdy	kolik	kolik	kdy
67	Třeboň	g	1./2.	15	8	4./3.
68	Vysoké Mýto	g	1./2.	16	8	6./3.
69	Žižkov	g	28./1.	11	11	29./2.
70	»	r	19./2.	36	24	29./2.
71	Boskovice	g	31./1.	13	10	4./3.
72	Brno	g I.	31./1.	32	26	2./3.
73	»	g II.	31./1.	16	15	5./3.
74	»	r I.	31./1.	26	7	31./3.
75	»	r II.	31./1.	11	10	1./3.
76	»	p. m.	31./1.	5	4	29./2.
77	»	p. ž.	31./1.	4	3	9./3.
78	Bučovice	r	31./1.	13	11	1./3.
79	Hodonín	r	31./1.	16	14	3./3.
80	Holešov	r	31./1.	14	14	3./3.
81	Jevíčko	r	31./1.	14	14	2./3.
82	Kroměříž	g	31./1.	16	15	4./3.
83	»	r	31./1.	18	18	24./2.
84	»	p	31./1.	6	5	28./2.
85	Kyjov	g	31./1.	19	19	2./3.
86	Lipník	r	31./1.	15	12	4./3.
87	Litovel	r	31./1.	13	13	16./2.
88	Místek	g	31./1.	14	11	10./3.
89	Moravská Ostrava	g	31./1.	13	4	4./3.
90	»	r	31./1.	15	12	6./3.
91	Nové Město	r	31./1.	14	13	3./3.
92	Olomouc	g	31./1.	19	17	5./3.
93	»	r	31./1.	21	21	2./3.
94	Přerov	g	31./1.	21	18	5./4.
95	Příbor	r	31./1.	12	8	3./3.
96	»	p	31./1.	6	6	29./2.
97	Prostějov	g	31./1.	13	10	1./3.
98	»	r	31./1.	23	12	6./3.
99	Strážnice	g	31./1.	15	13	2./3.
100	Telč	r	31./1.	24	21	3./3.
101	Třebíč	g	31./1.	25	23	3./3.
102	Uherský Brod	r	31./1.	16	16	4./3.
103	Uheské Hradiště	g	31./1.	19	10	30./3.
104	Valašské Meziříčí	g	31./1.	22	18	2./3.
105	Velké Meziříčí	r	31./1.	16	12	8./3.
106	Vyškov	g	31./1.	13	13	28./2.
107	Zábřeh	g	31./1.	13	11	7./3.
108	Opava	g	31./1.	13	7	2./3.
109	Polská Ostrava	p	31./1.	6	5	8./3.
110	Praha	Zemská šk. rada	1./2.	12		
111	Brno	»	1./2.	6		
112	Jednotlivě		20./2.			
	»		27./2.	5[2])	2	2./3.
			11./3.		6[3])	13./3.

[2]) 4 pensistům; 1 uč. evang. náboženství.
[3]) Došly na adresu ÚSČP.: 2 starostovi + 3 jednateli + 1 redaktorovi.

Odpovědi	Ano	0	Ne
1. Jste pro nynější gymnasium?	191	251	*1002*[1]
2. » » nynější reálku?	57	290	*1097*
3. » » reálku 8třídní?	*861*[1]	229	354
4. » » dva samostatné druhy škol (gymn. a reál.) bez společného základu přiměřeně reformované?	470	261	713
5. » » střední školu se společným základem a s *a*) bifurkací v oddělení gymn. a reál. ve vyšších třídách?	519	369	556
5. » » střední školu se společným základem a s *b*) trifurkací v oddělení gymn., reáln.-gymn. a reální ve vyšších třídách?	337	447	660
6. » » společný základ *a*) trojtřídní?	124	551	*769*
6. » » společný základ *b*) čtyřtřídní?	590	404	450
6. » » společný základ *c*) pětitřídní?	133	547	*764*
7. » » společný základ převážně *a*) humanistický?	412	472	560
7. » » společný základ převážně *b*) realistický?	408	517	519
8. » » úplnou rovnoprávnost absolventů *a*) nynější reálky a gymn.?	486	439	519
8. » » úplnou rovnoprávnost absolventů *b*) 8tříd. reálky?	*931*	366	147
8. » » úplnou rovnoprávnost absolventů *c*) obou (tří) vyš. odd. stř. šk.?	*883*	462	99
9. » » oddělenou výchovu obou pohlaví *a*) ve zvláštních typech středních škol?	445	394	605
9. » » oddělenou výchovu obou pohlaví *b*) ve školách stejného typu?	328	436	680
10. » » koedukaci ve všech středních školách?	694	262	488
11. » » nynější způsob přijímání žáků do první třídy?	323	232	*889*
12. » » přijímání žáků do první třídy beze zkoušky, kdyby po polovině roku žák nedostatečný byl nucen střední školu opustiti?	*942*	195	307
13. » » odstranění vysvědčení za první semestr?	*786*	164	494
14. » » odstranění zkoušek opravných?	673	180	591
15. » » nynější způsob maturity *a*) na gymnasiu?	45	289	*1110*
15. » » nynější způsob maturity *b*) na reálce?	50	351	*1043*
16. » » zjednodušení maturity *a*) na gymnasiu?	*941*	272	231
16. » » zjednodušení maturity *b*) na reálce?	*864*	353	227
17. » » zavedení maturitní zkoušky relativně obligátní ze všech předmětů, asi jako se koná na paedagogiích, tak že by komise teprve určila nejvýš tři předměty zkoušky?	439	318	687
18. » » odstranění maturity písemné?	*1046*	200	198

[1]) *Kursivou* označena nadpoloviční (722) nebo dvoutřetinová (962) většina hlasů.

			Ano	0	Ne
19.	Jste pro odstranění maturity vůbec	*a*) a zavedení zkoušek semestrálních?	555	265	624
		b) bez předcházejících zkoušek semestrálních?	138	373	933
20.	» » opravu disciplinárního řádu ve všech §, jimiž se obmezuje soukromý život žáků?		905	221	318
21.	» » odstranění známky z pilnosti na vysvědčení?		960	152	332
22.	» » to, aby při osvobození se hledělo místo pilnosti ku prospěchu?		903	231	310
23.	» » úplnou bezplatnost středního školství?		962	174	308
24.	» » nynější způsob obligátního vyučování náboženství (kat., ev.-aug., ev.-ref., israel.) na střední škole?		473	217	754
25.	» » neobligátní vyučování náboženství (kat., ev.-aug., ev.-ref., israel.) na střední škole?		415	272	757
26.	Jste vůbec pro odstranění vyučování náboženství (kat., ev.-aug., ev.-ref., israel.) na střední škole?		385	248	811
27.	» pro povinnou účast žáků při	*a*) bohoslužbě?	511	215	718
		b) exerciciích?	371	232	841
		c) zpovědi a přijímání?	429	238	777
28.	» pro nepovinnou účast žáků při	*a*) bohoslužbě v neděli a ve svátek na ústavě konané?	363	319	762
		b) exerciciích na ústavě konaných?	339	324	781
		c) zpovědi a přijímání na ústavě konaných?	348	331	765
29.	» vůbec pro odstranění	*a*) bohoslužby ze středních škol?	457	279	708
		b) exercicií ze středních škol?	639	267	538
		c) zpovědi?	544	290	610
30.	» pro modlitbu před vyučováním a po něm?		534	221	689
31.	» proti modlitbě před vyučováním a po něm?		690	281	473
32.	» pro to, aby na reformovaném samostatném gymnasiu (cfr. 4.)	*a*) se vyučovalo oběma klassickým jazykům?	412	375	657
		b) řečtina byla z učebného plánu vypuštěna a nahrazena moderním jazykem?	672	372	400
33.	» pro to, aby na střední škole na společném základě (cfr. 5., 6.)	*a*) se vyučovalo oběma klassickým jazykům?	259	429	756
		b) se vyučovalo pouze latině?	634	415	395
		c) bylo vůbec od klassické filologie upuštěno?	171	458	815

		Ano	0	Ne
34. Jste pro to, aby v gymnasijním oddělení střední školy (cfr. 5.)	*a*) se vyučovalo oběma klassickým jazykům?	450	455	539
	b) se vyučovalo pouze latině?	498	476	470
	c) bylo vůbec od klassické filologie upuštěno?	85	522	*837*
35. » pro to, aby v reálně-gymn. oddělení střední školy (cfr. 5*b*)	*a*) se vyučovalo oběma klassickým jazykům?	151	567	*726*
	b) se vyučovalo pouze latině?	625	528	291
	c) vůbec bylo od klassické filologie upuštěno?	154	591	699
36. » pro to, aby se i ve vyšších třídách středních škol vyučovalo zeměpisu?		*1141*	190	113
37. » pro to, aby ve vyšších třídách byly zavedeny jako samostatné předměty	*a*) základy práv a národ. hospodářství?	*926*	219	299
	b) hygiena?	*935*	199	310
	c) dějiny filosofie?	*724*	237	483
38. Myslíte, že by k témuž účelu stačilo rozšířiti a prohloubiti vyučování	*a*) dějepisu?	682	264	498
	b) tělovědy?	*741*	266	437
	c) filosofické propaedeutiky	*798*	276	370
39. Jste pro zavedení filosofické propaedeutiky ve vyšších třídách reálky a reálního oddělení střední školy (cfr. 5., 6.)?		*1092*	238	114
40. Jste pro	*a*) povinné vyučování němčině bez ohledu na to, zavede-li se povinná čeština na německých středních školách?	*980*	162	302
	b) vyučování němčině v pomocných kursech pro žáky nedostačující?	*833*	284	327
41. Jste pro obligátní	*a*) tělocvik na všech středních školách?	*1083*	145	216
	b) hry a jiná cvičení tělesná na všech středních školách?	*997*	168	279

V Praze, dne 8. dubna 1908.

Dr. V. Appelt. — J. Honza. — J. Satranský. — Dr. J. Wenig. J. Zdeněk. — B. Zelinka.

Školy švýcarské a jihofrancouzské.

Sděluje **Josef Kubín.**

Jičín.

Boj proti alkoholismu. Proti hrozné neřesti, alkoholismu, bojuje škola švýcarská i francouzská s rozhodným úsilím. Všechny školy — ani dívčích nevyjímajíc — opatřeny jsou vývěskami, jež líčí slovem v pravdě výstražným zhoubnost i strašlivé následky alkoholismu. Všimněme si vývěsek losanských. Mottem jejich jest: La modération est la force de l'âme (střídmost je základem síly duševní). Obsahují řadu úvah a myšlenek o zhoubných účincích alkoholu, pokud je vyřkli vzácní mužové domácí.

I praví př. *Luc. Decoppet,* ředitel banky kantonu vaudského: Hospoda je nepřítelem spořivosti.

F. Virieux, státní rada: Mnohonásobné jsou příčiny, jež vedou do káznice; alkohol však jest jediným dodavatelem kolonií trestaneckých.

Secretan, plukovník a velitel divise: Voják opilec nezneucťuje sama sebe jen, zneucťuje stejně svůj stejnokroj, své druhy, svůj prapor. Ze sta devadesát případů nekázně vojenské spadá na vrub opilosti. Cesta do šatlavy vede hospodou.

P. Rambert, předseda soudu losanského: Největší počet provinilců mohlo by shrnouti běh života svého v krátké přiznání: Pití mě zničilo! Je třeba nejen chrániti se obvyklé nestřídmosti, než i všelikého pití prostopášného: mnoho nešťastníkův odpykalo neblahou ránu, zasazenou v opilství, mnohaletým uvězněním, dlouhými výčitkami svědomí. Neblahé následky, jež v zápětí přivádí nemírné požívání nápojův alkoholických, co den se konstatují před soudem: nemoc, nechut k práci, úpadek a bída jsou nejobyčejnější; zhusta je to vězení, ztráta práv občanských, život zneuctěný, rodina, jež ocitla se zhola v neštěstí chybou jediného člověka.

Dr. Guillaume, ředitel statist. kanceláře švýcarské: Ze sta sebevražd 27 připadá na vrub alkoholismu. A t. d.

Ještě důtklivěji líčí hrůzy alkoholismu školy francouzské. Toť pravý výkřik zděšení, jenž zaléhá do duše mládeže školní, aby v ní získal apoštoly antialkoholismu do života. Učitelům rozdílí se dobrozdání franc. Akademie lékařské o nebezpečích, jež působí nemírné užívání nápojův alkoholických. Mají za vhodných příležitostí poučovati žáky o tomto:

1. Co rozlišuje zvláště člověka od zvířete, je svoboda jednání, smysl pro dobré a zlé, a tož smysl pro vlastní zodpovědnost.

2. Jakmile člověk ztratí dvojí smysl tento, poklesne a upadá na stupeň hovada.

3. Jestliže úpadek tento udál se nemocí, je to neštěstím člověka; stává se však pro něj hanbou, přivodí-li úpadek ten sám nemírným užíváním nápojův opojných, poněvadž se zbavuje samochtě nejušlechtilejšího attributu, jenž udává povýšenost jeho: a to jest *mravní vědomí.*

4. Ovšem kdo užívá kvašených nápojů, nechce ještě tomuto úpadku; čeho hledá, jest pomíjivá radost a chvilkové vrácení sil.

5. V takových mezích hygiena nemá proč toto užívání kárati; není-li nevyhnutelné pro zdraví, může býti docela s užitkem.

6. Ale ať jest sebe mírnější, není bez nebezpečí. Není třeba dospěti až k nemírnému užívání nápojů kvašených, abychom uznali, že vlivem alkoholu mozek se dráždí, duch jest čilejší a dívá se na vše s lepší stránky.

7. Člověk začne vyhledávat tohoto pocitu příjemného. A tu vězí nebezpečí; toto lehké vzrušení mozkové jest jen první stupeň opilosti. Ale jak se mu oddáš náruživě, navykáš si nepozorovaně opájení, upadáš rychle do všech běd fysických i morálních, které má v zápětí opilství — a od těch dob jsi ztracen!

8. Ať je jakákoliv povaha nápoje kvašeného, působí hlavně *alkoholem*. Obyčejná pálenka může býti příkladem.

9. Přijde-li do lačného žaludku třeba jen v mírné dávce, žene krev k žaludku, stahuje jej a působí hojnější vyměšování šťáv zažívacích. Účinky tyto, daleko menší při žaludku plném, minou beze stopy, bylo-li požití pálenky nahodilé. Děje-li se však častěji, *stane-li se zvykem*, návaly krve k žaludku jsou prudčí, trvalejší: vyvine se zánět, šťávy stravovací pořídnou a místo jich zaujmou moky, jež jsou trávení na úkor. Ponenáhlu dostaví se ztuhnutí, ztvrdnutí žaludku, které jej ochromuje a zastavuje vyměšování šťav užitečných; tak stane se neschopným tráviti. Zároveň dostavuje se pocit horka a pálení v dutině žaludeční, dostaví se dávení tekutin jednak řádních, jednak kyselých nebo hořkých, ztráta chuti k jídlu. Později bolesti žaludeční převalí se do slabin a kříže; píchání nebo těžkosti zvrhnou se v přenáramné hryzení. I nastává smrt následkem *ochablosti*, časté pak bývají komplikace, buď *souchotiny* nebo *rak žaludeční*.

10. Účinky alkoholu neomezí se na žaludek; valná část tohoto moku oběhem krve působí zhoubně na *mozek*, na *játra*, na *plíce* a na *ledviny*.

11. Mozek ze všech orgánů pociťuje nejúčinněji vliv alkoholu.

12. Byv stráven a stoupaje k mozku, alkohol roznítí jeho činnost. Nejprve je to pouhé zjitření, potom opravdové potřeštění více či méně prudké, jež propuká až v zuřivost, kdy člověk bývá schopen všelikých zločinů.

13. Opakuje-li se tato prostopášnost neustále a brzy za sebou, přivodí nevyhnutelně *delirium tremens*, jež končívá smrtí. — Kdo poddá se každodenně vlivu alkoholu, třeba jen mírnému, pouhé zachvívání nervové má v zápětí hojný *nával krve* k mozku a konečně jeho *změknutí*. Dostavuje se bolení hlavy, *závratě*, *halucinace*, postupné umenšení schopností duševních a morálních, duševní lenivost, ztráta paměti, rozpaky slovní, třesení údů, občasné záchvaty deliria mírného nebo prudkého, jež střídá se často se záchvaty *padoucnice* (zvláště při navyklém pití absintu); konečně dostavuje se *zhloupnutí*, *blbost*, *ochrnutí*. Co pijanů, nežli je stihne tento poslední osud, v prchlivosti a svárlivosti ztrácí všecek smysl pro povinnost, co jich zničí nebo zneuctí své rodiny prostopášností nebo zločiny, co jich skončí v káznici!

14. Také k játrům žene alkohol nejprve nával krve; ale když se stane užívání jeho hojným a trvalým, nastane opravdové zanícení, potom hnisání jater, zvětšení objemu jejich, až i degenerescence. Všecky tyto zlořády hlásí se poruchou zažívací, v posledních periodách pak zhoršují se k tomu úzkostmi, jež předcházejí smrt, když hlenovitě zanesený žaludek zatěžuje plíce i srdce.

15. Dech pijanů jest nasycen alkoholem, jenž vychází z *plic*. Proniká je nadobro; pudí k nim návaly krve a usnadňuje jejich zápal. Odtud pochází: kašel suchý, záchvatový, tvrdošíjný mnohých pijanů, často se přihlásí *zánět plic*, *průdušek*, mnohdy i souchotě, ale skoro vždycky *vada srdeční*.

16. Nemoci srdce jsou velice bolestné, působí tísnivý tlak; končívají buď mrtvicí nebo zhola vodnatelností.

17. Také u *ledvin* vzněcuje alkohol činnost, jak jimi prochází; jestli toto dráždění opakuje se častěji, tkanivo ledvinové trpí návalem krve a zanítí se, jako tomu bylo u mozku, jater a plic. Pak dostaví se bolesti ledvin, močení krve a hnisu; konečně zánět močového měchýře, zatajování moče nebo močení

bezvolně. Bolestné operace odsuzují nešťastníky k hrozným mukám, které si zkracují přečasto *samovraždou*.

18. To není ještě vše: účinkem alkoholu objeví se časté *vředy*, ba i *karbunkle*; u leckterého pijana ohlásí se *vyrážka* po všem těle, trvalá *trudovitost* (couperose), nebo docela *lišeje*; u některých docela *dna*, *písek močový*, jejž tak často vystřídá *močový kámen*.

19. Vedle těchto neřestí zneužívání alkoholu disponuje pijany spíše k nahodilým nemocem, ztěžuje nemoci tyto, brání v hojení ran, jest na závadu šťastnému výsledku operací. — — —

Opilství bývá příčinou přehojných nehod. Opilec nebo jen podnapilý alkoholem, člověk často velice mírný a rozumný, stává se svárlivcem nebo chvastounem; pijáctví činí člověka nerozumným, slabým, neobratným. Opilost skýtá chirurgovi četné potíže: činí léčení nesnadným nebo neúčinným; nedopouští často užiti prostředku blahodárného: puštění žilou, davidla, chloroformu; nutí odložiti operaci naléhavou; dohání k prostředkům násilným, kde by byla stačila mírnost; donucuje lékaře, aby nakládal se svým pacientem, jako nakládá zvěrolékař s hovadem. — Zakořeněná otrava alkoholem má následky ještě hroznější: nejmenší poranění, jež by u člověka střízlivého a zdravého minulo bez vážnosti, jest u pijana často příčinou strašlivých věcí.

Uvážíme-li všecky tyto následky alkoholismu, zdaliž nemáme ze školy činiti hlasatelnu živého slova nikdy dosti výmluvnou všech těchto běd tak hrozných, tak nedohledných? Zdaliž nemáme ze žáka sama vypěstiti budoucího apoštola nadšeného a neúprosného, jenž by potíral neřest tuto slovem horlivým a plamenným ku blahu svých spolubratří? . . . Bohužel, naše škola takou hlasatelkou dosud není. A přece je s pravdou, že př. celým krajům českým na jihu *kořalka jest denním jídlem*; venkovské rodiny tam, ani nejmenšího děcka nevylučujíc, namnoze *z mísy* pojídají kořalku, do které si chleba nadrobily; toť jejich snídaně i večeře! — Ale ačkoliv u nás požívání lihovin hlavně u prostého člověka valně jest rozšířeno, přece toto zlo ve Francii ještě značněji se rozmohlo. Činíť průměr denního užití nápojů lihových u osoby v Rakousku-Uhersku 3·40 *l* proti 4·04 *l* ve Francii.

První pomoc. Mezi mládeží školní dojde přečasto k nějakému úrazu, tu tam žák lehce onemocní, nebo stihne jej nehoda. Pomněme jen na smělá často cvičení gymnastická! I jsou proto školy opatřeny tak, aby se zdarem poskytnouti mohly *první pomoci* žákům, kteří by jakkoliv onemocněli nebo se poranili. Nejnutnější potřeby i léky jsou stále po ruce, učitelé sami hojnými letáky jsou poučeni, jak si počínati, než se dostaví lékař. — Ukázkou všimněme si opatření na školách *curyšských*.

Ve všech postaráno jest o skřínku (Sanitätskistchen), která obsahuje nejnutnější materiál pro první pomoc. Jsou tu:

1. dva lněné ručníky,
2. čtyři obálky s gutaperčovým papírem,
3. čtyři obálky se salicylovou náplastí dykytovou,
4. obvazová páska 1·5 *m*,
5. šest prostředních obvazů,
6. nehetní kartáček,
7. krabice záponek (3 tucty),
8. odmírková sklenka či baňka *10, 0*, červená, na %ní měření roztoků,
9. nůžky,
10. šest velikých obvazů,
11. deset balíčků Brunsovy vaty,

12. šest kusů pásků 10 *cm* š., 10 *m* dl.,
13. šest kusů pásků 8 *cm* š., 10 *m* dl.,
14. šest kusů pásků 6 *cm* š., 10 *m* dl.,
15. deset kusů pásků 3 *cm* š., 10 *m* dl.,
16. láhev lysolu *250, o.*

Všecky potřeby tyto stojí pro školu 39·40 fr. Jak má se jich užíti a jak učitelstvo má si počínati, než přijde lékař, poučuje tento návod:

I. *Rány.*

A. *Menší rány* (odřeniny): přiložíš salicylovou náplast; nikoliv ji olíznouti, než smočiti jest v čisté vodě.

B. *Větší rány* (říznutí, rány na hlavě): ve větší pánvici připraví se 1%ní lysolový roztok: lysolu 10 *g* na 1 *l* vody; tím operátor očistí sobě ruce i nehty. — V menší pánvici připraví se ½%ní lysolový roztok: lysolu 5 *g* na 1 *l* vody. Vatou namočenou v tomto druhém roztoku rána se otře (nikoliv omýti!). Vlasy kol rány krátce se ostřihnou.

1. *Zastavit krvácení*: při menším krvácení stačí obvazek. Při silnějším krvácení tepnovém:

a) na paži: zatlačíš prsty hlavní tepnu, v těžších případech obvážeš nadloktí páskou;

b) na noze: jako na paži;

c) na krku: zatlačíš prsty;

d) na hlavě: přiložíš pevný obvaz.

2. *Obvaz*: na ránu jest přiložiti vatu v ½%ním lysolovém roztoku namočenou a dobře vymačkanou; na to náplast gutaperčovou, pak obvaz nebo pásku.

Poznámka: Ke každému obvazu rány otevříti jest novou krabici vaty

II. *Zlomeniny.*

Jest dáti veliký pozor, když přenášíme pacienta; budiž uchopen vždy na straně zdravé. Zatímné dlážky, do kterých se vloží zlomený úd, pořídíme z deštníků, holí, pravítek, tuhého papíru. Nad výstupky kostními zděláme vatové vycpávky.

Při pochybných případech jest zachovati se tak, jako by zlomenina byla opravdová.

Při otevřených (komplikovaných) zlomeninách jest šat rozříznouti; pak přiložíš obvaz, a potom teprve vpravíš zlomený úd do zatímných dlážek.

III. *Vymknutí.*

Napravování údů se přísně zapovídá. Vymknutý úd nechá se v klidné poloze až do příchodu lékařova.

IV. *Zvrtnutí. Pohmožení.*

Stačí studené obklady (voda); pacientu jest zachovati klid.

V. *Mdloby.*

Jest uložiti pacienta vodorovně. Rozepneš mu tísnivý šat. Prsa i obličej skropíš studenou vodou. Pokud jest pacient v bezvědomí, nic nesmíš líti mu do hrdla. Jakmile procitne, vyhoví mu dobře sklenice vody.

VI. *Záchvat epileptický* (*padoucnice*).

Polož pacienta po straně na zem, tísnivý šat mu rozepni. Záchvatu ponechati jest úplnou zvůli, jenom hleď, aby nemocný se neporanil.

VII. *Ožehnutí* (na vycházkách).

Nehody této vystříháš se takto: Ustaň od namáhavého pochodu při velikém úpale. Uvolnění šatů (nákrčníku i límečku) jest vždycky radné. V pití vody netřeba bránití, jde-li se hned dál; nápoje alkoholické škodí však naprosto!

Ošetření, když by ožehnutí nastalo: odpočinek ve stínu; studené obklady na hlavu.

VIII. *Krvácení z nosu.*

Krvácí-li pacient z nosu, jest mu hlavu nakloniti vzad; nechť zhluboka dýchá; nesmí smrkati; rozepni mu límeček a přikládej studené náčinky na nos i týlo; vprav mu do nosu útržek vaty.

O všech poraněních žákův, ať stala se při vyučování, ať na cestě do školy či ze školy, ať na vycházkách, jest ihned uvědomiti předsedu okresní správy školní, jakmile při tom lékařská pomoc nutná.

Mnohé školy mají své žactvo docela pojištěno v úrazovnách, př. curyšská Kantonsschule. R. 1906 bylo tu na gymnasiu pět případův úrazu, které odškodněny 157.50 fr.; na její škole průmyslové bylo šest případů takových a odškodněny 175 fr.; a na škole obchodní ještě dva případy, jež stály úrazovnu 36 fr.

Vyučování angličtině na c. k. české reálce v Žižkově.

Dr. **Jaroslav Novák.**

Žižkov.

Posud pěstována u nás angličtina jen na obchodních školách, kde je praktický její význam očividný. Na reálkách neznám případu, že by se bylo vyučovalo angličtině jako nepovinnému předmětu. Pouze na kolínské reálce tomu tak prý bylo v letech devadesátých.*)

A přece angličtina jako jazyk zvlášť oblíbený v obchodních stycích všech národů si zasluhuje zvláštní pozornosti i na reálkách, z nichž, projdouce pak technikou, mají vycházeti naši inženýři, továrníci i velkoobchodníci.

Rozhodl jsem se tedy, že užiji své praktické znalosti angličtiny též ve prospěch svých žáků na reálce žižkovské.

Vykonav universitní zkoušku začal jsem od února 1906 vyučovati zatím po jedné hodině týdně v t. zv. „shromážděních za příčinou literárního vzdělání", vytčených v § 17. disciplinárního řádu. Zatím p. vl. rada Bílý a p. zemský inspektor dr. Krsek učinili všecky kroky, nutné, aby angličtina mohla býti zásadně zavedena jako nepovinný předmět.

---

*) Zvěděl jsem to od p. zemského insp. Krska. Neměl jsem však dosud možnosti vše přesně co do osoby dotyčného p. professora a způsobu vyučování zvědět. Byl bych povděčen za jakoukoliv informaci; též za každé sdělení o vyučování angličtině professory středních škol (snad v kroužcích atd.).

S počátku novota vzbudila u žáků veliký zájem. Ačkoliv naše hodiny byly v neděli po kostele, bývalo účastníků ze VI. a VII. třídy přes šedesát. To ovšem jen v prvních hodinách na počátku semestru. Stísněni v největší rýsovně, nemohli žáci naprosto se účastnit dostatečnou měrou při cvičeních a tak odpadávali, až na konec zbylo asi dvacet až dvaadvacet věrných, s kterými jsem v krásných nedělních dopolednech po kostele probral celou výslovnost anglickou.

Učebnice jsme neměli žádné. Té doby byla zde pouze učebnice Sládkova, které jsem pro nešťastný její systém označování výslovnosti nepřijal.

Diktoval jsem tedy žákům hlavní pravidla výslovnosti, řídě se nejvíce německou učebnicí osvědčenou H. Plate, 75. vyd.; dával jsem jim krátké věty, které jsme v otázkách a odpovědech procvičili a skupili v menší celky. Podle toho jsme čtli později v malé anglické čítance pro první třídu obecné školy „First Reader".

Zároveň poznali žáci elementa grammatická, takže snazší konversace pro denní potřebu, též čtení a psaní, byly úplně uspokojivé. Hodin bylo asi celkem 15.

O výsledku přesvědčil jsem se dav čísti žákům v poslední hodině text, který ještě neviděli a kterému — neznajíce slov — nerozuměli; až na nepatrné výjimky všichni četli předložený text úplně správně. Z toho soudím, že základ všeobecných pravidel výslovnosti, který takto získali, umožní jim, aby nadále sami s dobrou učebnicí nebo raději u učitele pokračovali zdárně v započatém studiu.

Pravidelné vyučování angličtině jako nepovinnému předmětu počalo teprve letošního školního roku hned po prázdninách. Zatím bylo zajištěno, že lektor české university V. A. Jung vydá svoji mluvnici delší dobu již připravovanou, držící se moderních zásad ve vyučování jazykům.

K návrhu p. vládního rady Bílého povolena dvě oddělení angličtiny po dvou hodinách týdně.

Zamýšlel jsem původně, že zařídím letos dvě oddělení různého stupně.

Ale přihlášky žáků změnily tento úmysl. Ze 86 přihlášených žáků bylo jen 14 (septimáni odšedší z ústavu odpadli), kteří již loni účastnili se cvičení; ostatních 62 přistupovalo k angličtině nově.

Nepoměr byl by býval veliký, též rozdělení nespravedlivé. Zřídil jsem tedy dvě oddělení, obě pro začátečníky; zároveň jsem poradil všem slabším žákům, aby si raději nechali angličtinu na pozdější dobu. Neboť učit angličtině v třídě o 40 žácích bylo by téměř illusorní.

Nepřipustil jsem též několik žáků, kteří byli slabí ve francouzštině, a tak konečně zbylo žáků v prvním smestru 61, a to v jednom oddělení 36, v druhém 25; v druhém semestru 34 a 24. Připuštěni byli žáci ze třídy V.—VII. Hodiny jsou ve středu a v sobotu od $^1/_2 3$—$^1/_2 4$ a od $^1/_2 4$—$^1/_2 5$.

Postup vyučování se věcně řídil Jungovou mluvnicí.*). Tedy především krátký přehled výslovnosti souhlásek, pak výslovnost samohlásek.

Při tom ve větách procvičovaných zároveň hravě se podávají základy deklinace, konjugace a syntaxe.

Zásadně jsem postupoval s počátku *neobyčejně pomalu*. Vímť dobře, že kdo v angličtině si navykne špatně vyslovovat samohlásky, do smrti se tomu neodnaučí nebo s nadlidskou jen námahou.

Též souhlásky *th* a *r* musely býti co nejpřesněji nacvičeny.

---

*) Vychází u Hejdy a Tučka; celá asi v 12 arších; 9 archů vyšlých lze již dostati,

Každou novou hlásku jsem dával napřed samu, pak ve slovech, slova ve větách vysloviti několika žákům jednotlivě, pak sborem; skládali jsme jednoduché věty a pokračovali tak, jako na př. ve francouzštině v začátcích.

Při výslovnosti anglické záleží ještě daleko více než v jiných jazycích na tom, aby žák věděl, jak a čím má hlásku vyslovit, kde se artikuluje ona hláska a jak se tvoří.

Některé hlásky poskytují Čechovi zvláštních obtíží, jako a^o, o^u, e^i, *i* (pro něž jsem našel analogii v češtině v hrubé řeči hochů, na př.: jdi = dí: *i* se zabarvuje do *e*), *l*, *w*, a *v*; zejména však obtížné je *th* ve svých dvou nuancích a také obyčejně Češi i Němci vyslovují tuto hlásku nesprávně: ostré *th* jako *c*, měkké jako *dz* nebo jako *z*.

Tu jsem musil provádět s žáky asi po dvě hodiny cvičení v pravém smyslu slova *jazyková*. Ale tyto dvě hodiny gymnastiky jazyku a rtů, vyžadující zvláštní trpělivosti, měly za výsledek, že nyní nemusím nesprávnou výslovnost skorem nikdy vytýkat.

th s počátku skorem všichni vyslovovali *l*, slyšeli též *l*, když já vyslovoval *th*. Stoupl jsem si tedy před každého žáka, upozornil jsem je, aby pečlivě sledovali pohyby mých úst a jazyku, žáci napodobovali a to tak dlouho, až hláska zazněla správně. Dříve jsem nedal pokoje ani žákům ani sobě. U některého žáka jsem opakoval slovo se *th* třeba šedesátkrát, on vždy po mně; výslovnost *l* se měnila, až konečně žák, hledě mi stále do úst, přišel na tajemství, jak postavit jazyk k zubům a ke rtům. Následující hodinu však zapomněl třebas zase své tajemství a práce počala znovu; třetí hodinu však byla už výslovnost dobrá.

Výslovnost *a* také vyžadovala mnoho práce — přechod *z a* až k *o*; střed se zachytí, jednotlivá slova se vezmou, stále se opakuje jednotlivě i sborově, až je hláska čistá.

Při tomto cvičení výslovnosti podávám jako mimochodem *základy mluvnice*. Žákům zvyklým složitému skloňování a časování českému i německému, úskalím francouzského časování, je průhledná a lehká konjugace a deklinace anglická hračkou. Moji žáci bezpečně užívají pravidelných i některých nepravidelných sloves v kladu, záporu i v tázacím způsobu všech časů, znají nejčastější saxonské plurály, stupňování přídavných jmen, zvykli si snadno na umístění příslovcí ve větě a dovedou též příslovce tvořiti.

Konversace navazuje na probrané věty, spojuje je se sférou žáků, zabývá se zařízením třídy, školy, životem v rodině a na ulici — vše v prostých větách. Žáci nyní už sami vynalézají a přinášejí věty nežádané. Posledně mi žák vypravoval o své cestě do Paříže a zpět — vše anglicky, s malou jen pomocí.

Sem patří také *věcné vyučování*. Žáci musí z nenadání udat přesně, kolik je hodin, který je den, napsat datum na tabuli, počítáme základními i řadovými číslovkami (někdy i jako v německém „Bumspielen"). Sčítáme, odčítáme, násobíme a dělíme, zvlášť v anglické měně, která kontinentálům dělává v praxi obtíže. Poznáváme anglická jídla (při tom jsem vypravoval o způsobech anglických při stole a ve společnosti), o způsobu života, hrách, o škole anglické — ale vše to jen jako poznámky mimochodem.

Hlavním zřetelem vždy je čistá a správná výslovnost — zatím toto stačí.

Pravopis se pěstuje psaním probraných článků doma a diktováním a psaním ve škole. Též v konversaci tu i tam přeruším a ptám se, jak se slovo píše, dám je napsat na tabuli nebo *anglicky* slabikovat.

Letos takto míním probrat celou výslovnost *systematicky*, větší část mluvnice krátce již při výslovnosti, ostatek pak systematicky o sobě — zejména nepravidelná slovesa, odchylky v plurálech a některé zvláštnosti syntaktické.

Připomínám ještě, že v prvním běhu jsem byl pět týdnů nemocen, po kterou dobu nebylo angličtiny — i bylo pak třeba zase opakovati.

Zájem žáků o angličtinu je zřejmý a vědomý. O důležitosti její jsou přesvědčeni — a nezávaznost odstraňuje odium nucení. Nastává mezi žáky ušlechtilé závodění, které přináší dobré ovoce.

Celý kurs mám rozpočten na dva roky. Letošní žáci by vstoupili příštím rokem do konversačního oddělení, kde by se čtlo z anglické čítanky — opakovalo z mluvnice a pokračovalo v syntaxi, též v korrespondenci, a kde by žáci si odnesli jistou znalost anglické země, života a kultury jejích obyvatelů.

Letos mi především záleží na solidních základech, kterých by žáci nezapomněli ani po celý život, zůstanou-li jen trošku ve styku s angličtinou. Kdo má v angličtině dobré základy, sám nebo s lehkou pomocí pracuje dále. Kdo špatně začal, má s ní Sisyfovu práci po celý život.

Ještě něco o mém vlastním studiu. Pěstuji angličtinu od 16. roku svého. Chtěl jsem se učit původně sám. Vida však, že to je při výslovnosti nemožné, učil jsem se u výborné učitelky, mající čistou londýnskou výslovnost; za rok jsem dovedl vše říci a napsati.

Na universitě jsem poslouchal lektora V. A. Junga, na německé fakultě prof. Pogatschera (zejména přednášky o anglické fonetice) a účastnil jsem se po dva roky praktických cvičení u lektora-Angličana téže fakulty Mr. Gattyho.

V Berlíně u prof. Brandla a zvláště v Paříži u fonetika P. Passyho učil jsem se všímati si *gymnastiky mluvidel.*

Za krátkého pobytu v Londýně jsem poznal letmo Angličany, jací jsou doma; více znám ovšem jich život z knih a z života pražské anglické kolonie, nyní dík mistru Ševčíkovi hodně početné.

O důležitosti angličtiny pro nás, myslím, že není třeba mluvit. Jazyk, jímž mluví sta millionů lidí, kterým se lze jistě domluvit na celé zeměkouli, v každém místě jen trošku větším, obchodní jazyk celého světa, mající skvostnou literaturu krásnou a solidní význačnou literaturu vědeckou, nepotřebuje žádné reklamy. A naši nastávající průmyslníci a inženýři potřebují angličtiny nezbytně nejen pro obchodní styk, ale i pro vlastní věcné poučení a rozšíření obzoru.

P. S. Doslechl jsem, že jeden nebo dva páni kollegové pomýšlejí na zavedení angličtiny na svých ústavech. Nechť tak učiní záhy! Ředitelstva ústavů těch zajisté, jako v mém případě, budou svojí přízní podporovat zavedení tak důležité nauky. Výsledky jsou potěšitelné a v Jungově mluvnici jsme dostali výbornou a spolehlivou učebnici.

Praktická cvičení z fysiky.

Fr. Fabinger, prof. na Smíchově.

V poslední době přetřásá se u nás otázka, mají-li býti zavedena praktická cvičení žákovská z fysiky na středních školách rakouských.

V kruzích odborných professorů jsou jedni pro, jiní proti, celkem však není dnes zásadních odpůrců této reformy. Na schůzi pořádané přede dvěma roky Jednotou českých mathematiků, i na schůzi odborníků, svolané Ú. spolkem *českých professorů*, uznávána byla důležitost těchto cvičení, avšak poukazováno *na to, že při nynějším* počtu hodin jest veliká obětavost učitele, oddělá-li

se vésti praktická cvičení, zvláště když remunerace za tuto práci, jak se uděluje, je naprosto nepřiměřena, na druhé straně pak musí vyvarováno býti přetížení žáků.

Mají-li fysikální cvičení žáků dosíci toho významu, jakého právem zasluhují, má-li se jimi dosíci onoho výchovného cíle, jaký míti mohou, a nemají-li býti pouhým diletantským sportem učitele i žáků, pak vyžadují velice svědomitého vedení, a k tomu jest potřebí důkladné přípravy a pečlivé kontroly provedených cvičení se strany učitelů. To však vyžaduje jak zkušeného učitele, tak hlavně času, a to mnoho času!

Tolik času však učitel fysiky, mající nejméně 18 hodin týdně a správu kabinetu, stěží vyšetří, leč chce-li ruinovati své zdraví. Toho ovšem si správa školní nepřeje. Příprava experimentů k řádné hodině fysiky vyžaduje druhdy mnoho času, jak pisateli dosvědčí všichni kollegové odborníci. Fysik potřebuje daleko více času na přípravu pokusů než filolog na korrekturu písemných prací, jež konečně vykonává doma. Tato skutečnost — bohužel — není dosud náležitě uznána. Podle některých známek zdá se však, že na rozhodujících místech jsou nakloněni učiniti nápravu v té věci.

Tyto nepříznivé okolnosti, a vedle nich i jiné rázu více technického, jsou asi hlavní příčinou, že zejména starší kollegové nemohou se rozehřáti pro *povinná* cvičení praktická z fysiky. A také na schůzi fysiků — tuším v květnu r. 1907 konané — přijata byla zásada odpovídající této náladě:

„Praktická cvičení žáků z fysiky buďtež fakultativní jak pro žáky, tak pro učitele.“ Mně zdá se toto usnesení nedostatečným, odpovídajícím snad jen okamžitým poměrům. Buď jsou praktická cvičení nutná aneb aspoň velice prospěšná pro vyučování fysice, a pak jsou povinná pro všechny žáky i učitele, aneb aspoň fakultativní pro žáky a povinná, ne-li pro učitele, tedy pro ústav, aneb jsou zbytečná, a pak je lépe jich nezaváděti.

Důležitost a prospěšnost praktických cvičení z fysiky jest však dnes uznávána odborníky celého kulturního světa a to zejména v těch státech, kde taková cvičení jsou zavedena aneb kde se právě zavádějí. První pokusy praktických cvičení žákovských v přírodovědě konány byly ve Spojených státech amerických a to po r. 1865. Dnes pak má téměř každá vyšší škola americká svou vlastní laboratoř pro tato cvičení. Příkladu Ameriky ke konci minulého století následovalo Německo, Anglie a Francie. Jak na přírodovědecké vzdělání pohlížejí praktičtí Angličané, toho výmluvným svědectvím je veřejné mínění jejich, přičítající dnešní ohromný rozmach průmyslu a obchodu německého na světovém trhu péči německé vlády o důkladné vyučování fysice a chemii.*) Tedy nejen paedagogická, ale i materiální stránka praktického vzdělání v přírodních vědách přiměla Anglii, že věnuje nyní milliony na zařízení vhodných laboratoří žákovských. Stejné důvody vedly i vládu francouzskou, že přijala do nové učebné osnovy z r. 1902 *povinné* 2 hodiny pro praktická cvičení v přírodních vědách v posledních třech ročnících svých středních škol. V Německu jsou zavedena tato cvičení neobligátně na všech ústavech — účastní se jich však většinou všichni žáci — u nás v Rakousku činí se ojedinělé pokusy.

Co jest účelem praktických cvičení žákovských? Samostatné vyhledávání jednoduchých zákonů přírodních, eventuálně jich potvrzení nejen kvalitativní, ale i kvantitativní. Jako souřadný zisk vyplývá technická znalost strojů i materiálu, mechanická obratnost v jich upotřebení a srovnávání hodnoty pozoro-

*) Herm. Hahn: Wie sind die phys. Schülerübungen praktisch zu gestalten?

vacích method. Že získá jimi žák i na mechanické obratnosti početní a že jimi cvičí se i správnou formou filologickou vyjadřovati výsledky svých pozorování, jest na bíle dni.

Že středoškolská cvičení praktická v přírodních vědách mají důležitý význam jak v ohledu paedagogickém, tak i praktickém, je, tuším, beze sporu. Sporné je pouze, mají-li tato cvičení býti povinna pro všecky žáky aneb jen pro ty, kteří o ně jeví zvláštní zájem. Vezmeme-li v úvahu dnešní rozsah učiva středoškolského vůbec, zaměstnanost žáků mimo školu, myslím, že za dnešních poměrů musí rozhodovati především zájem žákův. Nutiti jej do něčeho, k čemu chuti ani času nemá, nebylo by paedagogické; ale právě tak nebylo by paedagogické, když již jednou taková cvičení na ústavě se zavádějí, odpírati žáku účastenství na cvičeních proto, že učitel neuzná žáka dostatečně schopným, aneb docela proto, že při „zkoušení" z fysiky nejeví nejlepšího prospěchu. Právě u slabých žáků pozná se při praktickém cvičení, které části výkladu byly žáku nejasné a *proč* mu byly nejasné. A to je neocenitelný výchovný zisk pro učitele, který v praktických cvičeních přichází v bližší styk se žákem, než jak mu je možno v obyčejné hodině fysiky nebo chemie. Z vlastní — ovšem dosud nepatrné — zkušenosti v té věci jsem se přesvědčil, že mnozí žáci, jimž experiment a výklad v obligátní hodině nestačil, kteří však ukázali dobrou vůli a snahu, právě v praktických cvičeních pochopili celou zákonitou souvislost vykládaného zjevu a jevili pak zcela jiný zájem pro výklady v hodinách fysiky než dříve, a to ke svému prospěchu. Vysvětlení je na snadě. Je v povaze lidské, že se těší nejvíce z výsledků vlastní práce. Žák vlastním pozorováním, vlastním samostatným úsudkem a výpočtem přišel k témuž poznatku, jejž slyšel v hodině fysiky a pak — naučil se mu nazpamět. Radost z výsledku vlastní práce, práce druhdy i zdlouhavé a veliké trpělivosti, vytrvalosti a klidu žádající, je pak onou pohnutkou, která pobádá k nové práci, k novým pro něho výsledkům, která jej také nutí, aby ve škole *pozorně* a *vědomě* sledoval výklady učitele.

Nepoznal jsem sice žádného ze svých 32 „praktikantů"*), jenž by se byl pouze „pro forma" přihlásil, avšak připouštím tuto možnost. V tom případě pak jest nejlépe žáka takového ze cvičení vyloučiti. Jest na závadu ostatním a sám, nemaje ze cvičení prospěchu, mrhá drahým časem, kterého snad potřebuje v jiných předmětech. Učitel snadno po 3—4 cvičeních podobného žáka pozná. Za nynějších poměrů a podle dosud nabytých zkušeností nedá se dobře doporučiti u nás povinné cvičení praktické pro všechny žáky, zejména vzhledem ku přetížení žáků nedostatkem času, ale oproti tomu myslím, že i dnes každý ústav středoškolský by měl poskytovati možnost žáku, který se o to zajímá, aby mohl se aspoň mimořádně věnovati samostatnému studiu v přírodovědecké laboratoři pod vedením učitelovým. Na každém ústavu zajisté najde se učitel — mám na mysli dobu přechodní, pokusnou —, který by praktická cvičení vésti chtěl a mohl. Jest ovšem věcí školní správy, aby jednak učiteli poskytla možnost vzdělati se v tomto směru, jednak aby mu usnadnila jeho úkol buď započtením hodin praktických cvičení do řádných hodin v přiměřeném poměru, po případě patřičným jich honorováním. V této věci platí v plném rozsahu slova ředitele r. gymnasia H. Hahna v Berlíně:

„Školní úřady celého světa, v Americe, v Německu, v Anglii — a my dodáváme, i v Rakousku — musí se teprve učiti, že učitel fysiky nemůže míti právě tolik hodin, jako učitelé většiny ostatních předmětů."

*) Nemohl jsem pro nedostatek místa a času jich více přijmouti.

Učitel fysiky potřebuje času jako jiný učitel ku přípravě výkladů ve škole, času ke korrekturám, času k vědeckým vycházkám se žáky, času, aby sledovati mohl pokroky ve své vědě, času, aby sám mohl konati vědecká badání, a též času, aby si odpočinul od tělesné i duševní únavy a mohl s obnovenými silami se zdarem ve škole pracovati. Mimo to však musí učitel fysiky připraviti pečlivě pokusy k vyučovací hodině, musí často stroje sám spravovati, čistiti, vydávati, sestavovati, ukliditi na místo, čas od času přehlížeti celkový jich stav, vybrati, které stroje nestačí, které je třeba opraviti a které novými nahraditi, aby se zdarem mohl fysice učiti. A ke všemu tomu je třeba svědomitému učiteli času, a to mnoho času i učiteli zkušenému. A vede-li mimo to praktická cvičení žákovská tak, aby žáci měli z nich skutečný užitek vědecký i paedagogický, pak naléhá naň spousta nové práce. Musí především veškerá cvičení, jež žákům ukládá, s týmiž stroji prodělati, veškeré nedostatky (šroubky, niti, dráty a p.) nahraditi, zkrátka stroj úplně ke cvičení připraviti. Zde nestačí pouhá theoretická znalost pokusů, jež zpravidla spoléhají na stroje ideální dokonalosti; učitel fysiky musí předem znáti všechny vady stroje a určiti vliv jejich na výsledky pokusův. Před každým cvičením musí dotčené stroje prohlédnouti, pro praktikanta připraviti a pak ukliditi, po případě se přesvědčiti, jsou-li řádně uloženy. Učitel, vedoucí fysikální praktikum, musí napsané výsledky prací žákovských přehlížeti, opravovati, opravy kontrolovati a žákům náležité vysvětlení dávati. To všechno musí svědomitý učitel konati v žákovské laboratoři, nemají-li cvičení, jak jsem již dříve pravil, býti pouhým sportem a bezcenným blýskáním se.

To není práce malá, to je práce, která vyžaduje učitele celého, učitele, který ví, co chce, kterému však musí býti dána též možnost, aby s časem vystačil a nemusil se státi povrchním z nedostatku času. Pak také pracuje s chutí a s láskou k věci, o jejíž výchovné důležitosti a velikém významu praktickém je přesvědčen. A i když mu bude povolen dostatek času ke všem dříve uvedeným pracím, bude musit přece ještě věnovati mnoho důmyslu a i času k tomu, aby nahradil nedostatek vhodných laboratoří a strojů pro žákovská cvičení. Než tyto nedostatky při dobré vůli učitele a školské správy dají se, ne-li odstraniti, tedy zmenšiti.

Třeba bychom neměli v nynější době nádherně zařízených laboratoří amerických a anglických, ani třeba skromněji zařízených pracoven německých a francouzských, tož přece lze zavésti praktická cvičení žákovská v Rakousku na každém ústavu u větším neb menším rozsahu podle daných poměrů. Nesmíme zapomenouti, že u nás se teprve začíná s praktickými cvičeními a to dosti pořídku. A tu i při skrovných prostředcích lze mnoho prospěšného vykonati.*)

Drobné zprávy.**)

Nové typy středoškolské byly také předmětem rokování v rozpočtovém výboru dne 3. a 7. dubna t. r. při jednání o položce „Střední školství". Už sám referent dr. Głąbiński pojednával o této věci a projevil náhled, že dávati jest přednost dalšímu differencování střední školy před jednotnou střední

---

*) Jak zaříditi praktická cvičení žákovská za nynějších nedostatečných poměrů, o tom dovolím si později učiniti návrhy. Budu všem pp. kollegům vděčen, sdělí-li se mnou své zkušenosti a pokyny.

**) Všecky posudky bylo pro nedostatek místa nutno odložiti do příštího čísla. Red.

školou, doporučovanou mnohými paedagogy. Také prý se zdá, že ministerstvo zamýšlí postupovati směrem differenciačním. — Ministr Marchet na to prohlásil, že se *vážně pracuje o změně učebného plánu* pro gymnasia a reálky. Také prý jest úmysl, nově vytvořiti jeden nebo druhý typ střední školy, totiž reálné gymnasium s jedním živým jazykem místo řečtiny, nebo reformní reálné gymnasium se společným čtyřtřídním podkladem bezlatinným. Avšak proti tomuto druhému typu chová ministr jakési obavy a proto prý bude asi tento druhý typ jenom na zkoušku na tom či onom místě zaveden. *H.*

V Österr. Ztschft. f. d. kaufm. Unterrichtswesen (únor 1908) vítá prof. linecké obch. akad. *Belohlawek* výroky četných účastníků vládní ankety o středoškolské reformě pro *jednotnou nižší střední školu.* Očekává pak, že zároveň s jejím zavedením uzákoněno bude rozšíření měšť. školy o 4. ročník a že učební osnova její tak bude přiblížena osnově středoškolské, aby absolventi její mohli přestupovati na vyšší střední školy. Od obého slibuje si blahodárný vliv na v. obchodní školy, které, přijímajíce do I. roč. absolventy měšť. i nižší střed. školy, budou míti od počátku homogenní materiál. Dnes totiž stýkají se v I. roč. žáci velmi různého předběžného vzdělání, čímž učiteli je práce velmi ztížena a vnucen pomalý postup. Mnohé pak ústavy trpí ještě tím, že žáci absolvovavší nižší střední školu s vel. dob. prospěchem mohou vstoupiti přímo do II. roč.

V témž článku přimlouvá se autor za to, aby žákům vychodivším dvojtřídní obch. školu bylo možno pokračovati ve studiích na vyšší obch. škole (akademii). *Kčr.*

Doplňovací mathematický kurs pro abiturienty gymnasijní před přijetím na techniku jest zaveden již ve Württembersku a bude podle slov tajného rady Naumanna, pronesených nedávno v pruském sněmu, zaveden asi také v Prusku. Ukazuje se totiž příprava gymnasistů k studiím technickým tak nedokonalou, že tito nemohou postupovati stejně s absolvovanými realisty. Tím dokazuje se pravdivost našich slov ve čl. „Různé typy středoškolské, či jednotná střední škola" v České revui (číslo březnové a dubnové): „*První škodlivý následek nově zavedené stejné oprávněnosti* bude, že nebudou posluchači pro jednotlivé obory studijní stejně připraveni. Budou jako v Německu po prohlášení stejné oprávněnosti různých typů zřizovány při universitách kursy na doplnění nezbytného vědění posluchačů. Povinnosti, absolvovati tyto kursy, ztíží se zase volný vstup z kteréhokoliv typu středoškolního ke kterémukoli oboru vědění." *H.*

Požadavky německého professorstva stran reformy středoškolské. Za předsednictví dv. rady dra Schippra konaly dne 26. března t. r. spolky vídeňské „Realschule" a „Wiener neuphilologischer Verein" společnou schůzi, jíž zúčastnil se také dv. r. Huemer. Předměty jednání byly tři: 1. nová organisace stř. školství, 2. oprávnění, 3. doplnění učebné osnovy nynějších gymnasií. Referát měl dv. r. Schipper. — Návrhy obou spolků jsou tyto: ad 1. Správa vyučovací zařiď *nový typ podle způsobu německých reformních škol,* v nichž cizojazyčné vyučování se počíná moderní řečí, a to francouzštinou, a vyučování v klass. jaz. se začíná postupně později. Ve vyšším oddělení těchto ústavů budiž rozštěpení směrem realistickým a humanistickým, při čemž pro směr human. by byla závazna řečtina, pro směr realistický angličtina s přiměřeným obmezením mathematicko-přírodovědeckého vyučování pro odvětví humanistické na jedné straně, jazykově-historického pro realistické na druhé straně. — Co do *oprávnění:* Realistům budiž dovolen přístup na universitu po dodatné zkoušce jen z latiny. Budiž na kandidátech žádáno, aby lehčí poetický a prosaický text přeložili do mateřštiny (snad Caesar, Livius, Virgil). Tato zkouška konej se za předsednictví děkana nebo proděkana filosofické fakulty. *Stran doplnění osnovy gymnasií dosavadních* se žádá: Na nynějších gymnasiích

buď jeden moderní jazyk zaveden obligátně; kromě toho budiž umožněno, aby i druhému modernímu jazyku žáci se mohli neobligátně učiti. — Dv. r. Huemer prohlásil, že nebude asi lehko najíti nový typ, jenž by všechny strany uspokojil, zvláště když reálky náleží do kompetence zemských sněmů. Návrhy Schipperovy byly na konec velikou většinou přijaty. *H.*

I pro naše realisty může být důležita akce, kterou dle „Köln. Ztg." podniká „Deutscher Technikerverband" a „Bund der technisch-industriellen Beamten", aby varoval německou mládež před **přílišným navalem ke studiím technickým.** Nejpádnější výstrahou jsou ovšem vždy čísla, a proto rozeslal prvně jmenovaný svaz koř 1. května loňského roku — tedy v době pro průmysl příznivé — dotazník na technické úředníky strojní a elektrotechnické a to všeho stáří a po celém Německu. Odpovědí došlo 1921 a dle nich jeví se příjmy jmenované skupiny techniků takto: 49·3% mají příjem do 2100 M, 30·8% mezi 2100 a 3000 M, 12·5% od 3000 do 3900 M, celkem tedy 92·6% má příjem menší než 3900 M. Nízké tyto platy znázorňují nejlépe velikou nabídku, která platy stlačuje. ⊥

Dívčí školství střední. Ve schůzi rozpočtového výboru dne 7. dubna přimlouval se posl. Klofáč za vybudování vyššího dívčího školství a navrhl tuto resoluci: 1. Vláda nechť věnuje zvýšenou pozornost tomuto odvětví vyučování a nechť zejména připravuje *postátnění již trvajících dívčích lyceí.* 2. Na nynějších gymnasiích a reálkách budiž dovolována podle místních poměrů od případu k případu *koedukace obou pohlaví.* 3. Vláda nechť podporuje soukromá dívčí gymnasia v jejich vývoji a zejména nechť jest povolena státní subvence českému dívčímu *reformnímu gymnasiu ve Valašském Meziříčí,* aby tak zajištěna byla jeho blahodárná činnost. — Také referent dr. Głąbiński se přimlouval, aby vláda věnovala pozornost zřízení zvláštního typu středoškolního pro dívky. *H.*

Studium žen na vysokých školách v Rakousku a v Německu. Na 8 universitách v Předlitavsku zapsáno bylo v letošním zimním semestru 531 řádných a 420 mimořádných posluchaček, příp. hospitantek, dohromady 951 ženských posluchačů. Z nich více jak čtvrtina (239) zapsána byla na české universitě Karlo-Ferdinandově v Praze. Z toho počtu je 30 posluchaček řádných (8 na lékařské a 22 na filosofické fakultě) a 99 mimořádných, z nichž 1 farmaceutka. Za hospitantky zapsáno je na české universitě 110 žen; z toho počtu studuje 17 na právnické, 2 na lékařské a 91 na filosofické fakultě. Podle předmětu studia je úhrnem zapsáno na právech 17, na medicině 10 a na filosofii 212 žen. — Z 29 universit v německé říši je ženám k řádnému studiu přístupno jen 8: všecky bavorské (3), obě badenské, dále university v Tübinkách, Lipsku a Jeně. Na těchto 8 vysokých školách zapsáno bylo v letošním zimním semestru za řádné posluchačky 320 žen. Vedle těchto zapsány jsou na německých universitách ovšem i posluchačky mimořádné a hospitantky, jejichž počet však v příslušných universitních výkazech nebývá uveřejňován. Nejvíce žen studovalo v Mnichově (115), v Heidelberku 65, Freiburku 53, Lipsku 36, Jeně 20, Tübinkách 9, Würzburku 8 a v Erlankách 4. Z nich zapsáno bylo na medicině 151, filosofii, řeči a dějiny poslouchaly 103, mathematiku a přírodní vědy 45, právní a státní vědy 16, zubní lékařství 3 a evangelickou theologii 2 posluchačky.

Na technikách v Rakousku studium žen dosud zavedeno není, a je usilování o ně teprve v počátcích. Známo je asi, jak příkře vyslovili se němečtí technikové ve Vídni proti studiu žen na technických školách, kdežto posluchači české techniky v Praze projevili s tímto oprávněným požadavkem úplný svůj souhlas. — V Německu, kde všechen průmysl rozmohl se tak netušenou měrou, je přirozeno, že i ženy na studiu technickém mají podíl, a počet posluchaček roste každým rokem. V právě ukončeném zimním semestru zapsáno bylo na německých technikách úhrnem 1332 žen, nejvíce ve Stuttgartě (295) a v Gdansku (260). *—a.*

Zpráva umísťovacího odboru londýnské obchodní komory (the Employment Department of the London Chamber of Commerce) praví o poptávce v oboru kancelářských sil za poslední čtvrt roku: Poptávka po ženských silách klesla, rovněž tak poptávka po mužských silách se všeobecnou kvalifikací, kdežto poptávka po mužských silách s odbornou znalostí byla velmi čilá. Slabé byly nabídky pro síly cizozemské, jednak proto, že je stále velký příliv mladých cizinců, jednak proto, že po-

ptávka byla lépe než jindy kryta Brity s jazykovými znalostmi: je zjištěno, že více mladých Britů odchází nyní na pevninu, aby se učili jazykům. — Pro naše školství potvrzuje tato zpráva znovu troje pozorování, již z jiných úkazů odvozované: že při dalším rozvoji dívčího školství bedlivě dlužno hledět k tomu, jak který typ škol může absolventky sociálně zabezpečit, že doba přítomná vyžaduje školství pokud možno odborně specialisovaného a že praktická stránka vyučování jazykového často se podceňuje. *Daily Mail.* +

Nové předpisy o zkoušce maturitní byly vřele přijaty mnohými řečníky v rozpočtovém výboru při projednávání položky „Střední školství". Tak zejména posl. dr. Diamand vyslovil vládě uznání a radostný podiv, že byla nařízení ta v tak krátké době po anketě vydána. Posl. dr. v. Hofmann vyslovil se v témž smyslu, ale připojil současně přání, aby vláda měla také o to péči, aby tyto předpisy byly také opravdu v onom duchu prováděny, ve kterém byly vydány. Na to odpověděl ministr Marchet (v sedění dne 7. dubna t. r.), že jest poslanci Hofmannovi vděčen za toto upozornění a že jest si sám dobře vědom onoho velikého nebezpečí, jež v sobě může chovati provádění oněch výnosů; *slíbil, že co nejpřísněji bude toho dbáti, aby byly prováděny opravdu v témž duchu, jakým byly diktovány.* Jest prý ostatně přesvědčen, že ti, kdož především tyto předpisy budou prováděti, totiž zemští inspektoři, povedou si zajisté v intencích předpisů. *H.*

Postátnění moravských středních škol, zejména zemských reálek, žádal v rozpočtovém výboru posl. Šrámek. Kdo poznal, jak na př. v Německu jednotlivá města žárlivě si střehou svých soukromých středních škol proti státu a jak brání se tomu, aby stát zřizoval jim školy státní, toho zaráží opačná snaha u nás, svěřiti všechno vyšší školství státu. Klíčem k pochopení této centralistické snahy ve školství, odporující tak diametrálně autonomistickým snahám týchž jedinců v oborech ostatního veřejného života, jsou asi bídné finance zemí a autonomních korporací vůbec. Zlepší-li se bídný finanční stav zemí a měst rozumným rozdělením daní, nebudou pak snad země a města samy žádati, aby jim stát vzal z ruky jejich střední školství. *H.*

Středoškolské požadavky rakouských Slovanů důrazně, ale — jak se zdá — zase většinou marně se ozývaly v rozpočtovém výboru dne 3. a 7. dubna t. r. při jednání o položce „Střední školství". Poslanec dr. Korošec žádal *vybudování celjského nižšího gymnasia slovinského ve vyšší*, označuje tento požadavek za čistě kulturní potřebu svého národa, proti čemuž však německý posl. dr. v. Hofmann tvrdí, že gymnasijní otázka celjská byla od počátku otázkou politickou a národní a že Němci musí všem dalším požadavkům Slovinců se postaviti na odpor.

Posl. Romanczuk stěžuje si na to, že v Haliči mezi 51 gymnasii jest pouze 5 rusínských. Podle počtu obyvatelstva mají Rusíni právo na 22 gymnasia. Posl. ryt. Vasilko podává resoluci, aby projektované nové rusínské gymnasium v Bukovině bylo již tímto rokem otevřeno.

Posl. ryt. Vukovič navrhuje resoluci pro zřízení reálky v Šibeniku. Posl. dr. Korošec žádá, aby na gymnasiích, na nichž jest mnoho slovinských žáků, budoucně skládali tito žáci maturitní zkoušku ze slovinštiny místo němčiny. Ministr Marchet na to odpovídá, že bylo by snad možno rozřešiti tuto záležitost tak, že by dotyční kandidáti podrobovali se zvláštní zkoušce ze slovinštiny a dostali o tom zvláštní vysvědčení, kromě maturitního. *H.*

Školní služby boží v Prusku. Ministerstvo kultu vydalo nařízení, kterým se upravuje návštěva nedělních služeb božích volněji také na vyšších učilištích a to tak, že se dává rodičům na vůli posílati do nich své děti či nic. (Korresp.-Blatt f. d. akad. gebild. Lehrerstand z 1. IV. 1908.) *Kfr.*

Něco ze srovnávací statistiky českých a německých středních škol (gymnasií, reál. gymnasií a reálek) v Čechách ve škol. r. 1907–8.*)

Počet				Počet tříd na				Počet žáků **) na				Počet obyvatelů (téhož jazyka) připadající na			
gymn. a reál. gymn.		reálek		gymn. a reál. gymn.		reálkách		gymn. a reál. gymn.		reálkách		jedno gymn. nebo reál. gymn.		jednu reálku	
čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.
34	30	26	16	324	244	274	148	9.583	6.843	10.002	5.974	122.902	82.862	160.718	155.366

Jedna třída obsahuje průměrně žáků na				Náklad na 1 žáka činí podle státního rozpočtu na r. 1908 průměrně na				Ze 100 žáků z úhrnného počtu připadá na			
gymn. nebo reál. gymn.		reálce		stát. gymn. nebo stát. reál. gymn.		státní reálce		čes.		něm.	
čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	čes.	něm.	gymn. nebo reál. gymn.	reálku	gymn. nebo reál. gymn.	reálku
29 57	28·04	36·50	34·28	322·3 K	355 5 K	245·— K	285·3 K	48·9	51·1	57·4	42·6

*) Zahrnuty jsou všecky ústavy, státní, obecní i soukromé, úplné i neúplné; škol rok brán je tu na počátku.
**) Řádných, bez privatistů a žákyň.

Středoškolská desideria česká shrnul posl. prof. Drtina v parlamentní své řeči dne 20. prosince 1907, jež vyšla tiskem jakožto č. 45. v knihovničce ,,Času" pod názvem: ,,*Český národ a státní rozpočet na r. 1908*" (cena 30 h.); k bohatému obsahu jejímu se ještě častěji vrátíme. V rozpočtovém výboru dne 7. a 8. dubna t. r. hájili tyto požadavky poslanci Kramář a Maštálka. Kramář si stěžoval, v jak bídném stavu jsou budovy českých středních škol. Poukazoval v té příčině na gymnasia v Rychnově, Králové Hradci a v Praze v Žitné ulici a urgoval zřízení nových budov pro tyto ústavy. Přimlouval se za to, aby městu Slanému byla zmírněna břemena, jež přejalo při zřizování tamního gymnasia. *H.*

Z anglického školství. V anglické sněmovně vede se prudký zápas o správu školskou, který přechází až v boje ústavní. Zákony, odhlasovanými konservativní většinou r. 1902 a 1903, byl přiznán velký vliv na školství anglické státní církvi. Boj proti zákonům těm, vedený jednak liberály a stranou dělnickou, jednak příslušníky ev. církví od státu neodvislých (= nonkonformisty), vedl k odpírání příspěvků na školství a projevil se i ve všeobecných volbách r. 1906, z nichž vyšla veliká většina liberální. Ale správy, přijaté sněmovnou dolní, byly skoro úplně zvráceny sněmovnou lordů, a boj mezi oběma sněmovnami není dosud ukončen. V příštím zasedání rozvíří se zápas znovu. Náladu stran liberálních možno poznati z resolucí přijatých na sjezdech minulého roku.

Resoluce koncilu Svobodné Církve v Leedsu žádá: ,,1. dostatečnou sumu peněz, která by umožnila veřejným institucím zříditi nové školy pod veřejným dozorem a prosté církevního vyučování, tak aby byly v dosahu každého dítěte; 2. aby nahrazeny byly školy nevhodné a nezdravé; 3. aby převzato bylo poloviční ručení za existující stavební výpůjčky dle potřeb jednotlivých okrsků." Výroční shromáždění strany dělnické (Labour Party) usneslo se 627.000 hlasy proti 122.000 na této resoluci: ,,Tato konference vyzývá organisované dělníky, aby neustali ve svých pokusech o parlamentní a municipální uznání národní školské politiky, požadavků podmiňujících blaho budoucích občanů: 1. státní zaopatření pro školáky, 2. vědecky vedenou výchovu tělesnou s lékařskou dohlídkou, zprávami o tělesném rozvoji všech dětí navštěvujících státní školy a odbornou lékařskou pomocí pro každé dítě, které by jí žádalo, 3. odloučení reforem od správy chudinské, 4. národní system školský pod plným dozorem veřejným, svobodný a světský, od školy obecné až k universitě, 5. aby školství střední a výcvik techincký byl částí vychování u každého dítěte a aby byla nepřetržitá návštěva školy zajištěna každému dítěti až do 16. roku, 6. aby nejlepší rozumový a technický výcvik byl umožněn učitelům a aby každý školský okrsek byl vyzván starati se o tolik kandidátů učitelství, kolik jich místní poměry vyžadují."

Daily Mail Year Book for 1908. +

Proti velikonočním exerciciím na středních školách vyslovil se posl. Seitz (scc. dem.) v rozpočtovém výboru dne 7. t. m. Ptal se ministra, zda už jednou přestane vyděračná taktika (Erpressertaktik) některých učitelů náboženství. Nemůže prý to, co jistí učitelé dělají, aby žáky k velkonočním pobožnostem přiměli, jinak nazvati než ,,Erpressung". Řečník uznává veliké obtíže, s jakými by se správa vyučovací setkala, kdyby podnikla potřebné kroky v tom směru, ale přece prosí ministra, aby alespoň po dobrém přátelskými domluvami u představených duchovních, biskupů a vůdců klerikálního hnutí k tomu působil, aby učitelé náboženství na středních školách konečně přestali se svou vyděračnou taktikou. *H.*

Z jednání v rozpočtovém výboru o středním školství dne 3. a 7. dubna t. r. Ministr Marchet k návrhu posl. Schmida, aby za účelem *výcviku řádných učitelů středoškolních* byly zřízeny paedagogické semináře, odpovídá, že se správa již nyní zabývá otázkou vědeckého a paedagogicky prohloubeného výcviku učitelstva, neboť otázka ta jest v těsné souvislosti s reformou středního školství. — Soc. dem. Seitz přimlouvá se rovněž za zřízení paedagogicko-didaktických seminářů při universitách a dále za *odstranění přijímacích zkoušek do střední školy*. — Dr. Velich podporuje návrh posl. dra Drtiny, podaný v anketě, na zřízení *studijního a informačního bureau* v ministerstvu vyučování. — Dr. Kramář přimlouvá se za poskytnutí *drahotního přídavku supplentům*. *H.*

Útržkové kalendáře pro francouzštinu (calendriers à effeuiller) byly už předmětem úvah (na př. Zeitschrift für das Realschulwesen 1907). Utrhuje-li se a přečte na začátku hodiny lístek, žáci naučí se po francouzsku datování, vlastním jménům, svátkům, základním pojmům astronomickým, číslovkám a jich syntaxi (zvláště při připojených na kalendářním lístku historických a literárněhistorických výročích), akož i příslovím. Kalendáře podobné, oktávového formátu, stojí 1 až 2 franky a lze je navrhnouti jako pomůcku vyučovací, jež se dobře osvědčuje. *Spíšek.*

Meteorologická pozorování na školách. Jos. Frühling v posl. čísle „Zeitschr. f. Paedag. Psychologie, Path. u. Hygiene" ukazuje, jaký pokrok učinila meteorologie v posledních desetiletích, a zdůrazňuje potřebu, aby i žáci střed. škol, a to bez zvláštních hodin — jež by bylo stěží získati — se seznámili s důležitými poznatky meteorologickými. Poznání toto díti se může nejúčelněji vlastním pozorováním změn tlakových, teploty, vlhkosti, směru a síly větru, pozorováním drah mračen, jejich forem, oblačnosti, srážek. Doporučuje pozorovati v 8 hod. ráno a ve 2 hod. odp. Frühling správně ukazuje, jak je takovéto pozorování, jež by bylo na všecky žáky během roku rozděleno, důležité netoliko se stránky čistě věcně poznávací, nýbrž i psychologické. Cenu nutných přístrojů odhaduje asi na 480 K. K tomu ovšem by bylo též nutno odbírati mapky povětrnostní. U nás se děje takovéto pozorování, ovšem ne všude takovou měrou, jak žádá autor, na školách hospodářských. Avšak i někde na školách středních. Sám jsem zavedl na dřívějším působišti žákovské pozorování teploty, tlaku, vlhkosti, kteréžto záznamy byly činěny na zvláštní tabulce v budově visící. Toto se dá — jakož i měření srážek — prováděti poměrně nejsnáze. Obtížnější však jest zaříditi pozorování směru a síly větru, nehledě k elektřině atmosférické a j., tak, aby z toho plynul pro žáky užitek skutečný. Konečně náklad na řádné přístroje příslušné není malý. Dnes fysik, zvláště na ústavě menším, neví vskutku, k čemu dříve má užíti dotace. Ceny přístrojů stoupají, náklad na udržování sbírek se pořád zvětšuje — a dotace zůstává stejná. Na rozmnožování sbírek zbývá velice málo. Hledí se tedy zajisté každý fysik uvarovati výdajů, kde jen možno, aby mu zbylo na věci naprosto nezbytné. A pak u mnohých budov i adaptace vhodného místa by stála peníze. Tak se především tato bez odporu důležitá věc nerozbíjí snad o nechut, nezájem učitelů, jako o — peníze. *Dr. Lký.*

Laboranti na středních školách francouzských (lycées de garçons). Ministerstvo vyučování, uznávajíc důležitost praktických cvičení pro vyučování chemie, přírodozpytu a přírodopisu, nařídilo v prosinci m. r., aby na ústavech, kde se toho ukáže potřeba, byl ustanoven způsobilý zřízenec, jenž by professorovi byl k ruce při přípravě i provádění pokusů, jakož i při praktických cvičeních a jenž by zároveň měl na starosti opatrování přístrojů a udržování pořádku a čistoty v učebnách a laboratořích vykázaných jmenovaným předmětům. Služného bude míti v Paříži 1400, 1600 a 1800 fr., na venkově 1200, 1400, 1600 (z čehož mu bude sráženo ročně 500 fr. na stravu nebo 600 fr. na stravu i byt); po 10 letech v I. tř. platební dostane 200 fr. osobního přídavku a po vykonané službě pensi. *Kčr.*

Státní stipendia pro středoškolské učitele kreslení a pro kandidáty učitelství kreslení. V rozpočtu ministeria kultu a vyuč. na r. 1908 jest obnos 3000 K na cestovní stipendia pro středoškolské učitele kreslení. Tím vyhověno spravedlivému požadavku, který již před dvě na lety sekcí kreslířskou byl vzat na přetřes a výborem spolku č. prof. horlivě tlumočen. Podmínky zadávání těchto stipendií nejsou dosud známy, budou však asi totožné s podmínkami platnými při zadávání stipendií učitelům oborů přírodovědeckých. Na podpory studijní kandidátům učitelství kreslení jest vyměřen obnos 13.600 K. Budou udíleny za podmínek v minist. nařizovacím listě z r. 1901 stanovených, s tím však rozdílem, že nyní, když kursy na školách umělecko-průmyslových byly zrušeny, mohou se také kandidáti studující na uměleckých akademiích o ně ucházeti. Bylo by radno, aby páni kollegové kresliři své vynikající žáky zavčas na tato stipendia upozorňovali. *—ych—*

Na vzdělání učitelů tělocviku věnuje vláda v Prusku r. 1908 obnos 196. 430 marek, letos o 7700 marek více nežli v roce předešlém. Z obnosu toho připadá na podpory osobám učitelským, které navštěvují ústav pro vzdělání učitelů tělocviku, 156.400 marek. (Monatschr. f. d. Turnwesen). *Kl.*

Tělesnou výchovou v Německu zabývá se 11.538 spolků, které čítají 1,402.715 členů; tělocvičných spolků jest 7213 se 757.110 členy. Uvážíme-li, že vedle toho všechna studující mládež má tři hodiny týdně tělocviku a mimo to pěstuje hry a rovněž tak že pěstují se horlivě tělesná cvičení i ve školách obecných, musíme doznati, že v Německu věnuje se ze všech států největší pozornost výchově tělesné.

Kursy pro výcvik ve hrách školních u nás konati se budou letos po svátcích velikonočních (pro hry dívčí) a po svátcích svatodušních (pro hry chlapecké); přihlášky přijímá J. Klenka, uč. tělocviku v Praze I.

Seznam kursů pro výcvik ve hrách školních pořádaných v Německu obsažen jest v časopise „Körper u. Geist" č. 21.—22., str. 378.; budou tam pořádány celkem 24 kursy pro hry chlapecké a 19 kursů pro hry dívčí. Od roku 1890, kdy konány byly první kursy, až do dneška vycvičeno bylo v kursech těch 16.493 osob (11595 mužů a 4898 žen); jen v roce 1907 bylo vycvičeno 1318 mužů a 809 žen, tedy 2127 osob. (Körper u. Geist, č. 21—22.) *Kl.*

Tělesná výchova v Prusku. V měsíci prosinci předešlého roku svoláni byli ministrem vyučování ke společné konferenci zástupcové spolků, zabývajících se tělesnou výchovou, zejména dva zástupcové ústředního výboru spolků pro hry mládeže, předseda spolku učitelů tělocviku, zástupce tělocvičných spolků, ředitel ústředního ústavu tělocvičného a j. Konferenci předsedal sám ministr a přítomni byli též úředníci z ministerstva vyučování. Jednalo se o tělesné výchově vůbec. Výsledek těchto porad patrně souvisí s tím, že pruská vláda vložila do letošního rozpočtu 200.000 marek na podporu spolků pro pěstování cvičení tělesných s obzvláštním zřetelem na spolky pro hry a na výcvik učitelů ve hrách školních. (Körper u. Geist.) *Kl.*

Kursy pro vzdělání učitelů tělocviku jsou zřízeny při všech 10 universitách — v Prusku. Letos byl zřízen vládou saskou též kurs při universitě v Lipsku; saští kursisté povinni jsou navštěvovati kurs pravidelně po dva semestry a poslouchati potom ještě v měsíci září kurs v ústavě pro vzdělání učitelů tělocviku v Drážďanech, kdež pak konají zkoušky způsobilosti učitelské pro tělocvik.

Hry zavedeny byly na ústavě ku vzdělání učitelů tělocviku v Berlíně, kdež zaveden byl až dosud pouze praktický výcvik: *a*) ve cvičeních pořadových, prostých a s ručními nářadími, *b*) ve cvičeních na nářadí, *c*) šermu bodmo *d)* šermu sečmo od velikonoc r. 1907 jsou tam zavedeny hry a cvičení lidová místo šermu sečmo. U nás až dosud o hry se nestaral žádný kurs ku vzdělání učitelů tělocviku, ač skoro na všech středních školách pěstují se hry skorem více nežli tělocvik. (Monatschr. f. Turnw.) *Kl.*

Rozšíření pohlavních nemocí mezi středoškolským studentstvem. V době různých anket, pořádaných za všemožným účelem, je bez odporu jedna z nejzávažnějších anketa ku potírání pohlavních nemocí, jež konala se nedávno ve Vídni. Ve schůzi dne 9. března jednáno bylo o „*Rozšíření pohlavních nemocí*". Úvodní referát měl prof. dr. S. Ehrmann, jenž probral rozšíření pohlavních nemocí, jak je bylo lze zjistiti za pomoci nemocenských pokladen a zprávy armádní, a vypočítal jednotlivá povolání, jež vykazují nejvíce pohlavních onemocnění. Z jeho obšírné přednášky nejsmutněji zajímavé je zjištění, že *nápadně velký podíl na tom mají abiturienti středoškolští*, jak soukromým šetřením dokázal dr. Hecht z Prahy. Za nimi teprve řadí se služky, zejména ty, jež pocházejí z nižších vrstev. Z podrobné statistiky druhého řečníka, docenta dra. A. Schiffa, vychází na jevo, že 67% všech onemocnění pohlavních vyskytuje se ve věku do 25 let, 19% v letech od 25 do 30 a ostatních 14% ve věku přes 30 let. Předseda schůze prof. dr. Singer při závěrném doslovu konstatoval, že ze všech statistických šetření vychází nezvratně na jevo, že pohlavní nemoci vyskytují se až do 50% ve věku neplnoletosti, tedy u dospívající mládeže. Jsou to právě nemoci bouřné a toužné periody. Z toho pak vychází nezbytnost, aby bylo náležitě postaráno o sexuální poučení mládeže, kterýžto požadavek je jedním z nejdůležitějších úkolů ankety. —a.

Poučování o ochraně mládeže před alkoholem, kaffeinem a nikotinem. Na II. mezinárodním kongressu pro školní hygienu v Londýně obracel se horlivý pracovník o výchovu tělesně i duševně zakrslé mládeže, F. Weigl, nejen proti alkoholu, nýbrž i kaffeinu a nikotinu. Vytýká dnešnímu hnutí abstinentnímu jednostrannost, ježto potírá pouze požívání piva, vína, kořalky, avšak nechává řáditi jak tabák, tak kávu a čaj. Vyčítá zhoubné vlivy netoliko alkoholu, nýbrž i již malých dávek kaffeinu a nikotinu. Bohatý materiál v této příčině již byl přednesl na kongressu pro studium

dětství v Berlíně 1906. Alkohol buď nahrazován šťavami ovocnými, zrnková káva sladovou. Co se týče kouření, mají se ho děti a nedospělá mládež zdržeti vůbec bez výhrady. Jest pak to především úko'em státu, jenž má míti největší interess o zdraví občanů, aby se tu horlivě ujal osvětné práce. To se může díti s jeho strany především poučováním — zvláště brožurami — při ohlašování novorozeňat, ve škole, letáky mezi rodiči, poučováním vojínů a změněním předpisů vojenských. Kromě státu jest to ovšem povinností tisku, spolků a jednotlivců, majících vliv v některém okruhu společenském. Ředitelé škol mají tu zvláště působiti na rodiče, když přihlašují děti do školy. Weigl dovolává se svědectví lékařů, že nejen alkohol působí drážditě na pud pohlavní, nýbrž i kafíein. Má-li se mládež uchrániti těžkých poruch nervových následkem příliš časného vývoje pudu pohlavního, musí zanechati požívání i kávy zrnkové. *Dr. Lký.*

Instituce školního lékaře. Kuratorium obchodní akademie v Plzni předložilo v říjnu 1907 c. k. ministerstvu ku potvrzení své usnesení, týkající se ustanovení školního lékaře resp. lékařky na obchodní akademii a dvojtřídní dívčí škole obchodní; usnesení toto bylo vyvoláno professorským sborem, doporučeno městským fysikátem a schváleno obecním zastupitelstvem plzeňským.

Jako úkol lékařův a lékařčin bylo v něm stanoveno: 1. bdíti se stanoviska zdravotnického nad stavem budovy a jejího zařízení, 2. prohlédnouti žactvo *a*) v I. roč. všechno záhy po zápisu, *b*) ve vyšších ročnících pouze ty, u nichž v I. roč. byly zpozorovány nějaké vady, nebo jež učitel neb ředitel odkáže ku prohlídce jako podezřelé nějakou chorobou, 3. vyšetřiti jednou za semestr zrak a chrup všeho žactva, 4. poučovati občas a podle potřeby žactvo o nejdůležitějších zdravotnických pravidlech, o ochraně při epidemii, o alkoholismu, nikotinismu atd.

Lékař měl mimo to konati pro žáky IV. roč. obch. akademie dobrovolně se přihlásivší v zimním běhu po 1 hodině v týdnu výklady ze zdravotnictví s touto osnovou: „Fysiologie lidského těla na základě přírodopisné látky probrané v I. roč. Životospráva. Úrazy a náhlá onemocnění, jakož i první pomoc při nich. Hygiena a obchodní zaměstnání." (Na dvojtřídní dívčí škole je zdravotnictví nepovinným předmětem s 1 týdenní hodinou v I. ročníku.)

Za přednášky ve IV. roč. byla vyměřena remunerace K 60.—, za vykonávání pak ostatních povinností školního lékaře (lékařky) byl stanoven roční honorář K 1.— za žáka neb žákyni. —

Ministerstvo vynesením z ledna t. r. prohlásilo, že nečiní námitky proti zamýšlenému ustanovení školního lékaře (lékařky) s uvedenými povinnostmi, ale že *„se zřetelem k dalekosáhlým požadavkům učební osnovy pro vyšší obchodní školy (akademie) nemůže vyhověti návrhu kuratoria na zavedení zdravotnictví jako nepovinného vyučovacího předmětu ve IV. roč. a že by postačilo, kdyby byly lékařem pořádány příležitostné přednášky o tomto předmětu"*. *Kčr.*

Švýcarské obchodní školství v roce 1906/7. (Na základě zprávy sekretariátu švýcarské společnosti pro povznesení obchodního vzdělání, uveřejněné v trojjazyčné Schweiz. Z. f. kaufm. Bildungswesen.)

Jako v jiných státech vzkvétá i ve Švýcařích obchodní školství všech kategorií. V minulém šk. roce měla tato malá země 3 *vysoké*, 22 *střední*, 7 *„nižších"* a 83 *pokračovací* školy obchodní.

Studium na něm. vys. obch. škole (akademii) ve Sv. Havlu (zal. 1899) trvá dvě léta; novinkou v *její* učební osnově jsou semináře obchodních věd a pojišťování. Na obchodním oddělení něm. university curišské (založeném 1903) zavádějí se výklady praktiků a to z pojišťování železniční praxe, bursovnictví a jiných oborů, v nichž zvláště záleží na styku theorie s praxí a kde jednak vědecké bádání je v plenkách, jednak práce jest stěžována měněním se usancí a poměrů vůbec. Třetí vysoká škola trvá od 2. sem. 1906/7 též jako oddělení vlašské university ve Freiburce. — Za *řádné* posluchače švýcarských vysokých učilišť obchodních jsou přijímáni diplomovaní absolventi středních škol tuzemských neb cizozemských jim za rovnocenné uznaných. Ze středních obch. škol byly 2 italské, 7 francouzských, 13 německých; 16 jich bylo trojtřídních, 4 byly čtyřtřídní, 1 pětitřídní a na 1 trvá studium $4^1/_2$ leta; 9 jich bylo pro hochy, 6 pro dívky (2 založeny r. 1906/7) a 7 pro mládež obého pohlaví; žádané stáří vstupujících žáků neb žákyň bylo na 14 školách 15 let, na 8 ústavech 14. rok věku. (V tomto šk. roce přibyly ještě 1 dívčí a 1 „smíšená" stř. obch. škola; mimo to dvě ze stávajících škol pro hochy přijímají od letoška také dívky.)

Úhrnný počet žáků na střed. a vys. školách byl 2836 (r. 1905/6: 2580). Akademie ve Sv. Havlu měla v zim. sem. 81 posluchače, obchodní oddělení university v Curichu čítalo v téže době 57 posluchačů. Ze středních škol nejvíce navštívena byla neu-

châtelská, majíc r. 1906 v listopadu 619 žáků, pak následovala curišská pro hochy s 235 žáky a lausannská s 213; ostatní měly posluchačů od 21—163.

Náklad na vydržování neuchâtelské École de Commerce fr. 285.391 hradil se subvencí státní v obnosu fr. 49.536, školním platem v obnosu fr. 125.290 a příspěvky kantonu, obce a obchodních a jiných korporací. Vydržování veškerého středního i vysokého školství stálo fr. 1,284.583 (v r. 1905/6: 1,197.335), z čehož stát zaplatil fr. 339.364 (proti fr. 317.207 v roce předchozím).

Na „nižší" obchodní školy stát nepovolil subvence. Bylo jich 7 (1 fr., ostatní něm.; 4 dvoutřídní, 2 jednotřídní, 1 čtyřtřídní; povinné stáří vstupujících na 3 bylo 14 let, na druhých 3 let 15, na čtyřtřídce 12).

O stavu pokračovacího školství mohou svědčiti tyto údaje: Žáků bylo v letním sem. 8518, v zimním 14.710; na vydržování přispěl stát fr. 195.892, zbytek nákladu fr. 312.160 hradily kantony, obce a korporace. *Kčr.*

Z obchodního školství. Na valné hromadě rak. spolku učitelů obch. škol (Praha, 30./XII. 1907) stala se tato důležitá usnesení: 1. Pro rak. země založí se *odbor mezinárodní společnosti pro zvelebování obchodního školství*, který by spojoval učitele i muže praxe především k vědeckému bádání v obchodních naukách, jež, u přirovnání s ostatními předměty učebné osnovy obchodních škol, nemají vědeckého propracování. *2. Bude se pracovati o tom, aby jednotlivé kategorie našeho školství obchodního byly ve všech směrech náležitě vybudovány, účel jich v zájmu obchodu přesně stanoven a veřejnosti na mysl uváděn; zvláštní pozornost bude věnována povznesení obchodního školství pokračovacího. (S touto akcí souviseti bude přirozeně řešení otázky úpravy názvu jednotlivých kategorií škol, titulu učitelů, ohrazení se proti ustanovování cizozemců za učitele cizích jazyků, kteří namnoze mají jen proto přednost, že žádají menší plat atd.) 3. Bude pořádána *anketa o soukromém obchodním školství*, jejímž účelem bude upozorniti na jeho četné i vážné nedostatky a nalézti cestu, kterou by byly odstraněny ku prospěchu nejen obyvatelstva a veřejných obch. škol, nýbrž i těch jeho učitelů, kteří svůj úkol vážně pojímají. Anketou má se zároveň nepřímo dokázati potřeba sestátnění obchodních škol.

Tento program *německých* kollegů mimoděk vyvolává stesk na naše poměry. O ústř. spolku professorů č. obchodních škol, založeném přede dvěma lety zajisté u vědomí důležitých úkolů, není slechu. Zanikl-li snad, bylo by záhodno ustaviti *„obchodní" sekci v Ú. S. Č. P.*, jak svého času bylo zamýšleno. *Kčr.*

Přílišný počet židovských žáků na německých středních školách rakouských a hrozící tím požidovštění veškeré kultury německé vzbuzuje čím dále tím vážnější obavy v řadách Němců. Posl. Jindř. Schmid (křesť. sociál) v rozpočtovém výboru dne 3. dubna t. r. obíraje se tímto nebezpečím pravil asi toto: Jakkoliv jest židů mezi obyvatelstvem vídeňským jen 9·2%, přece jsou vídeňské střední školy přímo zaplaveny židy. Na vídeňských gymnasiích jest 28% židů, na reálkách 23·2% židů. Gymnasium Maximilianovo má 64%, Žofiino 67% a Rainerovo dokonce 77·5% židů. Na všech gymnasiích dolnorakouských dohromady studuje 20·2%, na všech reálkách dolnorakouských 21·2% židů. To nejsou poměry normální. Týž poměr pak šíří se i na vysoké školy, a tak vidíme na vídeňské universitě 22·3%, na technice 27% židů. Navrhuje tudíž tuto resoluci:

1. Vláda se vyzývá, aby pečovala o vydatné rozmnožení vídeňských středních škol, přiměřené počtu obyvatelstva města dvoumillionového.

2. Vláda se vyzývá, aby konala šetření o tom, jak by bylo možno poměr počtu židovských žáků ke křesťanským uvésti nějak ve shodu se skutečným počtem obyvatelstva. O výsledku tohoto šetření budiž parlamentu podána zpráva.

Posl. ryt. Onciul poznamenává, že hypertrofie židovských žáků jest ještě značnější na německých školách v Bukovině.

Resoluce Schmidova byla přijata 19 proti 9 hlasům. Pro resoluci hlasovali křesť. sociálové, čeští klerikálové a Jihoslované, dále němečtí radikálové a členové německonacionálního svazu; proti ní hlasovali členové polského klubu, mladočeši, čeští agrárníci, rusínský klub a sociální demokraté. H.

Přesluhující ředitelé a professoři. Poslanec dr. Drexel navrhl a odůvodnil v rozpočtovém výboru dne 3. dubna t. r. resoluci, aby vláda vhodným způsobem působila k tomu, aby středoškolští ředitelé a professoři, sloužící již přes 35 let (!), šli do pense. Mezi jiným zdůrazňuje, že jest si toho velice přáti právě tak v zájmu vyučování, jako v zájmu četných supplentů, čekajících na postavení. *H.*

Professor hradecké university Rudolf Meringer, známý svými studiemi o „věcech a slovech", k nimž prof. Dr. J. Janko podal cenné doplňky, svolává spolu s druhým průkopníkem nové methody, romanistou H. Schuchardtem, **první kongres pro vecnou lidovědu** (Erster Kongress für sachliche Volkskunde) a to u příležitosti padesátého sjezdu německých filologů a učitelů (Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner), který bude napřesrok ve Štyrském Hradci. Předmětem jednání mají být výsledky bádání o nejstarších druzích práce (Urbeschäftigungen: orba, rybářství, pastýřství) a o domácích zaměstnáních technických (šití, předení, pletení, tkaní atd.) *Mts.*

Poznámka k poslednímu koncertu studentskému. Kdo navštívil poslední koncert studentský, byl překvapen neobyčejně slabou návštěvou posluchačstva. Nikdo nečekal, ani sl. zábavní výbor, že sál Plodinové bursy bude vyprodán, ačkoliv program byl pro studenty vhodný, po stránce umělecké cenný, obsahuje symfonické básně nejlepšího symfonika našeho Dvořáka, složené podle „Kytice" Erbenovy, a Filharmonie zaručovala dobré provedení. Jeť příliš známo neporozumění a lhostejnost pražského studenta k uměleckým produkcím, ačkoliv denně téměř může býti přítomen uměleckému koncertu, divadlu a p. Sotva jej uzříte v divadle nebo v síni koncertní, za to athletické zápasy ve Variété nebo kopaná na Letné se těší zvláštní přízni jeho. Každá surovější hra nebo sport přivábí houfy studentů, kteří, jako smyslů zbaveni, tleskají a volají na potlučené sportovníky, ale pošlete-li je do umělecké výstavy nebo koncertu o nízkém vstupném, najdete jich tam asi tolik, kolik se našlo spravedlivých v Sodomě.

Proto je nutno užíti všech prostředků, aby zájem studentův k umění byl zvýšen.

Nestačí na př. jenom sestaviti cenný pořad koncertu a zajistiti provedení jeho Filharmonií, jak to učinil sl. výbor zábavní, ale bylo třeba jej studentům předem důkladně vysvětliti a učiniti náležitě srozumitelným. Čekal jsem, že sl. výbor pošle na každý ústav aspoň týden před koncertem odborně napsaný úvod ke skladbám a požádá p. důvěrníka ústavu, aby spolu s p. učitelem zpěvu jej studentům přednesl a doprovodil případnými ukázkami klavírními. Pražské ústavy jsou namnoze opatřeny klavíry (nevím, zdali všecky), bylo tedy takové provedení snadné. Ale zatím sl. výbor prodával(!) zbytečný (— poněvadž studentům ničeho nevysvětloval —) úvod před koncertem, kde mu ho množství pak zbylo na památku. Tím také nejlepší prostředek k reklamě ušel sl. výboru.

Vedle toho i vstupné mělo býti levnější. Uznávám, že výlohy byly značné a že se sl. výbor snažil je krýti vstupným. Ale třeba pro dobrou věc s počátku pracovati i se škodou a minus zaplatiti přebytkem divadelním.

Největší škodnou tentokráte byly pp. důvěrníci, z nichž mnozí vůbec koncertu studentům neoznámili anebo až poslední den. Ukázali tak nejlépe svoji ochotu a horlivost. Ačkoliv dostávají zdarma po lístku, zapomněli sebe i lístek doma. S nimi scházeli také ostatní pp. kollegové a jich rodiny, od nichž sl. výbor čeká, že zakoupí dražší místa. Tak celá návštěva čítala sotva 150 posluchačů, kteří si lístek koupili, a asi 80 studentů na rychlo sehnaných p. kol. Šimákem. Věru, zahanbující fakt! Přes to tento nepodařený koncert nesmí zastrašiti sl. výbor, aby nepořádal brzo nový.

Aby byl levný a přilákal naše studenty, doporučoval bych, aby sami studenti účinkovali. Myslím, že mezi 3126 studenty a 656 studentkami středních

škol pražských našlo by se 200 dobrých zpěváků a hudebníků, kteří by do roka nacvičili pořad tří koncertů. Pořad skladeb by se přesně stanovil předem na celý rok a cvičil nejprve odděleně po ústavech a pak společně. Pp. učitelé zpěvu jistě ochotně by se uvolili skladby nacvičiti. Doufám, že každého z nich již omrzelo dnešní ustavičné přecvičování kostelních písniček. A žáci vědouce, že se naučí krásným písním a sborům, hlásili by se s větší chutí do zpěvu. Ostatní ze zvědavosti již přišli by se podívati na své soudruhy a slyšíce, co učením dovedou, spěchali by rozmnožiti jich řady a koncertní síně byly by plny.

Takovým způsobem rostlo by porozumění a láska jich k hudbě, zušlechťoval by se jich vkus a umenšoval jejich přílišný zájem pro kopanou a sport. Že úspěch byl by jistý, dokazují mnohé ústavy venkovské, jako v Jindř. Hradci, Čes. Budějovicích, Hradci Král., Benešově a j., kde studentské orchestry a pěvecké sbory každoročně pořádají veřejné koncerty pro obecenstvo ve prospěch chudých ústavů. Ba, bývá při ústavě i kapela dechová, jež studentům na pochodech hraje. V tom pražské ústavy by se mohly mnohému dobrému přiučiti. Právě v tomto čísle se nám oznamuje ustavení sekce pro uměleckou výchovu při ústředním spolku, jež si stanovila za úkol naučiti mládež pracovat a vzbudit v ní plný zájem pro vše ušlechtilé a krásné. Jí adresuji svůj návrh a doufám, že v té věci brzo přivede nápravu. — *jk.*

Na obchodní akademii plzeňské zahájen byl počátkem 2. běhu na náklad kuratoria ústavu tříměsíční *esperantský kurs*. Přihlásilo se 26 žáků a vyučuje se po dvou hodinách v týdnu. *Kčr.*

P. T. učitele a professoři esperantisté žádají se, aby ve vlastním zájmu sdělili s námi pro chystaný Adressář učitelů a professorů esperantistů (z celého světa): 1. Zevrubnou adresu (jméno, stav, bydliště, ulice, číslo, země). 2. Na jaké škole a čemu učí. 3. S kollegy kterých národností přeje si dopisovati. 4. O čem. 5. Komu a čím by mohl zvláště prospěti. 6. Zvláštní přání. — Odpovědi vyžadujeme si (z technických důvodů) na obyčejném korrespondenčním lístku. — Otázek netřeba opakovati; postačí pouhé očíslování odpovědí. — Odpovědi přijímá Theodor Čejka, učitel, Bystřice-Hostýn, Morava, nebo Josef Krumpholc, učitel tamtéž.

Výstavní přídavek. Pan říšský poslanec Ladislav Čech intervenoval s p. říšským poslancem Hrázským u p. ministra financí v příčině udělení drahotního přídavku uřednictvu pražskému a předměstskému v době jubilejní komorní výstavy. J. Exc. pan ministr financí z počátku velice stručně prohlásil, že poskytnutí přídavku nemůže povoliti, a teprve když jemu bylo poukázáno na udělení takového přídavku úřednictvu v Liberci př. pořádání tamní výstavy, slíbil, že záležitost tuto prozkoumá, a prohlásil, že „tolik, co bylo učiněno v Liberci, bude učiněno i v Praze". V téže věci informoval se p. poslanec Čech též u p. odbor. šéfa Engla, který prohlásil, že udělení takového přídavku vyžadovalo by značného obnosu. Přiznal, že se to stalo v Liberci proti jeho vůli a že tím vznikne nebezpečná praejudice. Bude prý nucen v nejbližších dnech otázkou tou se zabývati, ač není zvláštním přítelem výstavního přídavku. *(Věstník „Klubu státních úředníků" č. 6.)*

Stálá výstava školská, museum Komenského a Slavín učitelský ve II. patře farní budovy u Panny Marie Sněžné na Jungmannově náměstí v Praze II. otevřeny jsou vždy v sobotu od 2 do 4 hodin odpol. Vstup volný toliko osobám dospělým. Veškeré dotazy ochotně zodpoví K. Kesl, učitel v Praze, č. p. 134-VI.

Osobní. Hlavní učitel na ústavě učitelek v Praze, přidělený službou ústřednímu ředitelství c. k. škol. knihoskladu ve Vídni, *Jan Jursa* obdržel titul vládního rady. — Soukr. docent Dr. *Boh. Kučera* jmenován byl mimoř. prof. fysiky na filos. fakultě české univ. v Praze. — Prof. reálky v Táboře a soukr. docent české techniky v Praze *Mat. Norb. Vaněček* jmenován byl řádným profes. mathematiky na české technice v Praze. — Prof. státní prům. školy na Smíchově Dr. techn. *Alois Čenský* jmenován byl mimoř. prof. stavitelství na české technice v Praze. — Soukr. docent dějin franc. literatury na české univ. v Praze Dr. *Hertvík Jarník* potvrzen byl soukr. docentem téhož oboru na české technice v Brně.

Členy kuratoria rakouského musea pro umění a průmysl ve Vídni byli na dobu tří let jmenováni prof. české univ. v Praze Dr. *Otakar Hostinský* a prof. akademie umění v Praze *Vojtěch Hynais*.

Do VII. hodn. třídy byli povýšeni: professoři uměl. prům. školy v Praze *Bedřich Kluge, Jan Kotěra, Karel Mašek* a *Stanislav Sucharda;* professoři st. průmyslové školy v Praze *Václav Bartoš, Josef Mašín* a *Jan Šula;* professoři st. průmyslové školy na Smíchově *Jan Kabelík* a *Jaroslav Vejdělek;* professoři st. průmyslové školy v Plzni *Emil Ledrer, Frant. Němeček* a *Kajetán Procházka;* professoři st. prům. školy v Brně *Frant. Straka* a *Jos. Svatoš*.

Do VIII. hodn. třídy byli povýšeni: professoři uměl. prům. školy v Praze *Jan Beneš, Emanuel Dítě, Alex. Jakesch* a *Josef Schusser;* professoři st. prům. šk. v Praze *Alois Bouda, Jan Dvořák, Frant. Fencl, Frant. Pfister, Josef Ryšavý* a Dr. techn. *Frant. Srbek*; prof. st. prům. šk. na Smíchově *Jan Hošek;* prof. st. prům. školy v Plzni *Bohuslav Štrébl;* prof. st. prům. šk. v Pardubicích *Otakar Valenta;* professoři st. prům. školy v Brně *Frant. Březina* a *Jan Martinec*.*)

Prof. st. prům. šk. v Brně *Karel Raidl* přeložen byl v téže hodnosti na st. prům. školu na Smíchově. — Uciteli israelského náboženství obou st. gymn. a české reálky na Král. Vinohradech rabínu Dru. *Gust. Weinerovi* udělen byl titul professora. — Učitel X. hodn. tř. na odb. šk. pro zpracování dřeva ve Val. Meziříčí *Karel Pelant* byl povýšen do IX. tř.

Vzorný ředitel.

> Tyto jsou dva nezbytné instinkty lidství, láska k pořádku a láska k humanitě.
> *J. Ruskin.*

Ředitel vinohradského gymnasia, *vl. r. Dr. Josef Bernhard*, jest muž zvláštních vlastností. Prvně jsem se s ním setkal r. 1896, ucházeje se tu o definitivní místo. A již tenkráte svou prostotou a přímostí cele mne zaujal. Nepřijímal mne ani s nápadnou zdvořilostí ani u dveří — jako jinde — a přece jsem vycítil, že vykoná svou povinnost a bez protekce.

Byl to zvláštní sbor, v němž jsem se po prázdninách octl. Ačkoli jsme byli asi tři noví, nikdo toho na nás nepozoroval, ani my sami. Po první konferenci bylo nám, jako bychom tu byli odjakživa, a po prvním večírku — jako bychom patřili do jedné rodiny. Toho jsem dosud nikde nepozoroval, ač jsem již 12 let sloužil. Rovnost a kollegiálnost všech vůči všem — tento můj ideál o škole — nalezl jsem teprve na Vinohradech. A nebylo třeba zvláštního důvtipu, abych postřehl, že tvůrcem toho jest ředitel. Až dosud s pojmem ředitel spojoval jsem pouze představeného; že může býti ředitel i upřímným a věrným přítelem, o tom jsem se přesvědčil teprve na Vinohradech. A řed. Bernhard byl nám *všem* upřímným přítelem, jenž znal sice přísnost, ale — jen vůči sobě. Jeho důtklivá řeč byla jemná, čím choulostivější věc, tím měkčí výraz a jemnější tón.

Ryzí a ušlechtilá povaha řed. Bernharda vyšla z tvrdého života. Chudý broumovský student z Police n. M. (* 30. října 1848) přišel do Prahy s velice skrovnými prostředky, ale s jasnou hlavou a čistým srdcem, oddal se studiím s neukojitelnou chutí a jako maturitu tak i státní zkoušku odbyl s vyznamenáním a hned pak dosáhl hodnosti doktorské (1873). S jakou chutí a radostí bral se za učitelskou povinností do Jičína a po roce do Chrudimě, lze si představiti. Tu šťasten ve škole i vlastní rodině, všechen prázdný čas obětoval dalšímu vzdělání, a jak to bylo na prospěch jeho působení, jest viděti z toho, že již prvním rokem vyznamenán byl za svou činnost. Záhy těšil se veliké vážnosti ve městě — ačkoli nevěnoval se veřejnosti — i u svých kollegů a žáků, jimž hleděl, jak mohl, prospěti i hmotně. Tuto krásnou črtu povahy přenesl později do nového působiště. Nově zřizované gymnasium vinohradské nemohlo dostati schopnějšího ředitele nad něho (1892). Bernhard měl vrozenou schopnost k tomuto úřadu a nebyl k němu veden ani hmotným prospěchem ani touhou po vládě jiným; hledal nové působiště pro své ideály o škole, kde by samostatněji mohl vtělo-

*) S jakou nedočkavostí toto jmenování kollegů z průmyslových škol se očekávalo, patrno nejlépe z toho, že někteří kollegové dosáhli povýšení do VIII. tř. hodn. po 18, ba až po 20 letech započtené služby.

vati své myšlenky ve skutek, a viděl, že to možno pouze při správě školy, nikoli při pouhém vyučování. Věděl sice, že administrativně je ředitel až příliš nesamostatný, za to že *ve vedení sboru a žáků má zrovna tolik volnosti, kolik má k tomu schopnosti.* Věděl, že i poučení pro vedení úřadu učitelského i instrukce ponechávají vnitřní škole nejen velkou volnost, nýbrž přímo k ní vybízejí, a znal, že pokyny představených mohou býti nesnadné, nikdy však nemohou býti protichůdné oněm prvnějším. Zkušený pedagog dovede vždy nalézti cestu a po ní jen a jen ve prospěch žáků působiti; neboť řed. Bernhardovi vždy tanulo na mysli: suprema lex discipulorum salus.

Stav se r. 1892 ředitelem, měl ř. Bernhard výhodu, že přišel na nový ústav a mohl spolupůsobiti při výběru učitelů; pokud na něm bylo, hleděl bez ohledu na pravo i na levo pouze k nejlépe kvalifikovaným a měl, jak se říká, šťastnou ruku. Proto také sbor vinohradský tvořil jednolité těleso, jež v osobě ředitelově mělo svůj střed. Bylť skutečně prvním mezi sobě rovnými, sám vždy tak jednal a bylo to jeho chloubou. Neznaje ani pánovitosti ani domýšlivosti, s nimiž všeliká tak ráda se sdružuje prostřednost, dával se ve všem jednání vésti pouze povinností, jejíž posvátnou vážnost snažil se přenésti i na celé své okolí. Jeho všeobecné vzdělání bylo široké, jeho odborné vzdělání hluboké, proto se vší skromností vážil si každého vědění u jiných a bylo mu naprosto cizí se v čemkoli povyšovati. Nikdy se nebál říci: „To není můj obor, abych o tom rozhodoval.“ Ba i když dobře věc znal, rád se uchyloval k učiteli odborníku jakoby o radu, čímž nejlépe utužoval se důvěrný svazek, takže chybil-li z nás někdo, ihned obracel se s vlastním vyznáním k řediteli a ten bez výčitek a poučování sám snažil se, bylo-li toho třeba, věc napraviti. Tu platilo: důvěra budí důvěru a láska budí lásku.

Správu ústavu vedl vzorně, takže každou hodinu mohl ji předati do jiných rukou bez nejmenší obavy, že budou shledány jakékoli nepořádky. Mělť zvláštní schopnost, pamatovati si řadu podrobností v tomto oboru a nezapomenouti jich, dokud nebyly provedeny. V té příčině nebylo mu třeba zápisníků. Také obstarávání pomůcek nepustil se zřetele, dokud vše nebylo opatřeno, a nedělalo mu pražádných obtíží s nejrozličnějšími předměty toho druhu se zaměstnávati. Se stejnou virtuositou dovedl si v krátkém čase zapamatovati nejdůležitější stránky rozvrhu, takže vždy věděl, kdo v které třídě začíná a kdo končí, kdo má prázdno a pod. Proto vedl kontrolu, aniž o tom měli členové sboru zdání, a bylo-li třeba, činil opatření dříve, nežli to kdo zpozoroval.

S jakou virtuosností řed. Bernhard uměl dělati rozvrh předmětů a hodin, jest všem známo, kdo u nás sloužili. Zásadou jeho bylo, zachovat co možná kontinuitu vyučování a měniti učitele pouze tam, kde toho nastala nutnost. Znal ze zkušenosti, že i slabší učitel daleko lepších výsledků dosáhne, má-li po více let tytéž žáky, ježto zde spolupůsobí vzájemná navyklost a stejnost metody daleko více, nežli větší vyspělost při časté změně. Druhou zásadou jeho bylo, co možná vyhověti všem členům sboru, pokud se to srovnává s prospěchem školy, v jednotlivých přáních, týkajících se rozvrhu hodin. Tuto jistě velmi nesnadnou úlohu řešil pak s takovým úspěchem, že snad byli vždy všichni spokojeni, neboť jen tehdy nevyhověno tomu kterému přání, kde to naprosto nebylo možno buď úředně nebo fysicky. Na počátku školy již po 3—4 dnech býval definitivní rozvrh hodin hotov. Nastala-li změna během roku, nikdy nebylo řed. Bernhardovi obtížno udělati nový rozvrh se stejnou ochotností.

Jednou z nesnadných úloh ředitelových jest kontrola písemných úkolů žactva. Při ústavě, majícím až přes 500 žáků, a zejména za dřívějšího systemu týdenních úloh, jest to úkolem opravdu vysilujícím, neboť na žáka připadalo 5 sešitů a na sešit 4—10 úloh (do vánoc). Při této příležitosti může nejsnáze zablesknouti se ředitel svými vědomostmi nejen ze svého oboru vědního, nýbrž i z ostatních, a skutečně bývá jí k tomu užíváno; ba jsou známy i případy, kde tato revise stvrzována do každého sešitu podpisem nebo štampilkou, a vrcholu dokonalosti dosaženo v tom, že dokonce opravováno modrou tužkou, co se revisoru nezdálo dosti dobrým. Ani se stínem něčeho podobného neshledali jsme se u našeho ředitele. Vykonal velmi svědomitě svou povinnost jistě těžkou a často i nemilou, poznamenal si vše, čeho bylo potřebí, a s každým *soukromě, kde toho byla nevyhnutelná potřeba pro učitele i žáky,* o tom pohovořil a ze své zkušenosti radil, jak a co dalo by se napraviti. Připomínám, že jen prospěch žáků a zejména i mladých učitelů rozhodoval o každém slově, jehož tu bylo užito: parcere personis, dicere de vitiis! Při svém opravdu širokém vzdělání — nikoli pouhých blyskotkách encyklopaedických mušek — dovedl snadno a jasně postřehnouti, pokud poklesek plyne z povahy věci a pokud z povahy učitelovy, proto přísně rozpoznával nezběhlost od zběžnosti, nezkušenost od nevědomosti a neobratnost od povrchnosti. Chybami se učíme, a kdo nikdy v ničem nechybil, nikdy nic ne-

svedl. Kde nemohl rozpoznati věc rozumem, rozhodl citem. Jsa krajně svědomitý a velice zkušený učitel, věděl, že dobrým slovem i nedobytná brána se otevře, neřku aby se neotevřely srdce a rozum učitele dobré vůle, a u něho byl každý dobré vůle, i když vážně pochybil. Proto se může honositi, že mnohého uvedl na nejlepší cestu a dobrotou srdce získal ho cele jeho povolání.

Hlavní zásadou řed. Bernharda bylo, že škola jest pro žáky a tudíž vše, co se v ní děje, musí míti za účel *jejich* blaho. A nebylo pracováno jen pro přítomnost, nýbrž pro budoucnost, neboť vědomí, že gymnasium jest pouze přechodným stupněm vzdělanostním, bylo tu měřítkem pro veškeru činnost. Žákům mělo se vštípiti přesvědčení, že vše, čemu se zde učí, jest potřebno a důležito nikoli pro určité povolání, nýbrž pro vyspělost k zvláštnímu studiu pro takové povolání. Vážnost úkolu vyučovacího měla s učitele přejíti na žáka, aby chápal, že život jest práce, že život vyžaduje velmi mnoho práce a že není hračkou dodělati se skutečné vyspělosti rozumu. Jak se někdy říká, že se mají žáci učiti hravě — a tuto nesprávnou frási rádi opakují mnozí ředitelé —, nebylo nikdy ideálem vyspělých snah řed. Bernharda, nýbrž jeho touhou bylo vštípiti učitelům snahu, aby lehce přemáhali největší obtíže svého předmětu, a k tomu cíli ukazoval jim jedinou cestu: usilovnou, svědomitou a časem naprosto nespořící přípravu do školy. A aby ukázal, že je to možno, ač byl výtečně pro své povolání připraven z university a ve školní službě zešedivělý, připravoval se vždy a na každou hodinu svou, i když měl za jiného supplovati. Jeho způsob učiti a nabádati jiné byl vůbec založen na příkladné činnosti vlastní, čímž nejlépe vyhovoval tomu, čeho si tak vřele přál Komenský od učitele.

Největší pozornost věnoval mladým učitelům. Věděltˇ nejlépe, co práce a námahy stála ho snaha státi se dokonalým učitelem. A *z této a jen z této* čistě humanitní pohnutky navštěvoval ochotně a často hodiny začínajících učitelů a jim pak radou pomáhal a povzbuzováním a ukazováním na lepší stránky jich schopností a na snadnost při dobré vůli zbavení se škodlivých návyků. A co jest nejdůležitějšího, dělo se to zcela nenápadně, a nemluvil-li o tom dotčený sám, nikdo se o tom nedověděl. Proto také mladí učitelé, i když pobyli u nás pouze rok, těžce se od nás loučili, podnes na ústav vzpomínají a často i po desítileté službě tvrdí, že to byla nejkrásnější doba jejich učitelování.

Co se naprosto příčilo povaze řed. Bernharda a co jinde tak těžce nesou učitelé, jest veřejné vypočítávání poklesků a vad (někdy směšně malicherných) při vyučování v jednotlivých třídách. Tento přežitek, jenž plyne pouze z nepochopení úřadu ředitelského a který vždy svědčí o málo jemném taktu a málo srdečném poměru k učiteli, hubí často v mladém učiteli upřímnou snahu po zdokonalení, zatvrzuje jeho srdce a, což jest nejhorší, zaučuje ho v klamání představených, protože jej staví ve sboru na místo hanby. Jest potřebí velmi silné povahy, aby nepodlehla při takovém vedení. Toho si byl řed. Bernhard plně vědom nikoli ze zkušenosti, nýbrž z vrozené jemnosti citu a čistého člověctví. Jeho výklady o potřebě odstranění vad při vyučování byly vždy všeobecné a pronášeny tónem naprosto mírným, třeba důtklivým. Ba řed. Bernhard vždy četl ze své zprávy toto místo rychleji, jakoby vyslovoval snažnou prosbu k těm, s nimiž mohlo to býti ve spojení, aby ho zbavili téhle *bolestné* povinnosti.

Konference byly *stručné*, *přesné* a *součinné*. Vyplývalo to přímo z povahy řed. Bernharda. Dopodrobna vše připravil, čeho třeba, promyslil všechny vážnější záležitosti, porokoval o nich s jednotlivými professory při nejrozličnější příležitosti, při pouhém hovoru nebo vážně bera na potaz ty, jichž se týkalo, nebo se těšili obzvláštní vážnosti jeho. V řečňování si neliboval, ba ani jiným v tom nepopouštěl půdy. Dovedl velice taktně zakončiti rozpřádající se hovor, tak že starší znajíce náš způsob rokování libovali si v lakonické stručnosti a mladší se tomu od nich přiučili. Proto nebyly konference torturou, nýbrž vážnou povinností, které se každý ochotně a rád podroboval věda, že osobně jest v nich bezpečen a že v nich uslyší pouze to, co jest nezbytné ku blahu školy.

Blaho všech žáků leželo mu na srdci upřímně a poctivě. Nikdy u něho neměly vlivu rodinné poměry do takové míry, aby někomu v čemkoli nadržoval, aby se jen proto zaň u učitele soukromě přimlouval — vůbec to, čemu se říká ve všedním životě protekce, bylo mu odporné. K pokleskům a slabostem žáka byl shovívavý, vyčerpával všecky prostředky, aby ho uvedl na dobrou cestu, osobně naň snažil se působiti, jen aby v něm probudil lepší stránky jeho povahy. A stálo to někdy velmi mnoho práce. Byl přísným strážcem spravedlnosti, každá důležitost musila býti prozkoumána a vyšetřena, znova uvažováno o pohnutkách a vlivech mimoškolských, nežli docházelo k potrestání. Tento nejtěžší úkol úřadu našeho, který, i když jest nejspravedlivější a nutný, přece jen bolí duši citlivého učitele, konal pak s celou vážností situace. Trest

ředitelské důtky byl nejtěžším trestem; pouze tam, kde žák prohřešil se svým jednáním proti vší obci školské, užito karceru, vyloučení pak pouze, stal-li se žák blahu ostatních nebezpečným. Všech těchto trestů bývalo málo a byly skutečnou výjimkou v životě školy — zásluhou zvláště ředitelovou.

Ale jsou i světlejší stránky našeho úřadu, nežli jest soudná stolice. Již od počátku ústavu byly to zejména výlety žactva, jichž se řed. Bernhard ochotně a rád účastnil a při tom všemožně působil, aby žáci co nejvíce užili a se osvěžili tělesně i duševně. Dosud je to jediná příležitost, kde se mění školní poměr učitele a žáka ve společenský a kde tudíž možno poznati i ony stránky povahy, kterých žák obyčejně neprojevuje, neb je i skrývá. Přibývající stáří a ozvy choroby zdržovaly řed. Bernharda nejprve od dvoudenních, později i od půldenních vycházek.

Nemenší byla starost ředitelova o hmotnou pomoc žactva. Spolek pro podporu chudých studujících byl jeho dílem, sám množil jeho příjmy, vyhledával mu příznivce a i v záložně užíval svého vlivu k jeho prospěchu. Zvláště výborným prostředkem byly studentské akademie, skládající se z hudby, písně a přednášení básní, při čemž bylo často přemáhati velké obtíže vnitřní i vnější, ale ředitel Bernhard, jak mohl, staral se o jejich zdar. I jinak staral se o podporu žáků. Sámť poznal kdysi život chudého studenta a věděl, jak dotěrnou osobou jest Bída, která se těžce skrývá a tížeji vyhání. Proto jeho pomocná ruka byla u všech, k nimž se tlačila . . .

Nejlépe ukázala se tato krásná stránka povahy Bernhardovy, když Pán povolal k Sobě toho, kterého tak vroucně miloval a jenž právě vycházel z universitní auly do víru života. Když těžký bol rodiny přecházel v tichý, ale tím hlubší zármutek, byla první myšlenka našeho drahého trpitele na jeho žáky. Blížily se Vánoce; i mně bylo úzko při pomyšlení na tyto svátky vzpomínek — vždyť . . . A řediteloví dali pod smutný stromeček „Ježíška" tomu, jenž v ten večer plesal již před trůnem Nejvyššího, nade vše krásný a z hlubokého citu trysknuvší dárek — 2000 K na stipendium pro chudé žáky . . . Ó, jak zaplesal „drahý Pepa" na nebesích . . .

Smýšlením politickým hlásil se řed. Bernhard ke konservativnímu směru. Mluvil-li o důležitých událostech politického života, posuzoval je s čistě českého stanoviska a zřídka ostřeji vyslovil se o té které osobě. Svého mínění nikomu nevnucoval a dovedl se srovnati s míněním i opačným dobře věda, že lidé diametrálně různých náhledů mohou býti ušlechtilé povahy a netřeba vzájemných hněvů. Nepolitikařil nikdy. V těžkých chvílích, kdy dolehla na nás s celou tíhou nepřízeň doby, neskrýval spravedlivou rozhořčenost, ale také jí nenesl na odiv. A utrpěl-li sám na sobě, mlčel, věda, že neprospěje postranní reptání tam, kde nelze veřejně hájiti svého mínění. Proto nikdy nebylo sporů ve sboru pro běh veřejných událostí, byla úplná snášelivost různých směrů přesvědčení, jak to sluší vzdělaným a svého postavení dbalým mužům.

Sbor professorský se svým ředitelem byl v nejdružnějším poměru. To přicházelo k nejjasnějšimu projevu o „historických" večírcích a výletech. Scházeli se obzvláště s počátku bezvýjimečně kromě nemocných všichni, kdož byli na ústavě zaměstnáni, a nebylo rozdílu mezi námi; přednost měli pouze ti, kdož přinášeli nejveselejší mysl do shromáždění. Jak kdo přišel, tak se posadil, nebylo hodností a stáří, i ředitel sedal uprostřed a nikdy na nějakém „čestném" místě. Hovory vedly se o veselé stránce služby, nikoli o jejích lopotách. První zdravice pronesena ředitelem sboru nebo naopak a vždy radostně a vesele, pak přicházeli jiní s humorem a konečně zanotoval S. „Přišel peřél" a již neustal zpěv, hovor veselých příhod ze staré i nové školy, až vše okolo 11. hod. zakončovalo se přesvědčivě zpívanou „A ta naše láska", neboť skutečně cítili jsme všichni, že se máme rádi. A když o Josefském večírku pronášel Č. blahopřání řed. Bernhardovi — stručně a od srdce —, zvlhly nám všem oči a náš drahý oslavenec odpovídal rovněž stručně a vroucně, kladu důraz vždy na to, že vésti ústav v takové harmonii se sborem jest mu lehkostí. Pak připíjel ostatním Josífkům sám. A co jsme zažili na výletech, bylo by dlouho vypravovati . . .

Řed. Bernhard byl sboru i jednotlivci skutečnou záštitou všude, kde se ukázala potřeba. I k němu přicházeli po velkoměstském zvyku se žalobami na učitele a někdy i s pohrůžkou. Leč on jim moudře, ale rozhodně vyložil, kde sluší hledati příčinu zdánlivého sporu a jak ji odstraniti. Jako žáka vůči učiteli, tak učitele vůči veřejnosti chránil a nedopustil, aby kdokoli osoboval si úsudky o činnosti jeho, neznaje ani povahy ani způsobu jeho práce. Nic tu nepomohlo ani bohatství ani vysoké postavení: amicus Plato, magis amica veritas! Také vůči představeným snažil se v dobrém světle ukázati schopnosti a vůli sobě podřízených učitelů a nejednomu velice prospěl, aniž tento měl o tom jenom tušení. Jak již lidský život jest nevypočitatelný, byly tyto úkoly velmi nesnadny a často rozčilující, protože bylo v nich

jisté s nejistým směšováno, takže ani nejbystřejší zrak a nejjemnější cit nebyl vždy schopen všech stránek jasně postřehnouti. Leč tolik přizná každý z nás, že řed. Bernhard chráně jedné strany, *nikdy* neublížil druhé. Vždy hájil pravdy, vždy a bezvýhradně mluvil pravdu, vždy domáhal se pravdy; lež i v neškodné věci z duše se mu protivila: tu mlčel. I v tom byl všem jiným vzorem!

Mohlo by se mysliti, že všecko, co bylo v našem sboru konáno a děláno, vymykalo se skutečnému způsobu života a tudíž ani nepotřebovalo obzvláštní schopnosti k svému řízení. Byl by to velice vážný omyl. Byliť jsme všichni i se svým ředitelem pouze lidé, kteří podléhali stejným slabostem jako jiní a nejsou tudíž prosti ani chyb, jež každému člověku jsou vlastní. Při tak četném sboru byly různé povahy, často se zdálo, že prospěch jednoho jest škodou druhého, někdy okolnosti nutkaly ke sporu — avšak vždy tu stála osoba ředitelova, jež nedala vzniknouti tomu, co ruší mír. Již pouhé pomýšlení naň spor srovnávalo! Jeho vláda byla stálou stráží, aby nic neohrožovalo žáky a učitele v jejich školním životě. Takových mistrů jest v každém umění málo a proto si jich tak velice váží obvláště ti, jimž povolání jest více než pouhým výdělkem.

I u svých představených těšil se řed. Bernhard neobmezené vážnosti pro svou úřední schopnost, učitelskou zdatnost a vynikající vlastnosti povahy. Bylť několikráte vyznamenán, r. 1906 jmenován vládním radou; tohoto nejvyššího vyznamenání velice si vážil, ale bylo mu líto, že alespoň ještě dva jeho stejně staří kollegové pražští, s nimiž byl v přátelském poměru, toho nedosáhli. Tato nezištnost nejlépe projevila se při blahopřání sboru. Také měl státi se zástupcem professorstva středních škol v zemské školní radě, což bylo na všech stranách velice sympathicky vítáno, ale náhle rozhodnuto jinak . . .

Již myšlenka, že půjde „náš ředitel" do pense, velice nás znepokojovala a působila nám zármutek. Rozloučiti se s představeným tak vroucně milovaným bylo nám pomyšlením bolestným, ač z duše bychom mu byli přáli zaslouženého odpočinku. A pak to přišlo. Zákon života je neúprosný. Mnohému z nás zahánělo to spánek od lože a svíralo hruď, leč . . . A nemohli jsme se jen tak odloučit a rozloučit. Tu nestačí jen stisknout ruku a říci „s Bohem buď!" Aby duch toho, jenž vybudoval ústav a pěstil v něm strom míru a lásky, nikdy nezmizel z naší školy, založili jsme ke cti řed. Bernharda studentské stipendium, sebravše 2000 K. Ne v té sumě, ale v tom úmyslu sluší hledati smysl našeho skutku: naše láska k našemu řediteli je trvalá a pevná, ani jeho odchod jí nezměnil, naopak zvětšil a zduchovnil, nic nás nemůže rozloučiti nežli hlas Boha volajícího nás do věčné radosti! . . .

V. J. Dušek.

Zprávy spolkové.

Z výboru Ústř. spolku českých professorů v Praze.

Schůze výboru ze dne 6. března 1908 v Měšťanské Besedě v Praze-II. Přítomno 17 členů výboru. Ostatní se omluvili. Schůzi zahájil starosta v 7 hod. vzpomínkou na zesnulého básníka Svat. Čecha, kterou vyslechli přítomní stojíce. Starosta referoval dále o opatřeních, která jménem spolku byla učiněna v příčině pohřbu básníkova, zvláště o zakročení, aby pohřbu směly se zúčastniti též střední školy.

Dále zmiňuje se o občasné schůzi, konané dne 29. února t. r. v Hotelu Central, o níž obšírný referát uveřejněn ve Věstníku (č. 7). Zpráva o věnečku, konaném dne 17. února v Měšťanské Besedě, podána bude později. — Jednatel sděluje, že volbu za členy sekce pro vyučování přírodovědecké při sjezdu lékařů ochotni jsou přijmouti pp. prof. Klapálek, Boh. Mašek a Václav Posejpal, s nimiž jménem a z uložení výboru vyjednával. Schváleno. Čte se: 1. Dopis prof. Lepše, který žádá, aby se zakročilo u Vinohradského divadla za snížení vstupného. Jednatel čte příznivé vyřízení žádosti, která již byla výborem zaslána. Pokladník sděluje, že je třeba vždycky vykázati se členskou legitimací. Snížené spolkové opatří pokladník a zařídí jich prodej po ústavech. Mimo to podá se zpráva do novin. 2. Dopis plzeňského odboru, který žádá, aby ústřední výbor zasadil se o to, aby supplentům přeloženým ze služebních důvodů hrazeny byly veškeré výlohy, spojené se stěhováním na nové působiště. Z delší debatty, která se potom rozvinula, vysvitá, že postiženi jsou hlavně kollegové supplenti ženatí, poněvadž se jim hradí výlohy jen pro jejich osobu bez ohledu na ro-

dinu a zařízení. Podá se žádost k zemské školní radě, aby se jim hradily všecky skutečné výlohy z fondu pro výpomoc při zemské školní radě. 3. Dopis hospodářsko-průmyslové výstavy roku 1908 v Kroměříži, která prosí, aby pro ni byly vypracovány a po případě diagramaticky znázorněny přehledy rozsahu a roztřídění učiva na reálkách a gymnasiích starších, nynějších a t. zv. reformních, po případě i s novými návrhy z výboru Ústř. spolku. Přikazuje se sekci pro reformu středního školství. 4. Dopis prof. Enrica Rossmanna v zastoupení „Lega degli Insegnanti Scuole Medie, Trieste". Na vybídnutí praesidia říšského svazu předkládá Lega degli insegnanti Ústřednímu spolku čes. prof. k úradě these určené pro sjezd v listopadu. Tyto these týkají se písemných prací, zeměpisu a jazyka mateřského. Přikazuje se sekci pro reformu středního školství.

5. Výkonný výbor národní strany svobodomyslné upozorňuje na „Českého Čtenáře", spolek pro šíření laciné a dobré četby lidové. Nabízí členům Ústřed. spolku publikace zmíněného spolku za režijní cenu. — Oznámí se ve Věstníku. —

6. Někteří zkoušení supplenti chemikové, kteří již nějaký čas vyučovali a kteří si již i zkušební rok odbyli, ale letos místa nemají, žádají, aby Ú. S. Č. P. v jejich prospěch zakročil. Po delší debattě přijímá se návrh prof. Vykoukala, aby podána byla žádost zemské školní radě, aby zemská školní rada v každém oboru, který má dostatečný počet zkoušených kandidátů, při přidělování míst hleděla především k těm supplentům, kteří již učili, kteří jsou nejstarší po zkoušce a kteří si odbyli zkušební rok. Prof. Appelt připojuje návrh, aby se v této žádosti výslovně poukázalo na tyto nezaměstnané kollegy chemiky, aby se podala jejich data a ukázalo, že podobné poměry hrozí i v jiných oborech. Přijato. Žádost napíše prof. Černý. Ten si přeje, aby pořízen byl vedle seznamu supplentů zkoušených též seznam supplentů nezkoušených. — 7. Pozvání k svěcení reálky v Praze-VII. Za spolek půjdou prof. Rada a Vykoukal. — 8. Obecní úřad ve Sborově na Moravě žádá za dárek na stavbu české školy. Povoluje se 50 korun. — 9. Poděkování rodiny básníka Svat. Čecha za projevení soustrasti nad úmrtím básníkovým.

Pokladník prof. Stýblo vedle některých zpráv administrativních podává zprávu o přípravách ke koncertu dne 21. března. Třeba ještě vyjednávati, kdo má opatřiti rozbor skladeb, které budou hrány. Redaktor prof. Jeništa přednáší některé zprávy rázu obchodního. Prof. Satranský oznamuje z dotazníkové kommisse, že rozeslané dotazníky nebyly opatřeny razítkem, jak bylo ustanoveno. Žádá, aby výbor vzal na vědomí, že se tak stalo proto, aby se touto zdlouhavou manipulací rozesílání dotazníků nezdrželo. Bere se na vědomí a schvaluje. Poněvadž je se sčítáním značná práce, navrhuje prof. Satranský, aby se kommisse rozšířila ještě o dva členy, třeba i z členů spolku mimo výbor. Jednomyslně zvoleni prof. Wenig a šk. r. Zdeněk. (Jízdné se jim hradí.) — Dále sděluje prof. Satranský, že prof. Nachtikal z Brna žádá, aby jemu i jiným pánům, kteří dříve byli zaměstnáni na středních školách, právě tak jako pensistům byl zaslán dotazník. Ačkoliv prof. Appelt se přimlouvá, aby se žádosti vyhovělo a stanovila se po případě kratší lhůta k vrácení dotazníku, usneseno odpověděti prof. Nachtikalovi, že tentokrát již není možno žádosti vyhověti.

Volné návrhy. — Prof. Hulík navrhuje, aby se vydal spisek o stanovisku českého professorstva k reformě středního školství. Prof. Vykoukal přimlouvá se vřele za tento návrh. Prof. Satranský navrhuje, aby se napřed (snad v dubnu) uveřejnily výsledky dotazníkové akce. Nebylo by dobře s jich uveřejněním dlouho odkládati. Přijato. Usneseno dále vydati brožuru, jak ji navrhoval prof. Hulík, která by se opírala jak o výsledky dotazníkové akce, tak o přednášku a debattu v občasné schůzi dne 29. t. r. Dále navrhuje prof. Hulík, aby bylo na paměť Čechovu pořádáno recitační odpoledne pro žáky. Recitovaly by se ukázky z tvorby Čechovy. Vstupné nechť je nízké a z čistého výtěžku ať se zakoupí spisy Čechovy a rozdají chudým žákům. Odkázáno zvláštnímu komité (Hulík, Stýblo, Šimák). — Prof. Vykoukal navrhuje, aby se opatřil pro spolkové schůze zvonek. Přijímá se. Jednatel prof. Appelt sděluje, že poštovní zásilky dosud správně nedocházejí na ty osoby, na které je spolku vhod. Poštovní ředitelství žádá plnou moc s ověřenými podpisy. Starosta slibuje učiniti vše, čeho je v tomto případě třeba. Jednatel sděluje dále, že žádal starostu vl. r. Starého, aby mu vydal stenografický protokol valné schůze, že chce do něho nahlédnouti. Starosta prý odpověděl, že jej má tajemník spolku vlád. r. Bílý. Když se jednatel obrátil na tohoto, dověděl se, že protokol je v rukou starostových. Žádal tedy znovu starostu o vydání protokolu, ale starosta nechtěl tak učiniti, odvolávaje se na vl. r. Bílého, který prý řekl, že by podobná žádost byla casus belli. — Vl. r. Bílý praví: „Já jsem řekl: ‚Stenografický protokol je majetkem starého *výboru* a *musí* také v jeho rukou zůstat. Vydá-li jej pan vl. r. Starý, je to

jen věc ochoty. Jsou tam některé doplňky, hlavně co se týče řeči Metelkovy. Proti povinnému vydání protokolu naprosto nejsem." — Vl. r. Starý: „Já jsem protokol nevydal, to je pravda, ale je u mne, a když se výbor na tom usnese, tedy jej vydám." — Prof. Appelt praví, že starosta výslovně se dovolával vl. r. Bílého, že by žádost za vydání stenografického protokolu byla casus belli. — Kdosi hlásí se k formální poznámce a praví: „Tvrzení, že stenografický protokol valné hromady je usnesení starého výboru a že musí zůstat v jeho rukou, není správné. To je majetek celého spolku a nynější výbor má plné právo usnášeti se o tom, co se má státi se stenografickým protokolem. Navrhuji, aby protokol z usnesení výboru jednateli byl vydán." — Prof. Nikolau praví: „Jakmile je nějaká věc majetkem spolku, přechází ihned v ruce nově zvoleného výboru. Všechny věci musí na požádání býti vydány kterémukoliv členu výboru. Tohle je omezování práva výboru. Není žádného rozdílu mezi nějakým výborem starým a novým." — Prof. Černý se diví, že se s tím stenografickým protokolem dělá taková drahota. — Starosta vl. r. Starý praví: „Domníval jsem se, že se toho chce k něčemu užít. Když se na tom výbor usnese, tedy protokol vydám. Tenhle protokol beztoho nemohu podepsat, protože nemám záruky, že je v něm vše správné." — Jednatel prof. Appelt odmítá insinuaci, že by chtěl protokolu zneužít. — Vl. r. Bílý praví: „Včerejší ‚Čas' má zprávu, ze které zdá se vysvítati, jako bych já podával zprávy do ‚Čecha'. Nikdo asi z členů výboru toho článku nepsal, ale to je Lumperei psát takovým způsobem." Mluví prý se v onom článku o retušování. On (vl. r. Bílý) mohl by prý také mluviti o retušování v nynějších zprávách ve Věstníku. Tak prý tam není ani řeč jeho ani řeč prof. Zelinky.

Prof. Appelt podotýká, že ve zmíněné zprávě není nic jiného, než slabý ohlas protokolů výborových schůzí našeho spolku. A v těch ani není vše, co jsme tam uveřejnit mohli, kdybychom byli chtěli, a čím by zvláště p. řed. Krátký byl značnou měrou poškozen. Zapisovatel prof. Kníže praví: „Poněvadž se zdá, jako by zapisovatel stranicky upravoval zprávy, které o průběhu výborových schůzí ve Věstníku uveřejňuje, navrhuji, aby se protokoly o schůzích uveřejňovaly tak, jak byly výborem schváleny." Přijímá se jednomyslně.

Prof. Sládek předkládá žádost supplentů za započtení veškeré služební doby supplentské. Třeba rozhodnout, má-li se žádat kumulativně či jednotlivě. Dá se o tom zpráva do Věstníku.

Prof. Satranský přednáší tento návrh: „Na oslavu císařského jubilea konají se po sborech professorských sbírky, aby se zřídily fondy, stipendia atd. Navrhuji, aby se sbírky veškerého professorstva českého scelily do nějakého fondu na prospěch našeho stavu, na př. na podporu vdov a sirotků po supplentech atd. Ať se vypracuje oběžník po sborech. Prozatím dá se zpráva do novin." Po delší debattě přijato jednomyslně. Při hlasování, do kterých denních listů má se dáti zpráva, usneseno, že do Národní Politiky se tak státi nemá.

Schůze skončena o $^3/_4$ na 10 hod.

Schůze výboru ze dne 27. března 1908 v restauraci u Gráfů v Praze-II. Přítomno 15 členů výboru a jeden náhradník. Ostatní se omluvili. Schůzi zahájil starosta vl. r. Starý v 7 hod. Přečten protokol předešlé schůze, doplněn a schválen. Prof. Zelinka jménem nepřítomného vl. r. Bílého žádá, *aby se protokol minulé schůze právě schválený neuveřejňoval ve Věstníku v celém znění*, aby se spolkové rozmíšky nevynášely na veřejnost zvláště proto, že se jedná o řed. Krátkého, který se do věci dostal bez své viny. O totéž žádá též řed. Krátký, prof. Stýblo a Honza. Prof. Appelt namítá, že celou onu debattu vyprovokoval vl. r. Bílý a že tedy na něm samém není viny. — Řed. Krátký žádá, má-li býti ve zprávě uveden jménem, aby se tam podotklo, proč by byl poškozen úplným uveřejněním všeho, o čem bylo jednáno ve výborových schůzích. — Prof. Stýblo navrhuje, aby se do Věstníku podal jen výtah z tohoto protokolu. Návrh jeho podporován jen 4 hlasy. Přijat návrh Appeltův 11 hlasy, aby protokol byl uveřejněn beze změny. — Čtou se dopisy: 1. Akademie věd a umění děkuje za projev soustrasti nad úmrtím svého presidenta vrch. stav. r. Hlávky. 2. Rovněž bratr zesnulého, dv. rada Ant. ryt. Hlávka, posílá poděkování. 3. Z Budějovic došel návrh na reformu přírodovědeckého vyučování od Fritze Blumentritta. Přikazuje se příslušné sekci. 4. Řed. Cumpfe z Písku resignuje na hodnost důvěrníka spolku. Za důvěrníka navržen sborem píseckého gymnasia prof. Kramář. Návrh ten se výborem přijímá. 5. Prof. sbor gymnasia rokycanského protestuje proti usnesení sekce pro reformu střední školy v příčině úpravy prázdnin na ústavech v Praze a předměstích. 6. Prof. Sládek omlouvaje svou nepřítomnost se táže, proč *petice za započtení supplentských let* nebyla uveřejněna v právě vyšlém čísle Věstníku. Jednatel vykládá, proč tak učinil, a jednání jeho se schvaluje. Jednatel dopíše prof. Sládkovi. Žádost bude nutno rozděliti. Jedna

část bude se týkati supplentů, kteří sloužili na ústavech bez reciprocity. Tu může ministerstvo v mezích zákona rozhodnouti samo. V příčině započtení více než 8 let po approbaci a započtení let beze zkoušky podá se memorandum na ministerstvo prostřednictvím říš. posl. prof. Drtiny. 7. Podává se *zpráva o akci na zřízení jubilejního fondu* a čtou se dopisy souhlasu z Litovle, Prahy-VII., Příbramě, Soběslavě, Val. Mez. a Rakovníka, kde v touž dobu (6. března) usnesl se prof. sbor na podobném návrhu. — Ústavy v Kr. Hradci oznamují, že se účastní společné akce tamějších státních úředníků. 8. Dopis brněnského odboru, v němž se poukazuje na to, že na tamějším paedagogiu vypsáno bylo místo pro zvláštní *kombinaci přírodopisu a kreslení*. Jednatel prof. Appelt čte prohlášení toho se týkající a žádá, aby bylo uveřejněno ve Věstníku. Přijímá se.

Prohlášení. Na c. k. českém ústavu ku vzdělání učitelek v Brně bylo v únoru t. r. vypsáno místo hlavního učitele pro *přírodopis a kreslení*. Poněvadž tato kombinace předmětů neexistuje ve zkušebním řádě pro úřad učitelský na školách středních, byli tímto opatřením z konkursu vyloučeni všichni uchazeči s approbací středoškolskou. Důsledky toho jsou tím povážlivější, ježto právě v posledních letech počet approbovaných kandidátů učitelství na školách středních vzrostl způsobem obavy vzbuzujícím. Výbor Ústředního spolku českých professorů pokládá tudíž za svou povinnost v zájmu celého stavu proti tomuto opatření důrazně protestovati a prohlašuje, že se všemi prostředky zasadí, aby se vypisování podobných kombinací, jež nejsou zkušebním řádem odůvodněny, neopakovalo.

Zároveň pošle se memorandum na ministerstvo kultu a vyučování, aby se podobné případy příště neopakovaly a znemožnily. 9. Prof. Hoffmeister z Pelhřimova žádá, aby se výbor zasadil o to, aby ve dnech kursů pro středoškolské professory dávala se v Nár. divadle Oresteia. Obstará kommisse Buchar, Stýblo, Šimák, šk. r. Zdeněk, která bude pečovati o to, aby venkovským kollegům byl pobyt v Praze zpříjemněn. 10. Zemský ústř. spolek jednot učitelských zve k manifestační schůzi dne 29. března na Žofíně proti reakčním snahám ve škole atd. Jako deputace půjdou za spolek starosta, místostarosta a jednatel. 11. Jednota Komenský zve k oslavě narozenin Komenského dne 5. dubna. Za spolek půjdou prof. Hulík a Stýblo.

Pokladník prof. Stýblo podává účty 1. Z koncertu dne 21. března 1908 v Plodinové burse. Jeví se schodek 62 K 68 h. 2. Z věnečku 17. února 1908 v Měšť. Besedě jeví se schodek 240 H 11 h. 3. Předkládá dodatečně rozpočet na správní rok 1907/8, který bude uveřejněn ve Věstníku. 4. Účty z Kalendáře a Indexu budou podány po velikonocích.

Starosta odchází, schůzi předsedá jednatel prof. Appelt. — Prof. Černý, předseda sekce pro reformu středního školství, podává zprávu o schůzi sekce konané dne 18. března, na které se *jednalo o nových předpisech pro maturitní zkoušky*. Žádá, aby výbor vzal usnesení oné schůze za své. Čte jednotlivé návrhy, o kterých se zahajuje debatta. Po některých změnách se návrh přijímá. Zašle se jako memorandum c. k. zem. školní radě v Praze a v Brně. Volné návrhy: 1. Prof. Hulík navrhuje, aby byla uspořádána členská schůze s programem „O umělecké výchově mládeže". Referovati bude prof. Jeřábek. Přijímá se. Schůze bude 4. dubna v hotelu Central. 2. Prof. Hulík žádá, aby se konečně ustavila právní kommisse. S Drem Šámalem nebo Kloudou budou vyjednávati prof. Černý a Hulík. Schůze skončena po 11. hod.

Zapisoval Dr. *R. Kníže*, zapisovatel.

Dodatek k tomuto protokolu usnesený na výborové schůzi dne 4. dubna a schválený. Vl. r. Bílý praví, že se přičiňuje o sblížení, že však mu připadá, jako by byl diabolus rotae. Proto prý žádal prof. Zelinku, aby jeho jménem vyslovil přání, aby ta věc vyvolaná onou lokálkou v Čase nebyla uveřejněna. O Krátkém prý se prof. Zelinkovi nezmiňoval, ani nežádal, aby v zájmu řed. Krátkého něco nebylo vytištěno.

Zapisoval Dr. *Jos. Chlumský*, t. č. zapisovatel.

Právním zástupcem spolku byl výborem jednomyslně ustanoven advokát Dr. *Přemysl Šámal* (Praha II., Vodičkova ul. č. 15, Hlávkův palác), známý odborník ve věcech školských, zástupce několika spolků učitelských a místopředs. Ústřední Matice Školské. Pan dr. Šámal právní zastupování spolku i jednotlivých jeho členů ochotně přijal, i upozorňují se pp. členové, aby se ve svých školsko-právních záležitostech naň obraceli. Pan dr. Šámal představí se

členstvu našemu ve schůzi, jež bude pořádána po svátcích velikonočních, při níž p. doktor bude přednášeti o některých stavovských věcech a kdež ustaví se právní komise.

Rozpočet na správní rok 1907—8, dodatně schválený ve výborové schůzi 27. března 1908.

	Příjem:	K h
1.	Zbytek z výdajného jmění ze správ. roku 1906—7	1.418·62
2.	Příspěvky asi od 1800 členův à 4 K . . . . 7.200 po korunové srážce za 359 členův odborových 359	6.841·00
3.	Úroky z výdajného jmění	80·00
4.	Ministerská subvence na XV. ročník „Věstníku"	1.000·00
5.	Příjmy drobné, jako: doplatky členských příspěvků za léta minulá, předplatné na „Věstník", poplatky za inseráty a p.	500·00
6.	Za tisky spolkem vydané	3.000·00
	Úhrnem	12.839·62

	Výdej:	K h
1.	Na XV. ročník „Věstníku" (tisk, redigování, expedici, honoráře) .	6.500·00
2.	Na spolkovou administraci (tiskopisy, režijní výlohy funkcionářů, poplatky poštovní spořitelně, remuneraci za vypomáhání při pracích administračních a p.)	1.200·00
3.	Na režijní i administrační vydání spolkových sekcí a kommissí . .	400·00
4.	Na výlohy deputační	500·00
5.	Na vydání mimořádná, zvláště příspěvky jiným spolkům	400·00
6.	Na tisky spolkem vydané	2.200·00
	Úhrnem	11.200·00

Prof. *Fr. Stýblo*, t. č. pokladník.

Z odboru plzeňského.

Nový školní rok a s ním i nový rok správní vykazují potěšitelné stoupání zájmu o spolek. Bylo by si však přáti, aby i kollegové dočasně v Plzni působící spolku více si všímali. Není dosti slov, jimiž třeba vždy a všude poukazovati na nutnost nejvšeobecnější organisace, zvl. v našem stavu, který vůči otázkám kulturního i materiálního stavu našeho školství a jeho představitelů jen vahou své organisace může uplatniti svůj tak zhusta odmítaný vliv, svou tak zhusta odmítanou součinnost.

Již na prvé valné hromadě konstatována nebývalá účast členstva, čímž nejlépe dokumentována zdá se býti potřeba a zájem o organisaci odborovou. Referát jednatelův o činnosti v min. roce správním, jakož i zpráva jednatelova vzaty s uspokojením na vědomí. Po provedených doplňovacích volbách debatováno o přípisech odborů v Hradci Král., v Brně a v Kroměříži a usneseno bylo: 1. požádati ústřední výbor, aby schůze občasné kladeny byly se zřetelem na členstvo mimopražské vždy na sobotu večer a 2. aby pro min. rok správní příspěvky členské ústřednímu spolku byly ponechány pod podmínkou, že nahradí odboru skutečné a vykázané výlohy správní; pro rok příští však hájiti bude práva odboru na čtvrtinu příspěvků členských ústřednímu spolku z Plzně odváděných. Valná hromada vyslovila se ze zásady překvapující většinou *pro* reorganisaci spolku ve smyslu decentralisačním.

Z volných návrhů nejzajímavější je návrh o realisování čítárny paedagogické ve spojení s učitelstvem škol obecných a měšťanských. Vyskytl se i návrh zřízení čítárny studentské, jejíž zřízení však odloženo pro místní nesnáze. V téže schůzi přednesl prof. Věcovský referát o schůzi říš. svazu, jehož mnohoslibné jednání uvítáno přes leckteré poznámky a pochybnosti s povděkem. Ve schůzi výborové (13. list.) rozděleny funkce a stanoven obor působnosti příštího paedagogického musea, jeho čítárny a debatních schůzí, které hlavně prací zdejšího učitelstva jsou realisovány. Stanoveny přednášky pro studentstvo *a*) turistické, z nichž dosud pronesena a skvělými promítanými obrazy provozena byla přednáška prof. Věcovského: Na slunné Adrii, *b*) poučné: přednáška

prof. Rosama: O bakteriích, která se těšila neobyčejné pozornosti žactva, *c*) kulturně-historické, které rozvrženy pořadem dějinným na 2 léta.

Ve výboru pro pořádání divadelních her pro žáky, který po schůzi se ustavil, stanoveny ceny, hry a jich pořad. Dosud provedeny Jiráskův Gero, Shakespearovo Mnoho povyku pro nic za nic, Čajkovského opera Eugenij Oněgin a Goethův Egmont s hudbou Mendelssohnovou. Přijata zásada upustiti od výkladu slovného přednášeného před provedením her s jeviště. Stručná poučení lit. historická a nutné direktivy pro porozumění her provozovaných tisknou se nyní na divadelní návěští, která za doplatek 2 hal. k zakoupeným lístkům se přidávají. Na květen stanoven koncert s vokálními čísly Bendlovými (spol. Smetana) a orchestrálními Dvořákovými (orchestr městského divadla).

U věci supplentské dle přípisu královéhradeckého po pečlivém referátu usneseno, že dlužno setrvati na ten čas na požadavcích přijatých na schůzi říšského svazu, třeba že rádi uznáváme, že návrhy královéhradecké jsou radikálnější a skutečnému prospěchu kollegů supplujících lépe hoví.

Návštěva páně arcibiskupova v jistých důsledcích zavdala některé části časopisectva plzeňského záminku k politováníhodným útokům *osobním*. Uvádím to na doklad, jak exponována jest osobnost příslušníků stavu a jak potřebna je náprava. Konstatováno jednosvorně, že povinnosti naše školské žádají nápravy, že výrony osobní nenávisti příslušníků té či oné strany politické jsou aspoň v tomto případě staré dloužky nenaplněných povinností školských, a poukazováno na podivnou neochotu c. k. úřadů ve věcech obhájení osob učitelských od zlomyslných a mstivých insinuací. Příští schůze členská (23. XI.) zabývala se návrhem na reorganisaci spolku. Konstatují se v čilé debatě některé nevýhody, opomíjení starších zkušeností a dosud vykonané práce, nehospodárnost návrhu. S reorganisací však projeven v zásadě souhlas, žádá se však, aby učiněn byl návrh odročovací v ten smysl, aby celá věc přikázána byla komisi užší a vypracování její předloženo příští valné hromadě. Ve volných návrzích doporučeno komitétu pro zakládání středních škol zřízení reálek nebo škol reformních v Berouně a Čes. Třebové, zde hlavně z důvodů národnostních, a požadavek, aby mezi referenty Věstníku přijati byli i členové venkovští a práce jim zasíláním a vším možným způsobem byla usnadněna.

Společně s klubem státních úředníků jednáno o aktivitním přídavku a hospodářském situování úřednictva v nyn. překotném zdražování všech potřeb životních. Po vývodech referenta klubu ujal se slova p. posl. škol. rada Čipera a objasniv věc po stránce sociální i národohospodářské, vyslovil se o žádosti velké většiny českých měst, býti zařazenu do vyšší třídy akt. přídavku, příznivě a prohlásil, že, zejména pokud Plzně se týká, věc ta slibuje býti příznivě vyřízena.

Členské schůze dne 7. března účastnil se pozvaný jednatel Ú. S. Č. P. prof. Dr. Appelt. Vřelou vzpomínku věnoval na počátku schůze předseda † Sv. Čechovi a † prof. Zengrovi. Na pořadě: jednání o *reorganisaci* spolku. Po vývodech referenta a korreferenta stanoveny požadavky reorganisace:

1. možnost pro *všechny* kvalifikované učitele státi se členy spolku, 2. samostatnost (i finanční) venkovských odborů, 3. vliv venkova na správu spolku zajištěný, 4. potřeba silného ústředí v Praze.

Ad 1. Hoví zřízení odborové. Kdo by z venkovských členů chtěl býti raději členem Ú. S. (t. j. odboru praž.), budiž mu, aby se neposiloval vliv Prahy, odňato aktivní právo volební a ponechána toliko passivita a hlas poradný.

Ad 2. Odborům na rozvoj zdárné činnosti budiž stanovena kvota aspoň $^{1}/_{4}$ členského příspěvku, který eventuálně budiž zvýšen.

Ad 3. Ústřední výbor musí si najíti výslednici snah členstva. To lze jen správnou a včasnou (aspoň 14 dní lhůty) informací o záměrech ústředí a rozdělením práce i na odbory venkovské. Ve věcech hlasování návrh menšiny výborové rozhodně nevyhovuje; účast na jednání zajistiti dlužno všem členům. Počet delegátů větších odborů možno (již pro úsporu cestovného) omeziti mandatováním delegátů třemi až čtyřmi hlasy. Delegáti buďtež od odborů voleni ad hoc. Ve věcech stavovských možno na schůze pražské pověřiti konsulátním zastoupením professory pražské, kteří v místě odboru působili. Volby i po venku vykonávati neradí zkušenost, jelikož by se mohly vlivem poměrů ryze venkovských lehce státi polem osobní agitace, předmětem všelijakého nátlaku a pramenem nesvárů v nepočetných poměrně odborech.

Ad 4. Zajištěno v obojích stanovách.

Resumé všeho: *Návrh menšiny členům zvl. venkovským neodpovídá, návrh většiny výboru je zajisté přijatelný se svrchu psanými modifikacemi.* Jednatel Ú. S. Dr. Appelt souhlasí v leckteré věci, leccos možno opraviti jednacím řádem, leccos výchovou

spolkovou, leccos přijímá a přednese jako dobrou radu. V nejblíže příští schůzi výborové podány pracovní návrhy pro zbytek roku a na rok příští a vypracována ve příčině reorganisace tato definitivní resoluce:

Velectění pánové!

Členové přítomní na občasné schůzi, konané dne 7. března t. r., vyslovili v zásadě souhlas s výborovým (většinovým) návrhem stanov, uveřejněným v 5.—6. č. Věstníku 1907/08, a jsou přesvědčeni, že jeho zavedení by mohlo probuditi i mimo Prahu spolkovou činnost a že by zabezpečovalo i venkovu příslušející mu právem vliv na chod věcí ve spolku ústředním a ozdravilo poměry zde se vytvořivší.

Rozhodli se však žádati:

1. aby § 13. výše psaného návrhu byl doplněn ustanovením: jeden člen zastupitelstva může při schůzích zastupovati 5 hlasů ze svého odboru;

2. aby celý správní výbor volen byl na schůzi zastupitelstva na 3 léta, aby jedna třetina z něho po roce odstoupila a byla nahrazena novou volbou (§§ 19. a 20.);

3. aby velikost kvoty, připadající z ročního členského příspěvku jednotlivým krajinským odborům, byla ve stanovách určena a aby činila nejméně čtvrtinu každého příspěvku (§ 15. *c*);

4. aby návrhy určené pro schůze zastupitelstva byly oznamovány odborům aspoň 14 dní před projednáváním (u návrhů na změnu stanov budiž to podmínkou nezbytnou);

5. akčním komitétem budiž předsednictvo (§ 23.);

Ad 2. Tato změna jest žádána, poněvadž se má za to, že volby, kdyby byly konány také na venkově, mohly by se stát předmětem osobní agitace a nátlaku se strany nadřízených a tak pramenem nesvárů v odborech.

Návrh minoritní uznán byl za nepřijatelný, poněvadž ponechává celkem status quo a nevyhovuje zejména ustanoveními § 5. *b*) (o přijetí členů venkovských rozhoduje se každoročně), § 11. *b*) (nerovnost členů pražských a venkovských ve způsobu hlasování, lhůta podávání návrhů volných pro valnou hromadu), § 16. (určování důvěrníků ústředním výborem) a § 31. (tvoření pracovních sekcí dovoleno jen v Praze a předměstích).

Sdělujíce toto pro informaci pánů kollegů, podpisujeme se za odbor

Fr. Věcovský m. p., t. č. předseda. *Jan Kučera*, m. p., t. č. jednatel.

V Plzni dne 8. dubna 1908. *K. Horský*, zapisovatel.

Z odboru královéhradeckého.

IV. výborová schůze 7. ún. 08. za přítomnosti členů hradeckých. Přistoupil za člena katech. P. Vacek v Kostelci n. Orl. (členů 117). Rozmlouváno o dotazníku zaslaném Ú. S. na členy stran reformy střední školy a schváleno, aby zodpovědění jeho se stalo jen jednotlivci. Za delegáta k valné ustavující se hromadě družstva pro stavbu úřednických domků v Hradci Kr. delegován místopředseda prof. Miřiovský. Usneseno dále jednati ve příčině místní aktivity u pp. posl. prof. Drtiny a dr. Kramáře. Projednáváno o suppl. otázce kollegů nezkoušených; podrobnější návrhy budou zaslány později. Zahájeno jednání k II. občasné schůzi odboru v Králové Dvoře. S literárním kroužkem a s kollegy v Chrudimě sdělen pořad studentských her divadelní východočes. společnosti za minulé saisony.

V. výborová schůze 28. ún. u přítomnosti všech místních členů. Přibyli členové 3, celkem 120 členů, a to: z Hradce Král. kol. Fr. Posejpal z reálky,

Jos. Leden z lycea a Jan Martínek z reálky v Jičíně. — Stran hradecké aktivity sděleny přípisy pp. posl. prof. Drtiny, Maštálky a rozprava se starostou města dr. Ulrichem. — Dopsáno opětně na ústavy v odboru zastoupené ve příčině extense středoškolské. — Pro občasnou schůzi v Král. Dvoře stanoven program: I. Péče o zdravotní stav žactva zejména na středních školách (koll. Velkoborský z Kostelce n. Orl.). II. Referát o rozdílu zamýšlené reorganisace Ú. S. v obojích stanovách (koll. Prchlík). Předkládá se Ú. S. souhlas se žádostí odboru Plzeňského, aby byla přiřčena plná náhrada cestovného koll. supplujícím ať svobodným ať ženatým, jako bývá u jiných úředníků berních, lesních atd. Ú. S. se žádá, aby dotazníky o reformě střední školy byly dodány i cvičným učitelům. Výbor odboru netrvá na doslovném uveřejnění projevu nelibosti z prosince m. r., ana věc už není akutní — ač vlastně uveřejněn býti měl! — ale žádá, aby výslovně byla vytčena mylnost názoru ředitele Krátkého — domněnka, že jsme oznámili referáty pro *svou* valnou hromadu —, neb referáty byly zaslány do Prahy **z naší** valné hromady říjnové pro hromadu ústřední. Spolu výbor odb. Hr. žádá, aby předseda Ú. S. písemně osvětlil jednání své při řízení valné hromady listopadové. Volné návrhy: zaslán projev soustrasti rodině Sv. Čecha. Koll. Mejsnar navrhuje, aby sjednána byla Ú. S. reciprocita akademií mezi sebou a aby byla reciprocita mezi členy sboru těchto ústavů, pokud mají approbaci středoškolskou, s ostatními kollegy na ústavech státních, zemských a soukromých středních.

II. občasná schůze v Králové Dvoře. 8. bř. odpoledne za přítomnosti 18 členů. Z ústavů zastoupeny: z Kostelce reálka, z Hradce Králové gymnasium, paedagogium a reálka, ústav královédvorský; Chrudim a Hořice omluveny. *Hlavní rozhovor* týkal se péče o zdravotní stav žactva na středních školách. Zprávu podával koll. Velkoborský, debatty se účastnili skoro všichni. Koll. Velkoborský připomněl smutnou skutečnost, že na anketě středoškolské ve Vídni delegát opřel se rozmnožení hodin tělocvičných na 3. Lituje, že do nepovinného tělocviku chodí vlastně žáci zdraví a vyvinutí, kdežto slabí, jež by přiměřeného tělocviku právě zvláště potřebovali, se mu vyhýbají. Vytkl různé defekty tělesné, vzniklé dosavadním způsobem výchovy převážně duševní a doložil vše z vlastní zkušenosti. Osvětlil dobré výsledky tělocvičné výchovy: vliv na čistotu, odtučnění, svaly, nervy, povahu a zdraví vůbec. Nutno, aby proto byli tělocvikářům přiděleni assistenti, po případě dva, kde počet žáků ve třídě neb oddělení přesahuje 30. Poukázal na minist. nařízení z r. 1849, dle něhož může býti tělocvik zaveden na gymnasiích jako povinný tam, kde si prof. sbor bude toho přáti. Bohužel dosud dvě gymnasia v Čechách nemají tělocviku ani *ne*povinného, povinný má, hledí-li se jen k čistým gymnasiím, pouze gymnasium v Jičíně. Přimlouvá se, aby výcvik tělesný byl v souladě s výcvikem duševním a shrnuje své požadavky takto: 1. tělocviku budiž vyučováno na filosof. fakultě, při níž by byl zřízen tělocvičný seminář, a posluchači by poslouchali příslušnou partii anatomie, orthopedie, fysiologie a hygieny; 2. gymnasijní sbory profess. domáhejtež se povinného tělocviku, který by obsahoval cvičení pořadová, prostná a j.: 3. cvičeno budiž z ohledů zdravotních jen v úboru tělocvičném, čímž se čelí hlavně vlivu prachu v oděvu obvyklém; 4. místo pro tělocvik budiž obsazováno jen filosofy; 5. hry buďtež povinné i pro žáky přespolní. Přijato. — *Dalším číslem* byl rozhovor o reorganisaci spolku po stručném nástinu hromady listopadové předsedou. Mimo jiné poukazováno na choulostivá místa v návrhu minority, kde venkovským odborům a členům se účast a součinnost v Ú. S. skoro znemožňuje. Odbor nesouhlasí s tím: 1. že se mluví o sekcích předměstských, a ne venkovských odborech; 2. jak platiti příspěvky; 3. jak hlasuje se na výborových schůzích; 4. jak přijímati členy; 5. s tajemníkem spolku. Při návrhu majority žádá odbor, aby rozšířen byl § 7 „návrh dříve podaný Ú. V. z odborů jiných ať je sdělen s odbory ostatními" a „odbor není vázán voliti za delegáta člena místního, lze voliti i pražské kollegy, kteří na venkově byli." Toto mínění se přijímá. Rovněž přijat návrh koll. Mejsnara o reciprocitě obchodních akademií a elevů s approbací středoškolskou na ústavech těch dle návrhu výborového. Doslovem předsedající schůzi zakončil připojiv, že zpráva o nutnosti tělocviku povinného se dodá též sekci tělocvičné v Ú. S. v Praze.

Em. Mířiovský,	*Frant. Rejthárek,*	*Vrabec J. J.,*
t. č. místopředseda.	t. č. předseda.	t. č. jednatel.

Z odboru kroměřížského.

Občasná schůze odboru konána 12. ledna 1908 v Přerově. Přítomno 19 členů: z Přerova 9, z Holešova 4, z Lipníku 1, z Kroměříže 5. Jednatel přednesl referát „Stavovské snahy rakouských spolků professorských v poslední době". V referátě podal přehled požadavků o úpravu platů, řešení otázky supplentské, obsazování míst. Objasnil názory jednotlivých spolků o snížení učební povinnosti; třeba vzíti v úvahu nejen stáří učitelovo, ale i počet žáků ve třídě, množství písemných prací, okolnost, zda se vyučuje ve vyšší či v nižší třídě. Promluvil o speciálních snahách učitelů tělocviku a kreslení. V dalším probral otázky titulů, uniformy, třicetileté služby, pense, záležitosti ředitelských a inspektorských, služební pragmatiky, tajné kvalifikace. Zmínil se o požadavku, aby i učitelé středoškolští byli přibíráni do zkušebních kommissí pro učitelství na středních školách. Referoval o založení právní kommisse při Říšském Svazu, a ukázal, jak bránily se jednotlivé spolky proti útokům osob i listů na spolek a stav.

V rozhovoru o jednotlivých bodech bylo vysloveno podivení, že vídeňské spolky stavějí se proti požadavku, aby učitelům tělocviku byl snížen povinný počet hodin na 20. Má míti normálně 14 hodin a dozor při hrách a vycházkách. Stěžováno si, že neměla dosud výsledku akce, aby místa hlavních učitelů na ústavech učitelských byla obsazována jen akademicky vzdělanými učiteli. Osvědčeným odborníkům ze školy obecné a měšťanské měla by býti udílena jen místa cvičných učitelů, ale ta měla by býti systemisována v IX. hodn. třídě.

Nato zavedl kol. Konečný rozhovor o tom, čeho mají se domáhati učitelé zemských ústavů moravských na zemském sněmu. Občasná schůze schválila kroky, které samostatně podnikl výbor odboru v záležitostech, o nichž bylo již ve Věstníku referováno. Příští občasná schůze bude v Kroměříži.

Výborová schůze konána 4. března 1908 v Kroměříži. Přítomno devět členů výboru, ostatní se omluvili. Schůzi zahájil místopředseda odboru prof. Ferd. Dula.

Jednatel čte návrh petice na zemský sněm o zlepšení poměrů na zemských středních školách. V rozhovoru podány pak některé cenné dodatky. Navrhováno, aby byl žádán jednotný aktivní přídavek pro všechna města. Kollegové, kteří působí v menších městech, jsou v tak citelných nevýhodách, že ani zvýšený aktivní přídavek nebude jim dostatečnou náhradou. Návrh petice rozešle se po sborech zemských ústavů a náklad rozvrhne se mezi ně.

Rokováno o tom, jak odstraniti nesrovnalosti v počtu hodin učitelů tělocviku. Na některých ústavech má plný počet hodin, na jiných má tělocvičných hodin pouze čtrnáct a za ostatní hodiny z jiných předmětů je honorován. Nejlepší by bylo zaříditi při odboru sekci učitelů tělocviku, to však dle dosavadních stanov není možné.

Remunerace za dozor při žákovských výletech a vycházkách platí se dnes, žádá-li si ji učitel, z příspěvků, které se od žáků vybírají na hry. Je smutné, že nedůstojnost tohoto zřízení se u nás necítí. Na sjezdu českých professorů v r. 1902 byl zamítnut návrh ředitele Chmelíka, aby dozorcům při výletech platilo se cestovné a diety z fondů vydržovatele ústavu, ač záležitost celá náležitě byla osvětlena v programu rychnovského gymnasia v r. 1894/5 článkem prof. Sallače a referátem v Naší Době z r. 1897. Proto podáme návrh tento k projednání ústřednímu výboru a požádáme, aby jej, bude-li přijat, podal Ú. S. Č. P. jako návrh svůj do Svazu říšského nebo přímo zakročil v záležitosti té u ministerstva.

Z kruhu členstva podán byl návrh, aby Ú. S. Č. P. dal podnět k tomu, aby Úřední věstník byl vydáván také česky. Přijímá se a zašle ústřednímu výboru k projednání.

Výboru známy jsou případy, že poslancové zakročili před jmenováním osob professorských a ředitelů v neprospěch žadatelů zasloužilých a starších, na podporu žadatelů méně schopných a mladších. Lituje toho tím více, když poslancové mají býti občanstvu kontrolou správného působení úřadů, vrchními dozorci nad činností orgánů státních, a oni snižují se takto a překážejí úřadům ve správném plnění povinnosti. Stavu našemu zasahování takové velice škodí a ještě více poškozuje české školství, když na místa rozhodující a lepší dostávají se síly málo schopné. Podáme návrh ústřednímu spolku, aby uveřejnil prohlášení, v němž požádá české poslance, aby nezakročovali při jmenování professorů a ředitelů, dokud se neinformují o poměrech u spolku ústředního nebo příslušného odboru. *V. Pajer*, jednatel.

Ze sekce pro reformu středního školství.

Dne 18. března konala se (v hotelu Gráfově) schůze, na níž za četného účastenství členstva bylo projednáváno o *nových předpisech maturitních* (ze dne 29. února 1908), tudíž o záležitosti silně akutní. Schůzi řídil jednatel sekce prof. *J. Satranský* a obšírný referát podával předseda sekce prof. *K. J. Černý*. Podav přehled názorů o zkouškách maturitních, jak se jeví ze zpráv o valné schůzi „Svazu" konané loni ve Lvově (letošního Věstníku str. 191 sl.) a o středoškolské anketě lednové ve Vídni, připomenul, že nové předpisy byly zajisté již v podstatě hotovy před rokováním anketním, jak prozrazují projevy některých expertů, kteří patrně se změnami byli již předem obeznámeni. Očekávání některých optimistů, že maturita bude úplně odstraněna*), se nesplnilo, neboť „Maturam expellas furca, tamen usque recurret". Pozoruhodno však jest, že počet odpůrců maturity vůbec byl ještě menší než počet zarytých přívrženců dosavadních zkoušek maturitních a že většina — vidouc patrně nezbytí — prohlásila se pro maturitu zreformovanou, více méně ulehčenou.

Referent zmiňuje se pak o bývalých zkušebních řádech gymnasijním i reálném. Základem prvého jsou předpisy obsažené v „Organisační osnově" z let 50tých, jež však stálými výnosy dodatečnými skoro úplně byly pozměněny a zmizely pod spoustou nových přídavků, zejména pak pozbyly v podstatných věcech platnosti oněmi dodatky k jednotlivým paragrafům, jež jsou obsaženy ve „Weisungen" z r. 1885 a 1895. Za to pro reálky bylo vydáno již r. 1872 minist. nařízení o maturitách, jehož text byl upraven pak r. 1899 a v podstatě byl základem předpisů letošních, shodujících se (mimo § 30 o ženském studiu, jenž v gymn. textu přidán) mutatis mutandis i slovně s novými předpisy pro gymnasia. Referent upozorňuje na to, jak opět nedbáno sněmů zemských, které mají právo měniti ustanovení týkající se reálek, a jak již r. 1898 vydáním nových jednotných osnov pro všecky reálky předlitavské autonomní práva zemských sněmů byla porušena. Ještě r. 1899 byla ve zkuš. řádu pro reálky slova „mit Rücksicht auf die bestehenden Landesgesetze *und Lehrpläne*", letos již jen „vorausgesetzt, dass die betreffenden Landesgesetze keine abweichenden Bestimmungen enthalten". Referent uvedl všecky odchylky nových předpisů, z nichž nejdůležitější jsou tyto:

V § 3 odstraněno starobylé a v „Org. osnově" i později důtklivě doporučované nařízení o tak zv. *náradě*, které beztoho abiturienti ani jejich rodiče nedbali.

V § 4 o externistech nově nařízen průkaz zachovalosti a přidány odstavce 3. a posl. věta odst. 4. o odvolání k zemským šk. radám nebo k ministerstvu. Mnoho nového jest v oddíle o zkouškách písemných (§ 6—13). *Současné* konání klausurních prací v každé zemi odstraněno; budou se konati zpravidla 3 neděle před zkouškou ústní, jejíž datum patrně musí býti již mnohem dříve stanoveno, než se dělo nyní. Dříve mohly býti i dvě práce denně (3+3 hod.); nyní „es ist nicht zulässig . . .".

Na gymn. jsou jen 3 práce: *a*) z jazyka vyučovacího (možno si voliti ze tří rozličných themat), *b*) překlad z latiny, *c*) překlad z řečtiny; překlad do latiny a práce mathematická zmizely. Na reálkách odpadá mathematika také. Na něm. reálkách jsou 4 práce: *a*) z jazyka vyuč., *b*) snadná volná práce franc. *nebo* překlad z němčiny do franc.**), *c*) překlad z angličtiny, *d*) práce z deskr. geometrie. Na něm. reálkách moravských s *povinnou* češtinou místo angl. je volná práce česká. Na českých reálkách moravských (dříve byla tu také zmínka o reálkách polských!) s *povinnou* němčinou zastupuje němčina frančtinu (sub *b*) a frančtina angličtinu (sub *c*). Nyní je tedy nařízena volná práce z němčiny (r. 1899 německá práce a překlad z němčiny do češtiny nebo naopak) a překlad z franč. O změnách na italských i bukovinských reálkách netřeba se tu zmiňovati.

Dřívější diktování textů pozměněno v § 7. v „*Mitteilung* des Textes", ale v § 9. straší diktování zase!

Důležitá je změna v § 9, že se nyní mají themata předkládati *nezapečetěna* řediteli, který je prohlédne a po případě s učitelem o nich pojedná! Dobré jest ustanovení, že smí 20 až 25 žáků býti v jedné místnosti (dříve jen 15, později 20) a že jest dovoleno užívati při všech překladech školních slovníků; dříve byl dovolen jen řecký, nyní i latinský.

V § 11 zmizela poznámka na vysvědčení, byl-li žák postižen při opisování. Opravené práce měly se dříve *nejpozději 14 dní* po pís. zkouškách zaslati inspektorovi zemskému, což se asi nikde nedělo; nyní mají je prohlédnouti také ostatní členové kom-

---

*) Zmizela jenom z něm. textu nařízení ministerských, kde výrazy *Maturitätsprüfung*, *M.-Zeugnis* atd. vesměs nahrazeny výrazy *Reifeprüfung* atd.

**) Dříve byly překlady z franc. do němčiny a naopak.

misse a pak se mají „sobald als möglich" s protokolem o pís. zkouškách předložiti *předsedovi*. Uváží-li se, že pís. práce mají se konati zpravidla 3 neděle*) před ústními zkouškami, že na opravu (zejména u českých!) je potřebí nejméně 14 dní, je to ustanovení illusorní.

Přísné úřední tajemství o výsledku pís. prací a ustanovení o čtyřech nedostatečných pracích (§ 12 a 13) nyní zmizelo.

Přesné ustanovení doby pro ústní zkoušky (8—12 a 3—7) nyní změněno ve 4 hod. dopol. a 4 hod. odpoledne. Doufejme, že obvyklé přetahování ($^1/_2$ hodiny na konferenci a pak $4^1/_2$—5 hodin na zkoušení) se již nikde nevyskytne.

Chemikům, kteří v VII. tř. nejsou zaměstnáni, dostalo se záviděníhodného uvolnění; nemusí býti v kommissi (§ 14).

Předsedou může býti vedle zemských inspektorů také *jiný člen zemské šk. rady*, nebo delegovaný *professor vysokoškolský*, ředitel střední školy nebo *jiný odborník ve školství* (tedy patrně i professor středoškolský).

Předseda smí se účastniti dalšího zkoušení způsobem šetřícím náležitě vážnosti professora zkoušejícího a to *jednotlivými otázkami*. Ustanovení to jest nové a potřebuje důkladnějšího osvětlení, co je tím rozuměti a jak třeba posuzovati odpovědi žákovy na tyto „einzelne Fragen".

Všecky *dispense* nyní jsou odstraněny. Na gymn. českých zkouší se *a*) z češtiny *b*) z latiny *nebo* řečtiny, *c*) z dějepisu (a statistiky) a *d*) z mathematiky. Fysika nahrazena soustavným opakováním ve třídě VIII. Na reálkách se zkouší *a*) z češtiny *nebo* frančtiny (na Moravě z češt. *nebo* franč. *nebo* povinné němčiny), *b*) z dějepisu (a stat.), *c*) z mathematiky a *d*) z fysiky. Z přírodopisu a chemie vůbec se nezkouší, z deskriptivy jen tehdy, je-li písemná práce nedostatečná nebo má-li kommisse nějaké pochybnosti.

Podle lepší známky z pís. práce zkouší se buď z latiny nebo z řečtiny, podobně i na reálkách; jsou-li známky stejné, může si žák voliti. Je-li výsledek jedné nebo obou zkoušek nedostatečný, volba není možná a žák je zkoušen z toho jazyka, v němž písemně nedostačil.

Nové jest, že externisté musí dělati předběžnou zkoušku písemní z *mathematiky* v rozsahu obyčejné komposice a na gymn. také z překládání *do latiny*. Zdá se však, že tu bude třeba nějakého změněného ustanovení o absolventech průmyslových škol, kteří od nedávna mohou doplňovati zkoušku na reálkách.

V § 18 mluví se nyní precisněji o trvání zkoušky. Dříve předseda stanovil pořádek zkoušek, ale také doby zkoušení pro jednotlivé předměty. Nyní nemá na jednoho kandidáta průměrně připadnouti více než („höchstens") *hodina*.

Nové jest též ustanovení, že mohou kandidátům býti předloženy otázky *písemně* a že se jim má na rozmyšlenou dopřáti krátké chvíle ku přípravě.

Do protokolu otázkového se známky *nepíší*.

V § 19 jest nyní vynecháno, že se zkoušení a posuzování nemá obmezovati ani učivem nejvyšší třídy ani býti z něho převahou bráno, nýbrž základem posuzování jest opět všeobecné učebné pensum celé vyšší reálky (gymnasia), „*při čemž však hlavně* jest hleděti na vzdělání vyplývající z veškerého vyučování" (dříve „*sondern vielmehr* die aus dem ganzen Unterrichte sich ergebende Bildung ins Auge zu fassen hat").

Referent pojednává pak zevrubně o požadavcích v jednotlivých předmětech (§ 19 str. 11—13 a 26—28): v jazycích klassických nesmí se zkoušeti z literárních dějin ani z t. zv. realií (o privátní lektuře není ani zmínky, tedy odpadá); v dějepise a zeměpise obmezena značně látka o starý věk a i jinak; zkouška z vyuč. jazyka má se díti ve formě kollokvia, jakož vůbec podle nezměněného § 20 celá mat. zkouška má tento ráz míti (a podle starších předpisů vůbec již dávno míti *měla*, ale hlavně vlivem předsedů *neměla* a leckdy ani míti *nesměla*) atd. atd.

Zcela nové a rozumné jest nařízené *posuzování* zralosti žákovy. Jednotlivé známky jsou odstraněny, vysvědčení bude zcela krátké; stupnice: zralý s vyzn., zralý jednomyslně a zralý per maiora.

Dosud se nikdy *nehlasovalo*. Referent podává řadu podrobností, jak si předsedové na venkově i v Praze počínali; schvaluje ustanovení, že se musí hlasovati (předseda smí užíti svého práva, ale hlasuje až na konec), a přeje si, aby se stanovilo, že předseda před hlasováním nesmí vůbec své mínění o kandidátu vysloviti *dříve* než ostatní členové kommisse.

Reparátů nyní vůbec není; žák, i když v jednom předmětě zcela neobstál, může býti uznán zralým. Rozumné jest ustanovení, (vyplývající z toho, že není nyní známek

*) Zde dlužno také připomenouti, že posunutím pís. maturit přibude professorům také úloh *obyčejných*, které dosud od polovice května se již neukládaly.

ani přívěsků z jednotlivých předmětů), že jsou nyní odstraněny podpisy všech učitelů vyjma třídního, a pak že se neklassifikuje z mravů.

Poznámky o vykonané maturitě na vysvědčeních *semestrálních* psáti se nebudou.

Taxa zvýšena právem na 20 K (u privatistů a ext. na 50 K); při opakování zkoušky rovněž 20 K. O klíči má rozhodnouti zemská šk. rada; není pochyby, že nejspravedlivější jest princip pointový („im Verhältnisse zur geleisteten Arbeit").

Že by se podle § 28 někde dělo budoucně propouštění abiturientů ředitelem slavnostním způsobem za přítomnosti zkušební kommisse, referent pochybuje; novota tato se asi neujme nikdę.

Po výkladech prof. Černého rozvinula se čilá debata.

Dr. *Bydžovský* soudí, že nové nařízení o matur. zkouškách poskytuje značných úlev jak žákům tak učitelům, zvláště v mathematice. Ve fysice se zkouška nejen ulehčuje, nýbrž ještě prohlubuje tím, že se nežádají popisy strojů ani učené výklady o nějakých theoriích, nýbrž mají se prováděti malé lehké příklady. Zdali se tímto nařízením význam maturitní zkoušky zvyšuje či snižuje, o tom řečník nechce pronášeti úsudek.

Dr. *Appelt* je přesvědčen, že význam maturity je novými předpisy značně snížen a že asi mat. zkouška brzo odpadne. Potrvá jen potud, pokud budou vysoké školy maturitního certifikátu požadovati. Před veřejností však nebude míti maturita již žádné váhy. Toto nařízení je jen krok ke zrušení úplnému, jehož jest si arci přáti.

Dr. *Machát* poukazuje k tomu, že nové vysvědčení maturitní nebude míti žádných známek z jednotlivých předmětů. To bude míti zajisté nepříznivý vliv na prospěch žáků. Nikdo se nebude snažiti, aby lépe prospíval. Naopak zase mnohému pilnému žáku, který ve všech skoro předmětech velmi dobře prospívá a jen v jediném je sláb, dostalo by se třeba vysvědčení zralosti jen per maiora. Řečník je pro zachování klassifikování.

V další debatě někteří pánové ukazují na státní zkoušky právníků, při kterých se také klassifikuje.

Dr. *Slavík* ukazuje k tomu, že nejméně úlev bylo poskytnuto při zkoušce z klassických jazyků. Za důvod, proč se klassickým jazykům učíme, bylo vždy uváděno, že je to *kulturní obsah* antiky; ale v novém nařízení se na starověkou literární historii a tak zvané realie neklade pražádná váha a ze zkoušení jsou vyloučeny.

Dr. *Nikolau* doplňuje vývody prof. Slavíka. Ukazovalo se, že historikové mají pěstovati ty kulturní poznatky ze starověku v hodinách dějepisných. Podle nového nařízení se však bude zkoušet jen vlastivěda. Tím se nám zase odnímá celý skoro starověk, zvláště obligátní války samnitské a punské. — Historikové nemají žádati věci, které vyžadují paměti. Ale dějepis jest jen věcí paměti. Zkouška má se díti ve formě kolloquií; tak tomu *mělo býti* již dříve, ale professor nesměl do zkoušky ani skoro promluviti, aby se mu nevytýkalo, že příliš pomáhá. Zkouška z dějepisu stává se čistě subjektivní. Přijde na to, jaké má zkoušející professor koníčky. V tom směru bylo maturantům přitíženo.

Dr. *Appelt* praví: Subjektivism byl při zkouškách vždycky a sotva bude kdy odstraněn. Maturitní zkouška — to je *předseda*. Budou-li předsedové takoví, jako jsou dosud, nebudou zkoušky o nic lepší. Když bude předseda sedět na nějaké maličkosti, bude to stejné, kdyby předpisy povídaly, co chtěly. Když se zkoušející professor bojí něco říci, vždycky se stane, čeho si přeje předseda. A osmělí-li se někdo k jinému mínění, předseda pohrozí, že ve svém referátu na to poukáže, a mnohému smělci zajde chut. — O těch úlevách nesmíme si dělati velkých illusí. Hlavní požadavek je: *My* se nesmíme báti a předsedové musí cizí mínění respektovati.

Prof. *Brejcha* ukazuje k tomu, že se na vídeňské anketě sice jednalo o tom, aby maturita tak nerozčilovala, ale že se nic přesného v té příčině nestanovilo.

Prof. *Hulík* prohlašuje, že je pro zachování zkoušky maturitní, protože je žák touto zkouškou nucen své vědění shrnouti. Dosavadní dispense ukázaly, že maturita je nezbytná. Právníci, kteří na gymnasiích při maturitě zkoušky z dějepisu nedělali, neznají z dějepisu skoro nic. Dostateční žáci, kteří musili dělati zkoušku, umívají více. Řečník je srozuměn s tím, že dispense byly odstraněny. — Při opakování učiva má jíti škola žáku na ruku a má všecko opakování zregulovati. To však se nestalo. Je nutno omeziti rozsah učiva. Maturita sice působí na nervy, ale kdybychom ji odstranili, došlo by na zkoušky na universitě; a tu maturita před známými professory je přece méně rozčilující! Maturity je třeba také pro cizinu, zejména pro Německo. Řečník je mimo tyto důvody přívržencem maturity také z důvodů stavovských. Maturita svaluje s jednotlivých professorů zodpovědnost před veřejností a svaluje ji na bedra celé kommisse. — Řečník není spokojen s dosavadním abecedním pořádkem žáků při zkoušení.

Předseda ani členové kommisse nemají názoru o úrovni třídy. Mnohý žák na počátku zkoušky propadne, protože se nezná úroveň třídy, a mnohem slabší žáci pak ke konci procházejí. Ať se zkoušejí napřed žáci výborní. Slabší žáci by tím získali času a nabyli by i více sebedůvěry. Řečník zmiňuje se pak o horečnaté snaze skoro všech předsedů míti hned v prvních dnech maturitních svá procenta propadlých — hojnost příkladů k tomu podali skoro všichni přítomní členové.

Dr. *Bydžovský* uvažuje, zda se při novém způsobu maturitní zkoušky pozná zralost žákova lépe či hůře nebo stejně jako dříve. Bude málo předsedů, kteří by dovedli zkoušku maturitní náležitě vésti a kteří by si dovedli představiti, který žák je zralý anebo nezralý. Maturita je stejná jako dříve, jen její význam před veřejností je snížen.

Dr. *Appelt* proti prof. Hulíkovi praví, že stejně jako právnická fakulta stěžuje si do malé znalosti dějepisu maturantů, mohly by si stěžovati též ostatní fakulty na nedostatky v jiných oborech. Kdyby maturita měla býti spravedlivá, musila by se rozprostírati na všecky předměty (vyjma snad náboženství). Zodpovědnosti s maturitou spojené není se třeba báti. Řečník uznává důležitost maturitní zkoušky, protože je mezi námi dosti lidí, kteří neplní svou povinnost a potřebují poháněcího biče. Ale má-li *to* býti jediným důvodem? Také jsou některé předměty, ze kterých se vůbec maturita nedělá (na př. přírodopis, filosof. propaedeutika a j.). Učitelé těchto předmětů jsou pak immunní. Ale je zde ještě jedna důležitá věc, totiž velký počet žáků ve škole. Učitelé těch žáků nemohou dobře poznati. A přece je hlavním požadavkem při výchově přihlížeti k individuálnímu nadání. To se dá poznati jen při malém počtu žáků. Tím dospíváme k základnímu problému: *Menší počet* žáků — a pak není třeba maturity.

Prof. *Hulík* míní, že by měly býti při postupných zkouškách kommisse z odborníků. Poslední týden před závěrem školního roku by se vůbec nevyučovalo. Neuznává nesolidnost některých professorů za důvod pro podržení maturity. Nemá býti bit žák za professora.

Dr. *Bydžovský*: Kdyby se odstranila maturita úplně, bylo by třeba zkoušek na universitu a techniku, kterých se mnozí lekají. Ale těmito zkouškami by se zamezilo, aby na ten či onen obor šli lidé, kteří se tam nehodí. Byli by zkoušeni z předmětů svého oboru, který si zvolili. Zkouška ta by se mohla konat teprv po vhodné době, třeba po půl roce nebo po roce, když by se poznalo, že examinand má pro zvolený obor schopnost a i náklonnost. — Zodpovědnost za zkoušku maturitní není tak hrozná a leží na nás stále stejným způsobem. Když necháme někoho propadnout během studií, třeba vůbec zanechá studií.

Dr. *Slavík* dotazuje se prof. Hulíka, kterak si představuje ony zkušební kommisse odborníků na př. z přírodopisu na venkovských ústavech, kde je jen jeden učitel toho odboru. Tu by byl odborník po případě postaven pod votum neodborníků.

Prof. *Hulík* odpovídá, že mínil postupné zkoušky před kommissemi z odborníků, po případě odborníků blízkých oborů.

Dr. *Nikolau* ukazuje, že rozhodování o tom, pokud se kdo k tomu či onomu oboru hodí, je již věcí university. Mnozí gymnasisté, kteří franštiny vůbec neznají, věnují se přece jejímu studiu; rovněž tak nemají abiturienti velkých vědomostí geografických a také studují geografii. Jest úkolem university, aby si je vycepovala.

Prof. *Hulík* upozorňuje, aby se debata nestávala všeobecnou, držela se hotové věci, t. j. nových nařízení o matur. zkoušce, a navrhuje, aby se mluvilo o těch věcech, kde se v nových nařízeních dává volnost předsedům a z. šk. radům.

Prof. *Černý* se obává, že se stane pokus do maturitní zkoušky vpašovati němčinu. Navrhuje, abychom se proti tomu hned energicky postavili a prohlásili, že němčina jako nepovinný předmět není a nemůže býti předmětem maturitní zkoušky. Co se týče pořadu při zkoušení, navrhuje, aby se pořad zkoušených žáků stanovil losem, tak že by se nepočínalo hned literou *A*, nýbrž třeba vylosovanou literou *K*, *L* atd., a končilo by se literou *J*; neboť nejhůř jsou na tom žáci, kteří přijdou první dvě půldne na pořad („honba za procenty propadlých"). Vyslovuje se proti přílišné sokratice při nynějším vyučování. To přílišné otázkování působí, že žák nedovede při zkoušce souvisle mluviti. Pak není žádné kolloquium možné. Ať se opakuje ve větších celcích.

Prof. *Kurz* upozorňuje, že by se nám mohla němčina vpašovati v nějakých prováděcích nařízeních. Podle nových nařízení maturitních se u nás zkouška z němčiny konati nemůže, ani nesmí. Zkouška taková by ani neměla žádného významu, protože není pro němčinu žádné zvláštní známky. Kommisse by se zkouškou z němčiny zbytečně zdržovala. Neurčitost nařízení by nasvědčovala tomu, že by nám mohlo něco *býti vpašováno. Proti tomu* nutno se již předem brániti. — Druhá nesrovnalost týče

se češtiny. V jednom paragrafu se všeobecně praví, že možno při maturitě požadovat vše, čemu se žáci učí ve vyšší reálce anebo gymnasiu, a v podrobnostech se praví, že čeština má se přizpůsobiti němčině, kde se zkouší od Klopstocka, t. j. u nás asi od Dobrovského. Tím padá stará a střední doba. Na tu nesrovnalost je záhodno v prováděcích předpisech upozorniti.

Dr. *Chlumský* praví, že se jeví snaha u některých ředitelů zavésti zkoušku z němčiny pod záminkou, že *prý* právnická fakulta žádá známku z němčiny na vysvědčení. Bylo by třeba zjistiti, je-li to pravda a pokud se někteří naši představení mohou na to odvolávati.

Prof. *Racek* upozorňuje, aby se snad z němčiny přece nezkoušelo pod tou záminkou, že je němčina předmět *relativně* obligátní. Je třeba i proti tomu vystoupiti. Dále by si přál určitě zvěděti, jsou-li známky z písemních prací úředním tajemstvím. Z nového nařízení zdá se vysvítati, že úředním tajemstvím nejsou. Přeje si však, aby zemská škol. rada zřejmě prohlásila, je-li tomu tak.

Prof. *Honza* poukazuje k tomu, že předseda má právo dávati jednotlivé otázky. Bylo by si přáti, aby bylo přesně vymezeno, co je předmětem zkoušky a v jaké míře má předseda právo klásti otázky. Vadou nového nařízení je, že se nestanoví přesné meze. Ani učitelé ani žáci nevědí přesně, co se má zkoušet. A žák to musí vědět, jinak nový způsob zkoušky neznamená pro něho žádné ulehčení. Přesné vymezení zkoušky ať se stane v prováděcích nařízeních. Dále žádá řečník za všeobecného souhlasu, aby konec školního roku a tím i maturit byl na českých ústavech zařízen právě tak, jako na pražských německých, a ne jako loni o celý týden i více později.

Prof. *Černý* podotýká, že k nařízením ministerským prováděcí nařízení se nevydávají, nýbrž pouze k *zákonům*; nanejvýš by se mohlo mluviti o dodatečných vynešeních zem. šk. rady, jako je stanoví na př. § 26 (klíč k rozdělování tax maturitních).

Dr. *Bydžovský* také soudí, že by se mělo vytknouti blíže, co se může zkoušeti, po případě nějakými instrukcemi, které by obsahovaly ty jednotlivé otázky, jako je tomu na př. při zkouškách jednoročních dobrovolníků. Také je důležito zvěděti, má-li se posuzovati zralost žákova podle odpovědí, které dal na otázku učitelovu či předsedovu.

Dr. *Slavík* je proti každému reglementování maturitních otázek, protože by se pak žáci neučili. Téhož názoru je i prof. *Kollmann*, který žádá, aby bylo jen ve *hrubých* rysech vytčeno, co se má zkoušet a co je možno vypustiti.

Prof. *Veselý* praví, že mnohdy předseda již předem říkal, že ten či onen žák je zralý nebo nezralý. Jest potřebí přihlížeti k tomu, aby se to již nedálo a aby se předsedové přesně řídili předpisy.

Prof. *Hulík* poukazuje, že je třeba také určitějších ustanovení o rozdílení maturitní taxy mezi členy zkušební kommisse.

Přítomní sdělují své zkušenosti a uznáno za vhodné navrhnouti zemské škol. radě, aby se taxa dělila (podle vykonané práce) asi podle tohoto bodového klíče: členství kommisse vůbec 1 bod, třídnictví 1 bod, oprava písemné práce z každého předmětu 1 bod a ústní zkoušení 1 bod.

Dr. *Nikolau* upozorňuje, aby se nepromlčelo v tomto kvapu, s jakým nařízení matur. byla vydána, *právo zemských sněmů* mluviti do záležitostí reálek, zvláště co se týče němčiny a vůbec maturitní zkoušky. Doporučuje se upozorniti na tuto věc žurnály a poslance. Řečník žádá, aby se na českých ústavech při vlastivědě (Vaterlandskunde) pěstovaly důrazněji dějiny *české*.

Předsedající prof. *Satranský* podává souhrn návrhů, které z debaty vyšly, načež prof. Dr. *Appelt* čte jednotlivé odstavce tohoto *prohlášení*:

1. Nové předpisy maturitní, vydané nařízením c. k. ministerstva k. a v. ze dne 29. února 1908, nesplnily sice všech přání veřejnosti ani učitelstva středoškolského, ale obsahují přece v některých věcech *úlevy*, jež svědčí o tom, že je jimi učiněn značný krok ku předu v tom směru, aby matur. zkoušky byly úplně odstraněny a vhodnějším způsobem nahrazeny.

2. Již staré řády zkušební obsahovaly mnohá liberální ustanovení, zejména také (v § 20. min. nař. z r. 1899) passus nyní v novém nařízení vícekrát opakovaný, že maturitní zkouška má míti *ráz volného kollokvia*; to však — jak známo — v praxi se neprovádělo a leckdy i vlivem předsedův prováděti nemohlo.

3. Budiž výslovně řečeno, že na českých školách, kde *němčina není obligátní*, není možno *ani písemní* zkoušku z neobligátní němčiny konati, jak se dosud dálo.

4. Stanoviti *pořad žáků*, kteří mají býti každý den zkoušeni, budiž ponecháno kommissi a budiž zejména žákům dovoleno dobrovolně se hlásiti.

5. Z liter. české buďtež (jako dosud) zkoušeny i *význačné* části doby staré a střední, nikoli snad analogicky s něm. ústavy jen doba nová a nejnovější (§ 19.).

6. Budiž výslovně stanoveno, že předseda — jako podle § 21. odst. 3. má právo hlasovati naposledy — před hlasováním *nemá* vůbec svého mínění o kandidátu vysloviti dříve než ostatní členové kommisse.

7. Maturitní zkoušky v Praze a v předměstích (resp. v Brně) buďtež analogicky s dosavadním zvykem a jako na *německých* ústavech pražských se již loni dálo, ukončeny *posledním dnem šk. roku* (tedy letos 4. červencem). Aby pak i na venkově nekonaly se maturity bez nutné potřeby teprve po ukončení školního roku, *budiž počet delegovaných předsedů* („*ředitelů nebo jiných odborníků školských*", § 14.) přiměřeně *rozmnožen*.

8. Poněvadž předseda může zasáhnouti do zkoušení jen „jednotlivými otázkami", dlužno stanoviti, má-li se hlasování o zralosti žákově prováděti podle odpovědí daných učiteli či předsedovi a co jsou vlastně ony „einzelne Fragen im weiteren Prüfen".

9. Ustanovení § 9., že otázky písemné jest nyní odevzdávati ředitelům *nezapečetěny*, budiž v zájmu zkoušky samé opět odstraněno.

10. Katalogy třídní (příruční) se všemi jednotlivými známkami za jednotlivá období posledních dvou semestrů *nebuďtež* při úvaze o zralosti kandidátově *ani brány na potaz*, nýbrž budiž dbáno § 21., kde se mluví jen o semestrálních (*výsledných*) známkách za poslední rok školní, aby proti zkoušencům snad nevznikla u předsedy předpojatost.

11. *Klíč*, podle něhož má býti rozdělována taxa matur. a jejž má podle § 26. stanoviti zem. šk. rada, spočívejž na *principu pointovém* („im Verhältnisse zur geleisteten Arbeit"): *a*) členství kommisse, *b*) zkoušení písemní, *c*) zk. ústní, *d*) třídnictví.

Jednotlivé body tohoto prohlášení byly shromážděným členstvem přijaty a prof. *Černý* pověřen úkolem, aby na schůzi výborové 27. března o nich referoval. — Schůze skončena ve ³/₄ 12.

Ze sekce pro uměleckou výchovu.

Spolek pořádal 4. dubna v hotelu Central občasnou členskou schůzi, na jejímž programu byla přednáška kol. J. Jeřábka: „Výchova umělecká výchovou k životu" a *ustavení sekce pro uměleckou výchovu*.

Schůzi zahajuje p. místopředseda prof. Vykoukal a dává slovo kol. Jeřábkovi.

Kol. *Jeřábek*: Práce sekce pro uměleckou výchovu jistě se musí organicky připínati k pracím minule utvořené sekce pro reformu střední školy.

Výchova umělecká musí býti jen organickou částí usilování o výchovu k životu. O tom promluvím nejprve, pak o tom, jak chápati jest umění, a konečně, co bude předmětem vlastní práce sekce nové.

Ideálem vší práce výchovné zůstane vždy jedno: *naučiti chovance žít*, probuditi a uschopniti jej k dalšímu životu. K tomu třeba především splnění jedné podmínky: rozvoje všech přirozených dovedností a schopností člověka. To, co nám otvírá krásu a plnost života, jest *práce* t. j. *činnost vědomě konaná za určitým účelem*. Taková poctivá práce žádá si člověka celého a rozvíjí všechny jeho schopnosti dobré a pudy. Práce je matkou dobrých hodnot života, pramenem poznání zákonitosti přírody. Obyčejně se rozlišuje *práce hmotná a duševní*, není však možno dobře určiti jejich hranici. Často

bývá práce pokládána za trest člověka. August Rodin odpovídá na otázku po příčinách nevědomosti obecenstva v umění: „Nechápeme krásy, protože neumíme pracovati". Připomínám John Ruskina a jeho vysoké poněti o práci ruční, jež jeho přičiněním rozkvetlo v uměleckém průmyslu anglickém. Výchova má především povinnost, aby naučila znáti a ceniti význam práce po celý náš život kulturní a ukázati její léčivou moc pro zlé choroby duše. Škola nesmí jen lehce seznamovati s výsledky namáhavé práce předešlých generací, nýbrž musí ukázati tu dlouhou a těžce prošlou cestu k nim, aby chovanec poznal, že ne každá činnost je prací plodnou.

Výchova k práci uvědomělé musí počíti již v rodině a ve škole obecné; již tu se musí učiti správně pozorovati, přesně mysliti a vyjadřovati. Musí býti pěstěna samočinnost žákova, kde jen možno, žák sám musí vše prováděti, cvičení paměti je tu jen prostředkem, nikoliv cílem. Od zákonitosti pozorované na jednotlivém zjevu se postoupí k zákonitosti složitější, vyžadující většího napětí sil duševních. Konečným cílem pak bude sloučení principiální znalosti dosavadních způsobů práce hmotné a duševní i jejich výsledků ve všech oborech vědění lidského s poznanými zásadami mravního jednání člověkova v jednotném názoru na svět a život.

Taková výchova by byla zároveň nejbezpečnější výchovou uměleckou. *Chápati umění dovede jen ten, kdo dovede pochopiti život.* Pro mne vede cesta k umění jen životem — a zkušenost života zpravidla chovanci schází, proto schází i základ pochopiti velkou většinu děl uměleckých. Musíme budovati ony základy, vychovávati k *životu*.

Druhým stejně bohatým pramenem umění je *příroda*. Kdo chce chápati umění, musí se naučiti rozuměti přírodě. Ruskinovi jest každé velké umění adorací přírody. Eug. Carrièrovi, slavnému malíři francouzskému, jest umění přímo projevem vědomí, jež máme o svých vztazích s přírodou, je harmonický souzvuk s životem, jehož jest i výrazem. Správně uvádí myšlenku Pascalovu: „Jaká bláhovost je malířství, které si myslí, že nás zaujme reprodukováním předmětů, které nás nezajímají nijak v přírodě!" Umění je jen tehdy zajímavé, když nám mluví o věcech, jež jsme poznali ve skutečnosti. Výchova umělecká nesmí býti předmětem učebným, avšak musí pronikati veškeré vyučování.

Tak při vyučování *literatuře* a *jazyku mateřskému* by se měly předkládati ukázky knižní výzdoby, portréty spisovatelů, výprava scény, v *dějepise* obrazy epochálních událostí, ukázky vývoje umění stavitelského, oděvu i bydlení, v *náboženství* obrazy biblické Starého i Nového zákona, v *zeměpise* obrazy charakterů a krás krajinných, moderního vývoje města a života v něm, v *přírodopise* jest pak nevyčerpatelná krása forem, již lze ukázati. I *geometrie* a *mathematika* by dala popud k ukázce krásy tvarů zákonitých a snadné jich transformaci k útvarům, jichž v praxi umělecké se užívá. *Kreslení* je ovšem svým rázem povoláno býti školou výchovy zraku.

Nejpřirozenější by bylo *rozdělení nové sekce ve dvě části*: 1. *literární, s hudební a divadelní*, 2. *výtvarnou*. Prvnímu oddělení by připadla práce o revisi knihoven žákovských, pořízení seznamu knih pro mládež, snaha po zavedení literárních a uměleckých večerů žákovských, zařizování čítáren žákovských, rozšíření dobrých spisů pro mládež, pořádání divadel a koncertů s úvodními výklady. Druhé oddělení (sekce výtvarná) by mělo úkolem protředkovati styky žáků s uměním výtvarným, buditi smysl pro krásy přírodní i výjevy života v plné jeho šíři. Prostředky k dosažení cíle by tu byly vycházky do přírody, musei, výstav, v místa s uměleckými památkami. Sekce ta starala by se o opatření uměleckých pomůcek k výkladům (skioptika), výzdobu učebnic, pořádala by kočovné výstavky s výkladem.

Ustaví-li se sekce, splní se tím jen resoluce sjezdová z r. 1902, jejíž 4. bod praví, že jest upraviti methodu i materiál umělecko-paedagogický tak, aby se přizpůsobil dnešní organisaci střední školy. —

Když byl místopředseda prof. Vykoukal poděkoval přednášejícímu, dává slovo učiteli p. *Rambouskovi*, delegátu komitétu pro uměleckou výchovu. P. Rambousek upozorňuje na dosavadní plodnou činnost komitétu a navrhuje, aby budoucí sekce pro uměleckou výchovu v Ú. S. Č. P. a komitét postupovaly společně a vzájemně si posílaly delegáta k jednáním svým.

Návrh podporují prof. Černý, místopředs. prof. Vykoukal a prof. Kollmann činí návrh, aby budoucí sekce pro uměl. výchovu si hned po ustavení onoho delegáta zvolila, a navrhuje *za předsedu sekce prof. Dra J. Branta, za místopředsedu prof. Boudu, za jednatele kol. Jeřábka*. Jednomyslně se přijímá. Prof. Dr. *Brant* děkuje za důvěru a připomíná, že sekce bude musiti navázati na dosavadní činnost v umělecké výchově a sledovati, co se děje v tom směru zejména v cizině.

Prof. *Černý* navrhuje, aby se na nově utvořenou sekci přenesla i činnost dosavadního divadelního odboru a aby zvoleni byli dva páni za delegáty do komitétu pro

uměleckou výchovu. Navrhují se pp. Jeřábek a Kollmann. — Jednomyslně přijato.

O poměru nově utvořené sekce k dosavadnímu divadelnímu odboru podotýká p. místopředseda prof. Vykoukal, že nelze o tom rozhodovati bez divadelního odboru.

Prof. *Hulík* připomíná, že i předseda zábav. výb. Ú. S. Č. P. bude musiti býti ve styku s novou sekcí spolkovou, jež bude míti velmi široké pole působnosti, tak že musí míti větší počet členů, kteří by si pak podle odborů (hudební, literární, výtvarný a p.) rozdělili činnost.

Prof. *Mašek* navrhuje, aby v otázce knihoven žákovských i učitelských aspoň knihovníkům pražských ústavů rozesláno bylo vyzvání, aby v nové sekci pracovali, a prof. *Šimák* doplňuje návrh tak, aby si sekce získala stalý kruh pracovníků ze všech odborů.

Návrhy tyto odkázány zvolené sekci na uváženou, a jelikož nikdo již k slovu se nehlásí, ukončuje místopředseda prof. Vykoukal schůzi.

Organisační nástin dívčí střední školy ve Valašském Meziříčí.

10. Přírodopis a hygiena.

A. *Připomenutí.*

Vzhledem k modernímu rázu přírodopisu věnováno mu 11 resp. 15 hodin týdně na našem ústavě, kdežto na dnešním gymnasiu má 9 resp. 10, na reálce pak 11 hodin.

Až na třídu VII. zavádíme v účin jen změny druhotného rázu, týkající se jen hlubšího propracování látky i dnes na středních školách probirané. Tak v I. třídě zavedeny tři hodiny místo dvou dnešních, látka učebná bude tu táž jako dnes na reálce s rozdílem, že probráni budou v primě všichni obratlovci, kdežto dnes studenokrevní se nechávají pro třídu II. Botanika probírána bude jako dnes na reálce.

V II. třídě počne zoologie měkkýši, tak že bude míti učitel asi o měsíc volného času více pro bezobratlé; jinak i zoologie i botanika bude probírána jako na reálkách.

Mineralogie připadne vůbec chemii.

V V. třídě bude probrána botanika jako dnes na reálce; položen důraz na to, aby se vedle žijících tajnosnubných upozornilo i na vyhynulé, prakticky důležité.

V VI. třídě bude učiněna větší změna: přidány přírodopisu dvě hodiny. Že je toto rozmnožení hodin nutné, uznává se dnes všeobecně, tak že na gymnasiích se učí v sextě 3 hodiny týdně, místo dřívějších 2. Čtvrtá hodina pak byla přidána z tohoto důvodu: pomýšlelo se původně na to, hygienu učiniti zvláštním předmětem o jedné hodině týdně, ale protože jednohodinové předměty z paedagogických důvodů se nedoporučují, připojena tato jedna hodina hygieny k zoologii. Druhá změna, ležící v tom, že se zoologie má probírati nejnižšími formami začínaje, žádána jest dnes mnohými paedagogy a zavedena i z toho důvodu, že somatologií a hygienou náležitě se učení přírodopisné zakončuje.

V VII. třídě bude probírána geologie asi v tom rozsahu jako dnes na reálce; na reálce věnují se jí 3 hodiny po jeden běh, u nás 2 hodiny celý rok; za to přibráno bylo do naší geologie opakování mineralogie.

V VIII. třídě (mod. odděl.) položen nový předmět pro střední školu, všeobecná biologie. Mají se tu podati žákyním elementární nauky o buňce, pletivech, orgánech, což v menší míře už dnes, pokud čas dovoluje, se probírá. Nebude také zvláštní námitky proti všeobecné fysiologii, v níž se dostane žákyním poučení o významu krve, o mechanice pohybu, výživě, o svalech, nervech a smyslových ústrojích. Povážlivějším zdáti se může jenom embryologie, ale ani ta nebude obtížným předmětem, zvolí-li si učitel určitý typ a s ním jiné odchylné typy pak srovná. Obtížnou kapitolou zdá se býti i výklad o descendenčních theoriích, ale *komise nemá na mysli pouhé spekulace descendenční,* nýbrž hlavně rozbor materiálu, který jest spekulacím těm podkladem (variace, dědičnost, křižování atd.).

B. *Osnova.*

Třída I. — 3 hodiny týdně.

Zoologie (prvních 6 měsíců). Základní vědomosti o obratlovcích: jejich charakteristika dle vnějších vlastností těla, způsobu života, vlasti a vztazích k člověku. Hlavní typy ssavců, ptáků, plazů, obojživelníků a ryb, domácích a nejznámějších cizích.

Botanika (poslední 4 měsíce v roce). Základní názvosloví botaniky rostlin jevnosnubných. Popis právě kvetoucích druhů rostlin nejjednodušších typů dle skutečných vzorů žákyním podaných, vše bez ohledu na systematiku.

Třída II. — 2 hodiny týdně.

Zoologie (prvních 6 měsíců). Základní vědomosti o bezobratlých se zvláštním zřetelem ke hmyzu, způsobem jako ve třídě I. (Dokončení zoologie.)

Botanika. Rozbor a popis složitějších jevnosnubných dle předložených typů a hlavních representantů tajnosnubných.

Třída V. — 2 hodiny týdně.

Botanika. Základy vědecké botaniky: anatomie, morfologie a fysiologie rostlin, přehled rostlin stélkatých, probraný na nejdůležitějších typech, hlavní mechy, hlavní zástupci rostlin tajnosnubných cévnatých, žijících a vyhynulých. Nejdůležitější vyhynulé.

Třída VI. — 4 hodiny týdně.

Zoologie se somatologií a hygienou. Základy vědecké zoologie: nauka o buňce, histologie. Systematický přehled živočišstva, nejjednoduššími tvory počínaje. Nauka o stavbě a úkonech těla lidského a jich náležité pěstění.

Třída VII. odděl. moder. — 2 hodiny týdně.

Geologie. Opakování mineralogie, základy petrografie, geologie dynamické se zřetelem ke všeob. zeměpisu; geologie stratigrafická spojená s palaeontologií.

Třída VIII. odděl. moder. — 2 hodiny týdně.

Všeobecná biologie. Nauka o buňce, pletivech, orgánech. Základy embryologie rostlin a zvířat. Srovnávací fysiologie. Zeměpisné rozšíření rostlin a zvířat. Klassifikace. Descendenční nauky.

Tiskem »Unie« v Praze.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

KVĚTEN-ČERVEN r. 1908. ČÍSLO 9. a 10.

Jak zabrániti neodvratné krisi stavu professorského, jevící se v nadbytku zkoušených kandidátů.

Podává **Fr. Granát** *Kostelec n. Orl.*

Sledujeme-li počet kandidátů přihlašujících se ke státním zkouškám pro učitelství na středních školách, zaráží nás rapidně stoupající počet těchto přihlášek, jak ukazuje připojená tabulka I., sestavená od prosincového termínu r. 1904 do poslední doby.

Toto stoupání dovedeme si vysvětliti pociťovaným nedostatkem učitelských sil po roce 1900 a založením několika nových středních ústavů, kteréžto příčiny hlavně zavinily tak ohromný nával studujících na fakultu filosofickou. Nic nepomohly varovné hlasy denních listů ani Věstníku Ú. S. Č. P. Každý ze zapsaných studentů pohlížel s ideály budoucího života učitelského svému studiu vstříc a domníval se, že jakmile složí státní zkoušku, bude míti svůj chléb dojista zabezpečený, neboť učilo tehda mnoho supplentů beze zkoušky. Ale jak zklamali se pozdější absolvovaní filosofové, o tom svědčí občasné upozorňování ve Věstníku Ú. S. Č. P. na možnou krisi, která jistě postupem času se objeví. A skutečně se také brzy objevila.

V čísle 1. a 2. roč. XIV. Věstníku Ú. S. Č. P. na str. 67 čteme, že očekávaná krise dorostu našeho již nastala a že letos po prvé nebylo možno umístit všecky zkoušené kandidáty na místa supplentská. Týká se to oboru *mathematiky, fysiky a chemie s vedlejšími předměty. Nastává doba nehonorovaného zkušebního roku.* Mohlo by se mysliti, že je to doba přirozená, že má vlastně každý kandidát podle zákona vykonati zkušební rok zdarma. Ale my musíme na to pohlížeti již jako na dobu hrozící krise, a to proto, že dříve mohl každý tento zkušební rok vykonávati jako supplent honorovaný.

Ale jděme dále! ***Dnes nastala již doba, kdy není možno umístit ani všechny kandidáty, kteří zkušební rok mají za sebou, jak se stalo letos na počátku školního roku se třemi kandidáty.***

Otázkou řešení této krise zkoušených kandidátů zabýval jsem se již loni, když shledal jsem ve Stavu osob professorstva českého na počátku školního roku 1906-7 *10* zkoušených kandidátů professury, kteří vykonávali zkušební rok zdarma. Během roku, totiž po prosincovém zkušebním termínu, vzrostl

I. Přehled přihlášek a počtu approbovaných kandidátů
od zimního termínu 1904 do posledního termínu.

Zkušební termín	Počet přihlášených	Počet approbovaných	Počet approb. v procentech	Počet kand. ve stadiu zkušebním
zimní 1904	133	39+1*)	29·3%	93
letní 1905	152	64+3	42·1%	85
zimní 1905	136	55+3	40·5%	78
letní 1906	182	64+4	35·2%	114
zimní 1906	198	51+4	25·8%	143
letní 1907	234	90+9	39·3%	135
zimní 1907	246	58+5	23·6%	183
letní 1908	přes 300	?	?	?

pocet tento na *28*, z nichž ovšem někteří třeba až ke konci roku nějaké to místečko dostali.

Letošní školní rok začal hůře. *21 zkoušený kandidát koná zdarma zkušebný rok, a to zkoušených pro odbor Přmf 4, pro MF 7, pro PhMf 2, pro H 4, pro MG 2, pro Chzf 1 a pro Chmf 1.* Toto číslo je nyní zajisté zvětšeno, a to tím, že mnozí z těch, kdož složili v zimním termínu letošního školního roku státní zkoušku, uvolili se konati zkušební rok. Tím způsobem můžeme udati číslo, stanovící nám počet kandidátů zkoušených, kteří jsou dnešního dne bez místa a jimž nekyne žádná naděje, že by v tomto roce se někde „uchytili", neboť supplentská místa obsazují se na celý školní rok a tu není jim možno ani obdržeti místo supplentů, kteří zkoušku ještě nemají a náhodou jen na supplentském místě z roku předešlého setrvali. Tento počet dostoupil po prosincovém termínu čísla *66*, jak ukazuje připojená tabulka, sestavená podle odborů a podle termínů zkušebních.

Zkušební termín	L R	H	M F	Př m f	Č N	Č Fr.	Chm f	Chz f	Př ch f	M G	Mg	Ph M	Př ch z	Dohromady
letní 1906	—	2	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	7
zimní 1906	—	1	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5
letní 1907	—	4	10	2	—	1	1	—	—	1	—	2**	1	22
zimní 1907	2	7*	7	3	2	—	3	1	1	4	1	—	1	32
Dohromady	2	14	18	7	2	1	6	4	1	6	1	2	2	66

Jaká bude číslice těchto nezaměstnaných zkoušených kandidátů po terminu letním, na který bude *přes 300 přihlášek*, dovedeme si pomysliti. Můžeme také asi souditi přibližně podle průměru procent approbovaných (viz tabulka I.) z celkového počtu přihlášek od r. 1904 do zimního období r. 1907, že počet approbovaných kandidátů v letním terminu r. 1908 *nepřekročí 100*, a z těch dobře *dvě třetiny* budou těch, kteří studují doma a tedy po vykonání státní zkoušky nebudou míti zajištěného místa. Tedy můžeme udati orientační číslo počtu zkoušených kandidátů professury, kteří koncem školního

*) Číslice plus značí počet kandidátů, kteří svou approbaci rozšířili.
**) 5 mužů, 2 ženy.
***) 1 muž, 1 žena.

II. Tabulka odsloužených let.*)

Předmět:	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	Dobromady
LŘ a č neb n.	11	7	10	16	15	10	17	24	9	20	9	9	7	9	13	9	11	4	2	3	3	218
Čli	2	—	2	2	—	1	1	—	2	2	1	1	2	1	4	1	1	1	1	—	—	25
Nlř	—	—	—	1	—	—	—	2	3	—	3	—	4	2	—	2	1	1	—	1	—	20
H	9	3	7	8	6	7	5	7	—	9	3	2	1	2	3	6	4	4	1	1	2	90
MF	9	—	7	3	2	3	2	2	2	1	—	4	2	2	2	3	6	2	5	3	4	64
Přmf**)	2	3	4	1	2	—	4	4	1	2	2	4	2	5	1	3	1	1	—	—	1	43
PhŘl	—	—	1	1	—	2	—	2	—	1	—	3	1	3	—	—	—	1	1	—	1	17
PhMf	3	1	—	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9
FrČ	2	1	2	2	1	1	2	1	—	—	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—	1	19
FrN	—	1	1	—	2	1	—	1	—	—	1	2	—	—	2	1	—	3	1	1	5	22
ČN	2	2	1	—	1	5	1	—	—	2	3	—	1	4	1	1	1	2	2	—	4	33
MG	12	2	1	1	1	4	—	2	5	1	3	5	1	2	1	2	2	—	2	2	—	49
Mgf	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3
PřCh	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Ch**)	1	—	3	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	1	13
K	4	—	2	2	2	2	2	2	3	2	2	5	3	2	2	4	3	2	1	2	3	50
Celkem	57	20	41	37	35	39	34	48	25	41	29	36	25	34	32	33	30	21	18	15	26	676

roku 1907-8 budou bez místa. A toto číslo *120*, jen přibližně, pravděpodobně stanovené (bude jistě větší), *volá po spravedlivém a neodkladném řešení krise našeho dorostu.*

Aby bylo možno řešiti nastalou krisi obvyklou cestou a nemusila se hledati cesta nová, *musil by počet professorů, jdoucích každého roku do pense, vyrovnati se aspoň z větší části počtu approbovaných kandidátů onoho roku.* Sestavil jsem tabulku služebních let našeho professorstva od 11. služebního roku počínaje, podle dat obsažených ve „Stavu osob professorstva českého" pro šk. rok 1907-8, takže možno, až na několik výjimek, kde nebyla všecka léta započítatelná do stabilisace započtena, určiti počet pensistů každého roku, předpokládáme-li, *že každý učitel po odslouženém 30. roce zaslouží si svého trvalého odpočinku.* (Viz připojenou tabulku II.)

Kalkulujme tedy zatím jen s čísly, která jsou dnes faktem, totiž s číslem *66* nezaměstnaných zkoušených kandidátů.

Do 1. září r. 1908 bude 57 professorů, resp. ředitelů, kteří mají dovršený 30. rok služby. Z těch je approbováno, jak připojená tabulka udává, z *LŘ* 11, Člř 2, Čh 1, Čnh 1, ČFrn 2, H 9, Přmf 2, Chpř 1, MGF 3, MG 6, Gm 2, Gmf 1, MF 7; MFPh 3, MFČn 2 a K 4.***)

Podle počtu odsloužených let z těchto 57 professorů jest *21*, kteří mají již aneb budou míti dne 1. září 1908 odsloužených *30 let*, *9* majících *31 léto*, *10* majících *32 léta*, *3 mající 33 léta*, *5 majících 34 léta*, *4 mající 35 let*, *1 mající 37 let a jeden mající 40 let odsloužených a započitatelných do pense.* Vstoupením těchto všech 57 professorů, resp. ředitelů, do pense uprázdnilo by se pro klassickou filologii *13 míst*, pro moderní filologii *4 místa*, pro H *9 míst*, Přmf *2 místa*, Ch s nějakým vedlejším předmětem *1*, MG *12 míst*, MF *9 míst*, PhMf *3 místa*

---

*) Při sestavování této tabulky hleděno ke kombinacím uvedeným ve zkušebním řádě.

**) *Př* neb *Ch* hlavní se dvěma vedlejšími, z nichž *mf*, *ch*, *př*, *z* mohou dle libosti býti kombinovány.

***) V tabulce jsou některé approbace spojeny a hleděno v ní hlavně ke skupinám uvedeným ve zkušebním řádě.

a pro K *4 místa*. Jinými slovy, pro realie, v nichž je krise největší, uprázdnilo by se celkem *31 místo*.

Srovnáme-li to s počtem kandidátů oborů realistických, nezaměstnaných, jichž je, jak tabulka v předu uvedená ukazuje, *47*, vidíme, že ani v tomto případě, kdyby všichni mající 30 a přes 30 let služby šli do pense, nebude možno všecky kandidáty zkoušené umístiti, a což teprve vezmeme-li za základ orientační číslo počtu kandidátů zkoušených bez místa na konci letošního roku, tím určitěji vidíme, že není možno čekati nápravu ve zbědovaném stavu obvyklou cestou. Snad pozdější doba by přinesla lepší vyhlídky, snad za 2, 3 roky neb ještě později šlo by více professorů do pense a tím uvolnil by se poněkud postup zkoušených kandidátů? Ale i zde musíme si odpověděti záporně, neboť vidíme z připojené tabulky, jak málo míst se tímto způsobem uprázdní a zvláště míst realistických.

Tak na př. 1. září 1909 bylo by tímto způsobem uprázdněno nových *20 míst*, z nichž jen *6* připadá na odbory realistické, 1. září 1910 uprázdnilo by se takto 17 *míst* realistických, rok na to však zase již jen *7* a tak dále. Tak během uplynulých *20 let*, t. j. do 1. *září 1928*, byla by tímto způsobem uprázdněna pro MF *64 místa*, pro Přmf (resp. se známou jinou kombinací) *43 místa*, pro PhMf *9 míst*, pro MG *49 míst*, Mgf 3 místa, PřCh 1 místo, Ch s vedlejšími předměty *13 míst* a pro kreslení 50 míst. Odpočítáme-li kreslíře, tedy by se za *20 let* uprázdnila *182 místa*, tedy *jen čtyřikrát* více, než je dnes nezaměstnaných kandidátů realistických. To jsou čísla, která přímo hrozivě na neblahé doby nynějšího dorostu professorského poukazují.

Letošního roku je zapsáno na filosofické fakultě *968* řádných posluchačů, *166* mimořádných, kteří jsou zapsáni jako kandidáti professury, a mimo ně *22* řádné posluchačky. Tedy celkem *1156* posluchačů, resp. posluchaček, kteří budou míti koncem šk. roku 1911 absolvováno. Z těch jen málo se věnuje povolání jinému než učitelství na střední škole, a proto můžeme říci, že jistě koncem šk. r. 1910-11 bude *1000* absolventů, odhodlaných věnovati se dráze učitelské. Z těch během 5 let jistě polovina (beru velmi přísná čísla) složí státní zkoušku, a připočteme-li k nim dnešní počet kandidátů nezaměstnaných a oněch 300 přihlášených v termínu letním šk. r. 1908 a 200 kandidátů, kteří pracují o domácích pracích, dostáváme číslo *1066*. Tolik by při střízlivém počítání bylo zkoušených kandidátů během budoucích 10 let, kdežto vstoupením do pense po odsloužení 30leté služby uprázdnila by se toliko *374 místa*. To znamená, že při trvání dosavadních obvyklostí musila by býti zbývající *692* místa uprázdněna předčasnou smrtí nedosloužívších kollegů aneb zřízením nových ústavů. Při tom připomínám, že stav bude ještě horší, neboť nejvíce kollegů, kteří by po odsloužení 30leté služby šli do pense, bylo by z klassické filologie (139, více než $^1/_3$ všech), kde jsou a budou i v budoucnu poměry nejutěšenější, neboť učí dnes klassické filologii pouze 3 zkoušení supplenti naproti *83* nezkoušeným.

Během 20 let jistě všichni dnes na fakultě filosofické zapsaní posluchači i s těmi, kteří pracují o domácích pracích, i s těmi, kteří hodlají se přihlásiti v letošním letním termínu ke státní zkoušce, budou úplně approbováni. Tedy jich bude přes *1500* a jen *676 míst* (z nich 218 klassické filologie) uprázdnilo by se po uplynutí 20 let obvyklou cestou, totiž odchodem do pense. Tedy opět vidíme, že přes *800* kandidátů odkázáno je v těchto případech na zřizování nových ústavů a předčasnou smrt svých kollegů.

Úvahy tyto nás přímo vyzývají, že je naší povinností, abychom rovněž tak, jako se staráme o spravedlivé řešení otázky supplentské, starali se též o řešení

této krise stavovské v odborech realistických, která zde již je, rozšiřuje se již na historii a v brzku snad se rozšíří i na moderní filologii.

Jaký je stav supplentů zkoušených a nezkoušených, ukazuje připojená tabulka III.

III. Počet zkoušených i nezkoušených supplentů po termínu zimním, šk. rok 1907—8.

Předmět	Počet zkoušených V místě	Počet zkoušených Bez místa	Počet nezkouš.
LŘ	3	2	69**)
LŘčT	1	—	—
Nlřč	1	—	—
Člř	1	—	14
H	44	14	11
MF	41	18	4
Přmf	23	7	5
PřCh	1	—	—
Přchz	—	2	—
Přchf	—	1	—
ČN	21	2	43
ČFr	8	1	9
NFr	14	—	7
MG	*15+1	6	8
Mgf	2	1	—
KModg	23+1	—	12
Chpřf	2	—	—
Chfz	2	4	—
Chmz	2	—	—
Chmf	6	6	—
Chpřm	1	—	—
T	11+3	—	—
PhM	—	2	1
Dohromady	222+5	66	183+9

Tam sice nalézáme 11 supplentů nezkoušených pro H, ale naproti nim jest již dnes 14 zkoušených kandidátů bez místa a podobně u ostatních odborů realistických, vyjímajíc kreslení. Jen moderní filologie a z té hlavně kombinace ČN má ještě mnoho nezkoušených supplentů. Ale všimněme si zase tabulky služebních let a poznáme z ní, že jen velmi málo bude každým rokem těch, kdož by po odsloužení 30leté služby šli do pense. Tak vidíme, že za celých 20 let šli by jen *74* moderní filologové do pense. Připočteme-li k těmto 59 supplentu nezkoušených, učících, dostáváme číslo *133*. To znamená, že by při normálním stavu stačilo, když by každým rokem složilo státní zkoušku jen asi *7* kandidátů, což je ovšem číslo velmi nepatrné proti skutečnosti. Na př.:

*) Číslice plus značí assistenty zkoušené.

**) V některých případech (9) nebylo možno řádně umístiti označené vyučování předmětu.

v zimním termínu r. 1907—8 jich bylo 16
v letním termínu r. 1906—7 jich bylo 28
v zimním termínu r. 1906—7 jich bylo 16

atd., jak ukazuje i pro ostatní předměty tabulka IV.

IV. Tabulka approbovaných kandidátů podle odborů za poslední desitiletí.

Školní rok	LŘ (č neb Č)	Člř nebo Nlř	H	MF	Přmf	PhLŘ neb I h. F	ČN, NFr, neb ČFr	GM	Ch neb Př s vedl. před.	Dohromady
1897—8	2	—	2	13	3	—	10	—	1	31
1898—9	7	1	9	3	4	1	12	2	3	42
1899—00	4	2	5	9	7	—	16	1	9	53
1900—01	6	—	12	5	11	—	11	4	12	61
1901—02	4	—	13	19	13	—	19	8	10	86
1902—03	9	6	16	21	7	1	24	8	6	98
1903—04	13	1	21	14	10	—	24	2	8	93
1904—05	12	—	19	19	7	—	25	8	13	103
1905—06	11	1	20	14	19	—	28	13	13	129
1906—07	9	2	27	26	10	2	44	16	4	142
1907 v prosinci	4	1	12	7	4	—	16	7	6	57

Tedy tato čísla jsou předzvěstí celkové krise našeho dorostu a není možno mluviti o skvělých poměrech ani, jak je vidět, u moderní filologie.

Ozvaly se, jak známo, také naše denní listy po vydání „Stavu osob professorstva českého" a objevil se tam návrh, že možno středoškolskou approbaci doplniti některými zkouškami a že může takto kvalifikovaný kandidát žádati za místo učitelské na měšťanských školách; appellováno při tom na otázku akademického vzdělání učitelstva*). Na tyto poznámky odpověděl p. V. Procházkovi, c. k. cvičnému učiteli na ústavě učitelů v Praze, neznámý pisatel v Čase dne 11. ledna t. r. notickou, v níž ukazuje na rovněž ohromný počet nezaměstnaných absolventů a absolventek paedagogií (přes 500) a praví, že rovněž velký počet je starých, až i 20 let služby majících učitelů se způsobilostí pro školy měšťanské, kteří však z nedostatku míst učí jen na školách obecných. A tu zajisté nebylo by spravedlivo tyto, též pro výchovu národního dorostu zasloužilé učitele ignorovati v jejich požadavcích.

Jest tedy zajisté nejspravedlivější, budeme-li tuto krisi řešiti v mezích své působnosti.

Dr. Oktavián Wagner, řed. dívčího lycea v Hradci Králové, upozornil na tento očekávaný stav článkem v lednovém čísle z r. 1907 našeho Věstníku a vidí zažehnání krise této *v rozmnožení počtu ústavů v určitých městech českého severu*, na př. v Turnově, kde skutečně počátkem šk. r. 1908—9 bude otevřena reálka. Na českém jihovýchodu není vůbec reálky, a tak celé jihovýchodní Čechy odkázány jsou na Pardubice, resp. Kutnou Horu a Tábor.

*) Čas dne 10. ledna t. r.

Na českém západě jest *Beroun jediné větší město s téměř 10.000 obyvatelů, které nemá střední školy.* Potřebu reálky berounské dokazuje přeplněnost reálek *v Plzni, v Příbrami a v Rakovníce.* V Plzni v I. reálce, kde byl loni v sedmi třídách se 6 pobočkami 541 žák, je letos opět v šesti pobočkách 495 žáků. Na II. reálce loni o 1 třídě a jedné pobočce byli 54 žáci, letos je ve 2 třídách a dvou pobočkách *115* žáků. (Oba ústavy se asi v nižších třídách vyrovnaly.) V Příbrami bylo loni v reálce o 3 třídách a 3 pobočkách *227* žáků, letos je ve 4 třídách a 4 pobočkách *335* žáků a *12 privatistů,* tedy je patrný náhlý vzrůst o *120 žáků.* V Rakovníce loni na reálce se šesti pobočkami 422 žáci, letos sice jen s 5 pobočkami, ale přece přesila žáků, t. j. 390.

Potřeba reálky v Berouně je těmito čísly s dostatek odůvodněna. Nespravedlnost v zařizování reálek je patrná v tom, že ve *20* úplných reálkách jsou jen *4* ústavy s méně než *4* pobočkami a jest *10 ústavů s 6 a 7 pobočkami a mezi nimi Vinohrady s 9 pobočkami.*

Přihlédneme-li k celkové statistice z počátku letošního šk. r., vidíme, že na všech českých reálkách v Čechách a na Moravě jest *148* poboček jako loni a na všech českých mužských gymnasiích jest *79* poboček, tedy dohromady *227* poboček. Proti loňsku sice o 2 méně, ale přes to vykazuje tento počet poboček nových samostatných gymnasií ještě *10* a reálek *21,* tedy celkem *31 ústavů středních.* A tu doznáme si, že správné je stanovisko ředitele Wagnera, který žádá zřizování nových ústavů a *vidí v tomto zřizování zažehnání budoucí stavovské krise.*

Ale tažme se, zda stát dá v dohledné době nám Čechům, v čase osudné školské politiky, *31* ústav střední? Zajisté si odpovíme všichni, že nikoliv, ač byl by to spravedlivý požadavek, a to proto, že státní rozpočet zvýšil by se rok od roku tím o značnou sumu. *Ale my můžeme žádati na státu pomoc menší, která by se doplňovala zřizováním potřebných ústavů, která by však přece, a můžeme říci, značně zmírnila nastalou krisi. Žádejme na státu, aby to, co chce povolovati v jednotlivých případech, učinil pravidlem, respektive zákonem pro všecky učitele na středních školách. Žádejme: 1. Přibližnou rovnost vyučovací povinnosti všech definitivních učitelů. 2. Žádejme snížení počtu hodin v případech, kde učitel jest třídním, správcem sbírek, vyučuje v praktických cvičeních fysikálních a podobně; zkrátka, kde učitel vykonává ještě nějakou funkci zaměstnávající jej nespravedlivě proti kollegovi druhému, který takovou funkcí pověřen není.*

Min. vyn. ze dne 12. prosince r. 1873 č. 14.895 přikazuje přesné dodržování vyučovací povinnosti jednotlivých učitelů, jak nařízeno jest min. vynesením ze dne 16. září 1855 č. 10.479, a upozorňuje, že snížení počtu hodin pokládati možno za částečnou dovolenou. Ale min. vyn. rok na to, ze dne 26. listopadu r. 1874 č. 16.498, praví:

„Více než o 2 neb 3 hod. *snížiti* povinnost vyučovací (kteréžto výhody hlavně filologové mají býti účastni) nemá ředitelstvo bez zvláštních důvodů povolovati.“ Z toho je patrno, že ve *zvláštních případech lze řediteli snížiti počet vyučovacích hodin některého učitele,* a myslím, že takovými případy zvláštními jsou zajisté *funkce, kterými jest onen učitel pověřen proti druhému svému kollegovi, který pouze vyučuje.* A také podle zákona ze dne 9. července 1895, platného pro král. české, mění se § 24. zákona ze dne 13. září r. 1874 v tom smyslu, *že ředitel může se svolením z. š. r.* předepsaný počet hodin, hledě k potřebám vyučovacím, týdně *o 2—3 hod. snížiti.* Zajisté potřebou vyučovací je, aby na př. učitel, mající *maximum, t. j. 20 hod. realistických,* a který je *správcem sbírky a třídním* v nejvyšší třídě ústavu, měl snížený počet hodin vyučovacích, neboť touto prací jest proti druhým svým kollegům zajisté nespravedlivě přetížen.

Zajisté jest spravedlivo též, aby učitel, který, odučiv si své hodiny, spěchá na *hospitace* ke zkušebnímu kandidátovi, a to až i dvakrát týdně, měl též snížený počet týdenních hodin vyučovacích *aspoň o 1 hod.*

Ovšem, máme tu zase ministerské vynesení ze dne 15. ledna 1888 č. 889, které praví, *že může* býti takovému v úřad učitelský uvádějícímu professorovi udělena od případu k případu *remunerace*, o čemž podati jest ředitelství návrh do 31. prosince běžného roku. Ale hned dále se praví: Doporučuje se, by v úvahu vzati byli jen ti professoři, kteří již po několik let o uvádění zkušebních kandidátů v úřad učitelský *zvlášť horlivě se starali* a dosud remunerace nedostali.

Opět se domnívám, *že uznání této plus* práce platí *pro všecky professory* uvádějící stejně, poněvadž všichni *stejně svědomitě* a upřímně se starají o to, aby jim svěřený mladý kollega nabyl v brzku řádných a co možná hojných vědomostí paedagogicko-didaktických. Kde by mělo míti ono měřítko *té zvláštní práce počátek*, nevím a myslím, že se též nedá správně stanoviti, a proto *rovnost a spravedlnost všech a ke všem je přirozeně nutná a spravedlivá.*

Jednou ze zvláště obtížných a namáhavých prací jest zajisté *knihovnická jak žákovské tak i učitelské*. Tu máme zase min. vyn. ze dne 4. prosince 1892 č. 9639, vydané z. š. radou dne 29. července 1893 č. 18.525, které praví: Správa bibliotheky žákovské spadá do všeobecných povinností členů sboru učitelského a nemohou tedy pravidelné úlevy učiteli, který řečenou bibliotheku spravuje, býti udělovány vzhledem k min. nařízení ze dne 16. září r. 1855 č. 10.497 a k zákonům pro reálky. *Avšak z. š. r. se zmocňuje ve zvláštních případech*, bibliothekářům poskytnouti *úlevu v učení*, nevzniknou-li z toho zvláštní výlohy. K odůvodněnému návrhu ředitelstva a zemského školního úřadu možno zvlášť zasloužilým a dlouholetým bibliothekářům udělití případ od případu remuneraci.

Tu zase shledáváme se s tím *zvláštním případem*, pro který opět nedovedu nalézti měřítko, a myslím, že uznání této práce *všech knihovníků* jest zase jen spravedlností.

Totéž platí zajisté *o správcovství sbírek* všech, zvláště pak *fysických, chemických a přírodopisných*. Zajisté, že mnohý kollega by raději o 1 neb 2 hodiny týdně déle vyučoval, kdyby se zhostil této práce, která ne *2*, nýbrž až 6 hod. týdenních jistě zabere.

Podle min. vynesení ze dne 9. června 1875 jsou ředitelstva úplných gymnasií (resp. reálek) povinna vydati koncem každého roku školního *tištěnou výroční zprávu*. Tyto výroční zprávy nebo programy středních škol mají obsahovati podle ministerského nařízení ze dne 2. ledna 1902 mimo školní zprávy *nějaké vědecké neb paedagogické pojednání, napsané členem sboru*. Je-li to práce jen trochu svědomitá, což k dnešnímu stavu kritiky nutno předpokládati, vyžaduje zajisté oběti času, námahy duševní i tělesné, spojené mnohdy i s hmotným nákladem, kterážto práce zajisté vyváží *40 hodin*, o které by měl dotčený učitel méně za rok, kdyby mu byl k ulehčení a k získání času v tomto případě snížen počet týdenních hodin *o jednu*. Ale to vše musí jeden učitel dělati, aniž se mu nějaké úlevy v počtu hodin dostane.

A což práce *třídnická*, kterou zase pověřeni nejsou všichni kollegové a k níž opět se nepřihlíží při stanovení počtu týdenních hodin. Zkusme vypočítati jen nejdůležitější z této práce! Na počátku školního roku třídní musí zapsati všecky žáky své třídy, nechť to trvá jen půl hodiny. Druhý den je výklad disciplinárního řádu, řádu domácího, rozsazení žactva, vybírání přihlašných listů a ostatní třídnické formalie; počítejme jen jednu hodinu. Přehlédnutí jich, zdali jsou správné, nechť trvá jen 1 hodinu. Zpracování tříd-

ního katalogu, 2 hodiny. Zpracování hlavního katalogu až k jeho odevzdání, 6 hodin. (Ten má býti, pokud možná, kaligraficky napsán!) Protokoly třídních a obdobních porad: Počítáme-li v každém semestru 3 porady třídní a 3 obdobní, tedy celkem 12 porad, a jeden protokol že trvá čtvrt hodiny, tedy potřebuje třídní k tomu 3 hodiny. Hlavy dvojího vysvědčení s ostatním vyplněním trvají jistě 12 hodin. Psaní censurních listů (což závisí ovšem na prospěchu třídy), počítejme jen za celý rok 3 hodiny. Rozvrh písemných prací 1 hodinu. Již tato práce, střízlivě vypočítaná, činí $29^1/_2$ *hodiny*. K tomu různé výkazy pro osvobození od školného, pro výroční zprávu a podobně.

Na příklad, co drahého času stráví psaním různých *výkazů k maturitě třídní v nejvyšší třídě!*

Práce tyto daleko vyváží *40 hodin*, o které při spravedlivém rozdělení počtu týdenních hodin by měl míti třídní učitel ročně méně.

Tyto funkce týkají se jen určitých učitelů a tito jsou jimi proti svým kollegům nespravedlivě obtíženi a často přetíženi. A tu jeví se zajisté jen spravedlivý požadavek, budeme-li žádati, aby tyto mimořádné funkce *byly přiměřeně počítány do týdenního počtu hodin a to:*

Třídnictví za 1 hodinu v týdnu.
Sbírka fysikální za 2 hodiny v týdnu.
,, chemická za 2 hodiny v týdnu.
,, přírodopisná za 2 hodiny v týdnu.
,, měřická za 1 hodinu v týdnu.
,, historická za 1 hodinu v týdnu.
,, kreslířská za 1 hodinu v týdnu.
Žákovské knihovnictví za 2 hodiny v týdnu.
Učitelské knihovnictví za 1 hodinu v týdnu.
Uvádění v úřad učitelský za 1 hodinu v týdnu.
Psaní vědeckého článku do programu za 1 hodinu v týdnu.

Rovněž tak žádáme, aby i *praktická cvičení fysikální a přírodopisná*, budou-li povinně zřízena, byla *počítána do týdenního počtu hodin*, jako se to děje s praktiky chemickými.

Pravím zúmyslně, aby tyto povinnosti *započítány byly do týdenního počtu hodin*, a to proto, poněvadž v případě honorování těchto hodin, jakožto hodin přespočetných, rozhodovala by v mnoha případech protekce a obliba jednotlivých učitelů u pp. ředitelů a mohlo by se státi, že by některému učiteli snad bylo i třídnictví druhým rokem odňato, což znamenalo by urážku jeho autority, jako by byl neschopen vésti žáky.

Dále *stejné honorování* správy všech kabinetů obnosem 200 *K*, jak byl přijat návrh na sjezdu říšského svazu všech rakouských spolků středoškolských, konaném ve Lvově dne 1. a 2. listopadu r. 1907, *jest nespravedlivé*, neboť i neodborník musí uznati větší míru práce, kterou má správce v kabinetě fysickém, chemickém, přírodopisném nebo knihovník žákovský proti správci v kabinetě historickém, kreslířském neb měřickém.

Nebo jak možno srovnati se zdravým rozumem návrh honorovati *třídnictví 100 K* a sbírky *historickou, měřickou a kreslířskou 200 K* (nehledě již k tomu, že všecky sbírky podle návrhu mají býti stejně honorovány), toť je zajisté do očí bijící nespravedlivost, svědčící o prostém předhození návrhu naprosto nepromyšleného. (Lvovský prof. dr. Nacher.)

A konečně třetí *nejdůležitější moment celého návrhu je, že tímto snížením počtu hodin vyučovacích, započítáváním vyjmenovaných funkcí do týdenního počtu hodin získá se na každém, jen jednoduchém ústavě, jedna síla, ať již defi-*

nitivní či supplentská. Získá-li se definitivní, je tím řešena otázka supplentská i otázka stávající krise, obsadí-li se ty získané hodiny pouze supplentem, je řešena otázka krise zkoušených kandidátů, neboť na reálkách uprázdní se takto dostatečný počet hodin realistických a získá se tak síla realistická, kde krise je nejhorší, na gymnasiích síla filologická.

Tímto způsobem zajisté by byla *spravedlivě* řešena otázka nynější krise odborů realistických. Kromě toho při tomto snížení počtu týdenních hodin předpokládám předem určité a dávno již žádoucí, *aspoň přibližné na roveň postavení korrektur mathematických a geometrických s filologickými* a to tak, že by měl filolog maximum 16 hodin a ostatní učitelé maximum 18 hodin, učitelé kreslení a tělocviku maximum 20 hodin.

Navrženým snížením počtu hodin týdenních vyrovnáme se jen *učiteli náboženství a tělocviku na jednoduchém ústavě*, kde počet těchto hodin je 14, resp. 16, plus 2 hodiny exhorty, tedy 16, resp. 18 u učitele náboženství a 14 u učitele tělocviku, kdežto nyní proti těmto učitelům má realista na jednoduchém ústavě *19—20 hodin*. Rozdělení zajisté nespravedlivé.

Že se dá snadno získati jedna síla realistická na úplné reálce zmíněným snížením počtu hodin a započítáváním různých těch vyjmenovaných funkcí, ukázal jsem (při valné hromadě odboru našeho v Hradci Králové) na rozdělení předmětů na reálce v Kostelci n. Orl.

Kolik hodin připadalo by na jednotlivé učitele jednoduché reálky při navrhovaném snížení, podává tento přehled:

Pro filology, jichž je obyčejně 5, bylo by:

26 hodin češtiny
27 „ němčiny
19 „ francouzštiny
2 „ žákovské knihovny
1 „ učitelské knihovny
5 „ třídnických.

Dohromady *80 hodin : 5 = 16 hodin.*

Dále jest pro historika, chemika s kombinací Chpřz a přírodopisce s kombinací Přmf

15+1*) hodin dějepisu
9 „ zeměpisu
8+2 „ chemie
11+2 „ přírodopisu
6 „ mathem. neb fysiky v některých nižších třídách.

Dohromady *54 hodiny : 3 = 18 hodin.*

Pro kombinace MF, MG a novou sílu (na př. Mgf) jest:

21 hodin mathematiky
13+2 „ fysiky
15+1 „ měřictví a deskr. geometrie
2 „ třídnické.

Dohromady *54 hodiny : 3 = 18 hodin.*

Na učitele kreslení a jeho assistenta připadá 26 hodin kreslení a krasopisu, t. j. učitel kreslení 20 hodin a assistent supplentských hodin 6. Kromě toho vybývá ještě ředitel se svými 6—8 hodinami, které počtem se právě rovnají počtu hodin praktických cvičení. (Předpokládám ředitele realistu.)

*) Číslice plus značí správu kabinetu.

Uvažme nyní, že je *20 úplných* reálek v Čechách a *13* na Moravě a *33 úplná* gymnasia v Čechách, 16 na Moravě a 1 ve Slezsku, že tedy tímto způsobem získala by se *83* nová místa, buď supplentská, nebo definitivní (ovšem to v tom případě, že by všecky ústavy byly jen jednoduché, tedy *pro stav skutečně existující mnohem více*), což znamenalo by aspoň *částečně* zažehnání letošního přebytku zkoušených supplentů.

Připustíme-li, že by stát, resp. země, přivolila remunerovati příslušné hodiny místo započítávati je, bylo by k tomu třeba pouze nákladu *129.100 K*. Neboť v případě, že by stát, resp. země a kommuny, chtěly tyto hodiny remunerovati, získalo by se tím 33 míst supplentských, vyžadujících nákladu *59.400 K*, kdežto definitivní síly, počítáme-li střední aktivní přídavek 700 *K*, vyžadovaly by nákladu 33 × 3500 *K* = *115.000 K*. Pro gymnasia v případě remunerování těchto hodin činil by náklad *102.000 K*, naproti tomu získání definitivních sil, opět při středním aktivním přídavku, vyžadovalo by nákladu *175.000 K*, čili náklad na celou tuto akci v případě, že by se tyto hodiny jen remunerovaly, by činil *161.400 K*. Pakli by se obsadila tato místa definitivními silami, vyžadovala by akce nákladu 290.500 *K*, což by byla položka do státního rozpočtu pro střední školy zajisté pranepatrná. Uvážíme-li, že část této sumy hradil by zemský výbor moravský a města (neboť číslice udané vztahují se na případ, že by všecky ústavy byly státní), potom musíme říci, že náklad vlastně na tuto reformu našeho stavu by neměl žádného vlivu na státní rozpočet a přece značně by prospěl stavu nynějšímu, který číslicemi po reformě volá*).

Všimněme si blíže číslic, udávajících nám počet supplentů zkoušených pro střední školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V Čechách je počet zkoušených supplentů, učících na reálkách, podle letošního stavu osob *106*, na gymnasiích a ostatních ústavech středních *67*, tedy v Čechách *173*. Na Moravě na reálkách *27*, na gymnasiích *22*, tedy celkem na Moravě *49*. Dohromady v Čechách a na Moravě jest úplně zkoušených kandidátů *222* plus 5 assistentů buď pro MG neb KModg neb T. Připočteme-li k těmto ještě *66* kandidátů dnes nezaměstnaných, jest úhrnný počet zkoušených kandidátů, resp. supplentů (po posledním termínu zkušebním), pokud jsem mohl zjistit, *293*, číslo to zajisté ohromné. Počítáme-li, že všech professorů na českých reálkách a gymnasiích jest přes *1100*, je supplentů skoro 27%.

Je-li dnes *66* kandidátů úplně zkoušených bez místa a získáme-li tímto právě udaným návrhem nové *83* ať již definitivní neb supplentské síly a postaráme-li se o řádné obsazování míst extra statum a vymůžeme-li, aby po 30leté službě mohl každý z nás na zasloužený odpočinek bez všelikých žádostí a půjdou-li také do pense všichni ti, kteří již mají přeslouženo (a těch je dosti, jak jsem na začátku ukázal), potom jistě bude krise již stávající, ne-li dokonale, tož aspoň z části zažehnána.

Že odpočinek náš po 30leté službě je zasloužený a *málo kdo se ho dočká*, vysvítá z tohoto. Od 6. června 1906 do úmrtí prof. Fr. Stuchlíka zemřelo *50 kollegů* a dočkalo se z nich šedesáti let a věku vyššího, kdy má učitel podle zákona právo na odpočinek bez lékařského vysvědčení, pouze *23 osoby*, t. j. *46%*, zajisté číslo, volající samo po nápravě. Předpokládati musíme, že vlastně statistika úmrtí v takovémto případě musí mluviti čísly aspoň za 10 roků.

---

*) Pro celé Rakousko, v němž je podle statistiky z r. 1906-7 *348* středních škol, bez ústavů vydržovaných různými řády a biskupy, by činil celkový náklad po získání 1 definitivní síly pro každý ústav jen *1,218.00 K*.

A nebylo by bez zajímavosti uveřejniti v denních listech tato čísla, získaná během 10 let, kde by veřejnost poznala, že v stavu našem vždy *přes* 50 % umírá před zákonitou dobou odpočinku, což je zajisté nejlepší důkaz, že právem žádáme ulehčení práce.

Že pensijní fond státní vykazuje passiva, není vinou úředníků jeho, kteří poměrně velké annuity platí, ale jsou to pense vojenských hodnostářů, jak ukázal posl. Klofáč v únoru letošního roku v rozpočtové komisi, že v pensi a mimo službu je 337 polních zbrojmistrů a polních podmaršálků, 540 generál-majorů a 746 plukovníků. Považme, že za 30 let služby odevzdá středoškolský učitel do pensijního fondu *12.093 K* (počítáno pololetní kapitalisací, ačkoliv pensi platíme měsíčně). A podle jen orientačního nástinu vidíme, že dobrá polovina se pense nedožije, a to malé %, které dostane manželka v případě ovdovění, je dávno i po úpravách posledních nespravedlivé. A což těch 0·8 % z celého služného k zajištění nejnižšího aktivního přídavku do pense, to jsou teprve annuity nespravedlivé, neboť z těchto v případě úmrtí nedostane manželka docela nic.

Některé z požadavků, které zde na snížení počtu týdenních hodin uvádím, byly projednány na vídeňském velikonočním sjezdu professorstva rakouského v r. 1906, ale v tom smyslu, aby práce tyto byly honorovány. I jest velice zajímavo a pro tuto akci důležito, uvědomiti si odpovědi, dané při audiencích za tímto účelem. Tak na př. při intervenci o snížení počtu hodin, zněla odpověď*):

Počet hodin pro professory je stanoven zákonitě a může se změniti opět jen jiným zákonem. Jest v Rakousku menší než jinde, a *ředitelé mohou se svolením z. š. r. slevovati 3 hodiny*. Maximum *se nemusí* žádnému professoru přidělovati; kde je mnoho žáků, *mnoho korrektur, správa kabinetů neb knihoven, lze obzvláště slevovati 2—3 hodiny*. Jednomu starému professorovi bylo na jeho žádost sleveno i více hodin. Všeobecně tedy opět nelze nic ustanoviti, pokud zákon nynější trvá: v jednotlivých případech na odůvodněnou žádost slevy větší se povolí.

U ústavů s menším počtem tříd a žáků nelze mluviti o remuneraci za správu knihoven a kabinetů. Sleviti 1—3 hodiny *mají v moci ředitelé a z. š. r.* Na námitku, že za slevu 3 hodin zemská školní rada prý musí žádati k ministerstvu, odpověděno, že jenom v tom případě, když to vyžaduje zvláštního nákladu, když tedy nelze toho dosíci přidělením těch hodin ostatním učitelům skutečným, nýbrž toliko přidělením jich učiteli supplujícímu, u něhož každá hodina podle nynějšího nešťastného ustanovení musí býti remunerována. V tom případě tedy se z. š. r. obrací na ministerstvo, *ale z toho nevyplývá, že by toto zaujalo k věci odmítavé stanovisko*. Jest jenom třeba řádně věc odůvodniti. Na silných ústavech může knihovníkovi za řadu let, zvláště pořídí-li nový katalog neb měl-li jinou práci mimořádnou, na návrh ředitelův býti udělena remunerace (300—400 *K*). Tak se také již stalo ve mnohých případech.

Z odpovědí těchto je patrno, že mají pp. ředitelé také toho dbáti, aby učitelům, kteří obzvláště ve vyšších třídách vyučují, kde korrektury jsou jistě obtížnější, zvláště mathematické a filologické s volným thematem, *nedávali maximální počet hodin*, ale bohužel, není možno konstatovati větší počet takových ulehčení a spíše možno říci, že se to neděje a že slyšeti musíme v tom případě výmluvy, že není síly, které by se tyto hodiny daly.

Podle zákona o maximálním počtu týdenních hodin má ředitel na vyšší reálce učiti od 6—8 hodin, na vyšším gymnasiu 5—8 hodin, a vezměme loňské

*) Věstník Ú. S. Č. P. duben 1906 str. 334.

programy a hledejme, kolik takových případů se najde, kde má ředitel to své maximum. Učiteli se dá beze všeho, ač by často ředitel mohl ony dvě hodiny, které to maximum přivádějí, zastati sám*).

Jsou i případy, že dostávají definitivní učitelé i tam maximum, kde jsou supplenti, na úkor těch, kterým často zbývá pár hodin, ze kterých sotva živoří.

V nařízení z. š. r. ze dne 24. listopadu 1885 č. 35.652 se praví: „Jest spravedlivo, aby ředitelstvo, rozvrhujíc předměty, těm učitelům ulehčiti hledělo, *kteří v předchozím školním roce větším počtem hodin byli obdařeni*". A v nařízení z. š. r. rok na to ze dne 7. listopadu 1886 č. 30.803 v závěrku se praví: „... Konečně připomínáme ředitelstvu, že c. k. z. š. rada nemůže měniti předpisy o počtu týdenních hodin, kteréž učitelům přikázány býti mohou, *že však uznává za spravedlivé, aby učitelům, kteří měli v jednom roce školním nad maximální počet hodin, dostalo se, pokud možná, přiměřené úlevy v roce následujícím*". To znamená, že v roce následujícím má býti takovému učiteli počet hodin nejméně o 1 snížen, ale máme případy, *kde učitelé mají již po 2 a 3 roky přes maximum*, a tu jsou patrně proti jiným ošizeni, neboť, aby měli honorovanou hodinu, musí tato býti přes maximum, *při čemž na rok předcházející se již nehledí*, neboť by v takovém případě měl potom bráti honorář za počet hodin o jednu neb dvě větší, podle toho, kolikátý rok již za sebou má hodinu přespočetnou. Ale professor takto postižený jest jen honorován za tu skutečně přespočetnou hodinu.

Rovněž tak nemá býti dovoleno, aby assistenti v hodinách, při kterých mají býti učiteli k ruce, dělali různé kancelářské práce, neboť podle loňského výnosu má ředitel, kde je více žáků a nemá pomocnou administrativní sílu, právo povolati si k ruce supplenta a započítati mu 2 hodiny do počtu týdenních hodin, ale tu bohužel se mnoho šetří, ač to nejde z vlastní kapsy. A tak vidíme, že na mnohých místech se nám ruka podává, ale s druhé strany se tato ruka nepřijímá, což je zajisté akci na snížení počtu hodin na úkor, neboť se nevidí při takovémto stavu toho potřeba.

Podle právě předeslaných odpovědí na dotazy od delegátů Říšského svazu professorstva rakouského je patrno, že naše mimořádná práce uznává se i „nahoře" a že nepřisuzuje se nám již jen oněch *17 neb 20 hodin vyučovacích*. A právě proto je třeba býti neustále v činnosti a kout železo, dokud je žhavé, odůvodňovat návrhy na nutné snížení počtu hodin, *zvláště se strany pánů ředitelů, kteří musí uznat přetížení naše*. Ale, bohužel, musíme si říci, že v poradě ředitelů, která se konala v polovici listopadu, *o žádném návrhu na ulevení učitelstva se nejednalo, než o úlevách ředitelů*, ač se proslýchalo, že třídnické práce budou zjednodušeny. Tím, že nám bylo těch několik zlatých přidáno poslední úpravou, čehož se dostalo všem státním úředníkům v těchže hodnostních třídách, nedosáhli jsme vlastně ničeho, neboť poměry drahotní si zase těchto částek vyžádaly. Což naše práce je tak jednoduchá, což nežádá se nyní na učiteli stále více a více, nemáme doklady brzkého umírání v mužném ještě věku? Podívejme se, kolik z ročně odumřelých kollegů bylo v pensi!

Proto myslím, že je spravedlivé starati se co nejhorlivěji o snížení počtu vyučovacích hodin v týdnu *a získati tak nejen nám všem klidnější budoucnost, ale i našemu dorostu dosti míst jak definitivních tak supplentských*.

---

*) Na př. Na 21 reálkách v Čechách, o nichž byly vydány loni výroční zprávy, měl minimum, t. j. 6 hod. *jen 1 ředitel*, ostatní pod minimum.

Obracím se proto aspoň tímto článkem, když nebylo mi dovoleno na letošní valné hromadě ústředního spolku tento návrh podati a čísly pracně získanými podložiti, k nynějšímu reorganisovanému výboru, aby hlavní myšlenky tohoto návrhu za své přijal a zařadil je do otázky supplentské a tak horlivě se staral o jejich uskutečnění, jak v prohlášení svém v č. 5. a 6. Věstníku Ú. S. Č. P. letošního roku slibuje. Dále obracím se na všecky pp. kollegy, kteří se ve venkovských odborech otázkou supplentskou zabývají, aby neustále ve svých schůzích upozorňovali na neodvratnou krisi našeho stavu a zubožené poměry našeho budoucího dorostu.

Kdyby se nám podařilo uskutečniti v brzku toto snížení, které je v každém případě spravedlivé, nedojde jistě ke krisi zkoušených kandidátů, která jest jinak neodvratná.

Pamatujme všichni toho, *že veškerá síla učitelova nesmí býti školou vyčerpána a pohlcena, vyžaduječ toho zájem života každého učitele, ale také i jeho úřad.* Učitel, který nemá pokdy pro nic mimo školní práci, nemůže ani této v pravém a velkém smyslu vyplniti. Neboť stálý výdej bez příjmů vede k úpadku. Vydává-li učitel neustále z těch svých pokladů a nezaopatřuje-li si nových, nastává neodvratný krach jeho vědomostí nejen odborných, ale i všeobecných.

Školy švýcarské a jihofrancouzské.

Sděluje **Josef Kubín.**

Jičín.

F. Kolonie feriální.

Neskonalým dobrodiním pro žactvo neduživé, slabé jsou feriální osady. Čistý, výslunný vzduch lesní, hojné pohyby v jeho prostředí, silná, lékařsky stanovená obživa, vše to divotvorně působí na mladý a chabý organismus. Švýcarská města starají se pro svoji mládež pilně o takovéhle osady. Kdo může, hledí na ně přispěti; spanilomyslná obětivost milodárců nezná často mezí: dlaň ochotně se otvírá k vůli mladým, naději vlasti. Zmíním se aspoň o jedné kolonii také.

Město Lucern zřídilo t. zv. *Ferienheim* na Würzenalpě. Doba léčebného pobytu žákova páčí se pravidelně na tři neděle. Znalecká komise po vyšetření lékařském stanoví, kteří hlášenci na žádost rodičův a na doporučení školy mají sem býti o prázdninách přijati. Ovšem rozhoduje o tom hlavně prokázaná potřeba tělesná. Hlášenci musí býti aspoň desetiletí; mravně úhonní nebo některou ošklivou (nakažlivou) nemocí stížení se odmítají. Přednost zasluhují ti žáci, kteří pílí i mravností vynikali, kteří školu navštěvovali bez okázalosti. Také k tomu se hledí, aby zastoupeno bylo co nejvíce rodin dětmi svými. Ovšem za určitý poplatek mohou i děti možnějších rodin býti přijaty, pokud těmito přednostmi spolu vynikají a školou byly doporučeny. Ošetření musí býti u všech stejné, není v něm nijakého rozdílu mezi chovanci chudými ani dětmi rodin, které pension platí. Ode všech požaduje se bez podmínky poslušnost, čistota, vzájemná snášelivost; na koho je proč žalovati, když by nespomohlo napomenutí, je z kolonie vyloučen a poslán domů. Přijatí chovanci zpravidla nesmějí býti od rodičů domů voláni, pokud doba léčebná nevypršela. Potraviny ani mlsky nesmějí se jim zasílati. Návštěvy rodičů a příbuzných nesmějí nijak

rušiti domácí řád. Všecko dopisování jest pod kontrolou. Před odchodem na Würzenalpu chovanci se vykoupou, jsou zváženi a změřeni. Totéž děje se po skončené kuře, aby se zjistilo, pokud jim na váze přibylo, pokud povyrostli, etc. Každý chovanec mimo šaty zcela čisté opatří se z domu párem dobrých, pobitých střevíců; má aspoň dvě košile, noční košili, dvoje ponožky a dvé kapesníkův. Ostříháni jsou vesměs na krátko, děvčata pak přinesou si hřebínek do vlasů.

Zavazadla sejdou se všecka k dopravě včas na vykázaném místě, správa Ferienheimu pilně je prohlédne. Chudším mohou býti potřebné svršky doplněny. Ošetření děje se takto:

Každý má svoje čisté lůžko. Chovanec nemocný ihned se odloučí. Volán k němu domácí lékař a rodičům bez prodlení sděluje se nutná zpráva. — Jí se čtyřikrát denně: k snídaní podává se mléko s chlebem; k obědu bývá polévka, zelenina s chlebem, dvakrát až třikráte týdně maso; k svačině (Zobig) mléko s chlebem; k večeři polévka nebo mléko s chlebem. Všechna jídla musí býti živná a dostatečná, při vší jednoduché úpravě chutná, čistě upravena a stejně i čistě podávána. Hlavní potraviny jsou: mléko, chléb, sýr, máslo, hrách, kukuřice, ovesná mouka, kaštany, suché ovoce, moučníky, brambory a někdy maso. Jídelní i denní pořádek určuje se s rozvahou. Rozhoduje při tom okolnost, aby chovanci mohli tráviti co nejvíce na volném vzduchu. Procházky, hra i tělocvik pečlivě se střídají. Také při špatném počasí o zábavu postaráno.

Chlapcům jsou přiděleni učitelé, děvčatům učitelky. Nehledí jen k tělesnému ošetření a blahu chovanců, nýbrž dbají úsilně i výchovné stránky, a to podle nejlepších a zcela osvědčených zásad paedagogických.

Chovanci jsou pod neustálým dohledem. Zbožnosti hoví modlitba ranní a večerní, modlitba stolní a nedělní bohoslužba. (Návštěva kostela jest ve Švýcařích pro mládež jen fakultativní, ve Francii pak vůbec zrušena.)

Po celý kurs prázdninové kolonie vede se obšírný *denník* (žurnál). Krátce zapisují se do něho nejdůležitější data, události, zkušenosti a přání učitelův i úřadův. Stálá kommisse pečuje o feriální kolonii na Würzenalpě.

Namnoze i jiným vadám tělesným věnována péče. Pro *koktavé* příkladně zřizovány kursy, aby osvojili sobě řádnou výmluvnost. Rodinám i školám rozdávány pokyny, jak by úspěšně mohly podporovati zdar kursů těchto. Ba učitelům i rodičům dětí koktavých se doporoučí navštěvovati kursy ty v jednotlivých hodinách, aby seznámili se s methodou léčivou.

G. Tělocvik.

Tělocvik pěstuje se obsáhleji nežli u nás. Je spojen s výukou vojenskou. Je prohlouben psychologicky. Má odtud plynouti jednání mužné, odhodlané a rozvážné. Dbá se při něm vůbec o vývoj energie duševní: duchapřítomnost v nesnázích a nebezpečí, sebedůvěra tam, kde jiný poklesne na mysli, toť vzácné plody, které při gymnastice pěstí se v mladistvých srdcích. Žáci navykají se hbitému a přesnému plnění rozkazův, ochotně podrobují se vyšším cílům celku. Tělocvik probouzí trvalý zájem pro cvičení tělesná. Účelem jest všestranný výcvik těla hledíc k utužení zdraví. Pohyby i všechno vystoupení má býti půvabné, takořka aestheticky krásné. Při tom všeliké cviky čelí k síle, vytrvalosti, obratnosti. Ovšem dbá se pilně i toho, aby tělocvik vyrovnával činnost duševní.

Od třídy páté začíná se pěstovati *střelba*; žák navyká se zacházeti se zbraní. K tomu ve tř. VI. a VII. přistupuje *šerm*; usilovně cvičí se *zápasy*, horské po-

chody i vytrvalost v běhu. Překážky krajinné i horské zdolávají se ponenáhlu, až cvičenec v nich vidí leda hračku. Pro střelbu i pochody určují se zvláštní půldne. Za úspěchy gymnastické i výcvik vojenský jak ve Švýcařích tak ve Francii dostávají žáci od ministerstva války medaille nebo čestná uznání odměnou.

Školy francouzské pořádají rozsáhlé zápasy tělocvičné, jako u nás kluby sportovní. Tak 11. března 1906 byl footballový zápas mezi École nationale professionnelle (umělá řemesla) z Voironu a gymnasiem valenským. Valence poražena 49 : 0. Stejný zápas 1. dubna mezi Valencí a Montélimarem — bez výsledku.

Již jsme řekli, že zdejší žáci pilně cvičí se v horských pochodech; alpský kraj přímo je k tomu vybízí. Proto mohou školy pořádati i veliké vycházky horstvem alpským. Valenský Collège př. 3. června podnikl pod ochranou franc. klubu alpského pětidenní výlet do Turina, odtud do Brianconu a přes mohutné hřbety alpské údolím Doireským zpět. — Však mají také značné fondy cestovní, které unesou lehko podniky takové. Jmenuji jen curyšskou Kantonsschule, která měla 31. března 1906 slušnou sumu 16.764 fr. cestovního fondu.

H. Prázdniny.

Po práci dostaví se únava. Tělu i duchu třeba nových sil, nového zjaření. Proto doba pracovní střídá se rozumně s odpočinkem. Pak jsou plody práce v pravdě utěšenější, touha po vědění je čilejší, poznatky zakotvují trvaleji v duši. Ve škole jsou tímto odpočinkem hlavně prázdniny. Jest dojista velmi důležito, jak *souměrně* střídá se doba učebná s dobou prázdna.

Ve švýcarských kantonech jsou delší prázdniny rozvrženy nestejně, určuje to městská správa školní, nebo le Département de l'Instruction, jako př. v Losaně.

Nový rok školní začíná *na jaře*; datum ve všech kantonech jest jiné. — Na lucernských školách trvají roční prázdniny celkem 12 týdnů:

a) letní as od polovice července 7—8 týdnů,

b) podzimní, ke konci října, 1 týden,

c) vánoční až po nový rok, 1 týden,

d) velikonoční (či jarní) do prvního pondělka v květnu, 2 týdny. *Tímto dnem se začíná nový rok školní.*

Na lucernské Kantonsschule začíná se nový rok školní 23. dubna. Mimo velké svátky prázdno jest na jaře 3 týdny, v létě 5 týdnů (15./7.—21./8.), na podzim dva týdny (6./10.—21./10.).

Na gymnasiu bernském školní rok začíná se rovněž na jaře. Prázdniny jarní trvají 3 týdny, letní 4 týdny, podzimní tři týdny; na svátky vánoční vypadají 2 týdny.

Na losanském Collège jarní prázdno trvá od 9.—23. dubna, letní od 16./7.—3./9. a zimní od 24./12.—7./1.; k tomu ještě týden v říjnu; škola počíná se po době prázdninové o 2. hodině odpolední.

Na školách francouzských jsou hlavní prázdniny od 1. srpna do 1. října, kdy začíná se nový rok školní. Mezi týdnem jest čtvrtek feriální.

Vedřin šetří se vůbec úspěšně; jakmile v 11 hodin ukazuje teploměr v učebně 25° *C*, učení odpoledního není.

Chlazení vzduchu není nikde zavedeno.

* * *

Douška. Není divu, že za usilovné snahy, jež dbá tak pečlivě zdravotního opatření škol, úmrtnost žactva jest jenom nepatrná. Ba, když jsem se ptal na lyceu avignonském kollegy, který mne provázel: Kolik žáků zmírá vám tu do roka? — podíval se na mne zprvu zpytavě, a pak s úsměvem pověděl: — Pokud za *deset* let pamatuji, *ani jediný*! Šťastná věru škola, která takhle může se pochlubit!

Zdejší programy školní vedou stálou rubriku úmrtnosti žákovské (snad i u nás mohlo by se státi zvykem). Mimo přímou péči o žactvo jistě valně prospívá, že dostává se mu důkladných příruček hygienických, jež poučují jako knihy pomocné o všech otázkách zdravotních. Jsou to pro franc. školy švýcarské: *Résumé d'Hygiène scolaire* od škol. lékaře dra A. Combea, a na školách francouzských *Hygiène* od dra H.-L. Thoinota. Dejme i našemu žáku takou pomůcku!

Všechny zdravotní výhody ústavu hoví neméně učiteli samému. Má-li škole se dařiti, rozhoduje o tom celá výslednice poměrů, v nichž žije i on! Jeho jarost duševní, stálá rovnováha mysli . . . proměňuje žákovi učebnu teprve v opravdovou svatyni, kde květy shody a lásky pučí nejvábněji. Sám jsa pak rád a vždy dobrý, laskavý a v pravdě otcovský, vidí v žáku převzácnou částku majetku národního, již jemně pěstiti, rozvíjeti a ve všem chrániti jest mu blahou radostí. Takový žák nezapomene pak nikdy dojemných slov, jimiž na př. loučil se ředitel losanského gymnasia se svými abiturienty: Puissent-ils garder un bon souvenir de la maison du Valentin; elle a tâché de leur donner l'amour du travail et le respect de tout ce qui est bon, vrai et honnête . . . *)

Organisační nástin dívčí střední školy ve Valašském Meziříčí.

II. Chemie a mineralogie.

Zavésti *chemii* na reformní střední škole jakožto samostatný předmět vyučovací jeví se nutným ze mnoha důvodů. Dosavadní nedostatky chemie na gymnasiu jsou patrné, nehledíme-li ani k faktu, že abiturient gymnasia nezná z tak důležitého oboru lidského vědění takřka nic, jak při vyučování přírodopisu, tak i při vyučování fysice. Náležité porozumění *mineralogii* předpokládá znalost nejdůležitějších fakt chemických tím více, ježto nynější systém minerálů jest založen na rozdílech ve složení chemickém; zjevům morfismu a polymorfismu nelze rovněž zjednati pochopení bez náležité průpravy chemické. Poněvadž mezi chemií anorganickou a mineralogií je taková souvislost didaktická, že parallelní postup je skoro nevyhnutelným, poněvadž pak analogická úprava učiva ve IV. třídě škol reálných se s úspěchem setkává, spojena je v učebném plánu reformní dívčí střední školy ve IV. a V. třídě *mineralogie a chemie anorganická jakožto jeden stupeň*, na kterém by bylo probrati asi učivo chemie V. třídy škol reálných a učivo mineralogie I. semestru V. třídy gymnasií. Ovšem se předpokládá, že by vyučování bylo svěřováno pravidlem jen učitelům approbovaným z chemie i přírodopisu pro školy střední.

*) Kéž uchovají si milou vzpomínku na ústav zdejší; hleděl vštípiti jim lásku k práci a úctu ke všemu, co dobré, pravdivé a čestné.

Nedostatek znalosti chemie jeví se také *v biologických* disciplinách přírodopisných, tak zejména *v rostlinné fysiologii* a pak *v tělovědě,* kde nutno vyučování po stránce fysiologické prohloubiti. Výklad dýchání, zažívání a vyměšování vyžaduje jisté průpravy *v chemii organické,* a proto byla tato položena do VI. třídy v rozsahu, v jakém se probírá na nynějších školách reálných. Průprava tato bude *skutečnou,* poněvadž zoologie má se probírati v pořádku vzestupném a má býti somatologií a hygienou uzavřena. Bude tedy větší část chemie již absolvována, než dojde k její applikaci ve fysiologii člověka.

Aby na moderním oddělení bylo dosaženo hlubšího porozumění zákonům chemickým, navrženy v VII. třídě dvě hodiny týdně pro chemii fysikální. Tím opět nemálo získá vyučování *fysice,* zejména pokud se týče elektřiny a nauky o teple.

Učebná osnova.

Cíl vyučovací: Porozumění chemickým pochodům a jich zákonitostem na základě pokusů. Znalost prvků a nejdůležitějších sloučenin, jich praktická důležitost. Přehled krystallografie, znalost nejdůležitějších minerálů a jich soustavného spořádání. Poznání nejdůležitějších hornin a základů všeobecné geologie.

Třída IV. — 2 hodiny týdně.

Pokusy, jimiž se znázorňuje rozdíl změn fysikálních a chemických. Krystallografie. Základní theoremy chemické. Z nekovů vodík, kyslík, dusík, uhlík, skupina prvků halových, skupina síry a fosforu. Příležitostně minerály (diamant, tuha, uhlí, síra, pyrit, markasit, fosforečnany, arsen, arsenopyrit, auripigment, realgar, antimon, antimonit, vizmut).

Třída V. — 3 hodiny týdně.

Dokončení nekovů (bor a křemík). Příslušné minerály (sassolin, borax, křemen, opál, křemičitany). Nejdůležitější kovy, jejich sloučeniny a příslušné minerály. Soustava minerálů. Důležitější horniny a základy všeobecné geologie s hlavním zřetelem k chemickým účinkům vody a atmosféry na povrch zemský.

Třída VI. — 2 hodiny týdně.

Chemie organická dle učebné osnovy pro VI. třídu škol reálných.

Třída VII. moderního oddělení. — 2 hodiny týdně.

Přehledné opakování chemie anorganické i organické. Všeobecné zákony a theorie. Obecné vlastnosti plynů, kapalin a hmot pevných. Roztoky. Chemická rovnováha; thermochemie; elektrochemie.

12. Fysika.

Třída III. a IV. — 3 a 2 hodiny týdně.

Shodně dle učebné osnovy pro reálky (Šetelík str. 410 a 412).

Třída VII. — 3 hodiny týdně.

Společné oddělení klassické i moderní.

Mechanika. Základní pojmy o pohybech. Pohyb rovnoměrný, rovnoměrně zrychlený a zpozděný. Volný pád. Pohyby složené. Vrh svislý, vodorovný a šikmý. Měření sil. Pojem práce a energie. Pohyby po nakloněné rovině. Pohyby s třením. Ekvivalence sil v nejdůležitějších případech. Dvojice sil. Těžiště. Stálost polohy. Jednoduché stroje. Váhy. Pohyb kruhový a harmonický. Pohyb kyvadla mathematického. Síly molekulové u hmot tuhých. Ráz hmot.

Pojem hydrostat. tlaku v kapalinách a tlaku vůbec. Výjevy založené na tlaku hydrostatickém. Tlak na dno, stěny ponořené hmoty. Zákon Archimedův. Určování spec. hmoty látek. Výtok kapalin.

Z nauky o teple. Měření teploty. Roztažlivost hmot. Zákony o plynech (Boyleův a Gay Lussacův). Specifické hmoty plynů. Vývěvy.

Nauka o teple. Měření tepla. Kalorie. Mechanický ekvivalent tepla. Přeměna skupenství. Páry nasycené a přehřáté. Hustota par. Vlhkost vzduchu. Vedení tepla. Parní stroj. Výjevy v ovzduší s teplem spojené.

Nauka o chvění probírá se příležitostně při jednotlivých partiích akustiky, zejména skládání dvou kmitů (u ladiček). Vlnění příčné a podélné, odraz, vlny stojaté při jednotlivých způsobech vzniku tónu a to jen graficky a pokusně.

Akustika. Vznik tonu. Prostá a relativní výška tónu. Určení jich. Sirény. Stupnice diatonická tvrdá a měkká. Chvění strun, tyčí, desek. Resonance. Píšťaly. Ústrojí hlasové lidské. Šíření zvuku. Interference zvuku. Sluchové ústrojí lidské.

Třída VIII. oddělení moderní. — 5 hodin týdně.

Zcela dle osnovy pro reálky. Šetelík pag. 419. (Silozpyt až saccharimetr.)

Věnuje se jedna hodina týdně opakování a procvičení látky probrané jak ve třídě VII., tak i obtížnějších partií třídy VIII.

Oddělení klassické. — 3 hodiny týdně.

Astronomie. Základní pojmy sfér astronomie. Základní body, roviny, zdánlivé pohyby stálic. Stanovení polohy bodu na nebeské báni. Zdánlivý pohyb slunce, měsíce, hvězdný, pravý a střední čas sluneční. Rok hvězdný, tropický. Kalendář. Tvar a velikost země. Skutečný pohyb země. Výklad pohybu stálic. Určování vzdálenosti těles nebeských. Parallaxa. Výklad ekliptiky a pohybu oběžnic a měsíce ze soustavy Koperníkovy. Zákony Keplerovy. Zákon gravitační. Stručná charakteristika soustavy sluneční, zjevy kosmické vůbec. Určování času a polohy na zemi.

Nauka o magnetismu a elektřině. Shodně dle osnovy pro gymnasium. Šetelík pag. 393. (Magnetismus až mikrofon.)

Optika shodně s osnovou pro gymnasia. Šetelík pag. 394. (Optika až světla štěrbinou.)

13. Filosofická propaedeutika.

Psychologie.

Povšechně: Látka má býti probírána jako na gymnasiích (chlapeckých), jedině pro větší počet hodin učebných bude lze na této střední dívčí škole *a*) probrati důkladněji partii o počátcích (o jednotlivých „smyslech", o řeči), *b*) procvičiti vše (jak žádoucno) v neustálém hovoru se žačkami, při čemž třeba vésti je prakticky k sebepoznání a k tomu, aby jednotlivé své psychické zjevy, zážitky dovedly si analysovati a „vysvětliti".

Postup učiva: Úvodní části o pojmu, cílech, prostředcích a materiálu psychologie. Rozdělení látky: Klassifikace psychologických jevů základních.

1. Jevy intellektuální: *a*) *O počitku*. Pochod pociťování. Nejnutnější věci z fysiologie nervstva. Pojem „vlastnosti" kvantitativní a kvalitativní, druhy počitků. Jednotlivé modality počitkové (= o smyslech). Počitky vitální, pohybové, dotekové, tlakové, tepelné, čichové, chuťové, polohové, sluchové a zrakové. Vjem a pochod vnímání.

b) *O představách.* Pojem, vlastnosti a druhy představ. Reprodukce představ. Associace představ a její druhy. Paměť a obrazivost.

c) *O soudech.* Myšlení vůbec. Soud a souzení. Úsudek. Pojem a tvorba pojmů. Myšlení, řeč a mluva. Stručný nástin vzniku a vývoje mluvy a písma. Rozum, soudnost, vtip, důvtip a důmysl.

d) *Poznání naše*: α) Světa vnějšího. Představa času. Představa prostoru. Představa „věcí" mimo nás. β) Vnitřního. Představa o „Já". Sebevědomí.

2. Jevy citové: Ponětí citu. Jak vzniká cit. Jeho vlastnosti a roztřídění citů. City počitkové (či elementární). City provázející představy a soudy (city intellektuální). City aesthetické. City společenské, egoistické, altruistické. Náboženský „cit". Vzájemné vztahy mezi city.

3. Jevy volní: Pojem jevu volního či snahového. Jeho vznik a podmínky. Projevy (výrazy) jevů volních. Pudy. Žádosti. Náklonnosti. Chtění. Vůle, její rozvoj a výchova. Charakter.

4. Hlavní jevy abnormní:

a) U každého individua se vyskytující.

1. Z intellektuálního života: Illuse. Sen
2. Z citového života: Affekty. Emoce a jejich druhy.
3. Z volního života i náruživosti.

b) U některých jen individuí se vyskytující. Hlavní druhy chorob tak řečených duševních.

Logika a úvod do filosofie.

Třída VIII. — 3 hodiny týdně.

A. Logika: 1. semestr a v 2. semestru do velikonočních svátků:

1. *Základní nauky* logiky o soudu, pojmu, úsudku.

2. *Vědosloví*: nauka o definici, dělení a třídění důkazů. Nauka o methodách. Hlavní věci o práci vědecké vůbec.

B. Úvod do filosofie: od velikonoc do konce roku. O filosofii. Jak se vyvíjela (stručný přehled dějinný hlavních škol a období filosofie).

Jak z filosofie zněnáhla vydělily se tak řečené nauky filosofické a hlavní jejich směry. Psychologie. Aesthetika. Ethika. Logika (noetika). Sociologie. Filosofie dějin. Filosofie či „metafysika".

Hlavní směry filosofické: Materialismus, empirismus, realismus. Spiritualismus (panpsychismus), rationalismus, idealismus. Skeptické směry. Kriticismus. Positivismus.

14. Kreslení.

Třída I. — 4 hodiny týdně. Vyučování hromadné.

1. běh. Kreslení jednoduchých ornamentálních tvarů geometrických, slohových i rostlinných v konturách. Kreslení i malování listů rostlinných a předmětů na pohled dvourozměrných. Obrysy štítků a váz.

2. běh. Pokračování v předešlém. Později kreslení perspektivné: čtverec, krychle, hranol, jehlanec. Vlastní stín. Materiál: tužka a barvy.

Třída II. — 4 hodiny týdně.

Vyučování po jednotlivu.

Kreslení prostých skupin těles hranatých, krabiček a pod. Vržený i vlastní stín. Kreslení válce, kužele a koule. Kreslení předmětů z okolí žákova (*kreslení* věcné): pouzdra, pravítka, knihy, ovoce a pod. Kreslení ornamentů

slohových, lidových (zvl. výšivek) neb stilis. tvarů rostlinných. Materiál: tužka a barvy.

Třída III. — 4 hodiny týdně.

Vyučování po jednotlivu.

Pokračování v kreslení věcném. Kreslení ornamentů sádrových černou i bílou křídou na tónovém papíře. Malování ornamentů klassických slohů dle drobných vzorů. Kreslení a malování přírodnin: rostlin, ptačích per, motýlů, ovoce a pod. Materiál: tužka, barvy, černá a bílá křída.

Třída IV. — 2 hodiny týdně. (Mimořádně.)

Pokračování v předešlém. Pokročilejší malují vycpané ptáky a pod. Malování ornamentů orientálských, středověkých, renaissančních neb novodobých.

Třída V. — 2 hodiny týdně. (Mimořádně.)

Kreslení hlavy lidské dle nákresu učitelova, dle lehce stínovaných reliefů i dle vzorných předloh. Skizzování i podrobné studium. Materiál: tužka, křídy a uhel.

Třída VI., VII. a VIII. — 2 hodiny týdně. (Mimořádně.)

Pokračování v kreslení reliefů, později kreslení pevných hlav, částečně ve skizzách, některé podrobně. Kreslení dle dobrých hlav kreslených. Kreslení plastických ornamentů slohových. Kreslení i malování přírodnin, zátiší ze zboží keramického, zbraní, skla a pod. Materiál jako před tím, po případě hrudka a péro.

§ 12. 1. Na ústavě zavedena bude jednoduchá docházka od 8—1, v letních měsících po případě od 7—12.

2. Po každé hodině bude 10minutová přestávka.

3. Odpolední hodiny budou předem věnovány tělesné výchově, pak také předmětům nepovinným.

4. Ve středu a v sobotu nebude se, pokud možno, vůbec vyučovati ani předmětům nepovinným. Za pěkného počasí budou žákyně občas konati turistické vycházky, anebo se věnují sportu, hrám, po případě v letních měsících také práci v zahradě. Za nepříznivého počasí budou se konati cvičení v tělocvičně. Mimo to bude žákyním přístupna školní čítárna.

5. V neděli dopoledne po službách Božích bude také žákyním přístupna školní čítárna žákovská.

6. Kdyby se snad zkušeností dospělo k poznání, že jednoduchá docházka se nezamlouvá, může se zavésti rozdělení na školách středních obvyklé; pak by se ve středu a v sobotu odpoledne nevyučovalo povinným předmětům a vyučování v ostatních dnech tak by se rozdělilo, aby dopoledne byly 3—4 povinné hodiny, odpoledne pak 2. Předmětům nepovinným učilo by se dopoledne i odpoledne po předmětech povinných.

7. Předměty, které mají 6 anebo více hodin, tak budou rozděleny, aby na každý den připadla nejméně jedna hodina, předměty mající méně nežli 6, nesmějí míti nikdy za den více hodin, nežli jednu; dvouhodinovým předmětům nesmí se učiti ve dnech přímo po sobě následujících.

8. Budou-li ve třídách žákyně různého vyznání náboženského, bude toho dbáno, aby se náboženství učilo v krajních hodinách.

§ 13. Prázdniny budou tytéž jako na mužských školách středních.

§ 14. 1. Dohled nad veškerými sbírkami přísluší řediteli (ředitelce) ústavu.

2. Odborné sbírky spravují učitelé (učitelky) příslušných předmětů.

3. Na ústavě určitě zřízeny budou tyto sbírky: a) zeměpisná, b) dějepisná, c) přírodopisná, d) chemická, e) fysická, f) kreslířská, g) pro tělesnou výchovu.

Mimo to, pokud poměry dovolí, aktivují se ještě sbírky: a) archaeologická, b) pro učení moderním jazykům, c) pro uměleckou výchovu, d) pro vyučování hygieně, e) pro vyučování propaedeutice.

4. Dále bude při ústavě zřízena: 1. knihovna professorská, 2. knihovna žákovská, 3. knihovna chudých žákyň, 4. žákovská čítárna.

5. Mimo to bude při ústavě zřízena: 1. tělocvična, 2. hřiště, 3. botanická zahrada.

6. V ústavě bude také postaráno o školní lékárnu a o sprchové lázně.

C. Žactvo.

§ 15. 1. Nové žákyně budou přijímány do I. ročníku na konci a na počátku školního roku; do vyšších tříd pouze na počátku školního roku.

2. Podmínky přijetí do I. ročníku jsou: 1. dovršený desátý rok životní a to nejpozději do 31. prosince téhož roku občanského; 2. náležité předběžné vzdělání, jež se musí prokázati posledním vysvědčením školy obecné a přijímací zkouškou.

K zápisu jest se žákyni dostaviti v průvodu rodičů neb jich zástupců. Kdyby ředitel (ředitelka) odepřel zápis, mohou si rodiče neb jich zástupci stěžovati u zemského úřadu školního.

§ 16. O přijímací zkoušce do I. třídy, konané z náboženství, jazyka českého a z počtů, mají platnost veškerá ustanovení pro přijímací zkoušky do I. třídy gymnasijní.

§ 17. Do vyšších tříd budou nové žákyně přijímány, prokáží-li přijímací zkouškou řádné vědomosti, právě tak, jako se povoluje přijímati nové žáky do gymnasií mužských. Žákyně, které přecházejí z jiných *gymnasií*, musí se podrobiti přijímací zkoušce v těch předmětech, ve kterých se osnova nového ústavu odchyluje od osnovy školy, na které studovaly.

§ 18. Přechod žákyň z ústavů jiných před koncem semestru anebo v roce školním povoluje se jen v případech velice nutných (na př. stěhování rodičů neb jich zástupců) příslušným schválením kuratoria a zemského úřadu školního.

§ 19. Přijímací taxa se určí kuratoriem a bude věnována úplně na zřízení sbírek ústavu.

§ 20. Počet žákyň ve třídě nemá zpravidla převyšovati 40, nikdy však nesmí dosáhnouti 50. Při větším počtu zřídí se pobočka.

§ 21. Mimořádné žákyně pro jednotlivé předměty budou přijímány, jako se děje na středních školách mužských.

§ 22. Mravní výchovy žákyň bude na ústavě dbáno s přísnou bedlivostí. Po té stránce hodlá ústav docíci úspěchu:

1. Učením náboženským, v němž bude položen ve vyšších třídách důraz hlavně na mravouku;

2. náležitým pěstěním výchovy při vyučování;

3. zušlechťující četbou soukromou a domácí; k čemuž hlavně sloužiti bude: a) knihovna žákovská, b) čítárna žákovská;

4. zvláštními přednáškami, literárními, uměleckými a hudebními produkcemi, konanými občas mimo hodiny vyučovací;

5. podporou výchovných sdružení dívek studujících za účelem sebevzdělání (jako na př. pěveckých, hudebních, dramaticko-recitačních, čtenářských, přírodovědeckých, sportcvních, za účelem spoření, ku pěstování květin a j.):

6. po případě večírky pro rodiče a jich zástupce, čímž bude lze dosíci vzájemné dohody o společném postupu u výchově rodinné a školní;

7. výklady hygienickými;

8. ustanovením zvláštní zástupkyně ředitelovy, jež by hlavně po této stránce výchovné pečovala o blaho žákyň.

§ 23. Pro kázeň školní i mimo školu bude vydán zvláštní řád kázeňský.

§ 24. Postup a klassifikace žákyň bude upravena dle nynějších norem pro gymnasia mužská.

§ 25. Úprava vysvědčení bude pořízena dle vzorů platných pro gymnasia.

§ 26. Ústav, až bude úplný, bude žádati za právo konati na konci každého školního roku zkoušky dospělosti.

§ 27. Žákyně mohou býti připuštěny ke zkoušce dospělosti toliko za týchž podmínek, jako žáci na nynějších gymnasiích mužských.

§ 28. Zkoušky dospělosti budou písemné i ústní.

Písemné zkoušky budou se konati tímto způsobem*):

1. *Oběma oddělením budou společné práce:*

a) Z jazyka vyučovacího (úkol rovnocenný s písemnou zkouškou dospělosti nynějšího gymnasia). Pracovní doba 5 hodin.

b) Z druhého zemského jazyka (úkol rovnocenný s písemnou zkouškou dospělosti nynějšího gymnasia). Pracovní doba 4 hodiny.

c) Z mathematiky (úkol rovnocenný s písemnou zkouškou nynějšího gymnasia). Pracovní doba 4 hodiny.

d) 1. Překlad z řečtiny (úkol rovnocenný s písemnou zkouškou nynějšího gymnasia) pro žákyně, které si volily řečtinu. Pracovní doba 3 hodiny.

d) 2. Samostatná práce z francouzštiny pro žákyně, které si volily francouzštinu. Pracovní doba 5 hodin.

II. *Pro každé oddělení zvláště*:

1. Pro oddělení klassické:

a) *Překlad z latiny* (úkol rovnocenný s písemnou zkouškou dospělosti nynějšího gymnasia). Pracovní doba 2 hodiny.

b) *Překlad do latiny* (úkol rovnocenný s písemnou zkouškou dospělosti nynějšího gymnasia). Pracovní doba 2 hodiny.

2. Pro oddělení moderní:

a) *Překlad z latiny* (úkol snazší). Pracovní doba 2 hodiny.

b) *Překlad do latiny* (úkol snazší). Pracovní doba 3 hodiny.

§ 29. Klassifikace, jakož i vliv písemných prací na další postup zkoušky řídí se zcela příslušnými předpisy platnými pro nynější gymnasia mužská.

§ 30. Ústní zkoušky konati se budou v posledních osmi dnech školního roku, avšak počátek jejich musí býti tak položen, aby do počátku zkoušek přijímacích, konaných na konci školního roku, zkoušky dospělosti zcela byly ukončeny.

§ 31. Předmětem ústních zkoušek bude na obou odděleních:

1. jeden z jazyků klassických a jeho literatura;

*) Psáno před vydáním nových předpisů matur. ze dne 29. ún. 1908. Red.

2. jazyk vyučovací a jeho literatura;
3. jeden z jazyků moderních a jeho literatura;
4. zeměpis a dějepis;
5. mathematika;
6. fysika.

§ 32. Jinak bude řád stanovený předpisy vládními pro zkoušky dospělosti zcela míti platnost, až na tyto výjimky:

1. Zvolí-li si žákyně studium řečtiny, budiž řečtina určena předmětem zkoušky ústní;

2. zvolí-li si žákyně místo řečtiny francouzštinu, budiž tato předmětem zkoušky ústní;

3. ústní zkouška z dějepisu a zeměpisu bude prominuta těm žákyním, které měly v posledních čtyřech semestrech průměrnou známku chvalitebnou;

4. ústní zkouška z jazyka českého budiž prominuta těm žákyním, které měly v posledních 6 semestrech průměrnou známku chvalitebnou, mají-li z písemné práce zkoušky dospělosti nejméně dobrou;

5. ústní zkouška z fysiky budiž *na oddělení klassickém* prominuta těm žákyním, které měly v posledních čtyřech semestrech průměrnou známku chvalitebnou;

6. na oddělení *moderním* zkouška z fysiky nesmí odpadnouti;

7. rovněž nemá na oddělení *moderním* zpravidla odpadnouti zkouška z mathematiky;

8. z ostatních předmětů zkoušky ústní (mathematika pro oddělení klassické, latina a jeden jazyk moderní pro oddělení moderní) budiž volno komisi maturitní prominouti kandidátce jeden anebo i dva předměty, úleva tato musí býti však taková, aby se zkouška konala nejméně ze dvou, nanejvýše pak z pěti předmětů.

§ 33. V ostatních předmětech (náboženství, přírodopis, chemie, filosofická propaedeutika, kreslení) budiž dána průměrná známka z posledních 4 semestrů se zvláštním ohledem na prospěch konečný.

§ 34. Na vysvědčení dospělosti, které bude upraveno zcela dle předpisů pro gymnasia, bude výslovně vytčeno, na kterém oddělení žákyně studovala.

§ 35. Jakmile dosáhne ústav práva konati zkoušky dospělosti, bude žádati, aby vysvědčení dospělosti obou oddělení opravňovalo ke studiu na vysokých školách, pokud budou ženám přístupny.

D. Učitelstvo a správa ústavu.

§ 36. Podmínkou ustanovení učitelem (učitelkou) na uvedené dívčí střední škole jest:

1. státní příslušnost rakouská;
2. akademické vzdělání;
3. approbace pro vyšší gymnasia (zpravidla česká);
4. po případě zkušebný rok.

§ 37. Sbor učitelský na úplném ústavě bude čítati celkem 16 členů, a to ředitele (ředitelku) a 15 skutečných sil učitelských. Mimo to bude skutečná síla pro tělocvik a dle potřeby budou též náměstné a pomocné síly učitelské zavedeny.

§ 38. Příjmy a postup učitelstva všech kategorií na tomto ústavě budou se vždy zcela říditi poměry c. k. státních škol středních, za vedlejší povinnosti bude třeba stanoviti zvláštní honorář.

§ 39. Veškeré povinnosti učitelstva, způsob ustanovování, po případě také propouštění učitelských sil všech kategorií stanoven nařízenimi pro c. k. státní školy střední mužské.

§ 40. Bezprostřední správa ústavu. Správu ústavu bude míti ředitel (ředitelka), k němu se bude družiti sbor s týmiž právy, jaké mají sbory na státních školách středních.

§ 41. Povinnosti ředitelovy (ředitelčiny) kryjí se úplně s povinnostmi ředitelů státních škol středních.

§ 42. Řediteli (ředitelce) bude dána k ruce zástupkyně ředitele (ředitelky), která, bude-li v čele ústavu státi ředitel, převezme povinnosti zástupkyně ředitelovy (na lyceích), aby mu byla totiž radou v důležitých otázkách zvláštní výchovy žen se týkajících, která však mimo to bude míti povinnost přejímati plnění administrativních úkolů, tedy vlastně ony funkce, jež zastávají sekretáři ústavů středních.

§ 43. Ostatně v otázce správy ústavu mají platnost příslušná ustanovení pro mužské školy střední státní.

§ 44. Ústav bude podléhati zemské školní radě, dále pak c. k. ministerstvu osvěty a vyučování.

§ 45. Všeliké změny těchto stanov možno učiniti toliko se schválením c. k. ministerstva vyučování.

II. Výklad stanov.

V úctě podepsaní, žádajíce za povolení dívčí školy střední ve Val. Meziříčí, dovolují si odůvodniti některé odchylky od nynějších systémů mužského školství (gymnasií a reálek), jakož i objasniti poměr nové školy k organisaci nynějšího gymnasia.

Z toho důvodu dovolují si přičiniti několik poznámek.

A. Úchylky v organisačních stanovách.

I. Účel školy:

Ústav se snaží řešiti oba úkoly vytčené v § 1. org. stat. pro gymnasia, podávaje vyšší vzdělání obecné a připravuje také pro studia universitní.

Účelů těch hodlá dosáhnouti tím způsobem, že má netoliko náležitý zřetel ke klassickým jazykům i literaturám, nýbrž že se také snaží v plné míře vyhovovati požadavkům *moderní kultury*, jakož i *potřebám skutečného života.*

a) Klassické vzdělání na novém ústavě.

Klassického vzdělání poskytuje se žákyním povinným vyučováním jazyku latinskému, jakož i jeho literatuře a relativně povinným vyučováním jazyku řeckému a řecké literatuře, na místě něhož možno žákyním zvoliti si francouzštinu. Latině věnováno na oddělení klassickém 45 hodin, na oddělení moderním 37 hodin.

Tak mohou žákyně oddělení klassického nabýti téhož vzdělání v jazyce latinském i v literatuře, jakého se dostává žákům nynějších gymnasií. Počet hodin snížen na celém ústavě toliko o 5 hodin proti dnešnímu gymnasiu, o 3

proti reálnému gymnasiu. Tím, že se vyučování latině posunulo až do třídy II., kdy žákyně budou již jednak dospělejší, jednak pro studium jazykové lépe připraveny v jazyce mateřském, lze pevně očekávati, že i tento počet hodin úplně stačí, aby žákyně si řádně osvojily předepsanou látku pro gymnasia.

Oddělení klassické po této stránce má latinu daleko lépe zastoupenu, než jest na četných gymnasiích v Evropě.

Uvádíme pouze několik dokladů na důkaz:

Gymnasia	v Uhrách věnují latině	hodin	44
„	ve Švýcarsku (Bern)	„	$32^1/_2$
„	(collège de Genève)	„	44
„	v Srbsku	„	40
„	v Rusku (škola Petro-Pavlova)	„	45
„	(dle nových plánů)	„	30
„	ve Švédsku	„	40
„	v Dánsku	„	44
„	v Nizozemí	„	42
„	ve Francii	„	38

Také však oddělení moderní, které má hlavně úkolem vzdělávati v oborech přírodovědeckých a tudy připravovati pro studium mediciny a přírodních věd, může zcela dobře vyhovovati i požadavku klassického vzdělání. Počet hodin, věnovaný latině na oddělení moderním, není nikterak menší počtu na moderních reformních školách v Evropě, hlavně na t. zv. reálných gymnasiích, jimž se nový ústav svým programem blíží.

Buďtež uvedeny některé doklady. Latině věnují:

Gymnasia	ve Švýcarsku (Bernu)	hodin	$32^1/_2$
„	v Rusku (nový návrh)	„	30
„	ve Finsku	„	36
„	ve Švédsku (nový systém)	„	24
„	ve Francii	„	38
Reformní reálná gymnasia	(systém altonský)	„	36
„	(syst. frankfurtský)	„	38
„	v Hamburce	„	32

Podobně se také respektoval význam řečtiny. Jazyk řecký a literatura jeho nebyly s ústavu tohoto odstraněny, ač se tak dnes na reformních ústavech evropských nezřídka děje. Nebyla však tu zavedena fakultativně povinná řečtina, jako jest tomu v Uhrách. *Jazyk i literatura řecká zavedeny jako předmět relativně povinný, tak že každé žákyni jest možno svobodně voliti mezi řečtinou a francouzštinou.* Řečtině věnováno 25 hodin na obou odděleních společně. Počátek vyučování položen do třídy IV. Tak možno rychleji postupovati a snáze absolvovati látku. Účebného cíle pak lze dosíci tím snáze, že řečtinu budou pravděpodobně voliti žákyně pro studium jazykové nadanější, jakož i že žákyň nebude tolik, jako na dnešních gymnasiích, protože se žactvo každé třídy v těchto hodinách rozdělí na oddělení francouzské a řecké.

Řečtině na novém ústavě vyměřen daleko větší počet hodin nežli na mnohých gymnasiích evropských.

V Uhrách řečtina zavedena toliko fakultativně		hodin	19
Ve Švýcarsku	v Bernu	„	$24^1/_2$
	v Ženevě	„	25
	v Lucernu	„	25

Ve Švédsku	hodin	24
V Dánsku	„	22
V Belgii	„	25
V Lucemburku	„	20
Ve Francii	„	18

Dále nutno uvážiti, že v evropském školství na mnohých ústavech pro universitu připravujících *řečtina jest úplně odstraněna,* na př.:

1. na reálných gymnasiích v celém Německu;
2. na tak zv. reformních školách;
3. na gymnasiích a lyceích v Rusku, Finsku a částečně Švédsku.

Vzhledem na poměry, obzvláště zahraniční, nutno uznati, že na novém ústavě věnována klassické filologii táž péče, jako na gymnasiích nynějšího systému.

Na našem gymnasiu věnováno celkem klassické filologii 78 hodin, na reálném gymnasiu 75 hodin, na ústavě novém, a to na oddělení *klassickém,* 70 hodin, na *moderním* 62 hodiny.

Srovnáme-li uvedený počet hodin věnovaný klassické filologii s počtem hodin, vyměřeným těmto předmětům na gymnasiích v Evropě, shledáme, že nový ústav po té stránce *značně* převyšuje četná gymnasia evropská.

Ve Švýcarsku se věnuje klassické filologii: v Bernu	hodin	57
v Ženevě	„	69
v Uhrách	„	63
v Bulharsku	„	32
v Srbsku	„	64/44
v Rumunsku	„	56
ve Finsku	„	36
v Rusku (nový systém)	„	57
v Dánsku	„	66
v Nizozemí	„	62 1/2
ve Francii	„	56
v Německu na reál. gymnasiích	„	32/60

Z toho vidno, že nový ústav netoliko na oddělení klassickém, nýbrž také na oddělení moderním věnuje hojný a náležitý počet hodin klassické filologii, poskytuje žákyním možnosti, poznati jazyky i literatury klassických národů a vyhovuje tedy plně § 1. org. nástinu nynějšího gymnasia, což zevrubněji bude doloženo ještě později.

b) Moderní vzdělání na novém ústavě.

O moderní vzdělání, které by odpovídalo požadavkům novodobé kultury a potřebám nynějšího života, postaráno jest na novém ústavě tím způsobem, že kladen důraz na předměty vzácné důležitosti, jako jest moderní filologie, historie, přírodní vědy, filosofické discipliny a hygiena, čímž zvýšena značně úroveň všeobecného vzdělání žactva, jakož i dosaženo lepší odborné přípravy pro studium universitní.

Účelu toho se má dosíci:

A. Zavedením nových předmětů.
B. Doplněním a rozhojněním učebné osnovy v některých předmětech.
C. Odlišným zřízením ústavu za účelem lepšího vzdělání odborného.

A. Nově zavedeny jsou předměty:
1. Kreslení na nižším gymnasiu;
2. zeměpis jako samostatný předmět;
3. chemie;
4. jazyk francouzský;
5. hygiena.

Ad 1. Významu kreslení v době snah o uměleckou výchovu netřeba zajisté podrobněji dovozovati a dokládati. Stačí zajisté, ukážeme-li, že předmět tento netoliko v cizině, nýbrž i v Rakousku jest zaveden na četných gymnasiích, zvláště německých.

Ad. 2. Rovněž bylo naší snahou zeměpisu aspoň tolik péče věnovati, kolik mu věnuje nynější škola reálná. Z důvodů hygienických, aby nevzrostl příliš počet hodin, nebylo možno zavésti zeměpis také ve vyšších třídách v V. a VI., jako je již zaveden na ústavech v cizině.

Ad 3. Zavedením jazyka i literatury francouzské jako předmětu *povinného*, byť jen alternativně povinného s řečtinou, provedla se zajisté značná reforma.

Gymnasia naší říše jsou téměř jediné školy v Evropě, jež nemají francouzštiny povinné. V Německu jest na všech pouhých gymnasiích francouzština závazná a věnuje se jí celkem 10—31 hodin. Nejnižší počet hodin jest v Bavorsku, nejvyšší na Goetheově ústavě ve Frankfurtě. Průměrně se však jí věnuje kolem 20 hodin (17—23). V ostatních státech evropských zastoupena jest francouzština vesměs na gymnasiích a to ve Švýcarsku, zemích balkánských, ani Řecko a Turecko nevyjímaje, v Rusku, Švédsku, Nizozemí, ovšem také v zemích románských.

Zavésti povinnou francouzštinu pokládalo se za nutné z těchto důvodů:

1. *Z důvodů všeobecného vzdělání.* Jazyk francouzský má dnes takový význam praktický, že se žádný téměř intelligent bez praktické znalosti jeho obejíti nemůže, ani při studiu odborném na škole vysoké.

Literatura francouzská má takový význam kulturní, že její znalost dlužno pokládati za základní požadavek vyššího vzdělání, právě tak jako znalost literatur klassických.

2. *Z důvodů odborného vzdělání.* Právě tak jako filologové klassičtí nabývají na gymnasiu výtečné přípravy pro studia universitní, nutno se také dožadovati, aby i jiným odborům bylo poskytnuto té možnosti, tedy také filologům moderním.

Poněvadž pak zvláště dívky vedle mediciny hlavně asi budou studovati moderní filologii, ježto jim otvírá širší pole působnosti (na lyceích, gymnasiích, obchodních školách, paedagogiích, v soukromých ústavech, v rodinách atd.), pokládáme povinné zavedení francouzštiny za nutné.

3. Tím se zároveň vyhoví přání, modernimi filology řadu let již tlumočenému, aby totiž také na gymnasiu byla jim umožněna širší a lepší působnost.

4. Týmž způsobem téměř možno odůvodniti zavedení *chemie*.

Chemie jest předmět důležitého poslání kulturního, a proto jest nezbytností, aby každý intelligent alespoň základní nauky si osvojil, k čemuž se mu ovšem musí na každé střední škole poskytnouti příležitosti. Chemie má však také značný význam jako přípravný předmět pro studium vysokoškolské, obzvláště universitní, kde na př. lékař, přírodovědec, lékárník potřebuje v nemenší míře znalosti chemie, nežli studující techniky.

Ježto pak s jistotou lze očekávati, že dívky vedle filologie budou se obraceti ke studiu přírodních věd, obzvláště mediciny, podepsaní pokládali za nutné,

míti na mysli výbornou přípravu pro tyto odbory, ze kterýchžto důvodů zavedena chemie jako povinný předmět.

V cizině jest chemie zavedena na většině středních škol, na př. tak zv. reálná gymnasia německá mají *vesměs chemii* jako předmět řádný.

Ve Švýcarsku na gymnasiu v Bernu učí se chemii	3	hodiny,
v Curychu	3	„
v Ženevě	3	„
v Lucernu	4	„
v Bulharsku	3	„
ve Švédsku	6/8	„
v Nizozemí	2	„
ve Francii (oddělení A)	5	„
(společně s fysikou).		

5. Podobně zavedena hygiena, které se věnují v VI. třídě ve II. semestru ve vyučování přírodopisném 2 hodiny týdně.

B. *V těchto předmětech se učebná látka oproti dnešnímu gymnasiu doplní a rozhojní:*

1. *v jazyce českém,*
2. *v dějepise,*
3. *v přírodopise,*
4. *ve fysice,*
5. *ve filosof. propaedeutice.*

Ad 1. V jazyce českém lze učivo nižšího gymnasia probrati za prvá tři léta; tím jest možno, že se na vyšším stupni dospěje v VII. až po Palackého, tak že bude lze novodobou literaturu daleko důkladněji probírati nežli posud. Mimo to vybývají na učení slovesnosti plná dvě léta; z toho důvodu lze od IV. třídy počínaje věnovati náležitou pozornost také *četbě domácí, školní* a *soukromé,* čímž se dojista dosáhne značnějších úspěchů ve vyučování.

Ad 2. V dějepise zdůrazněny *kulturní* živly.

Ad 3. V *přírodopise* rozšířeno učivo na moderním oddělení o geologii a o biologii; tedy o předměty, jichž znalost pro studující věd přírodních jest nezbytná.

Ad 4. Ve fysice umožněno v oddělení moderním celou látku opakovati, což při předmětě takové důležitosti jest zajisté vysoce významné a prospěšné.

Ad 5. Ve filosofické propaedeutice je zvýšen počet hodin jak v psychologii, která položena do VII. třídy, tak i v ostatních odborech, kde bude lze probrati přehled dějin filosofie a hlavní filosofické problémy (úvod do filosofie).

c) Úchylné složení ústavu.

Za účelem lepší odborné přípravy pro studium vysokoškolské zavedena v VII. a VIII. třídě bifurkace, a to na oddělení klassické a moderní.

Oddělení klassické má připravovati hlavně pro studium filologicko-historické, moderní pak předem pro přírodovědecké.

Rozdělením tím se právě vyhoví oběma požadavkům kladeným do střední školy, obzvláště do gymnasia, ano se poskytne žákyním v hojné míře jak *vzdělání klassického, tak i vzdělání přírodovědeckého.*

Tím se dosáhlo, že na př. žákyně oddělení přírodovědeckého mohou míti 15 hodin přírodopisu (včetně s hygienou), 9 hodin chemie a 13 fysiky, tedy

celkem 37 hodin přírodních věd, a proto mohou probrati také biologii, geologii, theoretickou chemii a opakovati řádně látku z fysiky.

O ostatních úchylkách osnovy, jakož i o složení ústavu promluveno bylo při osnovách jednotlivých předmětů.

Z uvedených vývodů vyplývá, že nový ústav poskytuje netoliko řádného vyššího vzdělání, maje náležitý zřetel ke klassickým jazykům a jich literaturám, nýbrž že také připravuje pro studium vysokoškolské, obzvláště universitní v té míře alespoň, jako nynější gymnasium. Mimo to však dbá také náležitě vzdělání moderního, jakého žádá kultura novodobá a život současný, čímž dokonce vyniká nad nynější systém gymnasijní.

A tak lze říci, že nový ústav zcela vyhovuje účelu svému a že vystihuje požadavky, vyslovené v § 1. org. statutu gymnasijního.

II. Složení ústavu:

Další úchylka nové školy od nynějších systémů středoškolských záleží ve *složení ústavu.*

Střední školy naše dělí se na stupeň nižší a na stupeň vyšší. Rozdělení toto podržuje také ústav nový.

Dvojstupňovitost se jeví ve vyučování dějepisu, přírodopisu a fysice.

Ale ústav se dělí ještě dále:

I. Stupeň nižší dělí se a) *na oddělení bez latiny* (tř. I.), b) *na společné oddělení latinské* (tř. II.—IV.).

II. Stupeň vyšší dělí se a) *na společné oddělení latinské* (tř. V.—VI.), b) *na oddělení odborné* (tř. VII.—VIII.), které se rozděluje: *a*) na sekci *klassickou* (s latinou značně zastoupenou), *b*) na sekci *moderní* (s přírodními vědami).

Rozdělení to slibuje určité výhody:

I. Oddělení bez latiny.

Oddělení toto má tento účel: 1. podati řádný základ studia jazykového v jazyce mateřském, protože se vyměřuje v I. třídě jazyku vyučovacímu 6 hodin týdně. Způsob tento jest v celé Evropě dnes se zvláštní oblibou zaváděn, uznává se potřeba soustřediti pozornost u vyučování předem na jazyk vyučovací a podati v něm důkladné vzdělání mluvnické, jež by bylo pevným podkladem dalšího studia jazyků cizích.

Na moderních ústavech evropských bývá oddělení bez latiny rozšířeno na několik tříd, pravidelně na *dvě* až na *tři*.

V Německu, na Goetheově gymnasiu ve Frankfurtě třída	I.—III.
na školách altonského a frankfurtského syst. . „	I.—III.
na škole Leibnizově . . . . „	I.—III.
na francouzském gymnasiu v Berlíně . . . . „	I.—II.
na reform. gymnasiu v Karlsruhe . . . . . „	I.—III.
na reál. gymnas. v Hamburce . . . . . . „	I.—III.
na reál. gymnasiu v Drážďanech . . . . . „	I.—III.
na gymnasiu ve Virtemberce . . . . . . „	I.
ve Švýcarsku na gymnasiu v Bernu . . . . . „	I.—II.
v Bulharsku na gymnasiu . . . . „	I.—III.
v Srbsku na gymnasiu . . . . „	I.—II.
v Rumunsku na lyceu . . . . „	I.
v Rusku na gymnasiu . . . . „	I.—II.

ve Finsku na lyceích . . . . třída I.—III.
ve Švédsku na vyšší škole . . . . „ I.—III.
ve Francii . . . . „ I.—IV.
v Řecku . . . . „ I.—II.

Z toho vidno, že podklad bez latiny v nynějším školství evropském, zvláště pak ve školství reformním, silně jest zastoupen a těší se značné oblibě.

V daném případě omezili jsme se toliko na 1 rok podkladu bez latiny, a to z těch důvodů: *a*) že vyměřujeme klassické filologii značnější počet hodin, nežli jak se děje na reformních ústavech v cizině; *b*) že při jednoduché docházce, která má býti na ústavě zavedena, jest pomýšleti na to, aby žádný předmět neměl ve třídě většího počtu hodin nežli 7, protože ostatní hodiny by byly přímo bezvýznamné a bezúčelné.

Kdyby byly dva ročníky bez latiny, muselo by se přirozeně ve třídách vyšších věnovati latině více hodin nežli 7, jako se v cizině děje, kde mívá latina místy až 10 hodin týdně.

2. Posunutím vyučování latině do třídy II. zamezí se možnost, že by se některé žákyně ve třídě I. začaly učiti najednou dvěma novým jazykům, což by zajisté na jejich prospěch nebylo.

3. Posunutím vyučování latině do třídy vyšší umožní se dále lepší a rychlejší postup vyučovací, protože žákyně budou již věkem vyspělejší, lépe mluvnicky připraveny a tudy schopnější práce intensivnější.

4. Posunutí vyučování latině jest důležito z důvodů hygienických; počet hodin totiž v I. třídě příliš by vzrostl, poněvadž také jest zavedeno povinné vyučování kreslení.

5. Doporučuje se, aby žákyně napřed nabyly jednotného vedení, zvykly poměrům školním, doplnily a nahradily nedostatky obecné, pokud se neprokáží přijímací zkouškou, nežli přistoupí ke zvláštnímu studiu klassické filologie.

II. Společné oddělení latinské.

Společné oddělení latinské zahrnuje v sobě třídy II.—VI., tedy tři třídy stupně nižšího a 2 třídy stupně vyššího.

Latina jest ve všech těchto třídách řádně zastoupena a mimo to také *řečtina*, jež se odchyluje dvojím způsobem od nynějšího gymnasia.

a) Vyučování řečtině posunuto až do třídy IV.

Toto posunutí řečtiny má určité výhody. Jazyk tak důležitý a tak nesnadný, jako jest řečtina, vyžaduje, má-li se mu úspěšně učiti, aby žactvo bylo vyspělejší, lépe připraveno, mělo důkladné vzdělání v jazyce mateřském, jakož i náležitý rozhled mluvnický.

Proto se vyučování řečtině netoliko na reformních ústavech, nýbrž téměř všude počíná až teprve ve třídách vyšších, a málo jest jen školských systémů, jež by začínaly s řečtinou pod třídu IV.

Třídou IV. začíná se vyučovati řečtině:

1. na většině gymnasií v Německu,
2. na gymnasiích ve Švýcarsku (Basileji a Ženevě),
3. na gymnasiích v Rusku,
4. na gymnasiích v Dánsku.

Třídou ještě vyšší začíná se vyučovati řečtině:

1. Na reformních gymnasiích v Německu:

Goetheovo gymnasium . . . . VI. tř.
škola Leibnizova . . . . VI. „

francouzské gymnasium v Berlíně . . . V. tř.
gymnasium virtemberské . . . . . . V. „
2. ve Švýcarsku (v Bernu) . . . . V. „
3. v Uhrách . . . . V. „
4. v Rumunsku . . . . V. „
5. ve Francii . . . . V. „
6. ve Švédsku . . . . VI. „

Z toho vidno, že téměř ve všech kulturních státech evropských položeno vyučování řečtině do třídy vyšší, ať již na školách devítitřídních, jako jsou v Německu, nebo také na školách osmitř. a sedmitřídních, jako lze pozorovati na školách států jiných.

b) Druhá úchylka u vyučování řečtině jest alternativní povinnost s francouzštinou.

K tomu nás donutila hlavně potřeba, zavésti jazyk francouzský i jeho literaturu povinným předmětem na dívčí škole střední.

Jest obecným požadavkem všeobecného vzdělání, potřebou praktického života, aby jazyk tento byl pojat v osnovu předmětů řádných také na gymnasiu. Pro dívky pak, z nichž značná část bude studovati filologii moderní, která jim otvírá širé pole působnosti, jest dozajista znalost tohoto jazyka tím potřebnější a nezbytnější.

Mělo-li se však vyhověti tomuto důležitému požadavku, bylo nutno na ústavě, který vedle toho má ještě povinné vyučování třem jazykům, učiniti francouzštinu alternativně povinnou s řečtinou.

Že tento požadavek není přílišný, toho jasný důkaz podávají poměry školské v celé Evropě, kde vyučování řečtině dílem úplně jest vyloučeno, dílem relativně anebo jen fakultativně povinně zavedeno, posléze *silně omezeno.*

Vyloučena jest řečtina:

1. Na všech reálných gymnasiích v Německu, ústavech to, jež požívají rovných práv s pouhými gymnasii.

2. V Rusku dle nových osnov z r. 1905 rovněž vyloučena.

3. Ve Finsku, Švédsku (dle návrhu reformní komise), Norsku, Portugalsku rovněž řečtině se nevyučuje.

Na školách jiných států jest řečtina buď alternativně nebo dokonce fakultativně povinna. To lze pozorovati ve Švýcarsku, kde na gymnasiu v Curychu řečtina s angličtinou jsou alternativně závazné, v Uhrách, kde jest řečtina pouze fakultativně povinna, a v Bulharsku, kde na dívčích gymnasiích jest řečtina rovněž fakultativní.

Omezení řečtiny připouští se na gymnasiích v Prusku, pak v Brunšvicku, je tam totiž ve třídě IV., U. III., O. III., U. II. přípustno za řečtinu voliti jiné předměty: 3 hodiny týdně se věnují angličtině, 2 hodiny francouzštině a 1 hodina počtům a mathematice, v U. II. 1 hodina francouzštině a 2 hodiny počtům a přírodním vědám.

Také tedy v „klassickém" Německu, které věnuje tolik péče řečtině, jeví se snaha omeziti i na gymnasiích řečtinu na 18 hodin týdně. Vedle toho však jest téměř ve všech státech německých zaveden systém reálných gymnasií, kde se řečtině vůbec nevyučuje.

Dále jest silně omezena řečtina: V Bulharsku na 12 hodin, ve Francii na 18, v Italii na 17 hodin. Srovnáme-li dnes poměry ve školství evropském, vidíme, že všude téměř jsou zaváděny nové systémy školské, na nichž se řečtině buď vůbec nevyučuje, nebo kde řečtina jest relativně nebo fakultativně

povinně zavedena, ano konečně i tam, kde se jí učí, že se učení omezuje V daném případě učení řečtině není ani vyloučeno, ai zkráceno, ani fakultativně zavedeno, nýbrž zavedeno jest *relativně povinně*.

Tím se řečtině neubralo příliš mnoho hodin, jako se na př. děje *v Německu*, kde i na gymnasiích povoleno omeziti vyučování řečtině až na 18 hodin, nýbrž zůstává téměř při plném svém počtu hodin, takže žákyně, které si řečtinu zvolí, mohou si plně osvojiti celý rozsah učiva řeckého, jako na nynějším gymnasiu.

Zavedením relativně povinné řečtiny se tedy nejen řečtina z ústavu nevylučuje, nýbrž ani v nejmenším neomezuje, nepoškozuje, ponechává se jí plný počet hodin, a kterékoli žákyni možno podle individuálního nadání i náklonnosti nabýti důkladného vzdělání v řeckém jazyce i v literatuře.

Zavedením relativně povinné řečtiny umožňuje se také zavésti relativně povinnou francouzštinu, což jest požadavek nad jiné důležitý a vážný.

Dlužno doznati, což již výše bylo řečeno, že rakouská gymnasia jsou téměř jedinými ústavy v Evropě, kde by tento praktický i kulturně tolik důležitý a významný předmět nebyl obligátně zaveden.

1. Na všech středních školách (gymnasiích, reálných gymnasiích, reálkách) v Německu jest zaveden a vyměřeno mu hojně hodin.

2. Na všech školách ve Švýcarsku rovněž jest zaveden.

3. Rovněž zaveden na všech školách v Bulharsku a v Srbsku (s výjimkou „klassických gymnasií“), v Rumunsku, Rusku, Švédsku, Norsku, Dánsku, Nizozemí, Belgii, Lucembursku, Španělsku, Italii, Řecku.

Jsou tedy rakouská gymnasia jediným systémem školským v Evropě, na kterých se tomuto předmětu učí toliko nepovinně a kde se mu věnuje tak málo hodin.

Zavedení povinné francouzštiny domáhají se moderní filologové usilovně. V zájmu odborné přípravy pro vysokoškolské studium jest to požadavek nutný. Také na některých gymnasiích vídeňských jest již relativní povinnost zavedena.

Na *české* škole střední, která má podati všeobecné vyšší vzdělání, nebylo možno zavésti francouzštinu beze značného zvýšení hodin. Proto rozhodli jsme se pro alternativní povinnost, kterou se otázka správně a úspěšně řeší, při čemž se vyhovuje také individuální náklonnosti žactva.

III. Stupeň odborný.

Poslední dvě třídy tohoto ústavu mají býti rozděleny na *dvě odborné sekce*, a to *klassickou* a *moderní*.

Sekce klassická má předem poskytovati odborné přípravy pro studia směru historicko-právnického, sekce moderní hlavně pro studia směru přírodovědeckého.

Nutnost bifurkace jest odůvodněna hlavně potřebou lepší a hlubší odborné přípravy pro studium vysokoškolské.

Do nynějšího systému gymnasijního po této stránce trpce se stěžuje. Gymnasium má vychovávati příští moderní filology a poskytuje jim vskutku méně příležitosti k řádné přípravě odborné, nežli reálka; nemají ani francouzštiny povinné.

Gymnasium dále vychovává lékaře, lékárníky a přírodovědce a má přírodní nauky přímo macešsky zastoupeny. Věnuje se přírodním vědám celkem 20 hodin, kdežto na reálce jest 32 hodin. Chemie není vůbec zavedena jako předmět zvláštní, samostatný. Uvážíme-li však dále, že reálka nepodává vzdělání

v latině, jejíž znalosti třeba pro studia universitní, je tu potřebí nového systému školského, který by oběma požadavkům řádně vyhovoval a hlavně individuálnímu nadání žactva umožňoval rozvinouti se náležitě již na škole střední a nabýti průpravy pro studium odborné.

Má-li se však tak státi a nemá-li zdůrazněním vzdělání odborného trpěti jednak vzdělání všeobecné, jednak hygieničnost vyučování, jest tu jediným prostředkem zavésti *odborná oddělení.* Podpora odborného studia na škole střední jest zdůrazněna na mnohých školách evropských.

1. V Německu vzkvétá poslední dobou systém, slučovati gymnasium a reálné gymnasium na společném základě, kde se ve třídě IV. oba ústavy rozcházejí.

2. Ve Švýcarsku (v Bernu) jest literární škola s řečtinou a bez řečtiny sloučena společným základem čtyřtřídním.

3. Na koleji ženevské spojeno společným základem: 1. gymnasium (Section classique), 2. reálka (Section réale), 3. odborná škola (Section technique), 4. paedagogium (Section pédagogique). Rozdělení od IV. třídy.

4. V Bulharsku bývá sloučena reálka a gymnasium, rozdělení nastupuje ve třídě III.

5. V Rumunsku se dělí V. třídou vyšší školy na oddělení klassické (s latinou a řečtinou), reální (bez klassických jazyků) a moderní (s latinou, ale bez řečtiny).

6. Také v Rusku dle plánu z r. 1902 jest bifurkace na gymnasiu na oddělení s řečtinou a bez řečtiny.

7. Ve Švédsku nastupuje bifurkace třídou VI. na reálné gymnasium a latinské gymnasium. (Návrh komise.)

8. V Norsku jest členění ještě rozšířenější. Od VI. třídy se dělí gymnasium: 1. na reálné oddělení bez latiny, 2. na historicko-filologickou skupinu s latinou a bez latiny.

9. V Dánsku nastupuje bifurkace třídou III. na oddělení humanitní a reální; rozdíly záleží v řečtině a mathematice, částečně v latině.

10. Ve Francii nastává třídou VII. (naše II.) bifurkace, jež se ve třídě IV. (naše V.) mění ve trifurkaci, ve třídě pak druhé (naše VII.) dokonce člení se na čtyři oddělení. V posledních pak třídách nastupuje opět bifurkace na filosofické a mathematické oddělení, z nichž každé se dělí opět na 2 oddělení.

Potřeba odborného vzdělání v celé Evropě se náležitě uznává a oceňuje. I v naší říši byl systém reálných gymnasií velmi oblíben a dosud se udržuje. A právě v přítomné době pracuje se o jeho reformě.

Objevuje se i dokonce typ vyššího gymnasia reálného, jako na př. v Děčíně, kde na městském ústavě učiněn pokus. V daném případě zavedena bifurkace až ve třídě VII. Stalo se tak z vážných důvodů:

1. Nutno, aby se žákyním dostalo řádného obecného vzdělání, pokud lze harmonického. Zdůrazněním odborného vzdělání ve třídách nižších byla by buďto celková harmonie porušena, anebo by se musil zvýšiti počet hodin, čímž by trpěla hygieničnost ústavu.

2. Dále nutno bifurkaci položiti do třídy vyšší, aby žákyně dospělejší již mohly po zralém uvážení rozhodovati se pro své studium odborné, což zajisté spíše se může státi ve třídě VII., kde již lze předpokládati u žákyň vlastní *úsudek* a odůvodněný zájem pro ten či onen obor.

Zřízení odborných oddělení:

a) Oběma oddělením budou předměty důležité pro všeobecné vzdělání i v těchto třídách společny: 1. náboženství, 2. vyučovací jazyk, 3. druhý jazyk zemský, 4. dějepis a statistika, 5. mathematika, 6. filosofická propaedeutika, 7. řečtina nebo francouzština.

V těchto předmětech bude se vyučovati společně. Rozdíly budou v těchto oborech:

1. V latině, kde bude míti oddělení klassické značný počet hodin, kdežto moderní pouze 3 hodiny týdně;

2. v přírodopise, kde bude míti pouze oddělení moderní v VII. i v VIII. po dvou hodinách týdně, tak že bude lze probrati geologii a všeobecnou biologii;

3 v chemii, kde bude míti oddělení moderní v VII. třídě 2 hodiny chemie více;

4. ve fysice, kde bude míti oddělení moderní v VIII. třídě 5 hodin týdně, tak že bude lze látku řádně opakovati, kdežto oddělení klassické zachová úplně plán nynějšího gymnasia.

Výhody tohoto rozdělení jsou značné:

1. Žákyně oddělení klassického nabudou *téhož* vzdělání v latině, jako žáci nynějšího gymnasia, a rovněž tak v řečtině nebo ve francouzštině, dále v němčině, dějepise, mathematice. Lepšího vzdělání nabudou v přírodopise, chemii a ve zdravovědě, v češtině a ve filosofické propaedeutice. Nebudou tedy nijak zkráceny oproti nynějšímu gymnasiu, nýbrž naopak získají.

2. Žákyně oddělení moderního nabudou rovnocenného vzdělání v řečtině nebo ve francouzštině, němčině, dějepise a mathematice.

Lepšího vzdělání nabudou v češtině, přírodopise, chemii, fysice, filosofické propaedeutice a hygieně.

Zkráceny budou toliko v latině, ale i tu má předmět tolik hodin, že lze si osvojiti tolik vědomostí, kolik jest studujícím věd moderních potřebí k dalšímu odbornému studiu vysokoškolskému.

Vedle toho bude se vyučovati také předmětům nepovinným:

1. Zavede se tělocvik, k jehož všeobecné návštěvě bude se všem žákyním raditi.

2. Zavedou se hry a cvičení sportovní.

3. Zavede se vyučování zpěvu, jež se bude podporovati zřizováním sdružení pěveckých.

Předměty budou všem žákyním přístupny.

4. Od III. třídy zavede se nepovinně práce ve školní zahrádce.

5. Od III. třídy zavede se nepovinný předmět „vlastenecké dějiny“, který se ukončí ve třídě VII.

6. Od IV. třídy zavede se nepovinné vyučování těsnopisu.

7. V VIII. třídě zavede se „občanská nauka“, 2 hodiny týdně.

Celkový poměr nového ústavu ke školám jiným nejlépe znázorní tento přehled:

	nynější gymn.	nynější reálka	uherské gymn.	dívčí stř. škola klass.	dívčí stř. škola moder.	Goeth. gymn.	Real. g. Alton.	Ruské gymn.
Náboženství . .	16	14	16	*12*	*12*	19	19	16
Latina . . .	50	—	44	*45*	*37*	52	36	31
Řečtina . . .	28	—	19	*25*	*25*	31	—	-
Francouzština .	—	19	—	*25*	*25*	31	37	23
Vyuč. j. . . .	24	25	30	*27*	*27*	31	29	32
II. mod. j. . .	28	27	19	28	28	—	22	—
Zeměpis . . .	27	9	8	*9*	*9*	26	27	31
Dějepis . . .		15	18	*18*	*18*			
Mathem. . . .	24	26	26	*24*	*24*	35	44	29
Přírod. a hygiena	10	11	13	*11*	*15*	9	12	9
Chemie . . .	—	8	—	*7*	*9*	—	6	—
Fysika	10	13	8	*11*	*13*	10	11	10
Psychol. propaed.	4	—	3	*6*	*6*	—	—	4
Kreslení . . .	—	24	10	*12*	*12*	8	16	7
Tělocvik . . .	—	14	16	*6*	*6*	27	27	—

Z toho vidno, že žákyně tohoto ústavu mají úplnou příležitost nabýti na ústavě řádného, všeobecného vzdělání vyššího, jednak rovnocenného, jednak širšího, nežli jest vzdělání nynějšího gymnasia, lepší pak přípravy odborné pro studium moderní filologie, práv, lékařství, lékárnictví a věd přírodních, čímž se nový ústav vyrovná systémům středního školství zahraničného, ve mnohém pak nad ně předčí, při čemž však není osnova v té míře hodinami zatížena, aby snad působila přetěžování žákyň, jak dokáže se v následující stati.

B. Hygienická stránka.

Hygienických požadavků školských dbáno při zpracování osnovy s náležitou přísností.

Účelu má tu býti dosaženo hlavně těmito prostředky:

1. Přiměřeným počtem týdenních hodin;
2. zavedením jednoduché docházky;
3. péčí o tělesnou výchou: *a*) zavedením tělocviku,
   b) zavedením her, sportu a turist. vycházek,
   c) prací v zahradě školní;
4. zavedením povinného učení hygieně;
5. zřízením školní lékárny;
6. zřízením školních lázní sprchových;
7. zavedením dozoru lékařského.

Ad 1. Počet hodin určen tak, aby zatížení jednotlivých tříd nepřesahovalo počtu hodin pouhého gymnasia nebo gymnasia s kreslením. Pokud se to podařilo, vysvítá z následujícího přehledu, který ukazuje poměr k ústavům dívčím i mužským, jak v říši naší, tak i částečně v cizině.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	Součet	Průměrné zatíž. třídy
Gymnasium .	25	26	28	29	29	29	28	28	—	222	27
Gymn. s kresl. .	29	30	32	32	29	29	28	28	—	235	29
Reál. gymn. .	30	32	32	32	29	29	28	28	—	246	30
Reálka . . .	29	30	32	32	33	33	34	—	—	224	32

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	Součet	Průměrné zatíž. třídy
Vyš. dív. . .	28	31	30	31	31	29	—	—	—	180	30
Dív. paedag. .	—	—	—	—	28	28	30	30	—	116	29
Lyceum . . .	24	24	24	26	26	26	—	—	—	150	25
Nový ústav .	*26*	*29*	*30*	*30*	*30*	*30*	*30*	30	—	235	*29*
Höh. Mädchenschule . .	28	30	30	30	30	30	30	30	30	268	29
Mädch.-Gymn.	30	30	30	32	32	31	31	32	32	278	31

Z toho viďno, že nový ústav nepřevyšuje v I. třídě ústavů jiných, naopak nedosahuje počtu hodin nynějšího gymnasia s kreslením, vyšší dívčí školy, dívčích gymnasií, v ostatních pak třídách že celkové zatížení nepřesahuje počtu povinných hodin dívčího paeďagogia s vyučovací řečí českou, nedosahuje pak výše vyšší dívčí školy a dívčích gymnasií zahraničních. Průměrné zatížení činí 29 hodin, tolik jako na gymnasiu s povinným kreslením. Kdežto na gymnasiu s kreslením největší počet hodin připadá na nižší třídy (až 32), zde jest výhodou lepší rozdělení; počet hodin přiměřeně stoupá a nepřesahuje nikde 30.

Ad 2. Tímto způsobem jest možno zavésti jednoduchou docházku, která se dosud u většině případů tak dobře osvědčuje. Dopoledne se věnuje vyučování theoretickému, odpoledne pak, jako jest na školách anglických, věnují se hlavně tělocviku, sportu a hrám.

Ad 3. Péče o tělesnou výchovu jest vážným požadavkem školy novodobé. Proto také tělesné výchově věnována všemožná pozornost.

Jest litovati, že tělocvik nemohl býti zaveden jako předmět povinný. Nebylo tak možno učiniti, protože buďto jednoduchá docházka byla by porušena, anebo by se nebylo mohlo dostáti úkolům výučným. Tělocvik však se zavede povinně, jakmile se dosáhne dalších ústupků na poli klassické filologie, anebo se sezná, že možno v některých třídách snížiti počet hodin. Prozatím jest o tělesnou výchovu takto postaráno:

1. Na ústavě bude systemisováno zvláštní místo učitelské pro tělocvik;

2. tělocviku budou vyhrazeny hodiny odpolední (3—5), toliko v I. a II. třídě bude se vyučovati dopoledne;

3. při ústavě bude zřízena k tomu účelu:
   a) řádná, moderně vypravená tělocvična,
   b) sbírky pro vyučování tělocviku,
   c) sbírky pro pěstění sportu a her,
   d) zvláštní hřiště.

4. Ve středu a v sobotu odpoledne nebude se, pokud lze, ani předmětům mimořádným vyučovati; toho odpoledne se užije:
   a) k vycházkám turistickým,
   b) ke hrám,
   c) k pěstění sportu (tennis, jízda na kole, bruslení, plování atd.). Nebude-li počasí příznivé, budou se konati hry a cvičení v tělocvičně dle návrhu a rozdělení učitelky tělocviku.

5. Vedle toho bude žákyním možno se účastniti prací v zahrádce, pěstění stromků a květin atd. Vedle učitelky tělocviku budou dle potřeby vypomáhati při dozoru učitelky třídní, kterým budou hodiny zvláště honorovány.

Ad 4. O hygienickou výchovu bude dále postaráno zavedením učení hygienického, jemuž se v VI. třídě věnují po celý II. semestr 2 hodiny týdně.

Mimo to bude postaráno, jakmile bude míti ústav svoji vlastní budovu, o sprchové lázně školní, o školní lékárnu i o povinný dozor lékařský. Až bude

ústav doplněn a dosáhne práva konati zkoušky dospělosti, bude se žádati za prodloužení hlavních prázdnin o týden až 2 týdny tak, aby prázdniny nastávaly po 1. červenci a trvaly do 15. září, čímž se zajisté vyhoví také vážnému požadavku hygienickému na ústavě dívčím dojista velmi aktuálnímu.

O prázdninách pak poskytne se dívkám příležitosti, aby za vedení učitelek podnikaly cesty po Moravě a Čechách a čerpaly z turistických výkonů nové síly ku práci v novém školním roce. Věnuje se tedy tělesné výchově a hygieně značná péče, dojista v té míře, jako na nynějších mužských školách středních, zvláště na *gymnasiích*.

C. Závěrečná úvaha.

Z uvedených údajů lze stanoviti přesně poměr nového ústavu k nynějšímu gymnasiu mužskému a dívčímu.

I. Ústav vyhovuje *účelu* nynějšího gymnasia v plné míře, podávaje obecné vzdělání vyšší a připravuje pro odborná studia na universitě a poskytuje také možnosti nabýti vzdělání klassického (70 hodin klassické filologie na oddělení klassickém, 62 na moderním). Při tom však podává vzdělání všestranné a ve mnohých předmětech prohloubenější (v češtině, zeměpise, chemii, hygieně, kreslení, přírodopise) a také lepší odbornou přípravu (v moderní filologii, přírodopise, chemii, fysice a filosofické propaedeutice) pro studium universitní.

Po této stránce ústav lépe vyhovuje požadavkům moderní kultury a také potřebám soudobého života nežli nynější gymnasium a zmenšuje částečně alespoň nepoměr vzniklý mezi školou a skutečným životem dojista u větší míře, nežli to může způsobiti dosavadní systém gymnasijní.

II. Netoliko však pro vystižení účelu výchovného možno uznati nový ústav za úplně rovnocenný s nynějším gymnasiem, nýbrž také třeba doznati, že se nový ústav *složením* rovná dosavadnímu gymnasiu.

a) Nový ústav se skládá z 8 tříd, z nichž každá trvá rok, právě tak jako nynější gymnasium.

b) Dělí se na oddělení nižší a vyšší podobně jako gymnasium a dvoustupňovitost zachována v témž rozsahu jako na gymnasiu. Úchylka ve složení ústavu záleží na stupni nižším v podkladě bez latiny (I. tř.), na stupni vyšším v bifurkaci (tř. VII. a VIII.).

Podklad bez latiny byl nutný z důvodů *hygienických*, aby počet hodin ve tř. I., poněvadž také zavedeno povinné kreslení, příliš nestoupl, dále z důvodů *paedagogických*, aby bylo lze základy studia jazykozpytného položiti v jazyce mateřském, aby se nezačínalo vyučovati současně dvěma jazykům, aby se mohlo v klassické filologii i při menším počtu hodin dosíci snáze úspěchů vyšších, tím že by bylo žactvo mluvnicky lépe na ni připraveno a také věkem dospělejší. Tímto způsobem jest nutnost úchylky náležitě odůvodněna.

Bifurkace pak jest nezbytná za zvýšením odborného vzdělání; jí se umožňuje, že žactvo pro studium lékařství, lékárnictví a přírodních věd nabude daleko lepší přípravy, nežli na nynějším gymnasiu jest možno. Tu stačí jediný doklad, že se totiž na nynějším gymnasiu věnuje přírodním vědám 20 hodin (10 přírodopisu a 10 fysice), kdežto bifurkací jest možno zvýšiti počet hodin přírodovědeckých až na 37 (15 přírodopis, 9 chemie, 13 fysika). Jest tedy bifurkace výhodou ústavu, protože umožňuje vedle řádného vzdělání ve filologii klassické, úplně rovnocenného s nynějším gymnasiem, také ne méně důkladné vzdělání ve vědách přírodních, a to v té míře, jaké nedosahuje žádné *téměř* gymnasium evropské.

III. Studium na ústavě tom trvá také plných 8 let jako na gymnasiu, celkový počet povinných hodin jest vyšší nežli na gymnasiu (235—222), přece však není tak vysoký, aby z hygienických důvodů činil snad překážky.

IV. Žákyně se přijímají v témž věku jako do gymnasia, žádá se od nich stejného vzdělání předběžného, jež mají prokázati přijímací zkouškou z týchž předmětů a za týchž podmínek jako na gymnasiu.

V. Pro postup žákyň a klassifikace mají platnost táž pravidla jako na gymnasiu, studia pak budou zakončena zkouškou dospělosti z týchž předmětů a za týchž podmínek jako na gymnasiu.

VI. Učebná osnova shoduje se téměř zcela s osnovou gymnasijní.

a) Jsou tam zastoupeny veškeré povinné předměty gymnasijní: náboženství, latina, řečtina, čeština, němčina, zeměpis a dějepis, mathematika, přírodopis, fysika, filosofická propaedeutika.

b) Jsou tam však některé předměty navíc: kreslení, chemie, hygiena a francouzština, a to právě předměty značné kulturní i praktické důležitosti.

c) Předmětům se věnuje stejná péče jako na gymnasiu: 1. němčině (28 hodin), 2. dějepisu a zeměpisu (27 hodin), 3. mathematice (24 hodin).

d) Mnohým předmětům věnuje se větší péče nežli na nynějším gymnasiu: 1. češtině (27 hodin oproti 24 na nynějším gymnasiu), 2. přírodopisu (na klassickém oddělení 11, na moderním 15 oproti 10 na nynějším gymn.), 3. fysice (na klass. odděl. 11, na moderním 13 oproti 10 na nynějším gymn.), 4. filosofické propaedeutice (6 oproti 4).

e) Novým předmětům věnuje se: 1. kreslení 12 hodin, 2. chemii 7 hodin na oddělení klassickém, 9 hod. na moderním.

f) Konečně poskytuje ústav možnost vzdělati se ve francouzštině, jíž se lze učiti místo řečtiny celkem 25 hodin.

g) Oproti tomu jeví se menší počet hodin toliko v předmětech: 1. náboženství (12 oproti 16), 2. latině na oddělení klassickém (45 oproti 50) i na oddělení moderním (37), 3. řečtině (25 oproti 28).

Ad 1. Poněvadž žákyně ústavu nebudou míti přístupu k studiu theologie, odpadá úplně potřeba probírati důkladně vědeckou část (apologetiku), jež má účelem připravovati žáky ke studiu bohosloveckému, a proto stačí soustřediti pozornost hlavně k studiu mravoučné stránky náboženství, tak že vyměřený počet hodin úplně vyhovuje. Vyrovná se zcela péči věnované tomuto předmětu na vyšších dívčích školách, převyšuje pak počet hodin lycejních (9—10).

Ad 2. a) Latině jest na klassickém oddělení vyměřeno 45 hodin. Počet tento zcela dostačuje k úplnému dosažení učebného cíle, jaký sleduje nynější gymnasium, uvážíme-li:

1. že základ studia mluvnického a jazykového položen bude v jazyce českém vyučovacím;

2. že žákyně ve vyšší třídě, tedy již dospělejší a lépe připraveny, počnou se učiti jazyku, tak že postup bude moci býti rychlejší, úspěch vyučovací značnější a lepší;

3. že jazyk latinský má dnes přímo nadbytek hodin, zvláště ve třídách prvých, kde za jednoduché docházky některé hodiny jsou zcela zbytečny.

b) Na oddělení moderním věnuje se latině pouze 37 hodin; to dlužno odůvodniti takto:

1. Nižší tento počet hodin dostihuje, ano převyšuje často ve značné míře počet hodin, jaký se věnuje tomuto předmětu na moderních ústavech v cizině, na př. na reformních školách německých, ruských, školách severských a j.

2. Oddělení moderní má hlavně za účel připravovati pro studia moderní, lékařství, lékárnictví, přírodní vědy, také však pro práva a moderní filologii, tedy pro odbory, jež nevyžadují takové odborné znalosti latiny, jako na př. theologie anebo klassická filologie i historie.

3. Snížením počtu hodin v latině nikterak nebyla snížena také vzdělávací způsobilost oddělení moderního, nýbrž naopak souměrněji upravena, tak že odborné průpravě ke studiu vysokoškolskému daleko lépe vyhovuje, zdůrazňujíc také právem individuální nadání žákyň a vyplňujíc mezeru v našem školství, již cizina dávno byla vyrovnala.

4. Latina bude i na oddělení moderním předmětem písemné, a třeba-li, také ústní zkoušky maturitní.

Ad 3. Řečtině věnuje se táž péče, jako na nynějším gymnasiu, tak že možno snadno dosíci nynějšího účelu vyučovacího (25 hodin oproti 28).

1. Vyučování řečtině posunuto do třídy IV., žákyně budou tedy vyspělejší a schopnější a budou moci rychleji u vyučování postupovati.

2. Zavedením relativně, vlastně alternativně povinné řečtiny budou pravděpodobně oddělení řecká míti méně žákyň, nežli bývá na nynějších gymnasiích, a budou se skládati ze žákyň pro jazykozpyt nadaných, k jazykozpytu lnoucích, čímž vyšší úspěch vyučovací přímo zaručen.

3. Řečtina zůstane předmětem zkoušek dospělosti jako na nynějších gymnasiích.

h) Osnovy jednotlivých předmětů dokazují, že žákyně nového ústavu oproti žákům a žákyním nynějších gymnasií nikterak nebudou zkráceny, nýbrž naopak že se jim dostane ve mnohém lepšího, se stanoviska moderní kultury i praktického života potřebnějšího obecného i odborného vzdělání, nežli jaké podává gymnasium nynější.

VII. Toho zárukou jsou také sbírky učebných pomůcek. Sbírky učebných pomůcek na novém ústavě rovnají se úplně co do počtu zařízeným nynějším gymnasiím. Ano, ve mnohém budou dle možnosti rozhojněny a rozšířeny.

VIII. Sbor učitelský:

1. Počtem jest četnější nežli na gymnasiu; celkem 16 osob, a to 1 ředitel a 15 skutečných členů.

2. Síly učitelské musí míti rakouské příslušenství a vesměs *akademické vzdělání*, jakož i zákonem předepsanou approbaci pro gymnasia u některé c. k. zkušební komise pro školy střední. Jinak mají platnost veškerá nařízení, platná pro učitelstvo gymnasií státních.

IX. Úhrnem lze tedy o ústavě novém tvrditi, že vyhovuje v plné míře účelu nynějších gymnasií dívčích i mužských, že podává netoliko vyšší, ale i všestranné vzdělání obecné, že po zásluze zdůrazňuje právě tak klassické vzdělání, jako discipliny pro moderní kulturu a soudobý život velké i znamenité důležitosti, že poskytuje dále lepší přípravy pro universitu šetře tu po právu spravedlivých požadavků moderních oborů vzdělávacích.

Také složení i rozdělení jeho, osnovy učebné, trvání studií, požadavek předběžného vzdělání a posléze i správa a kvalifikace sboru plně vyhovují požadavkům na gymnasia kladeným, tak že možno dívčí střední školu nového systému pokládati nejen za ústav rovnocenný s dívčími i mužskými gymnasii dosavadního řádu, nýbrž dokonce za ústav ve mnohé příčině modernější, pokročilejší.

Vzdělávací cena moderních jazyků.

Dr. Vilém Mathesius.

Praha.

Dvě poznámky pronesené na vídeňské anketě o vyučování moderním jazykům na středních školách resumovaly stručně vše to, co v různých podobách se mu obyčejně vytýkává: prof. Hofmann v. Wellenhof stěžoval si, že u guvernantky naučí se hoch za 14 dní více francouzsky než za 7 let na reálce, a prof. víd. university Wegscheider prohlásil, že reálka dnešní málo koná pro formálné vzdělání, protože moderní jazyky poskytují pro ně méně než latina. Na slova ta, vtroušená v široce založené řeči, nikdo z přítomných nereagoval. A přece se mi zdá, že tu zejména prof. Wegscheider dotkl se jádra dnešního boje o gymnasium: *boj o klassické jazyky na středních školách není než obnovená querelle des anciens et des modernes, je to v podstatě spor o vzdělávací rovnocennost jazyků klassických a moderních — jakmile ta by byla uznána, jistě nikdo by se nevzpíral, aby jazyky klassické nahrazeny byly bližšími nám jazyky moderními.*

Budiž mi dovoleno k otázce té podati několik poznámek: jasné stanovení problému bude tu jistě užitečno, alespoň u lidí dobré vůle.

Vzdělávací cena kteréhokoli jazyka může míti dvojí pramen: buď jazyk sám svou jemnou vytříbeností je tu důležit, nebo spočívá cena jeho v obsahu a formální kráse děl, jím vyjádřených. Obojí stránky nutno si tu všimnouti, máme-li na otázku svrchu položenou objektivně odpověděti.

V prvém směru mohou tvořiti vzdělávací moment vyučování jazykového logicky přesná pravidla mluvnická a vybroušená citlivost stilistická. Po obojí stránce řečtina, zejména však latina stále se staví nad jazyky moderní. Nutno proto věci věnovati trochu pozornosti.

Každý, kdo vědecky stopuje rozvoj kterékoli řeči, ví předobře, že hledisko logické nemívá vynikající platnosti při vytváření nebo měnění jevů jazykových. Nevypočítatelná hra momentů psychologických a přerůzní činitelé vnější bývají tu silami daleko mocnějšími. Proto mluvená řeč denní, v níž měnlivost a fluktuace tvoření jazykového mírněny bývají často jen požadavkem nejmenší námahy u mluvícího i poslouchajícího, vykazuje obyčejně strukturu spíše svérázně pestrou než logicky jasnou. Jinak tomu však je, vmísí-li se v dění jazykové vědomá snaha po logické jasnosti a je-li snaze té poměrnou isolací skupiny jazykové, v níž působí, umožněno, aby vliv její delší dobu působil týmž směrem. Tak tomu je ve všech pokusech o vytvoření jazyka spisovného: snaha o logickou jasnost — kterou dlužno dobře lišiti od psychologické jasnosti denního hovoru — působívá tu v určité vrstvě společenské a výsledky její se zesilují a stávají trvalejšími tím, že fixovány jsou uměleckými díly znovu a znovu čítanými a napodobenými. Tím dochází k ustálení spisovného jazyka, logicky více méně propracovaného, v podobě, která někdy po století ani v nejmenším se nemění. Přirozeně z řečeného vyplývá, že, chceme-li při vyučování jazykovém hledati vzdělávací moment v logické přesnosti, musíme obrátiti se k ustálenému jazyku spisovnému a ne k měnlivé řeči denní.

Podobně je tomu i při vybroušenosti stilistické. Nadaní stilisté vytvoří si leckdy umělecky cenný sloh i na podkladě obyčejné mluvy denní. Ale sloh takový je spíše rázovitý než vybroušený: mohutné rysy střídávají se tu s opomenutými nedbalostmi. Proto pro formálně vzdělávací účel hodí se lépe sloh jemně vybroušený, s nímž shledáváme se v prose kulturně vyspělých dob a jenž bývá obyčejně průvodcem ustáleného jazyka spisovného, nikdy ne však nekultivované řeči denní.

Srovnáme-li s tohoto stanoviska dnešní vyučování latině a jazykům moderním na našich ústavech středních, poznáme hned příčiny, proč stále ještě se uznává větší cennost jazyků klassických pro formální vzdělání: kdežto při latině od tercie již čtou se díla stilisticky cenná a od kvarty souvislé epické básně, je při jazycích moderních hledisko literární jen pouhým přívěskem v nejvyšších třídách; kdežto při latině od první třídy se žáku předkládá latina logicky propracovaná a stilisticky vybroušená, jsou čítanky pro vyučování moderním jazykům snůškou slohů a neslohů nejrůznějších. Přistoupí-li pak k tomu z ciziny přejímané heslo, že cílem vyučování moderním jazykům má býti *jen* praktická zběhlost v hovoru denním, pak ovšem je formálně vzdělávací cena jeho nadobro zničena.

Jsou tedy moderní jazyky u nás i po této stránce — stejně jako počtem přikázaných hodin — proti jazykům klassickým ve značné nevýhodě. Jen tím možno si vysvětliti, že se neuznává úplná jejich rovnocennost v tomto směru. Vybroušený a jasný jazyk francouzské literatury od druhé polovice XVII. století v ničem nezadá latině z doby Augustovy, a chceme-li srovnávat cennost obsahovou, o které dosud jsme nemluvili, podává nám na př. literatura německá výchovné prvky, kterých bychom v literaturách antických marně hledali: epopeje a tragedie vnitřního života básníků, Lessinga, Goetha, Schillera, Hebbela a j.!

Nutno ovšem vzdělávací a výchovné momenty při vyučování moderním jazykům vyhledávat — a tu jsme u jádra věci. Naše vyučování francouzštině a němčině trpí neujasněností cílů a špatným rozdělením látky. Vracím se k tomu, co jsem řekl v článku, který byl uveřejněn v posledním dvojsešitě Věstníku Ú. S. Č. P.; vyučování cizím jazykům budiž rozděleno na tři stupně, tak aby první uváděl žáky v nejprostší hovor denní a v nejdůležitější pravidla mluvnická, druhý aby je seznamoval se zemí, o jejíž jazyk jde, a rozšiřoval jejich zásobu slov, třetí pak aby věnován byl literatuře krásné a slohu. Tím umožněno by bylo i vyhověti požadavkům po praktických výsledcích vyučování jazykového i přihlížeti k formálně vzdělávací ceně jeho: *tím zjednala by se rovnocenná (ne-li cennější) náhrada za jazyky klassické.*

Že by se musila ovšem prohloubiti dnešní methoda při výkladech a rozborech literárněhistorických, je samozřejmo; než o tom jindy.

A ještě zprávy...

Návrh.

Dr. **Prokop Haškovec.** *Karlín.*

Co nevidět zase to začne. Nešťastníku, který je knihovníkem, budou se kupit před očima na stolku v knihovně kupy programů s články i bez článků; bude je musit roztřiďovat, je-li nováček, bude na rozpacích, má-li všechny inventovat. Přejdou prázdniny a kupy budou vyšší a bude jich víc. A záplava ještě neustane, až leda někdy k vánocům. Už jsou zařazeny, už tlí pěkně ve svazečcích. Kdo se po nich ptá?

Vždyť jsou to otištěné státní práce nebo nepropracované kdysi seminárky, nebo různé drobnosti, jako vzpomínky z cest a všelijaké črty, které vyvolala nutnost, napsat něco; a ještě potom hůře, když jsou to nějaké rady a pokyny methodické, jež zrodila jen tato potřeba.

Ale přece. Pracuje někdo a vyhledá starý, velmi starý ročník, zeptá se po práci nové, o níž málo kdo ví. Neboť ve spoustě tohoto mrtvého skladu jsou tu a tam zrnka zvláštní ceny, poctivé váhy.

Tak je to s články v programech. A už bylo nesčetněkráte voláno po nápravě. Těžko se někdy hledá ředitelům, kdo by článek psal — a článek být musí; zprávu málo kdo si pro článek koupí — jaká to ztráta hmotná na vydání takových zpráv, když by ta cena se dala obrátit jinam a prospěšněji!

Článek být musí. Lituji, že nemám po ruce příslušnou literaturu, abych si ji v paměti oživil a svoje slova podepřel přesnými citáty. Troufám si tedy aspoň tvrditi, že ti, kdo se zúčastnili organisace našich škol středních, žádajíce na professořích články v programu, byli vedeni asi těmito myšlenkami: „Litera zabíjí, ale duch oživuje". Kdo je toliko řemeslníkem učitelským, který fond, jednou mu podaný, ve formě vždy stejné a vždy týž dále podává, ustrne, zdřevnatí, zkornatí a všechen živý obsah toho, co má se stát základem v duši člověka, aby ji povznášelo svým obsahem a ještě více prosvěcením, jehož se mu dostává v poměru k světu i duchu, zničí, zabije a zotráví pro mladou duši. Je třeba chrániti ho před tímto zabitím duševním, je třeba poukázati mu na to, že se musí vždy znovu a znovu opláknout ve svěžích vodách duševního proudění, aby nabyl nových a čerstvějších sil. Jinými slovy: učitel musí ustavičně pracovati v oboru vědním, jehož disciplinu vykládá žákům. Předně pro obsah sám, aby nepodával poznatků zastaralých, snad vyvrácených již, ale dále z důvodů čistě methodicko-didaktických. Kdokoli totiž uváží psychologii vyučujícího člověka, uzná, že jen ten, kdo v duši své cítí ustavičně proces tvoření, žití, ustavičného krystalisování poznatků, vědomostí a pozorování, jen ten je schopen podávati je tak, aby mohly býti přijaty lehce, aby mohly býti přijaty radostně a tedy i záživně — jinak, jen ten učí s úspěchem, dětem k radosti a obohacení. Takové nitro má učitel, který neustává se učiti sám; nejen nezakrňuje, ale tato psychologie mladé svěžesti činí jej didakticky pružnějším, methodicky vynalézavějším. Není samospasitelnosti v jedné methodě a není třída mrtvý materiál, ale každá jiná atd., abych neopakoval pravdy dávno a příliš dobře známé. A tak tedy asi chtěli organisátoři: přidržovati učitele k práci duševní, k práci vědecké, která učiteli může toliko býti na prospěch. „Litera zabíjí, ale duch oživuje". Z toho jde: odstranění požadavku článků netřeba, ano nelze jej ani dosti snadno připustit — aspoň v principu, naopak měly by se spíše požadavky v tom směru rozšířit a urovnat.

Ale nač by měl dobrý článek zapadnout jsa zatížen balastem statistik a jmen žáků? Jakým právem se žádá na pracovnících, aby své duševní statky takto lehce vážili a jimi i mrhali?

Jak snadná je odpomoc — spojiti oba požadavky! Zprávy vlastní ať se vytisknou zvlášť asi v té stručnosti a formě, jako dnes činí školy odborné; náklad nebude veliký a ušetří se něco pro vydání článků. Ovšem články samostatně vydávati nelze. Lehká pomoc: vždy několik ústavů se spojí a vydají každoročně svůj „almanach" (na jméně nezáleží). Na př. gymnasia východočeská, západočeská, jihočeská, reálky pražské, jihočeské atd. Takový almanach, jehož redakce bude volena z ústavů při něm zúčastněných, na př. jedním členem, a zodpovědna za články, bude už představovat jistou hodnotu vědeckou a jistě pro ty neb ony články bude vyhledáván a kupován jednotlivci i knihovnami; jako něco soukromého nemusí být jiným ústavům dáván zdarma, ale prodáván, tak že dostane se ho jenom těm, kdož budou chtíti si jej zařaditi do své knihovny. I bude dvoustranný zisk finanční, totiž ušetřením nákladu a prodejem; leda jen v určitých případech lze zavést stálou výměnu: reálky

reálkám, gymnasia gymnasiím atd. Prodejem, který bude odevzdán buď knihkupci kommissionáři nebo redakci, která další správu zařídí, nevznikne příliš obtíží.

Netřeba zatím naznačovati dalších podrobností v zařízení: jak vydávat atd., nebo že tím se roztřídí také práce: pro větší články, zvláště články „ryze“ vědecké, na př. z oborů, pro něž nemáme časopisu, ale které lze u nás publikovat, najde se tam vhodné místo, usnadní se úkol časopisu Spolku, v němž by spíše měly býti jen články buď časové nebo praktické (z didaktiky, methodiky atp.); zde běží toliko o základ věci — a ten, doufám, je jasný. Snad by neškodila diskusse, jí vyšla by na jevo různá mínění a z těch by byl nejlepší prospěch.

Hudební diktát.

Rudolf Wünsch. *Polská Ostrava.*

O důležitosti sluchových cvičení věděli již staří mistři zpěvu a v učebnicích poukázal na ně hlavně velezasloužilý theoretik *Nägeli* (* 1773 † 1836) v díle „Gesangbildungslehre nach Pestalozzischen Grundsätzen“ 1810, *Pflüger* („Einleitung zum Gesangunterricht in Schulen“ 1853) a Francouz *Dessirier* („Méthode de musique vocale“ 1869). Sbírky s příklady vydali: *H. Duvernoy* (* 1820) „Recueil de dictées“, *M. A. Thurner* „Solfèges de rhythmes“, „Dictées d'intonation“, hudební paedagog *H. Götze* (* 1836) „Musikalische Schreibübungen“ 1882, a *F. L. Ritter* (* 1834 † 1891) „Musical Dictation“. Ředitel konservatoře v Paříži *Charles Louis Thomas* (* 1811 † 1896) pověřil r. 1871 theoretika a hudebního spisovatele *Alberta Lavignaca* (* 1846) vyučováním zpěvu a hudební theorie na konservatoři pařížské na základě hudebního diktátu. Když pak Lavignac r. 1882 vydal dílo „Cours complet théoretique et pratique de dictée musicale“, rozšířen tento způsob vyučování hudbě po čelnějších konservatořích. *Dr. Hugo Riemann* (* 1849) napsal systematická sluchová cvičení s názvem „Katechismus des Musikdiktats“ a doporučuje, hledě na paedagogický význam a důležitost tříbení sluchu, zavedení hudebního diktátu na všecky školy.

Tato skizza chce poukázati, jak možno s prospěchem vyučovati zpěvu na našich školách středních a paedagogiích při cvičeních sluchových. Rozeznávati dlužno: *A* cviky elementární, *B* cvičení v určování a *C* diktát.

Ad A. a) Zvěny silné a slabé, *b)* krátké a dlouhé, *c)* nízké a vysoké.

a) Učitel zavelí něco hlasitě, vypravuje polohlasem a pod. Potom zazpívá několikataktový motiv forte, piano. Totéž se zahraje. Známou píseň zazpívá celá třída silně, pak slabě.

b) Učitel přednese několik veršů, protahuje každou slabiku. Totéž opakuje v obvyklé časomíře, po třetí pak rychle. Píseň budiž předzpívávána týmž způsobem, po té celou třídou opakována zdlouha, mírným tempem a rychle.

c) Vzdálenost dvou zvěn, jež s počátku může býti rozsahem dvou až tří oktáv, zmenšuje se do půltónového intervallu melodického za dotazů: která zvěna je vyšší, nižší? (Menší žáci říkají: nota tenká, tlustá). Krátká píseň zahrána budiž ve vysoké, potom v nízké oktávě po sobě.

Poté učitel recituje text známé písně na jedné pouze zvěně v stejných *dobách* časových, potom melodii, délku zvěn však ponechávaje v notách stej-

ných, posléze zazpívá nebo zahraje píseň melodicky i rytmicky správně. Ke každému příkladu příslušná objasnění o nápěvu a tempu.

Ad B. a) Konsonance, dissonance, *b)* určování počtu udaných zvěn, *c)* charakter tónin, *d)* rozdělení zvěn v oktávy.

a) Žáci slyšeli doposud intervally pouze melodické. Nyní se jim předehrají dvě i více zvěn současně, aby poznávali dojem, jakým působí, s otázkou: ladí ten souzvuk? Již z výrazu tváře žáků pozná učitel jejich vnímavost. Zatím co většina třídy již při velké sekundě obličej „stahuje", zůstanou někteří i při nejpříkřejší dissonanci (na př. zazní-li najednou *c-cis-d-dis)* klidnými. Na takových se učitel velkých radostí nedočká.

b) Přejde se k určování počtu zvěn najednou zahraných (akkordicky uspořádaných), dvou, tří až čtyř a zazpívání jich po sobě. Často nebývá poznáván počet zvěn v souzvuku, jehož složkou jest oktáva. Na př. zazní-li c^1 g^1 c^2, mnozí slyší zvěny pouze dvě; nutno proto oktávám věnovat zvláštní pozornost.

c) Chtěje žactvo seznámiti s charakterem tónin, učitel naznačí po vhodném úvodu známé, později i cizí nápěvy, v nichž se *dur* nebo *moll* markantně vyjadřuje, v četných i akkordických příkladech, až posluchačům utkví dojem tónorodů určitě v mysli.

d) Když si žáci osvojí rozdělení soustavy tónové v oktávy, přehraje se jim stupnice *C-dur* (podle okolností pouze zvěny některých stupnic) v poloze jejich hlasu nejbližší, potom i v jiných oktávách, které jest žákům jmenovati. Na to nutno všechna probraná cvičení v určování zopakovati, než přistoupí se k vlastnímu diktátu.

Ad C. Diktát si rozvrhneme 1. *na jednohlasý* [*a)* melodický, *b)* melodicko-rytmický] a 2. *vícehlasý* [*a)* melodicko-harmonický, *b)* akkordicko-rytmický]. Každý druh možno kombinovat s krásnem dynamickým, jež poznává se nejsnadněji.

1 a) Za základ položí se opět stupnice *C-dur*. Budiž předehrána, zazpívána jednotlivci i sborem; poté opět se zahraje, aby si ji žáci důkladně vštípili v paměť. Potom možno pouze jednu zvěnu ze stupnice zahráti, a dovedou-li ji žáci poznati, připraví se vzdálenější intervally, ovšem v rozsahu jedné oktávy prozatím, c^1-c^2. Žáci buď píší neb odpovídají na otázky.

Založení a vývoj stupnic na základě kvintového kruhu taktéž možno tónově demonstrovati. Každou novou stupnici zahraje učitel prostě s předznamenáním předcházející, t. j. té, z níž vyšla, bez citlivého tónu, a hned celá třída se přihlásí, že „je to špatně". Z tohoto sluchového dojmu vyvodí se pravidlo o tvoření stupnic a citlivém tónu. Po enharmonické změně při skálách s ♭ zvyšuje se 7. stupeň odrážkou (♮). V ústavě pro vzdělávání učitelů, kde se probírají stupnice starých církevních tónin, daří se pisateli tohoto článku úspěšně stupnicový diktát těchto tónorodů. Na př. východiskem učiní notu d^1 a pokračuje: d^1 e^1 fis^1 g^1 a^1 h^1 c^2 d^2; chovanci jsouce již důkladně se stupnicemi takovými obeznámeni, hlásí se hned, že je to mixolydická na d^1. Poté d^1 es^1 f^1 g^1 a^1 b^1 c^2 d^2 = frygická atd. Cvičení tato skytají příležitost poznávati tóny celé a půltóny. Při nauce o intervallech, nejdůležitější to stati hudební theorie, každý poměr zvěn uvedeme v příkladu ve spojení s některou lidovou písní, jichž učitel stále mějž hojnou zásobu!

1 b) Melodicko-rytmický diktát nastoupí po vysvětlení označení taktu, dob těžkých a lehkých. Započne se střídáním not celých s půlovými a půlových se čtvrťovými atd. Založení každého druhu taktu probere se zvlášť a spojí s příklady.

2 a) Vícehlasý diktát se zřetelem na houslisty, kteří znají ladění v čistých kvintách, s prospěchem začíti možno zvěnami g-d^1-a^1-e^2 — po způsobu ladění strun — po sobě. Ponecháme třeba d^1-a^1 s dotazem: které tóny znějí? Potom zamění se jedna ze zvěn tvořících kvintu, na př. a^1 e^2 v g^1 e^2, v čemž se zvolna pokračuje.

2 b) Když dvouhlasý diktát se daří, vsune učitel do čisté kvinty d^1 a^1 tercii buď malou nebo velkou. Žáci z průpravných cvičení v určování (viz *B b*) pamatují si rozdíl *dur-moll* tónin a poznají hned, vloženo-li do kvinty fis^1 nebo f^1, a pak se změnami v jednotlivých hlasech pokračuje se jako při dvouhlasém diktování. *(2 a)* Později váže se vše taktem.

Pěstuje-li učitel zpěvu na střední škole pouze jednohlasý diktát, již dost pro sluch svých svěřenců učinil. Čas je tak omezen, že zbývá pramálo chvil, jež by učitel plně mohl cvičení sluchu věnovati. Lépe dařiti se může diktátu na paedagogiích, kde chovanci za mutace tímto způsobem sluch si tříbí a smysl bystří. Zde možno též při nauce o harmonii spojovati výklady theoretické s ukázkami zvukovými, jež jsou průpravou *k diktátu akkordickému*, vzniklému z trojhlasého vložením základní zvěny. Budiž naší zásadou každý theoretický výklad zvukově znázorniti! Výsledky z tohoto vyučování nauky hudební a ze cvičení sluchových odmění učitele neočekávaně. Se zřetelem na jednoduchost notace začínáme doškálnými změnami *C-dur* stupnice, později se akcidentály alterováním přibírají.

Když věc již je „v proudu“, těší velmi žáky, o čemž svědčí naprosté ticho při zaznamenávání jednotlivých motivků. Učitel dá zahrané noty pokaždé od různých žáků zazpívati s příslušnými názvy not, potom sborem řadu diktovaných zvěn i nazpět.

Nechť neodstraší učitele námaha s méně nadanými žáky; i ti se časem „vposlouchají“. Zvěny diktát začínající musí se připraviti. Později i bez přípravy někteří žáci určí absolutní výšku zvěny (po případě akkordu) až s překvapující jistotou. A ta radost, když takových žáků mezi malým posluchačstvem přibývá!

Nejvhodnějším nástrojem při tomto způsobu vyučování byl by beze sporu klavír, již pro rytmus a takt, ale i harmonia možno s úspěchem použiti. Pisatel tohoto článku diktuje na reálce z houslí a daří se mu, jmenovitě u hlasů dětských. Mužským hlasům možno i předzpěvovati. Polohu volí učitel takovou, aby žáci mohli v téže tonové výši opakovati zvěny, které psány buďtež, ať již diktováno z kteréhokoliv nástroje, v poloze znící. S počátku nechť žáci kratičké motivy zaznamenávají současně s hrou, později po ukončení diktátu dvoutaktového, což se znenáhla stupňuje.

Že nezávaznost zpěvu na školách středních je snahám i učitelů pro pokrok nejnadšenějších nepřízniva, poznal každý, kdo témuž předmětu i na ústavě učitelském vyučuje, ač i zde právě *zpěvu* vyměřeno hodin poskrovnu.

Doufejme, že o povznesení hudebně-umělecké výchovy i na školách středních příští doba zasadí se zavedením obligátní nauky o hudbě a zpěvu a prozatím sami se přičiňujme o zvelebení její prostředky moderními!

Jak zavésti povinné hry pro žáky středních škol?*)

(Příspěvek k reformě tělesné výchovy na školách středních.)

Jos. Klenka. *Praha.*

„Návštěva her buď povinna pro všechny žáky škol středních dvakráte týdně, a hry i s docházkou k nim trvejte pravidelně dvě hodiny.“

Nepovinné hry zavedeny byly u nás ministerskými výnosy z roku 1890 a 1893 a od té doby často bylo upozorňováno úředně i soukromě na veliký jich užitek zdravotní i výchovný. Výsledky všeho toho viděti jest ve skutečnosti, že na všech středních školách českých, několik málo ústavů vyjímajíc, pěstují se hry s dobrým porozuměním někde v menším, jinde ve větším rozsahu, podle místních poměrů. Celkovou průměrnou návštěvu při hrách možno počítati asi na 40—50% všech žáků.

Zajímavo jest věděti, kteří žáci nechodí na hry. Jsou to především žáci přespolní, kterým nedostává se času k návštěvě her a kteří nalézají částečnou náhradu za ně v chůzi do školy a ze školy; ovšem náhradu jen velmi skrovnou a neúplnou, neboť není při ní tolik složek zábavných ani výchovných. Z domácích žáků nechodí na hry „mazlíčkové“, jichž rodiče se bojí — ovšem bezdůvodně — o jejich zdraví a leckdy též o mravní neporušenost, jako by na hřišti žáci mohli nebo měli čas přijíti k mravní zkáze.

Na hry nepovinné nechodí též žáci pohodlní, neteční, kterým jest obtíží dokonce i jíti na hřiště a což teprve tam běhati. Jinou skupinu tvoří samotáři a sobci, kteří nemilují společnosti svých spolužáků, a žáci svárliví a umínění, kteří nedovedou se pohybovati ve společnosti sobě rovných. Připočteme-li k tomu ještě žáky nemajetné a chudé, kteří by rádi šli si zahrát, ale jimž rodiče toho nedopřejí z toho důvodu, že by roztrhali obuv a šaty anebo že ztrácejí tím čas, jejž mohou věnovati studování a často i kondicím, a naposledy žáky příliš horlivé v učení, kteří si nedopřejí ani oddechu a naberou si nepovinných předmětů, že jim pak nezbude ani chvilka času ke hrám, uvedli jsme v hrubých rysech žactvo, které se neúčastní her nepovinných.

Prohlédneme-li blíže příčiny, pro které žáci nechodí na hry, shledáme, že všechny nevyváží dobrodiní, jehož se mládeži poskytuje hrami, a že právě ti žáci, kteří omlouvají svou neúčast ve hrách, potřebují jich nejvíce.

Nápravu v tom mohou přinésti jen hry povinné pro všechny zdravé žáky, kteří bydlí v místě školy střední; přespolní byli by osvobozeni buď částečně nebo docela od návštěvy her, což řídilo by se podle poměrů místních; churaví osvobozováni by byli rovněž tak, jako jest to při osvobozování od tělocviku.

Čeho jest třeba k zavedení povinných her na školách středních? Nejprve nutno rozřešiti otázky, týkající se 1. času, 2. místa, 3. nářadí, 4. dozoru či vedení a později teprve výběru a provádění her.

1. *Kdy hráti?*

U nás možno prováděti hry od začátku školního roku až do konce měsíce října a od 1. dubna až do konce školního roku. Některý rok možno začíti i před prvním dubnem, je-li počasí příznivé, a podobně možno hráti někdy ještě i na začátku listopadu, tak že hry mohou se prováděti po 5 měsíců. Tvrdím to ze zkušenosti, získané na hřištích v Praze od roku 1892 až do dneška.

*) Viz můj článek ve „Věstníku č. prof.“ (roč. 1899, čís. 3.) „Mají-li býti hry povinné?“

Nejvhodnější dny ke hrám jsou středa a sobota. Středa jest uprostřed týdne a proto výhodná pro hry, aby žáci měli přerušení svých prací během týdne, a sobota obzvláště se hodí z důvodu, že po ní následuje den prázdna, kdy mohou žáci vykonati všechny domácí úlohy.

Položení her povinných na sobotu a středu vadí někde předměty nepovinné, které jsou určeny na tyto dny; aby se tomu odpomohlo, jest možno zavésti jednoduchou docházku školní buď po celý týden nebo po čtyři dny v témdni a položiti na prázdná odpůldne takto vyzískaná všechny předměty nepovinné. Ostatně při dobrém rozvržení předmětů těch a her dalo by se vyhověti obému. Položení her na středu vyžaduje poskytnutí malé úlevy žákům v domácích pracích, jak samo vysoké ministerstvo vyučování ve svých výnosech uvádí, avšak úleva ta nemusí býti značná, poněvadž všichni žáci i při povinných hrách mohou učiniti svým povinnostem zadost, jako až posud činili ti, kteří her nepovinných se účastnili přes to, že jim nebylo poskytováno úlev žádných.

Věnují-li žáci dvě hodiny na hry ve středu, nemusí choditi již na procházku, a pak není to žádnou ztrátou času pro ně, poněvadž jest to příkazem nutným pro každého člověka, aby věnoval svému zotavení po práci duševní každodenně nejméně dvě hodiny pohybu těla, procházkou nebo jiným způsobem. Že hra, trvající $1^1/_2$ hodiny a i s docházkou na hřiště a domů zabírající dvě hodiny času, jest mnohem vydatnější a užitečnější pro mládež nežli dvouhodinná procházka, nebude popírati snad nikdo.

Hry povinné konejte se v době od 3 do 7 hodin; na podzim, když je kratší den, mohou žáci nižších tříd začíti hrát i o půl třetí, aby se hry mohly ukončiti dříve se žáky nejvyšších tříd, kteří hrají v hodinách posledních, a v měsíci červnu a červenci, v době velikého tepla, mohou hry začínati opět později, když jest teplo mírnější. Každý žák buď povinen býti při hrách nejméně půl druhé hodiny nebo o něco více, podle místních poměrů, aby čas věnovaný hrám i s docházkou k nim činil dvě hodiny.

Je-li z jakýchkoli důvodů ve škole prázdno, odpadávají v týž den též hry povinné; avšak nepovinné mohou žáci hráti, dovolují-li tomu poměry.

Není-li možno hráti z jakýchkoli důvodů, zaměstnávají se žáci způsobem jiným, buď všichni anebo, nemožno-li zaměstnávati všechny, tedy jen jistá část jich (ostatní mají prázdno), a to střídavě; po prvé propustí se žáci vyšších tříd domů a po druhé opět mají prázdno žáci nižších tříd.

Náhradou za hry buďtež: *a)* je-li špatné počasí: 1. přednáška ze zdravovědy, 2. hry v tělocvičně (nacvičení nové hry nebo vysvětlivky zvláštních jemností her), 3. tělocvik; *b)* je-li počasí nejisté, přílišná zima nebo teplo, anebo hřiště rozmoklé: 1. cvičení pochodové, trvající až dvě hodiny, při kterém prováděti možno cvičení pořadová i jiná vhodná cvičení tělesná; na př. tam, kde to poměry dovolují, mohou se žáci též koupati, (předpokládáme arci bezpečnostní i jiná vhodná zařízení); 2. vycházka do musea nebo jiných veřejných budov, spojená s náležitým poučným výkladem.

Ředitel rozhoduje, mají-li se hry konati či jaká náhrada za ně má býti, vyžádav si dobré zdání od toho, kdo hry vede. Při náhlé nepohodě rozhoduje ten, kdo hry vede, má-li se přestati hrát, či mají-li se hry jen přerušiti.

2. *Kde hráti?*

Potřebná místa ke hrám povinným zaopatří se snadno, když se ustanoví, povinnost her, jako se našla místa pro hry nepovinné. Tehdy, když se zaváděly hry nepovinné, stačilo pouhé vyzvání školních úřadů a v době dosti krátké zaopatřily si všechny střední školy, až na malé výjimky, místa ke hraní i tam,

kde jsou pozemky nejdražší, jako v Praze a v jiných větších městech. Zastupitelstva našich měst přinášela v tom ohledu dosti značné oběti a lze tudíž doufati, že by své podpory i na dále neodepřela místním školám středním; vždyť hřiště dobře zřízená poslouží nejen školám středním, ale též školám obecným, měšťanským i ostatním, a kromě školní mládeže může na nich hráti též mládež škole odrostlá a večer i dospělí. Vhodným rozdělením času dá se snadno dosíci takového střídání; příkladem podobného zařízení jest hlavní hřiště spolku pro pěstování her v Praze. Ostatně jest povinností každé obce zříditi hřiště pro svou mládež. Kromě hřišť obecných jsou skoro ve všech městech, kde jsou střední školy, vojenská cvičiště, jichž velitelství posádky vojenské neužívá v době, kdy žactvo hrává, a proto může je propůjčiti ke hrám školním.

Výlohy na udržování hřiště mohou nésti společně všechny školy, společnosti a soukromníci, kteří tam hrají. Zřízení a udržování hřišť obstará nejlépe spolek pro hry anebo společnost několikačlenná, sestavená ze zástupců škol, města a spolků a jednotlivců, již chtějí užívati hřiště. Nejlépe jest, má-li střední škola své vlastní hřiště anebo vrchní dozor na ně. Většina škol středních má již dnes hřiště a jde jen o to, aby hřiště byla stálá a dostatečně veliká.

3. *Jak opatřiti nářadí ke hrám?*

Žáci platí již nyní příspěvek na hry, ročně až jednu korunu, a proto není třeba hledati nových pramenů příjmu na zakupování nářadí; celý obnos vybraný na hry věnuje se na zakupování nářadí a na zdokonalení a vyzdobení hřiště.

Nářadí pořizované buď dokonalé a pevné. Zbude-li nějaký obnos, ať utvoří se základ herní určité výše a ostatní části použito buď na jízdné chudým žákům při vycházkách a větších výletech. Dávání odměn z peněz těch dozírajícím učitelům při hrách budiž odstraněno.

4. *Kdo má vésti hry?*

Vésti hry budiž především povinností učitelů tělocviku a tam, kde oni na to nestačí, nechť vedou hry i jiní her znalí a zvláště k tomu způsobilí učitelé. Způsobilostí myslím dovednost a umění zacházeti se žáky při hře, kde musí býti ponechána žákům úplná samostatnost, volnost a tvořivost, omezená pouze pravidly hry, a dále shovívavost k různým pokleskům, které na hřišti možno strpěti, jež však ve škole nutno kárati; krátce řečeno, na hřišti jest jiná kázeň nežli ve škole, a kdo se nedovede vžíti v bujarý život mládeže na hřišti, ten se nehodí k vedení her školních.

Hodiny věnované hrám školním započteny buďtež každému do jeho povinných hodin, a má-li hodiny přespočetné, honorovány jemu buďtež ročně 100 K za hodinu.

Jednomu učiteli budiž svěřeno 100—130 žáků, méně ve třídách nižších, poněvadž žáci neumějí ještě hráti, a více ve třídách vyšších, v nichž žáci sami dovedou řídíti své hry.

Hraje-li se ve dvou odděleních, tvoří žáci prvních tříd oddělení prvé a ostatních tříd oddělení druhé; je-li žáků více, nutno udělati oddělení tři, v nichž připadne oddělení třetímu poměrně nejvíce žáků. Při rozdělování žáků rozhoduje ještě jeden činitel — velikost hřiště.

Povinné hry dvakráte týdně měly by se zavésti nejprve na všech středních školách, kde není tělocvik povinným, zejména na všech gymnasiích, kde může býti zavedena jednoduchá docházka školní a všechna odpůldne mohou se věnovati předmětům nepovinným, praktickým cvičením a hrám.

Na školách s povinným tělocvikem zavedeny buďtež povinné hry dvakráte týdně tam, kde jest to možné, ale za všech okolností zavedeny buďtež povinné

hry aspoň jednou týdně na všech školách středních, tam pak, kde žáci hrají pouze jednou týdně, poskytnuta buď příležitost k dobrovolné hře ještě jednou týdně.

Povinná hra jednou týdně pokládána buď jen za ustanovení přechodné a prozatímní, dokud nebudou zjednány podmínky ke hrám povinným, dvakrát týdně. Celkem možno hráti, hraje-li se dvakráte týdně, v období podzimním asi 9kráte a v období jarním a letním asi 21kráte, což činí průměrně úhrnem za celý rok 30 her; ovšem že číslo to kolísá, někdy stoupne, jindy klesne, ale nikdy o mnoho; při povinné hře jednou za týden hráli by žáci 15kráte za rok, nepočítajíc v to v obou případech dny, v nichž se místo her konají jiná cvičení.

Ke konci uvádím, že povinné hry podobným způsobem zavedeny jsou již přes třicet roků v Brunšvíku na tamních středních školách a přes patnáct roků na tamějších měšťanských školách. Ve Würtembersku zavedeny byly povinné hry do všech středních škol přede dvěma roky a v ostatních německých zemích zavádějí se též znenáhla. V Belgii zavedeny jsou též a v Anglii jest to zařízení starodávné.

U nás na mnoha středních školách jsou všechny podmínky pro zařízení povinných her, aniž to vyžaduje jakéhokoliv nákladu, i bylo by záhodno, aby se již přistoupilo k definitivnímu řešení otázky tak důležité.

Otázka reformy mathematického vyučování na IV. mezinárodním kongressu mathematiků.

Referuje dr. **B. Bydžovský.**

Ve dnech 5.—11. dubna t. r. byl konán v Římě IV. mezin. kongress mathematiků, který shromáždil ve věčném městě přes šest set zástupců vědy z celého světa*).

Práce kongressu dělily se ve dvě skupiny: skupinu přehledných přednášek většího rozsahu a skupinu drobnější práce, jež měla sídlo v jednotlivých sekcích.

Podám bližší zprávu o činnosti sekce IV., jež měla na programu „otázky filosofické, historické, didaktické". Vlastním jádrem všeho jednání byly rozhovory o reformě mathematického vyučování; všeobecný zájem, který se připíná k této otázce, byl nejlépe dokumentován hojnou účastí a živostí diskussí, jimiž se tato sekce vyznačovala. Pozorný posluchač, obeznámený se základními ideami reformy výuky mathematické, mohl si ze zasedání odnésti dosti určitý přehled o tom, jaký je současný stav vyučování mathematiky v jednotlivých státech; tento přehled v hlavních rysech naznačím. Francie je, jak známo, v reformě nejdále, majíc reformní osnovu officiálně uznanou a zavedenou na všech středních školách od r. 1902 (ev. 1905), tedy dosti dlouho, aby se mohly ukázati její účinky. Vzhledem k tomu byla s velkým zájmem vyslechnuta přehledná přednáška Borelova**) „Les mathématiques dans l'enseignement secondaire en France". Borel nejprve pro informaci stručně uvádí osnovu francouzských středních škol, vesměs sedmitřídních. Každá skládá se ze dvou stupňů, premier cycle (4 léta) a second cycle (3 léta); prvý stupeň je dvojí: s latinou (division *A*), bez latiny (division *B*). Na vyšším stupni je bifurkace, tak že z division *A* se postupuje do jedné ze sekcí *A* a *B*, z division *B* do jedné ze sekcí *C* a *D*. Tyto vyšší sekce co do směru výchovy jsou charakterisovány hesly: *A* „latin, grec", *B* „latin, langues vivantes", *C* „latin, sciences", *D* „sciences, langues vivantes". V sekcích *A* a *B* je mathematiky málo, tím více je jí v *C* a *D*; o těch právě platí další vývody řečníkovy. Tyto se týkají nových pojmů, jež do vyučování školního byly zavedeny zmíněnou již osnovou z r. 1902. Ve školním vyučování panuje konservativnost dosti přirozená; tak se stalo,

---

*) Z Rakouska 71; z těch 11 z Čech (9 z Prahy), z nich 5 Čechů (3 z Prahy).

**) E. Borel, professor na „Faculté des Sciences de l'Université de Paris".

že nejdůležitější výzkumy mathematické neměly po celá století vlivu na školskou mathematiku. Proto bylo zavedení pojmu funkce a derivace r. 1902 od značné části učitelstva přijato velmi skepticky. Dnes po 7leté zkušenosti lze říci — na základě četných informací, jež si řečník zjednal — že mělo toto zavedení všude úspěch a že jeho blahodárný vliv projevil se nejen v mathematice, nýbrž zvláště také ve fysice. Celkem dobře se osvědčilo, vyložiti derivaci již v prvé třídě druhého cyklu (žáci 15letí).

Co se geometrie týče, obrací řečník pozornost na princip pohybu, na pojem grupy pohybů a symmetrie. Zbudovati geometrii na větě, že elementární geometrie je totožná se studiem grupy pohybů, jest oblíbená myšlenka řečníkova, viz jeho školní knihu „Géométrie"*). Je sice pravda, že pojem grupy je mnohem mladší než základy počtu infinitesimálního, ale není snad předčasné zavésti do školy i tento důležitý pojem, třeba ještě nedosáhl věku jednoho století. Geometrie starých, jak dosud se vykládá na školách, předpokládá obrazce pevné a redukuje co možná všechny důkazy na shodnost trojúhelníků; úlohy se většinou řeší rozkladem na takové trojúhelníky. V této methodě je mnoho umělého, bývá to často jen „jeu de patience" a mnohdy hra velmi komplikovaná. Tento způsob se dá velmi zjednodušiti principem pohybu, zavedením translací, rotací a symmetrie.

Ovšem nebylo o této věci ve Francii ještě dosaženo náležitého souhlasu, nicméně byla již zavedena částečně na nižším cyklu; bylo by však důležito, zavésti ji i na vyšším cyklu, zvláště pro žáky, kteří se budou zabývati vědami mathematickými nebo jich applikacemi.

Řečník upozorňuje, že ostatně i nyní princip pohybu je již uplatněn v geometrii, na př. v základních definicích (vznik přímky, roviny), tak že o jeho důležitosti pro geometrii nemůže býti sporu. Ostatně není myšlenka řečníkova nikterak nová; neboť již r. 1874 známý mathematik francouzský Méray ji provedl sepsáním učebnice „Nouveaux éléments de géometrie", jež však nenalezla náležitého pochopení (až v posledních letech).

Řečník končí přáním, aby byly v směru jím udaném konány pokusy.

Přednáška dala podnět k animované diskussi, již zahájil Niewenglowski, „inspecteur général de l'instruction publique", tvrzením, že pojem derivace je příliš nesnadný pro žáky a že Francie se ve svých reformách ukvapila. Po stručné replice Borelově prohlásil Marotte, že jako učitel mathematiky na sekcích *C* a *D* dosáhl úplného úspěchu ve výkladu pojmů, o něž běží; záleží právě na tom, jak se věc vyloží. Přihlásilo se ještě několik řečníků k menším poznámkám. Poslední, stařičký Zeuthen (Dán), známý historik mathematiky a geometr: jeho by zvláště zajímalo, jak se to má s mathematikou v sekcích *A* a *B*. Obdržel odpověď skoro současnou od Borela i Niewenglowského, odpověď, jež nejen obsahem, nýbrž i formou význačně objasňovala zvláštní poměry vyučovací ve Francii, kde na jedné straně střední škola si klade v mathematice cíl vyšší než v kterékoli jiné zemi (zvláště v t. zv. „classe de mathématiques spéciales", jež se připojuje k sekcím *C* a *D* jako jednoroční přípravka pro vysoké školy), na druhé straně mathematiku téměř zanedbává v oddělení humanitním. Niewenglowski stručně, s komickou resignací prohlásil: „On ne fait pas grand' chose, Les élèves ne nous aiment pas." —

Kdežto ve Francii je reforma výuky mathematické ve stadiu podstatně praktickém, jeví se poměry v Německu zcela jinak, jak ostatně souvisí s charakterem národa. Kdežto ve Francii reforma přišla „shora", od vlády, musí býti v Německu vybojována od učitelů a širší veřejnosti. Reforma v Německu, zvláště v Prusku, jeví vzhledem k tomu dvě stránky: theoretickou a praktickou. Theoretická projevuje se ve velmi obsáhlých úvahách a diskussích ať ústních (sjezdy, konference officiální i soukromé, komise atd.) či psaných (v. zvláště poslední ročníky „Jahresberichte der deutschen Mathematiker-Vereinigung" a „Zeitschrift f. math. u. naturw. Unterricht"), jichž účastní se přední mathematikové němečtí. (Tato stránka sice i ve Francii silně vyniká, ale přece jen menší měrou). Stránka praktická jeví se v pokusech, jež se konají na některých ústavech, v rámci poslední osnovy pruské z r. 1901, jež v tom směru poskytuje jistou volnost. Zástupcem prvého směru na kongressu byl Gutzmer**), referent a předseda t. zv. vratislavské komise („Unterrichtskommission der Gesellschaft deutscher Naturforscher und Ärzte", zvolená na sjezdu přírodozpytců a lékařů ve Vratislavi 1904), jenž v řeči klidné a uhlazené přednesl v zásadě tyto myšlenky: V Německu chápe se problém reformy velmi všeobecně; běží totiž o reformu

---

*) Vyšla jako jedno číslo sbírky: „Cours de mathématiques rédigé conformément aux nouveaux programmes".

**) Professor v Halle.

mathematického vyučování jako celku, od obecné školy až ke škole vysoké, a zároveň o provedení této reformy v úzké souvislosti s vědami přírodními. Tato reforma musí se ovšem díti v souvislosti s historickým vývojem vyučování v Německu a zároveň ne překotně, nýbrž nenáhlým postupem; ne revolucí, nýbrž evolucí. Je tedy hlavní věc hnutí reformní náležitě organisovat. Tuto úlohu v Německu přejala „společnost něm. přírodozpytců a lékařů" a odevzdala ji komisi (napřed zmíněné), která od té doby vypracovala zcela určité návrhy; u příležitosti kongressu je na místě tyto hotové návrhy přednésti.*)

Vyučování středoškolské je třeba zbaviti všeho zbytečného balastu, všeho toho, co je věcí pouhé rutiny (geometrické konstrukce příliš složité a takové, jež vyžadují zvláštního obratu; složité úlohy arithmetického formalismu; úmorné promrskávání úloh počítaných podle daných schemat atd.).

Vyučování budiž přizpůsobeno duševnímu vývoji žáků; proto nesmějí se hned od počátku prováděti abstraktní důkazy, nýbrž až na stupni vyšším, kdy žáci sami pociťují jich potřebu. Tímto přizpůsobením se intelligenci žákově bude položen větší důraz na všeobecně výchovné momenty v mathematice. Tu tedy běží méně o vnější, jako spíše o vnitřní reformu vyučování. Dosud je tento způsob výuky v Prusku výjimkou, ač volnost instrukcí by jej připouštěla. Pro uskutečnění vnitřní reformy vyslovila komise dva požadavky: *a*) sesílení prostorového nazírání; *b*) pěstování funkcionálního myšlení.

a) Že toto bylo zanedbáváno, cítí se na všech stranách. Proto komise navrhuje zavedení deskr. geometrie; konstrukce, nežli se provede na papíře, budiž uskutečněna v prostoru.

b) Proti funkcionálnímu myšlení vyskytla se řada námitek. Ale jeho přívrženci mají nyní v Německu většinu. Komise je přesvědčena, že zavedení funkc. myšlení uleví žákům v mnohém. Jde ovšem jen o propaedeutické zavedení základních pojmů, hlavně na podkladu grafického znázornění; při tom by se zaujalo naivní, nekritické stanovisko asi 18. století. Ale ovšem právě vzhledem k tomu je třeba opatrnosti. Tento názor staví komise proti námitce, jež se vyskytla, že by jakákoliv novota způsobila přetěžování žactva. Jiná námitka je: není prý to již elementární mathematika. Proti tomu lze říci: jednak nebyla ještě podána uspokojivá definice elem. mathematiky, aby bylo jasno, kde přestává a kde začíná vyšší; jednak je hlavní věcí ve vyučování methoda, ne obsah. Mnohé věci z navrhované „neelementární" mathematiky jsou lehčí než některé partie t. zv. elementární. Při tom padá na váhu, že vše, co souvisí s myšlením funkcionálním, je pro žáky velmi zajímavé.

Je otázka, mají-li se zavésti počátky počtu infinitesimálního. Ve Francii se toto zavedení velmi osvědčilo; v Německu však není v této věci souhlasu**). V Německu je právě školská tradice velmi silná. Ale ovšem, v případě, že by tyto počátky byly zavedeny, běží skutečně o pouhá rudimenta.

Bude třeba zavésti více applikací; pak zmizí z obecenstva předsudek o neužitečnosti mathematiky. Škola musí poskytovati vedle toho více místa učitelově samostatné činnosti; také pro školu má platiti heslo: „Das Wesen der Mathematik ist die Freiheit."

Tolik o škole střední. Na universitách existuje v Německu svoboda učení. Komise vysoko si jí cení a nechce jí nikterak omezovati; co dále je uvedeno jako její usnesení, to budiž pokládáno jen za jakési rady pro docenty a pro studující. Zásadní názor komise je: universitní studium, sloužící jako průprava kandidátům učitelství, mějž dva stupně: *a*) všeobecné studium po šest semestrů; *b*) asi po dva semestry speciální studia mathematická, vztahující se — podle individuality studujícího — buď k prohloubení speciálního oboru nebo ke zjednání širšího rozhledu. Po celé studium nutno přihlížeti také k applikacím (vedle fysiky je to astronomie, geometrie atd.***).

---

*) Vyšly pod názvem „Die Tätigkeit der Unterrichtskommission der Ges. deut. Naturf. u. Ärzte", vyd. Gutzner; Lipsko, Teubner, 1907. *M* 7.—. Účastníkům kongressu byl rozdán „Sonderabdruck: Vorschläge für die wissenschaftliche Ausbildung der Lehramtskandidaten der Mathematik und Naturwissenschaften", tvořící jednu kapitolu zmíněného díla.

**) Tak že ani komise sama se stran této věci nesjednotila, ač všechny ostatní body byly přijaty jednomyslně.

***) Což je v souhlase s pruským řádem zkušebným z r. 1898, v němž tvoří zvláštní skupinu zkušební „angewandte Mathematik"; tento předpisuje dotyčným kandidátům znalost deskr. geometrie, math. method technické mechaniky, nauky o měřeních a počtu pravděpodobnosti.

Rozhodně klade komise důraz na to, aby se kandidát seznámil se základy geometrie; ty jsou pro něho důležitější, než mnohé jednotlivosti vysoké mathematiky. Celkem lze požadavky komise vystihnouti heslem: více svobody na středních, méně na vysokých školách.

Reformní hnutí zmocnilo se ovšem také širších kruhů (školy technické*), odborné atd.); ale zde všechno je teprve ve stadiu diskusse.

Řečník končí: Mach nazval vědu ekonomií myšlení; správné vyučování by mělo býti: „Oekonomie des Unterweisens."

Následovala krátká debatta.

Také jeden zástupce druhého, praktického směru promluvil před kongressem, prof. Archenhold**). V stručné přednášce vyložil svůj způsob, jak vykládati elementární geometrii co nejnázorněji a empiricky, vzíti ji takřka z přírody. Na př. úhel z vidění, změna úhlu při chůzi; s tím spojená měření. Je naprosto proti Eukleidově methodě na nejnižším stupni.

Sympathie, které snad si řečník získal u některých posluchačů, značně ochladly, když řečník končil slovy, že se mu podařilo probrat s úspěchem za 10 hodin látku, probíranou jinak několik let.

V diskussi na to vzniklé Gubler (Švýcar) a Zeuthen upozorňují, že někdy empirické pomůcky jsou méně pochopitelné než jednoduchý pojem, k jehož objasnění mají sloužiti.

Vedle Francie a Německa uplatňuje se velmi určitým vlivem v otázkách reformy Anglie. Pro orientaci připomínám, že v Anglii až do nejnovější doby udržoval se ve vyučování mathematiky strnulý systempři způsobený základům Eukleidovým a málo přihlížející k praktickým potřebám. Reforma v posledních letech částečně provedená je hlavně dílem J. Perryho, professora mathematiky a mechaniky na „Royal College of Science" v Londýně, ať již způsobil ji osobní činností, anebo nepřímo vlivem na rozhodující činitele. Perry položil důraz na praktickou a experimentální stránku mathematiky; chce, aby žák sám stal se objevovatelem pravd; a kde jde o užívání mathematické pomůcky, jež sama o sobě jest pochopitelná, ale vyžaduje složitého důkazu, nebojí se užít dogmatického způsobu výkladu bez důkazu. Právě tato stránka Perryho názoru narazila na odpor nejen v Anglii, nýbrž i v cizině. Přes to je v Anglii velmi mnoho přívrženců Perryho systému, zvláště mezi učitelstvem elementárních škol, jež systém Perryho si osvojují. Přes námitky, jež lze činit Perryho didaktickým názorům, nutno uznati oprávněnost většiny jich; hlavně pak nutno uznati jeho neúnavnou činnost propagatorskou. Vliv Perryho se ostatně pociťuje i mimo Anglii, zvláště v Americe, avšak také v Německu***).

Na kongressu byl ohlášen obsáhlý referát, týkající se anglického školství: „The teaching of Mathematics in English public Schools for boys", jehož autor, Godfrey, však nemohl se dostaviti, i byl přečten předsedou sekce Vailatim vlašsky psaný stručný výtah referátu asi tohoto obsahu: V Anglii přípravné školy pro vyšší učení jsou t. zv. „public schools". Tyto jsou rozmanitě zařízeny; ale skoro veskrze je celá škola — beze zřetele k ostatním předmětům — rozdělena vzhledem k výuce mathematiky na t. zv. bloky a bloky na jednotlivé třídy (po 15—25 žácích). Počet týdenních hodin je 4—7, mimo to jakési opakovací hodiny, v počtu 1—2. Někde je oddělena algebra od geometrie tak, že každé se učí zvláště a postup do vyšších oddělení je samostatný. Tentýž systém je proveden pro moderní řeči, tak že postup do vyššího oddělení v jednom předmětu je zcela nezávislý na postupu v jiném. Stává se, že poslední dvě léta žák vůbec zanechá mathematiky a věnuje se za to účinněji na př. klassickým jazykům — anebo obráceně. Mají vůbec raději žáka, který vyniká třeba jen v jediném předmětu, a ulevují mu v ostatních, než takového, který je prostřední ve všech. Ovšem právě v této věci je míra svobody na různých školách různá. — Tolik o vnější organisaci. Co se týče výuky samotné; po celé 19. století byla v Anglii mathematika pokládána za pouhou gymnastiku ducha. Právě vzhledem k tomuto zvrácenému názoru ukázala se potřeba některých změn. Ty však bylo těžko provésti, poněvadž existoval zcela určitý řád zkušební pro přijetí na universitu. Na druhé straně však také školy technické počaly se o věc zajímat a vyslovily požadavek, aby výuka brala se směrem

---

*) Odpovídající našim vyšším průmyslovým, hospodářským atd.

**) Charakteristické bylo, že řečník se omlouval, že bude mluvit německy a ne francouzsky. Francouzština se skutečně ukázala řečí po výtce mezinárodní.

***) V. Fricke „Über Reorganisationsbestrebungen des math. Elementarunterrichts in England", Jahresberichte d. deutschen Mathematiker-Vereinigung" 1905.

praktickým. Zde zasáhl účinně Perry. Ustavily se rozmanité komise pro výuku math. a všeobecně se uznalo, že také věci prakticky důležité mají cenu výchovnou.

Obsah vyučování: V arithmetice mnoho času se ztrácelo naukou o složitém systému anglických měr a vah; při tom se však stávalo, že ani 18letí jinoši neznali soustavy metrické. Někde se arithmetika vůbec zanedbávala, tak že na př. v geometrii se nekonaly žádné číselné příklady. Zde reforma zasáhla takto: *a*) odstraněním věcí zbytečných (na př. zmíněného systému vah atd.); *b*) snahou o zjednání obratnosti v počítání číselném a znalosti metrické soustavy. Při tom se užívá nyní většinou logarithmů 4- (ev. 5-) místných (proti dřívějším až 7- místným). Ve všech oborech klade se velký důraz na číselné příklady; zároveň je s vyučováním spojena mathematická laboratoř, v níž žáci měří, váží, určují obsahy, spec. hmoty, konají výpočty hydrostatické atd.

V geometrii bylo třeba mnoho opraviti: zde bylo dosud hlavně postupováno podle Eukleida se zanedbáváním příkladů; většinou to bylo učení z paměti. Pokud byla zde provedena reforma, vyučuje se podle zásady, že je třeba, aby se žák seznámil názorem dokonale s útvary, nežli o nich může logicky usuzovat; napřed musí býti vzbuzen zájem. V témže směru má působiti nově zavedené rýsování. —

V souvislosti s předchozím budiž promluveno o Americe. Zase pro orientaci uvádím, že ve „Spojených Státech" není ústředního úřadu pro školy; jejich zařízení je v rukou jednotlivých států, které zase ponechávají správu skoro úplně jednotlivým městům. To má za následek, že jednak je úplná volnost pro konání reformních pokusů, ježto k tomu stačí získati souhlas jediné obce, jednak zase, následkem úplné decentralisace, reforma v jednom městě přijatá jen velmi nesnadno se rozšíří na jiná. Mimo to je Američan úplně konservativní ve věcech školských; i nutno přiznati, že hnutí reformní v Americe se vzmáhá jen velmi pomalu. Nicméně již od let devadesátých jeví se zvýšený zájem o otázky didaktické. Jakous epochu tvoří přednáška prof. E. H. Moorea (Chicago) z r. 1902, jenž vyslovil se pro reformu asi v tom smyslu, jako Perry v Anglii a jehož názory vzbudily ohlas i v širším obecenstvu. Stran organisace budiž podotčeno, že postup studia ve Spoj. St. je tento:

a) grade school (8 let od 6. do 14. roku); *b*) high school (4 léta); *c*) college (4 léta); *d*) universita nebo vysoké učení technické. Našim středním školám odpovídají asi high schools a první léta kolejí („college"). Na kongressu referoval o Spojených Státech Smith. Z obsáhlého referátu „The teaching of secondary mathematics in the United States" podal jen celkový postup*). Jeho práce projednává pět bodů, jež jsou: 1. Vliv Evropy na Ameriku. 2. Názory Perry-ho a jich přijetí v Americe. 3. Koedukace, jež v Americe je všeobecná a vzhledem k níž je třeba upraviti učivo mathematické. 4. Výchova vhodných učitelů, jež je ještě dosti zanedbána. 5. Návrh na zřízení mezinárodní komise, která by se permanentně zabývala otázkou reformy a tvořila tak časové pojítko mezi jednotlivými kongressy.

Smith obšírněji pojednával o tomto návrhu; formálně jej potom přednesl Archenhold. Byl přijat nejen v sekci, nýbrž i celým kongressem. Avšak komise nebyla hned utvořena, nýbrž usneseno, svěřiti její sestavení trojčlennému komité: Klein**) (Německo), Fehr (Švýcary), Greenhill (Anglie).

Z dalšího jednání zajímava byla zpráva, kterou podal o školách švýcarských Fehr v přednášce „Les mathématiques dans l'enseignement secondaire en Suisse", ačkoliv nelze ve Švýcařích mluviti o tak charakteristickém hnutí reformním jako v zemích předchozích.

Organisace školství — vykládá řečník — je vnitřní věcí každého kantonu; proto jsou školy rozdílné. Zpravidla však mají gymnasia dva cykly po 3—4 letech. Typické je gymnasium ženevské, do něhož lze vstoupiti ve 12 letech; nižší cyklus je tříletý, třídy VII.—V., jež mají po 4 hodinách mathematiky; vyšší cyklus čtyřletý, třídy IV.—I., se bifurkuje: na sekci klassickou (po 4 týd. hod.) a sekci technickou (po 6 týd. hodinách). Jsou však gymnasia až s 10týdenními hodinami ve třídě I. sekce technické. Mimo obě sekce vyšší je od r. 1886 zavedena ještě třetí „section réale" (asi naše reálné gymnasium), mající týž počet hodin math. jako gymnasium, jen ve třídě I. zvýšený o 1 až 2 hodiny.

Vedle toho bývají v některých městech ještě section commerciale a s. pédagogique (pro vzdělání učitelů).

---

*) Omlouvaje se, že neumí ani francouzsky ani vlašsky a že je nucen mluviti anglicky.

**) F. Klein neúčastnil se kongressu. Jeho ohlášená přednáška „Über die math. Encyklopaedie" byla nahrazena stejnojmennou přednáškou W. v. Dyckovou.

Mathematice učí se:

a) v sekci klassické: v nižších třídách arithmetika, první úvod do geometrie a algebry způsobem názorným, ne deduktivním. Užívání pravítka a kružítka, geom. místa; jednoduché rovnice numerické. Pro vyšší třídy je látka předepsána programem minimálních požadavků maturitních, platných pro celé Švýcary: řady, úrokový počet, počet pravděpodobnosti, binomická řada; planimetrie, stereometrie, geometrie analytická, kuželosečky, elementární funkce. To jsou ovšem minimální požadavky všech ústavů; ale mnohé ústavy kladou požadavky vyšší. Vzhledem k tomu navrhl řečník na konferenci curyšské 1904, aby byl zaveden pojem derivace, což bylo jednomyslně přijato. Rovněž přijat návrh, aby se více přihlíželo k historii mathematiky.

b) V sekci reálné jde se více do šířky; z algebry se přibírá zvláště také pojišťování.

c) V sekci technické zejména analytická geometrie se probírá podrobněji, přibírá se také prostorová, základy počtu infinitesimálního a deskr. geometrie (jež je zavedena také na některých sekcích reálných).

Celkem lze říci, že je mathematika u žáků oblíbena. Nutno také uznati, že jsou poměry vyučovací celkem příznivé; nicméně bylo by záhodno podrobiti je kritice, zvláště pokud se týče přípravy učitelů.

Oproti jiným zemím nutno vytknouti značnou autonomii sborů professorských v zavádění nových osnov.

Referenti italští podávali zprávu jen o speciálních otázkách didaktických*); tak Vailati navrhuje, aby se v algebře přikročilo co nejdříve k řešení rovnic st. 1. a 2. a ne teprve po dlouhé arithmetické přípravě, která žáky nudí. V geometrii měl by se klásti větší důraz na práce výkonné, za to méně naléhati na přesnost geometrických definicí a důkladnost důkazů. Přimlouvá se za zavedení pojmu derivace.

K tomu připomínám, že vyučování geometrie v Italii děje se methodou Eukleidovou, upravenou pro potřebu školní nejlepšími geometry italskými. Silná tradice přeje čistě deduktivnímu postupu.

Z úst dalších dvou referentů dověděli se účastníci sekce o vyučování mathematice ve Španělsku a Řecku; pro vzdálenost předmětu pomíjím tyto referáty a zmíním se v závěru o tom, co řečeno o školách rakouských. Vídeňský professor Suppančič podal stručný nástin organisace středního školství a zmínil se o reformních pokusech, letos zavedených, jichž sám se účastní. Připojuje poznámky všeobecného rázu o filosofické ceně mathematiky na středních školách.

Za Uhry mluvil Beke. V řeči poněkud sebevědomé líčil organisaci školství a způsob vyučování mathematiky v Uhrách, o němž se vyslovuje velmi optimisticky (v podstatě je obojí shodné s poměry cislajtánskými). Reformní hnutí se datuje ode dvou let a je po stránce theoretické pod vlivem německým; ale v praktickém provedení nechtějí se bráti dlouhou cestou experimentální, nýbrž ihned realisovat reformu (jako ve Francii).

Tím jsem podal v hlavních rysech nynější stav reformy mathematické výuky středoškolské, jak jevil se v referátech na kongressu. Mám-li stručně charakterisovati nynější stav reformního hnutí, vytknu dvojí: jednak nalézá se reformní hnutí ve stadiu podstatně praktickém (buď na celé čáře nebo jednotlivými pokusy), jednak nabývá šířky větším zájmem veřejnosti a tím, že navazuje styky se sousedními zjevy kulturními. —

Literatura.

Schulreform und Industrie. Schriften des Zentralverbandes der Industriellen Österreichs. Wien-Manz 1908, 2 K.

Vládní anketa středoškolská se skončila, jak ani jinak při jejím složení býti nemohlo, vítězstvím směru humanistického; staré gymnasium bylo zase na nějakou dobu zachráněno. Že však tím boj proti dosavadnímu gymnasiu není skončen, dokazuje právě tento spis. Průmyslníci rakouští, nejsouce spokojeni s výsledky vládní ankety, uspořádali ve příčině reformy středoškolské

---

*) Přehled všeobecnější podal Loria již na III. mezinárodním kongressu v Heidelberku.

dotazníkovou akci po svých význačných členech, jejíž výsledky pak byly podkladem jednání „velkého výboru" dne 29. února t. r.

Výsledky oné dotazníkové akce jsou celkem tyto:

1. Střední škola nemá podávati zvláštních odborných vědomostí, nýbrž *všeobecné vzdělání. Proto jest se snažiti o jednotnou střední školu*, jakožto pokračování osvědčené naší školy obecné. Tím se také oddálí těžká volba povolání tak daleko, až jsou individuální náklonnosti a schopnosti mladého člověka poznatelny.

2. Tato jednotná střední škola by měla obsahovati *6 ročníků* a tvořiti uzavřený celek. Potom by *dvouleté odborné kursy* připravovaly žáky k studiu vysokoškolskému. Do řady těchto odborných kursů by měly býti pojaty i školy obchodní, odborné a průmyslové. Jednotná střední škola musila by míti také na zřeteli bezprostřední přestup žákův do praktického života. Absolventům jejím musilo by býti přiřčeno právo jednoroční služby vojenské a způsobilost pro prostřední službu ve veřejných úřadech, státních, zemských i obecních.

3. Všeobecné vzdělání na této jednotné střední škole možno si představiti jen *na podkladě všelidském, humanistickém*. Zejména mateřštině by musilo býti vyučováno v rozsahu co největším. Ústnímu i písemnímu vyjádření by měla býti věnována největší péče. Nynější absolvent střední školy zřídka dovede zkoncipovati slušný dopis. Jazykům klassickým, zvláště latině, by se mělo sice vyučovati, ale bez grammatické pedanterie, jazykům živým pak zcela prakticky. Také základy státovědy buďtež podávány. Tělesná výchova nebudiž zanedbávána; ručním pracím budiž ve zvláštních dílnách vyučováno.

4. *Žákův budiž ve třídách nejvýše 30—40*, aby byla možna individuální výchova. Po každém pololetí buďtež závěrečná kollokvia. Také maturita budiž nahrazena takovou závěrečnou zkouškou. Vyučování budiž co možná osvobozeno od knih, jež buďtež nahrazovány pokud možno názornými pomůckami.

5. *Učitele jest povznésti lepšími platy v jejich sociální vážnosti* a stupňovati jejich radost k povolání. Zato budiž přísně žádána paedagogická schopnost. Všechny zbytečné byrokratické práce a neužitečné reglementování buďtež odstraněny.

„Velký výbor" v zásadě přijal výsledky dotazníkové akce za své. Všem, kdož se o reformu středoškolskou zajímají, doporučujeme uvedenou knihu, jakožto zajímavý doplněk ku právě vydané úřední: *„Die Mittelschul-Enquete im k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht, Wien, 21.—25. Jänner 1908"*. Stenographisches Protokoll, Referate und Korreferate. Herausgegeben im Auftrage des Ministeriums für Kultus und Unterricht. Alfred Hölder, Wien, 1908. 760 str., cena 18 K. *H.*

J. Tews, **Berliner Lehrer.** Za řízení H. Ostwalda vychází v Berlíně zajímavá sbírka velkoměstských dokumentů, líčících různé stránky společenského, kulturního, obchodního atd. života především v Berlíně. Jako 20. svazek vyšel „Berlínský učitel". Autor, jenž 25 roků působí na obecné škole berlínské a intensivně se zúčastňuje bohatého mimoškolního ruchu učitelstva berlínského, kreslí tu přehledný obraz především učitelstva samého, avšak též žactva, školních budov a pod. Obecná škola berlínská je škola „pracujícího lidu", pro ni není místa uvnitř města, kde jsou gymnasia, reál. gymnasia atd. Těžký boj o život, k němuž škola má vychovávati, utlumil v ní veškeru sentimentálnost, poesii, vtisknuv jí ráz užitečnosti a přísné kázně. A rodiče sami tak žádají. Přes pět tisíc učitelů a učitelek působí na školách obecných, z nichž přes $^3/_4$ po-

cházeji z venkova — což je zajisté jen ku prospěchu školy. Škodlivého vlivu pedanterie a byrokracie bylo učitelstvo berlínské dlouho ušetřeno. Avšak za to rušily značně výchovnou práci nedostatky školních zařízení a chudoba dítek. Teprve v poslední době po této stránce mnoho humanitními snahami města Berlína a jiných korporací odčiněno. Berlínská mládež školní dnes vypadá mnohem lépe než děti středních kruhů měšťanských v jiných menších městech a daleko lépe než mládež v Paříži, Vídni, Mnichově. Konfliktů rodičů se školou je málo. Dělnictvo zvláště je škole nakloněno. Velice pozoruhodné jest, co autor podotýká o tolerantním vystupování rodičů-dělníků, proticírkevně smýšlejících, ve vyučování náboženském. Více konfliktů je se strany úředníků. Domácí vychování v dělnických rodinách není špatné. Všude ovšem převládá zdravý životní názor realistický; dítě musí se řádně pro život připraviti, musí poslouchati. Pryč se všemi přemrštěnými ideami humanitními! To je vůdčí heslo lidové morálky. Co se týká kriminality mládeže berlínské, klesl počet případů od roku 1898—1903 s 0·18$^0/_0$ na 0·09, potom poněkud stoupá. Stoupání toto se však týká jen malého počtu žactva tříd vyšších a pak přestupků nepatrných. Škola berlínská nemá styku s přírodou, nemá však ani styku s rodiči. Styk s rodiči děje se zpravidla jen prostřednictvím matky v ředitelně. Učitel ustupuje úplně do pozadí, vše vykonává ředitel, ovšem ne vždy ku prospěchu žáků. Autor protestuje proti libovolnému překládání učitele do jiných tříd nebo škol, protestuje proti tolika různým inspektorům: inspektor náboženství, tělocviku, kreslení, školní lékař, ředitel, okresní inspektor, míst. šk. rada, okr. šk. rada, minist. rada. — Berlínské učitelstvo je sdruženo (asi 3400) ve spolku s mohutnou organisací. Spolek tento objímá řadu různých sdružení, výborů, kommissí, v nichž zastává místa funkcionářů na 340 učitelů. Právě nyní staví za několik millionů spolkový dům. Činnost spolku má ráz sociálně-paedagogický a školskopolitický. Spolek zřídil též hospodářské sdružení, jež má nyní přes 20.000 členů (i z jiných kruhů úřednických), které na př. r. 1906 vyplatilo svým členům 263.000 M. rabatu získaného při nákupech, pokladny pensijní, sirotčí, vdovské vyplácejí ročně na 35.000 M. podpor, zvláště výbor se stará o výhody venkovským kollegům při návštěvě berlínského divadla a jiných kulturních institucí. Mnoho dobročinných spolků, fondů, výchovných ústavů pro sirotky učitelské, nadací atd. ukazuje, jak vysoce je v učitelstvu berlínském vyvinuto stavovské soucítění. Spolek ve mnohých sdruženích pěstuje všecky obory paedagogické, popularisuje vědu, umění, členstvem jeho je redigována řada časopisů, od něho zřízena jedna z největších paedagogických bibliothek světa, hojně navštěvuje kursy universitní atd. Učitelstvo berlínské ve veřejném vyučování staví se většinou do fronty svobodomyslné. Jeví živý interess o politický tisk a politické organisace, nedávajíc se však strhnouti ani radikalismem tříd dělnických, ani politickými předsudky jistých tříd měšťanských.

Co se týká osvětné práce učitelovy mezi lidem, jsou poznámky autorovy psány jako charakteristika poměrů našich. Autor uvádí ve studii své též typické osoby z řad učitelských. Berlínská škola obecná byla mnohokráte zneuznána a přece byla to ona, která „připravovala tiše a věrně dnešní hospodářský rozmach státu a dnešní vzdělanost lidu!" — Studie Tewsova dýše láskou ke škole, k vysokým úkolům jejím, dýše láskou ke stavu učitelskému, vytyčujíc důstojně velikou práci jeho na poli čistě školském, na poli uvědomování lidu, na poli stavovském, rýsuje jeho habitus vnější i duševní s ideály národními. Studie tato, třebas se týkala školy obecné, má význam i pro nás jednak proto, že škola, ať už je jakéhokoli druhu, zůstává v podstatě vždy

školou, a pak proto, že poměry naše nejsou tak nepodobny poměrům německým. Při četbě její vybaví se nám bezděčně, zdaž by české učitelstvo středoškolské vůbec nezasloužilo podobného ocenění, zda by nebyl zajímavým obraz našich školních budov, obraz školy ve velkém městě, na venkově, z kterých řad se rekrutují učitelé středoškolští, jak žijí, bydlí, jaký vliv má na ně povolání v ohledu tělesném i duševním, jaký materiál žákovský zpracovávají, jaký je poměr jejich k rodičům žáků, jaká „uznalost" se strany žáků vystudovavších, kolik asi procent ze řad učitelstva cestuje a vůbec cestovati může, kolik procent nuceno hledati zaměstnání vedlejší, jaká jest úmrtnost, jaké stavovské soucítění, organisace, jaký úřední postup možný, jak se zúčastňuje hnutí politického, práce v naší samosprávě, osvětové práce v našem lidu, práce vědecké, literární, žurnalistické atl. A ke konci předvedení typických osobností ze řad našich. Na daleko více otázek, než zde uvedeno, odpovídá brožura Tewsova a to, kde jen možno, daty, ciframi! Který stav sám sebe nectí, nectí práci svou, nesmí naříkati, že není ctěn od jiných. Obraz takový je nejlepším projevem sebeobrany proti různým nájezdům na náš stav učitelský, že necítí s národem, že je to zkostnatělá kasta nemající interessu na projevech národních atd., jak proti nám od lidí, kteří tvoří veřejné mínění, je prohlašováno. U nás by zajisté statistika ukázala všeobecně totéž, co speciálně o čestných úřadech v oboru samosprávy Dr. Böring statisticky ukázal o učitelích německých, že nejvíce ze všech povolání na nich participují (z 10.000 4854, kdežto právníci 300, lékaři 350 atd.). Taková charakteristika stavu je důležita pro učitelstvo samo. Poznáním sebe buduje se vzájemný respekt, respekt k vykonané práci, smysl pro práci další. Vykonaná práce podpírá naděje, ideály do budoucnosti. Jak nás upoutá, poučí divadelní hra, román líčící život, prostředí některé třídy; zdaž by nás nezaujalo vylíčení prostředí, kulturního a stavovského snažení vlastních řad? A zaujmouti má a musí především toho, kdo do řad těch vstupuje! Dr. *Lukavský*.

Pavel Modest: **Přehledy dějin literatur slovanských od prvopočátků až do našich dob.** (Urbánkova bibliotéka paedagogická sv. 223.) Praha 1908, str. 232. C. 5 *K*.

Tento přehled slovanských literatur má býti příručkou, která by vzbudila zájem a porozumění v našem lidu pro literární snahy jednotlivých slovanských národů. Vydati takovou příručku jest u nás velice nutno, neboť od překladu „Historie slovanských literatur" od Pypina a Spasowicze již uplynulo téměř dvacet pět let. Přítomná však příručka, podle mého zdání, nevzbudí mnoho interessu u naší intelligence, neboť, kdo ji čte a není věci poněkud znalý odjinud, tone místy v přílišném vypočítávání menších autorů a uvádění pouhých titulů knih.

Starou dobu slovanských literatur měl autor raději vynechati, neboť zpracování jeho je nesouměrné, na př. v literatuře české z té doby uvádí mnoho památek, ale v jiných, na př. v polské, neuvádí žaltáře pulavský a floriansky, bibli Žofiinu a j. a nezmiňuje se ani slovem o vlivu českého písemnictví na polské v době staré. Kromě toho širší veřejnost zajímá se v první řadě o novější dobu slovanských literatur a ten, kdo chce se obírati starší literaturou, bude hledati zajisté poučení v jiných příručkách vědeckých. Měl tedy raději autor začíti literární historii slovanskou od té doby, kdy skutečně u jednotlivých slovanských národů samostatná literární produkce se počíná. Z té pak doby měl autor vzíti jen spisovatele svérázné, zastupující určitý směr, ukázati na nich, do jaké míry jsou samostatní a do jaké pak podléhají vlivům cizím, v kterém oboru písemnictví a v čem spočívá jejich hlavní význam.

Dále třeba jest vytknouti, že autor neměl vůbec všímati si vědecké literatury (historie, jazykozpytu a t. d.), neboť to jest opět věc odborná, která pro širší veřejnost nemá významu. Autor pak uvádí pod čarou obsahy některých hlavních děl slovanských, což myslím, jest úplně zbytečné, jakož jest zbytečné, uváděti *neúplný* přehled toho, co bylo do našeho jazyka přeloženo, ačkoliv jinak by to bylo zcela správné. Příručka literatury nějaké vyžaduje jasnosti, stručnosti, přesnosti a co nejméně jmen a titulů.

Nehledíme-li ani k těmto formálním vadám knihy, jest třeba více hleděti k vnitřnímu jejímu zpracování. Autor nenapsal nějaký samostatný přehled slovanských literatur, nýbrž excerpoval ze spisů a různých článků, které dosud o jednotlivých slovanských literaturách byly v jazyce českém, německém a polském napsány. Pomůcky psané jazykem na př. ruským, srbochorvatským a t. d. autorovi byly nepřístupny. Hlavním požadavkem jest, aby autor podobných příruček ovládal tak jazyky slovanské, aby čtenému rozuměl a znal i potřebné prameny. Autor nebyl by tak málo věnoval místa literatuře jihoslovanské, kdyby byl znal: Šurminovu Povjest hrvatske i srpske književnosti, neb dílo Grčićovo (o srbské), Teodorovo (bulh.), Glaserovo (o slovin.) a j. Též v literatuře ruské neužil díla Pypinova „Istorija russkoj litěratury", snad že dosud nebylo přeloženo. Ale divné jest, že nezná německý spis Brücknerův: „Geschichte der russischen Litteratur". Tam, kde autor měl po ruce více pomůcek, jako při české a polské literatuře, jest viděti, že dovede místy dosti obratně excerpovati. Přítomný přehled snad povzbudí někoho, aby vydal vhodnější, stručný přehled slovanských literatur doby nové. Byla by to práce záslužná. *Karel Paul.*

Vydavatelská činnost spolku chorvatských professorů středních škol. Spolek tento vydal letošního roku svým nákladem anthologii Milana Ogrozoviće: *„Hrvatski pripovijedači" I. kn.*, v níž otištěny ukázky ze čtrnácti romanopisců a povídkářů chorvatských, počínajíc od Šenoy až do zakladatele realistického románu a povídky Xavera Šandora Gjalského. Ke konci měsíce května spolek vydal čtvrtý svazek sbírky „Narodne pjesme", které uspořádal dr. Branko Drechsler, opatřiv je všeobecným úvodem o lidové poesii. Sbírka vytištěna jest na $15^1{}_2$ archu a stojí pro žáky 1·20 K; cena krámská jest 1·80 K. *K. P.*

Jan Kabelík: **Česká čítanka pro první třídu škol středních**. V Brně 1908. Tiskem a nákladem c. a k. dvorního knihkupectví Karla Winikera. Cena váz. K 2.40. Již jméno skladatele, známého literárního historika a šťastného pořadatele literárních výborů, mnoho nám slibuje. Především je to první středoškolská čítanka illustrovaná u nás a vyhovuje tak aspoň částečně volání po umělecké výchově na školách. Zastoupeni jsou M. Aleš, Jar. Čermák, H. Schwaiger, M. Švabinský a Jos. Manes. K reprodukcím jsou připojeny vhodné výklady. Na 156 stranách jsou 124 články, z nichž jsou 44 básně. Články jsou přiměřeně dlouhé, z oborů dosti rozmanitých a látkově příbuzné jsou pohromadě. Také zdravotnictví, právnictví a technologie jsou zastoupeny. Technologické články „Životopis knihy" a „O papíru", ač jsou opatřeny obrázky, mohou přinésti žactvu prospěch jistě jen tehdy, budou-li zároveň navštíveny knihtiskárna a papírna. Za to musíme býti skladateli vděčni, že články z mythologie klassické, kterou přece má vykládati učitel klassické filologie a dějepisec, nahradil články z mythologie slovanské. Tiskových chyb kniha skoro ani nemá. Přejeme čítance schválení a rozšíření, sami pak se těšíme na další díly. *Josef Mach.*

Zikmund Winter k širokým vrstvám lidovým, jimž marně by mluvil odborně kulturními studiemi o zapadlých staletích, promlouvá belletricky. Jeho nová kniha **Bouře a přeháňka** (u Otty) křísí dobu, v níž český život tragicky upadal a marně vzdoroval cizáctvu. Novella *Peklo* dramaticky živě líčí sice zdánlivou a sobecky předstíranou lásku mladého Vlacha k sestárlé české měšťance a všecky ponuré důsledky jeho klamu a nevěry, ale to není její podstata. Milostná historie je lákavým rámcem, jenž plní se sytě širokým proudem tehdejšího českého života, hluboce rozrušovaného jezovitismem a přistěhovalými cizáky, antagonismem kněží a university, katolíků a podobojích, pikartů a pojezovitštělých Vlachů, měšťanů a císařských drabantů. Dvě duše, národně lhostejná a vřelá, tu zápasí, a protože oné na pomoc spěchá moc a úskočná síla a tuto tvoří jen malí a neuvědomělí, je zjevno, že národní duše upadne a se poruší. Obraz bohatě barevný, ale tragicky temný a charý, poněvadž ozařuje nadcházející národní drama. Daleko útěšnější je novella druhá, *Panečnice*, krásně obrazující mravní heroism mladého pasíře a jeho hrdinné odhodlání přes názor své doby i otcův předsudek zachránit ženu, jež bez viny klesla a společností vyvržena byvši měla zahynout. Winter zase užil fabule, aby mohl kulturní prostředí zachytit a řemeslnictvo a jeho cechovní řád zobrazit, ale jistě byla tu mocnější ještě tendence: folií mravní síly u středních vrstev poukázat, kde národní duše se skryje a odkud vyhledá si budoucí možnosti životní.

Winter slohově vyniká tu jako ukázněný umělec. Mimo to zachraňuje a přibližuje celou řadu starých slov a to bez poznámek: nahodí zapomenuté slovo a nutnou variací dalších myšlenek vyloží je dnešním výrazem. Toto slovní obrodné snažení posiluje dnešní jazykový fond, ale spolu barevně svérázně a harmonicky charakterisuje zapadlá historická období. Nedovedu si představit dnes výklad o literatuře středočeské, aby nebyl doplněn cennými poznatky z Wintrovy belletrie a práce vědecké. Takový Mistr Kampanus, dosud jen ve Zvonu uložený, je přece spolu s jinými pracemi živým vykladačem své doby a dnes nepostradatelnou pomůckou při kulturním stiňování literárních výkladů. [*Ž*.]

Vilém Mrštík v **Zlaté niti** (u Otty) podal skizzář svých duševních sensací v moravském venkovském zákoutí a odůvodnil bezděčně, proč mu samota uprostřed kulturně primitivního lidu milejší než literární velkoměstské středisko. Poznámkoval tu teplým srdcem svůj život i život svého okolí a denníkovou formou řešil si vztah ke všemu, co zřel, co protrpěl i projásal a na co vzpomenul ze svých minulých dnů. Odpoutal od společenských forem skryté zdroje životních sil a radostí a leckde na srdci lidu i moravské přírody odposlouchal zcela nový myšlenkový i citový rej, měšťáku ztracený a zapomněný. Stvořil řadu básní v prose, Turgeněvské hloubky i prosté krásy, při nichž umělecky leckde vyšlehl barevný plamen uměleckých passáží, v Pohádce máje tak milovaných. Nešlo mu o jednotu, o vývoj a výběr, a tak seřazeny tu všechny dojmy, nechráněné před výtkou nekázně a kontradikce a také zcela upřímně glossující pod vlastním zorným úhlem literární dnešek, ať správně či omylem, a ať to komu libo či proti srsti. Intimní zpovědí vyzrazuje, že oproštěn všeho a sám, jde za hlasem své duše svou cestou. [*Ž*.]

J. K. Šlejhar knihou **„Od nás"** znovu prozradil svou neústupnou víru, že život je nezmožitelné zlo, do jehož příšerných okruhů je zakleto vše, co na této zemi. Kobyla, krásné, jemné a mladé zvíře, dá život hříběti, a náhle podťata zhyne. Do úpadu pracující a pány mrzce bitá služka Han jen jednou přihlásí

se o právo lásky, ale dítě jí zabijí a štvou ji v lopotu dál se smíchem všem těm srdceryvným steskům po utracené vlastní krvi a mučednickým hallucinacím o nekřtěňátku. Dvě matky, zvíře a člověk, byly tu zabity, jedna fysicky, druhá mravně. A beztrestně, bez obrany a odvety. Tragická nezbadatelná tíže životního i osudového zla zaznamenána tu srdcem teple pokorným a člověka i vesmír hluboce milujícím. A aby nezapomenutelně se hrůzné drama v duši vtisklo, sestavil autor raffinovaně věty s nejbohatším variačním a kombinačním uměním, sestupňoval a zmocnil jich ponurý ráz i sklad, že není nervu v člověku, aby ho nerozechvěl všemi škálami lidské bolesti a příšerného děsu. Tragická hra nervová, všechen úpal obsáhnuvší mučivá výheň, paleta černých a děsivých barev, to je projadřování této podivné knihy, jež zmocněně vycítila bolest cizí nad svoji a odvážně a cele vyřkla ji svému okolí. Krásná a hluboce tragická kniha! [Ž.]

Jana Opolského **Kresby uhlem** v konturách a v osudných okamžicích zachycují tragický rmut malých lidí, životem rozbolených nebo zevšednělých. Hladoví svíjejí se tu roztouženě po chlebě, nezhojitelně nemocní v modlitbách k Madonně za spásu, pověreční očekávají zázraky, krvelační podivíni s nedokázaným a přece viditelným znamením viny výsměšně pohlížejí na mstitele a mučedníci vášně a hříchu beztrestně vedeni jsou na pranýř ještě většími hříšníky. Panorama zla, bolesti a hříchu pohybuje se v nejhrůznějších a vrcholných scénách před čtenářem, a autor, marionettář těch ubohých, ironicky a přece zas soucitně je řídí. Scenerii tomu všemu dal venkov a maloměšťáctví, jež analysoval slavnostními chvílemi před oponou divadla, při komedii, na smuteční schůzi za mrtvého měšťana a zase zevšedňujícími okamžiky v klidném tempu věčně stejných a zděděných předsudků a povinností. Autor nikde nesplývá s těmi malými a všedními životy, filosofickou reflexí, skepsí a ironií bezděčně kritisuje jich možnosti i cenu jich života a přiznává se k výslednici toho, k hlubokému smutku. Končí také parallelou, jež necení valně života: jsme ubozí, mnozí z nás přirozené právo platí taxou vlastního života, volíme stále mezi chlebem a krví, zcela jako ta lapená a do pasti zoufalým hladem hnaná myš. Sociální a psychologický zisk knihy je skvělý, a také umělecky dává mnoho svérázného a nového. [Ž.]

Antiky *Emila Trevala* jsou míněny v širším slova smyslu a obnovují obrazy východních kultur, u nás celkem málo pěstěných, především assyrské a hebrejské. Není tu sice nových hledisek, myšlenkově leckde vzpomenete Huga, Leconte de Lisle, Vrchlického a j., děj je tu mnoho zatěžován neúměrnými obrazy a obraty, ale jediný motiv, Jonáš v Ninive, stačí, aby si všichni knihy povšimli a přesvědčili se, co básnické síly, myšlenkové hloubky a citové mohutnosti lze vytěžit z orientálních kultur. Kniha zaujme mimo to také prostředkově: autor lékař leckde užil obrazu z povolání, neváhal leckde i motiv (na př. Vale Lalagé, hallucinování v sanatoriu Montalto) lékařsky propracovat a mimo to přihlížel k jazykovému bohatství středočeských autorů: případ vzácný, protože se u nás tradice jazyková zanedbává a řeč neosvěžuje a nezpestřuje zapadlými a přece bohatě cennými výrazy. [Ž.]

Fr. Procházka **Pepánkem nezdarou** neřeší sice vývoje dětské duše po stránce paedopsychologické, jak před lety mimoděk pěkně Jurkou učinila M. Gebauerová, ale i při své převahou zábavné tendenci přispěl k otázce cennými postřehy. Dětská zvědavost, lhavost, vynalézavost, dětský vzdor a smysl pro spravedlnost, vztah dítěte k životu, k dospělým, k přírodě a mnohé jiné složky, jež spolupůsobí k tvorbě jich duševní náplně, podány tu jemně

a sytě. Je škoda, že autor někde příliš látku rozšířil belletricky a mimo vlastní thema a že leckde znovu zajímavý postřeh variačně vystiňoval: kniha vypadla by hutněji a působivěji a čtli by ji malí i velcí s větším a nerušeným zájmem. [*Ž.*]

Cvičebná kniha jazyka latinského pro sedmou a osmou třídu gymnasijní. Sestavil *Petr Hrubý*. V Praze 1907, Jednota českých filologů. Str. 151. Za K 2·40.

Stálému volání po dobré cvičebné knize pro septimu a oktavu konečně vyhověno. Bylo by si arci přáti, aby p. vydavatel raději byl pokračoval ve svém díle a přiřadil ke svým latinským cvičebnicím pro nižší gymnasium cvičebnou knihu pro kvintu a sextu anebo raději hned pro celé vyšší gymnasium. Leč jsme rádi, že vyhověno nejnaléhavější potřebě, a kojíme se nadějí, že pan vydavatel při své znalosti věci, zkušenosti a svědomité píli vypracuje nám cvičebnici i pro kvintu a sextu, abychom konečně měli řadu cvičebnic pro celé gymnasium zpracovaných dle jednotného plánu v jednom duchu. — Tato cvičebná kniha podává bohatý výběr článků ku překladu (84) o více jak 150 lekcích, které většinou se přimykají k četbě autorů čtených v sedmé a osmé třídě. Překládání usnadněno je hojnými poznámkami pod čarou a téměř úplným slovníkem. Co nás nejvíce těší a co při srovnání s Rissovou cvičebnicí nejvíce bije do očí, je česká mluva článků, naprosto vybavená z otrockých pout latiny.

Ale náležitě zrevidovaný přídavek, obsahující poznámky stilistické a fraseologické, s jakým se po příkladě Haulerových cvičebnic setkáváme u cvičebnice Tim. Hrubého-Šulce pro kvintu a sextu, doporučoval by se snad měrou ještě větší při této cvičebnici, určené pro nejvyšší třídy. — Kniha se doporučuje sama sebou a také poměry jsou jí neobyčejně příznivy. Nemá konkurrence a cvičebnice Rissova je vyprodána. Že nebyla již letos zavedena na většině ústavů, toho příčinou je malá reklama Jednoty českých filologů a pohodlí mnohých klass. filologů, kteří horlivě trvali při starém, ač věděli o lepším novém. *K.*

Slovníček k prvým čtyřem zpěvům Homerovy Iliady. Pořadem veršovým sestavil *Gabriel Šuran*. Třetí opravené vydání. V Praze 1907, Bursík a Kohout. Str. 110. Za K 1·50.

Tato oblíbená pomůcka, která značně usnadňuje gymnasijnímu žactvu počátky četby Homera, dočkala se již třetího vydání. Výhody takovéhoto slovníčku pečlivě pořízeného s potřebnými nejnutnějšími výklady a odkazy na grammatiku jsou očividné. Není ani třeba zvláště na něj upozorňovati. Snad by se doporučovalo přibrati ještě šestý zpěv Iliady, který se vždy čítá. Ostatně ani slovníček pro jiné zpěvy nesetkal by se asi s neúspěchem, a když nic jiného, zvýšil by chuť žactva pro domácí četbu. *K.*

Homerova Odysseia. K potřebě školní upravil *Vil. Steinmann*. K druhému vydání upravil Dr. *Rudolf Kníže*. V Praze 1907 nákladem A. Storcha syna. Cena 3 K 70 h váz.

V úvodu podává Kníže prostými slovy jasně podrobný obsah Odysseie. Souborný nadpis *Ἀλκίνου ἀπόλογοι* potřebuje výkladu. Po stručném přehledu děje podává K. výklad o původu a komposici básně. Co vykládá o rozdílech mezi Iliadou a Odysseí, nepřesvědčuje — daleko přesvědčivější důvody byl by p. autorovi podal příslušný odstavec prvého dílu Berykovy literatury. Mínění, tuším, Mackrodtovo, že ve slovech „*Οὔλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ ἔμμεναι* (ζ 42)“ slovo *φασὶ* je míněno ironicky a tudíž svědčí o době pozdější, nežli je doba neochvějné víry v Iliadě, neměl p. autor bráti za své z ně-

kolika důvodů. Tvrdí-li se (str. XXV.), že řeč v obou básních je stejná, nedbá se rozdílného ἦθος obou epopejí, kterého si žák brzo všimne i sám, a nedbá se rozdílu významového jednotlivých slov, na který žák leckdy bude musit být upozorněn (tak hned při četbě prvého zpěvu při slově *δαίφρων* ve verši 45.). Knize připojena jest reprodukce hlavy Odysseovy ze sošky v Museu Chiaramonti, ukázky rukopisu, jakož i seznam vlastních jmen, který snad leckdy jak při četbě tak při opakování bude žáku užitečen, ježto ke jménům bohů, reků atd. přidána jsou epitheta jejich.

Text a výbor vzat jest z vydání Steinmannova s hojnými záslužnými změnami v interpunkci a spojování vět logicky souvisících pomocí dvojtečky, čímž porozumění značně bývá usnadněno. Tisk jest velmi zřetelný. Ze všech těch důvodů doporučuje referent knihu co nejvřeleji. *F. H.*

Aristotelova definice tragoedie je stále ještě předmětem výkladů. Nejnověji se jí obíral *F. Knoke* **(Begriff der Tragoedie nach Aristoteles.** Berlin 1906), který vykládá, že definice vlastní zní jen *ἔστιν οὖν ἡ τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις*; co následuje, jest jen výklad toho, co pověděno napřed; zejména slova *δι' ἐλέου καὶ φόβου* nemají se dle jeho výkladu spojovati s participiem *περαίνουσα*, nýbrž stojí sama o sobě vykládajíce dřívější výraz *σπουδαίας*. Knoke dokazuje z dikce Aristotelovy oprávněnost tohoto výkladu. I překládá definici Aristotelovu tak, jako u nás prof. Hostinský (srv. Ottův Slovník naučný s. v. Tragoedie). Proti tomuto výkladu obrací se *St. Haupt* v čl. **Disposition der Aristotelischen Theorie des Dramas** (Program gymnasia ve Znojmě 1906—7), ale trvám, že neprávem, jak také míní Muff ve svém referátě o tomto článku (Wochenschr. für klass. Phil. 1908, 205). *H-r.*

Právě v době, kdy jsem se svými žáky konal na základě Šubrtovy chrestomathie pokusy v indukčníme thodě při výkladech literárně-historických a kdy psal jsem o téže věci články pro tento časopis, dotiskovala se v Německu učebná kniha založená konsekventně na indukční methodě výkladů literárních: *Henri Bernecque-Benno Röttgers*, **Recueil de Morceaux choisis d'auteurs français.** Livre de lecture consacré plus spécialement au XIXme siècle et destiné a l'Enseignement inductif de la Littérature française moderne et contemporaine. Weidmann, Berlin. 1907. (XVI+514, 5 M.). Obšírnější referát o této knize, první systematické učebnici tohoto druhu, kterou výhodně doplňují rozbory a výklady k otištěným výňatkům, sebrané od autorů ve zvláštní svazek (Commentaire littéraire, 120 str., 2.80 M), nejlépe ukáže, co zajímavostí a předností tato methoda má, a spolu objasní leckteré požadavky, jež na knihu tohoto druhu nutno míti.

Při výkladech literárních může jíti o trojí věc: o rozbor určitého díla některého autora, po případě vybraných ukázek, při čemž výsledky zhušťují se a seskupují v charakteristiku literárního jeho profilu, o poměr autora vykládaného k literatuře jeho doby, čímž získává se znalost směrů, škol a bojů literárních, a o vztahy jeho k literatuře dob předcházejících, jichž určení jednak dodá plastičnosti tomu, co dosavadními rozbory bylo získáno, jednak ukáže pohyb literárního vývoje; konečně pak o převedení toho, co bylo poznáno, na příčiny mimo vlastní literaturu ležící, na poměry politické, sociální a kulturní vůbec. Ve všech těchto třech skupinách výkladových může se užíti methody induktivní, neužívá se jí však v nich stejně: při rozboru děl literárních a při charakteristice autorů, myslím, že methody té se obecně již užívá, při stanovení však škol a směrů a při určování pohybu literárního vývoje je me-

thoda induktivní novinkou i v Německu, kde zájem o methody vyučovací podle slov autorů recensované učebnice je přece nejčilejší a k jejímu užití i při výkladech skupiny poslední možno pozorovati jen nesmělé náběhy. Proto soustředí se ovšem náš zájem při posuzování knihy Bernecque-Röttgersovy hlavně na výběru a sestavení materiálu pro výklady skupiny druhé a třetí, ač i pro skupinu první přináší učebnice tato značné zbohacení.

Prohloubení charakteristiky jednotlivých autorů — a tím i jednotlivých směrů — dosahují autoři dvojím způsobem: rozhojněním materiálu a zdůrazněním methody srovnávací. Nebudu se zde zabývati zásadami rozboru děl literárních ve škole — snad se naskytne brzo příležitost, abych toho, co snažil jsem se dovoditi v třetí kapitole svých studií o Tainovi (letošní ročník Věstníku Č. Akademie) pro badání vědecké, využil i pro methodu výkladů školních; jistě však nutno schváliti, kladou-li autoři místo jednotlivých dlouhých vyňatků souvislých četné, avšak charakteristické ukázky z různých děl téhož autora a přihlížejí-li systematicky i k theoretickým úvahám produktivních umělců (tak u Régniera, Corneille, Racina, Molièra, V. Huga, Th. Gautiera, George Sandové, Sully-Prudhomma, Flauberta, Maupassanta, Zoly, Alex. Dumasa ml., Bourgeta a Anatola France), a stejně zaslouží jen pochvaly, jsou-li ukázky vybírány tak, aby žáci často mohli srovnávat různé zpracování týchž themat u různých autorů (Chateaubriand, Flaubert-Goncourtové, Hugo-Lamartine-Musset, Michelet-Guizot, Michelet-Thiers, Flaubert-Maupassant), nebo dána-li jim příležitost stopovati na různých redakcích téhož místa autorovu úzkostlivou péči o vytříbení slohu a rytmu (u Lamartina a Flauberta). Ale přece myslím, že by se materiál dal tu rozhojniti o jeden úrodný prvek: povaha chrestomathie sice nepřipouští, aby do ní pojata byla díla většího rozsahu celá, a tím nutně schází ve sbírce takové materiál pro posouzení autorova umění komposičního, zejména při pracích dramatických a epických, na př. u dramatu a románu, a mezera ta se při časové omezenosti výkladů školních dá jen zřídka nahradit souvislou četbou, ale rozhodně dá se posoudit zvláštní záliba při výběru themat a látek, pro četné spisovatele tak charakteristická, ze stručného obsahu větších jejich děl. S tohoto stanoviska myslím, že obsahy děl, tak kaceřované jako suché a zbytečně surrogáty, mohou v leckterém případě obhájiti své existenční právo v učebnicích literárních.

Přihlédneme-li nyní k tomu, jaký materiál Bernecque a Röttgers skytají nám pro charakterisování jednotlivých směrů a období a pro stopování linie literárního vývoje, musíme nejprve opakovati obdobně totéž, co jsme řekli o jednotlivých autorech. Také zde uváděním výňatků ze spisů ovládajících filosofů a myslitelů snaží se autoři ukázati duševní atmosféru jednotlivých dob (Descartes pro XVII. st., Montesquieu, Voltaire, Encyclopédie a J. J. Rousseau pro XVIII. st.; paní de Staël pro romantismus; Renan, Claude Bernard a Taine pro období realismu a Renan znovu pro dobu moderní) a přihlížejíce ke všem odvětvím umění slovesného (na př. ke kritice literární), usilují charakterisovati jednotlivé periody v celém jich rozsahu. Ovšem že způsobem tím charakterisují jen význačné literární směry XIX. st. — ze st. XVI., XVII. a XVIII. uvádějí jen několik ukázek, právě tolik, aby se výklad o periodách následujících měl oč opřít. Století osmnácté nebylo ovšem v první své polovici tak literárně důležito, ač by ukázka z Lesage byla výhodnou folií k modernímu umění romanopiseckému, ale století sedmnáctému mělo být věnováno přece více místa právě proto, aby reakce proti němu, od Rousseaua až k Hugovi, plastičtěji vynikla.

Vlivy a příčiny mimoliterární, které jsme zařadili ve třetí skupinu výkladovou, týkají se ovšem v přední řadě životních poměrů autorových, pak současných událostí politických i kulturních. Oboji tyto průvodčí činitele dění literárního kniha recensovaná stopuje, ač ovšem způsobem různým: současné události politické i kulturní sestaveny jsou velice přehledným a pečlivým způsobem v synchronistických tabulkách na konci knihy, kde v desíti sloupcích můžeme přehlédnouti souvislost událostí politických, vědeckých, důležitých dat z literatur cizojazyčných a z dějin ostatních umění s důležitými letopočty francouzské literatury, životní poměry autorů jsou však využitkovány jen v několika roztroušených poznámkách. A přece by se z tohoto materiálu, který by se zvláště výňatky z korrespondencí a denníků dal v chrestomathii výhodně vtěliti, mohlo velmi mnoho induktivních poznatků získati.

Avšak dvoje rozšíření, o němž se stala zmínka, je jediný požadavek, který bych měl pro příští vydání knihy Bernecque-Röttgersovy, cenné i pro kruhy mimoškolské. A požadavku tomu dalo by se snadno vyhověti; kdyby zbytečné výklady o dějinách jazyka francouzského byly na začátku knihy vypuštěny a přehled dějin franc. literatury byl nahrazen shrnujícími poznámkami na konci jednotlivých oddílů chrestomathie, mohl by i při dvojím rozšíření obsahu zůstat objem knihy týž. *Mts.*

Poznámky v posudku předcházejícím učiněné uspoří nám mnoho výkladů při ocenění jiné podobné knihy, jejíž posouzení zase leccos doplní, co musilo dříve zůstat opomenuto. Jde tu o chrestomathii sestavenou pro studium anglické literatury, o níž promlouvám tu i z té příčiny, že podle všeho studium řeči a literatury anglické bude se stále mohutněji šířiti: je to dávno známá anthologie Herrigova, nyní würzburským professorem M. Förstrem zcela přepracovaná (*Herrig-Förster*, **British Classical Authors,** *Braunschweig, G. Westermann, 4. otisk 1908; XX + 760 + 48 str.*).

Podkladem není tu sice methoda induktivní, nýbrž ta, kterou jsem ve svém článku o výkladech literárně-historických nazval methodou illustrační: po krátkém životopise a ocenění autorově následují ukázky. Pořadatel však ukázky ty vybíral tak obezřele a obor literatury pojal tak široce, že možno knihy jeho s prospěchem užíti i při výkladech induktivních. Jestliže jsme chválili při knize Bernecque-Röttgersově přihlížení k theoretickým projevům literárních směrů, nalézáme v chrestomathii Herrig-Försterově výňatek ze Sidneyovy Obrany poesie a Drydenovu úvahu o překládání, Johnsonovu charakteristiku Shakespeara a Harlittova Hamleta, ukázky z literární kritiky Matthew Arnolda a úryvky z Ruskina. Ale přece k seznání literárních názorů rádi bychom četli něco z Popeovy básnické poetiky a z úvah Wordsworthových o úkolu poesie, neškodil by otisk některého z těch Addisonových článků ve Spectatoru, v nichž se ukazuje na krásu národních ballad, a k prospěchu by byla i ukázka z Woodových nebo Youngových úvah, které byly předzvěstí romantiky. A jako Descartes doplňoval v chrestomathii francouzské literatury XVII. st. a Renan s Claude Bernardem objasňoval vývoj realismu, nalézáme v anthologii anglické výňatky z Locke a Hume, Milla a Huxleye, čteme tam ukázky z nejlepších historiků a kritiků. Ale vše to je jen jaksi zařazeno nahodile, bez systematického podkladu určité methody.

Za to plného uznání zasluhuje filologická akribie, s kterou Förster uvažoval o všech drobnostech své knihy, pokud týkají se povinností vydavatelských. Zvláštním článkem v odborném časopise hájí své přesvědčení, že otiskovati se má z vydání „letzter Hand“ a ne z první redakce, pro jednotlivé

nutné rekonstrukce v lidových balladách chystá vědecké zdůvodnění a některé drobné texty mají cenu kritických vydání; údaje životopisné čerpá z nejnovějších pramenů a slovníčku, jenž obsahuje ovšem jen nejřidčeji se vyskytující výrazy, a při seznamu vlastních jmen je věnována výslovnosti a správnému vymezení významu pečlivost největší. Myslím, že také tato kniha najde hojně čtenářů v kruzích mimoškolských. *Mts.*

Velmi zajímavý článek — o němž dnes zatím prostě referuji — otiskuje v právě vyšlém sešitě časopisu původně Kuhnova (Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, 42, 1) *R. M. Meyer* pod názvem: **Gibt es Lautwandel?** Jde tu, jako u tohoto badatele častěji, spíše o zajímavou myšlenku, bohatě ovšem z jeho rozsáhlých vědomostí illustrovanou, než o systematicky probádaný vědecký poznatek: ale myšlenka ta dotýká se problému tak závažného a řeší jej tak zajímavě, že článek Meyerův dojde jistě povšimnutí všeobecného.

Autor vychází od přehlídky dosavadních pokusů o vysvětlení změn hláskových. Čítá celkem čtvero vysvětlování, které má oporu v prokázaných faktech: 1. směr filosofický (sprachphilosophische Erklärung) hledá ve změnách jazykových — tedy i hláskových — projev tendence pro uskutečňování určitého ideálu řeči, ať již obecně lidského či národně typického, jak viděti možno v dílech W. Humboldta, Steinthala, Fincka; 2. směr psychologický, repraesentovaný na př. Schererem a nedávnými spisy Vosslerovými, vidí ve změnách těch funkce duševního vývoje; 3. směr ethnologický, jenž vlivem okolností nejvíce přívrženců má v romanistice, z níž vyšel i čelný jeho zástupce Ascoli, snaží se převést změny jazykové na vlivy cizorodých řečí, které národ, o nějž jde, našel v zemi při svém usídlení; 4. směr pak fysiologický, jak jeví se zejména u Fr. Kaufmanna, tvrdí, že změny hláskové podmíněny jsou změnami orgánů.

Po této přehlídce přistupuje Meyer ke kritice. První tři směry — ke čtvrtému staví se naprosto odmítavě — skutečně konstatují tendence jazykového vývoje, ale změn hláskových nevysvětlují, prostě proto, že změn hláskových není — to, co my takto nazýváme, je jen výsledek výběru mezi koexistujícími parallelními tvary: es gibt nur Auswahl zwischen Parallelformen. Tento svůj odvážný názor objasňuje autor četnými příklady, branými přirozeně z dějin jazyků germánských.

Jak již bylo řečeno, vzbudí výklady Meyerovy jistě hlučný ohlas a odborné kritiky a polemiky jistě hodně zas přispějí k objasnění problému, o nějž jde, a tím i ke správnějšímu ocenění názorů Meyerových. Zdá se mi však již dnes jisto, že Meyer problém změn hláskových neodstraňuje, nýbrž jen posouvá na pole jiné: i když uznáme, že při tak zv. změně hláskové jde vlastně o ovládnutí jedné z četných již existujících variant, zbude přece ještě vyzkoumati příčinu těchto variant a příčinu ovládnutí jedné z nich. *Mts.*

Ohlasy časopisů: V *Revue bleue* (9. května t. r.) uvažuje stručně, ale pěkně a důkladně známý *F. Brisson* o krisi školní (*La crise scolaire*). Škola je ustavičně předmětem sporu; v ní odehrávají se a vybojují předem boje, které potom vejdou v život veřejný veškeren: bojují dnes o ni strany náboženské (katolíci ve Francii pomocí Société générale d'éducation využívajíce svobody zákonů napadají školu), jindy bojovaly strany politické. A přece ona má mít jistý self-governement — ale musila se hájit založením všeobecného spolku, jistého druhu syndikátu (Amicale). Spor přenáší se i do duše učitelovy, jehož způsob i látku výchovy představují si vždy dozorčí orgány

po svém, majíce pro vše táž slova jako jejich odpůrci (demokracie, svoboda atd.): nezbývá než učiteli důvěřovat, dát mu svobodu, jak si to už geniálně proveditelné představoval Condorcet odloučiv dozorčí orgán školský úplně od správy politické, čímž se blíží jeho návrh velmi dnešním požadavkům socialistickým vůči škole obecné. A něco podobného by se mohlo říci i o školách středních, musí dodati referent. *H—c.*

Časopis *Die neueren Sprachen* (red. Viëtor) přináší článek prof. *Pfeffera* z Karlsruhe; *Seid einig. Eine zeitgemäsze Erörterung methodischer Fragen.* Jsou to výklady o cíli a methodě učení novým jazykům, pokud by se na nich mohli či měli dohodnout všichni učitelé. Cílem studia nových jazyků může prý být na střední škole: 1. správná výslovnost, 2. cvik v ústním i písemném užívání cizího jazyka, 3. schopnost nepříliš těžkému původnímu textu francouzskému porozumět ze čtení, 4. podrobná znalost mluvnice, t. j. „dokonalé ovládání obvyklého jazyka", 5. znalost některých důležitějších klassických děl a nové literatury, opřená o četbu, 6. ve vyšších třídách pohled v literárně-kulturní rozvoj toho kterého národa z vybrané četby pečlivě a účelně volené, pokud takové znalosti lze nabýti z četby básnických i jiných ukázek, k nimž připojí učitel své výklady. Tedy pro nás nic nového. A ani v části methodické až na podrobnosti, které nutno číst, nic podstatně od methody naší různého. V témže časopise je i článek *A. Büttnera Die Muttersprache im fremdsprachlichen Unterricht*, jehož správné ideje po všech směrech článek vřele doporučují a dají se takto asi shrnout: hlavní cíl je mluvení, po němž teprve přichází psaní; vyučovací řečí je francouzština, pokud je možno tím zajistit plný úspěch. Užívání cizí řeči na vyšších stupních nastupuje všude, veskrz, gramatiku a synonymiku nevyjímajíc (vyjma — i na nejvyšších stupních — příliš těžké věci a ethické úkoly vyučovací). Všude lze stavit v přirovnání řeč mateřskou s cizí, ale překlad do cizího jazyka odpadá vůbec na stupních nižších, na středních je mírný a na vyšších je účelným a cenným prostředkem osvojení si jazyka; v těchto dvou stupních lze zavést překlad do cizího jazyka za úkol. Překlad do jazyka mateřského jenom, kde toho třeba (tedy na stupních nižších), a vždy vzorný. Dále o četbě a výboru jejím a o zásobě slovní a čeho k tomu třeba, věci celkem známé. V revui *Das freie Wort* je článek † prof. dra. *A. Dodela: Pädagogische Idealisten.* Vědečtí badatelé, učitelé a žurnalisté, to jsou tři stavy, které jsou dnes pověřeny výchovou lidstva — jsou idealisty. Zvláště však učitelé, jichž stav není státem doceňován a kteří se musí proto lépe organisovat, aby si na př. nemusili pořizovati pomůcky učebné sami (ve vědách přírodních atp.), článek také pravdu mající, ale trochu starosvětského nazírání na běh tohoto světa. *H—c.*

Joseph Veselý: **Premiers éléments de la conversation française quotidienne.** (Písek, Th. Kopecký, 1908, 116 str.)

Vznik knížky, její zařízení, pak práci s ní vysvětlil autor v minulém čísle „Věstníku" článkem „Francouzská konversace na školách středních na základě případné cvičebnice".

Cvičebnice taková je tedy vydána a je vítána v naší školské literatuře. Jistě francouzština, jak jí učíme na střední škole podle zavedených učebnic, je ve značné míře papírová a historická. Ve mnohém učíme mrtvým větám zašlých dob. Nejpatrnější je to na knize kvintánské, všeobecně zavedené. Kdežto Šubrtovy cvičebnice pro III. a IV. třídu jsou vskutku praktické, je tato kniha kvintánská právě nepraktickou svými neživotnými články francouzskými i českými, násilně kroucenými, aby do nich mohla býti vměstnána všechna pravidla i výjimky, připojenou čítankou, plnou ctihodných veršů ze století XVII. a XVIII. K této knize přistoupí pak v sextě a septimě chrestomathie převážně historicky sestavená. Praktická francouzština,

k níž byly náběhy v tercii a kvartě, v ostatních třídách mezi papírovou francouzštinou čítanek žákovi jako by vyvanula z paměti.

Konversační knížka sic učení francouzštině neobrodí plně, ale může je přece přiblížiti skutečnosti a dnešku. Autor radí, začíti s ní v kvintě. Správně. Zjednodušte kvintánskou skladbu, z níž se stal v cvičebnicích sklad odložených pravidel, nahraďte rokokové básničky praktickou čítankou, s články o Francii dnešní, o Francouzích a jich dobrých i stinných stránkách, abyste živili zvědavost, pak články o životě skutečném vůbec, aby žák slyšel francouzsky i o věcech mu blízkých, samozřejmých. A tu právě navazuje se i pěstování počátků konversace.

Této bolesti je tedy odpomoženo. Odpomoci ideální ovšem těžko se naditi, protože pojem konversace je tak široký! Co všecko nemůže býti předmětem hovoru! A forma hovoru, jak je subjektivní, jak často nově tryská, netrpíc šablony! *Cvičebnice* konversace nese něco z tohoto protikladu mezi spontánností projevu a šablonou. Jsou fakta, jež lze nejjasněji jen jedním způsobem sdělit. Ta ovšem do konversační knížky *učebné* jistě patří. Ale jinak je se sděleními jinými, co do jich obsahu i formy. Tu leckdo jiná sdělení by vybral, často jiné jich vyjádření. Výběr Veselého je po té stránce ovšem subjektivní, ale docela přijatelný.

Autor staví se na stanovisko domácích poměrů. Český student pohovoří si s druhem francouzsky o svých starostech a zábavách. Proto o jídle denním se mluví podle našeho rozdělení (déjeuner, dîner, souper). Proto bylo potřebí pro některá zařízení čistě naše hledati opis francouzský. Procureur de l'État je správná analogie, také docteur en philosophie (srov. E. Hausknecht, Zeit. f. franz. Sprache u. Lit., XXXI, Heft 2. u. 4., p. 82), ale sporné může býti, zda „budova okresního hejtmanství" je po francouzsku „l'hôtel de la capitainerie du district". Třeba se mluví o domácích poměrech, chceme, aby vše mluvené se skládalo z „expressions *très* françaises". Tu nám vadí nejistota: při tak křehkém materiálu, jakým je denní hovor z plynoucí chvíle, neradi bychom, aby do knížky moderní přešla ze starších knížek, z nichž učily se naše babičky v pensionátech, frase odkvetlá nebo zas frase nekorrektní. Jediný řádek v předmluvě: „Francouz pan X. pečlivě s námi prohlédl cvičebnici" rázem by nám ulevil. Od toho požadavku nesmí při moderních jazycích býti upuštěno. Tradujeme tak dost mrtvého materiálu, protože škola vždy pokulhává za životem. Společná práce člověka domácího a rodilého Francouze je zárukou reálnosti (srov., co praví P. Dessoulavy o učebnici Pünjera a Kahle v Zeit. f. franz. Sprache u. Lit., 1907, Heft 6. u. 8, p. 200). Francouz by snad i pro naše poměry navrhl na př. pro „školníka" raději garçon nežli concierge, za commis-voyageur (cestující) raději moderní le voyageur de commerce (tak i na visitkách; první slovo dostalo ve *Francii* přízvuk přihanný), za „XY jest malíř" výraz artiste-peintre (pouhé peintre je *francouzskému* malíři urážlivé; ovšem: Carrière, quel peintre!, poněvadž nemůže býti mýlky), a pod. — Jistě takové sporné věci budou zažehnány v příštím vydání ujištěním o kontrole Francouzem.

Z rozmluv, které autor sestavil, vidíme, jakou si konstruuje psychologii studenta. Je milé, že upouští od tradiční dvojice žáka hodného a žáka zlého (která ještě straší v cvičebnici terciánské a již se celé cítění živého žáčka vzpírá) a že dává hovořiti studentům upřímně jako tvorům z masa a krve. Pro svou osobu připustil bych do takovéto „studentské" konversační knížky (a tou chce býti!) i „živější", nezakrytější některý obrat, na př. když si student *mimo školu* prohodí něco o „karceru", o „smůle", kterou měl, o „plavání". Trochu z „argot d'écolier" by neškodilo a jistě by lépe pro svou barvitost a vtipnost utkvělo v hlavě nežli mdlý obrat korrektní, jaksi officiální.

Veselého student nejen se učí ve škole a doma, ale také se baví. Kreslí, zpívá, fotografuje. Také hraje: v karty, šachy, kulečník a kuželky. A pěstuje sporty: tělocvičí, plave, bruslí, veslaří, šermuje, jezdí na kole, chodí do tanečních zábav. Některý chodí na honby, jiný rád loví ryby. Konají procházky, výlety, cesty. Jsou to svěží partie knihy. Ovšem že učitel podle potřeb a zálib žáků bude tu doplňovati. Při malém počtu žáků byly by možné skutečné „francouzské vycházky" učitele se žáky (tak se i někde dělo, s jakým asi výsledkem?).

Jistě studenti hovoří hodně o své četbě, nebo si sdělují dojmy z divadelních představení. Ta partie mohla býti bohatší. A že by student dnes nečetl novin?

Přivádí tedy kniha do francouzských hodin svěží vzduch přítomného života. Do papírové četby větu, za níž hmatáme skutečný život žákův, jeho konání, smýšlení a chtění. Proto, pro svou osobu, přál bych si v knížce bohatší přítok těch všelijakých, někdy ani dobře nepřeložitelných slůvek i obratů z langage familier, za den tolikrát Francouzem užívaných. Jsou to slova, jimiž to bzučí a šumí kol tebe mezi

Francouzi. Na příklad: Ça va? mon vieux (kamaráde) . . je vais tout doucement . . souffrant m. malade . . parfaitement . . jamais de la vie! . . je vous en prie, je t'en prie . . tu sais, vous savez . . pas vrai? pas? . . dis, dites donc . . závětné va, allez . . „zwei Allerweltsworte", jak je Villatte jmenuje: Tiens! a Voyons! . . různá užití slova monsieur . . obrat: le temps de . . a třeba i výrazy jako: c'est épatant, embêtant, rasant, rigolo, tordant, je m'en fiche pas mal, fiche-moi la paix, oh là là a podobně. Stačila by při nich zkratka na označenou, že nejsou knižní, nýbrž z denního hovoru, a učitel už by je, pokud se nedají dobře přeložit, vysvětlil. — V knížce, již plní „conversation *quotidienne*", překvapuje v některých frasích užití papírového, knižního passé défini!

Tištěna je knížka velmi pěkně, vypravena velmi slušně. Korrektura dělána pilně, přece zůstaly některé chyby: du dur*e* (p. 51), canotoge (p. 67.), am*e*thyste (p. 102), boîte *à* lettres (p. 103), éprouv*ée* (p. 111).

Úhrnem je knížka včasná, prospěšná, milá učiteli i žákům a jistě bude hojně zaváděna jako kniha pomocná. V ohni praxe najde se i kde opravovat a lepšit: kniha je schopna dobrého vývoje. Nebylo by na př. možno ji doplnit i několika francouzskými písněmi s nápěvy, společenskou hrou? *fžc.*

Was hat der neusprachliche Unterricht an den Oberrealschulen zu leisten? Von Dr. *J. Ruska*, Professor an der Oberrealschule in Heidelberg. Winter. 1908. 23 str.

Tuto přednášku ze sjezdů filologův v Mnichově a Basileji otiskl autor z Zeitschrift für französischen und englischen Unterricht také separátně.

Vyšší reálky, postavené skoro na roveň gymnasiím (v Německu), mají tím nové cíle, zvláště v učení jazykům, neboť musí prý potom poskytnout toho, co skytá gymnasium jazyky klassickými. P. autor je proti jazykům klassickým, neboť obsah jich si lze vzít z dobrých překladů (trefné srovnání s Biblí, již nikdo nečte v originále); antiky potřebujeme jen pro její obsah, a i ten je dnes zastaralý, svět se změnil.

Chyba v moderních jazycích je, že se klade důraz na naučení se mluviti jazykem, důležitější je vzít světový názor, rozšíření obzoru z cizí literatury, a tak jenom schopnost učitelova (která také jedině dosahuje výsledků v učení mluviti) udělá ze systematické četby zdroj poznání kultury toho kterého národa. V hlavních věcech tedy lze, ne-li přisvědčiti autorovi, aspoň s ním diskutovati, ale v detailech o methodě učení novým jazykům je vidět, že mluví neodborník (přírodopisec), a proto ani netřeba s nimi polemisovat.

5. sešit čas. *Die neue Rundschau* přináší zajímavý článek *Rud. Lehmanna*: **Kultur und Schule der Gegenwart.** Ptá se vlastně: je škola plodnou zemí kultury či jen jejím šiřitelem? A ježto jde vždy buď o zobecnění, rozšíření, zlidovění kultury, tedy jen o předání jí jiným, nebo o vytvoření, vypěstění, zvýšení její, tedy o individualisaci, není nemožno, aby škola zastala úkol ten i onen. K prvnímu je třeba pevné methody, k druhému svobody. A ukazuje k jednotlivým druhům školství (v Německu), jak se mají k současné, tvořící se teprve kultuře, dospívá k názoru, že dnes by mělo býti popřáno nejen v nich, v rámci dnešních forem školních, ale i mimo ně, zvláště tvorbou nových útvarů školských, více svobody, aby vyhovovaly druhému úkolu také. A k tomu je třeba odvahy a tvůrčích talentů ve vedení školském. *H—c.*

Henri Lichtenberger: **L'Allemagne Moderne. Son évolution.** — Paris, Ernest Flammarion, 1908, str. 399, 3 fr. 50.

Toto číslo z Bibliothèque de Philosophie scientifique uvítáno bude každým germanistou, který chce si učiniti obraz o moderním Německu. Autor, známý u nás z jeho překladu Nietzscheovy filosofie, kreslí tu vývoj hospodářský, politický, náboženský, filosofický a umělecký Německa století minulého a současného, nechtěje, dle slov úvodu, předkládati svůj vlastní úsudek o růz-

ných otázkách, nýbrž snaže se podati zhuštěné hlavní výsledky prací, které jsou jakousi bilancí německé kultury uplynulého století (Lamprecht: Die Geschichte Deutschlands a Zur jüngsten deutschen Geschichte, Schleuther: Das XIX. Jahrhundert in Deutschlands Entwickelung atd.). *Kčr.*

Dr. Julius Glücklich, **Václava Budovce z Budova korrespondence z let 1579—1619** (V Praze, Historický archiv české akademie 1908. Str. XLV. 204 + 4 přílohy).

Václav Budovec z Budova jest vedle Karla ze Žerotína nejvýznačnější zjev českých dějin v l. 1600—1620, v oné tak pohnuté a přece dosud nedosti prozkoumané době. Cestoval mnoho (byl v Italii, Francii, Anglii, Dánsku a Turecku), viděl a znal mnoho, byl činný literárně, měl styky se znamenitými osobnostmi zahraničními a stál v popředí důležitých let 1608—9, 1618—20. Přes to bylo dosud poměrně málo učiněno k poznání tohoto zajímavého muže, a zasluhuje tedy již předem nejširší pozornosti první krok, který v tom směru byl učiněn vydáním jeho korrespondence do r. 1619.

Jak obtížný úkol obral si vydavatel prof. Glücklich, patrno jest z úvodu k jeho práci, kde vypisuje, co vše bylo mu od r. 1904 podniknouti za účelem pouhého shledání materiálu roztroušeného po archivech půl Evropy. Všechen na ten čas dostupný materiál činí 80 dopisů, dílem Budovcových (poslední dva jsou dopisy jeho syna Adama), dílem jemu psaných, z velké části dosud neznámých. Jsou tu zastoupeni vedle četných pánů českých také kurfirst braniborský Jan Zikmund, hrabě Filip Ludvík Hanavský, theologové Grynaeus, Polanus, Beza, Chytraeus a j. Vydavatel podává ve velmi pěkné úvodní studii (str. XXII—XXXVI) charakteristiku Budovcovu, jak z jeho korrespondence se jeví, a osvětluje jeho osobnost názorně a zajímavě na širokém pozadí nábožensko-politické situace tehdejší. Budovec byl osoba v podstatě nábožensky založená, jeho zbožnost nabývá časem rázu mysticko-sentimentálního. Poznav v Cařihradě nebezpečí islamu, byl zaujat, ovšem více v theorii, myšlenkou tolerance sekt křesťanských, všech, které se drží aspoň učení o Trojici. Při tom však trval proti papežství na stanovisku odmítavém a nepřátelském, jež na nejednom místě jeho dopisů proráží. Skutečné události doby tehdejší byly ostatně na překážku shody i mezi evangelíky samými. Kalvinismus šířil se v Německu na úkor ne katolicismu, nýbrž lutheránů. Přirozeně uzavřel se luteranismus dogmaticky i politicky proti kalvinistům a v zarytém nepřátelství k nim spojoval se proti nim raději s katolíky. Věc ta jest důležitá pro pochopení současných poměrů v Čechách. Obdobně s tímto vývojem v Německu vzdalovali se čeští lutheráni čím dál více od Jednoty bratrské, jež klonila se ke kalvinismu, a bylo právě velikou zásluhou Budovcovou, že r. 1609 dovedl obojí stranu spojiti ke společnému postupu pro vymožení majestátu. Později však protivy znovu se zostřily. Nepřátelské postavení stran v Německu vysvětluje také nepříznivé chování lutheránů k české věci od r. 1619, když králem českým zvolen kalvín (příznačná jest na př. radost v protestantském Berlíně nad porážkou Čechů r. 1620).

Z nejzajímavějších dopisů sbírky jest právě poslední list Budovcův (č. 78), psaný Karlovi St. ze Žerotína r. 1619 (v úvodu na str. X. omylem 1609), jejž vydavatel nalezl v archivu drážďanském; jest to apologie stavů českých z let 1618—19, jež důrazně se obrací proti známému stanovisku Žerotínovu. Pokud se týče jazyka dopisů, psány jsou cizincům latinsky a německy, domácím pánům česky. Překvapují dva německé listy, psané Albrechtovi Pětipeskému a Vokovi z Rožmberka (tomuto vedle jiných českých).

Vydání pořízeno jest podle moderních požadavků velmi pečlivě. Dopisy jsou opatřeny instruktivními regesty; četné, a na kolik mohu souditi, velmi důkladné poznámky, vysvětlují text po stránce věcné leckdy nesnadný; v nich samých jest uloženo množství pilné práce. Kniha opatřena je důkladným rejstříkem. Jako přílohy připojeny jsou dva snímky rukopisu Budovcova (lat. a čes.) a snímky dvou allegorických obrazů, jež Budovec přiložil k jednomu dopisu, psanému hr. Hanavskému. — Edice Glücklichova jest cenným příspěvkem pro lepší seznání českých dějin na poč. XVII. stol., a bylo by si jen přáti, abychom se brzy dočkali úplné biografie onoho znamenitého muže. *Hýbl.*

Kuffner Hanuš: **Husitské vojny v obrazech.** (Sbírka 59 mapek a plánů k dějinám válek a válečnictví husitského se stručným výkladem zobrazených dějů. — Nákl. vlastním. Cena 5 K.)

Dílko má podle slov autorových zobraziti v mapkách, co Palacký, Tomek a jiní historikové sdělují o nejslavnějších válkách českého národa, znázorniti výkony strategické a taktické, jimiž ve stol. XV. prosluly voje husitské. K mapkám je vždy připojen text s výkladem. Vojenské vzdělání umožnilo autorovi podati pěkný obraz vozové taktiky husitské. Mapky chronologicky srovnané zobrazují pochody husitů i nepřátel, bitevní plánky, obležení měst od počátku bouří husitských až do bitvy u Lipan. Leckdy při nedostatku pramenných zpráv musí autor kombinovati a voliti pak údaj vojensky pravdě nejpodobnější. Mapky nejsou sice vždy nejzřetelnější, ale dílka lze vhodně použíti při výkladu o dějinách husitských.

Program gymnasia v Pelhřimově přináší článek prof. *Fr. Jezdinského:* **Ve vlasti myrt a tacet.** Článek týká se vlastně jen ostrova Losinje, hlavně jeho flory, jíž jest věnována větší část pojednání. Ke konci jest zmínka poměrů geologických, klimatických a ethnografických.

Program smíchovského gymnasia obsahuje článek *A. Lecjakého:* **O významu Colbertově;** gymnasium *třebíčské* čl. *J. Adámka* z nových dějin Rakouska: **Účastenství Rakouska ve třetím dělení Polska.** — Oba články přinášejí známé věci.

Olomoucké gymnasium má ve svém programu článek *prof. J. Doležala:* **Z krajů Pobaltických.** Jest to popis prázdninové cesty, podniknuté autorem přes Vratislav, Poznaň, Toruň, Malborg, Varmin, Kralovec do Vilna, Rigy, Petrohradu, Helsingforsu, Stockholmu a Upsaly. Pojednání, jak se v úvodě podotýká, má býti doplňkem učiva zeměpisného, probíraného v nižších třídách a spolu dějepisného ve třídách vyšších. Účelu svému článek snaží se dostáti; všímá si poměrů hospodářských, klimatických, společenských v jednotlivých místech, navazuje na historické reminiscence, vytýká umělecké památky. Četné illustrace, pokud skrovné poměry programového článku dovolují, plánky Petrohradu a Stockholmu, celkové pohledy na města, obrázky stavitelských památek činí článek jasnějším a studentům tím zajímavějším.

Langlova sbírka obrazů k dějepisným výkladům byla rozmnožena čtyřmi novými obrazy, které jsou vhodným doplňkem celé sbírky. Kolosálnost i hieroglyfická dekorace zdí a sloupů v architektuře staroegyptské velmi dobře jest vystižena zdařilou reprodukcí *zřícenin chrámu v Karnaku.* Také podařila se výborně rekonstrukce *ústřední síně lázní Caracallových.* Pohled do centra nejvelkolepějších lázní římských jasně seznamuje s veškerou uměleckou i architektonickou výzdobou, vzdušností i imposantní prvotvorností velikých staveb římské doby císařské. — „Le balla" Florencie bohata jest

krásnými stavbami. K nejstarším náleží palazzo Bargello, zvaný též palazzo del podestà. Nádvoří palácové jest z nejpůvabnějších, památné také tím, že na jeho prostranství roku 1762 spálena byla inkvisiční mučidla. Nejkrásnější část, malebné schodiště, jest pěkně reprodukováno. Sloh barokní po stránce architektonické i malířské dobře representován jest reprodukcí vnitřku *ústředního sálu dvorní knihovny vídeňské.* Předměty obrazů jsou dobře voleny, reprodukce pěkné, zdařilé a po této stránce obrazy, které vydalo vídeňské nakladatelství Hölzlovo, svému účelu, totiž účelné pomůcky vyučovací, úplně vyhovují.

Hölzlovo nakladatelství vydalo na čtyřech listech v 32 obrazech **typy evropských národů.** Atlas ten je doplňkem atlasu, vydaného před čtyřmi lety, kdy prací Heiderichovou znázorněny byly plemenné typy lidské. V novém atlase zastoupeni jsou nejdůležitější národové evropští a volen pro každý národ typ průměrný, totiž takový, který jest nejvýraznější a nejhojnější. „Čech" zobrazen jest sedlákem v kroji moravském. Obraz dodal prof. dr. Jindř. Matiegka. Atlas účelu svému, podati pokud možno správný obraz národův a kmenův evropských, celkem vyhovuje, a bude dobrou pomůckou vyučovací.

Knud Rasmussen, **Neue Menschen.** Ein Jahr bei den Nachbarn des Nordpols. Z dánštiny přel. E. Rohrová (Bern 1907). Krásný kus kořisti dánské literární expedice do Grónska, kde Rasmussen, sám po matce Eskymák, pobyl mezi Eskymáky ode všeho ostatního světa odloučenými celý rok, vylíčil jejich život a zpracoval jejich báje a pověsti. Některé kapitoly jsou vlastně samostatnými povídkami, které jsou tím zajímavější, čím život těchto lidí jest nám vzdálenější. Doufáme, že práce ta vyjde brzo v českém překladě. *Nu.*

Klimatické poměry západní Moravy dle výsledků pozorování v letech 1883—1902. Napsal prof. *Boh. Los.* Druhá část. Srážky. Program reálky v Telči 1907.

V prvním díle stejnojmenného článku (Program reálky v Telči 1906) pojednáno o poměrech teplotných, v druhém díle se mluví o srážkách. — Průměrné roční maximum má Sněžník Králický (1172 *mm*) a Fryšava u Nov. Města (933 *mm*). Srážek ubývá s nadmořskou výškou směrem k jihovýchodu. Minimum Krumvíř (488 *mm*).

Nejvíce srážek připadá na léto, nejméně na zimu. — Roční maximum bývá v červenci, roční minimum v únoru. Podružné maximum v květnu, minimum v listopadu.

Množství srážek spadlé za 24 hod. jen výjimečně pozorováno. Absolutní maximum Sněžník (19. VI. 1883 153.1 *mm*).

Nejvíce dnů se srážkami během roku má Sněžník (227), Fryšava (158). K jihovýchodu ubývá. Minimum Drnholec (73).

Maximum dnů srážkových připadá na květen, červen neb červenec. Minimum na září neb listopad.

Množství krup pozorováno poměrně málo. Maximum v květnu až červenci.

Na Sněžníku padal sníh i v červenci. V drsných částech českomor. vys. padává od října do května (inclus.). V nížině při Dyji a Moravě od listopadu do dubna.

Bouřky přicházívají nejčastěji od západu neb severozápadu. Maximum v létě neb na jaře. Zimní bouřky jsou vzácností. Bouřek ubývá od sz. k jv.

Největší oblačnost má Sněžník (6·8). Ubývá jí k jv. Nejmenší Krumvíř (4·4). Maximum v zimě, minimum v létě. Na podzim větší než na jaře.

Tlak vzduchu pozorován méně. Větry převládají Z. a Sz. — Na nechráněných místech též S., v jižní Moravě JV. Síla větrů roste od jihu k severu a od západu do středu země. Vlhkost vzduchu málo pozorována. Maximum v prosinci neb lednu, minimum v dubnu neb květnu.

Podnebí Moravy je přechodem od přímořského k vnitrozemskému.

Následují tabulky, udávající roční průměry výše srážek, průměrné výšky jednotlivých ročních dob, výšky v únoru a červenci, počet dní se srážkami, krupobití, pozorování prvního a posledního sněhu, bouřek, oblačnosti, směru větrů a síly větrů. *Fr. Koláček.*

Geographisch-statistisches Welt-Lexikon. Ein Nachschlagebuch über die Länder, Staaten, Kolonien, Gebirge, Flüsse, Seen, Inseln, Städte, Marktflecken, Badeorte, Post- und Telegraphenämter, Häfen, Eisenbahnstationen etc. der Erde. Bearbeitet von *Gottlieb Webersik.* A. Hartlebens Verlag. Geheftet 18 K; in Halbfranzband gebunden 21 K. 1908. — Hartlebenovo nakladatelství, známé svými statistickými publikacemi, vydalo v uvedeném slovníku důkladnou pomůcku zeměpisně-statistickou, jaké u nás v té podrobnosti a bohatosti sneseného materiálu dosud nebylo. Dílo, zpracované Bohumilem Webersikem, zástupcem přednosty c. k. ex offo dopisního oddělení ve Vídni, obsahuje na 960 stranách lexikálního oktávu přes 100.000 zeměpisných jmen s příslušnými daty statistickými. Ohromný materiál zeměpisný a statistický, jenž snesen je tu ve formě velmi přehledné a vhodné, zpracován je na základě nejnovějších úředních dat všech téměř států. Uspořádání i úprava celého díla provedeny jsou s obzvláštní pečlivostí. Také českému místopisu, až na malé výjimky, věnována je pozornost, jaké nelze nalézti u jiných německých publikací podobného druhu. Kdo zabývá se studiemi zeměpisně-statistickými, nalezne v uvedeném slovníku pomůcku přehlednou a velmi podrobnou. —*a.*

E. Grimsehl, **Angewandte Potentialtheorie** in elementarer Behandlung. I. Band mit 74 Figuren u. 219 S., Leipzig; G. J. Göschensche Verlagshandlung. 1905. Sammlung Schubert XXXVIII. (6 M. = 7.2 K).

Pan autor vytkl si podati stručně a jasně čtenářstvu, u něhož nelze předpokládati speciálních vědomostí mathematických, theorii potenciálu a applikovati a interpretovati ji na typických a interesantních příkladech z nauky o gravitaci, elektřině a magnetismu. Úkol panem autorem předsevzatý jest mnohem obtížnější, nežli děje-li se tak pomocí celého, velkolepého díla mathematického, jakož bývá při větších theoretických spisech toho druhu. V prvním svazku podává autor všeobecné základy potenciální theorie a applikace její z nauky o gravitaci a elektrostatiky.

Druhý svazek jednati bude o magnetismu, elektromagnetismu a elektrických proudech. Řečeným spisem rozřešen je předsevzatý úkol obratně a dovedně, takže čtenáři postačí k jeho porozumění jen znalost elementární mathematiky a nejelementárnějších základů z infinitesimálního počtu, jehož autor zhusta užívá, poněvadž jinak bylo by vysvětlení namnoze značně ztíženo. Vzhledem k této okolnosti a elegantnímu výkladu jest obsah knihy důležitým doplňkem středoškolského učiva fysikálního, a budiž ke knize bedlivě přihlíženo zvláště, uskuteční-li se zavedení elementárních základů infinitesimálního počtu na středních školách.

K důležitému pojmu potenciálu docházíme dvojí cestou: mathematickou, působí-li jedna agence na druhou, vyplňující určitý prostor v kontinuitě integrací Greenovy potenciálné funkce (An Essay on the Application of mathematical Analysis to the theories of Electricity and Magnetism; by George Green, Nottingham 1828, a v Crellově Journale, B. 44 a 47.) resp. Gaussova poten-

ciálu rozdílného od našeho pojmu potenciálu (Allgemeinere Lehrsätze in Beziehung auf die im verkehrt. Verhält. des Quadr. der Entfern. u. Abstossung. Kräfte, Im J. 1839), dříve již Laplacem a Poissonem užívané funkce, speciálně však ještě nepojmenované, jejíž záporně vzatý diff. quot. dle jistého směru značí sílu v tomto směru, a cestou ryze fysikální z pojmu práce, kde potenciál je výrazem mechanické práce vykonané přírodními silami určitého typu.

Autor volí cestu druhou, začátečníku přístupnější a názornější, v souhlase s předsevzatým úkolem.

První díl rozdělen je na tři kapitoly. V první kap. (§ 1—§ 18.) nadepsané: „Všeobecná theorie potenciálu", jedná autor o síle ubývající se čtvercem vzdálenosti, o silovém poli a dochází z pojmu mechanické práce k pojmu potenciálu. Odvozuje pak elementárně známé vlastnosti potenciálu a z něho odvozených sil, pochodících od agencí rozložených na určitých plochách nebo vyplňujících v kontinuitě určité prostory. Na konci kap. (§ 18.) podává ještě stručné základy mathematické theorie potenciálu.

Kap. II. a III. jsou applikací obecné theorie potenciálu obsaž. v kap. I.

V kap. II. autor vyšed ze zákona Newtonova uvádí dvojí evetualitu pro definici jednotky hmoty a eo ipso síly. (Srovnej: Strouhal: „Mechanika", § 186., pag. 263.)

Zavedeme-li totiž v gravitačním zákoně místo úměrnosti rovnost, t. j. položíme-li faktor úměrnosti roven jednotce, musíme zvoliti vedle jednotky hmoty jakožto nositele ještě gravitační jednotku hmoty; nebo lze zvoliti touž jednotku pro gravitační hmotu i hmotu jakožto nositele prvé; společná jednotka jest jeden gram, který je všeobecně acceptován.

Jednotka gravitační vedla by rozměrově k souhlasu s jednotkami magn. a elektr., ježto základní zákon Coulombův je parafrásí základního zák. Newtonova.

Dlužno tedy experimentálně stanoviti gravitační konstantu. V § 21. uvedeny jsou k tomu účelu methody a popsány příslušné stroje. Vítána jsou číselná data v tomto §, výsledky to různých kvantitativních prací experimentálních, jakých nenajdeme ani v obšírnějších spisech. V § 22. stanovena střední hustota země; v násl. § jednáno o pot. země uvnitř země. Hustota země není stálá, nýbrž ubývá jí od středu země. Všecky představy naše o změně této hustoty jsou hypothesy sui generis. Akceptujeme-li s p. autorem případ, že hustoty ubývá rovnoměrně se vzdáleností x od středu země, lze ji vyjádřiti rov. $\varrho = (b-x)k$, kde bk značí hustotu ve středu země. Úloha, kterou se autor zabývá a dále rozvádí, má ovšem význam jen spekulativní, opírajíc se o supponovanou, ne však experimentálně dokázanou změnu hustoty země.

Nicméně vede však k dosti dobrému souhlasu s kyvadlovými pokusy Airyho konanými v uhelných dolech v hloubce 383 m, kde přírůstek zrychlení obnášel $\frac{1}{13200}$ zrychlení na povrchu země. Z theoretických vývodů výše uvedených plyne však pro tuto hloubku hodnota $\frac{1}{24900}$. Uvážíme-li, že pokusy Airyho byly nedokonalé, supposice pak uvedená do jisté míry libovolná, jest souhlas mezi oběma hodnotami dosti uspokojivý.

V § 24. jedná se o pot. země a jeho rozdělení mimo zemi. Stanoveno množství práce a aequivalentní jí množství tepla, vzdaluje-li se 1 g od povrchu země do ∞. Toto teplo obnáší podle uvedených výpočtů 15 Cal. Ohromné množství tepla vyzářilo ze země do prostoru světového, akceptujeme-li hypothesu, že se země skládá z nekonečně blízkých částeček. Jeví se tu do jisté míry oprávněnost tvrzení, že teplo od slunce vyzařované pochází od meteorických hmot na slunce padajících. V § 25. stanovena temperatura létavic pro případ, že všecka

jich energie pohybová se mění ve výši 80 *km* v teplo. Stanovena na 70.000^0 *C*. Temperatura skutečná je nižší, ježto se též vzduch zahřívá a létavice se jen v pohybu uvolňují. Létavice tímto teplem rozžhavené stávají se nám viditelnými. V § 26. počítána konečná rychlost ($v = 11.18$ *km/sec*), s jakou by dopadl vakuem na povrch země 1 *g* z ∞.

Neméně interessantní jsou následující §§. V § 27. stanoven vlastní pot. země. Počítáno množství energie ($2,224 . 10^{39}$ *erg*), jehož bylo potřebí k stavbě zeměkoule pro $\varrho = 5.5$.

Této energii je aequivalentní $5,34 . 10^{28}$ *Cal* tepla. Uážíme-li, že 1 *kg* nejlepšího kamenného uhlí vydá 8000 *Cal* tepla, stejné množství tepla vydalo by $6,7 . 10^{21}$ tun tohoto uhlí. Ježto sp. hmota uhlí = 1.5 *g*, měřil by poloměr koule uhelné 10.200 *km*; byl by tudíž roven $1^1/_2$ poloměru zemskému. Ježto hustoty země do středu přibývá, je toto množství tepla větší. V násl. § vyšetřeno rozděl. pot. vně země. Vzdálenost dvou aequipotenciálných ploch, jichž difference pot. obnáší 1*erg*, je $\frac{1}{981}$ *cm*. V § 29. jedná se o homogenním silovém poli země, v § 30. o poli složeném a v § 31. o gravit. poli země a slunce. V § 32. vyšetřováno gravitační pole uvnitř duté koule.

V kap. III. applikuje autor theorii potenciálu na elektrostatiku. Agence elektrické nabývá těleso ve větší nebo menší míře vlivem tělesa jiného nebo vlivem různých sil. Každá změna této agence vyžaduje jisté práce. Tato práce jest zvláště vhodným prostředkem pro měření elektrického stavu tělesa.

Ježto potenciál je výraz práce, má potenciál zvláště velikou důležitost pro zjevy elektrostatické.

Zákon Coulombův verifikován Coulombovými vážkami na torsi (§ 34.); uvedeny též číselné výsledky měření Coulombem a Riessem provedených (srovnej: S. P. Thompson, „Elementare Vorlesungen ü. Elektr. u. Magn.") a číselná data theoreticky stanovená; mezi oběma jeví se velmi uspokojivý souhlas.

Přese všechny výtky, které Coulombovi mohla činiti věda v pozdějším svém rozvoji a které snad mohl p. autor zde také uvésti, náleží měření Coulombovo k nejčelnějším pracím z oboru kvantitativní fysiky. Důkaz zákona Coulombova vážkami na torsi není demonstrační; p. autor doporučuje k demonstraci zákona kyvadlový elektrometr popsaný v § 35. V násl. § činí se zmínka o Laplaceově mathematickém odvození zákona Coulombova z neexistence elektrické síly uvnitř vodiče.

Jistě každý s velikým zájmem pročte i násl. §§. Zamlouvá se zejména lehká, elegantní a stručná forma, s jakou autor projednává a řeší základní problémy elektrostatiky. Uvádím zvláště: definici jednotky elektrost., elektrostatické pole elektricky nabitého bodu a koule, tok a průběh silokřivek v elektrostatickém poli dvou elektrických nábojů, změna tohoto průběhu vlivem vodičů, v poli se nalézajících, Gaussovu větu, kapacitu vodičů, vlastnost potenciálu na elektricky nabité dvojdesce, rozdělení elektřiny na trojosém a rotačním ellipsoidu, tenkém drátu a kruhové desce.

Se základním zákonem vzájemného působení elektrických agencí úzce souvisí úloha: najíti rovnovážné rozdělení hustoty elektrické na dvou koulích různého potenciálu (Viz Koláček: El. a m. § 34.). Řešením této úlohy zabýval se vedle jiných zejména W. Thomson (Phil. Mag. (4)5 1853) na základě tak zv. elektrických obrazů.

Základ jich najde čtenář v §§ 50. a 55. Následující §§ až do § 60. incl. jednají o kondensátorech; § 59. jedná o dielektriku, methodě sloužící k stanovení dielektrické konstanty a o tangentovém zákoně o lomu silokřivek, pře-

cházejících z jednoho dielektrika do druhého, analogii to lomu paprsku světelného, přecházejícího z jednoho media do druhého. Uvedena tu též modifikovaná forma zákona Coulombova, platného pro každé dielektrikum.

V § 61. obsažena je elektrometrie. Autor doplňuje tu §§ 34. a 35. různými typy elektrometrů, zejména obšírněji pojednává o Thomsonově absolutním a kvadrantním elektrometru. (Srovnej: Koláček: El. a magn. § 25. a § 26.)

V § 62. podány jsou methody k měření potenciálu a elektrického náboje vodiče, v § 63. pak methody k měření potenciálu v bodě elektrického pole.

V § 64. uveden zajímavý způsob, jakým lze průběh silokřivek elektrostatického pole demonstrovati. Celá kniha jest zakončena takřka malou, samostatnou monografií p. autorovou jednající o elektrickém potenciálu země.

Výkresy, většinou schematické, jsou ozdobou knihy svým správným a názorným provedením.

Celkem možno říci, že kniha Grimsehlova na poměrně málo stranách poučuje čtenáře dosti zevrubně o interessantních problémech týkajících se potenciálu. Vyniká stručností, přehledností, bohatostí zvláště řešených problémů rázu spekulativního i konkretního a nutí čtenáře k dalšímu samostatnému přemýšlení. Řešení samo je podáno rovněž stručnou a elegantní formou, takže možno se na druhý díl potenciálné theorie vším právem těšiti. Knihu lze doporučiti s dobrým svědomím každému, kdo se chce snadno a poměrně důkladně orientovati o tomto předmětu. Kniha může býti též vhodným úvodem k detailnějšímu studiu. Dr. *Pecl.*

Zajímavá jest práce *E. Klupathyho*: **„Die magnetische Wirkung der Kathodenstrahlen“**, uveřejněná ve Wienových Annalech, 4. F., 25. B. 1. H., 1908.

Výsledkem pokusů E. Klupathyho jest, že kathodové paprsky jeví magnetický účinek aequivalentní magnetickému účinku negativního proudu šířícího se směrem kathodových paprsků od kathody. Dr. *Pecl.*

Fysika pro obchodní akademie a ústavy příbuzné. Sepsali Dr. Frant. *Nachtikal* a Stanislav *Petíra*, c. k. professoři. Nákladem vlastním. Cena 2 K 30 h, váz. 2 K 70 h (str. 182).

Kniha tato z valné části je nezměněným otiskem „Fysiky pro školy průmyslové“ od týchž autorů, o které již bylo referováno v tomto časopise v čísle 5. a 6. na str. 250. a 251. Jediná změna je zde ta, že místo výkladu o chemii nastupuje zde několik stránek o interferenci a polarisaci světla. Nebudu zde tedy knihy této podrobněji probírati, nýbrž odkazuji na uvedený referát, opakuje znovu, že učebnice tato zasluhuje rozšíření co největšího. *J.*

Z. Bornstein, **Beiträge zum konstruktiven Zeichen in begrenzter Ebene.** (Výroční zpráva neúplné st. reálky ve Vídni XIII.)

Strojné úlohy, které se provádívají na střední škole, jsou téměř napořád omezeny na ty případy, jež jsou možny v mezích nákresny. Naše učebnice geometrické uvádějí nejvýš ještě konstrukci „spojiti bod s nedostupným průsekem dvou přímek“ ve třídě III. při podobnosti trojúhelníků, nebo „spojení dvou nedostupných bodů“ v V. v deskr. geom. při průsečnici dvou rovin.

Úlohy, kde by některý potřebný útvar byl mimo mez dané nákresny, úzkostlivě bývají vynechávány, takže na př. návrhy themat maturitních z deskr. geom. musí býti přesně souřadnicemi opatřeny (ač v programech německých reálek toho mnohde není).

A přece úlohy s nedostupnými elementy nejen jsou řešitelné, ale mají i zvláštní půvab svůj a měly by se pojmouti do vyučování i do školních učebnic *aspoň potud, pokud nevyžadují nových zvláštních výkladů, ale kde naopak mohou být pěkným cvičením a užitím poznaných již nauk.*

Toho by asi chtěl dosíci také autor uvedeného článku, poněvadž — až na malé výjimky — provádí konstrukce své na podkladě středoškolsky známém, uváděje za širší příklad M. Pasche v Lipsku, který ve svých přednáškách 1882 v Lipsku systematicky provedl tuto myšlenku.

Při řešení autor užívá jednak základních vět z deskr. geometrie o bodu a přímce v rovině, jednak podobnosti obrazců, dále pak hlavně vlastností sdružených pólů a polár i úplného čtyřúhelníku a čtyřstranu, pak též kužele a koule.

Nová jest jeho konstrukce ke třem daným bodům sestrojiti čtvrtý harmonický, výhodná zvláště proto, že se provede, až na poslední přímku, kružidlem. Nemohouce probírati jednotlivé úlohy, omezíme se jen na vyjmenování jich:

1. spojiti bod p s nedostupným bodem q; 2. nedostupným bodem q sestrojiti rovnoběžku k přímce P; 3. spojiti nedostupné body p a q; 4. stanoviti průsek přímky P s nedostupnou přímkou Q; 5. k nedostupné přímce Q sestrojiti rovnoběžku libovolnou; 6. dto. v dané vzdálenosti; 7. vzdálenost bodu p od nedostupné přímky Q; 8. průsek nedostupných přímek P a Q; 9. kolmice k ose úhlu; 10. čtvrtý harmonický bod ke 3 daným, z nichž jeden je nedostupný; 11. z nedostupného bodu tečny ke kružnici; 12. z bodu p tečny k nedostupné kružnici; 14. pól přímky P vzhledem k nedostupné kružnici; 15. průseky přímky P s nedostupnou kružnicí; 16. stanoviti nedostupné průseky přímky P s kružnicí, jejíž střed je nedostupný; 17. stanoviti délku společné tětivy dvou kružnic, jejichž průseky jsou nedostupny; 18. symmetrálu úsečky s nedostupnými krajními body.

Ke konci zmiňuje se o inversi a odvodiv geometricky obrazce, jež inversně příslušejí daným útvarům, ukazuje na jednom případě, jak a kdy by se s výhodou inverse dalo užíti k řešení uvedených úloh.

Posléze vytknut prostorový význam a užití inverse v prostoru speciálně pro plochy šroubové.

Práce jest opravdu pozoruhodná a dojde zasloužené pozornosti zvláště těch kollegů odborníků, kteří chtějí žákům dáti příležitost přemýšleti i př úlohách ve škole probraných, což se stane tím, že se učiní některé elementy nedostupnými.

K textu připojena tabulka s 36 slušnými obrazci. —ϑ—

Jos. Proschek, **Inversion beim Hyperboloide.** (Výroční zpráva c. k. reálky v Lokti za r. 1906/7.)*)

Kdežto Z. Bornstein ve své práci o strojných úlohách v omezené nákresně ke konci *konstruktivně* odvozuje útvary, které inversně příslušejí bodu, přímce v různých polohách, kružnicím a kuželosečkám, v tomto pojednání *J. Proschek* provádí totéž *analyticky* a to velice svědomitě a přehledně, přecházeje pak i k inversním výtvarům útvarů prostorových, roviny a koule.

Výsledků obdržených pak užívá k tomu, aby odvodil, která jest plocha, jež inversně přísluší danému trojosému hyperboloidu. Ukázav, že k hyperbole inversně přísluší čára, jejíž rovnice je skoro rovnicí lemniskáty (pro rovnoosou hyperbolu právě lemniskáta), odvozuje rovnici inversní plochy, již by bylo

*) O práci této, řešené analyticky, zmiňujeme se na tomto místě (v deskr. geom.) hlavně pro její vnitřní souvislost s koncem předchozího pojednání.

snad možno nazvati „lemniscatoid", zkoumá její řezy s průmětnami, speciálně pak ukazuje na 4 systémy řezů kruhových.

Ačkoli práce tato jest jen pilným a pečlivým užitím pojmu inverse, zaslouží přece pozornosti jasným výkladem a přehledným sestavením. —9—

Chemie*). — O isomorfismu. Napsal suppl. učitel *Jiří Pelnář*. (Výroční zpráva c. k. vyšší reálné školy v Rakovnice za rok 1907.)

Titul článku jest širší obsahu. Správněji měl býti nadepsán: „Jak vysvětluje chemie fysikální isomorfismus". Po té stránce jest však práce uvedená více než pouhý „obrázek", jak v úvodu autor svou práci nazývá. Velice pečlivě jest sneseno hojně materiálu a stručnými větami podány jsou výsledky prací jednotlivých badatelů. Autor snažil se podati zároveň aspoň základní pojmy theorie isomorfismu, pevných roztoků, vysvětloval Gibbsův zákon fází. Stilisace však tu a tam nemá té přesnosti, které věc sama vyžaduje. V postupu, kterým látka byla uspořádána, jest chybou, že věci theoretické na několika místech jsou probírány. Tím se stalo, že mnohé zbytečně se opakuje, jiné, velice důležité, se vynechává. Stůjtež zde příklady:

Na str. 5. dole jest věta: „Když dva neb více stavů jest vedle sebe, máme heterogenní systém, a je-li koexistence těchto stavů úplně labilní, můžeme mluviti o heterogenní rovnováze. Takové koexistující stavy pojmenoval Gibbs fázemi." Výměr ten nedefinuje fáze, nýbrž definuje *koexistující fáze*. Výměr fáze samé nemá s rovnováhou nic společného.

Na str. 6. shora při vysvětlení Gibbsova zákona není uvedeno ani, co jest veličinou odvisle a neodvisle proměnnou, ani co jest to „volnost", ač pojem ten jest základním pojmem Gibbsova zákona.

Na str. 4. jest věta: „Smíšený krystal jest dle J. H. van't Hoffova názoru pevný roztok". O celou stránku dále jest opět věta: „Roku 1890tého zavedl J. H. van't Hoff do vědy pojem ‚pevné roztoky.' Náležité vysvětlení pojmu toho není podáno ani za prvou ani za druhou větou.

Na str. 4. odstavec: „Roztok vůbec . . . i krystalový tvar." svou stilisací vedl mne k domnění, že měl autor na mysli slitiny, a jest škoda, že v článku o isomorfismu slitin nebylo pojednáno. Jest vůbec dlužno litovati, že, ač sneseno bylo tolik materiálu, nebyl materiál ten zpracován systematicky. Jak značný byl by to zisk i pro čtenáře i pro autora! *Fr. Mašek.*

„*Dílo*", měsíčník umělecký, v sešitech 10., 11. a 12. přináší pěkný článek professora Dra. *O. Hostinského*: **„Umění a příroda v esthetické výchově".** Článek tento jest malou přehlídkou diskusí o umělecké výchově, jež již od let devadesátých zavdává podnět k četným úvahám, rozpravám i různým praktickým pokusům, snaží se odstraniti některá nedorozumění, jež při řešení této otázky vznikla, nikoliv snad v zásadách stežejních, nýbrž v podrobnostech a v názorech o cestách a prostředcích k cíli vedoucích, hlavně však chce ukázati na poměr mezi přírodou a uměním, což je při řešení obtížné otázky výchovy umělecké bez odporu moment nejzávažnější. Neboť probuditi v útlých srdcích lásku k přírodě, porozumění pro její krásy, jest zajisté první a hlavní úkol výchovy esthetické. Bez živého smyslu pro krásy přírody nemůže býti požitku z díla uměleckého (výtvarného) a naopak: nikdo nemůže porozuměti dílu uměleckému, kdo nechápe a nerozumí tomu, co ono zobrazuje. Kdo toto prosté a samozřejmé faktum si uvědomí, pro toho zdánlivě neschůdná cesta k výchově esthetické a umělecké bezpečně je vytyčena. Tu mané vzpo-

*) Obšírný referát dra Němečka o Hollemanově „Lehrbuch der unorganischen Chemie" musíme odložiti do příštího ročníku. — Red.

minám si krásných slov Ruskinových: „Umění a láska k přírodě — není-li to vlastně totéž? Každé velké umění je nadšený, pobožný chvalozpěv — výraz rozkoše, lásky i podivu k něčemu, co jest ještě lepší a krásnější než umění samo." Jak špatně však, přese všecky diskuse a snahy, jest umělecká výchova u nás dosud chápána, ukázalo se právě v posledních dnech, kdy celé tlupy útlých a nedospělých dětí školních byly voděny do výstavy Kalvodovy. To je přece jen poněkud předčasné! —*ych*—

Körbrův illustrovaný průvodce po památných a zajímavých místech království českého. Pořádá, k tisku upravuje, illustracemi opatřuje a vlastním nákladem vydává akad. malíř *Pavel Körber*. Dosud vyšly sešity: 1. *Karlštejn*. Průvodce po hradě a jeho okolí. Sestavil Jan Střelba, správce hradu Karlštejna. Za 40 h. — 2. *Sv. Jan pod Skalou* (Sv. Ivan) a jeho okolí. Napsal Jan Ev. Koreis, říd. učitel. Za 40 h. — 3. *Křivoklát*. Průvodce po hradě a jeho okolí. Sest. Al. Buss, učitel. Za 50 h. — 4. *Z Prahy do Štěchovic Svatojanské proudy*. Napsal Vladimír Souhrada. Za 50 h. — 5. *Královské Hradčany*. Sest. V. V. Tomek. Úvod napsal Ad. Heyduk. Za 60 h. — 6. *Českosaské Švýcarsko*. Napsal Eugen Bohutínský. Za 60 h. — 7. *Zvíkov*. Napsal prof. Josef Braniš, c. k. konservator. Za 50 h. — 8. *Z Tábora do Bechyně* a okolí. Napsal Jan Dotřel a prof. Dr. Haškovec. Za 70 h. — 9. *Prachovské skály*. Sepsal prof. G. Smolař. Bojiště z r. 1866 popisuje prof. K. Štětina. Za 1 K. — 10. *Hrubá Skála, Turnov, Valdštejn, Trosky*. Sepsal J. Dolanský. Za 60 h. — 11. *Mladá Boleslav a okolí*. Napsali PhC. Beneš a Jizerský. Za 1 K. — 12. *Ze Sobotky na Kost*. Napsal Josef Bernard. Za 70 h. — 13. *Jindřichův Hradec, Počátky, Lázně sv. Kateřiny*. Napsal F. Lego. Za 80 h. — 14. *Liběchov*. Napsal A. Kubišta. Za 60 h. — 15. *Hluboká a její okolí*. — *Čes. Budějovice*. Napsal J. Mařík. Za 80 h. — 16. *Police n. Met. a okolí*. Sestavil MgPh. J. Pašma. Za 70 h. — 17. *Kokořín-Mělník*. Napsal Antonín Kubišta. Za 1 K. — 18. *Stará Boleslav s okolím*. Sestavil J. Dotřel. Za 70 h. — 19. *Sázava Dolní a Střední* (až po Světlou). Napsal A. Kubišta. Za 1 K 20 h.

Upozorňujeme na tuto sbírku dobrých a levných průvodců, které zvláště v době žákovských výletů mohou pořadatelům i jednotlivému žactvu vykonati dobré služby. Nejcennější z popisů hradů jest Zvíkov, v němž výborný znatel našeho jihu, zejména jihočeských památek uměleckých, řed. Braniš, provádí nás poutavým svým slovem po památném hradě zvíkovském, z krajinných průvodců pak sešitek o Prachovských skalách, v němž prof. Smolař spojil s popisem krajinným instruktivní poučení geologické o vzniku a vývoji skal, i o květeně a zvířeně okolí, připojiv i podrobný popis bojiště i bitvy u Jičína z péra prof. Štětiny. Ve vydávání průvodců bude pokračováno.

Není pochyby, že bude lze průvodce Körbrovy do žákovských knihoven i žactvu před prázdninovými výlety dobře doporučovati. Přáli bychom si jen při každém svazečku instruktivní mapky.

Drobné zprávy.

Cours de vacances de français moderne à Genève. — Universita v Paříži, Grenoblu, Lausannu, Ženevě zase rozeslaly prospekty prázdninového kursu a z celého světa sjedou se do oněch měst romanisté z professe i sportu. — Kdo už nemůže se dostati do Paříže na semestrální studium, lépe udělá, když

prázdniny stráví v Ženevě. Paříž *o prázdninách* nemá ani tepny pravého pařížského života a celkem ubíjí — Grenoble a Lausanne pak stojí daleko za Ženevou v každém ohledu.

Prázdninový kurs v Ženevě vede za rektora university Bernarda Bouviera mladý agilní docent L. Zbinden, právě tak dobrý paedagog z professe jako hřejný charakter. Vlídností a ochotou upoutá každého cizince a v krátkosti mu učiní vzdálenou Ženevu městem blízkým. To jest pro cizího studenta moment velmi důležitý.

Loňské přednášky téměř všech přednášejících stály na úrovni vědecké. Zastoupena byla literatura klassická (Lafontaine) a moderní (Mme de Staël) v kritických úvahách G. Rudlera, prof. z Paříže, paedagogika prof. Zbindenem, folklor a psychologie dítěte prof. Mercierem, theorie stilu prof. Ballym a fonetika prof. Thudichumem.

Praktická konversace ve skupinách 10členných svěřena zvláštním učitelům, již s účastníky peripatetickou methodou mluvili o všem možném, co viděli na procházkách v okolí rušné Ženevy.

Zajímavá jsou řečnická cvičení účastníků z oboru „psychologie enfantine" (letos je má místo p. Merciera prof. Dubois). Ze 75 themat, jež účastníkům tiskem byla rozdána na počátku kursu, mohl si každý zvoliti podle libosti, načež následovaly po nějakém čase referát a diskusse. Jelikož však v Ženevě zbude málo času na vědečtější zpracování sujetů, mohli by se letošní účastníci přihlásiti o themata už předem a pracovati o nich už doma.

Důležité a významné jest, že všichni účastníci rozděleni jsou v seminářích na 5 sekcí podle národnosti: Němce, Angličany, Rusy, Italy a Čechy. Čechové tu mají svou vlastní sekci, kdežto na př. Maďaři, Poláci, Rumuni a j. sekce vlastní nemají a musí se v semináři přidružiti k některé z uvedených národností. Čechové jsou tudíž v Ženevě postaveni na roveň světovým národům.

Loni v českém semináři překládal se Raisův „Kalibův zločin" a pro nastávající kurs ponecháno totéž dílo. Zmíněný román má mnoho provincialismů, lidových terminů a překlad jeho jest ohromně pracný — snad by letošní česká sekce mohla se dohodnouti s prof. Roussym o příhodnější český text, jenž by byl bližší francouzskému duchu. Pak by se úspěšněji na něm prakticky provedla „theorie stilu francouzského".

Česká sekce, stanouc se korporativně členem akad. čítárny na universitě, mohla by se postarati, aby odbírány byly hlavní české žurnály a česká literatura vnikla mezi akad. francouzskou mládež. Pak by se pomalu šířilo vědomí o „češství", o němž mají Francouzi názory konfusní.

Myslím si: Mají-li se Čechové toulat po menších universitních francouzských městech, bude lepší, když se shromáždí v Ženevě, městě bohatém historií, uměním i krajinou, hojně se účastní práce v praktických kursech, zjednají si váhu *kvalitou i počtem* v očích pestré směsice cizích národností. Čím bude větší počet účastníků, tím bude míti česká sekce v Ženevě větší respekt a universita vyjde jí v každém ohledu vstříc. Poměry drahotní jsou celkem mírné. V ohledu informačním jsem k službám. *Ferd. Spíšek.*

Sebevraždy žáků. Vezmeme-li denní noviny různých národů do ruky, setkáváme se tam zhusta se zprávami o sebevraždách žáků všech druhů škol, a to zvláště v některých dobách, jako na konci školního roku nebo po rozličných zkouškách tak hojně, že zprávy tyto tvoří skorem stálou rubriku časopisu. Budiž však hned předem podotknuto, že tento politování hodný zjev není v českých školách tak hojný jako zejména na školách německých, jak o tom svědčí zpráva, kterou nedávno uveřejnil berlínský professor Eulenburg v časopise „Schulgesundheitspflege", ve které zpracoval úřední materiál německý z let 1880—1903, který celkem 1152 případů objímá.

Dále došly spisovatele 284 jednotlivé zprávy z vyšších učilišť. Zajímavo jest při tom to smutné faktum, že 653 samovrazi mužští a 159 ženských byli ve věku pod 15 let. Ve věku od 15. do 20. roku skončili sebevraždou 242 žáci a 5 žákyň. Co se týče příčin tohoto smutného úkazu, sluší v prvé řadě vytknouti strach před tresty, kterému se přičítá 336 případů, při čemž professor Eulenburg tvrdí, že tento počet zůstává za skutečností. V 70 případech byla duševní choroba příčinou sebevraždy, v 18 případech láska, ač tomuto motivu lze asi právem přičísti ve skutečnosti mnohem větší počet nežli zde udaný. Zvláštním úkazem jest také, že ve velikém počtu případů jsou zcela malicherné věci příčinou sebevraždy, jako na př. zlost, zakázaná účast na zábavách, radovánkách, pak hra a pod. I zde spočívá asi také řada případů na psychické méněcennosti. Vyšší školy vykazují mnohem větší počet samovražd žákovských, nežli školy obecné, z čehož vyplývá souvislost sebevražd žákovských s nedostatky výchovy bez dalších výkladů. V 51 případu dalo se dědičné zatížení dokázati, neboť beze vší námahy byly v oněch rodinách duševní choroba, opilství, padoucnice a p. zjištěny. Zdá se, že v té příčině připadá alkoholismu veliká úloha. V 69 případech byly dále zjištěny nerozum rodičů a falešná ctižádost, ve kterých přes nedostatečné duševní nadání a nepatrné úspěchy žáci k další návštěvě vyšších učilišť byli donuceni. Z toho byla pak samovražda jediným kormutlivým východištěm. Naproti tomu bylo sice 68 žáků výtečně nadaných, ale byli přece slabostí charakteru, chybami smyslnými a alkoholickými výstřednostmi ve svém vývoji tak přerušeni, že propadli zhoubě. Dále sluší ještě se zmíniti o jiné skupině, kterou falešný a převrácený způsob života, napodobení zvyků buršáckých a studentských vůbec, dále nepochopená četba, zejména spisů Nietzscheho, Zoly, Schopenhauera, nebo náboženské pochybnosti k samovraždě dohnaly. Ačkoliv smutný vliv přísné kázně školské, duševní přetížení a pod. ve příčině té velikou úlohu hrají, má professor Eulenburg přece za to, že těžká vina musí se svaliti též na dům otcovský, a má zajisté pravdu, uvážíme-li tisíceré nedostatky a chyby ve výchově, výživě a pod., hlavně však hříchy opomenutí rodičů, pokud se týkají smyslných pochybení u mládeže. Neboť právě smyslné chyby olupují mládež o osobitost, dělají ji blouznivou, sentimentální, rozmařilou a citlivůstkářskou. Bude první úlohou harmonického vychování ve škole a v domě, aby dbala v míře co největší erotických pocitů dorůstající mládeže.

U nás v Čechách nemáme posud podobné práce, jako jest Eulenburgova; byla by však velice záslužná, neboť by v mnoha případech jasně dokázala, že to není ona zatvrzelá přísnost a necitelnost učitelů, zvláště professorů středních škol, kterým se tak ráda veškerá zodpovědnost za tyto smutné zjevy přičítá, ani že to nejsou ty obávané zkoušky, které mnohého zdánlivě mnohoslibného mladíka vehnaly v náruč smrti, nýbrž že to byly příčiny zcela jiné, nebo že disposice k tomu jako nákaza se již dávno zdánlivě zdravého jádra zmocnila. Prof. Fr. *Michl.*

Mimořádné professury pro novinářství na universitách v Prusku. Vossische Zeitung přinesla minulého měsíce zprávu, že pruské ministerstvo osvěty zamýšlí zříditi na pruských universitách mimořádné professury pro novinářství. —

Služné professorů na státních průmyslových školách. V panské sněmovně podali dne 22. května dr. Baernreither, hr. Latour, baron Czedik a soudr. návrh na úpravu služebních poměrů a příjmů učitelských sil na státních průmyslových školách. Návrh vyzývá vládu, aby co nejdříve předložila zákon, jímž se upravují příjmy oněm silám tak, aby oproti učitelům na gymnasiích a reálkách měli opět v témž poměru vyšší příjmy, jak bylo před úpravou platů ze dne 24. dubna 1907.

Z rozpočtu na r. 1908. Od r. 1902, kdy posledně byl státní rozpočet parlamentem projednáván, do r. 1908 vzrostly veškeré výdaje na ministerstvo vyučování o 33 milliony a to: na vysoké školy o 7·3 mil. *K*, na střední školy o 10·4 mil. *K*, na průmyslové o 6 mil. *K*, na obchodní o 0·7 mil. *K*, na školy obecné o 2·1 mil. *K*. —. Na gymnasia platil stát r. 1902 celkem 14·6 mil. *K*, letos platí 20·8 mil. *K*. Na reálky platil r. 1902 úhrnem 6·8 mil. *K*, letos platí 10·9 mil. *K*, za šest let tedy stoupl výdaj na střední školy z 21·6 millionu *K* na 32 mil. *K*, tudíž o 48·5%. — Za tu dobu přibylo 40 nových gymnasií a 3 gymnasia se rozšířila, zřídila pak se 31 nová reálka. (*Nár. listy, 23. května 1908.*) *H.*

Studijní stipendia prázdninová pro učitele vyšších obch. škol (akademií). Podle výnosu c. k. ministerstva obchodu ze 12. dubna 1908 č. 11.479 udělována budou professorům obchodních vysokých škol (akademií), kteří se zaváží konati v některém zahraničném obchodním městě speciální studia, jichž výsledku by mohlo býti využitkováno pro povznesení rakouského exportního obchodu, stipendia v obnosu 1000, do zámořských míst v obnosu 2500 *K*. (Lhůta k podání žádosti byla do konce

dubna, průvodní oznámení výnosu jest datováno v ministerstvu vyučování dne 25. dubna!)

Současně vypsána byla *ministerstvem obchodu 23 stipendia pro absolventy v. obch. škol (akademií)*, ev. abiturientských jejich kursů, kteří mají rok až 5 let praxe v obchodě se zbožím, aby mohli studovati cizí obchodní města a tam sobě najíti zaměstnání, v němž by jim bylo lze působiti ve prospěch rakouského exportu. Stipendium udělí se na 2—3 měsíce. Obnos jeho bude se říditi vzdáleností a životními podmínkami navštíveného místa a hmotnými poměry stipendistovými; zpravidla bude činiti 600—800 *K*, do zámořského města 1200—1600 *K*. *Kčr.*

Statistika evropských universit. Pěkný názor o kulturním životě různých států evropských, jak jeví se v počtu jejich universit a posluchačů, podává v jednom ze svých letošních čísel pařížská „Revue Scientifique". Podle ní rozdělen byl počet universit a posluchačů ve stud. roce 1905-06 takto:

Německo: 21 universita se 49.079 posluchači; Berlín 13.884, Mnichov 5.054, Lipsko 4.630, Bonn 2.796, Halle n. S. 2.103, Vratislav 1.845, Štrasburk 1.831, Gotinky 1.717, Freiburk (v Badensku) 1.626, Heidelberk 1.551, Tubinky 1.420, Würzburk 1.326, Marburk 1.319, Münster 1.292, Jena 1.281, Giessen 1.167, Královec 977, Erlanky 671, Kiel 845, Greifswald 842, Roztoky 592.

Francie: 15 universit se 30.544 posluchači; Paříž 12.985, Lyon 2.651, Bordeaux 2.300, Toulouse 1.950, Montpellier 1.600, Nancy 1.300, Aix-Marseille 1.250, Rennes 1.236, Lille 1.164, Dijon 980, Poitiers 898, Grenoble 846, Caen 780, Besançon 330, Clermont-Ferrand 274.

Rakousko-Uhersko: 11 universit s 29.509 posluchači; Budapešť 6.551, Vídeň 6.205, Praha (česká) 3.700, Lvov 2.732, Kološ 2.145, Krakov 2.023, Štyrský Hradec 1.913, Praha (německá) 1.335, Záhřeb 1.174, Innsbruck 1.058, Černovice 673.

Velká Britannie: 15 universit s 25.441 posluchači; Oxford 3.572, Londýn 3.433, Edinburk 3.140, Cambridge 2.879, Glasgow 2.272, Durham 2.134, Univ. of Wales 1.446, Leeds 1.278, Aberdeen 1.100, Manchestr 1.097, Dublin 960, Liverpool 900, Birmingham 726, Saint-Andrews 287, Dundee 217.

Italie: 21 universita s 24.281 posluchači (4 university jsou svobodné); Neapol 4.918, Řím 3.012, Turin 2.700, Bologna 1.800, Pavia 1.559, Palermo 1.400, Padua 1.364, Janov 1.325, Pisa 1.105, Catania 1.060, Parma 694, Messina 602, Modena 580, Camerino 363, Perugia 354, Macerata 322, Cagliari 270, Sienna 235, Ferrara 234, Urbino 224, Sassari 160.

Rusko (evropské): 9 universit s 24.257 posluchači; Moskva 5.860, Petrohrad 4.652, Kijev 3.003, Helsingfors 2.640, Oděsa 2.106, Jurjev 1.908, Varšava 1.400, Charkov 1.380, Kazaň 1.308.

Španělsko: 9 universit, z nichž 6 vykazuje 12.301 posluchače; Madrid 5.196, Barcelona 1.900, Valencia 1.700, Valladolid 1.400, Salamanca 1.200, Oviedo 905, Granada ?, Saragossa ?, Sevilla ?.

Švýcary: 7 universit s 6.485 posluchači; Bern 1.831, Ženeva 1.263, Curych 1.037, Lausanne 932, Basilej 626, Freiburk 576, Neuchâtel 220.

Belgie: 4 university (z nichž 2 svobodné) s 6.079 posluchači; Luvaň (Louvain) 2.148, Luttich 1.977, Brussel 1.054, Gent 900.

Švédsko: 3 university s 5.262 posluchači; Göteborg 3.017, Upsala 1.466, Lund 779.

Rumunsko: 2 university s 4.949 posluchači; Bukurešt 4.144, Jassy 805.

Nizozemí: 5 universit s 4.020 posluchači; Lejda (Leijden) 1.246, Amsterdam (městská universita) 1.148, Utrecht 1.051, Groninky 395, Amsterdam (svobod. un.) 180.

Řecko: Athény s 2.598 posl.; *Portugaly:* Coimbra s 1.700 posl.; *Norvěžsko:* Christiania s 1.600 posl.; *Dánsko:* Kodaň s 1.450 posl.; *Bulharsko:* Sofia s 1.014 posl.; *Srbsko:* Bělehrad s 618 posl.

Úhrnný počet evropských universit je 128, a bylo zapsáno na 125 z nich (scházejí data ze 3 španělských) ve studijním roce 1905—06 celkem 231.187 posl.

Deset středisk universitních v Evropě, na nichž je největší návštěva, jsou: Berlín, Paříž, Budapešť, Vídeň, Moskva, Madrid, Mnichov, Neapol, Petrohrad a Lipsko. Praha se svou českou universitou by byla v tomto pořadí na místě 12., s oběma pak universitami na místě 8. *—a.*

Gramofon ve škole. Četl jsem stať O. P. Müllera (Die neueren Sprache XV. 7.) o fonografu, jako pomůcce při vyučování moderním řečem. Mohu z letošní vlastní zkušenosti připojiti některé poznámky*).

*) O věci napíši více, až dojdou nově vydané desky Langenscheidtovy.

Lépe než fonograf hodí se gramofon, už tím, že desky jsou trvalejší a pak mohou i delší úryvky přinášeti. V čem může modernímu filologu prospěti gramofon? Je to především výslovnost. Není každému učiteli mod. fil. — i po delším pobytu ve Francii — dána schopnost dokonalé výslovnosti. Mimo to žáci, slyší-li mluviti skutečného Francouze (ať ve skutečnosti, ať gramofonovou reprodukcí), spíše „uvěří" v odlišné znění samohlásek francouzských a ochotněji je napodobují. Mohu říci, že jsem takto dosáhl letos v III. tř. daleko lepší výslovnosti než jindy, a to s menší námahou. Konečně velikou cenu má deklamace bájek, úryvků z básní, dramat atd., jež žáky učí zvykat spádu francouzské řeči.

Tolik prozatím. Ještě upozorňuji kollegy filology na Catalogue général 1907 gramofonové společnosti (prostřednictvím zástupce možno jej dostati). Tam najde úryvky z Cyrana, Molièra, Corneillea, Musseta, Verlaina atd. Mimo to vydala táž společnost prof. Rippmanna „French dialogue gramophone records" (31 rozmluv o životě ve Francii). *Fr. V. Žlábek.*

Universitní kursy středoškolské roku 1908. Třetí kursy středoškolské na c. k. české universitě Karlo-Ferdinandově byly letos hned po velikonočních svátcích od čtvrtka 23. dubna do středy 29. dubna inklusive; byly věnovány humanitním odborům a filosofii. — Řízení měl jako léta minulá zase universitní prof. dvorní rada dr. Vincenc Strouhal, zástupcem zemské školní rady byl letos zemský školní inspektor dr. Frant. Krsek, zastupovaný však pro dočasnou chorobu po dobu kursů drem. Eduardem Kastnerem. — V témdni naznačeném přednášeli po šesti hodinách tito universitní professoři: 1. Dr. Frant. Groh: Nově objevené papíry a jejich význam pro dějiny řecké literatury. — 2. Dr. Jos. Šusta: Badání ve Vatikánu a jeho nejdůležitější výsledky pro dějiny všeobecné. — 3. Dr. V. Mourek: Novější názory v oboru německé mluvnice. — 4. Dr. Ignác Vysoký: Praxiteles, list z dějin řeckého umění. — 5. Dr. Jan Máchal: Nové pohledy na českou literaturu dramatickou. — 6. Dr. Josef Pekař: Vybrané partie z dějin rakouských států. — 7. Dr. Tomáš G. Masaryk: Základní problémy noëtické. — Přednášky se konaly v Klementinu, a to, aby se za dopoledne sedm přednášek vystřídalo (za celou dobu kursů tedy 42), bývaly po dvou parallelně od 8—11 hodin (dr. Groh — dr. Šusta, dr. Mourek — dr. Vysoký, dr. Máchal — dr. Pekař); jen prof. dr. Masaryk přednášel všem účastníkům společně od 11 do 12 hodin. — Účastenství při všech přednáškách bývalo hojné; do přednášek filologicko-historických parallelně konaných docházelo pravidelně a vytrvale po 53—95 posluchačích, do společné přednášky filosofické přicházelo jich až 146. —

K této části kursů speciálně poučné se přidružila část zábavně poučná, která záležela jednak ve vycházkách, jednak ve dvojím představení v Nár. divadle. Pořadateli této části letos zase byli školní rada Jar. Zdeněk a gymn. prof. Fr. Stýblo; zastupovali v té funkci výbor Ústř. spolku čes. professorů. Jarní doba nebyla letos vhodná k vycházkám do kraje, ani nebylo příležitosti a podpory, která by je usnadňovala jako za kursů druhých, a proto se všechny omezily jen na Prahu. Za to se pořadatelům podařilo opatřiti jich tolik, že bylo lze konati po všechna odpoledne, vyjmouc jedno, po vycházce dvojí. Tak byly prohlédnuty: dne 23. dubna c. k. universitní knihovna a bývalý klášter sv. Anežky na Františku; dne 24. dubna museum královského hlavního města Prahy a museum království českého; dne 25. dubna stavba chrámu sv. Víta na Hradčanech; dne 26. dubna moderní galerie království českého a výstaviště, upravované na jubilejní výstavu Obchodní a živnostenské komory pražské; dne 27. dubna kapitolní knihovna u sv. Víta a knihovna strahovská; dne 28. dubna umělecko-průmyslové museum s knihovnou a starý židovský hřbitov. Na všech místech se dostalo účastníkům vycházek průvodu a odborného výkladu; i káže nám vděčnost uvésti s uznáním jména těch pánů, kteří na prosby pořadatelů ochotně věnovali čas i námahu tomu obtížnému úkolu. Byli to zejména pp.: amanuensis univ. knihovny J. Emler, assistent ředitele městského musea pražského dr. Frant. Harlas, universitní professoři dr. Mourek a dr. Zíbrt, skriptor knihovny musea království českého, dr. Wolf a assistent Fabian, stavitelé chrámu svatovítského, architekti Hilbert a Fiala, bibliothekář knihovny kapitolní P. Skopec a strahovské P. Straka, universitní prof. a ředitel umělecko-prům. musea dr. Chytil. Péče a práce o vycházky byla odměněna horlivostí, kterou četní účastníci kursů, zvláště z venkova, jim věnovali. Nebyloť jim obtíží, bývati dopoledne od 8—12 hodin na přednáškách a hned zase odpoledne dostaviti se ve 2 nebo $2^1/_2$ na vycházky a prodlévati na nich třeba až do sedmi hodin večer. — K nerozlučné části programu kursovního náleží také představení v Národním divadle. Letos, jak již připomenuto, bylo dvojí. Přihlížejíce k žádostem, které byly s několika stran z venkova poslány výboru Ústředního spolku, pořadatelé vymohli, že se dne 27. dubna večer hrála Aischylova trilogie „*Oresteia*". Dne 29. dubna odpoledne pak byla sehrána nejnovější hra Jiráskova „Samota"; bylo to vlastně před-

stavení pro studentstvo, ale úmyslně ustanovené na středu, aby mohli na ně jíti také účastníci kursů; tak se stalo jejich závěrem.

Výbor Ústředního spolku českých professorů uspořádal účastníkům kursů také dvojí přátelský večer v Měšťanské besedě pražské. Prvý byl na uvítanou v předvečer kursů 22. dubna, druhý na rozloučenou 28. dubna. Universitní professoři, zemští školní inspektoři, ředitelé středních škol i professoři se tu sešli, aby se přátelsky pozdravili a pohovořili. Intimní ráz z let dřívějších zůstal i letos a projevil se veřejně zvláště tehdy, když ředitel kursů dvorní rada dr. Strouhal, mluvě v závěrečném proslovení o jejich důležitosti, položil důraz také na to, že se kursy professorstvo středoškolské podstatně sbližuje s universitou. O večírku na rozloučenou nebylo zapomenuto ani na přednesení toho, čeho by si bylo přáti na zdokonalení kursů, ani na vzájemné poděkování všem, kdo se zasloužili o jejich úspěch. A tak se třetí kursy skončily za obapolné harmonie s uspokojením a uznáním plného zdaru. *J. Z. + F. S.*

Z řeči p. dv. r. Strouhala při závěru středoškolských kursů. Ú. S. Č. P. uspořádal dne 28. dubna v malém sále Měšťanské Besedy *večírek na rozloučenou pro účastníky kursů*. Večírek byl hojně navštíven. Zúčastnili se ho pp. ředitelé kursů dvor. rada prof. Strouhal, zem. inspektor E. Kastner, univ. professoři Vysoký, Groh, Šusta a většina účastníků kursů. Průběhem večírku ujal se slova p. dvor. rada Strouhal, z jehož řeči vyjímáme tyto hlavní myšlenky:

„Středoškolské kursy jsou zajisté institucí prospěšnou. Účastníci se tu způsobem nejvhodnějším seznamují s pokroky svých věd. Kursy mají cílem kontakt mezi střední školou a universitou. Je to šťastná myšlenka. Scházejí se tu pp. inspektoři, ředitelé, professoři vysokoškolští i středoškolští. Scházejí se zde ve způsobu, který bychom jinde ne tak snadno viděli. Vidím v tom jakousi výhodu společenskou, která s vlastním účelem kursů, s tou stránkou vědeckou, jest spojena.

Na druhé straně netajím se tím, že třeba se Vám mnohé na kursech nelíbí. Místnosti Klementinské, přes to, že jsou pěkně položeny, blízko bibliothéky, ve středu města, jsou tak ponuré, že se tam asi již nevrátíme. Ve fysikálním ústavě mám k disposici pěkné sály, jež příště asi lépe vyhoví.

Druhá věc, která se Vám asi méně líbila, jest rozdělení látky. Tak latina nebyla zastoupena, jenom řečtina; francouzština a zeměpis rovněž ne. Ale nebylo možno jinak. Nemají-li kursy trvati přes týden a nemá-li býti více přednášek denně než čtyři, pak nemohou současně býti zastoupeny všechny obory, musí v jedněch kursech vynechán býti ten, v druhých onen obor. Doba povelikonoční jest dobře volena. Ta zůstane i napříště."

Ke konci své řeči pravil p. dv. rada: „Těžce pociťuji ještě onu *neustálenost kursů*. Kdyby kursy byly stabilisovány, tedy bych mohl již napřed disponovati. Loni jsem čekal, že budou pořádány kursy, ale nebyly, takže letos jsem jich nečekal, v domnění, že nastane dvouletá přestávka. V únoru přišel však přípis, že kursy býti mají, že třeba sestaviti přednášky. Letos byly kursy povoleny v přesvědčení, že parlament dodatečně schválí náklad na ně vedený. Možná, že byly i jiné nedostatky, které jste sami nejlépe vycítili. Bylo by zcela dobré, *kdybyste se vyslovili n. př. v orgánu professorském, jaká máte přání;* nám ředitelům kursů by to dobře posloužilo k orientaci.

Proti těmto stránkám stinným mohu konstatovati, že také letošní kursy se zdařily a já to konstatuji s jakýmsi zadostiučiněním. Jest v tom kus egoismu, ne osobního, ale národního. Těší mne, že se české kursy zdařily. Ostatním kursům se nevede tak dobře. Naše kursy vynikají všeobecným účastenstvím i průběhem svým. Jest mou povinností, vzpomenouti všech těch, kdo k jich zdaru přispěli.

Vzpomínám svých pp. kollegů, kteří mému pozvání skutečně s ochotou i velkou laskavostí vyhověli. Není tak snadné, v tak krátké době sestaviti přednášky, v nichž každý chce přinésti nejlepší. S přednáškami byly spojeny i exkurse. Tu musím vzpomenouti dvou pánů, kteří se jich ujali. Zdar těchto exkursí jest dílem pp. školního rady Zdeňka a prof. Stýbla. Všem pp. inspektorům, ředitelům, kteří byli vždy na svém místě, vzdávám svůj upřímný dík. — A konečně Vám všem — vy jste ta hlavní věc, neboť nebýti Vás, byly by kursy chabé — můj nejsrdečnější dík. Mnozí z Vás přišli z daleka, nebojíce se rozličných nepříjemností, nelitujíce ani peněžních obětí. Budu s radostí podávati zprávu ministerstvu, že také letošní kursy dopadly velmi dobře. Všem Vám ještě jednou můj dík a srdečné „Na zdar!"

Účastníci universit. kursů středoškolských v dubnu 1908. 1. Jan Barták (g. Pelhřimov); 2. Fr. Bartovský (g. Budějovice); 3. Vl. Bauer (r. Rakovník); 4. Ant. Beneš (g. Chrudim); 5. Fr. Beran (g. Rychnov n. Kn.); 6. Rud. Bezděkovský (r. Praha-VIII.); 7. Fr. Bican (g. Slaný); 8. Fr. Bílý (r. Žižkov); 9. dr. Jan Brant (g. Praha III.); 10. Rud. Brejcha (r. Karlín); 11. Ign. Březáček (g. Praha III.); 12. dr. Lad. Brtnický

(g. Král. Hradec), 13. Karel Bruderhans (r. Příbram); 14. Fr. Brunclík (g. Benešov); 15. Jos. Bureš (g. Kr. Vinohrady); 16. Jan Coufal (g. Praha, Žitná ul.); 17. Jan Čapek (g. Jičín); 18. dr. Jos. Čapek (g. Klatovy); 19. Rud. Částka (r. Praha I.); 20. K. Červenková (Minerva, Praha); 21. Jos. Dědek (rg. Praha, Křemenc. ul.); 22. Bern. Dolák (r. Nymburk); 23. Vavř. Jos. Dušek (g. Kr. Vinohrady); 24. Jos. Dvořák (r. Kr. Vinohrady); 25. dr. Anna Fischerová (Minerva, Praha); 26. Ant. Friedl (g. Přerov); 27. Fr. Hanták (r. Tábor); 28. Fr. Hansl (g. Praha III.); 29. Fr. Herink (cís. rada, Smíchov); 30. Gust. Heš (g. Jindřich. Hradec); 31. Fr. Hnilička (r. Král. Hradec); 32. dr. Ferd. Hoffmeister (g. Pelhřimov); 33. Aug. Hohaus (r. Kladno); 34. Adolf Holk (r. Nymburk); 35. J. Honza (g. Praha III.); 36. Albína Honzáková (Minerva, Praha); 37. Jos. Hromádko (r. Jevíčko); 38. Václ. Hromádka (r. Pardubice); 39. Jos. Hruška (g. Rychnov n. Kn.); 40. Zdeněk Hujer (g. Praha, Žitná ul.); 41. Vojt. Hulík (r. Praha, Ječná ul.); 42. Fr. Hýbl (r. Žižkov); 43. Václ. Chabr (g. Čáslav); 44. Ant. Chmelík (g. Kr. Vinohrady); 45. Vojt. Jaeger (r. Praha, Ječná ul.); 46. dr. Vojt. Jakub (r. Prostějov); 47. Jos. Method Jakubička (paed. Jičín); 48. dr. Jan Janáček (g. Třeboň); 49. Jan Jankovský (g. Třebíč); 50. Fr. Javorský (g. Čáslav); 51. K. B. Jelínek (g. Něm. Brod); 52. Julius Jeřábek (r. Prostějov); 53. Mir. Jeřábek (r. Nymburk); 54. Jan Kalivoda (r. Praha III.); 55. Fr. Kalous (paed. Polička); 56. Zdeněk Kamper (r. Ml. Boleslav); 57. Rud. Karras (rg. Nový Bydžov); 58. dr. Eduard Kastner (c. k. z. šk. insp., Praha); 59. Jan Kašpar (ak. g. Praha); 60. Bedřich Klenot (g. prof. v. v., Praha), 61. Eduard Klicpera (r. Rakovník); 62. Fr. Klíma (g. Příbram); 63. Jiří V. Klíma (lyc. Chrudim), 64. dr. Václ. Klimeš (g. Nový Bydžov); 65. Marie Klímová (lyc. Chrudim); 66. Jos. Klobouček (r. Karlín); 67. Jaromír Knittl (r. Kutná Hora); 68. dr. Rud. Kníže (r. g. Smíchov); 69. Bedř. Knorre (r. Král. Hradec); 70. Jos. Kobza (g. Písek); 71. Č. Kočí (g. Rokycany); 72. Ant. Kořínek (r. g. Kolín); 73. dr. Jaroslav Kosina (r. Praha I.); 74. Kar. Kostlivý (g. Tábor); 75. Jaroslav Krátký (r. Louny); 76. Vojt. Krčmář (r. Vel. Meziříčí); 77. Fr. Kubík (g. Benešov); 78. Jos. Kubín (r. Jičín); 79. J. Kubišta (g. Boskovice); 80. Alois Kulhánek (r. Louny); 81. dr. Ant. Kudrnovský (g. Písek); 82. Václ. Kurc (r. Žižkov); 83. Ant. Kux (r. Kostelec n. Orl.); 84. Alois Leiser (g. Třebíč); 85. Jan Loriš (r. Kr. Vinohr.); 86. dr. Dragstii Loučar (Idrija, Krajina); 87. Bedř. Mach (r. g. Kolín); 88. Jos. Mach (g. Žižkov); 89. Fr. Macháň (g. Král. Dvůr); 90. dr. Frant. Machát (r. Karlín); 91. K. Machek (g. Praha, Žitná ul.); 92. Jiří Malovaný (r. Kroměříž); 93. Václ. Marek (g. Praha, Truhlářská ul.); 94. Jos. Martinovský (r. g. Kolín); 95. Mat. Mařík (ak. g. Praha); 96. dr. Alice Masaryková (lyc. Č. Budějovice); 97. Fr. Mazal (r. Král. Vinohr.); 98. Jos. Meissner (g. Uh. Hradiště); 99. Ondřej Mentberger (r. Král. Vinohr.); 100. Al. Mesáňy (g. Plzeň); 101. Bohuslav Mikenda (g. Příbram); 102. Jos. Mikeš (g. Č. Budějovice); 103. Fr. Mlíčko (paed. Kladno); 104. dr. Karel Müller (g. Jindř. Hradec); 105. Karel Myslbek (r. Žižkov); 106. Karel Nečásek (c. k. z. šk. insp., Praha); 107. Rud. Neuhöfer (I. g. Brno); 108. Boh. Nevyjel (r. Žižkov); 109. dr. Václ. Niederle (r. g. Praha, Křemencová ul.); 110. Fr. Novák (r. Král. Vinohrady); 111. dr. Jan Novák (r. g. Praha, Křemenc. ul.); 112. Jos. Novák (g. Uh. Hradiště); 113. dr. Otakar Palán (r. g. Kolín); 114. Ferd. Pavelek (g. Opava); 115. P. Fr. Perka (paed. Kladno); 116. dr. Em. Peroutka (g. Král. Vinohr.); 117. Karel Pešek (g. Žižkov); 118. Fr. Pich (g. Tábor); 119. Otto Pícha (r. Tábor); 120. Aloisie Pitlingová (Minerva, Praha); 121. Leon Pixa (r. Kostelec n. Orl.); 122. Stan. Podivínský (g. Prostějov); 123. Ant. Podrábský (r. Hodonín); 124. Karel Podval (r. Louny); 125. Bedř. Pokorný (g. Něm. Brod); 126. dr. Karel Polesný (g. Litomyšl); 127. Karel Popelka (g. Litomyšl); 128. Frant. Pösl (g. Jičín); 129. Frant. Pover (r. Král. Vinohrady); 130. dr. Albert Pražák (g. Král. Vinohrady); 131. M. Ansg. Přibíková (paed. dív. u sv. Anny, Praha); 132. Jos. Procházka (g. Rokycany); 133. Jos. Prošek (g. Roudnice); 134. Jan Ptáček (Praha); 135. Jos. Ptáček (g. Uh. Hradiště); 136. dr. Jindř. Racek (r. Praha VII.); 137. Frant. Rosický (z. šk. insp., Praha); 138. P. Roubík (r. Praha I.); 139. Em. Ruffer (g. Litomyšl); 140. Fr. Ruffer (paed. Soběslav); 141. dr. Jos. Růžička (r. Příbram); 142. dr. Jindř. Říha (g. Čáslav); 143. dr. Jos. Říha (g. Král. Dvůr); 144. Viktor Schwing (r. Olomouc); 145. Jan Skákal (g. Žižkov); 146. Fr. Skočdopole (r. Pardubice); 147. Václ. Sládek (g. Praha III.); 148. Anna Sládková (lyc. Chrudim); 149. Ant. Sláma (paed. m., Praha); 150. Frant. Slavík (r. Jevíčko); 151. Otak. Smrčka (g. Rokycany); 152. Jaroslav Soukup (r. Rakovník); 153. Eduard Starý (g. Litomyšl); 154. dr. Vinc. Strouhal (univ., Praha); 155. Frant. Stýblo (g. Praha, Žitná ul.); 156. Ant. Svatoš (g. Něm. Brod); 157. Frant. Svoboda (g. Roudnice); 158. Julian Svoboda (g. Rokycany); 159. Frant. Sychra (r. Karlín); 160. Jan Sýkora (r. Praha, Ječná ul.); 161. Jan Šafránek (rg. Praha); 162. Ant. Šebánek (r. Kutná Hora); 163. Jan Štěpánek (r. Příbram); 164. Jan Šubert (g. Boskovice); 165. Gabr. Šuran (g. Král. Vinohrady); 166. Jos. Tichý (r. Kladno); 167. Alois Till (paed. Kutná Hora); 168. Č. To-

berný (g. Žižkov); 169. Ant. Trnka (g. Jičín); 170. Boh. Truhlář (r. Ml. Boleslav); 171. Ant. Turek (g. Tábor); 172. Jos. Tvrdý (g. Příbram); 173. Klement Urban (r. Prostějov); 174. dr. Rud. Urbánek (r. Louny); 175. Jos. Valenta (r. Kroměříž); 176. Jos. Vítke (g. Jičín); 177. Václ. Vodstrčil (g. Domažlice); 178. Rich. Vojáček (r. Praha III.); 179. Dimitrije Vojvodić (posluchač univ. pražské, Cetině); 180. dr. Tom. Voldřich (g. Benešov); 181. B. Votýpka (g. Benešov); 182. Jan Vrtal (g. prof. v. v. Praha); 183. Zd. Vysoký (g. Jindř. Hradec); 184. L. Wach (g. Praha, Žitná ul); 185. dr. Frant. Zachystal (paed. m., Praha); 186. Jaroslav Zdeněk (prof. paed. v. v., Praha); 187. dr. Ant. Zlatníček (ak. g. Praha).

Účastníků z Prahy a okolí	72
„ z ostatních Čech	93
„ z Moravy	20
„ ze Slezska	1
„ z Krajiny	1
Úhrnem	187

Učitelská záložna „Komenský", zapsané společenstvo s ručením obmezeným v Praze, II. Vojtěšská ul. 5. (Dům Hlaholu) vykazuje za měsíc květen 1908: Zůstatek závodních podílů K 103.400, zůstatek reservních fondů K 29.171·84, vkladů uloženo K 58.173·07, vybráno K 42.754·71, zůstatek vkladů činí K 700.755·67. Na půjčky splaceno K 202.837·35, nových půjček povoleno K 241.842·88, zůstatek půjček K 1,081.631·09.

Osobní. Při odchodu na odpočinek obdržel titul vládního rady ředitel školního knihoskladu v Praze *Karel Malec* a titul školního rady *Frant. Bareš*, prof. st. gymn. v Ml. Boleslavi, a *Frant. Polák*, prof. st. gymn. v Přerově. — *Emil Mašík*, insp. priv. rak.-uh. společ. st. dráhy, jmenován byl řádným prof. pro stavbu silnic, železnic a tunelů na české technice v Brně. — *Dr. Theodor Kašpárek*, mimoř. prof. techniky v Praze, jmenován byl řádným professorem téže vysoké školy pro speciální chov zvířectva, morfologii a pathologii domácích zvířat. — *Dr. Václav Tille*, s. docent pro srovnávací dějiny literatur na české universitě v Praze a kustos univ. knihovny, obdržel titul mimořádného professora. — Soukr. docenty potvrzeni byli: prof. stát. reálky v Praze-VII. *Dr. Maxmilián Křepinský*, pro franc. jazyk a literaturu se zvl. zřetelem na starší dobu, prof. st. reálky v Karlíně *Dr. Prokop Haškovec*, pro franc. literaturu. *Dr. Stanislav Hanzlík*, pro meteorologii a klimatologii, vesměs na filos. fakultě české univ. v Praze. — Na právnické fak. soukr. doc. byl potvrzen soudní adjunkt *dr. Jaroslav Kallab*, pro rakouské trestní právo a trestní řízení. — Adjunktem při stolici obecné technické fysiky na české technice v Praze, jmenován byl assistent *Bedřich Sobotka*.

Ředitelem českého ústavu učitelů v Brně jmenován byl *Ant. Kunz*, prof. st. gymn. v Třebíči.

Učiteli v IX. tř. hodn. byli jmenováni: *K. Mottl*, architekt v Praze, pro st. prům. školu v Brně (současně mu byl udělen titul prof.); *K. Brunnhofer*, strojní inženýr v Praze, a *Jar. Kohout*, stav. inženýr a konstruktér na č. techn. v Praze, pro st. řem. školu v Jaroměři.

Učitelem v X. tř. hodn. pro st. řem. šk. v Jaroměři byl jmenován *Josef Havlíček*, učitel měšť. dívčí školy ve Vyzovicích na Moravě.

Smlouvou byl ustanoven učitelem na st. odb. škole v Turnově *Ant. Kavč*, absolvent um. prům. školy v Praze.

Inspektory pro obchodní školy byli jmenováni: vl. r. *dr. Jan Řežábek*, řed. č. obch. ak. v Praze, šk. r. *Ant. Kotěra*, ředitel obch. ak. v. v., šk. r. *Jan Ctibor*, řed. obch. ak. v Chrudimi, šk. r. *Karel Doležš*, prof. st. prům. šk. v Brně, *Hugo Ranlich*, řed. obch. ak. v Prostějově.

Okresními školními inspektory byli jmenováni: prof. st. r. na Kladně *Aug. Hohaus*, pro venkovský okres plzeňský, a řed. gymn. v Uh. Hradišti *Josef Bartocha*, pro město Uh. Hradiště.

Ředitelem zkušební komisse pro ob. a měšť. školy v Soběslavi jmenován byl řed. uč. ústavu tamtéž *Petr Vepřek*; členy zkušební kom. pro ob. a měšť. školy byli jmenováni: v Kroměříži *Fr. Slavinger*, řed. ob. a měšť. školy tamtéž a v Jičíně *Adolf Beneš*, prof. st. reálky tamtéž.

Zprávy spolkové.

Z výboru Ústř. spolku českých professorů v Praze.

Schůze výboru ze dne 4. dubna v Hotel Central v Praze-II. Přítomno 15 členů výboru. Omluvili se Honza, Kníže, Stýblo, Zelinka.

Schůzi zahájil starosta ve $^1/_4 7$ hod. Přečten protokol předešlé schůze, doplněn a schválen. Předseda se táže, zdali byly provedeny věci uložené. Odpovědi:

1. Starosta a jednatel byli na schůzi Z. Ú. S. J. U.

2. Jednatel prof. Appelt oznamuje, že byly podány žádosti *a*) k ministerstvu k. a v. za vpočtení let supplentských na ústavech bez reciprocity, *b*) žádost k ministerstvu ve příčině konkursu na paedagogiích, *c*) žádost k z. š. r. o nových předpisech maturitních.

3. Spolek obrátil se na dra Šámala stran právního zastupování spolku i členů, a ten přijal. Pošlou se mu Normalie (vázané) i ostatní příslušné publikace spolkové. Prof. Hulík navrhuje, aby spolek hradil výlohy za pře podnikané v zájmu celého stavu. Přijímá se.

Prof. Chlumský opakuje svůj dotaz, podaný v minulé schůzi, proč Ú. S. Č. P. není zastoupen v pomocném komitétu pro české školství ve Vídni. Jsou v komitétu tom zastoupeny jednoty učitelské, universita a všecky přední korporace naše, jenom spolek professorský se tam *bolestně* pohřešuje. Vl. rada Bílý vysvětluje věc tím, že spolek prof. *bezpochyby* k přistoupení nebyl vyzván. Prof. Chlumský tedy navrhuje, aby spolek do toho komitétu dodatečně se přihlásil. Přijímá se.

Prof. Chlumský vyhovuje přání bývalého knihovníka prof. Konůpka a přednáší *jeho* vysvětlení ke zprávě knihovnické ze dne 24. ledna 1908: Bývalý knihovník sám ve výboru několikrát se ptal, má-li dělat seznam knihovny spolkové, či co se s těmi knihami udělá, a tu mu bylo řečeno, aby seznam nedělal, protože jsou to knihy většinou bezcenné a že se to bez toho později někam dá. Tím tedy na prof. Konůpka žádná vina nepadá, že katalog sepsán nebyl.

Přechází se k jednání: 1. Čte se přípis přípravného komitétu pro sjezd českých úředníků. Přijímá se návrh prof. Černého, aby do schůze 14. IV. šli prof. Rada a Wenig za účelem informačním.

2. Pozvání k ustavující valné hromadě konviktu a sirotčince pro děti státních úředníků a professorů. Jako delegát účastní se prof. Pecl.

3. Přípis sboru rakovnického, týkající se sbírání peněz na stipendium pro sirotky po professorech. Jednatel předčítá odpověď. Ta se schvaluje, jakož i návrh, aby odpověď jednatelova hned se vytiskla a rozeslala po ústavech.

4. Jednatel čte protest rokycanského sboru, uveřejněný v Čase dne 4. IV. Vzbuzuje obecné podivení nejen bezdůvodně drsná forma tohoto protestu, nýbrž i ta okolnost, že sbor rokycanský nezachoval ani běžné zvyklosti spolkové: přes to, že se sám se svým protestem obrátil na výbor, nicméně odpovědi výboru nevyčkal, ale přímo proti všem zvyklostem spolkovým skoro současně obrátil se s týmž protestem také na veřejnost. Jednatel telegrafoval, zdali se to uveřejnění stalo se souhlasem celého sboru. Je-li tomu tak, navrhuje zaslání odpovědi, kterou předkládá výboru. Schvaluje se všemi hlasy. Odpoví se také krátce v novinách.

5. Starosta sděluje: Z pošty přišlo vyřízení, že dopisy spolkové budou dodávány jednateli a zásilky pro Věstník prof. Jeništovi.

5. Prof. Satranský přednáší žádost prof. Pavlů z Kutné Hory, aby byl zproštěn důvěrnictví. Béře se na vědomí a jednatel se dotáže, koho sbor navrhuje za důvěrníka.

7. Prof. Chlumský upozorňuje, že je záhodno pomýšlet již na vydání informační knížky pro studenty, která by jim usnadnila volbu povolání. Přípravné práce uvolují se převzíti prof. Satranský a Chlumský a co nejdříve rozešlou se dotazníky na příslušné ústavy a odbory. Výlohy s tím spojené spadají na účet toho podniku.

8. Ředitel Krátký žádá, aby jednání, týkající se jeho osoby, se neuveřejňovalo anebo, kdyby se mělo uveřejnit, aby se uveřejnilo, proč by mohl být poškozen. Prof. Appelt odpovídá: Poznámka moje se týkala jednání p. ředitele Krátkého ve příčině domnělé volby redaktorů. Řed. Krátký: Přeji si, aby se vytisklo vedle toho hned, že prof. Appelt užil ve výboru soukromého důvěrného rozhovoru, který jsem s ním měl jako jeho starý kamarád z Přírodovědeckého klubu. Prof. Appelt: O žádném důvěrném rozhovoru s p. řed. Krátkým dne 17. listopadu nemohlo býti řeči. Trvám na svém výroku, který jsem již jednou ve výboru učinil, že p. řed. Krátký ještě dva dni po domnělé volbě redaktora byl přesvědčen, že se bude redakce volit valnou schůzí,

a že pak o čtrnáct dní později celý výbor se snažil přesvědčit, že volba redaktorů byla dne 15. listopadu provedena.

Ředitel Krátký dává na to svůj mandát ve výboru starostovi k disposici. Starosta nepřijímá složení mandátu. Prof. Satranský dodává, že v ustavovací schůzi výborové navrhl, aby volba redaktorů byla revotována. Jeden z důvodů uvedených proti revotování byl, že redaktoři jsou již hlášeni na policii a u státního zastupitelství. Na příští výborové schůzi bylo veřejně řečeno datum 17. listopadu. Na to vyšlo na jevo, že ohlášení se stalo jenom na policii a to 6. prosince. Tím tedy byl ve výboru přednesen důvod, který se skutečnosti se nesrovnával. Černý a Appelt k tomu ještě prohlašují, že volba redaktorů u státního zástupitelství ohlášena nabyla, ač na první schůzi (ustavující) ředitel Krátký tak výslovně tvrdil. Prof. Nikolau upozorňuje, že členství skládá se vždy do rukou výboru a ten rozhoduje. Prof. Rada si přeje, aby věc se nebrala tak přísně, nýbrž aby se s rozhodnutím počkalo. Starosta nestaví se proti tomu.

Na konec prof. Appelt podává tento návrh: Výbor se usnáší, aby starosta p. ředitele Krátkého požádal, aby p. řed. Krátký v zájmu klidného vývoje spolku při své resignaci setrval. Přijímá se osmi hlasy proti třem.

Příští schůze výborová stanovena na 24. dubna přesně o 6. hodině večer.

Na to skončil starosta jednání v 8 h. a 5 m.

Zapisoval dr. *Jos. Chlumský*, za zapisovatele.

Schůze výboru ze dne 24. dubna 1908 v Měšťanské Besedě v Praze-II. Přítomno 18 členů výboru. Ostatní se omluvili. Starosta zahajuje schůzi ve $^{3}/_{4}7$ hod. Podávají se zprávy o tom, co bylo provedeno z dřívějších usnesení: Tajemník spolku vl. r. Bílý oznamuje, že dal Normalie vázati a že pak budou zaslány p. dr. Šámalovi.

Jednatel prof. Appelt dopsal pomocnému komitétu pro čes. školství ve Vídni, oznámil delegáty ústř. spolku komitétu pro sjezd českých úředníků a konviktu a sirotčinci pro děti stát. úředníků a professorů. Odpověděl prof. sboru v Rakovníce, do Rokycan a do Kutné Hory.

Vl. r. Starý dopsal řed. Krátkému v příčině jeho resignace. Čte odpověď řed. Krátkého, který svou resignaci odvolává. Prof. Appelt si k tomu vyžaduje dotaz.

Přechází se k jednání. Prof. Rada sděluje, že se jedná o založení svazu spolků c. k. úředníků, a dotazuje se, kterak se spolek v té záležitosti zachová. Do schůze se pošlou delegáti, kteří podají výboru zprávy. — Došly přípisy v příčině jubilejního fondu z někt ústavů: Domažlice, Pardubice, Písek, Praha-III. (reál.), VII. (reál.), VIII., Příbram (reál. i gymn.), Rakovník, Roudnice, Rychnov, Jevíčko, Místek, Nové Město, Přerov, Strážnice, Val. Meziříčí, Litovel, Soběslav (paed.), Hradec Králové (paed.). Většina se ptá na ustanovení výše příspěvku. Prof. Stýblo sděluje, že z gymn. žižkovského mu bylo oznámeno, že se sbírka učiní a peníze v říjnu pošlou. Vl. r. Bílý praví, že také jeho se některé ústavy dotázaly na výši příspěvku.

2. Prof. Rejthárek z Král. Hradce (reál.) oznamuje, že sbor se rozhodl neměniti dřívějšího svého usnesení, ale polovici svých příspěvků odvésti ústřednímu výboru s určením jen pro sirotky po professorech a ne pro vdovy. Peníze pošle sbor po prázdninách.

3. Prof. Minařík z Olomouce oznamuje, že sbor tamějšího gymnasia přispěje 250 K do 15. října t. r. — Obdobná prohlášení činí jednotliví členové výboru za Žižkov (reál.), Prahu-II. (Křemencová, Truhlářská a Žitná ul.), Prahu-I. (akad. gymn.), Prahu-II. (Ječná ul., reál.), Karlín (reál.). V příčině výše příspěvku a doby jeho provedení upraví se prohlášení do novin. (Kommisse.) O spolku pro podporování vdov a sirotků po professorech bude příště referovati prof. Stýblo.

4. Jednatel prof. Appelt sděluje ve příčině vypisování konkursů na paedagogiích, že supplenti z Prahy žádají, aby se říšskému svazu předložilo k projednání, aby na paedagogiích a odborných školách mohly býti učiteli jen osoby s akademickým vzděláním.

5. Dopis kroměřížského odboru. — Odbor žádá: *a*) aby se hradily professorům výlohy na školních výletech, *b*) aby ústřední věstník ministerský (Verordnungsblatt) byl vydáván také česky, *c*) aby Ú. S. Č. P. veřejným prohlášením požádal poslance, aby nezakročovali při jmenování professorů, dokud se neinformovali u Ústř. spolku čes. prof., *d*) aby do nových stanov bylo dáno právo odborům zakládati sekce. — O jednotlivých bodech rozvinula se debatta.

6. Knihkupec Šolc z Telče žádá, aby mu byl doporučen někdo z řad professorských za redaktora jedné ze sbírek vycházejících jeho nákladem. — Navržen prof. Pover.

7. Jednota Komenský žádá, aby se jí obratem pošty poslal souhlas s resolucí. Stalo se již a dodatečně se schvaluje.

8. Odbor plzeňský podává některé návrhy k reorganisaci a žádá o rozšíření bodu ve příčině prázdnin (v podání na z. š. r.). Stalo se již.

9. Odbor královéhradecký podává zprávu o své činnosti.

10. Z. š. r. zasílá vyřízení žádosti za povolení slavnosti Čechovy. O slavnosti té rozvinula se na popud prof. Stýbla delší debatta. Na konec stanoveno, že slavnost bude se konati 2. května v Nár. Domě na Král. Vinohradech.

11. „Komenský" ve Vídni děkuje za přihlášku.

12. Domažlické gymn. oznamuje změnu důvěrníka. Bere se na vědomí.

13. Z Mor. Ostravy tři ředitelé střed. škol žádají, aby spolek zakročil, aby ředitelé měli prázdniny. — Vl. r. Bílý podává informace, co se již v té věci učinilo. Lze očekávat, že zástupce bude honorován. — Prof. Appelt se dotazuje, zda starosta sdělil s řed. Krátkým usnesení výboru v příčině jeho resignace. Starosta odpovídá, že ano. Prof. Sládek se dotazuje po věnečku a činí některé výtky zábav. výboru. Předseda zábav. výboru prof. Šimák vysvětluje. Dále chce se prof. Sládek, který přišel později, znovu vrátiti k dopisu řed. Krátkého. Na návrh prof. Appelta přechází se k dennímu pořádku, protože protokol minulé schůze je již schválen.

Prof. Stýblo podává některé zprávy pokladní. — Přistupuje se k jednání o reorganisaci. Referuje prof. Appelt. Čte přípisy odboru královéhradeckého a plzeňského, které činí k návrhu výboru některé poznámky a navrhují změny. (Je již otištěno ve Věstníku.) Odbor kroměřížský žádá, aby člen byl povinen oznámiti přesídlení jak odboru, do kterého vstupuje, tak odboru, ze kterého vystupuje. Po delší všeobecné debattě navrhuje prof. Appelt změny v návrhu stanov již vytištěném. Přijímá se většinou hlasů. O těchto změnách budou členové spolku vyrozuměni.

Volné návrhy: Vl. r. Bílý navrhuje, aby jednatel a jiní uvažovali o návrzích pro jednání říšského svazu. Dva návrhy ve výboru již přijaté byly tam položeny, nechť se tam jedná o nových předpisech pro maturitní zkoušku. Přijímá se jednomyslně. — Starosta odchází. — Prof. Satranský se dotazuje, co se má státi s materiálem dotazníkovým. Dá se do archivu. Dále navrhuje, aby se poděkovalo šk. r. Zdeňkovi a j., kteří sčítání dotazníků se účastnili a nebyli členy výboru. Přijímá se. Prof. Černý oznamuje, že 26. dubna bude v Měšťanské Besedě večírek, na němž bude prof. Satranský referovati o výsledcích dotazníkové akce (viz níže str. 521 sl.).

Místostarosta prof. Vykoukal končí schůzi v 10 hod. 35 min.

Dr. *Rudolf Kníže*, zapisovatel.

Schůze výboru ze dne 26. května 1908 v Měšť. Besedě v Praze-II. Přítomno 15 členů výboru, ostatní omluveni.

I Místostarosta prof. Vykoukal zahajuje schůzi v 7 hod. Čte se a schvaluje protokol minulé schůze. Po té oznamuje místostarosta, že Dr. Fabianová vzdává se členství výboru. Bere se na vědomí a předseda děkuje za její činnost ve výboru. Dále sděluje místostar., že řed. Krátký rovněž vzdává se členství výboru. Bere se s politováním na vědomí a za jeho činnost jako jednatele vyslovují se mu díky. — Také dosavadní starosta vl. r. Starý dopisem oznamuje, že skládá starostenství. — Předseda vřelými slovy oceňuje činnost odstupujícího starosty, který po 11 let byl pokladníkem spolku a 14 let stál v jeho čele. Usneseno jednomyslně poděkovati odstupujícímu starostovi písemně. Byl mu zaslán tento dopis:

Slovutnému pánu p. Václ. Starému, c. k. vlád. radovi a řed. české reálky v Praze. Slovutný pane! Výbor Ústředního spolku českých professorů ve schůzi dne 26. t. m. přijal s politováním na vědomí zprávu, že Vám není možno dále podržeti úřad starosty našeho spolku.

Výbor jest si plně vědom hojných a trvalých zásluh, které jste si za plné čtvrtstoletí získal o náš spolek, a oceňuje s upřímným vděkem všecku ochotnou obětavost, neúmornou horlivost a vždy pohotovou účinlivost, s kterou jste za dlouhou tu dobu neváhal obětovati Svůj čas a síly ve prospěch spolku a stavu našeho.

Stoje 14 let v čele spolku, užil jste každé příležitosti, která se naskytla, abyste posílil morální význam našeho sdružení a získal hmotné výhody našemu stavu.

Výbor usnesl se jednomyslně vzdáti Vám za všecku tuto obětavou a záslužnou činnost Vaši nejvřelejší díky.

Plnice toto snesení výborové, připojujeme upřímné přání, abyste se do pozdních let kmetských těšil pevnému zdraví a posavadní svěžesti.

Z výboru Ústřed. spolku čes. professorů,

v Praze dne 30. května 1908.

Frant. Vykoukal, t. č. nám. starosty. Dr. *V. Appelt* m. p., jednatel.

Prof. Stýblo vřele se přimlouvá, aby se zároveň poděkovalo zasloužilému a dlouholetému bývalému členu výboru škol. r. Zdeňkovi, který všestrannou ochotou získal si o spolek opravdových zásluh. Usneseno vzdáti mu za všecku jeho činnost upřímný dík. — Jednatel *referuje* o tom, co z dřívějších usnesení bylo provedeno. — Prof. Rada podává zprávu o schůzi, do které byl delegován (Český svaz úřednických spolků, který se má ustaviti). Na schůzi té byl zvolen prof. Rada do přípravného výboru pro *sjezd všeúřednický*, který se bude konati ve dnech 14.—16. srpna t. r. Na přípravné práce pošle spolek 15 K.

II. Jednání. — 1. Z. š. r. dává svolení k slavnosti Čechově.

2. Odbor plzeňský vyslovuje souhlas s podnikem ústř. výboru na oslavu panovnického jubilea; dále žádá, aby ústřední výbor dal podnět k akci, aby provedena byla reciprocita: *a)* mezi jednotlivými vyšš. obchod. školami (akademiemi) ať státními ať nestátními se zřetelem ke všem silám approbovaným pro vyšš. obchod. školy (akad.); *b)* reciprocita mezi vyšš. obch. školami (akad.) a školami středními, pokud se týká sil approb. pro školy střední. — Odkládá se až na jednání říšského svazu.

3. Prof. Bauer z Rakovníka doporučuje zavedení gramofonu do školy pro vyučování recitaci a výslovnosti cizích jazyků. Odpoví jednatel. (Sečká se, až budou stroje dokonalejší a lacinější.)

4. Prof. Woldřich stěžuje si do nedostatečných místností, určených pro professory v cís. knihovně, atd. Jednatel vyzve kollegy, aby své zkušenosti o universitní knihovně jemu sdělili, a na základě toho materiálu učiní se příslušné kroky.

5. Prof. Kádner, jednatel „Komenského", oznamuje na den 28. května manifestační schůzi ve prospěch akademického vzdělání učitelstva. Delegován prof. Hulík.

6. Katechetský odbor stěžuje si do nevhodně stanovené doby valné schůze dne 17. května t. r. Odpoví se, že to byla jediná vhodná doba pro venkovské kollegy.

7. Zemský výbor vrací petice Ú. S. Č. P. *a)* za snížení vyučovacích hodin kreslení na reálkách, *b)* petici, týkající se vyučování tělocviku. Obě petice se při příštím zasedání sněmu obnoví.

8. Stenografové z valné schůze žádají 100 K honoráře. Přijímá se.

9. Došly přihlášky a dotazy ve příčině fondu jubil. Gymnasium ve *Vys. Mýtě* oznamuje, že přispěje 400 K. Přeje si: *a)* aby byla stanovena přesně správa fondu a jeho rozšiřování, *b)* aby odstraněna byla čínská zeď mezi statusy Čech a Moravy. Na prvé odpoví se novinami (Jub. fond je veřejný fond a podléhá tedy státní správě: spolku přísluší jen právo praesentační). O druhém přání míní výbor, že věc, o kterou jde, nejlépe se zdaří, bude-li k tomu položen základ jednotným stavem supplentským, o jehož zřízení třeba usilovati. Odkazuje se k projednání budoucímu svazu.

10. Prof. Röhrig z Kladna upozorňuje na obsazování míst na státních řemeslnických a odborných školách učiteli škol měšťanských a obecných. Nechť se ta místa reservují silám s approbací středoškolskou. — Školy ty nyní podléhají ministerstvu práce. Je třeba usilovati o to, aby přechod mezi oběma ministerstvy v této příčině byl možný. Materiál se sebere a odevzdá poslanci prof. Drtinovi.

Zpráva pokladní. Pokladník referuje o *stipendiu*, na kterém se usnesla valná schůze 30. XI. 1907. Je třeba učiniti opatření, aby *také nadání Komenského* letos bylo uvedeno v život. — Zvoleno komité (Kníže, Pecl, Stýblo, JUDr. Šámal, Vykoukal). — Účty ze *slavnosti Čechovy* 2. kv. t. r. Příjem 416 K 60 h, vydání 79 K 73 h, čistý výnos 336 K 87 h. Konstatuje se, že mládež, která fungovala, velmi slušně a způsobně se chovala, celkový dojem byl velmi pěkný. Je záhodno vysloviti účinkujícím uznání za jejich působení a námahu. Na návrh prof. Černého vysloveny díky a uznání prof. Hulíkovi a Stýblovi, kteří k slavnosti dali podnět a ji provedli. Čistý výtěžek věnuje se na zakoupení spisů Čechových, které se žactvu rozdají. — Účty z kalendáře nejsou dosud skoncovány. Dále je třeba rozhodnouti, kdo bude kalendář příště redigovati.

Předseda prof. Vykoukal sděluje, že resignaci starostovu oznámí policii a že by bylo třeba svolati mimořádnou valnou hromadu k volbě nového starosty. Prof. Appelt činí návrh, aby spolek zastupoval místostarosta a do výboru aby se povolal potřebný počet náhradníků. Přijímá se jednomyslně. Povoláni budou náhradníci B. Mašek a J. Kollmann.

Prof. Chlumský navrhuje, aby spolek na svých listinách užíval národního kolku. Přijímá se. — Jednatel navrhuje, aby byla 20. června občasná schůze, na které JUDr. Šámal bude přednášet o právní ochraně professorstva, a aby byla zvolena právní kommisse, dále aby nové stanovy byly zadány, a hned, jak budou zadány, aby se zahájila akce, aby se zřizovaly krajinské spolky a aby se svolala ustavující schůze pražského krajinského odboru. — Prof. Černý míní, že by se měla zahájit agitace, aby se venkovské ústavy spojovaly. — Prof. Appelt navrhuje poslati výzvu na jednotlivé ústavy,

aby zahájily jednání se sousedními ústavy, a zříditi komitě, které by tu akci zahájilo. Přijímá se. Zvoleni jsou: Appelt, Černý, Wenig s právem kooptačním. — Dále navrhuje prof. Appelt otázky k projednání v říšském svazu:

1. Na *paedagogiích* mohou býti jen *lidé s akademickým vzděláním.*
2. Otázka *kancelářských sil, manipulačních sil, laborantů* pro kabinety atd.
3. *Maximální počet učebních hodin.* (Pro učitele *humanitních i reálných* předmětů 15, náboženství 18, tělocvik 20).

Proti tomu činí někteří členové výboru námitky a míní, že by bylo třeba věc ještě prostudovat v příčině rozdílu mezi předměty human. a real.

4. *Maximální počet žáků* v nižš. gymn. budiž 40, ve vyšším 30.
5. Professoři mějte *v z. š. r. své zástupce,* které si samí volí.
6. *Supplenti* mějte 2000 K (nezkoušení) a 2400 K (zkoušení), počet hodin maximální.
7. *Assistenti* zkoušení mějte 1800 K, nezkoušení 1400 K.
8. Zkušební rok. Kandidát hospituj jen první období, aby se orientoval. Hospitace 12 hod. a vyučování samostat. 6 hod.

Poté předseda prof. Vykoukal schůzi končí v 10 hod. 35 min. večer.

Zapisoval Dr. *Rudolf Kníže,* zapisovatel.

Mimořádná valná schůze dne 17. května 1908 v Měšťanské Besedě v Praze II.

Předseda vl. r. *Starý* zahajuje schůzi v 9 hod. 45 min., vítá přítomné a představuje vlád. kommissaře. — Prof. *Mašek* navrhuje, aby čtení protokolu o minulé valné hromadě bylo odloženo až po projednání návrhu na reorganisaci. Návrh se přijímá. Na to udílí starosta slovo jednateli prof. Dru Appeltovi, aby přednesl odůvodnění návrhu výboru na reorganisaci spolku. — Prof. Dr. *Appelt:*

Velevážené shromáždění! Čtvrt století uplynulo od té doby, co několik mužů v Praze, mezi nimi také zemřelý Martin Pokorný, pojalo myšlenku založiti spolek professorů. Krásná tato myšlenka nesetkala se však ihned se souhlasem veškerého professorstva, jak zakladatelé očekávali. Příčina toho byla na snadě, poněvadž stanovy koncem roku 1883 k přijetí předložené nesly se poněkud duchem centralistickým.

Podle návrhu těchto stanov měl zamýšlený ústř. spolek býti pouze spolkem kollegů pražských, kteří se měli účastniti práce spolkové a voliti výbor, kdežto venkovu neposkytoval by žádných výhod.

Z té příčiny ozval se proti tomuto návrhu hned na počátku s mnohé strany venkova odpor a zdůrazňována potřeba zřizovati spolky krajinské, v nichž by se spolkové práce mohli účastniti všichni členové a které by teprve tvořily jednotnou organisaci. V tomto smyslu odpověděi na návrh stanov přípravného komitétu Rychnov, Chrudim, Nový Bydžov, Pardubice a zejména gymnasium roudnické. Roudničtí professoři r. 1883 žádali, aby místo valných schůzí, jaké obyčejně ve spolcích bývají, nastoupily schůze delegátů, tak aby v každém sboru, jehož professoři jsou členy ústřed. spolku, volil se 1 delegát a souhrn jich aby tvořil valnou schůzi, čili před 25 roky žádali v principu totéž, co my žádáme nyní.

Bohužel, přání venkovských kollegů došla jen částečného splnění tím, že ponechána byla možnost, aby do výboru mohli býti voleni kollegové bez rozdílu bydliště a skutečně byli tam v prvních letech mnozí z českého venkova i z Moravy. Nehledělo se tedy k tomu, aby členové výboru byli jen příslušníky pražskými, ale otázka, jak umožniti všem členům práci spolkovou, zůstala nerozřešena a proto také značná část professorů zůstávala mimo organisaci.

Ještě větší chyba stala se r. 1891, kdy změnou stanov bylo venkovským členům vzato právo býti volenu do výboru. Každý člen výboru musil býti příslušný do pražského policejního obvodu a teprve před 5 lety byl tento požadavek obmezen jen na činovníky výboru. Z těchto poměrů vyplynulo, že ústřední spolek ještě po desitileté existenci neměl ani 500 členů. Částečně tu zjednána náprava r. 1893, kdy začato s vydáváním Věstníku, takže venkovští členové dostávali aspoň nějaké odškodnění za svůj členský příspěvek, třeba že Věstník nesplnil všech očekávání do něho skládaných.

Nespokojenost s ústřed. spolkem začala se záhy objevovati. Snaha účastniti se práce spolkové vedla k založení odborů brněnského, kroměřížského, plzeňského, královéhradeckého, ale přece veškero členstvo nebylo přivedeno pod štít organisace, poněvadž členové neměli na správu spolku naprosto žádného vlivu. Valné schůze byly přístupny stále jen členům pražským a ve spolku nejevila se hybnost, jaké kollegové z venkova požadovali, pročež oni právě poslední dobou v hojné míře ze spolku vystupovali.

Tyto dvě příčiny — ona nespokojenost nad nemožností spolkové činnosti a nedostatek vlivu na ústřední vedení a z toho plynoucí jakási ztrnulost — daly podnět ke snahám směřujícím *k obrození na základě federativním.* Kořeny těch snah hledati

jest ve schůzích konaných asi před rokem, z nichž vyplynulo naše prohlášení předvolební. Odtud vyšel popud, aby se provedla reorganisace ve smyslu decentralistickém. Pak jsme se ohlíželi po stanovách, které by se našim poměrům blížily, a napadly nám ovšem organisace učitelské, zejména učitelstva škol měšťanských, které má „Zemskou ústřední jednotu učitelstva měšťanských škol v království Českém". Poměry mezi námi a nimi jsou dosti analogické, poněvadž učitelstvo měšťanských škol je také usídleno ve městech a počtem nás ani nedostihne — mají 1100 členů, kdežto náš spolek 1800.

Podotýkám hned zde, že není naprosto správno chtíti analogisovati naše návrhy se „Zemským ústř. spolkem jednot učitelských v království Českém" a z toho důvodu činiti námitky proti našemu návrhu. S učitelstvem obecných škol, které v tomto ústředním spolku jednot převládá, nemůžeme se ovšem měřiti; oni jsou mnohem silnější a proto při nich následkem různého zabarvení politického může dojíti a dochází k neshodám. S tím souvisí, že pražský „Komenský" není v tomto ústředním spolku. Nevím, nebylo-li by případné označiti to jako klamání, když se taková okolnost vede do boje proti našemu návrhu na reorganisaci.

Z uvedených důvodů vzali jsme si za vzor nové organisace stanovy „Z. Ú. J. učitelstva měšť. škol", pozměnili jsme je, aby vyhovovaly našim poměrům, a tento návrh byl uveřejněn v listopadovém čísle Věstníku. Na valné schůzi dne 30. listopadu bylo o tomto návrhu v hrubých rysech pojednáno a bylo tehdy výboru, z větší části novému, uloženo, aby osnovu tu znovu upravil a mimořád. valné schůzi předložil. Výbor v nejkratší době po této schůzi svěřil detailní propracování kommissi, v níž zasedali pp. řed. Bílý, prof. Krátký, Rada, Satranský a já. Kommisse svou práci provedla a dne 1. února byl její návrh ve výborové schůzi schválen, jak jej čtete ve Věstníku 1908 str. 277—281. Zároveň jsme žádali venkovské kollegy, aby nám sdělili své návrhy odchylné, a dostali jsme mnoho přání, jimž z větší části bylo možno vyhověti, zvláště přáním odboru plzeňského, královéhradeckého, kroměřížského a přáním kollegů jihočeských. Nyní předkládáme Vám, velectění pánové, návrh ve formě definitivní s dodatky, jež byly tiskem rozdány.

Dovolím si v krátkosti opakovati, co nyní výbor navrhuje: České professorstvo má býti organisováno v krajinských odborech, které se ve společném rámci, vytčeném v posledním paragrafu našich stanov, spravují stanovami vlastními a jsou do jisté míry svéprávné. V Praze žádáme také krajinský odbor a na základě přání většiny těch, kdož souhlasí s reorganisací, trváme na tom, že každý člen Ú. S. Č. P. má přináležeti krajinskému odboru, jejž většina místních professorů vytvoří. Professoři ve městech, která mají s Prahou dobré železniční spojení, kdežto s nejbližším městem, kde je střední škola, mají spojení nevhodné, takže nemohou vytvořiti odbor samostatný, mohou se přihlásiti ke krajinskému odboru pražskému, ale nesmějí býti členy pražského odboru jednotlivci, v jichž sídle je odbor krajinský. V krajinských odborech mají se voliti delegáti pro zastupitelstvo svazu, tak aby vždy na 30 členů připadl 1 hlas v zastupitelstvu a aby nejvýše 3 hlasy mohly býti kumulovány v jedné osobě, čímž se dosáhne jednak úspory při obesílání, jednak nepřijdou nazmar hlasy, když by delegát třeba následkem onemocnění nemohl se schůze zúčastniti. Tato schůze zastupitelstva má se sejíti jednou za rok v Praze a svojí kompetencí má se rovnati nynější valné hromadě spolku.

Bude tudíž voliti celý správní výbor, absolvovati výbor, projednávati záležitosti krajinským odborům společné, po případě měniti stanovy atd. Výbor podle našeho dřívějšího návrhu měl býti volen jen z části v zastupitelstvu a navrhovali jsme původně, aby 9 členů výboru bylo voleno v jednotlivých odborech krajinských, praesidium pak a zbývající členové v zastupitelstvu, ale k přání venkovských kollegů jsme od toho upustili z příčin jednoduchých: Nevíme, kolik těch krajinských odborů bude, a jest pravděpodobno, že by 1 člena výboru musily voliti dva sousední krajinské odbory, což by bylo obtížno a zavdalo snad příčiny ke sporům, nehledě ani k tomu, že by volba v malých krajinských odborech spíše byla vystavena vlivům zevnějším nám ne právě milým, nežli v korporaci ústřední, kde ostatně jsou také zástupci krajinských odborů a mohou se přiměřeně uplatniti.

Počet členů výboru jsme poněkud změnili. Navrhujeme nyní praesidium — totiž starostu, jednatele a pokladníka — a 15 členů výboru. Obnovování výboru si představujeme analogicky, jako se děje dosud: po roce $^1/_3$ odstoupí a výbor se každoroční volbou doplňuje. Přespolním delegátům zastupitelstva má býti jízdné hrazeno z pokladny ústřed. spolku. Správní výbor měl by funkce jako nynější, není třeba tedy se o tom šířiti.

Krajinské odbory mají tedy býti sídlem vlastní spolkové práce, zastupitelstvu připadnou jen věci společné. Členy výboru mohou býti kollegové bez rozdílu bydliště a jízdné na schůze výboru bude jim také hrazeno.

Z ostatních změn vytýkám jen, aby krajinským odborům připadla čtvrtina členského příspěvku a aby volné návrhy, vyžadující předběžného projednání v krajinských odborech, byly správnímu výboru aspoň 14 dní před schůzí zastupitelstva podány.

Je známo, že tomuto našemu návrhu byly činěny různé výtky, částečně upřímné, do jisté míry však také — dovolte mi to říci — neupřímné. Vytýkána mu na př. těžkopádnost, že prý výbor, když bude rozptýlen po Čechách a Moravě, nesejde se tak snadno, aby mohl v případě naléhavé potřeby zasáhnouti.

To je výtka naprosto neodůvodněná. Je značná pravděpodobnost — a není ani třeba dávati to do stanov, vyvine se to praktickou potřebou — že praesidium bude voleno z příslušníků policejního obvodu pražského a většina výboru také. Z těchto pražských členů výboru bude utvořeno *6členné akční komité*, jež bude na svou vlastní zodpovědnost jednati a předkládati zprávu o své činnosti plenární schůzi výboru k dodatečnému schválení. Páni se snad obávají, že se tím zavádí nějaká oligarchie, ale to akční komité existuje již v nynějším výboru přes to, že všichni členové až na jednoho jsou příslušníky pražského policejního obvodu. Kdyby se všechno mělo vyřizovati v plenárních schůzích, musil by výbor zasedati třikrát týdně, a to je nemožné. Tu rozhoduje pouze starosta s jednatelem, po případě rozhodne o věci funkcionář, který se o ní nejdříve doví; je-li v pochybnostech, vyhledá si rychle jiného kollegu a pak s dobrým svědomím předstoupí před výbor, žádaje o dodatečné schválení. Tedy akční komité již ve skutečnosti úřaduje, jenže není ve stanovách.

Dále se vytýká našemu návrhu přílišná nákladnost. Naznačil jsem již ve Věstníku podrobnějšími výpočty, že při původním našem návrhu obyčejný náklad roční, spojený s obesláním schůze zastupitelstva a správního výboru, obnášel by asi 1560 K. Máme 1800 členů, poslední valná hromada zvýšila členský příspěvek o 2 K, to by tedy úplně stačilo. Kromě toho mohou podle našeho definitivního návrhu býti hlasy pro zastupitelstvo až do tří v 1 osobě kumulovány. Bude-li celý správní výbor volen zastupitelstvem, jistě praktickou potřebou se vyvine, že větší procento zvolených bude z pražského obvodu, nežli kdyby volily správní výbor venkovské odbory, takže rozpočet se o třetinu zmenší. Počítejme tedy na 1000—1100 K.

Konečně bylo vytýkáno, že ve svém návrhu nepřipouštíme přímých členů. Ukazováno na analogické poměry v Brně, kde jest odbor, ale kde pro rozmanité neshody část členstva vystoupila z odboru a zůstala členy ústř. spolku pražského. Takové poměry mohou prý se zase naskytnouti a pak tito členové nebudou míti vůbec místa v organisaci, poněvadž náš návrh přímých členů nepřipouští. Rozhlédněme se po důvodech, které mohou některé pány vésti k tomu, aby se drželi stranou odboru krajinského. Jednak to mohou býti osobní neb místní malicherné spory a za druhé snad okolnost, že odbor postupuje v některých otázkách rázněji, nežli je po chuti pánům, kteří mají vyšší aspirace. Co se týče první příčiny, nesrovnává se s důstojností našeho stavu, abychom ji podporovali tím, že bychom umožňovali takovému kollegovi, který z docela osobních sporů se nemohl s kollegy téhož města v odboru snésti, setrvání v organisaci, a hrstka lidí, kteří z toho důvodu se budou držeti stranou, náš spolek neoslabí. (Výborně!) Co se týče druhého důvodu, že by postup odboru se zdál některým pánům příliš rázným, takže by pokládali za nesrovnatelné se svými aspiracemi v odboru setrvati, je to také věc, na kterou naprosto žádného ohledu míti nejsme povinni. To je počínání malicherné a nedůstojné. Ať si ti pánové jen navykají otevřenému projevu svého mínění. Stane-li se něco, co jim není po chuti, ať to otevřeně řeknou a pokusí se svému mínění zjednati platnost, ale protože se většina vyslovila proti jejich návrhu, hned vystupovati, to nebudeme podporovati, a myslím, že všichni se mnou souhlasíte. (Tak jest! Výborně!)

Tím není řečeno, že bychom chtěli, aby se v krajinských odborech provozoval radikalismus. Nevíme, jak se věci vyvinou, možná, že nastanou poměry právě opačné, že v některém odboru budou míti většinu páni, kteří potlačí ráznější postup, ale tu bych zase pokládal za naprosto nesprávné, malicherné a nedůstojné, aby kollegové, kteří zůstali v menšině, z odboru vystoupili.

Otázka těch *přímých členů* stála v poslední době v popředí všeho jednání. Uvažovali jsme o ní s mnoha stran. *Návrh minority*, který Vám byl současně s naším předložen, možnost přímých členů ponechává, ale *přihlédneme-li blíže, nemůžeme* s tímto řešením *souhlasiti*. Vedle přímých členů připouští se tam zřizování krajinských odborů všude, jen ne v Praze, takže členové přímí mají býti nuceně z Prahy a předměstí a fakultativně z venkova. Dle toho musí být upraveno hlasování na valných

schůzích, neboť hlasují jednak delegáti odborů krajinských, jednak členové přímí. Návrh na valné schůzi je přijat buď: *a*) je-li pro něj polovina odborů zastoupených delegáty a většina ostatních přítomných; nebo *b*) je-li pro něj většina odborů zastoupených delegáty a aspoň třetina ostatních přítomných. Nastane-li jiný poměr, návrh se odloží. Kdyby se tedy na př. vyslovily pro návrh všecky krajinské odbory s počtem členů 1200, ale hrstka přítomných přímých členů proti, není přijat.

Nesprávnost této osnovy jde ještě dále. Každý odbor rozhoduje podle tohoto návrhu jedním hlasem, ať na 50 nebo 200 členů. Odbory nemohou prosaditi proti vůli přímých členů žádný návrh, nýbrž mají jen právo veta.

Ale toto právo veta je zase tak široké, že by i 1 člen mohl zmařiti kterýkoliv návrh. Kdyby totiž na schůzi zastupitelstva byl zastoupen jen 1 odbor jedním delegátem, dá-li tento delegát veto, vyhoví podmínce, že proti návrhu byly všechny odbory zastoupené delegáty a návrh se musí odložiti. To by mohlo vésti k následkům velmi nemilým a schůze by byla zmařena.

Další závada je v tom, že přítomnost delegátů není nutná, neboť nesejde-li se dostatečný počet členů k valné schůzi, koná se o půl hodiny později druhá s týmž programem, která se může usnášeti bez ohledu na počet přítomných a bez ohledu na to, jsou-li tam přítomni delegáti. Konečně nejdůležitější věc: Delegáti nemají vlivu na volby, které se konají prostou většinou přítomných, a delegátů nemůže býti nikdy tolik jako přímých členů. V našem návrhu se zaručuje každému členu bez rozdílu bydliště vliv na spolkové záležitosti. Nemluvím ani o tom, že by tento způsob hlasování narážel také ještě na jiné obtíže. Což když bude podán návrh formální k jednání na př. na změnu pořadu, jaký jsme právě projednali, a pro něj se vysloví všichni delegáti, ale pražští členové zase proti němu. Také ten návrh se odloží do příští schůze.

Zbývají další formy, jak by se ve stanovách mohla ponechati existence přímých členů, a myslím, že vyčerpám všecky možnosti, když uvážím tyto tři způsoby, jak by se to dalo provésti:

1. aby nespokojenci utvořili samostatný odbor v Praze;
2. aby se stali členy officiálního odboru pražského;
3. aby byli v krajinských odborech jen členy přispívajícími, kteří by dostávali Věstník a měli pouze passivní volební právo do výboru.

Třetí případ v rámci našeho návrhu není možný. Co se týče prvního způsobu, uvažoval o tom výbor, ale nemohl na to přistoupiti, neboť hlavní příčinou nespokojenosti a vystupování z krajinských odborů bude přílišná úzkostlivost a opatrnost, strach před otevřeným a mužným projevem, a kdyby takoví lidé vytvořili v Praze zvláštní samostatný odbor, těšili by se jistě větší přízni úřadů nežli odbory krajinské, které by si dovolily samostatný úsudek. Pak by se ovšem i mezi mladšími kollegy našli lidé, kteří by se stěhovali do *odboru vyvolených*, tak že krajinské odbory byly by vylidňovány, kdežto nám jde o to, abychom slabé povahy vychovávali a ukázali jim, že, konají-li své povinnosti, nemusejí se nikoho báti. (Výborně! Potlesk).

Zbývá ještě možnost, aby venkovští nespokojenci stali se členy krajinského odboru pražského. Kdybych měl dokazovati nepřípustnost této modality, musel bych opakovati, co jsem právě řekl. Pak by se z pražského odboru stalo refugium lidí, o jichž výchovu a nápravu právě naše reorganisace usiluje. Přímé členství se tedy do rámce našeho návrhu naprosto nehodí, ale nevidím v tom nic tragického a nevěřím, že by pánové, kteří jsou proti našemu návrhu, viděli v tom kámen úrazu, takže by ze spolku vystoupili, jestliže náš návrh dojde dvoutřetinové většiny. Kdo se neúčastní vůbec práce spolkové — a bohužel, jest mezi námi většina takových —, tomu jest jedno, má-li na legitimaci napsáno, nejen že je členem ústředního spolku, nýbrž také ještě členem určitého odboru.

Proti návrhu výboru byl hned od počátku zdvižen boj. Některé námitky jsem již vyvrátil, ale s některých stran — musím to říci upřímně — byl to špatně maskovaný boj proti osobám anebo proti určitému směru. Hlavní příčinou zde bylo, že mladší kollegové, kteří se začínají chápat práce spolkové, mají v otázkách náboženství na střední škole a v otázce poměru k nadřízeným ve věcech mimoškolských poněkud odchylné stanovisko. Přirozeným důsledkem toho bylo, že se jevila zase s druhé strany snaha udržeti spolek v rukou osvědčených. Prostředky nebyly vždy bezvadné. Víte, jakým způsobem se proti nám štvalo, že chceme přivésti spolek pod prapor jedné strany politické, totiž strany pokrokové. Psal to „Čech“, který ovšem nemá takového vlivu, abychom se nad tím museli rmoutiti, ale psaly to také „Národní Listy“, a to je již povážlivější. Ba vyskytl se dokonce nápad — odpusťte, že se tím směšným klepem musím zabývat —, že chceme spolkového jmění použiti k tomu, abychom „Času“ poněkud finančně pomohli. (Veselost.) Vy se smějete, velectění pánové, ale vyskytli se kollegové, kteří tomu věřili.

Že některým odpůrcům reorganisace skutečně jde jen o to, aby udrželi otěže vlády v rukou, můžete se sami přesvědčiti, když prohlédnete reorganisační návrh minoritní. V § 5. se žádá, aby *členové byli přijímáni každoročně*, a ústř. výbor má právo *bez udání důvodu každého člena odmítnouti*. To snad není třeba dále objasňovat. (Veselost.) V § 7. se stanoví, že *roční příspěvek*, stanovený výroční valnou hromadou, *musí býti za první čtvrtletí každého roku* zaplacen, a kdo včas nezaplatí, *přestane býti členem*. To je zase velice pohodlné zařízení na odstranění osob nepohodlných. Členům venkovským se zdánlivě ponechává právo účastniti se schůzí výboru; rozeznávají se dva druhy schůzí výborových: řádné o věcech obecných za přítomnosti venkovských delegátů, a mimořádné, v nichž se výbor radí jen o věcech místních. Výbor se skládá ze starosty, pokladníka a 12 členů vesměs na 3 léta volených a z tajemníka voleného na 6 let. *Zdánlivě mají* v řádných schůzích výboru *delegáti krajinských odborů*, volení dle nějakého ještě nesděleného řádu, *právo poradní*, ale tato blahovůle je jen na oko, neboť k platnému usnesení *stačí 12 členů výboru bez přítomnosti delegátů*. Stejně jen zdánlivá blahovůle k venkovským členům jeví se v ustanovení, že členem výboru může býti každý bez rozdílu bydliště, jen činovníci že musejí býti z policejního obvodu pražského, právě jako v dosavadních stanovách. Jenže aby těch venkovských členů nebylo mnoho, *snížen* ihned *počet členů výboru na 15 a počet činovníků zvýšen na 12*, tak že na venkovské členy zbývají jen 3 místa. (Veselost.) Ale ostatně i bez těch 3 venkovských kollegů je výbor kompetentní, poněvadž stačí k usnášení se 12 členů. Nevím, zdali vás, velectění pánové, nezarazila věta, kterou jste měli příležitost čísti: „O osoby nám naprosto nejde, osoby a směry se střídají, nám jde o neztenčenou budoucnost spolku". Oba návrhy jste zajisté uvážili a jsem přesvědčen, že jedině na decentralistickém podkladě, na němž je náš návrh zbudován, možno očekávati lepší budoucnost; podnítí se tím zvýšený zájem o činnost spolkovou a hledíc k rozšíření vlivu na správu spolku na veškeré kollegy bez rozdílu bydliště, budou v čelo spolku postaveny zajisté vždy osoby opřené o důvěru veškerého členstva. Tím se dále *povzbudí zájem o otázky školské a stavovské* a *naše organisace se stane tělesem, které v našem kulturním životě bude něco znamenati. Pevnou organisací dojdeme k mužnému sebevědomí*, kterého je nám třeba jako učitelům vůbec a tím více jako učitelům české mládeže. (Výborně.) *Máme-li vychovávati pevné, otevřené a mužné charaktery, musíme jimi napřed býti sami a k tomu má směřovati naše organisace.* To jsou naše cíle a jestliže nám někdo podkládá cíle jiné, není to člověk dobrý. Prosím vás co nejdůtklivěji, abyste našemu návrhu k přijetí dopomohli a způsobili, aby tato památná schůze stala se rozhraním nového života v našich řadách. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

Ředitel *Bílý* mluví jménem minority výboru, aby krátce objasnil její stanovisko a vzájemný poměr obojího návrhu stanov. Vybízí k přátelskému spolužití mezi professory přes nezbytnou různost názorů. „Neshodují-li se dnes naše stanoviska, nebudiž to vykládáno jako počátek vražedného nepřátelství, nýbrž *ctěme přesvědčení každé, jak je kdo má*." (Výborně! Potlesk.)

Staří členové výboru, ač uznávají, že nová doba je jinačí než ta, ve které oni začínali a působili, přece trvají na základním bodu starého útvaru, aby spolek mohl míti přímé členy. Řečník počítá s lidskou povahou, zvláště s nepodajnou a svárlivou náturou českou, z níž vyplynou brzo nedorozumění a rozpory, které poskytnou mnohým členům záminku, aby nemusili býti členy. (Prof. Klapálek: To je smutné!) Je to smutné, ale je tomu tak. Řečník a jeho druhové pracovali o to, aby spolek zmohutněl, vážili si a váží každého člena a počítají s ním. Příčinou malého počtu členů nebyla nespokojenost s bývalým výborem. „Tenkráte v letech 80tých, kdy jsme se zasazovali o to, aby zkoušeným supplentům se započítala jejich služba do pense, aby supplenti byli také účastni železničních legitimací, aby byl zvýšen základní plat, aby alespoň po 20 letech každý přišel do VIII. hodn. třídy, nebylo příčiny k nespokojenosti a také ve výboru nebylo starých pánů; tenkrát jsme *my byli o 20 let mladší a měli jsme staré pány proti sobě*." (Veselost.) I jednotlivých členů je také třeba pro novou organisaci, hlavně z důvodů finančních. Řečník chce dosíci toho, aby nikdo nemohl se vymlouvati na nic, proč snad přestává býti členem spolku. O podržení přímých členů usiluje také z toho důvodu, aby zůstali přímými členy ti, kdo z *pohodlnosti* neb jakéhokoliv jiného důvodu *nemají zájmu o spolek*, ale Věstník by rádi měli. Za tu cenu je ochoten ke všem koncessím, ač není přesvědčen o úspěšnosti nové organisace. „Nemůžeme se srovnávati s učiteli měšť. škol, neboť nemáme ústavů tak blízko sebe jako oni, tak že se u nás bude muset i na krajinské schůze jezditi, kterážto ztrátu času a nákladu nebude každému vhod. Byli jsme ochotni na zkoušku i přijmouti útvar svazový. Slyšeli jste, že prý by odbor přímých členů se těšil větší přízni úřadů, že by tam byli všickni štrébři pohromadě, ale já myslím, jak nyní proud ve veřejnosti je, že by se naň spíše hledělo opačně. (Výborně!) Vždyť my jsme již předem hleděli, aby

ten odbor nebyl tuze silný, a navrhovali jsme, aby směl přijímati jen členy jednotlivé, kdežto vzdaluje-li se odboru značná část členů, jako na př. v Brně, aby nebyli přijímáni, nýbrž musili si založiti svůj odbor. K nabytí přízně vyšších by jistě nestačilo býti v tomto odboru. Zde by přece jen rozhodovala zdatnost vědecká, zdatnost charakteru atd. (Veselost.) Odbor přímých členů by vůbec asi na zvláštní nějakou přízeň nepočítal, nýbrž měl by za svou povinnost stejně jako ostatní starati se o zájmy stavovské atd. Spíše by nastalo pěkné závodění v tomto ohledu a z toho důvodu bychom si také přáli spolku vysokých škol a konkurrence 2 odborů v jednom místě. Přílišná jednota a svornost nám nikdy tuze nesloužila, ale přílišná nesvornost ovšem také ne." Řečník dále hájí návrh minority proti učiněným výtkám, a poněvadž ví, že každý z přítomných již má své určité přesvědčení, které by i nejvýmluvnějšímu muži bylo těžko zviklati, končí přáním, nabude-li návrh výboru dvoutřetinové většiny, aby se splnila skutečně všechna očekávání, která se do něho kladou. Nikdo nebude raději zklamán, než on a jeho stranníci. (Výborně! Hlučný potlesk.)

Prof. *Friedl* (z Přerova) vítá vřelými slovy reorganisaci spolku, od níž očekává zvláště lepší budoucnost pro kollegy na Moravě, kteří zvláště tam stojí „na horké půdě" a kteří v dřívějším vedení spolku neměli té opory, které by byli potřebovali. Očekává od nové organisace prospěch pro celý stav, školu i pro ty, jichž výchova je nám svěřena. (Výborně! Hlučný potlesk.)

Prof. *Demkow* žádá starých pánů, aby se proti reorganisaci nestavěli, protože delegáty za venkov budou jistě voleni starší páni. Přimlouvá se za to, aby členem pražského odboru mohl býti každý člen venkovského odboru, kterému se tam nebude líbiti. —

Předseda vl. r. *Starý* odkazuje ho na speciální debattu. Prof. *Sládek* Jan (Praha, I. reál.) hájí dřívější vedení spolku proti výtce, že by nebyl působil v pokrokovém smyslu. (Středoškolská extense, návrh na podporu dívčího školství). Přeje si, aby se debatta příliš nerozváděla a přikročilo se k hlasování.

Řed. *Kostinec* (Plzeň), který se dostavil právě do schůze, poukazuje k tomu, že byly zřízeny dosud jen čtyři odbory, protože jich zřizování je spojeno se značnými potížemi, hlavně proto, že není zájmu mezi professorstvem samotným. Náprava se nestane, bude-li se dekretovati stanovami, že odbory musí býti zřízeny všude a že nikdo nemůže býti členem ústředí než prostřednictvím odboru. Způsobí se tím jen zbytečné rozladění a ustanoví-li se odbory a nebudou-li nic pracovati, nejsou nic platny. Přeje si zřízení zvláštního odboru při ústředním výboru. Byla by to forma přechodní pro zřízení čistě odborové a bylo by věcí výboru, aby výbory byly zřizovány, kde je pro ně půda. Spor by mohl býti pouze o to, jakou pravomoc má míti ústřed. výbor

Prof. *Klapálek* (Karlín). Upozorňuje, že minulému výboru nečiní se žádných osobních výtek. Nejsme spokojeni se stávajícím zřízením. Kompromisní návrh řed. Kostince nelze přijmouti. Chceme míti spravedlnost a tedy rovnost všech členů. Trudné poměry moravské, jak je vylíčil kol. Friedl, máme i zde v království. Protože nejsme organisováni, nemáme žádné váhy ve veřejnosti. Zcela jinou váhu mají jiné stavy, na př. právníci, protože se sdružují. Ukázalo se to při posledních volbách, kdy jsme chtěli míti poslance ze svého středu. Dali nám kandidáta, ale vstrčili ho tam, kde jistě věděli, že propadne. Zkrátka, je nám třeba organisace všeobecné, abychom se vlivu a významu domohli. „Ještě bych rád poukázal na jednu věc, která souvisí s venkovem. U nás v Čechách pořád *horujeme pro federalisaci a odsuzujeme centralisaci*, cítíce její bič na svých zádech. A co děláme sami? *Nechceme s radostí a chutí přistoupiti k tomu, aby* takový *spolek*, který může být vážným činitelem v životě kulturním a národním, *byl zřízen federativně*, jak si toho v životě národním sami přejeme." (Výborně! Bouřlivý potlesk.)

Prof. Kar. *Černý* (Praha II. reál., Ječ. ul.), dává návrh na konec debatty. (Bouřlivý potlesk.) Dále činí návrh, aby se vše odhlasovalo en bloc. Návrh na konec debatty se přijímá. K slovu je přihlášen ještě prof. *Doležal* (Rakovník). Chce upozorniti na to, ža reorganisace spolku dle návrhu výboru není pro venkovské členy dosti sympathická (Oho! odpor), a to z toho důvodu, že se venkovským členům upírá přímé hlasovací právo, kterého se dnes všecky organisace domáhají. Máme si napřed voliti volitele a ti teprv laskavě vyvolí výbor. To není pokrokový návrh. Druhá okolnost je, že není zajištěno zastoupení minority v odborech, které mohou býti někdy dosti značné. V ústředním spolku zastupuje každý volně své mínění a má právo svůj názor projeviti, jako dnes já. (Výborně!) Je otázka, bude-li to míti i v krajinských odborech. Zřizování dnešních odborů je nám odstrašujícím příkladem pro zřizování krajinských spolků. Co se tam dělá? (Odpor.) Kde je výsledek positivní práce? Co čteme ve Věstníku, nestojí za řeč. Mně se zdá, že si od té reorganisace mnoho slibujete. Mně je to jedno. *(Bouřlivá veselost.)* Nevím, proč jsem takovým způsobem přerušován, ještě jsem ne-

domluvil. To bude lépe, když přestanu mluvit. (Potlesk.) Podotkl bych ještě leccos, ale poněvadž vidím, že smýšlení je proti mně (Hlasy: Není!), nebudu již zdržovati. Končím a přeji si, aby zvítězil ne snad jeden nebo druhý návrh, nýbrž dobro spolku, kterému jistě všickni ze srdce přejeme. (Výborně. Potlesk.)

Hlasuje se zdvižením ruky o návrhu prof. Černého, aby se o návrzích hlasovalo en bloc a to lístky. Návrh se přijímá.

Předseda vl. r. Starý vyprošuje si *za skrutátory* pp. Hrubeše, Kamenického, Klicperu, Šmejkala, Roubala a Kotrče.

Prof. Appelt a Černý čtou jména z praesenční listiny a členové odevzdávají hlasy do uren. Řed. Starý upozorňuje, že prázdné lístky se nepočítají.

Řízení schůze přejímá místopředseda prof. Vykoukal. Po skončeném hlasování táže se předseda, má-li přerušiti schůzi anebo dáti přečísti protokol minulé valné schůze, který je na místě posledním. Rozhodnuto, aby se četl protokol.

Zapisovatel dr. Kníže čte protokol.

K protokolu přihlášen k slovu prof. *Klapálek*: Zápis o poslední valné hromadě neodpovídá skutečnosti. Navrhuje, aby výbor podle stenografického protokolu zápis opravil a v příštím čísle Věstníku správné jeho znění uveřejnil a v příští valné hromadě znovu jej přečetl, abychom jej mohli ve správném znění schváliti. Schvaluje se většinou. Prof. *Hrubeš* sděluje výsledek skrutinia. Odevzdáno bylo celkem 429 lístků, mezi nimi 2 prázdné. Zbývá 427 lístků. Z nich bylo *pro návrh 330, proti 97*.

Dvě třetiny jsou 285 hlasů. (Výborně! Hlučný, dlouhotrvající potlesk.)

Místopředseda prof. *Vykoukal*: Tím jest důležitá věc a historický moment v životě našeho spolku vykonán. Nezbývá mně, jako předsedajícímu, než abych přál, aby splnily se v budoucnosti ideály, které jeho reformátoři mají. Souhlasíte zajisté se mnou, když provolám budoucnosti spolku na tomto novém základě „Na zdar!" (Shromáždění opakuje.)

Přeje si ještě někdo slova k dotazu formálnímu nebo přání?

Prof. *Paver* (Kroměříž). Přihlížíme-li k dosavadní práci, musíme přiznati, že ústředí toto nebylo ústředím, nýbrž prostě spolkem pražským. Proto musíme vítat snahu kol. Appelta a jeho přátel, že se snažili z něho udělat spolek ústřední, a jsme jim za to zavázáni a myslím, že mluvím ze srdce všech, když vyslovím kol. Appeltovi vřelý dík za jeho úsilí o reorganisaci. (Bouřlivý potlesk.)

Prof. *Appelt*: Především děkuji vám co nejsrdečněji za váš projev souhlasu s našimi snahami a ještě více za to, k čemu jste přispěli, k reorganisaci, od které čekáme zlepšení svého stavu i školství. Nyní teprve musí nastati intensivní práce a prosím vás, abyste se vší energií o zřizování odborů usilovali, a kde již jsou, v nejkratší době své návrhy podali. Zajisté za souhlasu všech vás přeji si, abychom se od reorganisace, kterou jsme právě přijali, dočkali toho, čeho si každý přeje. Na zdar! (Na zdar! Hlučný potlesk.)

Po té místopředseda končí schůzi ve 12 hod. 45 min. odp.

Ze sekce pro reformu středního školství.

Schůze konaná dne 26. dubna v Měšťanské besedě. Předseda sekce, prof. *K. Černý*, zahajuje o 8. hod. več. schůzi, vítá všechny přítomné, zejména kollegy z univ. kursů, a oznamuje, že účelem schůze je podati *výsledek akce dotazníkové*. Číselný výsledek akce vytištěn jest ve vyšlém právě čísle Věstníku, jež přítomní mají po ruce, takže mohou referát, jejž o akci přednese prof. Satranský, sledovati. Celá akce má původ svůj v myšlence prof. Papírníka z Olomouce, který dal výboru Ú. S. Č. P. popud, zůstala však ležeti ladem, až teprve po listopadových volbách dal se výbor do práce. I byla sestavena komise, složená tak, aby byla záruka úplné nestrannosti. Provedení akce bylo co možná diskretní. Dotazníky byly poslány důvěrníkům a od nich (i od jednotlivců) zase přijímány tak, že bylo všude viděti upřímnou snahu zachovati tajnost a dosíci spolehlivosti co největší. Co se pak týče otázek, byly sestaveny tak a s takovými nuancemi, aby je mohl podepsati člověk každého smýšlení. Předseda žádá pak prof. Satranského, aby přednesl svůj referát.

Prof. *J. Satranský*. Bylo rozesláno 1984 dotazníků a vrátilo se 1444. Aby bylo zřejmo, jak se k těmto číslům dospělo, zpráva komise dotazníkové (v 8. čísle Věstníku uveřejněná) obsahuje podrobný výkaz, kolik dotazníků bylo na který ústav posláno a kolik z toho ústavu vráceno. Z tohoto výkazu mohou páni důvěrníci, kteří na jednotlivých ústavech dotazníkovou akci prováděli,

kontrolovati, že komise dotazníková správně počítala, co vydala a co přijala. Tento výkaz byl uveřejněn také proto, aby bylo zřejmo, že akce dotazníková byla *důvěrná pro každého jednotlivce*, pro každý *jednotlivý dotazník*, ale *celek* že byl od počátku až do konce v náležité evidenci.

Výkaz rozeslaných a vrácených dotazníků, který byl v komisi dotazníkové pomůckou evidenční, může býti také *ukazatelem zájmu*, jaký se jeví v českém professorstvu o podnik Ú. S. Č. P.

Dotazníků bylo rozesláno 1984 a vráceno 1444. Tedy 542 (t. j. plných 27% tázaných) se akce dotazníkové neúčastnilo. To je procento jistě veliké, povážíme-li, že to byla akce časová o věcech, jež se každého professora v jeho denním zaměstnání nějak dotýkají. Možno se však utěšovati domněnkou, že hlavní příčinou této 27procentní neúčasti jest všeobecně lidské pohodlí a známá professorská zapomnělivost.

Celková účast v akci dotazníkové jest tedy 73%. Probere-li se, jak se tato účast jeví podle oblastí českého světa, shledáme, že Morava se účastnila 80%, tedy nad průměr; český venkov se účastnil 72% a Praha s předměstími se účastnila 64%, tedy daleko pod průměr.

Dotazník má 41 číslo, ale poněvadž některé číslo obsahuje dvě i tři otázky, jest všech otázek 70. Referent neprobíral otázky za otázkou, nýbrž shrnul je v několik skupin a pohovořil o těchto skupinách.

První skupina otázek hledá, který *druh* střední školy se nejspíše zamlouvá.

Že to není nynější gymnasium ani nynější reálka, jest odpověď rozhodná. *Pro* nynější gymnasium vyslovilo se 191, to je 10% všech, 13% těch, kteří odpověděli, a *proti* 1002, 51% všech, 70% odpověděvších, tedy většina všech tázaných a 70% těch, kteří odpověděli. *Pro* reálku nynější vyslovilo se dokonce jen odpovědí 57, ne celá 3%, 4% odpověděvších, a *proti* nynější reálce 1097, 56%, tedy $^3/_4$ (74%) těch, kteří odpověděli. Pro *Střídní* reálku jest odpovědí 861, $\frac{44}{60}$*); přidáme-li k tomu dále, že pro úplnou rovnoprávnost absolventů 8tř. reálky a gymn. jest odpovědí 931, $\frac{46}{64}$, vidíme, že počet odpovědí není již tak rozhodný, ale je tu přece patrna tužba, aby se střední školy zestejnily. S tím souvisí další otázka (4), jsme-li pro *dva* samostatné druhy škol.

I v této otázce jest počet odpovědí záporných největší, ale nikoliv již rozhodný, jen 713, $\frac{36}{49}$.

Hledáme-li z dalších odpovědí, *jaký druh* střední školy tedy dosáhl největšího souhlasu, nenajdeme již čísel rozhodných, nýbrž shledáme kolísání a dokonce i zřejmý rozpor. Na př. proti dvěma samost. druhům střední školy jest počet odpovědí záporných největší, ale i proti střední škole se společným základem jest počet odpovědí záporných větší než počet odpovědí kladných**).

V této skupině odpovědí najde se také největší počet *nul*, t. j. velké množství těch, kdož na jiné otázky odpověděli „ano" neb „ne", zdrželo se v těchto otázkách vůbec odpovědi a nenapsalo ani „ano" ani „ne". Aby se při každé otázce počet shodoval, musila komise i to konstatovati, a odtud je ten prostřední sloupec ve zprávě. Kolísání, které se uteklo do těchto nul, viděti nejlépe při otázce 7*b*, kde je 408 *ano*, 419 *ne* a nul (ani *pro* ani *proti*) skoro také tolik, 517. Vybereme-li z této nejistoty poměrně největší čísla kladná neb záporná, docházela by největšího souhlasu střední škola se společným základem

---

*) Čitatel značí procenta z počtu dotazníků všech, jmenovatel pak procenta z počtu dotazníků zodpověděných.

**) Z toho zřejmo, že pohřešovala se tu ještě jiná eventualita, a tou je zajisté jednotná střední škola. *Pozn. red.*

čtyřtřídním, kde je *pro* odpovědí 590, $\frac{29}{41}$, a *proti* 450, $\frac{22}{31}$, a s bifurkací v oddělení gymnasijním a reálním ve vyšších třídách, kde je poměrně největší počet odpovědí *pro*, 519, $\frac{26}{36}$, *proti* jest ovšem 556, $\frac{28}{38}$. Má-li býti společný základ převážně humanistický nebo realistický, tu se odpovědi navzájem úplně vyvažují: 412—560, 408—519, jen odpor proti realistickému základu jest poněkud menší.

Druhou skupinu otázek tvoří otázky o koedukaci. Ani tu není žádná odpověď rozhodná, ačkoliv počet odpovědí na otázku 10.: „Jste pro koedukaci na všech středních školách?" jest rozhodný. *Pro* se vyslovilo odpovědí 694, bezmála polovice všech, kdož odpověděli.

Do *třetí skupiny* zahrnul referent otázky, které nejsou podstatnou stránkou školní činnosti. To jsou: přijímání žáků a opravné zkoušky, vysvědčení za první semestr, disciplinární řád, známka z pilnosti a osvobozování od školného. Na všechny tyto otázky máme odpovědi rozhodné; ne-li rozhodné z celého počtu tázaných, přesahuje počet odpovědí všude aspoň nadpoloviční většinu těch, kdož odpověděli.

Čtvrtá skupina jsou otázky o maturitě. Nové předpisy o maturitě byly vydány zrovna v době, kdy se akce dotazníková prováděla. Říkalo se, že akce dotazníková se stala aspoň v těchto otázkách bezpředmětnou, že nové předpisy budou takořka diktovati odpovědi a že odpovědi budou následkem toho jen potvrzovati to, co bylo právě dáno. Zdálo by se, že tato domněnka jest oprávněna, zvláště hledí-li se k odpovědem na otázku 16.: „Jste pro zjednodušení maturity?", a 19.: „Jste pro odstranění maturity vůbec?" Většina odpovídajících vyslovuje se jen pro zjednodušení maturity, ale není pro odstranění maturity vůbec.

Ale v jedné okolnosti se nové předpisy o maturitě a naše odpovědi rozcházejí nadobro, totiž o maturitě písemné, ačkoliv právě tu se zdá nepochybné, že nové předpisy jsou skutečně zjednodušením, neb aspoň ulehčením. V této otazce není většina pro zjednodušení, nýbrž rozhodná většina pro odstranění maturity písemné.

Na 18. otázku: „Jste pro odstranění maturity písemné?" jest odpovědí 1046, to je *čtvrté* největší číslo, které jest na dotazníku zaznamenáno, a jest to $\frac{53}{72}$, skoro $^3/_4$ všech odpovědí.

V páté skupině jest vyučování náboženství a pobožnosti.

Pro 24. bod: „Jste pro nynější způsob oblig. vyuč. náboženství?" jest 473, $\frac{23}{32}$; proti 754, $\frac{38}{54}$.

Pro 25. bod: „Jste pro neoblig. vyuč. náboženství?", o něco méně 415, $\frac{21}{29}$; proti 757, $\frac{38}{54}$. Pro 26. otázku 385, $\frac{20}{27}$; proti 811, $\frac{43}{58}$.

Ve všech třech otázkách jest nadpoloviční většina odpovídavších *proti*, to jest proti obligátnímu vyučování náboženství, proti neobligátnímu vyučování náboženství i pro odstranění vyučování náboženství. Podobný výsledek je také při pobožnostech.

V otázce 27. („Jste pro povinnou účast žáků?"), 28.: („Jste pro nepovinnou účast?"), 29.: („Jste vůbec pro odstranění bohoslužeb atd.?") a 30.: („Jste pro modlitbu před vyuč. a po něm?") jest dílem rozhodná, dílem poměrná většina negativní a jen pro otázku 29*b* („Jste vůbec pro odstranění exercicií?") jest většina kladná 639, a pro otázku 31. („Jste proti modlitbě před vyuč. a po něm?") 690, ale není to ani v prvém ani v druhém případě ani nadpoloviční většina těch, kdož odpověděli.

Jest zajímavo, že největší nesouhlas a nejmenší souhlas jest pro exercicie, pro pobožnost nedávno teprve zavedenou.

Do šesté skupiny dal referent klassickou filologii. V první skupině ukázala se nejistota, jaká má býti budoucí střední škola; referent myslí, že příčinou této nejistoty jest právě klassická filologie, neboť i v této skupině jest podobná nejistota a nerozhodnost odpovědí.

V otázce 32*a* jest poměrně nejvíce odpovědí *proti* — 657, ale není to ani většina těch, kdož odpověděli, a daleko ne většina všech tázaných. Pro 32*b* rovněž není většina rozhodná, ale je to docela ve shodě s 32*a*.

Na střední škole, jež by měla společný základ, se od klassické filologie vůbec upustiti nemá. Tu jsou odpovědi rozhodné: ot. 33*c* (odstranění klas. filologie vůbec) 815, ot. 34 *c* (odstranění klas. fil. i z gymnas. oddělení) 817.

Také jest rozhodná odpověď na otázku 33*a*, že oběma klassickým jazykům vyučovati se nemá — 756; to jest aspoň nadpoloviční většina těch, kdož odpověděli. Aby se však vyučovalo pouze latině, jak z této odpovědi plynulo, pro to zase většina není, a jest zase jen poměrně největší číslo, totiž 625, v ot. 35*b*, aby se vyučovalo pouze latině v reálně-gymn. odd. Jako na nejpádnější doklad kolísání v této skupině upozorňuje se na otázku 34*b* (o vyučování pouze latině na gymnas. odd. stř. školy), 498—476—470.

Do *sedmé skupiny* vzal referent všecky předměty, jež by se měly nově zavésti. Přicházíme tu k číslům rozhodným a nejrozhodnějším. Pro bod 36. (vyuč. zeměpisu ve vyšších třídách) jest 1141, což jest v našem dotazníku číslo největší a je to $60^0/_0$-$81^0/_0$. Pro bod 37. (zavedení základů práv a nár. hospod., hygieny a dějin filosofie) máme čísla 926, 935 a 724, vesměs nadpoloviční většinu. Pro ot. 38., kterou dlužno pokládati za otázku eventuální, jsou tato čísla poněkud menší, ale i tu jest (kromě 38*a*) aspoň většina těch, kdož odpověděli. Pro ot. 39. (zavedení filos. propaed. na vyšš. reálkách a reálném odd. střed. škol) máme druhé největší číslo čili 1092, $\frac{57}{78}$.

Osmou skupinu vyplňuje němčina. Zavedení obligátní němčiny není v našich poměrech otázkou školskou, nýbrž otázkou politickou, a to v přítomné chvíli více než kdy jindy. V této věci se česká potřeba a česká politika nemohou zatím shodnouti, a příčiny této neshody jsou všeobecně známy. Většina odpovídajících postavila se tu na stanovisko potřeby a vyslovilo se pro 40*a* 980, $\frac{52}{70}$; pro 40*b* jest odpovědí 833, rozhodná většina aspoň těch, kdož odpověděli.

Skupina devátá a poslední obsahuje otázky o tělesné výchově. Při známé nechuti proti některým hrám a cvičením překvapuje nás, že vyslovilo se pro povinné hry a jiná cvičení tělesná 997, $\frac{52}{71}$, a pro povinný tělocvik na všech středních školách dokonce odpovědí 1083, $\frac{57}{77}$. Působil tu patrně proud doby a to tak mocně, že v této otázce jest nejmenší počet nul.

Referent zmínil se ještě docela stručně o výsledku akce dotazníkové. Pouhá existence dotazníku a tím spíše jeho rozsáhlost — a to nebylo ještě ani vyhověno všem přáním — jest důkazem, že naše školství potřebuje oprav na všech stranách. Ú. S. Č. P. přistoupil dotazníkem ke každému jednotlivci našeho stavu, dal mu 70 otázek a žádal odpověď. Tím jistě způsobil přemýšlení a debaty o těchto otázkách, tím také probudil a způsobil jistě tak živý zájem o reformu střední školy, jako se žádným jiným prostředkem ještě nepodařilo. Nebylo by spravedlivo tento zdánlivě jen theoretický výsledek podceňovati; osvědčilo se až dosud vždy, že živý zájem pro nějakou věc má svým časem i cenu praktickou, a doufejme, že i v našem případě se to osvědčí. Dotazník měl také ten výsledek, že jsme ukázali, že máme o věcech školských své smýšlení, že je dovedeme způsobem vhodným pronésti, a zbývá ještě, abychom hleděli uplatniti, co z našeho dotazníku vyplývá. Půjdeme-li vytrvale tou cestou,

kterou jsme dotazníkem zahájili, že totiž budeme míti ve věcech školských své mínění, že své mínění, ať to je ve věcech libých nebo nelibých, budeme otevřeně a včas dávat na jevo a že budeme usilovati vhodnými prostředky, abychom své mínění uplatnili, jistě tím vážnosti svého stavu neublížíme ani nepoškodíme prospěchu našich středních škol.

Další výsledek akce dotazníkové jest ten. Výbor Ú. S. Č. P., který byl na poslední valné hromadě pověřen správou spolkových záležitostí, slíbil, že se chce starati o reformu střední školy. Výbor chtěl míti určitou direktivu k této činnosti, chtěl se dověděti, v čem by se sešlo smýšlení většiny českých professorů. — Shrne-li se, co bylo v jednotlivých skupinách shledáno, vycházela by z dotazníku tato direktiva k další práci:

1. Vypracovati nový plán gymnasia a pojmouti do něho ty předměty, jež došly souhlasu většiny, jak se ukázalo ve skupině 7. a 9.

2. Vypracovati plán 8třídní reálky a pojmouti do něho ty nové předměty, s nimiž většina souhlasí.

3. Usilovat o odstranění: nynějšího způsobu přijímacích zkoušek, vysvědčení za 1. semestr, známky z pilnosti, a usilovat o bezplatnost středního školství. Vypracovati nový disciplinární řád.

4. Pracovati k tomu, aby písemné maturity byly odstraněny.

5. Starati se o zavedení povinné němčiny a povinného tělocviku do všech škol.

Bylo by žádouci, aby se tato práce provedla rychle a rázně, má-li se vydařiti ku prospěchu českého středního školství a tím také na prospěch našeho stavu.

Po referátu prof. Satranského byl zahájen rozhovor o některých bodech dotazníkových.

Prof. *Demkow* vraci se k velké neúčasti Prahy a hledá příčinu její v neúčasti supplentů, neboť jednak velká většina jich nemá dosud zkoušek a tím také času, jednak roztrpčeni jsou supplenti tím, že se jejich hmotné postavení nikterak neupravuje. Dále míní, že odpověď *nula* znamená snad někde zápornou odpověď.

Prof. *Černý* vyvrací mínění prof. Demkowa, neboť, jak on ví, právě mladší kollegové, supplenti, účastnili se akce nejhorlivěji.

Prof. *Appelt* připomíná, že na pražských ústavech jsou supplenti většinou zkoušení a že také on se přesvědčil, že supplenti se nejvíce akce účastnili.

Šk. r. *Zdeněk* praví, že měl účast v akci dotazníkové pouze při skončení akce, ve sčítání a srovnávání dotazníků; při sestavování otázek účasti neměl. Míní se snad všeobecně, že starší jsou konservativní, mladší liberálnější, on však ví, že tomu tak není, starší jsou pouze rozvážnější, více uvažují. Ony otázky v dotazníku, jež týkají se náboženství, jsou vlastně věcí rodičů, církve a státu, není zde rozhodujícím hlas učitele, a na nějaké koncesse se strany církve se zde asi počítati nemůže. Přijdou-li takovéto věci do veřejnosti, pak se přetřásají, mluví se o nich a mohou i odvrátiti sympathie širší veřejnosti, jak tomu bylo při kongressu Volné Myšlenky v Římě, který se prohlásil anarchistickým. Modlitba před vyučováním, jak se teď koná, nemá ceny, to by bylo lépe ji odstraniti.

Prof. *Hulík* čekal hojné debaty po venkově při zahájení akce dotazníkové, ale nebylo jich; z toho jest viděti, že přece ten zájem není dosti velký. Dále praví, že některá věc zdá se býti na první pohled sympathickou, tomu však tak není, přihlédneme-li k ní blíže; tak jest tomu s bezplatností středního školství. On sám jest proti bezplatnosti, ovšem při nejliberálnějším osvobozování, neboť bohatý nemůže přece žádati, aby mu stát vychovával zdarma děti na útraty všech poplatníků. Přál by si zvýšení školního platu, jenž by však zůstal škole pro různá zařízení hygienická a upravení školního hřiště. Vrací se k odstranění latiny a míní, že zavésti ji do vyšších tříd bylo by škodné, neboť jest věcí více paměti, a takové předměty patří do tříd nižších, do vyšších pak věci více soudnosti se týkající. Proti osmitřídní reálce vyslovil se spolek architektů a inženýrů vídeňských, neboť je prý škoda toho roku, kterého jest třeba spíše pro techniku. Mezi školou střední a vysokou jest nyní veliký skok. On sám jest pro střední školu šestitřídní. Po ní by následovala dvouletá škola, pro-

universita a protechnika (přechod pro školy vysoké), kde by se získávalo potřebné odborné předvzdělání. Sem by se přeložila také klassická filologie, aby si ji osvojili ti, kdož ji budou potřebovati, přímo na předmětech svého studia, tedy na př. právník učil by se latině na Institucích atd. K šestitřídní škole připojovaly by se pak školy odborné pro ty, kdož by šli do života, tak škola pro úředníky poštovní, berní atd.

Prof. *Appelt* vrací se ke slovům šk. r. Zdeňka a praví, že přece jenom starší bývají konservativnější; dále míní, že prohlášení kongressu Volné Myšlenky nebylo anarchistické a že také neodvrátilo sympathii obecenstva od Volné Myšlenky. Ve věcech náboženských jest sice pravdou, že nebýváme tázáni, to však, myslí, že přestane, budeme-li hledět své mínění stále uplatňovati. Ke slovům prof. Hulíka podotýká, že on jest pro úplnou bezplatnost všeho školství. Daně mají býti stejnoměrně rozděleny, a pak by odpadla námitka, že bohatému výchovu dětí platí chudší. Jest pro střední školu osmitřídní, s rozdělením ve dvě skupiny po třídě čtvrté a ve čtyři skupiny po třídě šesté, čímž by se upravil ten přechod ze školy střední na vysokou a střední školství by se více specialisovalo.

Prof. *Demkow* jest pro bezplatné školství, protože ten, kdo školné platí, pohlíží s vrchu na neplatícího. Při zavedení střední školy šestitřídní obává se snížení všeobecného vzdělání. Dále míní, že měla se akce dotazníková vztahovati také na ty, kdož vystudovali gymnasium a reálku a nejsou professory.

Prof. *Hulík* vrací se k bezplatnému školství a praví, že stejnoměrné rozdělení daní bylo by možné, kdyby nebylo daní nepřímých, a proto je pro placení školného. Myslí, že zavedení šestitřídní školy by nesnížilo všeobecného vzdělání, bylo by třeba přihlížeti k intensitě jeho.

Řed. *Klíma* praví, že chce uvésti jako doklad k šestitřídní střední škole své zkušenosti, získané na šestitřídním dívčím lyceu chrudimském. Na lyceu se pracuje jinak než na nynější střední škole. Tak na př. zavedeny jsou jazykové kursy, kde jest 10 až 12 žaček a učí rozená Němkyně. Při 1 hod. týdně již za rok pozorovati jest značný úspěch. Ve vyšších třídách od čtvrté počínaje se přednáší souvisle a zkouší po období šestinedělním, konference třínedělní jsou vynechány. Od třídy čtvrté zavedena jest latina a dosáhne se při 3 hodinách týdně tak značných úspěchů, že bylo by třeba k témuž na střední škole hodin 8. Na lyceu učí se vůbec více pro život bez ohledu na cíl všeobecně vzdělávací. Budou-li zavedena také ještě *vyšší lycea*, kamž by chodily žačky ze šestitřídního lycea, pak byl by to typ střední školy, jak si ji představuje prof. Hulík, jehož myšlenka neměla by zapadnouti.

Prof. *Hulík* upozorňuje, že nástin střední školy, jak on si ji představuje, podal v České Revui.

Prof. *Bydžovský* míní, že při otázkách, týkajících se náboženství, měla býti ještě otázka týkající se *nynějšího* způsobu oblig. vyuč. náboženství. Většina vyslovila se pro odstranění maturity, pak snad bylo by dobře zavésti také na vysoké školy takový průpravný půlrok jako na škole střední. Není pro jednotnou šestitřídní střední školu, poněvadž by se rozdělení začínalo příliš pozdě. Zastává rozdělení již po třídě čtvrté, jakž se také ve Francii osvědčuje, s opětným dalším rozdělením, při škole osmitřídní. Srovnávati střední školu chlapeckou s dívčími lycei nelze, neboť duch ženský liší se od ducha mužského. Latina může býti buď odstraněna anebo zavedena ve vyšších třídách, to zajisté nebude na závadu, bude-li i ve vyšší třídě předmět vyžadující více paměti než soudnosti, neboť soudnosti se právě paměť podporuje.

Prof. *Appelt* jest také pro osmitřídní střední školu, neboť na vysoké škole nemůže se počínati tak od základů, jak by toho bylo třeba při šestitřídní, a jest snáze reformovati střední školu než vysokou. Šest tříd střední školy mohlo by i při tom býti přípravou pro školy praktické, jak je uvádí prof. Hulík.

Prof. *Bydžovský* praví, že k reformě vysoké školy bylo by třeba reformy jednotlivých učitelů, kteří by byli duchem té reformy prodchnuti, kterýžto duch by přecházel na posluchače, a vůbec bylo by třeba vnitřní reformy národní.

Prof. *Hulík* míní, že klassické jazyky mají se studovati pouze pro potřebu a ne jako předmět formálného vzdělání, jak si je vytvořili klassičtí filologové, a proto mají se přeložiti na vysokou školu, kdež by se jim učilo na příslušných předmětech. Dále praví, že prouniversita a protechnika nemají býti součástí vysokých škol, ale novým, samostatným druhem škol.

Prof. *Černý* praví, že celá debata vztahuje se pouze k první části otázek, jaký typ střední školy se zamlouvá, a jest viděti, a také z výsledku akce otazníkové jest to patrno, že názory jsou zde dosud neujasněné, že třeba ještě vyčkati, kdežto v ostatních částech jeví se rozhodnost.

Prof. *Friedl* překvapen je počtem nul, a míní, že snad mnohý, kdo chtěl říci *ne*, udělal nulu.

Prof. *Satranský* k tomu podotýká, že v otazníku bylo výslovně žádáno, aby se odpovědělo buď *ano* nebo *ne*, a že u některých otázek nebylo vůbec odpověděno, musila tudíž komisse míti ke všem těmto případům zření.

Prof. *Černý* děkuje prof. Satranskému za poučný referát, jakož i všem pánům, kteří se účastnili prací s akcí dotazníkovou spojených, zvláště šk. r. Zdeňkovi, a končí schůzi. Honorář za to patří celý Ferd. Mládkovi (Holešovice).

Ze sekce pro uměleckou výchovu.

Divadlo. — Koncert. — Slavnost Čechova.

Dvořákovou operou „*Dimitrijem*" 23. května t. r. jsme dovršili *desátý rok* divadelních představení studentských v Národním divadle za nynějšího nepřetržitého vedení. Začali jsme 26. listopadu 1898. Všech představení za to desítiletí bylo 78. Ačkoli slavíme jakési jubileum, zdržujeme se zatím úvahy o tom, co bylo touto prací vykonáno. Dnes nám jde především o to, zachovati statistickou úplnost a souvislost v chronologickém vypisování všeho průběhu těch představení. Za tou příčinou nejprve jmenujeme díla, jež byla letošního roku školního studentstvu provozována. Dne 5. října 1907 byla to Smetanova opera „*Dalibor*", 26. října Jiráskova hra „*Otec*", 23. listopadu Kovařovicova opera „*Na starém bělidle*", 14. prosince Aischylova trilogie „*Oresteia*", 18. ledna 1908 Shakespearova veselohra „*Mnoho povyku pro nic*", 8. února Tylova činohra „*Paličova dcera*", 7. března Smetanova opera „*Tajemství*", 29. dubna po dlouhé přestávce pro velikonoční prázdniny Jiráskova hra „*Samota*", 23. května Dvořákova opera „*Dimitrij*". — Čtyři z uvedených děl se hrála po druhé, a to: „Dalibor" (po prvé 15. února 1899), „Na starém bělidle" (po prvé 25. ledna 1902), „Paličova dcera" (po prvé 15. prosince 1900), „Tajemství" (poprvé 6. června 1903). — Všechna představení bývala zase odpoledne v sobotu, jen Jiráskova „Samota" se hrála odpoledne ve středu jednak proto, že sobotní odpoledne před tím i po tom bylo obsazeno zkouškami a přípravami na pohostinské vystupování činohry Národního divadla ve Vídni (s něhož pak sešlo), jednak že se tím představením vhodně zakončily letošní universitní kursy středoškolské. — Příhody význačné se staly tohoto roku dvě. Předem příhoda nemilá, totiž zdražení představení operních o dvě stě korun počínajíc od listopadu 1907; od toho měsíce se platilo divadelní pokladně za operu jakoukoli po 1.800 *K*. Divadelní správa odůvodnila zdražení hlavně tím, že také jí přibylo při opeře režijních výloh, a to zejména zvětšením platů orchestru. Větší poplatek přirozeně způsobil také poměrné zdražení některých kategorií lístků; z toho pak zase vznikla nezbytnost spoléhati při opeře více než dotud na účast obecenstva širšího, jež může kupovati místa lepší. A z této příčiny je to příhoda smutná; vzniklať z ní vážné nebezpečenství účelu těchto představení, totiž hráti měrou co možná největší jen studenstvu a za ceny co nejlevnější. — Utěšenější je příhoda druhá, která studentská představení rozšířila a povznesla, a bude-li se s rozvahou a přiměřeně opakovati, dodá jim ještě významnějšího rázu vychovatelského. Byla to oslava stých narozenin Josefa Kajetána Tyla o představení únorovém. Myšlenku pojal pořadatel. K jeho žádosti ředitelství Národního divadla netoliko vypravilo hru Tylovu, ale také svolilo, aby byla před představením proslovena s jeviště přednáška o životě a literárním i národním významu Tylově. Úřední dovolení (od intendance a policejního ředitelství) správa divadla opatřila sama a také vhodně i vkusně upravila jeviště, ozdobivši je květinami a Tylovým poprsím. Universitní professor p. dr. Jan Máchal, byv jménem výboru deputací požádán, vzal na sebe s ochotou všeho uznání hodnou přednášku a provedl úkol ten s takovým zdarem, že si plnou měrou zasloužil hlučného a opětovaného potlesku, jenž se po přednášce v hledišti rozléhal. Začátek nového směru se tím úplně zdařil. Kéž také v budoucnosti, ač-li se instituce divadelních představení udrží, podobný zdar je stálým průvodcem takové práce! — Vážíme-li na závěru úspěch letošních her, vyznáváme s uspokojením, že byl úplný a utěšený po stránce mravní, po strance hmotné bylo také vše dobře, vyjímajíc představení poslední; na to bylo, bohužel, třeba dopláceti částku velmi značnou. Májová pohoda tu projevila letos zlý účinek; nebývalo tak jindy, a hrálo se ještě později — v červnu. Nedivíme se těm, kdo z obecenstva chodívají na studentská představení, a tentokráte se nedostavili; u těch to bývá zjev obyčejný. Za to nemůžeme potlačiti trpkosti vzhledem ke studentstvu, které zase zapomnělo vykonati svou povinnost a rozebrati alespoň místa levnější, zejména k stání. Tím se nanovo potvrdila oprávněnost žalob a stesků, jež byly o naší mládeži proneseny na str. 401 tohoto časopisu. Jak daleko jsme po těchto zkušenostech pořáde ještě od ideálu své umělecké výchovy! Bude tu třeba ještě ve-

liké práce a zásluhu trvalou si zjednají všichni, kdo ji pomohou úspěšně provéděti. Voláme všechny pp. kollegy dobré vůle k dílu.

Do slabého účastenství studenstva při provozování díla Dvořákova stýskáme si také ještě z toho důvodu, že se to letos stalo za čtvrt léta právě tomuto skladateli po druhé. Po prvé to bylo dne 21. března *o studentském koncertě* (chronol. poř. *šestém*). Tehdy se provozovalo pět symfonických básní Dvořákových: *Vodník, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek* a *Píseň bohatýrská*. Česká Filharmonie zaručovala provedení velmi dobré, vstupné bylo přes značné výlohy poměrně levné (na sedadlo po 1 *K*, k stání po 50 *h*), a přece byl sál Plodinové bursy z polovice prázdný. Naprosto nemyslíme, že by tato nevšímavost pocházela z antipathie ke Dvořákovi, a právě proto se snášíme s autorem úvahy na str. 401 tohoto časopisu, že jest povinností učitelstva usilovati všemi prostředky o to, aby se zájem studentův o umění zmáhal a trapný úkaz takový již neopakoval.

Myšlenky jeho tam jsou zajisté dobré a zasluhují, aby se o nich uvažovalo. Pravdivost jedné se ukázala 2. května t. r. *o slavnosti Čechově*. P. spisovatel totiž dovozuje, že se horlivost studenstva vzpruží, bude-li pořádati produkce samo. Oslava Svatopluka Čecha († 23. února t. r.) měla míti podle původce té myšlenky, prof. Vojtěcha Hulíka, rozsah jen skrovný. Měla býti sice veřejná s levným vstupným, z jehož výtěžku by se koupily Čechovy spisy a rozdaly hodným chudým žákům, ale program měl záležeti jen z přednášky o Čechovi a recitace význačnějších ukázek jeho tvorby; studentstvu se mělo svěřiti jen recitování. Než pořadatelům, prof. Hulíkovi a Stýblovi, se podařilo vzbuditi u žáků vyšších tříd středních škol novoměstských a vinohradských, pak u žákyň dívčího gymnasia Minervina takový zájem o věc, že s jejich přičiněním, neúnavným usilováním, vhodným upozorňováním a vyjednáváním byl o produkci tento *Program studentské slavnosti Čechovy, pořádané Ústředním spolkem českých professorů ve velkém sále Národního domu na Král. Vinohradech:*

*1. Bedřich Smetana: „Věno." Mužský sbor.
2. Prof. Fr. Sekanina: Přednáška o Svatopluku Čechovi.
*3. „Naše řeč" z „Nových písní" Sv. Čecha. Recitace.
4. Jos. Foerster: „Louky, háje už se ztměly." Solová píseň na slova z „Petrklíčů" Sv. Čecha. Koncertní pěvkyně sl. A. Zvolská.
5. „Vy, lesy modravé!" Ze zpěvníku Jana Buriana" od Sv. Čecha. Recitace dramatické umělkyně sl. Anetty Smolové.
*6. „Praha" od Sv. Čecha. Z Ottových „Čech". Recitace.
*7. Edvard Tregler: „Jarní déšť." Na slova Čechova. Dámský sbor.
*8. „Světlo v temnotách." Novoroční r. 1900 od Sv. Čecha. Recitace.
*9. Karel Kovařovic: „Loutkářův sirotek." Melodram na slova Čechova. (Vypravování hostinské z básně „Ve stínu lípy".) Recitace dramatické umělkyně sl. Anetty Smolové.
*10. „Hrdina budoucnosti" z „Nových písní" od Sv. Čecha. Recitace.
*11. Karel Weiss: „Loučení." Mužský sbor na slova Čechova z „Lešetínského kováře".

Čísla prováděná středoškolskými žáky a žákyněmi novoměstskými a vinohradskými jsou označena *.

Ve sboru mužském bylo zpěváků asi 65, a to většinou žáci obou středních škol vinohradských a gymnasia v Žitné ulici, z části také z reálky v Ječné ulici a reálného gymnasia v Křemencově ulici. Sbor dámský záležel asi z 30 žaček dívčího gymnasia spolku „Minervy." Cvičitelem všech zpěvů a dirigentem o produkci byl oktaván reálného gymnasia v Křemencově ulici Zdeněk Knittl, všechen průvod na klavíru hrál septimán gymnasia v Žitné ulici Karel Jirák, recitaci číslo 3. a 8. provedla oktavánka z Minervy Lidmila Honzová, čísla 6. a 10. septimán vinohradské reálky Petr Kropáček. — Výsledek slavnosti byl velmi uspokojivý. Účastenství obecenstva i studentstva bylo velmi hojné. Energie a chování účinkujících studentů získaly si hned prvým číslem plnou sympathii a zasloužené uznání, které potrvalo až do konce. Také čistý výtěžek hmotný byl velmi pěkný (336.87 *K*) a tak bude značný počet těch, kdož budou poděleni na památku knihami Čechovými. — Pro úplnost budiž jen ještě připomenuto, že se zpěváci cvičili s laskavým dovolením ředitelství ve zpěvní síni c. k. reálky vinohradské, že mimo pořadatele ochotně na ně dozírali a radou jim pomáhali prof. Jos. Vinš a Václav Voska, recitátory pak že vyzkoušel a cennými pokyny jim přispěl pan Karel Želenský, člen činohry Národního divadla. *St.*

O nadání pro sirotky po členech našeho stavu, zřizovaném od Ústř. spolku našeho, jsou leckde, jak vysvítá z došlých dotazů, rozšířeny nesprávné názory. Bylo-li ohlášeno, že to bude *fond veřejný*, rozumí se tím samo

sebou, že nadace bude zřízena z hodnot vinkulovaných, že správu její povede státní úřad podle pravidel, jež v zakládací listině přesně budou od zkušeného právníka vytčena a jimiž zejména bude stanovena kompetence uchazečův a právo praesentační. V té příčině tedy jsou neoprávněny jakékoli obavy, že by se někdy s fondem mohlo hospodařiti libovolně nebo dokonce stranicky.

Těm pánům, kteří se dotazovali po *výši příspěvku*, oznamujeme, že většina sborů rozhodla se pro částku, k níž každý jednotlivec přispěje buď $^1/_2$% svého služného po celý rok, nebo 1% po 6 měsíců. Dobročinnost jednotlivcův ani sborů tím ovšem nijak není obmezena. — Výbor Ústř. spolku žádá, aby mu, kde se to posud nestalo, *do 1. července t. r. byl oznámen určitý obnos*, ke kterému se jednotlivé sbory zaváží. Peníze bude nutno zaslati do konce října t. r.

Universitní knihovna. Výbor spolku našeho hodlá se o to přičiniti, aby užívání universitní knihovny bylo pro nás co nejúčelněji zařízeno. Proto prosí všech pp. členů, aby své návrhy a svá přání v té věci co nejdříve s výborem sdělili.

Z odboru plzeňského.

Studentský koncert v Plzni. Povzbuzen zdárným výsledkem loňského prvého koncertu, uspořádal komitét pro uměleckou výchovu studentstva při zdejším odboru Ústř. spolku dne 9. května druhý koncert v městském divadle při cenách zvláště značně snížených (lože po 4 K, křesla po 90 h, sedadla v příz. a na I. balk. po 70 h a 60 h, sedadla na II. balk. po 60 a 40 h, sedadla na gal. pc 30 h, místa k stání v příz. po 20 h a na gal. po 10 h). Účast byla velice hojná; lože, přízemí i balkony byly vyprodány. Ke koncertu pozván byl *J. M. pan Ph. dr. Josef Theurer*, rektor báňské akademie v Příbrami, který zahájil program jasným a výstižným uvedením, v němž podal poučení o skladbách koncertu, doplňuje svůj výklad instruktivními klavírními ukázkami themat. Výklad sledován byl s velikým zájmem a přispěl znamenitě k porozumění koncertu, jenž skládal se z *vokálních skladeb Bendlových a instrumentálních skladeb Dvořákových*. Zapěny byly Bendlovy sbory „Pochod Táborův" a „Tatranská fijaločka" a Bendlovy některé písně solové, pak provedeny Dvořákovy skladby: Slovanská rhapsodie d-dur, Dumky (trio) a Karneval. Účinkovali: *pěvecký spolek „Smetana"* (řed. p. Ant. Arnet), *divadelní orkestr* (kap. p. R. Pavlata) a *sólisté*: sl. Angrová, pp. R. Pavlata a J. Slabyhoudek (členové divadla) a pp. Č. Suda a J. Tichý (členové „Smetany".) Všecky skladby provedeny byly s nejlepším zdarem a od pozorného posluchačstva přijímány s velkým nadšením, takže zdárný umělecky výchovný výsledek i slušný finanční úspěch koncertu bude podnětem k opětnému pořádání jednoho nebo dvou koncertů v saisoně příští. *H.*

Z odboru královéhradeckého.

VI. výborová schůze dne 26. dubna 1908. Přítomni: členové domácí mimo omluveného koll. Mejsnara, oba náhradníci a koll. Granát z Kostelce. 1. Přečteny dopisy a zpráva o občasné schůzi v Král. Dvoře. — 2. Ohledně návštěvy školní přijata resoluce: Výbor odboru Ú. S. Č. P. pro Hradec Králové a okolí co nejrozhodněji protestuje proti jakémukoliv zkracování povinnosti docházky školy obecné jakož i proti útokům na občanská práva učitelstva všech kategorií, jak se jeví v poslední době v případech Konečného a Švehly. — 3. Výbor odboru žádá, aby Ú. V. zakročil u ministerstva financí, aby vydalo určitý výnos, kolik se může ze služného odpočítati na časopisy a knihy nezbytně nutné vzhledem k tomu, že na různých místech množí se v poslední době stížnosti do berního referátu, že při odpočítávání obnosu za tyto věci (učebné pomůcky a uniformu) z celkového příjmu neřídí se žádnou normou a v četných případech takové srážky neuznává. Ať Ú. V. případným postupem vymůže u ministerstva financí určitou normu, aby se zamezilo libovolnému postupování berních úřadů v těchto věcech! — 4. Schvaluje se, aby odbor spolupůsobil se spolkem Komenským v pořádání schůze společné, v níž se bude referovati „O maturitních předpisech nyní a dříve", a účastnil se jednání v sekcích. Usneseno požádati výbor Komenského, aby svolal co nejdříve společnou schůzi informační. — 5. Občasná schůze

v Rychnově určena na 10. května na dopoledne a pro Hradec Kr. 3. května odpoledne s programem: Reorganisace spolku, pro Rychnov ještě: Ke služební statistice. — 6. Volné návrhy, z nichž přijaty: I. návrh koll. Fialy ohledně dotazníků po reformě střední školy, že neuspokojuje prohlášení dotazníkové kommisse, proč některým členům dotazníky nedoručeny, neb *a*) při stejných povinnostech mají členové stejná práva, když i nečlenům dotazníky rozdány, *b*) učitelé cvičné jsou učiteli ústavu učitelského, ježto cvičná škola jest pomůckou vyučovací a ne ústavem samotným, *c*) mnozí učitelé cviční mají maturitu střední školy, kdežto někteří hlavní učitelé na střední škole nestudovali, *d*) někteří cviční učitelé mají státní zkoušku z tělocviku pro střední školy, takže některé otázky se i jich dotýkaly, *e*) v dotazníku opominuti učitelé tělocviku. K tomu výbor podotýká, že pohřešeny otázky o vyučování zpěvu a hudbě, jakož i kreslení na střední škole. II. Návrh koll. Granáta, aby Ú. V. podal materiál o úmrtnosti professorů, aby mohl otázku tu studovati. III. Dotaz téhož, jak daleko postoupila otázka reformy disciplinárního řádu. Výbor dodává, že dýchánky žáků budou předmětem občasné schůze po prázdninách vedle otázky koll. Fialy, jak se obsazují místa cvič. učitelů a cvič. školy vůbec.

III. občasná schůze v Hradci Králové 2. května 1908. Na programu: Reorganisace Ú. S. Č. P. v Praze. Zastoupeny ústavy: Král. Hradec, gymnasium, reálka a paedagogium. Kostelec, reálka, Hořice, odbor. škola sochařská. Omluveni předseda a zapisovatel. Schůzi řídil místopředseda prof. Miřiovský, zapisoval koll. Mareš. Po přečtení protokolů minulých a zprávě jednatelově ujal se slova koll. Granát z Kostelce k referátu o zamýšlené reorganisaci Ú. Sp. vzhledem k blížící se mimořádné valné hromadě 17. května. Obšírně poukazoval na zkracování práv a nezastoupenost venkovských členů dosud i dle návrhu minority. Objasnil choulostivá místa v tomto návrhu a vřele se přimlouval za to, aby, pokud lze, každý se dostavil do Prahy a jednal tam ve prospěch odborů a ve smyslu návrhu majoritního. Po obšírné debatě, které se zúčastnili skoro všichni přítomní, pro i proti, a místy vybočili z rámce programu, schůze skončena: většina byla pro reorganisaci spravedlivou.

IV. občasná schůze v Rychnově 10. května 1908 o 10 hod. dopolední. Řídil předseda. Zastoupeny: Kostelec, reálka; Chrudim, lyceum; Rychnov, gymnasium; Král. Hradec, reálka a gymnasium.

Po přečtení zápisníku o schůzi hradecké referoval koll. Granát: „Ke služební statistice". Poukazuje na idealismus studujících filosofů, na rostoucí počet kandidátů u zkoušek od r. 1904, na konání zkušebního roku u kandidátů mathematiky a chemie (nyní 21), na nestejný podle odborů počet pensistů, a vypočítává okolnost tu až do r. 1928, na počet nezaměstnaných i zaměstnaných kandidátů ať zkoušených či nezkoušených, na pravděpodobné stoupání počtu universitních posluchačů, na úmrtnost professorů, na výšku splacené pense jednotlivcem, na právo, kdo může a jak snížiti počet hodin, i dochází k závěru: jak odpomoci. Navrhuje: 1. rovnost přibližnou v počtu hodin; 2. odpočet hodin za funkce s úřadem spojené a konané, nikoliv honorování, jež by vedlo k disharmoniím; 3. obsazení míst tím uprázdněných supplenty i skutečnými, čímž by náklad veliký nevzešel, jako bývá při výdajích jiného druhu. V rozhovoru, jejž zahájil koll. Mareš, poukazovali kollegové; hlavně rychnovští, Bayer a Šejvl, na nepěkné spojování předmětů, na snížení let služebních, na obtíže při onemocnění člena sboru, neobsazování míst uprázdněných, přesluhování, zdánlivé honorování maxima hodin, které bývá vlastně nespravedlivé. Přijímá se návrh, ať poměrně sníží se počet služebních let ze 30, jak se stalo nedávno státním úředníkům, a Ú. V. se žádá, aby v té věci další jednání zařídil. Práce ta se uveřejní ve „Věstníku".

II. V referátu „O reorganisaci spolku" místo jednatele koll. Prchlík uvádí pozoruhodná místa stanov starých, minoritních i majoritních. Při rozhovoru poukazuje se na sílu jednoty rozdělené činností v odbory, na nutné posílení váhy venkova v ústředí, na zmenšování sympathií k reorganisaci vlivy postrannimi, na nemožnost kompromissu mezi obojími návrhy a jako výsledek se přijímá: Všichni přítomní souhlasí s reorganisací spolku podle majoritního programu.

III. Z volných návrhů přijato: návrh koll. Hrušky, aby vojenská služba jednoroční byla započítána do stabilisace i kvinkvenálek u kollegů akademicky vzdělaných, protože vedle toho roku bývají cvičením vojenským zkracovány prázdniny; návrh koll. Bayera, aby zrušena byla tajná kvalifikace a nahrazena jako u vojska veřejnou. Návrh koll. Šejvla, aby alespoň částečně započítána byla do služby po roce zkušebním doba o neúplném počtu hodin, jak ve stabilitě, tak ve kvinkvenálkách.

S přáním, abychom se častěji scházeli a tužby své si sdělovali, tato pěkná a čilá schůze skončena. Odpoledne konán společný výlet do Studánky.

Výborová schůze. Dne 6. června 1908. Přečteny protokoly členské schůze v Rychnově nad Kněžnou jakož i došlé dopisy stran hradecké aktivity, kterou lze čekati od 1. července. Upozorňuje se ústřední výbor, aby nezapomínal drahotního přídavku supplentského, který ministerstvo hodlá dáti v měsíci jubilejním. Vzat na vědomí přípis starosty Ú. S. vládního rady Starého, jakož i zpráva z ústředí o započítání doby supplentské do stability pro učitele obchodních akademií po způsobu středoškolském. Podán referát o valné hromadě pražské ze dne 17. května a odsouzeno chování kol. Doležala z Rakovníka. Usneseno pořádati členskou schůzi 21. června v Náchodě. Ku proslýchaným zprávám, že biskupové pomýšlejí žádati feriální den pro křížové dny a zavésti tak povinná processí i tam, kde jich dosud nebylo, vyzýváme ústředí, aby vhodným způsobem pokus tento předešlo. Poněvadž z výletů středoškolských dělá se na mnohých ústavech povinnost, žádáme ústřední výbor za podniknutí akce v tom smyslu, aby učitelům všem, pokud se výletů účastniti mají, přiřčeny byly diety podle příslušných hodnostních tříd. Konečně jednáno o reorganisaci učitelských ústavů, konstatováno, že zapomíná se na důležitost cvičné školy, a po delší debattě přijata následující resoluce:

Výbor odboru Ú. S. Č. P. pro Hradec Králové a okolí usnesl se: 1. cvičná škola při paedagogiích musí se pokládati za pomůcku, jíž se užívá ku praktickému výcviku učitelského dorostu. I není možno pokládati síly na ní zaměstnané pouze za učitele obecné školy, nýbrž i za učitele chovanců v oboru praktického výcviku. — 2. Vyučování v praxi učitelské buď svěřeno výhradně učitelům na cvičné škole, ovšem s vrchním dozorem ředitelským, jako jest u jiných předmětů, a to proto, že docent cvičné školy jediný může míti zřetelný názor o vhodnosti a účelnosti vyučovacích prostředků, ježto je vymýšlí nebo vybírá a může jich účinnost správně posuzovati. — Odborný učitel hlavní musí se omezovati na pouhé theoretisování, ježto praxi na cvičné škole pouze pozoruje, a to ještě v míře velmi omezené a vědeckým vyučováním v ročnících svůj čas i síly vyčerpává. — 3. Cvičné školy nejsou pro rozvoj obecného školství tím, čím by měly býti, poněvadž práce na nich jsouc rozdělena mezi ředitele, hlavního a cvičného učitele, doléhá ve skutečnosti jen na tohoto, kdežto oněm zůstává jen kritika. Cvičný učitel, podléhaje pak této kritice a úřední autoritě jmenovaných osob, nemůže se individuálně vyvinouti, ale musí naopak v neustálém kompromisování dříve nebo později zelhostejniti. — 4. Učitel cvičný má býti samostatný. Z důvodu toho musí se pro svůj úřad patřičně připraviti: theoreticky na vysoké, prakticky na obecné škole a musí býti postaven na roveň ostatním členům sboru. — 5. Tím by se do jisté míry zjednala i nová místa pro kandidáty středoškolského učitelství a z paedagogů takových vybírali by se zajistě zdatní okresní inspektoři školní a ředitelé ústavu učitelských.

Posléze byl přijat návrh, aby se při Ú. S. Č. P. zřídila sekce cvičných učitelů na způsob sekcí tělocvičné a katechetské.

Vrabec J. J., t. č. jednatel. *Em. Miřiovský*, t. č. místopředseda.
Frant. Rejthárek, t. č. předseda.

Z odboru brněnského

Členská schůze ze dne 31. ledna 1908. Předmětem je referát starosty prof. Žlábka o videňské anketě pro reformu středních škol. Podstatou referátu jsou zprávy denních listů, hlavně vídeňských. Na referát navázala se čilá debata, v níž poukázáno na jednostrannost reformy (reformovat se musí obecná i vysoká škola), na opomíjení individualit národních (slabé zastoupení Slovanů v anketě); prof. dr. Nachtikal na výtku o nedostatcích učebnic připouští, že učebnice naše nejsou nejlepší, ale poukazuje na to, že approbační řízení je velmi ztíženo tím, že se musí předkládat exempláře tištěné a zvl. čeští censoři si počínají velmi pedanticky. Dále navrhuje pořádání veřejné schůze o reformě stř. školy, což přijato.

Výborová schůze ze dne 14. února 1908. Přítomni všichni členové výboru. 1. Starosta sděluje přípis musea arcivév. Rainera, kterým žádá za pořádání přednášek pro živnostníky. Sdělí se s prof. reálných a technických oborů. — 2. K důvěrné schůzi v Praze 15. t. m. uvolili se jeti prof. Jiráček, jemuž dány instrukce: *a)* navrženi důvěrníci pro brněnské ústavy, *b)* žádáno, aby stanovy reorganisovaného spolku předloženy byly odborům k projednání, *c)* Věstník vycházejž v pravidelných lhůtách. — 3. Večírek odboru pořádá se 15. t. m., program je zajištěn a očekává se slušná návštěva. 4. Projednána otázka knihovny odboru.

Výborová schůze ze dne 24. února 1908. 1. Předseda čte dopis dr. Appelta, upozorňující na vypsání místa pro přírodopis a kreslení na zdejším ústavě pro vzdělání učitelek; skupina neodpovídá skupinám ve zkušebním řádě pro kandidáty učitelství středoškolského, mělo by se tedy protestovat. Usneseno informovat se blíže. — 2. Za onemocnělého prof. Jiráčka podává jednatel podle jeho sdělení zprávu o průběhu a usnesení důvěrné schůze pražské. Po debatě usneseno: *a*) 3členná kommisse (Žlábek, Macků, Nachtikal) ať prozkoumá oba návrhy na změnu stanov Ú. S. a přednese své návrhy členské schůzi; současně se návrhy ty sdělí výboru Ú. S.; *b)* odbor náš změní se v krajinský. Za tím účelem svolána bude členská schůze na 15. března, jež rozhodne o nutných změnách stanov. K ní pozváni budou sbory ve Vyškově, v Bučovicích, Boskovicích, Nov. Městě, Třebíči, Val. Meziříčí, Telči. (Konána 22. března.) — 3. Veřejná schůze o reformě středoškolské konati se bude rovněž 15. března. Referát bude míti kol. Bezdíček. Přípisy se pozvou jednotlivé korporace k účasti. — 4. Přednášky v průmyslovém museu vzali na se prof. Holman a dr. Pavlíček. — 5. Zpráva o zábavném večírku, který se potkal s úspěchem. Výlohy 32 *K* se schvalují; zábavnímu výboru, prohlášenému za permanentní, vzdán dík.

Veřejná schůze ze dne 22. března 1908. (Odložena pro nahodilé překážky s 15. t. m.)

Schůze — patrně pro současné vzrušení protiklerikální demonstrací — nepříliš navštívená byla přes to řečí prof. *J. Bezdíčka* i debatou, jež se po ní rozvila, velmi cenným příspěvkem k ujasnění otázek o reformě střední školy, zvláště vytčením našich národních požadavků*). Mezi účastníky schůze jmenujeme sl. Wiedermannovou, prof. techn. Nováka, Kolouška, zástupce Zemské jednoty učitelstva škol měšťanských odb. uč. Š. Konečného, zástupce Ústředního spolku jednot učitelských K. Mrázka, zástupce brněnské župy českých lékařů dra. Bartoníčka, zástupce Ústředního spolku živnostníků moravských A. Klíčníka a j. Též řada professorů venkovských se schůze účastnila.

Schůzi zahájil předseda odboru prof. *Žlábek*. Přednášející prof. *Bezdíček* dotkl se vzniku gymnasií a reálek a s postupem jich trvání se objevivší otázky reformy, jež konečně vedla ke svolání známé lednové ankety. Složení ankety vytkl především malý zřetel na středoškolské professory vůbec, rovněž na učitele škol obecných (1) a především nevážnost k zastoupení Slovanů (2 : 11 Němcům). Programu ankety vytkl, že neobsahoval otázky o šetření individuality učitelovy a stesky učitelů. Nastínil průběh ankety, celkem již známý, jejíž positivní výsledek byla oprava maturitních zkoušek, ministerstvem už nařízená. Následovati bude také oprava osnov, zkoušení a p. a založení nového typu střední školy. My Čechové takovou střední školu reformní už máme v gymnasiu Dívčí Akademie ve Val. Meziříčí (latina od tř. 2., řečtina nebo francouzština, podle volby žaček, od tř. 4., od třídy 7. a v 8. nastává rozdělení na sekci klassickou a na sekci moderní s větším počtem hodin z přírodních věd). Řečník promlouvá o moderních požadavcích reformy: Vzdělání jazykové nemůže býti základem, nýbrž jen prostředkem. Vzdělání má býti vzděláním soudnosti a harmonickým vyvinutím intellektu, citu a vůle s patřičným zřetelem na individualitu žákovu. Není tedy třeba klásti váhu na jednotlivé vědomosti, paměti získané, nýbrž spíše na *způsob*, jak se do paměti dostaly, aby zase tak mohly býti vyvolány. Žák musí se učiti sám tvořiti, k tomu jej škola musí vésti, a tuto tvořivost třeba v životě osvědčiti. Proto je základ jazykový pochybený, vliv *kultury* antické pak se přeceňuje a svým aristokratickým rázem kultura tato vůbec neodpovídá demokratickému duchu naší doby. Základem moderní kultury je vzdělání v přírodních vědách, žák musí uměti rozuměti jevům, jež jej obklopují. Vida stále život v přírodě nemůže sám být lenochem, jeho charakter vůbec se zušlechťuje.

S tohoto stanoviska řečník probírá jednotlivé předměty, poukazuje k výchově tělesné, tělocviku, hrám, k zručnostem manuálním a jich významu v praktickém životě. Také vzdělání učitelstva musí se zreformovat, již na vys. škole musí poznat učitel také didaktickou stránku svých předmětů a zařízení, správu střední školy důkladněji, než se to děje dnes. Tím se posílí také jeho samostatnost a sebevědomí.

Zvláště zdůrazňuje řečník požadavek samosprávy národní a zemské, za kterým musí náš národ stát, aby měl skutečně školy národní, národním duchem proniknuté. Promlouvaje o ženském školství vyslovuje obavu, aby připuštění privatistek na střední školu neohrozilo reformní školu ženskou.

Promyšlená a obsáhlá přednáška byla odměněna hojným potleskem a navázala se na ni čilá debata.

---

*) Přednáška prof. J. Bezdíčka vyšla v *Přírodě a škole* v plném znění.

Odb. učitel *Š. Konečný* vítá, že střední škola začíná zdůrazňovat své lidové poslání. Dosavad abiturient střední školy odcizil se vrstvám lidovým, z nichž vyšel, neznaje jejich života, jejich kultury. Částečně tuto vadu školství měla nahraditi škola měšťanská. Původně to měla býti škola pro třídy výrobní. Pro nedostatek středních škol na venkově byly zřizovány náhradou školy měšťanské, jež dnes částečně nahrazují nižší střední školu. A cílem učitelstva těchto škol je, aby měšťanská škola stala se lidovou školou střední, proto domáháme se, aby 4. třída těchto škol byla obligatorní, proto domáháme se říšského zákona, který by organisaci měšťanských škol vypracoval a upravil. — Dále s radostí konstatuje, že také na střední škole přichází se k požadavku empirie ve vychování, že začíná se více zabývat otázkami didaktickými, což je pravá cesta k reformě.

Prof. *V. Pajer* z Kroměříže formuluje určité návrhy: 1. Vyučování budiž na všech středních školách omezeno na dopoledne, odpoledne budiž věnováno tělesným cvičením, zpěvu, v létě vycházkám a hrám. 2. Učebná osnova budiž značně omezena a zavedeny nové učebné předměty: hygiena, národní hospodářství, správověda a j. 3. K omezení návalu na střední školy buďtež ze 4. do 5. a z 6. do 7. třídy přijímáni jen žáci, kteří mají aspoň z polovice předmětů známky *dobré*. 4. Učitelé mějtež vhodnější přípravu didakticko-paedagogickou a hmotné poměry jejich buďtež upraveny, aby přestala přílišná stěhovavost učitelstva.

Prof. *P. Váša* připomíná, že dvojstupňovitost by se dala těžko odstraniti, protože mnozí žáci chtějí jen na nižším gymnasiu studovat, a tu by dostali jen zlomky některých odborů. Pro zvláštní školu paedagogickou není nadšen. Přetěžování žáků nevěří.

Učitel *K. Mrázek* poukazuje k tomu, že do ankety nebyl povolán žádný zástupce českého obecného školství. Dále zdůrazňuje požadavek učitelstva, aby střední škola navazovala na školu obecnou. Prof. Strouhal vytýkal, že obecná škola nerespektuje školy střední; spíše by to mělo být naopak. Ovšem že vědecká pravda má stejně platit na škole obecné jako na škole střední. Škola měšťanská nemá být přípravou pro školy odborné a ústavy učitelské, nýbrž jen škola střední. První požadavek reformy je odstraniti přeplněnost tříd a postarati se o náležité vypravení školy.

Prof. techn. *Kaloušek* přeje si, aby se některé věci hodně zdůraznily. Přeje si škol nových typů, aby byla možna konkurrence. Hlavní věcí není tak plán, osnova takové nové školy (experimentovat se musí), ale určitému typu, gymnasiu, třeba vzíti jeho privilegium, že jen z něho možno jíti na všechny druhy vyšších škol. Nová reformovaná škola musí umožniti přístup ke každému studiu, k němuž není třeba speciální přípravy. Co se týče přípravy vědecké na gymnasiu a přípravy pro život, s tím se často dělá humbug. Jisto je, že na gymnasiu nejde jen o přípravu pro praktický život. Ale gymnasium nesmí od praktického života odvádět, nesmí učit dívat se s vysoka na lidi praxe, býti praxi a praktickému životu nepřátelským.

Mluví se stále, že střední škola má vychovávat charakter. Ale jak má vychovávat, když žáka přinutíte ke konfliktům velmi těžkým, ke konfliktům, k nimž se konec konců ani nesmí přiznat — míním konflikt náboženství s vědou. A ten konflikt se dostaví skoro vždy. A bývá to konflikt velmi těžký, je-li katecheta charakterní a sám věří a žák přece nemůže mu dát za pravdu a přece necítí se ani hloupým ani nepoctivým, jak nazval řečníkův katecheta lidi nevěřící. Zde nejde ani o vědeckou pravdu, neboť ta konec konců vždy se obhájí sama, ale jde o charakter mladého člověka, který se roztříšťuje. Když by se tedy mělo náboženství ve škole podržet (řečník není pro to), mělo by tak býti vykládáno, aby nepřišlo do konfliktu s vědou.

Ve třídě má býti nejvyšší autoritou učitel. Dozírající má mlčky sledovati vyučování učitelovo. Individuální vyučování, t. j. přihlížení k individualitě žákově je možno jen při malém počtu žáků (asi 20).

Vyučování řečem, zejména vyučování grammatické, nemůže býti podkladem vzdělání. Ukazuje na malý užitek ze zlomkovité četby autorů klassických a na rozdíl četby celistvé, třebas bez detailního probírání skladby a výrazu. Četbou školní se často zájem více utlouká než budí.

Omezení dějepisu na vlastivědu a soustátí rakouské není mu sympatické; to znamená stavěti čínskou zeď. My naopak máme se seznamovati s kulturami co nejčetnějšími; vždyť i dějiny středověké, vl. na našich školách německé, jsou jen malým výsekem z dějin lidstva. Ovšem dějiny nejsou války a činy potentátů, nýbrž vývoj kultury. Pro takový vývoj kultury jsou římské instituce Gaiovy stokrát významnější než drobty z Cicerona, Virgila, Horáce. Nehledě ani k tomu, že staré kultury asijské zůstávají nám úplně neznámé.

Dr. *Bartoníček* děkuje, že župa lékařů byla pozvána k této důležité schůzi, a přednáší, jak doufá, se souhlasem svých kollegů, různá přání, týkající se hlavně roz-

šíření hodin přírodních věd, moderních jazyků, více vyučování názorného (vycházkami do přírody, do továren atd.), více tělesného pohybu. Jako speciální požadavek lékařů klade ovšem instituci školních lékařů a vyučování hygieně na všech druzích škol. V těchto otázkách by vždy professorstvo mělo jíti ruku v ruce s lékaři.

Dr. *Macků*, adjunkt čes. techniky, vytýká professorstvu malý zájem o reformu školy, který je následkem zbyrokratisování školy, ovládání školy inspektory. Učiteli musí se ponechat volnost v methodě, neboť naučit myslit může jen ten, kdo sám myslí, a tu je cesta naprosto individuální. Zvláště národnostní individualita vychování musí býti chráněna. Zvláště tu je třeba odbyrokratisování školy, což se ovšem stane, budou-li na rozhodující místa dosazováni lidé s rozumem a citem, praví přátelé školy a učitelé, nikoli suší úředníci.

Doslovem předsedy prof. *Žlábka* zdařilá tato schůze skončena.

Členská schůze ze dne 22. března 1908 ve 2 hod. odp. Přítomni delegáti z Nov. Města (Linhart), Vel. Meziříčí (Heindl), Uh. Hradiště (Handl). Z Vyškova došel písemný souhlas celého sboru. 1. Zřízení krajinského odboru usneseno jednohlasně. Debata o změnách stanov točila se hlavně o sestavení výboru. Usneseno: Valná hromada volí ze sebe starostu, 12 členů výboru, 6 náhradníků a 3 revisory účtů. Náhradníci mají právo účastnit se schůze s plnou mocí člena výboru. Šest členů výboru sídlí v Brně. — 2. *Stanovy Ú. S.* Prof. Nachtikal referuje podrobně o návrzích stanov majority i minority a uvádí žádoucí opravy. — 3. *Volné návrhy*. Prof. *Vališ* navrhuje, aby se u výboru Ú. S. Č. P. zakročilo ve prospěch nezkoušených suplentů, aby se jim započítala léta beze zkoušky. Snad by se o to mohlo žádat cestou milosti v jubilejním nynějším roce. Ale ať se zakročí také u zákonodárných sborů, po případě aspoň část těch let aby se mohla započítat. Dle zák. z r. 1898 mohl ministr započíst do 3 let i léta nezkoušená, podle zák. z r. 1907 se mají započítat jen léta se zkouškou. — Přijato.

Prof. *Bezdíček* přimlouvá se, aby se zakročilo u rozpočtového výboru, aby supplenti dostávali drahotní přídavek. — Přijato.

Dr. *Nachtikal* přimlouvá se za projev v záležitosti učitele Konečného. Usneseno: Členská schůze brněnského odboru Ú. S. Č. P. znovu důrazně projevuje svoje přesvědčení, že členové stavu učitelského ve své činnosti mimoškolní mají podléhati jen všeobecným zákonitým ustanovením a nemají z té činnosti úřadům školským býti zodpovědni. — Přijato.

Výborová schůze ze dne 27. března 1908. 1. Probírají se navržené stanovy krajinského odboru za účelem zadání. — 2. Starosta zahajuje rozhovor o reformních návrzích, podaných ve schůzích pražského odboru pro reformu střed. školy při Ú. S. a navrhuje podobné schůze v Brně, které by shrnuly návrhy pražské, pozměněné podle mínění odborníků, a přednesly je na členské schůzi. Usneseno svolati dvě sekce, filologicko-historickou a přírodovědecko-mathematickou, jejichž svoláním pověřeni prof. Hlavinka a dr. Macků. — 3. Přijati noví členové. — 4. Valná hromada za účelem změny stanov ustanovena na 5. dubna. — 5. Starosta bude zastupovati odbor při manifestační schůzi universitní 29. března.

Valná hromada ze dne 5. dubna 1908. 1. Starosta předčítá navržené změny stanov, jež přijaty jednohlasně. — 2. Prof. Váša podává volný návrh na projev: Mimořádná valná hromada brněnského odboru Ú. S. Č. P. vyslovuje bratrskému spolku lublaňskému a zvláště jeho předsedovi dr. Fr. Ilešičovi vřelé sympatie za účinné hájení neodvislosti spolku proti nemístnému zasahování školních úřadů do jeho pravomoci. — 3. Prof. Bezdíček sděluje, že Dívčí Akademie se usnesla přenésti gymnasium své do Brna, a navrhuje projev, že toto usnesení se vítá. — Přijato.

Výborová schůze ze dne 6. května 1908, po ní *členská schůze*. Starosta omluven. 1. Jedná se o obeslání mimoř. valné hromady v Praze a ustanovují se účastníci. — 2. Váša: V případě propadnutí návrhu na reorganisaci spolku ať delegát náš ukáže na zvrácenost hlasovacího řádu, kde venkovští členové jen s velikými obětmi mohou se účastnit valné hromady. — Přijato. — 3. Dr. Nachtikal: V témž případě ať delegát podá návrh na hlasování písemné všeho členstva. — Přijato. — 4. Odbor přistoupí za člena Osvětového svazu. K valné hromadě 17. t. m. delegován zapisovatel. — 5. Dr. Brandstätter upozorňuje na získávání nových členů po prázdninách.

Karel Hlavinka, zapisovatel.

Seznam approb. kandidátů učitelství čes. těsnopisu na střed. školách v let. období 1908. Pp.: 1. Fr. *Bayer*, posluchač filos. 2. A. *Bečvářová*, učitelka v Č. Budějovicích. 3. Eman. *Hájek*, suppl. učitel na dívčím lyceu v Č. Budějovicích. 4. Jarosl. *Havlůj*, posluch. filos. 5. Bohumil *Holý*, učitel v Dobrušce. 6. Alois *Horáček*,

odb. učitel na měšť. šk. v Kutné Hoře. 7. Maxmil. *Kolaja*, posluch. filos. 8. Alois *Kubíček*, zat. učitel v Přerově, 9. Jan *Landsmann*, kand. prof. 10. Marie *Lišková*, odb. učitelka na měšť. šk. v Podole. 11. Jaromír *Macháček*, suppl. uč. při Českoslovan. obch. akademii v Praze. 12. Jan *Mareš*, odb. učitel měšť. šk. v Trhových Svinech. 13. Pavel *Máša*, učitel v Král. Poli. 14. Karel *Nádeník*, učitel obch. šk. v Olomouci. 15. Bohum. *Němeček*, učitel obch. šk. v Rakovníku. 16. Marie *Opočenská*, vedl. uč. franc. jaz. na měšť. šk. v Benešově. 17. Bohuslav *Paďour*, učitel v Sloupnici. 18. Václ. *Podzimek*, posluch. filos. 19. JUDr. Božetěch *Pražák*, c. k. fin. koncept. praktikant. 20. Frant. *Slabý*, technik. 21. Václav *Stříbrný*, katech. při měšť. šk. v Chlumci n. C. 22. *An. Sturm*, posluch. filos. 23. Jan *Šimůnek*, posluch. filos. 24. Frant. *Taibl*, technik. 25. Fel. *Tichá*, odb. uč. na měšť. šk. ve Výškově. 26. Václav *Volák*, učitel v Pozdni. 27. Augustin *Žáček*, posluch. filos.

Výsledek zkoušek kandidátů pro učitelství na gymnasiích, školách reálných, lyceích a na dvoutřídních i vyšších školách obchodních. V letním období studijního roku 1907/8 přihlásilo se ke zkouškám pro učitelství na gymnasiích a reálkách celkem 295 kandidátů. Z těch dosáhlo plné approbace 122 kand., rozšířili svou approbaci 3 kand., reprobováno bylo 37 kand., ostatní 133 zůstávají ve stadiu zkušebním, buď že skládali jen prvou část svých zkoušek anebo dosáhli approbace pro třídy nižší. Dle odborů zkušebních, jak je stanoví článek VI. řádu zkušebního, roztřiďují se kandidáti approbovaní takto:

a) Latina a *řečtina* jako předměty hlavní, *čeština* jako předmět vedlejší: pp. Burket Josef, Dědeček Václav, Halaburt František, Kolář Antonín, Pobucký Jan, Polák Jaromír, Reiniš Jaroslav, Vocilka Jaroslav. (8.)

b) Čeština jako předmět hlavní, *latina* a *řečtina* jako předměty vedlejší: p. Janouš Karel. (1.)

c) Zeměpis a *dějepis* jako předměty hlavní: pp. Bernard Josef, Fišer Bohumil, Florian Čeněk, Hoch Ladislav, Kalaš Čestmír, Karas Václav, Kubias Josef, Lameš Jaroslav, Liška Rudolf, sl. Masaryková Alice, Mikan Jaroslav, Ondráček Vladimír, Sokol Vojtěch, Strnad Petr, Šmahel Josef, Štěpán František, Tvrzský Jan, Wiedermann František. (18.)

d) Mathematika a *fysika* jako předměty hlavní: pp. Honzík Vilém, Horák Josef, Hrzán Richard, Kocian Dominik, Kraus Josef, Kříbek Josef, Patha Jan, Pavlíček Josef, Plicka Stanislav, Podrazil Eduard, Polák Jar., Pospíšil Bedřich, Seifert Jaroslav, Seydl Otto, Ullrich František, Zahálka Antonín. (16.)

e) Přírodopis jako předmět hlavní, *mathematika a fysika* jako předměty vedlejší: pp. Barbořík Štěpán, Havelka František, Hrdlička Josef, Plocek Josef, Pluhař Frant., Svoboda Josef, Štětka Karel, Zahálka Břetislav. (8.)

f) Filosofie a *mathematika* jako předměty hlavní, *fysika* jako vedlejší: pp. Jašek Martin, Stýblo Augustýn. (2.)

g) Čeština a *němčina* jako předměty hlavní, pro reálky: pp. Häckl Antonín, Haluzický Bohumil, Holub Josef, Jenček Jan, Joska Vladislav, Kamenář Jan, Kryčer Rudolf, Lakomý Ant., Mužík Karel, Nešpor Václav, Nevyjel Bohumír (též pro gymnasia), Nosákovec Josef, Pavlíček František, Pitlingová Aloisie, Polák Vladimír, Procházka Ferdinand, Slabý Fabian, Stoklas Eugen, Schlücksbier Ladislav, Tauchmann Josef, Wenig Julius, Víšek Josef, Zelenka Bohumil, Zenkl Petr. (24.)

g_2) Čeština a *francouzština* jako předměty hlavní, pro reálky: pp. Bednář Tobiáš, Bílek Rudolf, Čada Josef, Dvořáček Jaroslav, Homolka Stanislav, Konrád Jan, Netuka Josef, Neumann Jaroslav, Příborský Oldřich, Svoboda Milan. (10.)

g_3) *Němčina* a *francouzština* jako předměty hlavní, pro reálky: pp. Černý Zdeněk, Gillmet Jan, Heyberger Oskar, Paulus Julius, Rusínský František, Šoupal Jan. (6.)

i_1) *Mathematika* a *deskriptiva* jako předměty hlavní, pro reálky: pp. Bříza Rudolf, Cee Augustin, Čuřík František, Dokládal František, Faltus František, Funk Theodor, Kadeřávek Frant., Kalina Dobroslav, Kamenický Stanislav, Kroupa František, Kučera Eduard, Kutnohorský Ant., Malcček Jan, Marek Karel, Pithart Jaroslav, Smetana Josef, Spal Jaroslav, Starosta Bohuslav, Valenta Eman., Vondrášek Frant., Zíd Jan, Ziegler Jindř. (22.)

i_2) *Mathematika* jako předmět hlavní, *geom. rýsování* a *fysika* jako předměty vedlejší: p. Brázdil Karel. (1.)

k_1) *Chemie* jako předmět hlavní, *mathematika* a *fysika* jako předměty vedlejší: pp. Pokorný František, Švéda Josef. (2.)

k_2) *Chemie* jako předmět hlavní *přírodopis* a *zeměpis* jako předměty vedlejší: p. Zlámal Methoděj. (1.)

k_3) *Přírodopis* jako předmět hlavní, *chemie* a *fysika* jako předměty vedlejší: p. Chládek Čeněk. (1.)

k_4) *Přírodopis* jako předmět hlavní, *zeměpis* a *fysika* jako předměty vedlejší: pp. Kracík Václav, Stach Zdenko. (2.)

Approbaci rozšířili o

filosofii: pp. Macků Jan (přírodopis, mathematika, fysika). (1.)

Z češtiny a *němčiny* jako předmětů hlavních, též pro gymnasia (dle čl. VI., 4. zk. ř.): pp. Rosický Vojtěch, Zvěřina František. (2.)

Ke zkouškám pro dívčí lycea přihlásilo se 5 kandidátek, z nichž approbovány 2, ve stadiu zkoušek zůstávají 3.

Approbace dosáhly: ze *zeměpisu* a *dějepisu* sl. Jelka Perić Grgurova, z *přírodopisu, mathematiky* a *fysiky* pí. Růžena Pavlenková.

Pro *dvojtřídní školy obchodní* dosáhli approbace

z I. oboru: p. Síma Antonín, slč. Zvěřinová Žofie;

z II. oboru (obchodní zeměpis a zbožíznalství, zkouška doplňovací): p. Markalous Bohumil.

Pro *vyšší školy obchodní,* dle starého řádu zkušebního, dosáhli approbace

z I. oboru: pp. Petr Alois, Salavec František, sl. Teisslerová Marie;

z II. oboru: pp. Baroch Václav a Přidálek Matouš.

Zkouškám *pro vyšší školy obchodní* dle *nového řádu zkušebního* podrobil se p. Jung Václav a dosáhl approbace z II. oboru, a to z anglické řeči a korrespondence.

Zkoušky *doplňovací pro vyšší školy obchodní* dle čl. VI. *nového řádu zkušebního* podrobili se a dosáhli approbace: pp. Jirák Emanuel, Koldovský Oldřich, oba ze zbožíznalství a mechanické technologie; konečně JUDr. Ruth František pro odbory národohospodářské a právní.

Zkoušky v období zimním 1908/9, ke kterým se pravděpodobně opět přihlásí veliký počet kandidátů, bude se konati v druhé polovici listopadu a v prvé polovici prosince, a to tak, že zkoušky klausurní začnou ve čtvrtek dne 26. listopadu a potrvají 10 dní, t. j. do 7. prosince inclus., zkoušky pak ostatní začnou ve středu dne 9. prosince a potrvají do úterka dne 15. prosince. Vzhledem ku pracím přípravným, jež jsou při tak velikém počtu kandidátů velice obsáhlé, nutno přihlášku ku zkouškám těm podati záhy, nejdéle do 8. listopadu. Porada o elaborátech domácích bude v prvním týdnu listopadovém. *S.*

Tiskem »Unie« v Praze.

VÝPOČTOVÉ TABULKY.

Pensijní částky vypadající na jednotliv

Ředitelé a professoři středních škol a paedagogii

Odsloužená doba l. m. d.	l. m. d.	%	funkčn. přídav. 1000 K	h	služného 2800 K	h	3300 K	h	3800 K	h	4600 K	h	5400 K	h	6200 K	h
7 6 1 —	8 6	40	400	—	1120	—	1320	—	1520	—	1840	—	2160	—	2480	—
8 6 1 —	8 11 29	42	420	—	1176	—	1386	—	1596	—	1932	—	2268	—	2604	—
9 —	9 6	44	440	—	1232	—	1452	—	1672	—	2024	—	2376	—	2728	—
9 6 1 —	10 6	46	460	—	1288	—	1518	—	1748	—	2116	—	2484	—	2852	—
10 6 1 —	11 6	48	480	—	1344	—	1584	—	1824	—	2208	—	2592	—	2976	—
11 6 1 —	11 11 29	50	500	—	1400	—	1650	—	1900	—	2300	—	2700	—	3100	—
12 —	12 6	52	520	—	1456	—	1716	—	1976	—	2392	—	2808	—	3224	—
12 6 1 —	13 6	54	540	—	1512	—	1782	—	2052	—	2484	—	2916	—	3348	—
13 6 1 —	14 6	56	560	—	1568	—	1848	—	2128	—	2576		3024	—	3472	—
14 6 1 —	14 11 29	58	580	—	1624	—	1914		2204	—	2668	—	3132	—	3596	—
15 —	15 6	60	600	—	1680	—	1980	—	2280	—	2760	—	3240	—	3720	—
15 6 1 —	16 6	62	620	—	1736	—	2046	—	2356	—	2852	—	3348	—	3844	—
16 6 1 —	17 6	64	640	—	1792	—	2112		2432	—	2944	—	3456	—	3968	—
17 6 1 —	17 11 29	66	660	—	1848	—	2178		2508	—	3036	—	3564	—	4092	—
18 —	18 6	68	680	—	1904	—	2264	—	2584	—	3128	—	3672	—	4216	—
18 6 1 —	19 6	70	700	—	1960	—	2310	—	2660	—	3220	—	3780	—	4340	—
19 6 1 —	20 6	72	720	—	2016	—	2376	—	2736	—	3312	—	3898	—	4464	—
20 6 1 —	20 11 29	74	740	—	2072	—	2142	—	2812		3404	—	3996	—	4588	—
21 —	21 6	76	760	—	2128	—	2508		2888	—	3496	—	4104	—	4712	—
21 6 1 —	22 6	78	780	—	2184	—	2574	—	2964	—	3588	—	4212	—	4836	—
22 6 1 —	23 6	80	800	—	2240	—	2640	—	3040		3680	—	4320	—	4960	—
23 6 1 —	23 11 29	82	820	—	2296	—	2706	—	3116	—	3772	—	4428	—	5084	—
24 —	24 6	84	840		2352	—	2772	—	3192	—	3864	—	4536	—	5208	—
24 6 1 —	25 6	86	860	—	2408	—	2838	—	3268	—	3956	—	4644	—	5332	—
25 6 1 —	26 6	88	880	—	2464	—	2904	—	3344	—	4048	—	4752	—	5456	—
26 6 1 —	26 11 29	90	900	—	2520	—	2960	—	3420	—	4140	—	4860	—	5580	—
27 —	27 6	92	920	—	2576	—	3036	—	3496	—	4232	—	4968	—	5704	—
27 6 1 —	28 6	94	940	—	2632	—	3102	—	3572	—	4324	—	5076	—	5828	—
28 6 1 —	29 6	96	960	—	2688	—	3168	—	3648	—	4416	—	5184	—	5952	—
29 6 1 —	29 11 29	98	980	—	2744	—	3234	—	3724	—	4508	—	5292	—	6076	—
30 let		100	1000	—	2800	—	3300		3800	—	4600	—	5400	—	6200	—

roky při službě třicetileté

Definitivni učitelé tělocviku na týchž ústavech														K tomu jest připočísti pensijní kvotu z aktivního přídavku a to ve třídě hodnostn									
Pensijní kvota ze služného														VI. v částce		VII.		VIII.		IX.		X.	
2200		2500		2800		3200		3600		4000		4400		640		560		480		400		320	
K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
880	—	1000	—	1120	—	1280	—	1440	—	1600	—	1760	—	256	—	224	—	192	—	160	—	128	—
924	—	1050	—	1176	—	1344	—	1512	—	1680	—	1848	—	268	80	235	20	201	60	168	—	134	40
968	—	1100	—	1232	—	1408	—	1584	—	1760	—	1936	—	281	60	246	40	211	20	176	—	140	80
1012	—	1150	—	1288	—	1472	—	1656	—	1840	—	2024	—	294	40	257	60	220	80	184	—	147	20
1056	—	1200	—	1344	—	1536		1728	—	1920	—	2112	—	307	20	268	80	230	40	192	—	153	60
1100	—	1250	—	1400	—	1600	—	1800	—	2000	—	2200	—	320	—	280	—	240	—	200	—	160	—
1144	—	1300	—	1456	—	1664	—	1872	—	2080	—	2288	—	332	80	291	20	249	60	208	—	166	40
1188	—	1350	—	1512	—	1728	—	1944	—	2160	—	2376	—	345	60	302	40	259	20	216	—	172	80
1232	—	1400	—	1568	—	1792	—	2016	—	2240	—	2464	—	358	40	313	60	268	80	224	—	179	20
1276	—	1450	—	1624	—	1856	—	2088	—	2320	—	2552	—	371	20	324	80	278	40	232	—	185	60
1320	—	1500	—	1680	—	1920	—	2160	—	2400	—	2640	—	384	—	336	—	288	—	240	—	192	—
1364	—	1550	—	1736	—	1984	—	2232	—	2480	—	2728	—	396	80	347	20	297	60	248	—	198	40
1408	—	1600	—	1792	—	2048	—	2304	—	2560	—	2816	—	409	60	358	40	307	20	256	—	204	80
1452	—	1650	—	1848	—	2112	—	2376	—	2640	—	2904	—	422	40	369	60	316	80	264	—	211	20
1506	—	1700	—	1904	—	2176	—	2448	—	2720	—	2992	—	435	20	380	80	326	40	272	—	217	60
1540	—	1750	—	1960	—	2240	—	2520	—	2800	—	3080	—	448	—	392	—	336	—	280	—	224	—
1584	—	1800	—	2016	—	2304	—	2592	—	2880	—	3168	—	460	80	408	20	345	60	288	—	230	40
1628	—	1850	—	2072	—	2368	—	2664	—	2960	—	3256	—	473	60	414	40	355	20	296	—	236	80
1672	—	1900	—	2128	—	2432	—	2736	—	3040	—	3344	—	486	40	425	60	364	80	304	—	243	20
1716	—	1950	—	2184	—	2496	—	2808	—	3120	—	3432	—	499	20	436	80	374	40	312	—	249	60
1760	—	2000	—	2240	—	2560	—	2880	—	3200	—	3520	—	512	—	448	—	384	—	320	—	256	—
1804	—	2050	—	2296	—	2624	—	2952	—	3280	—	3608	—	524	80	459	20	393	60	328	—	262	40
1848	—	2100	—	2352	—	2688	—	302	—	3360	—	3696	—	537	60	470	40	403	20	336	—	268	80
1892	—	2150	—	2408	—	2752	—	3096	—	3440	—	3784	—	550	40	481	60	412	80	344	—	275	20
1936	—	2200	—	2464	—	2816	—	3168	—	3520	—	3872	—	563	20	492	80	422	40	352	—	281	60
1980	—	2250	—	2520	—	2880	—	3240	—	3600	—	3960	—	576	—	504	—	432	—	360	—	288	—
2024	—	2300	—	2576	—	2944	—	3312	—	3680	—	4048	—	588	80	515	20	441	60	368	—	294	40
2068	—	2350	—	2632	—	3008	—	3384	—	3760	—	4136	—	601	60	526	40	451	20	376	—	300	80
2112	—	2400	—	2688	—	3072	—	3456	—	3840	—	4224	—	614	40	537	60	460	80	384	—	307	20
2136	—	2450	—	2744	—	3136	—	3528	—	3920	—	4312	—	627	20	548	80	470	40	392	—	313	60
2200	—	2500	—	2800	—	3200	—	3600	—	4000	—	4400	—	640	—	560	—	480	—	400	—	320	—

Pensijní částky vypadající na jednotlivé

Odsloužená doba	Zemští školní inspektoři								Cviční učitelé					
	Pensijní kvota ze služného ročních													
	6400		7200		8000		8800		2200		2500		2800	
	K tomu jest připočísti příslušnou kvotu pensijní z aktiv. přídavku													
	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
10	2560	—	2880	—	3200	—	3520	—	880	—	1000	—	1120	—
11	2713	60	3052	80	3392	–	3731	20	932	80	1060	—	1187	20
12	2867	20	3225	60	3584	—	3942	40	985	60	1120	—	1254	40
13	3020	80	3398	40	3776	—	4153	60	1038	40	1180	—	1321	60
14	3174	40	3571	20	3968	—	4364	80	1091	20	1240	–	1388	80
15	3328	—	3744	—	4160	—	4576	—	1144	—	1300	—	1456	—
16	3481	60	3916	80	4352	—	4787	20	1196	80	1360	—	1523	20
17	3635	20	4089	60	4544	—	4998	40	1249	60	1420	—	1590	40
18	3788	80	4262	40	4736	—	5209	60	1302	40	1480	–	1657	60
19	3942	40	4435	20	4928	—	5420	80	1355	20	1540	–	1724	80
20	4096	–	4608	—	5120	—	5632	—	1408	—	1600	—	1792	—
21	4249	60	4780	80	5312	—	5843	20	1460	80	1660	—	1859	20
22	4403	20	4953	60	5504	—	6054	40	1523	60	1720	—	1926	40
23	4556	80	5126	40	5696	—	6265	60	1576	40	1780	—	1993	60
24	4710	40	5299	20	5888	–	6476	80	1629	20	1840	–	2060	80
25	4864	—	5472	—	6080	—	6688	—	1682	—	1900	–	2128	—
26	5017	60	5644	80	6272	—	6899	20	1734	80	1960	—	2195	20
27	5171	20	5817	60	6464	—	7110	40	1787	60	2020	—	2262	40
28	5324	80	5990	40	6656	—	7321	60	1840	40	2080	—	2329	60
29	5478	40	6163	20	6848	—	7532	80	1893	20	2140	—	2396	80
30	5632	—	6336	—	7040	—	7744	-	1946	—	2200	—	2464	—
31	5785	60	6508	80	7232	—	7955	20	1998	80	2260	—	2531	20
32	5939	20	6681	60	7424	—	8166	40	2041	60	2320	—	2598	40
33	6092	80	6854	40	7616	—	8377	60	2094	40	2380	—	2665	60
34	6246	40	7027	20	7808	—	8588	80	2147	20	2440	—	2732	80
35	6400	—	7200	—	8000	—	8800	—	2200	—	2500	—	2800	—

roky při službě pětatřicetileté

Cvični učitelé								Pensijni kvota z aktiv. přídavku a to ve třídě hodnostni							
Pensijní kvota ze služného ročních								VI.		VIII.		IX.		X.	
3200		3600		4000		4400		v částce							
K tomu jest připočisti příslušnou kvotu pensijní z aktiv. přídavku								640		480		400		320	
K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
1280	—	1440	—	1600	—	1760	—	256	—	192	—	160	—	128	—
1356	80	1526	40	1696	—	1865	60	271	36	203	52	169	60	135	68
1433	60	1612	80	1792	—	1971	20	286	72	215	04	179	20	143	36
1510	40	1699	20	1888	—	2076	80	302	08	226	56	188	80	151	04
1587	20	1785	60	1984	—	2182	40	317	44	238	08	198	40	158	72
1664	—	1872	—	2080	—	2288	—	332	80	249	60	208	—	166	40
1740	80	1958	40	2176	—	2393	60	348	16	261	12	217	60	174	08
1817	60	2044	80	2272	—	2499	20	363	52	272	64	227	20	181	76
1894	40	2131	20	2368	—	2604	80	378	88	284	16	236	80	189	44
1971	20	2217	60	2464	—	2710	40	394	24	295	68	246	40	197	12
2048	—	2304	—	2560	—	2816	—	409	60	307	20	256	—	204	80
2124	80	2390	40	2656	—	2921	60	424	96	318	72	265	60	212	48
2201	60	2476	80	2752	—	3027	20	440	32	330	24	275	20	220	16
2278	40	2563	20	2848	—	3132	80	455	68	341	76	284	80	227	84
2355	20	2649	60	2944	—	3238	40	471	04	353	28	294	40	235	52
2432	—	2736	—	3040	—	3343	—	486	40	364	80	304	—	243	20
2508	80	2822	40	3136	—	3448	60	501	76	376	32	313	60	250	88
2585	60	2908	80	3232	—	3554	20	517	12	387	84	323	20	258	56
2662	40	2995	20	3328	—	3659	80	532	48	399	36	332	80	266	24
2739	20	3081	60	3424	—	3765	40	547	84	410	88	342	40	273	92
2816	—	3168	—	3520	—	3871	—	563	20	422	40	352	—	281	60
2892	80	3254	40	3616	—	3976	60	578	56	433	92	361	60	289	28
2969	60	3340	80	3712	—	4082	20	593	92	445	44	371	20	296	96
3046	40	3427	20	3808	—	4188	80	609	28	456	96	380	80	304	64
3123	20	3513	60	3904	—	4294	40	624	64	468	48	390	40	312	32
3200	—	3600	—	4000	—	4400	—	640	—	480	—	400	—	320	—

Pensijní příspěvky státních osob učitelských se službou

třicetiletou									třicetipětiletou								
ze služného (z funkčního přídavku)	neplatí-li se taxa 3·8%		platí-li se taxa 0·8%		z aktivního přídavku		3·8%		ze služného	neplatí-li se taxa 4·3%		platí-li se taxa 1·3%		z aktivního přídavku		4·3%	
K	K	h	K	h	K	h	K	h	K	K	h	K	h	K	h	K	h
1000	38	—	8	—	320	—	12	16	2200	94	60	28	60	320	—	13	76
2800	106	40	22	40	400	—	15	20	2500	107	50	32	50	400	—	17	20
3300	125	40	26	40	480	—	18	24	2800	120	40	36	40	480	—	20	64
3800	144	40	30	40	560	—	21	28	3200	137	60	41	60				
4600	174	80	36	80	640	—	24	32	3600	154	80	46	80				
5400	205	20	43	20					4000	172	—	52	—				
6200	235	60	49	60					4400	189	20	57	20				
2200	83	60	17	60					6400	275	20	83	20	640	—	27	52
2500	95	—	20	—					7200	309	60	93	60				
2800	106	40	22	40					8000	344	—	104	—				
3200	121	60	25	60					8800	378	40	114	40				
3600	136	80	28	80													
4000	152	—	32	—													
4400	167	20	35	20													

	Zaopatřovací požitky vdov a sirotků									Odbytné										
									Úředníků						vdov opět se provd.					
	Třída hodnostní	Úmrtní kvartál	Pense vdov		Příspěvek na vychování jednoho dítka		Pense sirotčí		do pěti let		po pěti letech		vdov nebo sirotků		mají-li dítky pense schopné		nemají-li takových dítek	
			K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
Úředníci	X.	Trojnásobný měsíční plat ze služného neb výslužného zemřelého úředníka neb sluhy.	1000	—	200	—	500	—	jednoroční služné		dvojnásobné služné roční		čtvrtina ročního služného zemřelého úředníka neb sluhy, nebyli-li ještě pense schopni		půldruhonásobná pense vdovská		trojnásobná pense vdovská	
	IX.		1200	—	240	—	600	—										
	VIII.		1400	—	280	—	700	—										
	VII.		1800	—	360	—	900	—										
	VI.		2400	—	480	—	1200	—										
Sluhové	IV. tř.		400	—	80	—	200	—										
	IV. tř. 1. přid.		400	—	80	—	200	—										
	IV. tř. 2. přid.		400	—	80	—	200	—										
	III. tř.		400	—	80	—	200	—										
	III. tř. 1. přid.		400	—	80	—	200	—										
	III. tř. 2. přid.		400	—	80	—	200	—										
	II. tř.		400	—	80	—	200											
	II. tř. 1. přid.		433	33	86	66	216	66										
	II. tř. 2. přid.		466	66	93	33	216	66										
	I. tř.		466	66	93	33	233	33										
	I. tř. 1. přid.		500	—	100	—	250											
	I. tř. 2. přid.		533	33	106	66	266	66										

Pozn. »Služným« a »výslužným« rozumí se služné a výslužné bez aktivního přídavku (§ 2. zák. 24. V. 1906).

Pensijní po-

Odsloužená doba	Sluhové											
	IV.						III.					
			1. služ. příd.		2. služ. příd.				1. služ. příd.		2. služ. příd.	
	800		900		1000		1000		1100		1200	
	160						200					
	960		1060		1160		1200		1300		1400	
	Pensijní příspěvek: 1·6%											
	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
	15	36	16	96	18	56	19	20	20	80	22	40
	Pensijní kvota											
10	400	—	424	—	464	—	480	—	520	—	560	—
11	403	20	445	20	487	20	504	—	546	—	588	—
12	422	40	466	40	510	40	528	—	572	—	616	—
13	441	60	487	60	533	60	552	—	598	—	644	—
14	460	80	508	80	556	80	576	—	624	—	672	—
15	480	—	530	—	580	—	600	—	650	—	700	—
16	499	20	551	20	603	20	624	—	676	—	728	—
17	518	40	572	40	626	40	648	—	702	—	756	—
18	537	60	593	60	649	60	672	—	728	—	784	—
19	556	80	614	80	672	80	696	—	754	—	812	—
20	576	—	636	—	696	—	720	—	780	—	840	—
21	595	20	657	20	719	20	744	—	806	—	868	—
22	614	40	678	40	742	40	768	—	832	—	896	—
23	633	60	699	60	765	60	792	—	858	—	924	—
24	652	80	720	80	788	80	816	—	884	—	952	—
25	672	—	742	—	812	—	840	—	910	—	980	—
26	691	20	763	20	835	20	864	—	936	—	1008	—
27	710	40	784	40	858	40	888	—	962	—	1036	—
28	729	60	805	60	881	60	912	—	988	—	1064	—
29	748	80	826	80	904	80	936	—	1014	—	1092	—
30	768	—	848	—	928	—	960	—	1040	—	1120	—
31	787	20	869	20	951	20	984	—	1066	—	1148	—
32	806	40	890	40	974	40	1008	—	1092	—	1176	—
33	825	60	911	60	997	60	1032	—	1118	—	1204	—
34	844	80	932	80	1020	80	1056	—	1144	—	1232	—
35	864	—	954	—	1044	—	1080	—	1170	—	1260	—
36	883	20	975	20	1067	20	1104	—	1196	—	1288	—
37	902	40	996	40	1090	40	1128	—	1222	—	1316	—
38	921	60	1017	60	1113	60	1152	—	1248	—	1344	—
39	940	80	1038	80	1136	80	1176	—	1274	—	1372	—
40	960	—	1060	—	1160	—	1200	—	1300	—	1400	—

žitky sluhů

Sluhové											
II.						I.					
		1. služ. přid.		2. služ. přid.				1. služ. přid.		2. služ. přid.	
1200		1300		1400		1400		1500		1600	
240						280					
1440		1540		1640		1680		1780		1880	
Pensijní příspěvek: 1·6%											
K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
23	04	24	64	26	24	26	88	28	48	30	08
Pensijní kvota											
576	—	616	—	656	—	672	—	712	—	752	—
604	80	646	80	688	80	705	60	747	60	789	60
633	60	677	60	721	60	739	20	783	20	827	20
662	40	708	40	754	40	772	80	818	80	864	80
691	20	739	20	787	20	806	40	854	40	902	40
720	—	770	—	820	—	840	—	890	—	940	—
748	80	800	80	852	80	873	60	925	60	977	60
777	60	831	60	885	60	907	20	961	20	1015	20
806	40	862	40	918	40	940	80	996	80	1052	80
835	20	893	20	951	20	974	40	1032	40	1090	40
864	—	924	—	984	—	1008	—	1068	—	1128	—
892	80	954	80	1016	80	1041	60	1103	60	1165	60
921	60	985	60	1049	60	1075	20	1139	20	1203	20
950	40	1016	40	1082	40	1108	80	1174	80	1240	80
979	20	1047	20	1115	20	1142	40	1210	40	1278	40
1008	—	1078	—	1148	—	1176	—	1246	—	1316	—
1036	80	1108	80	1180	80	1209	60	1281	60	1353	60
1065	60	1139	60	1213	60	1243	20	1317	20	1391	20
1094	40	1170	40	1246	40	1276	80	1352	80	1428	80
1123	20	1201	20	1279	20	1310	40	1388	40	1466	40
1152	—	1232	—	1312	—	1344	—	1424	—	1504	—
1180	80	1262	80	1344	80	1377	60	1459	60	1541	60
1209	60	1293	60	1377	60	1411	20	1495	20	1579	20
1238	40	1324	40	1410	40	1444	80	1530	80	1616	80
1267	20	1355	20	1443	20	1478	40	1566	40	1654	40
1296	—	1386	—	1476	—	1512	—	1602	—	1692	—
1324	80	1416	80	1508	80	1545	60	1637	60	1729	60
1353	60	1447	60	1541	60	1579	20	1673	20	1767	20
1382	40	1478	40	1574	40	1612	80	1708	80	1804	80
1411	20	1509	20	1607	20	1646	40	1744	40	1842	40
1440	—	1540	—	1640	—	1680	—	1780	—	1880	—

DATE DUE